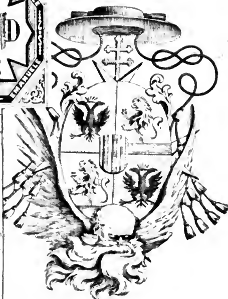

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
13 D
32

P. OVIDII NASONIS
Operum. Tom. 3.
FASTOR. LIB. TRISTIVM
DE PONTO & IN IBIN.
Cum notis selectiss. Varior.
studio
B. CNIPPINGII.
AMSTELODAMI,
SUMPTIBUS SOCIETATIS, 1702.

AMICE LECTOR,

Kalendarium, quod vides, cum in vetustis membranis reperissem, quamvis mendosum fœdeque depravatum multis partibus & ab homine hujus argumenti non satis perito confectum, quia tamen Fastis Nasonianis attexitur plerumque in codicibus antiquis, nos quoque illud in editione hac nostra nequaquam duximus omittendum, adornaturi & ipsi aliquando Fastos, qui Nasonianis accuratius respondeant. Vale.

KALENDARIUM.

JANUARIUS.

A Kal. Januarii. Jani festum, Junonis, Jovis, & Æsculapii.

b	IV.	No.
c	III.	No. Cancer occidit cosmice.
d	II.	No.
e	Nonis.	Lyra oritur.
f	VIII.	Id.
g	VII.	Id.
A	VI.	Id. Festa Jani Agonalia. Delphin oritur.
b	V.	Id. Medietas hyemis.
c	IV.	Id.
d	III.	Id. Festa Carmentis & Juturnæ.
e	II.	Id.
f	Idibus.	Festum Jovis. Redditæ sunt provinciæ populo Romano.
g	XIX.	Cal. Febr. Cæsar Augustus vocatur.
A	XVIII.	Kal. Sacrificium Carmentis. Festum Porrimæ & Postvertæ,
b	XVII.	Kal. Festum Concordiæ.
c	XVI.	Kal.
d	XV.	Kal. Sol in aquario.
e	XIV.	Kal.
f	XIII.	Kal
g	XII.	Kal.

A	XI.	Kal.
b	X.	Kal.
c	IX.	Kal. Lyra occidit.
d	VIII.	Kal. Pectus Leonis occulitur.
e	VII.	Kal.
f	VI.	Kal. Festum Castoris & Pollucis.]
g	V.	Kal.
A	IV.	Kal.
b	III.	Kal. Festum Pacis.
c	II.	Kal.

FEBRUARIUS.

d	Kal. Febr.	Templum factum est Carmenti. Celebratur Asylum.
e	IV.	Non. Lyra penitus occidit.
f	III.	Non. Occidit Delphin.
g	II.	Non.
A	Nonis.	Augustus dictus est pater patriæ. Aquarius vadit ad occasum.
b	VIII.	Id.
c	VII.	Id. [Primus dies Feralium.]
d	VI.	Id.
e	V.	Id. Ver incipit.
f	IV.	Id. Initium Veris.
g	III.	Id. Bootes oritur. & est festum Fauni.
A	II.	Id.
b	Idubus.	Festum Jovis & Fauni. Nefastus dies Fabiorum.
c	XVI.	Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
d	XV.	Kal. Sol intrat in Pisces. Iterum Fauni.
e	XIV.	Kal.
f	XIII.	Kal. Festum Quirini. Festum stultorum & Fornacis.
g	XII.	Kal. Feralia.
A	XI.	Kal. Caristia virorum.
b	X.	Kal. Termini.
c	IX.	Kal.
d	VIII.	Kal. Fuga Tarquinii Superbi. Veris initium.
e	VII.	Kal.
f	VI.	Kal.
g	V.	Kal.
A	IV.	Kal.
b	III.	Kal. Equiria in campo Martio.
c	II.	Kal.

MAR-

MARTIUS.

d Kal. Martii. Festum Martis & Junonis. Ancilia feruntur. non est bonum nubere.
e VI. Non.
f V. Non. Alter piscium conditur. Oritur vindemitor.
g IV. Non. Bootes citius, vindemitor tardius occidunt cosmice.
A III. Non. Festum Vestæ. Cathedra Julii.
b II. Non. Festum Vejovis. Pegasus oritur heliace.
c Nonis.
d VIII. Idib. Corona Ariadnes oritur.
e VII. Id.
f VI. Id.
g V. Id.
A IV. Id.
b III. Id.
c II. Id. Altera Equiria fiunt juxta Tyberim.
d Idibus. Festum Annæ Perennæ. Julius Cæsar occisus in Capitolio,
e XVII. Kal. Aprilis. Scorpius oritur.
f XVI. Kal. Milvius oritur. Festum Bacchi. Vilis anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri sacrificamus. Libera toga datur. Milvus oritur chronice. Festum est Ledæorum qui fuerunt Argivi, vel Larium.
g XV. Kal.
A XIV. Kal. Quinquatria Palladis captæ.
b XIII. Kal.
c XII. Kal.

d XI. Kal. Sol in Arietem.
e X. Kal. Ultimus dies quinquatruum.
f IX. Kal.
g VIII. Kal. Æquinoctium vernale.
A VII. Kal.
b VI. Kal.
c V. Kal. Festum Jani, Concordiæ, Pacis, & Salutis.
d IV. Kal.
e III. Kal.
f II. Kal. Festa Lunæ labentis templum in Aventino monte

APRILIS.

g Kal. Aprilis. Festum Veneris & Virilis Fortunæ. Scorpius occidit.
A IV. Non. Pleiades oriuntur.

b III. No. Meretrices lavantur sub myrtho. Fors Fortuna Virilis. Scorpius occidit cosmice.
c II. No. Hebæ & Matri Deorum. Megalenses ludi fiunt.
d Nonis. Festum Publicæ Fortunæ.
e VIII. Id. Orion occidit chronice.
f VII. Id. Festum Cerealium ludorum. Libra occidit cosmice. Juba victus est à Jul. Cæsare.
g VI. Id.
A V. Id.
b IV. Id.
c III. Id.
d II. Id.
e Idibus. Festum Jovis Victoris. Templum..... Libertatis.
f XVIII. Kal. Maii. Dies grandinosa. Augustus Cæsar vicit Mutinenses.
g XVII. Kal. Forda litatur Telluri.
A XVI. Kal. Triumphus Augusti. Hyades occidunt heliace.
b XV. Kal. Sol in Taurum.
c XIV. Kal. Equiria Combustio vulpium.
d XIII. Kal. Festa Palis. Roma condita.
e XII. Kal. Festa Veneris Vinalia.
f XI. Kal.
g X. Kal.
A IX. Kal.
b VIII. Kal.
c VII. Kal.
d VI. Kal. Festum Rubiginis. Aries oritur heliace * Procthius oritur cosmice, occidit heliace. Tempora Veris prima finita sunt.
e V. Kal.
f IV. Kal. Festum Floræ & Vestæ.
g III. Kal.
A II. Kal.

MAJUS.

b Kal. Maii. Amalthea capra oritur cosmice. Ara Laribus posita.
c VI. No. Flat ventus Argestes. Hyades oriuntur cosmice. Finis Floralium.
d V. No. Panthera Chironis oritur chronice.
e IV. No.
f III. No. Stellificatio Lyræ. Sagittarius oritur.

g. II.

g II. No. Scorpius apparet in parte media.
A Nonis.
b VIII. Id. Lemuria celebrantur. non est bonum nubere.
c VII. Id. Orion occidit chronice.
d VI. Id. Festum Martis Bisultoris.
e V. Id.
f IV. Id.
g III. Id.
A II. Id. Pliades oriuntur heliace. æstas incipit.
b Idibus. Ora tauri oriuntur heliace. Scirpea simulacra mittuntur in Tiberim. Festum est Mercurii.
c XVII. Kal. Junii.
d XVI. Kal. Junii.
e XV. Kal. Sol it in geminos. Agonia Junii fiunt.
f XIV. Kal. Canis Orionis exit.
g XIII. Kal. Lustra Vulcani fiunt.
A XII. Kal.
b XI. Kal.
c X. Kal. Mos sacrorum pro fuga Tarquinii faciundorum, non modo inest fuga Tarquinii. inest VIII. Kal. Mart.
d IX. Kal. Festum Publicæ Fortunæ.
e VIII. Kal. Rostra aquilæ oritur chronice.
f VII. Kal. Bootes occidit heliace.
g VI. Kal. Hyas occidit heliace, oriens cosmice.
A V. Kal.
b IV. Kal.
c III. Kal.
d II. Kal.

JUNIUS.

e Kal. Junii. Festa Carnæ, Junonis Monetæ, Martis, & Tempestatis. Aquila oritur chronice.
f IV. No. Hyades oriuntur heliace.
g III. No. Bellonæ Festum.
A II. No. Dedicatio templi Herculis.
b Nonis. Festum Trinomii dei Fidei Sancti Semipatris. Malum est nubere ante Idus.
c VIII. Idus.
d VII. Id. Tergum ursæ occidit heliace, & regis Lycaoni. Lycaonida fiunt, ludi Tyberis,

e	VI.	Id. Datum est templum Menti. Festum est Vestæ. Asinus coronatur. Ara Priapi. Priori Palladium liberatur ab igni Gallico. Mors Crassi & suorum.
f	V.	Id. Delphin oritur chronice.
g	IV.	Id. Matralia fiunt. Rutilius & Didius occiduntur. Templum Fortunæ Servius; Concordiæ Livia dedicavit.
A	III.	Id.
b	II.	Id.
c	Idibus.	Jovi invicto datum est templum. Minora quinquatria Palladis fiunt.
d	XVIII.	Kal. Julii.
e	XVII.	Kal. Dione orta est Heliace in fronte Tauri.
f	XVI.	Kal. Flat Zephyrus prosper navigantibus.
g	XV.	Kal. Sol in Cancrum. Pallas colitur in Aventina arce.
A	XIV.	Kal. Secundus ventus. Orion oritur heliace.
b	XIII.	Kal. Delphin oritur chronice. Sol in Cancrum. Volsci & Æqui vincuntur.
c	XII.	Kal. Templum datum est Sumano Jovi.
d	XI.	Kal. Æsculapius, qui & dicitur Ophiuchus & Serpentarius, chronice oritur.
e	X.	Kal.
f	IX.	Kal. Victus est Flaminius.
g	VIII.	Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occiditur. Festum fortis Fortunæ. Solstitium.
A	VII.	Kal. Festum Larium & Jovis Statoris.
b	VI.	Kal. Orion apparet à Zona inferius. Solstitium.
c	V.	Kal. Laurum.
d	IV.	Kal. Templo Quirino factum.
e	III.	Kal.
f	II.	Kal. Festum Pieridum.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER I.

Empora cum cauſſis Latium digeſta per annum,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna, canam.
Excipe pacato, Cæſar Germanice, vultu
Hoc opus: & timidæ dirige navis iter.
Officiique levem non averſatus honorem,
En tibi devoto munere, dexter ades.

Sacra

LIBRI VI. FASTORUM.] *Numero XII. eſſe debuerant; imo & fuerunt. ipſe Faſtographus in Triſtib.* Sex ego Faſtorum ſcripſi, totidemque libellos. *Sed heu periere: triſte naufragium, lugete litteræ. Quo autem tempore hos ſcripſerit, habes ex ejus vitâ. At de Poëta obitu vide quæ ſcripſit Joſ. Scalig. ad Euſebii annum MMXXXIII.*

1. T*Empora cum cauſis.*] Eſt hæc propoſitio ſummæ totius operis bipartita. nam & dicturum ſe tempora pollicetur, & ortus occaſuſque ſignorum. Eſt autem Ortus cujuſlibet Aſtri elevatio ſeu aſcenſus ejus ſupra Horizontem; vel certe apparitio ejuſdem, quod antea ob vicinitatem Solis non conſpiciebatur. Occaſus vero eſt depreſſio ſeu deſcenſio Aſtri infra Horizontem, vel certe occultatio ejus, ita ut amplius cerni nequeat propter Solis propinquitatem. Itaque Ortus omnis aſtrorum & Occaſus ſumitur vel comparatione Horizontis, vel comparatione Solis. Hinc fit ut apud Poëtas triplex ſit ortus occaſuſque Syderum: nempe Coſmicus & Chronicus, qui duo penes Horizontem ſumuntur, & Heliacus qui ad Solem refertur. *Latium per annum.*] Tria autem annorum genera ex ſideribus colliguntur. Eſt annu› lunaris; dierum triginta. Eſt ſolſtitialis, continens duodecim menſes. Eſt & magnus, quem eſſe volunt omnibus planetis in eundem recurrentibus locum. *Ant. Tempora cum.*] Ut Eratoſthenes. qui τὰ φαινόμενα cum cauſis & fabulis conſcripſit. *Neapol.*

3. *Cæſar Germanice.*] Perperam aliqui hoc opus Tiberio dicatum putant: nam hic, qui ſacravit Ovidius, eſt Cæſar ille Druſi Claudii Neronis filius; mater ei fuit Antonia minor, patruus Tiberius Nero, ſed poſtea adoptione pater. Vide Dionem Caſſium lib. IV. Germanici vero cognomen hic meruit ob patrem; quem & poſteros Senatus Germanicos dici voluit. Parens tam n defunctus, eo cognomine inſigniri cœpit. *Neap.*

5. *Officioque.*] *Officiique* Fulvii Urſini liber omnium veterrimus, literis Longobardicis exaratus, qui in Vaticana extat bibliotheca, & alii nonnulli ex melioribus. recte. *Heinſius.*

6. *Huic tibi devoto numine dexter ades.*] Idem codex Urſini, cum tribus aliis,

En tibi devoto munere dexter ades.

quod & in ſuis Naugerius invenerat. nonnulli alii *Huic tibi devoto munere.* Opinor caſtigandum, *In tibi devoto munere.* ſic infra.

Inque

Sacra recognosces Annalibus eruta priscis;
Et quo sit merito quæque notata dies.
Invenies illic & festa domestica vobis.
Sæpe tibi Pater est, sæpe legendus Avus.
Quæque ferunt illi pictos signantia Fastos,
Tu quoque cum Druso præmia fratre feres.

Cæ-

Inque meo primus carmine Janus adest. Vulgata lectio sensum commodum non habet, nisi reponas *mihi devoto numine.* sed præstat altera scriptura. *munera* vocat simili modo hoc ipsum opus lib. II.

Ergo ades, & paulum placido mea munera vultu Respice.

Idem. *Huic officio.*] Officioso labori meo. *Tibi devoto.*] *Operi huic Fastorum, tibi consecrato:* vel quod in perpetuum tibi devovetur, & traditur. *Paul.*

7. *Sacra recognosces.*] Nunc captatur attentio, cum ea se dicturum pollicetur, quæ ad deorum religionem pertinent. Cæterum è sacris alia publica sunt, alia privata. *Publica*, quæ pro populo fiunt: *Privata*, quæ pro singulis familiis. *Ant. Annalibus priscis.*] Hic mentio fit annalium eorum, qui dicebantur & Pontificalium libri, & commentarii Pontificum: his enim imposita erat ea cura, ut res gestas in tabulas referrent. Cic. de Oratore: *Erat initio Historia nihil aliud nisi annalium confectio: cujus rei memoriaque publicæ retinendæ causâ, ab initio rerum Romanar. usque ad P. Mucium Pontificem Maximum, res omnes singulorum annorum mandabat literis Pontifex Maximus, referebatque in album, &c. iique nunc Annales maximi nominantur.* Cur *Maximi* dicti sint ostendit Festi Abbreviator: Non magnitudine, inquit, sed quod eos exarasset Pontifex Max. Tum nec diffuse omnia in illis scripta, sed presse & stricte, brevibus, non integris notis. *Neapol.*

10. *Sæpe tibi pater, &c.*] Drusus Claudius verus pater, sive Tiberius adoptivus; malim hunc. *Legendus avus.*] Octavianus Augustus, quippe qui Tiberium adoptavit.

11. *Pictos signantia fastos.*] *Festos fastus* idem Ursini codex & duo aut tres alii *fastus* pro *fastos* etiam apud Horatium, Lucanum, alios invenies. de quo Notis ad Claudianum. Servius tamen ad lib. III. Æn. tanquam errorem in Lucano id ipsum notat. Horatius lib. II. Epist. I.

Qui redit ad fastos & virtutem æstimat annis.

ubi libri veterrimi *fastus* quoque. noster lib. VI.

Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastus.

ita codex inter Mediceos primæ vetustatis. & hoc ipso libro infra cum uno Farnesiano,

Ter quater evolvi signantes tempora fastus. Heinsius.

Pictos Fastos.] Bene miscet annales Pontificios cum Fastis: in illis enim libris quicquid erat, in his visebatur exaratum: nam qua die quicquid evenisset, fasta seu nefasta, recensendum erat in Annalibus. Sed, præter hos, duæ erant apud veteres tabulæ, quibus fastorum nomen erat inditum: una, in qua varia dierum jura incisa; solemnia deorum sacra, ludi & feriæ in eorundem honorem; res & victoriæ aliquot insignes. Vide Valer. lib. II. cap. v. Altera tabula erat, in qua nomina fere omnium Magistratuum continebantur: frequens hujus apud Scriptores mentio. *Neap. Pictos signantia fastos.*] Minio vel rubrica. *Ant.*

12. *Cum Druso fratre.*] Hic non filius Drusi Neronis, sed nepos ex fratre Tiberio. Germanico ergo frater erit adoptivus. *Neapol.*

13. *Cæsa-*

Cæſaris arma canant alii; nos Cæſaris aras:
  Et quoſcunque ſacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum :
  Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum; dederis in carmina vires.
  Ingenium vultu ſtatque caditque tuo.
Pagina judicium docti ſubitura movetur
  Principis, ut Clario miſſa legenda Deo.
Quæ ſit enim culti facundia ſenſimus oris,
  Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus &, ad noſtras cum ſe tulit impetus artes,
  Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas eſt, vates rege vatis habenas :
  Auſpice te felix totus ut annus eat.

TEmpora digereret cum conditor Urbis, in anno
  Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.
Scilicet arma magis, quam ſidera, Romule, noras:
Cura-

13. *Cæſaris.*] Poteſt hoc & ad Julium Cæſ. referri, & ad Auguſtum: quorum alter relatus in deos, alter relatum comprobavit, & templa multa ſacravit, pluresque dies ſtatos inſtituit, & deorum cultum reformavit. *Aras Cæſaris.*] Aras quæ Cæſari dedicatæ ſunt, ob ejus merita: vel quas ipſe vivens, aut Auguſtus conſecraſſet, & cum aris, ſacra quoque ab eo inſtituta.

20. *Ut miſſa legenda Clario deo.*] Ac ſi apud Apollinem legenda mitteretur, qui *Clarius* dictus eſt à Claro oppido in Ionia, non longe à Colophone: & à Claro inſula, ubi ſumma religione colebatur. *Paul.* *Clario Deo.*] Vigebat Clarii Apollinis oraculum Naſonis ævo: immo Germanicus eundem inviſit, Auctore Tacito lib. 11. Annalium. *Neapol.*

21. *Oris.*] Os pro ſermone, & ipſa eloquentia. Plin. de viris illuſtr. *Mithridates duarum & viginti gentium ore loquebatur.* Cic. ad Varron. *Adoleſcentioris Academia os.* Quo & refero illud Phædri fab. 1. *Duplex fabellis os eſt:* pro quo perperam legitur, *mos eſt.*

22. *Cum tulit arma reis.*] Notavit & id Suetonius. *Oravit*, inquit, de Germanico, *cauſas triumphales.* & Dio Caſſius lib. LVI. *Καὶ αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἄξιον μνήμης ἔπραξε, πλὴν ὅτι καὶ τότε ὑπερεδίκησεν.* *Neapol.*

23. *Cum impetus.*] Animi ardor. *Paul.* *Noſtras artes.*] Poëticas. *Ant.* *Tulit impetus artes.*] Nam inter cætera ſtudiorum monimenta reliquit comœdias Græcas. *Neapol.*

27. *In anno ſuo.*] A ſe digeſto. conſtituit annum ſuum decem menſibus. Vide Macrob. lib. 1. cap. 20. *Saturn.* *Quinque bis eſſe ſuo.*] Sub Romulo ergo annus fuit decimeſtris.

29. *Scilicet arma magis.*] Congerit hic multa doctiſſimus Naſo, ut probet quid Romulum ad hoc induxerit: quibus forte, notâ verâ origine, abſtinuiſſet. Nam Romulus regni initio novum annum minime conſtituit; ſed ſolum egit, ut menſis, qui quintus ordine erat, aliis fuerit

Curaque finitimos vincere major erat.
Eſt tamen & ratio, Cæſar, quæ moverit illum:
Erroremque ſuum quo tueatur habet.
Quod ſatis eſt, utero matris dum prodeat infans;
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.
Per totidem menſes à funere conjugis uxor
Suſtinet inviduâ triſtia ſigna domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cum rudibus populis annua jura daret.
Martis erat primus menſis, Venerisque ſecundus:
Hæc generis princeps, ipſius ille pater.
Tertius à Senibus, Juvenum de nomine quartus:
Quæ ſequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras;
Menſibus antiquis appoſuitque duos.

Ne

rit ſuæ genti & populo ſecundus, & alia hujuſmodi: cum in Latio ante urbem conditam, annum decimeſtrem fuiſſe conſtet, & apud alias etiam gentes; ut Athenis, &c. *Neapol.* *Quam ſidera.*] Anno jampridem à Numa Pompilio in duodecim menſes diſtributo, additis Januario ac Februario: poſteaque à Julio Cæſare ad curſum ſolis accommodato, & aliorum negligentia conturbato atque confuſo, rationem temporum non ſine maxima ſua laude fundavit, intercalantium correctis erroribus. *Ant.*

31. *O Cæſar.*] Germanice. *Et tamen ratio.*] Quæ illum Romulum moverat, ad annum ita digerendum. *Paul.*

33. *Quod ſatis eſt utero.*] Medici opinantur, hominem gignendi ſummum finem decem menſes. Vide Aulum Gellium libro tertio Noctium Atticarum. *Ant.*

35. *Per totidem.*] Secunda ratio, quod decem menſibus uxor vidua domi lugubris ſe contineat: quod inde ſumptum volunt, à tempore ſcilicet quo latet infans in matris utero.

37. *Cura Quirini.*] Itidem Virg. XI. *Talibus exarſit dictis violenti Turni.* Et Græci paſſim: Homer. Iliad. ν. ℣. 248. Σθένος Ἰδομενῆος. Iliad. ξ. ℣. 418. Ἕκτορος μένος ἔπεσ' ἐν κονίῃσι.

41. *Tertius menſis.*] Scilicet anni Romulei. *A ſenibus dictus eſt.*] Nam *Majus* vocatus à majoribus, hoc eſt, à ſenioribus. *Quartus.*] Menſis. *De nomine juvenum.* Nam *Junius* à junioribus dictus. *Paul.*

42. *Fuit notata numero.*] Quaſi vocata ab ordine numeri. nam quintus menſis *Quintilis* dictus, ſextus *Sextilis*: inde September, October, November, December.

43. *Janum.*] Quia menſium numero addidit. nam ab eo *Januarium* vocavit. *Nec avitas umbras.*] Parentum, ſive avorum animas: quia menſem inſtituit, quo illis parentaretur, hoc eſt, quo fierent ſacrificia pro mortuis. & *Februarium* menſem dixit à *februo*, *& februare*, purgare eſt. Sed de hoc ſecundo libro dicetur.

44. *Menſibus antiquis prapoſuitque duos.*] Falſum: ut & alii jam viderunt. ultimus enim anni menſis Februarius ex intercalatione Numæ. quare reſinxerunt, *addidit ille duos.* & ſic tres noſtri

NE tamen ignores variorum jura dierum :
Non habet officii Lucifer omnis idem.
Ille Nefaſtus erat, per quem tria verba ſilentur :
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perſtare die ſua jura putaris;
Qui jam Faſtus erit, mane Nefaſtus erat.
Nam ſimul exta Deo data ſunt, licet omnia fari;
Verbaque honoratus libera Prætor habet.
Eſt quoque, quo populum jus eſt includere ſeptis :
Eſt quoque, qui nono ſemper ab orbe redit.

Vin-

ſtri. ſed rectius duo Farneſiani, unus Medic. & Gottotph. *appoſuitque.* neque aliter Gloſſæ Rumphianæ. vide Notas ad Epiſt. IX. ℣ſ. 60. *Heinſius.*

45. *Variorum dierum.*] Nam ut varii nomine, varii tempore, ita variis officiis diſtincti.

46. *Officium idem.*] *Officii idem* veterrimus Patavianus, primus Mediceus & quinque aut ſex alii. rectius. infra lib. II.

Spem capit in dominis eſſe ſoporis idem. ſic *idem virium, idem ætatis* Tacito. *idem juris* Lucano. *Heinſius.*

47. *Ille nefaſtus.*] Numa ut in menſes annum, ita in dies menſem diviſit: dieſque omnes aut feſtos, aut profeſtos, aut interciſos vocavit. Feſtos diis dicatos eſſe, quibus inſunt ſacrificia, epulæ, ludi, feriæ: Profeſtos hominibus, ob adminiſtrandam rem privatam aut publicam conceſſos. his inſunt faſti, comitiales, comperendini, ſtati, præliares. Interciſos deorum hominumque communes eſſe. Vide Macrob. Sunt tamen Interciſi dies, ut Varroni placet, per quos mane & veſpere nefas jus dicere: medio autem tempore, inter hoſtiam cæſam, & exta profecta, fas, à quo quod factu intercidit, *interciſi.* *Silentur.*] A prætore ſcilicet. *Tria verba.*] Hæc ſunt illa tria verba, quæ à prætore proferebantur, jus dicturo, *Do, dico, addico:* hoc eſt, do leges, dico jus, addico, damno. Vel ut Ciofanus vult : Do bonorum poſſeſſionem; dico jus : addico id, de quo quæritur. *Paul.* *Ille nefaſtus erit.*] Gloſſæ : Ἀποφράδες, *nefaſti dies.* utraque tamen vocula & Græca & Latina torqueri poteſt ad atros; & hæ voces ab auctoribus invicem uſurpantur: hoc tamen adverte diſcrimen, quod omnis ater nefaſtus, ſed non contra; nam dies feſtus etiam nefaſtus. *Neapol.*

48. *Faſtus erit.*] Hoc eſt, litigari, legem intendi, cum poterit prætor jus dicere ſecundum leges & inſtituta. Nefaſti dies hac nota ſignantur, NP. *Paul.*

49. *Nec toto perſtare die.*] Sequuntur dies interciſi, quorum quibuſdam horis fas eſt, quibuſdam non eſt, jus dicere. nam quum hoſtia cæditur, fari nefas eſt; inter cæſa & porrecta fari licet; rurſus, quum adoletur, non licet. *Neapol.* *Nec toto.*] Erant dies, in quibus mane, cum fieret ſacrificium, jus non dicebatur, ſic ea parte *nefaſti* : perfecto autem ſacrificio, cum prætor jus diceret, faſti.

53. *Eſt quoque.*] Comitialis dies erat, cum habebantur comitia, hoc eſt, cum conveniebat populus ad creandos magiſtratus, & ad ſuffragia ferenda. *Includere populum ſeptis.*] Vocare populum in campum Martium, ubi ſeptum erat, quo populus includebatur, cum creandi eſſent magiſtratus. *Paul.*

54. *Eſt quoque qui nono.*] Is eſt dies nundinalis, qui feſtus primo fuit: faſtus poſtea lege Hortenſia, imo fere ater; nam rebus incipiendis parum utilis habitus. Vide Dion. lib. XI. *Neapol.* *Eſt quoque qui nono ſemper.*] Sunt & dies, qui *Nun-*

dinales

Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas:
    Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela Deo caret. omnibus istis
    (Ne fallare cave) proximus Ater erit.
Omen ab eventu est: illis nam Roma diebus
    Damna sub adverso tristia Marte tulit.
Hæc mihi dicta semel, totis hærentia Fastis,
    (Ne seriem rerum scindere cogar) erunt.
ECce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum;
    Inque meo primus carmine Janus adest.
Jane biceps, anni tacitè labentis origo,
Solus

dinales dicuntur à nundinis, quæ à Romanis institutæ sunt, ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die ad mercatum, legesque accipiendas Romam redirent. De his Plin. lib. 18. Nat. hist. qui dies *Lustricus* dicitur, quo infantes lustrantur, & nomen accipiunt. *Ant.*

55. *Junonis cura.*] Malim, si per libros liceat, *Junonia.* Trist. II.

Proxima adoranti Junonia templa subibit

Pellicibus multis hanc doluisse deam.

ita libri veteres. Fast. VI. *mensis Junonius*, & *Junonale tempus.* *Junonia sacra* Amor. lib. III. Eleg. XIII. *Junonia Iris.* Met. XIV. *custos Junonius* de Argo, & *ales Junonia* in Amoribus. & *volucris Junonia* Medicamin. Faciei. & *Junonia ira* Ep. Hypermn. apud Macrobium Saturnal. lib. I. cap. IX. *Janus Junonius.* Met. XI.

Ante tamen cunctos Junonia templa colebat.

quomodo & illic scribendum censeo. ut & Fast. III.

Illic à nuribus Junonia templa Latinis
Hac sunt, si memini, publica facta die.

nam libri veteres magno numero *Junonis.* vulgati *Junoni.* Statius Theb. I.

——celsa Junonia templa Prosymna
Lævus habet.

sic & *turbam Dianiam* canes vocat infra. *Junonius anguis:* Silius l. 6. *Heins.* *Junonis Kalendas.*] Unde ab his dicta illa *Juno Kalendaris.* Neap. *Vindicat.*] Calendæ Junoni, Idus Jovi sacræ sunt. Primi dies mensium, ut Varro inquit, nominati ab eo *calendæ*, quod his diebus calentur menses. Dicunturque *calendæ* à calo, id est, voco. unde Macrobio teste, ipsi curiæ, ad quam vocabatur, *Calabra* nomen datum est. nam curia Calabria dicebatur. Cum initium mensium majores nostri ab exortu lunæ servaverint, jure Junoni calendas addixerunt, Lunam ac Junonem eandem putantes. *Ausonias.*] Latinas, seu Romanas. Et hoc ideo dixit, quoniam Græci calendas non habent.

56. *Idibus alba Jovi gratior.*] Idus quidem Jovi, Nonæ vero nulli deo dicatæ sunt: quas tamen populus Romanus exactis regibus maxime celebravit, Nonarum diem Servii Tulli natalem existimans. *Cadit.*] *Cadet* Ursini & quatuor alii ex melioribus. *Heinsius.*

61. *Hac tibi dicta.*] *Mihi* plerique veteres. sequenti versu *condere* Ursini liber. duo alii *findere.* Idem.

63. *Ecce.*] Solebant enim Januarii calendis bona omina & auguria captare. *Paul.*

64. *Inque meo primum.*] Meliores *primus.* Heins.

66. *Qui*

Solus de Superis qui tua terga vides;
Dexter ades Ducibus; quorum ſecura labore
Otia terra ferax, otia pontus agit.
Dexter ades Patribuſque tuis, Populoque Quirini:
Et reſera nutu candida templa tuo.
Proſpera lux oritur: linguiſque animiſque favete.
Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.
Lite vacent aures; inſanaque protinus abſint
Jurgia. differ opus, livida lingua tuum.
Cernis, odoratis ut luceat ignibus æther;
Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis?
Flamma nitore ſuo templorum verberat aurum,
Et tremulum ſummâ ſpargit in æde jubar.
Veſtibus intactis Tarpeias itur in arces:

Et

66. *Qui tua terga vides.*] Πρόσσω καὶ ὀπίσσω.

67. *Ducibus.*] Et Tiberio & Germanico, qui militiæ præſunt.

68. *Otia pontus habet.*] *Agit* ſeptem veteres. quod præfero. ſic lib. II.

Luditur in caſtris: otia miles agit.

& lib. IV. ſub finem,

Nil opus eſt iſtis, otia mundus agit.

Virgil. III. Georg.

——ſecura ſub altâ
Otia agunt terrâ.

Claudianus,

Otia ſopitis ageret cum cantibus Orpheus.

ſic *pacem agere*, & contra *bellum agere.* de quibus alibi. *Heinſ. Otia pontus agit.*] Tiberio & Germanico hæc dicta, ſed præcipue Auguſto. *Neapol. Otia.*] *Re placida atque otioſa, victis hoſtibus.* Plaut. Truc. I. I. ỷſ. 56. *Pacem atque otium dare.* Amphitr. I. I. ỷſ. 53. Ter. prol. Adelph. *In bello, in otio.* Cæſar de B. Civ. *Rem ad otium deducere.*

70. *Et reſera nutu, &c.*] Non precatur ſiniſtrum aliquod omen: nam Janus non cluſus belli index, ſed poſcit templi aditum ad ſacrificia.

72. *Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.*] Admonet Romanos, ut orta luce adſint ſacrificiis, linguam coërceant, animum adhibeant, deinde bona verba dicant: quoniam infœlix annus portendi putabatur, ſi quid ſiniſtri ominis Calendis Januariis diceretur.

74. *Livida turba.*] *Lingua* meliores. Sic Martial. lib. VII. Ep. XXIV.

Cum Juvenale meo qua me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua doli?

ſic corrigo. nam *audebis loqui*, quod in vulgatis eſt, vehementer friget. Aberrans librarii manus *lodi* pro *doli* ſcripſerat. hinc natum poſtea *loqui*. Heinſ.

71. *Et tremulum ſpargit jubar.*] Quod ex Virg. videtur tranſlatum, 8. Æneid.

Sicut aqua tremulum labris ubi lumen ahenis
Sole repercuſſum, &c.

79. *Veſtibus intactis.*] Novis. *In arces Tarpeias.*] Ad templum Jovis, quod in arce Tarpeja erat. Dictus poſtea mons Capitolinus. Huc ergo ibant cum populo Conſules & poſt ſacra magiſtratum inibant. *Paul. Tarpejas itur in arces.*] Ex more ipſe ad Sext. Pompejum in gratulatione initi Conſulatus anno DCCLXVI. lib. IV. de Pont. Eleg. IV. *Neapol.*

81. *Jam-*

Et populus festo concolor ipse suo est.
Jamque novi præeunt fasces; nova purpura fulget:
Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum præbent ferienda juvenci,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Jupiter, arce suâ totum cum spectet in orbem;
Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve, læta dies, meliorque revertere semper,
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse Deum te dicam, Jane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede simul caussam, cur de cælestibus unus,
Sitque quod à tergo, sitque quod ante, vides.
Hæc ego cum sumtis agitarem mente tabellis;
Lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
Tum sacer ancipiti mirandus imagine Janus
Bina repens oculis obtulit ora meis.
Obstupui; sensique metu riguisse capillos:
Et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens dextrâ baculum, clavemque sinistrâ,

Edi-

81. *Jamque novi.*] Jam lictores cum fascibus præeunt, & consules Kalendis Januariis inibant magistratum. *Nova purpura.*] Novi magistratus insignia: sed hæc purpura est prætexta Consularis. Hanc & togam pictam & trabeam & palmatam dictam repperio. *Neapol.*

82. *Et nova conspicuum pondera sentit ebur.*] Sellam currulem dicit, qua consules utebantur.

85. *Jupiter.*] Cic. 1. Catilinar. *Tum tu, Jupiter, qui iisdem, quibus hac urbs, auspiciis à Romulo es constitutus. quem Statorem hujus urbis atque imperii vere nominamus.* & quæ seqq.

87. *Salve festa dies.*] Vetustiores libri *læta.* Heins.

90. *Græcia numen habet.*] Inde Athæneus lib. xv. Ὅτι Ἰανὸς ὁ παρ' ἡμῖν, ὃν πατέρα προσαγορεύομεν.

92. *Sitque quod à tergo, sitque quod ante vides.*] *Idque quod à tergo est, idque* alii, sed pejoris notæ. Scribe,

Fitque quod à tergo, fitque quod ante, vides.

infra lib. v.

Stulta, videt Janus, quæ post sua terga geruntur.

huc refer Persianum illud,

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinsit.

Heins.

97. *Extimui.*] Codices meliores *Obstupui.* Idem.

99. *Tenens baculum dextra, clavemque sinistra.*] Cum clavi & virga ideo, quia est omnium portarum custos, & rector viarum. Sed utrumque idoneum est janitori, baculus ad vim repellendam, clavis ad claudendas & reserandas fores. *Ant. Clavemque sinistra.*] Adi Macrob. 1. Saturnal. *Neapol.*

106. *Ignis,*

Edidit hos nobis ore priore ſonos.
Diſce metu poſito, vates operoſe dierum,
Quod petis: & voces percipe mente meas.
Me Chaos antiqui (nam res ſum priſca) vocabant.
Adſpice, quam longi temporis acta canam.
Lucidus hic aër, &, quæ tria corpora reſtant
Ignis, aquæ, tellus, unus acervus erant.
Ut ſemel hæc rerum ſeceſſit lite ſuarum,
Inque novas abiit maſſa ſoluta domos;
Flamma petît altum; propior locus aëra cepit:

106. *Ignis, aqua & tellus.*] *Aqua, tellus* rectius Petavii codex & tres alii. quidam *aqua, tellus.* Heinſ.

107. *Lite ſuarum.*] Νεῖκος ἐξ ὀλοοῖο. ex Orphei opinione. Vide Apoll. Rhodium *ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἀργοναυτικῶν.* *Neapol.*

109. *Cœlum flamma petit.*] *Altum* ſcripti plerique. niſi quod Urſini liber & Petavii veterrimus cum decem aliis *Flamma petît altum.* contracte pro *petiit.* Auctor Octaviæ,

——tecta defendit ſuis
Aliena telis aut petit prædæ imminens.

Noſter lib VIII. Met.

Longius it. auctor teli Pagaſæus Iaſon.

Ennius Annal. lib. XVII.

It eques, & plauſu cava concutit ungula terram.

Statius Theb. X.

Fractumque perit in ſanguine murmur.

Sulpitia Sat.

Aſt ubi pax ſecura redit. oblita favorum
Plebs materque unà ſomno moriuntur obeſo.

Statius viâ Domitianâ,

Quæ non dignior has ſubit habenas.

Elegia in obitum Druſi,

Auctor abit operis, ſed tamen extat opus.

Juvenalis,

Magnus civis obit & formidatus Othoni.

ſic *redi*, pro *redii* apud Claudianum, & ſæpe apud Auctorem Herculis Oetæi. *ini* pro *inii* apud Statium, & *peti* pro *petii. adi* pro *adii* apud Val. Flaccum. & ſimilia. *Altum* pro cœlo. ſic apud Claudian. lib. I. Rapt. de hac eadem re,

——quicquid leve fertur in altum,
In medium graviora ruunt.

Virgil. Georg. II.

Illa altum nidis petiere relictis.

Æneid. IX.

Qualis ubi aut leporem aut candenti corpore cygnum
Suſtulit alta petens pedibus Jovis armiger uncis.

Georg. I.

Atque alius latum fundâ jam verberat amnem
Alta petens.

noſter ipſe Met. XV.

Alta petunt aër, atque aëre purior ignis.

Valerius Flaccus lib. IV.

——primum pavida Phineïa tecta
Pervolitant. mox alta petunt.

Boëtius lib. IV. Conſ. Philoſ. ubi de elementis *pendulus ignis ſurgit in altum.* ſequenti verſu pro *loco* libri omnes meliores magno numero *ſolo.* & recte. nam ſolum uniuſcujuſque rei fundamentum. ſic navium ſolum eſt aqua. ſtellarum cœlum. maris ac terræ aër. Noſter Met. I. *Aſtra tenent cœleſte ſolum.* pro cœlo. *Heinſ.*

Sederunt medio terra fretumque solo.
Tunc ego, qui fueram globus, & sine imagine moles,
In faciem redii dignaque membra deo.
Nunc quoque confusæ quondam nota parva figuræ,
Ante quod est in me, postque videtur idem.
Accipe quæsitæ quæ caussa sit altera formæ.
Hanc simul ut noris, officiumque meum.
Quidquid ubique vides, cœlum, mare, nubila, terràs;
Omnia sunt nostrâ clausa patentque manu.
Me penes est unum vasti custodia mundi:
Et jus vertendi cardinis omne meum est.
Cum libuit Pacem placidis emittere tectis;
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miscebitur orbis,
Ni teneant rigidæ condita bella feræ.
Præsideo foribus cœli cum mitibus Horis:
It redit officio Jupiter ipse meo.

Inde

113. *Quoniam nota parva figura est.*] Libri plerique *est* non agnoscunt. Recte autem codex Ursini, Gottorph. & unus Vaticanus *quondam.* ne dubita. Vossianus *nota prima.* etiam non male. *Idem.*

120. *Vertendi cardinis.*] Vertendi cœli, quod assidua vertigine rotatur.

122. *Perpetuas ambulat illa vias.*] *Per tutas vias* vetustiores plerique. tres *per totas.* sed vulgatæ lectioni controversia haud est movenda. sic *ambulare maria* dixit Cicero lib. II. de finibus, *Cum Xerxes Hellesponto juncto Athoque perfosso maria ambulavisset, terram navigasset.* pari modo *ire maria* & *currere maria* dicebant. Quare non est ut possim accedere Quintiliano, cætera gravissimo scriptori, qui lib. I. cap. IX. Inst. Orat. *Ambulare viam* solœcismis accenset. Lampridius Heliogabalo, *Stravit & triclinia de rosa, & lectos & porticus; ac sic ea deambulavit.* Quomodo duo codices Medicei. Idque in suis Salmasius etiam invenit. *Heinsius.*

125. *Præsideo cœli foribus.*] Id sibi veteres induxerunt ob caussam quam tetigit Macrob. Saturnal. I. *Ianum*, inquit, *quidam volunt Solem demonstrari, & ideo bifrontem, quasi utriusque januæ cælestis ortus & occasus potentem; qui exoriens aperiat diem, occidens claudat.* Ex hac opinione Ianum *matutinum* dixit Horat. l. II. Satyr. 6. *Cum mitibus horis.*] Hæc quoque cœli custodes: ἀπὸ τῦ ὀρεύειν. *Neapol.*

126. *Et redit officii Jupiter itque meo.*] *Et redit officio Jupiter ipse* scripti plerique. Nimirum vera lectio est, *It redit officio Jupiter ipse meo*, quam Vossianus & septem alii agnoscunt. Statius Sylv. lib. I.

—— licet expositum per limen aperto
Ire redire gradu.

Auctor Elegiæ in obitum Mæcenatis, *It redit in vastos semper onusta lacus*, usitatius tamen *Itque reditque.* quod apud Virgilium, Silium, Statium, Val. Flaccum, alios occurrit. etiam apud nostrum Trist. V. Eleg. VII. *Heins.*

127. *Inde*

Inde vocor Janus. cui cum Cereale sacerdos
Imponit libum, mixtaque farra sali;
Nomina ridebis. modo namque Patulcius idem,
Et modo sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Nomine diversas significare vices.
Vis mea narrata est: caussam nunc disce figuræ.
Jam tamen hanc aliquâ tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas hinc atque hinc janua frontes:
E quibus hæc populum spectat; at illa Larem.
Utque sedens vester primi prope limina tecti
Janitor egressus introitusque videt;
Sic ego perspicio cælestis janitor aulæ
Eöas partes, Hesperiasque simul.
Ora vides Hecate in tres vergentia partes,
Servet ut in ternas compita secta vias.

Et

127. *Inde vocor Janus.*] Huc spectat locus Tullii, l. II. de Nat. Deor. *Quod ab eundo nomen est ductum, ex quo transitiones pervia* Jani, *foresque in liminibus profanarum adium* januæ *nominantur.*

128. *Imponit libum.*] Suspicor hoc illud esse, de quo Festus Pompejus: *I. annal. libi genus, quod Jano tantummodo libatur. Farraque mixta.*] Molam salsam. *Neapol.*

129. *Namque modo ore sacrifico.*] Ore sacerdotis, sacra facientis. *Vocor Patulcius.*] A patendo. Et idem vocor *Clusius.* à claudendo. *Paul.*

130. *Clusius ore vocor.*] Ita vetustiores. Apud Macrobium Saturnal. lib. I. cap. IX. *Clausius* bis dicitur, quomodo & hic multi codices. Sed duo veterrima exemplaria Macrobii alterum Thuaneum, Neapolitanum alterum, *Clusivius* illic agnoscunt; quod & postremas ejus editiones jam occupasse video. Neque aliter eum Servius Danielis nominat ad sextum Æneidos. ubi tamen *Patulcus* perperam appellatur. Quare parum abest quin opiner *Clusvium* ab Ovidio dictum contractè. ut *Vesvius* pro *Vesuvio* & similia. *Heins.* *Clusius ore vocor.*] Tres apud me veteres quasi de compacto habent, *Clausius.* Sic scriptum & hoc Jani cognomentum apud *Macrob.* I. Saturn. c. IX. *Neap.*

133. *Vis mea narrata est.*] Relata jam sua multiplici potestate, accedit ad caussas formæ bifrontis; in qua assignanda, varia commenti sunt veteres, ut C. Bassius & alii. *Neapol.*

135. *Omnis janua habet geminas frontes.*] Exteriorem & interiorem.

136. *Hac.*] Exterior scilicet. *Spectat populum.*] Quasi respicit eos qui foris sunt. *At illa.*] Altera frons, quæ interior est, *spectat larem*, ea quæ in lare, hoc est, quæ domi sunt.

141. *In tres vertentia partes.*] *Vergentia* libri meliores præter Petavianum, de quo Pont. I. El. IX. ℣. 54. & paulo ante iidem *perspicio* non *prospicio*. Avienus Phænomenis,

Rursus si visum declivi tramite vergas,

Heins. *In tres vergentia partes.*] Hinc Hecate vulgo Græcis τριπρόσωπος, τρίμορφος, τριοδῖτις, τρίγληνος. Quid τριγλη, quod in Hesychio legas. Vide & Athenæum l. VIII. *N.*

 146. *Pa-*

Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu, si plura requirere vellem,
Se mihi difficilem non fore, fassus erat.
Sumsi animum, gratesque Deo non territus egi:
Verbaque sum spectans pauca locutus humum.
Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc est nova temporis ætas:
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis amicitur vitibus arbos;
Prodit & in summum seminis herba solum:
Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent,
Ludit & in pratis, luxuriatque pecus.
Tum blandi soles: ignotaque prodit hirundo;
Et luteum celsâ sub trabe fingit opus.
Tum patitur cultus ager, & renovatur aratro.

Hæc

146. *Pactus erat.*] *Fassus* præfero cum melioribus. sic l. II. Trist. *vultu fassus Telamonius iram.* atque ita sæpe noster l. II. Art. Am.

Atque oculos oculis spectare fatentibus ignem.

Ep. Canaces,

Erubui, gremioque pudor dejecit ocellos:
Hæc satis in tacitâ signa fatentis erant. Heins.

153. *Operitur frondibus arbor.*] *Amicitur vitibus* Ursini, Mazarinianus, & septem alii. quatuor *amicitur frondibus.* etiam non male. Pont. III. El. VIII.

Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus.

Met. X. *& amicta vitibus ulmi.* ita in re simili *pampineum* quoque *amictum* Virgilius dixit in Culice. Hor. l. I. Sat. XVI.

Pomisque & pratis & amictâ vitibus ulmo.

Corippus Africanus libro IV.

——ceciderе securi
Antiqua quercus & amicta vitibus ulmi.

Propertius lib. III. Eleg. XIII.

Et portare suis vestitas frondibus uvas.

arbos etiam quinque meliores cum primâ editione. *Idem.*

158. *Et luteum celsa sub trabe figit opus.*] Quidam *nectit.* quomodo Amor. I. Eleg. XIV.

Cum leve desertâ sub trabe nectit opus.

Petavianus & multi alii *fingit.* quod impense arridet. Lutea enim opera proprie fingi dicuntur. hinc *figuli.* & *figulina.* quo alludunt illa veteris poëtæ de Virgilio,

——Figuli soboles nova carmina finxit.

similiter & cerea opera. apud Virgilium apes *Dædala fingere tecta* dicuntur l. IV. Georg. & ibidem de iisdem,

Sufficiunt aulasque & cerea tecta refingunt.

male Salmasius *refigunt.* Cicero Officiis, *Apum examina non fingendorum favorum causa congregantur: sed cum congregabilia natura sint, fingunt favos.* Idem.

159. *Tum patitur cultus ager.*] Non agnosco hic numeros Ovidianos. Forte scribendum,

Tunc cultum patietur ager renovatus aratro. Idem.

163. *Bru-*

Hæc anni novitas jure vocanda fuit.
Quæſieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in verſus ſic ſua verba duos.
Bruma novi prima eſt, veteriſque noviſſima Solis:
Principium capiunt Phœbus & annus idem.
Poſt ea mirabar, cur non ſine litibus eſſet.
Prima dies. Cauſſam percipe, Janus ait.
Tempora commiſi naſcentia rebus agendis;
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.
Quiſque ſuas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.
Mox ego; Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane, tibi primo thura merumque fero?
Ut per me poſſis aditum, qui limina ſervo,
Ad quoſcunque velim prorſus, habere Deos.
At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis;

Et

163. *Bruma novi, &c.*] Rationem affert Janus, in bruma ſolarem curſum terminari & renovari, ſic ab ipſa ſolaris curſus renovatione renovari annum, qui ad ipſius ſolis curſum inſtitutus eſt. Optime ergo faciunt, qui poſt hybernum tropicum annum inchoant, cum ſol fine ulterius progrediendi facto rurſus ad nos ſe recipit: fit enim naturale quodammodo hujuſmodi principium, quo & lucis tempus augetur, tenebrarum vero & noctis diminuitur.

164. *Phœbus & annus capiunt idem principium.*] Solis curſus & anni idem eſt principium.

165. *Poſtea mirabar.*] Lege *ſcitabar.* ſic lib. IV.

Da dea, quas ſciter, doctas Cybeleïa neptes.

ita enim & illic eſt ſcribendum. *Heinſ. Poſt ea mirabar, cur non, &c.*] Quærit, cur prima dies non vacaret contentione & certamine. De more enim erat, Calendis Januariis certare demonſtratione artis, quam quiſque profiteretur: ut bono omine ab anni initio captato, idem toto anno profeſſuri eſſent. *Paul.*

169. *Quiſque ſuas artes ob idem delibat agendo.*] *Ibidem* multi ex ſcriptis. Alii, *obid, obido, inibi* & ſimilia. Lego, *obit & delibat agendo. Obire ſuas artes*, quomodo *obire ſuas res*, & *munia ſua* Ciceroni. niſi malis, *obiter delibat.* quod non minus arridet. *Heinſ. Ob idem.*] Hoc eſt, ut fauſtum fœlixque omen & auſpicium ab initio captet. *Prælibat ſuas artes.*] Prægustat, & certatim præmonſtrat artes, quas profitetur. *Quiſque ſuas artes.*] Hoc eſt, fullo fulloniam, ſutor ſutoriam delibabat; agricolæ ruſticum opus: Sed hoc apage lucelli cauſſa. Pari modo quiſque ſupellectilem domeſticam poliebat, ut toto fere anno niteret. Vide & Senec. Epiſt. LXXXIII.

172. *Iane tibi primum.*] *Primo* meliores. *Heinſ.*

174. *Ad quoſcunque voles, inquit.*] *Ad quoſcunque velim prorſus* venuſte liber Fulvii Urſini. ut τὸ *inquit* ſubintelligatur, quomodo alibi ſæpe. & ſane *inquit* mox denuo ſequitur. Mazarinianus etiam *velis.* Idem.

177. *Quem*

Et damus alternas accipimusque preces?
Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat;
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures:
Et visam primùm consulit augur avem.
Templa patent auresque Deûm: nec lingua caducas
Concipit illa preces; dictaque pondus habent:
Desierat paucis: nec longa silentia feci;
Sed tetigi verbis ultima verba meis:
Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi,
Et data sub niveo candida mella favo?

Omen,

177. *Quem dextra tenebat.*] *Gerebat* potiores scripti. supra habuimus,

Ille tenens dextrâ baculum, clavemque sinistrâ.

Puto tamen scribendum, *baculum quod dextra gerebat.* Adi Notas Met. II. vs. 682. *Idem.*

178. *Omina solent esse principiis.*] Apud antiquos enim non solum publice, sed etiam privatim nihil gerebatur, nisi auspicio prius capto.

179. *Timidas advertitis aures.*] Ita scripti nostri fere omnes. malim *adverteris*, vel *advertimur.* nam *advertimus* in nonnullis exstat codicibus. sic contra *averti* & *deverti* dicebant. de quo Amor. lib. II. Eleg. VI. *surdâ miseros avertitur aure* Boëtius consolatione Philosophiæ. Sarisberiensis lib I. cap. XIII. de Nugis Curialium citat,

Auditas voces timida perpendimus aure. Heins.

180. *Consulit augur avem.*] Probat omina principiis inesse ex prima observatione in utroque augurio, oscinum & præpetum: illud aure, hoc visu captabatur. *Neapol.*

181. *Patent templa.*] Deorum ædes calendis Januariis apertæ sunt, idque Jano duce, qui aperit & claudit. *Caduca auspicia* dixerunt veteres, cum aliquid in templo excidebat: *velut virga è manu*, inquit Festus. *Neapol.*

183. *Desierat Janus.*] *Desierat paucis* Mazarinianus eleganter mehercules: hoc est, pauca locutus. *Heins.*

185. *Quid vult palma sibi.*] Anni novi initio, amici suis mella, palmulas & caricas mittebant. Vide Senec. Epistol. LXXXVII. *Rugosaque carica.*] Caricam ficum siccatam dixere Latini. Græci τὰ σῦκα vocant, recentes, Sole adustas. ἰσχάδας. Ex autem ideo *caricæ* dictæ, quia ex Caria in Italiam translatæ: unde eædem cauneæ, à Cauno urbe ejusdem Cariæ. Sed caricas nostri postea pro qualibet ficu sicca transmarina usurparunt. *Neapol.*

186. *Et data sub niveo condita mella cado.*] Lege cum Vossiano, Arundeliano & aliis nonnullis *sub niveo candida mella favo.* lib. VIII. Met. *Candidus in medio favus est.* Nam *rubrum cadum* Martialis melli adsignat, lib. I. Ep. IV.

Flavaque de rubro promere mella cado.

candida mella etiam dixit lib. III.

Jure repertori candida mella damus.

sic codices veterrimi, non *splendida.* Codex tamen Pomponii Læti *liquida mella*, quomodo & hic unus Vaticanus pro diversa lectione. ita Virgilius non semel: sed primâ semper correptâ syllabâ, quomodo & noster alibi. *liquentia mella* Maroni quoque dicta, & Sereno Sammonico & Calpurnio, & *expressis mella liquata favis* nostro infra lib. IV. Sed hoc loco *candida mella* admittimus. *Heins.*

189. *Sti-*

Omen, ait, caussa est, ut res sapor ille sequatur;
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur video: stipis adjice caussam,
Pars mihi de Festo ne labet ulla tuo.
Risit; &, O quàm te fallunt tua sæcula, dixit,
Qui stipe mel sumtâ dulcius esse putes?
Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent.
Tempore crevit amor, qui nunc est summus, habendi.
Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis;
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit:
Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Jupiter angustâ vix totus stabat in æde;
Inque Jovis dextrâ fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis:
Pascebatque suas ipse Senator oves.
Nec pudor, in stipulâ placidam cepisse quietem,
Et fœnum capiti supposuisse, fuit.

Jura

189. *Stipis adjice causam.*] Antiquissimum strenarum commercium, & sub Augusto viguit. Vide Suet. lib. IV. c. XLII. Et vetera hæc rudera: IMP. CÆSAR DIVI F. AUGUSTUS PONTIFEX MAXIMUS IMP. XIII. COS XI. TRIB. POTEST. XV. EX STIPE QUAM POPULUS ROMANUS NERONE CLAUDIO DRUSO. T. QUINTIO CRISPINO COS. VOLCANO. *Neapol.*

192. *Putas.*] *Putes* Ursini liber & quinque alii. rectius. *Heins.*

97. *Pluris opes sunt.*] —— ἐν ὀλβίῳ ὄλβια πάντα. Theoc. Idyll. 15. E Idyll. 16.

Χαιρέτω ὅστις τοῖος ἀνήριθμος δέ οἱ εἴη
Ἄργυρος, αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν.

199. *Dum casa Martigen.*] Hæc ubi sita addubito. si una; si duæ, altera erat in Capitolio, altera in Palatio. *Neapol.*

200. *Et dabat exiguum fluminis herba torum.*] Λαχνήεν τ' ὄροφον λειμωνόθεν ἀμήσαντες. Hom. Iliad. ω. χλωρὰς ῥῶπας. Odyss. ε. *Viridante toro consederat herba.*

201. *Angusta in æde.*] Pro hac intellige Pompilianum Capitolium humile & vetus, quod situm in regione VI. non illud novum & celebre in VIII. ni capias de Jovis Feretrii templo, quod Romuli opus, angustum etiam; vix enim longitudine erat pedum XV.

202. *Inque Jovis dextra.*] Ita veteres omnes. sed scribendum *Inque dei dextrâ* cujus alterum illud *Jovis* est glossema. *Heins.*

 205. *Nec*

Jura dabat populis posito modo Consul aratro;
  Et levis argenti lamina crimen erat.
At postquam Fortuna loci caput extulit hujus,
  Et tetigit summos vertice Roma Deos;
Creverunt & opes, & opum furiosa cupido:
  Et, cum possideant plurima, plura volunt.
Quærere ut absumant, absumta requirere certant:
  Atque ipsæ vitiis sunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit suffusa venter ab undâ,
  Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
In pretio pretium nunc est. dat census honores;
  Census amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen auspicium si sit stipis utile quæris,
  Curque juvent nostras æra vetusta manus.
Æra dabant olim; melius nunc omen in auro est:
  Victaque concedit prisca moneta novæ.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
Au-

205. *Nec pudor in stipula.*] Hæc nuda tritici aut hordei palea, quam antiqui legebant ad sua cubilia: & unde lectus, nisi à legendo? Vide Varro. lib. IV. de Ling. Lat.

207. *Jura dabat populis posito modo prætor aratro.*] Turbant scripti codices, nec sibi constant. Ursini codex & sex alii, *consul aratro.* at optimus Ambrosianus *missus modo consul.* Vossianus cum Arundeliano & aliis sex *misso modo consul aratro.* quatuor *misso modo prætor aratro.* Sed Ursini codicem sequor. Noster infra lib. III.

Et caperet fasces curvo consul aratro.

Val. Maximus lib. IV. cap. IV. *Illi etiam prædivites qui ab aratro accersebantur, ut consules fierent.* Heins.

208. *Et levis lamina.*] Etenim ex censoria nota damnabantur, qui quinque argenti pondo possiderent. *Paul.*

210. *Summo vertice Roma deos.*] *Summos deos* meliores libri. vide infra vs. 308. & mox pro *plura petunt* Ursini codex, Voss. Arund. & tres alii probæ notæ *volunt.* Heinsius.

217. *Dat census honores.*] *Dant* Arundelianus. ut constructio sit, census honores, census amicitias dant. Eam vim habet repetita vox τῦ *census.* Sed vide notas nostras Remed. Amor. vs. 164. *Heins. Dat census honores.*] Tangit publicam querelam eorum temporum, vide & Plin. procem. lib. XIV. *Neapol.*

219. *Si sit stipis utile quæris.*] *Cur sit stipis* vetustæ editiones & scripti nonnulli. Puto, *si cur stipis utile, quæris.* Nondum enim id quæsiverat Naso, sed quæstionem Janus prævenit. *Heins.*

222. *Victaque concessit.*] *Concedit* Ursinus, optimus Ambros. Voss. Arond. & duo alii. mox iidem cum aliis nonnullis *majestas ista* non *ipsa.* atque ita Naugeriani quoque. *Idem. Concessit novæ.*] Cessit aureo nummo. *Paul. Prisca moneta nova.*] Non tamen ea abiit, sed in usu fuit; habitaque vilior moneta, quam nigram alicubi vocat Martialis, ob mixturam plumbi. *Neapol.*

225. *Sed*

Aurea. majeſtas convenit iſta Deo.
Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis.
Mos tamen eſt æquè dignus uterque coli.
Finierat monitus. placidis ita rurſus, ut ante,
Clavigerum verbis alloquor ipſe Deum:
Multa quidem didici. ſed cur navalis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps?
Noſcere me duplici poſſes in imagine, dixit;
Ni vetus ipſa dies extenuaret opus.
Cauſſa ratis ſupereſt: Thuſcum rate venit in amnem
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
Cælitibus regnis ab Jove pulſus erat.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen:
Dicta quoque eſt Latium terra, latente Deo.
At bona poſteritas puppim ſervavit in ære;
Hoſpitis adventum teſtificata Dei.

Ipſe

225. *Sed utimur noſtris annis.*] Moribus noſtri temporis.

228. *Clavigerum verbis.*] *Dictis* optimus Ambroſ. & unus Moreti. *Heinſ.*

230. *Altera ſignata eſt.*] Ita ſcripti. malim nihilominus *in ære altera ſignato.* Idem.

232. *Extenuaſſet opus.*] Meliores *extenuaret.* Idem. *Extenuaſſet opus.*] Excidiſſet & attriviſſet imaginis notam, ſeu nummum ipſum.

233. *Deus falcifer.*] Saturnus. *Venit in amnem Tuſcum.*] In Tybrim Hetruriæ fluvium.

234. *Ante pererrato falcifer.*] Id eſt, peragrato prius orbe, non ante quam nummus ſignaretur, ut placet rudi Scholiaſtæ. non ante Janum, ut videtur capiendus hic locus prima fronte: nam ille Saturno prior in Italiam venit, unde ſumpſit initium Dynaſtia Aboriginum.

235. *Ego memini Saturnum receptum hac tellure.*] Quia Italia inferior eſt quam Græcia, in qua mons eſt Olympus, finxere Poëtæ, illum æthero Olympo ad Italiam adveniſſe.

236. *A Jove pulſus.*] *Ab Jove* meliores infra lib. II. *ab Jove crimen habet.* & III. *Saturnus regnis ab Jove pulſus erat.* Met. l. III. *Ab Jove merſa ſuo.* lib. XIII. *ab Jove tertius Ajax.* lib. IX. *ab Jove Muſa parens.* & ſic paſſim tam apud Naſonem, quam alios ſcriptores vetertimi codices. *Heinſius.*

238. *Dicta quoque, &c.*] Varroni placet, Latium dici Italiam, quod lateat inter præcipitia Alpium & Apennini. vel ſic dicta, quod Saturnus ibi latuerit.

239. *Puppim formavit in ære.*] *Servavit* Urſini liber, optimus Ambroſ. Mazarin. & tres Farneſiani. quod & Naugerius ex ſuo expreſſit. *Heinſ. Formavit in ære puppem.*] In æreo nummo navim formavere: quia navi fuerat Saturnus in Italiam advectus.

240. *Adventum teſtificata Dei.*] Si vera hæc, cur in Græciâ cuſa etiam numiſmata cum Jano & rate? an ex Italia in Græciam; an Janus è Græcia in Ita-

Ipse solum colui, cujus placidissima lævum
Radit arenosi Tibridis unda latus.
Hîc, ubi nunc Roma est, incædua silva virebat:
Tantaque res paucis pascua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine nostro
Nuncupat hæc ætas, Janiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cum terra Deorum
Esset, & humanis numina mista locis.
Nondum Justitiam facinus mortale fugarat.
Ultima de Superis illa reliquit humum.
Proque metu populum sine vi pudor ipse regebat.
Nullus erat, justis reddere jura, labor.

Nil

liam secum tulit ? id certius: & puto, fictum illud pro servanda adventus Saturni memoria.

241. *Cujus placidissima lævum.*] Fabius Pictor: *Is Janus sub initium aurei seculi lævum latus Tiberis Hetruriæ tenuit.* Neapol. *Ipse solum colui, &c.*] Saturnus cis Tybrim, & Janus trans Tybrim habitavere.

243. *Tunc ardua silva virebat.*] *Incædua silva* legendum cum Naugeriano, Ursini & Ambros. bibliothecæ optimo, ac quinque aliis. infra lib. II.

Monte sub Esquilio multis incæduus annis
Junonis magnæ numine lucus erat.

Amor. III. Eleg. I.

Stat vetus & multos incædua silva per annos.

Statius Theb. VI.

Sternitur extemplo veteres incædua ferro
Silva comas.

quidam libri *incidua* scribunt. *Heinsius.* *Tunc ardua sylva virebat.*] Fabius Pictor, in III. *Jam modo qua fuerant sylvæ pecorumque recessus, Urbs erat.* Neap.

244. *Bobus erant.*] *Bubus erat* meliores. *Heins.*

245. *Arx mea collis erat, quam vulgus nomine nostro Nuncupat.*] *Quem* cum melioribus legendum, nempe collem. Multi veteres *Ara mea est colli* vel *collis* Arundelianus *Ara mea colli erat.* alii, *Arx in ea est collis*, vel *Arx in ea est colli.* Exaratum nempe fuerat *Arx mea collis est.* Repone, *Arx mea collis is est, quem. erat* minus oportunè hic repetitur, cum præcesserit paulo ante. pro *vulgus* scribendum *vulgo* opinor. sed duo Farnesiani optimæ notæ cum Erfurtano, *cultrix.* sc. ætas. quod amplector. De hac arce Virgilius l. VIII.

Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem.
Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

ita vetustissimi codices; etiam Mediceus ille. Arx hæc dicta Antipolis. *Idem.* *Arx mea collis.*] Agit hic de sua veteri habitatione, quæ fuit in Janiculo, ubi oppidum ejusdem nominis condidit. *Neapol.*

251. *Sine vi pudor ipse regebat.*] Fabius Pictor: *Ea ætate nulla erat Monarchia, quia mortalium pectoribus non hæserat ulla regnandi cupiditas: Principes quasi justi erant & religionibus dediti: non enim arbitria illorum ab æquo, vel populus à jure innato discedebat; nullo tunc vindice aut metu, sed sua sponte retinebant fidem & rectum. Pudor ipse regebat populos & jus principes.* Neapol.

253. Tue-

il mihi cum bello: pacem postesque tuebar:
Et clavem ostendens, Hæc, ait, arma gero.
:esserat ora Deus. tunc sic nostra ora resolvo,
Voce meâ voces eliciente Deo.
.um tot sint Jani; cur stas sacratus in uno,
Hîc ubi juncta foris templa duobus habes?
lle manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus Oebalii rettulit arma Titi.
Jtque levis custos armillis capta Sabinis
Ad

253. *Tuebar pacem & postes.*] Defendebam pacem, cui præeram, & servabam januas.

255. *Tunc sic ego nostra resolvi.*] *Resolvo* septem ex præstantioribus. *tunc sic nostra ora resolvo* tres Farnesiani ex optimis & Arundelianus. placet. nisi malis, *sic ora ego nostra resolvo.* Heins.

257. *Cum tot sint Iani.*] Non templa, ut interpretes volunt: Unum fuit præcipuum Romæ Jani templum, at Jani plures. Occurrit sæpe in lapidibus, primus, imus & medius: ut in hoc:
C. JULIUS C. L. NICOMACHUS
A JANO PRIM. PAL. & in isto:
C. LEPIDUS
C. L. ANICETUS
A JANO MEDIO.
Imi fit mentio ab Horatio lib. I. Epist. I. Sed hi tres in foro erant Romano. Excitatos puto anno DLXXX. à Fulvio Flacco Censore: de quo, *Curavit*, inquit Livius lib. XLI. *in his & cloacam circumducendam, & forum porticibus tabernisque claudendum, & Ianos tres faciendos.* Suspicantur Eruditi, pro marmoreis arcubus & fornicatis transitionibus *Ianos* accipiendos: Græci interpretantur ἁψῖδας. *Cur stas sacratus in uno.*] Editiones nonnullæ cum quibusdam scriptis *cur sic sacratus in uno es.* Lege, *cur; dic, sacratus in uno es?* Heins.

258. *Templa duobus.*] Piscario & Boario. Hujus vero certus situs fuit unde calida illa aqua exiit, adversus Tatium, Jani opera, ut fingit hic apud nostrum. Eum locum dixere antiqui *Lautolas.* Varro lib. IV. L. L. *Lautola à lavando; quod ibi ad Ianum geminum aqua calida fuerint.* Neapol.

259. *Tatii Oebalii.*] Tatii Oebalii, regis Sabinorum. ab ipsis Laconibus illuc profectis. *Paul.*

260. *OEbalii rettulit arma Tatî.*] Vossianus pro diversa lectione *Titi.* optime. ne Tatii nomen inconcinne repetatur. à Tito, quod Tatio prænomen, Titii, & Titienses, de quibus lib. III. vs. 131. agemus. Servius ad lib. VII. Virg. *Prisciique Quirites, id est Sabini. prisci autem ideo, quia post fœdus Titi & Romuli placuit ut quasi unus de duobus populus fieret.* sic vetetrimus codex Leidensis & Georg. II. *sic fortis Etruria crevit.* ubi Scholiastes ineditus bibliothecæ Leidensis, *Eleganter Italiam Etruria junxit, quoniam de primo loquitur Romuli imperio, Titum collegam ejus intelligi vult*, Propertius lib. IV. Eleg. IV.

Romula ne faciem læderet hasta Titi.

& mox,

Dum captiva mei conspicer esse Titi.

sic utroque loco, saltem posteriori, scribendum censeo. nisi quod *conspicer ora* cum Gronovio reponi placet, pro *esse.* nam *Tatii* nomen paulo ante præcesserat, & mox sequitur. Nec male Gottorphianus *OEbalii senis.* Heins. *Oebalii Tati.*] Nam Sabini τῶν Λακεδαιμονίων ἄποικοι. *Neapol.*

261. *Utque levis custos armillis, capta, Sabinos*
Ad summa tacitos duxerit arcis iter.] scripti magno numero *armillis Sabinis*, recte.

Ad summæ Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles & Fora clivus erat.
Et jam contigerat portam: Saturnia cujus
Demserat appositas insidiosa seras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipse meæ movi callidus artis opus.
Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi;
Sumque repentinas ejaculatus aquas.
Ante tamen gelidis subjeci sulphura venis:

Clau-

recte. In Amoribus,

Non fuit armillas tanti pepigisse Sabinas. at multi codices etiam ex optimis *Sabinos Tatios:* certe *Tatium* in nullo nostrorum comparet, quod editiones tamen nonnullas occupat, idque ex Scaligeri excerptis fortassis admittendum. Sed ut sententiam meam expromam, puto *maniplos Tatios* ab Ovidio fuisse scriptum, ac *Sabinos* ex interlineari glossemate huc irrepsisse. sic *Tatii Cures* & *Tatiæ prætoria turma* apud Propertium. noster lib. II. ex antiquis codicibus,

Te Tatii parvique Cures Caninaque sensit.

Heins.

263. *Per quem descenditis.*] Hunc puto, quem vocant urbis topographi *clivum Capitolinum*; non illum postea dictum *Publicium*, ut argutantur Interpretes, ab Ædilibus ejusdem cognominis: de quo sermo nobis erit in Festis Floralibus lib. V.

264. *In valles per fora.*] *Et fora* Ursini liber & quatuor alii. Voss. & Arundel. *ad fora.* utrumque vulgatæ lectioni præstat. *Heinsius.*

265. *Et jam contigerant portam, Saturnia cujus*
Dempserat oppositas invidiosa seras.] primo Petavii & Ursini liber cum decem aliis *contigerat.* quod confirmat superius *Tatium* legi debere. pro *Saturnia cujus*, Vossianus *custos*, Gottorph. *civis.* Puto *Saturnia posti Demserat.* nam *custos* minus arridet, quod Tarpejam paulo ante custodem portæ appellarit. *appositas* etiam *seras* præfero cum uno Vatic. & Puteaneo. de quo Amor. l. III. Eleg. XIV. Denique *insidiosa* legendum. quod multi ex melioribus agnoscunt. *Idem.* *Et jam contigerant portam.*] Quæ dicta Palatina, sive porta vetus Palatii. *Neapol.* *Et jam contigerant portam.*] Jam venerant Sabini magno impetu ad portam, sub radicibus Viminalis, ut inde ingredientes arcem ascenderent. *Saturnia invidiosa.*] Juno, quæ summo odio Trojanos insectata est, sic & Romanos ab illis progenitos.

268. *Movi callidus artis opus.*] Male *opem* alii. quod mox sequitur Art. Am. I. *Usus opus movet hoc.* lib. IV. Fastorum,

Sacra Palis suberant. inde movetur opus.

Heins.

269. *Oraque reclusi.*] Ipsas aquarum scaturigines. *Aquas repentinas.*] Repente scaturientes. nam magna vis aquarum ferventium subito in adversos hostes erupit. *Paul.*

270. *Repentinas ejaculatus aquas.*] Hoc aliter se habet apud Historicos. Tabellæ vero etiam mentio apud Fab. Pictorem lib. II. & Macrob. Saturn. I. ubi inepta quædam, ut, ex æde Jani aquam proru-pisse, cum nondum ea per id tempus in nova urbe. *Neapol.*

271. *Madidis subjeci sulphura venis.*] *Calidis* Ursini liber pro diversa lectione & octo alii. quod & ex uno Ciofanus Vaticano profert. Rutilius Itiner. in hac narratione,

Nempe

Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
ujus ut utilitas pulsis percepta Sabinis;
Quæque fuit, tuto reddita forma loco est;
ra mihi posita est parvo conjuncta sacello :
Hæc adolet flammis cum strue sacra suis.
t cur pace lates, motisque recluderis armis?
Nec mora; quæsiti reddita caussa mihi.
Jt populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet demtâ janua nostra ferâ.
'ace fores obdo; ne qua discedere possit :
Cæsareoque diu nomine clausus ero.

Dixit;

Nempe tibi subitus calidarum gurges aquarum
Rupit Tarpeias hoste sequente vias.

ta etiam alii. Sed cum *fervidus humor* mox sequatur, ne bis idem dicat, arbitror *gelidis venis* esse reponendum. *G* enim & *C* cum in veterrimis libris promiscue confundantur, *vena gelida* in *calidas* nullo negotio degenerare potuerunt. ut & lib. IV. ℣ſ. 146. in nonnullis membranis factum. Noster in hac eadem fabula sub finem lib. XIV. Met.

——— Iano loca juncta tenebant
Naides Ausonia gelido rorantia fonte.

& deinde,

——— Alpino modo qua certare rigori
Audebatis aqua, non ceditis ignibus ipsis.

Sed vide totum locum. similis omnino diversitas lectionum in antiquissimis codicibus infra lib. IV. ℣ſ. 144. Fast. II.

In medio gelida fons erat altus aqua.

Heinſ.

274. *Qua fuerat tuto.*] *Quaque fuit* optimus Ambroſ. *Idem.*

275. *Ara mihi posita est.*] Malim *Ponitur ara mihi.* pro *Hac adolet* codex Caroli Strozzæ, *Hanc adolent.* Puto *Hac adolent.* pro *cum strue* duo Vaticani *cum sale*, ut molam salsam intelligat. Possit etiam legi *in strue.* ut libris de Ponto,

Armaque cum telis in strue mixta suis.

Idem. *Ara mihi posita est.*] Ubi fuere antiqua illa λυτρά. disce ex his, Nasonem, præter vulgum ædis hujus, Romulum, non Pompilium, auctorem fecisse. Et hæc vetus opinio Varronis apud Augustinum. *Parvo conjuncta sacello.*] De hoc Procopius primo de bello Gothico: *Id vero jam sacellum totum ex are constructum fuisse sat constat, &c.*

276. *Cum strue.*] *Iano struem commoveto*, inquit lustricum Catonis carmen. *Strues* libi genus de quo vide Festum. Solita hæc in sacrificiis misceri cum fercto; imo vero nunquam hoc sine illa. Quæ qui adferebant *struferctarii* appellabantur. Inde in veteri lapide: PORCAM ET AGNAM STRUIBUS ET FERTIS. Fertum & ferctum pronuntiatum à priscis. *Neapol.*

277. *Motisque recluderis armis.*] Legi in hac hæresi quosdam Romanorum perstitisse usque ad tempora Silverii P. M. & illius clari Ducis Belisarii. Vide Procop. I. de bello Gothico. *Neapol.* *Motisque recluderis armis.*] Quod erat sacrorum. Nam is, qui belli susceperat administrationem, sacrarium Martis ingressus, primum ancilia commovebat, deinde hastam ipsius simulacri, dicens, *Mars vigila :* consule Scholiasten Virgilii, ad illa l. 8. Æneid. —— *usque impulit arma* —— *Extemplo turbati animi.*

281. *Pace fores obdo.*] Huic portæ nomen fuit *Iannalis.* Vide Varronem l. IV. de. L. L. *Neapol.*

282. *Cæsareo numine.*] Ursin. Voſſ. Arund.

Dixit; &, attollens oculos diversa tuentes,
  Adspexit toto quidquid in orbe fuit.
Pax erat; & vestri, Germanice, caussa triumphi
  Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
Jane, face æternos, Pacem, Pacisque ministros:

Neve

Arund. *nomine*, ut domum Cæsaream intelligat. *Heins.*

285. *Germanice caussa triumphi.*] Hæc victoria ἀναμφισβητήτως Cæsari Germanico, non Tiberio datur, Vide Tacit. Annal. II. *C. Cælio. L. Pomponio Coss. Germaniam Cæsar A.* D. VII. *Kalendas Iunias triumphavit de Cheruscis Chattisque. &c.* Fuit hoc anno DCCLXIX. male apud Eusebium anno MMXXXIII. præter unius anni metachronismum, legitur pro *Chattis*, Germanicus Cæsar de *Parthis* triumphavit. Nunc videamus, an potuerit noster hujus victoriæ meminisse, cum plerisque eo anno sit mortuus. nugæ: nam ipse natus ab V. C. anno DCCX. Hirtio ac Pansa Coss. cui Chronologo ac de re fides, nisi ipsimet Nasoni habeam, lib. IV. Trist. *Cum cecidit fato Consul uterque pari.* Decessit Poëta noster anno Urbis DCCLXX. Plene igitur potuit Ephemerides ejusdem anni scriptitasse, multo magis Germanici victoriam, quæ incidit in annum DCCLXIX. *Neapol.*

286. *Domitas jam tibi Rhenus aquas.*] *Famulas* libri plerique veteres. Martial. lib. IX.

Dum grande famuli nomen adseret Rheni
Germanicarum magna lux Kalendarum.

sic idem *famulas Istri aquas* dixit lib. V. Ausonius Mosella,

Te rapidus Gelbis, te marmore clarus
  Erubrus
Festinant famulis quam primum adlambere lymphis.

Rutilius,

Ipse triumphali redimitus arundine Tybris
Romuleis famulas classibus aptet aquas.

pari modo *Hydaspes famulus* Claudiano Mallii Cons. & *famulus Ganges* III. Cons. Honorii. *famulus Orontes* Sidonio Panegyr. Anthemii. De *servâ aquâ* quod Ciofanus hic profert, nihil ad rem facit. *Heinsius.*

287. *Pacisque ministros.*] *Ministri* nomen indignum majestate domus Cæsareæ. Et sane vetustissimus Ursini liber *magistros* agnoscit. sed nec illud quidem satis aptum. Quid ergo? Opinor scriptum fuisse *pacisque strem.* pro *pacisque sequestrem* vel *sequestrum* absorptis duabus prioribus syllabis in *sequestrum* à cognatis in præcedente *pacisque* voce syllabis. De uno autem Augusto hic agi, sequens versus,

Neve suum præsta deserat auctor opus,

satis evincit. *pacis sequester*, quomodo & *auctor Pacis* nostro Augustus dictus Pont. I. Eleg. I. Glossæ Stephani *sequester* Μεσίτης, ἔγγυος, συνθηκοφύλαξ. Glossæ Mss. *sequester* ἐστὶ παρ' ᾧ πολλοὶ ἐπίδικον παραδίδωνται πρᾶγμα. Vide Festum in *sequester*. & Gellium lib. XX. cap. ult. Obvia ea vox apud Jurisconsultos. *Pacis* igitur *sequester*, hoc est, medius & arbiter. Arbitrum & sequestrum Plautus conjunxit Rudente. *Tu isthuc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum, cujus hac res arbitratu fiat.* Silius lib. VI.

At nova Elissæi jurato fœdere patres
Consultant mandare duci, pacisque sequestrem
  Mittere.

Statius Theb. VII.

——*Ubi tunc fidei pacisque sequestra*
Mater eras?

Ubi Scholiastes, *Sequester dicitur qui certantibus medius intervenit, apud quem cujuscunque certaminis futuri pignora deponuntur, hoc vocabulum ab obsequendo factum est. quod ejus qui electus fuerit utraque pars fidem sequatur.* quibus similia habes apud Servium lib. X. Æneid. apud Lucanum libro X. *orator regis pacisque sequester.*

queſter. hinc Virgilio & eidem Statio *pax ſequeſtra* lib. II. Theb. & Æneid. Contra *Carnifex rapinarum ſequeſter* Ammiano lib. XIV. *pudicitiam perjurii ſequeſtrem* Val. Maximus dixit lib. IX. cap. I. Prudentius Cathemerin. Hymn. X.

Nunc ſuſcipe terra fovendum,
Gremioque hunc concipe molli.
Ominis tibi membra ſequeſtro
Generoſa & fragmina credo.

de hujuſmodi nævis ex concurſu duarum ſyllabarum aut vocum cognatarum exortis jam egimus ad Epiſt. XIV. v. 194. Amor. I. Eleg. XIII. vſ. I. ſic Epiſt. XXI. vſ. 58. *pro perdere velle velis* legendum monui *perdere dure velis.* Apud Propertium l. I. Eleg. I. ubi nunc inconcinne & frigide legitur,

Ibat & hirſutas ille videre feras.

Perſuaſum habeo, debere ſcribi,

Ibat & hirſutas ille ferire feras.

& Eleg. III.

Illa fuit lacrymis ultima cura meis.

cum opiner manu Propertii eſſe *lacrymis ultima meta meis.* quomodo noſter Amor. III.

Raditur hac elegis ultima meta meis.

& ipſe Propertius libro IV. Eleg. II. *hac ſpatiis ultima meta meis.* Eleg. VI. libri I. apud Propertium,

Tu patrui meritas conare anteire ſecures,
Et vetera oblitis jura refer ſociis.

ſocios Cyzicenos interpretantur, ſed cum multi libri veteres *referre ſonis* agnoſcant, puto Propertium reliquiſſe, *referre foris.* In foro enim jus dicebatur. rurſus Elegia VIII.

Nam me non ulla poterunt corrumpere forma,
Quin ego, vita, tuo limine acerba querar.

ita opinor ſcribendos illos verſus. *corrumpere de te* valde friget. Idem lib. II. Eleg. ult.

Amphiaraëa nil proſunt fata quadrigæ,
Aut Capanei magno grata ruina Jovi.

τὸ *magno* non apparet in vetuſtis codicibus, quod magnus Scaliger etiam monuit, qui valde verſus iſtos diſtorquet. Scribe,

Aut Capanei irato grata ruina Jovi.

Libro III. Eleg. XIX.

Hac amor ipſe ſuo conſtringit pignora ſigno.
Teſtis ſiderea torta corona dea.

alii de Corona Ariadnea, alii de Luna accipiunt aut Venere. nihil horum. Lege,

Teſtis ſiderei tota corona chori.

aſtra deſignat. ſic Tibullus l. II. Eleg. I.

Ludite: jam Nox jungit equos, currumque ſequuntur
Matris laſcivo ſidera fulva choro.

idem Propertius libro eodem El. XXIV.

Limina jam noſtris valeant lacrymantia verbis.

de lacrymis amantium ante limina puellæ rem novi. Sed quàm inſolens hoc & durum, *verbis lacrymantia limina?* Puto reponendum,

Limina jam noſtris valeant halantia ſertis.

de halandi verbo dixi Metamorph. lib. VII. vſ. 812. apud Virgil. l. I. Æneid.

Thure calent aræ, ſertiſque recentibus halant.

& libro IV. Georg. *halantes floribus horti.* Tibullus libro primo, Eleg. I.

Nunc levis eſt tractanda Venus, dum frangere poſtes
Non pudet, & rixas inſeruiſſe juvat.

non eſt plena oratio. τὸ *juvat* etiam poſt τὸ *pudet* frigide inculcatur. Non dubito ab elegantiſſimo Tibullo ſcriptum, *inſeruiſſe ſera.* eadem elegia paulo ante,

Parva ſeges ſatis eſt: ſatis eſt requieſcere lecto
Scilicet, & ſolito membra levare toro.

τὸ *lecto* otioſum & ſuperfluum eſt, cum *toro* ſequatur. quare corrigebam *requieſcere feſſò.* Plura erant hujuſmodi, quibus proferendis nunc ſuperſedebimus, ne nimii ſimus. defungemur tamen in tranſcurſu reſtitutione. Statiani loci, quem ex parte ad Epiſt. XIII. vſ. 35. caſtigavimus. Is exſtat Sylvarum libro V. Epicedio patris,

Si chelyn Odryſiam pigro tranſmiſit Averno
Cauſa minor: ſi Theſſalicis Admetus in oris,
Si lux una retro Phylaceïda rettulit umbram,
Cur nihil exoret genitor chelys aut tua manes,
Aut mea?

τὸ *Ad*

Neve suum, præsta, deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere Fastis;
Sacravêre Patres hâc duo templa die.
Accepit Phœbo Nymphâque Coronide natum
Insula, dividuâ quam premit amnis aquâ.
Jupiter in parte est. cepit locus unus utrumque:
Junctaque sunt magno templa nepotis avo.
QUid vetat & stellas, ut quæq; oriturq; caditque,
Dicere? promissi pars sit & ista mei.
Felices animos, quibus hæc cognoscere primis,

In-

τὸ *Admetus* valde turbat sensum. unde factum, ut versum excidisse primo sim opinatus. Non enim Admetus ab inferis reversus. si recte perpendas *Thessalicis in oris*, in duabus prioribus vocibus, invenies; τὸ *Alcestin*. quæ vox à cognatis duabus proximis extrita fuit. Scribe igitur,

——si Thessalicas Alcestin in oras,
Si lux una retro Phylaceïda rettulit umbram.

ita omnia in hoc Statiano loco optime sese habebunt. exstat hujus argumenti Alcestis tragœdia Euripidis. Sed ab his deverticulis ad Nasonem tandem revertamur. *Idem.*

290. *Hac die.*] Calendarum scilicet Januariarum. *Duo templa.*] Alterum Jovi, alterum Æsculapio. *Neapol.*

291. *Accipit Phœbo, &c.*] Ex Phœbo & Coronide nympha filia Phlegyæ, filii Martis, natus est Æsculapius, qui in Epidauro urbe colebatur. *Paul.* *Accepit Phœbo.*] Æsculapio ergo templum in insula Tiberina sacratum. Motus & caussa dedicationis exstitit pestilentia vastans urbem & agros: hinc aditi libri Sibyllini, in quibus inventum ait Liv. lib. x. *Æsculapium ab Epidauro Romam arcessendum, &c.* Arcessitus tandem hic: ne cogites signum aliquod æreum aut ligneum simulacrum; anguis sane fuit: sed prô! quot mira iste anguis est ausus? Vide Valerium l. 1. de Miraculis, c. VIII. *Neapol.*

292. *Dividua aqua.*] Bene, quia flumen finditur in duas partes, ob insulæ impedimentum. *Neapol.*

293. *Jupiter in parte est.*] Hoc templum si dicatum eodem die quo Æsculapii, illud incidet in a. CDLXII. *Neap.* *Juppiter est in parte.*] Ipsius insulæ: quia & ibi templum est illi consecratum.

294. *Templa nepotis.*] Æsculapii, qui nepos est Jovis: quoniam hic Phœbi pater, cujus ille filius.

296. *Propositi pars fuit ista mei.*] *Promissi pars sit & ista* Ursini liber. Voss. & Arund. *promissi pars sit & ipsa.* Petavianus *promissi pars fuit illa.* alii magno numero & superiori versu *Quid vetat* meliores pro *Quis.* dictum Ep. Ariadnes. *Heinsius.*

297. *Felices animæ.*] *Animos* Voss. Arund. duo Farnesiani cum uno Vaticano, venuste. nisi *animas* malis. nam sequenti versu *illas* est in Ursini libro & tribus aliis. Trist. lib. IV. Eleg. X. ex vestigiis scripti codicis,

Felices ambos, tempestiveque sepultos!

Pont. I. Eleg. II.

Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit.

Ep. Herus.

Felices illas, sua quas præsentia nosse
Crimina vera jubet.

deinde pro *jocisque* scribendum *locisque*, ut libri meliores habent, & ab aliis jam est monitum. supra, *humanis numina mixta locis.* Idem. *Felices animæ.*] Ad has etiam Plinius. *Macte ingenio, este cæli interpretes, rerumque naturæ capaces,*

argu-

Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit!
Credibile eſt illos pariter vitiiſque locisſque
Altius humanis exſeruiſſe caput.
Non Venus & vinum ſublimia pectora fregit;
Officiumve fori, militiæve labor.
Nec levis ambitio, perfuſaque gloria fuco;
Magnarumve fames ſollicitavit opum.
Admovêre oculis diſtantia ſidera noſtris;
Ætheraque ingenio ſuppoſuêre ſuo.
Sic petitur cælum: non ut ferat Oſſan Olympus;
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.
Nos quoque ſub ducibus cælum metabimur illis,
Ponemuſque ſuos ad ſtata ſigna dies.
ERgo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparſaque cæleſti rore madebit humus,
Octipedis fruſtra quærentur brachia Cancri:
Præceps occiduas ille ſubivit aquas.
INſtiterint Nonæ: miſſi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres, exoriente Lyrâ.

Quat-

argumenti repertores, quo homines Deoſque viciſti. Neapol.

298. *Inque domos ſuperas.*] Sic noſter de Pythagora. Metam. 15. fab. 2.

Mente deos adiit, & quæ natura negavit
Viſibus humanis, oculis ea pectoris hauſit.

301. *Sublimia pectora.*] *Regales animos* dixit Manilius ſub initium primi. *Neap.*

303. *Perfuſa fuco.*] Falſo & fictitio medicata colore. Gloſſæ: *fucus, χρῶμα. Neapol.*

308. *Summaque ſidera.*] *Imaque* Petavianus. ſed fruſtra. initio libri III.

Contigeratque ſuâ ſidera ſumma comâ.

ſupra,

Et tetigit ſummos vertice Roma deos.

Heinſ.

309. *Cælum metabimur.*] Ad condendum noſtrum parapegma: idem μετρεῖν πόλον dictum à Leone Philoſopho. ad hoc à patribus inventa inſtrumenta dioptrica; quæ primum excogitavit Hipparchus. *Neapol.*

310. *Ad vaga ſigna dies.*] *Stata ſigna* nonnulli ex melioribus. quod & Neapoli recte approbatur. *Heinſ.*

311. *Ergo ubi aderit nox, &c.*] Cum venerit nox, quæ diem tertium calendarum Januariarum præcedit. *Paul.* *Venturis tertia nonis.*] III. Nonas Januarias Cancer mane occidit. *Neapol.*

313. *Quærentur brachia.*] *Quæruntur* ſcripti majori ex parte. Quare & ſequenti verſu *ſubivit* reponendum, quicquid illi obnituntur. *Heinſ.*

315. *Inſtiterint imbres miſſi tibi nubibus atris*
Nonæ ſigna dabunt exoriente Lyrâ.]

veteres plerique *niſi ſi tibi.* alii, *niſi ſi de* vel *miſſi de nubibus.* quomodo & Mazarin. Naugerius & Neapolis recte ex ſuis libris,

Inſtiterint Nonæ: miſſi tibi nubibus atris,
Signa dabunt imbres exoriente lyrâ.

quomodo & quinque ex noſtris, cum Petaviano, qui tamen, *niſi ſi ibi* nubi-

QUattuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potes succinctus caussa minister,
Hostia cælitibus quo feriente cadit.
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper (Agone?) rogas nec nisi jussus agis.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum;
Una sit ut proprio littera demta loco.
An, quia prævisos in aquâ timet hostia cultros,
A pe-

nubibus. at Ursini codex,

Institerint Nonæ: nisi sit tibi nubilus aër. Scribendum forte *si sit subnubilus aër.* Rem. Am.

Limes erat tenuis longâ subnubilus umbrâ. Idem. *Institerint Nonæ, &c.*] Ostendit ipsismet Nonis futuram tempestatem, & Lyræ ortum heliacum: hic eodem tempore est Cæsari apud Plin. lib. 18. c. 26. *Neapol.*

317. *Quatuor adde dies.*] V. Idus Januarias Agonalia Romæ erant: initium à Numa Pompilio ducunt. Iterabant hæc festa veteres XII. Kalendas Junias. Et propridie Idus Decembris exstat memoria in antiquo Kalendario: in eo Constantini Magni notatur ipsamet dies SEPTIMONIA, & bene: ne rirubes. Vide Festi fragmentum in vocula *septimonium*, sed aliqua in parte semirosum. *Neapol.*

318. *Luce Agonali.*] Die quo Agonalia celebrantur arietis immolatione.

319. *Nominis esse potest succinctus caussa minister.*] Prima opinio causæ nominis, à rogando: cum rex sacrificulus mactaturus arietem, rogat populum seu principem civitatis, *Agone?* ab ea voce rogantis putat *Agonalia dici. Succinctus minister.*] Is erat victimarii cultus. *Neapol.*

322. *Semper agat ne rogat, nec nisi jussus agit.*] Primo illud rectum, quod optimus Ambros. Læti codex & duo Farnesiani præstantiores *Agone* exhibent. Varro de L. L. *Dies Agonales per quos Rex in regia arietem immolat, dicti ab Agone? eo quod interrogabatur Princeps civitatis, & princeps gregis immolabatur. Agones* quoque popas fuisse dictos vult Statii Scholiastes Theb. IV. pro *rogat*, Petavianus Ursin. Vossian. Arundel. & septem alii, *rogas.* unus Patavinus *roges. nec agat* vel *aget* etiam meliores. Scribe,

Semper, agone, roges, nec nisi jussus agas. & paulo ante, *esse potes succinctus causa minister.* non *potest.* quomodo unus meus. eleganter. Apostrophe est ad popam. Ita optime omnia sese habebunt. Sequentes versus eo, quo exprimendos curavi, ordine libri veteres agnoscunt. *Heins. Nec nisi jussus agit.*] Ex ritu Dionys. Halicar. lib. VII. Antiq. Συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς, ἐβουθύτουν εὐθὺς οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον. Et paucis interjectis: Ἔπειτα κατευξάμενοι θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον.

323. *Sed agantur ab actu.*] Inde Festus: *Agonium dies appellabatur, quo Rex hostiam immolabat: hostiam enim antiqui agoniam vocabant.* Idem. *Pars, quia non, &c.*] Altera opinio, quod pecudes ad sacrificium sponte non veniant, sed aguntur, seu abiguntur, & inde *agonalia* dici.

327. *Timet hostia cultros.*] Sive, inquit, ducit originem ἀπὸ τοῦ ἀγωνιάω, quod Græcis usitatissimum, pro *metu angi*: unde qui timet, ἀγωνιάτης dicitur apud Diog. Laërtium. *Neapol.*

329. *Fas*

A pecoris lux eſt iſta notata metu?
Pars etiam, fieri ſolitis ætate priorum
Nomina de ludis Graja tuliſſe diem.
Et pecus antiquus dicebat Agonia ſermo:
Veraque judicio eſt ultima cauſſa meo.
Utque ea nunc certa eſt; ita Rex placare ſacrorum
Numina lanigeræ conjuge debet ovis.
Victima, quæ dextrâ cecidit victrice, vocatur.
Hoſtibus amotis hoſtia nomen habet.
Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica ſalis.
Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas

Acta

329. *Fas etiam.*] Imo *Pars etiam* cum Mazarin. Læti, quatuor Farneſianis, ac aliis nonnullis. Superiora ſatis id adſtruunt. Paulo ante *lux eſt iſta* etiam meliores libri. *Heinſ.*

330. *Nomina Graca.*] *Grata* optimus Ambroſ. & unus Patavinus. Lege *Graia.* quomodo ſæpe peccatum, ut alibi diximus. *Idem.* *De ludis ſolitis fieri atate priorum.*] A ludis, quos veteres exercebant. Dicebantur enim *ludi Agonales.* Primus eos inſtituit Hercules in Elide, apud Jovem Olympium. *Paul.* *Nomina de ludis Graja.*] Huc pertinent illa Feſti: *Agonia ſacrificia, qua fiebant in monte: hinc Roma mons Quirinalis Agonus, & Collina porta Agonenſis. Agonium, locus in quo ludi initio facti ſunt, ob hoc dictum, quia fuerit ſine angulo.* Græcis angulus, γωνία, locus angularis γωνιαῖος; unde angulo carens ἀγώνιος. *Neapol.*

331. *Et prius antiquus dicebat Agonia ſermo.*] *Et pecus* Urſini liber, optimus Ambroſ. & ſex alii. cum priſcâ editione. recte. Vide Feſtum in *Agonias* & *Agonium.* Heinſ. *Et antiquus ſermo dicebat prius agonia.*] Antiqui vocabant ipſa feſta agonia. De quo Pompejus: *Agonium* diem appellabant, quo rex hoſtiam immolabat. Hoſtiam enim antiqui *agoniam* vocabant. *Agonum* etiam putabant dici deum præſidem rebus agendis, *Agonalia* ejus feſtivitatem. *Paul.*

333. *Utque ea non certa eſt.*] Ita Cioſanus & Neapolis. Sed Urſini codex & decem alii, *nunc certa eſt.* quod verſus præcedens confirmat. *Heinſius.*

335. *Victima qua cecidit.*] Intrudit huc multa de ſacrificiis veterum, anſa ſumpta ex iis quæ dixit in Agonalibus. Victimæ vero & hoſtiæ etymon non arridet. *Neapol.*

336. *Hoſtibus à domitis hoſtia.*] *Hoſtibus amotis* Urſini liber & Patavinus Hectoris Treviſani. quod arridet. Nam, ſi vulgatam ſequimur ſcripturam, nihil aut parum inter hoſtiam & victimam intererit. Nonius, *Hoſtire eſt comprimere, coërcere, dictum ab hoſtia. Pacuvius Teucro, Niſi coërcuero protervitatem atque hoſtiro ferociam.* Ita lege. Hinc & *Hoſtilii Lares, quibus immolabant, quod ab his hoſtes arceri putarent*, teſte Feſto. *Heinſius.*

338. *Far erat.*] Idque à Jani ævo, teſte Q. Fabio lib. 1. de aureo ſæculo. *Puri lucida mica ſalis.*] *Liquidi ſalis* codex Regius. ut alterum ex gloſſemate irrepſerit. *Heinſ.*

339. *Nondum pertulerat.*] Suſpicor myrrham, coſtum, crocum, eodem tempore quo thus, noſtris avis fuiſſe cognita; cum ex iiſdem fere regionibus aſportata. Thuris vero notitia ad eos quando pervenerit, dubium: multa tamen ediſces è loco quodam trito Arnobii l. VII. adverſus Gentes. *Lacrymatas cortice.*]

 Nam

Acta per æquoreas hoſpita navis aquas.
Thura nec Euphrates, nec miſerat India coſtum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus aduſta ſono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
Qui poſſet violas addere; dives erat.
Hic, qui nunc aperit percuſſi viſcera tauri,
In ſacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidæ gaviſa eſt ſanguine porcæ,
Ulta ſuas meritâ cæde nocentis opes.
Nam ſata vere novo teneris lactentia ſulcis

Eruta

Nam ſtillant ab ipſo ligno: inde fere omnes voce *Lacryma* hac in re uſi. Myrrhæ vero duæ ſpecies, liquida & dura, ϛακτὴ καὶ πλαϛή. Vide Theophraſt. Neapol.

Pertulerat myrrhas.] Myrrhas, quæ ex ſuorum arborum cortice tanquam ex oculis lacrymæ emanant. Et ad illud alludit, quod in 10. lib. Metam. dixit: *Eſt honor & lacrymis, ſtillataque cortice myrrha Nomen herile tenet, nulloque tacebitur ævo.*

343. *Herbis contenta Sabinis.*] Hæ ante thuris notitiam veteribus in uſu. hinc magnus Vates in Culice: *Herbaque thuris opes priſcis imitata Sabina:* neque poſt thuris inventionem ſpreta, ſed frequens fuit ad ſuffirus. de hac Dioſcorides. χρῶνται δέ τινες τοῖς φύλλοις ἀντὶ θυμιάματος.

545. *Factis prati de flore coronis.*] Ita noſtri omnes. Neapolis ex uno ſuo *plexis.* Heinſ.

346. *Qui poſſet violas addere.*] Sed hæ etiam poſtea inter flores coronarios habitæ in pretio. Vide Athenæum lib. XV. *Neapol.*

348. *Nullum culter habebat opus.*] Concludit tandem, priſcos illos ἀναθήματα Diis obtuliſſe, non θυσίας: dona, non victimas.

349. *Avidæ gaviſa eſt ſanguine porcæ.*] Ab hac igitur ſumpſit initium rei animatæ ſacrificium. Scripſit & Varro lib. II. de Re ruſtica: *Sus Græce dicitur ὗς, olim thyſus dictus, ab illo verbo quod dicunt θύειν, quod eſt immolare, &c.* Neapol.

351. *Teneris lactentia ſuccis.*] Libri meliores *ſulcis.* Recte. Triſt. III. Eleg. XII.

Herbaque quæ latuit Cerealibus obruta ſulcis.

Met. I.

Semina tum primum longis Cerealia ſulcis
Obruta ſunt.

Tibullus,

—— ſpes ſulcis credit aratis Semina.

Virgilius,

Cum primum ſulcos æquant ſata.

Avienus Orbis Deſcript. de Ægypto,

Vomere, qua duro, qua longi pondere aratri
Sollicitavit humum, qua fætus edere ſulcis
Tellurem docuit.

quomodo ſcribendum ex veteri libro Mediolanenſi. niſi mavis *credere ſulcis.* Vulgo, *rectis cadere ſulcis.* Mox idem ex eodem veteri libro,

Quæque gravi ſollers committit ſemina ſulco.

hoc eſt, gravido ſulco. Atque ita paſſim auctores. Sulci etiam pro ſcrobibus ſumuntur, in quibus arbores plantantur.

Cal-

Eruta ſetigeræ comperit ore ſuis.
Sus dederat pœnas. exemplo territus hujus
Palmite debueras abſtinuiſſe caper.
Quem ſpectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit :
Rode, caper, vitem: tamen huic, cum ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.
Verba fides ſequitur : noxæ tibi deditus hoſtis
Spargitur affuſo cornua, Bacche, mero.
Culpa ſui nocuit : nocuit quoque culpa capellæ.
Quid bos, quid placidæ commeruiſtis oves?
Flebat Ariſtæus, quod apes cum ſtirpe necatas
Viderat incœptos deſtituiſſe favos.
Cærula quem genitrix ægre ſolata dolentem,
Addidit hæc dictis ultima verba ſuis :
Siſte, puer, lacrymas. Proteus tua damna levabit;
Quoque modo repares, quæ periêre, dabit.

De-

Calpurnius Ecloga 11.

——*Sulcos ne forte priores*
Languida mutatâ quærant plantaria terrâ.

Male & illic *ſuccos* legitur. Virgilius,

——*nunc te quoque Medica putres*
Accipiunt ſulci. vide Feſtum in *Sulci.* Heinſius.

356. *Verba dolore dedit.*] *Dicta* veteres plerique. recte. nam *verba dare* alio ſignificatu dicitur. *digna dedit* Arundel. & ſex alii. *Idem.*

357. *Rode caper vitem.*] Expreſſum hoc diſtichon ex verſiculis Eveni: Κἤν με φάγης ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ. Neapol. *Tamen hinc.*] *Hic* Petavianus & alii quatuor. Lege *huic* cum uno Farneſiano, id eſt, viri. *Heinſius.*

358. *Spargi in cornua.*] Ex ritu ſacrorum. Virgil. 4. Æn.

Ipſa tenens dextra pateram pulcerrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.

359. *Noxæ tibi deditus hoſtis.*] *Cum lex jubet*, inquit Feſtus, *noxa dedere, pro peccato dedi jubet.* Neapol.

361. *Nocuit quoque culpa capellæ.*] Hæc ob eroſam oleam Palladi ſacrificata. *N.*

363. *Flebat Ariſtæus, &c.*] Mactatio bovis initium ſumpſit ab Ariſtæo: primus enim ille pro reparandis apibus bovem immolaſſe fertur. Vide in fine Georgicorum Virgil. *Ariſtæus.*] Apollinis & Cyrenes filius. *Necatas cum ſtirpe.*] Apes extinctas cum omni ſpe ſobolis. *Paul.*

365. *Cærula genitrix.*] Κυρήνη. Neap.

367. *Proteus.*] Redi ad Tom. 1. pag. 427. vſ. 10. & p. 565. vſ. 761.

368. *Et dabit.*] Docebit, quo pacto reparare poſſis examina extincta. *Proteus* à multis Oceani & Tethyos filius creditus eſt. & marinorum piſcium paſtor. Hunc artium peritum, & in varias ſe formas ſolitum vertere tradiderunt. Mater igitur nunc inſtruit filium, ne mutatione formæ decipiatur. ſed cum primum invenerit, alliget.

Decipiat ne te verſis tamen ille figuris;
  Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis : reſolutaque ſomno
  Alligat æquorei brachia capta ſenis.
Ille ſuâ faciem transformis adulterat arte :
  Mox domitus vinclis in ſua membra redit.
Oraque cæruleâ tollens rorantia barbâ;
  Qua, dixit, repares arte requiris apes?
Obrue mactati corpus tellure juvenci :
  Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Juſſa facit paſtor. fervent examina putri
  De bove : mille animas una necata dedit.
Poſcit ovem fatum. verbenas improba carpſit;
  Quas pia Dîs ruris ferre ſolebat anus.
Quid tuti ſupereſt; animam cum ponat in aris
  Lanigerumque pecus, ruricolæque boves?
Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum,
  Ne detur celeri victima tarda Deo.
Quod ſemel eſt triplici pro virgine cæſa Dianæ,

Nunc

373. *Ille ſuam faciem transformat & alterat arte.*] *Alterare* Latinum vix eſt. etſi memini in gloſſis Stephani occurrere *Altero*, ἑτερόω. Quare reponatur ex Urſini & Petavii optimis libris, quod & duo Medicei agnoſcunt ; *transformis adulterat.* Pont. IV. Eleg. X.

Copia tot laticum, quas haurit, adulterat undas.

transformia corpora dixit Met. VIII.

Aſt ubi habere ſuam transformia corpora ſentit,
Sæpe pater dominis Triopeida tradit.

Scribe etiam *Ille ſuâ*, hoc eſt arte, ut bene unus Patavinus. *Heinſ.*

379. *Paſtor.*] Ariſtæus. *Fervent.*] Fervere & emicare pullulantes videntur.

380. *Dedit mille animas.*] Mille viventes apes. *Paul.* *Una necata dedit.*] Inde apud Græcos apis epithetum βουγενής: & vetus illud poëma, fortaſſis Eumeli, dictum βουγονία, de hac Ariſtæi fabella ſuſpicantur litteratores egiſſe. *Neapol.*

381. *Pavit oris pratum.*] Parum Latine profecto, pro depavit. In nonnullis vetuſtioribus *Paſcit.* Petavii *Paſcit ovis prato.* optimus Ambroſ.. *Paſcit oves pratum.* tres alii *Pavit oves.* At Urſini liber cum quinque aliis *Poſcit ovem fatum.* quod ſequor. *Heinſ.*

385. *Placat equo Perſis, &c.*] Perſæ equum Soli mactant ea ratione, quod celerrimo numini, celeris ſit offerenda victima. *Radiis Hyperiona cinctum.*] *Comtum* quatuor libri. ſic Virgil. lib. VII.

Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos
Fronde ſuper galeam & felici comtus oliva. Heinſ.

Radiis Hyperiona cinctum.] Solem radiis vallatum, ceu telis. Recurre ad Tom. I. p. 56. vſ. 159.

387. *Qua ſemel.*] *Quod* meliores. pro

tri-

Nunc quoque pro nullâ virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviæ libare Sapæos;
Et quicunque tuas accolit, Hæme, nives.
Cæditur & rigido custodi ruris asellus.
Caussa pudenda quidem est, huic tamen apta Deo.
Festa corymbiferi celebrabas Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.

triplici virgine duo libri, *geminæ.* Codex Ursini *gemina.* An *Ægææ Dianæ?* Aulis enim in Ægæo mari. an *Eubœæ*, pro *Euboicæ?* quomodo apud Statium Sylvar. lib. v. Epicedio Patris,

——*stupuit primæva ad carmina plebes*
Eubœa. Heins.

Pro virgine.] Iphigenia. *Cerva datur.*] Si non erat, hujus succedanea ovis; quam dixere *cervariam.* Neapol.

389. *Exta canum Triviæ.*] Ideo κυνοσφαγὴς θεὰ Lycophroni nuncupatur, causa est, quod Deam, teste Eustathio, τῶν νυκτερινῶν φόβων αἰτίαν εἶναι, veteres putarint & omnium spectrorum. Ea per canis latratum credita eisdem evanescere. *Libare Sapæos.*] Hi Thraciæ populi. Herodot. lib. VII. Ἔθνεα δὲ Θρηΐκων, δι' ὧν τῆς χώρης ὁδὸν ἐποιέετο, τοσάδε. Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἠδωνοὶ, Σάτραι. Hos Sæpæos, ab Homero Sintas vocatos, auctor est Strabo l. x. *Triviæ libare Sabæos Sapæos* reponi debere recte vidit Neapolis. qui Thraciæ populus. Neque aliter primæ editiones & duo scripti ex nostris. recte autem subjungit *vidi.* quia per Thraciam iter fecit missus in exilium. *Heins.*

390. *Accolit Hæme nives.*] Adludit haud dubie ad antrum Hecates in Thracia, quod Σήραυθος appellatum, de quo Stephanus: Σήραυθος πόλις, καὶ ἄντρον Ἑκάτης ἐν Θρᾴκῃ. Ibi solitos præcipue canes Hecatæ immolari, testis fidus Suidas. *Et ô Æme, quicunque accolit tuas nives.*] Quasi omnes tuos accolas, & tua nivosa saxa colentes. Æmus enim mons Thraciæ.

391. *Custodi asellus.*] Priapus hic; sub cujus tutela prisca rura erant. merces obvia; propterea quidem nomine Perspectus hæc illi.

Villicus ærari quondam nunc cultor agelli,
Hæc tibi Perspectus templa Priape dico:
Pro quibus officiis, si fas est, sancte paciscor,
Assiduus custos ruris ut esse velis;
Improbus ut si quis nostrum violabit agellum,
Hunc tu. Neapol.

392. *Sed tamen apta Deo.*] *Huic deo* rectius octo ex melioribus. *Heinsius.*

393. *Festa corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi.*] Nonno quoque κορυμβοφόρος dicitur. quomodo & κισσοφόρος idem dictus poëtis Græcis. codices tamen vetustiores *racemiferi.* Met. xv.

Victa racemifera lyncas dedit India Baccho.

pro *celebrabat* Petavii & Oxoniensis *celebrabas.* ut lib. III. ex veteri codice,

Nondum tradideras victas victoribus artes
Græcia.

at Farnesianus unus, *celebrabant.* Vide Notas ad Remed. Amor. vs. 164. *Idem.*

394. *Quæ solito tempore bruma refert.*] Intelligit τριετηρίδας, Bacchi festum, Vide Herodot. lib. IV. de Gelono Budinorum oppido. Hic vero noster locutus est ex sententia multorum, cum vere sacrum illud fuerit annuum. *Trieteris* enim nihil aliud erat quam tres anni quadrimestres, seu duo semestres. Censorin. cap. XIX. *Neapol.*

Dî quoque cultores gelidi venêre Lycæi,
Et quicunque jocis non alienus erat:
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus;
Quæque colunt amnes ſolaque rura Deæ.
Venerat & ſenior pando Silenus aſello,
Quique rubro pavidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
Gramine veſtitis accubuêre toris.
Vina dabat Liber: tulerat ſibi quiſque coronam.
Miſcendas parcè rivus agebat aquas.

Naï-

395. *Dî quoque cultores in idem venere Lycëi.*] Urſini & Petavii liber cum multis aliis *Lyai.* Mazarin. optimus cum tribus aliis vere, ut puto, *gelidi Lycêi*, ſic Met. I. *gelidi pineta Lycei* dixit, & lib. IV. *gelidum Erimanthon.* Virgilius Ecl. X. *gelidi fleverunt ſaxa Lycêi.* Sequens diſtichon rectius huic præponatur. *Heinſius.* *Dii quoque cultores.*] Dii Lycæum Arcadiæ montem incolunt, ubi eſt ſedes Panos Lycæi: à quo Lycæa ludicra, quæ nos *Lupercalia* dicimus; de quibus latius in ſecundo.

396. *Quicunque loci non alienus erat.*] *Mero alienus* Urſini codex & Naugerianus cum aliis nonnullis. Idem Urſini liber *locis* pro diverſa lectione, quod Petavianus quoque & ſex alii agnoſcunt. Scribe *joci non alienus.* Dî à jocis non alieni; quomodo Met. IV.

—— *atque aliquis de Dîs non triſtibus optat*
Sic fieri turpis. & de Flora lib. V. Faſt.
Non eſt de tetricis, non eſt de magna profeſſis.

& poſtea:

—— *non eſt mihi credite, non eſt*
Illa cothurnatas inter habenda deas.

Salluſt. Catilin. *Ille eos in domum D. Bruti perducit, quod foro propinqua erat, neque aliena conſilii propter Semproniam.* ſic & Cicero non ſemel. Lucretius lib. III.

Aut quia non veniunt omnino aliena ſalutis.

lib. VI.

Nec tamen hæc ita ſunt aliarum rerum aliena.

idem,

Quæ niſi reſpuis ex animo longeque remittis
Dis indigna putata alienaque pacis eorum.

ita ſcribe. nam codices ſcripti *putare.* vulgati *putando.* Pont. I. Eleg. VII. etſi aliter id ſumi poſſit?

Sim modo pars veſtra non aliena domus;

ſic ἀλλότριος nunc cum tertio, nunc cum ſecundo caſu apud Græcos jungitur. *Heinſ.*

399. *Silenus.*] Reſpicies Tom. 2. p. 167. ỷſ. 26.

400. *Qui rubroque avidas.*] *Quique rubro pavidas* rectius legas cum pleriſque ſcriptis. Niſi malis *Quique ruber pavidas* cum Urſini libro & tribus aliis. Petavianus, *Quique rubro lividas.* mendoſe Horatius de Priapo,

Obſcœnoque ruber porrectus ab inguine palus.

infra,

At ruber hortorum decus & tutela Priapus.

& lib. V.

At ruber hortorum cuſtos.

ſic & *rubicundus Priapus* ibidem dicitur & *ruber cuſtos* Tibullo. *Heinſ.*

404. *Miſcendas large.*] Imo *parcè.* ut decet in Bacchi convivio. Atque ita Voſſian. Arundel. excerpta Politiani & duo alii codices. Ne dubita. *Idem.* *Miſcendas parce.*]

Naïdes effusis aliæ sine pectinis usu,
Pars aderant positis arte manuque comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat:
Altera dissuto pectus aperta sinu.
Exserit hæc humerum: vestem trahit illa per herbas.
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent:
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inexstinctæ Silene libidinis, urunt.
Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.
At ruber hortorum decus & tutela Priapus
Omni-

parce.] Alii leg. *large.* In Græco convivio visum nostro meminisse Græcanicæ temperaturæ: de qua Hesychius, *τὸ πάλαι*, inquit, *ἐκιρνᾶτο τρία ὕδατος λαμβάνειν, τὸ δὲ τέταρτον οἶνον.* Sed certius, nullam fuisse communem omnibus Græcis certam *κρᾶσιν.* Lege Athenæum l. IX. à cap. VI. ad IX. *Neapol.*

407. *Illa super suras tunicam collecta.*] Hoc fere illud *ἐκραγέντων χλανίδων ἔφαινε μηρόν.* Iste priscus Nympharum cultus, qualem nunc spectamus in earum-picturis, quibus brachia detecta & femora apparent. Ejusque vestis originem inde deductam suspicatur vir magnus, quod per initia caprinas pelles ad lumbos utrimque cinxerint, nodatas corio crurum anteriorum: merito igitur *φαινομηρίδες* appellatæ. Quo etiam nomine dictæ mulieres Lacænæ, quod incedentes femora retegerent: sed eis id in usu, quia tunicarum pinnæ, tunc non assui solitæ, explicabantur. *Tunicam collecta ministrat.*] *Succincta* duo veteres. *Heinsius. Tunicam super. suras collecta* —— *Virginis arma Spartanæ* —— Et mox, *Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes.* Virg. 1. Æneid. Et deinde: *Succinctam pharetrâ, & maculosæ tegmine Lyncis.*

408. *Dissuto sinu.*] *Λελυμένης ἐπωμίδος*, soluta fascia pectorali. Hæc supra subuculam aptabatur. Apulejus 11. Milesiar. *Ipsa linea tunica mundule amicta, & russea fasciola prænitente, altiusculè sub ipsas papillas succincta.* Fuit illa fœminis usui, ut graciles fierent: ut ventrale ad cohibendum ventris tumorem. Glossæ, *ventrale, κοιλιόδεσμος*, Neap.

409. *Vestes trahit.*] *Vestem* meliores. *Heins.*

410. *Vincula nulla pedes.*] *Vincula* pro calceis, tritissimum. Vates: *unum exuta pedem vinclis.* Et unde Græcis *ὑποδήματα*, nisi *ἀπὸ τοῦ ὑποδεῖσθαι*; & aliud calcei genus *καμψίον, ἀκάμπτειν*, quod corrigiis & loris reticulatim vinciretur, de quo Hesychius: *Καμψία, κανά, κανίσκια, κανάβια, κυνηγετικὰ ὡς γύργαθοι, ἢ ὑποδήματα ποιά.* Et illud dictum. *καμπάγιον*, nostris *campagus*: cujus etymon evidens *ἀπὸ τῶν καμπτῶν.* Vide Glossar. Gr. Barb. I. Meursii: Et ex his collige, antiquos calceis, ex eo quod vincirentur, plerumque nomina dedisse. *Neapol.*

411. *Incendia mitia.*] Incutiunt dulces amoris ac libidinis stimulos.

415. *Hortorum deus & tutela Priapus.*] *Decus & tutela* Petavii & Ursini liber cum quatuor aliis. bene. sic lib. XIII. Metam.

—— *decus & tutela Pelasgi*
Nominis Æacides. Heins.

 416. *Ex*

Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat : solâ suspirat in illâ :
Signaque dat nutu; sollicitatque notis.
Fastus inest pulcris, sequiturque superbia formam.
Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat : &, vino somnum faciente, jacebant
Corpora diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosâ sub acernis ultima ramis,
Sicut erat lusu fessa, quievit humo.
Surgit amans: animamque tenens, vestigia furtim
Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Ut tetigit niveæ secreta cubilia Nymphæ;
Ipsa sui flatûs ne sonet aura, cavet.
Et jam finitimâ corpus librabat in herbâ :
Illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet : &, â pedibus tracto velamine, vota
Ad sua felici cœperat ire viâ.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestivos edidit ore sonos.
Territa consurgens Nymphe manibusque Priapum
Rejicit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus, obscœnâ nimium quoque parte paratus,
Omnibus ad Lunæ lumina risus erat.
Morte dedit pœnas auctor clamoris : & hinc est
Helle-

416. *Ex omnibus illis.*] Ex omni illarum numero. *Lotide.*] Lotidos amore.

419. *Fastus inest pulchris.*] Malo ; *pulchra.* aliquis sciolus interpolarat, ut sæpe alias. *Heins. Fastus inest pulchris.*] Huc pertinent illa Petronii: *Quia nosti venerem tuam, superbiam captas vendisque amplexus commodius.* Hinc alter vocat ; *fastosas mæchas* in suis Epigrammatis: *Ad nocturna jacet fastosæ limina mæcha.* Neap.

420. *Despicit.*] Facit se fastidii plenam. Recurres ad Tom. I. p. 214. v. 97.

422. *Corpora victa sopore.*] *Vincta* sex libri. de quo l. XI. Met. v. 239. Ursini codex *jacta.* pro *tacta* aut *jacta sopora.* Heins.

426. *Suspenso digitis gradu.*] Primo pede metuens audiri. Sic, *suspendere vota labello*, apud Catullum, est vix labra movere, eamdem ob caussam. *Neapol. Suspenso gradu.*] Librato corpore. ℣s. 429. Sic Ter. Phorm. 5. 6. *Suspenso gradu placidè ire perrexi. accessi, adstiti, animam compressi.* &c.

428. *Ipse sui flatus.*] *Ipsa aura* libri meliores. *Heinsius.*

435. *Territa consurgit.*] *Consurgens* Ursini liber & unus Patavinus. rectius. *Idem.*

439. *Morte dedit pœnas, &c.*] Ob illud

Hellespontiaco victima grata Deo.
Intactæ fueratis aves solatia ruris;
Assuetum silvis, innocuumque genus;
Quæ facitis nidos, quæ plumis ova fovetis,
Et facili dulces editis ore modos.
Sed nihil ista juvant: quia linguæ crimen habetis,
Dîque putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen id falsum. nam, Dîs ut proxima quæque,
Nunc pennâ veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est:
Juveruntque Deos indicis exta sui.
Ergo sæpe suo conjux abducta marito
Uritur ignitis alba columba focis.
Nec defensa juvant Capitolia, quo minus anser

Det

illud facinus, quia nympham excitarat, asellus mactatus est: & inde Lampsaceni accepere morem asini Priapo mactandi. *Et hac est.*] Duo libri *hoc est.* unus Patavinus *hic est.* Lego, *& hinc est.* pro *Deo* mox unus Mediceus *mari.* ut *marem Hellespontiacum* vocet Priapum. *Heins.*

440. *Deo Hellespontiaco.* Priapo Lampsaceno: à Lampsaco urbe, quæ est in littore Hellesponti, in ora Asiatica, Priapi patria. *Paul.* *Hellespontiaco Deo.*] A patria hoc epithetum: Ὀρνεάτης (sic illum vocat Euphronius Priapejorum scriptor, in Strabone lib. VIII.) & alia. à locis ubi cultus. *Neapol.*

443. *Et plumis ova fovetis.*] *Qua plumis* tres libri. *Heins.*

444. *Dulces sonos.*] *Modos* Patavinus & multi alii. *Idem.*

447. *Ut proxima quaque est.*] Rectius meliores τὸ *est* omittunt. *id falsum* Ursini liber, & alii nonnulli. duo *id falso* vulgati *hoc falsum.* Idem.

448. *Nunc datis ore notas.*] Quis non meminit in augurali disciplina aves fuisse oscines & præpetes? quæ sic dictæ, quia ore & penna auspicium facerent. *Neap.*

449. *Volucrum proles.*] *Volucris* tres scripti. sic *turba volucris* de avibus Met. v. ex antiquis libris,

—— nuper & ista
Auxerunt volucrem victa certamine turbam.

volucres penna Art. Am. I. ex veteri libro. *nunc denique* tres itidem scripti. *Heins.*

452. *Uritur in calidis alba columba focis.*] *Ignitis focis* Mazarin. optime. sic *ignitum aërem* dixit Prudentius Hamart.

—— sulphure cum jam
Nimboso ignitus cælum subtexitur aër.

usus quoque idem alibi ea voce non semel. *ignitum* quoque *vinum* videor legisse apud Gellium. *blanda columba* præterea sex scripti. ut in Amoribus,

Oscula dat cupido blanda columba mari.

Idem.

453. *Nec defensa juvant Capitolia.*] Scitum istud, quo auxilio tum urbs à Gallis liberata, in illius rei memoriam de suo ævo, inquit Plutarchus, in libello περὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης. πομπεύει δὲ μέχρι νῦν ἐπὶ μνήμῃ τῶν τότε συμπτωμάτων ἡ τύχη, κύων μὲν ἀνεσταυρωμένος. χὴν δὲ μάλα σεμνῶς ἐπὶ στρωμνῆς πολυτελοῦς καὶ φορείῳ καθήμενος. Tamen ejusdem exta dat Isidi in sacris.

454. *Inachi*

Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte Deæ Nocti cristatus cæditur ales,
Quod tepidum vigili provocat ore diem.
Interea Delphin clarum super æquora sidus
Tollitur ; & patriis exserit ora vadis.

POstera lux hyemem medio discrimine signat :
Æquaque præteritæ, quæ superabit, erit.

PRoxima prospiciet Tithono nupta relicto
Arcadiæ sacrum pontificale Deæ.
Te quoque lux eadem, turni soror, æde recepit;
Hic ubi Virgineâ Campus obitur aquâ.
Unde petam caussas horum, moremque sacrorum?
Diri-

454. *Inachi lauta.*] Alii, *Inachi vacca.* Ursini liber *Inachi bacca.* alius *Baccha.* *Inachiam bovem* vocavit lib. XI. Fast. & *Phariam juvencam* alibi non semel. *vaccam Memphitidem* Propertius, si bene memini. *Heins.*

455. *Dea noctis.*] Lege *Dea Nocti.* Nox enim Dea apud Poëtas. Neque aliter præstantissimus Ursini liber. sequenti versu *provocat* meliores. *Idem.* *Cristatus ales.*] De gallo gallinaceo non male Alcimus.

Candida Phœbeo præfulgent ora rubore,
Crista riget radiis, ignea barba micat.
Ala, colla, coma, pectus, femur, ungula, cauda,
Pæstanis lucent floridiora rosis.
Flammea sic rutilum distinguit pinna colorem,
Ut vibrare putes ignea membra faces.

457. *Interea Delphin.*] Ipsa luce Agonali, hoc est, V. Idus oritur Delphin ἀκρωνυχος. id Cæsari apud Plin. est pridie Nonas, lib. XVIII. cap. XXXVI. *Neapol.* *Clarum super æthera sidus.*] Scripti præstantiores *æquora*, Heins.

459. *Medio discrimine signat.*] Parum certo oculo hoc discerno, & ambigo de vero : nam noster quarto Idus Januarias mediam hiemis partem hic facit. ac sic Columella de Re rustica lib. XI. *Tertio nonas Januarii Cancer occidit, tempestas varia; pridie Nonas Januarii media hiems, Auster multus, interdum pluvia.* Idem. censet tabula illa edita sub nomine Ptolemæi. *Neap.*

461. *Proxima prospiciet.*] III. Idus celebrabantur publice Carmentalia (feriæ erant stativæ) sed in qua urbis parte ? ego opinor sub Capitolio apud Carmentalem portam. ibi Carmentæ ara fuit antiquitus constituta. Vide Dionys. Halicarn. lib. I. Antiq. Καὶ γὰρ Εὐάνδρου θυσίας. In Kalendario Constantini notatur hoc festum, DIES CARMENTARIORUM. *Neapol.* *Tithono Aurora relicto.*] *Nupta* Ursini, Petavii, Mazar. & tres alii libri. bene. lib. VI.

Jam Phryx à nuptâ quereris Tithone relinqui.

Heinsius.

463. *Æde recepit.*] Ad aquam Virginem : consentiunt Urbis antiqui topographi; Victor & Rufus : & Frontinus de aquæ ductibus Romanis de hac eadem capiendus in his; *Ædicula fonti apposita hanc Virginem pictura ostendit.* Ista ea fortassis est, à qua nomen aquæ inditum. *Neapol.*

464. *Campus.*] Martius. *Aqua virginea.*] Hanc aquam M. Agrippa, in urbem perduxit, in agro Lucullano collectam. *Virgo* appellata est, quod quærentibus aquam militibus puella quasdam venas monstravit : quas sequuti qui foderant, ingentem aquæ copiam invenerunt.

467. *Ipsa*

Dirigat in medio quis mea vela freto?
Ipsa mone, quæ nomen habes à carmine ductum,
Propositoque fave, ne tuus erret honos.
Orta prior Lunâ (de se si creditur ipsi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hîc fuit Evander: qui, quamquam clarus utroque,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.
Quæ, simul æthereos animo conceperat ignes;
Ore dabat vero carmina plena Dei.
Dixerat hæc nato motus instare sibique,
Mul-

467. *Ipsa mone.*] Malim *Nympha, mone.* sic infra de Carmenta ℣. 633.

Sive fuga comites, Mænali nympha, tua. ubi plura. lib. III.

Nympha, mone nemori stagnoque operata Dianæ. Heins.

A carmine ductum.] Haud dubie à nostris patribus Carmenta à carmine dicta. Vide Plutarch. ἐν αἰτίοις: τὴν δὲ Καρμένταν οἱ μὲν Εὐάνδρου μητέρα, &c. Nec aliud sibi vult numisma illud, quod Carmentam revelat in hunc modum: caput habet muliebre vegetâ formâ; comam inceptam, à fronte & à facie rejectam, premit corona ex fabarum foliis atque foliculis apte contexta; cincinnis sub eadem per collum defluentibus, citharam appositam respicit, ut vatem dicas, & nummus cusus fuit Q. Fabio Maximo, ut ex inscripto nomine perspicio: nec fortuito huic mater Euandri à dorso denarii incisa; nam à Carmenta illustrem Fabiorum familiam & sunt qui deducant.

469. *Orta prior Luna.*] Sic illa commenta est. Vide Clem. Alexandr. in admonitione ad Gentes. Minor fuit insania Atheniensium, qui se αὐτόχθονας credidere: hi vero, ut in hujus rei indicium, cicadas aureas in capillorum cincinnis gestabant, teste Apostolio in Proverbio τεττίγων ἀνάμεστοι, Centur. XVIII. Arcadibus lunulæ in calceis usui fuere, Romanis postea ad hanc nobilitatem respicientibus. *Neap. Orta prior luna, &c.*] Arcades olim ausi sunt *Antelunares* se dicere, & solos se nobiles prædicare. unde à Græcis προσέληνοι vocantur. Ex quo factum putatur, ut apud Romanos qui nobilitate præstabant, lunulas in calceis ferrent. Mos autem fuit Græciæ populis, in alienas ire terras, quas fertiles esse cognoverant, & eas habitare, pulsis veteribus incolis. Sed quoniam soli Arcades ob sterilitatem agrorum pulsi non sunt, ideo se vetustate ac nobilitate cæteris præstare dixerunt.

470. *Habet nomen à magno Arcade.*] Denominatur Arcadia ab Arcade Jovis & Themistus, aut Calistus filio. Verum Arcadia nominata est aliquando *Pelasgia*, aliquando *Parrhasia*, aliquando *Lycaonia.*

471. *Hinc fuit.*] *Hic fuit* meliores. sic Met. v.

Hic fuit, à cujus stagnum quoque nomine dictum,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.

lib. xv.

Vir fuit hic ortu Samius. Heinsius.

473. *Æthereos ignes.*] Ignis æthereus, ἡ μανία, ὁ ἐνθουσιασμός: qui eisdem est φοῖβος. Hesych. φοιβήτας, ἔνθουν ποιήσας. *Neap.*

474. *Ore dabat pleno carmina vera Dei.*] Lege,

Ore dabat vero carmina plena Dei.

quomodo Mazar. Voss. Arond. & tres alii. atque ita ex conjecturâ Scaliger *Heins.*

476. *Mul-*

Multam præterito tempore nacta fidem.
Nam juvenis, verâ nimium cum matre, fugatus
Deserit Arcadiam Parrhasiumque larem.
Cui genitrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
(Siste, puer, lacrymas) ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugavit;
Sed Deus. infenso pulsus es urbe Deo.
Non meriti pœnam pateris, sed Numinis iram.
Est aliquid magnis crimen abesse malis.
Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spemque metumque suo.
Nec tamen ut primus mœre mala talia passus:
Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem, Tyriis qui quondam pulsus ab oris,
Cadmus, in Aoniâ constitit exsul humo.
Passus idem Tydius, & idem Pagaseus Iäson:

Et

476. *Multaque praterea.*] Alter Puteaneus pro diversâ lectione *praterito.* unus Ambros. *Multa.* vix dubito Ovidium nostrum scripsisse,

Multam praterito tempore nacta fidem.

praterito tempore ut lib. VI.

Ablue prateriti perjuria temporis, inquit.
Ablue praterito perfida verba die.

ubi duo veterrimi codices *praterea die.* similiter. *Idem.*

477. *Nam juvenis.*] Euander. *Fugatus.*] Dissensione & seditione civili. *P. Nimium vera cum matre.*] Pari significatione dixit in Epistolis: *Ah nimium misera vates mihi vera fuisti!* Neap.

478. *Deserit Arcadiam.*] *Arcadium* Strozzæ codex. quod præstat. *larem* intellige. *Heins.*

480. *Siste, precor, lacrymas.*] *Siste, puer,* vetustæ editiones cum quinque scriptis. *Idem.*

482. *Offenso deo.*] *Infenso* Matthæus Herculanus ex veteri libro notarat in codice suo. quod & marginem quarundam editionum occupavit. Sed vulgata lectio bene se habet. Cydippe,

Nam pudet & timeo, quamvis mihi conscia non sim,
Offensos videar ne meruisse deos.

Idem.

486. *Spemque metumque.*] *Spemve metumve* malo. *Idem.*

489. *Ex quo exul.*] In Bœotia sedem sibi delegit, Thebasque condidit. *Qui quondam pulsus.*] A patre scilicet. *Ab oris Tyriis.*] A Phœnicia seu à Tyro clarissima Phœniciæ urbs. *Paul.* Vide Ovid. 3. Met. Hanc raptam à Jove fabulantur Mythici, sed vere piratæ aliquot Cretenses fuere. Vide Herodot. lib. I.

490. *In Aonia constitit.*] Nam desperata sororis salute, Bœotiam habitare decrevit: ea ab antiquis incolis Aonibus sic dicta. Vide Strabonem lib. IX. *Neap. In humo Aonia.*] In Bœotia.

491. *Jason Pagasaus.*] Thessalicus, à Pagasis in Thessalia. *Paul.* *Pagasaus Iason.*] Ille ob cædem Menalippi fratris fugit ad Argivos: Jason interfecto Pelia Corinthum abiit. Πεγασαὶ, sive cum Plinio *Pagasa*, Thessaliæ oppidum: unde sinus Pagasicus, Græcis, Παγασίτικὸς, seu Παγασικὸς, ut habent Mss. Strabones.

493. *Omni*

Et quos præterea longa referre mora est.
Omne solum forti patria est; ut piscibus æquor:
Ut volucri, vacuo quidquid in orbe patet.
Nec fera tempestas toto tamen horret in anno:
Et tibi (crede mihi) tempora veris erunt.
Vocibus Evander firmatâ mente parentis
Nave secat fluctus, Hesperiamque tenet.
Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
Egerat, & Thuscis obvius ibat aquis.

Flu-

493. *Omni solum forti patria.*] Euripideum illud expressit:

Ἅπας μὲν ἀνὴρ αἰετῷ περάσιμος.
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.

Excelso vir animo contristari exsilio non debet. Et unde initia & principia cujusque gentis, nisi ex totidem exsulibus? Vide Senec. Consolat. ad Helviam. *Neap.*

494. *Ut volucri.*] Δεῖξόν μοι, τί διαφέρει οἰκία ἀνθρώπου, καὶ νεοσσιὰ πελαργοῦ, ὡς οἴκησις. Arrian. Epict. lib. I. c. 28. *Et volucri.*] Ut avibus patria est. *Quicquid patet in orbe vacuo.*] Hoc est, in aëre.

495. *Errat in anno.*] *Horret* legendum cum Ursini libro & Mazar. & quinque aliis. noster in Ibide,

At cum tristis hyems Aquilonis inhorruit alis.

Festus Avienus Prognosticis,

Cum madefacta dies sub tempestatibus horret.

& Germanicus Aratêis,

Frigidus ac rapidis horrebit Aquarius Euris.

Lucanus libro IV.

Pigro bruma gelu siccisque Aquilonibus horrens.

ubi *herens* perperam legitur. Virgilii illa respexit *horrida cano Bruma gelu.* hinc *horrida tempestas* & *hyems horrida* passim apud poëtas. *Heins.*

496. *Tempora veris erunt.*] πρῶτα μὲν εἴρεσιν, μετόπωρα δὲ κάλλιμος ἦρος. Homer. Odyss. λ. vs. ultimo. Et Eurip. Elect. Μόλις προβαίνουσ' ἡ τύχη, στάιη καλῶς. Ergo, ἀντελπίζειν. Thucyd. I.

497. *Et firmus mente parentis.*] *Firmatâ mente* meliores. recte. Met. III.

—— mentem firmat Deus, Excute, dicens,
Corde metum.

In mortem Drusi,

Firmavitque animum, destituitque preces. Heinsius.

498. *Secat fluctus nave.*] Navigat Ionium & Tyrrhenum æquor. *P. Italiamque tenent.*] Quo anno ii in Italiam venere, disce ex Dionys. Halicarn. lib. I. Antiq. Origo gentis Romanæ. *Regnante Fauno, ante annos circiter* LX. *quam Æneas in Italiam deferretur, Euander Arcas, Mercurii & Carmentis Nymphæ filius, cum matre eodem venit.* Tunc ad rudes Italos litteræ translatæ. Nescio an auctor Euander filius, seu Nicostrata mater. antiqui versus:

Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas:
Quas Latini scriptitamus, edidit Nicostrata.

Marcus Victorius scribit, tantum cum Euandro ad nos translatas XVI. postea quasdam à Palamede & Simonide adjectas. Sed apud Euripidem Palamedes ipse totam scribendi rationem sibi attribuit. Vide Joh. Tzetzem Chiliad. X. hist. CCCXXXII. *Neap.*

500. *Egerat.*] Multi ex melioribus *vexerat.* forte pro *Rexerat.* Heinsius.

Obvius

Fluminis illa latus, cui ſunt vada juncta Terenti,
Adſpicit; & ſparſas per loca ſola caſas.
Utque erat, immiſſis puppim ſtetit ante capillis;
Continuitque manum torva regentis iter.
Et procul in dextram tendens ſua brachia ripam,
Pinea non ſano ter pede texta ferit.
Neve daret ſaltum properans inſiſtere terræ,
Vix eſt Evandri vixque retenta manu.
Dîque petitorum, dixit, ſalvete locorum;
Tuque novos cælo terra datura deos:
Fluminaque, & Fontes, quibus utitur hoſpita tellus,
Et nemorum Divæ, Naïadumque chori;
Eſte bonis avibus viſi natoque mihique:
Ripaque felici tecta ſit iſta pede.
Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles?

Jura-

Obvius ibat aquis.] Ex Virg. 8.

Adverſum remis ſuperes ſubvectus ut amnem.

501. *Vada juncta Tarenti.*] Ita editi & ſcripti fere omnes. manifeſto errore. meliores pauci *Terenti*. vide Feſtum in ea voce. *Heinſ. Illa.*] Carmentis. *Aſpicit latus fluminis.*] Dextram Tyberis ripam. *Terentum* aliqui eſſe putant inter Palatium & Aventinum, locum in quem Carmentis deſiliit. *Paul.*

502. *Per loca ſola.*] Sedes Aborigi-num *Neap. Solas per loca ſola caſas.*] *Sparſas caſas* ſcripti plerique. ſic *ſparſi lata per arva greges* lib. II. & lib. IV. *ſparſi per nemus omne dei*. ita & *ſparſa mapalia* & *diſperſa mapalia* apud auctores. *ſparſo concita mapali Agreſtum manus.* Val. Flacco lib. II. *Heinſ.*

506. *Pinea texta.*] Hoc eſt, navim. Loquendi modus antiquus in XIV. Metamorph. *Fert ipſe avidas in pinea Turnus Texta faces.* Neap.

507. *Properans inſiſtere ripa.*] Vetuſtiores magno numero *terra*. & recte. nam alterum paulo ante præceſſerat. Sequenti verſu pro *Evandri manu* legendum puto *Evandrâ*. ut infra lib. III. *Telegona manu*. & lib. IV. *Parthi manu* pro *Parthâ*. poſſet & legi,

Vix, Evandre, tuâ vixque retenta manu eſt. Heinſius.

510. *Novos cælo terra datura deos.*] Leucotheam & Herculem: ni malis Romulum & duos primos Cæſares. *Neap.*

512. *Et nemorum Nymphæ.*] *Sylvæ* ſcripti fere omnes meliores. nimirum *diva* legendum, quod tres codices agnoſcunt. Dryadas intelligit. Gratius initio,

Adſcitaque tuo comites ſub numine Divæ
Centum omnes nemorum, centum de fontibus omnes.

poſſet & legi *Et nemora, & ſylvæ*. quæ duo etiam diſtinxit Amor. lib. III. Eleg. VIII.

Sed nemora & ſylvæ crimina veſtra tegunt.

ita ſylvas etiam alloquitur apud Val. Flaccum Jaſon lib. V.

Vos etiam ſylvæ, vos Colchidos hoſpitis oram
Pandite.

perperam *ore* vel *ora* illic in vulgatis. *Heinſ.*

515. *Fallor, &c.*] Nunc incipit vaticinari. *An hi colles, &c.*] An his collibus

Juraque ab hâc terrâ cætera terra petet?
Montibus hîs olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et jam Dardaniæ tangent hæc littora pinus.
Hic quoque caussa novi fœmina Martis erit.
Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue. non humili vindice cæsus eris.
Victa tamen vinces, eversaque Troja resurges.
Obruet hostiles ista ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammæ:
Num minus hic toto est altior orbe cinis?
Jam pius Æneas sacra, & sacra altera patrem,
Afferet. Iliacos excipe, Vesta, Deos.
Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem:
Et fient ipso sacra colente Deo:
Et

bus magna urbs surget. Etenim septem colles complexa est urbs ipsa, Palatinum, Capitolinum, Aventinum, Cœlium, Exquilinum, Viminalem, Quirinalem. *P.*

516. *Cætera terra petet.*] *Petent* Zulichemianus antiquissimus. vide notas Rem. Am. ℣s. 164. *Heins.*

517. *Totus promittitur orbis.*] Ἐς καλὸν ᾤχετο πύργος ὁ Τρωϊὸς, ἡ γὰρ ἐν ὅπλοις Ἠγέρθη κόσμου παντὸς ἄνασσα πόλις. Bassus in anthol. *Omnia sub pedibus vertique regique videbunt.* Virgil.

519. *Dardaniæ pinus.*] *Dardania* libri quatuor. Puto *Dardanides*, adi Notas lib. I. Artis ℣s. 172. *Heins. Tangent hæc littora pinus.*] Et Æneæ adventum post annos LX. Sed mirum quod vates hanc felicissimam Monarchiam præviderint. Exstat vaticinium Cassandræ apud Lycophronem.

520. *Caussa novi fœmina Martis.*] Lavinia. *Neap.*

521. *Funesta quid induis arma?*] Prædicit & cædem Pallantis: sed Turnus occisor cadet, inquit, Æneæ dextrâ. *Neap.*

523. *Victa tamen vinces.*] Ennius 14. annal.

Qui neque Dardaneis campeis potuere perire;
Nec, quom capta, capei; nec, quom combusta, cremari.

Ex quo Virgil. 7.

——— num Sigeis occumbere campis,
Num capti potuere capi? num incensa cremavit
Troja viros?

526. *Nunc minor hic toto est altior orbe cinis.*] *Non minor* multi scripti. alii *Num minor*. Ursini liber & duo alii, *Non minus.* Zulich. *Nec minus.* Tres, *Num minus.* bene. vide notas Ep. XI. ℣s. 19. *Heins.*

527. *Sacra & sacra altera patrem.*] *Sacra altera & altera patrem* unus Vaticanus. *Idem.*

528. *O Vesta, accipe deos Iliacos.*] De templo Vestæ intelligit, quod postea Numa condidit: ubi servata sunt sacra Trojana, & Palladium, & dii penates.

529. *Tempus erit, &c.*] Hoc ad C. Cæsarem refertur; qui & Pontifex maximus, & sacerdos Vestæ, curam erit illorum habiturus, & orbi imperaturus, & referendus in deos.

Et penes Auguſtos patriæ tutela manebit.
  Hanc fas imperii fræna tenere domum.
Inde nepos natuſque Dei (licet ipſe recuſet)
  Pondera cæleſti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim ſacrabor in aris;
  Sic Auguſta novum Julia numen erit.
Talibus auſpiciis noſtros deſcendit ad agros;
  Subſtitit in medios præſcia lingua ſonos.
Puppibus egreſſus Latiâ ſtetit exſul in herbâ.
  Felix, exſilium cui locus ille fuit!
Nec mora longa fuit. ſtabant nova tecta: nec alter
  Montibus Auſoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Eritheïdas applicat heros

Emen-

531. *Tutela manebit.*] *Manebis* unus Mediceus probæ notæ. venuſte. *Heinſ.*

533. *Nepos.*] Germanicus. *Et natus.*] Tiberius filius. *Dei.*] Auguſti. *Paul.* *Inde nepos natuſque.*] Notavit id Dio lib. LVII. ſub initium, & Suetonius in eodem Principe. *Neapol.*

534. *Licet ipſe recuſet.*] Quamvis ipſe Tiberius recuſaturus ſit imperii molem.

536. *Sic Julia.*] Aut Livia Auguſta. *Erit novum numen.*] Nova dea. *Paul.* *Julia numen erit.*] Hæc ſecunda Cæſaris Auguſti conjux, quæ prius dicta Livia Druſilla, poſtea mariti adoptione in Juliorum domum admiſſa; unde in poſterum ei nomen fuit Julia Auguſta: quam à nepote Claudio conſecratam, tradit Suetonius lib. V. cap. XI. & Dio Caſſius lib. LX. Habuit & præter Virgines veſtales, ſuam Flaminicam. Et paſſim in Inſcriptionibus antiquis litatum Juliæ videmus, ut in his Fragmentis Fratrum Arvalium: DIVO AUGUSTO BOVEM MAREM, DIVÆ AUGUSTÆ VACCAM. Si hi honores à Claudii ævo mortuæ Liviæ: at fere omnes filius Tiberius per modeſtiam imminuit, addito, ne cæleſtis religio decerneretur. Adi Tacitum ſub initium Annalis V. *Neapol.*

537. *Talibus ut dictis noſtros deſcendit in annos.*] *Talibus auſpiciis* Arund. & tres alii. At Urſini. Zulich. Mazar. Nauger. Voſſ. & tres alii, *Talibus auſpiciis noſtros deſcendit ad agros.* *dicta* hic pro Vaticiniis ſumſit. vide notas in Epiſt. v. ỳſ. 33. *Heinſ.*

541. *Nec mora longa fuit.*] *Subit* puto, quia paulo ante præceſſerat *fuit.* niſi illic mavis,

Felix, exilium cui locus ille ſuum!

Idem.

543. *Boves illuc applicat.*] Malim *appulit.* ut lib. v. *huc captas appulit ille boves.* & lib. VI.

Appulerat ripa vaccas OEtaus Iberas.

pro *heros* unus Patavinus *oras.* Forte *illuc ora.* Idem. *Applicat illuc.*] In Latium, apud Pallantium. *Boves Erytheides.*] Armenta Geryonis: ab Erythia inſula in extrema Hiſpania. *Paul.* *Ecce boves.*] Paulo poſt Arcades quarta Græcorum claſſis in hanc Italiæ partem venit duce Hercule. Vide Halicarnaſſ. *Erytheidas.*] Statim explodes editiones in quibus *Erythreidas:* ubi leges Strabonis verba lib. III. Ἐρυθεῖαν δὲ τὰ Γάδειρα ἔοικε λέγει ὁ Φερεκύδης, &c. Sed hoc parum obeſt; nam inſulæ Gadibus adſitæ, ſub uno Erytheæ nomine nuncupatæ. *Neapol.*

544. *Cla-*

Emensus longi claviger orbis iter.
Dumque huic hospitium domus est Tegeæa; vagantur
Incustoditæ læta per arva boves.
Mane erat: excussus somno Tirynthius hospes
De numero tauros sentit abesse duos.
Nulla videt taciti quærens vestigia furti:
Traxerat aversos Cacus in antra feros;
Cacus Aventinæ timor atque infamia silvæ,
Non leve finitimis hospitibusque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
Grande: pater monstri Mulciber hujus erat.
Proque domo longis spelunca recessibus ingens
Abdita, vix ipsis invenienda feris.
Ora super postes adfixaque brachia pendent,
Squallidaque humanis ossibus albet humus.
Servatâ male parte boum Jove natus abibas:
Mugitum rauco furta dedêre sono.
Acci-

544. *Claviger.*] Hercules clavam ferens. *Emensus iter longi orbis.*] Quasi emensus orbem longo itinere. Nam ex Creta, ubi exereitum paravit, in Ægyptum trajecit: & peragrata Libya, in Hispaniam venit, & inde in Italiam.

545. *Dum domus Tegeæa.*] Domus regis Arcadici: à Tegeæa urbe quæ est in Arcadia. *Est huic.*] Herculi. *Hospitium.*] Quasi dum hospes ab Euandro retinetur. *Paul.*

546. *Læta per arvar.*] *Læta* Ursin. Mazar. Zulich. & quatuor alii recte. sic lib. IV.

Sacrarumque Melam pascua læta boum.

Fast. lib. v. ut codices duo veterrimi agnoscunt,

Omnia tentabo lætis medicamina terris.

& lib. III. Amor. Eleg. v.

Carpebant tauri pabula læta procul.

mox *sentit* pro *sensit* meliores itidem. *Heins.*

547. *Heros Tyrinthius.*] A Tyrintho oppido in Bœotia, in quo natus est.

550. *Traxerat aversos Cacus in antra ferox.*] Alii codices *boves.* Sed *aversos feros* est scribendum. ut recte unus Farnesianus. vide Notas Ep. IX. vs. 114. *Heins.* *Cacus.*] Latro: qui ab ipsa re dictus est Cacus.

551. *Aventinæ timor, &c.*] Incolebat Cacus Aventini montis sylvam, quam suis grassationibus & formidandam reddebat, & infamem: eratque tam vicinis, quam peregrinis infensus.

553. *Dira viro facies.*] Tres apud me veteres, *Dura viro facies.* Ego quidem hic malim *dira:* licet *durus* sit idem ac ἰσχυρὸς καὶ καρτερός. nam vires statim commendat. *Neapol.*

554. *Mulciber.*] *Mulcifer* multi ex vetustioribus, quomodo sæpe apud nostrum aliosque in antiquissimis membranis occurrit. *Heins.*

556. *Abdita.*] *Obdita* Ursini codex. Videantur quæ noto Art. Am. II. v. 636. *Idem.*

559. *Jove natus abibat.*] Petavianus *abibas.* ut Jove natus pro nate dixerit. *Idem.*

561. *Ac-*

Accipio revocamen, ait; vocemque ſecutus
Impia per ſilvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti præſtruxerat objice montis:
Vix juga moviſſent quinque bis illud onus.
Nititur hic humeris, (cœlum quoque ſederat illis)
Et vaſtum motu collabefactat onus.
Quod ſimul evulſum eſt, fragor æthera terruit ipſum;
Ictaque ſubſedit pondere molis humus.
Prima movet Cacus collatâ prælia dextrâ;
Remque ferox ſaxis ſtipitibuſque gerit.
Quîs ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes

Con-

561. *Accipio, Revocamur ait.*] *Accipio revocamen* Petavianus, Nauger. Urſin. Arondel. & multi alii. vide notas ad Epiſt. XIII. vſ. 135. Sed & vulgata ferri poteſt. Valer. Flaccus lib. I.

Accepere Deæ; celerique per æthera lapſu
Diverſas petiere vias.

ſequenti verſu pro *victor* recte etiam vetuſtiores libri *ultor.* Virgil. in hac eadem narratione,

—— nam maximus ultor
Tergemini nece Geryonæ ſpoliiſque ſuperbus
Alcidas aderat. Idem.

Accipio revocamen, &c.] Mugitum incluſarum ſequutus Hercules ad ſpeluncam venit.

564. *Vix moviſſent.*] Movere potuiſſent. *Illud onus.*] Saxum. *Bis quinque juga.*] Hoc eſt, decem jugatorum boum paria.

565. *Humeris.*] Arondelianus.

Nititur hic humero; cœlum quoque ſederat illi.

Heinſ.

567. *Quod ſimul everſum eſt.*] Primæ editiones & ſcripti quinque *evulſum.* Neapolis malit *avulſum.* cum Tò *eſt* à nonnullis abſit codicibus, ſcribendum puto *Quo ſimul avulſo*, vel *averſo.* ut & lib. IX. Met.

Quo ſimul evulſo ſanguis per utrumque foramen
Emicuit.

nam unus ex meis *Quo ſimul evulſum.* & lib. VI.

Quo ſimul educto pars eſt pulmonis in hamis
Eruta.

& utroque loco Tò *eſt* in multis ſcriptis deſiderabatur. niſi mavis *Cui ſimul.* vide Notas Amor. lib. I. El. IV. vſ. I. in Triſtibus *ſimul nobis habitare* dixit pro *cum nobis.* ita enim libri veteres. ſæpe in his elegantiis peccatum. *Id. Quod ſimul everſum eſt.*] Alii leg. *Quod ſimul evulſum eſt.* Virgilius in re ſimili *avulſo* uſus: unde ſic malim in noſtro legere, *Quod ſimul avulſum eſt.* Nec ambigo ita à germana manu olim ſcriptum. *Neapol.*

568. *Ictaque ſubſedit pondere mollis humus.*] *Pondere molis* primo legendum cum caſtigatioribus ſcriptis. deinde pro *Icta*, quidam ex melioribus *Jactaque.* tres *Laxaque.* duo *Læſaque.* Zulich. *otaque*, ſic ut prima litera deſideretur. Vulgatam non muto. Triſt. I. Eleg. IX. de navi. *nec ſævis icta fatiſcit aquis.* & *icta hoſtia* pro percuſſa Metamorph. dicentur plura mox vſ. 720. *Heinſ.*

569. *Collata prælia dextra.*] T. Lucretius lib. V. apte ad rem:

Arma, inquit, *antiqua manus, ungues denteſque fuerunt,*
Et lapides, & item ſylvarum fragmina rami.

Neap.

571. *Ad patrias artes.*] Vulcani nempe filius, flammarum vomitu arcere

Hercu-

Confugit, & flammas ore ſonante vomit.
Quas quoties proflat, ſpirare Typhoëa credas,
Et rapidum Ætnæo fulgor ab igne jaci.
Occupat Alcides, adductaque clava trinodis
Ter quater adverſi ſedit in ore viri.
Ille cadit, mixtoſque vomit cum ſanguine fumos;
Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Jupiter unum
Victor, & Evandrum ruricolaſque vocat.
Conſtituitque ſibi, quæ Maxima dicitur, aram,
Hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adeſſe,
Hercule quô tellus ſit ſatis uſa ſuo.
At felix vates, ut Dîs gratiſſima vixit,
Poſſidet hunc Jani ſic Dea menſe diem.
IDibus in magni caſtus Jovis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ovis:
Redditaque eſt omnis populo provincia noſtro;

Et

Herculem tentat. Hæc pleraque ex Virgil. 8.

Ille autem: (neque enim fuga jam ſuper ulla pericli eſt)
Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Evomit, involvitque domum caligine cæca, &c.

577. *Occupat Alcides.*] Curtius lib. IX. *Juſſit quatuor admoveri canes, qui celeriter occupaverunt feram. Clava trinodis.*] Sic deſcribitur à Poëtis hæc Herculea, non levis ſeu polita, ſed ruſtica & inculta. *Neap.*

579. *Taurum tibi Jupiter.*] Poſt boves inventos aram exſtruit Jovi inventori, & unum è juvencis mactat. Vide Dionyſ. lib. 1. *Neap. Tibi, Jupiter.*] Similiter Virgil. 8.

—— tibi enim, tibi, maxima Juno,
Mactat ſacra ferens.

580. *Conſtituitque ſibi.*] Hanc dictam à Pontificibus Maximam, non ipſe ſibi conſtituit, in quo Naſo fallitur, ſed Evander Herculi dicavit; ob ea quæ à matre Carmenta didicerat. Vide Dionyſ. *Neap.*

582. *Hic ubi pars urbis habet nomen de bove.*] Ubi eſt forum boarium: quod forum ita appellatum volunt aliqui quod ibi bovem Hercules immolaverit. Alii ab ænea bovis ſtatua, quæ ibi poſita erat.

583. *Mater Evandri.*] Carmentis.

584. *Quo tellus ſit ſatis. &c.*] Nam Hercules tellurem monſtris purgavit.

586. *Sic dea.*] Ipſa relata in deas. *Poſſidet hanc diem.*] Quæ eſt tertia Iduum.

587. *Idibus in magni, &c.*] Idibus Januariis immolatur Jovi vervex, dieſque illa relata in Faſtos: in ea enim Octavius Cæſar, *Auguſtus* cognominatus eſt. *P.*

589. *Populo Provincia noſtro.*] Eadem luce, anno Urbis conditæ DCCXXVI. poſt orationem illam ſimulatam, habitam à Cæſare Octaviano de deponendo imperio, redditæ Senatui & populo omnes

Et tuus Augusto nomine dictus avus.
Perlege dispositas generosa per atria ceras;
Contigerunt nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de se vocat: alter Isauras,
Aut Cretum domitas testificatur opes.

Hunc

mnes pacatæ provinciæ; quæ vero nondum sedatæ, à Cæsare retentæ: sed in has omnes imperium tantum decennale voluit: hoc finito, aliud & aliud quinquennium decretum, inde rursus decennium; adeo ut toto ævo imperium tractaverit. Vix in mentem interpretibus venit, hoc sibi velle Nasonem in hoc versiculo. *N.*

590. *Et tuus avus, &c.*] Hoc est, Cæsar Octavius, Tiberii ex adoptione pater, & avus tuus ô Germanice. *Augusto nomine dictus avus.*] Sed aliter Censorinus, qui rejicit in XVI. Kalendas Februarias: Orosius, qui in VIII. Idus Januarias, qui magis ad nostrum accedit, est priscus hic lapis: VII. Idus JANUARIAS, QUA DIE PRIMUM IMPERIUM ORBIS TERRARUM AUSPICATUS EST, THURE, VINO SUPPLICENT. Tu adhære cui voles, ego à Nasone non recedam. His ergo Idibus datum Octaviano Augusti cognomen: Romuli sibi imponere animus erat, ni suspectus affectati Regni fieret. Vide Dionem lib. LIII. Hinc postea omnes fere subsecuti Principes nomen illud usurparunt. Sed plerisque odio fuit. Quidam Germanici, quidam tantum Cæsares, quidam Antonini dicti: sed nemo æquavit Caligulam, qui teste Dione, *πολὺ δὲ τῷ δήμῳ βοήσαντος, νεανίσκε Αὔγουστε, ὑβρισθῆναι ἐνομίζετο.*

591. *Perlege dispositas ceras.*] Subindicat *clypeos* seu *thoraces*, qui Græcis *δίσκοι καὶ ὅπλα.* Τὸ vero *perlege* ostendit, in basi nomina gestaque cujusque subscripta; & certe ita fuit. Vide Val. Max. L. V. c. VIII. *Titulus* est index & ἔλεγχος rerum gestarum. *Annosa per atria.*] Libri aliquot habent, *generosa*; quidam *cinerosa*, qui respiciunt ad culinas, sitas in atriis. *Neap.* *Perlege.*] Oculis perlustra. *Ceras dispositas.*] Statuas cereas. *Per atria annosa.*] Per antiqua nobilium atria, nobilitatem generis, & clarissima facta referentes. *Cinerosa per atria.*] De cinerosis atriis nugæ. primæ editiones & scripti plerique castigatiores *generosa atria.* probe. sic infra lib. II. *Quo ruitis generosa domus.* & in Pont.

O qui, nominibus cum sis generosus avitis,
Exsuperas morum nobilitate genus.

duo nostri minorum gentium, *numerosa atria.* totidem *annosa.* quod nollem secutus esset Neapolis. *Heins.*

592. *Contigerunt.*] Alii *Contigerint.* Petavii vetertimus *Contigerunt.* bene. quomodo & Scaliger conjecerat. *Idem.* *Nulli viro.*] Nulli unquam ex Romanis ducibus.

593. *Africa victorem, &c.*] Ut magis illud Augusti cognomen extollat, refert etiam, unde alii cognomenta acceperint: nam plerumque à victis gentibus fuere tradita. *Africa victorem de se.*] P. Cornelius Scipio, ab Africa devicta Africani meruit cognomen. *Alter.*] Hoc est, P. Servilius Isauricus.

594. *Isauras opes domitas.*] Potentiam Isaurorum populorum, quos vicit, & multas eorum urbes expugnavit. *Aut Cretum domitas.*] Iste Qu. Metellus Creticus, Eutropius de hoc: *Nec quidquam aliud de tam celebri victoria quam Cretici cognomen reportavit.* imo etiam triumphavit, licet non adeo magna pompa: nam Duces captivos subduxerat Pompejus (ornamentum erant victoriæ) de quo juste ait questum Q. Metellum Paterculus lib. III. Vide & Dionem.

595. *Hunc*

Hunc Numidæ faciunt, illum Meſſana ſuperbum;
Ille Numantinâ traxit ab urbe notam.
Et mortem & nomen Druſo Germania fecit.
Me miſerum, virtus quam brevis illa fuit!
Si petat à victis; tot ſumat nomina Cæſar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres aut torquis ademtæ,
Aut Corvi titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum menſura tuarum eſt:
Sed qui te vicit, nomine major erat.

Nec

595. *Hunc Numidæ faciunt.*] Hic etiam ex familia Metellorum: patrem habuit L. Metellum Calvum Conſulem anno DCXL. Marmora Capitolina: Q. CÆCILIUS L. F. Q. METELLUS AN. DCXLVI. NUMIDICUS PROCOS. DE NUMIDIS ET REGE IUGURTHA .... Roſit longa ætas voculam *triumphavit:* nam Eutropius bis de eodem Rege triumphatum tradit lib. IV. ſemel ab hoc Q. Metello, & iterum à Cajo Mario. Paterculus II. Hiſtoriæ: *Metelli tamen*, inquit, *triumphus fuit clariſſimus; & meritum virtutique cognomen Numidici inditum. Illum Meſſana ſuperbum.*] Legant ſtudioſi, quæ Scalig. notavit ad Euſebii Chron. num. MDCCXLII. *Neapol. Hunc.*] Cecilium Metellum, qui Jugurtham per injurias Numidiam occupantem fudit, & univerſam Numidiam vaſtavit: inde *Numidicus* cognominatus eſt. *Meſſana.*] Quæ urbs eſt in Sicilia. Nam Valerius Maximus, poſtquam Meſſanam nobiliſſimam Siciliæ urbem cepit, *Meſſala* cognominatus.

596. *Ille.*] Scipio Æmilius. *Traxit notam.*] Titulos & cognomentum. *Ab urbe Numantina.*] A Numantia nobiliſſima Celtiberorum civitate. *Paul. Ille Numantina.*] Numantia exciſa & deleta anno DCXXII. à Scipione Æmiliano Africano, veteris Africani nepote: qui meruit etiam ſic dici, ob victoriam de Pœnis & Aſdrubale anno DCVII. Ab ea igitur urbe Numantinus etiam cognominatus. Appian. in Iberica vide.

597. *Et mortem & nomen.*] Id vero poſt mortem. Vide Dionem lib. LV. *Neapol. Et mortem & nomen, &c.*] Druſus Tiberii frater, & Germanici pater, cum inter Salam fluvium & Rhenum adverſus Germanos belligeraret, victor oppetiit. *Germania fecit mortem & nomen Druſo.*] Patri tuo: quia mortuus in Germania, & *Germanicus* appellatus.

598. *Me miſerum virtus.*] Jure: nam facit Paterculus adoleſcentem *tot tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel induſtria percipit, &c.*

599. *Tot ſumet nomina.*] *Sumat* meliores. & mox *torquis ademtæ* pro diverſa lectione Urſini liber. & quinque alii cum Arundel. plures *adeptæ.* vel *adepti. adeptæ* Zulich. ut apud Propertium,

Torquis ab inciſa decidit unca gula.

Atque ita Quadrigarium & Varronem locutos monet Nonius in ea voce. *Heinſ.*

601. *Aut torquis ademti.*] Denotat Manlium Torquatum, Valerium Corvinum, & ſequenti diſticho Pompejum Magnum: quorum tituli in ipſorum poſteros tranſlati, legi tamen olim ademptos his familiis à non bene ſano Caligula. Vide Sueton. lib. IV. c. XXXV.

604. *Sed qui te vicit, nomine major erat.*] Hoc eſt, major omni nomine ac titulo. at codex Urſini, Voſſ. Zulich. Mazar. & multi alii, *te quoque major.* quare fuit cum legendum cenſerem. *ſe*

quo-

Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus.
  Illa domus meritis Maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes :
  Hic socium summo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant augusta Patres : augusta vocantur
  Templa, sacerdotum ritè dicata manu.
Hujus & augurium dependet origine verbi,
  Et quodcunque suâ Jupiter auget ope.
Augeat imperium nostri Ducis, augeat annos:
  Protegat & vestras querna corona fores.

Auspi-

quoque major erat. ut occulte tangat elementiam Cæsaris, qua victis hostibus ignovit. Noster Epistola Briseidis,

Vince animos iramque tuam, qui cætera vincis.

Nota & ista Claudiani,

Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.

& Martialis ad Domitianum, *Ducum victor, victor & ipse tui.* nam,

Fortior est, qui se, quam qui fortissima vincit
Mœnia.

Succurrebat & altera conjectura, *re quoque major erat.* ut rem & nomen inter se opponat, quomodo & alibi sæpe. Idque ipsum viro elegantis tersissimique ingenii Gaspari Gevartio in mentem venerat. sed vulgatæ lectioni controversiam non esse movendam nunc judico. *Heins. Sed qui vicit te.*] Cæsar, à quo bello Pharsalico superatus es. *Erat te quoque major.*] Quia te & scientia militari, & virtute, & fœlicitate superavit.

605. *Nec gradus est Fabios supra.*] *Ultra Fabios* meliores omnes. sic Seneca initio Suasor. *Non magis quicquam ultra Alexandrum novimus, quam ultra Oceanum.* Heins.

609. *Sancta vocant augusta patres.*] Non absimilia his sunt illa Dionis lib. LIII. πάντα γὰρ, inquit, τὰ ἐντιμότατα, καὶ ἱερώτατα αὔγυστα προσαγορεύεται, &c. *Augusta vocantur templa.*] Nam locus ubi templum extruendum per augures prius constituitur, simul constitutus dici potest *Augustus*, & Diis consecrari. Ad hanc mentem Festus: *Augustus*, inquit *locus sanctus ab avium gestu, &c. sic dictus, sive ab avium gustatu, quia aves pasta id ratum fecerunt.*

610. *Sacerdotum.*] Id est, pontificum: præibant enim illi verbis solennibus in dedicatione cujusvis templi. Vide Livium lib. IX. de Cn. Flavio. Varronem lib. v. de L. L. *Sic enim ædes sacra à Magistratu Pontifice praeunte dicatur. Rite dicata manu.*] Non dubie, morem illum tangit, cum postem manu tenebat Pontifex, dum ara aut fanum sacrabatur: quem Valerius insinuat lib. V. cap. X. Idem testatur Senec. de eodem Consolatione ad Marciam. *Neap.*

611. *Ab origine hujus verbi.*] Augusti. Nam & augurium & augustum deducuntur ab avium gustu gestuve.

614. *Protegat & nostras.*] Omnino *vestras fores* scribendum cum vetustioribus. Tristium III. Eleg. I.

Cur tamen apposita velatur Janua lauro,
  Cingit & Augustas arbor opaca fores?

Unus tamen Vaticanus *meritas fores.* eleganter. *Heins. Protegat vestras fores.*] Quasi sit in vestris foribus clementia. Nam hæc civica corona, & militum virtutis & clementiæ principum insigne clarissimum erat. *Paul. Querna corona fores.*] Quæ eodem die cum Augusti cognomine Octaviano à Senatu concessa. Dio lib. LIII. Huc spectant nummi eidem

Auſpicibuſque Deis tanti cognominis hæres
Omine ſuſcipiat, quo pater, orbis onus.
RESpiciet Titan actas ubi tertius Idus;
Fient Parrhaſiæ ſacra relata Deæ.
Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant:
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.
Mox honor eripitur, matronaque deſtinat omnis
Ingratos nullâ prole novare viros.
Neve daret partus; ictu temeraria cæco
Viſce-

dem cuſi, quidam cum corona ex hac fronde, & hiſce literis, OB CIVES SERVATOS: quidam cum aquila tenente unguibus quercum, & duobus arbuſculis à latere (lauri ſunt) alii cum orbe & iiſdem ramulis, ſed hacce inſcriptione: PAX ORBIS TERRARUM. S.P.Q.R.

615. *Tanti cognominis heres.*] Intellige Tiberium. Vid. Sueton. lib. III. cap. XXVI. *Neapol.*

616. *Omine ſuſcipiat, quo pater, Urbis onus.*] *Orbis* vetuſtiores plerique. Met. xv.

Ut Deus accedat cælo, templiſque colatur,
Tu facies natuſque ſuus, qui nominis hæres
Impoſitum feret orbis onus.

ſic ſcribendum puto. nam Medicei duo, *urbis onus.* vulgo *unus onus.* Triſt. lib. v.

O vir, non ipſo quem regis orbe minor.

Heinſ.

617. *Reſpiciet Titan.*] XVIII. Kalendas Februarias fiunt rurſus ſacra Carmentalia; non iterum priori Carmentæ, ſed ejuſdem duabus ſororibus: quarum una Porrima, altera Poſtverta nominata. Cauſa novati ſacri ſubſequitur. *Neapol.*

618. *Fient ſacra relata.*] Iterum lata. *Deæ Parrhaſiæ.*] Carmenti Arcadiæ.

619. *Matres.*] Datus nuptis hic honos paulo poſt captos Vejos. Aſſignanda erat Apollini decima urbis & agri capti, quam voverat in eo bello Camillus: negotium datum Tribunis militum conſularibus, cumque in ærario copia non exſtaret, *Matronæ*, inquit Livius lib. V. *cœtibus ad eam rem conſultandam habitis, & communi decreto pollicitæ Tribunis militum, aurum & omnia ornamenta ſua in ærarium detulerunt. Grata ea res, ut quæ maxime Senatui unquam fuit: honoremque ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilento ad ſacra ludoſque carpentis feſto profeſtoque uterentur. Carpenta vehebant.*] Hæc ſimilia canathris Spartanarum virginum; de quibus Dydimus: *αἱ μὲν ἐπὶ κανάθρων καμαρωτῶν τῶν ξυλίνων ἁρμάτων φέρονται.* potuiſſet etiam hic ſcribere, *ἐπὶ καμαρῶν.* nam hujuſmodi vehicula *καμάρας* legi dicta à Polluce lib. X. cap. XII. Erat enim *κάνθρον* currus ligneus tectus, velut baſterna, quam exponit Iſidorus *tectam manualem*: at hæc rotarum adminiculum non habuit; & à ſervis ſive pari burdonum portabatur. *Neap.*

620. *Ab Evandri dicta parente reor.*] Vult à Carmenta nomen inditum carpentis: quæ dea ſi vere dicta à carmine, ut ſupra dictum: qui in hoc veri umbra? Carpentis certe nomen eſt à carpendis & ſcindendis lignis è quibus conſtabant: hinc fabros tignarios *carpentarios* priſci appellarunt. *Neap.*

621. *Mox honor eripitur.*] Extat hæc memoria apud Plutarch. in Quæſtionibus. Rom. Sed in hoc per id tempus Porrimæ & Poſtvertæ faciebant.

622. *Prole novare viros.*] Quidam ex vetuſtioribus *juvare.* perperam. Dixi de hoc loco ad Epiſt. IV. vſ. 90. *Heinſ.*

Visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse Patres ausas immitia nuptas,
Jus tamen exemtum restituisse, ferunt.
Binaque nunc pariter Tegeææ sacra parenti
Pro pueris fieri virginibusque jubent.
Scortea non illi fas est inferre sacello,
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas ritus veteres, assiste precanti :
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placantur Postvertaque, sive sorores,
Sive fugæ comites, Mænali Nympha, tuæ.
Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur :
Alte-

624, *Crescens onus.*] Τὸ ἔμβρυον. Juvenal. Satyr. 11. Domitianum carpit, qui Juliam, Titi fratris filiam incestavit. *Neap.*

626. *Jus ereptum.*] *Amissum* Ursini, Zulich. Mazar. Voss. Arond. & sex alii. Petavianus, *exertum.* tres, *exceptum.* Reliqui omnes *exemtum.* pro ademtum. quod sequor. *Heins. Restituisse jus exemptum.*] jus vehiculi, quod eripuerant.

627. *Tegeææ parenti.*] Carmenti: à Tegea oppido in Arcadia.

629. *Fas est inferre sacello.*] Observato & id in aliis factitatum. Varro lib. VI. de L. L. *Scortari est, sæpius meretriculam ducere, quæ dicta a pelle, &c. & nunc dicimus scortea ea, quæ ex corio & pellibus sunt facta. Inde in aliquot sacris ac sacellis scriptum habemus, ne quid scorteum adhibeatur, ideo ne morticinum quid adsit.* Ex hac superstitione summæ curæ fuit veteribus, ne Flaminicæ ὑποδήματα sive σανδάλια ex morticino corio gestarent. Festus: *Mortuæ pecudis corio calceos aut soleas fieri Flaminicis, nefas habetur, &c. quoniam sua morte extincta omnia funesta sunt.* Et Servius: *Sane Flaminicæ non licebat neque calceos neque soleas morticinas habere.* Græcis est νεκύβριον sive θανάσιμον, scorteum vero σκύτινον, δερμάτινον: ex eo fecere Latini *scortiscum* & *scordiscum*; quod Glossis *ephippium*, quia illud è pellibus. *Neap.*

630. *Ne violent puros.*] Veterrimus Zulich. *Ne tennent.* Scribe *Ne temerent.* *Temerare* idem quod violare res sacras Ovidio. vide Notas Am. I. Eleg. VIII. & Pont. II. El. II. vs. 27. *Heinsius.*

633. *Porrima placatur Postvertaque.*] *Placantur* bene quinque libri. Sequenti versu recte *Mænala Nympha* pro *Diva* octo codices. Virgilius certe Carmentam bis *Nympham* appellat lib. VIII. Malim etiam *Postvorta.* ut apud Macrobium lib. I. Saturn. cap. VII. etiam Servio ad lib. VIII. Æneid. ubi *Post vota* pro *Postvorta* male scribitur. Is alteram sororem *Porrimam* cum Ovidio vocat, quæ Gellio est *Prosa*, *Antevorta* Macrobio. quare frustra est Illustrissimus Neapolis, qui Porrimam ab uno Nasone dictam arbitratur. *Idem. Porrima & Postverta.*] Quas aliqui sorores, aliqui comites Carmentis putavere. Ideo ipsis simul cum Carmenti res divina fit. Nam *Porrima* dicta est, quod id quod porro, hoc est, longe ante fuerat, caneret : *Postverta*, quod postea venturum esset, prædiceret. Unde dictum est : *Porrima* præteritum canit, & *Postverta* futurum. *P. Porrima placatur.*] Vetus inscriptio : DEO MERCURIO ET POSTVERTÆ C. ANTIUS TITI FILIUS EX VOTO, *Neap.*

634. *O diva Mænali.*] A Mænalo monte Arcadiæ.

635. *Altera.*] Porrima scilicet. *Putatur*

Altera versurum postmodo quidquid erat.
CAndida, te niveo posuit lux proxima templo,
Qua fert sublimes alta Moneta gradus:
Nunc bene prospicies latiam, Concordia, turbam:
Nunc te sacratæ restituêre manus.
Furius (antiquum) populi superator Hetrusci
Voverat, & voti solverat ante fidem.

Caus-

tatur cecinisse.] Veridica voce dixisse. *Quod porro fuerat.*] Quod longe ante fuerat. *P. Altera, quod porro fuerat.*] Porrima scil. an ideo sic dicta, quod caneret omne præteritum, Postverta vero futurum? melius, meo judicio, Varro apud Gellium: Quando igitur contra naturam forte conversi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri solent, ægriusque tunc mulieres enituntur; hujus periculi deprecandi caussa aræ statutæ sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum una Postverta nominata est, Prosa altera, à recti perversique partus potestate & nomine. *Neap.*

636. *Altera venturum postmodo quicquid erat.*] Ut etymon hoc rectius quadret, quidam codices supra *Postventa* pro *Postverta.* Sed omnem scrupulum tollunt Zulich. & Mazarin. in quibus, *versurum postmodo quicquid erat.*] Heins.

637. *Posuit te templo niveo.*] Templo marmoreo, quod ea die tibi consecratum est, qua alta Moneta, excelsum Junonis Monetæ templum: quod erat in ea parte Capitolii, in qua fuerat domus M. Manlii Capitolini. *P. Posuit lux proxima.*] XVII. Kalendas Februarias templum Concordiæ dedicatum.

638. *Qua fert sublimes.*] Ostendit situm, inter forum scilicet & Capitolium regione VIII. prope ædem Junonis Monetæ. Dixit *sublimes*; quia ad hanc à templo Concordiæ centum gradibus conscendebatur. *Neap. Fert sublimes gradus.*] Per hypallagen. hoc est, via qua sublimibus gradibus ad Junonem Monetam itur.

640. *Sacrata constituere manus.*] *Restituere* Ursini, Naugerii, Zulich. Mazar. & sex alii. & recte. de Tiberio enim & Livia agit, de Camillo mox acturus. Immeritus igitur vapulat Neapoli Bersmannus, qui istam lectionem probet. pro *prospicias* multi codices *prospiciens* aut *prospities.* & pro *Nunc te* quatuor libri *Hic te.* unus *Hunc.* Forte legendum,

Ut bene prospicias Latia Concordia turba,
Hic te sacratæ restituere manus.

Heins. *Manus sacra.*] Manus pontificum.

641. *Furius antiquam.*] Ita fere vetustiores libri. Alii *antiquus*, *antiqui*, *antiquo.* Recte omnino Neapolis *antiquum* ex suo codice. neque aliter duo ex nostris. sic *indignum*, *mirum*, & similia apud poëtas. vide Notas Amor. lib. I. Eleg. VI. pro *voverat ille*, Ursini, Naugerii, Zulich. Mazar. tres Farnes. unus Patavinus *ante.* & hoc bene. *Heinsius. Furius.*] Camillus. *Superator Hetrusci populi*] Qui Vejentes vicit, Hetruriæ populos. *P. Furius antiqui.*] Aliquot inest *antiquis*: forte ad discrimen cujusdam Furii junioris, seu verius filii, qui dictus Sp. Furius Camillus, & eo sedato tumultu primus prætor Romæ creatus. Meus priscæ editionis codex habet *antiquum*: hoc est, olim victor Hetrusci populi. rectissime. Penitus reprobo exemplaria, in quibus *antiquam*, fidei epithetum: nam à voto ad initium primi lapidis positi ad structuram dies interfuere, non anni, ut edisces. *Neap.*

642. *Voverat.*] Voti caussam postea subdam; votum certius pete è Plutarch. in Camillo, *τοὺς δὲ βουλευτὰς*, inquit, *ἀναλαβὼν ἐβάδιζεν ἐπὶ τὴν σύγκλητον*, &c. Nec potuit differri dedicatio ad

Tiberii

Caussa, quod à patribus sumtis secesserat armis
Vulgus; & ipsa suas Roma timebat opes.
Caussa recens melior. passos Germania crines
Por-

Tiberii ævum, ut male suadet Fanensis: nam Furius ædem vovit an. CCCLXXXVI. Tiberius suam Concordiæ consecravit anno DCCLXIV. intersunt an. CCCLXXVIII. *Neapol. Vaverat antiquum.*] Vetus Concordiæ templum.

643. *Sumptis secesserat armis Vulgus.*] Petebat enim, ut non jam duo Consules patritii, sed alter nobilis, alter è plebe crearetur. Summa fuit hac de re dissensio; sed obtinuit vulgus. Vide Livium lib. VI. *Prope ad secessionem plebis res, &c.*] Factus igitur è plebe Consul L. Sextus, datus ei è patritiis collega L. Æmilius Mamercus. contigit id anno CCCLXXXVII. de quo & Livius lib. VII. *Annus hic erit insignis novi hominis consulatu, &c.* In Livio vero nulla mentio templi; sed ob redactos in concordiam Ordines, ludos, inquit, magnos decretos, feriisque Latinis diem unum ad triduum additum: quod non siluit Plutarchus in Camillo. *Secesserat.*] *Decesserat* quatuor ex melioribus. an *descrverat?* quale mendum etiam ex Claudiano sustulimus sexto Consulatu Honorii vs. 252. sed vulgata scriptura bene se habet. *Heins.*

644. *Et ipsa suas Roma timebat opes.*] Id quod & Tit. Liv. in præfatione operis sui confirmat. Et Sallust. B. Cat. *Sed, ubi justitia & labore Resp. crevit: reges magni bello domiti: nationes feræ, & populi ingentes vi subacti; Carthago, æmula imperii Romani, ab stirpe interiit: cuncta mari terraque patebant: Fortuna sævire, ac miscere omnia cœpit. Qui labores, pericula, dubias atque asperas res facile toleraverant, iis otium, divitiæ, optanda aliis, oneri miseriæque fuere, &c. Roma timebat opes.*] Forte adludit ad leges, quas Tribuni pleb. tunc promulgarunt adversus bona patritiorum pro vulgi commodis: tres fuere; & hæc una de ære alieno, ut deducto eo de capite quod usuris pernumeratum esset, id quod superesset triennio æquis portionibus persolveretur: altera de modo agrorum, ne quis plus quingenta jugera agri possideret: tertia, ne Tribunorum militum Comitia fierent, Consulumque utique alter è plebe crearetur. hanc lucem quoque Livio debemus. *Neapol.*

645. *Caussa recens melior.*] Mentio nunc fit de novo templo Concordiæ; ni melius de veteri aliquo refecto, quod dedicavit Tiberius, non ob populi dissensionem, sed ob devictum Illyricum & auctas Romanas opes. *Sparsos Germania crines corrigit.*] Id est, tu in caussa (subvereor ut fallar) ne eæ gentes vires propagarent: nam perdomito toto Illyrico, Germanos jungi Pannoniis non sivisti, qui animos sumpserant ob mortem Quintilii Vari & ejusdem deletas tres legiones. *Quas ob res*, inquit Suetonius, *triumphus ei decretus est, multique & magni honores, &c.* Triumphus tamen ille non statim, sed biennio præterito celebratus: ea enim tempestate urbs tota clade Variana affligebatur. *Neapol. Sparsos Germania crines Porrigit.*] Scripti novem *passos.* bene. Petavianus & quatuor alii *pansos.* Tristibus,

Crinibus en etiam fertur Germania passis.

infra lib. II.

Passis sedet illa capillis.

lib. III.

Ut medium campi passis tetigere capillis.

sic vetustissimi Codices, ut & lib. IV.

——audire solemus

Threïcias passis Manadas ire comis.

lib. V. *passis Acca capillis.* initio Tristium,

Hirsutus passis ut videare comis.

quomodo & illic veteres libri. sic & alibi frequenter Naso; ut suis locis dicetur. pro *Porrigit* multi ex scriptis *Corrigit.* alii *Collegit*, sed frustra. Captivi tondebantur. quo alludit Naso. hinc & *Africam tonsam* dixit Propertius pro victa. noster Amor. lib. I. Eleg. XIV.

Jam

Porrigit auspiciis, Dux venerande, tuis.
Inde triumphatæ libasti munera gentis;
Templaque fecisti, quam colis ipse, Deæ.
Hæc tua constituit Genetrix & rebus & arâ,
Sola toro magni digna reperta Jovis.
HÆc ubi transierint; Capricorno, Phœbe, relicto,
Per juvenis curres signa gerentis aquam.
Septi-

Jam tibi captivos mittet Germania crines:
Culta triumphatæ munere gentis eris.

Claudian. lib. 1. in Eutrop.

Militet ut nostris detonsa Sycambria signis.

Heinsius.

647. *Libasti munera, &c.*] Ex historicis, qui ajunt, prandium mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedisse ex manubiis hosticis. *N.*

648. *Templaque fecisti.*] Vide Dionem Cassium lib. LVI. & Sueton. in Tiberio: *Dedicavit & Concordiæ ædem, item Pollucis & Castoris, suo fratrisque nomine de manubiis.* Ex his novâ operâ id templum à Tiberio exstructum nondum elicio: nam licet inserat Historicus *de manubiis*, impensas quoque scio permultas in dedicatione ædium sacrarum necessarias fuisse. Verum omnem scrupulum tollit Cassius lib. LV. *Tiberius*, inquit, *Kalendis Januariis quibus Consulatum inivit cum Cn. Pisone, in Octavii curiam (hæc enim erat extra pomærium) convocato senatu, fanum Concordiæ sibimet ipsi reficiendum injunxit; ut suo id & Drusi nomine inscriberet.* id vero ut vides, peregit Tiberius post annos XVII. illius victoriæ occasione. *N.* *Quam colis ipse.*] *Qua colis* multi codices. tres *qua colis ipsa.* Maz. *quam colis ipsa.* Zulich. *qua colit ipsa.* Forte, *quam colat ipsa*, nempe Germania. *Heins.*

649. *Et rebus & ara.*] Partem refectionis Liviæ matri nostri attribuit. *N.* *Tua genitrix.*] Livia Drusilla: quam Augustus matrimonio Tiberii Neronis, & quidem prægnantem abduxit, dilexitque, & probavit unicè ac perseveranter. *Et rebus.*] Ad rem scilicet divinam facientibus: aut quia re ipsa concors cum viro semper vixerit, voluit etiam Concordiæ ædem constituere.

650. *Sola.*] Livia. *Magni Jovis.*] Augusti, quem Jovi comparat. Nam jam relatus in deos. *P.* *Toro digna, &c.*] Eandem pari adulatione prosequitur lib. II. Trist. Elegia prima.

651. *Hæc ubi transierint.*] *Transierit* primæ editiones & duo scripti. totidem *transierit.* Lego, *Nox ubi transierit.* sic infra lib. II.

Nox ubi transierit, solito celebretur honore.

lib. IV.

Nox ubi transierit, cælumque rubescere primo
Cœperit.

atque ita frequenter in his libris. *Hæc* paulo ante præcesserat. inde natus error. Posset etiam legi *Lux ubi transierit.* Heinsius. *Hæc ubi transierint.*] XVI. Kalendas Februarias nostro est Solis transitus in Aquarium: ut & Plinio: sic enim ille lib. XVIII. cap. XXVI. *Et cum Sol in Aquarium sentitur transire, quod fere XVI. Kalend. Febr. evenit.* Ptolemæo XVII. Cum hoc signo quantum Zodiacus emergat, vide apud Hipparchum lib. III. ad Arati & Eudoxi Phœnomena. *N.*

652. *Curres.*] Currere incipies. *Per signa juvenis regentis aquam.*] Per signa Aquarii. *Signa regentis aquas.*] *Aquam* scripti. Lege *gerentis aquam.* Nam *urniger* Aquarius dictus passim poëtis. *Heinsius.*

653. *Sep-*

SEptimus hinc Oriens cum se demiserit undis;
Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
SIdere ab hoc, ignis venienti nocte Leonis
Qui micat in medio pectore, mersus erit.
TER quater evolvi signantes tempora Fastos;
Nec Sementiva est ulla reperta dies:
Cum mihi, sensit enim, Lux hæc indicitur, inquit,
Musa. quid à Fastis non stata sacra petis?
Utque dies incerto sacro, sic tempora certa;

Se-

653. *Septimus hinc oriens.*] X. Kalendas Lyra occidit occasu heliaco. *Neapol.*

654. *Toto jam lyra nulla polo.*] Multi ex scriptis *nullo polo*. Forte *furvo polo*. de qua voce Met. III. *Heinsius.*

655. *Sidere ab hoc ignis.*] IX. Kalendas clara stella in pectore Leonis occidit. accipe de occasu cosmico. Columella scribit die Januarii XXVII. immergi. *Neapol.*

656. *Qui micat.*] Lucet in medio pectore Leonis.

657. *Ter quater evolvi. &c.*] Evolverat Poëta Fastorum libros, nec invenire potuit diem sementinam. Sed admonitus est, statas non esse ferias. *Signantes tempora.*] In quibus signata & descripta sunt tempora, & omnia quæ quibusque temporibus fiunt. *Fastos.*] *Fastus* unus Farnesianus ut dixi supra initio libri primi. *Heinsius.*

658. *Nec Sementina est.*] *Sementinæ* Arundel. Læti, & quinque alii. *Sementiva* septem. Ursini, Petavian. & decem alii, *Sementita*. Voss. *Sementitia*. Sed apud Varron. lib. I. cap. II. bis *Sementivæ feriæ* occurrunt, quæ Festo sunt *Sementinæ*. sed & illic in duobus codicibus bibliothecæ Leidensis *Sementivæ*. quomodo in Varronis quoque ac Catonis exemplaribus scriptis extare monet Petrus Victorius. hinc & *pira Sementiva* Catoni ac Plinio lib. XV. cap. XV. ut recte libri veteres, & *frumenta Sementiva* eidem Plinio lib. XVIII. cap. VII. Varro lib. V. L. L. *Sementinæ feriæ, dies is, qui à Pontificibus dictus, appellatus à Semente, quod Sationis causâ suscepta.* Scribe, *Sementivæ feriæ, dies is, qui à Pontificibus indicitur, appellatæ à semente. Sementivæ* quoque dicuntur Macrobio lib. I. Sat. in veterrimo codice Neapolitano. *Idem. Nec sementina, &c.*] Qui poteras, si sementinæ feriæ sunt è conceptivis? Macrob. I. Saturnal. *Et sunt stativæ universi populi communes certis & constitutis diebus ac mensibus, & in fastis statis observationibus annotatæ: in quibus præcipue servantur Agonalia, Carmentalia, Lupercalia. Conceptivæ sunt, quæ quotannis à Magistratibus vel Sacerdotibus concipiuntur in dies vel certos, vel etiam incertos: ut sunt Latinæ, Paganalia, Sementinæ, Compitalia. Imperativæ sunt, quas Consules vel prætores pro arbitrio potestatis indicunt. Nundinæ sunt paganorum, itemque rusticorum, quibus conveniunt negotiis propriis vel mercibus provisuri. Sunt præterea feriæ familiarum propriæ, ut Claudiæ familia vel Æmiliæ, &c.* Neap.

659. *Indicitur.*] A sacerdotibus scilicet, vel à magistratibus, cum sint feriæ conceptivæ.

660. *Sacra non stata.*] Quæ non sunt fixa & certa constitutis diebus.

661. *Sic tempore certo.*] *Tempora certa* multi ex melioribus. recte. & pro *sacris*, Ursini codex aliique nonnulli *sacra est*. nonnulli *sacri est*, *sacro* Petavianus, Mazar. & unus Moreti. probe. sequenti versu *Seminibus lætis* multi ex vetustioribus. *Heins. Sic tempore certo.*] Semen ubi jactum: à quo inditum diei nomen. Varro: *Sementinæ feriæ dies is qui à Ponti-*

tifici-

Seminibus jactis est ubi fœtus ager.
State coronati plenum ad præsepe juvenci:
Cum tepido vestrum vere redibit opus.
Rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
Omne reformidat frigida vulnus humus.
Villice, da requiem terræ semente peractâ:
Da requiem, terram qui coluêre, viris.
Pagus agat festum. pagum lustrate, coloni;
Et date paganis annua liba focis.
Placentur matres frugum Tellusque Ceresque
Farre

tificibus dictus, appellatus à semente, quod sationis causa suscepta. Neap.

662. *Ager est fœtus.*] Gravidus. *Seminibus jactis.*] Postquam sunt jacta & condita solo semina, tunc erunt feriæ sementinæ. Quod quidem fit vel celèrius, vel serius, pro qualitate temporis & regionum. Jacto ergo semine, dies indicitur. Antiqui autem deam *Seriam*, à serendo: *Segestam* à segetibus appellabant.

663. *State coronati, &c.*] Post peractam sementem erit per hyemem à labore rustico vacandum, danda est tam bobus quam colonis quies, nec terra proscindenda: noxia enim est hyberna glacies proscissæ nuper terræ. *State coronati.*] Putavi olim pro vincire hic *coronare* intelligendum; quasi, State vincti ad præsepe: moris eram inscius, ex quo boves feriis serto fuso per cornua, labore vacabant. Vide Tibull. lib. II. Elegia prima. Membranæ quædam habent, *vertice stare boves.* Neap.

664. *Vere redibit opus.*] Vide Maronem 1. Georg. *Vere novo, gelidus canis, &c.* Uni & alteri vati lux erit à Columella lib. 11. cap. 11. de Re rustica. *N.*

665. *Rusticus.*] *Villicus* Ursini liber & unus Patavinus. sequenti versu *frigida humus* non *frigore* idem Ursini, Zulich. Mazar. & decem alii. bene. *Heins. Aratrum.*] Hoc, & instrumenta alia, si operi rustico jam usui esse non poterant, in triviis collocabantur. Ratio apud Scholiast. A. Persii ad illud Sat. IV. *pertusa compita.* in his: *Facta juga ab agricolis ponuntur velut ab emeritis; quod est elaborati operis indicium; sive quod omne instrumentum existimant sacrum.* Neap.

667. *Villice da requiem, &c.*] Apte præcipit villico, sinat otiari familiam post jactam sementem: nam id villici erat munus, qui cuncto operi rustico præerat; unde *villicari*, villæ præesse dixerunt veteres. Comperi etiam *villicum* pro quolibet custode seu præfecto à Poëtis receptum. *Semente peracta.*] Sparso frumento sequebatur ultima aratio; post hanc longa quies terris. In ea aratione boves *lirare* dicebantur, ut in aliis *proscindere* & *effringere* terram. Servius: *Cum primo agri arantur, quando duri sunt, proscindi dicuntur; cum iterantur effringi; cum tertiantur, lirari.* Vide & Varron. lib. 1. de Re rustica.

669. *Pagus agat festum.*] An ob sementinas ferias? an novi festi hic mentio, cui nomen fuit *Paganalia?* certe addubito, sed magis ad Paganalia inclino; quæ post sementinas ferias statim puto concipi solita. *Pagum lustrate.*] Accensis suspicor stipulæ acervis, ut in Parilibus. *Neap. Lustrate pagum.*] Circuite solemni pompa in Sementinis & Paganalibus festis.

670. *Annua liba focis.*] Quivis pagus suum foculum habebat, ex instituto Servii Tullii. Vide Dionys. Halicarnass. lib. IV. *ἵνα δὲ καὶ τέτων πλῆθὺς μὴ δυσεύρετον ἀλλ'*, &c.

671. *Frugum matres.*] Ut mos erat in præ-

Farre ſuo, gravidæ viſceribuſque ſuis.
Officium commune Ceres & Terra tuentur.
Hæc præbet cauſam frugibus, illa locum.
Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas,
Quernaque glans victa eſt utiliore cibo;
Frugibus immenſis avidos ſatiate colonos,
Ut capiant cultûs præmia digna ſui.
Vos date perpetuos teneris ſementibus auctus:
Nec nova per gelidas herba ſit uſta nives.
Cum ſerimus; cælum ventis aperite ſerenis:
Cum latet; ætherea ſpargite ſemen aquâ.
Neve graves cultis Cerealia dona cavete
Agmine læſuro depopulentur aves.
Vos quoque ſubjectis, formicæ, Parcite granis:
Poſt meſſem prædæ copia major erit.

In-

prædicto ſationis feſto. Varro enim, inquit, de R. R. *Sementinis ferius in ædem Telluris veneram, rogatus ab æditimo. Cereſque.*] Hanc Empandam in Paganalibus ſacris dictam, didicimus ab antiquis. *Neap. Placentur frugum matres, &c.*] In ſementinis & paganalibus feſtis ſacrificandum eſt Terræ, Cererique, frugum parentibus, & farre & porca prægnanti. *Farre ſuo.*] Quod ipſæ tradunt.

672. *Farre ſuo, gravidæ viſceribuſque ſuis.*] Durus concurſus *ſuo, ſuis.* Scribe, *Farre pio.* ut apud Horatium lib. III. od. XXIII.

Mollibit averſos Penates
Farre pio & ſaliente mica.

& apud Tibullum lib. III. Eleg. III.

Et vanum in curas hominum genus omina noctis
Farre pio placant & ſaliente ſale.

Virgil. lib. V.

—— canæ penetralia Veſtæ
Farre pio, & plenâ ſupplex veneratur acerra. Heinſius.

Viſceribus ſuis gravida.] Porcæ prægnantis.

673. *Tuentur commune officium.*] Ceres enim jacit ſemina, Tellus recipit: hæc alit, illa curat excutitque matura.

675. *Conſortes operum.*] *Superis* plerique. vel, *ſuperum.* duo *operis.* Heinſ. *Per quas vetuſtas eſt correcta.*] Quaſi quæ rudem vetuſtatem, & ſylveſtrem cultum ad civilem uſum redegiſtis. *P. Conſortes operum.*] Gloſſæ, *conſortes*, κοινώνιοι, σύγκληροι. N.

677. *Fructibus immenſis avidos ſatiate colonos.*] *Frugibus* caſtigatiores magna ex parte. Pont. I. Eleg. IV. ſimile mendum ſuſtulimus. Zulichemianus etiam *augete colonos* pro diverſa lectione elegantet. ſic *augere opibus, honoribus*, apud optimos Latinitatis auctores. Triſt. II.

Divitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.

Faſt. III.

Jam pius Æneas regno nataque Latini
Auctus erat. ſic & ſæpe alibi.

Heinſ.

681. *Aperite cælum.*] Pellite nubes, quæ cælum nobis claudunt. *Ventis ſerenis.*] Serenitatem inducentibus.

683. *Cerealia dona.*] Alii codices *rura*, alii *culta*. Nihil muto. Faſt. VI.

—— jaciunt Cerealia dona.

vide Notas Remed. Am. vſ. 173. *Heinſ.*

685. *Subjectis granis.*] *Suppoſitis* Gottorph. etiam bene. *Idem.*

687. *Sca-*

Interea crescat scabræ rubiginis expers,
  Nec vitio cœli palleat ægra seges.
Et neque deficiat macie, neque pinguior æquo
  Divitiis pereat luxuriosa suis.
Et careant loliis oculos vitiantibus agri;
  Nec sterilis culto surgat avena solo.
Triticeos fœtus, passuraque farra bis ignem,
  Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.
Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni:
  Efficiantque ratas utraque Diva preces.
Bella diu tenuêre viros. erat aptior ensis
  Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones,
  Factaque de rastri pondere cassis erat.
Gratia Dis, domuique tuæ: religata catenis
  Jampridem nostro sub pede bella jacent.

Sub

687. *Scabra rubiginis.*] Petavianus *Robiginis*, ut dea Robigo intelligatur. vide quæ noto lib. IV. Vs. 907. *Idem. Scabra rubiginis.*] Quasi sine ulla asperæ rubiginis læsione. Provenit enim *rubigo* ex calore solis, cum adurit madefactos aquis culmos. *P. Scabra rubiginis.*] *Scabrum* est quodcunque asperum. *Scabra saxa*, dixere Latini impolita. Barbatum & impexum hominem vocat etiam *scabrum* Flaccus Epist. VII. libri primi. *Neap.*

688. *Palleat ulla seges.*] *Ægra* libri meliores. idque recte. ut apud Virgilium,

Arebant herbæ & victum seges ægra negabat.

Statius Theb. IV.

Ægra solo macies, tenerique ab origine culmi
Inclinata seges.

pro *seges* etiam *Ceres* duo libri. Symmachus pro ara victoriæ, *secuta est fames publica & spem provinciarum omnium messis ægra decepit.* Heins.

691. *Oculos vitiantibus.*] Plautus in milite glorioso Act. II. Scen. III. Sc. *Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.* PA. *Quid jam?* Sc. *Quia luscitiosus.*

692. *Surgat avena.*] Dixit sterilem, quemadmodum vates: *& steriles dominantur avenæ.* ut discernat à sativa. Græci *sterilem* dicunt *αἰγίλωπα* & *σιτοσπίλον*. *Lolium* quoque ut vides, numeratur inter frumenti vitia. iisdem. ἢ αἶρα. *N.*

693. *Passuraque farra.*] Nam primo far veteres torrebant; deinde sub mola in farinam redactum, pane jam facto, coquebatur iterum in furnis: sic *bis tostum* alibi Naso meus appellat. *Neapol.*

696. *Efficiatque.*] *Efficiantque* Patavinus ex melioribus. Att. libro I. Vs. 83. ex antiquis codicibus, *Utraque laudentur per carmina turba* præcesserat. sic & *cassis erant* mox malim. *Heins. Utraque diva.*] Ceres & Tellus.

699. *Versique in pila ligones.*] Pilum fuit Romanorum antiquum & vetus armamentum. De quo vide quæ ad Polybium notavit Lipsius lib. III. Militiæ Dial. IV. *Neapol.*

702. *Jampridem.*] Hoc & illud supra, *Bella diu tenuere viros*, videntur denotare causam bellorum post victoriam A-

Ctia-

Sub juga bos veniat; ſub terras ſemen aratas.
  Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.
AT quæ venturas præcedet ſexta Kalendas,
  Hac ſunt Ledæis templa dicata Deis.
Fratribus illa Deis fratres de gente Deorum
  Circa Juturnæ compoſuêre lacus.
IPſum nos carmen deducit Pacis ad aram.
  Hæc erit à menſis fine ſecunda dies.
Frondibus Actiacis comtos redimita capillos,
  Pax ades; & toto mitis in orbe mane.
Dum deſunt hoſtes, deſit quoque cauſſa triumphi.
  Tu ducibus bello gloria major eris.
Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma:
Can-

ctiacam, quæ incidit in IV. Nonas Septembris. *Neapol. Veſtro ſub pede.*] *Noſtro* Arondel. & mulri alii. & mox *pracedet* pro *pracedit* meliores. *Heinſ.*

704. *Ceres alumna pacis.*] Nam & ipſa à pace nutritur. *Paul.* *Pacis alumna Ceres.*] Non abeunt hinc iſta Albii Tibulli, ex Elegia ultima libri primi.

705. *At qua venturas.*] VI. Kalendas Februarias dicata Caſtorum ædes. *Neapol.*

706. *Deis Ledais.*] Caſtori & Polluci Ledæ filiis.

707. *Fratribus illa Deis.*] *Dies* ſcripti plerique. ſed male. quod arriſiſſe nobiliſſimo Neapoli miror. vide quæ noto ad Elegiam in mortem Druſi. ỳſ. 290. *Heinſius.* *Fratres.*] Tiberius & Druſus: non quod ambo ſimul dedicaverint, ſed quod Tiberius ipſe ſuo & fratris nomine dedicarit. *Paul.* *Fratres de gente Deorum.*] Intellige Tiberium & Druſum. vide Dionem l. IV. ſub. ann. DCCLIX. Sueton. lib. III. Dio Caſſius dedicationem hanc rejicir ad annum DCCLXIX. *Neapol.* *Fratribus ille deis, &c.*] Legendum, *Fratribus illa deis*, *fratres de gente deorum, &c.* ut ſit ſenſus, Fratres de gente deorum, hoc eſt, Tiberius & Druſus, ex gente deorum Julii & Auguſti Cæſarum, conſtituere illa, ſcilicet templa, Fratribus deis, ſive diis, Caſtori & Polluci. *Micyl.*

708. *Circa Juturna.*] In regione VIII. Pub. Victor in eadem: *Templum Caſtorum ad lacum Juturna.* Neapol. *Compoſuere.*] Ea templa ſcilicet.

709. *Ipſum nos carmen, &c.*] Trigeſimo die Januariii erit feſtum Pacis. Invocat igitur, & orat illam, ut diutius in orbe maneat, ne bella gerantur, niſi ad propulſandam, non ad inferendam injuriam. *Deduxit Pacis ad aram.*] Quæ ſita in regione urbis XIV.

710. *A menſis fine ſecunda dies.*] Trigeſima ergo Januarii ad aræ pacalis ſacrificia aſſignata *Neap.* *Hac dies.*] Pacis. *Erit ſecunda à fine menſis.*] Secunda ab ultimo die Januarii, retro numerando.

711. *Frondibus Actiacis.*] Corona victrici & triumphali. Ab Actio promontorio Epiri, apud quod Cæſar Octavius Antonium & Cleopatram fudit, poſt quam victoriam Janum Quirinum cluſit. *Protinus & totum pax alma effuſa per orbem.* *Comtos redimita capillos.*] *Canos* alter Petavianus. quod & alii in ſuis invenerunt. ſed nil muto. *Heinſ.*

755. *Quibus arma coërceat arma.*] Id belli genus exoptat, quod ſolum ad medelam propulſandæ injuriæ. *Juſtum bellum*, inquit Livius, *quibus neceſſarium; & pia*

Canteturque ferâ, nil nisi pompa, tubâ.
Horreat Æneadas & primus & ultimus orbis:
Si qua parum Romam terra timebit, amet.
Thura, sacerdotes, pacalibus addite flammis;
Albaque percusśâ victima fronte cadat.
Utque domus, quæ præstat eam, cum Pace perennet,
Ad pia propensos vota rogate Deos.
Sed jam prima mei pars est exacta laboris;
Cumque suo finem mense libellus habet.

& pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes. Neapol.

720. *Perfusâ victima fronte cadat.*] *Percussâ fronte* legendum cum vetustioribus. supra,

Hic qui nunc aperis percussi viscera tauri.
Trist. IV. El. II.

Candidaque adducta frontem percussa securi
Victima purpureo sanguine tingit humum.
Prudentius Hymno S. Vincentii,

His colla mugientium
Percussa taurorum cadunt,
de sacrificiis. alibi *icta*. ut Met. XV.

Ictaque conjectos incalfacit hostia cultros.
Trist. IV.

Victima Tarpejos inficis icta focos.
lib. II. Pont.

Victima pro templo cur cadat icta Jovis?
Propert. libro IV. Eleg. IV.

Et cadat ante meos icta juvenca focos.
Heins. *Et cadat victima alba.*] Immoletur Paci pecus alba.

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER II.

Janus habet finem. cum carmine crescit & annus.
Alter ut hinc mensis, sic liber alter eat.
Nunc primum velis, Elegi, majoribus itis:

Exi-

Crescat & annus.] Malo *crescit* cum Maz. Zulich. Voss. & aliis nonnullis. pro *Alter ut & mensis* veteres plerique, *ut hic.* Lege,

Alter ut hinc mensis, sic liber alter eat.
lib. III.

Nec mihi parva fides annos hinc isse priores. Heinsius.

3. *Elegi itis.*] *Ite* Mazar. & sex alii. ut in Pont.

Ite leves Elegi doctas ad Consulis aures.
sequenti versu pro *Ipse ego*, duo codices *Certe ego*. Idem. *Elegi, nunc primum.* Quasi non antehac, sed nunc primum. *Itis velis majoribus.*] Sublimiore stilo, per translationem. *Paul.* *Nunc primum velis.*]

Exiguum (memini) nuper eratis opus.
Certe ego vos habui faciles in amore ministros;
Cum lusit numeris prima juventa suis.
Idem sacra cano, signataque tempora Fastis.
Ecquis ad hæc illinc crederet esse viam?
Hæc mea militia est. ferimus, quæ possumus, arma:
Dextraque non omni munere nostra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto;
Nec bellatoris terga premuntur equi;
Nec galeâ tegimur, nec acuto cingimur ense;
(His habilis telis quilibet esse potest.)
At tua prosequimur studioso pectore, Cæsar,
Nomina: per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades, & placido paulum mea munera vultu
Respice; pacando si quid ab hoste vacas.
FEbrua Romani dixêre piamina patres:
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices ab Rege petunt & Flamine lanas,

Quîs

velis.] Recta lectio: *Jam primum velis* Neapol.

8. *Ecquis illinc.*] Ex ipsa re amatoria. *Esse viam ad hæc.*] Sacra scilicet, & tempora describenda.

19. *Februa Romani dixere piamina.*] M. Varro lib. 5. de L. L. *Rex cum ferias menstruas Nonis Februariis edicit, hunc diem februatum appellat. Februum Sabinis purgamentum, & id in sacris nostris verbum: nam & Lupercalia Februario, ut in antiquitatum libris demonstravi.* Vide & Plutarch. in Numa. *Neapol.*

20. *Nunc quoque dant.*] *Huic quoque* decem libri.] *Heins.*

21. *Pontifices ab, &c.*] Cum capellæ per lupercos mactarentur, gemini adolescentes præclari, sanguinolento gladio fœdatam sibi faciem attingebant. Alii ilico cum lana lacte madida accurrebant, atque abstergebant sanguinem. Ergo inde ex Purgationibus lanæ usus erat. *Pontifices. petunt lanas.*] Ad expurgationem scilicet. *A rege.*] A rege sacrificulo. *Et flamine.*] Sacerdote. *Paul. Pontifices à rege petunt.*] Hoc est, sacrificulo: pari modo dictum ab antiquis, sine adjectione ulla sacrorum, vidisti ex loco citato Varronis; cui Tullium addimus. *Cum ex collegio*, inquit, *tanto non regem, non flaminem, non pontificem videret.* & alibi: *Discite pontifices, vos flamines, etiam tu rex disce.* Id sacerdotium L. Brutus Consul anno post exactos Reges sacris addidit: causam institutionis pete è Dionys. lib. V. ibi describitur quis primus illud exercuerit, imo etiam munus. Præerat sacris omnibus, non vero cuivis sacro ministro: ostendit Liv. lib. II. *Regem*, inquit, *sacrificulum creant: id sacerdotium Pontifici subjecere, ne additus nomini honos aliquid libertati, cujus tunc prima erat cura, officeret.* Ejus uxor erat regina sacrorum. *Et flamine lanas.*] Has igitur petebant pontifices à rege sacrificulo & flamine Diali: suspicor eas fuisse rufi coloris. Vide Clem. Alexandrin. Stromat. lib. VII. *Neapol.* *A Rege.*] *Ab*

Rege

Quîs veteri linguâ Februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
Torrida cum micâ farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo; qui cæsus ab arbore purâ,
Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego Flaminicam poscentem februa vidi:
Februa poscenti pinea virga data est.

Deni-

Rege meliores. mox pro *veterum lingua*, iidem *veteri*. nonnulli tamen *vetere in*. Heinsius.

23. *Quaque capit lictor.*] Sed flaminius. de quo Festus: *Flaminis lictor est, qui flamini Diali sacrorum causâ præsto est.* Neapol. *Domibus purgamina certis.*] Primus Medic. *cernis.* Voss. Mazar. & alius Medic. *ternis.* Sarravianus pro diversâ lectione *acernis.* Lege meo periculo *domibus tersis.* Scriptum fuerat *tertis*, quomodo veteres pro *tersis* dicebant. teste Nonio. hinc natus error. sic lib. IV. ex vestigiis veteris libri,

Uda prius spargat virgaque tergat humum.

Propertius libro IV. Eleg. IX.

Dein quemcunque locum externa tetigere puella,
Suffit, & hinc pura limina tergit aqua.

Varro l. V. de L. L. *Februum Sabini purgamentum appellant.* & *februare* pro *purgare* apud Nonium. Agit autem de domo Flaminis quæ flaminea dicebatur. ut monet Gellius. de Lictore Flaminio nos docet Festus, quem locum ab Illustriss. Neapoli jam video occupatum. Adi eundem in *Februarius.* Heins.

24. *Turbida cum micâ farra.*] *Torrida* primæ editiones cum Ursini, Vossii ac aliis multis melioris notæ codicibus. idque etiam in Observationibus amplexus est doctissimus Gronovius. sic *torridas fruges* pro tostis dixit Accius Troadibus apud Servium Fuldanum lib. I. Æn.

Nocturna saxo fruges franges torridas.

& *Torrida limina* Propertius libro. III. Eleg. XII.

Torrida sacrilegum testantur limina Brennum:

de templo Apollinis à Gallis incenso. *Idem.*

25. *Nomen idem ramo, &c.*] Idem etiam vocatur & ex lauro ramus, quo sacerdotes expiaturi coronabantur. *Idem nomen.*] Februa scilicet. *Qui casus ab arbore pura.*] Quis ambigat, quin arbor pura sit ipsissima pinus? nam paulo post dicit: *Februa poscenti pinea virga data est.* Quin ad conciliandam castitatem Thesmophoriazusæ hujus foliis lectulos sibi sternebant. Vide Stephan. *Neap.* *Pura arbore.*] Sacris destinata, intacta securibus. Sic dicuntur, *puri dies. Pura laurea.* Propert. ἐν καθαρῷ. à cæsorum cadaveribus purgato loco. ὅθι δὴ νεκύων διεφαίνετο χῶρος πιπτόντων. Hom. Iliad. κ. v. 199. *Pura mulier.* Quæ morbo Campano non laborat. Petron. ἁγνὸν πῦρ, Eurip. Electr. *Tempora pura, placatis sepulcris.* vs. 33. hic. *Hasta pura*: qua de re Tom. I. uberius.

27. *Ipse ego flaminiam.*] Scribe cum melioribus *Ipsam ego flaminicam.* Flaminica, uxor flaminis. codices multi *flamineam.* Heins. *Ipse ego flaminicam.*] Flaminis conjugem: quam & *flaminam* comperi dictam. Verum scito non legi in omnibus libris *flaminicam*: in meo est *flaminiam*, id est, sacerdotalem, quæ Diali præministrabat. Joseph. Scaliger mavult *flaminiâ*, quasi ab ædibus flaminis. *Neap.*

28. *Pinea virga data est.*] Lego *spinea.* omnibus enim spinarum generibus vim insitam noxarum depellendarum veteres credebant. de spina alba noster l. VI. bis.

—— *spinam. qua tristes pellere posset*
A foribus noxas (*hac erat alba*) *dedit.*

ubi

Denique quodcunque eſt, quo pectora noſtra piamur,
Hoc apud intonſos nomen habebat avos.
Menſis ab his dictus: ſectâ quia pelle Luperci
Omne ſolum luſtrant; idque piamen habent.
Aut quia placatis ſunt tempora pura ſepulcris,
Tunc cum ferales præteriêre dies.
Omne nefas omnemque mali purgamina cauſſam
Credebant noſtri tollere poſſe ſenes.
Græcia principium moris fuit. illa nocentes
Impia luſtratos ponere facta putat.

Acto-

ubi *virgam* fruſtra multi codices antiqui exhibent. quem locum ex Dioſcoride aliiſque erudite illuſtrat Neapolis. mox eodem libro,

Virgaque Lanalis de ſpinâ ſumitur alba. Heinſ.

29. *Denique quodcunque eſt, &c.*] Ut aliquando concludat: Denique, inquit, omnia quæ ad expurgationem, à veteribus *februa* vocabantur. *Quo corpora noſtra piantur.*] *Pectora noſtra pietur* Urſini liber. *pectora pientur* Voſſ. & ſex alii. *pectora piantur* tres. primus Med. & unus Bonon. *corpora piamur.* recte, qui familiaris Ovidio Græciſmus. *Heinſ.*

30. *Intonſos avos.*] Horat. lib. II. Od. XV. *Non ita Romuli præſcriptum, & intonſi Catonis auſpiciis.*

31. *Secta quia pelle.*] De hoc ritu plura nos ad Lupercalia hoc menſe Februario. *Neap. menſis ab his, &c.*] Ab his ergo menſis Februarius appellatus eſt, quo Luperci, hoc eſt, Panis ſacerdotes, ſectis caprarum coriis, omnia circumeunt, & expurgant. *Ab his.*] Luſtrationibus. *Luperci.*] Sacerdotes Panis *Secta pelle.*] Secto caprino corio.

32. *Luſtrant.*] Circumeunt. *Habent.*] Habent expiationem. *Idque.*] Hæc luſtratio.

33. *Aut quia placatis, &c.*] In Februario non ſolum pro viventium expurgatione, ſed etiam pro mortuorum expiatione fiebant ſacrificia: quod niſi factum eſſet, putabant circa ſepulchra errare manes, & ex eo aëris intemperiem, tempeſtates, & peſtilentiam exiſtere. *Aut quia tunc.*] Cum ferales dies, id eſt, dies in quibus fiebant feralia, hoc eſt, ſacra pro mortuis.

34. *Ferales præteriere dies.*] Qui ſunt IX. Kalendas Martias. Vide quæ ad eos notabimus.

35. *Purgamine.*] *Purgamina* meliores recte. *Heinſ.*

37. *Græcia principium moris dedit.*] Primæ editiones & octo ex noſtris ac totidem ex ſcripris Ciofani *principium fuit.* probe. Alcimus Avitus de laude Virginitatis:

Et quia principium tam ſancti fœderis eſſes.

noſter infra hoc ipſo libro ex veteri codice,

Aut quia principium tu dea lucis eras.

&,

Heu quantum fati parva tabella fuit!

Remedio Amoris,

Auxilium multis ſuccus & herba fuit.

Mazarin. *putant* pro *putat* ſequenti verſu. quomodo & unus Medic. ex melioribus & Vatican. vide notas Rem. Am. ỷſ. 164. *Heinſ. Græcia principium moris.*] Quibus? Romanis: hi fuere Græcorum ſimiæ: & Romanos ab eis accepiſſe fatemur, auctores vero negamus: nam ut Ægyptios omittam, Beroſus apud Joſephum lib. I. Originum à Noë rem repetit: nihil antiquius fere dici poteſt. *Neapol.*

39. *Acto-*

Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
  Cæde per Hæmonias solvit Acastus aquas.
Vectam frænatis per inane draconibus Ægeus
  Credulus immeritâ Phasida fovit ope.
Amphiaraïdes Naupactôo Acheloo,
  Solve nefas, dixit. solvit & ille nefas.
Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis
  Flumineâ tolli posse putetis aquâ!
Sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres)
  Primus, ut est, Jani mensis & ante fuit.
Qui sequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
  Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras.
Primus enim Jani mensis, quia janua prima est.
  Qui sacer est imis manibus, imus erat.
Postmodo creduntur spatio distantia longo

Tem-

39. *Actoridem.*] Patroclum Actoris nepotem. *Paul.* *Actoridem Peleus.*] Ob necem Clesonymi seu Æanes, ut auctor Strabo lib. IX. Reliquas fabellas pete ab antiquis Mythicis. *Neapol.*

40. *Per aquas Æmonias.*] Per aquas Thessalicas. *Cæde Phoci.*] Occidione fratris sui, qui Phocus dictus est. *Hæmonias aquas.*] *Hæmonidas* Zulich. adi Notas Art. 1. vs. 172. *Heinsius.*

41. *Vectam frænatis, &c.*] Medeam intelligit, Ætæ Colchorum regis filiam, quæ patrem prodidit: fratrem interemit: Athenas confugit, ab Ægeo Athenarum rege expurgata, & in matrimonium accepta est. *Ægeus credulus.*] Quia credidit illius scelera aqua elui posse.

42. *Phasida.*] Medeam à Phasi. *Fovit ope.*] *Juvit ope* nonnulli ex præstantioribus. *Heins.*

43. *Amphiaraides.*] Alcmæon Amphiarai filius. *Naupactio Acheloo.*] *Naupactoo* Petavianus, Voss. & alii multi. ut Arctoo, Myrtoo, Lesboo. *Heins.*

44. *Dixit Acheloo Solve nefas.*] Cædis scilicet patratæ, quia matrem interfecerat. *Achelous* fluvius Acarnanes ab Æolis dividit.

46. *Putatis.*] *Putetis* Mazar. & Zulich. rectius. *Heins.*

48. *Et ante fuit.*] Τò *ante*, cave de Romuleo anno intelligas; sed de Pompiliano; nam hic agit de Juliano: Romuli annus decimestris, & à Martio inchoatus.

49. *Veteris.*] Jam vides qua de causa probata nobis lib. 1. lectio illa: *Mensibus antiquis addidit ille duos*; Nam Februarius à Numa & imis manibus & intercalationi deputatus, ultimum obtinuit locum, hoc tamen à Græcis discrimine; illi, confecto ultimo mense anno intercalare tempus adjiciebant; Romani post XXIII. Februarii, peractis Terminalibus, inserebant superfluum, quinque deinde reliquos mensis dies post ἐμβολισμὸν superaddebant. *Neap.* *Qui sequitur Janum, &c.*] Februarius vero, qui nunc post Januarium est, tunc ultimo loco erat, duplici argumento: & quod in fine anni fiebant expurgationes, & quod finis sacrorum, & Termini festum, de quo dicemus suo loco.

51. *Primus erat Iani.*] Meliores *enim Jani.* Heinsius.

55. *Prin-*

Tempora bis quini continuasse Viri.
PRincipio mensis Phrygiæ contermina Matri
Sospita delubris dicitur aucta novis.
Nunc ubi sint, illis, quæris, sacrata Kalendis,
Templa Deæ? longo procubuêre die.
Cætera ne simili caderent labefacta ruinâ
Cavit sacrati provida cura Ducis:
Sub quo delubris sentitur nulla senectus.
Nec satis est homines, obligat ille Deos.
Templorum positor, templorum sancte repostor,
Sit Superis, opto, mutua cura tui.
Dent tibi cælestes, quot tu cælestibus, annos:
Pro-

55. *Principio mensis.*] Kalendis Januariis templum Junoni Sospitæ consecratum. *Phrygiæ contermina matri.*] Ergo exstructum in Palatio. *Matri Phrygiæ.*] Templo Cybelis, quæ ex Phrygia advecta est.

56. *Delubris novis.*] Quis auctot hujusce templi tacet noster. Pighius lib. X. Annalium, ex nummis cusis a. DLXIX. suspicatur Lucium Portium Licinium Consulem fuisse: Fanensis scribit hoc templum illud esse, quod Cn. Cornelius vovit sub initium belli Insubrici, de quo Liv. lib. XXII. sed fallitur: nam istud conterminum Matri magnæ locant in Palatio, regione X. Hoc vero Cornelii in foro Olitorio, regione XI. Quoniam ergo nihil certi invenimus, ideo facimus locum judicii sanioris. *Neapol.*

57. *Nunc ubi sint quæris illis sacrata calendis.*] Urs. Patavinus & reliqui majori ex parte eum primis editionibus. *Nunc ubi sunt illis quæ sunt.* Voss. & sex alii, *ubi sint illis quæris*, vel *sunt* Mazar. Zulich. & decem alii. Recte. nisi forte mavis,

Nunc ubi sunt illis, quæso, sacrata Kalendis
Templa Deæ? lib. IV.
Substitit hic Erato. mora fit. Dic cætera, quæso,
Dic, inquam, parvâ cur stipe quærat opes.

sic & ibi videtur scribendum. *illis Kalendis.* ut lib. III.

Nonis sacrata quod illis Templa patent. lib. IV.

Pinguia cur illis gustantur larda Kalendis. Heins.

62. *Obligat ille.*] Exercet aperte τέχνην κολακευτικὴν, ut alter ad suum Domitianum.

63. *Templorum sancte repertor.*] Magnus Casaubonus ad Suetonium, & post illum Neapolis, legunt *refector.* sed primæ editiones, codex Pomp. Læti, Zulich. & decem alii, *repostor.* optime. Tacitus Annal. l. I. *Cæcina dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret.* apud Maronem Æneid. V.

Ipsi transtra novant, flammisque ambesa reponunt
Robora navigiis. Heins.

Templorum positor.] Justa laus, imo debita fax erit huic disticho locus Suetonii: *Principes viros sæpe hortatus est, ut pro facultate quisque vel monumentis vel novis, vel refectis & excultis Urbem adornarent: multaque à multis exstructa sunt. &c.* Nec solum sacris, sed & profanis ædificiis mirum quam deditus. *Neapol.*

64. *Opto sit mutua cura tui superis.*] Id est, ut sic superi tui tuarumque rerum curam gerant.

65. *Quos tu cælestibus annos.*] *Quot tu*
Re-

Proque tuâ maneant in ſtatione domo.
Tum quoque vicini lucus celebratur Aſyli;
Qua petit æquoreas advena Tibris aquas.
Ad penetrale Numæ, Capitolinumque Tonantem,
Inque Jovis ſummâ cæditur arce bidens.
Sæpe graves pluvias adopertus nubibus Auſter
Concitat, aut poſitâ ſub nive terra latet.
PRoximus Heſperias Titan abiturus in undas,
Gemmea purpureis cum juga demit equis;

Illâ

Regius. Uunus Vaticanus *aquos cæleſtibus.* argute. ſed nil muta. *Heinſ.*

66. *Pro tua domo.*] Pro ſalute tuæ familiæ. *P. Maneant.*] Excubent. *N.*

67. *Tunc quoque vicini, &c.*] In ipſis calendis itur cum pompa, hoc eſt, cum proceſſione, ad Aſylum, quod Romulus conſtituit: ut eo omnes qui tuti eſſe vellent, confugerent, & ab omni eſſent noxa liberi. *Celebratur.*] Cum pompa frequentatur. *Vicini lucus celebratur Averni.*] *Aſyli* Urſin. Arondel. Mazar. Zulich. Nauger. & decem alii. Hærent hoc loco interpretes, nec ſe expediunt. An intelligit lucum de quo Feſtus in *Lucaria?* quanquam Lucariorum feſtum in aliam diem rejiciunt Kalendaria antiqua. Ut opinionem meam dicam in re ſubobſcura, puto *Helerni* legendum, & agi de eo luco, de quo lib. VI.

Adjacet antiquus Tiberino lucus Helerni. ſic enim codices veteres illic majori ex parte aut *Hilerni*, aut *Elerni*, aut *Ilerni.* Urſini veterrimus *Alerni.* tres alii *Averni.* unus Farneſianus non magnæ fidei *Hilernæ.* quod vulgatas majori ex parte editiones occupavit. Viderit igitur doctiſſimus Onuphrius, qua fretus auctoritate regione Urbis XIII. ÆDICULAM ET LUCUM HYLERNÆ ponat. *Heinſ.*

68. *Qua Tybris advena.*] Quia aliunde advenit, ut eſt ex Apenninis montibus, & Hetruria. *Petit æquoreas undas.*] Via qua Tybris in mare tendit.

99. *Ad penetrale Numæ, &c.*] Fit eodem die ſacrificium in templo Veſtæ, & in templo Jovis, in arce Capitolina. *P. Ad penetrale Numæ.*] Hoc eſt, templum Veſtale. Horat. *Ire dejectum monumenta Regis, Templaque Veſtæ.* Ibi veteres Magiſtri: *Regiam dicit Numæ Pompilii, qui ad Veſtæ ſuam habuit.* Neapol. *Tonantem Capitolinum.*] In templo Jovis Capitolini. Quod templum primus dedicavit Horatius Pulvillus.

70. *Inque Jovis ſummi.*] *Summâ arce* libri meliores, recte. Arcem Capitolinam (quam ab ipſo Capitolio diſtinguunt paſſim Livius atque alii) ſic appellabant καθ' ἐξοχήν. ut infra lib. VI.

Arce quoque in ſumma Junoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.

In mortem Druſi, de Auguſto,

Ille vigil, ſumma ſacer ille locatus in arce,

& alibi non raro. *Heinſ.*

71. *Sæpe graves pluvias.*] Habes idem à Columella lib. XI. cap. 11. *Kalendis*, inquit, *Februariis Fidis incipit occidere; ventus Eurinus & interdum Auſter cum grandine eſt.* Neapol. *Adopertus nubibus æther.*] *Auſter* Zulich. Mazar. & ſex alii. Appoſite Columella, lib. XI. cap. 11. *Kalendis Februariis Fidis incipit occidere. Ventus Eurinus & interdum Auſter cum grandine eſt. concitat Auſter pluvias.* ut lib. III. Art.

Et tepidus pluvias concitat Auſter aquas.

hinc *nubilus* & *humidus* & *pluvius* & *udus* & *imbrifer* poëtis paſſim dicitur. *Heinſ.*

73. *Proximus Heſperias, &c.*] Secunda die Februarii occidit omnis Lyra. Occiduntur etiam Leonis terga. *Abiturus*

in

Illâ nocte aliquis, tollens ad sidera vultum,
Dicet, ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri?
Dumque Lyram quæret; medii quoque terga Leonis
In liquidas subito mersa notabit aquas.
QUem modo cælatum stellis Delphina videbas,
Is fugiet visus nocte sequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index:
Lespida cum domino seu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quæ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpe, sequens agnam, lupus est hac voce retentus:
Sæpe avidum fugiens restitit agna lupum:
Sæpe canes leporesque umbrâ cubuêre sub unâ;
Et stetit infestæ proxima cerva leæ.

Et

in undas Hesperias.] Quasi occasurus, mersurus se in undas Hispanas.

76. *Ubi est hodie.*] IV. Nonas incipit Lyræ & medii Leonis occasus; at hujus matutinus est, Lyræ vero vespertinus. *Neap.*

77. *Dumque lyram quærit.*] *Quæret*, & *demit* paulo ante, meliores libri. *Heinsius.* *Dum quæret lyram.*] Quæ jam tota disparuit. *Terga medii Leonis.*] Mediæ partis posterioris. nam anterior occiderat. Nunc totum cosmice occidit. Sic cosmice totus oritur Aquarius, qui illi est oppositus.

79. *Quem modo cælatum, &c.*] Delphinem oriri quinto idus Januarias, superiore libro diximus. Nunc vero, inquit, tertio nonas Febr. hoc est, tertia die mensis Delphinum occidere. *Cælatum stellis.*] Ornatum stellis. Nam stellas habet novem.

81. *Felix in Amoribus index.*] Legat puer quæ ex Eratosthene transcripsit insignis ille Augusti libertus lib. II. Poëticωn Astronomicωn cap. XVIII. *Neap.* *Felix index.*] Qui fœliciter amorem indicavit. De amoribus Neptuni intellige. Nam Neptunus quo tempore voluit Amphitriten uxorem ducere, & illa cupiens virginitatem servare, cum ad Atlantem fugisset, complures ad eam quæsitum dimisit. In his & delphina quendam, qui pervagatus insulas, ad virginem pervenit, eique persuasit, ut Neptuno nuberet: pro quo facto delphinis effigies inter sidera collocata est.

82. *Lyram Lesbida.*] A Lesbo insula. *Cum domino.*] Hoc est, cum Arione; qui ex Methymna urbe Lesbi fuit. Hic musicæ artis peritia nulli secundus. Ejus historia à Plin. l. 9. delibatur, itidem & à Gellio. *P. Seu tulit ille lyram.*] Sive is Delphinus, qui vexit ad Tænaron Arion Methymnæum. Sequitur nunc flebilis casus, ne putes fabellam: fuit ad tempora Periandri, qui claruit circa XXXVIII. Olympiaden. Vide notas Jos. Scaligeri ad Eusebii annum MCCCXCVIII.

85. *Lupus est à voce retentus.*] Lege *hac voce.* & sic unus Vaticanus. *Heins.*

87. *Una jacuere sub umbra.*] *Umbra cubuere sub una* Zulich. Mazar. Arond. & quatuor alii bene. sic Virgil. in Culice,

At circum passim fessæ cubuere capellæ.

Idem.

88. *Et stetit in saxo proxima cerva leæ.*] Illud *in saxo* cum sit omnino odiosum hoc loco, non dubitem codicis Puteanei lectionem admittere, in quo *infesta leæ.* ut alibi,

Non

Et ſine lite loquax cum Palladis alite cornix
  Sedit; & accipitri juncta columba fuit.
Cynthia ſæpe tuis fertur, vocalis Arion,
  Tanquam fraternis obſtupuiſſe modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes;
  Captaque erat lyricis Auſonis ora ſonis.
Inde domum repetens puppim conſcendit Arion;
  Atque ita quæſitas arte ferebat opes.
Forſitan, infelix, ventos undamque timebas.
  At tibi nave tuâ tutius æquor erat.
Namque gubernator deſtricto conſtitit enſe,
  Cæteraque armatâ conſcia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, pinum.
  Non ſunt hæc digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed

Non docet infeſtos currere cerva canes.
Idem.

89. *Cum Palladis alite cornix.*] *Corvus* Mazar. prim. Medic. & octo alii. Sed de noctuæ & cornicis inimicitiis vide Ælian. Hiſt. Animal. libro III. cap. IX. *Idem.*

91. *Cynthia.*] Diana, à Cyntho monte in Delo inſula.

92. *Tanquam fraternis.*] Velut Apollineis.

93. *Siculas impleverat undas.*] Quid mirum, ſi peragrarat eam inſulam & univerſam Italiam: Vetus editio, *Siculas impleverat urbes.* Neap.

95. *Inde domum repetens*, &c.] Ubi dictatus fuerat in Italia, redire volebat Corinthum ad Periandrum, in Lesbon inſulam in ſuam patriam. *Inde.*] Ex Italia. *Puppim.*] Corinthiorum navim. *P. Inde domum repetens.*] Tarento ultimo profectus. *Neap.*

99. *Diſtricto enſe.*] Alii *deſtricto.* quod præſtat. infr. ſic *deripere enſem vagina.* de quo hoc libro ✝ſ. 794. agemus. *Heinſ.*

100. *Cæteraque armata.*] *Armata eſt* Urſini, Voſſ. Arondel. Maz. Zulich. & alii complures. Lego.

Cæteraque armatæ conſcia turba manus.
in quibus loquendi modis noſter eſt totus: ſic infra hoc ipſo libro, ✝ſ. 636.

Parca precaturæ ſumite vina manus.
& lib. IV.

——— *montes ululatibus implent,*
Et feriunt mœſtæ pectora nuda manus.
Ita utroque loco ex fide veterum librorum eſt ſcribendum. *Idem.*

101. *Dubiam puppim.*] *Pinum* liber Pomp. Læti & unus Farneſ. placet. *Idem.*

102. *Non hæc ſunt digitis arma tenenda.*] *Ferenda* quinque libri. Scribe *terenda.* ſic Art. Am.

Clypeo manus apta terendo eſt.
ex antiquis itidem libris. *Idem.*

103. *Ille metu pavidus.*] Imo *vacuus*: Atque ita in uno Moreti pro diverſa lectione erat notatum. Met. III.

Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acœtes.
Met. X.

Iſque metu vacuus, naturalique pudore
Depoſito celebrare domos.
Seneca Hippol.

Tutum eſſe facinus credis & vacuum metu?
Erras.

mox

Sed liceat sumtâ paucâ referre lyrâ.
Dant veniam, ridentque moram. capit ille coronam;
Quæ possit crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus veluti numeris canentia durâ
Trajectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas.
Spargitur impulsa cærula puppis aqua.
Inde (fide majus) tergo Delphina recurvo

mox pro *sed liceat*, duo codices cum Mazar. *si liceat*. bene, si *deprecer* quoque præcedenti versu legas. *Idem.*

107. *Induerat Tyrio distinctam murice pallam.*] *Bis tinctam* primo legendum ex castigatioribus. Artis Amat. III.

Nec qua bis Tyrio murice lana rubes.

ubi perperam plurimi ex scriptis *de Tyrio*. Quale mendum etiam è Martiali eluendum puto in Xeniis Ep. LXXXVII. *Murices.*

Sanguine bis nostro tinctas, ingrate, lacernas
Induis.

de nostro enim & illic legitur. Nam quod in Apophor. Ep. CLIV. habes,

Ebria Sidoniæ cum sim de sanguine concha.

de dibaphis illic non agi ipsum lemma epigrammatis satis evincit. Fulgentius præfatione Mythologiæ de Calliope, *tatotenus bis tinctam recolligens vestem.* pro *pallam* quidam codices *Lanam.* ut Horat.

——— *te bis Afro*
Murice tinctæ vestiunt lanæ.

sed vulgata lectio præstat. palla enim citharœdorum vestis. Stat. Theb. IX. *bis OEbalio saturatam murice pallam* dixit. *Sidonio recocta fuco purpura* & *bis coctus aëno Sidonius murex* Apollinaris. *Sidonium bis cocti muricis ostrum* Alcimus Avitus de laude Virginitatis. Horatius,

Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ.

Assyrio bis lauta colore Vellera Virgil. in Culice. *Sidonio repetita aheno Lana* Auctor Herculis OEtæi. Sed modus non esset. pro *Induerat* multi veteres *Induit &*. Legam libenter *Induitur*. Scriptum nimirum fuerat *Induit turio*, cum geminari syllaba debuerit. *Idem.* *Tyrio distinctam murice.*] Ἔνηλον sive ἐμπόρφυρον: nostri dicerent. *prætextam clavo purpureo.* Nam clavus parvula erat aut rotunda figura, qua vestes undique pingebantur; sive fascia, qua illæ in extremis oris ornabantur: Græcis παρυφὴ aut σημεῖον. Nec aliud *distincta murice*, quam pluribus clavis ex purpura picta seu ex eadem fasciis prætexta: sed palla & cultus citharœdi belle depingitur à Cornificio lib. IV. ad Herennium. Sed codex noster sic legit hunc versum: *Induit & Tyrio depictam murice vestem.* Neap.

108. *Reddidit icta.*] *Reddit &* tres scripti. unus *Reddit tacta.* Heinsius.

110. *Trajectus penna tempora cantat olor.*] *Threïcius* est in Zulich. Mazar. à manu prima, & uno Farnes. ac Medic. Locus haud dubie mendosus, cui medicinam non nunc fero. pro *canentia tempora* recte etiam *candentia* tres scripti. *olor* etiam *ἀρχαϊκῶς* Ursini liber. De oloribus alibi nihil simile legi. quare suspectum habeo hoc distichon. *Idem.*

113. *Delphina se supposuisse.*] Quo alludit Propert. lib. 2. Eleg. 25. De somnio naufragii, ad Cynthiam. *Sed tibi subsidio Delphinum currere vidi, Qui puto Arioniam vexerat ante lyram.*

Se memorant oneri suppofuisse novo.
Ille sedens citharamque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.
Dî pia facta vident. astris Delphina recepit
Jupiter; & stellas jussit habere novem.
NUnc mihi mille sonos, quoque est memoratus Achilles,
Vellem, Mæonide, pectus inesse tuum.
Dum canimus sacras alterno pectine Nonas;
Maximus hinc Fastis accumulatur honos.
Deficit ingenium, majoraque viribus urgent.
Hæc mihi præcipuo est ore canenda dies.
Quid volui demens Elegis imponere tantum
Ponderis? heroi res erat ista pedis.
Sancte Pater Patriæ, tibi Plebs, tibi Curia nomen
Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen Eques.
Res tamen ante dedit. serò quoque vera tulisti
Nomina. jam pridem tu Pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in æthere Jupiter alto,
Nomen

115. *Ille sedet, citharamque tenet.*] *Sedens* & *tenens* libri meliores. vel, *sedens tenet*. quod malo. *citharam quatiens* nonnulli. & pro *vehendi*, *ferendi*. Forte *citharamque fert* vel *terit*. Idem. *Et cantat pretium vehendi.*] Id est, pretium & mercedem vecturæ: ita ut suave illud carmen esset uberrimum vecturæ pretium. Et pro ipsa vectura hîc poni potest, in cujus mercedem cantabat. *P. Pretiumque vehendi.*] Debitum seu mercedem. Terent. *Pretium*, inquit, *ob stultitiam fero*. Neap.

121. *Sacras Nonas.*] His Patris patriæ cognomentum Cæsar Augustus accepit. Lege Suetonium lib. II. cap. LVIII. Contigit hoc anno DCCLVIII. septem annis post decimum tertium Augusti Consulatum. *Neap.* *Dum canimus sacras, &c.*] In nonis Februariis Augustus pater patriæ est appellatus: unde eo die festum rei tantæ celebrabatur. *Dum canimus nonas sacras.*] Superius dixit, tutela Dei carere, ac si nulli deorum sacræ essent: & nunc *sacras* appellat, ob auctos Augusti titulos: & cum ea die eo honore decoratus fuerit, *sacras* appellavit, quia publico consensu consecratas.

122. *Maximus his factis.*] Lege *fastis* cum scriptis. pro *his* multi *hic*. tres *hinc*. quod placet. *adcelebratur* etiam sex veteres. *Heinsius.*

127. *Sancte.*] De hoc vide Tranquill. Poëta, inquit, patres, equites, & plebem hoc ei nomen dedisse.

128. *Hoc dedit.*] De hujusmodi honore, vide Dionis Cassii judicium, lib. LIII.

129. *Res tamen dedit.*] Nomen hoc scilicet. *Ante.*] Antequam dederat senatus, & populus: quia re ipsa eras pater patriæ.

130. *Pater orbis eras.*] Primæ editiones & multi ex scriptis *urbis*. Heins.

133. *Con-*

Nomen habes. hominum tu pater, ille Deûm.
Romule, concedas. facit hic tua magna tuendo
Mœnia: tu dederas transilienda Remo.
Te Tatius, parvique Cures, Cæninaque sensit.
Hoc Duce Romanum est Solis utrumque latus.
Tu breve nescio quid victæ telluris habebas:
Quodcunque est alto sub Jove, Cæsar habet.
Tu rapis, hic castas duce se jubet esse maritas.
Tu recipis luco, submovet ille nefas.
Vis tibi grata fuit: florent sub Cæsare leges.
Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
Te Remus incusat; veniam dedit hostibus ille.
Cælestem fecit te Pater; ille Patrem.

Jam

133. *Concedes.*] Rectius alii *concedas.* Idem.

135. *Te Tatius parvique Cures.*] *Tatii* tres scripti. ut apud Propertium lib. IV. Eleg. X.

Sic Sancum Tatii composuere Cures.

ita enim legi malim, quam *Tatia.* vide notas supra lib. I. vs. 261. *parvi Cures* etiam Virgilio. *Idem.* *Te Tatius, &c.*] Romulus cum finitimis tantum pugnavit, cum Sabinis, cum Cenniensibus, quorum regem obtruncavit, cum Antenatibus, & postea cum Veientibus. Terminus autem imperii Romuli, decimus octavus ab urbe lapis fuit. At Augusto principe, universus orbis Romano paruit imperio. *Tatius*, rex Sabinorum. *Et Cenina.*] Et oppidum hoc non longe ab urbe fuit. *Cures.*] Sabinorum oppidum.

139. *Rapis.*] Quia fictis ludis cum convenissent finitimi, multas rapuit. *Hic.*] Augustus scilicet. *Esse castas.*] Observare pudicitiam. Instauravit enim Augustus legem Juliam, ad coërcendos adulteros. Unde est: *Ubi nunc lex Julia dormis? Recipis nefas.*] Quasi nefarios & sceleratos homines. *Paul.*

140. *Reppulit ille nefas.*] *Submovet* meliores magna ex parte. Trist. V. El. II.

—— nullas submovet ara preces,

Heins. *Reppulit ille nefas.*] Exemplum sit ædes Dianæ Ephesiæ, cui asyli jus antiquum ab Alexandro & Mithridate concessum, auxit deinde duobus stadiis Antonius. *Neapol.* *Submovet ille nefas.*] Inter cæteras Augusti laudes hæc quoque commemoratur virtus.

—— evaganti frena licentiæ
Injecit, amovitque culpas,
Et veteres revocavit artes.

Horat. 4. Carm. Od. 15.

142. *Tenet nomen principis.*] Augustus autem (ut testis est Tranquillus) *domini* appellationem ut maledictum & opprobrium semper exhorruit. *Paul.* *Principis ille tenet.*] Quam oderit Augustus *Dominum* se appellari notarunt Suetonius, Philo Judæus & alii: Principis vero titulum admisit ea forte de causa, ob quam & ita dici Tiberio placuit; eam subindicat Cassius. *Neap.*

143. *Te Remus incusat, &c.*] Exprobrat Romuli immanitatem.

144. *Pater.*] Mars. Nam Martis filius Romulus creditus. *Fecit te cælestem.*] Retulit te in Deos, quasi dicat. Non tuis meritis, sed patris. *Fecit cælestem patrem.*] Julium Cæsarem: quia nepos & hæres ejus fuit. Solvit illi divinos honores, & pro Deo coli voluit. *Paul.*

145. *Jam*

JAM puer Idæus mediâ tenus eminet alvo:
Et liquidas misto nectare fundit aquas.
En etiam, si quis Borean horrere solebat,
Gaudeat. à Zephyris mollior aura venit.
QUintus ab æquoreis nitidum jubar extulit undis
Lucifer, & primi tempora veris eunt.
Ne fallare tamen; restant tibi frigora, restant:
Magnaque discedens signa relinquit hiems.
TErtia nox veniat: Custodem protinus Ursæ
Adspicies geminos exseruisse pedes.
Inter Hamadryadas jaculatricemque Dianam
Callisto sacri pars fuit una Chori.

145. *Jam puer Idæus.*] Aquarius, quem quidam Ganymedem esse volunt, oritur ipsis nonis Febr. media alvo tenus antecedit solem orientem. Quod hoc tempore fieri necesse est, sole Piscibus propinquante: cum Aquarius & oriatur & occidat capite prius quam reliquis membris. *Ant. Media tenus eminet alvo.*] Intellige de dimidiato Aquario oriente: sic aliqui hoc signum non totum oriri voluerunt, ut Aratus, quem noster in multis secutus. Vide & Hipparch. lib. II. cap. XIV. *Neapol. Puer Idæus.*] Ganymedes Trojanus: ab Ida monte prope Ilium, de qua raptus fuit.

148. *Mitior aura deo.*] *Mollior* meliores lib. III. Artis,

Et Zephyri molles auraque, dixit, ades.

vide Notas ad Epist. III. vs. 42. *Heins.*

149. *Quin ab æquoreis.*] Non Idibus (ut male Bersmannus; nam Idus expressim paulo post consecrat Fauni festo) sed V. Idus: nec alia Poëtæ mens. Plin. confert in diem tertium post Nonas lib. XV. c. III. & lib. II. cap. 47. Incerti auctoris παράπηγμα, quod his Fastis assui solet, statuit VIII. Idus. *N. Nitidum jubar extulit.*] *Exerit* Voss. Arond. & septem alii. *caput exerit* Zulich. & Mazar. sequenti versu *tempora veris eunt* pro *erunt* tres scripti. ut in Amorib. *tempora noctis eunt.* & hoc ipso libro, *Fauni sacra bicornis eunt.* & lib. VI. *tacita tempora noctis eunt.* opinor scribendum,

Quintus ubi æquoreis nitidum jubar exerit undis
Cynthius; en primi tempora veris eunt.

Heins.

152. *Relinquet hyems.*] *Reliquit* meliores. nonnulli etiam *relinquit* cum Naugeriano. *Idem.*

153. *Tertia nox veniet.*] *Veniat* ex melioribus repone. sic sæpe noster infra. *Idem. Tertia nox aderit.*] Tertio idus Februarias Bootes, qui & Arctophylax dicitur, oritur. Non quod oriatur & occidat, sed cum in plaustro sit, quod vertatur circa cardinem, in ipsa vertigine videatur occidere: & cum se elevat, oriri. *Arctophylax* dictus est, quasi ursæ custos.

154. *Geminos exercuisse pedes.*] III. Idus est Arcturi ortus vespertinus: quæ stella sita in medio crurum τοῦ Ἀρκτοφύλακος. Vetus παράπηγμα III. Idus: *Subsolanus spirat, Arcturus oritur.*

155. *Jaculatricem Dianam.*] Ἰοχέαιραν hanc vocant. *Calisto.*] Veteres scribunt *Callisto* recte. *Neap. Inter Hamadryadas, &c.*] Aggreditur nunc fabellam ipsam, quæ & in Metamorph. & ab Hesiodo & ab aliis pluribus refertur.

156. *Calisto fuit una pars sacri chori.*] Quasi una nympharum sacri chori inter Hamadryadas & Dianam jaculatricem.

Illa Deæ tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
Eſte meæ teſtes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit, Promiſſaque fœdera ſerva,
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Fœdera ſervaſſet, ſi non formoſa fuiſſet.
Cavit mortales: de Jove crimen habet.
Mille feras Phœbe ſilvis venata redibat;
Aut plus, aut medium Sole tenente diem.
Ut tetigit lucum (denſâ niger ilice lucus;
In medio gelidæ fons erat altus aquæ)
Hac, ait, in ſilvâ, virgo Tegeæa, lavemur.
Erubuit falſo virginis illa ſono.
Dixerat & Nymphis: Nymphæ velamina ponunt.
Hanc pudet, & tardæ dat mala ſigna moræ.
Exuerat tunicas: uteri manifeſta tumore
Proditur indicio ponderis ipſa ſui.
Cui Dea, Virgineos, perjura Lycaöni, cœtus
Deſere, nec caſtas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implêrat cornibus orbem:

Quæ

159. *Cynthia.*] Diana.

160. *Dixit eris.*] *Semper* Voſſ. Arondel. prim. Med. Mazar. ut *dixit* ſubintelligatur. *Heinſius.*

162. *De Jove.*] *A Jove* prim. Vaticanus & duo alii. Lege *ab Jove.* dictum ſupra lib. I. *Idem.* *A Jove crimen habet.*] Qui indutus Dianæ facie, virginem compreſſit. *Neapol.*

167. *Hic ait in ſylva.*] *Hac* ſcripti meliores. Puto *Hac, ait, in lympha.* Heinſ. *O virgo Tegeæa.*] O Calliſto Arcadica, à Tegea oppido Arcadiæ.

168. *Erubuit falſo ſono.*] Non vero nomine virginis: nam virgo eſſe deſierat. *Paul.*

170. *Dat mala ſigna moræ.*] *Male* legendum omnino vel invitis membranis. lib. III.

Tu quoque Thebanæ male præda tacebere matris.

Triſt. lib. III. Eleg. X.

Pellibus & ſutis arcent male frigora braccis.

& lib. IV. Eleg. VI.

Sic male quæ video non videoque nocent.

& lib. V. Eleg. VII.

Pellibus & laxis arcent male frigora braccis.

qui loci vulgo mendoſi circumferuntur. *Heinſ.*

173. *Perjura.*] Quia juraverat virginitatem ſe eſſe ſervaturam. *Lycaoni.*] Calliſto Lycaonis filia.

174. *Caſtas pollue dixit aquas.*] *Sacras* octo libri. ſed Cato Diris,

Dulcia rura valete, & Lydia dulcior illis,
Et caſti fontes.

at lib. II. Met. in hac fabula,

I procul hinc, dixit, nec ſacros pollue fontes
Cynthia. Idem.

175. *Implerat cornibus orbem.*] Implere cornibus orbem Luna dicitur, cum ἐκ τῆς μηνοειδοῦς πανσέληνος fit.

179. *Usque*

Quæ fuerat virgo credita, mater erat.
Læsa furit Juno, formam mutatque puellæ.
Quid facis? invito pectore passa Jovem est.
Utque feræ vidit turpes in pellice vultus;
Hujus in amplexus Jupiter, inquit, eat.
Ursa per incultos errabat squallida montes,
Quæ fuerat summo nuper amanda Jovi.
Jam tria lustra puer furto conceptus agebat;
Cum mater nato est obvia facta suo.
Illa quidem, tanquam cognosceret, adstitit amens,
Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixisset acuto;
Ni foret in superas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. prior est, quam dicimus Arcton:
Arctophylax formam terga sequentis habet.
Sævit adhuc, canamque rogat saturnia Tethyn,
Mænaliam tactis ne lavet Arcton aquis.
IDibus agrestis fumant altaria Fauni,
Hic ubi discretas insula rumpit aquas.
Hæc fuit illa dies, in quâ Veientibus arvis
Ter

179. *Utque feræ.*] Malim *feræ pellice.* Heins.

182. *Amata Jovi.*] *Amanda* Voss. Arond. Mazar. & Zulichemianus. *Heins.*

183. *Jam tria lustra.*] Erat jam puer Arcas quindecim annos natus, cum venator factus est matri obvius. *Jam tria lustra.*] Aperte lustrum nostro est spatium quinquenne (de hoc apud litteratos adhuc controversia) nam de eodem puero alibi:

Ter quinque ferens natalibus annos. N.

187. *Hanc puer ignarus, &c.*] Venator filius inscius; matrem non agnoscens, illam interemisset, ni Jupiter miseratione motus, ambos in cœlum rapuisset. eamque *Arcton*, filium autem *Arctophylaca* nominavit.

191. *Canamque adiit Saturnia Tethyn.*] *Canamque rogat* libri meliores, quidam & *petit.* Heins.

192. *Mænaliam.*] Arcadicam: à Mænalo Arcadiæ monte.

193. *Idibus agrestis fumant, &c.*] Idibus Februariis fiunt sacrificia in honorem Fauni, cujus templum erat in insula Tyberina, in angulo superiore: & eadem die Fabii fuere ad Cremeram cæsi, de quo nunc agetur. *Paul. Fumant altaria Fauni.*] In Kalendariis nulla fit mentio hujus celebritatis. Forsan his Idibus iterabant veteres memoriam dedicationis: nec quidem hoc die sacratum ei fanum reperio; non ita annum, qui fuit DIX. ab urbe condita. Liv. lib. XXXIV. *Neapol.*

194. *Aquas.*] Quasi in ipso insulæ angulo, quo flumen in duas partes dividitur.

195. *Hæc fuit illa dies.*] Sed annus CCLXXVI. Diodorus lib. XI. Ἐν Ῥώμῃ δὲ ὕπατοι καθεστήκεισαν Τῖτος Μινύκιος,

Ter centum Fabii, ter cecidêre tuo.
Una domus vires & onus ſuſceperat Urbis:
Sumunt gentiles arma profeſſa manus.
Egreditur caſtris miles generoſus ab iſdem;
E quîs dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portæ dextro via proxima Jano eſt.
Ire per hanc noli, quiſquis es; omen habet.
[Illâ fama refert Fabios exîſſe trecentos.
Porta vacat culpâ; ſed tamen omen habet.]
Ut celeri paſſu Cremeram tetigêre rapacem;
(Turbidus hibernis ille fluebat aquis)

Caſtra

κιος. & verius, Μενήνιος καὶ Γάϊος Ὠράτιος Πȣλβίλλος. & poſt multa ſubdit hanc cladem Fabiorum. Dies vero quam recenſet Ovidius, cum lego Livium ſub limen lib. VI. ſi verus, ille, quod ita ſentio, aliquantiſper anxium me habet, & miror in hanc foveam doctiſſ. Poëtam incidiſſe. Nota Hiſtorici verba: *Tum de diebus religioſis agitari captum, diemque ad XV. Kalendas Sextiles duplici clade inſignem, quo die ad Cremeram Fabii caſi; quo deinde ad Alliam cum exitio urbis fœde pugnatum: à poſteriore clade Allienſem appellarunt, inſignemque rei nulli publice privatimque agendæ fecerunt.* Neap. *Veientibus armis.*] *Arvis* Mazar. Læti, Nauger. & tres alii. quod malo. nam *arma* ſequitur. cæterum Urſini liber *Volſcentibus armis.* ſed id contra fidem hiſtoriæ, etſi cum *Volſcis* bellum ſub eandem tempeſtatem geſſere Romani. *Heinſ.*

196. *Cecidere.*] Occubuere.

197. *Suſceperat vires & onus urbis.*] Ergo quod unius erat civitatis, una gens ſuſcepit. *Paul.* *Et onus ſuſceperat urbis.*] Nam Reſpup. in eo bello, milite & pecunia inanis erat: & hanc & militem obtulit gens Fabia. *Neapol.*

198. *Sumunt.*] *Sumite* codex Læti & unus Farneſianus. vide quæ infra verſ. 638. hoc libro mox à me dicentur. *Heinſius.*

201. *Carmentis porta dextra eſt via proxima Jano.*] *Dextro Jano* Zulich. Mazar. Polit. Læti, & octo alii. bene. quod & Neapolis vidit. Livius lib. II. in hac narratione, *Infelici via à dextro Jano porta Carmentalis profecti.* pro *Carmentis* Urſini liber, Mazar. Zulich. & ſex alii *Carmenti.* an *Carmenti porta?* Erat autem ædes hæc Jani extra portam Carmentalem. vide Feſtum in *Religioni eſt.* Idem. *Dextro eſt via.*] Porta Carmentalis ea, quæ etiam ſolita nuncupari *Vejentina* & *Tarpeja*; nam huic directo Capitolium incumbebat: ſed à clade Fabiorum dicta exinde *Scelerata.* Neapol.

202. *Quiſquis es, omen habet.*] *Qua fera nomen habet* Urſini liber. non probo. ſcelerata enim dicta, ut ex Feſto patet, non fera. ſequens diſtichon ab Urſini, Petavii, & aliis quibuſdam abeſt. *Heinſ.* *Omen.*] Malum: quia qui per eam egreſſi ſunt, interempti ſunt Fabii.

205. *Ut celeri paſſu, &c.*] Venere ad fluvium Cremeram, qui non longe à Veiis fluit: ibi caſtra poſuere. *Rapacem.*] Ideo *rapacem*, quia tunc augebatur imbribus. *Cremeram tetigere rapacem.*] *Tenuere* unus Medic. unus Moreti, cum prima editione. Adi Notas lib. III. verſ. 219. *Heinſ.*

206. *Hibernis ille fluebat aquis.*] Sub initium Brumæ Urbe profectos credibile ſane eſt: nam poſt caſtellum prope Cremeram exſtructum, & infeſtationes aliquas à Fabiis in agrum hoſticum illatas;

Castra loco ponunt: destrictis ensibus ipsi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quam cum Libycâ de rupe leones
Invadunt sparsos lata per arva greges.
Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
Accipiunt: Thusco sanguine terra rubet.
Sic iterum, sic sæpe cadunt. ubi vincere apertè
Non datur, insidias armaque cæca parant.
Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Silvaque montanas occulere apta feras.
In medio paucos, armentaque rara relinquunt:
Cætera virgultis abdita turba latet.
Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
Aut nive, quæ Zephyro victa repente fluit,
Per sata perque vias fertur; nec, ut ante solebat,
Riparum clausas margine finit aquas:
Sic Fabii latis vallem discursibus implent;
Quosque vident spernunt. nec metus alter inest.
Quo ruitis, generosa domus? malè creditur hosti.
Simplex nobilitas, perfida tela cave.
Fraude perit virtus. in apertos undique campos

Pro-

tas: Καὶ ὁ μὲν, inquit Dionys. lib. IX. χειμὼν ἐκεῖνος ἐτελεύτα. *Neapol.*

207. *Districtus ensibus.*] *Destrictu* libri meliores. ut supra 99. *Heins.*

208. *Per agmen Tyrrhenum.*] Hetruscum.

209. *Libyca de gente leones.*] *De rupe* meliores magno numero cum primis editionibus. *Heins. Libyca.*] Nam Libya nutrix est leonum: & præcipue Mauritania, quæ est pars Libyæ.

211. *Inhonestaque vulnera tergo.*] Cui opponitur; *pectus percussit honestum.* Et Tacit. *Vulnera ipso loco decora.* πρηνὴς honeste cadit. ὕπτιος, minus honeste. Hom. passim. *Accipiunt vulnera.*] Phrasis Virg. —— *nec vulnera tergo accipiunt.* Æneid. 3.

213. *Sic iterum, sic, &c.*] Sæpe victores fuere Fabii; unde cum Veientes aperto Marte nihil proficerent, occultas insidias paravere.

214. *Armaque tecta.*] *Operta* unus Puteaneus: alter, *cæca.* quod placet. unus Patavinus *cæcata.* proximæ verum. Statius Theb. 11.

Insidias natura loco cæcamque latendi
Struxit opem. Heins.

Arma tecta.] Sic Virg. 3. Æn. —— *tectosque per herbam* —— *Disponunt enses, & scuta latentia condunt.*

218. *Turba latet.*] Malo *latent.* Heins.

224. *Quodque vident spernunt.*] *Quosque* multi ex scriptis. *Quodque vident spernunt* Voss. Mazar. Zulich. & duo alii. tres *Quosque vident spernunt*, optime. Nam & Livius notat à Fabiis nimia sui fiduciâ fuisse peccatum. *Idem.*

227. *In apertos undique campos.*] Recipies te ad Tom. 1. p. 64. ꝟs. 77.

230. Re-

Prosiliunt hostes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidve, quod in misero tempore restet, habent?
Sicut aper silvis longè Laurentibus actus
Fulmineo celeres dissipat ore canes;
Mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti;
Vulneraque alternâ dantque feruntque manu.
Una dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeæ superessent semina gentis,
Credibile est ipsos consuluisse Deos.
Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis,
Unus de Fabiâ gente relictus erat.
Scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci;
Cui res cunctando restituenda foret.

Con-

230. *Restet, adest.*] *Habent* Ursini, Maz. Zulich. & decem alii. *Heins.*

231. *Silvis latratibus actus.*] Alii *latrantibus.* sed elegantissime mehercules duo Mazar. duo Farnesiani, & unus Vaticanus *silvis Laurentibus.* Noster Met. XIV.

Exierat tectis Laurentes Picus in agros.
Indigenas fixurus apros.

Virgil.

Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia, silvâ
Pastus arundineâ.

quæ noster hoc loco respexit. Horat. lib. II. Sat. IV.

Umber & ilignâ nutritus glande, rotundas
Curvat aper lances carnem vitantis inertem.
Nam Laurens malus est, ulvis & arundine pinguis.

Martial. lib. IX. Ep. XIX.

Inter quæ rari Laurentem ponderis aprum
Misimus.

Idem lib. X. Ep. XIV.

Ilia Laurentis cum tibi demus apri.

Hinc & in Catalectis poëtarum veterum:

Vite Sabine, Lacon sulco, sue cognita Laurens. Idem.

237. *Ut tamen Herculeæ, &c.*] Erant Fabii è sanguine Herculeo. Nam rediens ex Hispania Hercules, &, ubi postea Roma condita fuit, hospitaretur, cum Arcadica puella concubuit, è qua natus est Fabius, à quo principium & originem sumsit familia Fabiorum. Provisum est ergo à diis ea clade, ut aliquis ex Herculea domo superesset. *Ut tamen Herculeæ.*] Hanc antiquitatem isti familiæ tribuere veteres, Silius Italicus & alii: ex Hercule scil. & Evandri filia Vinduna primum Fabium natum. Certe ante urbem conditam mentio hujus gentis: ea est quam Remus habuit sociam.

240. *Unus de Fabia gente.*] Hoc sibi persuadere non potuit Dionys. Halicarnassensis; idque non uno probat argumento: se eâ quidem super re differit, qua vix aliud certius apud Historicos.

241. *Olim tu, Maxime, nasci.*] De hoc viro incomparabili loquuntur fere omnia quæ exstant Romanorum monumenta. *Neap. Olim.*] In futurum.

242. *Re-*

Continuata loco tria ſidera, Corvus & Anguis,
Et medius Crater inter utrumque jacet.
Idibus illa latent: oriuntur nocte ſequenti.
Quæ ſibi cur tria ſint conſociata canam.
Forte Jovi feſtum Phœbus ſolenne parabat:
Non faciet longas fabula noſtra moras.
I mea, dixit, avis, ne quid pia ſacra moretur:
Et tenuem vivis fontibus affer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit, & aërium pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus denſiſſima pomis.
Tentat eam roſtro: non erat apta legi.
Immemor imperii ſediſſe ſub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.

Jam-

242. *Reſtituenda res.*] Ex Ennio *Unus homo nobis cunctando reſtituit rem.*

243. *Continuata loco tria, &c.*] Nocte poſt Idus Februarias, hoc eſt, decimoſexto calendas Martias, Corvus, Anguis, & Crater oriuntur. *Continuata loco.*] In eodem loco. & ob id continuata, quia occupant ſpacium Cancri, Leonis, & Virginis. Aut *continuata*, quia ſimul ſociata ſunt, Corvus, Anguis, & Hydra.

244. *Inter utrumque latet.*] Cum *latent* mox ſequatur, accedo Mazar. Voſſ. Arond. & aliis multis, in quibus *jacet.* ut recte Neapolis. unus Vaticanus *micat.* Heinſ.

245. *Illa.*] Sidera: ſcilicet Corvus, Anguis, Crater. *Latent idibus.*] Quia tunc non oriuntur coſmice, hoc eſt, quando ſol occidit. *P. Oriuntur nocte, &c.*] XVI. Calendas. Columellæ veſperi oritur Crater: & addit ſub idem tempus venti mutationem. *Neap.*

246. *Quæ tibi cur tria ſint tam ſociata canam.*] *Conſociata* Voſſ. Arondel. prim. Medic. ſeptem alii. bene. In mortem Druſi.

Quodque etiam magno conſociata Jovi es.
Horat. libro II. Od. III.

Umbram hoſpitalem conſociare amant.
Phædrus Fab. LXVIII.

Noviſſime interdiit, ne cum malefico
Uſum bonus conſociet ullius rei.
Avienus Fab. XIX.

Quos meritis nullus conſociaret bonos.
Utitur etiam eo verbo frequenter Tullius. pro *tibi* quoque probe *ſibi* tres ſcripti cum Zulichemiano. *Heinſ.*

247. *Forte Jovi Phœbus.*] Cætera hæc φορτικὰ diſces clarius à Mythologis.

249. *I mea dixit avis.*] Statius lib. II. Silvar. de Corvo: *Plangat Phœbeius ales.* Neapol. *O avis mea.*] O corve. Corvus enim eſt ſub Apollinis tutela, qui prius albus erat. At niger factus eſt, revelato adulterio Coronidis puellæ à Phœbo amatæ, de qua natus eſt Æſculapius, ut in 2. Metam.

250. *E vivis fontibus.*] E ſcaturienti fonte.

251. *Corvus inauratum, &c.*] Obtemperaturus Phœbo corvus, accepit craterem deauratum, & volare occœpit.

256. *Dulcia poma mora.*] *Mitia* unus Patavianus optimæ notæ. Virg. eclog. I.

——— *ſunt nobis mitia poma,*
Caſtaneæ molles, & preſſi copia lactis.

Jamque ſatur nigris longum rapit unguibus hydrum;
Ad dominumque redit; ficƭaque verba refert:
Hic mihi cauſſa moræ vivarum obſeſſor aquarum:
Hic tenuit fontes officiumque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus? & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi, dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
Dixit: & antiqui monumenta perennia facti
Anguis, Avis, Crater, ſidera juncta micant.
TErtia poſt Idus nudos Aurora Lupercos
Adſpicit: & Fauni ſacra bicornis eunt.

Dici-

Horatius Epod. II.

Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit.

Arnob. lib. v. *in punctis ſpatio poma extulit mitia perfectionis propria maturitate completa.* contra *eruda*, vel *acerba.* quæ & *dura* paulo ante dixit. Noſter Amoribus,

Pomaque crudeli vellis acerba manu.

Heinſ.

262. *Fatidicum verbis.*] *Verſis* Mazar. *veris* Hamburg. Puto *veri.* ut Met. XII. *veri providus augur Theſtorides.* Idem.

263. *At tibi dum lactens.*] Plin. lib. X. cap. XII. *Corvi ante ſolſtitium generant: iidem ægreſcunt ſexagenis diebus, ſiti maxime, antequam fici coquantur autumno. Lactens harebis in arbore ficus.*] Ficus lactens eſt viridis & recens. Lac vocarunt Latini fici rorem, qui Græcis ὀπὸς & σταλὴ cuidam Anonymo, qui ſcripſit Alexandri vitam. *Neapol.*

264. *Bibentur aqua.*] *Bibantur* rectius ſeptem veteres. Eſt enim imprecantis. *Heinſius.*

265. *Monumenta perennia.*] *Patentia* Urſini liber. ſic lib. VI.

Hac hominum monumenta patent.

lib. IV. ex veteri libro.

Factum abiit, monumenta patent.

Idem.

267. *Tertia poſt Idus, &c.*] Decimoquinto calendas Martias fiunt in honorem Fauni Lupercalia: quæ quamvis à Romulo ſint qui dicant inſtituta fuiſſe, tamen in Latio ab Evandro originem habuere. In Panis ergo honorem hac die conſtituta ſunt Lycæa ludicra, quæ à noſtris *Lupercalia* dicta ſunt. Fiebant autem à nudis Lupercis: tecti tamen erant caprina pelle. Nam quo habitu ſimulacrum ipſius dei figurabatur, eo habitu ſua ſacra fiebant. *Nudos Lupercos.*] Fauni ſacerdotes, qui Lupercalia ſacra faciebant in Lupercali, ut Varro inquit. Locum enim, ubi ſacra hæc fiebant, à Romanis *Lupercal*, à Græcis Lycæum. *Paul. Tertia poſt Idus.*] XV. Kalendas Martias erant Lupercalia: nomen habuere à Lupercis; quorum plures ſodalitates. Una fuit Fabiorum, alia Quintiliorum, & hæ antiquiſſimæ: addita poſtea ea Juliorum à C. illo Cæſare. Cujus inſtitutionis mentio apud Dionem lib. 44. Γεροποιούς τε ἐς τοῦ Πανὸς γυμνοπαιδίας τρίτην τινὰ ἑταιρίαν ἣν Ἰουλίαν ὠνόμασαν. Tria ergo Romæ Lupercorum collegia, quæ ſacra quotannis rite facerent: hæc aliquantum remiſſa Auguſti ævo ſed eodemmet reſtituta. Sueton. lib. II. *Nonnulla*, inquit, *etiam ex antiquis cærimoniis paullatim abolita reſtituit, ut Salutis augurium, Diale flaminium, ſacrum Lupercale. Nudos Lupercos.*] De hoc more Plutarch. in C. Cæſare. Vide & Dionyſ. lib. I. nudum etiam corpus tum illis unctum,

ut

Dicite, Pïerides, sacrorum quæ sit origo:
Attigerint Latias unde petita domos.
Pana Deum pecoris veteres coluisse feruntur
Arcades. Arcadiis plurimus ille jugis.
Testis erit Pholoë, testes Stymphalides undæ;
Quique citis Ladon in mare currit aquis;
Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini;
Altaque Cyllene, Parrhasiæque nives.

Pan

ut ex Appiano apparet lib. 11. Bel. civil. uncti igitur & seminudi discurrebant vicatim ludentes; hinc *Ludii* appellati. *Paul.*

268. *Et Fauni sacris bicornis.*] Huic Deo suspicor capras illas immolatas: ex harum sanguine tunc duo juvenes fronte linitâ, lanâ, lacte madidâ, eam detergebant, nec sine risu. Vide Plutarch. in vita Romuli. Canes etiam in eo sacrificio cæsos, vid. apud eundem. *N. Sacra bicornis erunt.*] *Eunt* libri meliores plerique. dictum supra vs. 149. *Heins.*

270. *Latias unde petita domos.*] Ex Arcadia primum suspicatur cum Evandro translata: & in hanc sententiam Plutarchus Romulo & Clem. Alexandr. Strom. lib. 1. de Carmenta: ἧς υἱὸς Εὔανδρος, ὁ ἐν Ῥώμῃ τοῦ Πανὸς ἱερὸν τὸ Λουπέρκιον καλούμενον κτίσας. Hoc fanum auxerunt postea magnis ædificiis Romani, ut auctor Halicarnass. lib. 1. nam vetus illud Arcadium fuit humile & in spelunca, multa fronde tecta.

271. *Coluisse feruntur Arcades.*] Quippe quem ἐπιχώριον. Et sane nulla prorsus fuit urbs aut angulus in ea regione, in quo sacrum aliquod huic Pani non esset. Lege Arcadica Pausaniæ. *Neapol.*

273. *Testis erit Pholoë.*] Φολόη mons ejusdem regionis. Strabo lib. VIII. nomen fortitus à Pholo illo Herculi intimo, ibi sepulto. Vide Diodor. Βιβλιοθ. lib. IV. *Testes Stymphalid. undæ.*] Stymphalus urbs in Arcadia & ejusdem nominis amnis. Pausan. lib. VIII.

274. *Quique citis.*] Hic defluit è paludibus Phenei. *N. Et testis erit.*] Est Ladon Arcadiæ fluvius: qui cum prius exitum non haberet, paludem faciebat. Postea terræ motu alveum invenit.

275. *Nemoris.*] Nonacris etiam inter colles Arcadicos. Adi Plin. lib. IV. cap. VI. Is unus è quo fluebat Stygos hydor. cujus admiranda petas è Vitruvio lib. 5. cap. 3.

276. *Et alta Trœzene.*] Trœzen & Trœzene est urbs Arcadiæ. *Et nives Parrhasiæ.*] Parrhasiam superius Arcadiam dictam fuisse diximus, & erat etiam Parrhasia urbs. Sed hic Parrhasiæ nives, quasi nivosi omnes Arcadiæ montes. *Altaque Trœzene.*] *Trœzene* non dicitur sed *Trœzen* apud vetustiores Græcos ac Latinos scriptores, & ut dicatur, tamen Arcadiæ ea civitas non sit, sed Peloponnesi. Lege igitur *Cyllene* cum Voss. Mazar. Zulich. & decem aliis. Puteaneus & Dousæ liber *Tigene*. Κυλλήνη, ὄρος Ἀρκαδίας. unde Mercurium quidam dictum voluut Cyllenium. sic lib. v. Metamorphoseon,

Usque sub Orchomenon Psophidaque Cyllenenque
Menaliosque sinus, gelidumque Erymanthon & Elin
rrere sustinui.

lib. 1. Met.

Et cum Cyllene gelidi pineta Lycai.

ubi *Cylleno* perperam scribitur. lib. VII. *Dextera Cyllene est.* non *Cyllena* cum vulgatis. hujus montis meminit & Fast. v. noster Statius quoque Theb. IV. ubi varia Arcadiæ loca recensentur. *Heins.*

277. *Pan*

Pan erat armenti cuſtos, Pan numen equarum :
Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Tranſtulit Evander ſilveſtria numina ſecum.
Hîc ubi nunc Urbs eſt, tum locus Urbis erat.
Inde Deum colimus, devectaque ſacra Pelaſgis.
Flamen ad hæc priſco more Dialis erat.
Cur igitur currant; & cur (ſic currere mos eſt)
Nuda ferant poſitâ corpora veſte, rogas?
Ipſe Deus velox diſcurrere gaudet in altis
Montibus; & ſubitas concitat ille feras.
Ipſe Deus nudus nudos jubet ire miniſtros :
Nec ſatis ad curſum commoda veſtis erat.
Ante Jovem genitum terras habuiſſe feruntur
Arcades : & Lunâ gens prior illa fuit.

Vita

277. *Pan illic numen aquarum.*] Urſini, Maz. Zulich. & octo alii. codex. Pom. Læti, & tres alii,

Pan erat amenti cuſtos, Pan numen aquarum.

quod amplector, ſi legas *equarum*. Idem. *Pan illic numen, &c.*] Hinc in Græcorum Epigrammatis nil frequentius reperies, quam Pani deo vota piſcatorum : de his alicubi Zoſimus Thaſius : πρὸς νηῷ Πανὸς ἔθεντο λίνα. ad felicem ſane capturam. *Neapol.*

279. *Tranſtulit Evander.*] Quo tempore, jam notavimus primo Faſtorum. *Neapol.*

281. *Pelaſgis.*] Hoc eſt, ab Arcadibus. Nam ſuperius diximus Arcadiam aliquando appellatam fuiſſe *Pelaſgiam*, aliquando *Lycaoniam*, aliquando *Gigantida*, aliquando *Parrhaſiam.*

282. *Flamen ad hæc priſco more [illegible] erat.*] *Erat* duodecim ſcripti : duo mſ. pro *ad hæc*, Mazar. & quatuor alii *ab hoc.* totidem *adhoc.* tres *adhuc.* unus *obhoc.* Urſini liber & duo alii diſtichon hoc omittunt. Forte,

Flamen ad hæc priſco more Dialis erat.

Heinſ. *Dialis erat.*] Ne titubes. Idcirco hujus ſacris flamen hic affuit ; quia Pan univerſa natura creditus, & ipſe Jupiter : norunt Mythici.

283. *Cur igitur currant.* Nunc dicendæ veniunt cauſæ celerrimi curſus & poſitæ veſtis : quibus diutius inſiſtit. *Neapol. Si currere mos eſt.*] *Sic* cum ſcriptis pleriſque. *Heinſius.*

286. *Et ſubitas concitat ipſe fugas.*] *Concitat ille feras* Mazar. unus Vaticanus & Moreti. quam veram lectionem arbitror. Hi terrores πανικὰ vocabantur, καὶ πανικὰ δείματα. de quibus in Miſcellaneis vir ſummus Angelus Politianus. Appoſite Val. Flaccus lib. III. ubi de Pane,

Ludus & ille Deo, pavidum præſepibus aufert
Cum pecus & profugi ſternunt dumeta juvenci.

concitare, ut ſupra lib. I. *fugiens concitat omne nemus.* & ſic ſæpe alibi. Urſini tamen codex & quinque alii *concipit fugas.* non minus eleganter. pro qua lectione erudite, ut ſolet, multa Gronovius Obſervat. lib. IV. cap. XIV. reliqui codices *concipit feras.* Idem.

287. *Jubet ire miniſtros.*] *Amat ire* codex Thuaneus. *Idem.*

290. *Orta prior luna.*] Hinc Arcades προσέληνοι, id eſt, Antelunares dicti ſunt.

291. *Vita*

Vita feræ ſimilis, nullos agitata per uſus:
Artis adhuc expers, & rude vulgus erant.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas:
Nectar erat palmis hauſta duabus aqua.
Nullus anhelabat ſub adunco vomere taurus:
Nulla ſub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat uſus equi. ſe quiſque ferebat.
Ibat ovis lanâ corpus amicta ſuâ.
Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant,
Docta graves imbres & tolerare Notos.
Nunc quoque detecti referunt monumenta vetuſti
Moris, & antiquas teſtificantur opes.
Sed, cur præcipuè fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominæ juvenis Tirynthius ibat:
Vidit ab excelſo Faunus utrumque jugo.
Vidit, & incaluit, Montanaque numina, dixit,
Nil mihi vobiſcum eſt: hæc meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfuſa capillis

Mæo-

291. *Vita feris ſimilis.*] *Fere &* unus Vaticanus. Lege *fera ſimilis.* pro ferinæ. Sed nec male Mazarin.
Vita fere ſilvis nullos agitata per uſus.
ſequenti verſu *rude vulgus erant* unus Moreti pro diverſa lectione, rectius quam *erat* cum vulgatis. *Heinſ. Vita feris ſimilis.*] Vid. Diod. Siculum in primo. Τὺς δὲ ἐξ ἀρχῆς γεννηθέντας τῶν ἀνθρώπων φασὶν ἐν ἀτάκτῳ δὲ θηριώδει βίῳ καθεστῶτας. &c. *Neap.*

294. *Hauſta duabus aqua.*] Cum neque poculi, neque vini uſus erat. *Neapol.*

297. *Nullus uſus equi, &c.*] Equo vehi Bellerophon primus edocuit. *Quiſque ferebat ſe.*] Non vehebatur equo, ſed ambulabat.

298. *Sua lana.*] Quia non tondebatur ad hominum veſtes.

299. *Durabant ſub Jove.*] Sub dio: hoc eſt ſub aperto coelo: quia tectis carebant. *Durabant* ergo, quaſi patienter perſeverabant ſub aëre. *Paul. Et corpora nuda gerebant.*] Diodor. Siculus in primo: τὺς ὖν πρώτυς τῶν ἀνθρώπων, μηδενὸς τῶν πρὸς βίον χρησίμων εὑρημένυ ἐπιπόνως. διάγειν, γυμνὺς μὲν ἐσθῆτ@ ὄντας, &c. Primus Pelaſgus ſubvenit his malis. Vide & Pauſan. l. 8.

301. *Detecti.*] Hoc eſt, nudi.

305. *Juvenis Tirynthius.*] Hercules, à Tyrintho oppido. *Ibat forte comes Omphale.*] Cui ſerviebat.

306. *Faunus.*] Ipſe Pan. *Vidit utrumque.*] Herculem & Omphalen. *Ab excelſo loco.*] A ſummo monte.

309. *Humeros perfuſa capillis.*] De hac & alia crinium textura Lucian. ἐν τοῖς Ἔρωσι ſub finem. Quin ſic capillum geſtabant, nodo ad ſummum verticem religabatur. Sic & Apulejus de quadam lib. 11. Metam.

 310. *Mæo-*

Mæonis, aurato conſpicienda ſinu.
Aurea pellebant rapidos umbracula ſoles;
Quæ tamen Herculeæ ſuſtinuêre manus.
Jam bacchêa nemus Tmoli vineta tenebat:
Heſperus & fuſco roſcidus ibat equo.
Antra ſubit, tophis laqueataque pumice vivo.
Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas potandaque vina miniſtri;
Cultibus alciden inſtruit illa ſuis.

Dat

310. *Mæonis.*] Nam Omphale domo Lydiâ. Mæones antiquitus dictæ Lydiæ populi. Strabo lib. XIII. Herodot. lib. I. ſub initium. Et nomina barbarica variis obnoxia mutationibus: nam & *Meones* antiquior ſcriptura quam *Maeones*. *Gætulo murice tinctam.* Compones ex auro & purpura veſtem *χιτῶνα ὁλοπόρφυρον, χρυσῷ καταπαστὸν*, ſive melius *διάχρυσον σηρικὸν*, coloris vero purpurei, non ex lana: nam tunicæ epithetum eſt *tenuis*, quod Latinis ſcio paſſim pro ſerico in uſu. Poëta de crocota: *Tenui ſuccincta crocota.* Et hæc è ſerico fuit. *Neapol.*

311. *Tepidos umbracula ſoles.*] Rectius decem libri *rapidos.* quo fervorem ſolis exprimit. Amor. lib. III. Eleg. V.

Sint rapidi Soles ſiccaque ſemper hyems.

Heinſ. *Tepidos umbracula Soles.*] Umbraculum *τὸ σκιάδιον*: quod ex pellibus & è qualibet divite materia concinnari poterat, quæ Solis radios arceret. *Neap.*

313. *Jam Bacchi nemus & Tmoli vineta tenebant.*] Numeri in hoc verſu turbati. Puteaneus codex & unus Farneſ. *Jamque nemus Bacchi.* duo alii τὸ *&* non agnoſcunt. Lege,

Jam Bacchêa nemus Tmoli vineta tenebant:

ita *Bacchêi ululatus*, pro Bacchicis, l. IV. Met. malo autem *tenebant* quam *tenebat*, quod in pleriſque eſt. ſic Virgil. Æn. VI.

Inde datum molitur iter. jamque arva tenebant
Ultima.

Æneas nempe & Sibylla. *Heinſ.* *Tmoli vineta.*] Τμῶλος Lydiæ mons, imminet Sardibus: quæ olim regia fuit Lydorum. Hinc noſtro, *vineta Tmoli*, & Græcis celebris *οἶνος* Τμωλίτης. de quo Strabo lib. XIV. *Neapol.*

314. *Heſperus.*] *Heſperos* Petavianus. ſic bis ſcriptum offendi Fragmento Prognoſticorum Germanici in vetuſto codice Puteaneo. *Heinſ.*

315. *Laqueata & pumice vivo.*] Rotundius decem veteres *laqueataque.* Id. *Tophis laqueata.*] Naturâ magiſtra: nam tophus eſt nativus. *Neapol.*

318. *Cultibus Alciden inſtruit illa ſuis.*] Quod illuſtrat Senec. Hippolyt. a. I. verſ. 317.

Natus Alcmena poſuit pharetram,
Et minax vaſti ſpolium leonis;
Paſſus aptari digitis ſmaragdos,
Et dari legem rudibus capillis:
Crura diſtincto religavit auro,
Luteo plantas cohibente ſocco.
Et manu, clavam modo qua gerebat,
Fila deduxit properante fuſo, &c.

Et in Herc. Furente. a. 2. verſ. 65.

Fortem vocemus, cujus ex humeris leo
Donum puellæ factus, & clava excidit,
Fulſitque pictum veſte Sidonia latus,
Fortem vocemus, cujus horrentes coma
Maduere nardo? &c.

Et alibi.

Sed uſitatum eſt Herculi, captas amat.
Ubique caluit, ſed levi caluit face.

Alciden induit illa.] O viro forti injuriam. ſed quia mortalis, ὀλισθηρὸς riſit tamen id factum herculis tertullianus in pallio: vocando illum, *Scytalo ſagitti-*

Dat tenues tunicas Gætulo murice tinctas :
Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.
Ventre minor zona est : tunicarum vincla relaxat,
Ut possit vastas exseruisse manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas :
Stringebant magnos vincula parva pedes.
Ipsa capit clavamque gravem, spoliumque leonis,
Conditaque in pharetrâ tela minora suâ.
Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno;
Et positis juxta secubuêre toris.
Caussa; repertori vitis pia sacra parabant,
Quæ facerent purè, cum foret orta dies.
Noctis erat medium: quid non amor improbus audet?
Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
Utque videt somno comites vinoque solutos;
Spem

sagittipelligerum. *Induit illa suis.*] *Instruit* vetustiores. recte. sic. Ep. IX. de hac eadem, ni fallor, Omphale.

Instruxitque manum clavâ domitrice ferarum.

hinc *instrumenta* pro cultu. Initio Trist.

Felices ornent hæc instrumenta libellos.

libro Met. XI.

Instructamque fidem gemmis & dentibus Indis
Sustinet à lævâ.

hoc est ornatam. ita libri vetustiores. *Heinsius.*

319. *Dat tenues tunicas.*] Has ἁβρὸν κύπασσιν vocavit Dictinus Poëta vetus; traditque ab eadem in templo Dianæ consecratas. Hesych. Κύπασις, περίζωμα καὶ χιτῶν@ εἶδ@. *Neap. Gætulo murice.*] Purpura ex Africa. Gætuli enim Afri sunt.

322. *Magnas manus.*] *Vastas* liber Pomponii Læti & duo Farnesiani pro diversa lectione. quod placet. nam *magni pedes* sequuntur. *Heins.*

324. *Stindebant magni.*] *Stringebant magnos* quinque codices. *Idem.*

328. *Secubuere toris.*] Nam in castu fuisse debebant, qui mane se rei sacræ immisturi erant : receptissimus ritus apud veteres. In sacris Isidis factitatum observo disertim ex Juvenale Sat. VI. ℣s. 536. ubi maritus, si puris & observandis diebus à concubitu uxorio non abstinuerat, veniam à Dea impetrat pro violato cadurco. Inde lectum, in quo per eos cubabant, variis herbis substernebant, quibus vis aliqua ad tutelam castitatis; quod summa cura factum Athenis in Thesmophoriis. erat autem in usu conyza, pinus folia, cneorum, vitex, & cicutæ liquor, &c.

829. *Repertori vitis, &c.*] Huic potissimum, cujus Γεραιραὶ in Limnis, ubi fiebant τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια, cogebantur antequam sacra attrectarent, hanc sacramenti formulam proferre: Ἁγιστεύω καὶ εἰμὶ καθαρὰ καὶ ἁγνὴ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν καθαρευόντων, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς συνουσίας. καὶ τὰ Θεόγνια, καὶ Ἰοβακχεῖα γεραίρω τῷ Διονύσῳ κατὰ τὰ πάτρια, καὶ ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις. Sunt verba Demosthenis. *Neap. Quia sacra parabant.*] Bene Zulich. Mazar. Voss. & alii nonnulli, *pia sacra.* Heinsius.

333. *Vinoque solutos.*] Ita meliores. quidam

Spem capit in dominis esse soporis idem.
Intrat; & huc illuc temerarius errat adulter:
Et præfert cautas subsequiturque manus.
Venerat ad strati captata cubilia lecti;
Et primâ felix sorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis,
Vellera, pertimuit, sustinuitque manum;
Attonitusque metu rediit: ut sæpe viator
Turbatum viso rettulit angue pedem.
Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
Mollia, mendaci decipiturque nota.
Adscendit; spondaque sibi propiore recumbit:
Et rigido cornu durius inguen erat.
Interea tunicas ora subducit ab ima:

Horre-

quidam tamen *sepultos*. quos inter Zulich. & Læti codices. alii *gravatos* vel *jacentes*. Idem.

334. *Esse idem soporis in dominis.*] Itidem dormire dominos, ut famulos putabat.

339. *Setis hirsuta leonis.*] Quibus Omphale Herculem mentiebatur. *Neap.*

340. *Pertimuit.*] Quia putabat Herculem esse.

341. *Attonitusque metu rediit, ceu sæpe viator.*] Lege *sepe*. viso in sepibus angue. nisi *vepre* malis. nam in vepribus angues frequentissimi. hinc de iis Lucretius lib. IV.

—— nam sæpe videmus
Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

viguit etiam Voss. Arond. Zulich. Mazar. & tres alii. ne bis idem dicat. At Ursini, Læti, Petavii & plurimi alii, *rediit ut sepe viator.* vide Notas Ep. VI. ℣s. 31. Respexit illa principis poëtarum,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν παλίνυρτος ἀπέστη
Οὔρεος ἐν βήσσης, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
Ἄψ τ' ἀνεχώρησεν, ὦχρός τε μιν εἷλε παρειάς.

Quæ & Maro in animo habebat.

Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit.

Phædrus:

Viator est deductus in eundem locum,
Feroque viso rettulit retro pedem.

Heins.

344. *Et decipitur mendaci nota.*] Id est, falso signo muliebrium ornamentorum.

345. *Ascendit.*] Ostendit hac vocula fuisse λέχον ejusdem βασίλειον. Hæc pro literatis. *Spondaque sibi propiore.*] Sponda significat hic quamlibet cubilis partem: & bene. Nam *spondas* dixere Latini utraque lecti latera, sed cum discrimine: nam quæ parieti hærebat *interior* dicta, sive *pluteus*; altera *exterior* sive *prior*: in hac cubasse viros observo. *Neap.*

346. *Et tumidum cornu durius inguen erat.*] *Cupidum* Mazar. unus Moreti *rigidum*. Gottorph. *rigido*. Probe. Petronius, *Rogo adolescentulus meum nocte dormiat: nisi illud tam rigidum reddidero quam cornu.* vide Notas Amor. III. Eleg. VII. ℣s. 67. *Heinsius.*

349. *Cætera*

Horrebant densis aspera crura pilis.
Cætera tentantem cubito Tirynthius heros
Reppulit. è summo decidit ille toro.
Fit sonus: inclamat comites, & lumina poscit
Mæonis. illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto:
Membraque de durâ vix sua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui vidêre jacentem:
Ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste Deus lusus fallentes lumina vestes
Non amat; & nudos ad sua sacra vocat.
Adde peregrinæ caussas, mea Musa, Latinas;
Inque suo noster pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno cæsa de more capellâ
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque sacerdotes verubus transsuta salignis
Exta parant, medias Sole tenente vias;
Romulus, & frater, pastoralisque juventus,
Solibus & campo corpora nuda dabant:
[Cæstibus, & jaculis, & missi pondere saxi

Bra-

349. *Cætera tentantem.*] *Cunctantem* unus Medic. Dixi ad Claudian. lib. II. in Stilichon. *Idem.*

352. *Mæonis.*] Omphale Mæonia.

356. *Lyda puella.*] Omphale ex Lydia. *Puella.*] De eadem Propert. *Lydia Gygæo tincta puella lacu.*

357. *Fallentes lumina vestes.*] En secundam caussam nudi incessus: nunc pensita aliam, quæ subsequitur. *Neap.*

359. *Adde peregrinis.*] *Peregrina* Arondel. Mazar. Zulich. unam enim solummodo causam retulit. *Heins.* *Peregrinis.*] Ut Græci, quicquid suum non erat, *barbarum* & *exoticum* dixere; ita Romani *peregrinum*: unde his peregrina lingua quævis extera: peregrina sacra colebantur eorum more à quibus accepta; ut hæc Lupercalia, illa matris Idææ, &c. *Neap.*

361. *Cornipedi Fauno.*] *Cervipedi* Zulich. eleganter. quomodo *Capripes* idem dictus. & *Capripedes Satyri* Lucretio & Horatio. *Heinsius.*

363. *Transsuta.*] Quasi trajecta.

364. *Exta parant.*] Ex ritu antiquissimo, & exta ex victima sibi parare eademque assa non elixa. *Neap.* *Medias sole tenente vias.*] *Fovente* idem Zulich. Mazar. Voss. & Arond. *medium sole tenente diem* Læti & unus Farnes. *Heinsius.*

367. *Cæstibus & jaculis & missi pondere saxi.*] Voss. Mazar. Zulich. & tres alii, *Vectibus.* alii nonnulli cum Petaviano *Vestibus.* unus Vatic. *Viribus.* ut harpastum intelligat. de cæstu certe minus placet, qui ludus Romanis vix in usu. *Vectes* seu *Sudes* militare exercitium. Conjunxit hæc tria, vectes nempe, jacula & saxa Silius etiam libro primo.

Nunc

Brachia per lusus experienda dabant.]
Pastor ab excelso, Per devia rura juvencos,
Romule prædones, eripe, dixit, agunt.
Longum erat armari. diversis exit uterque
Partibus. accursu præda recepta Remi.
Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta:
Atque ait, Hæc certe non nisi victor edet.
Dicta facit, Fabiique simul. venit irritus illuc
Romulus, & mensas ossaque nuda videt.
Risit; & indoluit Fabios potuisse Remumque
Vincere: Quinctilios non potuisse suos.
Fama manet facti. posito velamine currunt:
Et memorem famam, quod bene cessit, habet.
For-

Nunc sude, nunc jaculo, nunc saxis impiger instat.

Cæterum hoc distichon duo codices aut tres non agnoscunt, & videtur ex superiori conflatum. *nisi* etiam *saxi* meliores. *Idem.* *Et missi pondere saxi.*] Solo brachio, an funda se exercuerint, ex his non colligo, licet veteres Glossæ λιθοβόλους *fundibalos* exponant: in qua vocula nihil τῶ σφενδόνης. *Neap.*

370. *Et Reme dixit, agunt.*] Arondel. Voss. Mazar. & unus Vaticanus *eripe.* quod elegantius omnino, & animi consternati ac præsentissimam opem urgentis signa egregie prodit. sic apud Val. Flaccum lib. VI.

—— Mars sævus ab altis
Hostis io, conclamat, equis, agite, ite, propinquat.

& apud Silium lib. II.

—— mihi gloria magna,
State, venit pugna.

noster Trist. III. Eleg. IX.

—— tumulo speculator ab alto,
Hostis, ait, nosco, Colchidis, vela, venit.

Ita locum mendosissimum puto esse scribendum. vide quæ illic notavi. *Heinsius.*

372. *Occursu præda recepta Remi.*] Lege *accursu* vel sine libris. lib. VI.

Territa voce sui nutrix accurrit alumni.

apud Horatium lib. I. Sat. IX.

Accurrit quidam notus mihi.

sic præstantiores codices, non *occurrit*, ut & apud Maronem Æn. V.

—— primusque accurrit Acestes.

Idem.

373. *Detrahit exta.*] *Detulit* Voss. Arond. Mazar. & unus Patavinus. an *depulit?* Idem.

375. *Dicta facit, &c.*] Facit Remus cum Fabiis, quod dixerat. Fabii enim erant Remi socii, & Quintilii erant Romuli.

380. *Et memorem famam, qui bene gessit, habet.*] *Quod bene gessit* Ursin. Mazar. Zulich. Petavianus, & multi alii. Voss. *quam bene.* puto pro *quum.* Excerpta Politiani & opt. Mediceus, *quod bene cessit.* Scribe *quis bene cessit, habent.* Met. X. *seu quod male cesserat illi, sive fidem dederat.* Seneca Controv. XXVIII. *Nescit, quod bene cessit, relinquere.* sic ille sæpe. vel, *si bene cessit, habent.* Ep. Herm.

Pars hac una mihi conjux bene cessit Orestes.

Trist. V. Eleg. XII.

An quia cesserunt primo bene carmina.

Pont. IV. Eleg. II.

Utiliter studium quod tibi cedit, ama.

Hora-

Forſitan & quæras, cur ſit locus ille Lupercal;
Quæve diem tali nomine cauſſa notet.
Ilia Veſtalis cæleſtia ſemina partu
Ediderat, patruo regna tenente ſuo.
Is jubet auferri parvos, & in amne necari.
Quid facis? ex iſtis Romulus alter erit.
Juſſa recuſantes peragunt lacrymoſa miniſtri.
Flent tamen, & geminos in loca juſſa ferunt.
Albula, quem Tyberin merſus Tyberinus in undâ
Reddidit; hibernis fortè tumebat aquis.

Horatius lib. II. Sat. I.

——neque ſi male ceſſerat, uſquam
Decurrens alio, neque ſi bene.

ubi libri quoque veteres plerique, *geſſerat*. Severus Ætna,

Nec cuiquam ceſſit melius ſua tempora noſſe.

vetus Epitaph.

Nec tibi, nec nobis æternum vivere ceſſit. Heinſ.

381. *Cur ſit locus ille Lupercal.*] Quærit etymon Lupercalis; quod locus in quo Fauni ſacra fiebant. Et primo ad lucem narratiunculæ præfero Dionyſii verba de nemore, quo ſcapha cum geminis expoſitis receſſit: Ἐλέγετο δὲ Πανὸς εἶναι τὸ νάπος καὶ βωμὸς ἦν αὐτόθι τοῦ Θεοῦ. *Neapol.*

382. *Quave diem tali nomine.*] Voſſ. Arondel. Mazar. Zulich. & ſex alii, *tanto nomine*. Forte *noto nomine*. Heinſ.

383. *Sylvia Veſtalis cæleſtia ſemina partu.*] *Ilia* rectius Voſſ. & ſex alii libri. Virgil.

Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

& alibi,

Romulus, Aſſaraci quem ſanguinis Ilia mater
Educet.

atque ita eam vocat paſſim noſter. ut Amor. lib. III. Eleg. VI. Triſt. II. infra lib. III. ex veteri Arondeliano,

Ilia Veſtalis. quid enim vetat inde moveri?

noſter alibi,

Romulus Iliades Iliadeſque Remus.

& lib. III. *Iliadæ fratres. cæleſtia ſemina partum* Bonon. venuſta appoſitione. duo alii *cæleſti partu*. Heinſ. *Sylvia Veſtalis, &c.*] Hiſtoriam aggreditur ortus & expoſitionis Romuli & Remi. Nam ubi expoſitis lupa lac tribuit, locus ille *Lupercal* dictus eſt. *Sylvia.*] Quæ Rhea, & Ilia dicta eſt. *Paul. Sylvia.*] Hinc eadem de ſe ipſa in III. *Ignibus Iliacis aderam, cum lapſa capillis Decidit ante ſacros lanea vitta focos.*

384. *Patruo regna tenente ſuo.*] Amulio, qui fratre pulſo, regnum occupavit. *Neap. Veſtalis.*] Veſtæ ſacerdos, Numitoris filia. *Ediderat.*] Pepererat, enixa erat partu. *Semina cæleſtia.*] Gemellos pueros ſemine cæleſti, hoc eſt, Marte, genitos. *Suo patruo.*] Amulio, qui Numitorem fratrem regno fraudarat.

388. *Flent tamen, & geminos.*] Lege, *ut geminos in loca juſſa ferunt.* Ita ſæpe apud noſtrum peccatur. *loca ſola* quidam ex melioribus. etiam bene. *Heinſ.*

389. *Albula.*] Fluvius, ita ab aquæ colore appellatus: Sed cum in eo merſus eſſet Tyberinus, qui Calpeto Albanorum regi ſucceſſit, Tyberis appellari cœpit.

390. *Hibernis forte tumebat aquis.*] M. Varro lib. 4. de L. L. *Germalum à germanis Romulo & Remo, quod ad ficum ruminalem & hi inventi, quo aqua hiberna Tiberis eos detulerat in alveolo expoſitos.* Clarum ex his hiemali tempore in lucem editos. *Neapol.*

Hic, ubi nunc Fora ſunt, lintres errare videres;
 Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
Huc ubi venerunt, nec jam procedere poſſunt
 Longius; ex illis unus, an alter, ait:
At quam ſunt ſimiles! at quam formoſus uterque!
 Plus tamen ex illis iſte vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; (ni fallit imago)
 Neſcio quem vobis ſuſpicor eſſe Deum.
At ſi quis veſtræ Deus eſſet originis auctor;

In

391. *Hic ubi nunc fora ſunt &c.*] Ita inundaverat Tyberis, ut æquos circà ſe campos occuparet. *Fora.*] Hoc eſt, forum Romanum, & forum boarium, & piſcarium.

392. *Jacent tuæ valles ô Circe Maxime.*] Circus maximus dictus eſt quod circum ſpectaculis ædificatis, ibi ludi fiunt: & quod ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt. *Paul.* *Quaque jacent valles.*] Vallis Circi maximi eadem cum ea, quæ dicta *Murcia*, caveæ clamoribus nobilis. *Neap.*

393. *Huc ubi venerunt, neque enim procedere poſſunt Longius.*] *Nec jam procedere* bene Urſini liber, & unus Patavinus. unus Farneſ. *ubi nunc ventum eſt.* Lege, *Huc ubi perventum eſt.* lib. I.

Huc ubi perventum eſt, conſiſtite, præſcia mater. Heinſ.

394. *Longus.*] Propter aquas ipſas. *Unus & alter.*] *An alter* Arond. & Maz. eleganter. ſic initio lib. IV. meliores libri,

Saucius, an ſanus, nunquid tua ſigna reliqui?

& eodem libro,

Unaque paſtorem vidiſſet an arva colentem
Vox erat.

Auſon.

Rex, an Tyrannus, Lydiæ Cræſus fuit.

ſive Tyrannus. Idem in Epitaph.

Et jam deſieras puer, anne puella, videri.

Remed. Amor.

Damnus an Libycis miſſus tibi bulbus ab oris,
An veniat Megaris, noxius omnis erit.

Juvenalis Satyra II.

O proceres, cenſore opus eſt an aruſpice vobis.

Gratius,

Deus ille, an proxima divis Mens, fuit.

Salluſtius apud Servium Fuldenſem, *Perrexere in Hiſpaniam an Sardiniam.* Vetus Epigramma; ut in vetuſtiſſimo codice ſcribitur,

Nec ſibi congreſſi vir nocet an mulier.

Heinſ.

395. *Ah quam ſunt ſimiles, ah quam.*] *At* utroque loco Urſini & Petavii codd. bene. Martial.

At quam non tetricus, quam nullâ nubibus irâ,
Quam placidâ noſtras reſpuit aure preces!

eſt autem admirationis hic, alibi & indignationis. Vide Notas ad Epiſt. XII. initio. *Idem.*

396. *Ex iſtis iſte vigoris habet.*] *Ex illis iſte* Zulich. Maz. Arond. Voſſ. & multi alii. recte. unus Farneſianus & Læti codex *ex iſtis ille.* quod tantundem. *Idem.* *Iſte vigoris habet.*] Haud dubie hic Romulus. *Neapol.*

397. *Niſi fallit imago.*] *Ni fallit* quatuor. unus Farneſ. *non.* Lege, *nec fallit.* Heinſ.

398. *Neſcio quem è vobis.*] *In vobis* Maz. & duo alii. Excerpta Politiani & tres alii probæ notæ *Neſcio quem vobis.* probe. ſcilicet auctorem, quod ſequitur proximo verſu. *Heinſ.*

401. *Fer-*

In tam præcipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certè, si non ope mater egeret:
  Quæ facta est uno mater & orba die.
Nata simul, peritura simul, simul ite sub undas
  Corpora. desierat; deposuitque sinu.
Vagierunt clamore pari: sentire putares.
  Hi redeunt udis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summâ cavus alveus undâ.
  Heu quantum fati parva tabella vehit!
Alveus in limo silvis appulsus opacis,
  Paulatim fluvio deficiente, sedet.
Arbor erat: remanent vestigia: quæque vocatur
Rumi-

401. *Ferret opem certe.*] Ad matrem refer. *Idem. Si non ope mater.*] Nam sacerdos illico vincta, in custodiam data. *Neapol.*

403. *Nata simul moritura simul.*] Verba famuli lacrymantis ad puellulos. *Neapol. Moritura simul.*] Duo veteres *peritura.* sequenti versu opt. Patavinus *Pignora* pro *corpora.* etiam venuste. *Heinsius.*

405. *Vagierant ambo pariter.*] *Vagierunt* Petav. Ursin. & Nauger. bene, ut jam monui Ep. VII. septem codd. *Vagierant clamore pari: sentire putares.* Recte, si *Vagierunt* rescribas. Ep. Canaces,

Vagitus dedit ille miser; sensisse putares.

Idem.

407. *Sustinet impositos, &c.*] Alveus ille cum pueris parumper innatavit. *Sustinet.*] Non dejecit, sed sursum tenet. *Summa unda.*] Super summam undam. *Paul. Cavus alveus unda.*] Hac vocula plura adsignificarunt veteres: hic valet pro *cavato ligno.* Est & Latinis *alveus* πύελος, quod Græcis solium. *Neapolis.*

408. *Heu quantum fati parva tabella tulit.*] *Dedit* Petav. pro diversa lectione. *vehit* tres alii. duo *curva tabella tulit.* alter Mazar. & unus Med. *curva tabella fuit. fatum fuit.* eleganter. sic Propertius lib. II. Elegia I.

Huic misero fatum dura puella fuit.

Remed. Amor.

Auxilium multis succus & herba fuit.

quæ vera scriptura. Amor. libro II. Eleg. I.

Clausa tuo majus janua fulmen erat.

ut & illi codices vetusti. Martialis libro IV. Ep. XII.

Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.

pro *curva* tamen *tabella*, malim *curta tabella fuit.* dixi Amor. II. Eleg. II. sæpe in voce *curta* peccatum. sic Trist. lib. I. Eleg. I.

Contigerisque tuam scrinia parva domum.

cum libri veteres *curva* agnoscant, ego *curta* scribendum opinor. ut & *curta theca* apud Martialem pro *curva* lib. XI. Ep. LIX. *curtum larem* dixit Horatius lib. I. Ep. VII.

Gaudentem parvisque sodalibus & lare curto.

Ita veterrimi libri. non *lare certo. curtum mulum* idem lib. I. Sat. VI. & *curtos Judæos*, Sat. IX. sic *curta fides patriæ* apud Juvenal. Sat. XIV. & *curtum enthymema* Sat. VI. ut illic quoque vetus codex. *Heins. Tulit parva tabella.*] Alveus ipse.

411. *Arbor erat, remanent vestigia.*] Quia

Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
Venit ad expositos (mirum) lupa fœta gemellos.
Quis credat pueris non nocuisse feram?
Non nocuisse parum est: prodest quoque quos lupa nutrit,
Prodere cognatæ sustinuêre manus.
Constitit, & caudâ teneris blanditur alumnis,
Et fingit linguâ corpora bina suâ.
Marte satos scires; timor absuit. ubera ducunt;
Et sibi permissi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit; locus ipse Lupercis.
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Quid

Quia adhuc ejus tempore truncus apparebat, nondum penitus aruerat. *Paul.* *Quæ vocatur Rumina.*] Ut & *ficus ruminalis*, à mamma: Glossæ, *rumis*, θηλὴ ἀρχαϊκῶς. Festus: *Mamma autem dicitur sive ruma & rumen.* Neapol.

412. *Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.*] *Rumina nunc ficus, Romula ficus erat*, Ursini liber, Zulych. Maz. & duo alii. recte. Neque aliter in codice suo emendarat magnus Scaliger. quatuor *Rumula*, mendose. Vidit veram quoque ex Livio lectionem Illustrissimus Neapolis. *Ruminalis fici* præter Livium meminerunt Plutarchus in Romulo, in Problem. & de Romanorum Fortuna, Varro de L. L. & lib. I. de scenicis Originibus, Plinius lib. XV. cap. XVIII. Tacitus Annal. lib. XIV. Servius ad VIII. Æneïd. Festus; alii. *Heins.*

416. *Perdere.*] *Prodere* Thuan. & alter Petav. eleganter. vide Notas Rem. Am. ℣s. 457. *Idem.*

418. *Et fingunt linguâ.*] Perperam scripti multi *lingunt* vel *lambunt*. Adi Notas ad Epist. XX. ℣s. 134. *Idem.* *Et fingit.*] Ut in quinto hujus operis de Achille juxta ægrum Chironem, *manibus fingebat amicis.*

419. *Ubera ducunt.*] Male alii *fugunt*. Trist. I. Eleg. VII.

Quaque tibi quondam tenero ducenda palato
Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.

Cicero initio lib. III. Tusc. Quæst. *Simul atque editi in lucem & suscepti sumus, in summâ opinionum perversitate versamur, ut pene cum lacte nutricis errorem duxisse videamur.* Ita scribo. Juvenal. Satyr. XII.

——quem jam pudet ubera matris
Ducere.

nec dubito quin in Germanici Aratêis quoque reponendum sit,

——si vere Jupiter infans
Ubera Cretææ duxit fidissima capræ.

ubi *mulsit* nunc legitur. Prudentius tamen passione S. Romani,

Multo ante clara, quam capellam Gnosiam
Suxisse fertur Jupiter Martis pater.

nisi & illic *duxisse* reponi placet. *Heinsius.*

420. *Nec sibi promissa lactis aluntur ope.*] Scripti maxima ex parte *promissi*. *Et sibi promissi* duo. *Nec sibi promissi* Voss. Mazar. & quinque alii. *Et sibi permissi* Ursin. & unus Vatic. bene. *Idem.*

421. *Illa loco nomen fecit, &c.*] A lupa ergo *Lupercal* locus ille appellatus est. *Locus ille.*] *Ipse* meliores. *Heins.*

423. *Ar-*

Quid vetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
  Faunus in Arcadiâ templa Lycæus habet.
Nupta, quid exspectas? non tu pollentibus herbis,
  Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcundæ patienter verbera dextræ:
  Jam socer optati nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies, durâ cum sorte maritæ
  Reddebant uteri pignora rara sui.
Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
  Romulus: (hoc illo sceptra tenente fuit)
Si mea non vires, sed bellum injuria fecit;
  Utilius fuerat non habuisse nurus.
Monte sub Esquilio multis incæduus annis
  Junonis magnæ nomine lucus erat.
Huc ubi venerunt; pariter nuptæque virique

Sup-

423. *Arcadio dictos à monte Lupercos.*] Accedit novum alterum etymon, à Lycæo scil. Arcadiæ monte. *Lupercium* enim vere reddes Græce *Λύκαιον*, & *Lupercalia Λύκαια*: quæ festa in ea regione antiquissima. & congruunt aliquantum cum nostris. Vide Plutarch. in vita Cæsaris. Hæc instituta à Lycaone Pelagi filio. Vide Pausan. sub initium lib. VIII. *Neapol.* *Dictos à monte Lupercos?* Lege *ductos*. hoc est originem trahere ex Arcadiâ. sic infra lib. III.

A te principium Romano ducimus anno.
ubi male *dicimus*, vulgo lib. I.

Ipsa mone, quæ nomen habes à carmine ductum.

lib. III. de Saliis, *à saltu nomina ducunt.* Heins.

427. *Fæcunda patienter verbera dextræ.*] Plutarch. in Romulo: *Mulieres adultæ non declinant verbera, proficere ea ad conceptionem & partum rata.* Idque non à plebeis solum, sed à nobilissimis matronis factitatum *Neapol.*

428. *Optatum nomen.*] *Optati* concinnius Maz. *Heins.*

429. *Nam fuit illa dies.*] Aperit nunc unde mos fuerit Lupercis, pellibus caprarum obvias quasque cædendi: hæc enim verbera non ex Evandri adventu, sed post annos plurimos, post raptas Sabinas, ut vides in urbe recepta. Subjicit ergo quod in alio non reperies, ob diuturnam in concipiendo sterilitatem à sexu muliebri aditum lucum Junonis Lucinæ; cumque suppliciter medelam à Dea his malis optaret, auditum ex luco ferunt, ut hircus nuptas iniret. Quod insignis Augur Etruscus interpretatus, cædendas mulieres corio caprarum, quas Luperci Deo Pani facerent. Dictum factum: pristinæ fœcunditati matronæ restituuntur, Lupercis jus verberum datum. *Neapol.*

430. *Rara pignora.*] Rarum fœtum: quia raro parturiebant.

435. *Monte sub Exquilio, &c.*] Lucus Junonis intactus ferro erat sub monte Exquilino. In hoc ergo luco supplicatum est Junoni à nuptis & viris.

436. *Incæduus.*] Quasi non cæduus. *Paul.* *Lucus erat.*] Vide Varronem lib. IV. L. L. in Exquiliarum etymologia.

 441. *Ita-*

Suppliciter poſito procubuêre genu.
Cum ſubito motæ tremuêre cacumina ſilvæ,
Et Dea per lucos mira locuta ſuos.
Italidas matres, inquit, caper hirtus inito.
Obſtupuit dubio territa turba ſono.
Augur erat: nomen longis intercidit annis.
Nuper ab Hetruſcâ venerat exſul humo.
Ille caprum mactat. juſſæ ſua terga maritæ
Pellibus exſectis percutienda dabant.
Luna reſumebat decimo nova cornua motu:
Virque pater ſubito, nuptaque mater erat.
Gratia Lucinæ: dedit hæc tibi nomina lucus;
Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.
Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis;
Maturumque utero molliter aufer onus.
ORta dies fuerit; tu deſine credere ventis.

Per-

441. *Italidas matres inquit ſacer hircus inito.*] *Italias* multi ex melioribus ſcriptis. de quo Met. xv. vſ. 9. unus Farneſ. *Etalides.* an *OEbalidas?* ut lib. III.

Inde diem, qua prima, meas celebrare Kalendas
O Ebalides matres non leve munus habent.

Deinde pro *ſacer hircus* lege cum Maz. duobus Vatic. & Strozzæ libro *caper hirtus.* Voſſii *caper hircus.* ſic & *hirta capella* Virgilio & Avieno ora Marit. caper enim proprie hircus caſtratus, à quo iniri non poterant. *Heinſ.*

444. *Ab Etruſca venerat exul humo.*] Peperit hæc tellus peritiſſimos artis auguralis. Scitum illud, Attium Nævium, hujus diſciplinæ virum magnum, his à patre traditum, ut eam ſolum ediſceret.

445. *Juſſæ ſua terga puellæ.*] *Maritæ* rectius tres ſcripti, atque in iis opt. Mediceus. *Heinſ. Sua terga puellæ percutienda dabant.*] Vere interſcapilium, quod Latinis pars ſub collo, Græcis τὸ κάτωμον: unde noſtrum verbum catomidiari, quod proptium in Lupercalibus vide Scholiaſt. Juvenalis, ad illud,

Agili palmas præbere Luperco.

Neapol.

447. *Decimo nova cornua menſe.*] *Motu* plerique ſcripti. & recte. ut in Obſervationibus jam monuit doctiſſimus Gronovius. Vide notas noſtras ad Epiſt. XI. vſ. 46. quidam codices *curſu.* Heinſ.

448. *Mater erat.*] Concinnius *erant.* Idem.

450. *Habes principium lucis.*] Quia tu naſcentes ad lucem producis, inde à luce *Lucina* dicta es. *Principium tu Dea lucis habes.*] *Eras* duo ſcripti; & pro diverſa lectione Zulich. quod placeret, niſi verbum id ipſum clauſiſſet pentametrum præcedentem. *Heinſ.*

453. *Orta dies fuerit, &c.*] Jam omnes Lupercalium cauſas abſolvit, & longius in his immoratus redit ad inſtituta, hoc eſt, ad dierum ordinem: monetque, poſt Lupercalia die proxima, quæ erit decimo quarto calendas Martias, hoc eſt, decimo ſeptimo die Februarii, credendum non eſſe ventis, & ob id minime

Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non constant: & sex reserata diebus
Carceris Æolii janua laxa patet.
JAm levis obliquâ subsidit Aquarius urna.
Proximus ætherios excipe, Piscis, equos.
Te memorant fratremque tuum (nam juncta micatis
Signa) duos tergo sustinuisse Deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
Tunc cum pro cœlo Jupiter arma tulit.

Venit

me esse navigandum. *Orta dies fuerit.*] Eadem Lupercalium: hac Sol in Piscibus, & ventorum inconstantia per dies sex. Hanc ἀκαταστασίαν faciunt etiam Ægyptii à XXI. fere Februarii usque ad XXVI. *N.*

454. *Perdidit aura fidem.*] Non minus elegans quod libri tres veteres agnoscunt *Prodidit fidem.* sic *prodere fidem*, pro fidem fallere Sallustio Catilinaria: *sed ea sæpe fidem prodiderat, creditum abjurarat.* Cicero in Lucullo, *Prodere officium aut fidem. Prodere commissa fidei* Horatius lib. I. Satyra III. quo & illa Propertii alludunt de Tarpeja libro IV. Eleg. IV.

Prodiderat portæque fidem patriamque jacentem.

superiori etiam versu *fuerit* pro *fuerat* legendum cum plerisque codicibus. *Heins.*

456. *Carceris Æolii.*] Virgil. I. Æneid.

——heic vasto rex Æolus antro
Luctantes ventos, tempestatesque sonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.

Αἴολον, ὅς᾽ ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει. Argon. 4. ℣s. 765. Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων. *Janua lata patet.*] Scribe *laxa* cum uno Ambros. & Gottorph. lib. I. Am. Eleg. VIII.

Clausa sit oranti tua janua, laxa ferenti.
& lib. III. Eleg. I.

Quam tu non poteris duro reserare cothurno
Hæc est blanditiis janua laxa meis.

sic contra *janua stricta*, & *adstricta*. Vide Notas Amor. III. Eleg. I. ℣s. 50. *Heins.*

457. *Jam levis obliqua, &c.*] Eadem die sol relicto Aquario, Piscium ingreditur signum. *Urna obliqua.*] Oblique enim spectat & urna, qua aquas effundit versus pisces: & ideo *obliqua.*

458. *Proximus.*] *Protinus* quinque libri. & duo superiori versu *subsidit.* Heins.

459. *Te memorant.*] Causam refert Piscium in cœlo locatorum, quæ & ab Hygino traditur. Pisces vero duo sunt: alter Notius, alter Boreus dicitur. Boreus inter æquinoctialem & æstivum circulum sub Andromedæ brachio collocatus, arcticum polum spectans constituitur. Alter in zodiaco extremo sub scapulis Equi, non longe ab æquinoctiali circulo collocatus spectat ad occasum: sed pariter in cursu vadunt, & eodem micant tempore. *Paul. Nam juncta micatis signa.*] Junguntur enim modo illo cœlesti, quem Græci dicunt, συνδεσμὸν τῶν ἰχθύων. *Neap.*

461. *Terribilem quondam fugiens.*] Dione, Hesiodo teste, Oceani & Tethyos filia, & Veneris mater fuit: sed sæpe à poëtis pro ipsa Venere ponitur, ut & hîc. *Fugiens quondam Typhona.*] Typhon unus è filiis Terræ fuit.

463. *Ve-*

Venit ad Euphratem comitata Cupidine parvo;
Inque Palæstinæ margine sedit aquæ.
Populus, & cannæ riparum summa tenebant:
Spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.
Dum latet, intonuit vento nemus. illa timore
Pallet; & hostiles credit adesse manus.
Utque sinu natum tenuit, Succurrite Nymphæ;
Et Dîs auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora; prosiluit. Pisces subière gemelli.
Pro quo nunc dignum sidera munus habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
Nec violant timidi piscibus ora Syri.

Proxima lux vacua est: at tertia dicta Quirino.
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.

Sive

463. *Venit ad Euphratem.*] Sed qua Syriam perluit, quam inundat, & Taurum penetrat, licet ab ipso ducat originem: hanc enim habet ἐν τῷ προσβόρῳ μέρει τοῦ Ταύρου. Vide Strab. lib. XI.

464. *Inque Palæstinæ.*] Tres enim veteribus Syriæ: Συρία Κοίλη, Φοινίκη, Παλαιστίνη. Vide Ulpian. in lib. 1. de Censib. & apud Tibull. sic legend. contra mentem Scaligeri: *Alba Palæstino sancta columba Syro.* Hæc Syria Palæstina, eadem quæ Judæa. Hinc & Strabo Judæos jungit cum Syris, lib. XVI. *N.*

465. *Populus, &c.*] Delituit Venus cum filio inter populos arbores, & cannas, & salices, qui in ripis erant.

466. *Tegi hos.*] Venerem cum filio. *Hos quoque posse tegi.*] Lege *his quoque* vel *hic.* nam in uno codice Vatic. *hoc* extat. in quatuor aliis *se quoque. salices has* Maz. & Zulich. *Heins.*

467. *Insonuit vento nemus.*] *Intonuit* Mazar. Voss. pri. Med. & quatuor alii. sic sæpe *tonare* pro *sonare* apud poëtas. *Idem.*

472. *Pro quo nunc cernis sidera numen habent.*] Voss. Arondel. Mazar. & tres alii, *dignum sidera munus.* quod secutus sum. posset & *nunc cælum sidera munus habent* legi. sic Art. Am. *Munus habe cælum. dignum sidera nomen* alii. *Pro quo, qua cernis, sidera nomen* Nauger. Petav. Zulich. & tres alii. *nunc cernis sidera nomen* Ursin. & plurimi alii. Forte,

Pro quo nunc cerni sidera munus habent. Idem.

473. *Genus hoc imponere mensis.*] Quod hæc gens fuerit ἄπιχθυς. non dubium. Athenæus lib. 8. ὃς διὰ τὰ Σύρων πάτρια καὶ ἡμᾶς τῶν ἰχθύων ἀπεστέρησεν. Hinc Comicus ille Timocles apud eundem de Hyperide τοῦ ὀψοφάγου: Τοὺς ἰχθυοπώλας οὗτος ἡμῶν πλουτιεῖ. Ὀψοφάγος γὰρ ὥς τε τοὺς λάρους εἶναι Σύρους. Caussa cur piscibus abstinuerint, non eadem omnibus. *Neapol.*

474. *Ne violent.*] *Nec violant* libri meliores. *Heins. Timidi Syri.*] Ad religionem spectat epithetum; ut in Lemuralibus, *timidusque Deorum.* Convenit & Syris, qui priscis fuere pietate insignes. An conjectura Scaligeri verior, allusisse Nasonem ad Syriam phrenesim? ex esu enim piscium timuit ea gens, ne sibi venter aut membrum aliud intumesceret. *Neapol.*

475. *Proxima lux vacua est.*] XIV. Kalendas Martias. *At tertia dicta Quirino.*] XIII. Kalend. erant Quirinalia

Insti-

Sive quod hasta curis priscis est dicta Sabinis:
(Bellicus à telo venit in astra Deus)
Sive suum Regi nomen posuêre Quirites:
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.
Nam pater armipotens, postquam nova mœnia vidit,
Multaque Romuleâ bella peracta manu,
Jupiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
Pro se, proque Remo, qui mihi restat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in cærula cœli;
Tu mihi dixisti: sint rata dicta Jovis.
Jupiter annuerat. nutu tremefactus uterque
Est polus; & cœli pondera sensit Atlas.
Est locus: antiqui Capream Dixêre paludem.

Forte

Instituta hæc non eodem die quo Romulus esse desiit in terris, sed multo post ejus excessum. *Neapol.*

477. *Sive quod hasta Quiris.*] *Cures* Ursini & Petavii liber. *curis* Maz. Zulich. & quatuor alii. recte, ut & Neapolis vidit. Adi Festum in ea voce. etiam in *Quirinus* & *Quirites.* Heins. *Priscis est dicta Sabinis.*] Testes M. Varro, Festus, Plutarch. &c. Inde iidem Sabini Martem primo *Curinum* appellarunt, & tractu temporis *Quirinum*; cujus statua illis & Romanis nihil aliud quam hasta.

478. *Bellicus à telo.*] Festus: *Curis est Sabinè hasta: unde Romulus Quirinus, qui eam ferebat est dictus.* Neapol.

479. *Sive suo Regi nomen.*] *Suum Regi nomen* meliores. *Heins.* *Sive Quirites.*] Romani. *Posuere nomen suo regi.*] Quod à Quiritibus Quirinus sit dictus.

480. *Junxerat Cures.*] Sabinos. *Romanis.*] Nam ubi inter Romanos & Sabinos compositæ res fuere, par honor Romulo & Tatio datus est, & ex duobus populis unum fecêre. *P. Junxerat ille Cures.*] Hac tamen lege, ut Romani à Tatii patria Curites dicerentur, urbs antiquum ei nomen à Romulo impositum servaret. Vide Plutach. in vita hujus Principis. *Neapol.*

487. *Quem tu tolles, &c.*] Duo veteres, *in cærula cœli.* Utrumque haustum ex Ennii Annalibus, de eodem Rege in numerum Deorum adscribendo *Neapol.* *In cærula cœli.*] Ita Regius, Petav. Zulich. & Mazar. probe. Reliqui *in sidera* vel *ad sidera.* vide Notas Met. XIV. vs. 814. *Heins.*

490. *Cœli pondera.*] Nam Atlas fingitur cœlum humeris sustinere. *Pondera movit Atlas.*] Bene etiam meus liber: *pondera sensit Atlas.* *Pondera movit Atlas.*] *Sensit* quinque nostri. ut Met. IX. *sensit Atlas pondus.* alii *novit.* Heins.

491. *Capreæ dixere paludem.*] *Capream* bene primus Med. sic supra *Carmens porta*, quæ Carmentalis. *collis Quirinus* lib. XIV. Met. pro Quirinali. infra hoc ipso libro ex veteri codice *penetralia Collatina.* atque ita passim veteres. *flumen Tolenum* lib. V. itidem ex antiquis libris. sic via Appia, via Flaminia, via Domitiana, via Trajana, forum Trajanum, aqua Marcia, aqua Claudia, Basilica Ulpia, horrea Sulpicia, & infinita

Forte tuis illic, Romule, jura dabas.
Sol fugit; & removent ſubeuntia nubila cœlum:
Et gravis effuſis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc miſſis abrumpitur ignibus æther.
Fit fuga: Rex patriis aſtra petebat equis.
Luctus erat, falſæque Patres in crimine cædis.
Hæſiſſetque animis forſitan illa fides.
Sed proculus Longâ veniebat Julius Albâ:
Lunaque fulgebat; nec facis uſus erat.

Cum

ta hujuſmodi in antiquis monumentis. *Idem. Capreæ dixêre paludem.*] A qua Nonas illas Quintiles dictas aliqui putarunt *Caprotinas:* ego vero de etymo magis ad Varronem proclino: *Quod eo die*, inquit, *in Latio Junoni Caprotinæ mulieres ſacrificant.* lib. 5. L. L. Vide & Plutarch. poſtrema in vita Romuli, *ἡ δ' ἡμέρα ἡ μετήλλαξεν. Neapol. Capreæ paludem.*] De Caprotinis invenies aliquid in Tom. 1. p. 588. ꝟſ. 257.

492. *Forte tuis.*] *Viris* Maz. Zulich. *Heinſius.*

493. *Sol fugit, & removent.*] Malo *en removent.* Idem. *Sol fugit.*] Notarunt hanc Solis defectionem in Romuli exceſſu veterum omnium monumenta: ſed Dion Halycarnaſſ. addit rem miram in ejuſdem regis conceptione obſervatam; quem vide, illo loco: *Ἔοικε δὲ οὐ μικρὰν ἀφορμὴν παρέχειν τοῖς θεοποιοῦσι τὰ θνητά*, &c. *Neapol.*

495. *Hinc tonat, hinc miſſis.*] *Intonat emiſſis* Mazar. & quinque alii. unus Patav. *immiſſis.* Heinſius.

496. *Rex.*] Romulus ſcilicet. *Petebat aſtra.*] Quaſi cœlum aſcendebat. *Equis patriis.*] Equis Martis. Curru enim ſuo Mars illum in cœlum referebat. *P. Fit fuga.*] Græci inquiunt, diem illum Romani, *τὴν τροπὴν τοῦ πλήθους.* id eſt, POPLIFUGIA, appellarunt, ut habet vetus Kalendarium. Vide & Varron. lib. 5. de L. L. & Macrob. *Neap.*

497. *Luctus erat &c.*] Flebat populus Romuli mortem, & parricidii ſenatus accuſabatur: creditumque eſſet, à patribus interfectum fuiſſe, niſi adveniens ex Alba Julius Proculus juraſſet, vidiſſe Romulum humana forma auguſtiorem. & alia, quæ mox dicemus.

499. *Sed Procul è longa.*] Scribe,

Sed Proculus Longâ veniebat Iulius Albâ.

Quomodo codex Læti: duo Farneſ. unus Patav. Zulich. & Mazar. optime, & ex fide hiſtoriæ *Iulius* enim *Proculus* paſſim vocatur à ſcriptoribus. Sic Livius, Halicarnaſſeus, Plutarchus, Florus, Jul. Obſequens, Xiphilinus, Tatianus contra Græcos, Lactantius, Tertullianus & Auguſtinus non uno loco. niſi quod *Proculum* nonnulli ex iis, omiſſo *Iuli* prænomine, appellarunt. *Heinſ. Veniebat Iulius Alba.*] Hic faſſus Romulum vidiſſe, & in eo quid humano majus: iſti creditum, & ſedati plebis animi, cum & dictis jusjurandum addidiſſet. Vide Xiphilin. ſub finem Auguſti. Perjurium illud velut hæreditarium poſtea uſui fuit in omni Cæſarea conſecratione. Vide & Juſt. Martyr. Apologia II. *Producentes quempiam quo jurejurando confirmet, vidiſſe ſe è rogo in cælum aſcendere ardentem Cæſarem?* Neapol.

500. *Lunaque fulgebat.*] *Surgebat* Petav. & multi alii. etiam bene. ſic Met. VIII.

Sexta reſurgebant orientis cornua Lunæ.

Heinſ. *Lunaque fulgebat.*] Tu refer ad Romanum diem, qui ex media nocte in mediam noctem terminabatur. Ergo hodierna prima luce, prima parte diei. & ſic etiam nox eſſe poterat.

501. *Sepes.*

Cum ſubito motu nubes crepuêre ſiniſtræ.
  Rettulit ille gradus: horrueruntque comæ.
Pulcher, & humano major, trabeâque decorus
  Romulus in mediâ viſus adeſſe viâ:
Et dixiſſe ſimul, Prohibe lugere Quirites:
  Nec violent lacrymis numina noſta ſuis.
Thura ferant, placentque novum pia turba Quirinum.
  Et patrias artes militiamque colant.
Juſſit: & in tenues oculis evanuit auras.
  Convocat hic Patres: juſſaque verba refert.
Templa Deo fiunt. collis quoque dictus ab illo:
  Et referunt certi ſacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum feſta vocetur,

Acci-

501. *Sepes tremuere.*] Prim. Ambroſ. *ſonuere*, & novem alii. quidam *nubes crevere*, quos inter Mazar. & Zulich. & Arond. pro *crepuere.* quomodo recte Voſſianus, addito interpretamento, *Dis proſpera, hominibus ſiniſtra.* ut ad omen alludat, quod ex ſiniſtro fulmine ac tonitru captabant. Virgil. lib. VIII.

Suſpiciunt: iterum atque iterum fragor increpat ingens.
Arma inter nubem cæli regione ſerenâ
Per ſudum rutilare vident, & pulſa tonare.

ita vetuſtiſſimus codex Mediceus. Perperam vulgati *fragor intonat.* cum *tonare* mox ſubſequatur. ſequenti verſu *horrueruntque* pro *horruerantque* Petav. Mazar. Urſin. Voſſ. & decem alii. de quo ad Epiſt. VII. ℣ſ. 166. *Heinſ.*

505. *Et dixiſſe ſimul.*] Malim, *dixiſſe viro.* Idem.

506. *Ne violent.*] *Nec* meliores. & ſequenti verſu, *placentque.* Idem.

508. *Et colant patrias artes.*] *Hæ tibi erunt artes, paciſque imponere morem, Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.*

509. *Oculis evanuit auras.*] Puto *evanuit ocius.* Scriptum fuerat nempe *ocius evanuit.* niſi forte malis, *in tenuem ex oculis evanuit auram.* ut apud Virgil. IX.

Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram. Heinſ.

510. *Convocat hic populos.*] *Patres* primæ edit. & ſex ſcripti cum Naugeriano. *Idem.*

511. *Collis quoque dictus.*] Non adeo verum quin titubet. Feſtus: *Quirinalis collis qui nunc dicitur, olim Agonus appellabatur, antequam in eum commigrarent fere Sabini Curibus venientes, &c. à quo hanc appellationem ſortitus eſt, &c.* N. *Templa deo faciunt, &c.*] Verbis Proculi plebs mota eſt, Quirino templum dedicavere in eo colle, qui ab hoc, *Quirinalis* dictus eſt.

512. *Certi ſacra paterna dies.*] Ergo Quirinalia ſtata & annua. Vide Dionyſ. lib. 2. *Neap.*

513. *Lux quoque cur eadem.*] Eadem die, qua Quirini feſtum eſt, ſeu Quirinalia celebrantur, feriæ ſunt ſtultorum, quas ita diffinivit Pompejus: Stultorum feriæ appellabantur *Quirinalia*, quod eo die ſacrificant hi, qui ſolemni die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt. in qua quidem ſententia & ipſe poëta eſt. *P. Stultorum feſta vocetur.*] Vide Plutarch. Quæſt. Rom. & Feſtum Pompejum. *Neap.*

514. *Sed*

Accipe: parva quidem caussa, sed apta subest.
Non habuit tellus doctos antiqua colonos:
  Lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio quam curvo laudis aratro:
  Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant:
  Primitias Cereri farra resecta dabant.
Usibus admoniti flammis torrenda dedêre;
  Multaque peccato damna tulêre suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favillas;
  Nunc ipsas igni corripuêre casas.
Facta Dea est Fornax: læti Fornace coloni
  Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis

Maxi-

514. *Sed apta subest.*] *Fides* Voss. & Maz. Lego *fide*, pro fidei. quomodo noster non uno loco in Metamorphoseon libris, Virgilius, aliique ex optimis scriptoribus locuti. sic *commissa fide* pro fidei apud Horatium Sat. III. lib. I. *Heins.*

519. *Veteres jaciebant farra.*] Pari significatione dictum à Demosthene *καταβάλλειν σπέρμα*. Porro far in usu Romanis ccc. annorum spatio fuisse, tradit M. Verius Flaccus apud Plinium lib. 18. Hist. Nat. cibus ex eo confectus appellatus *farratum*. Vide Juvenal. Sat. XI. *Neap.*

520. *Farra resecta.*] *Secata* quidam ex melioribus. & *dedere* sequenti versu pro *dederunt*. Heins.

521. *Usibus admoniti.*] Poëta inquit, veteres utilitate admonitos far torrere cœpisse, sed torrendi ignorantia damna plurima tulisse. Nam usque adeo torrebant, ut in cinerem verterentur: & casæ, ubi torreretur, sæpe adurerentur. Instituta igitur Fornaci deæ fuere *Fornacalia*, quo torrendæ fruges temperarentur.

522. *Suo peccato.*] Sua ignorantia. *P.* *Damna tulere suo.*] Nam secuta sementis jactura ex ignota torrendi ratione. *N.*

524. *Nunc ipsas ignes.*] *Igni* Ursin. Læti, Maz. & octo alii. *Heinsius.*

525. *Facta Dea est Fornax.*] A Numa habuit initium, & festa quæ Fornacalia vocata. Plin. lib. 18. cap. 2. *Numa instituit Deos fruge colere, &c. Is & Fornacalia instituit, farris torrendi ferias.* sed fecit indictitias, non statas. Hinc illi, qui ea die cum Fornicalia indicebantur, feriari non poterant, Quirinalibus sacra illa omissa coacti peragere. Forte quia hæc inter popularia. Festus: *popularia sacra sunt, quæ omnes cives faciunt; nec certis familiis attributa sunt: Fornacalia, Parilia, &c.* Opposita ergo his privata, Gentilitia & Familiaritia sacra. *Neap.*

526. *Ut fruges temperet.*] *Ut vires temperet* prim. edit. & tres scripti. sequenti versu *nunc Fornacalia* meliores. *Heins.*

527. *Curio legitimus.*] Romulus urbem trifariam divisit, & unicuique parti unum præfecit: hi appellati fuere tribuni. Rursus unamquamque tribum in denas divisit partes. has appellavit *curias*, quæ triginta fuere. Singulis curiis singulos præfecit. hos appellavit curiones. Sed curionum officium erat, sacris præsidere, festa & ludos populo prædicare, & ordinibus in militia præesse.

Curio

Maximus indicit; nec ſtata ſacra facit.
Inque Foro, multâ circum pendente tabellâ,
Signatur certâ Curia quæque notâ.
Stultaque pars populi, quæ ſit ſua curia, neſcit:
Sed facit extremâ ſacra relata die.
EST honor & tumulis. animas placate paternas;
Parvaque in extinctas munera ferte pyras.

Parva

Curio ergo, quaſi ille qui curiæ præerat, Fornacalia feſta indicebat. nam non erant ſtata. *Curio Maximus indicit: nec ſtata ſacra.*] Hic caput & ἔξαρχος XXX. Curionum. Hujus auctoritate, Curiæ & illi regebantur. Græce diceres ἀρχηλοχαγόν. Curiones enim Dionyſius φρατριάρχους καὶ λοχαγοὺς appellavit: inde Curialium conventus φρατριαστῶν σύνοδοι. Et obſervandum, Curionem maximum ad annum V. C. DXLIV. ſemper ex patribus creatum, ex plebe vero deinceps. Liv. lib. 27. *Legitimis verbis.*] Ut illa apud Arnob. lib. 7. LAVATIO DEUM MATRIS EST HODIE. JOVIS EPULUM CRAS EST, &c. *Legitimum* erat, quicquid certa formula dicebatur ſive ediſcebatur.

528. *Indicit.*] Hinc Curiones ſive Cuſiones in Carmine Saliari, hoc eſt, Calatores, ſive Sacrorum præcones. *Neapol.*

529. *Multa tabella.*] Nam à ſingulis curiis ſingulæ tabellæ, & erant numero quinque & triginta. Romulus triginta inſtituit, ſed poſtea quinque ſuperadditæ fuere. *P. Pendente tabella.*] In eâ exaratum, ut hæc populi pars in Titia curia cogeretur, pars in Tifata, pars in Saucia, reliqua in attributis cuique curiis: hæ velut ædiculæ erant, in quibus, qui urbem colerent, ſingillatim in ſuâ quiſque ſacra faceret. *Neapol.*

532. *Sacra relicta.*] Opt. Ambroſ. Voſſ. Arond. Mazar. & tres alii *relata.* bene. ſacra in diem extremum relata. paulo ante dixerat,

Et referunt certi ſacra paterna dies.

lib. I.

Reſpiciet Titan actas ubi tertius Idus,
Fient Parrhaſiæ ſacra relata Deæ.

ſic *ferre* & *referre leges* vel *jura.* Martialis lib. VI.

Julia lex populis ex quo, Fauſtine, relata eſt.

ita quidam ſcripti. non *renata.* quod tamen non damno. Propert. libro. I. Eleg. V.

Et vetera oblitis jura referre foris.

quomodo Notis ad præcedentem librum illa caſtiganda eſſe monuimus ex veſtigiis membranarum. nunc *jura refer ſociis* illic ſcribitur inconcinne. *Heinſ. Die extrema.*] Extrema parte diei, poſteaquam cæteri ſacrificium abſolviſſent. *P.*

533. *Eſt honor & tumulus.*] Quirinalibus Feralia ſuccedebant, ſed poſt dies tres. In his juſta piis manibus ſolvebantur: quod hoc etiam menſe Græci peragebant. Heſych. Μιαρὰ ἡμέρας τοῦ Ἀνθεστηριῶνος μηνὸς, &c. Notum Antheſterionem inter menſes Atticos Februarii & Martii Romani partem complexum. *Neapol.*

534. *In exſtructas munera ferre pyras.*] *In exſtinctas pyras* Mazar. & unus Vatic. recte. tumulos & ſepulcra intelligit. ſic lib. V.

Et tamen extincto cineri ſua dona ferebat,
Compoſitique nepos buſta piabat avi.

Idem Mazar. *ferte pyras.* Lege,

Eſt honor & tumulis, animas placate paternas,
Parvaque in extinctas munera ferte pyras. Heinſ.

535. *Pietas*

Parva petunt Manes. pietas pro divite grata eſt
Munere. non avidos Styx habet ima Deos.
Tegula projectis ſatis eſt velata coronis;
Et ſparſæ fruges, parcaque mica ſalis:
Inque mero mollita Ceres, violæque ſolutæ.
Hæc habeat mediâ teſta relicta viâ.
Nec majora veto: ſed & his placabilis umbra eſt.
Adde preces poſitis & ſua verba focis.
Hunc morem Æneas pietatis idoneus auctor
Attulit in terras, juſte Latine, tuas.
Ille patris Genio ſolennia dona ferebat;
Hinc

535. *Pietas pro divite grata eſt Munere.*] Malo *gratis.* ut *τὸ eſt* ſubintelligatur. Pietas apud gratos manes eſt pro magno munere. *Idem.*

537. *Tegula porrectis.*] *Prorectis* excerpta Politiani & unus Medic. Lege *projectis coronis.* & ſic alter Maz. pro diverſa lectione. Coronæ poſt exacta convivia à domum abeuntibus projiciebantur. Amor. I. El. VI.

At tu non latis detracta corona capillis,
Dura ſuper totâ limina nocte jace.
Tu domina, cum te projectum mane videbit,
Temporis abſumti tam male teſtis eris.

Epiſtola Cydippæ,

Projicit ipſe ſuas deductâ fronte coronas,
Spiſſaque de nitidis tergit amoma comis.

Val. Max. lib. VI. cap. IX. *coronam capiti detractam projecit.* Idem. *Velata coronis.*] Hæ etiam ſolitæ in ſepulchra mortuorum afferri: ideo eædem noſtro, lib. III. Triſt. ſunt *Feralia munera.* Et in lapide priſco hæc lego: ET AD MONUMENTUM ITUM ADITUM AMBITUM ADQUE HAUSTUM CORONARE VESCI MORTUUM MORTUAS MORTUOSVE OSSA INFERRE UT LICEAT. Scito hæc non omnibus paruiſſe, ſed iis quibus à monumenti domino permiſſum. quibus non nominatim excipiebantur. *N.*

538. *Et ſparſa fruges, parvaque mica ſalis.*] Quidam ex melioribus *ſparſaque.* non male. Urſin. Petav. & unus Vatic. *parcaque.* Puto,

Et parcæ fruges, parcaque mica ſalis.

parum molæ ſalſæ. *Heinſ.*

539. *Inque mero mollita Ceres.*] Hæc aut panis vino madidus. aut farina vino ſubacta. Vide Feſtum. *Neapol.*

540. *Teſta relicta via.*] *Teſta reperta* Naugerianus. non male. Lego tamen *relecta.* pro recollecta. ut apud Horatium, *Omnem relegit idibus pecuniam* pro recollegit, fractam teſtam & inutilem innuit. *curtam* dixit infra ỷſ. 645. ubi vide quæ notamus. ſimile mendum ſuſtulimus Met. VIII. ỷſ. 173. ubi *filo relicto* pro *relecto* male legebatur. *Heinſius.*

541. *Nec majora veto.*] Multum ſane conſumſit antiquitas in his epulis monumentariis. Vide Tertullianum de reſurrect. carnis. *Neapol.* *Nec veto majora.*] Non prohibeo, quod majora facias ſacrificia.

544. *O juſte Latine.*] Latinum genitum ex Fauno & Marica nympha Virgil. dixit. *Paul.* *In terras, juſte Latine.*] Bene in Latium: nam ritus antiquior & à Plutone initium ſuum habuit. Vide & Diod. Sicul. lib. V.

545. *Solennia dona.*] Prima tulit ille patris reliquiis in Sicilia noſtra ubi conditæ. *Neapol.* *Genio patris.*] Deo loci: pro ipſo loco, in quo pater erat ſepultus.

546. *Edi-*

Hinc populi ritus edidicêre pios.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella, Parentales deseruêre dies.
Non impune fuit. nam dicitur omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo: bustis exîsse feruntur,
Et tacitæ questi tempora noctis avi.
Perque vias Urbis, Latiosque ululasse per agros
Deformes animas vulgus inane, ferunt.
Post ea præteriti tumulis redduntur honores;
Prodigiisque venit funeribusque modus.
Dum tamen hæc fiunt, viduæ cessate puellæ:
Exspectet puros pinea tæda dies.
Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri,
Comat virgineas hasta recurva comas.

Conde

546. *Edidicère novos.*] *Pios* plerique scripti. Arond. *suos.* Heins.

547. *Gerunt pugnacibus armis Bella.*] *Legunt* Maz. Voss. Zulich. Idem Maz. & duo alii *deseruisse* sequenti versu pro *deseruere.* Idem.

548. *Deseruere dies parentales.*] Diem parentalium sacrorum, in quibus pro parentibus seu majoribus extinctis epulæ sepulchris ferebantur. *Paul. Parentales deseruere dies.*] Tibi sit in hoc fides, mi magister: nam si eam annalium sequimur, non meminimus legisse, Parentalia aliquando ob bella intermissa. *Neapol.*

550. *Suburbanis rogis.*] Hi enim ante urbem excitabantur. *Neapol.*

553. *Latosque ululasse per agros.*] Vossianus *Latiosque.* ut & tres Medicei. haud dubie recte. sic lib. III.

—— *quid in Latios illa veniret agros?*

lib. v.

Exul ab Arcadiâ Latios Evander in agros
Venerat.

Met. XIV. ex antiquis libris, *Latios errat vesana per agros.* plurimi *latos ululasse.* mox pro *fient* meliores *fiunt.* Heins.

556. *Prodigiisque venit funeribusque.*] Has species miraculorum repulsas vide in Arnobio lib. VII. adversus Gentes.

557. *Viduæ cessate puellæ.*] His igitur diebus vitabantur viduis nuptiæ, ut novis feriis & atris aliquot lucibus: sed ferias minime religiosas ajebat olim solus Verrius Flaccus, idque non futili ratione. Vide Macrob. I. Saturnal. *Neapol.*

558. *Exoptat puros.*] Ac si hi impuri: ita est; nec alia causa dixerunt Græci τοῦ Ἀνθεστηριῶνος ἡμέρας μιαρὰς, ut ex Hesychio probavimus. *Pinea teda.*] *Pinea*, an *spinea* legendum, in incerto est: cum spinus & pinus utraque pro face novis nuptis in usu fuerit. Illud maneo, accensam è foculo maritæ, non viri. Varro apud Nonium de vita P. R.

559. *Matura videbere matri.*] Idem vetat cuique virgini, ætate etiam nubili. *Neapol.*

560. *Hasta recurva comas.*] Hæc acus celibaris, diversa ab acu comatoria, qua compago crinium sustinebatur, & quæ Græcis βελόνης. De celibari vide Festum & Plutarch. qui δοράτιον vocat, ut noster

Conde tuas, Hymenæe, faces; & ab ignibus atris
Aufer. habent alias mœsta sepulcra faces.
Dî quoque templorum foribus celentur opertis:
Thure vacent aræ: stentque sine igne foci.
Nunc animæ tenues, & corpora functa sepulcris
Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.
Nec tamen hæc ultra, quam tot de mense supersint
Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
Hanc, quia justa ferunt, dixêre Feralia lucem.
Ultima placandis manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
Sacra facit Tacitæ: vix tamen ipsa tacet.

Et

noster in Quæstionibus Romanis. *Neapol.*

561. *Conde tuas Hymenae faces.*] Κήρυς γαμηλίυς. *Neapol.*

563. *Foribus celentur opertis.*] Ut arcerentur ab aspectu funesto: qua de causa hoc etiam vetitum iis qui rem sacram facturi erant, ut Pontifici, flamini Diali & aliis ministris: quin statuas Deorum in viis positas, si illac funestum aliquod transferendum erat, panno velatas memini legisse. *Neapol.*

567. *Nec tamen hoc ultra, quam cum de mense supersunt.*] *Hac* meliores, & *tot de mense supersint.* optime. sequens pentameter confirmat. *Heins.*

568. *Quot habent carmina nostra pedes.*] Si recte verba capio, ostendit XII. Kalendas Februarias finita Feralia: sic remanent è mense dies undecim, & his includo diem ipsum Feralem; in quo Vates aberrat a veteribus Kalendariis, quibus Fetalia sunt die XXI. Februarii. Suspicor ego, incepisse Feralia à VI. Idus, terminataque XII. Kalendas; hæc inquit, non ultra, *cum tot de mense supersunt.* Et non elicitur ex his; per undecim dies continuata Feralia; sed per aliquot: nam supra dixit, *dies parentales.* Vide & Athenæum lib. III. de Februarii etymo. *Neapol.*

569. *Hanc quia justa, &c.*] Ab hoc igitur, quod epulæ sepulchris ferantur, feralis dies dicta est, & *feralia sacra.*

571. *Ecce anus in mediis.*] Recenset nunc quid actum ultima Feralium luce. Ut vides, anicula cum puellulis nymphæ Mutæ nescio quid magicum parant. Præerat hæc Dea compescendis linguis. Debet Regi Numæ suum cultum. Vide & Plutarch. nunc ambigas quid velint hoc sacrificio veteres, & cur potissimum Parentalibus adjunxerint: forsan ut nos edocerent, manes convitio non lacessendos. *Neap.*

572. *Tacitæ.*] Deæ Mutæ. *Nec tamen ipsa tacet.*] Quia silentibus utitur. *Non tamen ipsa tacet.*] *Vix tamen* ex melioribus nonnulli. pro *anus annosa* superiori versu, quod paulo durius videtur, *vinosa* malim. hoc enim si volebat, poterat *longæva* aut *grandæva* dixisse. certe liber Gottorph. *animosa.* mox dicet, *ebriaque exit anus.* Anus vino deditas esse notum est. qualis illa apud Plautum merobiba. & apud Græcos comicos passim lib v. Fast. de sacris Bacchi,

Cur anus hoc faciat quaris? vinosior ætas
Hæc erat, & gravidæ munera vitis amat.

sic *vinosus senex* Anacreon nostro l. III. Art. dictus, & *Homerus* Horatio *vinosus.* Propertius lib. IV. Eleg. V.

Terra tuum spinis obducat, lena, sepulchrum,

Et

Et digitis tria thura tribus ſub limine ponit,
  Qua brevis occultum mus ſibi fecit iter.
Tum cantata ligat cum fuſco licia rhombo;
  Et ſeptem nigras verſat in ore fabas.
Quodque pice adſtrinxit, quod acu trajecit ahenâ,
Obſu-

Et vetula invisam sentiat umbra sitim.

ita locum mendoſum eſſe ſcribendum opinor. de quo pluribus ad ipſum Propertium. *Heinſ.*

573. *Ponit tria thura.*] Id eſt, tria thuris grana. *Sub limine.*] Et cur ſub limine: qua tranſituri eſſent detractores, quorum linguas compeſcere volebant. *P.*

574. *Mus ſibi fecit iter.*] Tria igitur grana thuris jacet ad limen, qua murium aditus ad ſua domicilia. *Neapol.*

575. *Cantata tenet cum fuſco licia plumbo.*] *Ligat* ſex ex vetuſtioribus, & decem alii. quomodo magicis iſtis in Ciri Virgiliana,

Terque novena ligat triplici diverſa colore
Fila.

Deinde novi, & plumbum eſſe, quod nigrum vocetur, & eſſe ejus quoque uſum in magicis, contra *albi plumbi* meminiſſe cum alios, tum Lucretium. ſed cum in multis veteribus ſit *bombo*, vel *bumbo*, amplector quod in Politiani codice & uno Patavino pro diverſa lectione erat notatum, *rhombo*. Amor. I Eleg. VIII, ubi licia cum rhombo conjungit,

Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equa.

Erat enim Rhombus *figura tetrapleuros, non tamen recti anguli* apud Geometras. In rebus magicis trochus eſt ſeu turbo qui rotabatur, liciis nunc verſicoloribus nunc pullis nexus, unde *Staminea rhombi rota* apud Propertium. Heſych. Ῥόμβῳ, περιφορᾷ κινήσει. Suidas κύλινδρον interpretatur. hinc ῥομβεῖν, σφενδονᾷν. & ῥομβώδης παράταξις apud rei militaris ſcriptores & apud Eubulidem comicum, Δημοσθένους ῥομβοστωμυλήθρα, pro Demoſthenicæ linguæ volubilitate eleganter dicitur. apud Theocritum in Pharmaceutria ῥόμβος χάλκεος eſt, quem τροχὸν χάλκεον Scholiaſtes interpretatur. quare poſſit vulgata lectio ferri hoc Ovidii loco, ut rhombus plumbeus ſubintelligatur. apud Propert. *magico torti ſub carmine rhombi.* & *torti magicâ vertigine rhombi* Lucano, lib. VI. Martial. lib. XII. Ep. IX.

Cum ſecta Colcho luna vapulat rhombo.

ubi rectius legas *Iölco rhombo.* nam l. IX. idem *Theſſalico Lunam deducere rhombo* dixerat. ſic *Iolcos venenorum ferax* Horatio. apud Propertium etiam male vulgo legitur,

Colchis Colciacis urat aëna focis.

pro *Iolciacis.* nam in Theſſaliâ Æſon ab illâ recoctus. In Ciri Virgilianâ,

Temtat Iolchiacis animum defigere votis.

quod mendum etiam pleroſque Ovidii codices, ex veterrimis occupavit l. VII. Met. illo verſu,

Victor Iolciacos intrat cum conjuge portus. Heinſ.

Licia.] Quæ neverit virginea manus. *Cantata.*] Incantata. *Cum fuſco licia plumbo.*] Licia ad implicandas linguas, plumbum ad reprimendas adhibet. *Ant.* *Cum fuſco licia plumbo.*] En utrumque ad rem magicam. Vide Pſellum lib. de Dæmonibus. *Fuſco plumbo.*] Hujus duo genera, nigrum & candidum. Lege cap. Plin. XVI. & ſequens lib. XXXIV.

576. *Nigras verſat in ore fabas.*] Quod actum etiam in Lemuralibus. *Paul.* *Et verſat ſeptem fabas nigras in ore.*] Per fabas nigras mortui referebantur: quibus ut ſilentium datum eſt, ita detrahentibus ſilentium incuteretur.

577. *Quodque pice adſtrinxit.*] Demum

Obſutum mænæ torret in igne caput:

Vina

mum caput aut vere humanum, aut ex alia materia huic ſimile, pice linebat, & acu pingebat à cranio ad mentum. legitur in antiquo noſtro codice: *Obſuto mento torret in igne caput*. dein vivis carbonibus admotum, aridum jam vino conſpergebat. *Neapol.*

578. *Obſutum mentâ torret in igne caput.*] Diu fateor me hæſiſſe in hoc loco. nam, quod in nonnullis exaratum *mento* offendebam, parum aberat quin *lento igne* ſcribendum arbitrarer. ut Triſt. III. Eleg. XI.

Et falſum lento torruit igne bovem.

& mox,

—— hunc lentis carbonibus ure.

& Arte Amat.

Ignibus hic lentis uretur, ut humida tæda.

ita & alii paſſim. Nunc, dum veterrimos codices conſulo, longe aliter videtur. Naugerianus certe & Urſini, *Obtuſum menta*. Petav. & unus Put. *Obſutum menta*. Zulich. *Obſutum mena*. quomodo & in Mazariniano fuiſſe à manu primâ videtur. Lege *Mænæ caput*. Singula nunc videamus. primo *Obſutum* bene ſe habet, etſi libri ex fidiſſimis nonnulli *Obtuſum* ſuggerant. Obſuebatur enim acu & pice os mænæ. Virgil. l. IV. Georg.

—— huic gemina nares & ſpiritus oris
Multa reluctanti obſuitur.

ita venerandæ vetuſtatis Mediceus. non *obſtruitur* cum vulgatis Florus lib. IV. cap. XII. *unius os ſutum, prius abſciſſa lingua.* Lege *os obſutum*, *obſuta lectica* Suetonio in Tiberio cap. 64. noſter lib. X. Metam.

Jamque gravem creſcens uterum perſtrinxerat arbor,
Pectoraque obſuerat, collumque operire parabat.

ita cenſeo ſcribendum, non *obruerat*. *os conſuere* apud Senecam Ep. XLVII. *ſic fit ut iſti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. At illi, quibus non tantum coram dominis, ſed cum ipſis erat ſermo, quorum os non conſuebatur, parati erant pro domino porrigere cervicem.* ſic noſter ſupra, *verubus tranſſuta ſalignis exta.* ubi male multi ex ſcriptis *transfixa* vel *transjecta*. *tranſſutos OEdipi pedes* dixit Seneca Phœniſſis. Nunc de mæna. Mæna piſciculus marinus, qui Græcis μαινὶς, non magni pretii, & ſale condiri ſolitus in vaſis ſive orcis. Hinc Perſius,

Mænaque quod primâ nondum defecerit orcâ.

atque hoc eſt quod Martialis vult. l. XII. Ep. XXXII.

Fuiſſe gerres atque inutiles mænas
Odor impudicus urcei fatebatur,
Qualem marinæ viſit aura piſcinæ.

ubi nollem doctiſſimum Rondeletium hæſiſſe, ac *hircii* pro *urcei* repoſuiſſe. Mænas enim ſaliri ſolitas ex Plinii quoque loco non uno apparet. opponit eas acipenſeri Cicero lib. II. de Finibus: *Qui voluptatem contemnunt, eis licet dicere, ſe acipenſerem mænæ non anteponere.* Ad exilitatem earum alludit Martialis, cum *breves mænas* alicubi vocat, ut & Arnobius *cum piſtricum & mænarum dominum* Neptunum appellat. Gloſſæ Stephani, Μενὶς ἰχθύδιον. Lege Μαινὶς: quicquid ordo literarum iſti lectioni repugnat. Hujus uſus plurimus in ſacris inferis, quomodo hic apud noſtrum. Euſtathius in Homerum: Θύεναι μαινὶς τῇ Ἑκάτῃ, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν τῇ Σελήνῃ. διὰ τὸ δοκεῖν ἔστιν οἷς μανιῶν αἰτία εἶναι. Hinc μαινίδας καὶ τριγλίδας Ἑκάτης βρώματα vocat Antiphanes ἐν Ἀγροίκῳ apud Athenæum lib. VII. Nihil igitur mirum, ſi Deæ infernæ, qualis Tacita hæc noſtra, idem, qui & Hecatæ, piſcis dedicetur: deinde Deæ Mutæ, mutum animal. Quid quod Mæna Deæ Tacitæ ſacra poteſt videri, ob cognationem nominis, ſiquidem Athenæus lib. VII. docet id in multis obtinuiſſe: ac propterea τρίγλην ſacram fuiſſe Hecatæ, quod illa τριοδῖτις καὶ τρίγληνος ſit dicta. Ἀπολόδωρος δὲ ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Ἑκά-

Ἑκάτη φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν τοῦ ὀνόματος οἰκειότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός· Addit & causas, cur citharus piscis Apollini, Mercurio boces, exocætus Baccho, Veneri phalaris, aphya Neptuno, atque ita porro pisces alii aliis dîs consecrentur. Est autem cognatio nominis inter mænam piscem & Deam Tacitam, quod illa etiam Mania sit dicta. Mania certe Macrobio in Saturnalibus & Arnobio mater Larum, quemadmodum nostro & Plutarcho in Numâ Tacita. Eandem Laram & deam Mutam vocat Lactantius, quomodo & noster paulò post appellabit. Alii Larundam. sed Maniæ nomen illi proprium fuisse in carminibus Saliaribus ex Varrone lib. VIII. L. L. discimus. Mænam igitur cum Eustathius loco supra jam allato deducere videatur ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, ac Furias etiam seu Eumenidas μανίας dictas fuisse ex Pausania liqueat, nihil impedit nomen maniæ inde quoque derivari. Caput præterea mænæ ad fulmen expiandum adhiberi Plutarchus nos docet, eumque ritum à Numâ promanasse. In cujus vitâ, fabulam de Jove Elicio recensens à nostro quoque narratam libro Fast. III. hæc addit interalia, ἐπεὶ δὲ ἔγνωσαν ἑαλωκότες ἰσχυρὰν καὶ ἄφυκτον ἅλωσιν, ἄλλα τε προθεσπίσαι πολλὰ τῶν μελλόντων καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς κεραυνοῖς ἐκδιδάξαι καθαρμὸν, ὃς ποιεῖται μέχρι νῦν διὰ κρομμύων, καὶ τριχῶν, καὶ μαινίδων, ἔνιοι δὲ οὐ τοὺς δαίμονάς φασιν ὑποθέσθαι τὸν καθαρμὸν, ἀλλ᾽ ἐκείνους μὲν καταγαγεῖν τὸν Δία μαγεύσαντας. τὸν δὲ θεὸν ὀργιζόμενον τῷ Νουμᾷ, προστάττειν ὡς χρὴ γενέσθαι τὸν καθαρμὸν κεφαλαῖς. ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Νουμᾶ, κρομμύων, εἰπεῖν, ἀνθρώπων τὸν δὲ αὖθις ἐκτρέποντα το τοῦ προστάγματος, δεινὸν, ἐπερέσθαι θριξίν. ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Διὸς ἐμψύχοις, ἐπαγαγεῖν τὸν Νουμᾶν μαινίσι. Arnobius initio lib. V. ubi ex Val. Antiate eandem rem narrat, *Jovem diu cunctatum expiabis dixe capite fulgurita, regem respondisse cæpitio, Jovem rursus, humano: retulisse regem, sed capillo. Deum contra, anima, mana subjecisse Pompilium.* Ita scribendus locus mendosissimus. vulgati, *piscis subjecisse Pompilium.* sed codex Regius τὸ *piscis* non agnoscit. vox *anima* absorpserat sequentem vocem *mana* ob cognationem literarum, quod & alii jam sunt subodorati. Apud Plautum Pœnulo Act. V. sc. V. *Deglupta mana.* ut libri meliores agnoscunt illic. cujus loci oportune me admonuit ocellus ille bonarum artium Gronovius meus. Male viri eruditi ex *mana* illic *Manadem* concinnant. *Degluptam manam* vocat lepide hominem glabrum & nullius pretii. recte etiam fœmineum pisciculi molliusculi nomen dat cinædo. Sic Fidus Cornelius Nasonis Gener Corbuloni *Struthiocamelus depilatus* dicitur apud Senecam de Constantia sapientis. Præterea hominem fœtidum & male olentem hoc convitio designat, quomodo *halec viri* paulo ante dixerat. ita enim scribo. *Halec viri* igitur, *fæx viri*, & quidem salsamentaria, quæ omnium putidissime olet. unde & *putre halec* Martiali dicitur. Pergit convitiando Plautus, & addit ἀλλαγορὰς *hama.* ita enim rectius leges cum Ms. Camerarii, quam ἀλς ἀγορᾶς. ἀλλαγορά. Forum salsamentarium hamæ vasis odor est ingratus. Fœtorem quoque hominis designat, cum *alli ulpicique plenum* paulo post nuncupat. Salsamenta autem esse gravissimi odoris quis nescit? quod jam supra in loco Martialis de urceo, in quo mænæ fuerant conditæ, vidimus; qui ad illustrationem hujus Plautini nonnihil facit. Denique mænarum etiam noster meminit in Halieutico,

Fæcundumque genus Mana Lamyrosque Smarisque.

Ita enim est scribendum. Atque hæc pluribus forte, quam par erat. sed in loco hactenus non intellecto si feliciter, ut spero, versati sumus, periculum non est, ne dicamur nimii fuisse. *Heins.*

Vina quoque inſtillat. vini, quodcunque relictum eſt,
Aut ipſa, aut comites, plus tamen ipſa, bibit.
Hoſtiles linguas, inimicaque vinximus ora,
Dicit diſcedens, ebriaque exit anus.
Forſitan à nobis, quæ ſit Dea Muta, requiras.
Diſce, per antiquos quæ mihi nota ſenes.
Jupiter indomito Juturnæ captus amore
Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modo in ſilvis inter coryleta latebat:
Nunc in cognatas deſiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas, Latium, quotcunque tenebas:
Et jacit in medio talia verba choro:
Invidet ipſa ſibi, vitatque, quod expedit illi,
Veſtra ſoror ſummo jungere membra Deo.
Conſulite ambobus: nam quæ mea magna voluptas,
Utilitas veſtræ magna ſororis erit.
Vos illi in primâ fugienti obſiſtite ripâ,
Ne ſua flumineâ corpora mergat aquâ.
Dixerat: annuerunt omnes Tiberinides udæ,

Quæ-

581. *Hoſtiles linguas, &c.*] Egreditur poſtea è loco anus, peracto ſacro, & dicit anus Vinximus, id eſt, alligavimus. *Vinximus ora.*] Proprie dixerunt veteres, cum arte magica quidam functione aliqua prohibebatur, ut à ſaga hic linguæ uſus maledici. *Neap.*

583. *Protinus à nobis requires.*] *Forſitan requiras* duo veteres. ut ſæpe alibi. *Heinſ.*

585. *Immodico Juturnæ victus amore.*] *Indomito captus amore* libri meliores magno numero. quidam tamen *victus.* de quo infra lib. IV. Faſt. ℣ſ. 224. *Idem.*

587. *Inter coryleta jacebat.*] *Latebat* rectius Voſſ. & tres alii. *Idem.*

589. *Latium quæcunque tenebant.*] *Quotcunque* unus Med. alius, *quotcunque tenebas.* venuſte. *Idem.*

591. *Summo concubuiſſe Deo.*] *Jungere membra* meliores magno numero cum primâ editione. vide notas Rem. Am. ℣ſ. 407. Propertius tamen *Dicitur & nuda concubuiſſe dea* de Endymione lib. II. Eleg. XV. *ſummo Jovi* codex Pomp. Læti. quomodo Virgil. & alii. noſter ipſe ſupra hoc libro, ut eſt in nonnullis codicibus, *Inque Jovis ſummi caditur arce bidens.* Idem.

593. *Nam quæ mea magna voluptas.*] *Nam quæ eſt* meliores plerique. Placet *nam quod* cum uno Mediceo. Gottorph. *quoniam.* Idem.

596. *Fluminea corpora mergat aqua.*] Duo libri *mandet.* Puto, *fluminea corpora mandet aqua.* Attius Philoctete apud Ciceronem lib. II. Tuſcul.

Heu quis ſalſis fluctibu' mandet
Me ex ſublimi vertice ſaxi?

Idem.

597. *Annuerant nymphæ Tyberinides omnes.*] Primo *annuerunt* cum Naugeriano & uno Mediceo legendum. deinde

Quæque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
Forte fuit Nais, Lara nomine: prima sed illi
Dicta bis antiquum syllaba nomen erat,
Ex vitio positum. sæpe illi dixerat Almo,
Nata, tene linguam. nec tamen illa tenet.
Quæ, simul ac tetigit Juturnæ stagna sororis,
Effuge, ait, ripas: dicta refertque Jovis.
Illa etiam Junonem adiit: miserataque nuptam,
Naïda Juturnam vir tuus, inquit, amat.
Jupiter intumuit: quaque est non usa modestè,

Eri-

de scripti plerique *omnes Tyberinides undæ.* duo, *nymphæ Tyberinidos unda.* Lege *omnes Tyberinides udæ.* Similes errores notavi Epist. VI. ꝟs. 107. *Heins.* *Omnes undæ Tyberinides.*] Omnes nymphæ Tyberinides.

598. *Quæ colunt thalamos tuos.*] Nymphæ quæ colunt Anienem fluvium. *Ilia diva.*] Lege, *Ilia dia.* ut apud Ennium,

Ilia dia nepos, quantas ærumnas tetulisti?

Idem Annal. I. apud Servium lib. III. Georg.

Dium ex se Anchisen generat.

ubi *Pium* perperam nunc scribitur claudicante versu. sic Homero sæpe δῖος Ἀχιλλεὺς & δῖος Ὀδυσσεὺς, & δῖα γυναικῶν & δῖα θεάων. δῖα Θεανὼ Iliad. E. δῖα Καλυψώ. Odyss. E. etiam de civitatibus. sic Ἤλιδα δῖαν habes Iliad. Β. & δῖαν Ἀρίσβην Odyss. Γ. Λακεδαίμονα δῖαν, & similia. *dia Camilla* Virgilio. Plura vide lib. IV. Met. v. 535. Fl. Sosipatro *dius Ulysses* quoque dicitur. ubi de tropis agit. quomodo in veteri codice ejus legi monet Pierius Valerianus ad lib. II.. Æneidos Virgilianæ. *Heins.*

599. *Forte fuit Nais Lar nomine.*] *Lara* Mazar. Zulich. Læti, & sex alii. quomodo & ex Lactantio Neapolis. optime. *Lara* etiam est Varroni. *Lala* antiquis dicta,. ἀπὸ τοῦ λαλεῖν. Hoc vult Ovidius. *Idem.* *Lar nomine.*] Legend. *Lara nomine.* Firmianus: *Quis cum audiat Deam Mutam, tenere risum queat? hanc esse dicunt ex qua nati Lares, & ipsam Laram nominant vel Larundam.* quod verissimum. *Prima sed illi Dicta bis syllaba.*] Lalara, inquit, fuit ei primum nomen. *Neapol.*

600. *Sed antiquum nomen erat illi.*] Syllaba prima bis dicta: hoc est, *Lala.*

601. *Positum ex vitio.*] Hoc est, ex garrulitate linguæ. λαλέω enim Græce loquor. *Sæpe Almo.*] Qui erat ejus pater. Almo fluvius est paulo extra urbem, via Hostiensi, qui ex paludibus oritur, non longe à templo divi Pauli. *Paul.* *Dixerat Almo.*] *Almon* opt. Ambros. & unus Patav. sic & lib. XIV. Met. veteres nonnulli, & lib. IV. Fast. ꝟs. 338. *Heins.*

602. *Nata tene linguam.*] Fingit hanc Naïdem Almone satam. *Neapol.*

603. *Juturnæ sororis.*] Lacus Juturnæ erat juxta Pallantium, non longe à templo Vestæ.

605. *Miserataque nuptas.*] *Nuptam* rectius nonnulli. alii *nympha* vel *nympham.* Heins.

607. *Quaque est non usa modeste.*] Malim, *quaque est minus usa modeste.* Idem. *Quaque est non usa modeste.*] Non sano modo. sic Cic. *Prima commendatio proficiscitur à modestia.* *Quem tum moderatum, aliàs modestum & temperantem vocamus.* Livius etiam hoc explicat: *Rebus secundis modeste ac moderate utendum.* Et Plaut. in Bacchid. 4. 7. *sine modo & modestia sum. In modestia enim modus est.*

Eripuit linguam : Mercuriumque monet;
Duc hanc ad Manes : locus ille silentibus aptus.
Nympha, sed infernæ Nympha paludis, erit.
Jussa Jovis fiunt. accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse Deo.
Vim parat hic : vultu pro verbis illa precatur;
Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitque gravis, geminosque parit, qui compita servant,
Et vigilant nostrâ semper in urbe, Lares.
PRoxima cognati dixêre Caristia cari,
Et venit ad socias turba propinqua dapes.

Scili-

Cic. 2. Offic. Hinc explicatur illud Taciti 2. Annal. *Modestia hyemis.* Hæc est illa σωφροσύνη.

608. *Mercuriumque rogat.*] *Monet* Ursini, Voss. Zulich. Maz. & quatuor alii. rectius. & pro *Eripit huic*, *Eripuit* iidem. Forte,

—— Mercuriumque monet,
Ducat ut ad manes.

vel etiam, cum libri proximo Pentametro nonnulli habeant *Nympham hac infernæ*, legi possit,

Duc hanc ad manes (locus ille silentibus aptus)
Nympham, ait : infernæ nympha paludis erit.

Heins.

612. *Duci tum placuisse suo.*] *Placuisse Deo* scripti plerique cum primâ editione. *Idem. Duci deo.*] Hinc ψυχοστόλος Ἑρμῆς. Tryphiod. ψυχοπομπὸς. ψυχαγωγὸς πομπαῖος. Æschyl. Eumen. Νεκροπομπὸς. Lucian. in Dial. Mercur. & Majæ.

615. *Fitque gravis, &c.*] Ex Mercurio facta est illa gravida, peperitque duos filios, qui appellati sunt Lares, & præsunt custodiæ urbis, & servant compita. *Geminosque parit.*] Hæc igitur Larunda sive Diva Muta, est Mania Macrobii. *Neapol.*

616. *Semper in æde Lares.*] *In urbe* scripti iidem. & recte. Lares enim non familiares tantum, sed publicos etiam seu viales designat, qui in compitis colebantur. *Heins.*

617. *Proxima cognati, &c.*] Inter feralia pro mortuis sacrificia convivium fit inter cognatos & affines, undecimo calendas Martias, hoc est, decimonono die Februarii. De quo Valerius, ita Convivium etiam solenne majores instituerunt, idque *Charistia* appellavere, cui præter cognatos & affines nemo intererat: ut si qua inter necessarias personas querela orta esset, inter sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, adhibitis concordiæ fautoribus tolleretur. *Proxima cognati dixere Charistia.*] VIII. Kalendas Martias erant Charistia. Bene Kalendarium Constantini Magni: IX. FERALIA. VIII. CHARISTIA. VII. TERMINALIA, in Rurestri, post Parentalia & Lupercalia, legitur, CARA COGNAT. mallem CARI COGNAT. id est, Caristia cognatorum. Vide Valer. lib. II. cap. I. *Convivium etiam solemne majores instituerunt, idque Charistia appellarunt, &c.* Dies ergo ille totus deditus conviviis. hinc eundem, *Festum epularum* dixerunt. *Neap.*

618. *Ad socios turba propinqua Deos.*] Pro diversa lectione in quatuor scriptis *dapes* inveni. in uno *patres*. in alio *cibos*. Quare arduum non fuit *socias dapes* conjectare. quod unus Mediceus postea confirmavit. *socias dapes* vocat ea convivia, quibus festum illud dabatur.

Scilicet à tumulis, &, qui periêre, propinquis,
Protinus ad vivos ora referre juvat:
Poſtque tot amiſſos, quidquid de ſanguine reſtat,
Adſpicere; & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc procul impius eſto
Frater, & in partus mater acerba ſuos:
Cui pater eſt vivax, qui matris digerit annos,
Quæ premit inviſam ſocrus iniqua nurum.
Tantalidæ fratres abſint, & Iäſonis uxor,
Et quæ ruricolis ſemina toſta dedit:
Et ſoror, & Progne, Tereuſque duabus iniquus:
Et quicunque ſuas per ſcelus auget opes.
Dîs generis date thura boni. Concordia fertur
Illo præcipuè mitis adeſſe die.

Et

tur. Vide quæ notat Illuſtriſſ. Neapolis ad hunc locum. Gloſſæ Steph. *Cara cognatio*, Τιμὴ συγγενείας. Martial. lib. IX. Ep. IV.

Cara daret ſolenne tibi cognatio munus.

Quo alludens *caros* etiam pro cognatis poſuit Auſonius præfatione Parentalium, & carm. IX. *ſociæ dapes*, ut alibi *ſocii lares* & *penates*. de quibus nonnihil epiſtola v. ℣ſ. 126. & *ſociare hoſpitia, menſas, penates*, & ſimilia. hinc Valerio Flacco *jungere Penates*, pro hoſpitale fœdus inire, libri tertii initio,

—— *manibuſque datis junxere penates.*

ut vere reſtituit Gronovius noſter. *Sacrare laribus fidem* idem Valerius eodem libro,

Nec tibi Theſſalicos tunc profuit, Ornyte, reges
Hoſpitiis, aut mente moras foviſſe benigna,
Et Laribus ſacraſſe fidem.

ubi *diem* perperam nunc legitur. de Chalybum gente idem lib. IV. *Hoſpitii quîs nulla fides. Fidas hoſpitis ædes* noſter dixit lib. VI. Faſt. v. ℣ſ. 689. ut illic recte codices ſcripti. *Heinſ.*

623. *Innocui veniant.*] Arcet ab hac menſa Atreos & Thyeſtes, Medeas & Inones, Philomelas & Prognes, Tereos, & tandem capita quæ bona ſceleri & crimini debent. *Neap.*

624. *In partus mater acerba ſuos.*] *Tuos* rectius codex Hamburgenſis. *Heinſ.*

627. *Fratres Tantalidæ.*] Fratres Tantalidis ſimiles, ut Arreus & Thyeſtes fuere, Tantali nepotes, Pelopis filii.

628. *Ruricolis.*] Agricolis: Ino Phryxi & Helles noverca, Athamantis uxor agricolis aduſta ſemina dabat: quæ cum minime naſcerentur, ſequuta eſt annonæ caritas, &c.

631. *Dis generis date thura boni.*] *Bonis* multi ex ſcriptis. ut in illo Virgiliano, *vos ô mihi manes Eſte boni.* ubi videatur Servius. *Heinſ. Diis generis.*] Diis ejuſdem cognationis. *Concordia.*] Dea. *Paul. Dîs generis date thura boni.*] Vos mentes recti conſciæ. In antiquo meo eſt, *date thura bonis.* Non reprobo ſcripturam: nam boni manes, & boni lemures (alios vocarunt noxios & averſos) erant dii lares, quibus modo ſupplicabant pro incolumitate reliquæ familiæ. huc ſpectat vetus hic lapis: LARIBUS PRO SALUTE ET INCOLUMITATE DOMUS Q. SERTORII. *Neap.*

633. *Ut*

Et libate dapes: ut grati pignus honoris
  Nutriat incinctos missa patella Lares.
Jamque ubi suadebit placidos nox ultima somnos,
  Parca precaturæ sumite vina manus.

Et,

633. *Ut grati pignus amoris Nutriat intinctos missa patella cibos.*] *Grati pignus honoris* Voss. Arond. Ursin. Petav. Zulich. & multi alii melioris notæ. ut in Trist. III. El. IV.

Ante volebatis, gratique erat instar honoris,
Versibus in nostris nomina vestra legi.

sic recte vetus liber. Martial. Apophor. Ep. XXXIV.

Militiæ decus en, grati gestamen honoris,
Arma tribunitium cingere digna latus.

Ita versus isti videntur esse legendi de Parazonio, ex vestigiis veterrimorum codicum. Cæterum pro *Nutriat intinctos cibos*, quod Latinum non est, *inventos cibos* Hamburg. *intactos cibos* Arond. *immissos cibos* undecim alii. quinque *incinctos cibos*. Voss. *intinctos Lares.* quomodo Zulich. & Mazar. à manu primâ. cujus scripturæ fugitiva etiamnum vestigia apparebant. Lege nulla fere mutatione & conjecturâ indubitata, *incinctos Lares.* Lares enim in marmoribus ac signis æneis antiquis exprimuntur incincti, seu succincti. ut Persius loquitur,

Cum primum pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

sit *incincta Diana* & *incincta Hebe* & *incinctus tunica mercator* pro *succinctus* apud nostrum. Denique alter Maz. & unus Medic. *uncta patella*, quomodo & Persio,

—— unctâ vixisse patellâ
Semper, & assiduo curata cuticula sole.

unus Farnes. *juncta*. Zulich. *jussa*. Sed cum Tò *missa* vox sit convivalis, unde & *missus* pro cibo, & *missilia* pro donis, nil temere emutem. lib. VI.

Fert missos Vesta pura patella cibos.

& lib. V.

Accidere in mensas ut rosa missa solet.

Art. lib. I.

Huic detur capiti missa corona tuo.

hinc & *missæ pullo fruges* apud Livium in auguralis sacri descriptione. *Heinsius.*

634. *Missa patella cibos.*] Tibullus alicubi Lares compellans: *Adsitis Divi; nec vos è paupere mensa Dona nec è parvis spernite fictilibus.* Quid hic, *parva fictilia*, nisi veteres patellæ? hinc *patellaris Dii* Plauto. & à Varrone scriptum: *Deos colere ac dare in patellam*, μικρὸν κρέας.

635. *Placidos nox humida somnos.*] *Nox ultima.* Voss. Arondel. Maz. unus Vatic. & Farnes. haud dubie recte. Atque ita fuerat in Zulichemiano à manu prima. Solenniora apud veteres convivia in multam noctem aut primam quandoque lucem protrahebantur, quod vespertino tempore instituerentur. sic Met. VI. fabula Prognes,

—— lucis pars ultima mensæ
Est data, nox somno.

ita codices vetusti. nam *lucis pars optima*, quod vulgo legitur, contra ritum veterem pugnat, ut dixi illic loci. Bene igitur *nox ultima* hoc loco, ut appareat tempus indulgendo genio fuisse datum solito spatiosius. atque ita Virgilianum illud, *suadentque cadentia sidera somnos*, intelligendum esse opinor. ut extremam noctis partem designet. Propert. lib. IV. El. IV.

Et jam quarta canit venturam buccina lucem,
Ipsaque in Oceanum sidera lapsa cadunt.

Experiar somnum. Heinsius.

636. *Larga precaturi sumite vina manu.*] *Parca* Mazar. & pro diversa lectione Vossianus. optimè. ne dubita. Non enim

Et, bene nos, Patriæ, bene te Pater, optime Cæsar,
Dicite ſuffuſo, ſint rata verba, mero.

Nox

enim pocula deſcribit in ſalutem Principis hauriendа, quod volunt interpretes, ſed libationem, quæ parco mero in focum aut menſam effuſo fiebat. ut jam videbimus. duo codices *precatura manu.* unus Medic. *manus.* Lege, *Parca precatura ſumite vina manus*, ut ſupra monuimus. ſic antea hoc libro de Fabiis,

Sumite gentiles arma profeſſa manus.
lib. IV.

Et feriunt molles taurea terga manus.
Triſt. I.

Et feriunt mœſta pectora nuda manus.
Triſt. III.

Sumite plebeia carmina noſtra manus.
Idem.

637. *Et bene vos, bene tu patria pater, optime Cæſar.*] *Bene te* meliores omnes. recte. de quo vide quæ notavi lib. I. Artt. Am. vſ. 601. Nec accedo codicibus, qui *bene nos* habent. Auguſto Cæſari hic ingenioſe blanditur, idque ex ritu Græcorum, qui finito convivio poculum hauriebant διὸς σωτῆρος καὶ ἀγαθοῦ δαίμονος dictum, ut ex Athenæo aliiſque ſat liquet. horum loco Ovidius Cæſari Patriæ Patri & Laribus libandum ſuadet. Nam ἀγαθοὶ δαίμονες nihil aliud quam Genii. ut recte Servius etiam notavit ad Georg. III. ἀγαθοὶ δαίμονες, *quos Latine genios vocant.* Genii autem Laribus iidem. Agi autem de vino non bibendo ſed in focum effundendo illud quod ſequitur *ſuffuſo mero* abunde oſtendit, ac proinde *Parca vina* recte ſuperiori verſu à nobis reponi. Apposite omnino & ad rem Horatius lib. IV. Ovid. V. ad Auguſtum,

Condit quiſque diem collibus in ſuis,
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
Te menſis adhibet deum.
Te multâ prece, te proſequitur mero,
Defuſo pateris, & Laribus tuum
Miſcet numen, uti Græcia Caſtoris,
Et magni memor Herculis.

Hanc libationem etiam Græcis in uſu fuiſſe Athenæus lib. XV. docet. Φιλόχορος ἐν δευτέρῳ Ἀτθίδος καὶ θεσμός, φησιν, ἐτέθη τότε προσφέρεσθαι μετὰ τὰ σιτία πᾶσιν ἀκρατέμενος, ὃν γεῦμα καὶ δεῖγμα τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ. Deinde menſas fuiſſe amotas ex eodem conſtat. quanquam Euſtathius in Odyſſ. Γ. id menſis jam remotis factitari ſolitum aſſeverat. Sed & in conviviis ſi viri principis ſaluti poculum libarent, eidem bene precabantur, ut hic Auguſto Ovidius. Apud Lucianum in Cataplo Megapenthes tyrannus jam mortuus, καὶ μὴν σπένδοντες ἐν τοῖς συμποσίοις, μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐπηύχοντό μοι πολλὰ καὶ ἀγαθά. In eo quoque gratificatur Auguſto noſter, atque ex fide hiſtoriæ agit, quod eum Laribus adjungit, cujus Genius inter duos Lares medius in compitis eſſet dedicatus, de quo infra,

Mille Lares Geniumque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet, & vici numina trina colunt. Idem.

Et bene vos.] Nota formula hæc inter ſcyphos & pocula antiquorum. Vide Plautum in Perſa, Act. V. Scen. I. & in Sticho Act. V. Scen. IV. *Bene tu patria pater optime Cæſar.*] Piaculum enim fuit apud antiquos, in quavis publica ſive privata menſa, ſuo etiam Principi non bene precari. Vide Ambroſ. de Helia & jejunio cap. XVIII. *Neapol.*

638. *Dicite ſuffuſo per ſacra verba mero.*] Quidam veteres *poſt ſacra. ſint bona verba* Mazar. Voſſ. Læti, pri. Ambroſ. atque alii nonnulli. In Zulich. Hamb. & Gottorph. *ſint ſacra.* Petav. Arondel. Urſin. & plurimi alii, *in ſacra*, hiante verſu. Lege, *ſint rata verba*, vel, *ter rata verba.* aut *ter bona verba*, ut Tibullus lib. II. Eleg. II. *Dicamus bona verba.* Ternarius numerus boni erat augurii, etiam obſervatus apud Græcos. A-

NOx ubi transierit, solito celebretur honore
Separat indicio qui Deus arva suo.
Termine, sive lapis, sive es defossus in agro
Stipes, ab antiquis sic quoque numen habes.
Te tuo diversâ domini pro parte coronant;
Binaque serta tibi, binaque liba ferunt.

Ara

postolius in Paroemiis, Ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ἐπιῤῥοχῦντες ἄκρατον, καὶ τοῦτο δὲ τρίτον. Neque aliter in sacrificiis. Gratius Volcanalium descriptione.

—— des lapsis ultima rebus
Auxilia, & meriti si nulla est noxia tanti,
Tot miserare animas, liceatque attingere fontes,
Sancte tuos; ter quisque vocantes pinguia libant
Thura foco.

Ita versus isti scribendi. noster Fast. IV. vs. 778.

—— hac tu conversus ad ortum
Dic ter, & in vivo perlue rore manus.

Quomodo bene optimi codices. Valerius Flaccus libro I.

Ipse ter aequoreo libans carchesia patri
Sic ait Aesonides.

sint rata verba, ut supra hoc libro,

Tu fore dixisti: sint rata dicta Jovis.

de *ratis votis* ac *verbis*, vide Notas ad Epist. XVI. vs. XV. noster lib. superiori,

Efficiatque ratas utraque diva preces.

lib. III.

Vox rata sit, patrioque vocat de nomine mensem.

Met. III.

Prima fide vocisque rata tentamina sumsit
Caerula Liriope.

quae vera scriptura. ita *ratum opus* in Ibide dixit,

Quaeque ratum triplici pollice netis opus.

Heins.

639. *Nox ubi transierit.*] VII. Kalend. Martias erant festa Terminalia dies N. P. ut notatur in Kalendariis.

640. *Indicio qui Deus arva suo.*] Is à Numa Pompilio primo cultus & institutus. Ut enim contenti reculis propriis non ambirent alienas, fecit, ut unusquisque suum agellum circumscriberet, & finibus lapides infigeret. Vide Dionys. lib. II. *Neapol.*

641. *Sive lapis, sive es stipes.*] Ex utroque confecta sacra illa indicia rei alienae: hinc illud: Πᾶν ξύλον καὶ πάντα λίθον τιθέντες προσκυνοῦντες. Inde passim & lapidis & stipitis nomine terminus exauditur. Tertullianus alicubi, nec fallor, vocavit *palos terminales*, alius *cancellos*. hinc *cancellare*, *cancellatio*, pro limitatione in Siculo Flacco.

642. *Ab antiquis.*] Hi Graeci sunt, qui τέρμονας dicunt: nos una mutata littera, *terminos*. Neap. *Tu quoque nomen habes.*] *Numen* cum melioribus legendum. Gottorph. & tres alii, *sic quoque*. Heins.

643. *Te duo diversa.*] Agrorum utrimque possessores. Hoc erat sacrificium privatum; publicum vero, quod fiebat ἀμφιτεὶ sexto ab Urbe lapide. de quo noster paulo post. Vide Plutarch. in vita Numae. *N.*

644. *Binaque dona ferunt.*] *Binaque liba* Ursin. Voss. Arond. Zulich. Mazar. Nauger. & multi alii cum primâ editione. supra lib. I.

Et date paganis annua liba focis.

Juvenalis Sat. XVI. apposite de Termino

—— saxum
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo.

pro parte etiam superiori versu optimus Ambros. Mazar. Zulich. Voss. Arondel. & multi alii ex melioribus. *Heins.*

645. *Huc*

Ara fit: huc ignem curto fert ruſtica teſtu
Sumtum de tepidis ipſa colona focis.
Ligna ſenex minuit: conciſaque conſtruit altè;
Et ſolidâ ramos figere pugnat humo.
Dum ſicco primas irritat cortice flammas;

Stat

645. *Huc ignem curto fert ruſtica teſtu.*] *Curta teſta* Naug. & quidam alii. *Curto teſto* Urſin. & Mazar. *curto texto* Petav. Zulich. *tecto*, pro *teſto*. Omnia bene. nam *teſtum* idem cum *teſta*. Similis diverſitas lectionum lib. v. Faſt.

Et fumant teſtu preſſus uterque ſuo.

Nonius Marcell. *Teſta genere fœminino ſæpe invenitur: neutro apud obſcuræ auctoritatis ſed ſummos ſcriptores legimus.* ubi de *teſtu* nihil. Petronius, *Necdum ſuperaveram cellulæ limen, cum animadverto Enothem cum teſto ignis pleno venientem.* Nam teſta ignem petebant. Auctor Rhetoricæ ad Herennium, *de tanto patrimonio teſtam, qua ſibi petat ignem, non reliquit.* Sed & *teſtu* veteres dicebant; quod Chariſius indeclinabile, ut *genu*, ponit. Unde Varro lib. IV. de L. L. *Teſtuatium quod in teſtu calido coquebatur.* Perperam vero plurimi veteres *curva teſta* pro *curta*. ſupra *mediâ teſtam relictam viâ* habuimus. Martial. lib III. Epi. XI.

Curtâque Leda ſobrius bibat teſtâ.

ſic & *curtam antliam* dixit idem lib. IX. Epi. XIX. ubi *curva* perperam nunc legitur,

Sed de valle brevi, quas det ſitientibus hortis,
Curta laboratas antlia ducit aquas.

Ita optime libri veteres. *ducit* pro hautit. ſic *ducere poculum*, *ducere ubera*. de quo ſupra. vulgatum illud *tollit aquas* frigidiuſculum eſt. *curtum calicem* idem dixit lib. I. Ep. XCIII.

Nec curtus Chiones Antiopeſve calix.

& lib. XII.

Matella curto rupta latere meiebat.

curtam ofellam pro minutâ habes Apophor. CCXXI.

Rara tibi curtâ craticula ſudet ofellâ.

Ita optime Thuanus liber, non *Parva craticula*, niſi quod nos *curta* repoſuimus conjecturâ ducti, quod meminiſſemus *parvam* à Juvenale etiam dici *ofellam*. Sat. XI. *exiguæ fruſtis imbutus ofellæ.* *Rara craticula*, quomodo apud eundem Juvenalem Sat. XI.

Sicci terga ſuis rara pendentia crate.

Tabellam curtam habes & apud Prudentium περὶ στεφ. Hymno XII.

Buxa crepant cerata genis impacta cruentis,
Rubetque ab ictu curta & humens pagina.

ſic ſcribunt veterrimi codices. idque in ſuis Giſelinus invenit non intellectum. *dolia curta* Lucretio lib. IV. Juvenalis *curtum temone jugum* dixit Sat. XII. cæterum quemadmodum *teſta hic curta*, ſic *tegula curta* Propertio lib. IV. Eleg. V.

Horruit algenti tegula curta foco.

ita vetus liber. ut & recte legit Salmaſius, non *pergula*. Idem Eleg. VII.

Læſit & objectum tegula curta caput.

ſic eidem lib. IV. Eleg. V.

Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo. Idem.

Curva fert, &c.] Vaticani verius, *curto teſtu*. Pauperis eſt habere fictilem nec integram patellam, & rupto latere guttum. *Neapol.*

647. *Conciſaque conſtruit alto.*] Sic Urſini liber. Reliqui *arte* majori ex parte. duo *apte*. *deſtruit* unus Patav. ex optimis. Forte *conciſa ſuperſtruit ara*. Nam alter Petav. *ara*. Tibullus tamen libro II. Eleg. VI.

At ſibi quiſque dapes & feſtas exſtruet alte
Ceſpitibus menſas ceſpitibuſque torum.

Heinſ.

649. *Irritat cortice flammas.*] *Invitat* alii. quod Grutero arridebat. nil muta. dixi Am. II. Eleg. IV. *irritare flammas* non ſemel habes apud Corn. Severum

Stat puer, & manibus lata caniſtra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immiſit in ignes,
Porrigit inciſos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur ſingula flammis.
Spectant, & linguis candida turba favent.
Spargitur & cæſo communis Terminus agno:
Nec queritur, lactens cum ſibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia ſimplex;
Et cantant laudes, Termine ſancte, tuas.
Tu populos, urbeſque, & regna ingentia finis:
Omnis erit ſine te litigioſus ager.
Nulla tibi ambitio eſt: nullo corrumperis auro.
Legitimâ ſervas credita rura fide.
Si tu ſignaſſes olim Thyreatida terram;
Corpora non leto miſſa trecenta forent:

Nec

in Ætnâ. Sed ſcribe pro *Tum*, *Dum*.

Dum ſicco primas irritat cortice flammas.

& ſic unus Vaticanus. *Idem.*

650. *Stat puer.*] Hunc communi conſenſu litterati ſuſpicantur, quem Græci *παῖδα ἀμφιθαλῆ* vocant, Latini *Camillum*. Inclino: ſed quid diſſimulem? lente. Mallem, boni ſenis filiolum pro puero intelligi: nam colona ejuſdem etiam erat proles. *Neap.*

651. *Inde ubi ter fruges.*] Dionyſium de ſacrificiis ad eundem vide. *Neap.*

655. *Spargitur & cæſo communis Terminus agno.*] *Cæſa agna* Junianus. & placet, quia *lactens porca* ſequitur. ita enim meliores omnes, non *lactans*. Horat. Epod. 11.

Vel agna feſtis cæſa Terminalibus,
Vel hædus ereptus lupo.

mox pro *vicinia ſimplex* multi veteres *ſupplex*. *ſimplices colonos* Manilius dixit lib. IV. & noſter ſupra de Fabiis *ſimplex nobilitas*. Heinſ. *Spargitur.*] Et ubi ſacra illa Numæ lex de ſervandis puris à ſanguine his ſacris? abiit. audi Plutarchum: Νῦν μὲν ἔμψυχα, immolant, &c. *N.*

647. *Celebrantque dapes.*] Frequentes adſunt. Celebrare, pro frequentare, jam ſatis notum eſt. Hinc, mercatus celebris. Cicero: *Domus mea quotidie celebratur.*

663. *Signaſſes olim terram Thyreatida.*] Quem locum Thucydides in Cynoſuria eſſe, inquit, ad Argivi & Lacedæmonis agri confinia. Tyream Herodotus Argivorum & Lacedæmoniorum contentionem & pugnam fuiſſe aſſerit. Nam inter eos pactum fuit, ut utrimque trecenti dimicarent. Occubuêre Argivi omnes, præter Alcenum & Mathinum. Spartani, ſeu Lacedæmones, præter Othryadem ducem eorum, omnes cæſi. Ob quod dedecori aſcribens Othryades, quod cæteris pro patria cæſis, ſolus ſupereſſet, inter extinctorum cadavera ſeipſum interemit. *P. Thyreatida terram.*] Sic rectè veteres. Thyreatis terra pars erat terræ Argolicæ, Lacedæmonii tamen interceptam tenebant. Vide Thucydid. l. 4. *Thyreatida terram.*] Ita ſcripti potiores. tres tamen *Thyreida*. ut apud Statium dicitur.

—— *Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.*

ſed à Θυρέα ſeu Θύρη οἱ οἰκοῦντες Θυρεάται ὡς τεγεάται. καὶ θηλυκῶς Θυρεᾶτις, inquit Stephani epitome. Nihil igitur mura. *Heinſ.*

664. *Miſſa trecenta forent.*] Imo ſexcenta:

Nec foret Othryades congeftis tectus in armis.
O quantum patriæ fanguinis ille dedit!
Quid, nova cum fierent Capitolia? nempe Deorum
Cuncta Jovi ceffit turba locumque dedit.
Terminus (ut veteres memorant) conventus in æde
Reftitit: & magno cum Jove templa tenet.
Nunc quoque, fe fupra ne quid nifi fidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, poft illud levitas tibi libera non eft,
Qua pofitus fueris in ftatione, mane.
Nec tu vicino quicquam concede roganti;
Ne videare hominem præpofuiffe Jovi.
Et feu vomeribus, feu tu pulfabere raftris;
Clamato, Meus eft hic ager, ille tuus.

Eft

centa: ex his tres folum fupervixère. Vide Herodot. lib. I. Atrox hæc pugna fuit. fi bene fupputo, anno MCCCCLXXII. nam paulo poft captus Crœfus, & Sardes, quod rejicitur in MCCCCLXXIII. *N.*

667. *Quid nova, &c.*] Tarquinius Prifcus, cum effet Jovi Optimo fanum conftructurus, de loco augures confuluit: Refponfum eft, In Tarpejo colle. Sed cum ibi multæ effent deorum aræ, vifum eft auguribus, ut de unaquaque ara deos confulerent, an fe moveri concederent. Dii cæteri geniique permifere, in alia loca fuas aras transferri. Terminus autem & juventa minime annuerunt. *P. Quid? nova, &c.*] Opus inceptum à Tarquinio Prifco ex voto; fed à nepote Superbo abfolutum. *Neap.*

669. *Inventus in æde.*] *Conventus* Maz. Voff. & tres alii. probe. fic lib. XV. Met. veteres codices,

Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conveniunt operofa Dei.

Faftorum. III.

Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem.

lib. VI.

Convenere patres, &, fi bene floreat annus,
Numinibus noftris annua fefta vovent.

Statius Theb. XII. de ara Mifericordiæ Athenis,

Huc victi bellis, patriaque è fede fugati
Conveniunt. Heinf.

670. *Reftitit.*] Inde prodiit ænigma illud perantiquum tribus verfibus fenariis:

Semel minufne, an bis minus fit, non fat fcio,
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier,
Jovi ipfi Regi noluit concedere. Neap.

672. *Foramen habent.*] Servius lib. II. *Unde in Capitolio fuperna pars tecti patet, qua lapidem ipfum Termini fpectat: nam Termino non nifi fub divo facrificabatur.* Non tamen huic foli: cuivis enim Numini, cui in loco aliquo fulgurito ara erecta, fine tegmine veteres faciebant, fed his plerumque. Vide & Vitruv. l. II. c. II. *N.*

673. *Termine, poft illud, &c.*] Ex illo, Terminus ubicunque fixus eft, effodi non poteft. Et Pœna erat, quam fuperius diximus, in eos, qui aut occuluiffent, aut transtuliffent Terminum.

676. *Præpofuiffe hominem Jovi.*] Quin Jovi non ceffifti, non cedas homini.

678. *Clamato tuus eft hic ager, ille tuus.*]

Sic

Est via, quæ populum Laurentes ducit in agros
Quondam Dardanio regna petita duci.
Illac lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
Sacra videt fieri sextus ab Urbe lapis.
Gentibus est aliis tellus data limite certo;
Romanæ spatium est Urbis & orbis idem.
NUnc dicenda mihi Regis fuga. traxit ab illâ
Sextus ab extremo nomina mense dies.
Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna: vir injustus, fortis ad arma tamen.

Ce-

Sic vetustiores nonnulli. alii plurimi *tuus est hic ager, ille suus.* vel *suus est hic ager, ille tuus.* Gottorph. & unus Medic. *meus est hic ager, ille tuus.* Puto,

Clamato, Meus est, est ager ille meus.

sic apud Stat. *meus ille meus.* quomodo & alii loquuntur. quanquam & alterum *hic meus, ille tuus*, satis arridet. Ep. Med.

Clamarem, Meus est, injiceremque manus.

Am. I. Eleg. IV.

Et dicam, Mea sunt; injiciamque manus.

Metam. IV.

Vicimus, & Meus est, exclamat Nais.

Heins.

679. *Est via, quæ, &c.*] In privatorum agris supra terminos à privatis sacrificabatur, in confinibus autem urbium publice sacrificium fiebat. *Quæ ducit populum in agros, &c.*] Est via, per quam itur Laurentum, quæ fuerat regia Latina. Dicta est *via Laurentina*, quæ est inter viam Hostiensem & Appiam.

680. *Petita duci Dardanio.*] Hoc est, Æneæ, quia illuc appulit, & post mortem Latini regnavit.

681. *Illâ lanigeri.*] Multi ex scriptis *Illic.* Arondel. *Illac.* quod placet. mox Stroz. & unus Med.

Nunc dicenda mihi Regis fuga.

Heins.

682. *Sextus ab Urbe lapis,*] Num hi antiqui agri Romani fines? haud dubie ita est: ideo sacerdotes ibi sacrum Deo Termino agebant, nec aliam ob causam ἐς μακρὰν ambarvale sacrificium extendebatur. Vide Strabon. lib. 5. *Neap.*

685. *Nunc mihi dicenda.*] Vigesima tertia dies mensis Februarii, hoc est, septimo calend. Martias, appellata est Regis fuga, quando Tarquinius Superbus cum filiis ejectus est.

686. *Sextus ab extremo.*] *Quintus* legit ex uno suo veterrimo Neapolis; quomodo Kalendaria antiqua exigant scribi. Nostri omnes pro vulgatâ stant lectione, præter unum Hamburg. in quo, *septimus extremo.* Heins. *Quintus ab extremo.*] Sic legend. nec alio die notatur in Fastis lapideis Regifugium. Alii falso ad Calendas Junias differunt, ut Macrob. Saturn. lib. 1. c. 12. Non ambigo quin Macrobium decepetit carmen Ovidii V. Fastor. cum canit 9. Calend. Junias: *Quattuor inde notis locus est: quibus ordine lectis, vel mos sacrorum vel fuga Regis inest.* Sed in his nulla mentio Regifugii: sed tantum harum litterarum, Q. R. C. F. quæ significant, quando Rex, id est, sacrorum, Comitio fugit. Fusius ad V. de hoc ritu prisco nos vide ad eosdem versiculos. *N.*

688. *Vir injustus.*] Id ipsum regni initium aperuit, quod occiso Servio Rege socero invasit. Multa hujus Tyranni impia referunt severioris notæ Historici; multa quidem, quæ non illi, Theophilus Patriarcha Antiochenus l. 3. Imo omne convitium comprehendit Latinus Pacatus Panegyrico ad Theodosium. *N.*

689. *Ce-*

Ceperat hic alias, alias everterat urbes;
Et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namque trium minimus, proles manifesta Superbi,
In medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios: Occidite, dixit, inermem.
Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater,
Qui mea crudeli laceravit verbere terga.
Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.
Luna fuit. spectant juvenem, gladiosque recondunt:
Tergaque deductâ veste notata vident.
Flent quoque, &, ut secum tueatur bella, precantur.
Callidus ignaris annuit ille viris.
Jamque potens, misso genitorem appellat amico,
Prodendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
Sectus humum rivo lene sonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virgâ lilia summa metit.

Nun-

689. *Ceperat hic alias, &c.*] In Volscos bellum movit, Suessam & Pometiam vi captas diripuit, Gabios fraude cepit. *Alias everterat urbes.*] *Averterat* Naugerii liber, ex nostris Erfurtensis & unus Vaticanus. ut sit furari, furto occupare, vel etiam aversas sibi reddiderat. *Heins.*

692. *Venit in medios hostes.*] Transfugit Gabios. *Proles manifesta Superbi.*] Sextus patri simillimus, qui minimus ex tribus erat, ut scribit Naso, ex Historico Patavino: si Dionysium sequimur, natu maximus. *Neap.*

694. *Hoc cupiunt fratres.*] Rectius Petav. & tres alii *cupiant.* ut Epist. Deianiræ,

Hoc velit Eurystheus, velit hoc germana Tonantis. Heins.

Fratres.] Titus & Aruns.

696. *Verbera passus erat.*] Eaque in foro publice. *Neap.*

697. *Luna fuit.*] Plena luce splenduit. Regredere ad Tom. 1. p. 131. ℣. 17.

698. *Notata vident.*] Ad idem fere sensum torsit *notare* Petronius in Satyrico: *Sequar ego frontes notans inscriptione solerti, ut videamini stigmate esse puncti.* Neapol.

702. *Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.*] *Quod* vel *quo* Voss. *quo* etiam in multis aliis. in nonnullis *qui.* *Prodendi* quoque Junianus. quomodo & infra ℣. 710. pro *Traduntur mœnia*, unus Moretanus *Produntur.* Heins.

704. *Hortus sectus rivo aquæ.*] Dividit. Lucret. lib. 6. *Qua via secta semel liquido pede detulit undas.* Sic eleganter dicitur, *secare viam.* Virgil. *Secare medium agmen:* pro compendio viæ uti. Ut Silius: *Fallaci gyro campum secat.* Διαπρήσσειν κέλευθον. Homer. Odyss. β. vers. 213. Πέλαγος μέσον τέμνειν. Odyss. γ. ℣. 174.

706. *Lilia summa.*] Poëta lilia decussa inquit, Dionysius & Livius papavera dixere. eo docens ipsum oportere spectatissimos cives perdere. *Paul. Lilia summa*

Nuntius ut rediit, decussaque lilia dixit;
Filius, Agnosco jussa parentis, ait.
Nec mora: Principibus cæsis ex urbe Gabinâ,
Traduntur ducibus mœnia nuda suis.
Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
Exit, & exstinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phœbus. sors est ita reddita: Matri
Qui dederit princeps oscula, victor erit.
Oscula quisque suæ matri properata tulêrunt,
Non intellecto credula turba Deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille jacens pronus matri dedit oscula Terræ,
Creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis,

Et

ma metit.] Imitatus factum Thrasybuli Milesii, qui rogatus à Periandro per quemdam, necessaria moneret ad imperium diuturnum, agrum mutus cum Legato petit, & aristas cædit altiores: si quietem, innuens, Rex tuus quærit in regnis, extinguat validiores. *Neapol.*

711. *Ecce nefas, &c.*] Gabiis receptis, Tarquinius pacem cum eorum gente fecit, fœdus cum Thuscis renovavit, inde ad negocia urbana animum convertit. Hæc agenti, ut Livius cum Poëta concordans inquit, portentum terribile visum. *Paul.* *Altaribus anguis exit.*] Tria simul triste aliquod portendebant: visus coluber in arâ, rapta exta, & ignis exstinctus: sed duo postrema non recenset Livius; nec illud in altari sedisse, sed è columna lignea (eam templi Capitolini veteris suspicor) elapsum in regiam prorupisse. *Neapol.*

714. *Qui dederit primus oscula.*] Præstantiores plerique *princeps* non *primus.* quomodo apud Virgilium librò XI.

——princeps turmas invasit Asylas.

& apud Statium Theb. XII.

Cujus in Ogygio princeps stet lancia muro.

noster ipse supra hoc libro,

Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.

Heinsius.

715. *Properata dederunt.*] *Tulerunt* iidem codices præstantiores magno numero. *Oscula ferre passim* apud Nasonem aliosque occurrit. Apud Livium libro I. in narratione hujus rei, *Imperium summum Roma habebit, qui vestrum primus, ô juvenes osculum tulerit.* Idem.

717. *Brutus erat stulti sapiens imitator.*] Effigiem indolis suæ, tanquam per ambages ostendebat in corneo illo baculo, qui aurum habebat inclusum.

719. *Ille jacens pronus.*] Malim *Ille cadens.* Livius, libro I. quem nôster in aliis quoque narrationibus studiose exprimit, *Brutus alio ratus spectare Pythicam vocem, velut si prolapsus cecidisset, terram osculo contigit.* noster libro VIII. Metamorph.

Pronus ab arborea cecidit radice retentus.

Heins.

721. *Cingitur interea.*] Ex fide Annalium. *Neap.* *Cingitur interea, &c.*] Ardea 23. millia passuum ab urbe distans. Hanc obsedit Tarquinius, causam prætendens quod Ardeates Romanos exules suscepissent, conspirarentque cum eis de reditu.

722. *Lon-*

Et patitur lentas obsidione moras.
Dum vacat, & metuunt hostes committere pugnam;
Luditur in castris: otia miles agit.
Tarquinius juvenes socios dapibusque meroque
Accipit. ex illis Rege creatus ait:
Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
Nec finit ad patrios arma referre Deos;
Ecquid in officio torus est socialis? & ecquid
Conjugibus nostris mutua cura sumus?
Quisque suam laudant. studiis certamina crescunt;
Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit cui clarum dederat Collatia nomen;
Non opus est verbis, credite rebus, ait.
Nox superest: tollamur equis, Urbemque petamus.
Dicta placent: frænis impediuntur equi.
Pertulerant dominos. regalia protinus illi
Tecta petunt: custos in fore nullus erat.
Ecce nurum Regis fusis per colla coronis

In-

722. *Longas obsidione moras.*] *Lentas moras* Mazar. Zulich. Voss. & sex alii. sic *lentum duellum* habes apud Horatium libro I. Epist. II. & l. II. Epist. II. *Heins.*

725. *Tarquinius juvenis socios.*] Lege *juvenes socios.* agi enim de patre Tarquinio non filio, quæ sequuntur evincunt, *ex illis rege creatus ait.* Idem. *Tarquinius Juvenis.*] Nescio cur ambigant interpretes, an hic Tarquinius sit Sextus, cum de eodem paulo post legerint: *Interea Juvenis furiales regius ignes Concipit.* & mox ipsemet, multa secum animo volutans: *Cepimus audendo Gabios.* Neap.

727. *Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello.*] *Difficilis Ardea* Arond. Voss. Zulich. Maz. Læti, aliique complures. & recte. sic *Janua difficilis*, apud nostrum libro Met. VIII. & Propertium *difficiles fores* libro I. Amor. Eleg. VI. ad quas facilis non erat accessus. Artis Amatoriæ libro I.

Tempore difficiles veniunt ad aratra juvenci. Heinsius.

729. *Ecquid in officio torus est socialis.*] Numquid nos reciproce amant uxores nostræ? num servant conjugales leges? *Neapol.*

730. *Mutua cura.*] Mutuus amor. Virgil. —— *Mea cura, palumbes. Mutuum sentire.* Cæsar. B. Alex.

732. *Et fervet multo.*] *Fervent* Mazar. Zulich. Voss. Arondel. & octo alii ex præstantioribus. Superiori etiam versu *Quisque suam laudant* non *laudat* Gottorphianus. venuste. de quo alibi est dictum. *Heins.*

733. *Surgit cui dederat.*] Scribendum vel invitis membranis *Surgite.* ut Collatini socios alloquentis oratio hinc incipiat. *Idem. Collatia.*] Oppidum fuit prope Romam, sic dicta, quod ibi opes aliarum civitatum fuerint collatæ, à quo porta Romæ *Collatina*, appellata est. *P. Clarum Collatia nomen.*] Tarquinius Collatinus Egerii F. *Neapol.*

739. *Fusis.*] Erat id vinolentiæ nota.

740. *Pe-*

Inveniunt posito pervigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia. nebat.
Ante torum calathi, lanaque mollis, erant.
Lumen ad exiguum famulæ data pensa trahebant:
Inter quas tenui sic ait ipsa sono:
Mittenda est domino (nunc, nunc properate, puellæ)
Quamprimum nostrâ facta lacerna manu.
Quid tamen audistis? nam plura audire soletis.
Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades: melioribus, Ardea, restas,
Improba; quæ nostros cogis abesse viros.
Sint tantum reduces. sed enim temerarius ille

Est

740. *Posito pervigilare mero.*] Lege Livium, sed non meminit vini, cujus potus grave crimen sexui muliebri: scita lex illa Romuli. Inde ex Polybio Athen. lib. 10. Λαθεῖν δὲ ἐστιν ἀδύνατον τὴν γυναῖκα πιοῦσαν οἶνον, &c. Nota hos mores & oscula hæc licita. Vide & Dionys. Halicarn. *Neap.*

741. *Inde cito passu petitur Lucretia, cujus.*] *Lucretia. nebat.* Mazar. Zulich. duo Farnesiani, unus Mediceus, & pro diversa lectione Vossianus. quod egregie auget felicissimæ brevitatis artificium in hac narratione. versu proximo *calathi lanaque mollis erant*, non *erat* sex scripti. *Heinsius.*

742. *Ante torum calathi.*] Antiquæ nostræ matres in atrio, ubi & lectus stratus, lanificio operam dabant. En hæc omnia uno exemplo. Asconius. Æmilium Probum etiam vide in Præfatione ad suos Cæsares. Γυναικωνῖτις pars erat in ædibus, in qua mulieres habitabant; ut ἀνδρωνῖτις, in qua seorsim viri. *Neap.*

742. *Data pensa trahebant.*] A Lucretia præscripta: hoc matrifamilias incumbebat. *Neapol.*

744. *Sic ait illa.*] *Ipsa* Mazar. Zulich. Arondel. & quinque alii. & mox *vestra manu* pro *nostra* totidem. *Heins.*

746. *Lacerna.*] Hinc elicias, lacernam fuisse vestem militarem. Eadem dicta *penula* Tertulliano & Suetonio: qui etiam in vita Claudii, *tunicas russulas militares* appellavit. vide & Interpretem Juvenalis, in illa: *trita donare lacerna.* Neapol.

747. *Nam plura audire potestis.*] *Soletis* Læti codex & unus Farnesianus. pro *auditis* etiam *audistis* multi veteres. *Heins.*

749. *Postmodo victa eades. melioribus Ardea restas.*] Versus de mendo suspectus. Cogitabam aliquando, *Dummodo victa cadas, melioribus Ardea resta.* ut sit voventis. *Idem.*

751. *Sed enim temerarius ille Est meus.*] Pro *ille* duo veteres *ultro*. In uno Vaticano satis antiquo, *esto*. Forte, *sed enim temerarius est ô, Est meus*, mox pro *qualibet ruit* multi veteres *quolibet*. unus Moreti, *quemlibet petit*. Posset & legi, *quamlibet ense furit*, ut apud Valerium Flaccum libro 1.

Hic Peleus, hic ense furens agnoscitur Æson.

quod ex Carrionis codice non fuerat mutandum. Idem Valerius l. VI. ℣s. 105. ut castigandum censeo;

Te quoque venturis, ingens Ariasmene, seclis
Tradiderim, molens belli, lateque furentem
Undique falcato deserta per æquora curru.

pari modo & apud Propertium corrigo libro IV. Eleg. VI.

Dixerat

Est meus; & stricto quolibet ense ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me subit: & gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrymas: intentaque fila remittit;
In gremio vultum deposuitque suum.
Hoc ipsum decuit: lacrymæ cecidere pudicæ;
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, venio, conjux ait. illa revixit;
Deque viri collo dulce pependit onus.
Interea juvenis furiatos regius ignes
Concipit, & cæco raptus amore ruit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
Quique aderat nullâ factus ab arte decor.
Verba placent, & vox; & quod corrumpere non est:
Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Jam dederat cantum lucis prænuntius ales;
Cum referunt juvenes in sua castra pedem.

Car-

Dixerat: & pharetra pondus consumit in arcus
Proxima post arcus Cæsaris hasta furit.
non *fuit.* quomodo frigide nunc legitur. *Idem.*

755. *Desinit in lacrymis, inceptaque fila remisit.*] *In lacrymas* repone ex castigatioribus scriptis. deinde multi veteres *intentaque fila remittit.* quod & Naugerius in posteriori editione Aldina est amplexus. Sed l. VI. Met. de Arachne,

Aspicit hanc torvis; inceptaque fila reliquit. Idem.

757. *Lacryma decuere pudicam.*] *Cecidere pudicæ* Ursin. & octo alii. probe. neque aliter codex Naugerii. nonnulli *cecidere pudicæ.* proxime verum. *cadere lacrymæ* passim nostro aliisque dicuntur. Val. Flaccus libro I. *lacrymæ cecidere canenti.* Idem.

159. *Pone metum, veni.*] *Venio* plerique præstantiores. ut apud Statium Theb. XI.

Eumenis ejecit fractis Etheoclea portis,
Clamantem, Venio. Idem.

761. *Furiales regius ignes.*] *Furiatus* Mazar. Ursin. & sex alii. Puto *furiatos ignes.* sic *furiata mens* apud Maronem. mox *captus amore* non *raptus.* Arondel. Voss. & octo alii. *Idem.*

764. *Nulla factus ab arte decor.*] Sine fuco & pigmento. unde noster alibi: *Scitis & inductâ candorem quærere cerâ: Sanguine quæ vero non rubet, arte rubet.* Malim legas, *candorem quærere cretâ* Neap. *Decor ab arte nulla.*] *Nulla mala re expolita fœmina, ut quæ ornantur sibi.* Ter. Hinc Eurip. Electr. rectè monet:

Γυνὴ δ' ἀπόντος ἀνδρὸς ἥτις ἐκ δόμων
Εἰς κάλλος ἀσκεῖ, διάγραφ' ὡς οὖσαν
Κακήν.

Et Menand. in fragm. l. 25.

Γυναικὶ κόσμος ὁ τρόπος, καὶ οὐ χρυσία.

766. *Quoque minor spes est.*] *Minus* primus Mediceus, & duo alii. Forte, *Quoque spei minus est.* proximo versu *dederat cantum* meliores. non *cantus.* Heins.

Carpitur attonitos abſentis imagine ſenſus
Ille: recordanti plura magiſque placent.
Sic ſedit: ſic culta fuit: ſic ſtamina nevit:
Neglectæ collo ſic jacuere comæ:
Hos habuit vultus: hæc illi verba fuere:
Hic decor, hæc facies, hic color oris erat.
Ut ſolet à magno fluctus langueſcere flatu;
Sed tamen à vento, qui fuit ante, tumet:
Sic, quamvis aberat placitæ præſentia formæ,
Quem dederat præſens forma, manebat amor.
Ardet; & injuſti ſtimulis agitatus amoris
Comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio eſt: audebimus ultima dixit.
Viderit, audentes Forſne Deuſne juvet.
Cepimus audendo Gabios quoque. talia fatus
Enſe latus cingit; tergaque preſſit equi.
Accipit æratâ juvenem Collatia portâ:
Condere jam vultus Sole parante ſuos.
Hoſtis, ut hoſpes, init penetralia Collatina:
Comiter excipitur: ſanguine junctus erat.
Quantum animis erroris ineſt! parat inſcia rerum

In-

772. *Injectæ collo ſic jacuere comæ.*] *Neglectæ comæ* reponantur ex auctoritate codicis Urſini, quatuor Farneſianorum, Mazar. Zulich. Arondel. aliorumque complurium. *Hypſipile neglecta comam.* Statio Theb. IV. unus Moreti *Impexæ.* non male. *Idem.*

776. *A vento qui fuit, unda tumet.*] *Qui fuit ante* ſex veteres. *Idem.*

780. *Vimque metumque.*] *Dolumque* cum præſtautioribus. pro *injuſti ſtimulis amoris* malim *inceſti amoris.*

782. *Audentes forſque Deuſque juvat.*] Alii *forſque Venuſque* & *juvant.* vel *forſque metuſque.* Codex Politiani *forſne Deuſne.* quomodo & Læti codex & unus Patavinus ex melioribus. huc & Voſſianus alludit, in quo *Forſve metuſve.* Lege *Viderit audentes forſne Deuſne juvet.* Viderit fors & Deus, uter audentes juvet. Vide de hoc loquendi modo quæ notamus lib. I. Pont. Eleg. II. *forſne Deuſne,* ut apud Statium Theb. II. *audenti Deus & Fortuna receſſit.* apud Ciceronem frequenter habes, *De iſtis Fortuna viderit.* Mezent. apud Maron.

——— *aſt de me divûm pater, atque hominum rex*
Viderit. Idem.

787. *Penetralia Collatini.*] *Collatina* unus Mediceus. quomodo apud Maronem,

Hi Collatinas imponent montibus arces. Idem.

788. *Comiter.*] Dionyſius: Ἐξένιζεν αὐτὸν ὡς συγγενῆ τοῦ ἀνδρὸς πολλῇ προθυμίᾳ τε καὶ φιλοφροσύνῃ. *Sanguine junctus erat.*] Nam Tarquinius Collatinus nepos Tarquinii Superbi, Sexti filii conſobrinus. *Neapol.*

791. Pa-

Infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somni.
Nox erat; & totâ lumina nulla domo.
Surgit, & auratum vagina deripit ensem;
Et venit in thalamos, nuptâ pudica, tuos.
Utque torum pressit; Ferrum, Lucretia, mecum est,
Natus, ait, Regis, Tarquiniusque vocor.
Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis,
Parva sub infesto cum jacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincetur fœmina pugna.
Clamet? at in dextrâ, qui necet, ensis adest.
Effugiat? positis urgetur pectora palmis;
Nunc primum externâ pectora tacta manu.
Instat amans hostis precibus, pretioque, minisque:
Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
Nil agis; eripiam, dixit, per crimina vitam:
Falsus adulterii testis adulter ero.
Interimam famulum; cum quo deprensa fereris:

Suc-

791. *Poscunt sua tempora somnum.*] *Somni* meliores. *Heins.*

793. *Auratâ vagina liberat ensem.*] *Auratum* concinnius libri meliores. ut recte vidit Neapolis. iidem *deripit ensem.* etsi non ignorem alterum quoque elegans esse. Met. vi.

Quo fuit accinctus vaginâ liberat ensem. ubi pari modo *deripit* in scriptis nonnullis veterrimis exaratum: ut lib. x.

Pendenti nitidum vaginâ deripit ensem. sic *ensem destringere* non *distringere* in antiquissimis codicibus passim legitur. *Idem.* *Auratum vagina.*] Ensis auratus idem ac auro vinctus ad capulum, χρυσόνδετος. Ni melius, manubrium vere fuisse ex solido auro & argento confectum. *Neapol.*

795. *Utque thorum.*] Livius: Sinistraque manu mulieris pectore oppresso, Tace Lucretia, inquit, Sextus Tarquinius sum, ferrum in manu est; morieris, si emiseris vocem. In eandem ergo sententiam & verba cum Poëta conveniunt.

801. *Fœmina pugnans.*] *Pugnâ* meliores. & *qui necet* proximo pentametro octo scripti pro *vetet.* & *ensis adest* pro *erat* Ursini codex optimus cum tribus aliis. *Heins.*

803. *Urgentur pectora palmis.*] *Urgetur* ex veteri libro Modius in Novantiquis Lectionibus. eleganti Græcismo. sic supra,

Carpitur attonitos absentis imagine sensus. atque ita passim noster. *Nunc primum* sequenti versu unus Moreti & Farnes. *Idem.*

807. *Pro crimine vitam.*] *Per crimina* scripti & *adulter erit* pro *ero* mox meliores. *Idem.*

809. *Famulum.*] Hoc terrore obstina-

tam

Succubuit famæ victa puella metu.
Quid, victor, gaudes? hæc te victoria perdet.
Heu quanto regnis nox ſtetit una tuis!
Jamque erat orta dies: paſſis ſedet illa capillis;
Ut ſolet ad nati mater itura rogum.
Grandævumque patrem fido cum conjuge caſtris
Evocat: & poſitâ venit uterque morâ.
Utque vident habitum; quæ luctus cauſa requirunt:
Cui paret exſequias, quove ſit icta malo.
Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
Ora. fluunt lacrymæ more perennis aquæ.
Hinc pater, hinc conjux lacrymas ſolantur, & orant
Indicet: & cæco flentque paventque metu.
Ter conata loqui; ter deſtitit: auſaque quarto,
Non oculos adeò ſuſtulit illa ſuos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipſa meum.
Quæque poteſt narrat. reſtabant ultima; flevit:
Et matronales erubuêre genæ.
Dant veniam facto genitor conjuxque coacto.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipſa nego.
Nec mora; celato figit ſua pectora ferro:

Et

tam pudicitiam vicit: quæ non precibus, non metu mortis movebatur, victa eſt metu dedecoris. *Paul.* *Cum quo deprenſa fereris.*] Nihil hic ποιητικὸν: totum pura puta veritas. *N.* *Cum quo deprenſa fereris.*] *Quocum* liber optimus Læti. Puto *qui cum.* Heinſ.

816. *Et poſitâ.*] Forte, *ut poſitâ venit uterque morâ; Utque vident habitum.* Idem.

824. *Non oculos ideo ſuſtulit.*] *Ad eos ſuſtulit* Zulich. Mazar. Voſſ. & alii ſeptem. Urſini cum ſex aliis, *adeo.* Poſſet etiam *ab humo* legi. *Idem.*

825. *Hoc quoque Tarquinio.*] Ad ſtuprum reſpicit: quaſi exclamet Lucretia, Expugnatum mihi quoque muliebre decus Tarquinio debemus. *N.*

829. *Dant veniam.*] Et Livius: Conſolantur ægram animi, avertendo noxam à coacta in autorem delicti: mentem peccare, non corpus: & unde conſilium abfuerit, culpam abeſſe, &c. *Conjuxque coacta.*] *Coacto* meliores. *Heinſ.*

830. *Ipſa nego.*] Hæc Phædra in caſu pari Theſeo conjugi dixit apud Senec. in Hippolyto, Act. 3.

Tentata precibus reſtiti: ferro ac minis
Non ceſſit animus; vim tamen corpus tulit.
Labem hanc pudoris eluet noſter cruor. N.

831. *Fixit ſua pectora ferro.*] *Figit cultro* meliores. *culter* eſt etiam Livio, & D. Halicarnaſſæo ξιφίδιον. Val. Maximus lib. VI. cap. 1. *ferrum* vocat, ut vulgati apud noſtrum codices. quod ſequendum duco, cum *cultrum* mox ſit dicturus. *Heinſ.*

837. *Sua*

Et cadit in patrios ſanguinolenta pedes.
Tunc quoque jam moriens,ne non procumbat honeſtè,
Reſpicit. hæc etiam cura cadentis erat.
Ecce ſuper corpus communia damna gementes
Obliti decôris virque paterque jacent.
Brutus adeſt; tandemque animo ſua nomina fallit:
Fixaque ſemanimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoſo ſanguine cultrum,
Edidit impavidos ore minante ſonos:
Per tibi ego hunc juro fortem caſtumque cruorem,
Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium pœnas profugâ cum ſtirpe daturum.
Jam ſatis eſt virtus diſſimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos ſine lumine movit;
Viſaque concuſsâ dicta probare comâ.
Fertur in exſequias animi matrona virilis:
Et ſecum lacrymas, invidiamque trahit.
Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
Concitat, & Regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit. capit annua Conſul
Jura. dies regnis illa ſuprema fuit.

Fal-

837. *Sua nomina fallit.*] Oſtendit ſe non eſſe *brutum.* P. *Sua nomina fallit.*] Cognomen hoc L. Junii Græci interpretantur ἠλίθιον. Neap.

840. *Ore minante.*] *Micante* unus Medic. Lege *minace. Heinſ.*

843. *Qui mihi numen erunt.*] Manes ſunt defunctorum genii, quos antiquitas venerata ut Deos. *N.*

844. *Virtus diſſimulata.*] Celata eſt. *Mihi.*] A me. quia tyranni metu ſtultum ſe ſimulaverat.

845. *Illa jacens ad verba.*] *Adverſa* octo veteres. quod placet. *Heinſ.*

847. *Fertur in exequias.*] Hoc diſtichon ſequenti concinnius poſtponatur. *Idem.*

849. *Vulnus inane.*] Erat ante curiam jacens Lucretiæ corpus, ſpectaculum populo crudele, patebat vulnus. Convenerant jam non modo qui in foro erant, ſed in urbe tota. Congregato ergo populo omni, Brutus longam habuit orationem, quam Dionyſius refert.

851. *Conſul capit jura annua.*] Nam creati fuere duo conſules, qui ſummam in rempublicam poteſtatem haberent, L. Junius Brutus, & Tarquinius Collatinus.

852. *Illa dies fuit ſuprema.*] Ultima. *Regnis.*] Quia ex illo reges defecere *N.* *Tarquinius cum prole fugit.*] Anno ab urbe condita CCXLIV. Regno præfuit annos XXXVIII. ſeu verius XXXVII. *Capit annua Conſul.*] Abit prima ætas (ſic vocarunt illam ſub regibus) accedit ſecunda. Univerſa poteſtas datur Conſulibus, ſed duobus libertatis vindicibus, L. Junio Bruto, & L. Tarquinio Collatino. Vide Florum. *Neap.*

853. *Dies*

Fallimur? an veris prænuntia venit hirundo;
  Et metuit, ne qua versa recurrat hiems?
Sæpe tamen, Progne, nimium properasse quereris;
  Virque tuo Tereus frigore lætus erit.
Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
  Marsque citos junctis curribus urget equos:
Ex vero positum permansit Equirïa nomen:
  Quæ Deus in Campo prospicit ipse suo.
Jure venis, Gradive; locum tua tempora poscunt:
  Signatusque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum, libro cum mense peracto.
  Naviget hinc aliâ jam mihi linter aquâ.

853. *Dies regnis illa suprema.*] Caligula primus speciem principatus convertisse videtur in regni formam; sed regis regnique nomen non usurpatum, nisi inclinato jam Romano Imperio, à Gothis, Francis & Vandalis. *Neapol.* *Fallimur.*] Incipiunt circa Februarii finem redire hirundines: *Tum blandi soles, ignotaque prodit hirundo.* Redeunt ergo his diebus: metuunt tamen ne revertatur hyems.

854. *Prænuntia venit hirundo.*] Videtur rejicere hirundinum adventum in diem XXII. sive XXI. die IV. post Solis ingressum in Pisces: in eadem sententia Eudoxus. *Neap.*

857. *Jamque duæ, &c.*] Tertio Kalendas Martias Equiria celebrabantur frequenti equorum cursu; quæ à Romulo Marti instituta ad instar Consualium. *Neapol.*

858. *Junctis curribus urget equos.*] Nam singulis missibus quatuor aut plures quadrigæ laxato repagulo certatim sese effundebant ad palmam: inde *æmuli currus.* Jul. Solino in Polyhist. *Neapol.*

859. *Permansit Equiria nomen.*] Varro lib. V. de L. L. *Equiria ab equorum cursu: eo enim die currunt equi in campo Martio.*

860. *Perspicit ipse suo.*] *Prospicit* rectius veteres multi. *Heins.*

861. *Locum tua tempora poscunt.*] Lego *sua.* nam *tuo nomine* mox sequitur. sic supra,

—— *Poscunt sua tempora somnum.*

Idem.

864. *Jam mihi linter.*] *Mea linter* quatuor codices. sic in veteri exemplari lib. VI. Fast.

Ferte coronatæ juvenum convivia lintres. sic & *lembus* fœminini generis in antiquis codicibus Claudiani, ut *Phaselus.* Virgil. *Centauro invehitur magna.* Idem.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER III.

Bellice, depositis clypeo paulisper & hastâ,
Mars, ades; & nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poëtæ.
A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervæ.
Num minus ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendæ tempora sume
Cuspidis. invenies & quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
Cepit; ut huic Urbi semina digna dares.
Ilia Vestalis (quid enim vetat inde moveri?)
Sacra lavaturas mane petebat aquas.

Ven-

B*Ellice depositis.*] Ordinem mensium per Romulum, & postea per Numam primo libro exposuimus, multaque in secundo. Venimus nunc ad tertium & librum & mensem, quem primum Romulus instituit: & tanquam primum anni mensem Marti genitori suo dicavit. Hujus die prima ignem novum Vestæ aris accendebant, & in regia & curiis, & in flaminum domibus laureæ veteres novis mutabantur. Eodem mense ad Annum Perennam sacrificatum itur, ut annare, perennare commode liceat. Mercedes evolvebant magistris, comitia auspicabantur, vectigalia locabant, &c.

2. *Mars ades.*] Invocat in ipso initio Martem, à quo nomen Mensi inditum, sed inermem, exemplo Palladis, quæ vacat pacis & belli studiis. *Neap.*

6. *Non minus.*] *Num minus* meliores, ut monui ad epistolam XI. ℣ſ. 19. atque ita Neapolis. *Heins.*

8. *Quid agas.*] *Quod* cum melioribus. jam dixi Art. Am. II. ℣ſ. 702. *Idem.*

9. *Romana sacerdos.*] Amor. lib. III. El. VI. monui rectius videri legendum, *Trojana.* sequenti versu pro *semina magna*, Ursini liber & unus Patav. *semina digna.* ut & Nauger. *Idem.*

11. *Silvia Vestalis.*] *Ilia* Arondelianus. vide quæ supra observamus, ad lib. II. ℣ſ. 383. sic & infra paulo post vetus liber Moreti *Ilia sit mater.* Idem.

12. *Sacra lavaturas, &c.*] E more cotidiano Vestalium. Vide Plutarch. Silviam credibile è flumine Tiberino tunc undam hausisse. *Neapol.* *Mane petebat aquas.*] Intellige non de Tyberi, quod volebat Neapolis, sed de Numicio: Servius ad illa Virgilii Æn. VII. *fontis stagna Numici. Quod ait fontis stagna, verum est. Nam Numicius ingens ante fluvius fuit, in quo repertum est cadaver Æneæ & consecratum. post paulatim decrescens in fontem redactus, qui & ipse siccatus est, sacris interceptus. Vestæ enim libare non nisi de hoc fonte licebat.* Heinsius.

 13. *Moliens*

Ventum erat ad molli declivem tramite ripam :
Ponitur è ſummâ fictilis urna comâ.
Feſſa reſedit humi; ventoſque accepit aperto
Pectore; turbatas reſtituitque comas.
Dum ſedet; umbroſæ ſalices, volucreſque canoræ
Fecerunt ſomnos, & leve murmur aquæ.
Blanda quies victis furtim ſubrepit ocellis :
Et cadit à mento languida facta manus.
Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupitam :
Et ſua divinâ furta fefellit ope.
Somnus abit : jacet illa gravis. jam ſcilicet intra
Viſcera, Romanæ conditor Urbis, eras.
Languida conſurgit; nec ſcit cur languida ſurgat :
Et peragit tales arbore nixa ſonos;
Utile ſit fauſtumque, precor, quod imagine ſomni
Vidimus. an ſomno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam : cum lapſa capillis
Decidit ante ſacros lanea vitta focos.

Inde

13. *Mollem declivo tramite ripam.*] *Molli declivem* præſtantiores omnes. unus Farneſ. *molli declivam.* ſic *per decliva* pro *declive* Met. XI. ỳſ. 206. in optimis membranis. *Idem.*

14. *E ſumma coma.*] E capitis ſummitate. *P. Ponitur è ſumma.*] Mos geſtandi quodcunque pondus, non magis veteri Latio receptus, quam aliis gentibus. Noſter de Argivis, in Amatoriis: *Cum premeret ſummi verticis urna comas.* Neapolis.

15. *Feſſa reſedit humo.*] *Humi* meliores. quare fruſtra eſt Carrio, qui ad. l. I. Val. Flacci *ſedere humo* paſſim apud auctores contendit legendum. *Heinſ.*

17. *Dum ſedet.*] *Omnia ſunt dulces hæc invitantia ſomnos, Aura, umbra & cantus, leneque murmur aquæ.*

19. *Furtim victis obrepſit ocellis.*] *Subrepſit* ſcripti plerique. *victis furtim ſubrepſit* opt. Ambroſ. utrumque bene. Ep. Herus,

Sed movet obrepens ſomnus anile caput.

perperam alii *victos oppreſſit ocellos. ſubrepit* Voſſ. Maz. & quatuor alii. bene. niſi Naſonem contendimus ſcripſiſſe, *victos obrepſit ocellos.* quod verbum Lucanus quoque cum quarto caſu conjungit. Vide quæ noto Met. VII. ỳſ. 155. *Heinſ.*

21. *Potiturque cupita.*] *Cupitam* opt. Ambroſ. Læti, & unus Farneſ. quomodo etiam legit hoc loco Diomedes Grammaticus. *Idem.* *Et potitur cupita.*] Ilia quam cupivit.

22. *Fefellit ope.*] Ἐνεργητικῶς, pro abdidit, occultavit. *Neap.*

24. *Conditor urbis erat.*] *Eras* Mazar. pr. Med. & Politiani excerpta. bene. Sequenti verſu *nec ſcit* meliores, non *neſcit.* Zulichemianus eleganter,

Languida cum ſurgat, neſcit cur languida ſurgat. Heinſ.

30. *Ante ſacros lanea, &c.*] Ex ſe ipſa à Pontifice convictæ jam adimenda. Dionyſius de Oppia ſeu Opimia ad ſupplicium damnata: Αὐτὴν μὲν τῆς κορυφῆς ἀφελόμενοι τὰ στέμματα, καὶ πομ-

πεύον-

Inde duæ pariter (viſu mirabile) palmæ
Surgunt. ex illis altera major erat:
Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
Contigeratque novâ ſidera ſumma comâ.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu; corque timore micat.
Martia Picus avis gemino pro ſtipite pugnant,
Et Lupa. tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam
Suſtulit. implêrat, dum ſua viſa refert.
Interea creſcente Remo, creſcente Quirino,
Cæleſti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret curſibus annus,
Reſtabant nitido jam duo ſigna Deo.
Sylvia fit mater: Veſtæ ſimulacra feruntur
Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.
Ara Deæ certè tremuit pariente miniſtrâ;
Et ſubiit cineres territa flamma ſuos.
Hæc ubi cognovit contemtor Amulius æqui:
(Nam

πεύοντες δὶ ἀγορᾶς, ἐντὸς τείχυς ζάσαν κατώρυξαν. Inſigne erat, quod ut Veſtalibus proprium, ita aliis cuivis numini conſecratis. *Neap.* *Lanea vitta.*] *Laurea vitta* multi ex ſcriptis. alii *vitta ſoluta* pro *voluta*. Omnia bene. *laneam vittam* Virgilius quoque dixit. De *laurea vitta* habes ſupra initio lib. II. Triſt. IV. Eleg. II.

Et dabitur merito laurea vitta Jovi.

ita enim ſcripti meliores. *Heinſ.*

34. *Sua ſidera ſumma coma.*] *Novâ comâ* Maz. Zulich. Voſſ. Arondel. & quatuor alii. *Idem.*

36. *Corque timore micat.*] *Uſque metu micuere ſinus.* Tom. I. pag. 8. ℣ſ. 45. ubi multa præclara Nobiliſſ. Heinſius. Et p. 61. ℣ſ. 37. ibid.

37. *Martia picus, &c.*] Portendebat hoc, educandos eſſe eos à lupa & pico. Unde Plutarchus in vita Romuli: Ait lupam quandam, ac volucrem picum, adeo ſumma cum benevolentia infantibus aſtitiſſe, ut & hæc ubera benigne, & ille alimenta plurima contulerit.

40. *Dum ſua viſa refert.* *Sata* pr. Med. an *rata*? Heinſ.

44. *Reſtabant jam duo ſigna Deo nitido.*] Soli, qui nitidis orbem radiis illuſtrat. *Duo ſigna.*] Duo menſes. *P.*

45. *Veſtæ ſimulacra, &c.*] Ficta hæc. Nec ſimulacrum ullum fuit unquam in æde Veſtæ.

46. *Oculis oppoſuiſſe manus.*] Simile evenit ſceleſtæ illi Tulliæ, viſo parentis ſigno in fano Fortunæ. *Neap.*

47. *Ara Deæ certe tremuit.*] Hanc in denariis videre licet cum carbonibus in medio accenſis, & his litteris in ora, VESTA. SC.

48. *Et ſubiit cineres.*] Fere extincta: quod ſuper omnia gravia & timenda Romani habebant. *Neap.*

(Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne jubet mergi geminos. ſcelus unda refugit.
In ſiccâ pueri deſtituuntur humo.
Lacte quis infantes neſcit creviſſe ferino,
Et picum expoſitis ſæpe tuliſſe cibos?
Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis,
Nec taceam veſtras, Fauſtule pauper, opes.
Veſter honos veniet, cum Larentalia dicam:
Acceptus geniis illa December habet.
Martia ter ſenos proles adoleverat annos;
Et ſuberat flavæ jam nova barba comæ,
Omnibus agricolis armentorumque magiſtris
Iliadæ fratres jura petita dabant.
Sæpe domum veniunt prædonum ſanguine læti,
Et redigunt actos in ſua rura boves.
Ut genus audierunt; animos pater agnitus auget:

Et

54. *Expoſitis.*] Τοῖς χαμαιῤῥιφέσι. Neap.

55. *Nutrix Laurentia.*] Alter Mazar. *Larentia* pro diverſa lectione. quomodo & unus Mediceus. ſequenti verſu *Larentalia* ex uno ſuo Neapolis. recte. ita enim in Kalendariis marmoreis id feſtum, ita à Varrone, Feſto, Livio, Halicarnaſſæo, aliis appellatur. ſic certe in Livii & Halicarnaſſenſis vetuſtis ſcribi exemplaribus monet Sigonius. Codex veterrimus Egmondanus Prudentii libro II. contra Symmachum vſ. 562. *Larentina* quoque agnoſcit. *Heinſius.*

58. *December.*] Dicimus ergo Decembrem acceptum geniis, ob Saturnalia, quæ eo menſe fiebant, quo convivia voluptuoſa celebrabantur. *P. Cum Laurentalia dicam.*] In meo: *Larentalia.* Firmat Feſtus editionem in his; *Larentalia, conjugis Fauſti, nutricis Remi & Romuli; Larentiæ feſta.* Sunt in veteri Kalendario menſe Decembri X. Kal. quod & è Macrobio obſerva. *Primo Satur. X. Kal. feriæ ſunt Jovis, quæ appellantur Larentalia.* Sacra faciebat flamen Martialis teſte Plutarcho in Romulo. *Acceptus geniis.*] Ob Saturnalia. Iberus epigrammatarius ad Fuſcum: *Otia dum medius præbet tibi grata December.* Ad geniales hos dies alludit, cum fora clauſa, & otium cauſidicis ſtudiis etiam intermiſſio. *Neapol.*

60. *Jam nova, &c.*] Antiquo verbo utar, *pilabant.* Feſti Abbreviator: *Pilat, pilos habere incipit.* Novam barbam exponunt Gloſſæ. πρωθήβην, quæ Lucilio dicta, barbula prima. *Neap.*

62. *Fratres Iliadæ.*] Romulus Remuſque Iliæ filii. *Miniſtris armentorum.*] Hoc eſt, paſtoribus.

64. *In ſua jura boves.*] *In ſua rura* meliores. *Heinſ.*

65. *Ut genus audierant, animos pater editus auget.*] *Audierunt* bene Patav. de quo Ep. VII. vſ. 166. neque aliter Nauger. deinde *pater agnitus* Urſin. duo Patav. duo Medicei. ut Ep. Parid.

Regius agnoſcor per rata ſigna puer.

& epiſt. Hypſipyles:

Si quæris cui ſint ſimiles, agnoſceris illis.

Idem.

66. *In*

Et pudet in paucis nomen habere casis:
Romuleoque cadit trajectus Amulius ense;
Regnaque longævo restituuntur avo.
Mœnia conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt,
Non tamen expediit transiluisse Remo.
Jam, modo qua fuerant silvæ, pecorumque recessus,
Urbs erat. æternæ cum pater Urbis ait:
Arbiter armorum, de cujus sanguine natus
Credor; & ut credar pignora certa dabo:
A te principium Romano ducimus anno:
Primus de patrio nomine mensis eat.
Vox rata fit; patrioque vocat de nomine mensem.
Dicitur hæc pietas grata fuisse Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluêre priores,
Hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidæ, Minoïa Creta Dianam,
Vul-

66. *In parvis casis.*] *In paucis* Ursin. pri. Farnes. Zulich. Mazar. Nauger. Petav. & octo alii. *Idem.*

68. *Avo longævo.*] Numitori jam seniori. *Paul. Restituuntur avo.*] Cæso Amulio Numitori regnum Albanum. *Neapol.*

71. *Qua fuerant silvæ pecorumque recessus.*] *Qua* pri. Ambros. Læti, aliique complures. quomodo apud Propertium libro IV. Eleg. I.

Hoc quodcunque vides, hospes, qua maxima Roma est.

eam enim esse veram scripturam jam alii viderunt. deinde, *nemorumque recessus* duo codices, ut apud Lucanum l. V.

Castalios circum latices nemorumque recessus.

Mazar. aliique duo *pecudumque recessus.* forte pro *specuumque*. Heins. *Pecorumque recessus.*] Qui in palatio: ea propter ejusdem pars dicta *pecuscum*, auctore Festo: cujus & meminit Varro lib. IV. de L. L. *Neapol.*

74. *Pignora multa.*] Sarrav. & duo alii *pignora certa.* quod in suis quoque Naugerius invenerat. sic libro Met. II.

Pignora certa petis, do pignora certa timendo.

infra hoc libro,

—— *Imperii pignora certa dabo.*

& mox,

Jupiter imperii pignora certa dabit.

Pont. libro IV. Eleg. XIII.

Qui dederint animi pignora certa sui.

Severus in Ætna,

Certaque venturæ præmittit pignora flammæ. Heinsius.

75. *A te principium Romano dicimus anno.*] Repone *ducimus* ex potioribus scriptis. sic Germanicus Arateorum initio,

Ab Jove principium magno deduxit Aratus. Idem.

76. *Mensis erit.*] *Eat* Zulich. Mazar. Voss. Arondel. & tres quatuorve alii. quomodo libri II. initio,

Alter ut it mensis, sic liber alter eat.

eris Petav. cum aliis duobus. *Idem.*

81. *Pallada Cecropidæ, &c.*] Quæque externa regio suum habet numen. Latini tamen Martem præ cæteris colunt. Colunt Pallada Athenæ, Creta Dianam, Lemnos Vulcanum. *Cecropidæ.*] Athenien-

Vulcanum tellus Hypſipylea colit :
Junonem Sparte, Pelopeïadeſque Mycenæ :
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat ; quia præſidet armis.
Arma feræ genti remque decuſque dabant.
Quod ſi forte vacas, peregrinos inſpice Faſtos :
Menſis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliſcis :
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos, Albanaque tempora conſtant
Factaque Telegoni mœnia celſa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus aſper,
A tri-

nienſes, à Cecrope rege, qui in Attica regnavit. *Creta Minoia.*] A Minoë primo Jovis & Europæ filio. *Colit Dianam.*] Cujus templum eſt in Dictæo monte Cretæ. unde & *Dyctinna* appellata eſt.

82. *Tellus Hypſipylea.*] Hoc eſt, Lemnos inſula, ab Hypſipyle Thoantis filia, quæ in ea regnavit. *Paul.*

83. *Junonem Sparte, &c.*] Spartani & Mycenæi ante alios deos Junonem colebant, & Arcadia Faunum, Sparta eadem quæ & Lacedæmon in Laconia. *Et Mycena Pelopeiades.*] A Pelope : tum quot fuit in Peloponneſo, tum quod ea regia Pelopidarum.

84. *Ora Mænalis.*] Arcadia, à Mænalo monte.

87. *Faſtos.*] Faſtorum libros. *Peregrinos.*] Non intelligas Græcos aut Barbaros, ſed aliarum urbium in Italia. *P. Peregrinos inſpice Faſtos.*] In his invenies etiam menſem hujus nominis. Vide Cenſorin. de die nat. *Varro*, inquit, *Romanos à Latinis nomina menſium accepiſſe arbitratur, &c.* Neapol.

88. *Nomine Martis.*] Erit inſcriptus Martius menſis. Albani cum annum decem menſium haberent, habent & ipſi menſem Marti dicatum, eumque tertio loco numerabant : Phaliſci autem quinto, Hernici ſexto, Aricini vero & Tuſculani eodem loco habebant, quo Albani.

90. *Sextus apud.*] *Habet* Voſſian. & prior Puteaneus. *Heinſ. O Hernica terra, tuos, &c.*] Fuit ſextus apud populos tuos. Hernici populi ſexto loco Martium numerabant. Via Latina ſunt Hernici, in quibus eſt Anagnia urbs, olim inſignis, ut Strabo ait.

91. *Inter Aricinos Albanaque tempora conſtat.*] *Conſtant* Urſin. & quatuor alii. ut conſtructio ſit, *inter Aricinos & Albana mœnia conſtant tempora. reſtant* Mazarin. Zulich. *reſtat*. Heinſ. *Et conſtat.*] Convenit idem ordo menſis inter Albanos, Aricinos, & Tuſculanos. *Paul.*

92. *Telegoni mœnia.*] Telegonus Ulyſſis ex Circe filius, à quo Tuſculum conditum ajunt Laurentes quinto loco, & Æquiculi decimo loco Martium numerabant, Forenſes verò quarto.

23. *Laurentes.*] A Laurento oppido, ubi regia Latini fuit. *Bisquintum.*] Nam decimo loco Martium menſem habebant. Æqui & Æquiculi ſunt inter Marſos & Sabinos, utriſque finitimi. Et Alba erat Æquorum caput. *Æquiculus acer.*] *Aſper* præſtantiores magno numero. Virgilius libro VII.

Horrida præcipue cui gens aſſuetaque multo
Venatu nemorum, duris Æquicola glebis.

eidem

A tribus hunc primum turba Curensis habet.
Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
Convenit: hic genti quartus utrique Deus.
Romulus hos omnes ut vinceret ordine saltem,
Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuêre Kalendas.
Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradideras victas victoribus artes,
Græcia, facundum sed male forte genus.
Qui bene pugnarat, Romanam noverat artem:
Mittere qui poterat pila, disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlantêas
Sen-

eidem paulo ante *Saticulus asper.* & *asper Acarman* Statio in Achilleide. *Heins.*

94. *Turba Forensis.*] Forum Appii Politianus intelligebat. Hæret & Neapolis in hoc loco. Sed Ursin. Zulich. aliique decem ex melioribus nostris *turba Curensis* cum veterrimo Naugerii libro. ut Cures Sabinorum intelligat. *Idem. Turba Ferensis.*] Hoc est, Ferentini, à Ferentino oppido, quod Strabo via Latina ponit & est in ipsis Hernicis. *Paul. Turba Forensis habet.*] Pro Forensis turba vult intelligi Scaliger, Forulorum gentes: qui foruli, Sabinorum oppidum. Strabo lib. V. *Σαβίνων δ' εἰσὶ, καὶ οἱ φόρυλοι πέτραι, πρὸς ἀπόστασιν μᾶλλον ἢ κατοικίαν εὐφυεῖς.* Doctiss. vero Geographus, *Forum populi*, oppidum situm in Albano monte, cujus accolas vocat Plin. lib. III. cap. V. *Foro-populienses.*

95. *Cum proavis Sabinis.*] Peligni, ut vides, genus Italicum. sed Illyricum Festo Pompeio: tua tamen fides certa mihi, Naso, in rebus incertis. *Neapol.*

96. *Huic genti quartus utrique Deus.*] *Hic* legendum ex Arondel. Voss. aliisque tribus. nonnulli atque inter illos Zulich. & Mazarin, *hic uterque.* proxime verum. *Heins. Quartus Deus.*] Martius quartus anni mensis. *Fuit huic utrique genti.*] Sabinis, & Pelignis.

101. *Nondum tradiderat.*] Unus Mediceus, *Nondum tradideras.* Heins. *Victoribus artes Gracia.*] Intromissæ igitur post bella Punica; & Romanum illud robur ac severitas paululum mutata, vide Manut. lib. 1. in Quæsitis. cui adde Strabonis locum lib. IX. ubi contrarium docet, & cunctas scriptor ille Imperii auctas opes his disciplinis refert acceptas. *Neapol.*

103. *Qui bene pugnarat Romanam noverat artem.*] Virgil. 6.

Excudent alii spirantia mollius æra:
Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus:
Orabunt causas melius, cælique meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent:
Tu regere imperio populos, Romane, memento.
Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere morem,
Parcere subjectis, & debellare superbos.

His nempe artibus Romana potentia crevit.

105. *Quis tunc, &c.*] Nondum Romæ habebatur ulla astrologicæ disciplinæ ratio, sic nec astrorum cursus observatus: quia nondum penetraverant in Græciam Latini, nec in Phœniciam aut in Ægyptum. *Aut Pleiadas Atlanteas.*] Atlantis ex Pleione filias. Videtur hoc dicere, Quis observaverat sidera aut verna aut hyemalia? Hyades enim ortu hye-

Senserat, aut geminos esse sub axe polos?
Esse duas Arctos; quarum Cynosura petatur
Sidoniis; Helicen Graja carina notet?
Signaque quæ longo frater percenseat anno,
Ire per hæc uno mense sororis equos?
Libera currebant, & inobservata per annum
Sidera: constabat sed tamen esse Deos.
Non illi cælo labentia signa movebant;
Sed sua: quæ magnum perdere crimen erat.
Illaque de fœno. sed erat reverentia fœno,
Quantum nunc Aquilas cernis habere tuas

Per-

hyemem referunt, *Pleiades* vero oriuntur in vere, inde *Vergiliæ*.

107. *Esse duas arctos.*] Ursam majorem & minorem.

108. *Sidoniis.*] Hoc est, à phœnicibus, à Sidone urbe. *Petatur Cynosura.*] Hoc est, minor ursa, ad cujus observationem Phœnices navigant. *Notat Helicen.*] Majorem ursam, ad cujus observationem Græci navigant.

109. *Et quis senserat signa.*] Duodecim illa signa, quæ sunt in zodiaco. *Longo anno.*] Anno solari, qui constat ex duodecim mensibus, quibus duodecim illa signa sol permeat. nam in unoquoque signo mensem unum absumit.

111. *Non observata per annum.*] *Et inobservata* Ursini, opt. Ambros. Mazar. Zulich. Voss. Arondel. & sex alii ex melioribus. Metamorph. IV.

At puer ut vacuis it inobservatus in herbis.

Martialis libro VIII. Epig. XXXIII.

Aëra per vacuum delapsa sedentis in ipsos
Fluxit Aretullæ blanda columba sinus.
Fluxerat huc casu, nisi inobservata maneret,
Permissaque sibi nollet abire fuga.

ita opinor scribendum. *Luserat hoc casus* nunc legitur. Crederes casu huc fluxisse, inquit. posses & legere, *Lapsa erat huc casu.* Heins.

112. *Constabat sed tamen esse Deos.*] De Diis hæc præter rem videntur. censeo corrigendum,

Libera currebant & inobservata per annos
Sidera, constabat sed tamen esse suos.

certe in præstantissimo Zulichemiano codice τὸ *deos* à manu secunda erat, erasa veteri scriptura. *constabant sed tamen esse deo* veterrimus Petavianus. *Idem.*

113. *Signa tenebant.*] *Movebant* Mazarin. Vossian. & quinque alii. tum versu proximo *quæ magnum prodere crimen erat*, non *perdere* alter Bononiensis. sic *signa movere.* & *prodere signa* apud Lucanum. *Idem.*

114. *Perdere crimen erat.*] Ob hoc legi, coërcitos milites pane hordeaceo, decimatione, discinctione, exercitu spectante. Legi, amictos veste muliebri. pœna morte graviori rata.

115. *Illa quidem fæno.*] *Illaque de fæno* legendum. idque ex auctoritate unius Vaticani, & prioris Bononiensis. neque aliter editio Gryphiana. quomodo & Scaliger in ora codicis sui castigarat. ut mirer in contraria ivisse Ciofanum. Forte tamen verior scriptura, *Illa quidem è fæno.* quam alter Puteaneus confirmat. *Heins. Illa quidem fæno.*] Donatus in Terent. Eunuch. Sibi sertum vel coronam ex manipulo herbæ vel hujusmodi conficiebant, quod pro signo sequebantur. *Sed erat reverentia fæno.*] Quanta, inquit, tuis aquilis. *Neapol. Illa quidem fæno, &c.*] Prima Romanorum signa fuere fœni manipuli, unde *manipulares milites* dicti. Verum postea signa Romanorum fuere aquilæ, lupi, leones, &c.

117. *Per-*

Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos :
Unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes.
Menſibus egerunt luſtra minora decem.
Annus erat; decimum cum Luna repleverat orbem.
Hic noſtris magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare ſolemus :
Seu quia bis quino fœmina menſe parit.
Sed quod aduſque decem numero creſcente venitur;
Principium ſpatiis ſumitur inde novis.
Inde pares centum denos ſecrevit in orbes
Romulus : Haſtatos inſtituitque decem.
Et totidem Princeps totidem Pilanus habebat
Corpora : legitimo quique merebat equo.

Quin

117. *Pertica longa.*] Haſta rudis pertica, velut ex nemore erat avulſa. *Portabat manipulos.*] Suſpenſos, manipulum fœni.

118. *Unde manuplaris.*] A manipulo dictus manipularis. Vetus nomen & ante urbem conditam. Vegetius vocat *manipulum*, contubernium, unde & iidem *contubernales*. N.

120. *Luſtra minora.*] Nam ex quinis annis decimeſtribus, luſtrum menſibus L. conſtabat.

122. *Hic numerus magno tunc in honore fuit.*] *Hic noſtris* Voſſianus, & Mazarinianus. *Heinſ.*

123. *Per quos ſolemus numerare.*] Plerumque enim digitis numeros computamus. *Seu quod.*] Venimus uſque ad decimum, numero creſcente. cum numeramus, aſcendimus uſque ad decem, poſtea reſumitur primus numerus decimo additus, ut decem, poſtea undecim, viginti, poſtea viginti unum : ſic de reliquis. *Paul.*

127. *Inde patres centum.*] *Pares centum* ex potioribus ſcriptis. quomodo & Scaliger caſtigarat in ora codicis ſui, & Lipſius de Militia Romana lib. II. c. II. Vide Livium libro primo cap. VIII. & XVII. *Heinſ. Inde pares centum.*] Centuriam ætate & robore æqualem diviſit in decurias. *Neapol. Novis ſpaciis.*] Per quæ numeramus. *Inde pares.*] Non modo in anni computatione ſervatus eſt denarius numerus, ſed etiam in militia, cum centurias, haſtatos principes, pilanos equites, & omnes ordines denario numero diviſit.

128. *Haſtatos inſtituitque decem.*] Hi in acie primi pugnam capeſſebant, deinde principes, poſtea triarii. ſed hoc ſtante Repub. nam ſub Cæſaribus principes haſtatis & triariis antepoſiti. Vide Ald. Manut. in Quæſitis lib. I. Epiſt. III.

129. *Et totidem princeps.*] Hinc primus, ſecundus, tertius princeps, uſque ad decimum. Qui caput erat iſtius ordinis. Peculiare etiam illis nomen, *principales, & principia legionum. Totidem pilanus habebat.*] Pilani iidem cum triariis, ut ex M. Varrone colligimus; & cum vexillariis, ut ex Livio, Tacito, &c. *N.*

130. *Legitimo quiſque merebat.*] Legitimum interpreteris publicum & legibus datum. Equo publico merere, dixere Græci, *Δημοσίᾳ ἱππεύειν. Merebat equo.*] Non ſolum ergo peditum genera in decem quæque partes diſtributa, ſed & equitum. Vide Varron. l. IV. de L. L. *N.*

131. *Quin*

Quin etiam partes totidem Titienſibus idem,
Quoſque vocant Ramnes, Luceribuſque dedit.
Aſſuetos igitur numeros ſervavit in anno.
Hoc luget ſpatio fœmina mœſta virum.
Neu dubites, primæ fuerint quin antè Kalendæ
Martis; ad hæc animum ſigna referre potes.
Laurea Flaminibus, quæ toto perſtitit anno,
Tollitur: & frondes ſunt in honore novæ.
Janua nunc Regis poſitâ viret arbore Phœbi:
Ante tuas fit idem, Curia Priſca, fores.
Veſta quoque ut folio niteat velata recenti,
Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde, quod arcanâ fieri novus ignis in æde
Dicitur; & vires flamma refecta capit.

Nec

131. *Quin etiam ille.*] Romulus. *Dedit totidem partes Titienſibus, &c.*] Etiam denario numero diviſit tribus, Titienſem, Ramnenſem & Lucerem. nam unaquæque tribus in decurias decèm diviſa eſt. Titienſes à Tatio, Ramnenſes à Romulo: Luceres, ut ait Junius, à Lucumone. Sed omnia hæc vocabula Thuſca. *Tatienſibus ille.*] *Titienſibus* oprimi codd. & recte. quomodo & apud alios ſcriptores in veterrimis membranis exaratum occurrit. ut apud Livium, Florum, Propertium, Feſtum in *Sex Veſta*, Servium, Varronem de L. L. & ſane cum Livius libro I. cap. XIII. *Ramnenſes à Romulo, ab Titio Tatio Titienſes appellatos* affirmat, nihil neceſſe erat *Titi* prænomen addi, niſi eo *Titienſium* relatam voluiſſet originem. Mazarinianus tamen hoc loco *Cupientibus*. Heinſ.

137. *Quæ toto perſtitit.*] En orditur à prima. cujus & meminit Solinus Polyhiſt. cap. 3. *Romani*, inquit, *initio annum decem menſibus computabant, à Martio auſpicantes, &c.* Neap. *Laurea flaminibus.*] Quæ pependit in flaminum domibus.

139. *Poſita viret, &c.*] Macrob. I. Saturnal. *Eodem quoque ingrediente menſe, tam in regia curiiſque atque Flaminum domibus laureæ veteres novis laureis mutabantur.*

140. *Ante tuas itidem.*] *Fit idem* Urſin. pri. Ambroſ. Zulich. Nauger. aliique complures. *Heinſius. Curia priſca fores.*] Curiæ priſcæ, erant, Forenſis, Velienſis, Rapta, Veliria, & reliquæ XXVI. In harum unaquaque & cœnaculum erat, & focus ad rem ſacram, ex Romuli inſtituto. Auctor Dionyſ. lib. II. Novæ totidem XXX. quæ poſtea exſtructæ, in quas evocata ſacra ab antiquis: ſed illarum quattuor, quas ſupra retuli, & de quibus nunc Naſo noſter, exaugurari per religionem licitum haud fuit. Vide & Feſtum. *Neap.*

141. *Veſta quoque ut niteat folio.*] *Folio niteat* plerique veteres. mox pro *laurea cana* alter Petavianus *laurea vitta*. Heinſius.

143. *Arcana.*] Dixit, quia non licebat ingredi maribus. *P. Fieri novus ignis in æde.*] Habes id ex Solino. cui addo Macrob. in hæc verba: *Hujus etiam prima die ignem novum Veſtæ aris accendebant, ut incipiente anno, cura denique ſervandi novati ignis inciperet.* ſubdit deinde: *Hoc menſe mercedes exſolvebant magiſtris; comitia auſpicabantur, vectigalia locabant.* Neap.

148. *Initi*

Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores;
Anna quod hoc cœpta est mense Perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
Ad spatium belli, perfide Pœne, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde
Incipit, à numero nomina quisquis habet.
Primus oliviferis Romam deductus ab arvis
Pompilius menses sensit abesse duos.
Sive hoc à Samio doctus, qui posse renasci
Nos putat; Egeriâ sive monente suâ.
Sed tamen errabant etiamnum tempora; donec
Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit.
Non hæc ille Deus tantæque propaginis auctor
Credidit officiis esse minora suis:

Pro-

148. *Initi memorantur, &c.*] Usque ad finem, inquit, belli Punici, imo usque ad annum DC. urbis conditæ, Q. Fulvio & T. Annio Coss. hi primi Kalendis Januariis suum magistratum inierunt: qui dies deinceps, stante Imperio Romano, solemnis ineundis Consulatibus est habitus. *Neapol.*

150. *A numero nomina quisquis habet.*] *In numero* decem codices antiqui. *Heinsius.* *Habet nomina à numero.*] Nam *Sextilis* à sex, *September* à septem, *October* ab octo, &c.

151. *Primus Pompilius.*] Numa Pompilius, *Deductus Romam ab arvis oliviferis.*] Accitus in regem ex Sabinis arvis olea abundantibus. *Paul.* *A numero nomina, &c.*] Vide Solin. loco citato ℣. 143. *Neapol.*

153. *A Samio.*] A Pythagora Philosopho, qui Samius fuit.

154. *Egeria sua.*] Quam suam conjugem esse fingebat. Egeriam enim (ut Dionysius inquit) fabulati sunt nympham quandam fuisse, Numam docentem sapientiam regiam. *Paul.* *Sive hoc à Samo.*] Σάμιος est absolute Sophus Pythagoras. *A Samio doctus.*] Tu in hunc ἀντιχρονισμόν; Miror. interim audi Tullium lib. IV. Tuscul. *Pythagoras fuit in Italia temporibus eisdem, quibus L. Brutus patriam liberavit.* nec fallitur: calculum addit Strabo, Livius, &c. *Neapol.*

155. *Errabant tempora.*] Quia annus ad solis cursum non perficiebatur: & menses verni, factum est eo errore, ut hyberni aliquando essent. *Etiam tunc*] *Etiam nunc* pleríque veteres. unus Regius *etiam non*. Lege *etiamnum*. mox pro *in multis* complures scripti *ut multis*. Heins.

156. *Fuit una.*] Quasi fuit inter cæteras præcipua, ut annum ad certiorem ordinem redigeret. Sed cum intercalationibus esset erratum, rem emendavit Augustus, sublato omni errore intercalari.

157. *Et autor tantæ propaginis.*] Tantæ sobolis, pater Augusti, avus Tiberii, & proavus tuus ô Germanice. *P.* *Hac quoque cura fuit.*] Vide Dion. Cassium lib. XLVIII. ταῦτα τε ἐνομοθέτησε, καὶ τὰς ἡμέρας, &c. præter Mercedinum, quem ex more in Februarium inseruit: nam LXVII. illos dies distribuit inter Novembrem & Decembrem. *Fuit is annus*, inquit Sueton. l. 1. cap. 40. *quo hæc constituebantur quindecim mensium, cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat.* Neapol.

Promissumque sibi voluit prænoscere cælum :
  Nec Deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras Solis, quibus in sua signa rediret,
  Traditur exactis disposuisse notis.
Is decies senos tercentum & quinque diebus
  Junxit, & è pleno tempore quarta die.
Hic anni modus est. in lustrum accedere debet,
  Quæ consumatur partibus, una dies.
SI licet occultos monitus audire Deorum
  Vatibus; ut certè fama licere putat;
Cum sis officiis, Gradive, virilibus aptus;
  Dic mihi, matronæ cur tua festa colant.
Sic ego : sic positâ dixit mihi cuspide Mavors;

Sed

161. *Moras solis,*] Hoc est, tempora quæ eundo & redeundo sol absumit. Aut ipsa solstitia intellige, hybernum & æstivum. *Rediret in sua regna.*] Rediret sol è Cancro in Capricornum, & è Capricorno in Cancrum. *Paul.* *Quibus in sua signa rediret.*] *Regna* Ursin. opt. Ambros. Zulich. Mazar. Voss. Arondel. & plures melioris notæ. ut Zodiacum regna Solis appellet. sed vulgatum placet. *Heins.*

162. *Ille moras Solis.*] Quæ Lunares excedunt diebus XI¼. Finitur autem Lunaris annus spatio dierum CCCLIV. hanc ob caussam mensis Lunaris dies habuit XXIX½. tempus vero bimestre LIX. unde cavus unus & plenus alter esse debet. Hoc anno usi olim Romani, & obscura intercalatione; sed nunquam fere notum illis certum aliquod anni tempus. Causam dat Galen. comment. in 1. Epidem. *Neapol.*

164. *Tempora quinta.*] Dixit : non quod quinis annis fiat intercalatio, sed quaternis, hoc est, in fine cujusque anni, sed quia de quinto in quintum numerando utrumque intercalatum.

165. *Accedere in lustrum.*] In quinquennium.

166. *Quæ consumatur.*] *Consummatur.* Ursin. Petav. & multi alii. sed *consumi dies* Latine & eleganter dicitur. sic *diem apparando consumere* Terent. Adelph. & Sulpicius ad Ciceronem Ep. Famil. lib. IV. Ep. XII. noster Trist. V. Eleg. V.

Consumatque annos, sed diuturna, suos. paulo ante pro *tempora quarta* Petav. pr. Ambros. Arondel. & plurimi alii cum primis editt. *quinta* Maz. Ursin. & quinque alii *juncta*. Heins.

170. *Matronæ cur tua festa.*] Quinque recenset caussas: cuique suus inerit locus. Solemnitas hæc Martiis erat Kalendis: dies dictus *Matronalia*; fuitque quondam primus anni festus: cœpta illa ex Sabino Romuleoque instituto. Vide Plutarch. in ejus vita. Hinc Juvenalis Kalendas Martias nuncupat *femineas:* & Tertullianus; *Matronales ferias.* Tunc solitæ munuscula illæ invicem missitare, ut auctor Plautus in Milite Glor. *Da mihi vir Kalendis, quæ mittam quom Martia venerint.* Neapol.

171. *Posita dixit mihi casside Mavors.*] *Cuspide* pr. Ambros. Zulich. & quinque alii. bene. Sequens versus id comprobat. initio libri,

Bellice depositis clypeo paulisper & hastâ
Mars ades.

& mox,

Palladis exemplo ponenda tempora sume
Cuspidis. Heins.

375. *Juvat*

Sed tamen in dextrâ missilis hasta fuit :
Nunc primum studiis pacis, Deus utilis armis,
Advocor : & gressus in nova castra fero.
Nec piget. incepti juvat hac quoque parte morari :
Hoc solam ne se posse Minerva putet.
Disce, Latinorum vates operose dierum,
Quod petis : & memori pectore dicta nota.
Parva fuit, si prima velis elementa referre,
Roma : sed in parvâ spes tamen hujus erat.
Mœnia jam stabant populis angusta futuris :
Credita sed turbæ tunc nimis ampla suæ.
Quæ fuerit nostri si quæris regia nati;
Adspice de cannâ straminibusque domum.
In stipulâ placidi carpebat munera somni :
Et tamen ex illo venit in astra toro.
Jamque loco majus Romanus nomen habebat :
Nec conjux illi, nec socer ullus erat.
Spernebant generos inopes vicinia dives :

Et

175. *Juvat hac quoque parte morari.*] Uterque Mazar. Zulich. Gottorph. & alii quatuor *moveri.* ut supra,

Ilia Vestalis, quid enim vetat inde moveri ?

& lib. v.

Sacra Palis suberant : inde movetur opus.

Idem.

178. *Memori pectore dicta nota.*] *Tene* duo veteres. *Idem.*

181. *Mœnia jam stabant.*] Et quadriennium excursum à condita urbe, ad raptum & discordiam cum finitimis. Vide Dionys. l. II. *Neapol.* *Populis angusta futuris.*] Ita distingue. *Heins.*

185. *Capiebat munera somni.*] Quidam ex melioribus *carpebat*, quos inter opt. Ambros. ut apud Virgil. *placidam carpebant membra quietem.* & *carpere noctem securam* Val. Flacco. *Idem. Munera somni.*] Expressit Homericum illud, ὕπνυ δῶρον ἕλοντο. *Neapol.*

189. *Spernebat generos inopes vicinia dives.*] Ursin. Petav. Arondel. & sex alii *Spernebant.* vere. supra libro II.

Conveniunt celebrantque dapes vicinia simplex.

Met. II.

Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex : Battum vicinia tota vocabant.

Ita optime vetustiores libri. & lib. IV. ex optimo Florentino, *& humum vicinia nulla premebant.* lib. VIII. *meritasque luent vicinia pœnas.* sic & ibi scribendum censeo. Fast. II.

Quo ruitis, generosa domus ? male creditur hosti.

lib. III. ex veteri libro,

Ergo ut tyronum celebrare frequentia possint.

chorus clamant. Fast. IV.

At chorus æqualis cumulatis flore canistris,
Persephone clamant.

apud Prudentium Psychomachia ex vetustissimo codice Puteano,

Auribus intentis expectans concio.

Heinsius.

191. Et

Et male credebar ſanguinis auctor ego.
In ſtabulis habitaſſe, boves paviſſe, nocebat;
Jugeraque inculti pauca tenere ſoli.
Cum pare quæque ſuo coëunt volucreſque feræque :
Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus : at, quæ
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
Tolle preces, dixi : quod petis, arma dabunt.
Feſta para Conſo : Conſus tibi cætera dicet;
Ipſo feſta die dum ſua ſacra canes.
Intumuêre Cures, & quos dolor attigit idem.
Tum primùm generis intulit arma ſocer.
Jamque ferè raptæ matrum quoque nomen habebant;
Tractaque erant longâ bella propinqua morâ.
Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem :
Quas inter mea ſic eſt nurus orſa loqui :

O pa-

191. *Et oves paviſſe nocebat.*] *Boves paviſſe* rectius alter Ambroſ. & pro diversâ lectione Farneſ. optimus. quomodo & Mazar. à manu primâ. *Idem.*

195. *Externis dantur connubia gentibus.*] *Extremis* legendum, ut meliores libri. *Idem.*

199. *Para feſta Conſo.*] Deo conſiliorum. *P. Feſta para Conſo.*] Antiquiſſima hæc in Italia & ab Evandri adventu. Dionyſ. lib. I. Romulus ergo omiſſa ſacra iterat, inventa fortuito ala quadam ſubterranea: ſed de ficta hac ſive vera cauſa Hiſtorici non conveniunt; non ob quod ea tamen efficta. *Neapol.*

200. *Illo feſta die dum ſua ſacra canes.*] Scripti præſtantioris notæ non pauci *Illa* vel *Illo facta.* Mazar. *Illi facta. Ipſo feſta* pr. Med. Gottorph. & tres alii. quod placet. Sed verſus eſt ſuſpectus, ne quid diſſimulem. *Heinſ. Dum ſua ſacra facis*] Intellige certamen equorum: ob quod Strabo lib. V. Conſualia vocat, Ἀγῶνα ἱππικὸν, & ſacrificia quæ ad aram fiebant. de quibus Dionyſius lib. II. Alii pro *facis*, leg. *canes.* Nec diſpliceret, ſi torqueri poſſet ad ſaltationes ad tibiam: nam de illiſmet ludis, in quibus raptæ Sabinæ, ſcripſit noſter in Arte lib. I.

201. *Et quos dolor attigit.*] Hi ſunt Cenninenſes, Cruſtumerini & Antennates: iſti primi impetum fecerunt, non Curites ſive Sabini; ſed felicibus præliis à Romulo fuſi. *Neapol.*

203. *Jamque feræ raptæ.*] Hæ quot fuerint dubium, XXX. ajunt quidam. Plutarch. CXXVII. Jubas apud eundem DCLXXXIII. hunc vetuſtiſſ. ſcriptorem ſecutus Dionyſ. Halicarnaſſ. *Matrum quoque nomen habebant.*] Triennium enim exactum erat, ab initio ſolum belli Sabini ad amicitiam contractam raptarum precibus. *Neapol.*

205. *Dictam.*] Conſtitutam ab ipſis. *Paul. Dictam Junonis in ædem.*] *Dictam*, quaſi *condictam*, Græcum συντάσσειν.

206. *Quas inter mea ſic eſt nurus auſa loqui.*] *Orſa* multi veterum. quod magis arridet Ep. Med. *Orſus es inſido ſic prior ore loqui.* Cicero de Oratore, *Dicere in foro orſus eſt Hortenſius admodum adoleſcens*.

O pariter raptæ, (quoniam hoc commune tenemus)
Non ultra lente possumus esse piæ.
Stant acies: sed utrâ Dî sint pro parte rogandi,
Eligite. hinc conjux, hinc pater arma tenent.
Quærendum, viduæ fieri malimus an orbæ.
Consilium vobis forte piumque dabo.
Consilium dederat. parent, crinemque resolvunt;
Mœstaque funereâ corpora veste tegunt.
Jam stabant acies ferro mortique paratæ:
Jam lituus pugnæ signa daturus erat:
Cum raptæ veniunt inter patresque virosque;
Inque sinu natos pignora cara ferunt.
Ut medium campi passis tetigere capillis;

In

scens. Quas inter medias est nurus vel *sic* etiam nonnulli ex antiquioribus. & superiori versu pro *nupta* Junianus *Nymphæ*, sic Epist. primâ pro nuptis ponitur.

Grata ferunt Nymphæ pro salvis dona maritis. Heins.

Mea sic est nurus.] Socer hæc narrat: ergo Hersilia Romuli uxor. Jam habes certum, quod in Scriptoribus plerumque dubium. *Neapol.*

207. *Quoniam hoc commune tenemus.*] Legebam aliquando *quod jam commune.* sed tres veteres, *namque hoc.* Mazar. & tres alii, *quaque hoc.* Lego, *quaque hoc commune tenetis.* Heins.

209. *Sed utrâ Di sint pro parte rogandi.*] τὸ *sint* abest à nonnullis. Mazar. *Dei pro parte.* alii tres *utraque dei.* unus *utra divi.* Forte *sed utra ne dei pro parte.* At Strozz. *sed qua di sint pro parte rogandi.* Idem.

210. *Pater arma tenet.*] *Tenent* melius nonnulli ex præstantioribus, & *malimus* pro *malitis* versu proximo, & mox *Consilium nobis dabo*, non *vobis.* Idem.

215. *Jam steterant acies ferro mortique paratæ.*] *Stabant* meliores. *Marti* etiam Gottorph. & quinque alii. sed vulgata scriptura ferri potest, quomodo apud Maronem,

——*stat ferri acies mucrone corusco*
Stricta, parata neci. Idem.

216. *Jam lituus pugnæ signa daturus erat.*] *Jam lituos tubicen signa* Mazar. à manu primâ Zulichemianus, *Jam lituo tubicen.* Offendit haud dubie ex grammaticis non neminem, quod lituum det tubicini, ac improprie sit locutus noster. Idque haud immerito. Ut dicam quod res est, opinor Ovidium scripsisse, *Jam liticen pugnæ signa daturus erat.* Festus, *Lituus appellatus est, quod litis sit testis. Est enim genus buccinæ incurvæ. quo qui cecinerit, dicitur liticen.* Nonius, *Siticines, ut liticines à lituo, ut tubicines à tuba.* Sic & *cornicines* & *tibicines* dicti. *cicuticines Panes* Sidonio Apollinari. *Cornicines* habes apud Juvenalem plus uno loco. Vox parum nota loco Ovidiano corrumpendo occasionem dedit. *Idem.*

219. *Ut medium campi.*] Campus hic locus in quo prælium committendum. Unde apud Cyprianum, *Exercitum ad campum ducere.* Neapol. *Scissis tetigere capillis.*] *Fassis* Mazar. Zulich. Ursin. Voss. & Arondel. *sparsis* Læti codex & quinque alii. vide Notas l. I. *v*s. 646. *medium campi tenuere* pro *tetigere* octo codices. quomodo etiam nonnulli l. II. v. 205. *Cremeram tenuere rapacem.* lib. III. Amor. Eleg. ult.

Mœnia, quæ campi jugera pauca tenent.

 Fast.

In terram posito procubuêre genu.
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad avos brachia parva suos.
Qui poterat, clamabat avum tum denique visum :
Et qui vix poterat, posse coactus erat.
Tela viris animusque cadunt : gladiisque remotis
Dant soceri generis accipiuntque manus.
Laudatasque tenent natas; scutoque nepotem
Fert avus : hic scutis dulcior usus erat.
Inde diem, quæ prima, meas celebrare Kalendas
Oebalides matres non leve munus habent.
An, quia committi strictis mucronibus ausæ
Finierant lacrymis Martia bella suis?

Vel

Fast. VI. ex antiquis libris,

Hoc, ubi nunc fora sunt, uda tenuere paludes.

lib. II.

Populus & canna riparum summa tenebant.

Met. VI.

——tenet ima lacuna
Lenta salix juncique leves cannæque palustres.

Trist. I. Eleg. IX.

Quæque tenent Ponti Byzantia littora fauces.

Met. II. ex antiquis libris,

Cujus ebur nitidum fastigia summa tenebat.

libro IX. ex iisdem scriptis, *frondes caput omne tenebant*. Adi Notas Met. XI. v. 257. superiori versu meliores etiam *pignora ferunt*, non *tenent*. Calpurnius Eclog. V.

—— natosque tepenti
Ferte sinu tremulos.

Horatius,

——pellitur paternos in sinu ferens deos
Et uxor & vir, sordidosque natos.

Noster lib. IX. Met.

Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus. Heins.

220. *Procubuêre genu.*] Imo sic immotæ mansere, donec à circumstantibus erigerentur. *Neap.*

224. *Posse coactus erat.*] Exprimeret saltem primam litteram. per hanc infantes affectus suos præcipuos efferunt; & *a*, solum illis ad loquelam. *Neapol.*

225. *Animque cadunt.*] *Animusque* Mazar. & unus Ambros. & mox pro *scuti dulcior usus*, Mazar. Zulich. Arond. prim. Ambros. & quinque alii, *scutis*. Heins.

229. *Inde diem primasque meas.*] *Diem quæ prima* meliores miro consensu, recte. pro *OEbaliæ matres*, prim. Ambros. Læti & septem alii *OEbalides*. sex cum Arond. *OEbalidæ* quatuor *Italides*. Vide quæ noto lib. superiori ỽs. 441. & Epist. VIII. ỽs. 73. *Idem.*

230. *Matres OEbalides.*] Laconicæ, id est, Sabinæ. *Celebrare primas meas calendas.*] Diem calendarum Martiarum, mihi dicatarum.

231. *Aut quia committit.*] *An quia* Ursin. Mazar. Voss. Arondel. bene. sic sæpe noster supra lib. I.

An quia prævisos in aquâ timet hostia cultros?

infra,

An quia cum colerent prisci studiosius agros? &c.

lib. V.

An quia maturis albescit messis aristis?

sequenti versu malim etiam *Finierunt*. de quo ad Epist. VII. *Heins.*

233. *Vel*

Vel quod erat de me feliciter Ilia mater;
Ritè colunt matres sacra, diemque meum.
Quid quod hiems adoperta gelu nunc denique cedit;
Et pereunt victæ Sole tepente nives.
Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes;
Vividaque è tenero palmite gemma tumet.
Quæque diu latuit, nunc se qua tollat in auras,
Fer-

233. *Vel quod Ilia.*] Virgo Vestalis, Numitoris filia. *Erat de me mater.*] Pepererat ex me Romnlum. *P. Vel quod erat de me.*] Altera caussa : ut meis auspiciis eam felicitatem matronæ consequantur in filiis, quantam Iliæ meæ dedi, quæ tales Heroas peperit. *Neapol.*

235. *Quid? quod hiems.*] Incertus adhuc hanc tertiam subjicit; quod mense Martio terra mater fœcunda sit; qualis & matrona fieri cupit. *Neapol.*

236. *Victæ sole tepente nives.*] Ita Ursin. prim. Ambr. Voss. Arond. & pauci alii. reliqui *lapsæ*. Maz. *mæsta*. Sed opinor scribendum *icta*. Auctor Elegiæ in mortem Drusi,

Liquitur, ut quondam Zephyris & solibus icta
Solvuntur tenera vere tepente nives.

vide Notas Met. ℣. 389. *Heins.*

237. *Detonsa frigore frondes.*] alii ex vetustioribus *excussæ*, vel, *excusso*. quomodo Art. Am. III.

Ut Boreâ frondes excutiente cadunt.

Fast. v. ex veteribus libris,

Et subitâ frondes excutiuntur aquâ.

Fast. IV.

Excussaque mora rubetis.

lib. v.

—— foliis excussa pruina est.

sed nil muta. sic *tondere brachia arborum* Virgil. dixit. hinc *tondere prata* & similia passim apud poëtas. *Idem. Frondes detonsa frigore.*] Quæ rigore frigoris deciderant ex arboribus.

238. *Vvidaque in gravido palmite gemma tumet.*] Alii *Humidaque*. primæ edit. opt. Ambros. Mazar. & reliqui majori ex parte *Vividaque*. recte. Zulich. *Vivaque*. Lucretius lib. I.

—— vivida tellus
Tuto res teneras effert in luminis oras.

Germanicus Arateis de Sirio,

Discernitque ortu longè sata : vidida firmat,
At quibus haud vegeta frondes, aut languida radix,
Exanimat.

Ita scribo ac distinguo. nam duo veterrimi codices, quibus usus sum, *adsueta frondes*. Unde vir magnus, cui illum auctorem castigatum debemus, *adsuta*. *haud vegetæ frondes*, sunt ægræ, ut noster loquitur supra, *palleat ægra seges*. Si malis *adfecta frondes*, vel *haud læta* nil repugno. Nam *ad* non raro pro *aut* vel *haud* in vetustissimo codice Vossiano scribebatur. *valles vivificare lympha* dicitur Avieno in Equo. sic & *viva plantaria* Virgilius in Georgicis. cæterum libri veteres plerique *in tenero palmite*, non *gravido*. *è tenero* eriam Mazar. pr. Ambros. & tres alii. tamen libro primo,

Et nova de gravido palmite gemma tumet.

sic *pampineo gravidus autumno ager* apud Virgilium in Georgicis : & *gravidus culmus aristis* : & *gravida fruges*. idem *gravidam imperiis Italiam* quarto Æneidos. & decimo *gravidam bello urbem* dixit eleganti translatione. Val. Flaccus l. II.

—— sic fata querelas
Abscidit, & curis gravidam lacrymisque reliquit.

Ita scripserat Valerius. nam *pavidam* insulse nunc legitur. Lucanus libro v.

Nocte sub extrema pulso torpore quietis,
Dum fovet amplexu gravidum Cornelia curis
Pectus. Heins.

Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fœcundus ager: Pecoris nunc hora creandi:
Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
Tempora jure colunt Latiæ fœcunda parentes:
Quarum militiam votaque partus habet.
Adde, quod excubias Regi Romanus agebat;
Qua nunc Esquilias nomina collis habet.
Illic à nuribus Junoni templa Latinis
Hâc sunt, si memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora caussis?

Emi-

240. *Vias occultas.*] Subterraneas. *Tollat se in auras.*] Emergat in aëra, & attollat se.

241. *Pecoris nunc hora creandi.*] In Zulicheniano erasa vetus scriptura, in Mazariniano quoque ex parte. Ursini liber, & unus Vatic. *pecori est nunc hora creandi.* Scribe *pecori nunc hora creando est.* sic loquebantur. Met. IV. *at opi brevis hora ferenda est.* quomodo & ibi scribendum. Statius Theb. I. *quando hæc variis sermonibus hora est.* Virgil. initio Georg. *qui cultus habendo sit pecori.* Georg. II.

Principio arboribus varia est natura creandis.

Noster lib. XV. Met.

Cum dedit huic ætas vires, onerique ferendo est.

Auson. Ep. XXIII.

——sed iniqua ferendo
Conditio est oneri.

Martial. lib. XI. Ep. LXXVIII.

Viribus hic oneri non est.

Heins.

242. *Larem.*] Nidum.

243. *Colunt fæcunda tempora.*] Celebrant principium veris. *Paul.*

245. *Adde, &c.*] Quarta ratio, quia Cal. Martiis in valle Exquilina nuptæ templum Junoni Lucinæ dedicarunt, pro assequenda fœcunditate. Cumque Juno præsit nuptis, & sit Martis mater, jure ob Martis reverentiam Marti mulieres Cal. Martiis sacrificant. *P. Excubias ubi Rex Romanus agebat.*] *Habebat* multi ex melioribus. sic φυλακὰς ἔχειν apud Græcos. Voss. pri. Ambr. & octo alii, *ibi Rex.* At Ursin. & Mazar. *Regi Romanus habebat.* quod tamen minus arridet, cum *habet* proximis versibus præcesserit ac sequatur. pro *Esquilias nomina,* Mazar. *Esquiliæ nomine.* & sic tres alii. Zulich. pri. Ambros. Læti, & octo præterea, *esquiliæ nomina.* Lego,

Adde quod excubias Regi Romanus agebat,
Qua nunc Esquilias nomina collis habet.

posset & *Esquilius collis.* ut lib. II. *Monte sub Esquilio.* Varro, *Esquilias alii scripserunt ab excubiis Regis dictas, alii ab eo quod exculta à Rege Tullio sunt.* Heins.

246. *Qui collis habet nunc nomina.*] Vocantur nunc Exquiliæ, ab excubando, seu excolendo.

247. *Junoni templa Latinis.*] Sed cognomento *Lucinæ.* Varro lib. 4. de Exquiliis quarum par Cispius mons in sacris appellatur. *Neap.*

248. *Hac publica facta die.*] Festus: *Martias Kalendas matronæ celebrant; quod eo die Junonis Lucinæ ædes coli cœpta sit.* Neapolis.

249. *Quid moror?*] Ultima caussa hæc. Juno, inquit Mars, nostra parens & præest nuptiis, & mulcet tricas puerperiorum. unde Tertullianus: *In partu Lucinæ & Dianæ ejulatur.* Quid mirum igitur, matronæ filium his Kalendis potissimum colant? *Neapol.*

251. *Ma-*

Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
Mater amat nuptas: matris me turba frequentant.
Hæc nos præcipuè tam pia caussa decet.
Ferte Deæ flores: gaudet florentibus herbis
Hæc Dea: de tenero cingite flore caput.
Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dedisti.
Dicite, Tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida est; resoluto crine precetur,
Ut solvat partus molliter illa suos.
QUis mihi nunc dicat, quare cælestia Martis
Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
Nympha, mone nemori stagnoque operata Dianæ:
Nym-

251. *Matrum me turba frequentat.*] *Frequentant* sex scripti. unde conjiciebam olim, *matres me jure frequentant.* unus Farnes. *matres tua vota frequentant.* In Zulich. hæc omnia erant erasa. In Mazar. à manu prima: *matres me turba frequentant.* Scribe levi mutatione, *matris me turba frequentant.* Nihil certius. sic in Amorib. ad Cupidinem.

Pieridum vates non tua turba sumus.

Sequenti etiam versu reponendum *nos* pro *vos* ex fide optimorum exemplarium. Omina jam sunt perspicua. *Heins.*

253. *Gaudet florentibus herbis Hæc dea.*] *Arvis* duo Farnesii. Puto *florentibus aris.* Trist. III. El. XIII.

Fumida cingatur florentibus ara coronis.

Virgilius,

Thure calent aræ, sertisque recentibus halant.

cæterum prim. Ambros. & Læti codex legunt,

Ferte Deæ flores: tenero de flore coronas
Nectite. de tenero cingite flore caput.

Idem.

257. *Si qua tamen gravida est.*] Malim,

Si qua tamen gravida es, resoluto crine preceris,
Ut solvat partus molliter illa tuos.

ut infra,

Nuberè si qua voles, quamvis properabitis ambo,
Differ. Idem.

259. *Quis mihi nunc.*] Hactenus cum Marte locutus est, nunc scripturus festum Saliorum, Egeriam nympham implorat. Accedit sermo de Saliis: ii instituto anno VIII. Numâ regnante. Pestis urbem invaserat, lacrymæ passim ad Deos, cum divinitus scutum æneum è cælo excidit; quod in urbis salutem missum ab Egeria sua Numa tradidit; id servandum Rex ille Saliis dedit: neve furtum pati posset, XII. alia cælari curavit, à Mamurio quodam. Ad Saliorum collegium creati primitus XII. idque liquet ex Livii lib. I. Ii cognomento erant Collini & Agonenses seu Quirinales. Nam *Quirinalis* collis qui nunc dicitur, olim *Agonus* appellabatur. Fuere & Salii cognomento *Palatini*: forte quia sacra in Palatio factitarent: ubi & eorum sacrarium refertur à Sexto Ruffo, & P. Victore. Magister Saliorum seu caput collegii & ἔξαρχος, habebat potestatem legendi & ejiciendi. Statim post Kalendas Martias, ante Piscis occasum, Ancilia mota dicit Ovid. *Neapol.*

260. *Ferant arma cælestia.*] Ancilia ipsa. *Mamuriumque canant.*] Cantando Mamurii nomen repetunt. Voluit enim ipse Mamurius in mercedem clypeorum, quos fecit instar illius cælestis, cani carminibus Saliorum.

Nympha, Numæ conjux, ad tua festa veni.
Vallis Aricinæ silvâ præcinctus opacâ
 Est lacus, antiqua religione sacer.
Hic latet Hippolytus furiis direptus equorum :
 Unde nemus nullis illud initur equis.
Licia dependent longas velantia sepes,
 Et posita est meritæ multa tabella Deæ.
Sæpe potens voti frontem redimita coronis
 Fœmina lucentes portat ab Urbe faces.
Regna tenent fortesque manu pedibusque fugacês :

Et

262. *Nympha.*] Et Periphrasi Egeriam ostendit. *Conjunx Numæ.*] Cum qua Numa congressum se habere dicebat. *Ad tua facta veni.*] Veteres, *festa*, vel, *sacra* : utrumque vulgatæ lectioni præferendum. *Heins.*

263. *Vallis Aricinæ sylva præcinctus.*] Locum esse dicit in Aricina valle, ubi latet Hippolytus, & Dianæ simulacrum ex Taurica advectum, cui mitiore jam ritu fiunt sacra. Inde rivulus defluit. aquas Egeria suggerit : quæ musis grata, Numæ uxor & consilium fuit. *Paul. Vallis Aricinæ.*] Erat in sinistra viæ parte, qua Ariciam descenditur. Vide Strab. l. 5. *Silva præcinctus opaca.*] Bene : nam fanum situm in luco. *Neap.*

264. *Est locus præcinctus.*] Circundatus. *Sacer antiqua religione.*] Hoc ideo dictum, quod consecrata ibi ara Dianæ ante Albam condita.

265. *Hic latet Hippolytus loris direptus equorum.*] Alii *jacet* cum Ursin. Voss. Arondeliano frustra. ipse Virbius l. xv. Met.

Numine sub domina lateo, atque accen-
seor illi.

furiis distractus Voss. Arondel. Mazar. Zulich. pr. Ambr. & multi alii. Ursin. & Nauger. *furiis direptus.* utrumque bene. Fast. VI.

Hippolyte infelix, velles coluisse Dionem,
Cum consternatis deripereris equis.

Art. Am.

Hippolytum pavidi diripuistis equi.

At Virgil. in hac narratione l. VII.

Turbatis distractus equis. Heins.

Hippolytus direptus.] Fabulam hanc floride transtulit Seneca ex Eurip. cui nocuit ἀτυχὲς κάλλος, *Infelix decor* : καὶ πῆμα δυξίμερον ἄτης. Argon. 4. ℣. 4.

266. *Nemus nullis illud aditur equis.*] *Initur* rectius Mazar. Zulich. & duo alii. sic Artis Am. libro III.

Ipsa nemus tacito clam pede fortis init.

Heinsius. *Unde nemus nullis illud initur equis.*] Invenies aram Taraxippi in Pausan. Eliacor. 2.

267. *Licia dependent.*] His suspensa dona votorum compotum. *Longas sepes.*] Murum quo nemus septum.

268. *Merita Deæ.*] Huc pertinent Strabonis illa lib. 14. Καὶ ἡ Ἄρτεμις ἀπὸ τῆς ἀρτεμέας ποιεῖν. *Multa tabella.*] Heus tu, etiam antiquis noster iste mos tabulas votivas in templo suspendendi ; quid dubitas? Strab. lib. 8.° de Epidaurio templo Æsculapii. Addo Tibulli testimonium :

Nunc Dea, nunc succurre mihi : nam
posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Neapol.

270. *Portat ab urbe faces.*] Ad ritum spectans Statius in Hercule Surrentino : *Fumat Aricinum Triviæ nemus.*

271. *Regna tenent manibus fortes.*] *Fortesque manu* Voss. Arond. Mazar. Zulich. & tres alii. sequor. *Heins.* *Regna tenent fortes.*] Hic *regnum* idem ac sacerdotium : nam qui sacerdos, ibi dictus *Rex Nemorensis* ; inde sacerdotium *regnum*. Luc. 3. Pharsal. *qua regna Dianæ.* *Fortes manibus.*]

Et perit exemplo poſtmodo quiſque ſuo.
Defluit incerto lapidoſus murmure rivus :
Sæpe, ſed exiguis hauſtibus, inde bibes.
Egeria eſt, quæ præbet aquas, Dea grata Camœnis.
Illa Numæ conjux conſiliumque fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
Molliri placuit jure, Deûmque metu.
Inde datæ leges; ne firmior omnia poſſet :
Cœptaque ſunt purè tradita ſacra coli.
Exuitur feritas, armiſque potentius æquum eſt :
Et cum cive pudet conſeruiſſe manus.
Atque aliquis modo trux visâ jam vertitur arâ;

Vina-

bus.] Is igitur Sacerdos ſacri illius nemoris, qui viribus excellens : hunc ſi tractu temporis præſtantior alter vinceret, primo interemto, ſacerdotium occupabat. De barbarico hoc more Strabo lib. V. *Pedibuſque fugaces.*] Quivis δραπέτης, non qui curſu velocior. *Paul.* *Regna tenent fortes.*] *Regnum* appellar poëta, eo quod ſacerdos Triviæ illic rex vocabatur, & ſicut dicimus *Ariciam nemoralem*, ita & regem nemorenſem, & regna Dianæ dicta. *Regna.*] Ipſius Dianæ.

273. *Defluit.*] Per lucum Cynthiæ. *Rivus lapidoſus.*] Inter lapides fluens. *Incerto murmure.*] Quaſi tam levi ſuſurro, ut vix auribus percipiatur. *Paul. Incerto murmure.*] Nam id ubi ſit ambigitur. Sermo Naſoni eſt de fontibus, quibus lacus ille impletur. De his Strabo & pro ἱερεία, Scalig. legit Ἰ'τέρνη. De Juturna locum audiens. Hic fons in eo tractu. *Neapol.*

274. *Inde bibi.*] *Bibes* Mazar. & Zulich. *bibis* pr. Ambroſ. Læti, & quinque alii. *bibit* Urſini, Petavii, & cæteri majori ex parte. Malim *bibunt*. Heinſ.

275. *Egeria eſt.*] Hæc τὶς δαίμων ἐπώνυμος cum Juturna. *Neapol.*

279. *Datæ leges.*] Dedit enim populo leges, quas ab Egeria accepiſſe ſimulabat. *Ne fortior omnia poſſet.*] *Firmior* plerique veteres. & recte. ut ad Livium jam monuit doctiſſimus Gronovius. Plinius l. I. Ep. XII. *Ego tamen tanquam & juvenis & firmiſſimi mortem doleo.* Ita vetuſtiſſimus codex Mediceus. Noſter Triſt.

Firma valent per ſe, nullumque Machaona quærunt.

& alibi, *pectus firmius ære.* Silius l. XII.

Inde ubi flore novo pubeſcet firmior ætas.

Lucanus libro II. vſ. 473.

—— nudatam deſeris arcem,
Scipio Luceria. quanquam firmiſſima pubes
His ſedeat caſtris.

Ita vetuſti codices. non *fortiſſima.* pro *data leges* unus Vatican. *rata leges.* quomodo & forte ſcribendum Triſt. V. Eleg. IX.

Sic mea lege rata vincta atque incluſa Thalia. Heinſ.

283. *Viſa jam vertitur ara.*] Ex Numæ nova lege. Vide Plutarch. Solitum ergo antiquis in adorationis ritu corpus dextroverſum circumagere : hoc adſtricte ſignificat τὸ *vertitur.* manifeſte Plautus in Curculione: PH. *Quo me vertam neſcio.* PA. *Si deos ſalutas, dextroverſum cenſeo.* Athen. lib. 4. Erat & apud antiquos, in adoratione ſolemnis manus ad os admota; quod & Minutius Felix obſervat. inde hujuſmodi oſcula, *labrata* dixerunt veteres; imo ſtatuas ipſas deorum, & imagines Imperatorias, quæ

iſto

Vinaque dat tepidis ſalſaque farra focis.
Ecce Deûm genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effuſis æthera ſiccat aquis.
Non aliàs miſſi cecidêre frequentius ignes.
Rex pavet; & vulgi pectora terror habet.
Cui Dea, Ne nimium terrere; piabile fulmen
Eſt, ait: & ſævi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus Faunuſque piandi
Prodere, Romani numen uterque ſoli.
Nec ſine vi tradent. adhibeto vincula captis.
Atque ita, qua poſſint, erudit, arte capi.
Lucus Aventino ſuberat niger ilicis umbrâ,
Quo poſſes viſo dicere, Numen ineſt.
In medio gramen, muſcoque adoperta virenti

Mana-

iſto oſculo adorabantur. Sic exponunt Græci λάβρατα. *Neapol.*

289. *Cui Dea, &c.*] Egeria territum Numam conſolatur, monſtratque Jovem poſſe placari. *Piabile fulmen.*] Et monitorium (utor veteri verbo) nam latens fatum aperuit. *Neapol.*

291. *Ritum piandi Tradere.*] *Prodere* Urſin. Voſſ. Mazar. Zulich. alii ſex. bene. Eſt enim *Prodere*, in lucem proferre. Quare & ſequenti verſu ſit legendum *Nec ſine vi prodent.* ſic lib. v. ex optimis codicibus,

Cauſam facundo prodidit ore Deus.

prodere Ænigmata Auſon. Epiſt. v. ad Theonem. Vide quæ de eo verbo notavimus ad Claudianum initio libri primi de Raptu Proſerpinæ. *Heinſ.*

292. *Utrumque numen Romani ſoli.*] Quaſi uterque Deus Latium tuetur. Picus Saturni filius, quem in picum avem Martiam Circes veneficio verſum dicunt. Sed Latini eum pro Deo coluerunt. *Faunus.*] Hujus Pici filius, pater Latini.

293. *Adhibe tu vincula captis.*] *Adhibeto* rectius Urſin. Mazar. Zulich. Voſſ. Arond. prim. Ambr. Læti & multi alii. quatuor tamen *adhibe tua.* Redde Ovidio ſuas elegantias & ſcribe, *adhibe ſua vincula captis.* Triſt. IV. Eleg. VII. ex fide membranarum,

Cur quoties alicui charta ſua vincula demſi,
Illam ſperavi nomen habere tuum.

& Art. Am. III.

Arida nec vinclis crura reſolve ſuis.

Heinſ.

294. *Edidit arte capi.*] *Erudit* venuſte Voſſ. Arond. Urſin. pri. Ambroſ. Maz. Zulich. Nauger. cum tribus aliis. infra hoc ipſo libro,

Illa etiam ſtantes radio percurrere telas Erudit.

Triſt. II.

Romanas erudiuntque nurus,

Art. Am. II.

Erudit infirmas ut ſua mater aves.

Idem.

295. *Lucus Aventino, &c.*] Erat in Aventino colle ſylva, quæ ſolo aſpectu ineſſe aliquid numinis indicabat: locuſque erat herbidus, unde & aqua ſcatebat, de qua Picus & Faunus haurire conſueverant. Ibi ove mactata, diſpoſitiſque circa poculis, Numa in inſidiis latuit. *Lucus Aventino ſuberat.*] Varro de hujuſce collis Etymo: *Olim*, inquit, *paludibus mons erat ab reliquis diſcluſus, &c.* Neapol.

298. *Vena*

Manabat ſaxo vena perennis aquæ.
Inde fere ſoli Faunus Picuſque bibebant.
Huc venit, & Fonti rex Numa mactat ovem.
Plenaque odorati Dîs ponit pocula Bacchi;
Cumque ſuis antro conditus ipſe latet.
Ad ſolitos veniunt ſilveſtria numina fontes:
Et relevant multo pectora ſicca mero.
Vina quies ſequitur. gelido Numa prodit ab antro,
Vinclaque ſopitas addit in arcta manus.
Somnus ut abſceſſit; tentando vincula pugnant
Rumpere: pugnantes fortius illa tenent.
Tum Numa, Dî nemorum, factis ignoſcite noſtris,
Si ſcelus ingenio ſcitis abeſſe meo.
Quoque modo poſſit fulmen monſtrate piari.
Sic Numa: ſic quatiens cornua Faunus ait:
Magna petis; nec quæ monitu tibi diſcere noſtro
Fas ſit. habent fines numina noſtra ſuos.
Dî ſumus agreſtes, & qui dominemur in altis
Montibus. arbitrium eſt in ſua tela Jovi.

Hunc

298. *Vena perennis aquæ.*] Εὗρον ἀέναον κράναν ὑπὸ λισσάδι πέτρῃ, Ὕδατι πεπληθυῖαν ἀκηράτῳ —— Theocrit. Idyll. 22. v. 37. Et in Epigr. δ. —— ἀέναον δὲ ῥεῖθρον ἀπὸ σπιλάδων πάντοσε τιλεθάει, &c.

300. *Fonti Rex Numa mactat ovem.*] Hædus victima proprior. *Neapol.*

301. *Diſponit pocula Bacchi.*] *Dis ponit* legendum eſſe jam monui Art. Am. I. vſ. 231. *Heinſ.*

303. *Numina ſylveſtria.*] Picus & Faunus ſylvarum præſides.

304. *Cumque ſuis.*] Hi numero biſſeni. Vide Arnob. Adverſ. gentes. *Neapol.*

306. *Addit in arcta manus.*] Ridet hos nexus Arnobius. *Neap.*

307. *Pugnando vincula tentant Rumpere.*] *Tentando pugnant* prim. Ambroſ. Læti, & plurimi alii. probe. niſi quod malo, *luctando vincula pugnant Rumpere* Met. lib. VII,

—— *ſamdudum vincula pugnat*
Exuere ipſe ſibi, colloque morantia tendit.
Met. II.
Ille tamen pugnat molles evincere ſomnos.
Faſt. II.
Et ſolidâ ramos figere pugnat humo.
lib. VI.
Injiciuntque manus, puerumque avellere pugnant.
quibus locis multi veterum *tentat* vel *tentant* perperam. In ibide,
Naufragii tabulas pugnat habere mei.

312. *Cornua Faunus ait.*] Capripedem & cornutum hunc finxit antiquitas. *Neapol.*

314. *Numina noſtra habent ſuos fines.*] Quaſi quia licet dii ſimus, præfinita tamen eſt nobis poteſtas, & velut circumſcripta in agris & montibus. *Paul. Et qui dominemur.*] Belle in alio veteri: *& qui dignemur.* Neap.

316. *Arbitrium eſt in ſua tecta Jovi.*] *In ſua tela.* Mazar. Zulich. Voſſ. Arond.

& ſex

Hunc tu non poteris per te deducere cælo :
At poteris nostrâ forsitan usus ope.
Dixerat hæc Faunus. par est sententia Pici.
Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Jupiter huc veniet validâ deductus ab arte.
Nubila promissi Styx mihi testis erit.
Emissi quid agant laqueis, quæ carmina dicant;
Quaque trahant superis sedibus arte Jovem;
Scire nefas homini. nobis concessa canentur,
Quæque pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt cælo te, Jupiter. unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Constat Aventinæ tremuisse cacumina silvæ :
Terraque subsedit pondere pressa Jovis.
Corda micant Regis : totoque è pectore sanguis
Fugit; & hirsutæ diriguêre comæ.
Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum Rexque Paterque Deûm.
Si tua contigimus manibus donaria puris :
Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.

An-

& sex alii. ut de fulmine agatur. Atque ita Janus quoque Vlitius noster legendum conjiciebat ingeniose, ut solet. *Heinsius.*

321. *Veniet validâ perductus ab arte.*] *Validâ veniet deductus ab arte.* vel *arce.* Voss. Arond. pr. Ambr. Maz. & multi alii. plures, *summâ deductus ab arce. Deducere* verbum magicum. hinc *carminibus deducere Lunam* passim apud nostrum & alios poëtas. Græcis scriptoribus κατάγειν τὴν σελήνην. sic κατάγειν τὸν Δία. Plutarcho in Numa hac ipsa narratione. de eo verbo plura ad Propertium Passeratius, & nos suo loco. *summam arcem* cælum quoque vocat lib. 1. Met. de Jove,

Quæ pater ut summâ vidit Saturnius arce.

& lib. 11. de eodem,

——summam petit arduus arcem.

Idem.

323. *Quæ carmina dicant.*] Quasi quibus carminibus seu incantationibus utantur. Videntur mihi verba illa Pontificis cum fulmina condebat. de quibus veteres Glossæ Juvenalis. *Neap.*

328. *Elicium.*] Sic dictus ab eliciendo; vel quod ara est ei consecrata in Aventino, ad elicienda consilia, quibus manes placarentur, & prodigia fulminibus facta purgarentur. *Paul.* *Eliciumque vocant.*] Habuerunt quoque Græci τὸν Δία καταιβάτην, quod *Elicium* interpreteris: illius meminit Pollux lib. 9. hujus Varro lib. 5. Sic *Elicii Jovis ara in Aventino, ab eliciendo.* Neap.

333. *Ut rediit animus.*] Hæc vera lectio, quicquid turbant libri veteres. Diximus Notis ad Epist. VI. *Heins.*

337. *An-*

Annuit oranti : ſed verum ambage remotâ
Abdidit, & dubio terruit ore virum.
Cæde caput, dixit. cui Rex, Parebimus, inquit :
Cædenda eſt hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis : ſummos, ait ille, capillos.
Poſtulat hic animam : cui Numa, Piſcis, ait.
Riſit : &, His, inquit, facito mea tela procures,
O vir colloquio non abigende meo.
Sed tibi, protulerit cum totum craſtinus orbem
Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit, & ingenti tonitru ſuper æthera motum
Fertur, adorantem deſtituitque Numam.
Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis difficiliſque fides.
At certe credemur, ait, ſi verba ſequatur

Exi-

337. *Ambage remota.*] *Remiſſa* Strozzæ codex. vide Notas Epiſt. VII. vſ. 149. *Idem.*

340. *Eruta cepa meis.*] Studet Numa triſtius avertere. Plutarch. in eodem. *Neap.*

341. *Sumes ait ille capillos.*] *Summos*, malo cum quatuor noſtris, quod & in ſuis invenerat Naugerius. *Addidit hoc omen* Mazar. pro *Addidit hic*, *Hominis.* In Zulichemiano vetus ſcriptura erat eraſa. *Heinſius.*

342. *Cui Numa ait, &c.*] Mactabo tibi piſcem, & piſcis animam tibi dabo. Et in his Numæ lenitas cognoſcitur, cum non ſit ſecutus Barbarorum morem, qui humana victima putabant Deos placare. *Paul.* *Piſcis ait.*] Cur μαινὶς potius oblata, non alius, neſcio. Dianæ olim immolabant, ob cauſſam quam citat Euſtath. *Neap.*

343. *His.*] Rebus: id eſt, cepa, capillis, piſce.

344. *Colloquio non abigende Deûm.*] *Meo* rectius pro diverſâ lectione Arondelianus. quomodo & duo alii. *Heinſius.*

346. *Imperii pignora certa.*] Ancile: cui ad imperii tutelam eadem fides præſtita ac Palladio, Diis Samothracum, & igni Veſtali. *Neapol.*

347. *Super æthera motum.*] *Motum* ſcribe cum Voſſ. Arond. pr. Ambr. Zulich. Maz. aliiſque nonnullis. lib. II.

Cum ſubito mota tremuere cacumina ſylva.

& poſt,

Cum ſubito motu ſepes tremuere ſiniſtra.

Silius lib. III.

Te ſtrages nemorum, te moto turbida cælo
Tempeſtas, cædeſque virûm, magnaque ruina
Idæi generis, lacrymoſaque fata ſequuntur.

ſic ſcribe ex veteribus libris. Propertius libro II. Eleg. XVI.

Vidiſti moto ſonitus procurrere cælo.

ubi *toto percurrere cælo* nunc legitur, etiam in ſcriptis. *tonitru cælum omne ciere* Maroni. idem Silius lib. XV.

Addidit augurio fulmen pater, & vaga late
Per ſubitum moto ſtrepuere tonitrua mundo. Heinſ.

351. *At certe credetis ait.*] *Credemus* ſcripti plerique. Sed verè Satrav. & duo alii *credemur*. mox *ſequatur* meliores pro *ſequetur*. Idem.

352. *En*

Exitus. en, audi craſtina, quiſquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
Jupiter imperii pignora certa dabit.
Diſcedunt dubii, promiſſaque tarda videntur;
Dependetque fides à veniente die.
Mollis erat tellus roratâ mane pruinâ;
Ante ſui populus limina Regis adeſt.
Prodit, & in ſolio medius conſedit acerno.
Innumeri circa ſtantque ſilentque viri.
Ortus erat ſummo tantummodo margine Phœbus:
Sollicitæ mentes ſpeque metuque pavent.
Conſtitit, atque caput niveo velatus amictu
Jam bene Dîs notas ſuſtulit ille manus.
Atque ita, Tempus adeſt promiſſi muneris, inquit.
Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum jam Sol emerſerat orbem:
Et gravis æthereo venit ab axe fragor.

Ter

352. *En audi craſtina quiſquis ades.*] Puto ſcribendum, *craſtine.* pro quiſquis craſtinus aderis. *Idem.*

356. *A veniente die.*] *Adveniente* ſcripti plerique. *Idem.*

359. *Solio conſedit acerno.*] *Eburne* pr. Farneſ. pr. Ambroſ. & tres alii. *Idem.*

360. *Stantque ſilentque viri.*] *Sedentque* multi probæ notæ. ſed male. Met. XIII.

Conſedere duces, at vulgi ſtante coronâ.

Idem.

363. *Caput velatus.*] Ex titu ſacrorum, quæ nunquam interrumpenda. *Salva res eſt, ſaltat ſenex:* qui, reliquis metu dilapſis, ſolus continuaverat exſultans. Quod & notatur ex Virgilio noſtro: Æneid. 3.

Purpureo velare comas adopertus amictu,
Ne qua inter ſanctos igneis, in honore deorum,
Hoſtilis facies occurrat, & omnia turbet.

Niveo velatus amictu.] Galea ſacerdotali: Veteres Gloſſæ Juvenalis: *Tiara galea ſacerdotis qua per malas veniens mente ſubligatur.* Videtur pileus Judaici ſacerdotis. *Neapol.*

364. *Manus jam bene notas diis.*] Quas bene dii noverant, & ob ejus religionem, & quia Deorum alloquio fretus.

367. *Totum jam ſol emoverat orbem.*] *Evolverat* quinque veteres. quomodo apud Statium Achill. I.

Jam premit aſtra dies, humiliſque ex æquore Titan
Rorantes evolvit equos.

Virgil.

Interea magnum Sol circum volvitur annum.

ſic & *evolvere pectere queſtus* Valerio Flacco lib. IV. At Vatic. unus, & Thuan. *emerſerat.* Eleganter ſane. ſic contra *demergere orbem* idem infra dicetur v. 517. ut ex veteribus libris emendamus. Val. Cato in Diris,

Monſtra repentinis terrentia ſæpe figuris
Cum ſubito emerſere furenti corpora ponto.

Manilius lib. V.

—— cum jam viceſima Cancri
Septimaque ex undis pars ſeſe emergit in aſtra.

Heinſ.

368. *Et gravis.*] Malim *En gravis.* pro

veni

Ter tonuit sine nube Deus, tria fulgura misit.
Credite dicenti; mira, sed acta, loquor.
A mediâ cælum regione dehiscere cœpit:
Submisêre oculos cum duce turba suos.
Ecce levi scutum versatum leniter aurâ
Decidit. à populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus cæsâ prius ille juvencâ,
Quæ dederat nulli colla premenda jugo.
Idque ancile vocat; quod ab omni parte recisum est:
Quaque notes oculis, angulus omnis abest,
Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
Consilium multæ calliditatis init.
Plura jubet fieri simili cælata figurâ;

Er-

venit, alter Puteaneus *vergit*. non male. sic infra,

Stella Lycaoniam vergit declinis ad Arcton. Idem.

371. *A media cælum regione dehiscere cœpit.*] *Visum est* quidam veteres. Mazarinian.

A media subito cælum discedere visum est.

neque aliter Vossianus. elegans sane & proprium discedendi verbum hoc loco. quod Nonius pro *hiare*, *dividi*, *distendi* interpretatur. Virgil.

——unde hæc tam clara repente
Tempestas? video medium discedere cælum,
Palantesque polo stellas. sequor omina tanta.

Ubi Servius, *In Auguralibus etiam libris, inter ostenta cœlum discessisse dicitur.* Cic. de Divinatione lib. I. *Exponitque initio belli Marsici & deorum simulacra sudavisse, & sanguinem fluxisse, & discessisse cælum, & ex hoc occulto auditas esse voces.* Idem in Arato,

——pedibus subito percussa Diana
Insula discessit.

hoc est, ut Aratus ipse,

Νῆσυ ἀνεαῤῥήξασα μέσας ἑκάτερθε κολώνας.

neque aliter capiendum illud Lucretii initio lib. III. *mœnia mundi discedunt.* Idem Cicero Offic. lib. III. *Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui cum terra discessisset magnis quibusdam imbribus, descendit in illum hiatum.* Idem.

372. *Cum duce turba suo.*] *Suos* meliores. *Idem.*

377. *Quod ab omni parte recisum.*] Ancile igitur licet ex nostri sensu colligam fuisse rotundum, non tamen hujusmodi penitus credam; sed adeo oblongulum, ut in nummis vidisse memini. Festus vero dicit: *Ancile appellatum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum infimumque latus* (vel *latius*) *pateret.* Quæ si bene capio, non alia Festi mens, quam ancilis schema delineare: Etymon ergo ejus deduci posset ex eo quod esset ἀγκυλον τὸ σχῆμα, aut quod ἐπ' ἀγκώνων gestaretur: an quod averruncandæ pestilentiæ causa, ἀκέσεως significatio in omine sit. *Neapol.*

378. *Quemque notes oculis.*] *Quaque* Nauger. Zulich. Mazar. Ursin. Petav. & quinque alii. Sed apud Isidorum libro XVIII. cap. XII. *Quemque* legitur, & superiori versu *Idque ancile vocat*, non *Atque*. quomodo etiam Ursin. Voss. Mazar. Zulich. Nauger. & octo alii. *Heins.*

381. *Plura.*] Undecim alia. *Plura jubet fieri.*] Non ab uno, sed à pluribus: ut

Error ut ante oculos insidiantis eat.
Mamurius morum fabræne exactior artis,
    Difficile est, illud, dicere, clausit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit.
    Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Jam dederat Saliis (à saltu nomina ducunt)
    Armaque, & ad certos verba canenda modos.
Tum sic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
    Nominaque extremo carmine nostra sonent.

Inde

ut inter tot aliquis ad verum cœleste σχῆμα exprimeret. *Neapol.*

383. *Mamurius.*] Plutarchus inquit: Veturium Mamurium, unum è summis opificibus usque adeo similitudinem effinxisse, ut neque Numa jam ipse dignosceret. qui præmii loco petiit, ut suum nomen inter carmina Salii canerent. *Paul.*

384. *Difficile est ulli dicere, clausit opus.*] *Illi* in nonnullis. Ursini codex *illud*, ut refertur ad Tò *opus*. quod sequor. *Heins.*

387. *Dederat nomina.*] Jam delegerat Marti gradivo duodecim juvenes, quos à saltando *Salios* appellavit. *Paul.* *A saltu nomina.*] Salii, inquit M. Varro, à saltando: quod facere in Comitio quotannis & solent, & debent. Vide Plutarch. & Dionys. lib. II. Ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς συντόνου κινήσεως, &c. & alibi: Κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις, &c. *A saltu nomina ducta.*] *Dicta* plerique veterum. *quæ saltu nomina ducunt*, Voss. *qui saltu nomina ducunt* Sarrav. Zulich. Maz. At idem Zulichemianus tamen manu primâ, *à saltu nomina ducunt.* vere. quomodo & duo alii. Supra lib. I.

Ipsa mone, quæ nomen habes à carmine ductum.

ubi etiam male scripti plurimi *dictum.* Horatius lib. III. Od. XXVI.

——*tua sectus orbis*
Nomina ducet:

& libro II. Sat. I.

——*& qui*
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen.

& Satyra II. libri II.

——*Avidienus,*
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhæret.

Silius libro XI.

Quos fugitis socios? quosve additis? ille Ego sanguis
Dardanius, cui sacra pater, cui nomina liquit
A Jove ducta Capys.

ita ex optimo codice illa scribenda. *ducere notam.* Noster supra primo libro,

Ille Numantinâ duxit ab urbe notam.

Cæterum *à saltu nomina ducunt* brevis & elegans loquendi modus, ut Tò *qui* subintelligatur. quomodo passim veteres historici, sed locis plerumque ab inscitâ manu interpolatis, ut ad Livium abunde docuit Cl. Gronovius. Virgil. l. II.

——*juvenisque Chorœbus*
Mygdonides. illis ad Trojam forte diebus
Venerat.

Ita recte omnium veterrimus Mediceus. vulgò *illis qui ad Trojam.* Idem Maro libro I.

Urbs antiqua fuit. Tyrii tenuere coloni.

Propertius libro IV. Eleg. IV.

Urbi festus erat: dixere Palilia patres.

Heins.

388. *Armaque.*] Ea qui fuerint diximus: unum addi potest & debet, quo habitu induti. hunc accurate descriptum invenio apud Dionysium l. II. quem vide. *Neapol.*

390. *Nomina nostra sonent.*] Dictum factum:

Inde sacerdotes operi promissa vetusto
  Præmia persolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere siqua voles, quamvis properabitis ambo,
  Differ: habent parvæ commoda magna moræ.
Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis.
  Condita cum fuerint, aptius omen erit.
His etiam conjux apicati cincta Dialis
  Lucibus impexas debet habere comas.
TErtia nox emersa suos ubi moverit ignes;
Con-

factum: ut addita non multo post Lucia Volumnia: nec hi solum, verum alii (sic postea receptum, grassante adulatione) in sacrum hoc carmen inserti, Germanico mortuo, auctore Tacito, inter alios honores decretum, *ut nomen ejus Saliari carmine caneretur.*

392. *Mamuriumque vocant.*] Fabrum quemdam hunc fuisse, fabulosum multis. M. Varroni, cui Veturius Mamurius nihil aliud quam vetus memoria. *Neapol.*

394. *Differ.*] Ad condita usque ancilia eadem superstitione per id tempus nihil publice geri poterat, nullum iter alicui fas erat aggredi. Vide Sueton. lib. VIII. Mota dicebantur, dum illa Salii per urbem circumferebant. *Neap. Habent parva commoda magna moræ.*] Ex Virg. 9. Æneid. *Rem magnam, pretiumque mora fore.*

397. *His etiam lucibus.*] His tribus diebus. *Conjunx Dialis.*] Uxor flaminis Dialis: hoc est, sacerdotis Jovis. *Paul. Apicem discincta Dialis.*] Veteres: *apicati sancta Dialis.* Apicatus, qui gerit apicem. *Conjux apicati sancta Dialis.*] Miras denuo turbas libri veteres hic excitant. Sed nos, omissis cæteris, ad fidos potissimum convertamur. Vulgatam tuetur Ursini codex & Nauger. *capitis distincta dialis* Petav. *apicatis cura* Mazar. prim. Ambr. & plurimi alii. *capitis distincta*, Arondel. aliique tres. *apicalis cincta* Voss. *apicali eincta* Zulich. excerpta Politiani, & duo Medicei *apicati cincta*, recte. vides etiam Tò *cincta* in omnibus fere vetustioribus apparere. Festus: *Cincta Flaminica veste velata.* Quare fortassis lib. VI. etiam scribendum,

Tum mihi sic conjunx cincta Dialis ait.

ubi *sancta* nunc legitur. *Heins.*

398. *Debet habere comas.*] Ut etiam per dies XIV. mense Junio, donec stercus ex æde Vestæ delatum. ut in VI. Fastor. dicturi sumus. *Neapol.*

399. *Tertia nox demissa suos ubi moverit ortus.*] Et hic non leviter turbatum est. Ursin. Voss. Arond. Mazar. pr. Med. Naug. quinque alii *de mense.* Zulich. excerpta Polit. duo alii, *demensa.* tres cum opt. Ambros. & Læti codice, *dimensa.* Petav. cum aliis quatuor *dimersa.* nonnulli *demissa* vel *dimissa*, vel *immissa.* quatuor *demersa.* Probe unus Vatic. & editiones veteres *emersa.* Val. Flaccus l. V.

Altera lux haud læta viris emersit Olympo.

Noster Met. XV. ex antiquis codicibus,

Cernis & emersas in lucem tendere noctes.

Statius Theb. I.

——quid si peteretur crimine tanto
Limes uterque poli, quem sol emersus Eoo
Cardine, quem porta vergens, prospectat Iberâ?

Ita vetus codex. noster paulo ante ex antiquis libris,

——totum jam Sol emerserat orbem.

Cæterum pro *ortus* libri veteres multi *ignes.* cum Petav. & Voss. id est, stellas. Ita passim noster in hoc opere. *Heinsius. Tertia nox.*] Quinto Nonas Martias, hoc est, tertia die mensis noctu cosmico occasu alter è piscibus occulitur.

 401. *Hic.*]

Conditus è geminis Piſcibus alter erit.
Nam duo ſunt: Auſtris hic eſt, Aquilonibus ille
Proximus. à vento nomen uterque tenet.
CUm croceis rorare genis Tithonia conjux
Cœperit, & quintæ tempora lucis aget;
Sive eſt Arctophylax, ſive eſt piger ille Bootes;
Mergetur, viſus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. hoc quoque cauſſam
Unde trahat ſidus parva referre mora eſt.
Ampelon intonſum Satyro Nymphâque creatum
Fertur in Iſmariis Bacchus amaſſe jugis.
[Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.]
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
Decidit: amiſſum Liber in aſtra vehit.
SExtus ubi Oceano clivoſum ſcandit Olympum
Phœbus, & alatis æthera carpit equis;

Quiſ-

401. *Hic.*] Qui nunc occulitur. *Paul.* *Auſtris hic eſt.*] Ideo Νότιος appellatus. alter Βόρειος: ſed hic & χελιδονίας & Solitarius, & Ἰχθὺς ὁ μέγας. Vide Theonem. *Neap.*

402. *Proximus aquilonibus.*] Ipſi ſeptentrioni. *Uterque piſcis tenet nomina à vento.*] Nam à noto *notius*; à borea *boreus* dicitur, ſive aquilonaris.

403. *Cum croceis rorare genis.*] *Rutilare* Zulich. Mazar. & unus Vatic. pro diverſa lectione. Neque aliter Sarrav. & unus meus. duo *rorare comis.* Si quid mutem, *rutilare comis* libenter reponam. Vide quæ de *coma rutila* noto ad Metamorph. lib. v. vſ. 440. *Heinſ.* *Cum croceis.*] Tertio Nonas Martias, hoc eſt, quinta die ipſius menſis occidit Arctophylax.

404. *Quintæ tempora lucis aget.*] III. Nonas occidit Arctophylax coſmice. *Neap.*

407. *At vindemitor.*] Vindemitoris ſtella. *Non effugiet.*] Viſus ſcilicet tuos, quemadmodum Bootes: quia non mergitur tunc, ſed exurgit tertio Non. Martias. *P.* *At non effugiet vindemitor.*] Hac eadem vindemiatoris ortus ἀκρόνυχος. *Neapol.*

408. *Trahat cauſam.*] Ducat originem. *Parva docere mora eſt.*] *Dicere parva* nonnulli. *parva referre* Maz. Zulich. Voſſ. & ſex alii. quomodo ſæpe noſter. *Heinſius.*

409. *Ampelon intonſum.*] Crinitum puerum.

410. *In jugis Iſmariis.*] In Iſmario monte Thraciæ.

411. *Tradidit huic vitem.*] Diſtichon hoc adulteram & nugatoriam manum ſapit. *Heinſ.*

414. *Liber in aſtra tulit.*] *Vehit* Voſſ. Arondel. Zulich. Mazar. & pr. Farneſ. nempe tigribus, ut & Ariadnam. Propertius,

Tigribus in cœlum vecta Ariadna tuis.

Idem.

415. *Sextus ubi è terra.*] *Ubi Oceano* Urſin. Voſſ. Arond. Zulich. Maz. Nauger. & tres alii bene. ſic apud Maronem,

Ocea-

Quiſquis ades, canæque colis penetralia Veſtæ;
  Cratera Iliacis thuraque pone focis.
Cæſaris innumeris, quem maluit ille mereri,
  Acceſſit titulis Pontificalis honos.
Ignibus æternis æterni numina præſunt
  Cæſaris. imperii pignora juncta vides.

De

Oceanum interea ſurgens Aurora reliquit.

ſcandit & *carpit* etiam libri meliores. pro *alatis equis* pri. Ambroſ. Maz. Zulich. & tres alii *elatis*. hoc eſt, elatis è mari. Claudian. de Sole,

Blandius elato rubeant temone jugales.

ſic & alii ſæpe. ſed & *alipedes* eoſdem equos alibi vocat in Metamorph. *Idem.* *Sextus ubi è terra, &c.*] Pridie Nonas Martias Auguſtus Pontifex Max. deſignatur, ut haberet omni ex parte jus *αὐτοκρατορίας*. Vide Sueton. in eodem. Liquidum hoc etiam ex Dione Caſſio lib. LIV. Annus fuit ab urbe condita DCCXLI. diem vero, quem ſuggerit noſter firmat vetus Kalendarium: in quo ante Nonas hæc legimus: PR. NA. HOC DIE CÆSAR. PONTIF. MAX. FACT. EST. Eodem menſe, ſed poſt dies quatuor (res mira) Tiberius filius dignitatem hanc adit. Lapis Rom. *Quem diem, quo frequentior quotannis fit, ſervabimus VI. Idus Martias, quia hac Tiberius Cæſar Pont. Max. feliciſſime creatus eſt.* N.

417. *Caſtaque colis penetralia Veſtæ.*] *Canæque* Zulich. & à manu prima Mazar. bene. Virgil. V.

Pergameumque larem & canæ penetralia Veſtæ
Farre pio & plena ſupplex veneratur acerra.

lib. IX.

Aſſaracique larem & canæ penetralia Veſtæ
Obteſtor.

& lib. I.

Cana Ceres & Veſta.

Martial. lib. I.

—— vicinum Caſtora canæ
Tranſibis Veſtæ, virgineamque domum.

Legitur quidem apud Propertium l. II. Eleg. XXXIX.

Ibat & hinc caſtæ narratum ſomnia Veſtæ.

ſed controverſa eſt ea ſcriptura. cum in aliis libris ſit *in caſta veſte*. quod Paſſeratius tuetur. Puto *caræ matri* legendum. vel *incanæ matri*. ut pluribus ad ipſum Propertium aſſeremus. interim vide de ſimilibus in Propertio nævis quæ notavi ſupra lib. I. ỳſ. 287. ſic & *Cana Tethys* poëtis dicta, quomodo *Cana Veſta* hoc loco. *Heinſius.*

418. *Gratare, Iliacis thuraque pone focis.*] *Cratera* optime Urſini, Zulich. & Maz. codices, ut in illo Virgilii,

Craterasque duos ſtatuam tibi pinguis olivi.

nam & crateres ſacrificiis adhibiti. hos cum acerra ſimiliter conjungit in Robigalibus Faſt. IV.

Cumque meri paterâ thuris acerra fuit.

& apud Horatium libro I. Od. XX.

Verbenas pueri, ponite, thuraque
Bimi cum patera meri.

Idem.

419. *Quos maluit ille mereri.*] *Quem* Mazar. Zulich. & Strozz. bene. quem honorem Pontificalem maluit mereri, quam alios innumeros titulos. mox *honos* meliores, pro *honor*. Idem.

420. *Pontificalis honor.*] Hujus exemplo, ſecuti Cæſares munus id ſacrum non neglexere ad Gratianum uſque: qui primus ex iis ſancte reſpuit hunc morem. Vide Zozimum l. 5. *Neap.*

422. *Juncta vides.*] Scripti vetuſtiores omnes *videt* aut *vident*. an *viden?* *Heinſ.* *Vides pignora imperii juncta.*] Hoc eſt, Veſtales ignes, & Pontificem Cæſarem, quæ ſunt duo imperii pignora.

423. *Di*

De veteris Trojæ digniſſima præda favillâ,
Qua gravis Æneas tutus ab hoſte fuit;
Ortus ab Æneâ tangit cognata ſacerdos
Numina; cognatum, Veſta, tuere caput.
Quos ſanctâ fovet ille manu, bene vivitis ignes.
Vivite inexſtincti flammaque Duxque precor.
UNA nota eſt Marti: Nonis ſacrata quod illis
Templa putant lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut ſaxo lucum circumdedit alto;
Cuilibet, Huc, inquit, confuge; tutus eris.
O quam de tenui Romanus origine crevit!
Turba vetus quam non invidioſa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obſtet:
Diſce quis iſte Deus, curve vocetur ita.

Jupi-

423. *Di veteris Trojæ digniſſima præda ferenti.*] Urſin. Nauger. excerpta Polit.

De veteris Trojæ digniſſima præda favillâ.

optime. non enim de Dîs omnibus è Trojâ ablatis, ſed de una Veſtâ nunc agitur. Argute igitur ignem Veſtalem vocat prædam è favilla Trojæ ablatam. Sic & Propertio lib. IV. Eleg. IV. *Veſta Iliacæ felix tutela favillæ* dicitur. quare & pro *Numina* mox *Lumina* forte rectius legas. *Heinſ.* *Præda digniſſima.*] Æneæ, qui vos è mediis hoſtibus tanquam prædam eripuit.

425. *Sacerdos ortus ab Ænea.*] Cæſar à Julio nepote progenitus. *Tangit cognata numina.*] Veſtam & penates.

426. *Tuere.*] Defendas & ſerves. *Cognatum caput.*] Cæſarem Auguſt. qui à Trojanis originem ducit.

427. *Ignes.*] Veſtales. *Bene vivitis.*] Inextincti eſtis. *Bene.*] Sub optimo Pontifice.

429. *Una nota eſt Martis Nonis.*] Libri vetuſtiores,

Una nota eſt Marti: Nonis ſacrata quod illis.

recte. *Marti* pro Martio. *Una nota*, quia quæ ſuperius narrat de Pontificali honore Cæſari delato, pridie Nonas Martias acta ſunt. ut liquet ex antiquis Kalendariis, templum Vejovis ipſis Nonis dedicatum. *Nonis illis.* ut lib. III. *illis ſacrata Kalendis Templa Deæ.* Heinſ. *Una nota eſt Martis Nonis.*] Martiis, inquit, Nonis dicata Vejovis ædes: erat in regione VIII. P. Victor in eadem. *Ædes Vejovis inter arcem & Capitolium.* Prope Aſylum exædificavit hanc Romulus, ad augendam Aſyli religionem. Vide Dionyſ. lib. II. *Neap.*

430. *Templa putant lucos Vejovis ante duos.*] *Tuos* primæ editiones, & Politiani excerpta cum quatuor aliis. quo prim. Ambroſ. & tres præterea alludunt, in quibus *ſuos.* Sed nil mutandum. Livius, *Locum, qui nunc ſeptus deſcendentibus inter duos lucos Aſylum aperit.* ſic & Dionyſ. Antiq. lib. II. Τὸ γὰρ μεταξὺ χωρίον τοῦ τε Καπιτωλίου καὶ τῆς ἄκρας, ὃ καλεῖται νῦν κατὰ τὴν Ῥωμαίων διάλεκτον, μεθόριον δυοῖν δρυμῶν, &c. ubi de Aſylo agit. *Heinſ.*

432. *Huc dixit.*] *Inquit* meliores. & pro *Quilibet* unus Moreti, ac Junianus, *Cuilibet.* Idem.

438. *Aſpice*

Jupiter est juvenis: juveniles adspice vultus.
  Adspice deinde manum: fulmina nulla tenet.
Fulmina, post ausos cœlum affectare Gigantas,
  Sumta Jovi: primo tempore inermis erat.
Ignibus Ossa novis, & Pelion altius Ossâ
  Arsit, & in solidâ fixus Olympus humo.
Stat quoque capra simul: Nymphæ pavisse feruntur
  Cretides. infanti lac dedit illa Jovi.
Nunc vocor ad nomen. vegrandia farra colonæ,
  Quæ male creverunt, vescaque parva vocant.
Vis ea si verbi est; cur non ego Vejovis ædem,
  Ædem non magni suspicer esse Jovis?
Jamque, ubi cæruleum vallabunt sidera cœlum,

438. *Aspice deinde: manu fulmina nulla tenet.*] Lege ex melioribus scriptis,

Aspice deinde manum: fulmina nulla tenet.

vel,

Aspice deinde manus: fulmina nulla tenent.

quomodo alii nonnulli cum primis editionibus. *Idem.*

439. *Gigantes.*] *Gigantas* Ursin. Læti, Erfurt. & tres alii. sic etiam lib. v. vs. 37. scribendum & Trist. lib. II. *domitos Jovis igne Gigantas* & lib. IV. El. VII. *serpenti pedesque Gigantas.* & Pont. IV. El. VII. *affectantes cœlestia regna Gigantas.* Apud Silium quoque non uno loco sic peccatur. plura ad Metam. lib. I. vs. 137. *Idem.*

443. *Stat quoque capra simul.*] Extat etiam cum Jovis imagine effigies Amalthex capræ, quæ suo lacte Jovem pavit. *Stat quoque capra simul.*] A. Gellius l. V. Noct. Atticar. *Immolatur illi ritu humano capra; ejusque animalis figmentum juxta simulacrum est.*

445. *Vegrandia farra coloni.*] *Colono* multi ex melioribus. At Ursin. Petav. Voss. octo alii *colone.* Lege *colonæ* cum Erfurtano. ut lib. II.

Sumtum de tepidis ipsa colona focis.

& lib. IV.

——— *tenebat*

Rus breve cum duro parca colona viro.

Heins. *Vegrandia farra.*] Dicta, ait, antiquitus, quæ male creverunt; id est, male grandia & minuta: nam veteres *ve* syllabam ad rei parvitatem præponebant. unde minutam fabam, *vegrandem* quoque dixerunt; minores flamines, *veflamines.* Neapol.

446. *Vesca vocant parva.*] Hodie etiam in Marsis nostris, lingua vernacula, quæ parva sunt, *vesca* dicuntur. *Paul. Vescaque parva.*] Hinc vescus pro imbecillo & exsucco. Plin. de Tritano refert. *Vesco corpore, sed eximiis viribus fuisse.* Glossæ, *vescus*, ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδενής. *Neapolis.*

448. *Non magni Jovis.*] Adulescentis sive pueri: forte malum numen; & cui nocendi potestas, non juvandi. Papias Vocabulista: *Vedius Pluto, vel Orcus*, id est, malus Divus. *Neap.*

449. *Variabunt sidera cœlum.*] *Vallabunt* quatuor Farnesiani & tres alii cum Zulichemiano. Nec audiendi Bersmannus & Gruterus, *vacuabunt* reponentes. Sic Ep. IV. de Sole *frontem radiis vallatus acutis.* Heins.

Suspice: Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic cæsæ gravidâ cervice medusæ
Sanguine respersis prosiluisse jubis.
Huic supra nubes & subter sidera lapso
Cœlum pro terrâ, pro pede penna fuit.
Jamque indignanti nova fræna receperat ore,
Cum levis Aönias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur cœlo, quod pennis ante petebat:
Et nitidus stellis quinque decemque micat.
PRotinus adspicies venienti nocte Coronam
Gnossida. Theseo crimine facta Dea est.
Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila legenda viro.

Sorte

450. *Gorgonei colla videbis equi.*] Iisdem Nonis Pegasus oritur Heliace. *N.*

451. *Creditur hic.*] Bene *creditur*, de re fabulosa. Pegasum alii è sanguine Medusæ natum volunt, cui Perseus caput dicitur abstulisse. Alii Neptuni & Medusæ filium dicunt, & alatum fuisse fabulantur. *Ant.*

452. *Prosiluisse comis.*] *Jubis* Ursin. Naug. Maz. Zulich. & tres alii. Oxon. pro diversa lectione *jugis*. Val. Flaccus lib. II. de Furiis,

—— ast illum nocte remensa
Eumenidum canis & sparsa juba reppulit hydra.

Heins. *Prosiluisse comis, &c.*] Sic vulgus Poërarum. Vera opinio est, Pegasum fuisse navis nomen, qua vectus Bellerophon appulsus est ad montem Telmissum temporibus Amisodari; monstraque ibi quædam evertit. *Neap.*

455. *Jamque receperat nova fræna.*] Jam apud Pyrenem sub Acrocorintho deprehensus à Bellerophonte, acceperat nova fræna.

456. *Fodit aquas.*] *Fudit* Maz. Zulich. prim. Ambrof. Læti, Voss. & quatuor alii. Avienus in hac fabula,

—— cornuque excita repente
Lympha Camœnalem fudit procul Hippocrenen. Heins.

Fodit aquas Aonias.] Caballinum, seu Pegaseum fontem in Helicone ab Aonia montana regione Bœotiæ. *Paul.* *Ungula fodit.*] Unde fons ille dictus à Græcis ἵππου κρήνη; *fons Caballinus* Neapol.

458. *Quinque decemque micat.*] Sunt Hygino XVIII.

459. *Venienti nocte Coronam.*] VIII. Idus, die XXI. post Solis ingressum in pisces, ut placuit Eudoxo. *Neapol.*

461. *Perjuro marito.*]

Siccine me patriis abductam, perfide, ab oris,
Perfide, deserto liquisti in littore, Theseu? &c.

Ipsa Atiad. apud Catull. in Argon. ex Apollon.

462. *Fila regenda viro.*] *Legenda* Nauger. Maz. Zulich. Arond. Ursin. & quinque alii, recte. ut jam monui ad Epist. x. 104. vulgatam lectionem frustra ex Virgilio & Catullo Bersmannus tuetur. aliud enim est *regere vestigia filo*, aliud *regere fila*. Persius Sat. v.

Qua dederam supra, relego, funemque reduco.

ita enim in veterrimis codicibus extare viri eruditi monuerunt. & potest ad *funem* referri in aliis minus bene, *repeto*. Heinsius.

463. *Quid*

Sorte tori gaudens, Quid flebam rustica, dixit?
Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber depexos crinibus Indos
Vincit, & Eoo dives ab orbe venit.
Inter captivas facie præstante puellas
Grata nimis Baccho filia Regis erat.
Flebat amans conjux, spatiataque littore curvo
Edidit incultis talia verba comis:
En iterum similes, fluctus, audite querelas:
En iterum lacrymas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, perjure & perfide Theseu.
Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, fœmina credat.
Nomine mutato caussa relata mea est.
O utinam mea sors, qua primum cœperat, isset!
Jamque ego præsenti tempore nulla forem!
Quid me desertis perituram, Liber, arenis
Servabas? potui dedoluisse semel.
Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt
Frondibus; in lacrymas cognite Bacche meas;
Ausus es ante oculos adductâ pellice nostros

Tam

463. *Quid flebam rustica dixit?*] Codices septem, *quid fles ab rustica?* Lege *quid flebas rustica?* vide Notas Epist. x. ℣s. 75. *Idem.*

465. *Depexis crinibus Indos.*] *Depexos* in melioribus. & *venit* pro *redit* sequenti versu. *Idem.*

466. *Victor ab Eoo orbe.*] Adi Antholog. Gr. poëtar. lib. I. c. 38. Epigr. XI. Εἰς Βάκχον.

471. *En iterum fluctus.*] *Eu*, id est, *Heu*, tam hic, quam versu sequenti opinor legendum. *Heins.*

476. *Causa relata.*] *Novata* Zulich. Adi Notas Remed. Amor. 729. *Idem.*

479. *Quid me in desertis.*] Tolle τὸ *in* cum scriptis melioribus. *perituram* etiam pr. Ambros. & Læti, pro *morituram.* Idem. *Morituram, Liber, &c.*] Non Chii, ut nugantur interpretes, sed Diæ insulæ, quæ sita juxta Theram Κυρηναίων μητρόπολιν. Ibi relictam à Theseo, & inventam à Baccho, scribit in Arte & Metam. *Neapol.*

483. *Et ausus sollicitare.*] Sollicitum & anxium reddere. *Ausus es ante oculos adducta pellice.*] Similiter ille apud Plaut. in Trucul. 5. vers. 33. *Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier.* Item in Mercat. 5. 2. ℣s. 102. *Quia scortum sibi ob oculos adduxerat in ædes.* Hinc Terent. Heauton. 5. 4. *Non mihi per fallacias adducere ante oculos? —— pudet dicere hac præsente verbum turpe.* Et in Eunuch. 4. 7. *Quæ mi ante oculos coram amatorem adduxisti tuum? Quid cum illo ut agas?* Dicitur etiam *obducere, obductare.* Plaut. Mercat. Argument. vers. 7. Et a. 4. sc. 4. 46. & alibi.

486. *Hac*

Tam bene compositum sollicitare torum?
Heu! ubi pacta fides? ubi, quæ jurare solebas?
Me miseram, quoties hæc ego verba loquor!
Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
Judicio peccas turpius ipse tuo.
Ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
Ne toties falli digna fuisse puter.
Præcipuè cupiam celari Thesea; ne te
Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
At, puto, præposita est fuscæ mihi candida pellex.
Eveniat nostris hostibus ille color.
Quid tamen hoc refert, vitio si gratior ipso est?
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche, fidem præsta; nec præfer amoribus ullam
Conjugis assuetæ semper amare virum.
Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
Me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: neque enim tibi, Bacche, nocebat,

486. *Hæc ego verba loquor?*] *Queror* unus Patav. lege, *quoties hæc ego vera queror? verba loquar* Ursin. Petav. & alii nonnulli. *loqui* pro *queri* sæpe irrepsit apud nostrum. Poterat & *sera queror* reponi. *Heinsius.*

489. *Nesciat hoc quisquam.*] Scribe *Ne sciat.* ut & apud Lucanum, ubi similiter peccatur,

Ne sciat hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
Conscia votorum es.

Idem.

495. *Vitio tibi gratior ipso est.*] Malim *si gratior* cum uno Ambros. Met. XIII.

Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasgâ
Arma tulisse refert.

Ep. Paridis,

Quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis!

Ep. VI.

Quid refert, scelerata piam si vincit?

Idem. *Vitio tibi gratior ipsa est.*] Duo veteres: *gratior ipso est*, ipsa nigredine. *Neap.*

498. *Assueti semper amare virum.*] Lego,

Conjugis assuetæ semper amare virum.

nam *assuetum* erat in uno Farnesiano. *Heins.* *Assuevi semper amare.*] Nam prius Theseum, deinde te ardentissime amavi, servavique fidem inviolatam.

499. *Ceperunt matrem.*] Pasiphaëm. nora fabula.

500. *Me tua: sed lædit ille pudendus amor.*] Ursin. pr. Ambros. Læti, pri. Med. Voss. aliique plurimi, *Me juvat & lædit.* Petavianus, *Me viat & lædit.* *Me tua me lædit*, vel, *laudat* pro diversa lectione Sarrav. at Arond. Zulich. & Mazar. *Me tua me laudant.* Scribo:

Ceperunt matrem formosi cornua tauri,
Me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor.

Ita sensus & lex carminis postulant. *Heins.*

Quod flammas nobis fassus es ipse tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis. ortus in igne
Diceris, & patriâ raptus ab igne manu.
Illa ego sum, cui tu solitus promittere cœlum.
Hei mihi, pro cælo qualia dona fero!
Dixerat: audibat jamdudum verba querentis
Liber, ut à tergo fortè secutus erat.
Occupat amplexu, lacrymasque per oscula siccat:
Et, Pariter cæli summa petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula sume.
Jam tibi mutatæ Libera nomen erit.
Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ;
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
Dicta facit: gemmasque novem transformat in ignes.
Aurea per stellas nunc micat illa novem.
SEx ubi sustulerit, totidem demerserit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tyberis curvis in latus urget aquis.

Qui

Heinſ. *Me tua.*] Sic probat & matri & filiæ placuisse caput cornigerum. *Neapol.*

507. *Dixerat, audierat.*] *Audiebat* recte Ursin. Petav. Voss. Maz. Zulich. Epistola Hypermnestræ, ex optimo libro,

Et tamen audibam, quodque verebar erat.

Heinſ.

511. *Sumes.*] *Sumis* Voss. & Arond. *sume* alter Petav. bene. & sequenti versu *Jam* pro *Nam* sex libri. *Idem.*

512. *Erit nomen Libera.*] Nam ut ego Liber dicor, tu quoque *Libera* diceris.

513. *Monumenta coronæ.*] Inde hanc cælestem quis dixit *Gnossiam*: quis *monumentum desertæ puellæ.* & hic Manilius in Sphæra: quis, signum *ἀποιχομένης Ἀριάδνης.* *Neap.*

517. *Sex ubi sustulerit, totidemque omiserit orbes.*] *Totidem cum deferet* vel *deferit* libri multi. quos inter Ursin. & Petav. quidam *cum demserit*, vel *quot demserit.* alii aliter. Mazar. Zulich. Voss. *dimiserit.* pr. Ambros. Læti, aliique nonnulli. *demiserit.* Strozz. *totidemque remiserit. totidem dimerserit* Arond. Scribe,

Sex ubi sustulerit. totidem demerserit orbes.

sic lib. IV.

Ensiger Orion æquore mersus erit.

sic contra *emergere* supra in notis ad ỳs. 367. 399. *Heinſ.* *Sex ubi sustulerit.*] III. Idus Martias erant Equiria in Campo Martio.

519. *Altera gramineo.*] Dixit *altera*; quia prima acta, III. Kalendas mense Februarii hæc legimus: B. EQ. NP. Bulengerus priora fuisse scribit, ut equitatus lustraretur; altera, ut numerus integraretur: sed testem non adhibet. *Neap.*

520. *Quem.*] Campum. *Tybris urget in latus.*] Quasi ambit ab uno latere, aquis curvis, flexis & sinuosis, Campus Martius juxta Tybrim, ubi sæpe fiebant ludi & certamina: circum erant porticus pulcherrimæ, & horti nemorosi. *P.*

521. *Qui*

Qui tamen ejectâ si forte tenebitur undâ;
  Cœlius accipiat pulverulentus equos.
IDibus est Annæ festum geniale Perennæ,
  Haud procul à ripis, advena Tybri, tuis.
Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas
  Potat, & accumbit cum pare quisque suâ.
Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
  Sunt, quibus è ramo frondea facta casa est:
Pars ibi pro rigidis calamos statuêre columnis:

Desu-

521. *Qui tamen ejecta.*] Qui exundatione Tiberina, si forte fit accessus, in campo quodam montis Cœli Equiria agebantur. Campus minor etiam vocatus ille Cœlii montis. Vide & Festum. *Neap.*

522. *Cœlius accipiet.*] *Accipiat* meliores. *Heins.* *Cœlius.*] Est unus è septem urbis collibus; cui primum Tuscum fuit nomen. *Mastarna.*

523. *Idibus est Annæ.*] Vide Macrob. I. Saturn. Tunc amuem populus auspicato transibat, & Annæ Perennæ re divina facta, omnibus licitum annare & perennare illud solitum precari. Hilaris olim fuit illa dies. Ludi Romæ etiam aliquando excitati, an quotannis, non affirmo. Vide Appian. lib. 2. bellor. *Neap.*

524. *Non procul à ripis, &c.*] Qui aliunde advenis. nam ex Etruria. Ergo in campo Martio prope Tybrim fiebant sacra genialia à plebe. *Paul.* *Non procul à ripis.*] Ubi nemus Annæ Perennæ, de quo Martial. lib. 4. Epigram. 40. inter Anienis confluentem & Milvium pontem. *Neap.*

526. *Et accumbit.*] Malim *& accumbunt cum pare quisque sua.* Heins.

527. *Pauci tentoria ponunt.*] Usus verbo militari, nec male: animadverto ex Athenæo lib. 4. ubi quædam festa apud Lacedæmonios prorsus his paria, & cum iisdem tabernaculis, vocat imitamentum militaris disciplinæ. *Neapol.*

528. *Sunt quibus è ramis.*] Lege, *è ramo*, ut ambiguitas sermonis vitetur. supra,

Nunc avis in ramo tecta laremque parat.

Heins. *Frondea facta casa est.*] Adludit ad trichila & umbras, quæ & Nepronalibus excitari solitæ. Vide Sext. Pompejum. *Neap.*

529. *Pars sibi pro rigidis.*] *Pars ibi* rectius veteres magna ex parte. Puto scribendum,

Pars, ubi pro Phrygiis calamos statuere columnis,
Desuper extentas imposuere togas.

Phrygiæ columnæ, ex marmore Phrygio factæ. Certe Bononiensis unus *rigibis* pro *rigidis*. Tibull.

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis?
Tænare sive tuis, sive Chariste tuis.

Juvenalis Satyra XIV.

——vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, signisque suis, Phrygiaque columna.

sic & Tænariæ columnæ Propertio libro III. Eleg. II.

Quod non Tænariis domus est mea fulta columnis.

Pariæ columnæ Prudentio περὶ στεφάν. hymno SS. Petri & Pauli,

Subdidit & Parias fulvis laquearibus columnas.

sic & *Pœnæ columnæ* Propertio lib. II. Eleg. XXXI.

Quæris cur veniam tibi tardior? aurea Phœbi
Porticus à magno Cæsare aperta fuit.

Tota

Desuper extentas imposuêre togas.
Sole tamen vinoque calent : annosque precantur,
 Quot sumant cyathos ; ad numerumque bibunt.
Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos :
 Quæ sit per calices facta Sibylla suos.
Illic & cantant, quidquid didicêre theatris ;
 Et jactant faciles ad sua verba manus :
Et ducunt posito duras cratere chorêas,
 Cultaque diffusis saltat amica comis.

Cum

Tota erat in spatium Pœnis digesta columnis.

ita scribendum. male nunc legitur *in speciem.* quod quid sibi vellet non sunt assecuti viri magni, & merito. Scaliger *in species* legebat, & picturas volebat intelligi. Æstuavit etiam in hoc loco Passeratius. *Tota in spatium*, pro in totum spatium, per omne spatium. Noster Metamorph. lib. 11.

Porrigit in spatium signorum membra deorum.

de porticu. Statius lib. 1. Sylvarum de porticibus ad Claudiam uxorem,

Templaque & innumeris spatia interstincta columnis.

Cicero pro Muræna, *A quibus si domus nostra celebratur, si interdum ad forum deducimur, si uno basilicæ spatio honestamur, diligenter observari videmur & coli.* ubi *basilicæ spatium* habes. hinc & *spatiari* noster quoties agit de ambulationibus in porticu aliqua. Hæc in transcursu. *extentas* pro *extensas* vetustiores codices. *Heins.*

530. *Extentas imposuere comas.*] Cameras his similes & in bellica necessitate reperio. *Neapol.*

532. *Quot sumant cyathos.*] *Sumant* veteres plerique. *Heinsius.*

533. *Ebibat annos.*] De veterum compotandi ritu consules Athen. 15. c. 13. Etiam partes assis. Martial. lib. 1. epigr. 28. *Quincunces, puto, post decem peractos.* Et lib. 11. Epig. 36.

Quincunces, & sex cyathos, bessemque bibamus.

Videntur etiam certos tenuisse numeros. ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. Athen. lib. 10. c. 7. qui hoc accipit de aquæ κράσει. Horat. 3. Carm. od. 19. —— *tribus aut novem* —— *Miscentur cyathis pocula commodis.*

535. *Quidquid didicere.*] Præclarus ad hanc corruptelam locus Aristidis in Oratione, De non agendis comœdiis.

536. *Ad sua verba manus.*] Jactare manus, pro saltare. Propert. *Jactabat truncas ad cava buxa manus.* Id est, saltabat ad tibiam. Sic & Græcis, βάλλειν χεῖρας, pro eodem. Sed illa, *ad sua verba*, saltationis motum ostendunt compositum ad cantilenam. Ex. gr. si lugubre quid canerent, lugubres quoque motus exprimerent ; & sic in aliis. Has v. saltationes voci subservientes, *hypochremata* appellarunt. Vide & Luciani libell. περὶ ὀρχήσεως. *Neapol.*

537. *Duras cratere choreas.*] Multi veterum *longas*, alii *latas* vel *lentas*, vel *junctas*. Meliores tamen pro vulgata scriptura pugnant. & recte. *Duræ* enim *choreæ* sunt incompositæ, nullam artem præferentes, quibus *molles* opponuntur. quomodo *mollia membra movere* pro saltare apud Lucretium sæpe. idem libro v. apposite de incompositis choreis & arte carentibus,

Atque extra numerum procedere membra moventes

Duriter, & duro terram pede pellere matrem.

Sed & ipsi coloni Virgilio passim & nostro *duri* dicti. *Heinsius.*

539. *Spe-*

Cum redeunt, titubant; & ſunt ſpectacula vulgo :
Et fortunatos obvia turba vocant.
Occurri nuper. viſa eſt mihi digna relatu
Pompa : ſenem potum pota trahebat anus.
Quæ tamen hæc Dea ſit (quoniam rumoribus errant)
Fabula propoſito nulla tacenda meo.
Arſerat Æneæ Dido miſerabilis igne :
Arſerat extructis in ſua fata rogis.
Compoſituſque cinis, tumulique in marmore carmen
Hoc breve, quod moriens ipſa reliquit, erat :
Præbuit Æneas & cauſſam mortis & enſem :
Ipſa ſuâ Dido concidit uſa manu.
Protinus invadunt Numidæ ſine vindice regnum;
Et potitur captâ Maurus Iärba domo.
Seque memor ſpretum, Thalamis tamen, inquit, Eliſſæ
En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error. ut olim
Amiſſo dubiæ rege vagantur apes.
Tertia nudandas acceperat area meſſes;

In-

539. *Spectacula vulgi.*] *Vulgo* pr. Ambroſ. & Læti codex. & *turba vocant* pr. Medic. bene. *Idem.*

541. *Occurrit nuper.*] *Occurri* Zulich. & Mazar. probe. modo diſtinctio adhibeatur commoda. Metuo autem ne poſt hoc diſtichon verſus nonnulli deſint. *Idem.*

543. *Quoniam rumoribus errat.*] *Errant* rectius ſex ſcripti. & mox *tacenda* pro *tegenda* Zulich. & pr. Ambroſ. cum decem aliis. *timenda* Mazar. Metus tamen eſt ne quid mendi hic lateat. Nam Mazar. *Quæ tamen hæc dixi.* in Zulichemiano vetus ſcriptura erat eraſa. *Idem.*

546. *Arſerat exſtructis.*] Malim *& ſtructis.* quidam codices *inſtructis* vel *exſtinctis.* Idem.

547. *Compoſituſque ignis.*] Imo *cinis.* ut meliores magno numero. hoc eſt, conditus ac humatus cinis. Dixi l. III. Art. Ÿſ. 736. *Idem. Compoſituſque cinis.*] In amphoram, de more, aut vaſculum miſſus. *Tumulique in marmore.*] Tumulus, aggeſtus terræ ſuper vaſculum, χῶμα ſive τύμβος: in hoc ſtatuebatur cippus lapideus, Græcis ςήλη. *Neap.*

548. *Hoc breve.*] Ratio, cur preſſa epitaphia cippis inſcriberent, non alia, quam, ut ea cito viatores perlegerent, nec illis tædio eſſet longum carmen. ideo etiam grandi nota incidi ſolita. *Neap.*

552. *Maurus Iârba.*] Pro Iarbas, ut Marſya & Marſyas. & Græci ſcribunt Ἰάρβαν. *Neap.*

555. *Diffugiunt Tyrii.*] Eliſæ in fuga comites. *Neap.*

557. *Tertia nudatas acceperat area meſſes.*] *Mandatas* prim. Ambroſ. quod placet. ut Ep. v. *quid arena ſemina mandas.* niſi quod non minus arridet *nudandas meſſes* cum Maz. & Zulich. ut *nudari meſſes* dicantur, quomodo Medic. Faciei.

— *nec*

Inque cavos ïërant tertia muſta lacus;
Pellitur Anna domo: lacrymanſque ſororia linquit
Mœnia. germanæ juſta dat ante ſuæ.
Miſta bibunt molles lacrymis unguenta favillæ;
Vertice libatas accipiuntque comas.
Terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
Preſſit. & eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.
Nacta ratem comitemque fugæ pede labitur æquo,
Mœnia reſpiciens dulce ſororis opus.
Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyræ
Inſula, quam Libyci verberat unda freti.
Hanc petit hoſpitio Regis confiſa vetuſto.
Hoſpes opum dives Rex ibi Battus erat.
Qui poſtquam didicit caſus utriuſque ſororis;
Hæc, inquit, tellus quantulacunque tua eſt.
Et tamen hoſpitii ſervaſſet ad ultima munus,

Sed

——*nec tu dubita nudare lupinos.*

hoc eſt, ut ibidem loquitur, *de palea ſua eximere.* ſi tamen ille locus eſt integer. *Heinſius.*

564. *Et eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.*] *Et eſt illi* ſcripti fere omnes. niſi quod Petav. *illa.* Puto, *& his illi viſa ſubeſſe ſoror.* Idem.

565. *Nacta ratem comiteſque fugæ.*] *Comitemque* ſex libri. Seneca Medea,

Profugere cogis? redde fugienti ratem,
Vel redde comitem. fugere cur ſolam jubes?
Non ſola veni.

ſic Epiſt. Hypſip.

Intraſſes portus tuque comeſque meos.

pro comites. Triſt. I. Eleg. III. ex antiquis libris,

Non mihi ſervorum, comitis non cura legendi. Idem.

567. *Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyræ.*] *Melitæ vicina Coſyre* Urſini codex. quomodo & Scaliger conjecerat legendum. Sed nil muto. Κόσυρα enim & Κόσσυρα Græcis eſt, non Κόσυρη. quæ vicina eſt Melitæ, non Epiroticæ, ſed alteri in freto Libyco ſitæ, ut ex Plinio, Strabone, aliis manifeſtum eſt. idque vidit curis ad Cratium ſecundis noſter Vlitius. *Idem. Melite eſt inſula fertilis.*] Hæc inſula eſt in Libyco mari, inter Siciliam & Africam, diſtans à Pachyno Siciliæ ſexaginta millia paſſuum. ex ea portantur catelli, quos Melitæos vocabant. *Vicina Coſyre ſterili.*] Inſula eſt in eodem mari, quæ & olim, & nunc, *Gozus* dicitur. *Paul. Vicina Coſyræ.*] Duplici σσ, ſcribunt Græci. Ptolemæus: Πελάγιαι δὲ νῆσοί εἰσι τῆς Ἀφρικῆς αἵδε· Κόσσυρα νῆσος. Καὶ πόλις Μελίτη, &c. *Neapol.*

570. *Rex ibi Battus.*] Hic ille, inquit Silius, qui Cyrenem condidit; imo in ea urbe ſcribit idem Annam à Batto receptam: ſed hæc pugnant cum exacta temporum ratione. Carthago à Didone condita anno periodi Julianæ MMMDCCCXXVIII. Battus Cyrenem condidit MMMMIXXXIV. nondum ergo hic natus, Didonis morte & Annæ fuga à Carthagine. *Neap.*

573. *Et tamen hoſpitii.*] *Æternum* quidam. Forte,

Ne

Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recensuerat bis Sol sua: tertius ibat
  Annus; & exsulibus terra petenda nova est.
Frater adest, belloque petit. Rex arma perosus,
  Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
Jussa fugit; ventoque ratem committit & undis.
  Asperior quovis æquore frater erat.
Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
  Purus ager: Cameren incola turba vocant.
Illuc cursus erat. nec longius abfuit inde,
  Quam quantum novies mittere funda potest.
Vela cadunt primò, & dubiâ librantur ab aurâ.
  Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto subducere carbasa lino,
  Percutitur rapido puppis adunca Noto:
Inque patens æquor frustra pugnante magistro

Fer-

Ne tamen hospitii servaret ad ultima munus,
Extimuit magnas Pygmalionis opes.
Heinsius.

574. *Pygmalionis opes.*] Hic Annæ & Elisæ frater, filius Pygmalii, si credimus Menandro Ephesio, qui conscripsit historiam Περὶ τῆς Τυρίων Βασιλείας. plerique volunt Beli Regis etiam Tyrii, sed hic non numeratur in ea Dynastia.

575. *Signa recensebat.*] *Recensuerat* meliores. pro *exilio* sequenti versu *exulibus* Sarrav. & tres alii. pro *paranda* Maz. Voss. Arond. & quinque alii *exilio petenda.* Zulich. *exulibus petenda.* bene refer non solum ad Annam, sed ejus quoque comitatum. supra dixerat, *Nacta ratem comitesque fuga.* Heins. *Signa recensebat.*] Jam fluxerant duo anni, ex quo è Carthagine fugit, veneratque tertius, cum insequente Pygmalione magna classe, rex illam à se dimisit, rursusque illa miserrima se fugæ credidit. *Sol recensebat.*] Renumerabat. *Bis sua signa.*] Duodecim illa quæ sunt in zodiaco, per quæ it & redit, annum conficiens.

581. *Lapidosi.*] Quia ex Apenninis labens per saxa fluvii. *Lapidosi Crathidis.*] Hunc Calabriæ fluvium quis nescit. De Etymo ejus vide Strab. lib. 8. Huic sane confinis est Sybatis, cum quo forte miscetur. *Neapol.*

582. *Parvus ager. Cameren incola turba vocat.*] *Purus ager* Voss. & Arond. quomodo lib. v.

Purus ab arboribus spectabilis undique campus.

Livius quoque similiter *purum & patentem campum* dixit lib. IV. unus meus *turba vocant.* ut sæpe alibi. *Heins.*

585. *Vela cadunt primo, & dubia librantur ab aura.*] Duriores numeri. *in aura* Thuan. τὸ *&* abest à Voss. Arond. Zulich. Mazar. & tribus aliis. Iidem *vibrantur.* Lego,

Vela cadunt. primo dubia librantur ut aurâ,
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Idem.

587. *Torto lino.*] Nihil aliud sunt, quam funes quibus vela laxantur, aut in altum panduntur. *Neap.*

594. *Vi-*

Fertur : & ex oculis viſa refugit humus.
Aſſiliunt fluctus, imoque à gurgite pontus
Vertitur, & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento : nec jam moderator habenis
Utitur; at votis : hîc quoque poſcit opem.
Jactatur tumidas exſul Phœniſſa per undas;
Humidaque appoſitâ lumina veſte tegit.
Tum primum Dido felix eſt dicta ſorori,
Et quæcunque aliquam corpore preſſit humum.
Figitur ad Laurens ingenti flamine littus
Puppis: &, expoſitis omnibus, hauſta perit.
Jam pius Æneas regno natâque Latini
Auctus erat; populos miſcueratque duos.
Littore dotali, ſolo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter;
Adſpicit errantem, nec credere ſuſtinet Annam
Eſſe. quid in Latios illa veniret agros?
Dum ſecum Æneas : Anna eſt, Exclamat Achates.
Ad nomen vultus ſuſtulit illa ſuos.

Quo

594. *Utitur: at votis is quoque poſcit opem.*] *Aut votis dis quoque* Urſin. *at votis dis* Nauger. *aut votis* etiam Voſſ. Arondel. Petav. prim. Ambroſ. & multi alii. *à votis* Zulich. à manu prima. alii *ac* vel *&* pro *is* ſex libris *his*. Mazar. & unus Med. *hic*. Lege, *Utitur, at votis: hîc quoque poſcit opem*. vel, *vix quoque poſcit opem*. De votis nautarum periclitantium alibi dicemus. *Heinſ.*

596. *Oppoſita lumina veſte tegit.*] *Appoſita veſte* libri quatuor. ſic lib. IV. ex ſcriptis, *ante oculos appoſuitque manum*. Initio tamen libri hujus,

—— Veſtæ ſimulacra feruntur
Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.

Idem.

599. *Ducitur ad Laurens.*] *Figitur* Mazar. Zulich. pr. Ambroſ. Læti. Voſſ. Arond. & ſex alii. bene. idque doctiſſimo Gronovio memini probatum ex illis Virgilii, *ſcopuloque infixit acuto*. Ennius,

Tonſillas rapiunt, configunt littus, aduncas.

Lucanus de claſſe Cæſaris tempeſtatibus jactata,

Laſſa Palæſtinas uncis confixit arenas.

Claudianus bello Gildonico,

Quaſſatis cupio tellurem figere roſtris.

Seneca Hercule Furente Act. II.

Deprenſus haſit Syrtium brevibus vadis,
Et puppe fixâ maria ſuperavit pedes.

& Agam.

Hærent acutis rupibus fixa rates.

atque inde noſter in Ibide,

Viſcera ſic aliquis ſcopulus tua figat, ut olim
Fixa ſub Euboico Graja fuere ſinu.

Propertius libro III. Eleg. VI.

Ah miſer Alcyonum ſcopulis affigar acutis!

ubi *affigar* perperam reponunt. *Idem.*

602. *Miſcueratque duos.*] Trojanos & Latinos. *Neapol.*

607. *Anna eſt, exclamat Achates.*] Malim, *Anna en.* Heinſius.

 609. *Heu,*

Quo fugiat? quid agat? quos terræ quærat hiatus?
Ante oculos miseræ fata fororis erant.
Senfit, & alloquitur trepidam Cythereïus heros:
Flet tamen admonitu mortis, Elifsà, tuæ.
Anna, per hanc juro, quam quondam audire folebas
Tellurem fato profperiore dari.
Perque Deos comites, hac nuper fede locatos;
Sæpe meas illos increpuiffe moras.
Nec timui de morte tamen: metus abfuit ifte.
Hei mihi! credibili fortior illa fuit.
Ne refer. adfpexi non illo pectore digna
Vulnera, Tartareas aufus adire domos.
At tu, feu ratio te noftris appulit oris,
Sive Deus; regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Eliffæ.
Nomine grata tuo, grata fororis, eris.
Talia dicenti (neque enim fpes altera reftat)
Credidit; errores expofuitque fuos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus;
Incipit Æneas: (cætera turba filet.)
Hanc tibi cur tradam, pia cauffa, Lavinia conjux,
Eft mihi: confumfi naufragus hujus opes.
Orta Tyro, regnum Libycâ poffedit in orâ:
Quam precor ut caræ more fororis ames.
Omnia promittit, falfumque Lavinia vulnus
Mente premit tacitâ, diffimulatque fremens.
Donaque cum videat præter fua lumina ferri

Multa

609. *Heu fugiat.*] *Quo fugiat* pri. Ambrof. Maz. Voff. Arondel. & multi alii. *Quid* Zulich. *Idem.*

612. *Admonitu mortis Eliffa, tuæ.*] *Admonitus motus tui* Urfin. Petav. & tres alii. fed nihil mutandum. In Epift. Hyperm. *Mens fugit admonitu* Rem. Am. *Admonitu revocatur amor.* & fic fæpe nofter. *Idem.*

619. *Corpore digna.*] Quidam vetuftiores *pectore* cum Maz. Zulich. Voff. Arondel. *Idem.*

627. *Tyrios induta paratus.*] Veftes purpura & auro intextas. Vide & Virgil. 4. Æneid. *Neapol.*

633. *Falfumque Lavinia vulnus.*] *Tacitumque* duo Medic. unus, *captumque.* Forte, *cautumque vulnus.* Sequenti verfu *diffimulatque fremens* non *metus* Urfin. Mazar. Zulich. Nauger. & tres alii. *Heinf.*

635. *Præter fua lumina mitti.*] *Ferri* veteres

Multa palam; mitti clam quoque multa putat.
Non tamen exactum, quid agat. furialiter odit;
Et parat insidias, & cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum visa est adstare sororis,
Squallenti Dido sanguinolenta comâ.
Et fuge, ne dubita, mœstum, fuge, dicere, tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exsilit; & velox humili super arva fenestrâ
Se jacit. audacem fecerat ipse timor.
Quaque metu rapitur, tunicâ velata recincta;
Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc cupidis rapuisse Numicius undis
Credi-

veteres fere omnes. male præterea habitus erat â distinctione locus. & pro *cum videat* rectius Zulich. Maz. Polit. & tres alii, *vidit*. pro *lumina* denique Læti codex & sex alii, *limina*. Idem.

637. *Non habet exactum.*] *Non tamen* Mazar. pri. Ambrosf. & tres alii. bene, ut Tò *est* subintelligatur. in Amoribus:

Et non exactum est, corpus an umbra forem. Idem.

638. *Et parat insidias.*] *Præparat* Ursin. Zulich. Mazar. Vossian. Arondel. & alii quidam. præfero vulgatam. *Idem.*

641. *Effuge ne dubita mæstum, soror, effuge tectum.*] *Mæstum fuge dicere tectum* Ursin. Mazar. Zulich. Petav. Arondel. & plurimi alii. *ducere* Vossianus. quidam *fuge desere* cum Læti codice. duo alii, *fuge me duce*. prim. Med. *mæsto discedere tecto*. alius, *mæstum tibi linquere tectum* Locus fœde interpolatus, cui medicina nostra nunc vix succurrit. *Tectum* certe minus bene *mæstum* dicitur. *Et fuge ne dubita* Ursin. quidam τὸ *Et* omittunt. In Zulichemiano codice posterior hujus versus pars erat erasa. Forte,

Heu fuge, ne dubita, funestum, ait, heu fuge tectum.

quomodo umbra Hectoris ad Æneam,

Heu fuge nata dea, teque his, ait, eripe flammis.

& ipsa Dido ad Annam in hac ipsa narratione apud Silium lib. VIII.

His, soror, in tectis longa indulgere quieti
Heu nimium secura potes?

Idem.

644. *Ille timor.*] Quem conceperat ex crepitu januarum. *Audacem.*] Ad fugam scilicet. *P.*

645. *Cumque metu rapitur.*] *Quaque* Ursin. pri. Farnes. Voss. Nauger. Mazar. Zulich. & tres alii. rectius omnino. Puto tamen scripsisse Ovidium, *quaque metus rapuit*. ut epist. Laod.

—— huc illuc, quo furor egit, eo.

Ep. Med. *Quo vocat ira, feror.* Heins.

647. *Tumidis rapuisse Numicius undis.*] Atqui *placidum* infra vocat & *undas* ejus *tacitas*. *serpere* quoque dicitur & quidem *cursu tacite*. Met. XIV.

Littus adit Laurens, ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius undis,
Hunc jubet Ænea quacumque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre sub æquora cursu.

Silius lib. VIII.

Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus
Labitur, & leni per valles volvitur amne.

pri. Ambrosf. *rapidis undis*. & Vossianus. qui pro diversa lectione *cupidis*. recte.

Creditur, & ſtagnis occuluiſſe ſuis.
Sidonis interea magno clamore per agros
Quæritur. apparent ſigna notæque pedum.
Ventum erat ad ripas: inerant veſtigia ripis.
Suſtinuit tacitas conſcius amnis aquas.
Ipſa loqui viſa eſt, Placidi ſum Nympha Numicî:
Amne perenne latens Anna perenna vocor.
Protinus erratis læti veſcuntur in agris:
Et celebrant largo ſeque diemque mero.
Sunt quibus hæc Luna eſt, quia menſibus impleat annum:
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bovem.
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant;
Teque Jovi primos, Anna, dediſſe cibos.
Hæc quoque, quam referam, noſtras pervenit ad aures
Fama: nec à verâ diſſidet illa fide.
Plebs vetus, & nullis etiamnum tuta Tribunis,

Fugit;

quomodo etiam Arondel. Mazar. Zulich. prim. Farneſ. & tres alii. Epiſtola Acontii,

Inque mei cupidos rapta ferere ſinus.

& ſic ſæpe alibi. *Idem. Numicius.*] Fluvius, qui labitur ex Aricina ſylva per Laurentem agrum, ubi ſubmerſum Æneam dicunt.

650. *Signa notæque.*] *Notata* Urſin. *Heinſ.*

652. *Tacitas aquas.*] *Tenues* Zulich. Mazar. prim. Ambroſ. & duo alii. totidem *rapidas.* & ſequenti verſu pro *placidi Numici*, Zulich. Mazar. Arond. prim. Ambr. Voſſ. Nauger. & tres alii, *rapidi.* ſed male. Poſſet tamen *placiti* legi. quomodo lib. I. Met. ℣ſ. 702. *placitum Ladonis ad amnem* pro *placidum* repoſuimus. *Idem.*

658. *Putat Themin.*] Quæ in Parnaſſo oracula reddebat. *Bovem Inachiam.*] Hoc eſt, Iſidem, quæ prius Io dicebatur, Inachi regis Argivorum filiam, à quo & Inachus fluvius. Quæ violata ab Jove, mutata deinde in vaccam, cum diu erraſſet, in Ægyptum tandem venit: ubi reſtituta Iſis appellata eſt, & Oſiridi Jovis filio nupſit. *P.*

659. *Nymphen Atlantida.*] Unam è filiabus Atlantis, quam volunt Jovis fuiſſe nutricem. *Ant.*

661. *Hæc quoque, quam, &c.*] Hanc forte aniculam quandam fuiſſe Bovillanam: quæ cum plebi victum neceſſarium præbuiſſet eo tempore, quo indignans ſuam vicem à magiſtratu abiiſſe, à patribus ſeceſſit in Sacrum montem; ob id inita pace, illi à grata plebe ſignum erectum, & feſta annua conſtituta.

662. *A veri diſſidet illa fide.*] *A vera fide* Urſin. Zulich. Mazar. pri. Ambr. Læti, prim. Med. & ſeptem alii. bene. Dixi Notis ad Epiſt. XVI. ℣ſ. 60. *Heinſius.*

663. *Plebs vetus.*] Contigit anno Urbis conditæ CCLX. *Neapol. Nullis etiam nunc tuta tribunis.*] *Sat tuta* Maz. & ſequenti verſu pro *erat* codex Urſin. pri. Ambroſ. Maz. prim. Farneſ. & alii nonnulli *abit.* quod præſtat. *Heinſ.*

664. *Fugit;*

Fugit; & in ſacri vertice montis abit.
Jam quoque, quem ſecum tulerant, defecerat illos
Victus, & humanis uſibus apta Ceres.
Orta ſuburbanis quædam fuit Anna Bovillis
Pauper, ſed mundæ ſedulitatis, anus.
Illa, levi mitrâ canos redimita capillos,
Fingebat tremulâ ruſtica liba manu.
Atque ita per populum fumantia mane ſolebat
Dividere. hæc populo copia grata fuit.
Pace domi factâ ſignum poſuêre Perennæ,
Quod ſibi defectis illa tuliſſet opem.

Nunc

664. *Fugit; & in &c.*] Conſulibus invitis, L. Sicinio quodam auctore: nolebat jam ferre diutius Magiſtratus & Senatus ſuperbiam, avaritiam nobilium fœnetatorum, imo crudelitatem: ſæviebant illi vinculis & verberibus in pauperum & civium corpora, ob debita. Legito fuſius Hiſtoricos. *Sacri vertice montis.*] Hic tumulus, qui trans Anienem primus occurrit via Nomentana, ibi plebs poſt reditum in urbem Jovi Fauno aram poſuit. Vide Dionyſ. l. 6. exinde mons ille ſacer appellatus: videtur ergo antea nomen aliud habuiſſe. *Neapol.*

665. *Defecerat illis.*] *Illos* Urſin. Voſſ. Petav. Sarrav. & tres alii. Neque aliter loqui ſolere Naſonem jam monui Amor. lib. I. Eleg. VIII. ỳſ. 93. *Heinſ.*

667. *Bovillis ſuburbanis.*] Quæ erant in ſuburbano. Nam duæ fuerunt Bovillæ: alterum in Latio, oppidum prope Lavinium, de quo hic agitur: alterum in Campania, prope Sinueſſam. *P. Suburbanis Bovillis.*] Hoc etiam epitheto donavit Propertius oppidum iſtud vetus Latinorum. Gentes dicti *Bovillani*; Græcis *Βοΐλλανοι*: illud iiſdem Βοΐλλαι. De nominis origine vide Non. Marcellum cap. II. *Neapol.*

668. *Multa ſedulitatis anus.*] *Mundæ ſedulitatis* unus meus. cum Mazar. Neque aliter Zulichemianus à manu primâ. de quo lib. IV. ỳſ. 108. dicetur. alii duo *miræ.* ſupra tamen habes, *Conſilium multæ calliditatis.* Heinſius.

669. *Mitra canos incincta capillos.*] Quid mitra, explicat Servius ad illud de Paride in VI. *Mæonia mentum mitra, &c.* Palliolum videtur fuiſſe muliebre, & capitis tegmen ſive tænia: nam Græcis *μίτρα ταινία, διάδημα.* Ergo eadem cum rica, quæ *capitale.* Gloſſæ *capitale, κεφαλόδεσμος.* *Neapol.* *Canos incincta capillos.*] *Redimita* libri meliores. parum refert. *Heinſ.*

673. *Pace domi facta.*] Reconciliata eſt per Agrippam Menenium, miri eloquii virum; iſtac tamen lege, ut plebs haberet ſuos annuos Magiſtratus, quibus auxilio eſſet Latio adverſus Conſules & Nobilitatem, neve cui patrum ea munia capere liceret. Creati Tribuni pleb. primi L. Junius Brutus & L. Sicinius Bellutus. *Signum poſuêre.*] Huic ergo putat aram & ſignum poſitum Ovidius, non Jovi Δειματίῳ, ut recenſuit accuratiſſimus Dionyſius. *Neap.* *Signum poſuere perenne.*] Lege *Perennæ* cum pri. Ambroſ. & quatuor aliis. *Heinſ.*

674. *Quod ſibi defectis illa tuliſſet opem.*] *Tuliſſet* meliores. recte. ſcribendum olim opinabar,

Quòd dape defectis illa tuliſſet opem.

ut *Caſilinates alimentorum facultate defectos* dixit Val. Maximus lib. VII. c. VI. ſed nihil eſt mutandum. *Defectis* pro *deficientibus.* de quo paſſivi verbi uſu non

Nunc mihi, cur cantent, superest, obscœna puellæ,

Dice-

nonnihil dixi ad Epistolam v. ẏs. 150. sic *defecta ætas* & *defecti anni.* In Epistola Penelopes Sabinianæ,

Defectis Hecuben potius legisse sub annis.

Auctor Elegiæ in obitum Mæcenatis,

Viscera defecti mutavit in arietis agnum
Ætis.

ita scribendum, nam vetus liber *disjecti.* vulgati *dissecti.* eundem arietem noster libro Metamorph. VII. *innumeris factum annis* vocavit. Martialis,

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator Cycnus funeris ipse sui.

Lucanus libro II.

—— *licet ille solutum*
Defectumque vocet. ne vos mea terreat ætas,
Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.

libro IV. de Antæo,

—— *cum tetigere parentem,*
Jam defecta vigent renovato robore membra.

& ibidem de equo,

Et defecta gravis longe trahit ilia pulsus.

lib. V.

Vos defecta senes exhaustaque sanguine turba.

libro VI. de Scæva moribundo.

—— *labentem turba suorum*
Excipit, atque humeris defectum imponere gaudet.

Val. Flaccus libro VII.

—— *solo mæret defecta cubili.*

hoc est languida, deficiens. libro II.

Truces manicas defectaque virginis ora
Respicit.

& mox,

Annue: meque precor defectaque Pergama monstris
Eripe.

Idem.

675. *Nunc mihi cur cantent.*] Hujus rei etiam meminit Martialis lib. IV. Ep. LXIV,

Et quod virgineo canore gaudet
Anna pomiferum nemus Perenna,

ita enim scribo. Legitur nunc,

Et quod virgineo cruore gaudet.

Nec interpretes quid sibi velit *cruor iste virgineus* assequuntur. noster infra de hoc nemore,

Inde joci veteres obscœnaque dicta canuntur.

Si quis apud Martialem malit, *virgineo rubore gaudet*, ut ad obscœna illa carmina respiciatur, nil repugno. Pergamus bene mereri. de eadem Anna simul & Martiali. Is lib. VI. Ep. XLVII.

Sive Numa conjux Trivia te misit ab Annâ.
Sive Camœnarum de grege nona venis.

ita viri eruditi jampridem emendarunt, cum ante legeretur *antro* vel *amne.* quomodo libri etiam nonnulli, quos inspeximus. Sed quid est *Triviæ Anna?* certe nemus illud ad Tyberim non longe ab Urbe situm erat & ex Janiculo spectari poterat, ut Martialis nos docet. Alterum erat in agro Lavinio ad Numicum flumen. Sic & Egeria duplici loco colebatur. nam & Camœnarum nemus illi sacrum erat prope urbem, & Aricinæ quoque Dianæ sacris accensebatur. *Trivia* igitur Egeria potest dici, Anna non potest. codex Thuaneus *Tribia antris*, Rottendorphii, *Tibia Anna.* Lege meo periculo,

Sive Numa conjux Tyriâ te misit ab Annâ.

Intelligit aquæ ductibus fontem hunc derivatum fuisse ex Numicio, qui est in Laviniensi agro, per nemus Egeriæ. *Idem. Nunc mihi.*] In his festis Annæ obscœni quidam lusus referebantur, cum verbis quoque obscœnis. Eam poëta causam affert, quod ubi Anna relata est in Deos, Mars ejus operam petiit ad Pallada conciliandam, cujus amore tenebatur. Quod cum illa se facturam promisisset, retulit postea, se illam tandem exorasse, & amatorem quodam joco delusit, de quo paulo post.

682. *Vul-*

Dicere: nam coëunt, certaque probra canunt.
Nuper erat Dea facta; venit Gradivus ad Annam;
Et cum seductâ talia verba facit.
Mense meo coleris: junxi mea tempora tecum:
Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armifer armiferæ correptus amore Minervæ
Uror: & hoc longo tempore vulnus alo.
Effice, Dî studio similes coëamus in unum.
Conveniunt partes hæ tibi, comis anus.
Dixerat. illa Deum promisso ludit inani;
Et stultam dubiâ spem trahit usque morâ.
Sæpius instanti, Mandata peregimus, inquit:
Evictas precibus vix dedit illa manus.
Gaudet amans, thalamosque parat. deducitur illuc
Anna tegens vultus, ut nova nupta suos.
Oscula sumturus subito Mars adspicit Annam;
Nunc pudor elusum, nunc subit ira, Deum.
Ridet amatorem caræ nova Diva Minervæ:

Nec

682. *Vulnus alo.*] Redi ad Tom. I. p. 42. vs. 20.

683. *Coeamus in unum.*] Alibi dicit, *Non veniunt in idem.* Συναρθμῆσαι. Argon. 4. vs. 419. Σύλλογον ποιησαμένοι. Συνάγειν πρὸς ἄλληλα.

688. *Evicta est precibus.*] Scripti multi *Et victa est.* Sed Regius Sarravianus recte,

Evictas precibus vix dedit illa manus.

evincere pro vincere sæpe apud nostrum. sic Met. II.

Ille tamen pugnat molles evincere somnos.

Trist. III. Eleg. I.

Evictus longo tempore Cæsar erit.

dare manum etiam usitatissimum. sic Val. Flaccus libro I.

Hanc mihi militiam, veterum quæ pulcrior actis,
Annue, daque manum.

ubi *animum* male nunc legitur. *Heins.*

689. *Credit amans.*] *Gaudet* Ursin. Mazar. Voss. Arondel. pri. Ambros. & duo alii. utrumque bene. *Idem.*

690. *Anna tegit vultus.*] Flammeo. Plin. lib. 2. c. 8. *Lutei video honorem antiquissimum in nuptialibus flammeis. Flammeum,* ait Nonius, *est luteum tegmen, quo nova nupta velabantur, vestis pudori similis, quam & propter pudorem accipiebant.* Et Juvenal.

Lutea demissos velarunt flammea vultus.

Hinc & Græci vocant φοινικίδα. *Notandum quoque boni ominis causa nubentes fuisse amictas ejusmodi flammeo, eo quod Flaminica, id est, uxor Flaminis dialis, cui divortium facere illicitum, assidue illo utebatur.* Scalig. ad Varron.

—— ἡ δὲ πλύχα πορφυρέοιο
Προσχομένη πέπλοιο
Παρειάων ἑκάτερθε.

Argon. lib. 4. vs. 1661.

693. *Ludis amatorem.*] *Ridet* prim. Ambros. Voss. Arondel. Mazar. Zulich. & sex alii. bene. nam *elusum deum* præcesserat. sic Fast. II.

Ridet amatorem Lyda puella suum.

Heins.

695. *Obscœ-*

Nec res hâc Veneri gratior ulla fuit.
Inde joci veteres obſcœnaque dicta canuntur :
Et juvat hanc magno verba dediſſe Deo.
Præteriturus eram gladios in Principe fixos;
Cum ſic à caſtis Veſta locuta focis :
Ne dubita meminiſſe : meus fuit ille Sacerdos.
Sacrilegæ telis me petiêre manus.
Ipſa virum rapui, ſimulacraque nuda reliqui.
Quæ cecidit ferro, Cæſaris umbra fuit.
Ille quidem cælo poſitus Jovis atria ſervat;
Et tenet in magno templa dicata foro.
At quicunque nefas auſi prohibente deorum
Numine, polluerant Pontificale caput;
Morte jacent meritâ. teſtes eſtote Philippi;

Et

695. *Obſcœnaque verba.*] *Dicta* meliores. recte. pro dicteriis. Met. XIV.

Addidit obſcœnis convitia ruſtica dictis.

hinc *dicta jocoſa ridicula*, *procacia*, *vernilia*, *amara*, *ſalſa* paſſim apud auctores. *Heinſ.*

797. *Præteriturus eram.*] Iiſdem Martiis Idibus mors fuit C. Julii Cæſaris. Appian lib. II. Annus ab V. C. DCCIX. ut auctor Eutropius lib. VII. Dies ille nominatus *parricidium*, quod ex Suetonio liquet lib. I. cap. 88. ac decretum, ne unquam eodem Senatus ageretur: atrum enim pronuntiarunt Vide Dionem lib. 47. *Neapol.*

698. *Veſta locuta.*] *Diva* Junian. cujus *Veſta* ſit interpretamentum. *Heinſ.*

699. *Meus fuit ille Sacerdos.*] Quia tunc erat Pontifex Maximus, ad quem ſacrorum omnium ſuprema cura pertinebat: Vide Caſſium & Plin. de Domitiano lib. 4. Epiſt. II. *N.*

700. *Petiere.*] Quaſi me ipſam vulnerarunt: nam qui Pontificem meum violarunt, mihi ipſi manus injecerunt.

701. *Ipſa virum rapui.*] Eripui ego è manibus eorum Cæſarem, & in cœlum retuli. *Reliqui, &c.*] Umbram ſine corpore.

704. *Templa dicata foro.*] Sed hic honos cum aliis à triumviris decretus; ut Dio teſtatur lib. 47. & Appian. lib. 2. de foro in quo excitata pompa funeris. Aram illam plebs eo in loco, quo rogus fuerat, exſtruxit, ut Cæſari tanquam Deo ſacra ibi fierent : ſed Conſulum juſſu illico ſubverſa ; auctores etiam ſupplicio affecti, eodem Caſſio teſte. Templum ei erectum triennio ab obitu, cæpto Anno V. C. DCCXII. M. Lepido, & L. Blanco Coſſ.

705. *At quicunque nefas auſi.*] Horum nomina vide in notis Caſauboni ad l. I. Suetonii. *Neapol.*

706. *Polluerant pontificale caput.*] Lege *polluerunt*. Placet etiam *pontificale decus* cum Zulichemiano, aut *ſacrum* ex uno Vatic. ſic Propert. *furto polluit ille Jovem. Arcadia ſacrum pontificale dea* dixit lib. I. *Heinſ.*

707. *Eſtote teſtes Philippi.*] Campi ubi Brutus & Caſſius principes conjuratorum, alter ſua, alter ſervi manu confecti ſunt, & Cæſ. Octavio ultori victoria parata. *P. Teſtes eſtote Philippi.*] Vix quiſquam triennio ſupervixit : at hic de Caſſio & Bruto loquitur, qui ad Philippos profligari. *Neapol.*

709. *Hæc*

Et quorum ſparſis oſſibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæſaris; ulciſci juſta per arma patrem.
POſtera cum teneras Aurora refecerit herbas;
Scorpios à prima parte videndus erit.
TErtia poſt Idus lux eſt celeberrima Baccho.
Bacche, fave vati; dum tua feſta cano.
Nec referam Semelen; ad quam niſi fulmina ſecum
Jupiter adferret; parvus inermis eras:
Nec puer ut poſſes maturo tempore naſci,
Expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas & Scythicos longum enumerare triumphos;
Et

709. *Hoc opus, hæc pietas.*] Laudat Octavium Auguſtum à pietate, qui auſpicatus rerum geſtarum gloriam ab ultione paterna: hinc paſſim virtus illa in hoc Cæſare laudata; imo in nummis poſteris relicta. *Neap.*

711. *Poſtera cum.*] Scorpius ipſe propter magnitudinem membrorum in duo ſigna dividitur, quorum priorem partem Libram dixerunt. *Poſtera cum teneras.*] XVII. Kalendas Apriles Scorpius medius occidit, eadem fere die Euctemone, Geminus poſt Solis tranſitum in Piſces. *Neapol.*

712. *Scorpius.*] *Scorpios* Petav. bene. ſic idem infra lib. IV.

Scorpios in virides præcipitatur aquas.

Heinſ. *A prima parte.*] Poſt chelas.

713. *Tertia poſt Idus lux eſt.*] Hoc eſt, decima ſeptima die Martii feſtum erit Bacchi, quo die ad liba populus conveniebat in ejus honorem, & pueri relicta prætexta virilem togam ſumebant. *P. Tertia poſt Idus.*] XVI. Kalendas erant *Liberalia* Libero patri ſacra. Sic cogor ſcribere, ut ſequar vetus Kalendarium, quod ad unguem & noſter ſequitur; unde ſuſpicor hîc nolentem Ovidium lapſum; nam III. poſt Idus eſt XV. Kalendas. Quod ſi verum tempus Liberalium, non ſuccedunt Quinquatria XIV. Kalendas: & hoc certiſſimum. *Neap.*

716. *Parvus inermis eras.*] Quidam ex melioribus *erat*. Forte legendum *partus inermis eras*. *refero* Zulich. ſuperiori verſu. *Heinſ.* *Tu eras parvus.*] Parvi nominis: quia non creditus Jovis filius.

718. *Matris opus.*] Rectius *onus* quatuor ſcripti; quomodo etiam infra legendum puto,

Non pater in Baccho matris haberet onus.

ſic ſæpe noſter. ut Met. X.

Jam matrem tendebat onus.

ſupra,

Maturumque utero molliter aufer onus.

Epiſt. IV.

Enixa eſt utero crimen onuſque ſuo.

Epiſt. XI.

Et poſitum eſt uteri crimen onuſque mei.

Heinſ.

712. *Sithonas & Scythios longum eſt narrare triumphos.*] Multi *Biſtonas*. quod tantundem. plures τὸ *eſt* non agnoſcunt. unus Moreti & Hamburgenſis *longum enumerare*. ut lib. IV. ex veteri codice,

Illa deos omnes (longum enumerare) creavit.

& apud Statium Theb. II. *longum enumerare Pharaos*. Met. lib. I.

Longa mora eſt, quantum noxa ſit ubique repertum,
Enumerare. Idem.

Longum eſt memorare Biſtonas.] Nolo nunc commemorare Thracas, qui *Biſtones* dicuntur, à Biſtone fluvio.

Et domitas gentes, thurifer Inde, tuas.
Tu quoque Thebanæ male præda tacebere matris;
Inque tuum furiis, acte Lycurge, genu.
Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenaque monstra
Dicere. sed non est carminis hujus opus.
Carminis hujus opus, caussas expromere; quare
Vilis anus populos ad sua liba vocet.
Ante tuos ortus aræ sine honore fuêrunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoque Oriente subacto,
Primitias magno seposuisse Jovi.
Cinnama tu primus captivaque thura dedisti,
Deque triumphato viscera tosta bove.
Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
Liba-

720. *Gentes thuris & Inde tuas.*] Gesta hæc Bacchica vera, quidam ex antiquis credit, ut Megasthenes cum paucis: Eratosthenes vero de rebus Indicis bene meritus, ἄπιστα καὶ μυθώδη. uterque apud Strabonem lib. XV. *Neap.*

721. *Tu quoque Thebana mala præda, &c.*] Nec dicam nunc de Pentheo Thebano, aut Lycurgo Thraceo. Pentheum enim Thebis Bacchi sacra spernentem, atque prohibentem, Agave mater confecit. cujus fabula refertur in 3. Metam. Et Lycurgum dicunt, dum Bacchi vites incideret, crus sibi abscidisse. *Mala præda matris.*] Qui ab Agave matre tua Thebana discerptus es. *Mala præda tacebere matris.*] Lege *male præda* cum primo Ambrosiano & Læti codice. vide Notas libro 11. ℣. 170. *Heins.*

722. *Acte Lycurge.*] Vide Diod. Siculum lib. III. Bibliotheces. *Neap.*

723. *Monstra Tyrrhena.*] Tyrrhenos nautas, in delphinos subito conversos.

725. *Caussas exponere, quare Vilis anus populos ad sua liba vocet.*] *Expromere* Voss. pr. Ambros. Mazar. & septem alii. pro *vilis anus* Nauger. Mazar. Zulich. Ursin. & tres alii, *Vitisator.* quomodo Accio apud Macrobium aliisque Bacchus dictus. Sed pro vulgata scriptura pugnat Varro de Liberalibus, loco jam à Neapoli adducto. pro *Tyrrhenaque monstra* paulo ante unus Med. *Tyrrhenia monstra* eleganti appositione. *Heins.*

726. *Vilis anus vocet populum ad sua liba.*] Vetula quæ liba finxerit, ad ea populum vocat. nam ab ea accipit populus in festo Bacchi. *Paul. Populos ad sua liba.*] Illa, seu melius illæ: nam plures erant quæ transeuntes quoslibet ad liborum emptionem invitabant, & pro emptore sacrificabant, libi empti parte foculo indita. Vide Varron. lib. V. de L. L. Fiebant & Liberalibus ludi Scenici; idque sub finem narratiunculæ noster adsignificat. *Neapol.*

729. *subacto Gange, &c.*] Postquam domuisti & subegisti populos totius orientis, Indos præsertim, per quos Ganges fluvius septem alveis fluit in orientem.

731. *Cinnama.*] Quæ quidem nascuntur in Æthiopia Trogloditide, teste Plin. *Et thura captiva.*] Captivorum Arabum, quos subegisti, tu primus ea diis incendisti.

733. *Ducunt Libamina nomen.*] Plutarch. Διὰ τί τῆς Διόνυσον Λίβερμ πάτερμ καλῦσιν, &c. Ab hoc etymo lux jam advenit illis paulo post: *Sive quod*
es

Libaque: quod sacris pars datur inde focis.
Liba Deo fiunt: succis quia dulcibus ille
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro:
(Non habet ingratos fabula nostra jocos)
Jamque erat ad Rhodopen, Pangæaque florida ventum:
Æriferæ comitum concrepuêre manus.
Ecce novæ coëunt volucres tinnitibus actæ:
Quaque movent sonitus æra, sequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber: & inventi præmia mellis habet.
Ut Satyri lævisque senex tetigêre saporem;
Quærebant flavos per nemus omne favos.

Au-

es Liber, vestis quoque libera per te Sumitur, & vitæ liberioris iter. Neap.

735. *Succis quia dulcibus.*] Vide Athenæum l. III. Ἑξῆς ἐπεισηνέχθη πλακοῦς ἐκ γάλακτος ἰτρίων τε καὶ μέλιτος ὃν Ῥωμαῖοι λίβον καλοῦσι. *Neapol.*

737. *Ab Hebro arenoso.*] Hebrus Thraciæ fluvius prope Ænon urbem in mare Ægeum influit. *P. Satyris comitatus.*] Bene noster hos alicubi vocat, *præviam Dei turbam.* Neap.

739. *Jamque erat ventum.*] Rhodope mons est Thraciæ. *Et ad Pangæa flumina.*] Ad fluvios è Pangæo scaturientes. Pangæum enim Thraciæ promontorium Bessis conterminum, & Macedoniæ junctum. *Pangæaque flumina ventum.*] Non video quæ sint illa *flumina Pangæa.* Quare fuit, cum *culmina* censerem scribendum. at Zulich. Mazar. & tres alii, *Florida Pangæa.* recte. propter apes. sic Trist. v. Eleg. VI.

Florida quam multas Hybla tuetur apes.

hinc & *Hymettus semper florens* nostro dictus Met. VII. & *florilegæ apes.* Met. XV. *Heins.*

740. *Cum crepuere manus.*] *Concrepuere* meliores plerique ut lib. V.

——Temesæaque concrepat æra.

Martialis,

Et Tarthessiaca concrepat æra manu.

Petronius,

Cum intrans cymbalistria & æra concrepans omnes excitavit.

apud Propert.

Cymbala Thebano concrepuere Deo.

Idem. *Manus comitum.*] Satyrorum, & Mænadum. *Ærifera manus.*] Quæ cymbala ferebant: illa enim ex ære & cava, unde Propert. *æra rotunda Cybeles.* N.

741. *Ecce volucres novæ.*] Apes illic tunc ignotæ.

742. *Quosque movent.*] Sex *quoque.* Læti liber, *Quaque.* Heins. *Æra sequuntur apes.*] Vide Plinium Hist. Naturalis lib. XI. cap. XX. *Neapol.*

745. *Lævisque senex.*] Qua vocula adspectat Sileni calvitiem. Glabro capite, hunc depinxit vetustas, & ore deformi. *Neapol.*

746. *Quærebant flavos per nemus omne favos.*] *Dulces* unus Vaticanus. forte rectius. ut κακοφωνία vitetur. nisi malis *niveos favos.* ut lib. I. vs. 186.

Et data sub niveo candida mella favo.

Medicamine quoque faciei legi malim,

Adjice de niveis Attica mella favis.

ubi similiter *flavis* nunc legitur. In illo etiam Propertiano versu de Ulysse,

In mare cui soli nil valuere doli.

soliti doli est scribendum. quod Lipsius jam vidit. *Heins.*

751. Ra-

Audit in exesâ ſtridorem examinis ulmo :
Adſpicit & ceras, diſſimulatque ſenex.
Utque piger pandi tergo reſidebat aſelli;
Applicat hunc ulmo corticibuſque cavis.
Conſtitit ipſe ſuper ramoſo ſtipite nixus :
Atque avidè trunco condita mella petit.
Millia crabronum coëunt; & vertice nudo
Spicula defigunt, oraque ſumma notant.
Ille cadit præceps, & calce feritur aſelli :
Inclamatque ſuos, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
Rident. percuſſo claudicat ille genu.
Ridet & ipſe Deus : limumque inducere monſtrat.
Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur : liboque infuſa calenti
Jure repertori candida mella damus.
Fœmina cur preſſet, non eſt rationis opertæ.
Fœmineos thyrſo concitat ille choros.

Cur

751. *Ramoſo ſtipite nixus.*] *Nexus* Petav. prim. Ambroſ. & Læti. Scribe, ut de aſello nexu intelligatur,

Conſtitit ipſe ſuper ramoſo ſtipite nexum.

Idem.

754. *Oraque prima notant.*] *Summa* Urſin. pri. Ambroſ. Nauger. Mazar. Zulich. & ſex alii. Lege, *oraque ſima.* quis neſcit Silenos ac Satyros eſſe ſimos? Lucret. l. IV.

Simula, Silena ac Satyra eſt.

vulgata tamen lectio ex iſtis Virgilianis defendi poteſt,

Frimaque ferratis innectunt ora capiſtris.

Idem.

757. *Concurrunt Satyri.*] *Occurrunt* quatuor libri. Puto *Accurrunt.* vide Notas lib. II. vſ. 372. ſic & apud Silium libro X. optimæ membranæ,

Transfixus gladio propere accurrentis Amorgi

& libro XV.

Pulveris in clypeis veſtigia viſa movebant.
Id properi ſignum accurſus.

ita ſcribendum. vulgo mendoſe legitur,

Et propere ſignum ad curſus.

Idem.

759. *Ridet & ipſe deus.*] Bacchus. Non ſine artificio fabellas hujuſmodi immiſcet, quoniam ſacra & feſta Bacchi joco & riſu abſolvebant. *P. Limumque inducere.*] Ad ictuum medelam. Optimum, aqua etiam ex raphani foliis faciem linire; habes è Plinio l. XX. c. IV. *Neapol. Limumque inducere monſtrat.*] Malim *limoque.* ut *ora*, quod ſequitur, ſubintelligas. *inducere*, eſt linire, ſic *auro linire* & *auro inducere* dicebant. conſule Notas Met. IV. vſ. 408. *Heinſ.*

762. *Splendida mella.*] *Candida* meliores omnes. de quo dixi l. V. vſ. 186. ſuperiori verſu pro *fruitur* liber Erfurtanus *potitur.* Idem.

763. *Fœmina cur præſit.*] *Preſſet* Urſin. Petav. & unus Patavinus. bene. nam de libis agit. Reliqui magno numero *preſſit* vel *præſtat*, proxime verum. *Idem.*

765. *Cho-*

Cur anus hoc faciat, quæris? vinofior ætas
Hæc eft, & gravidæ munera vitis amans.
Cur hederâ cinćta eft? hedera eft gratiffima Baccho.
Hoc quoque cur ita fit, dicere nulla mora eft.
Nyfiades Nymphæ, puerum quærente novercâ,
Hanc frondem cunis appofuêre novis.
Reftat, ut inveniam, quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Sive, quod ipfe puer femper, juvenifque videris;
Et media eft ætas inter utrumque tibi:

Seu

765. *Choros fœmineos.*] Mænadas.

766. *Cur anus hoc faciat.*] *Hac faciat* multi ex fcriptis. fed refer ad *libum*. *Libum facere* ut nofter l. IV. Faftorum,

—— & nos faciamus ad annum
Paftorum domina grandia liba Pali.

Heinf.

767. *Hac erat.*] *Hac eft* rećtius Læti liber & alii nonnulli. Idem *amans* pro *amat*. ut & Nauger. Urfin. Mazar. Zulich. prim. Ambrof. & alii nonnulli. *Idem.*

768. *Cur hedera hac cinćta eft.*] Has vetulas coronatas hedera facrificaffe, jam fupra confuadet M. Varro. *Neapol.*

769. *Nymphas Nyfiades.*] A Nyfa urbe Arabiæ, quibus ab Jove nutriendus eft datus puer. *Quarente noverca.*] Dum quæreret privignum Juno, quæ eum perdere volebat. *P.*

770. *Hanc frondem cunis oppofuiffe ferunt.*] *Appofuiffe* pri. Medic. & fex alii. *oppofuere novis* Maz. Zulich. Voff. Arondel. p. Ambrof. & unus Varic. fuperiori quoque verfu iidem *Nyfiades Nympha* pro *Nyfiadas Nymphas*. Lege *appofuiffe novis*. & vide quæ notavi Epift. VII. ℣f. 100. *Hanc frondem ciftis* Hamburgenfis. *Heinf.*

771. *Toga libera, &c.*] Dicit, eos, qui jam ad XVI. perveniffent, Liberalia potiffimum exfpećtaffe, ad togam ejufdem fere nominis affumendam. Addam firmandæ totius rei hofce qui fequuntur:

Ergo ut tyronum celebrare frequentia poffit,
Vifa dies danda non aliena toga.

Tyrones, apud veteres erant, quibus depofita prætexta ob ætatem adultam, virilis jam feu libera, feu pura, feu rećta (συνώνυμα hæc hujus togæ) amiciri dabatur. unde tyrocinium ipfa ačtio. *Neap.*

772. *Luce geri pueris, candide Bacche, tuâ.*] Valde turbant hoc loco libri veteres. plerique tamen, *Luci feris tuis* vel *tua*. vel *Luce feris pueris tua*. *Luciferi tua* Petav. alii aliter. At Urfin. Mazar. Zulich. pri. Ambrof. & fex alii,

Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.

eleganter & vere. hoc eft, tuo die, tuo fefto. Sic Propert. *memento Venturum paucis me tibi Luciferis.* pro paucis diebus. fupra l. I. Faft.

Non habet officii Lucifer omnis idem.

lib. II.

Nec tamen hoc ultra, quam tot de menfe fuperfint
Luciferi, quot habent carmina noftra pedes.

& alibi non raro. Tibullus l. I. El. III.

—— illum nobis Aurora nitentem
Luciferum rofeis candida portet equis.

fic & *Aurora* & *Phœbus* pro die. *Luna* pro nocte. *Heinf.*

773. *Juvenifque videris, &c.*] Hinc ille Euripidi Θηλύμορφος. Fuit & apud antiquos Bacchus καταπώγονος. Græci fuam innuunt caufam, διὰ τὸ τοὺς ἀρχαίους πάντας πωγονοτροφεῖν. Neapolit.

774. *Et media eft atas inter utrumque tibi.*] *Inter utramque* alter Mazar. fed fruftra. Claudian.

Mifta

Seu quia tu pater es, patres ſua pignora natos
Commendant curæ numinibuſque tuis.
Sive, quod es Liber, veſtis quoque libera per te
Sumitur, & vitæ liberioris iter.
An quia, cum priſci colerent ſtudioſius agros,
Et patrio faceret rure Senator opus,
Et caperet faſces à curvo conſul aratro,
Nec crimen duras eſſet habere manus;
Ruſticus ad ludos populus veniebat in Urbem:
Sed Dîs, non ſtudiis ille dabatur honos.
Luce ſuâ ludos uvæ commentor habebat:
Quos cum tædiferâ nunc habet ipſe Deâ.
Ergo, ut tironum celebrare frequentia poſſit,
Viſa dies dandæ non aliena togæ.
Mite, Pater, caput huc placataque cornua vertas;
Et des ingenio vela ſecunda meo.
Itur ad Argeos, (qui ſint, ſua pagina dicet)

Hac,

Miſta duplex ætas inter juvenemque ſenemque.
Noſter Met. XII.
——*Huic ætas inter juvenemque ſenemque;*
Vis juvenilis erat. Heinſius.

775. *Seu quia tu pater es.*] Vel quia Liber pater diceris.

779. *An quia cum colerent.*] Quartam ob cauſſam cogitur referre humilia initia Scenicorum ludorum de quibus loquitur ex ſententia Varronis de Vita popul. Rom. à ruſticis ſcil. illa profecta. Vide & Tertull. lib. de Spectacul. *Priſci ſtudioſius agros.*] De more auctor Columella; de eodem etiam mutato, de quo conqueſtus initio operis. *Neap.*

783. *Populus ruſticus.*] Qui ruri erat. *Veniebat in urbem ad ludos.*] Diebus feſtis urbem repetebat ex agris, ut ludis intereſſet.

786. *Cum tædifera dea.*] Qui hoc tempore ſibi & Cereri ſimul eduntur. Prius enim ſoli Baccho fiebant, poſteritas illos cum Cerealibus junxit, nec ab re, cum Dionyſius ſecundus Cereris filius creditus ſit. Ipſaque *Ceres tædifera* dicitur, quod tæda accenſa filiam Proſerpinam quærebat. Sacerdoteſque ejus ræda quoque ſacra celebrabant. unde appellati ſunt δᾳδοῦχοι. *Paul.* *Nunc habet illa Dea.*] Forſan huc pertinent illa Cypriani: *Cæterum reliqui, dum urbem fames occupaſſet, ad vocationem populi acquiſiti ſunt ludi Scenici, & Cereri & Libero dicati poſtmodum.* Neapol.

787. *Tyronum celebrare frequentia poſſit.*] *Poſſint* unus Mediceus, de qua locutione vide Notas ſupra. 181. *Heinſius.*

791. *Itur ad Argeos.*] Eodem die quo Bacchi ſacra ſolennia fiunt, & die qui præceſſit, itur cum pompa ad templum Caſtoris & Pollucis. *Ad Argeos.*] Ad Argeorum, hoc eſt, Laconicorum deorum templa. *Itur ad Argeos.*] XV. & XVI. Kalendas Aprilis ſacra in Argeis factitata: quid illi, Gloſſæ explicant *Argi* arra ἀφιδρύματα. emendat Scaliger, *Argei ara:* malim, Argeæ aræ, ut ſit idem numerus; cum ſint etiam plures urbici Argei. Varro lib. IV. de LL. & Livius: *Multa alia ſacrificia, locaque*

ſacris

Hac, ſi commemini, præteritâque die.
Stella Lycaoniam vergit proclinis ad Arcton
Miliüus. hæc illâ nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, ſi vis cognoſcere, cælum;
Saturnus regnis ab Jove pulſus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Quæque fuit fatis debita, poſcit opem.
Matre ſatus Terrâ monſtrum mirabile taurus
Parte ſui ſerpens poſteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluſerat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viſcera qui tauri flammis adolenda dediſſet,
Sors erat, æternos vincere poſſe Deos.
Immolat hunc Briareus factâ ex adamante ſecuri:
Et jam jam flammis exta daturus erat.
Jupiter alitibus rapere imperat. attulit illi
Miliüus: & meritis venit in aſtra ſuis.

UNA dies media eſt; & fiunt ſacra Minervæ:
No-

ſacris faciundis, quæ Argeos Pontifices vocant, dedicavit. Hinc legimus paſſim in vetuſtate nunc quintum, nunc ſextum Argeorum ſacrarium. *Neap.*

792. *Hac ſi commemini præteritâque die.*] Naugerius edidit, *ſicut memini.* quod in plurimis ſcriptis occurrit, etiam pri. Ambroſiano. alii *ſi quid memini.* ſed vulgata ſcriptura bene ſe habet. quomodo Plautus ſæpe. Terentius etiam, Cicero, atque alii. *Heinſ.*

793. *Vergit declivis ad Arcton.*] *Declinis* multi ex ſcriptis. At Urſin. Voſſian. pri. Ambroſ. Læti, pri. Farneſ. *proclivis.* Lege *proclinis* cum uno Mediceo & uno Farneſiano. ſic & *acclinis, declinis, reclinis* dicebant. *Idem.* *Ad Arcton, &c.*] Ad urſam Lycaonis filiam. *Paul.* *Vergit declivis ad Arcton.*] Eodem XVI. eſt Milvii occaſus veſpertinus. Plinius facit uno die tardiorem. l. XVIII. cap. XXVI.

794. *Milvius.*] *Miluus* libri meliores. ut & paulo poſt, de quo Amorum l. II. Eleg. VI. ℣ſ. 34. *Heinſ.*

796. *A Jove.*] *Ab Jove* meliores. dixi l. I. ℣ſ. 236. *Idem.*

797. *Validos Titanas.*] Fratres ſuos.

798. *Quæque fuit fatis debita.*] *Quæque ſit in fatis* duo libri. in Zulich. vetus lectio eraſa. Codex Læti & alii tres, *dedita.* Puto, *Quæque ſibi fatis debita.* pro *tentat opem* etiam *poſcit* Mazar. Voſſ. Arondel. pri. Ambroſ. pri. Farneſ. poſſet & *fatis edita.* infra,

Quam ſterili terræ Delphicus edat opem.
Heinſ.

805. *Immolat hunc Briareus.*] Hic ille gigas centimanus; à quo Κάρυςος dicta Αἰγαῖα: nam illi fuit nomen etiam Ægæon, teſte Heſychio. *Neapol.*

807. *Attulit illi Miluus.*] *Illa* quidam. nonnulli etiam *abſtulit illa* vel *illi.* Heinſ.

809. *Una dies media eſt.*] Decimoquarto Calendas Apriles, hoc eſt, decimonono die Martii, incipiunt Quinquatria Minervæ, quinque diebus continuis celebrantur. qua quidem ratione multi putarunt, à quinario dierum numero *Quinqua-*

Nominaque à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Caussa, quod est illâ nata Minerva die.
Altera, tresque super stratâ celebrantur arenâ.
Ensibus exsertis bellica læta Dea est.
Pallada nunc pueri teneræque ornate puellæ.
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata, lanam mollite, puellæ:

Di-

quatria dicta. Alii à Quinquatro die; de quo Pomp. Quinquatrus festivus dies, dictus, quod post diem quintum iduum celebraretur. ut triatrus, & sexatrus, &c. Verum hæc Quinquatria festa Poëta ita dicta ostendit à quinque diebus junctis. Primo enim die fiebant sacrificia, tribus sequentibus gladiatores in theatro certabant, quinto die erat lustratio tubarum sonitu, & sacrificia quoque fiebant. *Paul.* *Una dies media est.*] XIV. Kalendas festum erat Minervæ, cui nomen *Quinquatrus*, *Quinquatres*, & *Quinquatria*. Neapol.

810. *Nominaque à junctis quinque diebus habent.*] Multi ex scriptis *Numinaque adjunctis quinque diebus habet*; vel *habes*. Lege, *Nomina quæ junctis quinque diebus habent.* alludit enim ad nomen Quinquatrium. Moreti codex, *Muneraque adjunctis q. d. habet.* Puto scribendum,

Una dies media est, ut fiant sacra Minervæ:
Munera quæ junctis quinque diebus habet.

ut ad munera tam Circensia quam gladiatoria respiciat. *Heins.*

811. *Sanguine prima vacat.*] Quia prima dies solemnitatis censebatur Minervæ γενέθλιος. Hujusce diei mentionem facit Athenæus lib. 3. *Nec fas concurrere ferro.*] Nec prælusionibus illis, quæ ensibus obtusis fieri solitæ, & integro etiam die perdurare.

813. *Altera tresque super.*] Reliquis quatuor diebus gladiatores in circo nudis gladiis batuebant. Ludus hic gladiatorius in Panathenæis etiam observatus; sed post Athenas dominæ urbi subditas, adeo ut mos â Romana religione videatur tralatitius. Philostratus in vita Apollonii Tyanei l. IV. cap. VII. *Stratâ celebrantur arena.*] Rectius veteres *rasâ*, hoc est, æquata & de industria sic sparsa. Instravit quondam insania Principum pro illa minium & chrysocollam: non è solo usque ad superficiem. nam hæc dementia; sed post multam arenæ injectionem, minium aut aliud leviter sparsum. *Neapol.* *Rasâ celebrantur arenâ.*] Placet hæc lectio Illustrissimo Neapoli & Ciofano. At Nauger. Mazar. Zulich. Ursin. Voss. Arond. & XV. alii *stratâ.* sic Trist. II.

Martia cum durum sternet arena solum.

Am. II. Eleg. XIV.

Sternetur pugnæ tristis arena tuæ.

Propertius l. IV. Eleg. IV.

Nec cum lascivum sternet arena forum.

prim. & sec. Ambros. Læti, & alii XII. *fusa arena.* Excerpta Polit. prim. Med. Sarrav. & Arond. pro diversa lectione etiam non male, *sparsa.* Art. Am. I.

Sparsaque sollicito tristis arena foro.

duo alii, *plana.* vide quæ Neapolis hic notat. *Heins.*

815. *Pallada nunc pueri.*] Hi eloquentiam à Minerva totis Quinquatriis expetebant. Vide Juvenalem Sat. X. Hinc etiam illis festis certamina Oratorum & Poëtarum exhibita. *Neapol.*

817. *Lanam mollire puellæ Discant.*] *Discite jam*, Maz. duo Farnes. & totidem alii. Arondel. *Discite & plenas.* Scribe,

——— *lanam mollite, puellæ:*
Discite jam plenas exonerare colos.

Cogitabam aliquando latere verbum pa-

Discite jam plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
  Erudit; & rarum pectine denset opus.
Hanc cole, qui maculas læsis de vestibus aufers:
  Hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam invita faciat bene vincula plantæ
  Pallade; sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
  Sit prior; irata Pallade mancus erit.

Vos

parum obvium, ac scribi posse,

Discite & enetas exonerare colos.

hinc *pernere*. & , quod rarius verbum. *venere*, de quo Elegia in mortem Drusi diximus. *Idem.*

817. *Lanam mollire.*] Carminare, ἔρια ξαίνειν, à quo ξάνιον, instrumentum ad purgandas lanas rudes: hæc Græcis, ἀγρὰ ἔρια.

819. *Radio percurrere.*] Stamini tramam interponere. *Neap.*

820. *Densat opus.*] *Denset* vetustiores magno numero cum primis editionibus. sic & in Metamorph. non semel. ut l. XIV.

—— *Cantato densetur carmine cœlum.*

ita codices veterrimi. de quo verbo pluribus ad Claudianum. Sic apud Horatium l. I. Od. XXVII. *Mista senum ac juvenum densentur funera* libri veteres, quos ego aliique vidimus. Prudentius Cathemerin.

Densetur cuneis turba pedestribus.

Idem Hamart.

Surgit in auxilium Chananeus atque agmina denset.

& postea,

—— *quamvis denseta graventur*
Nubila.

ita illis locis codex Puteaneus vetustissimus & literis majoribus Romanis scriptus. Silius l. IV.

—— *sociata examina densent*
Infandi Senones.

& lib. XIV.

Perculsi cuneo Pœni densentur in unum.

sic optimæ membranæ. & puto alibi quoque apud eundem sic scribi debere, quicquid obstant libri veteres. Virg. Ciri.

Quem circa tristes densentur in omnia pœnæ.

Neque aliter apud alios auctores passim in optimis libris legitur. hinc *condenseri*. uritur utroque verbo passim Lucretius. *Heins.*

821. *Maculas de vestibus læsis.*] Infectis: id est, colite eam fullones, qui vestes & pannos omni macula expurgatis. *P.*

822. *Quisquis ahena paras.*] Infector & affector: de quibus vocibus vide Festum. *Ahena* vero *parare*, nihil aliud, quam in iis apta quæque miscere ad lanas fucandas: unde *Sidonium ahenum*, in quo purpureas tingebant. *Neapol.*

823. *Nec quisquam invitâ faciet.*] *Faciat* quatuor libri. *Heins.* *Nec quisquam faciet bene vincula.*] Calceos.

825. *Manibus collatus Epeo.*] Hic opifex equi Duratei. *Neap.* *Epeo.*

—— Ἵππε κόσμον ἄεισον ——
Δυραλέυ, τὸν Ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν Ἀθήνῃ

Homer. Odyss. Θ. vs. 493.

826. *Iratâ Pallade mancus erit.*] *Invita* Mazar. Zulich. prim. Ambros. Lati, prim. Med. decem alii. quod placeret, nisi jam præcessisset. Notum adagium, quo Cicero non semel, Horatius, alii utuntur. *Erit mancus.*] Quasi manuum ope carens; si illa irascatur. Ergo id agendum, ut placata sit.

Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte,
  Munera de veſtris pauca referte Deæ.
Nec vos turba feri cenſu fraudata magiſtri
  Spernite. diſcipulos attrahit illa novos.
Quique moves cælum, tabulamque coloribus uris;
  Quique facis docta mollia ſaxa manu.
Mille Dea eſt operum: certè Dea carminis illa eſt.
  Si mereor, ſtudiis adſit amica meis.
Cælius ex alto qua mons deſcendit in æquum,
  Hic ubi non plana eſt, ſed prope plana via eſt;
Parva licet videas captæ delubra Minervæ,

Quæ

827. *Vos quoque phœbea.*] Curæ quoque fuit Palladi Medicorum tutela: ea propter & ipſi *Medicæ* cognomentum. *Neapol.*

829. *Nec vos turba.*] Scholaſticorum ſcilicet. Pro his enim dictum eſt, qui ſub feris magiſtris nihil profecerunt. *Pont.* *Cenſu fraudata magiſtri.*] Hic mentio fit veteris Minervalis: quo non dato, Rhetoribus & Grammatiſtis fraus & dolus aperte fiebat; illud autem hoc menſe ſolutum, patet ex Macrob. I. Saturn. *Hoc menſe mercedes*, inquit, *exſolvebant magiſtris, quas completus annus deberi fecit.* Fraudum cauſſam ſi quæris, dabant feriæ per id tempus, cum à parentibus data pro magiſtris ſtipendia ludis & bellariis pueri deſtinabant: metu & pudore poſtea ad ſcholas accedere non audebant. Sic didaſcali ſine mercede, ſine diſcipulis aſſoliti remanere: ideo noſter ad hos: Vos quoque Minervam non ſpernite; nam attrahet illa novos diſcipulos. Vide Horatii Epiſt. ultim. *Neapol.* *Turba feri ſenſu fraudata magiſtri.*] Jam in Miſcellaneis Politianus *cenſu* vidit eſſe ſcribendum, atque illum ſecuti Berſmannus & Neapolis. Neque aliter duo Ambroſ. & quinque alii ex noſtris. quatuor *cenſus* cum Mazariniano. Lege *cenſus fraudata.* ut ſit Græciſmus, quales paſſim alibi apud noſtrum occurrunt. *Cenſum* magiſtrorum minerval vocat; quo alebantur. ſic de piſcatore Met. IV.

Ars illi ſua cenſus erat: cum traderet artem,
Accipe quas habeo, ſtudii ſucceſſor & hæres,
Inquit opes. Heinſ.

831. *Quique moves.*] Cœlum eſt γλύφανον: quo non unus, ſed plures utuntur. *Tabulamque coloribus.*] Quique eſtis ἐγκαυσταί. De encauſtice loquitur & Auſon. *Ceris inurens januarum limina.*

832. *Mollia ſaxa manu.*] Addit & marmoratios: ſed hic Publio non mens, omnes vere opifices numerare; inde ſic claudit hæc diſticha: *Mille Dea eſt operum.* quibus fax à Lactantio Firmiano lib. I. cap. 18. *Neap.*

835. *Cælius ex alto.*] In Cœlio monte apud radices templum erat Palladis captæ: quod illi conſecratum eſt ſuo natali, hoc eſt, primo quinquatr. die. Sed cur *capta* dicatur diſputant. Ego dicerem *captam Minervam*, quod illi eo die, eo in loco legitime conſtituto, autoritate ſenatus à pontificibus conſecrato, potiſſimum ſacrificetur. Nam Pompejo Feſto teſte, captum locum dicimus ad ſacrificandum legitime conſtitutum. *Qua mons deſcendit in æquum.*] *Æqua* pri. Ambroſ. Voſſ. Maz. & tres alii. In eodem Maz. & Oxon. pro diverſa lectione *æquor.* ſic & Zulichemianus. Forſan recte. *æquor* enim dicitur omnis planities ab æqualitate. unde *æquor* pro campo

ſæpe

Quæ Dea natali cœpit habere ſuo.
Nominis in dubio cauſſa eſt. capite vocamus
Ingenium ſollers : ingenioſa Dea eſt.
An, qua de capitis fertur ſine matre paterni
Vertice cum clypeo proſiluiſſe ſuo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliſcis
Venit : & hoc ipſum litera priſca docet?
An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
Ex illo jubeat furta reperta loco?
A quacunque trahis ratione vocabula, Pallas;
Pro Ducibus noſtris ægida ſemper habe.
Summa dies è quinque tubas luſtrare canoras

Ad-

ſæpe ponitur apud poëtas. ſic & variant codd. Maronis Æn. IX. ỷſ. 68. *Heinſ.*

837. *Captæ delubra Minervæ.*] Alii *caſtæ.* Sarravii codex & quinque alii *capitæ.* In vulgaris P. Victorii de regionibus Urbis exemplaribus *capta* etiam dicitur. *Idem.* *Captæ delubra Minervæ.*] Hæc numerantur à Topographis inter VIII. ædiculas regionis ſecundæ : ſitus, ut vides, erat ad radices Cœlii. *Neapol.*

838. *Quæ.*] Templa. *Cœpit habere ſuo natali.*] Non ab initio, ex quo nata eſt : ſed ea die menſis Martii qua olim nata eſt, hoc eſt, ipſo die quinquatro.

840. *Ingenium ſolers.*] Tullius lib. 2. Epiſt. 2. Philiſto noſtro : *Siculus ille capitalis, creber, acutus, &c.* Sic & apud membranas veteres Pollionis : *capitalis jocus*, pro aſtuto & ingenioſo. *Capitali enim, inquiunt, joco regna promeruit.* De Regilliano agitur. quem locum vide : Vulgò legitur, *militaris.* Neap.

844. *Et hoc ſigno littora prima docet.*] *Et hoc ipſum littera priſca*, bene Urſin. Arond. Mazar. & ſeptem alii. *Heinſ.*

855. *Capitis quæ pendere pœnas Ex illo jubeat furta recepta loco.*] *Furta reperta* Urſin. Mazar. pri. Ambroſ. Voſſ. Arond. XIII. alii, bene, id eſt, deprehenſa. Plautus Moſtellaria,

Male facta veſtra repperi radicitus.

Virgil.

Annuit, atque dolis riſit Cytherea repertis.

Amat id verbum noſter. ſic Triſt. II.

—— *Ingenio eſt pœna reperta meo.*

lib. IV. Faſtorum,

Si non turbaſſent ſigna reperta ſues.

& initio lib. IV. *Venerem repertam* dixit. ut habent codices vetuſti. initio. l. V.

Tethys & extremo ſæpe reperta loco eſt.

ita & illic priſcum exemplar. Art. Am. I.

Flammaque in arguto ſæpe reperta foro eſt.

ſupra hoc libro,

—— *in gelidis herba reperta focis.*

Triſt. IV. Eleg. V.

Unica fortunis ara reperta meis. Idem. *Quæ pendere pœnas.*] Conveniunt his verba Feſti : *Capitalis locus, ubi ſi quid violatum eſt, capite violatoris expiatur.* Neapolis.

849. *Summa dies.*] Et quintus Quinquatruum dies, qui X. Kalendas Aprilis, ſcribitur his notis Kalendario veteri, TUBILUS. N. P. & alter menſe Majo, qui X. Kalendas Junias. Ergo Tubiluſtrium bis in anno Romano celebratum : Minervæ ſemel menſe Martio, Vulcano ſemel menſe Majo. Obſerva reconditum morem ex noſtro, forſan in alio non leges. & ſub finem l. V. & nos ibi. *Neap.*

 850. *Forti*

Admonet, & forti ſacrificare Deæ.
Nunc potes ad Solem ſublato dicere vultu;
Hic here Phryxeæ vellera preſſit ovis.
Seminibus toſtis ſceleratæ fraude novercæ
Suſtulerat nullas, ut ſolet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certa qui ſorte reportet,
Quam ſterili terræ Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum ſemine nuntiat Helles
Et juvenis Phryxi funera ſorte peti.
Utque recuſantem cives, & tempus, & Ino
Compulerunt regem juſſa nefanda pati;
Et ſoror, & Phryxus velati tempora ramis
Stant ſimul ante aras: junctaque fata gemunt.
Adſpicit hos, ut forte pependerat æthere, mater;
Et ferit attonitâ pectora nuda manu:

Inque

850. *Forti ſacrificare Deæ.*] *Deo* Urſin. Mazar. & à manu primâ Zulich. ut Deum pro dea dixerit Græcorum more. an *fortem Deum* Martem innuit? cui ſacra ſint Tibiluſtria hæc menſis Martii, quemadmodum altera illa menſis Maji Vulcano? *Heinſ.*

851. *Nunc potes ad ſolem.*] Undecimo Calendas April. Sol relictis Piſcibus init Arietem, qui quidem aureum vellus habuiſſe dicitur. Eo Phryxus in Colchos delatus eſt. Vide Hyginum.

852. *Hic here.*] Hoc eſt, XV. Kalendas Sol in Ariete. *Here* eſt χθές. *Neap.*

853. *Fraude ſceleratæ novercæ.*] Dolo Inus uxoris Athamantis, novercæ Phryxi & Helles. *Paul. Seminibus toſtis.*] Vide Hyginum lib. II. Poët. Aſtronomicon.

854. *Ut ſolet.*] Surgere ſcilicet ex ſemine.

855. *Mittitur ad Tripodas.*] Quid *tripus*, notum: hoc idem dixere Antiqui *tripodium*. Gloſſ. MSS. *Tripodia, id eſt, ſcabellum, quod tres pedes habet, vel menſa in ſacris Apollinis, &c.* Quicquid igitur tribus fulcris ſuſtinebatur, ſic dici potuit. *Neapol.*

857. *Hic quoque.*] Qui miſſus ad oraculum fuerat. *Corruptus.*] Ab ipſa noverca.

159. *Uſque recuſantem.*] Utque duo veteres. rectius. deinde *Compulerunt* ſequenti verſu pro *Compulerant* cum Petaviano. unus Puteaneus *Compulerint*. proxime verum. *Heinſ. Cives.*] Thebani ſcilicet. propter annonæ caritatem. *Et tempus.*] Ipſa ſterilitas temporis, cum videretur provenire ex aëris intemperie. *Et Ino.*] Noverca.

860. *Regem.*] Athamantem.

861. *Velati tempora vittis.*] *Ramis* Urſin. Nauger. Mazar. Zulich. Arond. pri. Ambroſ. & pri. Farneſ. utrumque bene. ſed ſequor vetuſtiores codices. ſic apud Virgil. l. VII.

——induit albos
Cum vittâ crines, tum ramum innectit oliva.

Nihil magis obvium apud poëtas in deſcriptione victimarum aut ſacrificiorum. *Heinſ.*

863. *Mater.*] Nephele mater Phryxi & Helles. *Forte pependerat æthere.*] Qui converſa in nebulam, in aëre pendens νεφέλη nebula eſt.

865. *In-*

Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
Desilit: & natos eripit inde suos.
Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
Traditur. ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirmâ cornu tenuisse sinistrâ
Fœmina; cum de se nomina fecit aquæ.
Pæne simul periit, dum vult succurrere lapsæ
Frater; & extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amissâ gemini consorte pericli,
Cæruleo junctam nescius esse Deo.
Littoribus tactis aries fit sidus: at hujus
Pervenit in Colchas aurea lana domos.

TRes ubi Luciferos veniens præmiserit Eos;
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

INde quater pastor saturos ubi clauserit hœdos,
Ca-

865. *Inque draconigenam.*] *Draconigeram* quidam ex vetustioribus. sed frustra. *Heins. In urbem draconigenam.*] Thebas in Bœotia, quas Cadmus posuit, qui in eo loco draconem interemit: ex cujus satis dentibus nati sunt, qui Cadmum in ea urbe condenda juverunt: ideo *draconigenæ* dicti. *Draconigenam urbem.*] —— *in nostro olim Thebano genere plusquam mira memorant* —— *Martigenam ille aggressus belluam magnus Europæ quæstor, anguineo* —— *Repente hostes peperit seminio.* &c. Plaut. in suppos. Amphitr. Κάδμος, ὁ διζήμενος εὑρέσθαι. Apollon. Argonaut. 3. v. 1177. ubi invenis totam hanc fabulam. —— *Semine Cadmi* —— *Emicuit Dircæa cohors.* Lucan. l. 4. *Seges clypeata virorum.* Metamorph. 3. Ammianus Marcellinus hoc refert ad improvisam multitudinem, subito ad arma prorumpentem.

868. *Per freta longa.*] Quibus postea nomen fuit Hellespontus. *Neap.*

870. *Cum fecit nomina aquæ de se.*] Pontus Helles, mare illud angustum inter Ægeum, & Propontida.

875. *Littoribus tactis.*] *Captis* Voss. Arond. Mazar. Zulich. pri. Ambros. Læti, & quatuor alii. & mox iidem majori ex parte *ad Colchas domos.* Heins.

876. *Pervenit in Colchas domos.*] Ad Æten regem Colchorum.

877. *Tres ubi Luciferos.*] Si numeres à XIV. Kalendas ut fieri debet, erit Ovidio Æquinoctium vernum XI. Kalendas: nec multum sane discrepat ab antiquis. Columellæ est die XXIII. & XXV. plinio hac eadem, & Kalendario vet. in quo: DIES HOR. XII. NOX HOR. XII. ÆQUINOCTIUM VIII. KAL. APR. *Neap.*

878. *Æqua diurna feret.*] *Feres* Mazar. Petav. pri. Ambros. Læti, & octo alii. & Ursin. & unus Vatic. cum Politiani excerptis *ferens.* ut hæc ad sequentia referantur. sed præstat alterum. sic infra,
Templa feres, & me victore vocaleris ultor. Heins.

879. *Inde quater pastor.*] Post quatuor dies completos, id est, VI. Kalendas. Janus placandus, & terna hæc tranquilla numina, Pax, Salus & Concordia. Bonum ergo aliquod urbi hoc die accessit: ita est: sicque notatur in Kalendario antiquo, HOC DIE CÆSAR ALEXANDRIAM RECEPIT. *Neap.*

 880. *Ca-*

Canuerint herbæ rore recente quater;
Janus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
Et Romana Salus, araque Pacis erit.
LUna regit menſes. hujus quoque tempora menſis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

880. *Canuerint.*] Albeſcent. Hac periphraſi à reductione capellarum & rore, veſpertinum & matutinum tempus ſignificat.

882. *Romana Salus.*] Dictane ſic? non ſuſpicor. Qui ergo? *Publica.* Sed quid diſcriminis inter Publicam & Romanam? ſacrificia tamen Publicæ facta repperi. Vetus fragmentum fratrum Arvalium; SALUTI PUBLICÆ VACCAS II. eidem & ſtatuas erectas. Vide Dionem l: LIV. vocat hic autem *δημοσίαν. Salus.*] Hæc Salutis ædes à C. Junio Bubulco Cenſore locata in colle Quirinali juxta portam Salutarem: voverat Conſul bello Samnitico, ſed dedicavit Dictator. Livium lib. X. vide. hoc fuit anno CDLII. Ex his elicias, falſo aliquos arbitrari, Salutem ab Auguſto conſecratam. Sane Princeps ille ejuſdem augurium tantum abolitum renovavit, ut ſcribit in Auguſto Suetonius. *Neap.*

884. *Luna colenda.*] Templum hoc & *Lunæ* & *Dianæ* dictum. Diana enim eadem cum Luna. Vide Tacitum de Servii Tullii Dianio, quod incenſum Neronianis temporibus, l. XV. Annalium. N.

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER IV.

ALma, fave vati, geminorum mater Amorum
Ad vatem vultus rettulit illa ſuos.
Quid tibi, ait, mecum? certè majora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis Dea, reſpondi, de vulnere. riſit: & æher
Protinus ex illâ parte ſerenus erat.
Saucius, an ſanus, nunquid tua ſigna reliqui?

Tu

1. A*Lma fave, dixi.*] *Alma, fave vati* quatuor veteres. ut τὸ *dixi* ſubintelligatur. quod elegans. *Heinſ.*

5. *Scis, Dea, reſpondi.*] Venuſtius videtur, ſi legas, *ſcin, Dea?* ut jam monui ad Epiſt. Medeæ. nam in Gottorph. ultima litera τῦ *ſcis* erat eraſa. Voſſ. & Arondel. *Sic.* deinde *ather* pro *aër* meliores. *Idem.*

7. *Saucius aut ſanus nunquam tua ſigna reliqui.*] *An ſanus* iidem. recte, ut jam monui l. II. vſ. 394. tum *nunquid* meliores quoque pro *nunquam*. Idem.

8. *Tu*

Tu mihi propoſitum, tu mihi ſemper opus.
Quæ decuit, primis ſine crimine luſimus annis:
Nunc teritur noſtris area major equis.
Tempora cum cauſſis Annalibus eruta priſcis,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, menſem.
Et vatem, & menſem ſcis, Venus, eſſe tuos.
Mota Cytheriacâ leviter mea tempora myrto
Contigit: &, Cœptum perfice, dixit, opus.
Senſimus; & ſubitò cauſſæ patuêre dierum.
Dum licet, & ſpirant flamina; navis eat.
Si qua tamen pars de te Faſtis tangere debet,
Cæſar, in Aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magnâ deſcendit imagine menſis:
Et fit adoptivâ nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum ſcriberet annum,
Vidit, & auctores rettulit ipſe ſuos.
Utque fero Marti primam dedit ordine ſortem,
Quod ſibi naſcenti proxima cauſſa fuit;
Sic Venerem gradibus multis in gente repertam
Al-

8. *Tu mihi ſemper opus.*] Scripti plurimi *onus.* Lege *honos* cum uno Vatic. ex antiquioribus. *Idem.*

15. *Mota Cythereâ.*] *Cytheriacâ* quatuor veteres cum Zulichemiano. ſic *Cytheriaca aqua* Epiſt. Didûs. *Idem Mea tempora myrto.*] Arbúſculâ eidem ſacrâ. *Neap.*

19. *Si qua tamen.*] O Germanice, ſi quid eſt in Faſtis, quod ad te pertineat, præcipuus eſt hic menſis: quoniam Veneri dicatus eſt, à qua quidem progenita eſt Julia domus, in quam tu adoptatus es.

20. *Cæſar in Aprili, quod tuearis, habes.*] *Quo tenearis* Urſin. Zulich. Nauger. & ſex alii. at Mazar. *quo tenearis habe. quo tuearis* Voſſ. & Arond. Remed. Amor.

Da vacua menti, quo teneatur, opus. ſuperiori verſu *pars te de faſtis dicere debet* non *tangere* Mazar. Lege *ducere*, id eſt, oblectare, trahere. *Heinſ. Quo tenearis, habes.*] Ob adoptionem in Juliam familiam. *Neap.*

21. *Deſcendit origine menſis.*] Plurimi ex melioribus *imagine.* Heinſ.

23. *Pater Iliades.*] Romulus Iliæ filius, & urbis conditor. *Longum ſcriberet annum.*] Quia revera non adeo breve ſpatium tempus decimeſtre: non ad diſcrimen anni lunaris, ut volunt magiſtelli. *Neapol.*

24. *Vidit & auctores rettulit ipſe ſuos.*] *Tuos* Urſin. Petav. & quatuor alii. *Senſit* etiam pri. Ambroſ. & Læti codex. *Heinſ.*

26. *Quod ſibi naſcendi.*] *Naſcenti* plerique veteres. & ſequenti verſu *in gente repertam* non *receptam* meliores. recte. ut dictum ſupra lib. III. ℣ſ. 845. *Idem.*

Alterius voluit menſis habere locum.
Principiumque ſui generis, revolutaque quærens
Sæcula, cognatos venit ad uſque Deos.
Dardanon Electrâ neſciret Atlantide cretum
Scilicet; Electran concubuiſſe Jovi?
Hujus Erichthonius: Tros eſt generatus ab illo:
Aſſaracon creat hic: Aſſaracuſque Capyn.
Proximus Anchiſen: cum quo commune parentis
Non dedignata eſt nomen habere Venus.
Hinc ſatus Æneas, pietas ſpectata per ignes,
Sacra, patremque humeris altera ſacra tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iüli:
Unde domus Teucros Julia tangit avos.
Poſthumus huic: qui, quod ſilvis fuit ortus in altis,
Sil-

29. *Revolutaque quærens ſæcula.*] *Revoluta requirens* Erfurtanus. ut ſit appoſitio. *Idem.*

30. *Venit uſque ad cognatos deos.*] Id eſt, uſque ad Jovem & Venerem.

31. *Dardanon Electra.*] Sumit ſanguinis initium à Dardano, ſecundo Ilii Rege; cujus filius Erichthonius, hujus Tros ex Aſtioche, hujus Aſſaracus, hujus Capys, hujus Anchiſes: primi tres regnum tenuere; hos ſecuti Ilus, Aſſaraci frater, Laomedon, Priamus. *Neap.* *Quis neſcit Atlantide natum.*] Veteres codices *neſciret*, probe. ut per interrogationem hæc dicantur. quatuor etiam libri *cretum* pro *natum*. Heinſ.

33. *Erichthonius.*] Fuit filius ex Bathea filia Teucri, quem fortunatiſſimum Homer. vocat. *Tros eſt generatus ab Ilo.*] Ex Erichthonio & Callirhoë natus eſt Tros.

34. *Aſſaracum creat hic.*] *Aſſaracon* Petav. & unus Vatican, & tum lego *Aſſaracoſque Capyn.* ſic & *Electran* ſuperiori verſu alter Petavii. Græcorum more. ut in Triſt. libro II.

Qui legis Electran & egentem mentis Oreſten. Heinſ.

35. *Proximus Anchiſes.*] *Anchiſen* Maz. & Voſſ. nempe creat. *Proximus,* Capys. *Idem.*

37. *Hinc ſatus Æneas.*] *Hoc ſatus* bene unus Vatican. niſi *huic* malis. ut paulo poſt *Poſthumus huic.* ita enim meliores libri, non *hinc*, ſic ſupra, *Hujus Erichthonius.* Idem.

Ovidius:	*Livius:*	*Euſebius.*
Æneas	Æneas	Æneas
Aſcanius	Aſcanius	Aſcanius
Silvius	Silvius	Silvius
	Æneas	Æneas
Latinus	Latinus	Latinus
Alba	Alba	Alba
Epytus	Atis	Silvius Athis
Capys	Capys	*ſive* Ægytus
Capetus	Capetus	Capys
Tiberinus	Tyberinus	Calpetus
Remulus	Agrippa	Tiberinus
Agrippa	Romulus	Agrippa
Aventinus	Aventinus	Remulus
Proca	Proca	Aventinus
Numitor	Amulius	Procas
		Amulius. *N.*

41. *Qui quod ſylvis fuit ortus in altis.*] Ita meliores. cum ante legeretur *ſylvis eſt natus.* quatuor alii, *fuit altus in altis.* Unus Med. *fuit actus.* pri. Ambr. *fuit artus.* alter Put. *ſylvis nutritus.* Heinſ.

43. *Iſque*

Silvius in Latiâ gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum:
Proximus est titulis Epitos, Alba, tuis.
Ille dedit Capyi recidiva vocabula Trojæ;
Et tuus est idem, Calpete, factus avus.
Cumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet;
Dicitur in Thuscæ gurgite mersus aquæ.
Jam tamen Agrippan genitum, Remulumque nepotem
Vide-

43. *Isque Latine tibi.*] Ex hoc loco detracti sunt duo versus. Poëta enim primo loco meminit Sylvii Posthumi, deinde Latini. Verum medius horum fuit Æneas Sylvius, Sylvii primi filius, & hujus Latini pater. Virgilius quoque utriusque meminit, & Sylvii Posthumi, & Æneæ Sylvii. Mansit postea *Sylvius* omnibus cognomen, qui Albæ regnarunt. *Alba.*] Sylvius Alba Latino patri successit, regnavitque uno & quadraginta annis.

44. *Epitus.*] *Epitor* Ursin. Patav. *Epicos.* Lege *Epitos.* & sic Met. XIV. quidam codices. *Heins.*

45. *Ille dedit captæ repetita vocabula Trojæ.*] *Capyi* emendat magnus Scaliger notis ad Eusebium, & Canonum Isagogicorum lib. III. Paulus Merula ad Annales Ennii, *Capyis.* Politianus in ora codicis sui *Capys* incertum an ex veteri libro. *Capetum* unus Vaticanus. alius *patriæ.* alter Petav. *capta.* *Ille dedit Capis repetita* Servius ad lib. VII. Æn. citat. & certum est *Capyos*, nomen hic latere. pro *repetita* Mazar. & tres alii *recidiva*, nec dubito in pri. Ambrosiano ita fuisse. erat enim erasa vetus scriptura. In Vossiano quoque & primo Farnesiano aliisque duobus sic pro diversa lectione erat exaratum. de qua voce multis ad Claudianum Idyllio Phœnicis egi. Totum igitur versum lego hoc modo, *Edidit ille Capyn, recidiva vocabula Trojæ*, vel *Ille Capyn genuit.* lib. X. Met. ex vestigiis veterum codicum,

—— *recidivaque mortis imago*

Annua plangoris peraget simulamina nostri. Idem.

Ille dedit capta.] Non semel monet me Josephus Scaliger, ut legam, *Ille dedit Capys*, & in Animadversionibus ad Eusebium, & in Canonum Isagogicorum lib. 3. Facio lubens: nam in hoc Albano Capye vult Ovidius repetitum esse nomen illius veteris Dardanidæ. *Neapol.*

47. *Cumque patris regnum post hunc Tyberinus haberet.*] Non respondet Ovidiano nitori hic versus. Veteres plerique, *Accipiens regnum post hunc Tyberinus ab illo*, nihilo melius, nisi forte legas *Tyberinus avitum.* sed Met. XIV. *regnum Tiberinus ab illis Cepit.* Heins.

49. *Jam tamen Agrippam natum Remulumque nepotem.*] *Agrippam genitum* Zulich. pri. Ambros. & Læti. pro *nepotem* veteres multi *nepotes.* quod est contra fidem Historiæ. Forte scribendum, *Remulumque ferocem.* Nam lib. Met. XIV. utrumque filium facit Tiberini. atque illic etiam *ferocis* utitur vocabulo,

—— *de quo* (Tiberino) *Remulusque ferox que*

Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis

Fulminea periit imitator fulminis ictu.

vides hominem stolide ferocem & alterum Salmonea describi. mox addit,

Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti

* *Tradit Aventino.*

quid ni ergo *ferox Remulus*, quo *moderatior* sit *Acrota* seu Agrippa, quem ferocem & ipsum jam appellarit? *Idem.*

Viderat: in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Aventinus post hos: locus unde vocatus;
Mons quoque. post illum tradita regna Procæ.
Quem sequitur diri Numitor germanus Amûli.
Ilia cum Lauso de Numitore sati.
Ense cadit patruo Lausus: placet Ilia Marti;
Teque parit, gemino juncte Quirine Remo.
Ille suos semper Venerem Martemque parentes
Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Neve secuturi possent nescire nepotes;
Tempora Dîs generis continuata dedit.
Sed Veneris mensem Grajo sermone notatum
Auguror: à spumis est Dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Grajo rem nomine dici:
Itala nam tellus Græcia major erat.

Vene-

52. *Regna sunt tradita Procæ.*] Proca deinde post Aventinum annos tres & viginti regnavit.

53. *Sequitur Numitor germanus diri.*] Livius inquit: Proca deinde regnat. Is Numitorem atque Amulium procreat. Numitori, qui stirpis maximus erat, regnum vetustum Sylviæ gentis legat. *Germanus Amuli diri.*] Et ob id dirum imperium & crudele vocat, quia fratrem regno ejecit.

54. *De Numitore.*] Numitor duos filios habuit: Lausum, quem Dionysius *Ægestum* vocat: & Iliam, quæ & Rhea. *P. Cum Lauso.*] Halicarnassensis, τὸν ὑὸν τῦ Νομίτορ@ Αἴγεϛον, appellat; Plutarchus in Parallelis, Αἴνιτον.

55. *Ense cadit patrui Lausus.*] Petav. *patrio.* Lege *patruo.* quomodo codex Junianus. vide omnino quæ notamus ad Amor. lib. III. Eleg. VI. vs. 49. sic Homerus κασίγνητον φόνον pro fraternâ cæde. & similia passim apud Græcos, ac Latinos. paulo ante pro *duri Amuli*. quinque veteres *diri* rectius. supra l. II.

Hoc ubi cognovit contemtor Amulius æqui,
Nam raptas fratri victor habebat opes. Heins.

Ilia.] Quæ Rhea Sylvia dicta est.

60. *Dedit diis generis.*] Veneri & Marti, unde genus duceret. *Tempora continuata.*] Continuatos menses, Martium & Aprilem.

61. *Grajo sermone.*] Macrobius primo Saturnalium: *Secundum mensem nominavit Aprilem, quasi Aphrilem, à spumâ, quam Græci ἀφρὸν vocant, unde orta Venus creditur: & hanc Romuli fuisse asserunt rationem, ut primum quidem mensem à patre suo Marte, secundum ab Ænea matre Venere nominaret: & his potissimum anni principia servaret, à quibus esset Romani nominis origo.* Neapol.

63. *Græco rem nomine dici.*] *Grato* Mazar. duo alii, *Grajo.* rectius. Puro tamen scribendum *patrio nomine.* sic Seneca in Epigrammatis,

Corsica Phocaïo tellus habitata colono,
Corsica quæ patrio nomine Cyrnus eras.

ita vetustissimus codex, non *Grajo nomine.* Heinsius.

64. *Nam tellus Itala fuit magna Græcia.*]

Venerat Evander plenâ cum classe suorum :
Venerat Alcides, Grajus uterque genus.
Hospes Aventinis armentum pavit in herbis
Claviger : & tanto est Albula pota Deo.
Dux quoque Neritius. testes Læstrygones exstant :
Et quod adhuc Circes nomina littus habet.
Et jam Telegoni, jam mœnia Tiburis udi
Stabant : Argolicæ quod posuêre manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Halesus;
A quo se dictam terra Falisca putat.
Adjice Trojanæ suasorem Antenora pacis,
Et generum Oeniden, Appule Daune, tuum
Serus

cia.] Non omnis tamen Italia, sed pars Italiæ magna Græcia vocata est. *Paul. Græcia major erat.*] Legas omnino Isaaci Casauboni Castigationes in lib. 6. Strabonis sub initium, & Philippi Cluverii cap. 16. lib. 4. Italiæ antiquæ.

65. *Venerat Evander.*] De Evandri & Herculis adventu in Italiam non iterabo hic, quæ notavimus in primo. *Neap.*

68. *Albula.*] Tybris, Quia longe ante Albam conditam venit in Latium Hercules : & tum dicebatur fluvius Albula.

69. *Dux quoque Naritius.*] *Neritius* meliores. & recte. vide quæ noto Remed. Amor. ỳs. 264. *Heins. Dux Neritius.*] Ulysses à Nerito. *Neritos* appellata est Leucate, quæ Laërtis fuit, patris Ulyssis. *Læstrygones extant testes.*] Testantur Ulyssem venisse in Italiam, Læstrygones fuere apud Cajetam. Hi & anthropophagi vocati, qui è sociis Ulyssis duos devorarunt. *Paul. Testes Læstrygones exstant.*] Ipse Ulysses apud Homerum in Odysseâ x. ỳs. 80. & ibid. ỳs. 233. *Neap.*

70. *Circes nomina littus habet.*]

Proxima Circææ raduntur littora terræ.

Virgil. 7.

71. *Udi.*] Propter Anienem fluv. qui inde fluit. *P. Et jam Telegoni.*] Tusculum ab hoc conditum, non opus ut probem. Hujus oppidi vix exstant hodie pauca rudera prope Frascatium.

72. *Argolicæ quæ posuere manus.*] *Quod posuere* Mazar. Zulich. pri. Ambros. Petav. & decem alii. recte. & de solo Tibure intellige. Horat. od. VI. lib. II. *Tibur Argeo positum colono.* hinc & *Herculeum Tibur* dictum. Catillus quoque Coras & Tiburtius Tiburis conditores *Argiva juventus* Virgilio appellantur. Sequenti etiam versu *Atrides Halesus* legendum non *Atridæ*, cum Ursini libro & Naugerii aliisque multis. *Heins. Argolicæ quæ posuêre manus.*] Strabo l. 5. de Tybure & Præneste : Φασὶ δ' Ἑλληνίδας ἀμφοτέρας. *N.*

73. *Venerat Halesus, &c.*] Alii dicunt Halesum fuisse Agamemnonis filium : quibus magis assentiendum puto.

74. *Terra Falisca putat.*] Verissimum, mutato N. in F. cum Servio loquor. Urbi autem Falerii & Falisca fuit nomen.

75. *Suasorem Antenora pacis.*] A quo Patavio sua origo. Cato in Originibus de Venetis : *Mixta his nobilis stirps Trojana; à quibus Patavium suo conditore inclytum.* Quid hæc Trojana stirps nisi Antenor? Quare Poëta *suasorem pacis* dixerit, lege, si lubet, Dictyn Cretensem lib. V. & in Homero Iliade *n.* ỳs. 348. *Neap.*

76. *Appule Daune.*] Daunus filiam conjugem Diomedi dedit, qui urbem

con-

Serus ab Iliacis, & poſt Antenora, flammis
  Attulit Æneas in loca noſtra Deos.
Hujus erat Solimus Phrygiâ comes exul ab Ida:
  A quo Sulmonis mœnia nomen habent.
Sulmonis gelidi patriæ, Germanice, noſtræ.
  Me miſerum, Scythico quam procul illa ſolo eſt!
Ergo ego? tam longas ſed ſupprime, Muſa, querelas:
  Non tibi ſunt mœſta ſacra canenda lyra.
Quo non Livor abit? ſunt qui tibi menſis honorem
  Eripuiſſe velint, invideantque, Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia, denſaque cedit
Frigo-

condidit, quæ appellata eſt *Harpos*, & Apuliam à ſoceri nomine *Dauniam* appellavit. *Paul.* *Et generum Oeniden.*] Teſtantur hujus adventum Diomedeæ inſulæ contra litus Apulum. Feſtus: *Diomedis campi in Apuliâ appellantur, qui ei in diviſione Regni, quam cum Dauno fecit, ceſſerunt* quæ non præteriit Strabo lib. VI. in Italiæ deſcriptione. In eâ regione percuſſit Diomedes Colchicum draconem, qui per id tempus totam devaſtabat: quamobrem publicæ ſtatuæ Heroi erectæ.

77. *Serus ab Iliacis.*] Adſignificat, diu poſt hos Æneam in Italiam veniſſe: quo igitur anno? clare ingerit, poſt Trojæ excidium. Ipſa condita anno orbis MMDXXIV. ſtetit CCXCIX. id mihi ſatis bonæ fidei auctores probant: neceſſario capta anno MMDCCCXXIII. & bene. Sic Joſ. Scaliger ad Euſebii annum MCCXLI. Captâ Trojâ Trojani Æneâ duce in Thraciam venere, ubi totâ brumâ hiemarunt: ineunte vere in Siciliam tranſlati; morati ſunt ibi ad finem anni incœpti. Anno ſecundo in Italiam iêre: in qua, icto fœdere cum Latino Rege, acceptâque agri parte, Lavinium condiderunt. Adventus igitur Æneæ fuit anno ab orbe condito MMDCCCXXV. *Neap.*

79. *Hujus erat Solymus Phrygiâ comes unus ab Idâ.*] *Cujus* Mazar. & Voſſ. deinde *comes exul* bene Oxonienſis liber. In Zulichemiano eraſa hæc erant. In Hamburgenſi τὸ *unus* erat omiſſum. ſic lib. IV.

Nuper ab Etruſca venerat exul humo.

pro *Solymus* plurimi veteres *Solemus.* in veterrimo codice Silii Italici *Solimus* dicitur paſſim. *Heinſ.* *Hujus erat Solymus, &c.*] Venit etiam cum Ænea Solymus, qui in Pelignis Sulmonem Ovidii patriam condidit. *Comes unus ab Ida Phrygia.*] Unus ex illis qui Æneam comitati ſunt ab Ida monte Phrygiæ.

80. *Mœnia Sulmonis.*] Nam ipſe eam urbem *Solymon* à nomine ſuo dixit. Deinde *Sulmo* dicta eſt. *Paul.* *A quo Sulmonis.*] Vix in hoc veri umbra: nam Virgilius Æneæ comites in uno ſiſtit Latio. *Neapol.*

82. *Quam procul eſt illa à Scythico ſolo.*] Quæ quidem verba indicant, Ovidium in Scythia ſcripſiſſe hæc. Inchoavit tamen Romæ, ſed in Ponto perfecit.

83. *Ergo age tam longas ſed ſupprime.*] *Ergo age* veteres. & Urſin. cum quatuor aliis, *longas & ſupprime.* Primus vero Ambroſ. *Ergo ego? tam longas ſed.* cum Gloſſa, *ibo. ſubaudi in exilio.* Zulich. & Mazar. *Ergo ego tam longe?* eleganter. vide Notas ad Epiſt. XII. ℣ſ. 207. *Heinſ.*

85. *Quo non Livor adit?*] *Abit* Maz. Zulich. pr. Ambr. & quinque alii. *Idem.*

86. *Invideantque.*] Cyngius & Varro.

88. *Fata-*

Frigoris aſperitas, fœtaque terra parit;
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem venus injecta vindicat alma manu.
Illa quidem totum digniſſima temperat orbem:
Illa tenet nullo regna minora Deo:
Juraque dat cælo, terræ, natalibus undis;
Perque ſuos initus continet omne genus.
Illa Deos omnes (longum enumerare) creavit:
Illa ſatis cauſſas arboribuſque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in unum;
Et docuit jungi cum pare quemque ſua.
Quid genus omne creat volucrum, niſi blanda voluptas?
Nec coëant pecudes, ſi levis abſit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
Frontem dilectæ lædere parcit ovis.
Depoſita taurus ſequitur feritate juvencam,
Quem toti ſaltus, quem nemus omne, tremunt.
Vis eadem, lato quodcunque ſub æquore vivit,
Servat; & innumeris piſcibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
Venerunt cultus mundaque cura ſui.

Pri-

88. *Fœtaque terra patet.*] *Parit* tres veteres. vide Notas Met. xv. ℣ſ. 92. *Heinſius.*

89. *Ab aperto tempore dictum.*] Macrobius primo Saturnalium: *Sed Cincius in eo libro, quem de Faſtis reliquit, ait imperite quoſdam opinari, Aprilem menſem antiquos à Venere dixiſſe, &c.* Neap.

91. *Digniſſima temperat annum.*] *Orbem* Mazar. Zulich. Petav. Urſin. Voſſ. Arond. aliique plurimi cum prim. Ambroſ. *Heinſius.*

93. *Juraque dat cælo, terræ, & natalibus undis.*] Ex Lucret. lib. I.

Alma Venus. cæli ſubterlabentia ſigna
Quæ mare navigerum, quæ terras frugeferantis
Concelebras, &c.

95. *Longum eſt numerare.*] *Longum enumerare* rectius unus Vatican. ut jam monui ſupra lib. III. ℣ſ. 719. Urſin. & ſex alii *longum eſt narrare.* quatuor *memorare.* Heinſ.

101. *Et idem.*] Lege *at idem* cum melioribus. unus etiam Vaticanus *Cum mare mas aries* pro *trux aries.* Idem.

104. *Nemus omne tremit.*] Vel *tremunt* Voſſianus. quod amplector. *Idem.*

108. *Venerunt cultus multaque cura ſolo.*] *Mundaque cura ſolo* Urſin. Petav. Arondel. Nauger. & plurimi præterea. alii octo cum Maz. Zulich. prim. Ambr. & Læti codice *mundaque cura ſui.* optime. nam de ſolo nugæ ſunt. ſic ſupra lib. III.

Pauper ſed munda ſedulitatis anus.

ita

Primus amans carmen vigilatum nocte negatâ
  Dicitur ad clausas concinuisse fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
  Proque suâ caussa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes motæ: studioque placendi,
  Quæ latuêre prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
  Audeat? à nobis sit procul iste furor.
Quid, quod ubique potens, templisque frequentibus (aucta,
  Urbe tamen nostrâ jus Dea majus habet?
Pro Trojâ, Romane, tuâ Venus arma ferebat;
  Cum gemuit teneram cuspide læsa manum,
Cælestesque duas Trojano judice vicit.
  Ah nolim victas hoc meminisse Deas!
Assaracique nurus dicta est: ut scilicet olim
  Magnus Iüleos Cæsar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum.
  Vere nitent terræ: vere remissus ager.
Nunc herbæ ruptâ tellure cacumina tollunt;
  Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formosa Venus formoso tempore digna est:
  Utque solet, Marti continuata suo.
Vere monet curvas materna per æquora puppes

Ire:

ita veteres libri. Art. Am. *munda verba.* vide quæ noto Amorum l. 1. Eleg. VIII. vs. 39. *Idem.*

111. *Duram exorare puellam.*] *Eloquiumque fuit dulce* Mazarin. *Idem.*

113. *Mille per hanc artes notæ.*] Mazar. Zulich. Ursin. & duo alii *motæ.* bene. sic supra lib. 1. vs. 268.

Ipse mea movi callidus artis opus.

Remed. Amor.

Quin etiam quacumque caret tua fœmina dote,
Hanc moveat blandis usque precare sonis.

artes inita prim. Ambros. etiam bene. *Idem.*

120. *Venus læsa manum.*] Redibis ad Tom. 1. p. 681. vs. 5.

121. *Duas cælestes.*] Pallada & Junonem. *Trojano judice.*] Paride. *Neapol.*

122. *Ah nolim victas hoc meminisse deas.*] *Dictas hoc meruisse* Mazar. Zulich. & prim. Ambros. pro *Ah* tres *Has* unus *Hanc.* Forte *Quam nolim!* ut Met. IX. *Quam nolim rata sint!* Heinsius.

125. *Vere nitent terræ.*

Emicuere rosæ, violæque, & molle Cyperon,
Albaque de viridi riserunt lilia prato, &c.

Petron. Et infra, vs. 430.

Pictaque dissimili flore nitebat humus.

132. *Hy-*

Ire: nec hibernas jam timuisse minas.
Rite Deam Latiæ colitis matresque nurusque;
Et vos, quîs vittæ longaque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula solvite collo:
Demite divitias: tota lavanda Dea est.
Aurea siccato redimicula reddite collo:
Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.
Vos quoque sub viridi Myrto jubet illa lavari:
Caussaque, cur jubeat, (discite) certa subest.
Littore siccabat rorantes nuda capillos.
Viderunt Satyri turba proterva Deam.
Sensit, & appositâ texit sua corpora myrto.
Tuta fuit facto: vosque referre jubet.
Discite nunc, quare Fortunæ thura Virili

Detis

132. *Hybernas jam timuisse minas.*] *Meminisse* codex Ursini, prim. Ambros. & duo Patavini optimæ notæ. *Heins.*

134. *Vitta longaque vestis abest.*] Quæ vittatæ non estis, ut sunt Vestales virgines, & pudicæ matronæ. *Paul.* *Longaque vestis adest.*] Anceps. an è veteribus legam, *abest*: nam hæc editio impudiculas tangit, illa matronas. *Neapol.*

135. *Aurea redimicula.*] Aurea ornamenta. Verum *redimicula* tæniæ sunt, sive vittæ pendentes à posteriore parte mitræ. *Paul.* *Redimicula demite collo.*] Jubet amoveri monilia, & cætera ornamenta à Veneris simulacro: ut eo deterso, in ejus Festo exactius & suis redimiculis & rosis atque aliis floribus exornetur. *Ant.* *Redimicula demite collo.*] *Solvite* libri meliores, quos sequor. *Heinsius.*

136. *Demite divitias: tota lavanda dea est.*] Hunc versum & sequentem addidi ex Ursini, utroque Mazar. Zulich. Arondel. & multis aliis. quorum tamen plerique *juvanda Dea est*, vel *videnda*. Idem. *Tota lavanda Dea est.*] Huc pertinent fictores, unctores, vestitores Deorum; quorum meminit Senecæ quoddam fragmentum, Firmicus, &c.

138. *Nunc alii Flores.*] His ipsis Kalendis Aprilis: idque factum in templo Veneris Verticordiæ, de quâ sermo paulo post. Eo etiam die erat lavatio matronarum prope templum Fortunæ virilis. *Neap.*

139. *Vos quoque sub viridi.*] Calendas Aprilis nuptæ Veneri sacrificant, & apud templum Fortunæ virilis, quod erat in ripa Tiberina, myrto coronatæ lavantur. Eam rationem huic rei affert poëta, ut si quid vitii notaretur in corpore, præstaret Fortuna virilis, ut viros latêret. Sed cur sub myrto? quoniam sub ea latuit arbore, cum caveret sibi à satyris: & quod ea arbor sub tutela Veneris esse putetur.

141. *Sudantes rore capillos.*] *Rorantes nuda* meliores omnes. recte. sic Met. v.

Rorantesque comas à fronte removit ad aures. Heins.

143. *Opposita texit sua tempora myrto.*] Lege *apposita myrto* ut pri. Ambros. Læti, & novem alii. ac vide notas Ep. VII. ℣s. 110. Deinde reponendum *corpora* cum melioribus omnibus. *Heins.*

144. *Tuta fuit facto.*] Eo modo se ipsam tutata est à satyris. *Vosque referre jubet.*] Puto *libet*, vel *juvat*. *referre* pro imitari. *Heins.*

145. *Fortuna thura virili.*] Sita hujus

ædes

Detis eo, calidâ qui locus humet aquâ.
Accipit ille locus posito velamine cunctas;
Et vitium nudi corporis omne videt.
Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
Præstat: & hoc parvo thure rogata facit.
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
Sumere, & expressis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus est deducta marito;
Hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: sub illa
Et forma, & mores, & bona fama manent.
Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est:
Cumæam, veteres, consuluistis anum.
Templa jubet Veneri fieri: quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet.
Semper ad Æneadas placido, pulcerrima, vultu
Respi-

ædes ad Tiberim: in hac erat statua illa lignea Servii Tullii. De auctore, ne iterem scriptionem, dicam in VI. quarto Idus Junias, ubi locus ad hæc aptior. *Neapol.*

146. *Gelida qui locus humet aqua.*] *Calida* Ursin. Mazar. prim. Farnes. & duodecim alii. quod sequor. etsi non satis constat, ubi hoc factum sit. vide Notas lib. I. vs. 271. *Heins.*

148. *Corporis omne videt.*] *Patet* Voss. Arondel. plurimique alii. quod si sequamur, superiori versu pro *Accipit* cum nonnullis legam *Aspicit.* ne bis idem dicat. *Idem.*

149. *Ut tegat hoc celetque viros.*] *Viris* Ursini codex & quatuor alii melioris notæ. sic & Terentius Phormione,

—— *si hoc celetur patri, in metu sum.*

Idem.

151. *Sumere papaver tritum.*] Libare contusum papaver, aut papaveris succum lacte & melle mixtum, quod & dulce est gustu, & dulcem somnum provocat. hæc à multis die nuptiali dabantur, in omen futurum, & diuturnæ voluptatis cum nupta. *Paul.*

152. *Mella liquata favis.*] Forsan his exprimit cocetum antiquorum, de quo Plinius lib. XIX. cap. VIII. *Neap.*

156. *Bona fama manet.*] *Manent* Voss. bene. *Heins.*

158. *Cumæam consuluistis anum.*] Aditi sunt libri Sibyllini. Convenit in hoc Plutarchus ibidem, & Valerius Maximus lib. VIII. cap. XV. ubi habes, quæ fuerit electa ad sacrandum numinis simulacrum: & adi Plinium lib. VIII. cap. XXXV. *Neapol.*

159. *Templa jubet Veneri fieri.*] Posita ædes in viâ Salariâ extra portam Collinam regione V. Panvinius, & alii in summariâ Urbis descriptione.

160. *Inde Venus verso nomina corde tenet.*] *Numine corda* veteres plerique, vel *nomine corda.* Sed scripturæ vulgatæ controversiam movere noli. Pausanias in Atticis Ἀφροδίτην ἐπιστροφίαν describit. *Heins.* *Verso nomina corde tenet.*] Dicta Verticordia: hæc Græcis est ἀφροδίτης ἀποστροφία. *Neap.*

164. *Scor-*

Respice: totque tuas, Diva, tuêre nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
Scorpios in virides præcipitatur aquas.
NOx ubi transierit, cœlumque rubescere primò
Cœperit, & tactæ rore querentur aves;
Semustamque facem vigilatâ nocte viator
Ponet, & ad solitum rusticus ibit opus;
Pliades incipiunt humeros relevare paternos:
Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexum sex hinc venêre Deorum:
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te, formosa Celæno:
Majan, & Electran, Taygetenque Jovi:
Septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit.
Pœnitet; & facti sola pudore latet.
Sive quod Electra Trojæ spectare ruinas
Non tulit: ante oculos opposuitque manum.
TEr sine perpetuo cœlum versetur in axe;
Ter jungat Titan, terque resolvat equos;
Pro-

164. *Scorpius.*] *Scorpia* Petav. lege *Scorpios.* de quo supra lib. III. ℣s. 712. *Heins.* *Scorpius in virides.*] Kalendis Aprilis Scorpii occasus matutinus: idem sentit Columella.

165. *Nox ubi transierit.*] IV. Nonas Pleiadum occasus heliacus. Nec aliud quod sequitur, *humeros relevare paternos*, quam, cœlo decedere. Vide Petavium, in suo Vranologio variarum dissertationum lib. VII. cap. VI. *Neapol.* *Nox ubi transierit.*] Secunda die Aprilis, erit ortus Pleiadum: quæ quia in Vere oriuntur, Vergiliæ dictæ sunt.

167. *Semustamque facem.*] Hanc faciebant rustici è pluribus virgulis: quarum fasciculus hodie etiam laternæ pauperum. De laternarum usu antiquissimo vide Athen. lib. XV. cap. XVIII. *Neapol.*

169. *Incipient relevare humeros paternos.*] Humeros patris Atlantis, qui cœlum sustinere dicitur. *Paul.*

171. *Seu quod in amplexus.*] *Amplexum* meliores, & *incipiunt* paulo ante. *Heins.*

174. *Majan & Electram Taygetamque.*] Scripti meliores *Electran*, ut supra diximus. iidem *Taygetenque*. Idem. *Majam.*] Ex qua Mercurius. *Et Electram.*] Ex qua Dardanus. *Et Taygetem.*] Ex qua Lacedæmon, & mons Taygetus ab ea denominatur in Laconia.

176. *Et facti sola pudore latet.*] Hyginus lib. II. Poët. Ast. *Hæ numero septem dicuntur, &c.* Neapol.

178. *Ante oculos opposuitque manum.*] *Apposuitque* tres calamo exarati. *Heins.* *Et opposuit manum oculis.*] Ne videret eversionem Trojanæ gentis: idcirco latet ea stella.

179. *Ter sine perpetuo.*] Pridie Nonas Apriles erant Megalesia festa magnæ matris Idææ. Livius lib. XXIX. *Neap.*

181. *In-*

Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
  Flabit, & Idææ festa Parentis erunt.
Ibunt semimares, & inania tympana tundent;
  Æraque tinnitus ære repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur
  Urbis per medias exululata vias.
Scena sonat, Ludiqúe vocant. spectate, Quirites;
  Et Fora Marte suo litigiosa vacent.
Quærere multa libet: sed me sonus æris acuti
  Terret, & horrendo lotos adunca sono.
Da, Dea, quas sciter, doctas, Cybeleia, nepotes.
  Audit; & has curæ jussit adesse meæ.

Pan

181. *Inflexo cornu.*] De hoc ipso Athenæus lib. XV. Τὸ κέρας αὐτῷ προσάπτουσιν ἀνάλογον τῷ τῶν σαλπίγγων κώδωνι. N. *Tibia Berecynthia.*] Phrygia, à Berecyntho monte Phrygiæ: tum quod hæc sacra è Phrygia advecta, tum etiam, quod obliquam tibiam Midas in Phrygia adinvenit. *Berecynthia tibia.*] Quod Remulus opprobrat Trojanis, lib. 9. Æneid. —— *ite per alta* —— *Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia cantum. Tympana vos, buxusque vocat Berecynthia matris* —— *Idææ.*

182. *Et erunt festa parentis.*] Idææ Cybelis, magnæ matris deorum, quæ è Phrygia Romam advecta est. ideo *Idææ*, ab Ida Trojana.

183. *Ibunt semimares.*] Velut anteambulones: igitur quidam è sacerdotibus ante statuam Matris Idææ ibunt, quidam humeris superimpositam ferent, Herodianus l. 1. Sed sis, exprimam quid sentiam: Megalesia, & Hilaria eadem suspicor; & sic audaculus legerem & expungerem aliqua in Macrobio primo Saturnalium: *Præcipuam autem Solis in his cærimoniis verti rationem hinc etiam potest intelligi, quod ritu eorum καταβάσει finitâ, simulationeque luctus peractâ, celebratur lætitiæ exordium pridie Nonas Aprilis, quo tempore Sol diem longiorem nocte protendit.* Neap. *Semimares.*] *Cum semiviro comitatu.* Virgil. *Ferro mollita juventus.* Lucan. 10. Hinc Cæsar: *Ex viris Gallos fieri, ex Gallis nunquam viros.* Hinc & Atys nova mulier vocatur. Catull. de Berecynth. Et vir sterilis. ibid.

185. *Ipsa sedens.*] Simulacrum ipsius. *Feretur.*] In ipsa pompa. *Molli cervice comitum.*] Cervice mollium & effœminatorum comitum.

186. *Exululata.*] Ululatu celebrata.

188. *Vacent suo Marte.*] Per translationem à bello, vacent à litibus.

190. *Lotos adunca sono.*] Λωτὸς antiquis, pro tibiâ: nam eorum aliquæ è loto arbore. *Neap.*

191. *Da dea quam sciter.*] Ita Politianus & Naugerius conjecerunt. Nam veteres plerique *quam scite.* tres *quem sciter.* Zulich. *quæ scitor.* alii aliter. Scribo, *quas sciter.* Musas innuit: atque ita unus Patavinus ex melioribus. vide notas lib. 1. ℣. 165. deinde proximo versu idem Patavinus pro diversa lectione *Audit.* quod confirmant unus Vatican. unus Moreti, & Regius. atque ita diu est quod scribendum conjeci. Vulgo *Vidit* perperam legebatur. *Heins.* *Da dea.*] Dic tu dea causam hujus sonitus. *Cybeleia.*] Ipsa deorum mater. *Neptes, &c.*] Musas Jovis & Memoriæ filias.

192. *Et jussit has.*] Musas. *Adesse curæ meæ.*] Et respondere, & docere, si quid esset in quo dubitarem.

196. *Quod*

Pandite mandati memores, Heliconis alumnæ,
Gaudeat assiduo cur Dea Magna sono.
Sic ego, sic Erato (mensis Cythereïus illi
Cessit; quod teneri nomen Amoris habet:)
Reddita Saturno sors hæc erat; Optime regum,
A nato sceptris excutiêre tuis.
Ille suam metuens, ut quæque erat edita, prolem
Devorat; immersam visceribusque tenet.
Sæpe Rhea questa est toties fœcunda, nec unquam
Mater; & indoluit fertilitate suâ.
Jupiter ortus erat. pro magna teste vetustas
Creditur. acceptam parce movere fidem.
Veste latens saxum cœlesti viscere sedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jam dudum resonat tinnitibus Ide;
Tutus ut infanti vagiet ore puer.
Pars clypeos sudibus, galeas pars tundit inanes:

Hoc

196. *Quod habet nomen teneri amoris.*] Nam ἔρως, ἔρωτος, amor, unde & ipsa *Erato* dicta.

201. *Rhea.*] Quæ & Ops, Jovis mater, Saturni uxor.

203. *Pro magno teste vetustas.*] *Magna teste* rectius unus Patavinus. *Heins.*

205. *Veste latens saxum.*] Lapis hic *abadir* à Grammaticis dictus. iidem *Græci*, inquiunt, *βαίτυλον vocant.* ni veste latens explices ἐν σπαργάνοις εἰλημμένον πέτρον. *Neap.* *Cœlesti gutture sedit.*] *Viscere* Zulichem: probe. sic sæpe noster. *Heins.*

207. *Ardua Ide.*] Mons Idæus in Creta altus, & ascensu difficilis. *Resonat jamdudum.*] Ex quo natus erat Jupiter, resonat mons tinnitibus æris, ne vagiens puer audiatur. *P. Tinnitibus Ide.*] Quodam armorum strepitu tunc à Curetibus invento; de quo Diomedes lib. 3. Vide Athenæum lib. 9.

208. *Tutus ut infanti.*] Hinc in Cretensi historiâ apud Geographum lib. 9. Οἱ Κουρῆτες Διὸς τροφεῖς λέγονται, καὶ φύλακες, εἰς Κρήτην ἐκ Φρυγίας μεταπεμφθέντες ὑπὸ τῆς Ῥέας. *Neap.*

209. *Pars manibus clypeos.*] *Clypeos manibus* veteres. nisi quod pri. Ambros. Læti codex & unus Vatic. *clypeos sudibus.* quomodo & Lactantius agnoscit lib. 1. Divinar. Instit. Mazar. & Zulich. *rudibus.* proxime verum. Hyginus fab. 139. *hastas* vocat. *Ne pueri vagitus exaudiretur, impuberes convocavit, eisque clypeola ænea & hastas dedit, & jussit eos circum arborem euntes crepare, qui Græce Curetes sunt appellati.* ἐγχειρίδια sunt Halicarnasseo lib. 11. *Pars tundit inanes.*] *Pulsat inanes* Ursin. liber, & unus Patav. & unus Vatican. sed aliter Lactantius qui & *habent* cum vulgatis sequenti versu, licet *agunt* Voss. & quatuor alii agnoscant. *Heins.* *Pars clypeos manibus.*] In Lactantio Firmiano lib. primo legitur, *Pars clypeos sudibus*, similior vero lectio: nam ὑπὸ τῶν ἐγχειριδίων sonitum in clypeolis excitabant. *Galeas, &c.*] Ex hoc tempore in hujus rei memoriam isti ἐνόπλιον ὄρχησιν instituêre; & pri-

Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priſcique imitamina facti
  Æra Deæ comites raucaque terga movent.
Cymbala pro galeis, pro ſcutis tympana pulſant:
  Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Deſierat. cœpi: Cur huic genus acre leones
  Præbent inſolitas ad juga curva jubas?
Deſieram. cœpit: Feritas mollita per illam
  Creditur. id curru teſtificata ſuo eſt.
At cur turritâ caput eſt ornata coronâ?
  An phrygiis turres urbibus illa dedit?
Annuit. Unde venit, dixi, ſua membra ſecandi
  Impetus? ut tacui, Pieris orſa loqui:
Phryx puer in ſilvis facie ſpectabilis altis

Tur-

primum, ut vides, in Cretâ: unde Κρητικὴν nuncupara. Vetus Commentator Sophoclis ad Ajacem: Τῶν δὲ ὀρχήσεων ἡ μὲν Βερεκυνθιακὴ λέγεται, ἡ δὲ Κρητικὴ, ἡ καὶ Πυῤῥίχη. Quæ hæc Pyrricha? eadem cum armatâ illâ Curetica. vero verius. Vide in Joannis Meurſii Orcheſtrâ. Unum addo, quod addi debet, πρύλιν hanc Κρητικὴν à Callimacho dici Hymno in Jovem, quam ἐνόπλιον Scholiaſtes exponit: inde πρύλιν eamdem faciunt cum Pyrrichâ, quia ἐνόπλιος. *Neapol.* *Galeas inanes.*] Item Virg. 9. ——*galeam ante pedes projecit inanem.*

211. *Res latuit patrem.*] Pri. Ambroſ. Læti, Excerpta Politian. Voſſian. Arondel. Mazar. Zulich. & ſex alii cum Lactantio,

Res latuit, priſcique manent imitamina facti.

ſed vulgata lectio longe elegantior. *Heinſ.*

212. *Comites deæ.*] Ipſi miniſtri Cybeles, qui eam in pompa comitantur. *Et terga rauca.*] Tympana ipſa ex tergis, hoc eſt, ex coriis, raucè ſonantia.

214. *Phrygios modos.*] Flebiles, & effœminatos. Conſule Fab. 13. *Eurip.*

215. *Cur huic genus acre leonum.*] *Leones* Urſini codex & unus Vatic. cum Naugeriano. quod Berſmanni quoque editionem occupavit. elegans & vera lectio. ſic & apud Virgilium in optimo Mediceo legitur Georg.

At rapidæ tigres abſunt & ſæva leones Semina.

Lucretio tamen *genus acre leonum ſævaque ſæcla.* Heinſ.

217. *Feritas mollita per illam.*] Hinc Hierapoli in ſeptis templi Deæ Syriæ urſi & leones erant manſueti, qui neminem læderent. *Neapol.*

219. *Caput eſt onerata.*] *Ornata* Læti codex & multi. Nonnulli etiam *turrita corona.* ut apud Claudian. *turrita Cybele Me quoque Saturno genuit.* Propertius, *Claudia turritæ rara miniſtra Deæ.* ubi *cara* malim. alii *turrigera.* ſed *turrita* præſtat. cum alterum mox ſequatur. *Heinſ.*

220. *An primis turres urbibus.*] *Phrygiis urbibus* bene Urſini liber & unus Vatic. *Idem.*

223. *Phryx puer.*] Facetus eſt Ciophanus, qui hunc putat Æneam, cum ſit ille Attis Matris Idææ amaſius: fuit ſane domo Phryx. Plin. lib. 5. cap. 29. *In ſylvis.*] Nam paſtor, & agreſtis. Arnobius lib. 4. de Saltatione quâ Cybele repræſentabatur.

224. *Tur-*

Turrigeram casto vinxit amore Deam.
Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri :
Et dixit, Semper fac puer esse velis.
Ille fidem jussis dedit; &, Si mentiar, inquit,
Ultima, quam fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit : & in Nymphâ Sagaride desinit esse,
Quod fuit. huic pœnas exigit ira Deæ.
Naïda vulneribus succidit in arbore factis.
Illa perit. fatum Naïdos arbor erat.
Hic furit : &, credent thalami procumbere tectum,
Effu-

224. *Turrigeram casto junxit amore Deam.*] *Vinxit* Ursin. Petav. Nauger. & quinque alii. sic supra l. II.
Jupiter immodico Juturnæ vinctus amore.
libri veteres. & idem Trist. I. Eleg. VII.
Temporis & longi vinctus amore tibi.
Epistola Acontii,
Sed neque compedibus, nec me compesce catenis,
Servabor firmo victus amore tibi.
Statius Theb. VIII.
——— *devinctus amore pudico.*
hinc *nodi Veneris* Lucretio, & nostro Epist. IV.
Imposuit nodos cui Venus ipsa suos.
& *vincula Veneris.* Virg. *Veneris dic vincula necto.* nam apud Lucretium lib. I. rectius legas *in gremium qui sæpe tuum se Rejicit æterno devictus vulnere amoris* cum tribus vetertimis libris, quam *devinctus*, & *Reficit*. *Rejicit*, etiam agnoscit Scholiaste Statii Theb. III. idem Lucretius *Veneris compagem* appellat, & *nexum*. Heins.
225. *Tueri templa.*] Tutelam, custodiam gerere. *Templi tutela fuere.* Metam. 8. *Quis tutelam gerit harum ædium?* Plaut.
228. *Ultima, qua fallam, sit Venus.*] Pri. Ambros. & sex alii. cum Erfurtano *quam fallam*. bene. sic Ep. Paridis,
——— *metuis Venerem temerare maritam,*
Castaque legitimi fallere jura thori.
Vide Notas Epist. II. ℣s. 37. *Idem.*
229. *Et in Nympha Sagaritide.*] Finxit hujus nominis Naïadem à Sagaro Phrygiæ flumine. *Neapol.*
230. *Hinc pœnas exigit ira Deæ.*] *Huic* Ursin. pri. Ambros. Mazar. & tres alii. de quo ad Claudianum jam monui, VI. cons. Honorii. *Heinsius.*
231. *Succidit.*] Ipsa Cybele. *Naïada.*] Nympham ipsam Sagaritida. Ostendit illam Poëta nympham fluminis, cum dicat Naïada. Et ostendit Hamadryada : cum Hamadryades sunt deæ arborum, quæ cum his nascuntur & moriuntur. Sic nunc illam succisam, inquit, in arbore, tanquam Hamadryada: quia succidit arborem in qua illa vivebat, vivente arbore : moriente arbore mortua est ipsa.
232. *Fatum Naïadis erat.*] Nam quamdiu servata est arbor incolumis ; servata est & nympha.
233. *Credens thalami procumbere tectum.*] Vel *tignum* Zulichemianus, Maz. *tecta.* quomodo etiam pri. Ambr. Læti, & tres alii. Scribe *tigna*, ut Metam. l. 4. *Summo quo pendet aranea tigno.* & l. VIII.
Sordida terga suis nigro pendentia tigno.
Tigna pro Tabulatis Propert. libro IV. Eleg. III.
Sive in finitimo gemuit stans noctua tigno.
Vide Met. XIV. 534. ubi plura. Prudentius l. II. contra Symmachum,
Adscribunt saxis Lachesis male fortia fila
Tectorumque trabes fusis pendere rotatis
Credunt, atque ipsis tribuunt decreta tigillis. Heins.

Effugit, & cursu Dindyma summa petit.
Et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera, clamat.
Sæpe Palæstinas jurat adesse Deas.
Ille etiam saxo corpus laniavit acuto;
Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
Voxque fuit, Merui: meritas dem sanguine pœnas.
Ah pereant partes, quæ nocuêre mihi!
Ah pereant! dicebat adhuc. onus inguinis aufert;
Nullaque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hinc, mollesque ministri
Cædunt jactatis vilia membra comis.
Talibus Aoniæ facundi voce Camœnæ
Reddita quæsiti caussa furoris erat.
Hoc quoque, dux operis, moneas, precor; unde petita
Venerit. an nostrâ semper in Urbe fuit?
Dindymon, & Cybelen, & amœnam fontibus Iden
Sem-

234. *Dindyma.*] Dindyma enim montes sunt in Phrygia. unde & Cybele *Dindymene* dicta.

235. *Remove modo verbera clamat.*] In Voss. & Arond. *modo verbera summove clamat.* Mazar. *metu verbera summove.* In Zulichemiano omnia erasa. latet nescio quid mendi. *Heins.* *Et clamat, Modo tolle faces.*] Videbatur videre Furias ipsum insectantes facibus & verberibus. Ideo, *Tolle faces:* Remove verbera: noli dea cruciare me Facibus & verberibus. *P.* *Remove modo verbera.*] Ex his fortassis postea mos ille mansit verberandi Cybeles ministros, si deliquissent in sacris. ulrimum eruo ex Plutarcho adversus Colotem. *N.*

236. *Sæpe jurat adesse deas Palæstinas.*] Palæste locus est in ora Epiri, apud Oricon, quo è navibus descendit Cæsar, cum iret cum exercitu adversus Pomp. Lucan. in 5. Pharsaliæ: *Lapsa Palæstinas uncis confixit arenas.* Furias adesse jurabat Atys, cum furore percitus esset.

230. *Meritas do sanguine pœnas.*] *Meritas de* Arond. & octo alii. unus Medic. *dum.* Lege *meritas dem sanguine pœnas.* Dixi Ep. XIX. ℣. 81. *Heinsius.*

242. *Subito signa relicta viri.*] Malim *subito viro.* Vide Notas Ep. XVIII. v. 160. *Idem.* *Signa relicta viri.*] Non solum in corpore, sed etiam nulla in cultu. Lucianus περὶ τῆς Συρίης θεοῦ: Ὡς γάρ μιν ἡ Ῥέη ἔτεμε, γίη μὲν ἀνδρηίης ἀπεπαύσατο μορφὴν δὲ θηλέην ἠμείψατο, καὶ ἐσθῆτα γυναικηίην ἐνεδύσατο. ad hujus imitationem Hierapoli quotannis veris initio se castrabant, & muliebri vestitu in posterum incedebant. *Neapolis.*

244. *Cædunt jactatis vilia membra comis.*] *Lævia* putabam legendum. quomodo supra lib. III.

Ut Satyri lævisque senex tetigere saporem.
sed & *viles Galli* Arnobio dicuntur. superiori versu *furor hinc* pro *hic* bene Ursini codex. malim etiam *Ivit in exemplum* quam *venit.* Heins. *Jactatis comis.*] Capitis jactatio peculiare Gallis. *Neap.* *Comis jactatis.*] *Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigera.* Τρυφερὸν πλόκαμον εἰς αἰθέρα ῥίπτων —— Ξανθὰν χαίταν σείων.

249. *Dindymon.*] Apollonii Scholiastes:

Semper, & Iliacas Mater amavit opes.
Cum Trojam Æneas Italos portaret in agros;
Est Dea sacriferas pæne secuta rates.
Sed nondum fatis Latio sua nomina posci
Senserat; assuetis substiteratque locis.
Post, ut Roma potens opibus jam sæcula quinque
Vidit, & edomito sustulit orbe caput;
Carminis Euboïci fatalia verba sacerdos
Inspicit. inspectum tale fuisse ferunt:
Mater abest; Matrem jubeo, Romane, requiras.
Cum veniet, castâ est accipienda manu.
Obscuræ sortis Patres ambagibus errant:
Quæve parens absit, quove petenda loco.
Consulitur Pæan: Divumque arcessite Matrem,
Inquit: In Idæo est invenienda jugo.
Mittuntur proceres. Phrygiæ tum sceptra tenebat
Atta-

tes: *Δίνδυμον ὄρος Κυζίκου ἱερὸν τῆς Ῥέας.* in eo enim & templum habuit. Ammianus lib. 22. *Et amœnam fontibus Idan.*] *Iden* meliores. sic supra iidem,

Ardua jamdudum resonat tinnitibus Ide.

Heins.

250. *Iliacas opes.*] Nam omnis Phrygia illi sacra. Ilium in Troade, Troas in Phrygiâ minore. Stephanus: Ἴλιον πόλις Τρωάδος. Neapol.

252. *Sequuta rates sacrifieras.*] Naves Eneæ sacra ferentes.

253. *Nondum posci Latio sua numina.*] Nondum advenisse tempus, quo in Italiam transferretur.

254. *Assuetis substiteratque locis.*] *Constiteratque* multi. ut alibi, *Mater & Æneæ constat in urbe sui.* Heins. *Et substiterat assuetis.*] Substitit tunc in Phrygia, ubi esse consueverat.

255. *Jam sæcula quinque.*] Et insuper annos 48. *Neap.*

257. *Fatalia verba sacerdos.*] Curæ fuit hoc per id tempus Decemviris. Invenies Duumviros inspexisse libros Sibyllinos, invenies xv. viros; sed Duumviri antiquiores Decemviris: unde colligas, paulatim auctum hoc sacerdotium. *Neapol.*

258. *Inspicit.*] Causam inspectionis Appianus suggerit in Annibalicis. *Inspectum tale fuisse ferunt.*] *Refert*, Ersurtanus. Ut de sacerdote intelligatur. *Heins.*

259. *Mater abest.*] Μητὴρ passim apud Græcos est Cybeles, non addito *τῶν θεῶν.* N.

260. *Est accipienda casta manu.*] Respexit Poëta ad oraculum, quod fuit, ut ab optimo viro exciperetur.

261. *Patres ambagibus errant.*] Malim *hærent*, tam hic quam infra hoc libro,

Expedit errantem nemori gratissima conjux.

sic & *pendere in re dubia* dicebant. *Heins.*

263. *Consulitur Pæan.*] Apollo. *Consulitur Pæan.*] Mutavit rerum ordinem: nam prius missi Legati, postea Oraculum consultum. Livius lib. 29. *Neapol.* *Accersite.*] Bene vetustiores *arcessite.* Heins.

265. *Mittuntur proceres.*] Ex his unus M. Valerius Lævinus, qui bis Consul fuerat, ac res in Græciâ gesserat; alter M. Cæcilius Metellus Prætorius: additus

Attalus: Ausoniis rem negat ille viris.
Mira canam. longo tremuit cum murmure tellus:
Et sic ex adytis Diva locuta suis:
Ipsa peti volui. ne sit mora: mitte volentem.
Dignus Roma locus, quo Deus omnis eat.
Ille soni terrore pavens, proficiscere, dixit;
Nostra eris. in Phrygios Roma refertur avos.
Protinus innumeræ cædunt pineta secures
Illa, quibus fugiens Phryx pius usus erat.
Mille manus coëunt: & picta coloribus ustis
Cælestum Matrem concava puppis habet.
Illa sui per aquas fertur tutissima nati;
Longaque Phryxêæ stagna sororis adit:
Rhœtêumque rapax, Sigêaque littora transit;
Et Tenedon veteres Eëtionis opes.

Cy-

tus Sulpitius Galba Ædilitius; duo Quæstorii. C. Tremelius Flaccus, & M. Valerius Falco. *Tenebat Attalus.*] Sed ille (nam plures Asiæ Reges Attali) qui Romanos in bello Galatensi contra Philippum juvit. Livius lib. 39. & Strabo lib. 13. *N.*

266. *Attalus.*] Rex Pergamensium. *Rem negat ille viris.*] Ah mi Naso, parum φιλαλήθης: clamat id falsum historia. *Is Legatos*, inquit Livius, *comiter acceptos Pessinuntem in Phrygiam deduxit: sacrumque iis lapidem, quem matrem Deûm esse dicebant, tradidit.* Neapol.

272. *In Phrygios avos.*] Herodianus *libro primo de Cybeles simulacro: Ε῎τυχον δὲ ῥᾳδίως, συγγένειαν προβαλλόμενοι καὶ τὴν ἀπ' Αἰνείου τοῦ Φρυγὸς εἰς αὐτοὺς διαδοχὴν καταλέγοντες.* ob hanc forte consanguinitatem ultimus Attalus cognomento Philometor, nullo relicto ex suis superstite, heredes nominavit Romanos. *Neap.*

276. *Cælestum matrem.*] Alii *Cælestem*: sed frustra. sic *cælestum matres* infra hoc ipso libro. Gratius de Gigantibus,

Nonne vides veterum quos prodit fabula rerum
Semideos: illi aggeribus tentare superbis
Æthera, tum matres ausi tractare deorum.

sic locus mendosissimus scribendus. *Heinsius.*

277. *Fertur tutissima nati.*] *Justissima* Mazar. Zulich. Voss. Arondel. & duo alii. *cultissima* totidem. quod placet. hoc vult à Dis Marinis fuisse cultam. *Idem.*

279. *Rhœteumque capax.*] Pri. Ambr. Læti, & multi alii *rapax.* bene. Vide infra notas ꝟſ. 568. *Idem.* *Transit Rhœteum capax.*] Apud Rhœteum promontorium, in faucibus Hellesponti, apud Trojam, ubi Achivorum portus, & Achaia castra. Ideo *Capax* dixit; ubi ram magnæ classis fuit statio. *Et littora Sigea.*] A Sigeo promontorio, itidem Hellesponto imminenti. *Paul.* *Rhœteumque capax Sigeaque littora.*] Utrosque illos ἀγκῶνας, qui in mare protenduntur; de quibus Strabo lib. XIII. His convallibus certe nomen inditum ab iisdemmet urbibus Sigeo & Rhœteo ibidem sitis.

280. *Et Tenedum & veteres Eetionis opes.*] *Tenedon veteres* libri nonnulli. atqui Thebis is imperavit. Politianus *E-*

ma-

Cyclades Excipiunt, Lesbo poſt terga relictâ;
Quaque Cariſtêis frangitur unda vadis.
Tranſit & Icarium, lapſas ubi perdidit alas
Icarus, & vaſtæ nomina fecit aquæ.
Tum lævâ Creten, dextrâ Pelopeïdas undas
Deſerit: & Veneri ſacra Cythêra petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
Brontes, & Steropes, Acmonideſque ſolent:
Æquo-

athionis legebat, Samothraciam intelligens, aut *OEnopionis*, Chion. ſed fruſtra. cribe,

Et Theben veteres Eetionis opes.

Eetioneas Thebas noſter dixit Met. XII. Homerus lib. Iliad A. Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἠετίωνος. ut & Iliad. X. at Il. Ξ.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος
Ἠετίωνος.
Ἠετίων ὃς ἔναιεν ὑποπλάκῳ ὑλη-
έσση.
Θήβῃ ὑποπλακίῃ, Κιλίκεσσ' ἄνδρεσ-
σιν ἀνάσσων.

Calaber lib. III.

Λῆμνόν τε ζαθέην, Κιλίκων τ' αἰπὺ
πτολίεθρον,
Θήβην Ἠετίωνος ἑλών. Heinſ.

Tenedum.] Hæc jacet extra Helleſpontum, oppoſita Sigeo littori. *N.*

281. *Cyclades.*] Quæ ſunt in Ægæo inſulæ, quæ Delum circumſtant. *Paul.*

Lesbo poſt terga relicta.] Illis ſcilicet inſulis, ex his una Lesbos, quæ ſitæ ſunt ante Cariam, Ioniam, Æolidem, uſque ad Abyden: item illis, quæ ante Græciam uſque ad Macedoniam & confinem Thraciam; Eubœâ, in quâ urbs Caryſtus, Scyro, Peparetho, Lemno, Thaſo, Imbro, & aliis. *Neap.*

282. *Quaque Caryſteis.*] *Caryſtois* Voſſius. ſic *Naupactous* libro primo ex codicibus ſcriptis. *Heinſ.*

283. *Tranſit & Icarium.*] Mare ſcilicet: quod eſt inter Samum & Miconum. hoc à læva relinquit.

286. *Et petit Cythera ſacra Veneri.*] Cytheram inſulam, quæ eſt inter Maleam & Cretam: Inſula eſt Veneri ſacra.

287. *Petit mare.*] Siculum. Quia Trinacria dicta eſt à tribus eminentibus promontoriis, Pachyno, Lilybæo, Peloro. *Ubi tingere ferrum.*] *Fingere* unus Bononienſis & unus Vatican. Silius libro VIII.

Non totidem Ilva viros, ſed lætos fingere
ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella, me-
tallo.

ſic ſcribo. Vulgati *lectos tingere.* Vetus codex *lætos gignere.* non male. ſed apud Virgilium de Cyclopibus lib. VIII.

——alii ſtridentia tingunt
Æra lacu.

& lib. XII.

Enſem quem Dauno ignipotens Deus ipſe
parenti
Fecerat, & Stygiâ candentem tinxerat
undâ.

noſter Met. IX. *ceu lamina candens Tincta lacu ſtridit.* Unde fit, ut in hoc Naſonis loco nihil opiner mutandum. *Heinſ.*

288. *Æmonideſque ſolent.*] Scripti fere omnes *Acmonides* aut *Agmonides.* bene. idem qui Virgilio *Pyracmon.* Arpes eſt Apollodoro, μετὰ τούτους δὲ αὐτῷ τεκνοῖ Γῆ Κύκλωπας Ἄρπην, Στερόπην, Βρόντην, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Sed lege Ἄργην. Callimacho hymno Dianæ,

Μήτηρ μὲν Κύκλωπας ἐῦ ἐπὶ παιδὶ
καλιστρεῖ
Ἄργην ἢ Στερόπην.

Heſiodus Theogon.

Βρόντην τε Στερόπην τε καὶ Ἄργην
ὀβριμόθυμον.

Ita & Euſtathius in Homerum. Stero-

 pes

Æquoraque Afra legit, Sardôaque regna ſiniſtris
Proſpicit à remis, Auſoniamque tenet.
Oſtia contigerat: qua ſe Tiberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.
Omnis Eques, miſtaque gravis cum Plebe Senatus,
Obvius ad Thuſci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, natæque, nuruſque;
Quæque colunt ſanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia laſſant.
Vix ſubit adverſas hoſpita navis aquas.
Sicca diu tellus fuerat: ſitis uſſerat herbas:
Sedit limoſo preſſa carina vado:
Quiſque adeſt operi, plus quam pro parte laborat;
Adjuvat & fortes voce ſonante manus.
Illa velut medio ſtabilis ſedet inſula ponto.
Attoniti monſtro ſtantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauſo referebat ab alto:

Nec

pes aliis eſt. Aſteropes. ſic & Sterope una Pleïadum, nonnullis Aſterope. *Idem.*

289. *Æquoraque Afra legit.*] Duo libri *Littora. Littora legere* paſſim obvium apud poëtas & *ſaxa legere.* pro *Reſpicit à remis* alii veteres *Deſpicit* vel *Proſpicit. Idem. Æquora.*] Mare Libycum. *Regna Sardoa.*] E mari Libyco flectenti in oram Latinorum, & oſtia Tiberina, eſt Sardinia magna inſula, à ſiniſtra: ideo, *à ſiniſtris remis* dixit.

292. *Dividit in altum.*] Qua in mare influit. *Et natat campo liberiore.*] Per latiora ſpacia: nam illuc fertur per alveum, poſtea exit in mare Tyrrhenum.

295. *Natique virique.*] Junianus *nataque.* & tres alii. Urſini liber & Patav. optimus. *natique nuruſque.* lege *nataque, nuruſque.* Metam. xv. ex veteribus libris,

Huc omnis populus paſſim, matreſque, nuruſque,
Obvia turba ruit, quaque ignes, Troïa, ſervant
Veſta tuos. Heinſ.

296. *Sanctos focos.*] *Caſtos* alter Petavii. quod placet. ſic & *Veſta* paſſim *caſta.* ut & de Cerere infra,

Parva bona Cereri, ſint modo caſta, placent.

Triſt. iv. El. ii. de Veſtalibus,

——— *quæ ſine crimine caſtos*
Perpetuà ſervant virginitate focos.

Idem.

300. *Sedit limoſo preſſa carina vado.*] *Arenoſo* alter Put. quomodo libro primo,

Radit arenoſi Tibridis unda latus.

pro *preſſa* priſcæ editiones & ſcripti tres *feſſa.* etiam bene. poſſet & *prenſa* pro deprenſa legi. ut apud Horatium,

Otium divos rogat in patenti
Prenſus Ægæo. Idem.

Limoſo vado.] Naſo tribuit ſiccitati, quod Hiſtorici defectui oſtii Tiberini. Huc omnino adſcribendus Strabonis locus, lib. 5. *Neap.*

305. *Clauſo referebat ab alto.*] *Ab alto,* ab antiquo. Nihil ergo *Atta* legi neceſſe, cum Neapoli. ſic in Pont. lib. iv. Eleg. vii.

At tibi progenies alti fortiſſima Donni. Virgil.

Nec facies impar nobilitate fuit.
:asta quidem; sed non & credita. rumor iniquus
Læserat, & falsi criminis acta rea est.
ultus, & ornatis variè prodisse capillis,

Ob-

'gil.
Deiphobe armipotens genus alto à sanguine Teucri.
apud eundem lib. IX.
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti
Conjecto sternit jaculo.
enalis Satyr. VI.
Quædam de numero Lamiarum & nominis alti.
scripti. Sat. VIII.
Tunc licet à Pico numeres genus, altaque si te
Nomina delectant.
Plaute, tumes alto Drusorum stemmate, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
ter Trist. IV. El. IV.
quo pars alta nobilitatis erat.
t. II. El. III.
Cuique dolor pectus tetigisset Cæsaris alti.
tor elegiæ in obitum Mæcenatis,
egis eras genus Etrusci: tu Cæsaris alti loria.
cribo. non *almi*. Epicedio Drusi,
oc domus ista docet per te mea Cæsaris alti.
atius libro III. Od. IV.
s Cæsarem altum, militia simul
ssas cohortes urbibus abdidit,
Finire quærentem labores,
Pierio recreatis antro.
; libro VIII.
illius æratas raptabat in agmina turmas
gia progenies, & Tullo sanguis ab alto.
um igitur *altum* pro antiquo & ve-
osuit. Silius l. XIII. oratione Sci-
s ad Appium,
us ô veteris pulcherrima Clausi.
laudi perperam legitur. Idem lib.

Hic prisca ducens Clausorum ab origine nomen
Claudia.
Claudiam quoque gentem à Clauso deducit Virgilius lib. VII. Æneidos. *Heins.* *Claudia Quinta.*] Cum viri frustra conarentur, ex clarissima Claudiorum familia, virgo Claudia processit: quæ cum casta non crederetur, deam ipsam obtestata, ut suæ testimonium pudicitiæ perhiberet, exiguo deinde conamine funem trahentem, navis sequuta est. *Ab alto Clauso.*] A quo emanavit domus Claudia. *P. Referebat ab alto.*] Hæc vulgaris editio: forte legendum, *ab Attâ.* Claudius ille princeps Patritiæ hujus familiæ recens à Sabinis Arta Clausus appellatus, priusquam Appius Claudius diceretur Livius l. 3. *Neap.*

307. *Casta quidem, sed non est credita.*] Lege *sed non & credita* cum melioribus. dixi lib. IV. Met. 273. *Heins.*

309. *Cultus & ornatos variè prodisse capillos.*] Ursin. alii quidam,
Cultus & ornatus variis prodisse capillis.
at Mazar. Zulich. Nauger. prim. Ambr. & alii nonnulli, *ornatis varie prodisse capillis.* recte. nisi mavis, *ornato capillo.* pro *prodisse* male quidam *fudisse* aut *posuisse*. Sæpius enim in publicum prodire suspectum in fœmina. quod & *procedere* dicebant. Propert. lib. I. El. II.
Quid juvat ornato procedere, vita, capillo?
Tibullus lib. IV.
Urit, si Tyria voluit procedere palla.
noster Art. Am.
Nec prodite graves insuto vestibus auro.
Idem Propertius libro II. Eleg. XXV.
Vidistis quandam Argiva prodire figura.
Tibullus libro I. Eleg. IX.
——— *auroque lacertos*
Vinciat, & Tyrio prodeat apta sinu.
Idem. *Et ornatis.*] Calamistris inustis: hoc est, *ornatus capillus*; item gemmis disti-

Obfuit : ad rigidos promtaque lingua ſenes.
Conſcia mens recti famæ mendacia riſit :
Sed nos in vitium credula turba ſumus.
Hæc ubi caſtarum proceſſit ab agmine matrum,
Et manibus puram fluminis hauſit aquam,
Ter caput irrorat, ter tollit in æthera palmas.
Quicunque adſpiciunt, mente carere putant.
Submiſſoque genu, vultus in imagine Divæ
Figit, & hos edit crine jacente ſonos :
Supplicis, alma, tuæ, genitrix fœcunda Deorum,
Accipe ſub certâ conditione preces.
Caſta negor. ſi tu damnas; meruiſſe fatebor.
Morte luam pœnas judice victa Deâ.
Sed, ſi crimen abeſt, tu noſtræ pignora vitæ
Re dabis: & caſtas caſta ſequêre manus.
Dixit : & exiguo funem conamine traxit.
Mira, ſed & ſcenâ teſtificata loquar.
Mota Dea eſt; ſequiturque ducem, laudatque ſequendo.
Index lætitiæ fertur in aſtra ſonus.
Fluminis ad flexum veniunt : Tiberina priores
Oſtia dixerunt, unde ſiniſter abit.

Nox

diſtinctus. *Cultus obfuit.*] Ut quæ non ornantur ſibi. *Tibi me exorno ut placeam.* Plaut. Moſtell. 1.3. vſ. 135. *Dudum exiſſem, niſi me ornaſſem vobis.* id. in Stich. 5. 5. vſ. 3.

310. *Ad rigidos promtaque lingua ſonos.*] *Ad rigidos ſenes* ſcribendum cum Petaviano, Mazar. Urſin. Læti, aliiſque plurimis ac primis editionibus. *rigidi ſenes.* bene. *ad* pro apud. Triſt. 11. de alea,

Hæc eſt ad noſtros non leve crimen avos.

Pont. lib. 1. Eleg. VI. ut ſcribendum puto,

Omnis an ad magnos culpa Deos ſcelus eſt?

P. Syrus,

Bonum ad virum cito moritur iracundia.

Idem.

Caſta ad virum matrona parendo imperat.

Sequenti verſu pro *recti* quidam ex melioribus *veri.* pro *ridet* plerique *riſit.* Heinſ.

315. *Ter tollit ad æthera.*] *In æthera* multi veterum. & paulo ante *ad agmina* Urſin. & Patav. *Idem.*

325. *Exiguo conamine.*] Ita ut luctamen abeſſet.

326. *Mira ſed in ſcenâ.*] *Sed & ſcenâ* meliores. & *loquar* pro *loquor.* & mox *in aſtra* pro *ad aſtra.* Heinſ. *Sed teſtificata in ſcena.*] Ut adhiberi fides debeat.

329. *Tiberina priores Atria dixerunt.*] Nemo ex antiquis atriorum Tiberinorum meminit. Urſin. Læti. Nauger. pri. Ambroſ. & ſex alii, *Hoſtia.* de Tiberinis oſtiis paſſim veteres. *Heinſ.*

330. *Inde ſiniſter abit.*] Vertit ſe in ſiniſtram, ubi eſt reflexus fluminis, putavere antiqui eſſe regiam numinis Tiberini.

Nox aderat : querno religant à ſtipite funem :
Dantque levi ſomno corpora functa cibo.
Lux aderat : querno ſolvunt à ſtipite funem :
Ante tamen poſito thura dedêre foco.
Ante coronatâ puppi ſine labe juvencam
Mactarunt operum conjugiique rudem :
Eſt locus, in Tiberin qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpureâ canus cum veſte ſacerdos
Almonis dominam ſacraque lavit aquis.
Exululant comites, furioſaque tibia flatur;
Et ferunt molles taurea terga manus.
Claudia præcedit læto celeberrima vultu;
Credita vix tandem teſte pudica Deâ.

Ipſa

berini. *Tiberina oſtia.*] *Heic mihi magna domus, Celſis caput urbibus exit.* Virg. 8.

331. *Religant in ſtipite funem.*] *A ſtipite* Arond. Voſſian. Mazarin. Zulichem, & quinque alii. ut apud Virgilium,
Gramineo ripæ religarat ab aggere funem.
Heinſ.

335. *Ante coronarunt puppem.*] *Puppim* multi ex melioribus. alter Ambroſ. *coronarum.* quinque alii *coronatam.* Scribe,
Ante coronatâ puppi ſine labe juvencam
Mactarunt.
Idem.

336. *Et rudem operum, & conjugii.*] Quæ nec araſſet, nec taurum ſuſtinuiſſet.

337. *Qua Almo lubricus influit in Tiberim.*] Almo parvus eſt fluvius, qui interſecans Hoſtienſem viam, non longe ab illo flexu init Tiberim. Aliqui putant eſſe illum qui eſt inter portam urbis Hoſtienſem, & templum divi Pauli. *Almo.*] *Almon.* ſex veteres. vide notas libro II. ℣ſ. 601. ſequenti verſu *ab amne* plerique meliores. non, *in amne.* Heinſ.

338. *Perdit nomen ab, &c.*] Almo parvus fluvius amittit ſuum nomen, cum influit in Tiberim.

339. *Purpurea canus cum veſte ſacerdos.*] Haud dubie ἀρχιερεὺς, qui noſtris proprio nomine *Archigallus.* Sed quare purpurea illa veſtis in hoc ſacrificio, an quia bacchantibus, quorum hic unus, aſſolitum ἐν πορφύρᾳ ἐσθῆτι incedere? an quod uni Archigallo hujuſmodi color in uſu? ut Hierapoli obſervatum in ſacrificiis Deæ Syriæ. vide & Lucianum. Reliquis ergo Gallis, alba erat veſtis, ſed in eâ urbe: nam Peſſinunte verſicoloriam geſtabant. *Neapol.*

340. *Dominam ſacraque lavit aquis.*] Domina, & ſacro, nihil aliud quam parvus lapis, & hunc facit Arnobius coloris furvi, atque atri, angulis prominentibus inæqualem; unde magnes vere creditus. Cauſam lotionis non video: ſcio quotannis poſtea repetitam; ſcio ſimile quid apud Argivos factitatum cum ſimulacro Minervæ. *Neapol.*

341. *Exululant comites.*] In ululationibus hæ voces illis frequentes, εὐα, σαβοῖ, ὕης, ἄττης, καὶ ἄττης ὕης. *Neap.*

342. *Taurea terga manus.*] De tympano Antipater:
—— Ἀνθεα γὰρ τότε βύρσης
Ταυρείης κενεὸν δοῦπον ἔδεισε λέων.
Aſinum etiam ad tympanum excoriarunt Galli apud Phædrum. *Neapol.* *Feriunt terga taurea.*] Tympana ex taurorum corio.

345. *Porta*

Ipsa sedens plaustro portâ est invecta Capenâ:
  Sparguntur junctæ flore recente boves.
Nasica accepit: templi tunc extitit auctor.
  Augustus nunc est: ante Metellus erat.
Substitit hic Erato. mora fit, si cætera quæram.
  Dic, inquam, parvâ cur stipe quærat opes?
Contulit æs populus; de quo delubra Metellus
  Fecit, ait. dandæ mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineant convivia, quæro,

Tum

345. *Porta Capena.*] Qua exitur in viam Appiam.

347. *Nasica accepit: templi non perstitit auctor.*] *Tunc extitit* pri. Ambr. Læti; Zulich. Erfurt. & tres alii. quod probo. Quanquam à M. Livio & C. Claudio censoribus primo structum, si Livio credimus. Falsum ergo non perstitisse auctorem templi. duo *non extitit.* Heins. *Nasica accepit.*] P. Scipio Nasica, qui vir optimus à senatu judicatus est, deam excepit in ingressu urbis. *Templi non perstitit auctor.*] Hic ipse Nasica templum deæ non construxit, sed Q. Cæcilius Metellus, ex donis deæ collatis templum in regione portæ Capenæ matri deorum erexit, instauravitque illud postea Augustus, & ludos constituit.

348. *Ante Metellus erat.*] Sed hic & Augustus templi refectores. Primi ex S. C. erexere è fundamentis M. Livius, & C. Claudius, Censores. Lege Paravinum lib. 36. *Neapol.*

349. *Mora fit. sic cætera quæro.*] *Si cætera quæram* Ursin. pr. Ambros. Mazar. Zulichem. Voss. & tres alii. bene. multi *si quæro.* legebam olim, *dic cætera quæso.* Heinsius.

350. *Parva cur.*] Hanc *exiguam* dixit in libris Ponticis: Hanc vicatim colligebant Phrygii generis vir & mulier per eos dies quibus Diva per urbem ferebatur. Et erogatio illa annua fuit, non menstrua. *μητραγυρτεῖν*, inquit Eustathius esse, *τὸ μετὰ τυμπάνου καὶ τινῶν τοιούτων περιϊέναι, καὶ ἐπὶ τῇ μητρὶ ἀγείρειν τροφάς.* Inde *Μητραγύρται*, qui stipem cogebant Matri Deorum cum tabellâ, ut ait Comicus *ἐν Ἡνιόχῳ.* His mendicantibus solitus olim dicere Antisthenes, *Οὐ τρέφω τὴν μητέρα τῶν θεῶν ἣν οἱ θεοὶ τρέφουσιν.* Observandum tamen, hujusmodi munus nunquam ut civis Romanus exerceret Senatum permisisse. *Neapol.*

353. *Cur vicibus factis ineant convivia.*] Rationem paullo post reddit, quod ipsa Dea sedem bene mutarit ex Phrygiâ in augustius domicilium: inde vicissim hoc tempore inibant Romani convivia, quod prisco verbo dictum *mutitare.* Unde quæstio illa apud A. Gellium lib. 18. cap. 11. *Quam ob caussam Patritii Megalensibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus?* Neap. *Ineunt convivia quæro. Tunc magis indictas.*] *Ineant convivia quædam* & *concelebrent* sequenti versu veteres plerique. Sed & illud *Tum magis* habui aliquando mendosum. Nec dubitabam sub iis verbis nomen aliquod latere peculiare, quo istiusmodi convivia ludis Megalensibus instituta designarentur. Gellius autem nos docet lib. 11. cap. XXIV. & lib. XVIII. cap. 11. *Mutitare* sive *mutuitare* (nam de lectione non satis constat) dixisse veteres, pro convivia inire Megalensibus. atque huc alludere Ovidium ex sequenti versu colligebam. *mutuitare* autem veram esse lectionem apud Gellium opinor, *ut mutuitare* sit dictum pro *mutuare.* unde *mutuiter* pro *mutuò* apud Varronem teste Nonio. Quare & *mutuita* hæc convivia censebam fuisse di-

cta,

Tum magis, indictas concelebrentque dapes.
Quod bene mutarit ſedem Berecynthia, dixit;
Captant mutatis ſedibus omen idem.
Inſtiteram, quare primi Megaleſia ludi
Urbe forent noſtrâ : cum Dea (ſenſit enim :)
Illa Deos, inquit, peperit. ceſſere parenti:
Principiumque dati Mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui ſe excidêre, vocamus?
Cum tanto Phrygiâ Gallica diſtet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altaſque Celænas,
Amnis it inſanâ, nomine Gallus, aquâ.
Qui bibit inde, furit. procul hinc diſcedite, quîs eſt
Cura bonæ mentis. qui bibit inde, furit.
Non pudet herboſum, dixi, poſuiſſe moretum

In

cta. ac proinde in noſtro ſcribendum (nam libri meliores *Tum magu.*)

Cur vicibus factis ineunt convivia, quæſo,
Mutuita, indictas concelebrantque dapes?

pro *vicibus factis* etiam *pactis* legendum ſuſpicabar. *Heinſius.*

354. *Concelebrant.*] Cum celebritate frequentant. *Dapes indictas.*] Nam indicebantur ab ipſis ſacerdotibus.

356. *Captant idem omen.*] Proſperæ mutationis. *Mutatis ſedibus.*] Cum è convivio in convivium ſe recipiant.

358. *Cum dea.*] Erato.

359. *Illa.*] Cybele. *Peperit deos.*] Jovem, Junonem, Neptunum, Plutonem. *Illa Deos.*] En cauſſam. *Neap.*

360. *Principium dat honoris.*] Hoc eſt, primum ludorum honorem. nam cùm ludi diis exhibeantur, primus honos matri deorum debetur. ideo ipſi primi & magni dicuntur ludi.

361. *Qui ſe excidere.*] A Gallo Phrygiæ flumine; auctor Stephanus, & Herodianus libro primo.

362. *Cum tantum à Phrygiâ Gallica diſtet humus.*] *Cum tanto* Urſin. Petav. & alius. In Mazar. Voſſ. & Arond. & duobus aliis τὸ *à* non apparet. alter Puteaneus *Gallia humus.* ſic *Galliæ mulieres* apud Saluſtium pro *Gallicis* teſte Nonio. *Heinſ.*

363. *Inter, ait, viridem Cybelem.*] Muſa cauſam appellationis ad Gallum fluvium refert, cujus aqua epota furorem gignit. Is labitur per ea loca Phrygiæ, ubi matris deûm erant templa. *P. Altaſque Celænas.*] Et mons & urbs vetus in eodem ſita eſt hujus nominis. Strabo lib. 12. de Mæandro. Dixi *vetus*; nam deſiit, civeſque in Apamæam novam urbem tranſlati, haud procul à veteribus Celænis : cujus migrationis auctor olim fuit Antiochus Soter. *Neap.*

364. *Et altas Celænas.*] Celænæ in Phrygia collis quidam eſt, ut Strabo inquit, in quo urbs fuit ejuſdem nominis.

367. *Herboſum moretum.*] Græci vocant μυσσωτον. Omne tritum fere *moretum* dixere veteres. Gloſſæ, *moretum*, τρίμμα, quod ἀπὸ τοῦ τρίβειν, id eſt, conterere. Aliæ, *intritum*, ἐμβροχὴ, quod ἀπὸ τοῦ βρέχειν, id eſt, madefacere. Ergo ἐμβροχὴν, & moretum & intritum unius facio ſignificatus. Sed quod Galatis ἔμβρεκτον, Gr. ἐμβροχὴ : quæ vox pure reſpondet Latinis *perfuſio.* hæc in moreto conficiendo neceſſaria. Erat enim ex oleo & aceto, quod in alia

In Dominæ menſis? an ſua cauſſa ſubeſt?
Lacte mero veteres uſi memorantur, & herbis;
Sponte ſuâ ſi quas terra ferebat, ait.
Candidus eliſæ miſcetur caſeus herbæ;
Cognoſcat priſcos ut Dea priſca cibos.
POſtera cum cælo motis Pallantias aſtris
Fulſerit; & niveos Luna levârit equos;
Qui dicet, Quondam ſacrata eſt colle Quirini
Hæc Fortuna die Publica; verus erit.

Ter-

lia, apium, rutam, cotiandrum, bulbus, & caſeum infundebatut. *Neap.*

369. *Uſi narrantur.*] *Memorantur* meliotes. *Heinſ.*

371. *Elixa miſcetur caſeus herbæ.*] Imo *eliſæ* cum pri. Ambroſ. Petav. Zulich. Maz. aliiſque multis. atque ita in Apophoretis Adrianus Behotius. Varro lib. I. de R. R. cap. XLVII. *Ea ſumma integenda binis tabellis dextra & ſiniſtra deligatis, herbaque elidenda, & dum teneræ ſunt, vellendæ.* reddendum id verbum quoque Hotatio opinor l. III. Od. XXVI.

Quid mori ceſſas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te ſecuta elidere collum.

ubi nunc *lædere collum* circumfertur. Naſo Met. XI.

Atque onus infelix eliſa fauce pependit.

Lucanus libro II.

Hic laqueo fauces eliſaque guttura fregit. Idem.

372. *Cognoſcat primos cibos.*] Qualibus Saturni tempore veſci conſuevetunt.

373. *Poſtera cum cælo.*] Octavo Idus April. hoc eſt, ſexta die menſis; Erit feſtum publicæ Fortunæ: cujus templum à Cæſare conſectatum eſt in colle Quirinali, poſt Africanam victoriam, de Scipione, & tege Juba. *Pallantias.*] Pallantis ex Titanum genere filia. *Motis aſtris.*] Pulſis ſyderibus, quæ adventu majoris luminis obſcurantur. *Paul. Primos cibos.*] Caſeus certe ex antiquiſſimis eſt. Athenæus lib. 4. *Neapol.*

374. *Luna levarit equos.*] *Lavarit* ſex ſcripti. quomodo Paſſeratius etiam ad Propertium. ſed fruſtra. ut jam monui ad Claudianum. *tollere* dixit lib. V. de Aurorâ,

In matutinis lampada tollit equis.

Heinſ.

375. *Sacrata eſt colle Quirini.*] *Valle* multi ex melioribus. male: Vetus Kalendarium, FORTUN. PUBLIC. PR. IN COLL. Feſtus Rufus de Regionibus Urbis, *Ædes Fortunæ Publicæ in colle.* Cæterum opinor legendum *colle Quirino*, ut Metam. XIV.

—— lucum pete, colle Quirino
Qui viret.

ita enim meliores libri. Horat. lib. II. Ep. II.

—— cubat hic in colle Quirino.

ſic & ibi ſcripſerim libens. vetuſta exemplaria apud eundem lib. I. Od. II. *populo Quirino*, apud noſtrum ſupra l. II. & III. *collis Eſquilius* & *Eſquilius mons. Caprea palus, penetralia Collatina, Carmens porta*, & ſimilia. *Idem.*

376. *Hac Fortuna die publica.*] Duo ſunt templa in Faſtis Ovidianis Fortunæ Publicæ dedicata, unum hic Nonis Aprilis, alterum 8. Kalendas Junias. Unum veto Romæ fuit à Latinis Græciſque (τύχην δημοσίαν hi nuncuparunt) ſic dictum in monte Quirinali. Merito etgo argutantut multa interpretes, ſed nemo ſane eorum ſanæ mentis. in fragmento Kalendarii antiqui inſcriptio veterum pagina CXXXV. in quo, poſt notas illas, Q. R. C. F. id eſt, *Quando Rex comitiavit fas*, qui dies eſt 9. Kalendas

Tertia lux (memini) Ludis erat. at mihi quidam
Spectanti senior, contiguusque loco,
Hæc, ait, illa dies, Libycis quâ Cæsar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Jubæ.
Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse Tribunus
Glorior. officio præfuit ille meo.
Hanc ego militiâ sedem, tu pace parasti,
Inter bis quinos usus honore Viros.
Plura locuturi subito seducimur imbre.
Pendula cœlestes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
Ensifer Orion æquore mersus erit.

Pro-

lendas Junias, statim sequebantur hæ, FORTUN. PUBLIC. PR. IN COLL. hoc est, *Fortuna Publica primigenia in colle.* Sequitur ergo, quod versus mense Majo loquatur de Fortunâ Primigeniâ; quæ etiam, ut vides, *Publica* dicta; mense vero Aprili de eâ quæ tantum Publica cognominata. utraque templum habuit in colle Quirinali.

377. *Tertia lux (memini) ludis erit.*] *Erat* Ursin. pri. Ambros. multique alii. unus *eat.* Mazar. & Zulich. ac octo aut novem præterea, *Tertia lux memini ludis erat. at mihi quidam*, optime. quomodo & Gruterus in schedis suis conjecerat. mox pro *contiguus* plerique veteres *continuus.* Heins. *Tertia lux, memini.*] Hoc est, tertiâ post Nonas, quæ 6. Idus Aprilis, ludi fiebant: idque etiam monet vetus Kalendarium. Dubium, an hoc fecerint Romani in Julianæ victoriæ æviternam memoriam, sitque ludus aliquis continuatus ex tot quos tunc edidit summus ille Princeps. *Hac mihi quidam.*] Malo, *quondam*, ut inest M. SS. Scribebat in exsilio. *Neap.*

379. *Hac, ait, illa dies.*] Habes diem: annus vero fuit. DCCVII. ab V. C. triumphus Cæsaris IV. *Neapol.*

381. *Dux mihi Cæsar erat.*] Eo tempore ergo sub Cæsare militabam. *Meruisse Tribunus.*] *Tribunal* Mazar. Zulich. Voss. & tres alii. ut stipendium sit militare Tribunal. sed nil mutandum censeo. *Heins.*

382. *Glorior meruisse.*] Ad gloriam mihi ascribo sub Cæsare militasse. *Præfuit officiis meis.*] Quia ille imperator, & ego sub eo tribunus.

383. *Inter bis quinos.*] Ergo juxta Tribunum sedit Ovidius; non quia ex equestri familiâ, sed quia Decemvir. Hoc munus exercuit noster pauculos annos, opinor, antequam Urbe discederet, & ad hunc magistratum pertinebat Centumviros congregare, ad judicia reorum peragenda: cui rei initium ex Augusti institutione.

385. *Subducimur imbre.*] *Seducimur* Arond. & septem alii, cum Mazar. Zulich. & Erfurtano. hoc est, separamur. bene. Quomodo Ep. Leandri,

Seducit terras hac brevis unda duas.

mox *Ensiger Orion* meliores pro *Ensifer.* quomodo etiam lib. 11. Att.

—— comesque Boota
Ensiger Orion aspiciendus erit.

Heins. *Subito subducimur imbre.*] Eodem met die. Plinius lib. 18. cap. 26. *Cæsari VI. Idus significatur imber Libra occasu.* Neapol.

387. *Ante tamen quam summa dies.*] Erit Orionis occasus heliacus. Sed heus quam mensis dices hanc ultimam spectaculorum? Kalendarium Constantini Magni ludos Megalesiacos terminat

4. Idus:

PRoxima victricem cum Romam inſpexerit Eos,
    Et dederit Phœbo ſtella fugata locum;
Circus erit pompâ celeber numeroque Deorum:
    primaque ventoſis palma petetur equis.
Hi Cereris Ludi: non eſt opus indice cauſſa.
    Sponte Deæ munus promeritumque patent.
Meſſis erant primis virides mortalibus herbæ;
    Quas tellus nullo ſollicitante dabat.
Et modo carpebant vivaci ceſpite gramen;
    Nunc epulæ tenerâ fronde cacumen erant.
Poſtmodo glans nata eſt. bene erat jam glande repertâ:
Dura-

4. Idus: nam 3. Idus facit natalem Severi. *Neapol.*

389. *Proxima victricem.*] Quinto Idus April. hoc eſt, nono die menſis, ludi fiunt ad honorem Cereris in Circo maximo. primum tamen fiunt Equiria. *Proxima victricem.*] Pridie Idus Apriles erant Cerealia: quæ non ex Feſtis antiquis Urbis. *Neap.*

391. *Circus.*] Maximus, ſcil. quem Tarquinius Priſcus extruxit inter Aventinum & Palatium. *Et numero deorum.*] Quaſi multis deorum imaginibus. *P. Pompa celeber.*] Expreſſim de hac Cereali M. Varro de R. R. *Pompa.*] Dii Romæ quotannis Circenſium diebus ſolenni pompa in carpentis traducebantur: idque proprie pompam vocari affirmat Lipſ. lib. 2. Antiqu. Sic Prudent. de Veſta: *Fertur per medias ut publica pompa plateas, Pilento inſidens molli.* *θεία πομπή.* Herod. 3. Et noſter Amor. 3. *Ore favent populi tum, cum venit aurea pompa —— Iſa ſacerdotes ſubſequiturque ſuas.*

392. *Palma petetur equis.*] Ludi conſtabant ex pluribus equitum curſibus, teſte Tacito. Prodigii loco olim habitum, pro hiſce gladiatorios exhibitos. Vide dionem lib. 47. anno DCCXII. *N.*

393. *Hinc Cereris ludi.*] *Hic* Urſin. & tres alii. Lege *Hi Cereris ludi.* pro *indice cauſa* præſtantiores omnes *indice cauſſa.* & bene. ſic ſupra,

Index lætitiæ fertur ad aſtra ſonus.

& apud Lucretium lib. II. *indice mente.* apud Livium lib. VII. *clamor omnium aſſenſus index.* & lib. XXIII. *clamor favoris index.* lib. XXXVI. *clamor capti oppidi index.* Plinius lib. VIII. cap. XVI. *Leonum animi index cauda, ſicut & equorum aures.* Pont. IV. Eleg. XIII.

Unde ſalueris, color hic tibi protinus index.

Met. IX.

Eſſe quidem læſi poterat tibi pectoris index
Et color & macies.

Rutilius Itinerario,

Index ſemiruti porta vetuſta ſoli.

Avienus Phænom.

—— vero ſollers mox indice diſcat.

ſic &

Index cura Deûm

Statio Epicedio in Patrem. *Heinſ.* *Hinc Cereris ludi.*] Hoc eſt à duodecima menſis die incipiunt Cereales. *Neapol.*

395. *Panis erant primis.*] *Meſſis erat* Zulich. & Mazar. à manu prima. Patavinus quoque unus melioris notæ *Meſſis erant.* probe. meſſem pro pane ponit. ſuperiori verſu *patent* pro *patet* unus Mediceus. & id placet. *Heinſ.*

397. *Vivax è ceſpite gramen.*] *Vivacê ceſpite* Urſin. Nauger. & alii nonnulli. *vivo de ceſpite* Bononienſis. *Idem.*

399. *Poſtmodo glans nata eſt.*] *Orta eſt* quatuor libri. *Idem.*

401. *Prima*

Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homini ad meliora alimenta vocato
  Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum præbere coëgit :
  Tum primum soles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio : chalybeïa massa latebat.
  Heu quam perpetuo debuit illa tegi!
Pace Ceres læta est. at vos optate, coloni,
  Perpetuam Pacem, perpetuumque Ducem.
Farra Deæ, micæque licet salientis honorem
  Detis, & in veteres thurea grana focos.
Et, si thura aberunt, unctas accendite tædas.
  Parva bonæ Cereri, sint modo casta, placent.
A bove succincti cultros removete ministri.

Bos

401. *Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato.*] Versus paulo durior. *homini* Mazar. Zulichem. Voss. pri. Ambros. & tres alii. τὸ *alimenta* abest à tribus. Forte,

Prima Ceres hominum victu ad meliora vocato. Idem.

405. *Chalybis jam massa placebat.*] *Chalybe jam* Petav. *chalybeia.* Nauger. bene. Sed nondum sanatus est locus. Ursin. Mazar. Zulich. unus Vatic. & unus Patav. *chalybeia massa latebat.* optime. quo & alludunt prim. Ambros. & Læti, in quibus, *chalybeaque massa latebat. latebat* etiam in Erfurtano aliisque nonnullis. *Idem.*

406. *Heu heu perpetuo.*] Alii *Heu* vel *Eheu.* At Læti Codex, pri. Bonon. & tres alii, *Heu quam perpetuo.* ut in Amoribus,

Heu quam, quod studeas ponere, ferre grave est!

Trist. III. El. IV.

Heu quam vicina est ultima terra mihi!

Idem.

407. *Et vos orate coloni Perpetuam pacem pacificumque ducem.*] *Optate* meliores. bene. deinde *at vos* Arondel. Vossii, & tres alii. etiam rectius. Mazar. Zulich. & multi alii *perpetuumque ducem.* quod & in suis invenerat Naugerius lib. I.

Jane, face, æternos pacem pacisque sequestrem,
Neve suum præsta deserat auctor opus.

& eodem libro,

Utque domus, quæ præstat eam, cum Pace perennet,
Ad pia propensos vota rogate Deos.

& de Vesta lib. III.

Quos sancta fovet ille manu bene vivitis ignes.
Vivite inextincti flammaque duxque, precor. Idem.

409. *Farra licet.*] Ceres non exigit opulentum sacrificium, sed farre & sale contenta est, & thure, & succensis tædis. *Honorem micaque salientis.*] Micæ salis.

411. *Accendite tædas unctas.*] In ludis enim Cereris tædæ accensæ feruntur, quod raptam filiam accensa quæsierit.

412. *Sint modo casta.*] Modo pia & casta mente offerantur.

413. *O ministri succincti.*] Vos qui succincta veste sacra ministratis. qui mos succingendi à Gabinis emanavit. *Paul.* *Cultros removete.*] Antiquissima lex fuit inter primævos Italiæ populos, quâ pari pœnâ homicida & bovicida

 damna-

Bos aret: ignavam ſacrificate ſuem.
Apta jugo cervix non eſt ferienda ſecuri.
Vivat, & in durâ ſæpe laboret humo.
Exigit ipſe locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognoſces: pauca docendus eris.
Terra tribus ſcopulis vaſtum procurrit in æquor
Trinacris; à poſitu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri. multas ibi poſſidet urbes;
In quibus eſt culto fertilis Henna ſolo.
Frigida cœleſtum matres Arethuſa vocarat.
Venerat ad ſacras & Dea flava dapes.
Filia, conſuetis ut erat comitata puellis,
Errabat nudo per ſua prata pede.
Valle ſub umbroſa locus eſt, adſpergine multâ
Uvidus ex alto deſilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
Picta-

damnabatur: ratio apud Ælianum Ποικίλης lib. 5.

414. *Ignavam ſacrificate ſuem.*] *Ignavum* pri. Med. pr. Farneſ. Gottorph. & multi alii. *Heinſius.* *Ignavam ſacrificate ſuem.*] Forſan ad illud Platonis Comici adluſit ἐν ταῖς Ε᾿ορταῖς τῷ δράματι: quem dixiſſe refert Clemens Alexandrinus Stromatωn l. 7. non oportere nos ex omni quadrupede occidere quam ſuem: nam & caro habetur in deliciis, & nihil ex porco redit præter ſetas, grunnitum, & lutum. *Neap.*

418. *Plura recognoſces.*] Malim *recognoſcis.* mox pro *ea poſſidet*, Zulich. & alter Ambroſ. *ibi.* Heinſius.

420. *Adepta nomen Trinacris à poſitu loci.*] Quæ à ſitu & forma triangulari Trinacris eſt appellata. *Paul.* *Grata domus Cereri.*] Imo non habuit Diva gratiorem, tum ob frumentationem, tum ob cultum. de illius religione mira Cicero Verrinâ 4. Et poſt ſubdit, fanum illud habuiſſe bina Cereris ſimulacra, unum marmoreum, alterum æreum modicum cum facibus, ſed excellens & perantiquum. Si templi auctorem quæris, is Gelon fuit Syracuſanus; Diodorus Siculus lib. 11.

422. *Culto ſolo.*] Meo veteri eſt, *celſo*, ex ſitu, qui arduus & acclivis. *Neapol.* *Eſt Enna.*] Enna quæ feracem habet agrum. quod oppidum eſt in media fere inſula. *Enna.*] *Henna* meliores tam hic, quam infra. de quo ad Claudianum Raptu Proſerpinæ. *Heinſ.*

423. *Frigida, &c.*] Nympha Syracuſii fontis, quam Arethuſam vocant, deas ad convivium vocarat. Acceſſerat & Ceres. quod ideo fictum eſſe à poëtis conſtat, ut occaſio daretur amanti rapiendæ virginis, abſente cuſtodia matris. *Frigida.*] Ob aquæ frigiditatem.

427. *Locus eſt.*] Vaſta illa ſpecus celebris hoc raptu apud veteres, & ſoli fertilitate. *Neapol.*

429. *Tot fuerant illic.*] Urſini liber *florent.* quod placeret, niſi *flore* ſequeretur. Scribo *Tot vernant illic*, & ſequenti verſu *flore renidet humus*, pro *nitebat*, Nam unus Patavinus melioris notæ, *ridebat*, alius *virebat.* Exaratum fuerat *flore nidet* aut *nitet* pro *renidet.* & *verant* pro *vernant* ſuperiori verſu. hinc natus error,

Pictaque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit; Comites accedite, dixit;
Et mecum vestros flore replete sinus.
Præda puellares animos prolectat inanis,
Et non sentitur sedulitate labor.
Hæc implet lento calathos è vimine textos:
Hæc gremium, laxos degravat illa sinus.
Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ:

Illa

error. *verna rosa* Fast. ℣. 192. *vernantia lilia* Columella,

Cum Cereris proles vestris intenta choreis
Æquoris Hennai vernantia lilia carpsit.

sic Met. xv.

—— florumque coloribus almus
Ridet ager.

ita enim vetusti codices. ubi plura. apposite Prudentius περὶ ςεφάν. Hymno S. S. Petri & Pauli Apostolorum,

Sic prata vernis floribus renitent.

Heins.

432. *Plenos flore referte sinus.*] *Vestros referte* multi ex scriptis. *vestros replete* alii nonnulli. bene. *Idem.*

433. *Animos oblectat inanis.*] Alii *delectat* ex melioribus. Sed vere Petav. & Ursin. *prolectat.* quo spectant etiam primus Med. & Politiani excerpta cum quatuot aliis, qui *projectat* agnoscunt. sic *prolicere* de quo dixi Art. Am. lib. II. ℣. 718. Prudentius Amartig.

Astalia, quas nullus amor prolectat edendi.

Ausonius Ep. XIV. *editionis aliena prolectat audaciam.* Cyprianus sub finem ep. I. *prolectet aures religiosa mulcedo.* Apulejus Met. XI. *Canora etiam avicula prolectante verno vapore concentus suaves adsonant.* Usus etiam est eo verbo Cicero, ut & Ammianus Marcellinus. sic & *electare* Plautus dixir. & *allectare* Cicero Catone. *inlectare* Val. Flaccus libro IV.

Haud procul inlectans Argum, languentia cantu
Lumina cuncta notat.

sic scribo. *insectans* perperam vulgo. de Mercurio Argum cantibus demulcente est sermo. hinc & *illex cantus. prolicere* restituimus apud nostrum libro II. Artis, ℣. 718. ubi adeantur notæ. *Idem.*

434. *Et non sentitur sedulitate labor.*] Alibi dicit, *Studio fallente, minuente laborem.*

435. *Calathos è vimine nexos.*] *Textos* Voss. pri. Ambros. Zulich. Mazar. Læti, prim. Farnes. & multi alii, quod sequor. Claudianus lib. II. Rapt.

—— nunc vimine texto
Ridentes calathos spoliis agrestibus implet.

Martial. lib. IX. Ep. LXXIV.

Clausa mihi texto cum prandia vimine mittas.

Nemesianus Eclog. II. de lusciniâ,

Quæ licet interdum contexto vimine clausa.

Virgil.

Seu lento fuerint alvearia vimine texta.

Statius Theb. I.

Gramineos dedit herba toros & vimine querno
Texta domus.

sic passim veteres. noster lib. VI.

Et paries lento vimine textus erat.

Heins.

437. *Illa legit calthas.*] Caltham Glossæ exponunt βούφθαλμον. At Plinius hanc à buphthalmo, & bene, discriminat: nam licet sint flores fere colore similes, non tamen iidem. Caltham ille facit violæ marinæ concolorem, sed amplioribus foliis. *Neap.*

 440. *Pars*

Illa papavereas ſubſecat ungue comas.
Has, Hyacinthe, tenes: illas, Amarante, moraris :
Pars thyma, pars caſiam, pars meliloton amant.
Plurima lecta roſa eſt; & ſunt ſine nomine flores.
Ipſa crocos tenues, liliaque alba legit.
Carpendi ſtudio paulatim longius itur :
Et dominam caſu nulla ſecuta comes.
Hanc videt, & viſam patruus velociter aufert;
Regnaque cæruleis in ſua portat equis.
Illa quidem clamabat, Iö, cariſſima mater,
Auferor. ipſa ſuos abſciderat que ſinus.
Panditur interea Diti via : jamque diurnum
Lumen inaſſueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis cumulatis flore caniſtris :
Perſephone, clamant, ad tua dona veni.
Ut clamata ſilet, montes ululatibus implent;

Et

440. *Pars thyma, pars rorem, pars meliloton amant.*] *Pars caſiam* bene optimus Urſini liber & Naugerianus. tres alii *parſque roſas.* multi *pars rores.* Strozzæ codex *pars crorem.* alius *pars violas.* Virgil.

Tum caſiâ atque aliis intexens ſuavibus herbis.

In Ciri,

Narciſſum caſiamque herbas incendit olentes.

Elegia in obitum Mæcenatis,

Hic tibi corycium, caſias hic donat olentes.

cum nardo conjunxit noſter Met. xv. De caſiâ vide Plinium. *Heinſ.*

441. *Sunt & ſine nomine flores.*] *Et ſunt* ſcripti potiores. Puto ſcribendum.

Plurima lecta roſa eſt, lecti ſine nomine flores. Idem.

442. *Liliaque alba legit.*] Claudianus in raptu de eâdem:

Et aut violas aut candida lilia carpit.

Neapol.

445. *Patruus.*] Pluto : nam frater Jovis & Cereris.

448. *Abſciderat que ſinus.*] *Exſciderat que* multi veterum. Virgil. lib. v.

Tum pius Æneas humeris exſcindere veſtes
Auxilioque vocare deos.

ita vetuſtiſſimus Mediceus. *Heinſ.*

449. *Diti.*] Patefacta eſt Plutoni via: hoc eſt, antrum illud apertum, per quod ad inferos deſcendebatur. *Namque diurnum.*] Lege *jamque* cum uno meo. *Heinſ.*

451. *At chorus æqualis.*] Facit Proſerpinæ comites ejuſdem fere ætatis. *Neap.* *Cumulata flore miniſtra.*] *Cumulatis caniſtris*, primæ editiones, codex Naugerii, & ex noſtris quatuor. bene. Corippus,

Qualia fæcundi convectant munera campi
Agricolæ, cum prata virent, pleniſque caniſtris
Lilia cana ferunt.

Noſter lib. II.

Stat puer, & manibus lata caniſtra tenet.

utitur eadem voce Met. II. & VIII. etiam Virgilius, Statius, alii. calathos vocavit ſupra. & lib. VI. ubi Flora,

Inque leves calathos munera noſtra ferunt. Heinſ.

452. *Ad tua dona veni.*] Venuſte pri. Ambroſ.

Et feriunt mœstæ pectora nuda manus.
Attonita est plangore Ceres; modo venerat Hennam:
  Nec mora, Me miseram, filia, dixit, ubi es?
Mentis inops rapitur. quales audire solemus
  Threïcias passis Mænadas ire comis.
Ut vitulo mugit sua mater ab ubere rapto,
  Et quærit fœtus per nemus omne suos;
Sic Dea, nec retinet gemitus, & concita cursu
  Fertur; & è campis incipit, Henna, tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantæ,
  Et pressam noto pondere vidit humum.
Forsitan illa dies errori summa fuisset,
  Si non turbassent signa reperta sues.
Jamque Leontinos Amenanaque flumina cursu
  Præterit, & ripas, herbifer Aci, tuas:
Præterit & Cyanen, & fontem lenis Anapi;

Et

Ambros. *ad tua vota.* hoc est, ad tua gaudia. sequenti versu lege cum melioribus *Ut clamata silet.* vulgo perperam *Et.* Idem.

454. *Feriunt mœsta pectora nuda manu.*] *Mœsta* Ursin. Nauger. & unus Patav. lege *mœsta manus.* repetit hunc versum Trist. lib. I. Eleg. III. Vide Notas lib. II. vs. 100. supra,

Et feriunt molles taurea terga manus.

Idem.

456. *Filia, clamat, ubi es? Dixit* præstantiores. *Idem.*

457. *Ut quas audire solemus.*] *Quales audire* iidem, & *passis comis* pro *fusis* sequenti versu. de quo ad lib. I. vs. 646. *Idem.*

458. *Mænadas ire comis.*] Dionysianas illas: quibus nomen hoc ab insaniâ, *Neapol.*

460. *Et quærit fœtus.*] *Quæritur* unus Vatican. ut Rem. Am.

Et queritur vitulum mater abesse suum.

Heins.

465. *Erroris summa fuisset.*] *Errori* elegantius Zulichemianus. Nauger. *errorum.* Idem.

466. *Non turbassent.*] Rostro terram evertendo. *Signa reperta.*] Ipsa vestigia.

467. *Leontinos.*] Qui fuere in Sicilia, inter Lilybæum, & Peloridem mediterranei, prope Centuripinos. *Anisena.*] Plinio teste. Anises in Sicilia fluvius est. *Anisenaque flumina cursu.*] *Amenenaque* Petav. *Amenaque* Zulich. Mazar. & multi alii. quidam *Antenaque*, vel *Amasenaque.* & similia. Sed *Amenanaque* tam hic, quam lib. XV. Met. scribendum esse ex Strabone primus monuit Fulvius Ursinus, & post illum, in Siciliâ Philippus Cluverius. Ursino eam emendationem Ciofanus sublegit. Neque aliter Muretus in codice suo castigarat, adscripto insuper Strabonis loco. pri. Ambros. *Armenaque.* Malim etiam *cursim*, quia *cursu* paulo ante præcessit. *Heins.*

469. *Et præterit Cyanen.*] Cyane fons est in agro Syracusano. *Et præterit fontes lenis Anapi.*] Leni fluxu labentis. Anapus Cyanæ commiscetur.

 470. *Gela*

Et, te vorticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygien, Megareâque, Pantagienque,
  Quaque Simetheâs accipit æquor aquas,
Antraque Cyclopum positis exusta caminis,
  Quique locus curvæ nomina falcis habet:
Himeraque, & Didymen, Acragantaque, Tauromenonque;
  Sacrorumque Melan pascua læta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapsonque & Heloria tempe;
  Quaque patet Zephyro semper apertus Eryx.

Jam-

470. *Gela non adeunde.*] Quasi qui facile pertransiri non potes. *Vorticibus.*] Propter aquas vorticosas. Nam Gelas fluvius magnus prope Camerinam.

471. *Ortygiam.*] *Ortygien* meliores. sic & in Metamorphosi. *Heins. Ortygiam.*] Insulam ante Syracusas. *Et liquerat Megarea.*] Hoc est, Megaram ipsam in Sicilia, cujus Strabo meminit. *Et Pantagiam.*] Qui fluvius est prope Megaram. *Paul.*

472. *Simetheas.*] Catoni risum excuteret Bersmannus cum sua nota, *Simethos insula*; cum *Σίμαιθος* sit flumen prope Catanam, & Cyclopum scopulos: accolæ dicunt, *la Faretta.* Neapol.

474. *Nomina falcis.*] Licet hæc nescias: de Messanâ an Drepano intelligas: nam utraque habet à falce nomen, ex chorographiâ tamen, & ex eo quod multo post nominet Erycem, ad cujus pedes sita civitas Drepanitana, Messanam præfatis verbis describi non ambigo. *Neapol.*

475. *Himera.*] Est oppidum inter Pelorum ac Lilybæum, quod Zanclæi condiderunt. Himera quoque nomen est fluvii ejus insulæ non incelebris. *Didymen.*] Ex insulis Lipareorum, quas & Æolias dicimus, Siciliæ adjacentibus, una est. *Agrigentaque.*] Veteres *Arcacantaque* aut *Agragantaque.* Lege *Arcagantaque.* ὁ Ἀκράγας Græcis, Latinis *Agrigentum.* Gratius *Cantatus Grajis Acragas.* Virgilius lib. III. ubi Siciliam describit,

Arduus inde Acragas ostentat maxima longe
Mœnia.

ubi Mediceus veterrimus *Agragans.* & sic plerique omnes, nisi quod in uno vetustissimo Vaticano *Acragas. Acragantinus Empedocles* apud Lucretium l. I. Ακραγαντῖνος. nam *Agragantinus* tres vetustissimi codices, quos inspexi, non *Agrigentinus.* & sic apud Plinium lib. xxxv. cap. xv. etiam apud Silium scribunt antiqua exemplaria. pro *Tauromenonque* unus Patavinus *Tauromenenque.* recte. atque ita apud veterem poëtam Græcum nescio quem legisse me sum certus. locus tamen nunc non succurrit. Ταυρομένια Straboni est. aliis Ταυρομένιον. *Melan* etiam pro *Melam* meliores paulo post, quomodo & *Camerinan* mox dicet. *Sacrorum* etiam *boum* non *sacrarum* aliquot scripti. *Heinsius.*

477. *Camerinam.*] Oppidum prope Gelam fluvium. *Et Thapsum.*] Quæ parva est insula juxta Syracusas, par pœne fluctui. *Heloria.*] Græci: Ἔλωρος, πόλις Σικελίας, ἀπὸ Ἐλώρου ποταμοῦ. *Neap.*

478. *Quaque jacet Zephyro.*] *Patet* meliores. & recte. Rutilius Itinerario,

Inque omnes ventos littora nuda patent.

Rufus Festus Orâ Maritimâ,

Patanion autem est insula ad Zephyrum jacet
Patulusque portus.

ubi

Jamque Peloriaden, Lilybêaque, jamque Pachynon
　Lustrarat, terræ cornua prima suæ.
Quacunque ingreditur, miseris loca cuncta querelis
　Implet. ut amissum cum gemit ales Ityn.
Perque vices modo, Persephone, modo, Filia, clamat.
　Clamat, & alternis nomen utrumque ciet.
Sed neque Persephone Cererem, neque filia matrem
　Audit; & alternis nomen utrumque perit.
Unaque, pastorem vidisset an arva colentem,
　Vox erat, Hac gressus ecqua puella tulit?
Jam color unus inest rebus; tenebrisque teguntur
　Omnia: jam vigiles conticuere canes.
Alta jacet vasti super ora Typhoëos Ætne,
　Cujus anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
　Hinc Cereris sacris nunc quoque tæda datur.
Est specus exesi structurâ pumicis asper;
　Non homini regio, non adeunda feræ:
Quo simul ac venit, frænatos curribus angues
　Jungit, & æquoreas sicca pererrat aquas.

Effu-

ubi male legitur, *ad se fumum latet.* Heins. *Semper apertus Eryx.*] Hic mons Siciliæ dictus est ab Eryce Veneris & Butæ filio, qui ab Hercule cæsus dicitur. Imminet autem Eryx mari ea parte, quæ ad Italiam spectat, inter Drepanum & Panormum: In ejus vertice planicies est, ubi fuit Erycinæ Veneris templum, omnium Siciliæ templorum ornatissimum.

479. *Jamque lustrarat.*] Circuierat. *Peloriadem,*] Arcem Pelori. *Et Lilybæa.*] Lilybæum, seu Lilybæi montis juga. *Pachynum.*] Promontorium.

480. *Terræ cornua prima suæ.*] Ingeniosissimo Jano Vlitio videbatur legendum *cornua trina.* ut ad etymon Trinacriæ alludat. nec dissentio. vide Notas Met. XIII. vs. 724. *Heins. Prima cornua.*] Promontoria. in tribus Siciliæ angulis, Pelorus ad septentrionem, Pachynus ad ortum, Lilybæus ad austrum.

482. *Ut cum ales gemit Ityn amissum.*] Ut Tereus in upupam conversus gemit filium Ityn nomine, jam in avem quoque conversum. Vide Metam.

484. *Utrumque nomen.*] Et Persephones & filiæ.

489. *Jam color unus inest rebus.*] *Cum rebus nox abstulit atra colorem.* Virg. cui contrarium: —— *rebus jam luce retectis.*

491. *Typhoëos Ætna.*] *Ætne* meliores. sic sæpe alibi. *Heinsius.*

496. *Non homini facilis.*] *Regio* Ursin. Voss. pr. Ambros. Læti, Mazar zulich. Nauger. & multi alii. & sequenti versu meliores magna ex parte *Quo simul advenit* pro *simul ac venit.* tamen lib. II.

Qua simul ac tetigit Juturnæ stagna sororis.

Idem.

498. *Junxit.*] Meliores *Jungit.* *Id.*

499. Effu-

Effugit & Syrtes, & te, Zanclæa Charybdi;
  Et vos, Nisæi naufraga monstra canes;
Hadriacumque patens latè, bimaremque corinhon.
  Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hic primum sedit gelido mœstissima saxo.
  Illud Cecropidæ nunc quoque triste vocant.
Sub Jove duravit multis immota diebus,
  Et Lunæ patiens, & pluvialis aquæ.
Fors sua cuique loco est. quo nunc Cerealis Eleusin,
  Dicitur hoc Celei rura fuisse senis.
Ille domum glandes excussaque mora rubetis
  Portat, & arsuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat rupe capellas;

Et

499. *Effugit ad Syrtes.*] *Et Syrtes* iidem. Lege etiam *Charybdi* ex uno Mediceo pro *Charybdis.* Idem.

500. *Nisei canes.*] Male alii *Scyllæi*, & *Phorcei* unus Ambros. de quo ad Sabini Epist. I. est dictum. pro *naufraga monstra* quidam *turba* ex melioribus. *Idem.*

501. *Bimaremque Corinthum.*] *Corinthon* alii. *Idem.*

502. *Sic venit.*] Ceres. *In portus tuos.*] Nam exeuntibus Peloponneso per Isthmum, statim occurrit Attica.

504. *Nunc quoque triste vocant.*] Maternâ linguâ Α᾽γέλαστον πέτραν. Vide Aristophanis Scholiastem. Et Hesychium in Α᾽γέλαστος. Hoc saxum fuit prope puteum Καλλίχορον dictum: ibi primum aliquid in honorem Cereris celebratum. *Neap.*

507. *Qui nunc Cerealis Eleusis Dicitur, hic Celei rura fuere senis.*] *Eleusin* meliores. de quo ad Epist. IV. deinde, *quo nunc* Ursin. & unus Patav. *quod* Petav. & tres alii. & sequenti versu *hoc.* Ursin. & unus Patav. *hac fuisse.* alius *hoc fuisse.* Lege, *quo nunc Cerealis Eleusin, Dicitur hoc Celei rura fuisse senis.* nempe loco. *Dicitur* pro dicuntur. sic Commodianus in Instructionibus de Jove,

Dicitur & fulmen Cyclopas illi fecisse.

Fragmentum vetus de nominibus, quod Val. Maximo attexitur. *Fertur enim Cajam Cæciliam Tarquinii Prisci uxorem optimam lanificam fuisse.* Heins.

508. *Hac Celei rura fuere senis.*] Videtur adsignificare, post Cereris adventum Eleusim conditam, & in loco ubi erant Celei rura. Quod immanis anachronismus, sive τὴν ἁρπάγην conferas in tempora Lyncei cum Eusebio, quod & indicat Tatianus Assyrius in Oratione contra Græcos: sive certius, ad Thesei seculum; cum Eleusis in Atticâ condita cccc. & aliquot annis antea ab Ogyge. Hunc facit urbis auctorem Africanus ἐν τρίτῃ Χρονογραφιῶν.

509. *Excussaque mora Rubetis.*] Mora etiam dicuntur quæ rubi ferunt. *N. Et mora excussa rubetis.*] Mora agrestia, à rubis excerpta aut decussa.

511. *Redigebat monte capellas.*] *Rupe* Ursin. & unus Patav. bene. sic Remed. Amor.

Ecce petunt rupes præruptaque saxa capella

Pont. lib. I. Eleg. IX.

Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
Ipse velim baculo pascere nixus oves.

Virgil. Eclog. I.

Ite

Et tener in cunis filius æger erat.
Mater, ait virgo, (mota eſt Dea nomine matris)
Quid facis in ſolis incomitata jugis?
Reſtitit & ſenior, quamvis onus urget: & orat
Tecta ſuæ ſubeat quantulacunque caſæ.
Illa negat: ſimularat anum, mitrâque capillos
Preſſerat. inſtanti talia dicta refert:
Soſpes eas, ſemperque parens: mihi filia rapta eſt.
Heu melior quanta ſors tua ſorte meâ!
Dixit: &, ut lacrymæ (neque enim lacrymare Deorum eſt)
Decidit in tepidos lucida gutta ſinus.
Flent pariter, molles animi virgoque ſenexque.
E quibus hæc juſti verba fuêre ſenis:
Sic tibi, quam raptam quereris, ſit filia ſoſpes:
Surge: nec exiguæ deſpice tecta caſæ.
Cui Dea, Duc, inquit: ſciſti, qua cogere poſſes.
Seque

Ite mea felix quondam pecus, ite capellæ.
Non ego vos poſthac viridi projectus in antro
Dumosâ pendere procul de rupe videbo.

Martial. lib. XIII.

Pendentem ſummâ capream de rupe videbis,
Caſuram ſperes. deſpicit illa canes.

Avienus Fab. XXVI.

Viderat excelſa paſcentem rupe capellam,
Cominus eſuriens cum leo ferret iter.

Heinſius.

514. *In ſolis locis.*] *Jugis* Voſſ. & novem aut decem alii. *Idem.*

515. *Perſtitit & ſenior.*] *Reſtitit* Zulich. Mazar. pri. Ambroſ. Arondel. & alii nonnulli. etiam rectius. *Idem.*

517. *Et preſſerat capillos mitra.*] Ferebat in capite mitram, more gentis Phrygiæ & Mæoniæ.

522. *Decidit in ſinus.*] *Sinum lacrymis implevit obortis.* Virg. 4. Æneid. Quod ex Homer. Iliad. 9. ℣ſ. 566. —— *δεύοντο δὲ δάκρυσι κόλποι.* *Et lucida gutta*] Emicuit ex oculis gutta in ipſos oculorum ſinus, ad lacrymæ ſimilitudinem. *Lucida gutta.*] *Lucida* pri. Ambroſ. *liquida* Medic. alius, *livida.* Heinſ.

523. *Flent pariter molles animis.*] *Molles animi* rectius Zulich. prim. Ambroſ. Læti, & tres alii. ſic *Felices animi* Faſt. I. *indociles animi* lib. II. *Idem.*

524. *Juſti ſenis.*] *Laſſi* Zulich. prim. Ambroſ. & duo alii. *Idem.*

525. *Sic tibi quam raptam quæris.*] *Quereris* Zulichem. Mazar. & multi alii. etiam probe. *Idem.*

527. *Cui Dea, ſic, inquit.*] *Duc, inquit,* Urſin. Nauger. Voſſ. Arond. Mazar. Zulich. & quatuor alii. ſic Triſt. III. Eleg. I. *Duc, age, namque ſequar.* Seneca Troad.

Duc, duc, Ulyſſe. nil moror. dominum ſequor. Idem.

Sciſti qua cogere poſſes.] Quaſi ſciſti uti ea oratione qua facile me ad obſequendum impelleres, cum ſoſpitem mihi filiam optaveris. *Neapol.*

128. Se-

Seque levat ſaxo, ſubſequiturque ſenem.
Dux comiti narrat, quam ſit ſibi filius æger;
Nec capiat ſomnos, invigiletque malis.
Illa ſoporiferum, parvos initura penates,
Colligit agreſti lene papaver humo.
Dum legit; oblito fertur geſtaſſe palato,
Longamque imprudens exſoluiſſe famem.
Quæ quia principio poſuit jejunia noctis;
Tempus habent Myſtæ ſidera viſa cibi.
Limen ut intravit, luctûs videt omnia plena.
Jam ſpes in puero nulla ſalutis erat.
Matre ſalutatâ (mater Metanira vocatur)
Tangere dignata eſt os puerile ſuo.
Pallor abit, ſubitaſque vident in corpore vires.
Tantus cæleſti venit ab ore vigor.

Tota

528. *Seque levat ſaxo.*] Surgit è triſti lapide. *Neap.*

529. *Dux.*] Ipſe Celeus ſenex. *Comiti.*] Cereri.

534. *Exſolmiſſe famem.*] Nam vires reficere non decreverat, niſi Proſerpinâ inventâ. At guſtati papaveris hanc cauſam rettulit Servius: *Cereale papaver; vel, quod eſt eſui, ſicut frumentum, vel, quo Ceres uſa eſt, ad oblivionem doloris.* *Tempus habent menſa ſidera viſa ſibi.*] Non ero nunc multus in annotandis diverſis codicum ſcripturis. Optime Zulich. Mazar. Voſſian. Læti, & ſex alii,

Tempus habent myſtæ ſidera viſa cibi.

multi alii *miſta ſibi.* proxime verum. Genuinam lectionem ex veſtigiis veterum librorum jam eſt odoratus doctiſſimus Gronovius Obſerva. lib. IV. c. XV. Myſtæ proprie ſacerdotes Cereris aut Epoptæ. ipſa ſacra μυςήρια per excellentiam dicta, aut ἐποπ]ικά. Noſter Epiſtola Phyllidis, *tædifera myſtica ſacra Deæ.* Heinſ.

535. *Poſuit jejunia.*] Hinc in Myſteriis Eleuſiniis illa: Ἐνήςευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίςης. *Neap.*

537. *Mater Menalina vocatur.*] *Menalia* Petav. & prim. Ambroſ. *Materna* Mazar. *Melanira* Urſin. & duo alii. Zulich. & unus Vatic. *Metania.* Scribe *Metanira.* Μέ]ανειρα eſt Nicandro in Theriacis, ejuſque Scholiaſtæ, Nonno Dionyſ. l. XXVII. & XLVII. cui ἀρχαίη dicitur κα]' ἐξοχὴν, ut & Nicandro. Μέ]άνειραν vocat etiam Apollodorus libro primo bis, Ariſtides in Eleuſinia Oratione, Athenagoras Legatione pro Chriſtianis, & Joannes Tzetzes in Heſiodum. Μεγάνειρα Pauſaniæ in Atticis, & Scholiaſtæ Nicandri Alexipharmacis mendoſe dicitur. Male etiam *Meganira* Diomedi Grammatico. apud auctorem Argumentorum in Fabulas Naſonianæ Met. lib. V. *Torrida ad caſam cujuſdam anus nomine Miſme, aut ut alii volunt, Megnira devenit.* Lege *Metanira*, Hephæſtionis Scholiaſtes, de Cerere, καὶ πλανωμένη παρεξενώθη τινὶ ὀνόμα]ι Κελεῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ νήρι. Scribe, καὶ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ Μετανείρῃ. Huſus nominis ſcortum etiam nobile fuit Athenis, cujus meminit Athenæus l. III. & lib. XIII. non ſemel, à Lyſia atque Iſocrate amatum. niſi diverſæ fuerunt & cognomines. *Heinſius.*

546. *Et*

Tota domus læta eſt. hoc eſt, materque paterque
Nataque: tres illi tota fuêre domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
Pomaque, & in teneris aurea mella favis.
Abſtinet alma Ceres, ſomnique papavera cauſſas
Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique ſilentia ſomni;
Triptolemum gremio ſuſtulit illa ſuo:
Terque manu permulſit eum: tria carmina dixit;
Carmina mortali non referenda ſono.
Inque foco pueri corpus vivente favilla
Obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur ſomno ſtultè pia mater: & amens,
Quid facis? exclamat: membraque ab igne rapit.
Cui Dea, Dum non es, dixit, ſcelerata fuiſti:
Irrita materno ſunt mea dona metu.
Iſte quidem mortalis erit: ſed primus arabit,
Et feret, & cultâ præmia tollet humo.
Dixit: & egrediens nubem trahit, inque dracones
Tranſit, & aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expoſitum, Piræaque tuta receſſu
Linquit, & in dextrum quæ jacet ora latus.

Hinc

546. *Et in ceris aurea mella fuis.*] *Teneris favis* Urſin. Zulichem. & duo alii. Forte *cereis favis*, de quo libro Metam. VII. ubi ſimiliter *creteis regionibus.* pro quo codices plerique *cretis.* Idem.

550. *Suſtulit illa ſuo.*] Apollodorus loco citato: *Celeo tum ex Melanirâ conjuge filius erat; hunc in ſinu ſuo abſumptum Ceres alebat, &c.* Neap.

554. *Et obruit.*] Involvit. *Onus humanum.*] Corpus quod hominis erat.

555. *Pia & amens.*] Pia, quo ad curam filii; amens, quia ſua imprudentia abſtulit divinitatem à filio, quam erat illi Ceres conceſſura.

559. *Sed primus arabit.*] Non deſunt, qui Oſyridi aratri inventionem tribuant, qui Buzygi; & his ſubſcribit Heſychius: erudite omnium Maro nomen hujus ſubticuit in principio Georgicon. *Neap.*

561. *Et tranſit in dracones.*] In currum, quem dracones agunt. *Inque dracones Tranſit.*] Forte *inde dracones ſcandit.* ſic contra Art. Am. lib. III.

—— cygnis deſcendere tempus,
Portarunt collo qui juga noſtra ſuo.

mox *aligero axe* meliores. *Heinſ.*

563. *Piræaque tuta receſſu.*] Πειραὲς, portus Athenienſium tutiſſimus, catenâ claudi ſolitus, & aliis accuratæ cuſtodiæ generibus. Vide Thucydidem lib. II. *Neapol.*

564. *In dextrum qua jacet ora latus.*] *Qua jacet ora* quidam. nonnulli *qua jacet Oſſa.* Heinſ. *Et qua ora jacet in dextrum latus.*] Reliquit Atticam totam, quam qui-

Hinc init Ægæum; quo Cycladas adſpicit omnes;
Ioniumque rapax, Icariumque legit.
Perque urbes Aſiæ longum petit Helleſpontum:
Diverſumque locis alta pererrat iter.
Nam modo thurilegos Arabas, modo deſpicit Indos:
Hinc Libys, hinc Meroë, ſiccaque terra ſubeſt.
Nunc adit Heſperios Rhenum Rhodanumque Padumque,
Teque future parens, Tibri, potentis aquæ.
Quo feror? immenſum eſt erratas dicere terras:
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cælo: liquidique immunia ponti
Alloquitur gelido proxima ſigna polo.
Parrhaſides ſtellæ, (namque omnia noſſe poteſtis,
Æquoreas nunquam cum ſubeatis aquas)
Perſephonen natam miſeræ monſtrate parenti:
Dixerat. huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua eſt. Solem de virgine raptâ

Con-

quidem è ſummo per Ægæum in Cycladas abeuntes ad dextram relinquunt.

566. *Ioniumque capax.*] *Rapax* meliores omnes. ſic *Rhataumque rapax* ſupra. ubi ſimilis diverſitas lectionum. apud Senecam Thyeſte, *rapax æſtus Siculi maris.* ſic & Elegia in obitum Mæcenatis *Danubiuſque rapax.* ut quidem illic ſcribendum. ſimiliter *rapidum mare*, *rapidi fluvii.* Heinſius. *Et legit.*] Tranſit. *Ionium rapax.*] Magnum mare Ionium, quod inter Ægæum & Adriaticum ſinum eſt.

567. *Petit longum Helleſpontum.*] Protenditur enim ab Ægæo in Propontida. *Et alta.*] Sublimis ipſa Ceres. *Pererrat iter diverſum locis.*] Quaſi per diverſa loca filiam quærens errabat.

570. *Subeſt.*] Cereri per aëra devectæ. *Libs.*] Libyæ populus. *Meroë.*] Inſula Nili eſt. Civitates in ea ſunt plures: ſed cæteris nobilior Meroë. *Et terra ſicca.*] Subeſt etiam Æthiopia, & plaga torrida. *Paul.*

571. *Nunc adit Heſperios.*] Reflectens in occidentem curſum; occidentis quoque populos perluſtravit. *Heſperios.*] Italos, & Hiſpanos. *Rhenum.*] Fluvium ex Alpibus profluentem. *Et Rhodanum.*] Fluvium Galliæ. *Et Padum.*] Per Ciſalpinam Galliam labens.

575. *Liquidique immunia ponti.*] Maro de iiſdem bene: *Metuentes æquore tingi.* Neap.

576. *Signa proxima polo.*] Stellas Arctico polo propinquas. *Immunia.*] Quæ aquis occiduis non immerguntur.

577. *Namquam omnia noſſe poteſtis.*] Quia in ſublimi parte cæli eſtis, & inde nunquam diſceditis, omnia proſpicere & cognoſcere vobis datur. *Paul.* *Parrhaſides ſtellæ.*] Alloquitur utramque Arcton, ſive urſam, Helicen videlicet & Cynoſuram, quas à Parrhaſia, id eſt, Arcadia, *Parrhaſides* vocat. *Ant.*

580. *Helice.*] Urſa major.

581. *Crimine nox vacua eſt.*] Noctu, inquit, non contigit raptus. *Neap.*

588. *De-*

Consule; qui latè facta diurna videt.
ol aditus, Quam quæris, ait, ne vana labores,
Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
)uesta diu secum sic est affata Tonantem:
(Maximaque in vultu signa dolentis erant)
i memor es, de quo mihi sit proserpina nata;
Dimidium curæ debet habere tuæ.
)rbe pererrato, sola est injuria facti
Cognita: commissi præmia raptor habet.
.t neque persephone digna est prædone marito,
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
)uid gravius victore Gyge captiva tulissem:
Quam nunc te cæli sceptra tenente tuli?
'erum impune ferat: nos hæc patiamur inultæ.
Reddat, & emendet facta priora novis.
ıpiter hanc lenit, factumque excusat amore;
Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
[on ego nobilior. posita est mihi regia cælo.
Possidet alter aquas: alter inane Chaos.
ed si fortè tibi non est mutabile pectus;
Statque semel juncti rumpere vincla tori;
loc quoque tentemus, siquidem jejuna remansit:
Sin minus; inferni conjugis uxor erit.
'artara jussus adit sumtis Caducifer alis:
Speque redit citius, visaque certa refert.
.apta tribus, dixit, solvit jejunia granis,

Puni-

588. *Debet habere dimidium cura tua.*] ıasi cum ex te genita sit, & mihi & i communis filia, communis quoque æ cura tibi esse deberet.

593. *Victore Gyge.*] Ita libri. Scaliger e. vide Notas Amor. lib. 11. Eleg. 1. 12. *Heins. Gyge.*] Quid tristius evee mihi poterat, in gigantomachiâ, te cto & prostrato. *Neap.*

598. *Ille pudendus, ait.*] Paullum ali- in Metamorphosi. *Neque erit nobis er ille pudori.* Neapol.

599. *Non ego nobilior.*] Non sum præstantior nobilitate: nam ex iisdem parentibus nati sumus. *Posita est mihi regia calo.*] *Cessit mihi regia cali* Gottorph. *Heins.*

600. *Alter.*] E fratribus Neptunus. *Alter.*] Pluto. *Possidet inane chaos.*] Vacua Erebi regna.

605. *Caducifer.*] Mercurius virgam serpentibus nexam ferens, quem *caduceum* vocant.

607. *Solvit jejunia granis.*] Sic filia reddi ab inferis non potuit: inde malo punico abstinuerunt Thesmophoriazusæ,

Punica quæ lento cortice poma tegunt.
Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
  Mœsta parens; longâ vixque refecta morâ est.
Atque ita, Nec nobis cælum est habitabile, dixit:
  Tænariâ recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit: pactus nisi Jupiter esset,
  Bis tribus ut cælo mensibus illa foret.
Tum demum vultusque Ceres animumque recepit;
  Impositque suæ spicea serta comæ.
Largaque provenit cessatis messis in arvis;
  Et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas
  Sumite. nunc pulli velleris usus abest.
OCcupat Apriles Idus cognomine Victor
  Jupiter: hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima mostro

Atria

sæ, quæ Cereri τῇ Θεσμοφόρῳ à sacris erant. *Neapol.*

608. *Punica qua in lento.*] Tolle τὸ *in* eum scriptis. *Heinsius.*

612. *Tartareâ valle.*] *Tanaria* Mazar. Zulich. Ursin. Petav. Vossian. & multi alii. bene. Tænara pro Tartaro passim apud poëtas. Prudentius Apotheosi,

—— *ubi Tanara tristia vasto*
In praceps dejecta chao.

Idem.

615. *Tum demum vultumque.*] *Vultusque* Mazar. Zulich. Voss. & Arond. mox pro *Largaque* iidem, pri. Ambros. & sex alii, *Longaque.* Heins.

617. *Cessatis messis.*] Adludit ad ea quæ finxit in Metamorphosi, de mœsta & iratâ Cerere:

Nescit adhuc ubi sit; terras tamen increpat omnes,
Ingratasque vocat, nec frugum munere dignas, &c. Neap.

619. *Alba decent Cererem. vestes Cerealibus albas.*] Quidam *decet.* nec minus arridet, quod nonnulli præferunt,

Alba decet Cererem; vestem Cerealibus albam. Heins.

Alba decent Cererem.] Tertullianus in suo de Pallio, ubi & distinctos colores in antiquâ superstitione cuique numini proprios annumerat: *Cur istas*, inquit, *non spectas; vel illos item habitus, qui novitate vestitus religionem mentiuntur, &c.*

620. *Pulli velleris.*] Tenebricæ vestis, & tetrici supra caput velleris. *Neapol.*

621. *Cognomine victor Jupiter.*] Hujus ædem statuunt antiqui Urbis Topographi in regione 10. P. Victor in eadem: *Ara Palatina, ædes Jovis Victoris, domus Dionysii.* Vovit illam Q. Fabius Maximus Rullianus Consul contra Samnites anno Urbis conditæ CDIVIII. Livius l. 10. *Neap.*

623. *Hac quoque, ni fallor.*] Iisdem Idibus atrium Libertatis exstructum; melius dixerim refectum, si nulla mens Nasoni ad Gracchum: nam hic nomine Tiberius primus Romæ dedicavit. Fidus testis Plutarchus. Instauravit postea Senator ille nobilis Asinius Pollio. Suetonius lib. 11. Hic Asinius atrium, puto, de novo polivit: certum est addidisse bibliothecam, quæ omnibus pateret, & hanc Scriptorum iconibus adornasse.

Ad

Atria Libertas cœpit habere sua.
LUce secuturâ tutos pete, navita, portus :
Ventus ab occasu grandine mistus erit.
Scilicet ut fuerit; tamen hac Mutinensiâ Cæsar
Grandine militia contudit arma suâ.
TErtia post Veneris cum lux surrexerit Idus;
Pontifices fordâ sacra litate bove.
Forda ferens bos est fœcundaque, dicta ferendo :
Hinc etiam fœtus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus est : gravidæ nunc semine terræ.
Telluri plenæ victima plena datur.
Pars cadit arce Jovis : ter denas Curia vaccas
Ac-

Ad calcem moneo, in hoc atrio pubica acta signata, etiam antequam illud augeretur bibliothecâ; cum anno DLXXXV. id usui fuisse certum sit ex Livio lib. 43. Ceterum ubi atrii situs fuerit, video consentire omnes in regione 13. *Neap.*

624. *Sua atria.*] Ab Asinio Pollione in Palatio extructa.

625. *Luce secutura.*] 18. Kalendas Majas. *Tutos pete, navita, portus.*] Ob grandinem imminentem : hanc etiam eâdem luce minatur Columella l. 2. c. 2.

627. *Sit licet & fuerit.*] *Scilicet* Ursin. Petavinus & sex alii. *Sit licet ut fuerit* Mazat. Zulich. prim. Ambros. Voss. Arondel. & quinque præterea. Lego *Scilicet ut fuerit.* quamvis fuerit. pro *tamen hac* meliores *hac.* Heins. *Mutinensia Cæsar.*] Præcipue vero C. Pansa, & A. Hirtius. Vide apud Historicos annum quo contigit horum Consulatus, qui DCCX. *Neapol.*

628. *Hac grandine.*] Hac die grandinosa. *Contudit.*] Concussit & fudit. *Arma Mutinensia.*] Arma Antonii ad Mutinam. *Sua militia.*] Suis militibus. *Contudit arma.*] *Perculit* Voss. Ambros. Mazat. Zulich. Ursin. Petav. aliique multi, nisi quod *pertulit* in nonnullis. pri. Ambros. *pertudit.* optime. plus est enim *pertundere* quam *contundere.* quomodo supra de Divo Julio,

Perfida magnanimi contudit arma Jubæ. lib. VI.

Jamque suburbanos Etruscaque contudit arma.

sed & *perculit* bene se habet. ut ad τὸ *grandine* alludat hoc verbo. quare & vulgata lectio ferri potest. sic *grando contudisse vites* dicitur Horatio lib. I. Epist. VIII. vide Nonium in *Percello.* Heinsius.

629. *Tertia post Veneris.*] Hoc est, 15. die April. immolantur terræ gravidæ fordæ boves in curiis. quod sacrificium â Numa institutum ferunt in agrorum & pecorum sterilitate. *Surrexerit post idus Veneris.*] Post Idus April. P. *Tertia post Veneris.*] 17. Kalendas erant Fordicidia. *N.*

631. *Forda ferens bos est, fecundaque.*] Glossæ, *fordas*, ἐγκυμονούσας. Varro lib. II. de R. R. *Hordæ* ἀρχαϊκῶς pro *fordæ.* Pari modo antiqui dixere, *herctum* & *ferctum*, *fostia & hostia.* Neapo.

633. *Gravidæ quoque semine terræ.*] *Gravidæ nunc* pri. Ambros. Voss. Arondel. Mazat. Zulich. concinnius. & paulo ante *ferundo* pro *ferendo* Zulichemianus ἀρχαϊκῶς Heins.

635. *Ter denas curia vaccas.*] Una ergo in unaquaque curiâ cæsa. 30. numero curiæ erant, teste Livio, & Dionysio. Varro lib. V. de L. L. *Neapol.*

637. *Mi-*

Accipit; & largo ſparſa cruore madet.
Aſt ubi viſceribus vitulos rapuêre miniſtri,
Sectaque fumoſis exta dedêre focis;
Igne cremat vitulos, quæ natu maxima virgo;
Luce Palis populos purget ut ille cinis.
Rege Numâ, fructu non reſpondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modo ſiccus erat gelidis Aquilonibus annus;
Nunc ager aſſiduâ luxuriabat aquâ.
Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis;
Et levis obſeſſo ſtabat avena ſolo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
Agnaque naſcendo ſæpe necabat ovem.
Silva vetus nullâque diu violata ſecuri
Stabat, Mænalio ſacra relicta Deo.
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto
Noctibus. hîc geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno; leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontanâ ſpargitur undâ;
Bis ſua fagineâ tempora fronde premit.
Uſus abeſt Veneris: nec fas animalia menſis
Ponere: nec digitis anulus ullus ineſt.

Ve-

637. *Miniſtri.*] Sacrorum. *Rapuerunt vitulos viſceribus.*] Qui concepti intra viſcera vaccæ, adhuc retinenrur, dum immolantur matres: ſic emactatæ victimæ viſceribus rapiuntur.

639. *Quæ natu eſt maxima.*] Prima Veſtalium. *Cremat igne vitulos.*] Eos qui è viſceribus rapti erant, cremat & redigit in cinerem. *Paul.* *Quæ natu maxima virgo eſt.*] Veſtalium virginum vetuſtiſſima hæc Tacito nominatur, Dioni ἡ πρεσβεύουσα. *Neapol.*

646. *Stabat ſolo obſeſſo.*] Tellure, quam obſidebat, ubi ſurgere fructiferas fruges non patiebatur.

647. *Edebat.*] Emittebat. *Partus acerbos.*] Immaturos.

650. *Relicta deo Mænalio.*] Fauno ſeu Pani Arcadi, à Mænalis Arcadiæ montibus.

652. *Hic geminas Rex Numa mactat oves.*] *Huic mactat* plerique veteres. ſed fruſtra. *hic*, in hac ſylvâ. ſuperiori verſu pro *Ille* Urſin. Mazar. Voſſ. quatuor alii. Puto, *Inde dabat.* Heinſ.

654. *Sternitur in duro vellus utrumque.*] Quibus incumbendum. Hac voce uſi veteres. Servius ad illa:

Pellibus incubuit ſtratis, &c.

Incubare proprie dicuntur ii, qui dormiunt ad accipienda reſponſa. *Neapol.*

656. *Tempora fronde tegit.*] *Premit* Voſſ. Mazar. & ſex alii. placet. *Heinſius.*

659. *Ve-*

Veste rudi tectum supra nova vellera corpus
Ponit, adorato per sua verba Deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, & secum somnia nigra trahit.
Faunus adest; oviumque premens pede vellera duro,
Edidit à dextro talia dicta toro:
Morte boum tibi, Rex, tellus placanda duarum:
Det sacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies; Numa visa revolvit;
Et secum ambages cæcaque jussa refert.
Expedit errantem nemori gratissima conjux;
Et dixit, gravidæ posceris exta bovis.
Exta bovis dantur gravidæ: felicior annus
Provenit, & fructum terra pecusque ferunt.
Hanc quondam Cytherêa diem properantius ire
Jussit,

659. *Vesper ubi est, tectum.*] *Veste rudi tectus* Mazar. Zulich. Ursin. prim. Ambros. Læti, multique alii. quidam *Vesper ubi est tectus.* Lege *Veste rudi tectum.* corpus videlicet. *Idem.* *Supra nova vellera.*] In his omnino quiescendum, consilium à numine petenti. Strab. lib. 6. *N.*

661. *Interea.*] Cum Numa nocte concubia quieti se dedisset, venit Faunus, & monuit placandam esse tellurem duum boum morte, ita ut una juvenca cæsa duas exhiberet. Mœstum regem hujus oraculi ambage, docuit Egeria mactandam esse bovem gravidam: quo facto, reddita est agris & pecoribus fœcunditas.

662. *Somnia nigra trahit.*] Recte Euripides:

Ὦ πότνια χθὼν μελανοπτερύγων μᾶτερ ὀνείρων. Neap.

664. *A dextro talia verba toro.*] *Talia dicta* Mazar. Zulich. Voss. Arond. sex alii. ut lib. 1.

Talia non tacito dicta dolore dedit.

Heins.

666. *Dat sacris animas una necata duas.*] *Det una juvenca* plurimi ex scriptis. nonnulli *Det una necata.* vel *Detque.* unus Mediceus ex melioribus *Detque satu.* hoc est frugibus. non male. Nam supra dixerat,

Sæpe Ceres primus dominum fallebat in herbis.

vetustiores libros secuti sumus. *Idem.*

667. *Numa visa resolvit.*] Zulich. Erfurt. & decem alii *revolvit.* recte. quomodo etiam Neapolis. sequenti versu legendum *cæcaque jussa* cum libro Ursin. Maz. Voss. prim. Ambros. Lætl, aliisque multis, non *visa*, quod præcesserat. *Idem.*

669. *Expedit errantem.*] Malim *hærentem*, ut monui supra vers. 261. Idem. *Conjunx.*] Egeria. *Gratissima nemori.*] Aricino. *Expedit errantem nemori.*] Solvit ambiguitatem, & regem errore liberavit.

670. *Gravidæ bovis.*] Hæc est juvenca, quæ duas habet animas. *Neapol.*

671. *Fæcundior annus Provenit.*] *Felicior* Zulich. & quatuor Vaticani. felix enim pro fecundo passim sumitur apud veteres. *Heins.*

673. *Hanc quondam Cytherea.*] Venus, quæ præest Aprili mensi, post Mutinensem victoriam; præcipitem hanc Fordiciorum diem impulit, ut accelera-

Juffit, & æthereos præcipitavit equos;
Ut titulum imperii quam primum luce fequenti
Augufto juveni profpera bella darent.
SEd jam præteritas quartus tibi Lucifer Idus
Refpicit. hac Hyades Dorida nocte petunt.
TErtia poft Hyadas cum lux erit orta remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.
Cur igitur miffæ vinctis ardentia tædis
Terga ferant vulpes, cauffa docenda mihi.
Frigida Carfeoli nec olivis apta ferendis
Terra, fed ad fegetes ingeniofus ager.
Hac ego Pelignos natalia rura petebam;
Parva, fed Affiduis uvida femper aquis.

Hofpi-

ret dies fequens, qui eft decimus fextus calendarum Majarum, quo die Octavius Cæfar adolefcens creatus eft à militibus imperator.

674. *Admiffos præcipitavit equos.*] *Æthereos* Arond. & multi alii. hoc eft, folares. *Heinf.* *Et præcipitavit.*] Præcipites & celeres egit. *Paul.*

675. *Quam primum luce fequenti.*] 16. Kalendas Cæfar Auguftus, Imperatoris nomen adeptus, prænomen illud folitum fecutorum Principum: nam pro geftis bellicis vicies reportavit. Dio Caffius de anno quem Cæfar quinto Confulatu aufpicatus, lib. 52. *Neapol.*

676. *Profpera figna.*] Victores milites fub fœlicibus fignis. *Darent Augufto juveni.*] Octavio adolefcenti.

677. *Sed jam præteritas ubi quartus Lucifer Idus.*] *Quartus ubi* plerique veteres. fed fequor quod primæ editiones, Mazar. Petav. aliique nonnulli agnofcunt, *quartas tibi.* ut apud Virgil. *tibi deferit Hefperus OEten.* pro *Hyades Dorida nocte tenent*, malim *petunt* cum Voff. Arondel. Mazar. Zulich. & fex aliis. *Heinf.* *Sed jam præteritas.*] 15. Kalendas Suculæ fe vefperi celant; eodem die Cæfari apud Plin. lib. 18. cap. 26. *Neapol.*

678. *Tenent hac nocte Dorida.*] Occidunt, & tenent mare. Dorida Hefiodus inquit Oceani ex Theti uxore filiam effe ex qua magnus nympharum numerus natus eft.

679. *Tertia poft Hyadas.*] 13. Kalendas ludi iterum in Circo fiebant: fed eis à Cerealibus in hunc ufque diem nulla fuit Romæ paufa. *Neapol.*

680. *Carcere.*] In ipfo repagulo, unde ad curfum emittuntur.

681. *Junctis ardentia tædis.*] *Victis* Petav. Lege *vinctis* cum Urfini libro. *ferat vulpes* Strozzæ codex. *Heinf.*

683. *Frigida Carfeolis nec olivis apta ferendis Terra.*] *Carfeoli* malim, fi per libros veteres liceat. ut per appofitionem hæc dicantur. *Frigida Carfeoli terra.* Nam Zulichemianus *pars coli.* Idem. *Frigida terra eft Carfeolis.*] Carfeoli numero multitudinis urbs erat. Carfeolani dicuntur coloni. In via Valeria funt, medio quidem fpacio inter urbem & Marforum municipium. Erantque Carfeoli una ex claris Æquorum urbibus. *Ingeniofus ad fegetes.*] A natura felix ferendis frugibus.

684. *Ingeniofus ager.*] *Ad cœli mores, folique ingenia.* Plin. lib. 14. c. 1.

686. *Sed affiduis humida femper aquis.*] *Obvia* veteres magna ex parte. Scribe *uvida.* atque ita Oxonienfis pro diverfa le-

Hoſpitis antiqui ſolitas intravimus ædes.
  Demſerat emeritis jam juga Phœbus equis.
Is mihi multa quidem, ſed & hæc, narrare ſolebat;
  Unde meum præſens inſtrueretur opus:
Hoc, ait, in campo (campumque oſtendit) habebat
  Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille ſuam peragebat humum: ſive uſus aratri,
  Sive cavæ falcis, ſive bidentis erat.
Hæc modo verrebat ſtantem tibicine villam:
  Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos:
  Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen aſſiduis exercet brachia telis;
  Adverſumque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo laſcivus in ævo;
  Addideratque annos ad duo luſtra duos.
Is capit extremi vulpem ſub valle ſalicti:
  Abſtulerat multas illa cohortis aves.
Captivam ſtipulâ fœnoque involvit, & ignes
  Admovet. urentes effugit illa manus.
Qua fugit, incendit veſtitos meſſibus agros:

Damno-

lectione. vide Notas lib. III. Amor. Eleg. v. ꝟſ. 6. *Heinſ.*

687. *Solitas intravimus ædes.*] *Fidas* Zulich. Voſſ. Arondel. & octo aut novem alii. lib. VI.

Hoſpita Carmentis fidos intraſſe penates Diceris. Idem.

690. *Unde meum præſens.*] Malo *mihi.* Idem.

694. *Seu curvæ falcis.*] *Sive cavæ falcis* pri. Mazar. Læti, prim. Ambroſ. prim. Farneſ. & v. alii. alter Maz. *ſive curvæ. ſive cavæ* prim. Ambroſ. Læti, pr. Farneſ. & ſex alii. quomodo à manu primâ. Mazar. & Zulich. *Idem.*

695. *Hæc modo verrebat ſtantem tibicine villam.*] Ita Urſin. Mazar. Zulich. Nauger. Voſſ. & tres alii. bene. quatuor *ſtanti tibicine villam.* quidam *telam.* male. nam de *tela* mox aget. nonnulli *raro tibicine pratum.* Zulich. pro diverſa lectione *ſtanti tibicine cellam.* Alii aliter. nos veram lectionem expreſſimus. *Idem. Tibicines.*] Structuræ quibus ædificia ſuſtinentur. *Neapol.*

700. *Adverſuſque.*] *Adverſumque* Sarrav. Gottorph. & duo alii. ἀρχαϊκῶς. Heinſius. *Frigoris arma parat.*] Sibi indumenta texit ad arcendas hiemes. *Neapol.*

703. *Vulpem convalle ſalicti.*] Quidam ex melioribus *de valle.* Urſini codex & unus Patav. *ſub valle.* Heinſius.

704. *Illa cohortis aves.*] Sic uſus etiam hac voculâ Varro lib. 3. de R. R. cap. 3. Cohors eſt Græcorum χόρτος, ſive clarius περίβολος. Inde nos atrium dicimus *cortile*; & *cortillos* vocamus caſulas quaſdam in rotundum conjunctas, quas multa habitat vicinia. *Neap.*

709. *Mo-*

Damnosis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit: monumenta manent. nam vivere captam
Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat.
Utque luat pœnas gens hæc, Cerealibus ardet:
Quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.
POstera cum veniet terras visura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis;
E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
Sol

709. *Monumenta manent.*] *Patent* unus Moreti, non male. vide Notas lib. II. vs. 265. mox pro *dicere certam*, lege cum Ursin. Voss. Nauger. & tribus aliis *vivere captam. dicere curtam* Mazar. *dicere cautam* Zulich. *cernere cunctam* unus Vatic. *ducere certam* Bonon. Forte *ducere captam*. Heins. *Monumenta manent.*] Remansit apud posteros memoria.

710. *Carseolana vetat.*] Carseolis igitur lege prohibitum nominare vulpem; à qua ruinam olim segetes passæ. *Neap.*

711. *Utque luat pœnas genus hoc*] *Gens hæc* Ursin. Arondel. Petav. Mazar. ac multi alii. sic de Cane Met. III. *Spartanâ gente Melampus. gens* & *natio* idem quod genus. Vide locos Controversos Roberti Titii lib. VIII. cap. XVIII. *Heins.*

713. *Postera cum veniet terras.*] Decimotertio calendas Majas sol, Ariete relicto, Taurum init: qui inter astra constitutus dicitur, quod Europam incolumem transvexit in Cretam. *Paul.*

714. *Cum mater Memnonis.*] Aurora.

715. *De duce lanigeri pecoris, qui perdidit Hellen.*] *Prodidit* optime Petav. Mazar. Ursin. Arondel. excerpta Politiani, ac septem alii. Germanicus Cæsar,

Nobilis hic Aries aurato vellere, quondam
Qui tulit in Colchos Phryxum, qui prodidit Hellen.

hinc idem *proditor Helles* dictus Martial. lib. IX. Ep. LXXI.

Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles.

Lucan. IV.

Sed postquam vernus calidum Titana recepit,
Sidera respiciens delapsa proditor Helles.

quibus locis libri etiam nonnulli vetertimi *portitor.* quomodo & apud Columellam in Horto,

Mox ubi Nubigenæ Phryxi nec portitor Helles
Signorum & pecorum princeps caput efferet undis.

Ita scribitur locus ille tam in vulgatis libris, quam in vetertimo codice S. Germani. cui medicinam nunc non adhibeo. In Catalectis.

Proditor est Helles & proditor Europæus.

ubi etiam *portitor* nonnulli codices. sic equi aut aurigæ vectorem prodere dicebantur. Virgil.

Leucage nulla tuos currus fuga segnis equorum
Prodidit.

Claudian. laude Serenæ,

Prodidit OEnomai deceptum Myrtilus axem.

Apud Hyginum lemma cap. CCL. *Quæ quadrigæ rectores suos prodiderunt.* Silius lib. XVII.

Corruit asper equus, confixaque cuspide membra
Huc illuc jactans rectorem prodidit hosti.

Seneca OEdipo,

Segnior cursu sonipes in ipso
Concidit gyro, dominumque prono
Prodidit armo.

Lege præterea hoc loco, *E duce lanigeri pecoris sol abit.* lib. VI.

Sol abit è Geminis, & Cancri signa rubescunt. Heins.

716. *Egresso*

Sol abit : egresso victima major adest.
Vacca sit an taurus, non est cognoscere promtum:
Pars prior apparet : posteriora latent.
Seu tamen est taurus, sive est hoc fœmina signum;
Junone invitâ munus amoris habet.
NOx abiit, oriturque Aurora. Palilia poscor.
Non poscor frustra; si favet alma Pales.
Alma Pales, faveas pastoria sacra canenti;
Prosequor officio si tua festa pio.
Certè ego de vitulo cinerem stipulasque fabales
Sæpe tuli plenâ februa casta manu.
Certè ego transilui positas ter in ordine flammas;
Virgaque roratas laurea misit aquas.

Mota

716. *Egresso victima major adest.*] XII. ergo Kalendas Majas Sol in Tauro. *Neapol.*

718. *Posteriora latent.*] Nam ex eo non videtur nisi ἡμιτόμιον. Hallucinatur Hyginus, cum scribit, *reliquum hujus corpus obscurius videri*; nam non aliter quam semisectus pingitur in schedographiâ. *Neapol.*

720. *Habet munus amoris invita Junone.*] Quasi locata est in cœlo ea imago ab Jove, in præmium amoris, repugnante etiam Junone. Nam aut est imago tauri, quo transvecta est Europa in Cretam : aut est imago vaccæ, in quam Io conversa fuit.

721. *Palilia.*] *Parilia* Petav. & Mazar. sic & lib. VI. ℣s. 257. Ursini codex. & lib. XIV. Met. 774. plerique veteres *Heins. Palilia poscor.*] XI. Calendas Majas erant Palilia. Convenit & veteri Kalendario : in eo Constantini Magni eadem dies notatur, N. URBIS, id est, Romæ natalis, ante Urbem conditam pastorale hoc sacrum extitisse. Tibullus lib. II. Eleg. 5. & Plutarchus in Romulo : qui sane testes gravissimi. *Neapol.*

724. *Officio si tua facta meo.*] *Tua festa pro* meliores. *Heins. Officio pio.*] Redi ad Tom. I. p. 73. ℣s. 17.

725. *Certe ego de vitulo cinerem.*] Is erat è triginta bubus, quas maxima Vestalis cremarat Festis Fordicidiis. Hunc vero & stipulam fabalem, quam paullo post vocat *culmen inane* (demtis enim fabis sola & arida incensa) Februa appellat; quia sic dictum, ut nosti, quodvis purgamentum. *Neap.*

726. *Februa tosta.*] Sic initio lib. II. ubi agit de februis, habes *Torrida farra.* hic tamen libri veteres multi, quos inter prim. Ambros. Læti, Mazar. Zulich. *februa casta.* sic alibi, *Casta placent superis*, & supra hoc libro,

Parva bona Cereri, sint modo casta, placent.

hinc & *mola casta* in sacris, de qua Servius ℣s. 82. Eclog. VIII. vide quæ noto Pont. II. Eleg. I. ℣s. 33. Ursini liber & unus Patav. *fercula tosta.* superiori versu alii *stipulasque fabales*, alii *stipulamque fabalem.* Forte *stipulaque fabali.* nam Patav. *stipulamque fabalis.* sequenti versu rectius veteres *transilui* quam *transilii.* ita enim optimos auctores locutos notant Grammatici. *Heins.*

728. *Udaque rorales laurea misit aquas.*] *Virgaque* rectius. sic *pinea virga* lib. II. pro *rorales aquas* meliores plerique *roratas.* ut Epist. Herus,

Mersaque roratis nata fleatur aquis.

Met. IV.

Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.

Fast.

Mota Dea est; operique favet. navalibus exi,
  Puppis: habent ventos jam tua vela suos.
I, pete virgineâ, populus, suffimen ab arâ:
  Vesta dabit. Vestæ munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit, vitulique favilla.
  Tertia res, duræ culmen inane fabæ.
Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra.
  Uda prius spargat, virgaque verrat humum.
Frondibus, & fixis decorentur ovilia ramis;
  Et tegat ornatas longa corona fores.
Cærulei fiant vivo de sulfure fumi;

Ta-

Fast. III.

Mollis erat tellus roratâ mane primâ.

tres alii *rorantes.* vulgatum alibi non legi. *Idem.*

730. *Jam mea vela.*] *Tua vela* Mazar. & Zulich.* & pro diversa lectione Voss. Lege,

—— navalibus exi

Puppis habent ventos jam tua vela suos.

Idem. *Vela habent ventos suos.*] Καλλίμ☉ οὖρ☉. Hom. Odyss. λ. vers. 639. πόμπιμοι πνοαί. Eurip. Helen. ἐσθλὸς ἑταῖρ☉. Idem in Electra.

732. *Vestæ munere purus eris.*] *Mundus* unus. *purus abis* pri. Ambros. Læti, & unus Moreti. Forte, *abi.* Heins.

733. *Sanguis equi, &c.*] Ad lustrationem in Palilibus immiscebatur sanguis equinus, cum adusti nondum nati vituli, sed è mactatæ matris utero exerti cinere, & fabarum culmis, & ex his super prunas impositis fiebat suffirio. *Sanguis equi suffimen erit.*] Bene Plutarchus in Romulo: Ἐν ἀρχῇ δ' (ὥς φασιν) οὐδὲν ἔμψυχον ἔθυον. Mutatum, ut vides. postea. Vide Festum in *Caviares hostia*, & eumdem in *Equus October.* Neapol.

735. *Crepuscula lustret.*] Vetus Kalendarium rurestre mense Aprili: OVES LUSTRANTUR.

736. *Unda prius spargat virgaque verrat humum.*] Janus Vlitius noster *Uda.* quomodo & Læti codex. sic libro v. in simili purgatione,

Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.

pro *verrat* unus Patavinus optimæ notæ *vergat.* quomodo & in Zuliehemiano à manu prima. Forte *tergat.* de quo l. II. vs. 23. Superiori versu pro *lustret*, multi ex melioribus scriptis *lustrat.* Petav. Voss. Arond. plurimique præterea *lustra.* ut pastorem alloquatur. *Heins. Virgaque verrat humum.*] Præcipuum hoc in sacro quovis lustrali. Et fuit apud antiquos purgatio, quæ dicta *exuerræ*, ab everriatione certo scoparum genere. Non ignorant ista docti. *N.*

738. *Longa corona fores.*] De more Juvenalis —— *Necte coronam*

Postibus, & densos per limina tende corymbos. Neap.

739. *Cærulei fiant puro de sulphure fumi.*] Voss. Arond. Mazar. Zulich. prim. Ambros. Læti, & octo alii *vivo sulphure*, quod verum est. Remed. Amor.

Nec fugiet vivo sulphure victus amor.

sic passim auctores. *Heins. Vivo de sulphure.*] Θεῖον πῦρ. Et in Metam. 3. vocat *vivacia sulphura.* Tibul. I. El. 5. *Ipseque ter circum lustravi sulphure puro.* *Cæleste sulphur.* Stat. in Theb. XI. —— καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ. Eurip. Helen. Θεῖον δὲ σεμνὸν θεσμὸν αἰθέρ☉ μυχῶν —— Ὡς πνεῦμα καθαρὸν οὐρανοῦ.

740. Te-

Tactaque fumanti ſulfure balet ovis.
Ure mares oleas, tædamque, herbaſque Sabinas;
Et crepet in mediis laurus aduſta focis.
Libaque de milio milii fiſcella ſequatur:
Ruſtica præcipuè quo Dea læta cibo eſt.
Adde dapes mulctramque ſuas: dapibuſque reſectis
Silvicolam tepido lacte precare Palen.
Conſule, dic, pecori pariter, pecoriſque magiſtris:
Effugiat ſtabulis noxa repulſa meis.
Sive ſacro pavi, ſedive ſub arbore ſacrâ;
Pabulaque è buſtis inſcia carpſit ovis:

Seu

740. *Tectaque fumanti ſulphure balet ovis.*] Primo *tactaque* legendum cum Urſini, Naugerii, Zulich. Mazar. & ſex aliis. ſic Remedio Amoris,

Ut pæne exſtinctum cinerem ſi ſulphure tangas.

Propertius libro IV. Eleg. IX.

Terque meum tetigit ſulphuris igne caput.

& lib. V. ex veteri codice noſter,

Rurſus aqua tangit, Temeſaaque concrepat æra.

& libro XI. Met. Mare dicitur *ſummas aſpergine tangere nubes.* poſtea hoc ipſo libro ex antiquis codicibus,

Ignibus & ſparſa tangere corpus aqua.

de eadem luſtratione *tangere oculos olivo* apud Perſium Satyr. III. quomodo in optimis membranis exaratum illic offendi. lib. VI. *Tactaque erit poſito rore bis uda ſeges.* ut & ibi legendum cenſeo. ſic & *contingere* dicebant. vide Indicem Lucretianum Giſanii in eo verbo. Propertius libro IV. Eleg. III.

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

præterea *fumaci ſulphure* unus Moreti. de quo dixi Amor. lib. II. Eleg. VI. ỳſ. 23. *Heinſius.*

741. *Ure mares oleas.*] *Maris rores* Mazar. Zulich. & decem alii. *Maris rorem* notat ex ſuis Naugerius. *Idem.* *Ure mares oleas.*] Nec abeſt à priſcis libris vulgata lectio, *Ure maris rores.* φύλλα τῆς λιβανώτιδ☉. Et hanc legi pro thure uſui fuiſſe veteribus. *Tedamque herbaſque Sabin..*] Sulphur & tedam adhibitam in tribus purgationibus, auctor Servius l. 6. *Neap.*

743. *Libaque de milio.*] Conſtabant, ni fallor, ex milio, & fabâ. Tale quid Diis ruſticis dabatur etiam Autumno. Vide Feſtum.

744. *Ruſtica præcipue eſt hoc dea læta cibo.*] *Cibo eſt* Mazar. ut τὸ *eſt* geminetur. Lege,

Ruſtica præcipue quo dea læta cibo eſt.

Idem. *Dea ruſtica.*] Pales.

745. *Adde dapes in utrumque ſuas, dapibuſque reſectus.*] *In utramque* Petav. Arondel. Voſſian. Urſin. & plures alii. *multramque* codices plurimi præterea. duo *in utraque.* Lego *Adde dapi mulctramque ſua.* de dape enim jam egit ſuperiori verſu. niſi *mulctrumque* malis ut Horatio, *injuſſæ veniunt ad mulctra capellæ.* pro *reſectus* Petav. Arondel. prim. Ambroſ. plurimique alii *reſectu.* Voſſ. Polit. & plures, *reſectis.* Urſin. aliique nonnulli *relictu.* quinque *remotis.* duo *refertis.* placet *reſectis.* Heinſ. *Adde dapes mulctramque ſuas.*] Dapes hic ſume antiqua ſignificatione. Vide Feſtum. *Dapibuſque reſectus.*] Alii habent, *dapibuſque paratis*, alii, *relictis.* Vaticani, *reſectis.* Neap.

749. *Sive ſacro pavi.*] *Sacra* alii. ut ad arborem referatur. *Heinſ.*

750. *Pabulaque è buſtis.*] *Buſtum* hîc locus, in quo aliquis ſepultus. *Neap.*

 751. *Si*

Seu nemus intravi vetitum, noſtriſve fugatæ
Sunt oculis Nymphæ, ſemicaperve Deus:
Seu mea falx ramo lucum ſpoliavit opaco,
Unde data eſt ægræ fiſcina frondis ovi:
Da veniam culpæ: nec, dum degrandinat, obſit
Agreſti fano ſuppoſuiſſe pecus.
Nec noceat turbaſſe lacus. ignoſcite Nymphæ;
Lota quod obſcuras ungula fecit aquas.
Tu, Dea, pro nobis Fontes fontanaque placa
Numina; tu ſparſos per nemus omne Deos.
Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ;
Nec Faunum, medio cum premit arva die.
Pelle procul morbos. valeant hominesque gregesque;
Et valeant vigiles provida turba canes.
Neve minus multos redigam, quam mane fuerunt;
Neve gemam referens vellera rapta lupo.
Abſit iniqua fames. herbæ, frondeſque ſuperſint:
Quæque lavent artus, quæque bibantur, aquæ.

Ubera

751. *Si nemus intravi.*] *Seu* bene unus Vatic. quomodo mox etiam legendum *Seu mea falx.* Heinſ.

753. *Lucum ſpoliavit opaco.*] Vetus ſuperſtitio, quâ quivis ſacer lucus erat incæduus, nec ramum aut folium fas erat inde conlucare, niſi ſacrificium præceſſiſſet. eâ ſuper re ex Catone Plinius nos admonet lib. 17. cap. ultimo. *Neap.*

754. *Unde data eſt ægra.*] Sic plerumque vetus ſcriptura; in aliâ, *tenera.* Utraque ad verum: nam agnis, aut ægris ovibus, paſtorum eſt, frondium aut herbarum fiſcinam in ſtabula ferre. *Neapol.*

756. *Agreſti fano.*] Perperam *Fauno* plerique veteres. Urſini codex veram lectionem refert. *Heinſ.*

758. *Mota quod obſcuras ungula fecit aquas.*] Arond. *Nota.* Lege *Lota.* Kalendarium Ruſticum Menſe Majo OVES TUNDUNT. LANA LAVATUR. & ſuperiori verſu cum melioribus *Nec noceat* pro *Ne* reponendum. Propertius lib. IV. Eleg. I. *Lotus & Heſperia quid Capricornus aqua.* Idem. *Mota ungula.*] Pecus gradiens turbavit aquas limpidas. *Neapol.*

759. *Fontanaque placa.*] Maz. Zulich. & duo alii *præſta.* forſan recte. *Heinſ.*

761. *Videamus labra Dianæ.*] Ἀσαμίνθους, λουτρά. *Neap.*

763. *Pelle procul morbos.*] Petitâ jam veniâ incipit precatio paſtoralis: quam, quæſo, conferas cum Luſtrico Catonis carmine. *Neap.*

765. *Neve minus multas redigam.*] Oves intelligit. ſed Urſin. Voſſ. Arondel. Nauger. pluresque alii *multo* nec pauciores cum Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Petav. *multos.* τὸ *minus multo* arridet. ſic Val. Max. lib. IV. cap. IV. *Unus in agro Veiente fundus, minus multo cultores deſiderans, quam dominos habebat.*] Ubi nihil neceſſe *multos* reponi cum Lipſio. *Heinſ.* *Neve redigam multas.*] Ne reducam veſperi minorem ovium numerum, quam mane in paſcua eduxi.

770. Et

Ubera plena premam. referat mihi caſeus æra :
Dentque viam liquido vimina rara ſero.
Sitque ſalax aries; conceptaque ſemina conjux
Reddat; & in ſtabulo multa ſit agna meo.
Lanaque proveniat nullas læſura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quæ precor, eveniant: & nos faciamus ad annum
Paſtorum dominæ grandia liba Pali.
His Dea placanda eſt : hæc tu converſus ad ortus
Dic ter, & in vivo prolue rore manus.
Tum licet, appoſitâ veluti cratere camellâ,
Lac niveum potes, purpureamque ſapam.
Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis acervos

Tra-

779. *Et rara vimina.*] Fiſcellarum. *Dent viam liquido ſero.*] Ut bene excoletur caſeus.

772. *Stabulis meis.*] *Stabulo meo* meliores. *Heinſius.*

775. *Quæ precor eveniant, & nos faciamus ad annum.*] Lege *evenient. at nos faciamus.* Pont. II. Eleg. I. *Quod precor, eveniet.* Epicedio Druſi, *Eventura precor.* vide Notas Met. III. ℣ſ. 524. *Heinſius.*

778. *Die quater, & vivo perlue rore manus.*] Læti codex & primus Ambroſianus, *Die ter & in viva.* Scribe,

Dic ter, & i vivo perlue rore manus.

ut jam monui ad Epiſtolam XIV. ℣ſ. 126. vide Notas lib. II. ℣ſ. 638. lib. VI.

Protinus arbutea poſtes ter in ordine tangit

Fronde: ter arbuteâ limina fronde notat.

Idem.

779. *Dum licet.*] *Tum* ſcribendum cum Zulich. Mazar. pri. Ambroſ. aliiſque nonnullis. quidam etiam *Tunc.* pro *lac niveum* Zulich. *lac miſtum.* probe. Vide Feſtum in *Burannica potio.* Idem. *Cratere camella.*] *Camella* vas erat ligneum. cui hæc potio infundenda. Hoc vaſis genus Polluci eſt σκάμιλλα. *Neapol.*

780. *Lac niveum potes, purpureamque ſapam.*] Hæc potio dicebatur burrhanica, à colore burrho. Feſtus: *Burrhanica potio, lac commiſtum ſapâ, à rufo colore, quem burrhum vocant.* Unde eleganter, homines à vino rubentes *burrhos* apud eundem dictos inveni. Ille color πύῤῥος eſt Græcis: unde πυῤῥίας ejuſmodi cutis homines Comici dixere. De hac ita Nonnius: *Sapa, quod nunc mellaceum dicimus, muſtum ad mediam partem decoctum.* Neapol.

781. *Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis acervos*

Trajicias celeri ſtrenua membra pede.] *Trajiciat ſtrenua turba* Urſini liber. & *Moxque fac* ſuperiori verſu. Lege *Moxque face. Trajicias ſtrenua turba* alius Vatican. Propertius lib. IV. Eleg. IV. de hoc eodem feſto,

Cumque ſuper raros fœni flammantis acervos

Trajicit immundos ebria turba pedes.

ita ſcribo. vulgati legunt *immundas dapes.* quod contra fidem ſacri. idque jam à Paſſeratio occupatum ſerus animadverti. unus Patav. & Gottorph. *Tranſilias.* Ut forte ſit ſcribendum,

Moxque ter ardentes ſtipulæ crepitantis acervos

Tranſilias celeri ſtrenua turba pede.

ut ſupra,

Certe ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas.

niſi

Trajicias celeri ſtrenua membra pede.
Expoſitus mos eſt. moris mihi reſtat origo.
Turba facit dubium; cœptaque noſtra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
Excoquit. idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria ſemina rerum
Sunt duo, diſcordes ignis & unda Dei;
Junxerunt elementa patres: aptumque putarunt
Ignibus & ſparſa tangere corpus aquâ?
An, quod in his vitæ cauſſa eſt; hæc perdidit exul:
His nova fit conjux: hæc duo magna putant?
Vix equidem credo; ſunt qui Phaëthonta referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.

Pars

niſi *Trajicias* malis. quomodo Virgil. lib. VI.

Jam medium ætherio curſu trajecerat axem.

ſic *transferre* Catullus,

Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes.

aut *Trajicias ſtrenua membra.* ut D. Brutus apud Ciceronem lib. II. Ep. Famil. *Si ſe Alpes Antonius trajecerit.* Val. Maximus lib. V. cap. I. ex antiquis codicibus, *Quibus ſe beneac tuto cum ſuis in Africam trajiceret.* Heinſ.

783. *Moris mihi reſtat origo.*] In multis eſt prima, quod ſibi ſuaſerint ineſſe igni vim quamdam abſterſivam, & malorum medelam: & hæc fuit antiqua opinio Judaica & Græcanica, inde immiſta in Romanam religionem: & ſtetit, ut mireris, uſque ad tempora Juſtiniani τῦ ῥινότμήτυ. Tunc congregata 6. Synodus Trullenſis, & ineptiæ hæ cum aliis abolitæ. *Neap.*

785. *Vitiumque metalli Excoquit.*] *Metallis* meliores, ut apud Virgil. Georg. I.

—— aſt ollis omne per ignem
Excoquitur vitium.

Idem lib. I. Æneid.

Ac primum ſilici ſcintillam excudit Achates.

ita vetertima exemplaria. *Heinſ.*

788. *Diſcordes ignis & unda dei.*] Forte *diſſortes.* de quo ad Epiſt. primam Sabini. *Idem.*

790. *Ignibus & ſparsâ tingere corpus aquâ.*] *Tangere* meliores plerique. ut ſupra ỳſ. 740. jam monuimus. *Idem.*

791. *An quod cauſa vitæ eſt in his.*] Quod duo hæc humanam & animantium vitam contineant, quod ex his naſcendi initium ſit. *Hæc perdidit exul.*] Nam hæc exilio damnatis interdicta ſunt. *Hæc perdidit exul.* Malim *perdit &.* Heinſius.

792. *His nova fit conjunx.*] Quia hæc nuptiali die in limine ponebantur. Redeuntes autem ab exilio ignem ſupergrediebantur, aqua aſperſi. quod purgationis genus vocabant *ſuffitionem.* *Hæc duo magna.*] Ignem & aquam.

794. *Nimias Deucalionis aquas.*] *Vivas* pri. Ambroſ. Læti, & quatuor alii. unus *multas.* alius *veras.* Forte *veteres.* certe latet mendum. pro *Credant* lego *Edant*, vel *Prodant*, vel *Tradant.* nam præceſſerat *vix equidem credo.* Heinſ.

795. *Pars quoque cum ſaxis paſtores ſaxa feribant.*] *Ferebant* plerique ſcripti. Lege *terebant.* Lucretius lib. I.

Cum lapidem lapidi terimus.

Plautus Aſinaria Act. I. ſc. I.

Nam

Pars quoque, cum ſaxis paſtores ſaxa terebant,
Scintillam ſubitò proſiluiſſe ferunt.
Prima quidem periit: ſtipulis excepta ſecunda eſt.
Hoc argumenti flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Æneïa fecit,
Innocuum victo cui dedit ignis iter?
Num tamen eſt vero propius; cum condita Roma eſt,
Transferri juſſos in nova tecta Lares?
Mutanteſque domum tectis agreſtibus ignem,
Et ceſſaturæ ſuppoſuiſſe caſæ?
Per flammas ſaluiſſe pecus, ſaluiſſe colonos?
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipſe locus cauſas vati facit. Urbis origo
Venit.

Num me illuc ducis ubi lapis lapidem terit?

Idem Lucretius lib. v.

Mutua dum inter ſe rami ſtirpeſque teruntur.

Val. Flaccus lib. II.

—— tracto pars frangit adorea ſaxo
Farra, citum tritis alius de cotibus ignem
Excudit, foliiſque & ſulphure paſcit amico.

Ita ſcribendus locus mendoſiſſimus. Vulgati peſſime,

—— ſtrictis alius de cautibus ignem
Oſtendit foliis

Virgiliana mimeſis,

Ac primum ſilici ſcintillam excudit Achates,
Suſcepitque ignem foliis.

& quæ ibi porro ſequuntur. idem in Georgicis,

Et ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.

Extundit primo exaratum fuit. hinc *Oſtendit* factum in Valerio. Forte etiam *piſtores* legendum in hoc Naſonis loco. agit enim de mola manuali. *Idem. Saxis ſaxa.*] Hoc fuiſſe puto primo adinventum ad ſcintillas eliciendas; poſtea venit uſus petræ focariæ à ferro percuſſæ; poſtea τȣ λίθȣ πυρίτȣ, & miſti coloris: cujus generis & εὐπυρώτας vidi plurimos. *Neapol.*

798. *Hoc argumentum.*] Alter Petav. *argumentis.* Sed Junianus recte *argumenti.* vide Notas Ep. VIII. vſ. 104. *Heinſ.*

800. *Victo cui dedit ignis iter.*] Malim *cum dedit.* ſequenti verſu pro *Hoc tamen* multi ex melioribus *Nunc tamen.* unus Patavin. *Num tamen.* Idem. *Dedit iter innocuum.*] Sine ulla corporis læſione. Ut in 2. Æneid. *flammæque recedunt.* Paul.

801. *Hoc tamen eſt vero propius, &c.*] En Noſter etiam initium Palilium non facit antiquius Urbis natali, nec diſſentit â Tibullo & Plutarcho: nam agit de ſacro Palis ſic celebrari cœpto, & cum his ſtipularum acervis; quod originem duxiſſe putat ab incenſis antiquis tuguriolis, cum ruſtici in nova novæ Urbis migrarent. Addita igitur ſub Romulo tranſitio per flammas, ſuffimenta illa; ſed equus victima multo poſt. *Neapol.*

805. *Saliiſſe pecus, ſaliiſſe colonos.*] *Saluiſſe* ex auctoritate Priſciani & meliorum codicum reponatur. *Heinſ.*

806. *Natali nunc quoque, Roma, tuo.*] Nam eodem II. Kalendas illa condita. *Neap.*

807. *Ipſe locum vati caſus facit.*] *Caſus vati* plerique veteres. Urſini liber &
unus

Venit. ades festis, magne Quirine, tuis.
Jam luerat pœnas frater Numitoris, & omne
Pastorum gemino sub duce vulgus erat.
Contrahere agrestes, & mœnia ponere utrique
Convenit. ambigitur mœnia ponat uter.
Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ullo.
Magna fides avium est : experiamur aves.
Res placet. alter init nemorosi saxa Palatî :
Alter Aventinum mane cacumen adit.
Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine, pacto
Statur : & arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
Sacra Palis suberant : inde movetur opus.
Fossa fit ad solitum : fruges jaciuntur in imâ,

Et

unus Vatican. & Patav. cum Naugeriano, *Ipse locus causas vati.* Scribo, *Ipse locus casu vati facit.* & adi quæ de hac locutione notamus ad Epist. 11. vs. 39. *Heins.*

808. *Ades factis magne Quirine tuis.*] Lege *Fastis* vel *festis*, vel *sacris*. quicquid obnituntur libri veteres. qui error & alibi in hisce libris occurrit. *Idem.*

809. *Lucrat pœnas frater, &c.*] Numitorem ab Amulio fratre regno dejectum, & Numitoris filium per insidias obtruncatum, Sylviam filiam Vestæ relegatam, conceptos natos, expositos, educatos, adultos, Romulum & Remum, interfectum Amulium, superius diximus. Regnum deinde Numitori restitutum.

810. *Pastorum vulgus erat.*] *Pastoris* Zulich. Puto scribendum.

Pastores gemino sub duce vulgus erant.

Heins.

812. *Ambigitur nomina ponat uter.*] Ursin. Petav. & multi alii, *mœnia.* sequentia confirmant, *Arbitrium Romulus urbis habet.* quanquam & de nomine verum. unde Ennius,

Certabant urbem Romam Remulamne vocarent. Idem.

Ambigitur nomina ponat uter.] *Romamne, Remamne vocarent.* Enn.

815. *Alter init nemorosi saxa Palatî.*] *Adit* Voss. & sex alii. ne bis eodem verbo utatur. *Heins.*

817. *Pacto statur.*] Hæc vera lectio, quicquid turbant codicum nonnulli. Met. 11.

Stemus ait, pacto velox Cyllenius isto.

Idem.

819. *Apta dies legitur.*] Hanc jam habes. Hora fuit post secundam ante tertiam plenam : ut ex Tarruntio insigni Mathematico scribit Julius Solinus ; Annus fuit secundus Olympiadis 7. si Eratostheni credimus. *Neap.* *Mœnia signet aratro.*] Infra 825. *designat mœnia sulco.* Ex Virg. 5. Æneid.

Interea Æneas urbem designat aratro.

821. *Fossa fit ad solidum.*] *Ad solitum* plurimi scriptorum. sed frustra. Val. Maximus lib. 11. c. iv. *Is quod eo loci nullam aram viderat, desiderari credens ut à se construeretur, aram empturus in Urbem perrexit, relictis qui fundamentorum constituendorum gratia terram ad solidum foderent.* Virgil. Georg. 11.

Ante locum capies oculis, alteque jubebis
In solio puteum demitti, omnemque repones.

Rursus

Et de vicino terra petita ſolo.
Foſſa repletur humo, plenæque imponitur ara;
Et novus accenſo finditur igne locus.
Inde premens ſtivam deſignat mœnia ſulco:
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit hæc Regis; Condenti Jupiter urbem,
Et genitor Mavors, Veſtaque mater ades:
Quoſque pium eſt adhibere Deos, advertite cuncti:
Auſpicibus vobis hoc mihi ſurgat opus.
Longa ſit huic ætas, dominæque potentia terræ:
Sitque ſub hac oriens occiduuſque dies.
Ille precabatur. tonitru dedit omina lævo
Jupiter: & lævo fulmina miſſa polo.
Augurio læti jaciunt fundamina cives;
Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipſe vocarat;
Sintque, Celer, curæ, dixerat, iſta tuæ.
Neve quis aut muros, aut verſam vomere terram
Tranſeat, audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Cœpit: &, His populus, dicere, tutus erit?

Nec

Rurſus humum, & pedibus ſummas æquabis arenas.
Heinſ.

822. *Et terra petita de vicino ſolo.*] De alieno & finitimo agro in omen propugnandi agri & imperii. *Paul.* *Terra petita ſolo.*] Vide Plutarchum in Romulo. *Neapol.*

823. *Ara imponitur plena.*] Ne tanta res fieret ſine re divina.

824. *Fungitur igne focus.*] *Finditur* vetuſtiores plerique. alii *funditur* vel *fingitur*. an *fungitur igne*, ut *oculi lacrymis funguntur* epiſtola Hermiones? & lib. 1. Faſt. *Functus erat dapibus?* Heinſ.

825. *Inde premens ſtivam.*] Ut ſulcus terræ imprimeretur. *Deſignat mœnia ſulco.*] Ex ritu finitimo. Vide & Varronem lib. 4. de L.L. Obiter moneo, ritum hunc, & alios ſervatos in libris, quos vocabant Rituales. de his Feſtus: *Rituales nominantur Etruſcorum libri, in quibus perſcriptum eſt, quo ritu condantur urbes, aræ, ædes ſacrentur, &c.* Res ipſa ſuadet, me ſilente, Romulum præcepta hæc prælegiſſe. *Neap.*

833. *Tonitru dedit omina lævo.*] Cur lævum dextro felicius, fiet palam ex his Plinii: *Fulmina læva proſpera, quia ſacrificantis vel precantis latus lævum, dextrum eſt ejus qui poſtulata largitur.* Neap.

839. *Factam vomere foſſam.*] *Factos ſulcos* Gottorph. *tactam foſſam.* Zulich. Maz. & duo alii. *verſam terram* Læti. *tactam terram* unus Moreti. *factam terram* pri. Med. *preſſam terram* pri. Ambroſ. *fractam terram* unus Patavinus. Vulgatum non mutem temere. paulo ante habuimus, *Foſſa fit ad ſolidum.* Heinſius.

843. *Retro*

Nec mora transiluit. retro Celer occupat ausum.
  Ille premit duram sanguinolentus humum.
Hæc ubi Rex didicit; lacrymas introrsus obortas
  Devorat, & clausum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaque fortia servat:
  Sicque meos muros transeat hostis, ait.
Dat tamen exsequias: nec jam suspendere fletum
  Sustinet; & pietas dissimulata patet.
Osculaque applicuit posito suprema feretro:
  Atque ait; Invito frater ademte, vale.
Arsurosque artus unxit: fecêre, quod ille,
  Faustulus, & mœstas Acca soluta comas.
Tum juvenem nondum facti flevêre Quirites.
Ulti-

843. *Retro Celer occupat ausum.*] Pro *retro* nonnulli *rastro*, sex *ultro*. unus *ristro*. in Maz. & Zulich. erasa erat vetus lectio. Scribe *rutro*. de quo rustico instrumento vide Nonium, Festum, & Varronem de L. L. Auctor de Viris illustribus in vita Procæ, de Romulo Romam condente, *edixit, ne quis vallum transiliret. quod Remus irridens transilivit, & à Celere Centurione rutro fertur occisus.* Ita libri veteres. nam vulgati perperam *rastro*. quæ totidem quoque verbis exhibet vetus Fragmentum de Origine gentis Romanæ P. Victori subnexum: nisi quod ibi *rutro vel rastro fertur occisus*. cum posterius illud *vel rastro* sit delendum. Similis etiam diversitas in Chronico Eusebiano, *Romæ Palilibus, qui nunc dies festus est, Remus rutro pastorali à Fabio Romuli duce occisus est ob transmissum saltu vallum.* Halicarnassæus in hac de morte Remi historia σκάφιον hoc instrumentum rusticum appellat. πλῆξαι τῷ σκαφίῳ κατὰ τῆς κεφαλῆς καὶ αὐτίκα ἀποκτεῖναι. huc etiam respiciunt ista Varronis περὶ ἀρχῆς apud Nonium, *Cui, ceu Celer,* δὶ ἑνος λήμματ@ λόγ@ *Antipatri Stoïci filius rutro caput displanat.* ita legendus iste locus, qui mendosissimus circumfertur. λόγ@ *Antipatri filius* tantundem est, ac si Antipatrum Patrem τοῦ λόγου diceret; quomodo Epicurus pater veri dictus. sic μετάμελ@ *inconstantiæ filius* eidem Varroni lege Mævia apud Nonium in *Bivira.* atque ita sæpe veteres de rebus inanimatis. noster in Ibide *tela rustica* vocat *rutrum*, quo Remus obtruncatus est,

> *Utque Remo muros auso transire recentes,*
> *Noxia sint capiti rustica tela tuo.*

Heins. *Celer occupat ausum.*] Rastro, seu rutro pastorali. Antiquæ membranæ Chronici Eusebiani: *Remus rutro pastorali de Fabio Romuli duce occiditur.* Neap.

846. *Devorat lacrymas.*]

> ——*fletumque resorbent.*

Silius lib. 12. Et noster, Heroid. Epist. XI.

> *Et cogor lacrymas combibere ipse meas.*

848. *Sic meos muros.*] Ipsa verba Titi Livii. *Neap.*

852. *Invito frater ademte.*] Verius *volenti* dixisses; nec aliud mihi umquam suadebis. Cicero 4. Officiorum; *Species enim utilitatis animum pepulit ejus; cui cum visum esset utilius, solum quam cum altero regnare, fratrem interemit.* Neap.

855. *Tunc juvenes.*] Imo *juvenem* cum scriptis, & mox *illi credere* rectius quam

Ultima plorato ſubdita flamma rogo.
Urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere poſſet?)
  Victorem terris impoſitura pedem.
Cuncta regas: & ſis magno ſub Cæſare ſemper:
  Sæpe etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties ſteteris domito ſublimis in orbe;
  Omnia ſint humeris inferiora tuis.

DIcta Pales nobis. idem Vinalia dicam.
  Una tamen media eſt inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.
  Multa profeſſarum quæſtibus apta Venus.
Poſcite thure dato formam, populique favorem:
  Poſcite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque ſua dominæ date grata ſiſymbria myrto,
  Textaque compoſitâ juncea vincla roſa.
Templa frequentari Collinæ proxima portæ

Nunc

quam *illi* ex antiquorum nonnullis lego. quod & Naugerius vidit. *Heinſius.*

856. *Subdita flamma rogo eſt.*] Inde ſepultus in Remuriâ: qui locus in ſummo Aventino: ubi ille de condendâ urbe fuerat auſpicatus. *Neap.*

858. *Victorem terris impoſitura pedem.*] *Omnia ſub pedibus vertique regique videbant.* Virg.

863. *Idem Vinalia, &c.*] IX. Kalend. erant ſacra Vinalia: quæ duplicia; & quæ celebrata hoc menſe, Plutarcho dicta Ἀφροδίσια; & quæ menſe Sextili XIV. Kalendas Septembres, auctore Feſto, & veteri Kalendario. Priora putarunt viri docti Veneri ſacra, poſteriora Jovi. *N.*

865. *Numina vulgares.*] Hoc feſto meretriculæ Veneris Erycinæ templa adibant; & oblatis floreis munuſculis cuncta expetebant, quibus populo placerent. *Neap.*

866. *Multa profeſſarum.*] Sic dictæ famoſæ hæ mulierculæ: nam ſe vulgare non poterant, niſi præcederet apud Ædiles profeſſio. *Multa Venus.*] Non damno hanc lectionem, præferam tamen *Culta*, ſi per libros veteres liceat. Vulgatam tamen lectionem ſi tuemur; τὸ *Multa* non cum *profeſſis*, ut ad Arnobium doctiſſimus Heraldus opinatur, ſed cum *Venere* erit conſtruendum. *Heinſ.*

868. *Dignaque verba loco.*] *Ioco* ſcripti potiores. probe. *jocum* ponit alibi quoque pro luſu Venereo. ut lib. II. Artis Amor.

Accedant queſtus, accedat amabile murmur,
Et dulces gemitus, aptaque verba joco.

epiſtola Sapphus,

Crebraque mobilitas, aptaque verba joco.

ſupra lib. I. Faſt. ut quidem legendum,

Di quoque cultores gelidi venere Lycæi,
Et quicunque joci non alienus erat.
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus.

ſic & ſæpe aliis locis. *Idem.*

871. *Collina proxima porta.*] Strabo lib. 6. Dedicata Romæ hæc ædes anno DLXXII. de quo agens Livius lib. 40. *Ædes*, inquit, *duæ eo anno dedicatæ ſunt.*

Nunc decet : à Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracuſas Arethuſidas abſtulit armis
Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
Carmina vivacis Venus eſt tranſlata Sibyllæ;
Inque ſuæ ſtirpis maluit urbe coli.
Cur igitur Veneris feſtum Vinalia dicant,
Quæritis; & quare ſit Jovis iſta dies?
Turnus, an Æneas Latiæ gener eſſet Amatæ,
Bellum erat. Hetruſcas Turnus adoptat opes.
Clarus erat, ſumtiſque ferox Mezentius armis:
Et vel equo magnus, vel pede major erat
Quem Rutuli Turnuſque ſuis adſciſcere tentant
Partibus. hæc contra dux ita Tuſcus ait:
Stat mihi non parvo virtus mea. vulnera teſtes;

Arma-

ſunt, una Veneris Ericina ad portam Collinam, altera in foro Olitorio Pietatis. Neap.

872. *A Siculo nomina colle tenet.*] *Tenent*, templa videlicet, multi ex ſcriptis. Remed. Amor.

Eſt prope Collinam templum venerabile portam:

Impoſuit templo nomina celſus Eryx.

Heinſ. *A Siculo nomina colle tenet.*] Ubi & templum habuit ditiſſimum. de quo etiam Strabo eodem libro: Vide & Diodorum lib. 4. *Neapol.*

873. *Syracuſas Arethuſidas.*] Oppidum Siciliæ nobiliſſimum. Accipiendus enim hic M. Claudius Marcellus, qui fuit Syracuſarum glorioſiſſimus expugnator, plurimaque inde ſigna in urbem intulit. primuſque Hannibalem docuit vinci poſſe. *Ant. Arethuſidas.*] Ab Arethuſa Syracuſii fontis nympha.

874 *Eryx bello.*] Etiam Erycem montem armis cepit.

175. *Eſt tranſlata.*] E Sicilia in urbem. *Carmine vivacis.*] Pace tuâ dicam, mi Ovidi, hallucinaris: nam hæc Veneris ædes prope portam Collinam non dedicata monitu carminis Sibyllini, ſed vovit ſponte L. Porcius Liguſtino bello, dedicavit Porcius L. F. Licinius, ut ex Livio vidimus, anno DLXXII. Fateor aliam eidem Veneri voviſſe Q. Fabium Maximum juſſu libri fatalis, ſed ante hanc poſitam annis XXXIV. Servilio Geminio & C. Flaminio Coſſ. Vide & Livium lib. 22. Hoc igitur anno vota, ſed dicata DXXXVIII. L. Poſtumio Albino & T. Sempronio Coſſ. & lib. 23. *Neapol.*

878. *Sic Jovis iſta dies.*] M. Varro lib. 5. de L. L. *Vinalia à vino: hic dies Jovis, non Veneris.* Neapol.

880. *Etruſcas Turnus adorat opes.*] *Adoptat* Zulichemianus. optime. hoc eſt, adſciſcit. externas & auxiliares copias ſuis adjungit. Vatinius apud Ciceronem lib. V. Ep. Famil. IX. *Ego autem quem potius adoptem aut invocem, quam illum, quo defendente vincere didici?* Heinſ.

885. *Vulnera teſtor.*] *Teſtes* à manu prima optimus Mazarinianus & tres alii. elegantius utique. ſic lib. XIII. Met.

—— ſunt & mihi vulnera teſtes:

ut duo vetuſti codices illic exhibent. Curtius lib. IV. *Nec duces quidem copiarum ſua laude fraudandi ſunt. quippe vulnera, quæ quiſque excipit, virtutis indicia ſunt.* apud Virgilium,

—— *vos*

Armaque, quæ ſparſi ſanguine ſæpe meo.
Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
Præmia, de lacubus proxima muſta tuis.
Nulla mora eſt operæ. veſtrum dare; vincere noſtrum eſt.
Quam velit Æneas iſta negata mihi!
Annuerant Rutuli. Mezentius induit arma:
Induit Æneas; alloquiturque Jovem.
Hoſtica Tyrrheno vota eſt vindemia Regi,
Jupiter: è Latio palmite muſta feras.
Vota valent meliora: cadit Mezentius ingens,
Atque indignati pectore plangit humum.
Venerat Autumnus calcatis ſordidus uvis:
Redduntur merito debita vina Jovi.
Dicta dies hinc eſt Vinalia. Jupiter illam
Vindicat, & feſtis gaudet ineſſe ſuis.
SEx ubi, quæ reſtant, luces Aprilis habebit;
In medio curſu tempora veris erunt.
Et fruſtra pecudem quæres Athamantidos Helles:
Signaque dant imbres: exoriturque Canis.

Hac

——*vos coryli teſtes & flumina nymphis.*

& apud Propertium lib. II. El. IX.

——*ſunt nobis ſidera teſtes.*

Horat.

Teſtis Metaurum flumen.

atque ita paſſim veteres. *Idem.*

893. *Hoſtica vindemia.*] Fructus vindemiæ hoſtilis: hoc eſt, muſta Rutulorum. *Vota eſt.*] Promiſſa. *Regi Tyrrheno.*] Mezentio regi Etruſcorum.

894. *Muſta feres.*] *Feras* Petavianus. eſt enim voventis. *Heinſ.*

895. *Vota meliora valent.*] Vota Æneæ, quæ magis pia fuere, cum Jovi vinum voverit.

898. *Redduntur merito Jovi.*] Pro victoria Æneæ.

899. *Jupiter illa vindicat.*] *Illam* Urſini, primus Ambroſianus, Mazar. Zulich. aliique multi. nempe, diem. mox *quæ reſtant* non *reſtent* meliores. *Heinſ.*

901. *Sex ubi quæ.*] Et eſt ſenſus: Cum Aprili ſex tantum dies ſuperfuerint, hoc eſt, ſeptimo calendas, in medio curſu ver erit. Tunc enim & Rubigalia celebrantur, ut Plinius docet. *Ant. Sex ubi quæ reſtent.*] VII. Kalendas ver meo Publio bipartitur; quod Columellæ ipſo die Palilium, XI. Kalendas. *Neapol.*

903. *Et fruſtra quæres pecudem Helles Athamantidos.*] Fruſtra requires arietem Phryxi & Helles, Athamantis Thebani. f. *Et fruſtra pecudem quæres.*] Eodem VII. Aries occidit acronycho occaſu. *Neap.*

904. *Exoriturque Canis.*] Mira & nova fateor. Numquam audivi à nata Aſtrologia, poſt Arietis occaſum, imo poſt Tauri ortum: Canem exoriri. Quidam mallet, *exoriturque capra.* Sed ad quid? ſequuntur Rubigalia, quæ ad oc-

Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem, 905
Obstitit in mediâ candida pompa viâ.
Flamen in antiquæ lucum Robiginis ibat,

Exta

casum Canis instituta, & celebrata. Vide Plin. lib. 18. cap. 29. Suspicio hinc mihi de menda venit; & adlubet scribere:

Signa dabunt imbres, effugietque Canis.

Hic enim moto Tauro statim cedit navi Argoæ. Virg. primo Georg.

Taurus, & averso cedens Canis occidit astro.

Firmat etiam nostram emendationem; quod ille in occasu vehemens, gelidus, pluvius. *Neap.*

905. *Hac mihi Nomento, &c.*] Cum Poëta ex suburbano Romam rediret, ut ipse inquit, occurrentem turbam habuit, Rubigini sacrificaturam, cui sacerdos canem & ovem immolat. *Nomento Romam.*] Nomentum in via qua in Sabinos itur, ad decimumquintum ab urbe lapidem. *Paul.*

906. *In media candida turba via.*] Candida turba sunt Flamines, qui ad Rubiginem placandam properabant, albo induti vestimento: color is erat sacrificantium. *Media via.*] De hac Servius: *Ab hoc oppido via Nomentana dicta, qua incipiebat à Viminali portâ.* & priscus lapis:

Viæ Nomentanæ Patronus.

Neap. Candida turba.] Rectius *pompa* primus Ambros. Mazar. & septem vel octo alii. sic *pompam* vocat comitatum illum Prudentius, qui Matyres ad supplicium ductos sequebatur περὶ στεφ. Hymno primo,

Quo viros dolore tortor, quave pompa ornaverit.

ita enim ex vetustissimis libris scribendum. non *pœna*. Heinf.

907. *In antiqua lucum.*] Displicet lectio; sed sic plerique, præter duos optimos, qui habent *antiquum*. Quanto melius ad lucum, quam ad Rubiginem epithetum referre? Antiqua sane Rubigalia non diffiteor: instituit Numa Pompilius anno regni sui XI. vide Varronem lib. I. de R. R. *Lucum Rubiginis.*] Panvinius in Topographiâ Urbis, lucum & ædem ponit in regione V. sed ædem expressim viâ Nomentana extra portam Catulariam. *Rubiginis ibat.*] Libri duo è meis, *Robiginis.* & certe verius: nam ei venit etymon, ut suspicor, à colore robo; qui Græcis ξανθός. Hinc *robos* boves à rusticis vocatos, auctor est Festus in vocula *robum.* Expresse vetus Senatus Consultum apud Gellium lib. 4. cap. 6. Si quid succidaneis opus esset robus, succideret. Vulgo male legitur, robigus accederet. *Neap. Rubiginis.*] *Robiginis* duo codices ex iis quos inspexit Neapolis. atque ita ex nostris veterrimus Petavianus, & mox *Robigo.* sic idem codex libro primo supra,

—— *scabra Robiginis expers.*

pro Robigine Dea Deus Robigus est Varroni & Festo. hinc Robigalia apud eosdem, & in Veteri Kalendario. *Robigus* etiam Gellio lib. V. cap. XII. apud Virgilium quoque libro primo Georg. codex Mediceus longe vetustissimus, aliique, quos Pierius Valerianus consuluit,

—— *ut mala culmos Esset Robigo.*

ubi Servius. *Inde & Robigus deus, & sacra ejus septimo Kal. Majas Robigalia appellantur.* Ita scribe. vulgo *Rubigus Deus* & *decimo Kal. Majas Rubiginalia.* sed Festus bene *septimo Kalendas* habet. nam & eo die Kalendarium in marmore antiquo *ROB.* hoc est *Robigalia agnoscit.* Idem Virgilius eodem libro,

Exesa inveniet scabra robigine pila.

Georg. II.

Nec scabie & salsa lædit robigine ferrum.

quomodo & illic iidem vetustissimi codices. apud Columellam quoque lib. X. scribendum censeo,

Hinc mala Robigo virides ne torreat herbas.

& apud

Exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus acceſſi; ritûs ne neſcius eſſem.
Edidit hæc Flamen verba, Quirine, tuus:
Aſpera Robigo, parcas Cerealibus herbis:
Et tremat in ſummâ læve cacumen humo.
Tu ſata ſideribus cœli nutrita ſecundis
Creſcere, dum fiant falcibus apta, ſinas.
Vis tua non levis eſt. quæ tu frumenta notaſti;
Mœſtus in amiſſis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuêre, nec imbres;
Nec ſic marmoreo pallet aduſta gelu:
Quantum, ſi culmos Titan incalfacit udos.
Tum locus eſt iræ, Diva timenda, tuæ
Parce, precor, ſcabraſque manus à meſſibus aufer;
Neve noce cultis: poſſe nocere ſat eſt.
Nec teneras ſegetes, ſed durum amplectere ferrum:
Quodque poteſt alios perdere, perde prior.
Utilius gladios & tela nocentia carpes.
Nil opus eſt illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, duruſque bidens, & vomer aduncus,
Ruris

& apud Prudentium contra Symmachum.

Nunc conſumit edax ſegetem Robigo maligni
Aëris ex vitio.

Neque aliter vetuſti codices apud Horatium lib. III. Od. XXIII.

Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda vitis, nec ſterilem ſeges
Robiginem. Heinſ.

908. *Exta canis flammis.*] Rufus eſſe debebat; imo catulus, & lactens. Columella.

912. *Et tremat in ſummâ lene cacumen humo.*] *Læve cacumen* omnino ſcribendum cum nonnullis membranis. quod codex unus Moreti recte interpretatur *ſine rubigine.* læve enim ſcabro opponitur. *Heinſ.*

916. *Habet frumenta in amiſſis.*] Quia jam amiſſa exiſtimat.

919. *Culmos Titan incalfacit udos.*] Quod & principio Georgicon Poëta notavit in hiſce,

ut mala culmos
Eſſet Rubigo.

Bene *eſſet:* nam penitus rodit & occidit ſegetes. Rubigo autem tunc ſævit in ſata, cum illis udis ſoles magni ſuperveniunt. *Neap.*

923. *Durum amplectere ferrum.*] *Contere* primus Ambroſianus & Læti codex. & mox *otia mundus agit* non *agat* meliores. *Heinſ.*

927. *Vomer aduncus.*] *Vomis* Læti exemplar. ut apud Virgilium Georg. primo in veterrimis membranis,

——*ſulco attritus ſplendeſcere vomis.*

& mox,

Vomis & inflexi primum grave robur aratri.

Deinde perperam *Ruris opus* quidam ex præ-

Ruris opes niteant: inquinet arma situs.
Conatusque aliquis vaginâ ducere ferrum;
Adstrictum longâ sentiat esse morâ.
At tu ne viola Cererem: semperque colonus
Absenti possit solvere vota tibi.
Dixerat. à dextrâ villis mantele solutis
Cumque meri patera thuris acerra fuit.
Thura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis,
Turpiaque obscœnæ (vidimus) exta canis.
Tum mihi, Cur detur sacris nova victima, quæris?
(Quæsieram) caussam percipe, Flamen ait:
Est canis (Icarium dicunt) quo sidere moto
Tosta sitit tellus, præcipiturque seges.
Pro cane sidereo canis hic imponitur aræ:
Et, quare pereat, nil nisi nomen habet.

Cum

præstantioribus. Tristium lib. III.

Ruris opes parva pecus & stridentia plustra.

Idem.

930. *Sentiat esse astrictum,*] Cognoscat in vagina hærentem.

933. *Dixerat.*] Flamen, *Villis solutis.*] Non implicitis, non ut apud Virgil. *Tonsisque ferunt mantilia villis:* sed solutis. *Paul.* *A dextra villis mantele solutis.*] Manu dextra sacerdos ille Quirinalis cum patera & acerra gestabat linteum mappa longiusculum, tergendis manibus peracto sacrificio. *Mantele*, Græcis χειρόμακτρον. Confunditur tamen apud omnes mappa cum manteli. Vide Martialem in Epigrammate, cui lemma, *Gausapa, vel mantele.* *Villis solutis.*] His contrarium, *tonsis villis*; Nec *villosa lintea* apud Martialem ea sunt, quibus villus per omnia insurgit; tonsa, quibus derasus; sed quibus subtemen de industria relictum; tonsa, quibus nullum. *Villos* igitur *solutos* explico, subtemen è linteo pendens. *Neapol,* *A dextra.*] *Ad dextram* agnoscit Priscianus lib. VI. *at dextra* Ursini & duo alii, *mantele* etiam vetusti, ut apud Virgil.

——*tonsis mantelia villis,*

Mediceus codex longe vetertimus. aliique omnes vetusti. sic *mantella* apud Lucilium, & *mantellum* apud Plautum. *Heins.*

935. *Thura focis vinumque dedit.*] Imo *dari*, quicquid libri veteres dissentiunt, ut ad Tò *vidimus* referatur. nisi malis Tò *vidimus* parenthesi includi. *Heinsius.*

939. *Est canis, Icarium,*] Immolati canem, pro Caniculæ sidere: cujus exortu accendi solis vaporem quis ignorat? igitur canis immolatur, ne nimio æstu noceat frugibus. *Quo sidere moto.*] Cum movetur in ipso ortu. *Paul.* *Quo sidere moto,*] Quo exorto. sic postulat hic sensus: nam moveri sidus proprie est, quod ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς εἰς τὸ φανερὸν procedit; & contra, quod ἀπὸ τοῦ φανεροῦ εἰς τὸ ἀφανές. *Neap.*

941. *Canis hic imponitur aræ.*] Huic parissimum festum fuit apud Græcos, si bene memini: Κυνοφόντις illi dixere, Athenæus lib. 3, *Neapol,*

942. *Et quare fiat.*] *Quare pereat* Zulich. Maz. Voss. Arond. & octo vel decem alii. quod verum est. *Heins.*

943. *Cum*

CUM Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
Sustulit immenso ter jubar orbe suum;
Mille venit variis florum Dea nexa coronis:
Scena joci morem liberioris habet.
Exit & in Majas sacrum Florale Kalendas.
Tunc repetam: nunc me grandius urget opus.
Aufert, Vesta, diem: cognato, Vesta, recepta est
Limi-

943. *Cum Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto,*] *Tithonia conjux* recte Virgilio ac Silio Italico Aurora dicitur. ut & nostro infra initio lib. v. sed *Tithoniam*, ut hoc loco, πατρωνυμικῶς recte dici non opinor. & tamen sic locuti quoque alii. Statius inprimis Sylvar. lib. I. Epithalamio Stellæ,

Nec si alma per auras
Te potius prensa veheret Tithonia biga.

& libro I. Thebaïdos,

Clara laboriferos cælo Tithonia currus
Extulerat. ——

& libro XII.

—— *trepidas subito Tithonia nubes*
Discutit, ac reduci magnum parat æthera Phœbo.

& apud Valerium Flaccum initio l. III.

Tertia jam gelidas Tithonia solverat umbras,

& libro v.

Alma nova crispans pelagus Tithonia Phœbo.

Sed iis omnibus locis, & si qui alii apud poëtas veteres occurrunt, *Titania* reponendum censeo. Fuit enim Hyperionis Titanum unius filia, soror Phœbi & Lunæ. hinc & Luna pari modo Titania est dicta. *Heins.* *Cum Phrygis Assaraci.*] IV. Kalendas Majas incipiebant Floralia. Vide Plin. lib. 18. cap. 29. *Itaque iidem Floralia* IV. *Kalendas ejusdem* Maji *instituerunt, Urbis anno* DXVI. scribe, *anno Urbis* DXIII. nam L. & M. Publicio plebis Ædilibus ut dicemus, instituta. *Neapol.*

944. *Sustulit immenso ter jubar orbe suum.*] *Immenso ore* sex libri. *emerso orbe* Puteani codex. Lege *emerso ore.* ut Amor. lib. I. El. XIII.

Jam super Oceanum venit seniore relicto]
Flava pruinosum qua vehit axe diem.

de *emergendi* verbo vide quæ notamus lib. III. vs. 399. *Heins.*

947. *Festum Florale.*] *Sacrum* vetustiores. *Idem.* *Festum Florale exit.*] Differtur in sequentem diem. nam propter consecrata ab Augusto sacella, Apollini & Vestæ sacrificatur. *Paul.* *Exit & in Majas.*] Scribit igitur solemnitatis partem sub finem mensis Aprilis agitari; quod reliquum, mense Majo. Diem ille Libro sequenti facit VI. Nonas Majas. In Kalendario Constantini Magni prima Floralia invenio pridie Kalendas Majas, altera V. Nonas. *Neap.* *Sacrum florale.*] *Honoribus* (Galba) *ante legitimum tempus initis, præter commissiones ludorum Floralium, novum spectaculi genus, elephantos funambulos edidit.* Sueton. *Aprici videre senes Floralia nostra.* Juven.

949. *Aufert Vesta diem. cognati Vesta recepta est Limine.*] *Aufer* Ursini, primus Petavii, Mazar. & decem alii. *Aufers* alter Petavii. & tum *recepta es* sit legendum. Præterea *cognato limine* Arondelianus, & quatuor. venuste. sic *Cognata aqua* Fast. III. *cognata lumina* & *cognatum caput* Fast. IV. atque ita passim. *Heins.* *Aufert Vesta diem.*] Ne fallaris: in hunc Vestalia non incidunt, sed in VI. Idus Junias. Nunc translatio celebratur sacri ignis in domum Palatinam. Mos fuit, Pontificem Maximum ædes publicas juxta Vestam incolere: cumque Augustus Pontifex jam designatus Palatium vellet inhabitare, Vestam ad se transtulit, id est, à regione VIII. in X. ubi situm: cujus partem tunc publicavit. Vide Dionem Cassium. *N.*

Limine. sic justi constituere patres.
Phœbus habet partem; Vestæ pars altera cessit:
Quod superest illis, tertius ipse tenet.
State Palatinæ laurus, prætextaque quercu
Stet domus. æternos tres habet una Deos.

951. *Phœbus habet partem.*] In altero Palatii angulo templum erat Apollinis Palatini. unde illa nostri Nasonis in extrema Metamorphosi:

Vestaque Cæsareos inter sacrata penates,
Et cum Cæsareâ tu Phœbe domestice vesta.

Vides duo numina in una domo dicata. Sueton. *Addita porticus cum bibliotheca Latina Græcaque.* de hac initio lib. 53. Dio Cassius, & Horatius Epistola 2. ad Florum libro primo:

—— *Tangere vitet*
Scripta Palatinus quæcumque recepit Apollo.

Latina scilicet, Græcaque, quæ divisim in Palatio locata. Hinc colligo, quod unaquæque bibliotheca suos custodes habuerit. *Neap.*

953. *Laurus & quercus prætexta.*] Ornata & cincta hinc inde lauris, aut prætexta coronis. Erat enim quercus illa Palatina, cum lauris ante fores Augusti. In Metamorph. *Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.*

954. *Tres æternos Deos.*] Augustum, Apollinem, Vestam. *Paul.*

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER V.

Uæritis, unde putem Majo data nomina mensi?
Non satis est liquido cognita caussa mihi.

Ut

1. *Quæritis unde putem, &c.*] Majum Romulus tertium posuit, de cujus nomine inter auctores dissensio est. Nam Fulvius Nobilior in Fastis, Romulum dicit, postquam populum in majores junioresque divisit, ut altera pars consilio, altera armis rempubl. tueretur, in honorem utriusque partis, hunc *Majum*, sequentem *Junium* vocasse. Poëta autem de origine mensis dubium se esse fatetur; quare à Musis petit ut certior causa referatur. *Neapol.*

2. *Non satis est liquido cognita causa.*] Ea propter tria adducit ἔτυμα, mensem hunc aut à Majestate, Honoris & Reverentiæ filiâ dictum, aut à Majoribus, aut à Maja Mercurii matre. Primi nemo meminit nisi noster, secundum est ex sententiâ Fulvii Nobilioris. Vide Macrobium primo Saturnalium: Tertium ex opinione Cincii; licet hic Majam Vulcani dicat uxorem. *Neapolis.*

3. Ut

Ut ſtat, & incertus qua ſit ſibi neſcit eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter.
Sic, quia poſſe datur diverſas reddere cauſſas,
Qua ferar ignoro: copiaque ipſa nocet.
Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Meduſæi ſigna tenetis equi.
Diſſenſere deæ. quarum Polyhymnia cœpit
Prima. ſilent aliæ; dictaque mente notant.
Poſt chaos, ut primum data ſunt tria corpora mundo,
Inque novas ſpecies omne receſſit opus;
Pondere terra ſuo ſubſedit, & æquora traxit:
At cœlum levitas in loca ſumma tulit.
Sol quoque cum ſtellis nullâ gravitate retentus,
Et vos Lunares exſiluiſtis equi.
Sed neque terra diu cœlo, nec cætera Phœbo
Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Sæpe aliquis ſolio, quod tu, Saturne, tenebas,
Auſus de mediâ plebe ſedere Deus.
Et latus Oceano quiſquam Deus advena junxit:

Tethys

3. *Ut ſtat, & incertus.*] Theognis: Ἐν τριόδῳ δ' ἕστηκα. *Neap.*

8. *Grata Meduſæi ſigna tenetis equi.*] Ita libri veteres conſtanter. Malim nihilominus *Graja.* ſic noſter ſæpenumero. Met. lib. IV.

Si tamen in tumido quondam concreta profundo
Spuma fui; Grajumque manet mihi nomen ab illâ.

ubi ſimili errore erat peccatum. infra,

Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.

lib. VI.

——vi ſtando Veſta vocatur,
Cauſaque par Graji nominis eſſe poteſt.

plura loca poſſent congeri, ſi hoc ageretur. *Heinſius.*

9. *Diſſenſere Deæ.*] *Diſſedere* primus Farneſianus, eleganter. ſic lib. XV. Met.

Diſſidet & variat ſententia.——

ſed ſi ſilent, quod ſequitur, cur diſſentire dicuntur? rectius igitur forſan Junianus *Aſſenſere*, ut ſub finem libri VI. *Sic cecinit Clio: docta aſſenſere ſorores.* Sed puto *Deſedere* reponendum eſſe pro *Conſedere.* Idem.

18. *Sidera.*] Ceteræ ſtellæ ſoli cedere nolebant. *Erat par.*] Quia nulla erat diſcretio perſonarum, & dignitas. *Paul. Omnis honor.*] *Honos* vetuſtiores. quomodo & mox ℣ſ. 23. Junianus. *Heinſ.*

20. *De media plebe.*] Τὸν τυχόντα Græci dicerent. *Sedere Deus.*] Ac ſi poſtea ſedes unicuique pro meritis aſſignatæ. Hanc diſtinctionem mihi viſus Homerus adſignificaſſe in Iliade A. *Neapol.*

21. *Et latus Oceano quiſquam Deus advena junxit.*] Metuo, ut ab Ovidii manu ſit hic verſus. In Zulichemiano vetus lectio penitus erat eraſa. Mazar.

Nec latus Oceano quis quando leve tegebat.

alii etiam multi. *Nec*, Lege, *Nec latus Oceano,*

Tethys & extremo ſæpe recepta loco eſt.
Donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis impoſuêre toris.
Hinc ſata Majeſtas; hos eſt Dea cenſa parentes:
Quaque die partu eſt edita, magna fuit.
Nec mora: concedit medio ſublimis Olympo,
Aurea, purpureo conſpicienda ſinu.
Conſedere ſimul Pudor & Metus. omne videres
Numen ad hanc cultus compoſuiſſe ſuos.
Protinus intravit mentes ſuſpectus honorum.
Fit pretium dignis; nec ſibi quiſque placet.
Hic ſtatus in cælo multos permanſit in annos:
Dum ſenior fatis excidit arce Deus.
Terra feros partus immania monſtra Gigantas
Edidit, auſuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, In magnos arma movete Deos.
Exſtruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,

Et

ceano, quamvis grandæva tegebat Tethys. Ea enim Oceani uxor. *Tegere latus.* Ut apud Horat. lib. II. Sat. V. *Utne tegam ſpurco Damæ latus?* Heinſ. *Et quiſquam deus advena.*] Aliunde adveniens. *Junxit latus Oceano.*] Auſus eſt ſedere prope Oceanum, deorum omnium parentem,

22. *Et Themis.*] Quæ fuit ſoror Saturni. *Sæpe eſt recepta ultimo loco.*] Cum nemo eſſet qui eam revereretur, & cederet.

24. *Corpora.*] Deorum ipſorum, & heroum. *Toris legitimis.*] Qui eſſent illis lege conſtituti.

25. *Hinc ſata Majeſtas quæ mundum temperat omnem.*] *Hinc ſata Majeſtas, hos eſt dea cenſa parentes*, Mazarinianus & unus Farneſianus ac Mediceus. Venuſte, &, ſi quid judico, vere. Vide omnino quæ notamus ad Epiſt. VII. ℣ſ. 47. neque aliter fuiſſe videtur in Zulichemiano. nam vetus ſcriptura erat illic deleta. quidam etiam *His ſata.* Heinſius.

26. *Magna fuit.*] Semper una, & eadem. *Neapol.*

29. *Pudor & Metus.*] Majeſtatis individui comites. *Neap.*

30. *Vultus compoſuiſſe ſuos.*] *Cultus* Urſini codex. & placet. *Heinſius.*

31. *Suſpectus honoris intravit mentes.*] Cum prius nulla ratio haberetur honoris. *Paul. Suſpectus honorum.*] Cultus & admiratio digniorum. *Neap.*

37. *Mille manus illis dedit & pro cruribus angues.*] Non agnoſco hic numeros Ovidianos, etſi minime neſcius hanc agnoſci à Scholiaſte Statii lectionem ad lib. V. Theb. Opinor ſcribendum,

Mille manus & mille dedit pro cruribus angues.

Niſi diſtichon totum ab interpolatoris manu eſt; quod parum abeſt quin perſuadear ut credam. Paulo ante pro *Terra feros partus.* quidam *ferox.* alii *ferax.* *ut ferax partûs terra dicatur*, quomodo in Amoribus lib. II. El. XVI. *Terra ferax Cereris.* *Gigantas* quoque Urſini & Læti codex. ut alibi non ſemel. Vide ſupra lib. III. ℣ſ. 439. *Heinſius.*

44. *Culta*

Et magnum bello ſollicitare Jovem.
Fulmina de cæli jaculatus Jupiter arce
Vertit in auctores pondera vaſta ſuos.
His bene Majeſtas armis defenſa Deorum
Reſtat: & ex illo tempore firma manet.
Aſſidet illa Jovi: Jovis eſt fidiſſima cuſtos:
Et præſtat ſine vi ſceptra tremenda Jovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alii, tempore quiſque ſuo.
Illa patres in honore pio matreſque tuetur:
Illa comes pueris virginibuſque venit.
Illa datos faſces commendat, eburque curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. dicta probarunt
Clioque, & curvæ ſcita Thalia lyræ.
Excipit Uranie: fecêre ſilentia cunctæ;
Et vox audiri nulla, niſi illa, poteſt.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.
Martis opus juvenes animoſaque bella gerebant:
Et pro Dis aderant in ſtatione ſuis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
Conſilio patriæ ſæpe ferebat opem.
Nec niſi poſt annos patuit tunc Curia ſeros:

No-

44. *Culta manet.*] Multi ex melioribus *firma*, quatuor *tuta*. Sequenti verſu *illa* pro *inde*; & *conjux* pro *cuſtos* nonnulli. Fortè *conſors*. ut Claudiano Juſtitia,

—— *conſors adjuncta Tonanti*. Idem.

46. *Et præſtat ſine vi ſceptra tenenda Jovi.*] *Timenda* multi ex melioribus. pri. Ambroſ. & Læti, *tremenda*. quatuor *tenere*. Idem.

47. *Coluerunt Romulus illam.*] Hinc Principi majeſtas in jure tribuitur. Vide Julium Paulum lib. 4. Sentent. tit. 5, & leg. 7. §. Hoc ceterum. D. Ad legem Juliam majeſt. & Legem ultimam C. De legib. *Neap.*

49. *In honore ſuo.*] *Pio* meliores magno numero. *Heinſ.*

51. *Et ebur curule.*] Eburneam, & conſpicuam ſignis curulem ſellam, pro ipſis ædilibus. *Paul. Illa datos faſces.*] Dignitates Conſulares, Ædilitias, Prætorias, omnem denique Magiſtratum. *Neapol.*

62. *Sæpe ferebat opem.*] Ita veteres conſtanter. pro *ſæpe* tamen *turba* reponendum videtur, vel quid ſimile, ut ſit ad quod referatur τὸ *illa* in ſuperiori verſu. *Heinſ.*

63. *Patuit tunc curia ſeros.*] Adludit ad Leges illas annarias. *Neap.*

64. No-

Nomen & ætatis mite Senatus erat.
Jura dabat populo ſenior: finitaque certis
Legibus eſt ætas, unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantibus ipſis,
Ibat: interior, ſi comes unus erat.
Verba quis auderet coram ſene digna rubore
Dicere; cenſuram longa ſenecta dabat.
Romulus hoc vidit: ſelectaque pectora Patres
Dixit. ad hos Urbis ſumma relata novæ.
Hinc ſua majores poſuiſſe vocabula Majo .
Tangor, & ætati conſuluiſſe ſuæ.
Et numitor dixiſſe poteſt, Da, Romule, menſem
Hunc ſenibus; nec avum ſuſtinuiſſe nepos.

Nec

64. *Nomen & ætatis mite ſenatus habet.*] *Erat* longe venuſtius decem ex melioribus. *Heinſ.*

66. *Unde petatur honor.*] Vide Latinum Pacatum in Panegyrico Theodoſiii.

67. *Et medius juvenum.*] Loco digniori. *Neap.*

68. *Et interior.*] Si duo vero erant, prælatus ſenex in itione, aut ſeſſione, & ad dextram poſitus. *Neap.*

69. *Verba quis auderet coram ſene dicere.*] Τελευταῖοι δὲ οἱ νεώτατοι, λόγον μὲν οὐθένα λέγοντες, ὅτι γὰρ ἦν δὲ αἰσχύνης τότε Ῥωμαίοις τοῦτο, καὶ νέος οὐδεὶς ἑαυτὸν σοφώτερον εἶναι ἠξίου πρεσβύτου. Dionyſ. Halicarn. 7. ab U. C. ann. 263.

70. *Cenſuram longa ſenecta dabat.*] Senibus, inquit, habita reverentia, æque ac morum magiſtris. *Neapol.*

71. *Selectaque corpora patres.*] Iidem *pectora.* utique & hoc melius. de conſilii enim non de virium præſtantia agitur. Propertius libro IV. Eleg. I.

Pellitos habuit ruſtica corda patres.

ſic apud Maronem,

—— juvenes fortiſſima fruſtra
Pectora ——

& alibi,

—— lectos juvenes fortiſſima corda
Defer in Italiam. ——

Silius libro VI.

—— Juvenes parat aſpera bello
Pectora captives.

mox pro *tribuiſſe vocabula* iidem *poſuiſſe* etiam recte. *Nomina ponere* noſtro uſitatum. Virgilius lib. VIII.

Sæpius & nomen poſuit Saturnia tellus.

Silius libro VIII.

Sed populis nomen poſuit metuentior hoſpes.

Horatius libro I. Epiſt. VII.

Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.

quæ illic genuina eſt præſtantiſſimorum codicum ſcriptura. Virgilius libro VII.

Laurenteſque ab ea nomen poſuiſſe colonis. Heinſ.

Selectaque pectora Patres dixit.] Patres conſcriptos. Sic eleganter Liv. dec. I. lib. 2. *Traditumque inde fertur, ut in ſenatum vocarentur, qui patres, quique conſcripti eſſent. Conſcriptos videlicet novum ſenatum appellabant lectos.*

72. *Summa relata.*] Τὸ σύμπαν. Terentius Phormione: *Ad te ſumma rerum redit.* Neapol. *Summa urbis.*] Sic Cæſar, *belli ſummæ præficere aliquem. Summam belli committere fortunæ:* Et quaſi ſub uno ictu exponere.

76. *Avum ſuſtinuiſſe nepos.*] *Avo* pri. Ambroſ. Læti, Maz. Zulich. pri. Farneſ. & quatuor alii probæ notæ. quod non

eſt

Nec leve præpositi pignus successor honoris
Junius à juvenum nomine dictus habet.
Tum sic, neglectos hederâ redimita capillos,
Prima sui cœpit Calliopêa chori :
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleïone cum cælifero Atlante
Jungitur, ut fama est; Pleïadasque parit.
Quarum Maja suas formâ superasse sorores
Traditur, & summo concubuisse Jovi.

Hæc

est de nihilo. ut *negare* vel quid simile subintelligatur. libro tamen XIV. Met.

Has rogat auxilium; nec Nympha justa petentem
Sustinuere deam. Heinſ.

77. *Nec leve propositi pignus successis honoris :*
Junius à juvenum nomine dictus adest.]

proposito honori Læti codex, & primus Ambrosianus, & tres alii. quidam *propositum*, quinque *præpositi.* quod sequor. deinde in Zulich. & Mazar. *successor* à manu prima, & *habet* pro *adest*. *Successor* etiam est in uno Farneſ. & Mediceo. & *habet* in Ursini optimo, primo Farnesiano & uno Patavino. Scribe,

Nec leve præpositi pignus successor honoris
Junius à juvenum nomine dictus habet.

nisi *præposito honori* mavis. *Heinſ.*

82. *Qui terram.*] Malim *Qua*. aliter tamen libri vetusti. *Idem.*

83. *Cum cælifero Atlante.*] Nonnulli *stellifero*. Sed Virgilius quoque *cæliferum Atlantem* dixit, & summus Virgilii imitator cum Silio Italico Valerius Flaccus, si per correctores ignavos & inscitos licuisset. Is ergo Valerius lib. v. ỳſ. 411.

——stat cælifer Atlas.
Oceano, genibusque tumens infringitur unda.

Nunc in vulgatis libris *stat ferreus Atlas.* quod sciolorum commentum est, cum enim syllaba una aut altera librariorum supinitate excidisset ipso vocis initio, pro *fer* reposuerunt *ferreus* metro magis consulentes, quam auctori nihil absonum aut ineptum molito. nam si respiciebat ad materiam, ex qua statua illa Atlantis facta, *aneus* potius dicendum erat, quam *ferreus*. atque ita forte scribendum. Idem Atlantem *cani* epitheto donarat, recte atque erudite. Sed ne hoc quidem illi licuit per librarios. locus est lib. II. ỳſ. 621.

——— stupuitque fragore
Canus, & occiduis regnator montibus Atlas.

ubi *Ianum*, si Dîs placet, inculcarunt satis importune, & præter rem. Nota sunt illa Virgiliana de Atlante,

Nix humeros infusa tegit, tum flumina mento
Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.

Silius Italicus libro primo de Atlante apposite,

Canet barba gelu, frontemque immanibus umbris
Pinea silva premit. quassant cava tempora venti,
Nimbosoque ruunt spumantia flumina rictu.
Tum gemina laterum cautes maria alta fatigant.

secundo versu *quassant* pro *vastant* reposuimus ex conjectura. quarto pro *fauces* ex fide optimi codicis *cautes*. Recte igitur *canus*, qui & senex sit, & glacie ac nive obsitus. *Idem.*

89. *La-*

Hæc enixa jugo cupressiferæ Cyllenes
Ætherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, & Mænalos ingens
Rite colunt, Lunâ credita terra prior.
Exsul ab Arcadiis Latios Evander in agros
Venerat: impositos attuleratque Deos.
Hic, ubi nunc Roma est orbis caput, arbor & herbæ,
Et paucæ pecudes, & casa rara fuit.
Quo postquam ventum; Consistite, præscia mater,
Nam locus imperii rus erit istud, ait.
Et matri & vati paret Nonacrius heros;
Inque peregrinâ constitit hospes humo.
Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedisque Dei.
Semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis;
Cum lustrant celebres vellera secta vias.

At

89. *Ladonque rapax.*] *Ladoque* multi ex scriptis. & *Manalos* pro *Manalus* Zulich. & optimus Patavinus. Mazar. & duo Medicei, *Manalon.* recte forsan. quanquam enim Grammatici veteres Mænalus & Mænala in plurali agnoscant, Stephanus tamen περὶ πόλεων ita videtur distinguere, ut Μαίναλος urbs sit Arcadiæ, τὸ Μαίναλον mons. *Idem. Ladon rapax.*] Fluvius Arcadiæ. *Et Manalus ingens.*] Mons est Mænalus. *P.*

90. *Condita prior.*] Nam Arcades se ante lunam natos putabant.

91. *Exul ab Arcadia.*] *Arcadiis* prim. Ambros. opt. Patav. Maz. Zulich. agris nimirum. *Heins.*

94. *Casa rara fuit.*] *Rara domorum* —— *Tecta vident.* Virgil. 8. Æneid.

97. *Heros Nonacrius.*] Evander à Nonacri Arcadiæ monte. *Paret & matri.*] Ut debet filius matri parere. *Et vati.*] Et illi quæ futurorum præscia.

100. *Et dei alipedis.*] Mercurii.

101. *Succinctu Faune Lupercis.*] Quia currebant cum subligaculis circa pudenda, ut notavimus in 2. *Neap.*

102. *Cum lustrant celebres vellera secta vias.*] *Verbera* veteres plerique. Sed frustra. nisi *tergora* cum duobus amplectendum censes. *celeres* etiam iidem veteres. & pro *vias* Læti, pri. Ambros. & multi alii, *manus.* Puto,

Cum lustrant steriles tergora secta manus.

vel *vellera secta.* tergora nempe caprina. lib. 11. in hac de Lupercis narratione,

Ille caprum mactat: jussæ sub terga puellæ
Pellibus exsectis percutienda dabant.

& ibidem de Lupercis,

Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcundæ patienter verbera dextra.
Jam socer optatum nomen habebit avi.

Juvenal. Sat. 11.

——*steriles moriuntur, & illis*
Turgida non prodest conditâ pyxide Lyde.
Nec prodest agili palmas præbere Luperco.

Ubi Scholiastes, *Steriles mulieres februantibus Lupercis se offerebant, & ferulâ verberabantur.* & mox, *palmas ideo dicit, quia aut catomis cædebantur, aut manibus vapulabant.* Ergo tam manus quam terga cædo-

At tu materno donasti nomine mensem,
Inventor curvæ, furibus apte, fidis.
Nec pietas hæc prima tua est: septena putaris
Pleïadum numerum fila dedisse lyræ.
Hæc quoque desierat; laudataque voce sororum est.
Quid faciam? turbæ pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis æqualiter adsit;
Nullaque laudetur plusve minusve mihi.
AB Jove surgat opus. primâ mihi nocte videnda
Stella est in cunas officiosa Jovis.
Nascitur Oleniæ signum pluviale Capellæ:
Illa dati cælum præmia lactis habet.
Naïs Amalthêa Cretæâ nobilis Idâ
Dicitur in silvis occuluisse Jovem.
Huic fuit hædorum mater formosa duorum
Inter Dictæos conspicienda greges;

Cor-

cædebantur. Plutarchus in Cæsare, de Lupercis, πολλαὶ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπιτήτιδες ὑπαντῶσαι παρέχουσι, ὥσπερ ἐν διδασκάλῳ, τὼ χεῖρε, ταῖς πληγαῖς, πεπεισμέναι πρὸς εὐτοκίαν κυούσαις, ἀγόνοις δὲ πρὸς κύησιν ἀγαθὸν εἶναι. Plura de Lupercalibus idem in Romulo & in Romanis Quæstionibus. Ex his itaque Plutarchi ac Juvenalis locis jam liquet, cur *steriles manus* in Nasone censeam reponendas. Servius lib. VIII. Æn. ubi de Lupercali sacro. *Nonnulli propter sterilitatem hoc sacrum dicunt à Romulo institutum, ideoque & puellæ de loro capri caeduntur, ut careant sterilitate & fæcunda sint.* pro *cinctutis lupercis* male *succinctos* quidam codices agnoscunt. Puto & eandem vocem Statio reddendam esse Sylvar. lib. V. Epicedio patris,

——— *& tua multum*
Verbera cinctuti formidavere Luperci.

cum *succincti* in vulgatis libris dicuntur. *Heinf.*

106. *Pleiadum numero fila.*] *Numerum* Ursini codex multique alii. qui loquendi modus Ovidio familiaris. mox pro *laudata est*, quatuor scripti *laudataque.* scribe *laudataque voce sororum est.* Idem. *Numero Pleiadum.*] Quæ septem fuere. Aliqui ad septem planetas referunt, aliqui ad vocum discrimina. *Septena lyræ fila, Pleïadum numerum.*] Καὶ κιθαριστὰς λύρας ἑπταχόρδους ἐλεφαντίνας κρέκοντες. Dionyſ. Halic. lib. 7. ἑπτὰ δ' εἰσὶν σύμπαντες κιθαρῳδίας νόμοι. Tzetz. Chiliad. 1. Histor. 17. Consule Athenæum lib. 4. c. 23. & seqq.

111. *Prima mihi nocte videnda.*] Kalendis Majis Capella oritur heliace; post hasce Ptolemæo: β. inquit, Ὥρα ιδ' ς' ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος ἀνατέλλει. Columellæ eâdem die quâ nostro Fastographo. *Neapol.*

113. *Sidus pluviale.*] Scripti duobus aut tribus exceptis *signum.* mox pro *Cretæa* Ursini & optimus Patavinus *Cretæa &c.* Moreti codex *Cretaaque.* Puto *Creteide nobilis Ida.* vel *Curetide.* de quo dixi ad lib. VIII. Met. ubi *Curetida terram* pro Creta habes. *Heinf. Capella Olenia.*] Capræ, Helices nymphæ, Oleni filiæ: vel ab Oleno oppido in Bœotia.

123. *Cinxit-*

Cornibus aëriis, atque in ſua terga recurvis :
Ubere, quod nutrix poſſet habere Jovis.
Lac dabat illa Deo. ſed fregit in arbore cornu :
Truncaque dimidiâ parte decoris erat.
Suſtulit hoc Nymphe; cinctumque recentibus herbis,
Et plenum pomis ad Jovis ora tulit.
Ille, ubi res cæli tenuit, ſolioque paterno
Sedit, & invicto nil Jove majus erat,
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit; quod dominæ nunc quoque nomen habet.
Præſtitibus Majæ Laribus videre Kalendæ
Aram conſtitui, ſignaque parva Deûm.
Voverat illa quidem Curius : ſed multa vetuſtas
Deſtruit, & ſaxo longa ſenecta nocet.
Cauſſa tamen poſiti fuerat cognominis illis,
Quod præſtant oculis omnia tuta ſuis.

Stant

123. *Cinxitque decentibus herbis.*] *Cinctumque* rectius unus Vaticanus. *decoribus herbis* Urſini, Arondel. prim. Med. plurimique alii. Sed *recentibus* cum opt. Patav. Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Læti, & duodecim aliis ſcribendum. tres *virentibus.* Virgil.

Thure calent aræ ſertiſque recentibus halant.

hinc apud Theocrytum Idyll. XXVI. *νεόδρεπτοι βωμοὶ*, aræ herbis floribuſve recentibus vinctæ. Propertius libro IV. Eleg. VI.

Spargite me lymphis, carmenque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna modis.

Noſter Met. VIII.

———pendentia vidi
Serta ſuper ramos, ponenſque recentia, dixi,
Cura deûm di ſunt.

lib. III. Faſt.

Veſta quoque ut folio niteat velata recenti.

lib. IV.

Sparguntur juncti flore recente boves.

ſic *flore recenti vincire comam* Senecæ Thyeſte Act. V. ubi perperam *decente* reponunt. In Priapeis,

At ô Priape ſæpe floribus novis
Tuas ſine arte deligavimus comas.

Heinſ.

125. *Res cæli.*] Imperium. Virgil. 3. Æneid. *Res Aſiæ.*

127. *Fecit nutricem ſydera.*] Capram in ſydera tranſmutavit. *Cornu nutricis fecit fertile.*] Fecit illud cornu copiæ.

128. *Quæ dominæ nunc quoque nomen habent.*] *Quod habet* meliores plerique. cornu Amalthæum intelligit. *Heinſius.*

132. *Longa vetuſtas.*] *Multa vetuſtas* Mazar. Zulich. Voſſ. pri. Ambroſ. Læti, & quatuor alii. recte. nam *longa ſenecta* mox ſequitur. vide quæ notamus Remed. Amor. ℣ſ. 632. *Idem. Nocet ſaxo.*] Quod vetuſtate exeſum.

133. *Quod præſtant oculis.*] Hoc primum notes, Lares etiam antiquis creditos, quos nunc vocamus genios tutelares. Nunc ad etymon deveniam. Plutarchus: *An Præſtites ſunt qui præſunt.* Hac etiam de causà JOVEM PRÆSTITEM reperio legi.

135. Stant

Stant quoque pro nobis, & præsunt mœnibus Urbis,
Et sunt præsentes, auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat. quæ standi cum Lare caussa fuit?
Servat uterque domum domino quoque fidus uterque.
Compita grata Deo: compita grata cani.
Exagitant & Lar & turba Diania fures:
Pervigilantque Lares; pervigilantque canes.
Bina gemellorum quærebam signa Deorum
Viribus annosæ facta caduca moræ:
Mille Lares, Geniumque Ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet; & vici numina trina colunt.
Quo feror? Augustus mensis mihi carminis hujus
Jus dabit. interea Diva canenda Bona est.

Est

135. *Stant quoque pro nobis.*] Hi speciales Capellæ genii cuique ad custodiam præfecti: Græci dixere, ἐπόπτας τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. *Et præsunt mœnibus urbis.*] Hos vocarunt *Generales*, qui regna, urbes, populos curant. *Neap.*

137. *Et canis.*] *At* veteres plerique. *H.*

139. *Servat uterque domum.*] Glossæ: *Lares* θεοὶ κατοικίδιοι. Domi vero nulla fuit illis certa sedes: nam eos in foco positos reperio, in cubiculo, & in compluvio, & in porticu huic annexa. *Domino quoque fidus uterque.*] Canum φιλοδεσποτείαν indies experimur, & non custodiam? custodes ipsos, ut miteris, κύνας veteres dixere. *Neapol.*

140. *Compita grata Deo.*] Compita αἱ συντρέχειαι. Glossæ, *Competit*, συντρέχει. Persii vetus interpres ad illud Sat. V. *Pertusa compita, sunt loca in quadriviis quasi turres*, ubi sacrificia pro finitâ agriculturâ rustici celebrant *Merito pertusa, quia per omnes quatuor partes pateant: patentes, vel compita dicuntur, ad quæ plura itinera competunt.* Hinc Lares Compitales, & Compitalia festa, quæ Laribus in Compitis fiebant. Varro lib. 5. de L. L. *Neap.*

141. *Et turba Diania.*] Canes Dianæ dicati.

145. *Habet mille Lares.*] Mille Larium simulacra. *Et genium ducis.*] Mercurii *Qui tradidit illos.*] Qui genuit Lares, cum Latam nympham jussu Jovis ad inferos ducens gravem redderet. *Qui tradidit illos.*] Ne mireris venalem hanc κολακείαν in exsule ad suum Principem. Moneo, ne eruat ex his aliquis, ab Augusto primo Larum cultum Romæ traditum. Quid ille novi addiderit, vide apud Sueton. l. 2. c. 31. *Neap.*

146. *Urbs habet.*] In quovis enim compito, in quovis larario domestico duo aderant, & cum his Augusti Genius, qui inter eos apud veteres cultus. hoc à nostris multis in locis adnotatum. *Neap. Et vici colunt tria numina.*] In urbibus & compitis vicorum colebantur duo Lares, & ipse genius.

148. *Jus habet.*] *Dabit* aliquanto rectius Læti, primus Ambros. Arondel. Maz. & sex alii. *Heins. Interea diva canenda Bona est.*] Agendum est de Dea Bona, cujus festum Kal. Majas celebratur. Hanc etiam Faunam, Opem, & Fatuam pontificum libris indigitari: *Bonam*, quod omnium nobis ad victum bonorum causa est: *Faunam*, quod omni usui animantium favet: *Opem*: quod ipsius auxilio vita constet: *Fatuam*, à fando. Infantes partu editi, non prius vocem

Eſt moles nativa: loco res nomina fecit.
  Appellant ſaxum: pars bona montis ea eſt.
Huic Remus inſtiterat fruſtra, quo tempore fratri
  Prima Palatinæ ſigna dediſtis aves.
Templa Patres illic oculos exoſa viriles
  Leniter acclivi conſtituêre jugo.
Dedicat hæc veteris Clauſorum nominis hæres
  Virgineo nullum corpore paſſa virum.
Livia reſtituit; ne non imitata maritum
  Eſſet, & ex omni parte ſecuta virum.
POſtera cum roſeam pulſis Hyperionis aſtris
  In matutinis lampada tollit equis;
Frigidus Argeſtes ſummas mulcebit ariſtas,
  Candidaque à Calabris vela dabuntur aquis.
At ſimul inducunt obſcura crepuſcula noctem;
  Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,

Na-

edunt, quam terram attigerint. *P. Diva canenda Bona eſt.*] Iiſdem Kalendis Majis ſacra erant Bonæ Deæ, ut auctor etiam vetus ſcriptor Cincius primo Saturnalium. Hanc Græci Γυναικείαν dixere: Latinis eſt ſane Dea polynominis. Victima in ejuſdem ſacrificio ſus erat prægnans: illud vero *Damium* appellatum. Vide cauſſam in Feſto. *Neap.*

149. *Eſt moles nativa loco res nomina.*] Poëta templum Bonæ deæ in Aventino deſcribit, quod Claudia virgo conſecravit: poſtea vetuſtate collapſum, Livia Auguſta reſtituit.

152. *Regna dediſtis aves.*] *Signa* Urſini codex & unus Patavinus, cum Naugerii libro. ſuperiori verſu *Hunc remus inſtiterat* Zulichemianus à manu prima non *Huic.* ſic *inſiſtere limen*, *inſiſtere veſtigia* dixit Virgilius. *inſiſtere viam* & *iter* Plautus Terentiuſque. *Heinſ.*

153. *Oculos exoſa viriles.*] Adeundus Tullius de Aruſpicum reſponſis.

154. *Leniter acclivi jugo.*] Vide ut explicat ædem Bonæ Deæ ſubſaxanæ, de quâ cum antiquis Publius Victor regione XII. *Neap.*

155. *Hæres veteris nominis Clauſorum.*] Hæc Appia illa Claudia probatæ pudicitiæ femina. *N.*

156. *Corpore paſſa virum.*] *Nefas* primus Farneſianus pro diverſa lectione. forte rectius. quia *ſecuta virum* mox ſequitur. niſi illic *ſuum* malis. ut ad τὸ *maritum* referatur. *Heinſ.* *Paſſa corpore virgineo nullum virum.*] Fuit enim virgo Veſtalis, & ſpectatæ pudicitiæ teſtimonio quoque matris deûm.

157. *Livia.*] Conjunx Auguſti. *Reſtituit.*] Templum illud cum eſſet vetuſtate collapſum. *P.*

160. *Tollet equis.*] *Tollit* meliores. & *inducunt* pro *inducent* paulo poſt. *Heinſ.*

163. *At ſimul inducunt.*] Hic noſter, ſui oblitus, poſuit ſtatim poſt ſolis occaſum Hyadum ortum: ſcribere debuiſſet, matutinum. *Neap.*

165. *Radiantia ſeptem flammis.*] Septem flammeis ſtellis, quæ ſunt in fronte Tauri.

166. *Hya-*

Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrîſſe putant: pars credidit eſſe
Tethyos has neptes, Oceanique ſenis.
Nondum ſtabat Atlas humeros oneratus Olympo;
Cum ſatus eſt forma conſpiciendus Hyos.
Hunc ſtirps Oceani maturis niſibus Æthra
Edidit & Nymphas: ſed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo; pavidos formidine cervos
Terret: & eſt illi præda benigna lepus.
At poſtquam virtus annis adolevit; in apros
Audet, & hirſutas cominus ire leas.
Dumque petit latebras fœtæ catuloſque leænæ;
Ipſe fuit Libycæ præda cruenta feræ.
Mater Hyan, & Hyan mœſtæ flevere ſorores;
Cervicemque polo ſuppoſiturus Atlas.
Victus uterque parens tamen eſt pietate ſororum.
Illa dedit cælum: nomina fecit Hyas.
Mater, ades, florum ludis celebranda jocoſis:

Di-

166. *Hyadas Græcus ab imbre vocat.*] Noſtri *Suculas*, Græci à pluvia appellant. Tyro Libertus apud Noctes Atticas lib. 13. c. 9. in quo A. Gellius ἀναςρολογητὸν ſe vel puero oſtendit. *Neap.*

167. *Pars Bacchum nutriſſe putat.*] *Putant* veteres nonnulli. venuſtius. mox *niſibus* pro *nixibus* pri. Farneſ. pri. Ambroſ. & ſex alii. Vide notas ad Epiſt. IV. verſ. 126. & deinde Τὸ *eſt* pro *lanugo* meliores non agnoſcunt. *Heinſ.* *Pars Bacchum nutriſſe putat.*] Ex Pherecyde & aliis vide quod reſtat mythici apud Hyginum Fabularum cap. 192. illum noſtri Ovidii intimum. *N.* *Neptes Tethyos.*] Filias Æthræ nymphæ, filiæ Oceani & Tethyos.

169. *Nondum Atlas ſtabat.*] Nondum Atlas converſus erat in montem ſui nominis, ut ſuſtineret humeris cœlum.

171. *Æthra ſtirps Oceani.*] Filia Oceani. *Et Nymphas.*] Peperit etiam Hyadas ſorores. *Sed prior ortus Hyas.*] Natus eſt Hyas, antequam naſcerentur ſorores.

178. *Fuit præda.*] A leæna Libyca laceratus eſt. *P.* *Præda cruenta leæ.*] Gloſſæ, *lea*, λέαινα. Neapol. *Præda cruenta leæ.*] *Feræ* Zulich. Mazar. Voſſ. Arond. Læti, opt. Patav. & quatuor alii. probe. nam *lea* & *leæna* jam præceſſerant. *Heinſ.*

182. *Illa.*] Pietas *Dedit cælum.*] Nam propter pietatem in cœlum relatæ ſunt. *Hyas.*] Ab Hya fratre *Hyades* dictæ ſunt.

183. *Mater ades florum.*] Eadem die celebratur feſtum Floræ, quod ex Aprili in Majum tranſlatum eſt. Flora cum magnas opes ex arte meretricia quæſiviſſet, populum Roman. ſcripſit hæredem, certamque pecuniam reliquit, cujus ex annuo fœnore ejus natalis dies celebraretur, editione ludorum, quos appellant *Floralia*. Quod quia ſenatui flagitioſum videbatur, ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur. Deam finxerunt eſſe, quæ floribus præſit: eam-

 que

Distuleram partes mense priore tuas.
Incipis Aprili: transis in tempora Maji.
  Alter te fugiens, cum venit alter, habet.
Cum tua sint, cedantque tibi confinia mensum;
  Convenit in laudes ille vel iste tuas.
Circus in hunc exit, clamataque palma Theatris:
  Hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipsa doce quæ sis. hominum sententia fallax.
  Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, sic nostris respondit Diva rogatis:
  Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas.
Chloris eram, quæ Flora vocor. corrupta Latino
  Nominis est nostri littera Græca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
  Rem fortunatis ante fuisse viris.
Quæ fuerit mihi forma, grave est narrare modestæ:
  Sed generum matri repperit illa Deum.
Ver erat; errabam. Zephyrus conspexit; abibam.

In-

que oportere placari, ut fruges cum arboribus aut viribus bene prospereque florescerent. Eum colorem sequutus in Fastis poëta, non ignobilem nympham narravit, quæ sit Chloris vocitata: eamque Zephyro nuptam, quasi dotis loco id accepisset muneris à marito, ut haberet omnium florum potestatem.

188. *Ille vel ille.*] *Vel iste.* meliores. & mox. *Ipsa doce quæ sis* non *scis.* & *respondit Diva* pro *respondet*, & *efflat* pro *adflat.* Heins. *Ille vel ille, &c.*] Et Aprilis & Majus convenit tuæ celebritati.

189. *Circus exit in hunc.*] Ludi qui in circo, seu theatro fiunt, transferuntur in hunc mensem. *Verba clamata theatris.*] Verba jocosa, quæ in theatro cum clamore proferuntur. *P. Circus in hunc exit.*] Plures Romæ Circi; notum: sed unus Floræ dictus in regione VI. Hîc igitur ludi per id tempus editi. quis addubitet? erant vero venatorii, & mansuetorum animalium. Horum congressio voluptatis fuit, & incruenta. Sæpe tibi occurret in Valerii Martialis Epigrammat. Alias etiam ludos iisdem festis datos reperio *Neap. Clamataque verba theatris.*] Ex his collige, & in circo lusum, & scenâ lasciviente. Ad hanc pertinet theatrum, in quo vulgi licentia, & à piissimis toties detestata impudicitia. Arnobius lib. 7. *Existimatur tractari se honorifice Flora, si suis in ludis flagitiosius conspexerit res agi, & migratum à lupanaribus in Theatra.* Πορνεῖον locum diceres, in quo editi ludi Scenici: nec fallor. *Neap.*

190. *Hoc quoque carmen.*] Nostrum. *Eat cum munere circi.*] Cum ludis theatralibus.

196. *Littera Græca sono.*] X. Mutatum in F. à Χλωρὶς factum *Flora*, ut à χλόος *flos.* utraque tamen vox recepta Latinis. *Neapol.*

200. *Repperit illa Deum.*] Nupsit enim Zephyro. Vide Turnebum lib. 1. Adversariorum cap. 7. *Neap.*

203. *Omne*

Insequitur; fugio. fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinæ,
  Ausus Erechtheâ præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
  Inque meo non est ulla querela toro.
Vere fruor semper: veri nitidissimus annus.
  Arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris.
  Aura fovet; liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus implevit generoso flore maritus:
  Atque ait, Arbitrium tu, Dea, floris habe.
Sæpe ego digestos volui numerare colores;
  Nec potui. numero copia major erat.
Roscida cum primum foliis excussa pruina est,
  Et variæ radiis intepuêre comæ;
Conveniunt pictis incinctæ vestibus Horæ,
  Inque leves calathos munera nostra legunt.
Protinus arripiunt Charites; nectuntque coronas,
  Sertaque cælestes implicitura comas.
Prima per immensas sparsi nova semina gentes.

Unius

203. *Omne jus rapinæ.*] Concessit illi omnem mei rapiendi potestatem. Boreas enim ex septentrione flat.

204. *Ferre præmia domo.*] Rapere ex Athenis Orythiam regis Erechthei filiam.

205. *Dando mihi nomina nuptæ.*] Alii *nymphæ*, & tum *numina* malim cum uno Patavino.* *Heins.*

207. *Semper nitidissimus annus.*] *Tepidissimus* opt. Patav. prim. Farnes. Maz. & à manu prima Zulich. & duo alii. sed infra mox habebis,

Si bene floruerint oleæ, nitidissimus annus.

pro *semper* Zulich. & duo alii *per me.* unus Moreti *vere est.* liber Strozzæ *vere.* lege, *veri nitidissimus annus.* nempe *est.* Id.

217. *Conveniunt Horæ.*] Quæ cœli portas servare dicuntur. *Vestibus pictis.*] Varii coloris. *Legunt nostra munera.*] Colligunt nostros flores. *Pictis incinctæ vestibus Horæ.*] *Pictis floribus* tres veteres. quomodo *incingi mitra* alibi dixit. certe Horæ στεφανηφόροι Alcæo dicuntur. & πολυάνθεμοι Pindaro Olymp. Od. XIII. sed nil temere mutandum. nam & pictis vestibus flores subintelligi possunt. sic & Sileni theatris veste floribus contexta inducebantur, teste Halicarnasseo lib. VII. Orpheus in Hymnis,

Ὧραι θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἄνακτος,
Εὐνομίη τε, Δίκη τε, καὶ Εἰρήνη πολύολβε,
Πέπλους ἐννύμεναι δροσεροὺς ἀνθῶν πολυθρέπτων. *Idem.*

219. *Protinus accedunt.*] *Accipiunt* Mazar. Zulich. *arripiunt.* quod placet. *accidunt* optimus Patav. *Idem.*

223. *De*

Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnæo feci de ſanguine florem :
Et manet in folio ſcripta querela ſuo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narciſſe, per hortos :
Infelix, quod non alter & alter eras !
Quid Crocon, aut Attyn referam, Cinyrâque creatum ;
De quorum per me vulnere ſurgit honor?
Mars quoque, ſi neſcis, per noſtras editus artes.
Jupiter hoc ut adhuc neſciat, uſque precor.
Sancta Jovem Juno, natâ ſine matre Minervâ,
Officio doluit non eguiſſe ſuo.
Ibat, ut Oceano quereretur furta mariti :
Reſtitit ad noſtras feſſa labore fores.
Quam ſimul adſpexi ; Quid te, Saturnia, dixi,
Attulit? exponit, quem petat, illa locum,
Addidit & cauſſam. verbis ſolabar amicis.
Non, inquit, verbis cura levanda mea eſt.

Si

223. *De ſanguine Theramnæo.*] Prima converti Hyacinthi pueri ſanguinem in purpureas violas. *Theramnæo.*] A Theramne vico Laconiæ. *Paul.* *Prima Therapnæo.*] Θεράπναι oppidum Laconiæ.

224. *Scripta querela ſuo.*] Αἶ αἶ lugentibus aptæ ſyllabæ in foliis inſcriptæ, ob interitum amaſii Apollinis : ſive ſint illæ τοῦ Αἴαντος, ſi verum ex Ajacis ſanguine editum, ut ſcribit Columella. Inde de hoc flore duplex fabula Plinio lib. 21. cap. 11. *Neap.*

226. *Quod non eras alter & alter.*] Quod non eratis duo, quod non eras alter à tertio quem amabas, ſed idem eras. nam imagine tua captus interiiſti.

227. *Quid Crocon aut Acin referam.*] Acis non in florem, ſed in amnem, mutatus apud poëtas, ſi quid memini. *Attin* Pomponii Læti codex & unus Mediceus melioris notæ exhibent. quod & in ſuis invenerat Cioſanus. Plurimi ex antiquis *Athim* vel *Atym* vel *Aſtim.* *Athin* Zulichemianus. Voſſianus *Atyn* *Actyn* Urſini codex. Lege *Attyn.* cujus cruor in violam mutatus, ut ex Arnobii lib. v. apparet, qui multis fabulam hanc perſequitur. Sequenti verſu pro *ſanguine*, quod paulo ante præceſſerat, veterrimi maximâ ex parte *vulnere* agnoſcunt. *Heinſ.* *Quid referam Crocon.*] Juvenem Crocum in florem quoque converſum. *Aut Acin.*] Puerum à nymphis amatum, & in flores ſui nominis converſum. *Cinyraque creatum.*] Adonin Cinyræ regis ex Myrrha filia natum, quem Venus amavit, de quo in 10. Met. ab apro interemptum in florem demutavit.

229. *Per noſtras editus artes.*] Flora fuit, quæ mœſtæ Junoni, ob natam Minervam ex mariti vertice ſine ope conjugis, florem oſtendit in Achaia : quo tacto, Juno ſine viro fecunda Martem peperit. Id tetigit Feſtus in Gradivi etymo. *Neap.*

233. *Facta Mariti.*] Ita libri veteres. malim nihilominus *furta.* qui frequens error eſt in antiquis libris. neque aliter alter Petavianus. *Heinſ.*

241. *Cur*

Si pater est factus neglecto conjugis usu
  Jupiter, & solus nomen utrumque tenet;
Cur ego desperem fieri sine conjuge mater:
  Et parere intacto, dummodo casta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris;
  Et freta, Tartareos excutiamque sinus.
Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam.
  Nescio quid, Nymphe, posse viderîs, ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est:
  Ira Jovis magni caussa timoris erat.
Fer, precor, auxilium, dixit; celabitur auctor:
  Et Stygiæ numen testificatur aquæ.
Quod petis, Oleniis, inquam, mihi missus ab arvis
  Flos dabit. est hortis unicus ille meis.
Qui dabat, Hoc, dixit, sterilem quoque tange juvencam;
  Mater erit. tetigi. nec mora; mater erat.
Protinus hærentem decerpsi pollice florem.
  Tangitur; & tacto concipit illa sinu.
Jamque gravis Thracen, & læva Propontidos intrat:
  Fitque potens voti; Marsque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
  Tu quoque Romuleâ, dixit, in Urbe locum.

For-

241. *Cur ego desperem.*] *Desierim* octo ex melioribus. tres *despicerem*. Forte *despuerim* vel *respuerim*, quod præstat. mox *latis terris* pro *latis* Maz. & Zulich. hoc est fertilibus. dixi supra lib. 1. vs. 545. *Latiis* perperam Ursini codex & Patavinus unus. infra vs. 280. *latam dives habebat humum* cum Patavino. *Idem.*

245. *Vox erat in cursu.*] Adhuc Juno loquebatur: cum nescio quid volentis aliqua proferre notavit in Floræ vultu: ac ne tum quidem hæc verbum adjecit. *Neap.*

250. *Testificabor aquæ.*] *Testificatur* magis arridet cum optimo Patavino, Maz. Zulich. & tribus aut quatuor aliis. *Heins.*

251. *Flos mihi missus.*] Dabit quod petis, flos advectus ab agris Oleni urbis.

253. *Qui dabat, Hoc, dixit.*] Ita distingue. Sequenti versu aliud agebat Illustrissimus Neapolis, dum legit,
Tangit & intacto concipit illa sinu.
agitur enim de Junone, non de sterili juvenca. *Heins.*

257. *Læva propontidos.*] Ad sinistram Propontidis. quod mare illud est inter Hellespontum & pontum Euxinum.

259. *Habeto dixit in urbe locum.*] Ac si Martis operâ Floralia instituta. Res ridicula. *Neap.* *Qui memor.*] *Cum* vel *Tum* veteres plerique. *Heins.*

261. *Forsi-*

Forſitan in teneris tantum mea regna coronis
  Eſſe putes. tangunt numen & arva meum.
Si bene floruerint ſegetes; erit area dives.
  Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
Si bene floruerint oleæ; nitidiſſimus annus.
  Pomaque proventum temporis hujus habent.
Flore ſemel læſo pereunt viciæque fabæque:
  Et pereunt lentes, advena Nile, tuæ.
Vina quoque in magnis operoſe condita cellis
  Florent: & nebulæ dolia ſumma tegunt.
Mella meum munus. volucres ego mella daturas
  Ad violam, & cythiſos, & thyma cana voco.
Nos quoque idem facimus: tunc cum juvenilibus annis
  Luxuriant animi, corporaque ipſa vigent.
Talia dicentem tacitus mirabar. at illa,
  Jus tibi diſcendi, ſi qua requiris, ait.
Dic, Dea, ludorum, reſpondi, quæ ſit origo.
  Vix bene deſieram; rettulit illa mihi.
Cætera luxuriæ nondum inſtrumenta vigebant:

Aut

261. *Forſitan in teneris, &c.*] Non modo eſt mihi data poteſtas in flores, unde ſerta & coronæ fiant: ſed in arbores quoque & in ſegetes: quæ ſi bene floruerint, fertilitatem pollicentur.

262. *Tangit numen & arva meum.*] *Tangunt* prætulerim cum Erfurtano & uno Patavino. *Heinſ.*

265. *Annus nitidiſſimus.*] *Nitidiſſimus* dixit, reſpectu eorum quæ oleo perunguntur.

266. *Poma quoque eventum.*] *Pomaque proventum* Naugerii, Urſini & unus Patavinus codex. recte. ſic *proventus anni*, & ſimilia apud Rei ruſticæ ſcriptores. *Heinſ.*

268. *Nile advena.*] Qui aliunde advenis in Ægyptum. *Lentes, advena Nile.*] Quas Poëta *Peleuſiacas* vocat in Georgicis.

269. *Condita cellis.*] Ἐν τοῖς οἰνῶσι. *Neap.*

272. *Et cytiſos.*] Fruticem eſſe cytiſum inquit Plinius; ſummis laudibus prædicatum, pabulo ovium.

274. *Corporaque ipſa vigent.*] *Virent* Mazar. & Zulich. à manu prima. eleganter. *viridis ætas, virides anni* & ſimilia paſſim apud Poëtas. ſic & Græci, unde γόνυ χλωρὸν apud Theocritum. quod Horatius eſt imitatus. *Heinſ.*

276. *Jus tibi dicendi eſt.*] *Diſcendi* meliores plerique, omiſſo *eſt.* vidit jam ex ſuis Ciofanus. *Idem.*

277. *Ludorum quæ ſit.*] Scribit, Ædiles Plebis, qui dicti L. Publicius Malleolus, & M. Lucius Malleolus cum plurimos locupletes agros Populi Romani occupaſſe animadvertiſſent, ad populum reos adduxiſſe; ex quo factum ut peculatus damnarentur. Multatitia illa pecunia ad clivum ſternendum & Florales ludos, quos numquam Roma viderat, deputata. *Neap.*

283. Po-

Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
Sed jam de vetito quisque parabat opes.
Venerat in morem populi depascere saltus :
Idque diu licuit, pœnaque nulla fuit.
Vindice servabant nullo sua publica vulgus :
Jamque in privato pascere inertis erat.
Plebs ad Ædiles delata licentia talis
Publicios : animus defuit ante viris.
Rem populus recipit : mulctam subiêre nocentes.
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data est ex parte mihi : magnoque favore
Victores Ludos instituêre novos.
Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes.
Utile nunc iter est; Publiciumque vocant.
Annua credideram spectacula facta; negavit:
Addi-

283. *Populi depascere saltus.*] Ex quibus tantum olim ille vectigal emungebat. quia novi vectigalis nomen semper odio fuit. *Saltus* vero vocabant, ubi erant pastiones, auctore Festo Pompejo. Unde *saltuarii pastores* Jurisconsulto in L. 8. D. De fundo instruct. & instr. legat. Scias etiam, eundem esse, populi saltum, & scripturarium agrum. *Neapol.*

285. *Servabat sua publica vulgus.*] *Servabant* optim. Patav. Putabam aliquando scribendum,

Vindice versabant nullo sola publica vulgus.

hoc est, vertebant. noster Pont. II. El. VII.

Tempus in arvorum cultu consumere dulce est.
Non patitur verti barbarus hostis humum.

quidam legunt *pascua.* quos inter Demsterus in Rosinum. quomodo unus Mediceus. alii duodecim *pabula.* mox *delata licentia* pro *perducta* notat ex suis Naugerius. quod placet. *Heins.*

287. *Perducta.*] Relata est. *Ad adiles publicios.*] Qui publica procurabant.

289. *Mulctam subiêre nocentes.*] Ad id promulgata postea lex Thoria. *Neap.*

291. *Mulcta data est ex parte mihi.*] Ex eâ tunc tibi ædes extructa juxta Circum maximum, & instituti proprii ludi. De æde Tacitus Annal. 2. *Iisdem temporibus*, id est, anno Urbis DCCLXIX. *Deûm ades vetustate aut igni abolitas, captasque ab Augusto, dedicavit : eodemque in loco adem Flora, &c.* Neapol.

292. *Victores.*] Illi qui exegerant à delinquentibus mulctam : aut victores Romani.

293. *Parte locant clivi.*] Omnino *clivum* cum vetustioris notæ plerisque reponatur. quod Neapolis jam vidit. *qua tunc* etiam non *qui* Zulichemianus. *Heins. Parte locant clivi.*] Locarunt circum aut theatrum pro meis ludis, in parte clivi, Capitolini scilicet.

294. *Publiciumque vocant.*] Marc. Varro lib. 4. de L. L. *Clivus Publicius, ab Ædilibus plebeis Publiciis, qui eum publice adificarunt.*

295. *Negavit.*] Eo igitur tantum anno

Addidit & dictis altera verba suis.
Nos quoque tangit honos. festis gaudemus, & aris :
Turbaque cælestes ambitiosa sumus.
Sæpe deos aliquis peccando fecit iniquos :
Et pro delictis hostia blanda fuit.
Sæpe Jovem vidi, cum jam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato sustinuisse manum.
At si negligimur; magnis injuria pœnis
Solvitur : & justum præterit ira modum.
Respice Thestiaden : flammis absentibus arsit.
Caussa est; quod Phœbes ara sine igne fuit.
Respice Tantaliden : eadam Dea vela tenebat.
Virgo est; & spretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluisse Dionen,
Cum consternatis diripereris equis.

Lon-

no illi exhibita. Sed florum damnis iram ostendit, & longa oblivia: nam per LXVI. annos solidos iterum Floralia sua non vidit. diuturna sane pausa. *N.*

297. *Honor.*] *Honos* præstantiores. *Heins.*

335. *Arsit flammis ardentibus.*] Nota est fabula apri Calydonii, Ætoliæ à Diana immissi, quod ei Oeneus rex Meleagri pater non sacrificaverat. Aper à Meleagro occisus est, & datum amicæ spolium, cum ab avunculis illi ereptum esset, avunculos & ipse interemit. Althea mater pronior animo in fratres, quam in filium, stipitem diù servatum, in quo erat filii fatum, flammis injecit : & eo ardente, arsit infœlix Meleager. *Paul. Respicie Thestiaden.*] Meleagrum Thestii ex Althæâ matre nepotem. *Neapol.*

307. *Respice Tantaliden.*] Niobem Tantali filiam. *Eadem Dea vela tenebat.*] Idoneum sensum non elicies, ni legas, *eadem Dea tela tenebat.* Neapol. *Respice Tantalidem.*] Agamemnonem, qui dictus est Atrei filius ex Merope. Atrei autem pater est Pelops, Pelopis Tantalus. *Eadem dea vela tenebat.*] In Aulide retenta sunt vela Græcorum. *Virgo, &c.*] Sensus est : Diana quidem est Virgo, & clemens esse debuit : bis tamen ultra modum ulta est acceptam injuriam, morte Meleagri, & Iphigeniæ sacrificio. *A. Tela tenebat.*] Imo *vela* ex fide historiæ. neque aliter scripti. de Agamemnone ad Trojam profecturo, & in Aulidis portu cum adversis ventis luctante agitur. dormitavit hic Neapolis. *Heins.*

308. *Et tamen bis ulta focos spretos.*] Bis vindictam sumpsit de his qui suas spernebant aras. nam de Calydonia domo, & de Niobe.

309. *Hippolyta infelix velles coluisse Dionem.*] Quam contemnebat semper, & pro Venere Dianam colebat. Sic ipse apud Eurip. ℣. 102.

Πρόσωθεν αὐτὴν ἁγνὸς ὢν ἀσπάζομαι.

Et deinde ad ancillam, ℣. 113.

Τὴν σὴν δὲ Κύπριν πολλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω.

310. *Diripereris equis.*] Vide quam supra mortale ingenium depingat hanc mortem Annæus Seneca Actu 5. in Tragœdiâ cui nomen Extincti. *Neapol.*

311. *Col-*

Longa referre mora eſt collata oblivia damnis.
  Me quoque Romani præteriêre Patres.
Quid facerem? per quod fierem manifeſta doloris?
  Exigerem noſtræ qualia damna notæ?
Excidit officium triſti mihi. nulla tuebar
  Rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres,
  Filaque punicei languida facta croci.
Sæpe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
  Ipſa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleæ; venti nocuêre protervi.
  Florebant ſegetes; grandine læſa Ceres.
In ſpe vitis erat: cælum nigreſcit ab Auſtris,
  Et ſubitâ frondes decutiuntur aquâ.
Nec volui fieri, nec ſum crudelis in irâ:
  Cura repellendi ſed mihi nulla fuit.
Convenêre Patres: &, ſi bene floreat annus,
  Numinibus noſtris annua feſta vovent.
Annuimus voto. Conſul cum Conſule ludos
  Poſtumio Lænas perſoluëre mihi.
Quærere conabar, quare laſcivia major

His

311. *Collecta oblivia damnis.*] *Correcta* tres ſcripti. totidem *collata. collecta* optimus Patav. *Heinſ.*

313. *Fierem manifeſta.*] Ut populo oſtenderem, quâ pœnâ affecta ob ludorum præteritionem. *Neap.*

314. *Exigerent.*] *Exigerem* plurimi ex ſcriptis. *Heinſ.*

320. *Dos mihi vilis erat.*] Viles erant horti & flores.

322. *Grandine læſa ſeges.*] *Ceres* pri. Ambroſ. & ſex alii. ut Amor. lib. III. El. VII.

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam.

mox pro *frondes decutiuntur* pri. Farneſ. & quinque alii *excutiuntur.* Vide notas lib. III. vſ. 237. *flores* etiam alter Puteaneus. ſic ſupra.

Si bene floruerit vinea, Bacchus erit. Heinſius.

327. *Convenêre patres.*] Anno Urbis DXXC. L. Poſtumio Albino & M. Popilio Læna Conſulibus: horum juſſu quotannis incœpta exhiberi Floralia; cumque cura ludorum pertineret ad Ædiles plebejos, ſpectaculum edidit Ædilis unus ejuſdem anni C. Servilius C. filius Caſca. *Neap.*

329. *Annuimus votis.*] *Voto* libri veteres. *Heinſius.*

330. *Perſoluêre mihi.*] *Rite vovere* Pigius emendat in Annalibus ex ſcripto codice p. 361. quod leges proſodiæ non ferunt. *Idem.*

331. *Quare laſcivia major.*] Nudatæ tunc in ſcenâ mimæ. Et quid non actum impudentius ſub Floræ clypeo. Adegêre

ea

His foret in Ludis, liberiorque jocus:
Sed mihi succurrit, numen non esse severum;
Aptaque deliciis munera ferre Deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis;
Et latet injectâ splendida mensa rosâ.
Ebrius incinctis philyrâ conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formosæ limen amicæ
Cantat. habent unctæ mollia serta comæ.
Nulla coronatâ peraguntur seria fronte;
Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ:
Donec eras mistus nullis, Acheloë, racemis;
Gratia sumendæ non erat ulla rosæ.
Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam
Ex Ariadnæo sidere nosse potes.
Scena levis decet hanc: non est, mihi credite, non est
Illa cothurnatas inter habenda Deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos,
Non ex difficili caussa petenda subest.

Non

ea festa, ut è theatro semel aufugeret Cato, nec denuo exinde viseret. Valerius Maximus lib. 2. cap. 10. *Neap.*

335. *Tempora sutilibus cinguntur tota coronis.*] Censeo scribendum, quicquid scripti codices dissentiunt. *tempora pota*, hoc est, potu madida. *tecta* est in editione Gryphii & quinque manu exaratis. τὸ *pota* confirmatur à sequentibus. *H.*

337. *Ebrius incinctis.*] Scribe, *incinctus philyra conviva capillos. Philyra.*] Delirant qui philyram dicunt hîc esse feminæ corollariæ nomen; *Philyris* antiqui utebantur pro lemniscis in coronarum plexione. *Neap.*

339. *Ad durum limen amicæ.*] *Durum limen* alibi dixit *inimica claustra*; quæ pessulo clausa noctu amatores excludebant: ipsi tunc ea soliti unguentis ungere.

340. *Cantat.*] Ejusmodi cantilena Latinis *occentatio*: unde, *ostium occentare.* Neap. *Habent uncta mollia serta coma.*] Jam de sertis comarum supra dixerat. Opinor itaque scribendum *habent unctæ mollia serta fores.* amicarum enim foribus serta appendebant, & illinebant unguentum. de quo ritu multi. Lucret. lib. IV.

At lacrymans exclusus amator limina sæpe
Floribus & sertis operit, postesque superbos
Unguit amaracino. ——

apud Persium quoque Sat. v. illo loco,

—— *dum Chrysidis udas*
Ebrius ante fores exstincta cum face canto,

videtur reponendum, *Chrysidis unctas ante fores.* Heinsius.

342. *Bibuntur vinctis.*] Ab his qui caput habent floribus coronatum. *Paul.*

349. *Turba quidem cur hoc celebret.*] *Celebrent* pri. Bononiensis. *Heinsius.*

350. *Non ex difficili cognita causa fuit.*] Plurimi ex vetustioribus *causa petita*

Non eſt de tetricis, non eſt de magna profeſſis:
Vult ſua plebejo ſacra patere choro.
Et monet ætatis ſpecie, dum floreat, uti:
Contemni ſpinam, cum cecidêre roſæ.
Cur tamen, ut dantur veſtes Cerealibus albæ,
Sic hæc eſt cultu verſicolore decens?
An quia maturis albeſcit meſſis ariſtis;
Et color & ſpecies floribus omnis ineſt?
Annuit; & motis flores cecidêre capillis:
Accidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.
Lumina reſtabant; quorum me cauſſa latebat.
Cum ſic errores abſtulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri;

Lu-

tita fuit. ſex *petita mihi eſt*. *petita ſubeſt* Zulich. Maz. Voſſ. pri. Farneſ. opt. Parav. aliique quatuor. duo *petenda ſubeſt*. lib. II.

Parva quidem cauſa, ſed apta, ſubeſt.

lib. IV.

Cauſaque, cur jubeat, (diſcite) certa ſubeſt.

& poſtea, *an ſua cauſa ſubeſt*. & infra hoc libro, *huic ſigno fabula nota ſubeſt*. Idem.

353. *Dum floreat, uti.*] Hoc idem pluribus eleganter, ut ſolet, expreſſit primo Amorum Elegia VI. *Neap.*

354. *Contemnunt ſpinam.*] *Contemni* bene Mazar. Zulich. prim. Farneſ. opt. Patav. & quatuor alii. *Heinſ.*

355. *Cur tamen.*] In Cerealibus ludis albæ veſtes adhibentur, ab ariſtarum colore: ſic in Floralibus pictæ & variæ, ab ipſa florum varietate. *Paul.* *Sic eſt hac cultu verſicolore decens?*] Gloſſis *verſicoloria* ſunt ποικιλόχροα. Veſtis verſicolor Græcis ἀνθίνη ἐσθὴς, ut & ποικίλη. Sed cur in Floralibus hæc geſtari ſolita? quia flores varii etiam coloris. Luxurioſis olim proprius hic habitus. Unde forte in his feſtis receptum puto, quia ad meretrices celebritas pertinebat. *N.*

358. *Et color.*] *At color* pri. Ambroſ. Læti, Mazar. Zulich. & duo alii. placet. & mox *Accidere in menſas* pro *Decidere* veterum plerique. etiam probe. ſic Lucretius lib. IV.

Ætheris ex oris in terrarum accidere oras

pro cadere dixit. ita enim rectius libri veteres quos vidi, quam *ad oras*. Varro Parmenone apud Nonium in *Trabs*, *Alta trabs pronis in humum accidens proxima frangit ramos cadens.* Seneca Hippol. Act. II.

Terræ repente corpus exanimum accidit.

ita optimus Mediceus. non *cadit*. Idem Troaſin *accidere ad genua* dixit. Lucretius *res nova miraque menti Accidit*. & idem ſic paſſim. Livius Andronicus apud Nonium in *Struices*,

Qua Caſtalia per ſtruices ſaxeas lapſu accidit.

Heinſ.

360. *Ut roſa miſſa ſolet.*] Menſas olim floribus ornatas, in deliciis fuiſſe, notum. Sed mentiar, ni noſter adludit ad ſparſionem, quæ de tecto & deſuper fiebat. *Neapol.*

361. *Lumina reſtabant.*] Hoc monitum vult ſub finem, ludos diurnos etiam per noctem continuaſſe veteres, & facibus accenſis: Quod voluptatum illecebris aptiſſima videatur licentia nocturna. *Neap.*

371. Cur

Lumina sunt nostros visa decêre dies :
Vel quia nec flos est hebeti, nec flamma, colore;
Atque oculos in se splendor uterque trahit :
Vel quia deliciis nocturna licentia nostris
Convenit. à vero tertia caussa venit.
Est breve præterea, de quo mihi quærere restat,
Si liceat, dixi. (dixit & illa, Licet)
Cur tibi pro Libycis claudantur rete Leænis
Imbelles capreæ, sollicitusque lepus.
Non sibi, respondit, silvas cessisse; sed hortos,
Arvaque pugnaci non adeunda feræ.
Omnia finierat : tenues successit in auras.
Mansit odor. posses scire fuisse Deam.
Floreat ut toto carmen Nasonis in ævo;
Sparge, precor, donis pectora nostra tuis.
NOcte minus quartâ promet sua sidera Chiron
Semivir, & flavi corpore mistus equi.
Pelion hæmoniæ mons est obversus in Austros :
Summa virent pinu : cætera quercus habet.
Phillyrides tenuit. saxo stant antra vetusto,
Quæ justum memorant incoluisse senem.
Ille manus olim missuras Hectora letho

Cre-

371. *Cur tibi pro Libycis clauduntur.*] *Claudantur* pri. Ambros. Læti, & quatuor alii. ut superiora illa *dixit & illa licet*, vel *dixerat illa*, ut est in Erfurtano, per Parenthesin legantur. *Heins.*

379. *Nocte minus quarta.*] Tertia nocte post. Cal. Maj. oritur Chiron Centaurus Saturni & Philyræ filius. Qui Æsculapium & Achillem nutrisse existimatur. Pietate igitur & diligentia effecit, ut inter deos annumeraretur. *Nocte minus quarta.*] V. nonas Centaurus fertur in ortum. *Neap.*

381. *Pelion Æmoniæ.*] Describit ubi, & quales erant Chironis ædes. *Neap.*

382. *Summa virent pinu.*] *Viret* codex unus ex meis, alius itidem ex Mediceis. eleganti Græcismo. Met. lib. IV.

Imminet æquoribus scopulus pars ima cavatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas,
Summa viret.

ubi perperam à nonnullis *virent* reponitur. Eodem libro, ex fide optimorum codicum,

Quaque patet nunc terga cavis superobsita conchis,
Nunc laterum costas ferit ense.

Heins.

383. *Phillyrides.*] Chiron : à Philyra nympha, Oceani & Tethyos filia : ex qua Saturnus in equum versus, Chironem genuit, à qua *Philyrides* nominatus est.

385. *Ille manus in lyricis modis.*]

Philly-

Creditur in lyricis detinuisse modis.
Venerat Alcides exactâ parte laborum;
Jussaque restabant ultima pæne viro.
Stare simul casu Trojæ duo fata videres :
Hinc puer Æacides, hinc Jove natus erat.
Excipit hospitio juvenem Philyreïus heros :
Et causam adventûs hic rogat, ille docet.
Perspicit interea clavam spoliumque leonis:
Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
Nec se, quin horrens auderent tangere setis
Vellus, Achilleæ continuêre manus.
Dumque senex tractat squallentia tela venenis;
Excidit, & lævo fixa sagitta pede est.
Ingemuit Chiron, traxitque è corpore ferrum :
Adgemit Alcides, Hæmoniusque puer.

Ipse

Phillyrides puerum citharâ perfecit Achillem.

Ovid. 1. de arte. Senec. in Troad. a. 3. ꝟs. 832.

Jam trucis Chiron pueri magister,
Tinnulas plectro feriente chordas,
Tunc quoque ingentes acuebat iras bella canendo.

Deinde læsus Achilles ab Agamemnone ad alios transtulit usus, quod & Pyrrho exprobratur,

Interque cædes Græciæ, atque ustas rates,
Segnis jacebat, belli & armorum immemor,
Levi canoram verberans plectro chelym.

Ibid. a. 2. ꝟs. 19. Ὅμηρος τὸν Ἀχιλλέα πεποίηκε τὴν ὀργὴν πέπλοντα τὴν πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα διὰ Μουσικῆς, ἣς ἔμαθε παρὰ τοῦ σοφωτάτου Χείρωνος. Ælian. lib. 8.

387. *Venerat.*] Ad Chironem. *Ultima jussa.*] Ultima quæ ab Eurystheo essent nutu Junonis imposita : volunt ultimum laborem fuisse Cerberum, quem ab inferis traxit. *Paul.* *Venerat Alcides.*] Vide Hyginum lib. 11. Poët. Astronomicon. *Neap.* *Exhaustâ parte laborum.*] *Exacta* quidam veteres cum primo Ambrosiano. *Heins.*

389. *Stare simul duo fata Trojæ.*] Duos viros, qui diversis temporibus Trojam exciderunt : Herculem, qui sub Laomedonte Trojam diruit : & Achillem, qui postea Hectorem interemit.

393. *Respicit interea clavam.*] *Perspicit* Zulich. & quatuor alii. sic Met. 11.

Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur, opusque
Perspicit. Heins.

399. *Ingemuit Chiron.*] Cum esset saucius. *Paul.* *Traxitque è vulnere ferrum.*] *E corpore* rectius vetustiores plerique. nam *vulnera* mox sequitur. *Heins.*

400. *Et gemit Alcides.*] *Ingemit* Zulich. Mazar. alter Petavianus. tres *Adgemit.* ut Trist. 1. Eleg. 11.

Adgemit & nostris ipsa carina malis.

Statius Theb. 11.

Flent mæsti retro comites, & uterque gementi
Adgemit.

sic Horatius Arte Poëtica,

Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent.

ita jam pridem Theodorus Marcilius in

notis

Ipſe tamen lectas Pagaſæis collibus herbas
Temperat, & varia vulnera mulcet ope.
Virus edax ſuperabat opem: penituſque recepta
Oſſibus, & toto corpore peſtis erat.
Sanguine Centauri Lernææ ſanguis Echidnæ
Miſtus ad auxilium tempora nulla dabant.
Stabat, ut ante patrem, lacrymis perfuſus Achilles:
Sic flendus Peleus, ſi moreretur, erat.
Sæpe manus ægras manibus fingebat amicis:
[Morum, quos fecit, præmia doctor habet.]
Oſcula ſæpe dedit. dixit quoque ſæpe jacenti;
Vive, precor; nec me, care, relinque, pater.
Nona dies aderat; cum tu, juſtiſſime Chiron,
Bis ſeptem ſtellis corpora cinctus eras.
HUnc lyra curva ſequi cuperet; ſed idonea nondum
Eſt via. nox aptum tertia tempus erit.
SCorpios in cælo, cum cras luceſcere Nonas
Dicimus, à media parte notandus erit.

Hinc

notis ad poëram illum ſuis monuit ſcribendum. *Idem.*

401. *Lectas Pagaſæis collibus herbas Temperat.*] Jam notaſti ſupra, hunc Medicinæ etiam operam dediſſe; imo fertur magni illius Archiatri præceptor. *Neapol. Montibus Pagaſæis.*] Theſſalicis à Pagaſis. Pagaſæ in Theſſalia ſunt, Pherarum emporium.

402. *Vana vulnera mulcet ope.*] Naugerii, Urſini, & octo alii, *varia.* ne bis idem dicat. nam vanam fuiſſe opem proximis verſibus eſt deſignaturus. *H.*

406. *Tempora nulla dabat.*] *Dabant* optimus Patav. & ſex alii. quæ locutio eſt imprimis elegans. atque ita vitabitur *κακοφωνία* omnis, cum *Stabat* proxime ſequatur. *Idem.*

407. *Stabat ut ante patrem.*] Hæc, & quæ ſequuntur, edocent quantus debeatur magiſtris amor, & honor. *Neap.*

408. *Erat flendus Peleus.*] Pater à filio. quaſi dicat, non aliter ille fleviſſet morientem patrem.

410. *Morum, quos fecit, præmia doctor habet.*] Valde metuo ne hic verſus grammatici aut pædagogi alicujus commentum ſit, cum oſcitantiâ librarii. genuinus Ovidii eſſet omiſſus, adeo nihil ſpirat præter merum frigus & Latinitatem ſemibarbaram. *Heinſ.*

414. *Bis ſeptem ſtellis.*] Hygino ſunt 24. præter ſtellas hoſtiæ, quam ſupra Aram tenens immolare videtur. *Neap. Corpora cinctus eras.*] *Tempora* Naugerii, Urſini, & unus Patavinus In toto Chironis corpore ſtellas xx. recenſet Scholiaſtes Germanici, xxiv. Hyginus. *Heinſius.*

416. *Nox aptum tertia tempus erit.*] 3 Nonas Lyra oritur ortu acronicho. *Neapol.*

417. *Scorpius.*] *Scorpion* duo veteres. Lego, *Scorpios.* & mox *notandus erit* cum melioribus, non *videndus.* Heinſ.

418. *Media parte videndus erit.*] Pridie Nonas altera pars Scorpii occidit coſmice. Columella: *Pridie Nonas Ma-*

jas

Hinc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
Ter dederint Phœbo sidera victa locum;
Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri:
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior; nec adhuc pia Februa norant:
Nec tu dux mensum, Jane biformis, eras.
Jam tamen exstincto cineri sua dona ferebant;
Compositique nepos busta piabat avi.
Mensis erat Majus majorum nomine dictus,
Qui partem prisci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media est, somnoque silentia præbet;
Et canis, & variæ conticuistis aves;
Ille memor veteris ritûs, Timidusque Deorum,
Surgit: habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice junctis;
Occur-

jas Nepa medius occidit. Nepam pro Scorpione usurpat. *Neapol.*

419. *Hinc ubi protulerit.*] 7. Idus Majas sacris Lemuralibus triduum impendebatur. *Neap.*

421. *Nocturna Lemuria.*] Glossæ, *Lemuralia*, ἑορ]αὶ τῆς Ε'ςίας. Vide Zosim. lib. 4. de Valentiniano: Cui Larum, nisi Lemuralibus nocturna sacra facti-tata? sane hoc nomine certum est comprehendi & bonos & noxios genios. *N. Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri.*] Puto scribendum *Ritus eunt.* pro *nocturna* quidam veteres *celebrare.* unus *celebrate.* ut sit,

Ritus eunt veteris (celebrate) Lemuria sacri.

sic lib. 11. *Fauni sacra bicornis eunt.* vide notas lib. 11. ℣. 146. *Heins.*

423. *Pia februa.*] Lustrationes postea Februario mense institutas. *Februa norant.*] *Norat* scil. annus prim. Ambros. Mazar. Zulich. & duo alii. *Heins.*

424. *Eras dux mensum.*] Pro *mensium.* Non erat adhuc tibi dicatus primus anni mensis. *Paul. Annus erat brevior.*] Proponit hic veterem hunc ritum à Romulo institutum numquam omissum; licet Numa additum anno Februarium, totum placandis defunctis & lustrationibus addixerit. *Neap.*

425. *Sua dona ferebant.*.] Unde Feralia dicta illa mense Februario. *Neapol.*

429. *Nox ubi jam media est.*] Addit qua noctis hora hæc ἐναγίσματα fiebant. Μέσσην quoque νύκτα lib. 3. Apollonius observat ad Magica; sed quartam suspicatur aptissimam Auctor anonymus, nec temere: Invenio tamen passim apud veteres, quovis tempore noctis magos similia sacra operatos; de die etiam, dummodo locus, in quo illa agenda, fuisset tenebris obsitus. *Neap. Somnosque silentia prabet.*] *Somnoque silentia prabet* meliores magno numero. *Heins.*

432. *Vincula nulla pedes.*] Forte, ne hypodema quidem in tacitis sacris vel tantillum rumoris excitaret; an quia, quod verius, moris erat magis nudo pede sacra sua peragere, ut apud Senecam Medea:

Secreta nudo nemora lustravi pede.

Neapol.

433. *Signaque dat digitis.*] Sed cum strepitu, non enim vult, qui sacra facit,

Occurrat tacito ne levis umbra ſibi.
Terque manus puras fontanâ proluit undâ;
  Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Averſuſque jacit: ſed dum jacit, Hæc ego mitto;
  His, inquit, redimo meque meoſque fabis.
Hoc novies dicit, nec reſpicit. umbra putatur
  Colligere, & nullo terga vidente ſequi.
Rurſus aquâ tangit, Temeſæaque concrepat æra:
  Et rogat ut tectis exeat umbra ſuis.
Cum dixit novies, Manes exite paterni,
  Reſpicit, & purè ſacra peracta putat.
Dicta ſit unde dies, quæ nominis exſtet origo,
  Me fugit. ex aliquo eſt invenienda Deo.
Plejade nate, mone, virgâ venerande potenti:

Sæpe

cit, ut umbra ſibi penitus tacito occurrat. clare hoc ſenſus inquit. *Neap. Medio cum pollice junctis.*] Eſt crepitus ille qui fit manibus noſtro ævo in quavis ſaltatione, ſive comica, ſive ruſtica, digito ſcilicet medio adeo preſſe juncto cum pollice, ut lapſus in palmam ſtrepitum edat. Hunc vero ſuperſtitioſum ritum, ne umbra accedat ante jactum fabarum, præter noſtrum, non habeo qui mihi aſtruat. *Neapol.*

435. *Cumque manus pure fontana perluit unda.*] *Manus puras* multi ex antiquis. ut Met. IX.

—— puraſque ad ſidera ſupplex
Creſſa manus tollens.

Terque manus pri. Ambroſ. unus Farneſ. & Læti liber. Puto,

Terque manus puras fontanâ ubi perluit unda,

vel *proluit.* ut eſt in aliis. Sequenti verſu *accipit ante*, non *ore*, multi ex antiquis. ſed male. lib. II.

Et ſeptem nigras verſat in ore fabas.

Heinſ. *Fontana perluit unda.*] Ante quodvis ſacrum præcedebat χέρνιψ. quem hæc latent? *Neapol.*

436. *Nigras fabas.*] Quia nigris Lemuribus ſacra fiunt. Aſſumebatur autem hoc legumen parentando, quia mortuorum animas in fabis eſſe quidam tradiderunt: in quarum floribus, auctore Feſto, luctus literæ apparere videntur. *Accipit ore fabas.*] Fallor, an purior è Vaticanis petita lectio? *accipit ante fabas.* Neapol.

439. *Hac novies dicit.*] Forte quia hic numerus in magico iſto ſacro neceſſarius. *Neapol.*

441. *Rurſus aquam tangit.*] *Aquâ* Mazarinianus. recte, ut puto. *aqua tangere*, luſtrare. ut ad æra concrepata reſpiciat. dixi lib. IV. ℣ſ. 740. *Heinſius. Æra Temeſæa.*] A Temaſe urbe Brutiorum, quam Auſonii condiderunt. Erat ibi ærarium, & ærifodinarum locus. *Paul. Temeſæa æra.*] Non quod hæc vis inſita huic Tempſeo metallo, ſed quia nobile illud Tempſæ apud ſcriptores. Dixit vero *Temeſæa* Græcatius: Latinis eſt Tempſa, quæ Græcis, Τεμέση. Strabo lib. 6. *Concrepat æra.*] Æris tinnitum aptum ad ſpectra ſolvenda credidit vetuſtas. Vide Theocriti Scholiaſtem. *Neapol.*

447. *Nate Pleiade.*] Mercurius. ex Maja una Pleiadum natus. *Virga potenti.*] Caduceo. *P. Pleiade nate mone.*] Ἀποστροφὴ ad Mercurium, ut ſibi pandat Lemuralii nominis originem. *N.*

448. *Sæpe*

Sæpe tibi Stygii regia visa Jovis.
Venit adoratus Caducifer. accipe caussam
Nominis. ex ipso cognita caussa Deo est.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et male veloci justa soluta Remo;
Faustulus infelix & passis Acca capillis
Spargebant lacrymis ossa perusta suis.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula mœsti;
Utque erat, in duro procubuêre toro.
Umbra cruenta Remi visa est assistere lecto,
Atque hæc exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium vestri parsque altera voti
Cernite sim qualis; qui modo qualis eram!
Qui modo si volucres habuissem regna jubentes;
In populo potui maximus esse meo:
Nunc elapsa rogi flammis & inanis imago.
Hæc est ex illo forma relicta Remo.
Heu! ubi Mars pater est? si vos modo vera locuti;
Uberaque expositis ille ferina dedit.

Quem

448. *Sæpe est tibi visa regia Jovis Stygii.*] Sæpe tu ad inferos in Plutonis regiam descendisti, cum nuncius sis utrorumque deorum, supernorum & inferorum.

450. *Ex ipso cognita causa deo est.*] Ita meliores. *Heins.*

451. *Romulus ut, &c.*] Remum extinctum frater magnificentissime humavit in Remoria. Noctu per quietem visa est imago Remi astare lecto Faustuli, & Laurentiæ nutricis, querique de miseranda sua morte, & crudelitate Celeris, qui eum interemerat: orareque, ut à Romulo illud precibus impetrarent, quo suo nomine diem signaret. Romulus ea causa instituit diem illi festum, appellavitque *Remuria.* mutata deinde est prima litera, & *Lemuria* dicta. postea ab illo umbræ, *Lemures* appellatæ sunt.

455. *Visa est assistere lecto.*] Ut indicet, non quidem apparuisse Remi umbram, sed visam ex somni elusione: licet vere vivis mortalibus apparere animæ possint. His paria illa Maronis:

In somnis ecce ante oculos mæstissimus Hector
Visus adesse mihi.

Neapol.

460. *Qui modo talis eram.*] *Qualis eram* Zulich. Mazar. Ursin. pri. Ambros. Arond aliique multi ex melioribus. sic apud Plautum Mostellaria: *Hem vide quæ sim, at quæ fui ante! qualis* pro *quantus.* ut *talis* pro *tantus.* Plautus Captivis, *Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum autumas?* Sallustius de Marco, *Tamen ad id locorum talis vir consulatum appetere non audebat.* Phædrus,

Quæso tam angustam talis vir ponis domum? Heins.

463. *Nunc sum elapsa.*] Quidam ex scriptis τὸ *sum* non agnoscunt. *Idem.*

 468. *Per-*

Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
  Perdidit. ô quanto mitior illa fuit!
Sæve Celer, crudelem animam per vulnera reddas:
  Utque ego, sub terras sanguinolentus eas.
Noluit hoc frater. pietas æqualis in illo est.
  Quod potuit, lacrymas in mea fata dedit.
Hunc vos per lacrymas, per vestra alimenta rogate,
  Ut celebrem festo signet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt, & brachia tendunt.
  Lubrica prensantes effugit umbra manus.
Ut secum fugiens somnos abduxit imago;
  Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obsequitur, lucemque Remuria dixit
  Illam, qua positis justa feruntur avis.
Aspera mutata est in lenem tempore longo
  Littera, quæ toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixêre silentum.
  Is verbi sensus, vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clausêre diebus;
  Ut nunc ferali tempore operta vides.

Nec

468. *Perdidit.*] Mitior nempe fuit ferinus animus humano. huic par dictum Bianoris, quo conclusit celebre Epigramma super Arionis fabulâ:

Κτεινόμεθ' ἀνθρώποις, ἰχθύσι σωζόμεθα. *N.*

469. *Animam per vulnera reddas.*] Precatur interfectori simile mortis genus. Fuit ethnicorum sententia, animæ à corpore sejunctæ remanere potestates sensitivas. *Neap.*

471. *Pietas æqualis in illo est.*] Putabam aliquando *aqualis.* hoc est *ah qualis*, vel *at qualis*, vel *Di, qualis.* ut dixi Epist. XVIII. ✝︎ſ. 102. mox pro *manibus ille* multi ex melioribus *in mea fata.* & pro *nostro honore*, pri. Ambros. & Læti codex *festo.* Heins.

476. *Lubrica prensantes effugit umbra manus.*] Ex Virgil. 6.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra comprensa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique simillima somno.

Ex Homer. Odyss. λ. ✝︎ſ. 205.

Τρὶς μὲν ἐφωρμήθην, ἑλέειν τέ με θυμὸς ἄνωγε,
Τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῇ εἴκελον ἢ καὶ ὀνείρῳ
Ἔπτατ'. ἐμοὶ δ' ἄχος ὀξὺ γενέσκετο κηρόθι μᾶλλον.

481. *Aspera mutata est in lenem.*] R. in L. à Remuriâ pronuntiatum Lemuria. *Neap.*

483. *Animas dixere silentum.*] Glossæ, *Lemures*, νυκτερινοὶ δαίμονες. *Neap.*

486. *Tempore Ferali.*] In Feralibus mense Februario.

490. *Mensa*

Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
Tempora. quæ nupsit, non diuturna fuit.
Hac quoque de caussâ (si te proverbia tangunt)
Mense malas Majo nubere vulgus ait.
Sed tamen hæc tria sunt sub eodem tempore festa
Inter se nullo continuata die.
Quorum si mediis Bœoton Oriona quæres;
Falsus eris. signi caussa canenda mihi.
Jupiter, & lato qui regnat in æquore frater;
Carpebant socias, Mercuriusque, vias.
Tempus erat, quo versa jugo referuntur aratra;
Et pronum saturæ lac bibit agnus ovis.
Forte senex Hyrieus angusti cultor agelli

Hos

490. *Mense malum.*] *Malas* in melioribus. *Heins.*

491. *Sed tamen hæc tria festa.*] Lemuria, & continentia à nuptiis, & templa clausa. *Sub eodem tempore.*] Quia iisdem diebus.

492. *Inter se nulla continuata die.*] Nam hi sex continuis diebus. Primus, tertius, quintus sacri sunt Lemuralibus. hinc capies vetus Kalendarium, in quo sic illa notantur.

A. LEM. N.
B C.
C. LEM. N.
D. NP. LUDMARTIN CIRC.
E LEM. N.

493. *Quorum si mediis, &c.*] Incidebant media Lemuralia in V. Idus Majas, ergo in idem tempus occasus Orionis. *Bœoton Oriona.*] Ex patriâ. *Neapol.* *Quaris Oriona Bœoton.*] A Bœotia: si vis videre stellas Orionis.

494. *Causa signi est mihi canenda.*] Canam quis fuerit Orion & qua causa cœlo locatus sit. Poëta fabulam hanc refert, Jovem, Mercurium hospitio receptos ab Hyreo: qui cognitis diis bovem immolat. Cum ab his, sobolem concedi peteret, minxisse in corium bovis, & jussisse humari. Decimo mense natum puerum: *Vriona* ab urina appellatum, deinde *Oriona.*

496. *Mercuriusque vias.*] Tres etiam Varino sunt; sed hic pro Mercurio ponit Ἀπόλλωνα Palæphatus. Servius Homeri Scholiastes, ut Naso. *Neap.*

498. *Et pronus.* Maz. & Zulich. *pronum* optime. unus Moreti *promtum.* Heins.

499. *Forte senex Hyreus.*] *Hyrtheus* Mazar. *Hirteus.* Zulich. unus Moreti *Hyereus.* unus Puteani *Hereus.* alii aliter. Scaliger *Jereus.* optimus Ursini liber tam hic quam infra *Hyrieus.* vere omnino. ne dubita. sic & ib. VI. *proles Hyriea* scribendum. ὑριεὺς Græcis est, quem Orionis patrem faciunt Parthenius Eroticis cap. XX. Antoninus Liberalis Metamorphosi XXV. Palæphatus περὶ μυθῶν. Scholia antiqua in Homeri Iliados lib. B. & Σ. & Nicandrum. ubi tamen perperam ὀρτεὺς pro ὑριεὺς nunc legitur. Narrat quoque fabulam ex Aristomacho Scholiastes Germanici & Hyginus duobus locis poëtico Astronomico. sed utrique pro *Hyrieo* est *Erythreus.* nescio an mendose. Hunc Neptuni & Halcyones filium facit Homeri Scholiastes, & Palæphatus, ut & Hyginus poëtico Astronomico fabula Tauri. ubi tamen *Hyrea* pro *Hyriea* solenni errore scribitur. In Mythologia Hygini fab. CLVII. inter Neptuni filios *Rias ex Alcyone Atlantis*

 filia

Hos videt, exiguam stabat ut ante casam.
Atque ita, Longa via est, nec tempora longa supersunt,
Dixit; & hospitibus janua nostra patet.
Addidit & vultum verbis; iterumque rogavit.
Parent promissis; dissimulantque Deos.
Tecta senis subeunt nigro deformia fumo :
Ignis in hesterno stipite parvus erat.
Ipse genu posito flammas exsuscitat aurâ,
Et promit quassas comminuitque faces.

Stant

filia memoratur. etiam corrupte pro *Hyrieus* Scholiastes Statii Theb. IX. ubi agit de Driante Orionis filio, *Avus enim Drias Neptuni filius fuit.* lege *Hyrieus.* Apud Hyginum quoque fab. CXCIV. in hac narratione male omnino legitur, *Jovis, Neptunus, Mercurius in Thraciam ad Byrseum regem in hospitium venerunt.* cum reponendum sit *ad Hyrieum regem.* Cætera hujus fabulæ fœdis etiamnum modis illic corrupta sunt. Scholiastes Statii Theb. III. *Neptunus cum ad OEnopionem regem in hospitium venisset.* ubi, cum vetustus codex ad *Oriem regem* exhibeat, *ad Hyrieum regem* non dubito esse reponendum. Notetur autem in transcursu Hyrieum quibusdam regem dici, quem Ovidius angusti agelli cultorem facit. Similiter variant auctores de Celeo Triptolemi patre. Quidam OEnopionis filium faciunt Orionem, quos inter Servius ad lib. I. & X. Æneïdos, ac Scholiastes Statii Theb. III. sed de loco Statii mendoso vidimus ut fortasse Servius pari etiam modo sit castigandus. alii enim rectius OEnopionis generum dicunt, cujus filiam Meropen duxerit uxorem. quam Apollodorus Sidenæi uxorem adsignet ante Meropes nuptias. Apud Parthenium de Orionis & Hærus Amoribus fabula minus nota occurrit. Noster ei Lyricen amicam dat lib. II. Art. Amat. si sana illic lectio est,

Pallidus in Lyrice sylvis errabat Orion.

sed *Dirces sylvis* scribendum videri suo loco monui. Cæterum Scholiastes Statii ad l. VII. Theb. *Pelasgum* dat Orioni Patrem. ubi vetus liber *Pelargum* agnoscit. Apollodorus è terra natum asserit, vel etiam ex Neptuno & Euryale, idque Pherecyde teste. Hesiodus apud Nicandri Scholiasten ex Neptuno & Gelone Minois filia. Atque hæc de Hyrieo & Orione. *Idem.*

506. *In hesterno stipite parvus erat.*] Sic explicat; quod Græci uno verbo *Ζώπυρον.* *Neap.*

507. *Ipse genu nixus flammas excussit ab aura.*] *Genu posito* Læti, unus Farnes. & prim. Ambros. utrumque rectum est. deinde probe Zulich. Mazar. optimus Patav. pri. Farnes. & quatuor alii, *flammas exsuscitat aura.* cui verbo frequens apud Tullium usus est. sic *sopitos suscitare ignes* Virgilio duobus locis. *excitare foculum bucca* Juvenalis Satyra III. noster lib. VIII. Met. de Philemoni, *ignes suscitat hesternos.* male ergo Neapol. amplectitur, *extremo stipite.* quod est in quibusdam scriptis. Adi Notas Met. IV. vs. 662. Amor. III. Eleg. VII.

——— *hesternâ languidiore rotâ.*

Trist. I. Eleg. III. ex vestigiis veterum librorum,

Contigit hesternos ore tremente focos.

Heins.

508. *Et promit quassas.*] *Profert* multi ex melioribus. nam *promit* mox sequitur,

Promit fumoso condita vina cado.

ubi tamen Mazar. *Prodit* eleganti locutione, cum uno Patav. & Gottorphiano Met. IV. ex optimo codice,

——— *lævaque à parte Medusa*

Ipse

Stant calices. minor inde fabas, olus alter habebant:
  Et fumant testu pressus uterque suo.
Dumque mora est, tremulâ dat vina rubentia dextrâ.
  Accipit æquoreus pocula prima Deus.
Quæ simul exhausit; Da nunc bibat ordine, dixit,
  Jupiter. audito palluit ille Jove.
Ut rediit animus; cultorem pauperis agri
  Immolat, & magno torret in igne bovem.
Quæque puer quondam primis diffuderat annis,
  Prodit fumoso condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
  Sic quoque non altis discubuêre toris.
Nunc dape, nunc posito mensæ nituêre Lyæo.
  Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuêre Jovis; Si quid fert impetus, opta:
  Omne feres. placidi verba fuêre senis:
Cara fuit conjux primæ mihi cura juventæ
Co-

Ipse retro versus squallentia prodidit ora. Virgilius libro II. Æneid.

——— *illos patefactus ad auras*
Reddit equus, lætique cavo se robore produnt.

ita monet in vetustissimo codice Longobardico legi Pierius Valerianus. non *premunt*. Idem.

509. *Minor inde fabas.*] Quid ponat præter legumina? Hæc apud veteres invenies in victu pauperum, aut Philosophorum. *Neap. Olus alter habebat.*] *Habebant* Strozzæ liber. & paulo post pro *spumat uterque* multi *spumant*. Læti, pri. Ambros. & quinque alii *fumat*. Lege *fumant*. sic apud Juvenalem Satyra XIV. *grandes fumabant pultibus ollæ.* pro *testu* plurimi veteres *testo*. alii *testa* minus bene. dixi lib. II. ℣s. 645. *Heins.*

515. *Ut rediit animus.*] Hæc vera lectio. quicquid turbant libri veteres. Vide Notas Epist. VI. ℣s. 31. *Idem.*

517. *Primis diffuderat annis.*] Juvenalis: *Capillato diffusum Consule potat.* Vinum veteres ætate æstimabant. quis ignorat? hinc optimi, amariores calices. Seneca Epistolâ LXIV. *Quomodo in vino nimis vetere ipsa nos amaritudo delectat. Diffuderat annis.*] Diffusum vinum est *κατεσαμνισμένον*. *Neap.*

519. *Flumineam ulvam.*] Fluvialem aut palustrem herbam.

523. *Incubuere thoris.*] *Discubuere* duo veteres. ut lib. VIII. Met.

Discubuere thoris Theseus comitesque laborum. Heins.

522. *Terra rubens crater.*] Forte *Testa rubens.* nam crateres ex ære solebant confici. sic & Testa rubens, Sedulio in præfatione carminis Paschalis,

At nos exiguum de paupere carpsimus horto,
Rubra quod appositum testa ministrat olus. Idem.

Erat terra rubens.] Erat crater fictilis ex creta rubra. *Paul. Pocula fagus erant.*] Ex poculo ostendit curtam etiam Hyrei suppellectilem. *N.*

525. *Cara fuit conjux prima mihi cura juventa.*] *Prima mihi cura juventæ* Maz. Zulich. prim. Farnes. & quinque alii. Lege,

Cognita nunc ubi ſit quæritis? urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
Conjugio dixi ſola fruêre meo.
Et dixi, & ſervo, ſed enim diverſa voluntas
Eſt mihi: nec conjux & pater eſſe volo.
Annuerant omnes: omnes ad terga juvenci
Conſtiterant. pudor eſt ulteriora loqui.
Tum ſuperinjectâ texêre madentia terrâ.
Jamque decem menſes; & puer ortus erat.
Hunc Hyrieus, quia ſic genitus, vocat Uriona.
Perdidit antiquum littera prima ſonum.
Creverat immenſum: comitem ſibi Delia ſumſit.
Ille Deæ cuſtos, ille ſatelles erat.
Verba movent iras non circumſpecta Deorum.
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera eſt.
Scorpion immiſit Tellus. fuit impetus illi
Curva gemelliparæ ſpicula ferre Deæ.
Obſtitit Orion. Latona nitentibus aſtris
Addidit: &, Meriti præmia, dixit, habe.
SEd quid & Orion, & cetera ſidera mundo
Cedere feſtinant, noxque coarctat iter?

Quid

Cara fuit conjux prima mihi cura juventa.
vel *prima juventa*, ut Strozzæ liber & unus Moreti. multa alii, *prima mihi cara juventa.* Urſini codex,
Cara fuit conjux cara mihi prima juventa.
pro *Cognita* Mazar. Zulich. pri. Farneſ. & quatuor alii *Condita.* ut ad urnam referatur. *Heinſ.*

530. *Sed pater.*] *Et pater* bene Zulich. Mazar. & alii quatuor. *Idem.*

532. *Conſtiterant.*] Unus Farneſ. *Conſtiterunt.* & tum *Annuerunt* quoque legendum. Scribe etiam *juvenca.* vaccam ab iis initam deſcribis. *Idem.* *Pudor eſt ulteriora loqui.*] Corium juvenci perminxêre. *Neap.*

533. *Tum texêre madentia.* Terga ſcilicet: hoc eſt, corium madidum urina.

536. *Littera prima ſonum.*] Ου ſcilicet verterunt in *o*: diverſe tamen ſentit Strabo, qui de Oreo monte ſcribit l. 10. Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ Ὠρίων ἐνταῦθα τραφεὶς, οὕτως ὀνομασθῆναι. *Neap.*

541. *Tellus immiſit ſcorpion.*] Peperit Terra ſcorpionem, & in Orionem miſit.

545. *Sed quid & Orion.*] Poſt occaſum Orionis, & Urialem, feſtum Martis Ultoris: quod poëta videtur ſtatim ſubdere occaſui Orionis. *Sed quid & Orion.*] Fictio poëtica de eitâ Orionis & ſiderum immerſione, ut dies illa illuceſcat quâ Cæſar Octavianus in foro à ſe ſtructo templum Martis Ultoris conſecravit. Hanc eſſe ſuſpicor, quæ notatur in veteri Kalendario 4. Idus Majas. N P. LUDI MARTI IN CIRC. *Neapol.*

547. *Li-*

Quid ſolito citius liquido jubar æquore tollit
Candida Lucifero præveniente dies?
Fallor? an arma ſonant? non fallimur: arma ſonabant.
Mars venit; & veniens bellica ſigna dedit.
Ultor ad ipſe ſuos cælo deſcendit honores,
Templaque in Auguſto conſpicienda Foro.
Et Deus eſt ingens, & opus. debebat in Urbe
Non aliter nati Mars habitare ſui.
Digna Gigantêis hæc ſunt delubra tropæis:
Hinc fera Gradivum bella movere decet:
Seu quis ab Eöo nos impius orbe laceſſet;
Seu quis ab Occiduo Sole domandus erit.
Proſpicit armipotens operis faſtigia ſummi:
Et probat invictos ſumma tenere Deos.
Proſpicit in foribus diverſæ tela figuræ;
Armaque terrarum milite victa tuo.
Hinc videt Ænean oneratum pondere ſacro;

Et

547. *Liquido jubar æquore tollit.*] *Vitreo* pro diverſa lectione alter Mazarinianus. ut *vitreus pontus* Horatio. multi alii *nitido*. mox pro *arma ſonabant* malim *ſonarunt*. ut in Ibide, *læva ſonavit avis* non *volavit*, ex antiquis libris. *Heinſ.*

548. *Præveniente lucifero.*] Stella Veneris, quæ prænunciat diem.

552. *In Auguſto conſpicienda foro.*] Ipſemet Princeps in ipſo monumento Ancyrano: ULTORUM TEMPLUM, FORUM AUGUSTUM, ET TEMPLUM APOLLINIS, &c. FECI. Suetonius in eodem: ubi & votum, & quæ in cauſsâ, & annum etiam habes. cap. 29.

553. *Et opus.*] Docta ſane ſequens cauſa. Sed forſan & adeo magnifice ſtruxit, ut parentis etiam mortui deſiderium aliquâ in parte adimpleret. de quo Suetonius Jul. cap. 44. *Neap.*

556. *Bella movere decet.*] Et quid, niſi hoc illa ſuperius præfati Hiſtorici adſignificant *ut de bellis triumphiſque hîc conſuleretur Senatus.* Idem antea in Capitolio agi ſolitum.

559. *Perſpicit.*] Libri meliores tam hic, quam paulo poſt, *Proſpicit.* Heinſ. *Operis faſtigia ſummi.*] Ergo Martis ſignum poſitum etiam in templi trichoro. Vitruvius: *Ornantque ſignis fictilibus, aut æreis inauratis earum faſtigia.* imo hodiernis ſtatuam illius, cui templum conſecratum in ipſo faſtigio, conlocare. hinc, inquit, videt operis ſummi faſtigia, fores cum ſpoliis hoſticis, ſtatuas, quæ in utrâque fori porticu erant. Faſtigium Græcis ἀετὸς, ἀέτωμα, τρίχωρον, πτερὸν, πτερύγιον. Inde δίπτερος ναὸς, ædes, quæ uno & altero erat faſtigio. *Neapol.*

560. *Et probat invictos illa tenere Deos.*] *Invictas ſumma tenere deas* Urſini, prim. Ambroſ. Zulich. & tres alii. Mazar. Voſſ. Arondel. Læti, plurimique præterea *invictos ſumma tenere Deos.* quidam etiam *ſola tenere.* infra lib. 11.

Aurea poſſedit ſocio Capitolia templo
Mater, &, ut debet, cum Jove ſumma tenet. Heinſ.

563. *Hinc videt Æneam.*] Idem auctor imaginum nomina non recenſet:

 Sta-

Et tot Iülêæ nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem :
Claraque dispositis acta subesse viris.
Spectat & Augusto prætextum nomine templum,
Et visum lecto Cæsare majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc cum pia sustulit arma.
A tantis Princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, hinc stanti milite justo,
Hinc conjuratis, talia dicta dedit :
Si mihi bellandi pater est, Vestæque sacerdos
Auctor; & ulcisci numen utrumque paro :
Mars, ades; & satia scelerato sanguine ferrum :
Stetque favor caussâ pro meliore tuus.

Tem-

Statuas, inquit, *omnium triumphali effigie in utrâque fori sui porticu dicavit.* Adde his insignes Apellis tabulas, de quibus Plinius. *Neapol. Oneratum pondere caro.*] *Sacro* prim. Medic. & Thuaneus. placet. ut ad patrem simul & Deos penates respiciat. Met. XIII.

—— *sacra & sacra altera patrem*
Fert humeris venerabile onus Cythereius heros.

Fastorum I.

Jam pius Æneas sacra & sacra altera patrem
Afferet.

lib. IV.

Hinc satus Æneas (pietas spectata per ignes)
Sacra patremque humeris altera sacra tulit.

Dido Ænea,

—— *nec quæ mihi, perfide, jactas*
Presserunt humeros sacra paterque tuos.

Heins.

565. *Hinc videt Iliaden.*] Romulum ex Ilia natum. *Ferentem humeris arma ducis.*] Arma Acronis ducis Ceninensium, quem Romulus obtruncaverat, & spoliaverat. *Paul. Hinc videt Iliaden.*] Describit qualis erat Romuli statua, gerens scilicet super humeros Acronis spolia, Ceninensium Ducis.

566. *Acta subesse viris.*] Ostendit quamque imaginem suum ἔλεγχον habuisse rerum gestarum; indicem vocat Tibullus Historici plerumque titulum. *Neapol.*

567. *Prætextum nomine.*] Id est insignitum; & bene: nam templo etiam ornamento erat inscriptum nomen tanti Principis. *Prætextum* est Latinis quidquid adsutum ad ornamentum: unde sic dicti vestium limbi, clavi, fasciæ. *Neap.*

569. *Voverat hoc juvenis.*] Octavius princeps cum juvenis esset, hoc templum bello Philippensi vovit.

571. *Instanti milite justo In conjuratos.*] Hæc sunt nihili. Scribe cum optimis maxima ex parte libris,

—— *hinc stanti milite justo,*
Hinc conjuratis.

Heins.

574. *Ulcisci utrumque nomen.*] Et patris, & pontificis. *Paul. Nomen utrumque paro.*] Patris & Pontificis maximi. *Neapol. Nomen utrumque paro.*] *Numen utrumque* Ursini, Naugerii, prim. Farnes. Voss. Arond. plurimique alii. & placet. Vestam & Divum Julium innuit. sic supra libro III.

Ignibus æternis æterni numina præsunt
Cæsaris. Heins.

577. Fe-

Templa feres, & me victore vocaberis Ultor.
  Voverat; & fuso lætus ab hoste redit.
Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
  Persequitur Parthâ signa retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta sagittis;
  Et circumfusis invia fluminibus.
Addiderat animos Crassorum funera genti;
  Cum periit miles, signaque, duxque simul.
Signa decus belli Parthus Romana tenebat;
  Romanæque aquilæ signifer hostis erat.
Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
  Cæsaris Ausoniæ protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus ævi
  Sustulit. agnorunt signa recepta suos.

Quid

577. *Feres templa.*] Voveo ego tibi templum. *Vocaberis Ultor.*] Nam statuam tibi templum sub titulo Martis Ultoris. *Paul.*

579. *Nec satis est meruisse semel cognomina Martis.*] Ita meliores. nempe *Marti* scribendum. nam unus Patav. *sui cognomina Marti.* alius *sui Martem* Zulich. & Mazar. *meminisse mei.* mendose. alii *meruisse sibi*, vel *sui*, vel *satis*, vel *quidem*, vel *viro.* male omnia. *Heins.* *Nec satis est meruisse.*] Ex prædictis sumit ansam dicendi de alio templo ejusdem cognominis ab Augusto in Capitolio extructo, ob recepta signa Romana à Parthis jam cum dedecore Imperii retenta. Nec dubium, duo Romæ fuisse templa Martis Ultoris, cum & in nummis totidem diversæ ichnographiæ appareant.

580. *Parthi manu.*] *Parthis* Voss. Ursin. Mazar. pri. Medic. & quinque alii. Lege *Partha manu.* Remed. Amor.

Vince Cupidineas pariter Parthasque sagittas.

sic & *Partha tropæa* Propertio. & *Partha tellus* & *Parthi foci.* sic *Maura jacula* Horatio lib. I. Od. XXII. *Non eget Mauris jaculis.* ita enim meliores scripti. quomodo alibi *Mauram undam* & *Mauros angues* dixit. Silius libro III.

—— juga Pyrenes venatibus acer
Metiri jaculove extendere prælia Mauro.

Heinsius. *Signa retenta manu.*] Quæ M. Crasso ademerant. *Neap.*

581. *Quid tibi nunc solitæ sagittæ.*] *Solitas sagittas.* Erfurt. quare legebam,

Quo tibi nunc solitas mitti post terga sagittas?

ut jam monui ad Ep. IV. *Heins.* *Et campis, & equis.*] Nolo ad hæc alium habeas interpretem præter Dionem Cassium lib. 40. *Neap.*

583. *Funera Crassorum.*] M. Crassi patris, & Publii Crassi filii, & legionum quæ cum his fuere. *Paul.* *Crassorum funera genti.*] Hoc etiam noster tetigit peregregiè in Arte.

Parthe dabis pœnas: Crassi gaudete sepulti;
Signaque barbaricas non bene passa manus, &c. Neap.

588. *Armis Cæsaris.*] Nisi Cæsar Augustus Romanum imperium tueretur.

589. *Ille notas veteres.*] Nam per 32. annos solidos poliri non valuit hæc macula in armis Romanis. *Neap.*

590. *Agnorunt suos.*] Romanos scilicet milites. Aut per hypallagen intelligas, Romani agnorunt sua signa recuperata.

595. Et

Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ;
  Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis arcus.
  Pignora jam nostri nulla pudoris habes.
Rite Deo templumque datum nomenque bis ulto:
  Et meritus votis debita solvit honos.
Solemni Ludos Circo celebrate, Quirites:
  Non visa est fortem scena decere Deum.
PLeiadas adspicies omnes, totumque sororum
  Agmen; ubi ante Idus nox erit una super.
Tum mihi non dubiis auctoribus incipit æstas;
  Et tepidi finem tempora veris habent.
IDibus ora prior stellantia tollere Taurum
  Indicat: huic signo fabula nota subest.
Præbuit ut taurus Tyriæ sua terga puellæ
  Jupiter, & falsâ cornua fronte tulit;
Illa jubam dextrâ, lævâ retinebat amictus;

Et

595. *Et nomen Bisulto.*] Merito quoque bis est Ultor cognominatus: nam Augustum juvit in ultione paterna, & Parthorum injuria ulciscenda. *Nomenque Bisultor.*] Lege *Bisulto* cum Zulich. Mazar. plurimisque aliis. nonnulli *Bisultum* minus bene. Ursini liber, *numenque bisultum.* Sequenti etiam versu *Et meritus* meliores pro *Emeritus.* Heins.

597. *Solemnes Ludos Circi.*] *Circum* Vossian: Arondel. & plurimi alii. ut sit appositio; in qua assiduus noster. sic apud Livium lib. xxx. cap. xl. libri meliores, *Cerealia ludos Dictator & Magister Equitum ex Senatus consulto fecerunt.* & lib. xxxix. cap. xxii. *Ludi Taurilia facti sunt.* nec pauciores *Circo.* Sed ne quid dissimulem, placet impense cum Mazar. Zulich. & Hamburgensi legi *Solemni ludos. Circo.* Idem. *Solemnes ludis Circi.*] Ergo eodem die ludi in Circo Marti fiebant: nec aliud sibi volunt notæ illæ, quas supra citavi è Kalendario veteri. Juratim Jovem lapidem, illos quos olim vovere Consules in bello contra Cæsaris percussores, quotannis postea exhibitos. Dio lib. 48. sub finem anni DCCLXXIV. *Neap.*

598. *Scena non est visa decere fortem deum.*] Scena, ubi levia referuntur, non convenit rebus Martiis: sed in Circo opus est nunc & equorum cursu certare, & Martios ludos exhibere.

601. *Non dubiis auctoribus.*] Agit de his quos ipsemet videt: nam Columellæ incipit æstas die nonâ mensis, Ptolemæo decimaquintâ.

603. *Idibus ora prior.*] Pridie Idus Tauri caput oritur ante solis ortum. *N.*

605. *Puella Tyria.*] Europæ. à Tyro Phœniciæ: uam filia regis Agenoris. *P. Præbuit, ut taurus.*] Festus: *Alii eam à prædonibus raptam, & nave, qua Jovis tutelam, effigiem tauri, habuerit. Tutela* est pictura aliqua numinis in puppe, à qua nomen naves accipiebant: *tauri effigies* parasemon; quod in prorâ. *Neap.*

607. *Læva retinebat amictus.*] Iisdem pæne verbis Lucianus in Dialogo *Ζεφύρυ καὶ Νότυ.* Apud Græcos πέπλος & usum præbuit pallii, & tunicæ. Varro lib. 4. de L. L. *Neap.*

610. *Si-*

Et timor ipſe novi cauſſa decoris erat.
Aura ſinus implet: flavos movet aura capillos.
Sidoni, ſic fueras accipienda Jovi.
Sæpe puellares ſubduxit ab æquore plantas;
Et metuit tactus aſſilientis aquæ:
Sæpe Deus prudens tergum demittit in undas;
Hæreat ut collo fortius illa ſuo.
Littoribus tactis ſtabat ſine cornibus ullis
Jupiter: inque Deum de bove verſus erat.
Taurus init cælum. te, Sidoni, Jupiter implet:
Parſque tuum terræ tertia nomen habet.
Hoc alii ſignum Phariam dixêre juvencam;
Quæ bos ex homine eſt, ex bove facta Dea.
Tum quoque priſcorum virgo ſimulacra virorum
Mittere roboreo ſcirpea ponte ſolet.

Cor-

610. *Sidoni.*] O Europa, à Sidone urbe Phœniciæ. *Aſpicienda Jovi.*] *Accipienda* prim. Ambroſ. & duo alii. hoc eſt Jovis tergo. mox lege *tergum demittit* cum Mazar. Zulich. & multis aliis. Plures *dimittit*. proxime verum. Vulgati *dimiſit*. Heinſ.

617. *Sidoni.*] Europa. *Implet te Jupiter.*] Gravidam fecit, & de te Minoëm genuit.

619. *Phariam dixere juvencam.*] Iſidem, illam Inachi filiam. *Neapol.*

621. *Tunc quoque priſcorum.*] Iiſdem Idibus ſcirpea ſimulacra in Tiberim è ponte jacta. Vide Dionyſium. *Virgo ſimulacra virorum.*] Intellige Veſtalem: non tamen una aderat, ſed omnes, & cum his Pontifices, & Prætores aliique myſtæ. *N.* *Virgo ſimulacra deorum Mittere roboreo ſcirpea ponte ſolet.*] *Vulgo ſimulacra deorum Mitti ſolent* codex Politiani & Urſini, niſi quod in illo poſteriori *ſolet*, & pro *vulgo*, *virgo* cum vulgatis. optimus Patav. *Tu quoque priſc. virgo ſ. virorum Mit. rob. ſcir. pon. ſoles.* eo & ſeptem alii alludunt in quibus *Tu ſolet.* *virgo* ad veſtales referendum, de quibus Feſtus in Argei. quæ tamen non ſolæ faciebant hæc ſimulacra, ſed pontifices etiam, ut Halicarnaſſeus nos docet. quare *vulgo* magis arridet cum Politiani codice. Varro, *Argæi fiunt ex ſcirpeis. Simulacra ſunt in hominum* XXIV: *& quotannis à Ponte ſublicio ſacerdotibus publice jaci ſolent.* Præterea pro *virorum* Gottorph. & ſeptem alii *deorum*. pro *reorum* ut puto. frequenti errore. ſic Pont. lib. I. Eleg. IV. ſcribendum cenſeo,

I nunc & veterum nobis exempla reorum,
Qui forti caſum mente tulere refer.

& in Ibide,

In te tranſcribet veterum tormenta reorum,
Manibus antiquis cauſa quietis eris.

Quibus locis *virorum* nunc legitur. Claudianus lib. II. in Rufin. *veteresque reos ex ordine quærit.* Hic tamen nihil cenſeo temere mutandum, cum totum diſtichon ſic, ut nunc legitur, in vulgatis libris, à Lactantio citetur lib. I. Inſt. Divin. *Heinſ.*

622. *Roboreo ponte.*] Hic, ut vidiſti, eſt *ſublicius*: ſic dictus à ſublicis. His tantum ſine ære aut ferro ſtetit diutius ſuffultus: inde ξυλίνην γέφυραν nominat Plutarchus. Scio etiam Græcos vocaſſe ἱερὸν: forte *quod eo*, inquit Varro, *ſacra & uls & cis Tiberim non mediocri ritu fiebant.*

Corpora post decies senos qui credidit annos
  Missa neci; sceleris crimine damnat avos.
Fama vetus: tum cum Saturnia terra vocata est,
  Talia fatidici dicta fuêre Dei:
Falcifero libata seni duo corpora, gentes,
  Mittite; quæ Tuscis excipiantur aquis.
Donec in hæc venit Tirynthius arva, quotannis
  Tristia Leucadio sacra peracta modo.
Illum stramineos in aquam misisse Quirites.
  Herculis exemplo corpora falsa jaci
Pars putat, ut ferrent juvenes suffragia soli,
  Pontibus infirmos præcipitasse senes.
Tybri, doce verum: tua ripa vetustior Urbe.
Prin-

bant. An ipse vere sacer habitus à populo? *Neap.*

623. *Post decies.*] Sexagenatios; antiquâ & propriâ voculâ *easnares. Casnar* est Festo senex, sed Oscorum linguâ. *N.*

624. *Damnat avos crimine sceleris.*] Arguit majores sceleratæ cædis, & summæ immanitatis. quasi dicat: Non ita sunt majores tanti sceleris arguendi. Et hoc ideo, inquit, quia putabant aliqui eundem morem in Italia fuisse, qui apud Pleros Scytharum populos servatur, ubi sexagenarii necantur: ut ea ratione institutum arbitrarentur in Latio, sexagenarios è ponte in fluvium mitti solitos. quod poëta negat, cum majores non sint tanri sceleris accusandi. *P.*

626. *Fatidici dicta fuisse senis.*] *Fuere* meliores. pro *senis* optimus Mediceus, *Dei.* ut de Apolline agatur. sic lib. 11.

Fatidicum verbis fallere velle Deum.

certe *seni* proximo versu denuo sequitur. Sed Dodonæum fuit Oraculum. ut ex Macrobio lib. 1. cap. VII. & Lactantio lib. 1. Institut. Divinar. discimus. quare scribendum *fatidici Jovis.* prior Syllaba in *senis* ex ultimâ præcedentis vocis fuit repetita. quod errori causam dedit. & sic Erfurtanus à manu prima. *Heinsius.* *Fatidici dicta fuisse senis.*] Illa retine ipsamet verba.

ΣΤΕΙΧΕΤΕ ΜΑΙΟΜΕΝΟΙ ΣΙΚΕΛΩΝ ΣΑΤΟΥΡΝΙΑΝ ΑΙΑΝ
Η Δ' ΑΒΟΡΙΓΕΝΕΩΝ ΚΟΤΥΛΥΝΟΥ ΝΑΣΟΣ ΟΧΕΙΤΑΙ
ΑΙΣ ΑΝΑΜΙΧΘΕΝΤΕΣ ΔΕΚΑΤΗΝ ΕΚΠΕΜΨΑΤΕ ΦΟΙΒΩ
ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΣ ΑΔΗ ΚΑΙ ΤΩ ΠΑΤΡΙ ΠΕΜΠΕΤΕ ΦΩΤΑ. *N.*

627. *Falcifero seni.*] Saturno ferenti falcem.

628. *Excipiantur aquis Thuscis.*] Tiberinis. Hoc igitur responsum fuit, ut duo dejicerentur in fluvium, & sic Saturno litaretur.

629. *Donec Tirynthius.*] Hercules à Tiryntho oppido Bœotiæ. *Venit in hac arva.*] Latina: victo in Hispania Geryone. *P. Donec in hac venit.*] Hic mitius oraculi mentem interpretatus, omnemque ἀνθρωποθυσίαν ab Italiâ rejecit.

630. *Leucadio deo.*] Imo *modo* cum Naugerii, Ursini, Maz. Zulich. & duobus aliis. nec aliter Lactantius. vide Strabonem lib. x. de hoc ritu. *Heinsius.* *Leucadio sacra peracta Deo.*] Vide Strabonem lib. 10. *Neap. Sacra tristia.*] Ob humanam victimam. *Leucadio modo.*] Sacra quæ parantur eo modo, quo sacrificatur Apollini ad Æcium in mari Leucadio: nam immolatur humana victima.

635. *Tibri doce verum, tua ripa vetustior.*]

Principium ritûs tu bene noſſe potes.
Tybris arundiferum medio caput extulit alveo;
Raucaque dimovit talibus ora ſonis :
Hæc loca deſertas vidi ſine mœnibus herbas :
Paſcebat ſparſos utraque ripa boves.
Et quem nunc gentes Tyberin noruntque timentque,
Tunc etiam pecori deſpiciendus eram.
Arcadis Evandri nomen tibi ſæpe refertur :
Ille meas remis advena torſit aquas.
Venit & Alcides turbâ comitatus Achivâ.
Albula, ſi memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hoſpitio juvenem Pallantius heros :
Et tandem Caco debita pœna venit.
Victor abit, ſecumque boves Erytheïda prædam
Abſtrahit. at comites longius ire negant.
Magnaque pars horum deſertis venerat Argis :

Mon-

ſtior.] Numen Tiberinum invocat, ut veram cauſam referat. Quæ quidem ab illo ad Herculis comites refertur, qui in illis collibus, ubi poſtea urbs eſt condita, remanſerunt. At cum amore patriæ tangerentur, aliqui ex his in morte mandabant, ut mitterentur in Tibrim, quo ab undis in patriam reportarentur. Hæredes vero non parebant, ſed bumabant extinctos, & ſcirpeas imagines in fluvium dejiciebant.

639. *Hæc loca deſertas.*] Multa hujus narratiunculæ extant apud Feſtum in voce *ſexagenarios*, ſub initium loci; cujus partem tempus edax abſumpſit. *N.*

640. *Sparſas boves.*] *Sparſos* meliores. *Heinſ.* *Utraque ripa.*] Et Latina & Hetruſca.

641. *Et quem nunc gentes Tyberim noruntque timentque.*] *Tyberis* Urſini & unus Puteaneus. *Tyberin* prima editio. Putabam aliquando *Tyberinum horrentque timentque.* Heinſius.

646. *Tunc mihi.*] Nondum in meas aquas immerſus Rex Tiberinus. *Neap.*

647. *Heros Pallantius.*] Euander. *Juvenem.*] Herculem.

648. *Caco debita pœna fuit.*] *Pœna venit* Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. prim. Medic. opt. Patav. Voſſ. & ſeptem alii. bene. dixi ad Epiſt. IV. Triſt. lib. II. ex veteri libro,

Cujus in eventu pœna clementia tanta eſt,
Venerit ut noſtro lenior ira metu.

Non *ut fuerit*, quod eſt in vulgatis. l. IV. Eleg. V.

Dum veniat placido mollior ira Deo.

ſic *Venit amor gravius quo ſerius* Epiſtola IV. & alia his ſimilia paſſim, de quibus vide Paſſeratium ad Propertii Eleg. V. lib. I: *vſ.* ult. *Heinſ.*

649. *Prædam Erythreida.*] Armenta, quæ fuere Geryonis, qui regnavit in Erythra inſula, ad dextram faucium freti Atlantici in Hiſpania.

651. *Magnaque pars horum deſertis manſit in agris.*] *Venerat agris* Urſini, pr. Ambroſ. Mazar. Zulich. & tres alii. Scribe, *venerat Argis.* hinc enim Argei dicta ſimulacra ſcirpea quæ in Tyberim jactata. de quibus Halicarnaſſeus l. I. Varro loco quem ſupra adduximus, & Feſtus in *Argei.* Argis enim comitatum omnem Hercules in Latium excurrens adduxerat.

Montibus his ponunt ſpemque Laremque ſuum.
Sæpe tamen patriæ dulci tanguntur amore;
Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus:
Mittite me Tyberi: Tyberinis vectus ut undis
Litus ad Inachium pulvis inanis eam.
Diſplicet hæredi mandati cura ſepulchri:
Mortuus Auſoniâ conditur hoſpes humo.
Scirpea pro domino Tyberi jactatur imago,
Ut repetat Grajas per freta longa domos.
Hactenus: ut vivo ſubiit rorantia ſaxo
Antra, leves curſum ſuſtinuiſtis aquæ.

CLare nepos Atlantis, ades: quem montibus olim
Edidit Arcadiis Pleïas una Jovi.
Pacis & armorum Superis imiſque Deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.

Læte

duxerat. ſic Virgil. lib. x.

Egregium Antorem latus inter & ilia figit,
Herculis Antorem comitem, qui miſſus ab Argis
Haſerat Evandro. Heinſ.

652. *Spemque Laremque ſuum.*] Malim *remque* Porphyrius Panegyrico ad Conſtantinum,

—— ſervire volunt, mirabile dictu!
Remque Laremque ſuum. Idem.

655. *Mittite me in Tyberim.*] Τὸ *in* libri quidam non agnoſcunt. *me Tyberis* Strozzæ codex. Scribe *Mittite me Tyberi.* ſic infra *Tybri jactatur imago.* ubi non eſt audiendus Neapolis, qui *in Tyberim* ex antiquis codicibus reponit. *Idem.* *Mittite me in Tiberim.*] Nam κακῶς mortuus putabatur apud Græcos in alienâ terrâ ſitus.

656. *Pulvis inanis eam.*] Prius cremari volebant: non mirum: mandabant ex more ſuæ gentis. *Neapol.*

661. *Hactenus & vivo ſubiit.*] *Ut vivo* Urſini. Mazar. Voſſian. Arondel. plurimique alii. ut Epiſt. Sapphus,

Hactenus; ut media cætera nocte ſilent. Heinſ.

663. *Clare nepos Atlantis.*] Invocat nunc Mercurium: quoniam idibus Majis eſt ejus feſtum, quo die fuit illi à ſenatu ædes apud Circum maximum conſecrata. *Atlantis nepos.*] *Mercuri facunde nepos Atlantis:* ut Horat. inquit. nam ex Maja illius filia natus. *P. Clare nepos Atlantis.*] Apoſtrophe ad Mercurium, cum de æde eidem ſacrâ & ſacrificio ſit acturus. *Neap.* *Quem montibus olim.*] Virg. 8. *Vobis Mercurius pater eſt, quem candida Maja Cyllenes gelido conceptum in vertice fudit.*

664. *Una Pleias.*] Maja ex Pleiadum numero. *Edidit Jovi.*] Peperit Jovi filium. *Montibus Arcadiæ.*] In Cyllene monte Arcadiæ. unde *Cyllenius* dictus.

665. *Arbiter pacis & armorum.*] Pro caduceo dictum, quo pacem ferit, & bella indicit. *Superis imiſque Deorum.*] Horatius Odâ 10. libro primo.

———— Superis Deorum
Gratus, & imis.

Neap.

666. *Qui carpis iter alato pede.*] Quique volas, quoties *pedibus talaria nectis Aurea.*

668. *Quo*

Læte lyræ pulſu, nitidâ quoque læte palæſtrâ;
Quo didicit cultè lingua favente loqui.
Templa tibi poſuêre Patres ſpectantia Circum
Idibus. ex illo eſt hæc tibi feſta dies.
Te, quicunque ſuas profitetur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut ſibi lucra, rogat.
Eſt aqua Mercurii portæ vicina Capenæ:
Si juvat expertis credere; numen habet.
Huic venit incinctus tunicas mercator; & urnâ
Purus ſuffitâ, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro ſparguntur ab udâ
Omnia, quæ dominos ſunt habitura novos.
Spargit & ipſe ſuos lauro rorante capillos:
Et peragit ſolitâ fallere voce preces.

Ablue

668. *Quo docente.*] *Favente* opt. Patav. Læti, pri. Ambroſ. Mazar. Zulich. Voſſ. & duo alii. quod magis arridet. *Heinſ.* *Quo didicit cultè lingua favente loqui.*] Quod ab Ægyptiis, qui Mercurium primum verba in ordinem redegiſſe, vocumque Harmonias inveniſſe credebant. Diod. Sicul. lib. I. c. 2.

669. *Templa tibi poſuere patres.*] Iiſdemmet Idibus, ſub annum poſt Romam conditam CCLVIII. Per id tempus etiam collegium mercatorum inſtitutum. *Spectantia circum.*] Sed maximum ibi locant priſci Topographi, Mercurii unum, de quo noſter. Ædiculas, aras, & alia ille habuit per urbem loca ſibi conſecrata. *Neapol.*

670. *Hac tibi feſta dies.*] Mazar. Zulich. Urſin. pri. Ambroſ. & ſex alii. An *pacta?* an *ſacra?* quod poſterius in multis ſcriptis occurrit. ſic & ſupra non ſemel *factis* pro *feſtis* aut *ſacris* legitur. mox *profitetur* & *rogat* pri. Farneſ. prim. Medic. Arondel. Gottorph. & tres alii. *Heinſ.*

673. *Eſt aqua Mercurii.*] Hoc ſolum teſtimonio probant viri docti, extra portam Capenam viâ Appiâ aquam fuiſſe ita nuncupatam; quâ populus, qui negotio & quæſtui operam dabat, his Idibus luſtrari ſolitus. *Neapol.*

675. *Huc venit incinctus tunica.*] Cingulo; è quo marſupium auri monetalis propendebat. Hic vetus mercatorum habitus. *Neapol.* *Incinctus tunica.*] *Tunicas* Mazar. Zulich. Læti, opt. Medic. prim. Ambroſ. Voſſ. & duo Farneſiani eleganti Græciſmo. niſi malis *tunicam.* quod pro diverſa lectione in uno Moreti erat notatum. mox pro *urna ſuffuſa* lege *ſuffita.* nam Urſini præſtantiſſimus *ſuffitam.* optimus Mediceus pro diverſa lectione. *ſuffitas.* Naugerii liber *ſuffecta.* Mazar. Zulich. & unus Vatic. *ſuffit aquam*, *ſuffit & haurit aquam.* quæ turbatiſſima ſunt. pro *quam gerit*, idem Urſini codex *ferit.* puto *quam gerit*, urnam nempe. Propertius libro IV. Eleg. IX.

Suffiit & pura limina ſparſit aqua.

ſic ſcribo. *Heinſ.*

679. *Lauro rorante.*] Aquis madente.

680. *Incipit & ſolita dicere voce preces.*] Scripti fere omnes recte,

Et peragit ſolita fallere voce preces.

niſi quod *ſolitas preces* eſt in nonnullis. *Peragit preces voce ſolita fallere.* ita conſtruendum, quod decepit Neapolim, impulitque ut pro vulgata lectione pugnaret. *Heinſ.*

Ablue præteriti perjuria temporis, inquit.
Ablue præteritâ perfida verba die.
Sive ego te feci testem, falsove citavi
Non audituri numina magna Jovis;
Sive Deum prudens alium Divamve fefelli;
Abstulerint celeres improba dicta Noti.
Et pateant veniente die perjuria nobis:
Nec curent Superi, si qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro:
Et face ut emtori verba dedisse juvet.
Talia Mercurius poscentem ridet ab alto,
Se memor Ortygias surripuisse boves.

AT mihi pande, precor, tanto meliora petenti;
In

682. *Præterita perfida verba fide.*] *Dis* scripti fere omnes paucis exceptis, iisque minus castigatis. Unde Scaliger & Gruterus *præterita die* pro *diei.* ut *fide* pro *fidei* passim apud nostrum. *præterito die* Mazar. & Zulich. Puto scribendum, *præteritis perfida verba deis.* hoc est, neglectis, spretis. Met. VIII.

—— solas sine thure relictas
Præteritæ cessasse ferunt Latoidas aras.

Epistola Cydippes,

Præteriine tuas de tot cælestibus aras?

sequenti versu *falsusve* pro *falsove* Zulich. & alii tres scripti. sed nil muta. sic Art. Am.

Per Styga Junoni falso jurare solebat
Jupiter. Idem.

684. *Numina vana Jovis.*] *Numina magna* opt. Patav. prim. Farnes. Mazar. Vossian. aliique multi. & recte. sic Am. lib. II. Eleg. VIII. ubi etiam de perjurio agit,

Per Veneris feci numina magna fidem.

sic & *di magni* passim dicti. *Idem.*

686. *Improba verba.*] *Dicta* Mazar. Zulich. Voss. pri. Farnes. opt. Parav. & duo alii. *verba* jam præcesserat. *Idem.*

687. *Et pereant veniente die.*] *Pateant* Zulich. Mazar. Ursini, Voss. pri. Farnes. & decem alii. Recte. Pateat ac detur, inquit, die veniente aditus ad nova mihi perjuria. Vulgatam lectionem si admittamus, bis idem dixerit. *Idem.*

689. *Da modo lucra mihi.*] Hinc apte Agorastocli apud Plautum respondet Milphio servus in Pœnulo:

Ecquid amare videor? Mi. *damnum, quod Mercurius minime amat?*
Namque Ædepol, lucrum amare nullum amatorem addecet. Neapol.

691. *Poscentes ridet.*] *Poscentem* Ursini, pri. Farnes. & quinque alii. omnino bene. nam ad mercatorem, de quo supra, est referendum. opt. Patav. Mazar. & Zulich. *poscenti.* Heins.

692. *Memor se surripuisse boves Ortygias.*] Memor se furto subtraxisse Pheræas vaccas regis Admeti, quæ sub custodia Phoebi erant. *Ortygias.*] A Delo insula, quæ Ortygia dicta est. *Paul.* *Se memor Ortygias.*] Observa sales mei Nasonis. Furti vero crebra mentio fit à Græcis. unde Homerus jure hunc vocat in hymnis ἄρχοντα φηλητῶν: quippe fraudes primus commentus, & lucra illicita. *Neapol.*

693. *At mihi pande precor multo meliora petenti.*] *Tanto meliora* Mazar. Zulich. Ursin. pri. Ambros. & cæteri fideliores plerique. recte. nisi quod pro *pande* in quibusdam *parce* perperam. sic *tanto melior* apud Plautum & Phædrum. vide

In Geminos ex quo tempore Phœbus eat.
Cum totidem de menſe dies ſupereſſe videbis;
Quot ſunt Herculei facta laboris, ait.
Dic, ego reſpondi, cauſſam mihi ſideris hujus.
Cauſſam facundo prodidit ore Deus.
Abſtulerant raptas Phœben Phœbeſque ſororem
Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntque ſuas & frater & Idas;
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
Suadet: & ex cauſsâ pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidæ curſu potuêre ſequentes:
Sed viſum celeri vincere turpe fugâ.
Liber ab arboribus locus eſt, apta area pugnæ.
Conſtiterant illic: nomen Aphidna loco.

Pe-

de Gronovii noſtri Obſervat. lib. II cap. XXI. Seneca Epiſt. XXI. *Tanto melior ſurge & reſpira.* Heinſ.

604. *Sol eat Geminos.*] Relicto Tauri ſigno, Geminorum ſignum ingrediatur. *Neapol.*

695. *Cum totidem de menſe dies.*] Quot facta Herculis: ergo 15. Kalendas noſtro Sol in Geminis. in eandem conjicitur à Columella. *Neapol.*

697. *Dic, ego reſpondi.*] Malim, *Dic age.* nam Tò *ego* à manu recentiori erat in Zulichemiano, veteri lectione eraſa. & ſequenti verſu pro *reddidit ore* prim. Ambroſianus & Læti codex cum uno Patav. *Prodidit.* bene. dixi l. III. v. 292. *Heinſ.*

699. *Phœben Phœbeſque ſororem.*] Phœben, & Elairam. Harum proci antiqui, Idas, & Lynceus frater: cum quibus poſtea certamen initum.

700. *Ille pugil.*] Hac arte callebat Pollux. *Neap.* *Fratres Tyndaridæ.*] Caſtor & Pollux Tyndari privigni: Nam Jovis ex Ledæ Tyndari conjuge filii.

701. *Et frater & Idas.*] Lynceus, & ipſe Idas. *Parant bella.*] Contra Caſtorem & Pollucem.

704. *Ex cauſa.*] *A cauſa* pri. Ambroſ. Mazar. Zulich. Lege *è cauſa.* Heinſ.

705. *Oebalidæ.*] Caſtor & Pollux Oebalii, hoc eſt, Laconici.

707. *Liber ab arboribus locus.*] Locus purus, patens, apertus. Stat. Thebaid. 7. —— *colle per excelſum patulo, quem ſubter aperto* —— *Arva ſinu, nullique à montibus obſtant* —— *Deſpectus.* Ex Enn. 16. Annal. *Montibus obſtipeis obſtantibus.* Tacit. 2. Annal. *pura humo inter arborum truncos.* Liv. 3. 4. *Signis collatis dimicatum puro ac patenti campo.* Et Lucan. l. 7. *Explicat hinc tellus campos effuſa patentes.*

708. *Conſtiterant illo nomina fida loco.*] *Conſtiterunt* unus Patavinus. Quantivis pretii lectio eſt, quam Zulichemianus exhibet,

Conſtiterant illic. nomen Aphidna loco. neque aliter in Mazar. fuiſſe videtur. nam *illic* diſertim apparebat, cæteris vocibus in mendâ cubantibus. Aphidnas Laconicas diſtinguit ab Atticis Stephanus περὶ πόλεων, quas Dioſcori poſt raptam à Theſeo Helenam expugnarunt. Appoſite omnino Stephanus, Ἄφιδνα δῆμος Ἀττικῆς τῆς Λεοντίδος φυλῆς, ἀπὸ Ἀφίδνα αὐτόχθονος

Pectora trajectus Lyncêo Castor ab ense
  Non exspectato vulnere pressit humum.
Ultor adest Pollux; & Lyncea perforat hastâ,
  Qua cervix humeros continuata premit.
Ibat in hunc Idas, vixque est Jovis igne repulsus:
  Tela tamen dextræ fulmine rapta negant.
Jamque tibi, Pollux, cœlum sublime patebat;
  Cum, Mea, dixisti, percipe verba pater.
Quod mihi das uni, cœlum partire duobus:
  Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alterna fratrem statione redemit:

Utile

νος. ἔστι καὶ πόλις Ἀφίδναι. ἔστι καὶ τῆς Λακωνικῆς, ὅθεν ἦσαν αἱ Λευκιππίδες Φοίβη καὶ Ἱλάειρα. Quanquam Theocritus in Dioscuris & Pindarus Nemeis Od. x. qui historiam luculentis versibus descripserunt, ad Apharei tumulum pugnam hanc commissam fuisse asseverant. Aphareus autem cum Messeniis imperarit, fit verisimile, monumentum ejus ista in regione extitisse. Certe Appollodorus in hac fabula in Messeniorum tractu concurrisse Dioscuros cum Ida Lynceoque contendit. Habes & historiam apud Hyginum fab. LXXX. sed ubi pugna sit commissa, non addit. apud quem perperam *Laira* pro *Ilaira* appellatur altera Leucippidum, & Ἐλάειρα pro Ἱλάειρα apud Scholiasten Pindari. Cæterum Avienus in Arateis videtur innuere Leucippas fuisse raptas à Dioscuris bello Atheniensi, quod ob raptam â Theseo Helenam gerebatur. sed quemadmodum bella duo confundit, ita etiam Atticas Aphidnas cum Lacedæmoniis. Locum ecce, ut in veterrimo codice Vossiano legitur,

At capiti suberant Gemini, prolesque Tonantis
Egregia, & patrio post reddita numina cœlo.
Nam Lacedæmoniis cum Mars caluisset Aphidnis
Castora Cecropii tulit inclementia belli,
At frater lucemque & fata superstitis ævi.
Protinus alternæ germanos tempora vitæ
Jupiter attollit, cœlique in celsa receptans
Æterna flagrare facis jubet ignibus ambos.

Neque aliter Hyginus in Geminis, *sed qui de Castore & Polluce dicunt, hoc amplius addunt, ut Castor in oppido Aphidnis sit occisus, quo tempore Lacedæmonii cum Atheniensibus bellum gesserunt.* Ita emenda. Perperam vulgati *in oppido Ariadnis.* Heins. *Constiterant nomina fida.*] Castor & Pollux, qui mutuæ fidei clarum nomen habent.

709. *Trajectus Lynceo Castor ab ense.*] Theocritus in Dioscoris ait. Lynceum à Castore interfectum: Apollodorus l. 3. βιβλιοθήκης, Castorem ab Ida, à Polluce Lynceum. *Lynceio.*] Pro Lynceo: ut Cepheia, & paria. *Neap.*

712. *Cervix humeros tegit.*] *Premit* meliores. *Heinsius.*

719. *Alternâ fratrem statione recepit.*] *Redemit* probe veteres plerique. Maronis illa cogitabat,

Si fratrem Pollux alternâ morte redemit.

sequenti versu *sidus uterque* Zulich. pri. Farnes. & sex aut septem alii. non *utrumque.* sic lib. III. de Pico & Fauno,

Romani numen uterque soli. Heins.

Alter-

Utile sollicitæ sidus uterque rati.
Ad Janum redeat, qui quærit Agonia quid sint:
Quæ tamen in Fastis hoc quoque tempus habent.
Nocte sequente diem canis Erigoneïus exit.
Est alio signi reddita caussa loco.
PRoxima Vulcani lux es; Tubilustria dicunt.
Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
QUattuor inde notis locus est; quibus ordine lectis
Vel mos sacrorum; vel Fuga Regis inest.
NEc te prætereo, populi Fortuna potentis
Publica; cui templum luce sequente datum.

Hanc

Alterna statione.] Ut alternis vicibus essent in cœlo.

721. *Ad Ianum redeat.*] 12. Kalendas Junias Agonalia urbs iterabat. Hoc die notantur hæc festa in veteri Kalendario: De etymo ad Januarium te Naso meus rejicit. vide & ibi nostri laboris plura. *Neapol.*

725. *Proxima Vulcani lux est, quam Lustria dicunt.*] Primus ad Festum incomparabilis Scaliger vidit *Tubilustria* esse reponendum. Certe in vetertimo Ursini, Zulichemiano, Mazariniano, opt. Patavino, & tribus aliis *ubilustria.* in optimo Mediceo *tubilustria* erat emendatum. neque aliter in ora codicis sui Politianus. Scribe nulla mutatione,

Proxima Vulcani lux es: Tubilustria dicunt. Heinsius.

Proxima Vulcani.] X. Kalend. Tubilustrium erat. de quo Varro lib. 5. de Linguâ Latinâ: *Tubilustrium appellatur, quod eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrantur. Quam lustria dicunt.*] Mavult θαυμάσιος ἀνὴρ, *Tubilustria dicunt.* Assentior lubens. *Neap.*

726. *Lustrantur tubæ puræ.*] Ab ipsis tubicinibus moturis aciem classicis, antequam abeant. *Quas ille.*] Vulcanus. *Facit.*] Quæ conflantur ab opificibus, quibus ille præest.

727. *Quatuor inde Notis.*] *Locis* Zulich. Mazar. & unus Farnes. *Heins. Lectis ordine.*] Postquam quatuor ipsas dierum notas legeris. *Paul. Quatuor inde notis locus est.*] Quatuor signis, quibus dies notantur in Fastis. *Ant. Quatuor inde notis.*] Sequens Maii dies, id est, 9. Kalendas, sic notatur in Kalendariis, Q.R.C.F. Anceps Poëta de interpretatione, hinc ait: *Vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.* Sciendum, Regi sacrorum neque Magistratum gerere, neque verba ad populum habere fas fuisse: propterea in Comitium ire non licebat nisi hoc die, qui notatus est in Kalendariis. Itabat enim in Comitium sacrificii causâ: quo properanter parato, fuga se è Comitio eripiebat. Hinc per breves quattuor litteras, Q.R.C.F. interpretantur QUANDO REX COMITIO FUGIT, De more Plutarchus in libello τῶν Κεφαλαίων. *Neapol.*

728. *Vel est mos sacrorum.*] Quod servetur consuetudo sacrorum, & immolationis victimarum. *Vel est fuga regis.*] Tarquinii. nunc vero pro eodem sacrificia fiunt, etiam quod tandem victus, postea fugerit omni spe destitutus.

730. *Datum tibi templum.*] Consecrata tibi ædes. Sed hæc in fine subsequentis libri repetemus. *Paul. Cui templum luce sequente datum.*] Hoc est, 8. Kalendas. Jam liquidum, hanc publicam esse Primigeniam. Vovit hanc Primigeniæ ædem se Consule P. Sempronius anno Urbis conditæ DXLIX. Vide Livium lib. XXIX. & lib. XXXIV.

 731. *Hanc*

Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
Grata Jovi fulvæ rostra videbis avis.
AUferat ex oculis veniens Aurora Booten;
Continuâque die sidus Hyantis erit.

731. *Hanc ubi dives aquis.*] Eodem 8. Kalendas Aquila oritur vesperi. *Neapol. Ubi Amphitrite.*] Uxor Neptuni. *Dives aquis acceperit.*] *Aquas* unus Patavinus. *susceperit* pri. Farnes. & pri. Mediceus. Lege, *dives aqua susceperit.* Heins.

732. *Videbis rostra avis.*] Aquilæ. *Grata rostra Jovi.*] Ob Ganymedem raptum.

733. *Auferet.*] *Auferat* bene Zulichemianus pri. Ambrosianus & alii duo. nonnulli *Aufert.* Heins. *Auferet ex oculis veniens.*] 7. Arctophylax heliace fertur in occasum; & 6. heliacus Hyadum ortus. *N.*

734. *Et die continua.*] Quæ illi proxima erit: hoc est, trigesimo die Maji. *Erit sidus Hyantis.*] Hyas apparebit, qui fuit Atlantis ex Æthra filius. *Paul.*

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER VI.

HIC quoque mensis habet dubias in nomine caussas:
Quæ placeant, positis omnibus, ipse leges.
Facta canam; sed erunt qui me finxisse loquantur:
Nullaque mortali numina visa putent.
Est Deus in nobis; agitante calescimus illo.
Impetus hic sacræ semina mentis habet.
Fas mihi præcipuè vultus vidisse Deorum:

Vel

1. *HIC quoque mensis.*] Junius Majum sequitur. Poëta triplicem mensis caussam affert. Aut quod à Junone *Junonius.* Aut ab Hebe, quæ in perpetua juventa est, Junius propter ipsos juvenes. Aut à Romanorum Sabinorumque concordia.

2. *Ipse leges.*] *Lege* Ursini, Naugerii, & unus Patavinus. Læti, & pri. Ambros. *legas.* mox *loquantur* pro *loquentur* meliores. *Heins.*

6. *Sacræ mentis semina.*] Sic Phemius Musicus Ulyssi. Odyss. χ. vs. 347. ——θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας — παντοίας ἐνέφυσεν. *Et sunt in tanto non parvum pectore numen.* Silius lib. 13. ubi prolixe Homerum prædicat. Hinc etiam αἱ Μοῦσαι τοῦ οὐρανοῦ θυγατέρες. Pausan. in Bœotic.

13. *Præ-*

Vel quia ſum vates; vel quia ſacra cano.
Eſt nemus arboribus denſum, ſecretus ab omni
Voce locus; ſi non obſtreperetur aquis.
Hic ego quærebam cœpti quæ menſis origo
Eſſet, & in curâ nominis hujus eram.
Ecce Deas vidi: non quas præceptor arandi
Viderat; Aſcræas cum ſequeretur oves.
Nec quas Priamides in aquoſæ vallibus Idæ
Contulit. ex illis ſed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, ſui germana mariti.
Hæc erat, agnovi, quæ ſtat in arce Jovis.
Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar.
Cum Dea, quos fecit, ſuſtulit ipſa metus:
Namque, ait, O vates Romani conditor anni,
Auſe per exiguos magna referre modos;
Jus tibi feciſti numen cœleſte videndi,
Cum placuit numeris condere feſta tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis;
Junius à noſtro nomine nomen habet.
Eſt aliquid nupſiſſe Jovi, Jovis eſſe ſororem.
Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
Si genus adſpicitur; Saturnum prima parentem
Feci. Saturni ſors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt:
Hæc

13. *Præceptor arandi.*] Heſiodus: qui fatetur ſe vidiſſe Muſas. At ego vidi reginam Junonem. *Præceptor arandi.*] Ob illud opus quod inſcribitur, *Opera & dies*: ubi de Re ruſtica præcepta tradidit. *P.*

14. *Aſcreas cum ſequeretur oves.*] Aſcra, hujus patria. Ibi fuit vati ovium cura *Neap.* *Aſcræas.*] Ab Aſcra, quæ eſt in Bœotia, juxta Heliconis partem.

15. *Nec quas Priamides.*] Nec vidi eas deas, quas Paris Priami filius.

16. *Ex illis fuit una.*] Juno videlicet, & ſoror & ſimul Jovis conjux. *Neap.*

17. *Quæ ſtat in arce Jovis.*] In maximo templo Capitolino: in quo tria delubra, medium Jovis, dextrum Minervæ, lævum Junonis. *Neapol.*

26. *Junius habet nomen.*] Sacer hic menſis mihi, à Junone *Junonius* eſt appellatus. *P.* *Nomine nomen habet.*] Macrobius primo Saturnalium. *Neapol.*

29. *Si aſpicitur genus.*] Quaſi, ſi ratio generis eſt habenda. *Prima feci parentem.*] Prima ego ex illo genita ſum. Verum ut in 4. lib. diximus, Jupiter & Juno, ſimul nati ſunt.

31. *Quondam Saturnia Roma eſt.*] Vide Terentium Varronem de colle Capitolino. *Neap.*

Hæc illi à cœlo proxima terra fuit.
Si torus in pretio eſt; dicor matrona Tonantis :
Junctaque Tarpejo ſunt mea templa Jovi.
An potuit Majo pellex dare nomina menſi?
Hic honor in nobis invidioſus erit?
Cur igitur Regina vocor, Princepſque Dearum?
Aurea cur dextræ ſceptra dedêre meæ?
An faciant menſem luces, Lucinaque ab illis
Dicar; & à nullo nomina menſe traham?
Tum ne pœniteat poſuiſſe fideliter iras
In genus Electræ, Dardaniamque domum.
Cauſſa duplex iræ. rapto Ganymede dolebam :
Forma quoque Idæo judice victa mea eſt.
Pœniteat, quod non foveo Carthaginis arces;
Cum mea ſint illo currus & arma loco.
Pœniteat Sparten, Argoſque, meaſque Mycenas,
Et veterem Latio ſuppoſuiſſe Samon.
Adde ſenem Tatium, Junonicolaſque Faliſcos;
Quos ego Romanis ſuccubuiſſe tuli.
Sed neque pœniteat : nec gens mihi carior ulla eſt.
Hîc colar, hîc teneam cum Jove templa meô.
Ipſe mihi Mavors, Commendo mœnia, dixit,
Hæc

34. *Templa ſunt juncta.*] Capitolio. in arce enim tria erant templa ſimul juncta, Jovis, Junonis & Minervæ.

35. *Pellex dare nomina menſi?*] Pellicem vocat Majam Atlantis filiam, quæ ſuo Jovi concubuit; & jure. *Neap.*

39. *An facient.*] *Faciunt* multi ex ſcriptis. at prim. Ambroſ. & octo alii *faciant.* Heinſ. *An luces facient menſem.*] Cum menſis ex lucibus, hoc eſt, ex diebus conſtet. *Ab illis.*] Lucibus ſcilicet, dicar ego *Lucina.* Neapol.

42. *In genus Electræ.*] In Trojanos, qui ab Electra matre Dardani progeniti ſunt.

43. *Cauſa duplex iræ.*] Ganymedis raptus, adeo toto noſtro exitialis; formæ vero, judicium Paridis, Hi homines uterque Trojani: à quibus Romani originem deducunt. *Neap.*

45. *Pœniteat, quod non fovi.*] *Foveo* meliores. *Heinſ.*

47. *Pœniteat Sparten.*] Tres ſibi cariores urbes. Iliade δ. Ἄργός τε Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη. *N.*

48. *Veterem Samon.*] De Samo Ionica intelligit, quæ inſula eſt in mari Icario, ubi nata putatur Juno.

49. *Adde ſenem Tatium.*] Regem Sabinorum. quaſi adde Sabinos omnes, qui me pie colebant. *Junoniculoſque Faliſcos.*] *Junonicolaſque* cum ſcriptis. *Heinſ.*

52. *Hic colar, hic teneo.*] *Colar* & *teneam* caſtigatiores. *Idem.*

53. *Ipſe mihi Mavors.*] Septimo arguit à jure tutelæ, quoniam Mars filius eam

Hæc tibi : tu pollens Urbe nepotis eris.
icta fides sequitur. centum celebramur in aris :
Nec levior quovis est mihi mensis honor.
[ec tamen hunc nobis tantummodo præstat honorem
Roma : suburbani dant mihi munus idem.
ıspice, quos habeat nemoralis Aricia Fastos,
Et populus Laurens, Lanuviumque meum :
.st illic mensis Junonius. inspice Tibur,
Et Prænestinæ mœnia sacra Deæ :
unonale leges tempus. nec Romulus illas
Condidit : at nostri Roma nepotis erat.
'inierat Juno. respeximus. Herculis uxor
Stabat; & in vultu signa dolentis erant.
Non ego, si toto mater me cedere cælo

Jusse-

eam urbem maternæ fidei commendarit.

55. *Centum celebramur in aris, &c.*] Ὑπερβολικῶς. Revera multa erant in Urbe Junonis fana, luci, delubra, aræ, ædes, ædiculæ sub cognomine Caprotinæ, Jugæ, Juliæ, Lucinæ, Matutæ, Martialis, Monetæ, Sororiæ, Sospitæ, Reginæ : & adhuc aliquot me fugiunt. *Neap.*

57. *Nec præstat.*] *Præstet* Zulich. & unus Patavinus. Lege *Ne præstet.* Heins.

58. *Suburbani dant mihi munus idem.*] Qui sunt in oppidis agri Romani, seu, ut melius dicam, qui in urbicariâ degunt regione; quæ ad centesimum usque lapidem extendebatur. Urbicaria igitur & suburbicaria regio, est ille tractus qui urbi circumjacebat, & ab Italiâ separabatur : nam inter annonaria regionem nullo modo urbicaria includebatur. hæc etiam *Romana* nuncupatur in veteri inscriptione, nec certe diversa.

59. *Inspice quos habeat.*] Leges, inquit, mensem Junonium in Fastis municipalibus, Aricinis, Laurentinis, Lanuvinis, Tiburtinis, Prænestinis, nec cum harum urbium auctoribus ullum mihi sanguinis vinculum. De Fastis. Prænestinis non silebo illud, publicatos olim ab insigni libertino Verrio Flacco. *Neap.* *Aricia fastos.*] *Fastus* pri. Medic. de quo egimus supra initio libri primi. mox metri ratio exigit reponamus *Lanuviumque* pro *Laviniumque* cum scriptis nonnullis. Ursini codex *Laviniumque nemus*, pro *Lanuviumque.* eleganter. Fuit enim ingens illic lucus Junoni Sospitæ sacer, quod ex Æliani Hist. Animal. & Cicerone discimus. quanquam Ælianus Lanuvium cum Lavinio confundit. Apud Silium quoque Italicum non semel pari modo peccatur. *Heins.*

60. *Lanuviumque meum.*] Ibi illi fuit ædes lucusque summæ religionis : illuc Romani, Republicâ afflictâ, confugiebant. Vide Livium lib. 22. *Neapol.*

61. *Aspice Tibur.*] *Inspice* meliores. *Heins.*

62. *Deæ Prænestinæ.*] Præneste oppidum, ubi & templum Fortunæ, & ædes Junonis.

65. *Uxor Herculis.*] Hebe Junonis filia, Herculi nupta. *Paul.*

66. *Signa dolentis erant.*] Scripti plerique *vigoris* vel *doloris.* quidam etiam *decoris.* duo *ruboris.* unus *pudoris.* nil muto. Fast. IV. de Cerere,

Maximaque in vultu signa dolentis erant.
Heinsius.

67. *Non ego, si tot.*] Insurgit primo

pro

Jusserit, invitâ matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus.
Blandior; & partes pæne rogantis ago.
Remque mei juris malim tenuisse precando;
Et faveas caussæ forsitan ipse meæ.
Aurea possedit socio Capitolia templo
Mater, & ut debet, cum Jove summa tenet.
At decus omne mihi contingit origine mensis.
Unicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedistis
Herculis uxori, posteritasque memor?
Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
Conjugis. huc captas appulit ille boves.
Hîc male defensus flammis & dote paternâ
Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor. populum digessit ab annis
Romulus, in partes distribuitque duas.
Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est:
Hæc ætas bellum suadet, at illa gerit.
Sic statuit, mensesque notâ secrevit eâdem.
Junius est juvenum; qui fuit ante, senum.

Dixit:

pro se Hebe, sive Juventas; & memorat antiqua officia conjugis in urbem collata: secunda juvenum causam tuetur.

72. *Et faveas causa forsitan ipse mea.*] Alii *faveat ipsa*, ut ad Junonem respiciat. *Heinsius.*

77. *Quid grave.*] Cur est alicui molestum? aut quid magui momenti est? *Si tu Romane & posteritas memor.*] Quæ memoria tenuisti beneficia à viro meo collata. *Dedisti titulum mensis uxori Herculis.*] Ornasti me honore mensis, quæ Herculi nupta sum. *Romane dedisti.*] *Dedistis* Vossianus & duo Medicei. ut ad posteritatem quoque referatur. *Heins.*

82. *Aventinam humum.*] Nam erat in spelunca montis Aventini, ubi ab Hercule interemptus est.

83. *Populum digessit ab annis.*] In senioros, & juniores. *Neapol.*

84. *In duas partes.*] Senatum & plebejos, seu senectutem & juventutem.

85. *Pugnare paratior illa est.*] Ratio apud Plutarchum in libello, An seni sit gerenda Respublica.

86. *Hac ætas bellum suadeat, illa gerat.*] Lege cum sex scriptis *suadet, at illa gerit.* vel, *suadet & illa gerit* cum Ursini & nonnullis aliis libris præstantioris notæ. Amor. lib. I. Eleg. IX.

Ille fores domina servat, at iste ducis,
& mox,
Hic portas frangit; at ille fores.
Heins.

88. *Junius est juvenum; qui fuit ante, senum.*] Sic distingue. *Junius hic* Zulich. Puto,

Junius hinc juvenum; qui fuit ante, senum est.

qui fuit ante, qui præcessit, Majus videlicet.

xit: & in litem studio certaminis issent;
Atque irâ pietas dissimulata foret.
enit Apollineâ longas Concordia lauro
Nexa comas, placidi numen opusque Ducis.
æc ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coîsse suis;
t Lare communi soceros generosque receptos;
His nomen junctis Junius, inquit, habet.
)icta triplex caussa est. at vos ignoscite, Divæ:
Res est arbitrio non dirimenda meo.
te pares à me. perierunt judice formæ
Pergama: plus lædunt, quam juvat una, duæ.

PRima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis hæc est.
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Unde

icet. *Idem. Junius est juvenum.*] Nam à unioribus Junius dictus. *Qui fuit ante.*] Mensis qui antecessit, *Est senum.*] Nam à senioribus, hoc est, à majoribus *Maius* denominatus.

91. *Longas Concordia lauro.*] Hæc, repulsâ utrâque Deâ, nescio an docte, & scite, probat à junctis, Romulo, & Tatio Sabinorum Rege, mensem Junium sic dictum, quasi Unium, sive Jungium.

92. *Placidi numen opusque ducis.*] *Munus opusque* Hamburg. Junian. & alter Petavianus. sic hæc duo conjunxit etiam Pont. lib. IV. Eleg. prima,

Tutelaque feror munus opusque tua.

infra hoc ipso libro,

Ite Deam læti Fortem celebrate Quirites,

In Tyberis ripâ munera Regis habet.

In obitum Drusi,

Nec sua conspiciet (miseram me!) munera Drusus,

Nec sua pro templi nomina fronte leget.

Art. Amat. lib. I. de Concordiæ Templo,

Aut ubi muneribus nati sua munera mater

Addidit; externo marmore dives opus.

Trist. lib. II. ex antiquis libris,

Venerit in magni templum tua munera Martis.

ubi *numina* in vulgatis nunc circumfertur. *Heins.* *Placidi numen opusque.*] Augustus hic, an Tiberius? malim Tiberium; cum & scribat noster in primo sub finem, remplum huic Divæ posuisse. *Neapol.*

93. *Hæc.*] Concordia. *Ubi narravit Tatium.*] Bella Tatii, regis Sabinorum, in Romulum gesta, & inita postea fœdera.

97. *Triplex causa dicta est.*] A Junone, Hebe, Concordia.

98. *Res est arbitrio non dirimenda meo.*] *Lis dirimenda* ab Ovidio scriptum fuisse existimo. ut Jurisconf. passim. etsi vulgata lectio membranas omnes habet auctores. *Heins.*

100. *Pergama.*] Trojana mœnia. *Duæ plus lædunt, quam una juvet.*] Veluti plus potuere Trojanos lædere Juno & Pallas, quam juvare potuerit Venus. *P.* *Quam juvat una.*] *Juvet* Arond. ptim. Farnes. Gottorph. & decem alii. *Heins.*

101. *Dea Cardinis hæc est.*] Hinc cuidam ex antiquis *Cardinea* hæc dicta, sive *Cardea*: prius, inquit noster, nominata *Crane*; quasi dicas, ni fallor; κρατητήν. Hujus festum, ut vides, erat Calend. Junii:

Unde datas habeat vires, obscurior ævo
Fama; sed è nostro carmine certus eris.
Adjacet antiqui Tiberino lucus Heleni:
Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est Nymphe (Granen dixêre priores)
Nequicquam multis sæpe petita procis.
Rura sequi, jaculisque feras agitare solebat;
Nodosasque cavâ tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phœbi tamen esse sororem
Credebant. nec erat, Phœbe, pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba;
Reddebat tales protinus illa sonos;
Hæc loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris.
Si secreta magis ducis in antra, sequor.
Credulus antra subit. frutices hæc nacta resistit:
Et latet, & nullo est invenienda modo.

Vide-

niis: eandem diem in sequentibus dat templo Junonis Monetæ, templum Martis extra portam Capenam, templo Tempestatis, quibus vetus Kalendarium IV. nonas his notis A. F. MART. CAR. MONET. *N. Prima dies tibi.*] Aggreditur nunc festorum rationem, & Calend. Jun. festum esse Carnæ deæ inquit. Sacrum enim illi in Cœlio monte, Calen. Juniis. Junius Brutus voti reus fecit. Et poëta *Carnam* quasi cardinam dicit, quod cardinibus præsit: & fuisse nympham quandam quæ Crane appellata sit, & Iano placuerit.

103. *Unde datas habeat vires.*] Puto *vatas.* sed pro vulgata lectione stant libri veteres. *Heins. Obscurior ævo.*] Quasi vetustate certior fama non habetur. *Habeat datas vires.*] Quis Carnæ dederit vim vertendi cardinis, & claudendi, aperiendi.

105. *Adjacet antiquus Tiberino lucus Helerni.*] Malo *antiqui Helerni* cum pri. Ambrosiano & duobus aliis. *antiquus Tyberini lucus* Mazar. Cæterum de *Helerno* & diversis hoc loco lectionibus vide quæ notamus lib. II. ✠. 67. *Heinsius. Helerni.*] Helernum & locum vocant, & loci Genium. *Tiberino.*] Tres apud me veteres habent, *Tiberinæ lucus Hilernæ:* ac si sensus, prope lucum Hilernæ adsidet alius, quo Pontifices sacra ferunt. *Neapol.*

107. *Inde.*] Ab Helerno. *Est sata nymphe.*] Nata Carna. *Dixere Carnem.*] Prius enim *Crane*, deinde *Crana* appellata.

110. *Tendere.*] Nodis contexta retia.

112. *Pudenda tibi.*] Tum præstantia formæ, tum etiam spectatis moribus *P.*

113. *Huic aliquis juvenum dixisset.*] Deest particula: pro, si dixisset. *Neap.*

116. *Ducis in antra, sequar.*] *Sequor* meliores. sic apud comicos sæpe, *I pra; sequor.* Trist. III. El. I. *Duc age: namque sequor.* sic & ibi veteres. *Heins.*

117. *Credulus ante iit.*] *Ante iniit* alii. plurimi *ante subit.* alii aliter. Sed recte, si quid judico, Regius & prior Bononiensis, *antra subit.* lib. II.

Antra subit tofis laqueataque pumice vivo,

Idem.

124. *Nil*

derat hanc Janus; visæque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus usus erat.
ympha jubet quæri de more remotius antrum:
Utque comes sequitur, destituitque ducem.
ulta, videt Janus quæ post sua terga gerantur.
Nil agis en: latebras respicit ille tuas.
iil agis en dixi. nam te sub rupe latentem
Occupat amplexu; speque potitus ait:
ıs pro concubitu nostro tibi cardinis esto.
Hoc pretium positæ virginitatis habe.
ic fatus, spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.
ınt avidæ volucres; non quæ Phineïa mensis
Guttura fraudabant: sed genus inde trahunt.
Grande caput: stantes oculi; rostra apta rapinæ:
Cani-

124. *Nil agis, & latebras respicit ille* [t]*uas.*] Lege, *Nil agis en.* quomodo A-ondelianus. Sequenti etiam versu cen-eo scribendum, *Nil agis en. dixin?* :um scripti ac vulgati perperam *dixit* ıgnoscant. Sunt enim non Jani, sed poëtæ interpellantis. certe *dixi* est in Juniano, Erfurtensi, & uno Vaticano. unus Patavinus *dico.* Vide Notas ad E-pist. XII. ℣f. 71. *Idem.*

126. *Occupat amplexu.*] Hui, hui, tu ille Janus, de quo Augustinus VII. Civitatis divinæ? *De Jano non mihi facile quidquam occurrit quod ad probrum pertineat.* *Teque potitus ait.*] *Speque potitus* Ursini & unus Patav. probe. simile mendum insedit Elegiam primam lib. III. Pont. *cupias, ut spe potiaris, oportet.* ubi *re* male legitur. sic Met. lib. XI. *spe potitur tandem.* sic & *auso potiri* passim. *Heins.*

127. *Jus pro concubitu.*] Erat illud, ut à foribus & omni imine noxia & infausta omnia depelleret, tum nocturna spectra, tum alia infesta: ea vis insita erat spinæ albæ, quam Janus ei dederat: hinc introducit striges quondam illam abegisse, quæ Procæ infantis faciem in cunis laniarant. *Neapol.*

128. *Positæ virginitatis.*] Quam ego violavi.

130. *A foribus.*] *Laribus* duo veteres. mox *fraudarant* malo quam *fraudabant.* Heins. *Erat alba.*] Plura enim sunt spinarum genera, quæ à Plinio referuntur. *Paul.* *A foribus noxas.*] Dioscorides de Rhamno: Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς, θύραις ἢ θυρίσι προστεθέντας, ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. Rhamnus & alba spina synonyma. Quod observandum duxi, omnibus spinarum generibus veteres noxarum pellendi vim ingenitam credidisse.

131. *Non quæ Phineïa mensis.*] Tangit hîc Harpyias, quæ cibos & mensas Phinei fœdarunt. His, inquit, sunt striges haud multo dissimiles. *Neap.* *Sunt avidæ volucres.*] Striges aves esse dicunt nocturnas, magno capite, rostro, & unguibus aduncis, & quæ noctu infantium cunas adoriuntur, fodiuntque rostro corpusculum, & sanguinem hauriunt. Multi putant non aves, sed mulierculas esse, quæ se veneficio quodam, cum volunt, in striges vertunt.

133. *Stantes oculi.*] Virg. 6. Æn.
—— *Stant lumina flamma.*

Αγεαι;

Canities pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes;
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris;
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen: sed nominis hujus
Caussa; quod horrendâ stridere nocte solent.
Sive igitur nascuntur aves; seu carmine fiunt;
Næniaque in volucres Marsa figurat anus;
In thalamos venêre Procæ. Proca natus in illis
Præda recens avium quinque diebus erat.
Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit, opemque petit.
Territa voce sui nutrix accurrit alumni;
Et rigido sectas invenit ungue genas.

Quid

δυσαντίβλεπτος. —— ὀφθαλμὼ δ' ἄρα οἱ πυρὶ λάμπετον. Homer. Iliad. 13.

135. *Puerosque petunt.*] Huc pertinent illa Isidori: *Hæc avis vulgo amma dicitur, ab amando parvulos: unde & lac præbere dicitur nascentibus.*

137. *Lactentia viscera.*] Sic noster Metam. 15. vs. 201. *Nam tener, & lactens, puerique simillimus ævo —— Vere novo est.* annus scil.

140. *Quod horrenda stridere nocte solent.*] Lege *horrenda voce* vel contra libros veteres. lib. II. Artis Amatoriæ etiam *noctis* pro *vocis* legitur. Isidorus Etymolog. *Strix nocturna avis habens nomen de sono vocis, quando enim clamat, stridet.* Virgil. lib. IX.

—— sum vox horrenda per auras
Excidit.

Val. Flaccus lib. I.

—— vox reddita tandem.
Vox horrenda viris.

Sic *horrendi clamores* apud Virgil. noster Fast. IV. *horrendo lotos adunca sono.* & *horrendum murmur* in Ibide. Janus Vlitius *horrendum stridere* legebat: ut apud Virgilium lib. VI. *bellua Lernæ Horrendum stridens.* sed de *nocte* jam præcesserat. *Heins. Quod solent stridere.*] A stridendo igitur, quod noctu strident, *striges* dicuntur. *P.*

141. *Seu carmine fiunt, &c.*] An detur lycanthropia, haud nostrum inquirere: sed passim legitur apud Ethnicos, de quadam vetula. Isidorus: *Striges, mulieres volaticæ.* Glossarium: *Striga,* λωστρυγὼν, καὶ γυνὴ φαρμακίς. Sed *volaticæ* dictæ, ob metamorphosin in animal volatile. *Neap.*

142. *Næniaque in volucres falsa figurat anus.*] *Nænia Marsa.* Ursini, Naugerii, unus Patav. & unus Mediceus. optime. dictum Art. Am. lib. II. vs. 102. Hanc etiam lectionem in uno suo Neapolis invenit. in alio *Nænia saga.* etiam non male. *Heins. Næniaque in volucres.*] Nænia hîc non carmen lugubre, sed verba quæ concipiebantur ad lycanthropiam. *Figurat.*] Horat. Epodon libro ad Canidiam. *Caputque Marsa dissilire nænia.* Neap.

143. *In thalamos venere Procæ.*] Proca ille Rex Albanus; sed purum fictum. *Neapol.*

150. Nova

uid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
Esse solet feris, quas nova læsit hyems.
ɜrvenit ad Granen, & rem docet. illa, Timorem
Pone; tuus sospes, dixit, alumnus erit:
enerat ad cunas: flebant materque paterque.
Siſtite vos lacrymas, ipsa medebor, ait.
rotinus arbuteâ poſtes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbuteâ limina fronde notat.
pargit aquis aditus, ſed quæ medicamen habebant:
Extaque de porcâ cruda bimeſtre tenet.
ꙇtque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
Parcite: pro parvo victima parva cadit.
Ↄor pro corde, precor, pro fibris ſumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
ꞩic ubi libavit, proſecta ſub æthere ponit:
Quique ſacris adſunt, reſpicere illa vetat.
Virgaque Janalis de ſpinâ ſumitur albâ:
Qua lumen thalamis parva feneſtra dabat.

Poſt

150. *Nova hyems.*] Autumnus. Sic Virgil. *Æſtate nova*: pro Vere.

153. *Mater & pater.*] Aventinus cum conjuge, parentes Procæ.

157. *Spargit aquis aditus, & aquæ medicamen habebant.*] Duo veteres unus Vatican. alter Bononienſis *& quæ.* lege, *ſed quæ medicamen habebant.* Aquas luſtrales intelligit. *Heinſius.*

158. *Cruda bimeſtre tenet.*] Solita illa plerumque elixa Diis offerri. Servius: *Reddi exta dicebantur, cum probata & elixa aræ ſuperponebantur.* Vide & Arnobium lib. 7. Hoc tamen ſacro nec cruda puto poſtea aræ cremanda impoſita; quia ſub dio, ut vides, ea locat, quæ rapere volaticas illas credebat: unde jubet ne præſentes exta reſpiciant; ut præcipit ille in Lemuralibus lib. 5. poſt jactum fabarum, ut legumen, umbra ſibi ipſi, legat.

161. *Pro fibris.*] Pueri. *Fibras.*] Suillæ. P. *Pro fibris ſumite fibras.*] Λοβὸς τῷ ἥπατος, Græci dicerent. Hujus vero divortia notat Heſychius vocaſſe aruſpices πύλας; eaque accurate ſolita ab iiſdem inſpici.

182. *Hanc animam vobis pro meliore damus.*] *Hanc tibi, Eryx, meliorem animam pro morte Daretis —— Perſolvo. Hanc animam vobis.*] Alieni fati vicariam. Videtur alludere ad eos qui ſponte mortem pro alio obibant: Græcis ἀντίψυχοι dicti. *Neapol.*

163. *Proſecta ſub æthera ponit.*] *Æthere* meliores. & ſequenti verſu *quique ſacris adſunt* Voſſ. & ſex alii, non *adſunt ſacris.* Heinſ. *Proſecta ſub aere ponit.*] Sunt, quæ noſtri aliter dixere proſicias, & præſicias, ſive proſicia, exta ſecta jam in exiguas miculas. Gloſſæ exponunt θυμάτων ἀπαρχάς. His opponuntur, quæ vocat Arnobius, *ſolida animantium viſcera.* Neapol.

165. *De ſpinâ ſumitur alba.*] *Ponitur* Arondel. Voſſ. & plurimi præterea veteres. recte. niſi cum Jano Vlitio noſtro malis *ſubditur.* Heinſ.

167. *Nec*

Poſt illud nec aves cunas violaſſe feruntur;
 Et rediit puero, qui fuit ante, color.
Pinguia cur illis guſtentur larda Kalendis,
 Miſtaque cum calido ſit faba farre, rogas?
Priſca Dea eſt; aliturque cibis, quibus ante ſolebat:
 Nec petit adſcitas luxurioſa dapes.
Piſcis adhuc illi populo ſine fraude natabat:
 Oſtreaque in conchis tuta fuêre ſuis:
Nec Latium norat, quam præbet Iönia dives,
 Nec quæ Pygmæo ſanguine gaudet, avem.
Et præter pennas nihil in pavone placebat:
 Nec tellus captas miſerat ante feras.

Sus

167. *Nec aves cunas violaſſe.*] Fuere & alia antidota adverſus has. Scita carmina apud Feſtum, quibus ſoliti Græci illas avertere. Juvit etiam allium puero annexum, & utrique brachio hyænæ viventis oculus erutus. *Neap.*

169. *Pinguia cur illis.*] Huic deæ, ut ſuperius diximus, pulte, fabacio & lardo ſacrificatur, quod vires his rebus maxime corporis corroborentur. Poëta aliam cauſam affert, quod antiqua dea antiquis cibis contenta ſit. *Pinguia cur illis.*] De ſacrificiis quæ Divæ Carnæ fiebant, vide Macrobium primo Saturnalium. Naſo referet ad frugales antiquorum mores & cibos.

170. *Mixtaque cum calido farre.*] Hæc puls fabaria, ſeu fabata. Unde *fabataria* dicta vaſa, quibus hujuſmodi cibus conditus infundebatur, pulmentarium ex faba & farre, Græcis ἔτνος dictum, quod nomen genericum adſignificans quodvis pulmentarium ex leguminibus confectum. Unde Athenæus l. 9. vocat ἐτνηρὸν ἕψημα. juſculum ex iſtis paratum. *N.* *Sit faba farre rogas?*] Lege, *ſi rogas.* quanquam ſcripti cum vulgatis hic conſentiunt. *Heinſ.*

173. *Piſcis adhuc illi populo.*] Alii *illis populis.* vel *illic populi.* Putabam aliquando,

Piſcis adhuc vilis populi ſine fraude natabat.

nondum pretium piſcibus erat poſitum. *Idem.* *Piſcis.*] Illis nondum erat uſus edendorum piſcium, ut nec oſtrearum. *Paul.*

174. *Tuta fuere ſuis.*] Nihil his frequentius poſtea in cœnis priſci ſæculi, imo ante cœnam: nam ad guſtationem & πρόπομα, ut ita loquar, illis uſum. Vide Macrobium III. Saturnalium.

175. *Quam præbet Ionia dives.*] Ignoti Latinis, inquit, erant attagenes; dixit, *Ionicos:* non quod in reliquis Aſiæ provinciis rarus hic ales; ſed quia Ionicus ſapore reliquos Aſiaticos longe ſuperabat. Artagen, nos ex Græco habemus; Latinis eſt, *ruſticula ſivi gallina ruſtica.*

176. *Nec quæ, &c.*] Gruibus & cygnis oculos conſuebant, & in tenebris ad victum ſaginabant. *N.* *Nec quæ.*] Similiter de gallina altili Mart. in apophoret. Epigr. 62. *Paſcitur & dulci facilis gallina farina: Paſcitur & tenebris. ingenioſa gula eſt.* *Gaudet avis.*] *Avem* Urſini, Voſſii, unus Vatic. & Mediceus venuſte & vere. ſic apud Virgilium libri meliores Eclog. 11.

Invenies alium, ſi te hic faſtidit, Alexin. Heinſ.

178. *Nec tellus captas miſerat ante feras.*] *Arte* pro diverſa lectione alter Puteaneus. Quid, ſi legatur *tellus Afra*, vel *Inda.* ſi *arte* mavis, intellige de leonibus, tigribus, pardis, elephantis & ſi-

Sus erat in pretio: cæſa ſue feſta colebant.
  Terra fabas tantum, duraque farra dabat.
Quæ duo miſta ſimul ſextis quicunque Kalendis
  Ederit; huic lædi viſcera poſſe negant.
Arce quoque in ſummâ Junoni templa Monetæ
  Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manlî fuerant; qui Gallica quondam
  A Capitolino reppulit arma Jove.
Quam bene (Dî magni) pugnâ cecidiſſet in illâ
  Defenſor ſolii, Jupiter alte, tui!
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
  Hunc illi titulum longa ſenecta dabat.
Lux eadem Marti feſta eſt; quem proſpicit extra
  Appoſitum Tectæ porta Capena viæ.

Te

& ſimilibus, qui Romam capti mittebantur ad ſpectacula. *Idem.*

181. *Sextis quicumque Kalendis.*] Si numeres Kalendas à Januario, hæ Juniæ erunt 6. Frequens loquendi modus Juriſconſultis. Sed obſerva Junias ob hujuſmodi eſum dictas *fabarias*. In Kalendario Conſtantini Magni prima dies menſis Junii ſic notatur, FABARICI. *N.*

183. *Arce quoque in ſumma.*] Calendis Juniis ædem Junoni Monetæ conſecrarunt, in ea parte Capitolii, in qua fuerat domus Marci Manlii Capitolini. *Junoni Monetæ.*] Conſecrata ſub appellatione *Junonis Monetæ*.

184. *Ex voto memorant.*] Hujus nec verbum quidem in Plutarcho, ſed tantum de dirutâ Manlii domo; quaſi hanc ob cauſſam in ejuſdem areâ à Senatu ædem Monetæ collocatam.

185. *Ante domus Manli fuerat.*] *Fuerant* Mazar. Zulich. Sarrav. & alii tres ſcripti. templa videlicet. *Heinſ.* *Ante domus Manli fuerat.*] Vide Livium lib. 7. *N.*

186. *Qui reppulit arma à Jove Capitolino.*] Reppulit Gallos, cum jam eſſent occupaturi arcem.

189. *Damnatus crimine regni.*] Ob id ſaxo Tarpejo dejectus; locuſque idem in uno homine, & eximiæ gloriæ monumentum, & pœnæ ultimæ fuit. *N.*

191. *Lux eadem Marti feſta eſt.*] Iiſdem Kal. Juniis Marti litabant extra portam Capenam, ubi templum habebat. Id in Livio lego: *Cum omnes extra portam Capenam ad Martis ædem convenire juniores armatos juſſiſſet.* Hæc ædes à Lucio Sullâ Felice reſtituta, aucta, ac ſupra centum columnas impoſita: poſtea diruta precibus Stephani Pontificis Maximi, cum juſſu Gallieni ibi cogeretur ſacrificare.

192. *Dextra porta Capena via.*] *Tectæ via* veteres plerique, niſi quod in nonnullis *rectæ*. ſed Via Recta campi Martii hic locum non habet. Emenda Martialem lib. III. Ep. V.

Protinus hunc primæ quæſitum i limina Tectæ.
Quas tenuit Daphnis, nunc tenet ille Lares.

Ita ex veſtigiis membranarum ſcribendum, quicquid iſti *tectæ via* viri docti obloquuntur. *Heinſ.* *Tectæ porta Capena.*] An Appia eſt *via tecta*, hoc eſt, lapide ſtrata, quæ à Capena portâ incipiebat? an noſtro inhærebis Codici, in quo *dextræ*? ac ſi bivium extra portam fuiſſet, dextrâque viâ templum iſtud poſitum. *N.*

Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur;
Cum pæne est Corsis obruta classis aquis.
Hæc hominum monumenta patent. si quæritis astra;
Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.
POstera lux Hyadas Taurinæ cornua frontis
Evocat: & multa terra madescit aquâ.
MAne ubi bis fuerit, Phæbusque iteraverit ortus;
Factaque erit posito rore bis uda seges;
Hac sacrata die Tusco Bellona duëllo
Dicitur: & Latio prospera semper adest.
Appius est auctor: Pyrrho qui pace negatâ

Mul-

193. *Te quoque Tempestas.*] Hæc illustrentur ex veteri lapide Romæ ante XL. annos effosso, & de L. Scipione intellige, qui Corsicam expugnavit; non de M. Marcello, quod interpretes volunt. *Heins.* *Meritam delubra fatemur.*] Tempestatis ædem ajunt votam à M. Marcello, qui bello Punico secundo Syracusas vicit, Oceani periculo liberato; cum in Corsicam & Sardiniam navigaret. Situs ædis fuit in Appiâ etiam extra portam Capenam, ut illa Martialis. *N.*

164. *Aquis Corsis.*] In mari prope Corsicam.

195. *Hae monumenta hominum.*] Manifesta sunt, quæ ab hominibus facta sunt. *Si quærimus astra.*] *Quæritis* Ursini & tres alii. ut sæpe alibi noster. *Heins.*

196. *Tunc.*] Eodem die Calendarum. *Præpes adunca.*] Oritur Aquila. *Præpes.*] Præpetes aves, quæ volatu exhibent augurium. *Oscines*, quæ ore canunt. *Tunc oritur.*] Eisdem Kalendis ostendit ortum totius Aquilæ vespertinum: cui adstipulatur Columella & Plinius.

197. *Postera lux.*] IV. Nonas Hyades oriuntur heliace. *Neap.* *Evocat.*] Ab ipso oriente. *Cornua taurinæ frontis.*] Quoniam Taurus ab ortu surgit.

198. *Multa aqua.*] Ob pluviam, quam Hyades inferunt.

199. *Fuerit bis mane.*] Bis illuxerit. *Mane ubi bis fuerit.*] Pridie Nonas Junii Bellonæ ædes consecrata in circo Flaminio versus portam Carmentalem. In hac dabatur Senatus Legatis exterarum nationum, quas in urbem admittere nolebant; item ducibus è bello revertentibus. *N.*

200. *Factaque erat posito rore bis uda seges.*] De hoc loquendi modo ad Ep. XX. ỳs. 82. hic tamen *Tactaque rore* malim reponi. ut supra *tacta rore querentur aves.* vide notas lib. IV. ỳs. 740. *Heins.*

201. *Hac die dicitur sacrata.*] Hoc est, ædes Bellonæ bello Hetrusco consecrata fuit. *P. Tusco Bellona duello.*] In eo castra hostium ab Appio capta, imo direpta, præda ingens parta, & militi concessa, septem millia & trecenti occisi, duo millia & centum viginti capti. *N.*

203. *Appius.*] Claudius, qui bello Samnites, Sabinos, & Thuscos domuit, viam usque Brundusium lapidibus stravit. *Pyrrho qui pace negata.*] Hic Pyrrhus Epirotarum Rex suppetias Tarentinis dedit, indicto eis à Romanis bello: ipse in Italiam venit anno Urbis conditæ CDLXXIII. sibique junxit Samnites, Lucanos, Brutios. Vastavit multam Italiæ partem; deinde à Romanis petiit pacem eo pacto, ut oppida jam victa fas esset ei retinere: negatum hoc Appii cæci stimulis. Is postea victus, & ex Italiâ pulsus anno Urbis conditæ CDLXXVIII. *Multum animo vidit, &c.*] Tunc enim captus utroque oculo, imo & surdus id temporis esse cupivit, ne quosdam in Senatu audiret ad fœdam pacem inclinantes. *Neapol.*

204. *Mul-*

Multum animo vidit; lumine captus erat.
Prospicit à templo summum brevis area Circum.
Est ibi non parvæ parva columna notæ.
Hinc solet hasta manu, belli prænuntia, mitti;
In Regem & gentes cum placet arma capi.
ALtera pars Circi custode sub Hercule tuta est:
Quod Deus Euboïco carmine munus habet.
Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulos quæris: Sylla probavit opus.
QUærebam Nonas Sanco Fidione referrem,

An

204. *Multum animo vidit.*] Inde apud Ennium ita inctepar senarum: *Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant.*

205. *Prospicit à tergo summum brevis area Circum.*] *Summus Circus* pars anterior Circi. quid ergo *Prospicit à tergo?* si de tergo areæ accipis, debet legi *respicit.* prospicere enim à tergo nemo dicitur. si de tergo templi interpretaris, peccas in historiam. Area enim hæc ante ædem Bellonæ erat, ut ex Festo in *Bellona*, & Pub. Victore in Regione IX. discimus. Optime igitur Ursini liber veterrimus, & unus Patavinus. *Prospicit à templo.* Mutarunt nempe locum, qui Ædem Bellonæ templum dici posse non opinabantur. *Heins.*

206. *Parva columna notæ.*] Optime: nam vere parva, & columella. Vide Festum Pompejum. *Neapol.*

207. *Belli prænuntia mitti.*] Idque ecce clarius è Dione de M. Antonino in Marcomannico bello. *Neap.*

209. *Altera pars Circi.*] In reliquâ parte Circi Flaminii erat ædes Herculis Magni Custodis: Fragmentum veteris Kalendarii: HERCULI MAGNO CUSTODI IN CIRCO FLAMINIO. Auctorem hujus templi fateor me ignorare. *Neapol.*

210. *Quod Deus.*] Multi *Qui.* Junianus *Quam.* nempe alteram partem. sic in Tristibus ex antiquis libris,

Quam prius à miti Cæsare munus habet.

nempe *vitam.* Art. Am. II.

Munus habe cœlum; cœlo spectabere sidus.

Heinsius. *Quod munus.*] Quam ædem, *Deus.*] Hercules. *Habet Euboico carmine.*] Ex inspectione carminis Sibyllini. *Euboico.*] Cumæo.

211. *Qui Nonas Lucifer ante est.*] Ursini, *quo.* Lege, *qui Nonas Lucifer anteit.* sequenti versu *Sylla probavit opus* non est sollicitandum, nec mutandum in *rogavit*, quod amico meo viro doctissimo videbatur. Censorum proprie est probare. Vide veterem inscriptionem apud Neapolim hoc loco. *Heins.*

212. *Si quæras titulos.*] Ipsius templi, quo titulo signetur. *Sylla probavit opus.*] A senatu enim conditum, probatumque à Sylla dictatore, qui ex universis fortunis Herculi decimam sacrificans, opipara populo fecit convivia. *Paul. Sylla probavit opus.*] Nullus mihi nec vetus nec novus scriptor, qui hoc probet.

213. *Sancto Fidione referrem.*] Scribe *Sanco*, & *Sancus* sequenti versu cum optimo Ursini libro & duobus Mediceis. Adi præterea Neapolim. hoc loco pro *Semo pater*, libri veteres constanter *Semi pater*, nisi quod in nonnullis mendose *Semi caper.* Nihil muto. Nam quod Neapolis ex Reatina inscriptione notat & ad Rostratum Duillii Ciacconius,

SEMI PATRI SANCO.

apud Gruterum p. XCVI. aliosque SEMOPATRI legitur. & apud Propertium l. IV. Eleg. X.

Sic Sancum Tatiæ composuere Cures.

quo loco videndus Passeratius. & apud Festum in *Pradia*, *In æde Sanci, qui Deus fidius putatur.* Livius lib. VIII. cap. XX.

Semo-

An tibi, Semo pater: cum mihi Sancus ait:
Cuicunque ex illis dederis; ego munus habebo.
Nomina trina fero: sic voluêre Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini:
Inque Quirinali constituêre jugo.
EST mihi (sitque, precor, nostris diuturnior annis)
Filia: quâ felix sospite semper ero.
Hanc ego cum vellem genero dare; tempora tædis
Apta requirebam, quæque cavenda forent.
Tum mihi post sacras monstratur Junius Idus
Utilis & nuptis, utilis esse viris.
Primaque pars hujus thalamis aliena reperta est.

Nam

Semonem Sangum vocat. sed & illic *Sancus* est scribendum, ut & Σάγκον pro Σάγκτον apud Halicarnassæum & Plutarchum in Problematis Romanis. quanquam Augustinus utrumque nomen in libris de Civitate Dei videtur agnoscere. Nam in veteri inscriptione,

SANCTO SANCO SEMONI
DEO FIDIO SACRUM.

τὸ SANCO titulis potius quam nominibus Semonis adscribendum. Ovidius certe non nisi terna ejus nomina agnoscit. Si tamen à *sanciendo orbe* dictus est, utrumque nomen ex Augustini sententia possit admitti. apud Silium Italicum libro VIII. ubi nunc legitur,

Ibant & leti pars Sanctum voce canebant.

codex Oxoniensis *Sangum* pro *Sancum*. Heinsius. *Sancto, Fidione referrem.*] Hic Deus præcipue cultus à Sabinis: & Fidius, & Sabus, & Sanctus, & Semipater vocatus. Sed puto diversum Sanctum à Sabo, ex quo Sabinos nomen accepisse M. Cato in Originibus tradit his verbis: *Nomen esse impositum ex Sabo Divi Sanci Gentilis filio.* Mens sane Poëtæ fuit, ut existimaret à Sancto originem Sabinos, sed à Sabo nomen traxisse: Sanctus enim fuit primus Sabinorum Rex. Relatus ergo in Deorum synodum à Sabinis, imo à Romanis. *Neap.*

214. *An tibi Semo pater.*] Non suadet Inscriptio Reatina:

SEMI PATRI SANCO.

Neapol.

216. *Nomina terna.*] *Trina* quinque scripti. ut lib. V. *vici numina trina colunt.* Plura diximus alibi. *Heins.* *Sic voluere Cures.*] Sabini: à Curibus, quæ erat urbs opulentissima. *Paul.*

217. *Donarunt æde Sabini.*] Hi ergo populi templi auctores. O si verum! Sed vereor ne verior Dionysius lib. 9. qui scribit, Spurium Postumium Consulem dedicasse anno Urbis conditæ CCXCVIII. ultimum vero Tarquinium extruxisse; gloriam tamen inscriptionis Postumio ex S. C. concessam. Forte ob odium in Tarquinios. *Neap.*

219. *Nostris diuturnior annis Filia.*] Hujus nomen non legi: hoc teneo, ex eâ nepotes Ovidium habuisse; idque ipsomet attestante in Tristibus:

Filia mea bis primâ fecunda juventâ,
Sed non ex uno conjuge, fecit avum.

Tangit filiæ διγαμίαν. *Neap.*

221. *Hanc ego cum vellem genero dare.*] Optima codici Vossiano interpretatio adscripta. *Hæc fuit uxor Fidi Cornelii Fabii.* recte. Seneca libro de Constantia sapientis cap. XVII. *In Senatu flentem vidimus Fidum Cornelium Nasonis generum.* Hinc Senatorem fuisse colligo. De Genero hoc Ovidii nihil notatum ab iis, qui vitam ejus contexuerunt. *Heins.*

226. Cen-

Nam mihi sic conjux sancta Dialis ait :
Donec ab Iliacâ placidus purgamina Vestâ
Detulerit flavis in mare Tybris aquis ;
Non mihi dentosâ crinem depectere buxo,
Non ungues ferro subsecuisse licet :
Non tetigisse virum ; quamvis Jovis ille sacerdos,
Quamvis perpetuâ sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera : melius tua filia nubet,
Ignea cum purâ Vesta nitebat humo.
TErtia post Nonas removere Lycaona Phœbe
Fer-

226. *Conjunx sancta Dialis.*] An *cincta?* ut libro III. vs. 397. ubi plura. *Idem.*

227. *Donec ab Iliaca.*] Usque ad 17. Junii diem.

228. *In mare Tibris aquis.*] Cui credam, Festo, Varroni, an nostro? Illi ajunt delatum in locum certum, imo hunc portâ clausum ad venerationem: Naso vult jactum in Tiberim. Hæreo.

229. *Detenso crinem detexere buxo.*] Velim videre qui intelligat, & nos doceat quid sit *detensum buxum.* duo libri *detenso.* tres *detonsum.* duo *detonsos crines.* prima editio *detonsa.* Læti codex *detonsa.* Scribe omnino *detonsa buxo*, hoc est pectine buxeo, qui Martiali *buxus multifido dente* Apophoretis,

Quid faciet nullos hic inventura capillos,
Multifido buxus quæ tibi dente datur?

Idem lib. XII. *dentem* pro pectine dixit,

Exiguos secto comentem dente capillos.

Tibullus lib. I. Eleg. IX.

Aut tenues denso pectere dente comas.

dentatus & *dentosus*, ut *moratus* & *morosus*, *comatus* & *comosus*, similiaque. Si cui *dentosa* vox insolentior videbitur, *dentata* licet reponat. sic apud Petronium, *descendentes ab aure capillos dentatâ manu ducere.* Heins. *Detonso crinem depectere buxo.*] His ergo diebus Flaminicæ Diali vetitus concubitus, ungues ferro secare, capillum depectere: quod ei etiam præcipue non fas per id tempus quo ad Argeos ibat, ut 15. & 16. Kalendas Apriles; noster mense Martio. *N.*

230. *Ferro subsecuisse licet.*] Diebus licitis segmina subter arborem siliquam terrâ operiebantur. Vide leges Flamini & conjugi impositas ex libris Sacerdotalibus apud A. Gellium lib. 10. c. 15. *N.*

232. *Quamvis sit ille Jovis sacerdos.*] Licet sit flamen Dialis. *Quamvis sit datus mihi.*] Ut divortium facere non possimus. Hæc ergo fieri non possunt, donec placidus Tibris detulerit purgamina in mare ab Iliaca Vesta: usque quo purgatum erit templum Vestæ Iliacæ, & omnia quæ sunt in eo, munda & nitida reddita, & sordes & ipsa purgamina jacta in Tibrim, ferenda in æquor. *Paul. Perpetua sit mihi lege datus.*] Quid istud est? ergo divortium Flaminicæ vetitum fuit. ita: nam univira & unicuba esse debebat. *Neap.*

234. *Ignea cum pura veste nitebit humus.*] Optime Scaliger, *Vesta nitebit humo.* neque aliter in uno Farnesiano & Matthæi Herculani libro erat emendatum, *pura humo*, æde purgata post stercus ablatum. Codex præterea Bononiensis *virebit.* ut apud Horat. Epod. XVII.

——— *nec Sicana fervida*
Virens in Ætna flamma.

ita enim codices multi. apud Martial. *virens flamma*, de quo vide commentatores. *Heins.* *Cum ignea humus.*] Terræ globus: quæ in templo sustinet ignem Vestalem. *Nitebit pura veste.*] Cum erit jam purgata & nitida.

235. *Tertia post Nonas.*] 7. Idus Arctophylax occidit mane. *Neap.*

236. Et

Fertur: & à tergo non habet Ursa metum.
Tunc ego me memini Ludos in gramine Campi
 Adspicere: & didici, lubrice Tybri, tuos.
Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
 Quique tegunt parvis æra recurva cibis.
MEns quoque numen habet. Menti delubra videmus
 Vota metu belli, perfide Pœne, tui.
Pœne, rebellaras: & letho Consulis omnes
 Attoniti Mauras pertimuêre manus.
Spem metus expulerat; cum Menti vota Senatus
 Suscipit; & melior protinus illa venit.
Adspicit instantes mediis sex lucibus Idus
 Illa dies, quâ sunt vota soluta Deæ
VEsta, fave: tibi nunc operata resolvimus ora:
 Ad tua si nobis sacra venire licet.

In

236. *Et ursa non habet metum à tergo.*] Respexit ad fabulam, cum Arcas filius adultus matrem in ursam mutatam insequeretur. Nunc cum occidat, non timet insequentem filium.

237. *Tunc ego, &c.*] Eodem die fiebant ludi in campo Martio, qui *Tibrales* dicti sunt ad honorem Tibridis. & festum à piscatoribus celebratur. *Tunc.*] Septimo idus. *In gramine campi.*] In gramineo campo Martio.

238. *Et dici, lubrice Tybri, tuos.*] *Didici* meliores. & mox *repellaras* pro *repellabas.* Heins.

240. *Æra recurva.*] Γναμπτὰ ἄγκιστρα, dixit Homerus in Odyssea.

241. *Mens quoque numen habet.*] Post infelicem illam Romanorum cladem ad lacum Trasymenum. *Delubra videmus Vota.*] Suasu Decemvirûm. Post inspectos libros Fatales, ædem vovit Attilius Prætor, dedicavit T. Octacilius Crassus. Vide Livium lib. 32. & 33. *N. Mens quoque habet numen.*] Quia consecrata, & inter deos collocata.

242. *Pœne perfide.*] O Hannibal, qui nunquam servabas foedera cum tua bella timerent Romani, voverunt ædem Menti. *Perfide Pœne.*] *Senatorum unum infestum perfidiæ Carthaginiensium succlamasse ferunt: per quos deos fœdus icturi essent, cum eos, per quos ante ictum esset, fefellissent? per eosdem, inquit Asdrubal, qui tam infesti sunt fœdera violantibus.* Livius l. 10. Decad. 3. Hoc etiam attingit Cic. de Offic. 1. *Cum Latinis, Sabinis, Samnitibus, Pœnis, Pyrrho de imperio dimicabatur.* *Pœni fœdifragi, crudelis Annibal, reliqui justiores.*

243. *Letho consulis.*] Morte Pauli Æmilii ad Cannas. *Paul. Letho Consulis.*] C. Flaminii. *Neapol.*

244. *Pertimuêre manus Mauras.*] Vires Afrorum.

245. *Spem metus expulerat.*] Alii *abstulerat.* ut infra,

Abstulerat vires corporis ipse timor.
Heins.

247. *Mediis sex lucibus Idus.*] Ostendit quo die consecrata: hoc est, eodem 7. Idus. *Neap.*

249. *Tibi nunc operata resolvimus ora.*] 5. Idus erant sacra Vestalia, ut monent Kalendaria. de festo M. Varro l. 5. *Dies Vestalia, ut virgines Vestales Vestæ sacrificent.* Neapol.

255. Que-

In prece totus eram. cæleſtia numinia ſenſi,
Lætaque purpureâ luce refulſit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
Te, Dea; nec fueras adſpicienda viro.
Sed quæ neſcieram, quorumque errore tenebar,
Cognita ſunt nullo præcipiente mihi.
Dena quater memorant habuiſſe Palilia Romam,
Cum flammæ cuſtos æde recepta ſuâ eſt.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quæ nunc ære vides, ſtipulâ tunc tecta videres:
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Feſtæ,
Tunc erat intonſi regia magna Numæ.
Forma tamen templi, quæ nunc manet, ante fuiſſe
Dicitur: & formæ cauſſa probanda ſubeſt.

255. *Quorumque errore tenebar.*] *Trahebar* prim. Farneſ. & Ambroſ. & Læti, cum quatuor aliis. ut lib. v.

Ne tamen ignores, vulgique errore traharis.

Metam. II.

Utque viam teneas, nulloque errore traharis,

ſed & alterum rectum eſt. *Heinſ.*

258. *Æde recepta Dea eſt.*] *Recepta ſua eſt* rectius pri. Ambroſ. & Læti liber. pro *Palilia* ſuperiori verſu *Parilia* Urſini codex. dixi lib. IV. ℣ſ. 721. pro *Romam* eodem verſu *nomen*, Mazar. Zulich. aliique plurimi. Voſſ. Arondel. Erfurt. duo alii, *numen.* Forte,

Dena quater memorant abiiſſe Palilia, numen

Cum flammæ cuſtos æde recepta ſua eſt.

Idem. *Æde recepta Dea eſt.*] Recte. nam ſequitur, hanc ædem *Regis opus placidi*, id eſt, à Numâ templum conditum. *Recepta Dea eſt.* Et ubi antea ſacra hæc Veſtæ? Ilium certe habuit primitus; poſtea ab Æneâ Lavinii conſtituta: inde in Albam longam tranſtulit Aſcanius, Numa vero in urbem. *Neap.*

261. *Quæ nunc ære nitent, ſtipula tunc tecta virebant.*] *Ære virent* plurimi veterum. *ære vides ſtipula tunc tecta virebant*, Mazar. Arondel. ac itidem plurimi alii. At vere Urſini, Naugerii, & tres alii,

Quæ nunc ære vides, ſtipula tunc tecta videres. Heinſ.

262. *Lento vimine textus erat.*] Hic in ipsâ novâ æde, ni fallor, poſtea religione ſervatus eâdem, qua vetus illa Romuli caſa: & hunc puto Feſti *penum.*

263. *Qui ſuſtinet atria Veſtæ.*] Atrium erat ubi illæ degebant. Plinius: *Virgines cum vi morbi atrio Veſtæ coguntur excedere, matronarum curæ cuſtodiæque mandantur.* Illud igitur fuerat pars regiæ, quam *parvam* alicubi vocat, hic *magnam.* Neapol.

265. *Quæ nunc manet.*] Rotunda ſcilicet eſt: nec alia dicitur fuiſſe antiquæ ædis forma. *Neap.*

266. *Formæ cauſa probanda ſubeſt.*] Malim *ſua eſt*, quia *ſubeſt* denuo occurrit verſu proximo. mox *Veſta eadem eſt quæ terra*, Urſini codex & duo alii, non *& terra* cum vulgatis. *Heinſ.* *Forma templi.*] Ædes Veſtæ ideo rotunda facta eſt, ad

Vesta eadem est, quæ Terra: subest vigil ignis utrique.
  Significant sedem terra focusque suam.
Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa
  Aëre subjecto tam grave pendet onus.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem:
  Quique premat partes, angelus omnis abest.
Cumque sit in media rerum regione locata,
  Et tangat nullum plusve minusve latus;
Ni convexa foret, parti vicinior esset:
  Nec medium terram mundus haberet onus.

Arte

pilæ similitudinem, quod eam deam crederent Terram esse. *Ant.*

267. *Vesta eadem est.*] Non sunt diversa, sed sunt idem. nam Terra Vesta, dicitur. *Ignis vigil.*] Inextinctus. *Subest utrique.*] Vestæ & terræ. *Terra habet ignis elementum.*] Vesta in templo habet ignem inextinctum.

268. *Significant sedem suam.*] Nam terra est in medio loco totius mundi, & focus ille est in medio templo: sic ostendunt suam sedem.

271. *Ipsa volubilitas.*] Hi sex versus in Ursini libro & sex aliis leguntur. à cæteris absunt. *Heins.*

276. *Terræ mundus haberet onus.*] *Terram haberet onus* elegantius Ursini, Læti, & duo alii. unus Mediceus *terras.* mox *Syracosia* lege. nam in *Syracusia* tertia syllaba producitur. à Syracusis Συρακόσιος & poëtice Συρακόσιος. sic *versu Syracosio* Virgilius Ecloga sexta, ut habent vetustissima exemplaria. apud Claudianum quoque in Epigrammate de hac Archimedis Sphæra *Syracosius senex* scribendum, & apud Priscianum de Ponderibus,

Prima Syracosii mens prodidit alta magistri:

& apud nostrum in Ibide,

Utque Syracosio præstricta fauce poeta.

& Pont. lib. IV. Eleg. III.

Ille Syracosia modo formidatus in urbe.

neque aliter apud Silium Italicum passim in vetustissimo codice exaratur. pro *Arte* etiam *Arce* reponendum cum optimo Patavino & duobus aliis. Achradinam intelligit, editiorem Syracusarum partem, ubi servatam fuisse hanc Sphæram ex Athenæo docemur. lib. V. in descriptione navis illius celeberrimæ, quam Archimedes Hieroni Regi construxit, βιβλιοθήκην ἔχον ἐν αὐτῷ κατὰ δὲ τὴν ὀροφὴν πόλον, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Ἀχραδίνην ἀπομεμιμημένον ἡλιοτρόπιον. Silius lib. XIV. quatuor partes urbis Syracusanæ, *quatuor arces* vocat.

Nunquam hoste intratos muros, & quatuor arces.

idem ibidem *arces* non addito numero.

Inde Syracosias castris circumdedit arces.

Florus *tres arces totidemque muros* Syracusis assignat. Cæterum locum Athenæi de hac Sphæra esse intelligendum vox πόλου satis evincit, nam ἡλιοτρόπιον dixit, quod cursum per duodecim signa Solarem exprimeret. scio aliter interpretari viros doctos. Claudianus de hac Sphæra,

Percurrit properum mentitus signifer annum,
Et simulata novo Cynthia mense redit.

Ita lego. vulgati *proprium annum.* Paulo ante etiam scribendum,

Jura poli, rerumque fidem, legesque dierum
Ecce Syracusius transtulit arte senex.

Nam vetustiores libri, *legesque Deorum.* Vulgata exemplaria *virorum.* Idem.

277. *In*

Arte Syracosiâ ſuſpenſus in aëre clauſo
Stat globus, immenſi parva figura poli.
Et quantum à ſummis, tantum ſeceſſit ab imis
Terra. quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus. à pluvio vindicat imbre tholus.
Cur ſit virgineis, quæris, Dea culta miniſtris?
Inveniam cauſſas hac quoque parte ſuas.
Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas
Semine Saturni: tertia Veſta fuit.
Utraque nupſerunt; ambæ peperiſſe feruntur:
De tribus impatiens reſtitit una viri.
Quid mirum, virgo ſi virgine læta miniſtrâ
Admittit caſtas in ſua ſacra manus?
Nec tu aliud Veſtam, quam vivam intellige flammam.
Nataque de flammâ corpora nulla vides.
Jure igitur virgo eſt, quæ ſemina nulla remittit,
Nec capit: & comites virginitatis habet.
Eſſe diu ſtultus Veſtæ ſimulacra putavi:
Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.
Ignis inexſtinctus templo celatur in illo.

Effi-

277. *In aëre clauſo.*] In ipſa templi concavitate. *Arte Syracuſia.*] Geometria. Nam ſicut terra in aëre pendet, ita intra templum Veſtæ globus ille, quo terra referebatur pendere videbatur. Sed id geometrica arte Archimedis, qui Syracuſis in ea floruit. Hic ſphæram commentus dicitur, qua mundi & elementorum rationem oculis ſubjecit.

279. *Tantum ſeceſſit ab imis Terra.*] In ejus, inquit, medio puncti inſtat hærebat tellus. Scias illam è vitro ſabricatam: ut id perſpici poſſet, motus etiam ipſi cæleſtes, ſiderum ortus, & occaſus mentitus Signifer, ſimulacra Cynthia, ut cum Claudiano loquar. *Neapol.*

282. *A pluvio vindicat imbre tholus.*] Græci hujuſmodi templum dicerent ναὸν θολοειδῆ.

283. *Cur ſi virginibus.*] Duplicem aſſignat cauſam, cur Veſtæ virgines inſerviant. Prior eſt, quod inter ſorores tantum ipſa remanſerit viri impatiens: altera, quod Veſta ſit eadem cum igne, à quo nihil generatur. *Neapol.* *Virginibus miniſtris.*] *Virginis* meliores. *Heinſius.*

292. *Corpora nulla vides.*] Veriorem ſententiam hîc noſter ſecutus. Placuit enim Sophis quibuſdam, ignem noſtrum, & elementarem ſua quoque creare animalia. *Neap.*

294. *Comites virginitatis amat.*] *Habet* Urſini, Læti, prim. Ambroſ. & novem alii. *Heinſ.*

296. *Nulla ſubeſſe curvo tholo ſimulacra.*] Nulla eſſe ſimulacra ſub ipſa teſtudine templi.

300. *Par*

Effigiem nullam Vesta nec ignis habent.
Stat vi terra suâ : vi stando Vesta vocatur.
Caussaque par Graji nominis esse potest.
At focus à flammis, & quod fovet omnia dictus :
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor : inde precando
Adfamur Vestam, Quæ loca prima tenes.
Ante focos olim longis considere scamnis
Mos erat ; & mensæ credere adesse Deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ,
Ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto :
Fert missos Vestæ pura patella cibos.

Ecce,

300. *Par Graji nominis.* Nam E'ςίαν Græci ducunt *ἀπὸ τῦ ἑςάναι. Neap.*

333. *Hinc quoque vestibulum dici reor.*] Primorem illam domus partem à Vestâ, hoc est, igni : nam in vestibulo erat focus. N. *Inde precando Dicimus, ó Vesta quæ loca prima tenes.*] Hic denuo discrepant libri veteres. Ursini, pri. Ambros. Zulich. Mazar. aliique nonnulli, *inde precando Quæ famur Vesta.* alii plures *inde precando Quæ famur vestra est* vel *Vestam.* unus *Quaramus Vesta.* alius *Quaramur.* duo *unde precando Adfamur Vestam.* non male. Latere mendum certus sum. sed medicina non est in promtu. Scribendum videtur tamen,

——— *inde precantes*
Præfamur, Vestam, quæ loca prima tenes:

vel *inde precamur Præfati Vestam.* nam *precamur* est in plurimis antiquis. Tibullus libro III. Eleg. II.

Præfata ante meos manes, animamque precata.

ubi male *animamque rogata* multi codices antiqui, quod tamen approbatores suos invenit. nec meliùs magnus Scaliger, *animamque rigata.* ut *rigata cum manus* construatur. Virgil. lib. XI.

Ut primum placati animi & trepida ora quiérunt,
Præfatus Divos solio Rex infit ab alto. H.

305. *Olim scamnis considere.*] Vide Athenæum lib. 9. & Isidorum de vitâ Populi Romani : *Majores nostri sedentes epulabantur. Scamnis longis.*] Hæc, si memini, alibi dixit *cava.* Compacta ergo tribus tabulis, aut quatuor, si subtus aliam habebant in arculæ formam. *N.*

207. *Cum fiunt sacra, &c.*] Vacuna à vacando dicta, quæ præest vacantibus & ociosis : cui cum agricolæ à laboribus ruris cessarent, & post perceptos fructus requiescerent per hyemem, vota solvebant & sacrificabant. *P.* Sed Varroni l. I. Rer. divin. Minerva est. *Quod ea maximè hi gaudent, qui sapientiæ vacant.* Annua sacra Romæ habuit ut vides, & templum, in quo illa factitata. *Neap. Belli.*] Idque ecce clarius è Dione de M. Antonino in Marcomannico bello.

309. *Venit in hos annos.*] Pervenit in nostra tempora. *Aliquo de more.*] Quoniam ut antiqui solebant, ita nunc in Vacunalibus sedetur, & in Vestalibus.

310. *Pura patella.*] Tres Vaticani *curva.* an *curta?* de quo l. II. Fast. vs. 645, sed bene vulgatam lectionem interpretatur Neapolis. *Heins. Patella pura,*] Purgata & nitida. *Fert cibos missos.*] Qui mittuntur à piis civibus. *Vesta.*] Ipsi numini libantibus. Junxit enim illud deos colere, & in patellam dare : pro

cibis

Ecce, coronatis panis dependet asellis;
Et velant scabras florida serta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni;
Et Fornacali sunt sua sacra Deæ.
Suppositum cineri panem focus ipse parabat;
Strataque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
Et quæ pumiceas versat asella molas.
Prætercam, referamne tuum, rubicunde Priape,
Dedecus? est multi fabula plena joci.
Turrigerâ frontem Cybele redimita coronâ
Convocat æternos ad sua festa Deos.
Convocat & Satyros, & rustica numina Nymphas.
Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
Nec licet, & longum est epulas narrare Deorum:
In multo nox est pervigilata mero.
Hi temere errabant in opacæ vallibus Idæ:

Pars

cibis & munusculis, quæ diis libanda mittuntur. *P. Pura patella.*] Purum omne aptum sacrificiis: sed vere, purum hic nihil aliud quam detersum. Hinc verbum *purare*, pro purgare, passim Varroni & Catoni usitatum.

311. *Panis dependet asellis.*] In honorem Vestæ hoc tempore asini molitorii coronabantur à pistoribus. Inter causas recenset fabulam quandam, quæ apud Lactantium exstat, quam vide. Quod attinet ad formam panis, quæ asinario collo imponebatur in modum coronæ fuisse existimo; veluti olim distribuit populo Romano Aurelianus Imperator, ut testatur Flavius Vopiscus. *Neap.*

314. *Et Fornacali deæ sunt sacra.*] Nam in Fornacalibus à Numa institutis, deæ fornaci convenientia sacra fiebant. *Fornacali sunt sua sacra Deæ.*] Primæ editiones, & quatuor scripti, *stata sacra*, quod & in suis Neapolis invenerat. id tamen metuo, ut ferri possit. certe libro II.

Curio legitimis tunc Fornacalia verbis
Maximus indicit, nec stata sacra facit.

Heinsius.

315. *Ipse focus parabat panem.*] Non enim in furno sed in foco, & sub cinere panis coquebatur: quoniam pistores Romæ non fuere ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita super quingentos octoginta. Ipsi panem faciebant Quirites: mulierumque id opus maxime erat. *P. Focus ipse parabat.*] Olim, inquit, furnus farri torrendo inserviebat, at pani coquendo ipsi foci cineres. Merito ergo pistores festum agunt Vestæ focorum Dominæ. *Neapol.*

320. *Fabula plena joci.*] *Parva joci* libri meliores magno numero. *Heins.*

323. *Convocat & Satyros.*] Qui Bacchum comitabantur.

324. *Silenus.*] Bacchi nutricius. *Paul. Nemo vocarat, adest.*] Silenus creditus musca dialium conviviorum. *Neap. Silenus.*] Bacchi alumnus. Redi ad p. 167. huj. libr. vs. 26.

425. *Nec licet & longum est.*] Scribo, *Nec libet.* ita sæpe peccatum, ut monuimus ad Epist. Sapphus. *Heins.*

327. *Di temere errabant.*] *Hi* cum melioribus. nam de Diis agi satis liquido supe-

Pars jacet, & molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos ſomnus habet; pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulſat humum.
Veſta jacet, placidamque capit ſecura quietem,
Sicut erat poſitum ceſpite fulta caput.
At ruber hortorum cuſtos Nymphaſque Deaſque
Captat; & errantes fertque refertque pedes.
Adſpicit & Veſtam dubium, Nymphamne putarit,
An ſcierit Veſtam: ſciſſe ſed ipſe negat.
Spem capit obſcœnam, furtimque accedere tentat;
Et fert ſuſpenſos corde micante gradus.
Forte ſenex, quo vectus erat, Silenus aſellum
Liquerat ad ripas lene ſonantis aquæ.
Ibat ut inciperet longi Deus Helleſponti;
Intempeſtivo cum rudit ille ſono.
Territa voce gravi ſurgit Dea. convolat omnis
Turba. per infeſtas effugit ille manus.
[Lampſacos hoc animal ſolita eſt mactare Priapo:
Apta aſini flammis indicis exta damus.]
Quem tu, Diva memor, de pane monilibus ornas.
Ceſſat opus: vacuæ conticuêre molæ.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis,
Dicam Piſtoris quid velit ara Jovis.

Cincta

ſuperiora evincunt. *Idem.* *In opacæ vallibus Idæ.*]Fingit feſtum in Phrygiâ apud dilectos Cybelæ colles. *Neap.*

335. *Dubium eſt.*] Tollo τὸ *eſt.* ita præſtantiores libri. *Heinſ.*

338. *Et fert gradus ſuſpenſos.*] Aut quia erectus in digitos incedebat. *Micante.*] Tremente.

431. *Deus longi Helleſponti.*] Priapus, numen Lampſacenorum, qui ſunt in Helleſponto.

345. *Lampſacus.*] *Lampſacos* nonnulli. & ſequenti verſu *Apta aſini* pro *Hinc aſini* meliores omnes. Sed emunctæ naris quilibet facile odoretur hoc diſtichon ab aliquo homine male feriato hic præter rem eſſe inculcatum, ut & alibi non raro factum. *Heinſ.* *Lampſacus.*] Priapi patria in Helleſponto. *Solita eſt mactare.*] Hinc carmen illud incerti auctoris:

Lampſaceos melior non imbuet hoſtia cultros.

350. *Dicam Piſtoris.*] Libri veteres *Diſcant piſtores* vel *Dicant.* quidam etiam *Diſcant piſtoris.* Lego *Dic jam*, vel *Diſcite.* Heinſ. *Dicam piſtoris.*] Docet cur Jupiter piſtor aram habuerit in monte Tarpejo. cujus conſtituendæ hanc cauſam ferunt: Galli urbe capta, cum ſolam potiendi Capitolii ſpem in fame obſeſſorum reponerent, Romanis ex arce Jovis monitu panes jaculantibus, ad fiduciæ ſpeciem ſpectaculo ſtupefacti, ad omittendæ obſidionis fœdera deſcenderunt

Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis :
  Fecerat obsidio jam diuturna famem.
Jupiter ad solium superis regale vocatis,
  Incipe, ait Marti. Protinus ille refert :
Scilicet ignotum est, quæ sit fortuna meorum,
  Et dolor hic animi voce querentis eget ?
Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
  Exigis : Alpino Roma sub hoste jacet.
Hæc est, cui fuerat promissa potentia rerum,
  Jupiter? hanc terris impositurus eras?
Jamque Suburbanos, Hetruscaque contudit arma.
  Spes erat in cursu. nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos ærata per atria pictâ
  Veste triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacæ transferri pignora Vestæ
  Sede. putant aliquos scilicet esse Deos?
At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
  Totque domos vestras obsidione premi;
Nil opis in curâ scirent superesse Deorum,
  Et data sollicitâ thura perire manu.

Atque

runt, existimantes Romanis frumenti copiam superesse. Unde postea repulsis Gallis Jovi pistori ara in Capitolio constituta. *Ant.*

355. *Qua sit fortuna meorum.*] *Malorum* scripti meliores constanter magnâ copiâ. Trist. IV. Eleg. prim.

Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est.

unus *locorum* alius *deorum.* tertius *viarum.* Vulgatæ lectioni non temere moverim controversiam. Marti enim sacra Roma. *Heinsius.*

361. *Jamque contudit suburbanos.*] Jam Roma bello vicerat Sabinos, Ceninenses, Fidenates, Latinos omnes, & Volscos. *Et arma Etrusca.*] Phaliscos & Vejos.

362. *Spes.*] Imperii propagandi. *Erat in cursu.*] In prosperitate rerum bene gestarum, & bene gerendarum. *Nunc est pulsa lare suo.*] Quia pulsi cives.

363. *Vidimus occubuisse senes triumphales.*] Trucidatos à Gallis eos senes, qui olim de hostibus triumphaverant, omnibus honotibus in republica functos. *Veste picta.*] Ipsa prætexta. *Picta Veste.*] Clare subdit hanc fuisse triumphalium. *Heins. Ærata per atria.*] *Cerata* Lipsius Epistolicis Quæstionibus. l. IV. cap. V. quod jure improbat Neapolis. si quid mutandum refingam, *reserata per atria.* sic lib. IV. Metam.

—— reseratis aurea valvis
Atria tota patent. Heinsius.

364. *Triumphales senes.*] Hi sunt, quos θριαμβικὰς ἄνδρας appellat Plutarchus in Camillo, cum enarrat hanc Urbis calamitatem. *Neap.*

366. *Sede.*] *Æde* quidam. reliqui fere mendose, *Code.* *putent* præterea unus Patav. Mox *Nil opis* legendum cum scriptis. *Heins.*

371. Ca-

Atque utinam pugnæ pateat locus! arma capessant;
Et, si non poterunt exsuperare, cadant.
Nunc inopes victus ignavaque fata timentes
Monte suo clausos barbara turba premit.
Tum Venus, & lituo pulcher trabeâque Quirinus,
Vestaque pro Latio multa locuta suo.
Publica, respondit, cura est pro mœnibus istis,
Jupiter: & pœnas Gallia victa dabit.
Tu modo, quæ desunt fruges, superesse putentur,
Effice: nec sedes desere, Vesta, tuas.
Quodcunque est Cereris solidæ, cava machina frangat;
Mollitamque manu duret in igne focus.
Jusserat: & fratris virgo Saturnia jussis
Annuit; & mediæ tempora noctis erant.
Jam ducibus somnum dederat labor. increpat illos
Jupiter: & sacro, quid velit, ore docet:
Surgite, & in medios de summis arcibus hostes
Mittite, quam minime tradere vultis, opem.
Somnus abit, quæruntque novis ambagibus acti,
Tradere quam nolint, & jubeantur, opem.
Ecce, Ceres visa est. jaciunt Cerealia dona.
Jacta super galeas scutaque longa sonant.

Posse

371. *Capessent.*] *Capessant* & *cadant* meliores. *Idem.*

374. *Clausos monte suo.*] Obsessos in monte Tarpejo. *Paul. Turba premit.*] *Premunt* unus Vatic. *Heins.*

375. *Quirinus.*] Romulus vaticinii peritus lituum manu gerere consuevit, hoc est, baculum sine nodo aduncum, ut Livius scribit: quo idem rex, urbem conditurus regionem descripsit. *Ant.*

380. *Sedes tuas.*] *Latium tuum* prim. Ambros. & Læti. mox *Mollitumque* malim, quam *Mollitamque.* & *Jusserat, at fratris* quam *&*, & *tempora noctis eunt* quam *erant.* de quo postremo vide Notas lib. 11. ℣s. 149. sed per libros veteres vix licet. *Heinsius.*

381. *Quodcunque est solidæ Cereris.*] Quidquid frumenti habetis molæ subjicite. *Neap.*

383. *Virgo Saturnia.*] Vesta Saturni filia.

388. *Tradere vultis.*] *Mittere* Ursini, Vossii, & unus Patavinus. non invenustâ repetitione. *Heins.*

389. *Somnus abit.*] Excitati sunt è somno Quirites. *Quærunt.*] Inquirunt inter se duces. *Acti novis ambagibus.*] Nova & dubia verborum circuitione, aut obscuris Jovis monitis.

390. *Quam opem.*] Quod auxilium. *Nolint tradere.*] Nollent aliis dare, & jubeantur ab Jove in hostes mittere.

391. *Esse Ceres visa est.*] *Ecce* Ursini, Naugerii, & octo alii. *Heins.*

392. *Scutaque longa sonant.*] Ut signet Gallicana. *Neap.*

393. *Hoste*

Poſſe fame vinci ſpes excidit. hoſte repulſo
 Candida Piſtori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar feſtis Veſtalibus illac,
 Qua Nova Romano nunc Via juncta Foro eſt.
Huc pede matronam vidi deſcendere nudo :
 Obſtupui tacitus ſuſtinuique gradum.
Senſit anus vicina loci : juſſumque ſedere
 Alloquitur, quatiens voce tremente caput.
Hoc, ubi nunc fora ſunt, udæ tenuêre paludes :
 Amne redundatis foſſa madebat aquis.
Curtius ille lacus, ſiccas qui ſuſtinet aras,
 Nunc ſolida eſt tellus, ſed lacus ante fuit.
Qua Velabra ſolent in Circum ducere pompas;
 Nil præter ſalices caſſaque canna fuit.

Sæpe

393. *Hoſte repulſo.*] Repulſis & cæſis à Camillo Gallis.

395. *Feſtis Veſtalibus illa.*] *Illac* plerique. *Heinſius.*

396. *Qua via nova.*] Per quam à Velabro ad Romam aſcendebant, jungebatur foro, & viæ ſacræ, tendebatque prope Palatium, ubi & nunc ædes eſt ſub appellatione divæ Mariæ in via Nova. *Juncta Romano foro.*] Quod inter Capitolium & Palatium eſt.

397. *Nudo deſcendere vidi.*] Cauſam poſiti calcei cenſet ex antiquâ neceſſitate in eos annos perduraſſe (nam olim ad templum euntibus paludes aliquot tranſeundæ) non ex numinis reverentiâ : ad quam reſpexit etiam apud antiquos nudipedis inceſſus. *Neap.*

398. *Obſtupui tacitus ſuſtinuique gradum.*] Octo aut decem veteres *gradus.* Puto,

Obſtupui, tacitos ſuſtinuique gradus.

Val. Flaccus lib. III.

Ter tacitos egere gradus.

ſic *inceſſu tacito progredi* apud Virgilinm, & *paſſu tacito præterire* apud Claudianum. noſter Art. Am. *tacito pede labitur ætas.* mox *vicina loci* pro *loco.* Heinſ.

401. *Hic, ubi nunc fora ſunt, udæ tenuere paludes.*] *Hoc* Urſin. Zulich. Mazar. & tres alii. novem *Hac.* utrumque bene. Voſſ. & duo alii, *Hac.* & ſic paſſim noſter. vide Notas lib. III. ℣ſ. 219. *Idem.*

402. *Amne redundatis foſſa madebat aquis.*] Plurimi ex vetuſtioribus,

Mane redundanti foſſa madebat aqua.

quos cave audias. Triſt. lib. II. Eleg. x.

Sive igitur nimis Borea vis ſæva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas.

ſic & *ſingultati ſoni* Triſt. III. El. v. *Idem.*
Aqua redundanti amne.] Inundatione Tibridis effuſis aquis.

403. *Siccas qui ſuſtinet aras.*] Quorum erant hæ aræ in lacu Curtii? neſcio, niſi *aras* Poëta dixit pro *aram*; ut toties in hoc Opere, templa pro templum : iſtud eſt haud dubium; & illam Saturni ſignificat. Victor in regione 8. *Ara Saturni in lacu Curtii.* Neap.

405. *Qua Velabra ſolent ducere pompas in Circum.*] Qua ſolet duci pompa triumphalis armorum victricium. Triumphantes enim cum pompa per Velabrum tranſibant.

406. *Nil præter ſalices.*] Vide Varronem de Aventini collis etymo. *Neapol.*
Craſſaque canna.] *Caſſaque* duo meliores Farneſiani, & Mazarinianus à manu prima. eleganter. ſic *caſſam nucem* pro vacua

Sæpe ſuburbanas rediens conviva per undas
  Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.
Nondum conveniens diverſis iſte figuris
  Nomen ab averſo ceperat amne Deus.
Hîc quoque lucus erat juncis & arundine denſus,
  Et pede velato non adeunda palus.
Stagna receſſerunt, & aquas ſua ripa coërcet:
  Siccaque nunc tellus. mos tamen inde manet.
Reddiderat cauſſam. Valeas, anus optima, dixi:
  Quod ſupereſt ævi, molle ſit omne, tui.
Cætera jam pridem didici puerilibus annis:
  Non tamen idcirco prætereunda mihi.
Mœnia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
  Ilus adhuc Aſiæ dives habebat opes.
Creditur armiferæ ſignum cæleſte Minervæ
  Urbis in Iliacæ deſiluiſſe juga.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque.

Hoc

vacua dixit Plautus. & *caſſis oſtrea teſtis* Serenus Sammonicus c. x. apud Silium libro VII. vſ. 698. *caſſa ſonipes exterritus umbra* ſcribendum. ubi *craſſa* perperam legitur. ſic *caſſa flamma* Remed. Amor. & *caſſa terra fertilitas* lib. v. Met. ex antiquis libris, & *caſſa cinnama* lib. xv. *Heinſ.*

407. *Rediens per undas ſuburbanas.*] Per ſtagnantes aquas, cum inundaſſet Tibris.

408. *Ebria verba jacit.*] Malim *dicta*, ſi per libros liceat. vide Notas lib. III. vſ. 695. Propert. lib. I. Eleg. XVI.

Te non ulla meæ læſit petulantia linguæ,
  Quæ ſolet irato dicere tuta loco.

Ubi veteres libri, *tota loco.* Scribe *pota joco. jocum iratum* vocat dicteria & ſcommata. niſi mavis *probra joco.* Heinſ. *Ebria verba jacit.*] Propertius: *Muta jace verba favillæ.* Neapol.

410. *Ceperat amne Deus.*] Cum non erat nomen hoc Vertumni: qui ſic dictus ab amnis curſu mutato. *Neap.*

419. *Ilus Dardanus.*] Dardani pronepos. *Fecerat nuper nova mœnia.*] Ilum urbem à ſe denominatam condidit.

421. *Signum cæleſte.*] Pri. Ambroſ. & Læti, *vitale.* Puto pro *fatale.* Heinſ. *Signum cæleſte.*] Τὸ ἄγαλμα Παλλάδος. Ferunt hoc fuiſſe ligneum veteres Grammatici. *Cæleſte Minervæ.*] Hoc ſignum vetuſtas credidit nullâ mortali elaboratum induſtriâ; inde dictum διοπετὲς. Plin. lib. 12. capite primo: Signum vero ſtantis, an ſedentis effigie conſpiceretur, res adhuc in incerto. Strabo tamen lib. 13. auctor eſt, Palladium, quod ſuâ ætate Ilienſes habebant, rectum ſtetiſſe: unde colligit, non eſſe primum illud antiquorum Ilienſium. hoc enim ſediſſe probat ex Homeri verſu Iliade ζ. *Neapol.*

423. *Vidi templumque.*] Fragmina ſcil. & templi rudera: nam ante Ovidii natalem à Fimbriâ incenſum; ſed fortaſſis poſtea refectum. Ibi autem ſemper aſſervatum ſignum aliquod Minervæ, certo certius: nam Strabo lib. 13. ut vidiſti, agit de Palladio ſuæ ætatis. *Neap.*

424. *Hoc*

Hoc superest illi: Pallada Roma tenet.
Consulitur Smintheus: lucoque obscurus opaco
  Hos non mentito reddidit ore sonos:
Æthaream servate Deam; servabitis Urbem:
  Imperium secum transferet illa loci.
Servat, & inclusam summâ tenet Ilus in arce:
  Curaque ad hæredem Laomedonta venit.
Sub Priamo servata parum. sic ipsa volebat;
  Ex quo judicio forma revicta suo est.
Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulysses,
  Seu pius Æneas, eripuisse datur.
[Auctor in incerto. res est Romana: tuetur
  Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.]
Heu quantum timuêre Patres, quo tempore Vesta,
Arsit,

424. *Hoc superest illic.*] Ursini codex. *illi.* Heins.

425. *Consulitur Smintheus.*] Quum Palladium è cœlo cecidisset, Ilus consuluit Apollinem Smintheum, cujus statuæ mus pedibus subjacet. Est enim *smintha mus*, lingua Cretensium.

430. *Cura venit.*] *Redit* Idem liber & unus Patavinus. *Heins.*

431. *Sic ipsa volebas Ex quo judicio forma revicta tua est.*] *Volebat* meliores & *suo est* vel *sua est*. Idem. *Sic ipsa volebat.*] Voluit Pallas furto surripi, irata Trojanis ob judicium Paridis. *Ant.*

433. *Seu genus Adrasti.*] Seu rapuit te nepos Adrasti regis Argivorum, hoc est, Diomedes, Tydei & Deiphyles Adrasti filiæ filius. *Paul.*

434. *Eripuisse ferunt.*] Vix Latinitatis ratio constabit huic versui, nisi cum Sarraviano codice, *eripuisse datur* rescribas. unus Farnesianus *eripuisset eam.* an *eripuere deam?* Heins.

415. *Auctor in incerto: res est Romana; tuetur*
Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.]

Sic veteres. non, *in incerto est* Nihil hic sani. Primo scribendum videtur *res est Trojana*, hinc passim *Troica* & *Iliaca Vesta* dicitur. Cætera expedire possem variis conjecturis, quæ perplexa valde & intricata sunt, sed ne quid te, Lector, morer, versum utrumque ab interpolatoris illâ manu, quam Ovidius passim est expertus, fuisse procusum censeo. doctissimus Gronovius ad Statium & Livium *juncta videt* velit reponi. *Idem.* *Auctor in incerto.*] Nam alii volunt, raptorem fuisse Demophoontem, & ob furtum occisum ab Agamemnone. Hoc vero scitu dignum centumvirale judicium Athenis tunc primum & ob hanc caussam institutum. Harpocration: Ε῎χει δὲ τὸ δικαστήριον τὴν τοῦ Παλλαδίου ἐπωνυμίαν, &c. *Res est Romana.*] Non adeo certe id proferas: nam, prò, quot urbes Palladia Iliaca sibi vindicarunt! Vide Strabonem lib. 6. *Neap.* *Res est Romana.*] Nam nunc Romæ est. *Vesta tuetur.*] Servat Palladium in suo templo.

437. *Quo tempore Vesta Arsit.*] Contigit incendium hoc anno Urbis DXII. Q. Lucatio & A. Manlio Consulibus. Arsit iterum Vestæ templum sub Commodo Braduâ secundum & Aproniano Consulibus, cum fere tota urbs corruisset, tunc flammis consumptum templum Pacis illud clarum, ædificiaque

pæne

Arsit, & est adytis obruta pæne suis!
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes:
Mistaque erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant demisso crine ministræ:
Abstulerat vires corporis ipse timor.
Provolat in medium, & magnâ, Succurrite, voce,
Non est auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
Non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserum! dubitatis? ait. dubitare videbat,
Et pavidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas: tollensque manus, Ignoscite, dixit,
Sacra: vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est; in me commissi pœna redundet.
Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, & irrupit: factum Dea rapta probavit;
Pontificisque sui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis sacræ sub Cæsare flammæ:

Ignis

pæne innumera. de quâ strage fuse Herodianus libro primo. *Neapol.*

438. *Tectis obruta pæne suis.*] *Adytis suis* elegantius prim. Ambros. & Læti. *Heinsius.*

441. *Demisso crine ministra.*] Hic locus luci est iis qui dubitant, an Vestales comam aluerint. *Neap.*

443. *Provolat in medium.*] Divinitus quasi missus: nam pridie ei evenit quod in his scribit Valerius Maximus libro primo cap. 4. de Auspiciis. *Neap.* *Magnâ succurrite voce.*] *Vivâ voce* optimus Farnesianus & tres alii. ut apud Horatium Arte Poëticâ,

Respicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatorem, & vivas hinc ducere voces.

vivam humum paulo post noster dicet. sic codex Vossianus veterrimus. mox *officium* pro *auxilium* & *flammis* pro *palmis* plurimi ex antiquis. sed frustra. *H.*

444. *Metellus.*] Qui Pontifex erat,

447. *Dubitatis ait.*] Strozzæ liber, *dubitatis adhuc.* ut τὸ *ait* subintelligatur. *Heinsius.*

449. *Haurit aquas.*] Quibus sese aspergens expurgaret.

450. *Non adeunda viro.*] Nam vetitus maribus ingressus in adyta Vestæ. quis hæc nescit? Ibi erat ignis, Palladium, & alia arcana urbis præsidia, hac formulâ junctim hæc omnia invocabant. *Neap.*

452. *Roma sit soluta.*] Libera omni periculo. *Damno capitis mei.*] Meo supplicio.

453. *Factum Dea rapta probavit.*] Imo & jure Senatus: nam, prærer alios titulos honorum, concessum, ut curru veheretur ad curiam. quantivis pretii res apud Romanos. Pulcra igitur præmia; sed juvit uterque oculus amissus, quâ de causa sacerdorium illi negatum. Sic Lex jubebat; quæ ea: SACERDOS INTEGER SIT. *Neap.*

455. *Sacro sub Cæsare flamma.*] *Sacra*

Ignis in Iliacis nunc erit, estque, focis.
Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
Hoc Duce: nec vivâ defodietur humo.
Sic incesta perit: quia quam violavit, in illam
Conditur: & Tellus Vestaque numen idem est.
Tum sibi Callaïco Brutus cognomen in hoste
Fecit, & Hispanam sanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miscentur tristia lætis;
Ne populum toto pectore festa juvent.
Crassus ad Euphraten Aquilas, natumque, suosque
Perdidit: & leto est ultimus ipse datus.
Parthe, quid exsultas? dixit Dea. signa remittes:
Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.

AT simul auritis violæ demuntur asellis,
Et Cereris fruges aspera saxa terunt;
Navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit;
Humida cum pulso nox erit orta die.

JAM, Phryx, à nuptâ quereris, Tithone, relinqui;
Et vigil Eoïs Lucifer exit aquis.

Ite,

cra in melioribus. & *temerasse* mox pro *temerare*. Sarravianus *temerata*, ut sit Græcismus. *Heins. Sacro sub Cæsare flamma.*] Vide beneficia collata ab Augusto in Vestales apud Suetonium libro primo cap. 21. *Neap.*

459. *Quam violavit.*] Violatur enim Vesta, quæ & Tellus est. *Paul. In illa conditur.*] *In illam* meliores. & sequenti versu τὸ *est* non agnoscunt. mox lego, *ut Tellus Vestaque numen idem est.* non *&c.* jam supra dixerat, *Vesta eadem est quæ Terra.* Heins.

461. *Tum sibi Callaico.*] Eodem Vestalium die, anno urbis DCXVIII. D. Junius Brutus sexaginta Gallæcorum millia, qui Lusitanis ex Oceani montibus auxilio venerant, aspero & difficili bello oppressit: unde Callaici cognomen retulit. Adi Strabonem, Florum, & alios. Sed heus! meus liber habet, *Tum sibi Gallaco.* an male? non hercle. Vellejus Paterculus lib. 2. *Gallaci cognomen meruit.* Neap. *Cognomen ab hoste Fecit.*] *In hoste* liber Ursini & Zulichemianus. quod arridet. *Heinsius.*

464. *Nec juvant.*] *Ne juvent* meliores. *Idem.*

466. *Ultimus est datus letho.*] Captus & ipse à Surena duce Parthorum, ultimo loco extinctus est.

469. *Dementur asellis.*] *Demuntur* & *terunt* iidem. *Heinsius.*

471. *Delphina videbimus, inquit.*] Statim post Vestalia, & ante Matralia, ut vides, hoc est, Idus, facit Delphini ortum vespertinum. idem sentit Columella. *N.*

473. *Jam Phryx à nupta.*] 3. Idus erant Matralia, sacra matris Matutæ: eodem die Kalendario veteri, & Constantiniano. *Neap. Phryx.*] Trojane: nam Laomedontis filius. *Quereris relinqui.*] Quereris quod te Aurora relinquat.

474. *Exit aquis Eois.*] Surgit ab Oriente. Sic indicat diem quo Matralia cele-

Ite, bonæ matres, (veſtrum Matralia feſtum)
Flavaque Thebanæ reddite liba Deæ.
Pontibus & magno juncta eſt celeberrima Circo
Area: quæ poſito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutæ ſacra parenti
Sceptriferas Servî templa dediſſe manus.
Quæ Dea ſit: quare famulas à limine templi
Arceat, (arcet enim) libaque toſta petat;
Bacche, racemiferos hederâ redimite capillos,
(Si domus illa tua eſt) dirige navis iter.
Arſerat obſequio Semele Jovis. accipit Ino
Te, puer; & ſummâ ſedula nutrit ope.
Intumuit Juno, raptâ quod pellice natum

Edu-

celebrantur. Eſt enim Matutæ deæ feſtum, quæ à Græcis Leucothea dicitur.

476. *Dea Thebana.*] Leucotheæ Cadmi conditoris Thebarum in Bœotia filiæ. *Paul.* *Thebanæ reddite liba Deæ.*] Vide M. Varronem. *Neapol.*

480. *Servi templa dediſſe manus.*] Hac ipſa die à Servio Tullio matri Matutæ ædes ſacra dicata; poſtea, captis Veiis, à M. Furio Camillo refecta. nec alia Plutarchi mens in ejus Vitâ. Hanc iterum reperio reſtitutam anno DXII. Q. Fulvio Flacco, Appio Claudio Pulcro Coſſ. *Neap.*

482. *Arcet enim.*] Imo unam admittit; quam rurſus matronæ pugnis cæſam à templi limine ejiciunt. *Neap.* *Libaque toſta petit.*] *Petat* cum Mazar. Zulich. pri. Ambroſ. opt. Patavino, Voſſ. & duobus aliis. *Heinſ.*

484. *Dirige vatis opus.*] *Iter* Thuan. *navis iter* Junian. & unus Mediceus. ut alibi noſter. ſic libri primi initio,

Excipe pacato, Cæſar Germanice, vultu
Hoc opus; & timide dirige navis iter.

Remed. Am.

Rectaque cum ſociis me duce navis eat.

&,

Naviget hinc aliâ jam mihi linter aqua.

ſed quid moramur in re protrita? pro *redimite capillos* ſuperiori verſu Mazar. Zulich. pri. Farneſ. & opt. Patav. *diſtincte.* neque aliter Scholiaſtes Statii Theb. VII. *Idem.*

485. *Arſerat obſequio.*] Hæc breviter tota fabula. Ferunt, uſtâ Jovis operâ Semele, Dionyſium ex incenſo fere utero à Mercurio ſublatum; infantulum ſtatim Ino excepit, & nutriit: id cum graviter Jovis conjux tuliſſet, quod natum ex pellice educandum accepiſſet, fecit, ut Athamas, vir Inus, furore percitus Learchum filium occideret: tum uxor, arrepto Melicertâ, ob Athamantis timorem, in mare proximum ſe cum filio projecit. Hinc poſt varios caſus in Latium adducta, ibi à Nicoſtratâ, Euandri parente, comiter accipitur; & una cum filio ab incolis Arcadibus in Deorum numerum referuntur, mutato nomine Inus in Matutam, Melicertæ in Portunum. Græci dixere matrem Λευκοθέαν, filium Παλαίμονα, ſed poſt immortalitatem donatos. *Accipit Ino Te puer.*] Apollonius Argonauticon lib. 4. Bacchi nutricem facit quamdam nomine Matrin, Ariſtæi filiam: ſed aliter, & cum Naſone, Orpheus in Hymnis. *Neap.*

487. *Rapta quod pellice natum Educet.*] *Raptum* veteres magno numero. Scribe *partum quod pellice natum educet.*

partum

Educet. at ſanguis ille ſororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas, & imagine falſa:
Tuque cadis patriâ, parve Learche, manu.
Mœſta Learchêas mater tumulaverat umbras;
Et dederat miſeris omnia juſta rogis.
Hæc quoque, funeſtos ut erat laniata capillos,
Proſilit; & cunis te, Melicerta, rapit.
Eſt ſpatio contracta brevi, freta bina repellit;
Unaque pulſatur terra duabus aquis.
Huc venit inſanis natum complexa lacertis;
Et ſecum è celſo mittit in alta jugo.
Excipit illæſos Panope centumque ſorores;
Et placido lapſu per ſua regna ferunt.
Nondum Leucotheë, nondum puer ille Palæmon
Vorticibus denſi Tybridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semelæ Stimulæne vocetur;
Mæna-

partum ex pellice natum. mox pro *ſed imagine falſa*, lege *furiis & imagine falſa.* cum Urſini, Voſſ. Mazar. Zulich. pr. Ambroſ. Læti, & ſex aliis. Quidam *ſub imagine.* Scholiaſtes Statii Theb. VII. *in imagine falſus.* Heinſ.

488. *Erat ſanguis ſororis.*] Ideo educabat, quia erat filius Semeles, quæ erat ſoror Inus.

489. *Athamas.*] Vir Inus. *Agitur furiis.*] Juno induxit illi furiam: qua percitus ille, Learchum filium putans leænæ catulum, interemit. *Falſa imagine.*] Cum leænæ catulum exiſtimaret.

490. *Learche.*] Qui filius eras Athamantis & Inus.

492. *Omnia juſta.*] Perperam Canterus Novar. Lect. lib. I. cap. VIII. *omina* legit, ut monuimus Triſt. IV. Eleg. X. vſ. 80. *Heinſ.*

495. *Eſt ſpatio contracta brevi.*] *Concreta* Scholiaſtes Statii. Theb. VI. *Heinſ.* *Eſt ſpatio contracta brevi.*] Per topographiam Iſthmum Achaicum oſtendit, ubi ſe in mare præcipitem dederit Ino. *Terra contracta.*] Anguſta. *Brevi ſpacio.*] Nam ſex tantum millibus paſſuum. *Repellit bina freta.*] Duo maria, Ionium & Ægæum.

496. *Una terra.*] Unus Iſthmos. *Pulſatur.*] Alliditur. *Duabus aquis*] Mari Ægæo, & mari Ionio.

498. *Mittit in alta jugo.*] E petrâ Moluride. vide Attica Pauſaniæ. *Neap.*

501. *Nondum Leucothee.*] Per mare ergo vehitur mortalis adhuc Ino, & nondum relata in Deos, verſo primo nomine in Leucothean. *Neapol.*

502. *Vorticibus denſis Tybridis.*] Rectius legas *denſi.* Met. lib. IX.

Vorticibuſque frequens erat, atque impervius amnis.

Heinſ.

503. *Lucus erat, dubium Semele Stimelene vocetur.*] *Stimulene* vetuſtiores. & recte. contra Neapolis. *Stimula lucum* vocat Scholiaſtes Juvenalis ad Sat. II. Stimulæ quoque Deæ fit mentio apud Auguſtinum de Civitate Dei huc illud paulo poſt alludit, *Latias Saturnia Bacchas Inſtimulat* in veteri inſcriptione apud Gruterum occurrit Lucus SEMELES, ut & apud P. Sextum Rufum de Regionibus Urbis, & Livium lib.

Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.
Quærit ab his Ino, quæ gens foret. Arcadas esse
Audit; & Evandrum sceptra tenere loci.
Dissimulata Deam Latias Saturnia Bacchas
Instimulat fictis insidiosa sonis:
O nimium faciles, ô toto pectore captæ,
Non venit hæc nostris hospes amica choris.
Fraude petit; sacrique parat cognoscere ritum.
Quo possit pœnas pendere, pignus habet.
Vix bene desierat; complent ululatibus auras
Thyades effusis per sua colla comis:
Injiciuntque manus, puerumque revellere pugnant.
Quos ignorat adhuc, invocat illa Deos:
Dîque, virique loci, miseræ succurrite matri.
Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
Appulerat ripæ vaccas Oetæus Iberas.
Audit; & ad vocem concitus urget iter.
Herculis adventu, quæ vim modo ferre parabant,
Turpia fœmineæ terga dedêre fugæ.

Quid

XXXIX. cap. XII. pro *vocetur* Voss. Mazar. Zulich. tres alii *vocatur*. Puto *vocatus*: vel quod malim *dicatus* vel *dicetur*.

Lucus erat, dubium Semelæ Stimulæne dicatus, Idem.

Semele, &c.] De luco Semeles vetus memoria est in Sexto Rufo regione II. & in hoc antiquo marmore.

DIIS MANIBUS
M. CÆCILIO SP. F. SUO RUFO
SOLIARIO AB LUCO SEMELES,
&c. *Neap.*

504. *Mænades Ausonias.*] Bacchi sacerdotes Latias, quæ Orgia celebrabant.

505. *Arcadas esse audit.*] In uno Patavino, *Arcadas audit*, venusta repetitione. *Heinf.*

509. *Vestris choris.*] *Nostris* meliores. & mox *effusis in sua colla comis*, non *per sua*. minimum refert. *Idem.*

510. *Non venit amica.*] Nam venit exploratrix rerum nostrarum.

512. *Habet pignus.*] Filium.

515. *Puerumque avellere pugnant.*] *Revellere* iidem. *Heinf.*

516. *Illa.*] Ino. *Quos ignorat.*] Nam peregrina nondum cognoverat deos Italos.

517. *Dîque virique loci.*] *Dîque Deæque* Mazarinianus. quod prætulerim omnino. Virgilius Georgicis,

Dîque deæque omnes, studium quibus arva tueri.

Propertius lib. III. Eleg. X.

Dîque deæque omnes, quibus est tutela per agros.

sed nihil necesse. Met. lib. II.

Inde Deos, hominesque voco, nec contigit ullum
Vox mea mortalem.

Heinf.

518. *Ferit saxa Aventini.*] Vox ipsa inclamantis exaudita est ex Aventino, ubi erat Hercules, Eo enim tempore illuc appulerat, ex Hispania rediens.

523. *Ma-*

Quid petis hinc, (cognorat enim) matertera Bacchi?
An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim præsentia nati
Continet: & furiis in scelus isse pudet.
Rumor (ut est velox) agitatis pervolat alis:
Estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris, & longam deposuisse famem.
Libâ suâ properata manu Tegeêa sacerdos
Traditur in subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba juvant festis Matralibus illam.
Rustica sedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, ô vates venientia fata resigna,
Qua licet: hospitiis hoc, precor, adde meis.
Parva mora est: cœlum vates ac numina sumit;
Fitque sui toto pectore plena Dei.
Vix illam subito posses cognoscere; tanto
Sanctior, & tanto, quam modo, major erat.

Læta

523. *Matertera Bacchi.*] Verba sunt Herculis. O Ino soror Semeles, matris Bacchi.

524. *Te quoque vexat? ait.*] Belle: nam uterque patiuntur Junonis flagellum. *Neapol.*

527. *Rumor ut est velox.*] Divulgatum est nomen Inus per Latium, & suscepta ea hospitio à Carmenti, quæ vaticinata est eos, hoc est, Inum & filium, in deos referendos, futuraque numina ponti: alteram quoque *Leucotheam* à Grajis, à nostris *Matutam* nuncupandam: alterum præfuturum portubus, & à nostris *Portunum*, à Græcis *Palæmona* nominandum. *Pervolat alis agitatis.*] Quam celerrime transfertur. *Pervolat alis.*] Malim *provolat.* ut supra *Provolat in medium.* Sequenti versu male turbant libri veteres. Sensus est, Nomen tuum, ô Ino, frequens est in ore omnium. mox *Carmenta* pro *Carmentis* Læti codex. *Heins.*

531. *Sacerdos Tegeæa.*] Carmentis à Tegæa oppido Arcadiæ. *Liba properata sua manu.*] Quæ celeriter ipsa suis manibus fecit.

532. *Dicitur & subito.*] *Insubito* meliores. & *illam* pro *illa* sequenti versu mutatâ distinctione. lapsus hic est Neapolis, qui aliter scribendum contendit. Ursini exemplar & alii nonnulli *gratior ante* pro *arte.* Heins.

533. *Nunc quoque.*] Hoc etiam tempore. *Illam festis Matralibus.*] Cum Matralia celebrantur; offeruntur enim liba, quorum offerendorum mos ab his libis, quæ Carmentis obtulit, originem habuit. *P.*

534. *Fuit gratior arte.*] Nam gratiora illa liba properata, quam si parasset illis dapes splendidas, & summo artificio conditas.

535. *Resigna nunc.*] Aperias tu mihi. *Nunc.*] Cum ederim.

536. *Qua licet.*] *Qua libet* Voss. & tres alii. unus *Qua libet.* Forte *Quamlibet.* de quo ad Epistolam VI. vs. 140. *Heins.*

542. *Huic*

Læta canam: gaude defuncta laboribus, Ino,
  Dixit; & huic populo dextera semper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
  In vestris aliud sumite nomen aquis.
Leucotheë Grajis, Matuta vocabere nostris.
  In portus nato jus erit omne tuo.
Quem nos Portunum, sua lingua Palæmona dicet
  Ite, precor, nostris æquus uterque locis.
Annuerant: promissa fides: posuêre labores.
  Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea est.
Cur vetet ancillas accedere, quæritis? odit.
  Principiumque odii, si sinat ipsa, canam.
Una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
  Sæde sub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illâ
  Comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
  Hoc est cur odio sit tibi serva manus.
Non tamen hanc pro stirpe suâ pia mater adoret.

Ipsa

542. *Huc populo prospera semper ades.*] *Dextera* quatuor veteres. quod magis arridet. sic ad Janum libro primo, *Dexter ades ducibus. in vestris aquis* non *nostris* meliores. *Idem.*

545. *Leucotheë Grajis.*] A Græcis appellabere *Leucothea*, ab albicante mari: ut *Matuta*, â matutino tempore. *Nostris.*] Latini appellabant te *Matutam*, & præeris matutino tempori: nam *matutinus* à Matuta dicitur. *P.*

546. *Jus erit omne tuo.*] Vide Festum Pompejum in *claudere.*

547. *Quem nos Portumnum.*] *Portunum* veterrimi libri tam hic quam apud Virgilium, aliosque. *Heins.*

549. *Annuerat: promissa fides.*] *Annuerant* tres libri. unus Patav. *promissa fide.* Puto *Annuerunt promissa fide* vel *.Adfuerat promissa fides.* sic *fides pollicita* lib. III.

Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem. Met. XI.

Pollicitamque fidem tangendo singula tentas. Idem.

Posuere labores.] Juxta responsum *defuncta laboribus.*

551. *Cur vetet ancillas.*] Repelluntur à templo Matutæ, ancillæ omnes, præter unam quam alapis cædunt, & impellunt.

552. *Si sinat illa.*] *Ipsa* meliores. & mox pro *Cadmêa* codex Læti *Cadmei.* & sic à manu prima fuisse videtur in Mazariniani libro. tres alii *Cadmeia.* quomodo *Cadmeis Agave* Virgilio in Culice. *Heins.*

553. *O Cadmea.*] O Ino Cadmi filia. *Una tuarum.*] Antiphera una ex ancillis tuis.

559. *Pia mater adoret.*] Nam ipsa parum fortunata parens, felicior matertera. vidit id etiam Plutarchus in libello τῶν Κεφαλαίων: ubi habes, in matris Matutæ sacris liba tosta offerri solita, ancillas ab ejus templo repulsas; pro

quibus

Ipsa parum felix visa fuisse parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi.
 Utilior Baccho quàm fuit ipsa suis.
Hanc tibi, Quo properas, memorant dixisse, Rutuli?
 Luce meâ Marso Consul ab hoste cades.
Exitus accessit verbis: flumenque Telonum
 Purpureo mistis sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide cæsus eâdem
 Didius hostiles ingeminavit opes.

Lux

quibus matronæ eo festo precabantur. *Neap.*

560. *Ipsa parum fælix parens.*] Cum alterum extinctum à patre vidisset, cum altero se præcipitem dedit.

562. *Ipsa suu.*] *Illa* plerique meliores. & pro *illi* versu superiori, Ursini, Læti & duo alii, *inquam.* prim. Ambros. & Junian. *inquit.* Videtur aliquid latere. *Heins.*

563. *Hanc tibi quo properas.*] Fabulosum est quod auctor hic dicit, P. Rutilium consulem admonitum fuisse à matre Matuta, ne properaret in Marsos: sed ingeniose à Poëta fictum est, ut Rutilii interitus aptius Matralibus jungeretur. *Ant. Memorant dixisse, Rutili?*] Eodem die festo matris Matutæ anno Urbis DCLXIII. P. Rutilius Lupus in bello Marsico occisus. Florus falso scribit, L. Cæsarem, non Rutilium in eâ pugnâ occubuisse.

564. *Marso consul ab hoste cades.*] Miror cur potius Marso, non Lucano, non Venusino dixerit: cum, præter Marsos, Malini, Vistini, Maruceni, Picentes, Ferentani, Hirpini, Pompejani, Venusini, Japiges, Lucani, Samnites, & aliæ propinquæ gentes contra urbem Romam consurrexerint. *Neapol.*

565. *Accessit verbis.*] Nam ut illa prædixerat, ille eo die interiit. *Et flumen, &c.*] Litis amnis: ad Lirim enim pugnatum est, cum consul periit. *Paul. Flumenque Tolon.*] Sic scriptus hic amnis apud Orosii quædam & Freculfi exemplaria, ubi de hac clade: in aliis, *Teloni.* Neap. *Flumenque Theloni Purpureum.*] *Toleni* Zulich Ursin. & cæteri plerique vetustiores alii *Toloni.* Voss. & duo alii *Telonum.* unus *Telonum.* apud Appianum, Orosium, Paulum Diaconum, & Freculfum etiam variatur in hoc nomine. *Purpureo* etiam alter Bononiensis, ut scribendum putem, *flumenque Tolenum Purpureo mistu sanguine fluxit aquis.* Est autem hic amnis tam Tolenus quam Tolenius dictus. *flumen Tolenum.* ut apud Horatium, *Testis Metaurum flumen.* & *flumen Rhenum* alibi. *Heins.*

567. *Cæsus eadem Pallantide.*] Interemptus eodem die. *Pallantide.*] Dixit propter Auroram, quæ dicta est Pallantis filia. *P. Proximus annus erat.*] Id est DCLXIV. Timeo immanem prochronismum. *Neapol.*

568. *Didius.*] Non hic sese expedit Neapolis. & merito. is videatur Vossii & Mazarini codex *Vidius.* in altero Ambrosiano pro diversa lectione *Tullius.* Erfortanus *Dilius.* Forte *Julius* legendum. ut L. Julium Cæsarem innuat, qui A. V. C. DCLXIII. cum Rutilio consul fuit. hunc enim Florus lib. III. cap. XVIII. bello Marsico in prælio vulneratum & post mortuum scribit. Quanquam lapsum fuisse Florum plerique contendunt, qui pro Rutilio Cæsarem supponat. Amplius cogitandum. *Heins. Didius hostiles.*] De Tito Didio mentio crebra in bello Marsico. Fuit unus ex Prætoribus L. Sexto Cæsari annexis. vide Appianum libro primo: suspicor loqui Nasonem de stra-

Lux eadem, Fortuna, tua eſt, auctorque, locuſque.
  Sed ſuperinjectis quis latet æde togis?
Servius eſt: hoc conſtat enim. ſed cauſſa latendi
  Diſcrepat; & dubium me quoque mentis habet.
Dum Dea furtivos timide profitetur amores;
  Cæleſtemque homini concubuiſſe pudet;
(Arſit enim magno correpta cupidine Regis,
  Cæcaque in hoc uno non fuit illa viro)
Nocte domum parvâ ſolita eſt intrare feneſtrâ:
  Unde Feneſtellæ nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos:
  Oraque ſunt multâ regia tecta togâ.
An magis eſt verum, poſt Tullî funera plebem
  Confuſam placidi morte fuiſſe ducis?
Nec modus ullus erat: creſcebat imagine luctus;
  Donec eam poſitis occuluêre togis.

Tertia

ge, quam Didius accepit à Sertorio juxta Bætim in Hiſpania, cujus meminit Plutarchus. Sed hæc fuit anno DLXXIII. totoque decennio, ni fallor, decipitur Ovidius. *Neap.*

569. *Lux eadem.* (Quæ Matralium) *Fortuna, tua eſt.*] Non illius cognomento Sejæ, ut blaterat Fanenſis; ſed Virilis. cujus auctor etiam Servius Tullius. Vide Dionyſium lib. 4. In hac erat ſimulacrum ligneum iſtius Principis, ſed velato togâ capite: hoc quam ob cauſam, multis diſſerit. *Neap.* *Lux eadem Fortuna.*] Eodem die Matraliorum: hoc eſt, decimo die menſis Junii, eſt feſtum Fortunæ, cui delubrum eodem in loco idem Servius dedicavit. ubi erat ejus ſimulacrum, ſed pannis velatum. Huic rei triplicem affert Poëta rationem. *Et locus.*] Idem: nam boario ædes conſecrata. vel quod habeat ſacellum junctum.

570. *Quis latet iſte togis.*] *Quid iſte* quatuor libri. codex Læti & pri. Bonon. *quis latet æde.* quod & Neapolis eſt ſecutus. *Heinſius.*

575. *Arſit enim magna.*] Sic vulgo creditum. *Neap.*

576. *Non fuit cæca.*] Effingitur enim, cæca Fortuna, quia merentes deprimit, immerentes extollit: in Tullio non fuit cæca, quia ſemper illi proſpera affulſit.

578. *Feneſtella porta.*] Hæc vera lectio, quicquid libri veteres obloquuntur, in quorum nonnullis *feneſtralis*, vel *feneſtrata.* Plutarchus περὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης, φενέστελλαν πύλην vocat. Idem in Quæſtionibus Romanis Problem. XXXV. πύλην φαινέστραν. mendoſe, ut puto. *Heinſ.* *Porta tenet nomine feneſtella.*] Porta appellatur feneſtra. An quia Servius rex ſecundiſſima fortuna uſus, cum Fortuna rem habuiſſe creditus eſt, cum per feneſtram ad eum penetraret. *P. Unde Feneſtella.*] De hac lege quæ ſcribit idem fuſius ἐν Αἰτίοις, & judicium præſtantiſſimi viri Onuphrii Panvinij in Urbe Româ. *Neapol.*

579. *Nunc pudet.*] Fortuna facti. *Vultus amatos.*] Vultus Tullii quem amavit.

584. *Donec eum poſitis occuluere togis.*] *Eam poſitis* meliores. imaginem ſcilicet. ſic infra,

Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli.

quidam

Tertia caussa mihi spatio majore canenda est:
  Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, conjugio sceleris mercede peracto,
  His solita est dictis exstimulare virum:
Quid juvat esse pares, te nostræ cæde sororis
  Meque tui fratris, si pia vita placet?
Vivere debuerant & vir meus & tua conjux,
  Si nullum ausuri majus eramus opus.
Et caput & regnum facio dotale parentis.
  Si vir es, i, dictas exige dotis opes.

Regia

quidam *compositis.* mendose. *evolvere* Vossianus pro diversa lectione. Libens legam,

Donec eam appositis involvere togis.

de quo ad Epist. VII. vs. 100. & Ep. IX. vs. 86. *Heins.*

586. *Nos tamen adductos intus agemus equos.*] Itidem Amor. l. 3. Eleg. 2. vs. 12.

Nunc stringam metas interiore rota.

ubi invenies annotata nostra. Silius lib. 16.

At queis interior cura, & prudentia Circi.

Et noster de Arte. lib. 2. vs. 426.

Interior curru meta terenda meo est.

Currus ergo interior breviore orbe convertitur.

587. *Conjugio parato.*] Imo *peracto.* quod libri castigatiores agnoscunt. *H.*

589. *Quid juvat esse pares.*] Verba ipsius Tulliæ ad Tarquinium: quod prodest, si in patrando scelere pares sumus. *Cæde nostræ sororis.*] Quia sororem meam tibi nuptam veneno confecisti. *Et me cæde tui fratris.*] Quia veneno ego fratrem tuum & virum meum peremi.

590. *Pia vita placet.*] *Vota placent* alii. prima editio & duo scripti, *pia jura.* quod arridet. Met. VIII.

Mens ubi materna est, ubi sunt pia jura parentum?

sic & ibi recte pro *vota* libri meliores. *Heinsius.*

593. *Regnum factum est dotale.*] *Facito* Ursini & quinque alii. opt. Patav. *fatio.* pri. Ambros. *facis est.* Mazar. Zulich. multique alii, *facio.* quod placet. unus *facias.* alius *faciam.* Puto,

Sit caput, ut regnum, faxo dotale parentis.

vel,

Stet capite, ut regno, pactum dotale, parentis.

vel,

En caput, ut regnum, facio dotale.

ut apud Horat.

——*propria hæc mihi munera faxis.*

Idem.

594. *Indictas exige dotis opes.*] Lege, *i, dictas exige dotis opes.* & sic codex Strozzæ. Terentius Heaut. Act. V. sc. V. *cur non accersi jubes filiam, & quod dixti dotis, firmas?* Martialis lib. XII.

Præluxere faces, velarunt flammea vultum,
Nec tua defuerunt verba, Thalasse, tibi.
Dos etiam dicta est.

Cicero pro Flacco, *Quæcunque sine hoc auctore est dicta dos, nulla est.* sic & *doti dicere* passim apud Jurisconsultos. Servius ad vs. 31. lib. 1. Georg. *Servit.* *Quia quandocunque in manum convenerat, omnia pretinus, quæ doti dicebantur, marito serviebant.* sic & ibi scribendum. Val. Flaccus lib. VI.

——*en cujus thalamis Æetia virgo*
Dicta manet.

dicere pro polliceri & addicere. Cornelius Nepos vita Eumenis, *Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta; nam tum in hostium erat potestate.*

vide

Regia res ſcelus eſt. ſocero cape regna necato:
Et noſtras patrio ſanguine tinge manus.
Talibus inſtinctus ſolio privatus in alto
Sederat. attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, hinc cædes: infirmaque vincitur ætas.
Sceptra gener ſocero rapta Superbus habet.
Ipſe ſub Eſquiliis, ubi erat ſua regia, cæſus
Concidit in dura ſanguinolentus humo.
Filia carpento patrios initura penates,
Ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut adſpexit, lacrymis auriga profuſis
Reſti-

vide plura apud Nonium in *Dicere.* ubi *dicta dos* etiam ex Varrone Myſteriis & Afranio Fratriis notatur. Poſſet & legi *en dictas.* ſimile mendum expunximus Epiſtola XIV. vſ. 126. ubi pro *inſuper adde*, reponendum, *i*, *ſuperadde.* apud Maronem pro *Tyrrhenas*, *i*, *ſterne acies*, multi ex veterrimis libris, *inſterne.* l. IV. Faſt. ſupra, cum in membranis præſtantiſſimis eſſet,

Dic ter, & in vivo perlue rore manus,

i, *perlue* reſinximus. Martialis lib. X. Epigr. XX.

Si tibi mens eadem, ſi noſtri mutua cura eſt,
I quecunque loci: Roma duobus erit.

ſic iſta autumo eſſe conſtituenda. ſi paria mecum, inquit, facis amando, quocunque demum iveris, ubicunque fixeris pedem, Romanos nobis ipſis præſentes præſtabimus. hoc eſt, mutuæ conſuetudinis voluptas nihil votorum ſummæ abeſſe aut ultra à nobis deſiderari patietur. Vulgati libri *In quocunque loco.* ſatis frigide. *Idem.*

595. *Regia res ſcelus eſt.*] Dictum impium: & fere par vulgato illi Atrei ad L. Annæum Senecam in Thyeſte Actu II.

—— Sanctitas, pietas, fides,
Privata bona ſunt, qua juvat Reges eant.

Regia res ſcelus eſt.] *nulla ſancta ſocietas, nec fides regni eſt.* Cicero ex Enn. lib. I. Officior.

Εἴπερ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδ☉ περὶ
Κάλλιϛον ἀδικεῖν, τ' ἄλλα δ' εὐσε-
βεῖν χρεών.

Eurip. in Phœniſ. Sed chorus reſpondet.

Οὐκ εὖ λέγειν χρὴ μὴ 'πὶ τοῖς ἔργοις καλοῖς.

Hinc Cicer. 3. Offic. *Ipſe autem ſocer in ore ſemper Græcos verſus Eurip. habebat, quos dicam, ut potero, incondite fortaſſe, ſed tamen ut res poſſit intelligi:* NAM SI VIOLANDUM EST JUS, REGNANDI GRATIA VIOLANDUM EST, ALIIS REBUS PIETATEM COLAS. Et deinde ſubjungit: *Capitalis Eteocles, vel potius Euripides, qui id unum, quod ſceleratiſſimum fuerat, exceperit.* Illa dominandi lubido vocatur φιλαρχία Halicarnaſſeo lib. I. de Romulo & Remo. *ſua* enim *retinere privatæ domus, alienis certare regiam laudem eſſe.* Tacit. annal. 15.

598. *Ad arma ruit.*] *In arma* Zulich. Urſini, Voſſii, multique alii. quod placeret, niſi τὸ *in* ſuperiori verſu præceſſiſſet. Vide Notas Epiſt. III. vſ. 136. *Heinſ.*

599. *Hinc cruor & cædes.*] *Hinc cædes* Voſſ. Arondel. & quinque alii. ut Faſt. II.

Hinc tonat, hinc miſſis abrumpitur ignibus æther. Idem.

609. *Certa*

Restitit. hunc tali corripit illa sono:
Vadis? an spectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.
Certa fides facti: dictus Sceleratus ab illâ
Vicus, & æternâ res ea pressa notâ.
Post tamen hoc ausa est templum monumenta parentis
Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquar.
Signum erat in solio residens sub imagine Tullî:
Dicitur hoc oculis opposuisse manum.
Et vox audita est, Vultus abscondite nostros,
Ne natæ videant ora nefanda meæ.
Veste datâ tegitur: vetat hanc Fortuna moveri:
Et sic è templo est ipsa locuta suo:
Ore revelato quâ primum luce patebit
Servius, hæc positi prima pudoris erit.
Parcite, matronæ, vetitas attingere vestes;
Sollemni satis est voce movere preces:
Sitque caput semper Romano tectus amictu,
Qui Rex in nostra septimus Urbe fuit.
Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipse tulit.
Namque pater Tullî Vulcanus, Ocresia mater

Præ-

609. *Certa fides facti.*] In plerisque *facti est.* alter Putean. *factis.* deinde *Post tamen hoc* non *hac* meliores. *Idem.* *Sceleratus ab illa Vicus.*] Vide Varronem lib. 4. de L. L. Dionysius lib. 4. ipsum vicum Κύπριον (seu rectius Ὄλβιον , licet idem sit : ita tamen lego , ut sequar veteres editiones) ait nominatum. *Neapol.*

612. *Acta loquor.*] *Loquar.* Ursin. Arond. multique alii. prim. Ambros. & Læti. *acta canam:* lib. v.

Facta canam , sed erunt qui me finxisse loquantur. Heins.

613. *Erat signum residens in solio.*] Erat simulacrum quod sedere in regio solio videbatur.

620. *Erit prima positi pudoris.*] Nam quoad velata erit imago , semper vos pudebit tanti sceleris, quod sustinuistis regum optimum trucidari. Sinite ergo tectam esse imaginem , ne , cum velamine ejus, pudorem quoque vestrum deponatis.

622. *Solennes preces.*] *Solenni voce* meliores. *Heinsius.*

624. *Qui rex in nostra.*] Atqui septimus rex Romanorum Tarquinius fuit Superbus. Sed Ovid. hoc loco T. Tatium regibus connumerat, quem Romulus in societatem regni recepit.

625. *Signo tamen ille perpercit.*] In ipso incendio non exarsit Tulli effigies: non marmorea, sed lignea, ut mireris. Vide Dionysium lib. 5. *Neap.*

627. *Pater Tulli Vulcanus.*] Narratur

hæc

Præſignis facie Corniculana fuit.
Hanc ſecum Tanaquil, ſacris de more paratis,
  Juſſit in ornatum fundere vina focum.
Hîc inter cineres obſcœni forma virilis
  Aut fuit, aut viſa eſt: ſed fuit illa magis.
Juſſa foco captiva fovet. conceptus ab illâ
  Servius à cælo ſemina gentis habet.
Signa dedit genitor, tum cum caput igne coruſco
  Contigit, inque comâ flammeus arſit apex.
Te quoque magnificâ, Concordia, dedicat æde
  Livia, quam caro præſtitit illa viro.
Diſce tamen, veniens ætas, ubi Livia nunc eſt

Por-

hæc etiam fabella ab Hiſtoricis: ſed olim plebeis animis credita ex ſucceſſu in illis flammis. Hujus verus pater fuit princeps quidam vir in Corniculi expugnatione occiſus. *Neap.* *Ocriſia mater.*] Libri veteres *Creſia*, vel *Creſſia.* Scribe *Ocreſia.* Ὀκρησίαν vocat Plutarchus. Tabula ænea Lugduni, quæ orationem Claudii Imp. continet de civitate Gallis dandâ, SERVIUS. TULLIUS. SI. NOSTROS. SEQUIMUR. CAPTIVA. NATUS. OCRESIA. Ὀκρισίαν vocat ſemper Halicarnaſſæus. In vulgatis Arnobii exemplaribus lib. v. *Ocriſia eſt.* apud Feſtum in voce *Nothum* *Ocliſia* perperam dicitur. *Heinſ.*

628. *Præſignis facie.*] *Præſigni faciem* Mazar. & Zulich. Lege *Præſignis faciem.* familiaris Naſonis Græciſmus. lib. XII. Metamorph. ex veteri codice,

Cinctaque adeſt virgo matrum nuruumque caterva
Præſignis faciem. Idem.

Ocriſia Corniculana.] Ex Corniculo Latinorum oppido.

629. *Tanaquil.*] Regina Tarquinii Priſci conjunx. *Sacris de more peractis.*] Rectius *paratis* alter Bonon. & unus Farneſ. quomodo enim peracta ſacra, ſi vinum foco poſt affunderetur. unus Moreti, *ſacris litatis.* ut apud Virgil.

——ſacriſque litatis
Indulge hoſpitio.

Met. XIV.

——ſacriſque ex more litatis
Littora adit nondum nutricis habentia nomen.

lib. XIII.

——fibris de more litatis
Regia tecta petunt.

ſic & ibi veteres nonnulli. *Heinſ.*

632. *Aut viſa eſt.*] Aut ita apparuit.

633. *Juſſa foco captiva ſedet.*] *Fovet* duo Farneſiani & unus meus. quod arridet. *fovet*, nempe membrum iſtud virile. *Heinſ.*

639. *Inque comis flammeus arſit apex.*] *Inque comâ* meliores. *hæſit apex* pro diverſâ lectione Sarravianus. Plurimi veterum *exit apex.* perperam. *Idem.* *Flammeus hæſit apex.*] Res nota: quod & finxit Maro Mantuanus in Aſcanio. *Neapol.*

637. *Te quoque magnifica.*] Eodem IV. Idus Junias templum Concordiæ Virilis dedicatum à Liviâ prope ejuſdem nominis porticum, in martyrema, ſuſpicor, Concordiæ maritalis: nam ſubdit:

——Quam caro præſtitit illa viro.

Auguſtum enim ſibi devinxit hac arte. *Neapol.*

639. *Ubi Livia nunc eſt Porticus.*] Hanc περίπατον vocavit Strabo lib. 5. quam ſcriptores Græci fere omnes στοὰν. Sane credibile, in eâ ſtatuas adaptatas toto pæne orbe ſelectas: quin antiquiſſimas tabu-

Porticus, immensæ tecta fuisse domus.
Urbis opus domus una fuit: spatiumque tenebat,
Quo brevius muris oppida multa tenent.
Hæc æquata solo est, nullo sub crimine regni,
Sed quia luxuriâ visa nocere suâ.
Sustinuit tantas operum subvertere moles
Totque suas hæres perdere Cæsar opes.
Sic agitur censura, & sic exempla parantur;
Cum vindex, alios quod monet, ipse facit.

Nulla

tabulas habuerit, non addubito. Hic fere fuit proprius harum porticuum ornatus: Athenis fuit celebris illa, quæ prius dicta Πεισιανάκτειος; postea, à varietate picturarum parietibus incrustatâ, ἡ Ποικίλη. *Neap.*

640. *Immensæ tecta fuisse domus.*] Noster hîc agit de superbâ illa domo Vedii Pollionis, quam defunctus Augusto legavit, ut testatur Dio Cassius lib. 54. Dedicata hæc Liviana anno Urbis DCCLXIV. Vide Dionem lib. LVI. *Neap.* *Tecta fuere domus.*] *Fuisse* meliores. & paulo ante *primo viro* non *caro* Ursini codex & unus Patavinus. *sacro* Erfurtanus. alius *claro.* Heinsius.

641. *Urbis opus domus una fuit.*] Ex Virgil. 5. *Ingentemque Gyas ingenti mole Chimaeram, —— Urbis opus.*

643. *Æquata solo.*] Καθαιρεθεῖσα. Halicarn. l. 3. de Alba. Καὶ τὸ τεῖχος ἤρειπον ἐκ θεμελίων. Idem, lib. 9. Κατασκάψας τὸ τεῖχος. Idem. 3. de Latinor. urbe. Lucan. 1.

—— in planum effundere muros.

Ὥστ' οὐδ' ἴχνος γε τειχέων εἶναι σαφές.
Eurip. Helen.

Sub nullo crimine regni.] Non quod autor crimine affectati regni damnaretur, quemadmodum domus M. Manlii Capitolini.

646. *Totque suas heres.*] De Augusto hæc legimus in Suetonio c. 56. Quoties ei aliquid relictum ex ignoti testamento, capere quidquam non sustinuisse: at legata, vel partes hereditatum à quibuscumque parentibus relicta sibi, aut statim liberis eorum concessisse; aut, si pupillari ætate essent, die virilis togæ vel nuptiarum cum incremento restituere consuevisse. O magnum Principem! *Neap.*

647. *Sic agitur censura.*] Censor ergo per id tempus Augustus, quo domum Pollianum solo æquavit. Supputemus. Mors & legatum Vedii incidit in annum DCCXXXIX. M. Livio Drusio & L. Calpurnio Pisone Coss. Augusto post reditum Syriæ qui fuit anno DCCXXXV. Præfectura morum cum Censoriâ potestate (notum, illum æque Censoris nomen ac Dictaturam refugisse) ad quinquennium decreta. Videatur & Suetonius lib. 2. cap. XXVII. *Neap.*

648. *Cum judex.*] *Vindex* Voss. prim. Farnes. Maz. Zulich. & nonnulli alii. bene. sic de eodem Augusto, Trist. V. Eleg. XI. ex vestigiis veterum membranarum,

Eripuit cum me vindicis ira tibi.

lib. III. Eleg. VI.

Fortunamque meam metuens, non vindicis iram.

lib. II. Eleg. IX.

Quicquid id est, habui moderatam vindicis iram.

lib. III. Eleg. III.

Non gravior merito vindicis ira fuit.

Pont. I. Eleg. VII.

Judicium nobis igitur cum vindicis adsit.

Heins.

649. *Nulla*

Nulla nota est veniente die, quam ducere possis.
Idibus invicto sunt data templa Jovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
Nunc ades ô cœptis, flava Minerva, meis.
Cur vagus incedit totâ tibicen in Urbe?
Quid sibi personæ, quid stola longa, volunt?

Sic

649. *Nulla nota est veniente die, quam dicere possis.*] *Ducere* Vossian. & decem alii libri veteres. Legendum puto, *quam ducere possim.* sic apud Horatium, *qua notam duxit niveus videri.* Propertius l. I. Eleg. V.

Et timor informem ducet in ore notam.

Tibull. lib. I. Eleg. VI.

—— & mensa ducat in orbe notam.

Noster Trist. II.

Et tacitam mensa ducat in orbe notam.

Claudianus bello Getico,

—— excepti telis immane relatu
Prodigium miramque notam duxere futuri.

noster Epistola Acontii,

—— venisse volubile malum,
Verba ferens ductu insidiosa notis.

ita scribendum, cum *doctis notis* illic legatur. *discere* Thuaneus. *dicere possim* in Zulichemiano & Mazariniano. *Idem. Nulla nota est veniente die.*] Die subsequenti. hoc est, tertio idus Junias, nullus est in Fastis festorum titulus.

650. *Invicto sunt data templa Jovi.*] Adeo rara memoria, imo nulla hujus templi apud patres nostros; ut credam, *invictum* pro epitheto hic positum, non pro cognomine: sub quo ædes revera sacrata. Fit igitur hic mentio de templo aut Jovis Sponsoris, aut Latialis. sed hoc divinare est.

651. *Et jam Quinquatrus.*] De majoribus diximus in Martio sub finem: de minusculis Varro lib. 5. de L. L. Festus Pompejus: *Minusculæ Quinquatrus appellabantur Idus Juniæ; quod is dies festus erat tibicinum qui Minervam colebant. Narrare minores.*] Ita in Panathenæis apud Athenienses lego majora & minora. *P.*

652. *Nunc ades.*] Malim *Huc.* Heinsius.

654. *Quid persona, quid toga longa.*] Quare personati eunt, & muliebri ornatu cum longis vestibus? *Paul. Quid toga longa volunt;*] Hac lectione quid melius potest esse aut certius? Stola quidem erat vestis matronalis. Sed & toga etiam antiquitus vestis feminea. imo *longam* addidit, ut has matronales adsignificaret: nam virilis haud erant trans crura prodigæ; muliebres ad talos usque demissæ. *Neap. Quid toga longa volunt?*] *Stola* Zulich. Mazarinian. opt. Patav. Vossian duo Farnesiani probe: quomodo scribendum Pigius quoque viderat in Annalibus. distincta tamen, ut opinor. Nam Herodotus lib. IV. apud Sauromatas notat stolam viris mulieribusque communem fuisse. certe apud Romanos solis mulieribus erat in usu. Quare Plutarchus Problematis Romanis in hac historia ἐσθῆτας γυναικείας pro stolis dixit. & Val. Maximus lib. II. cap. V. *varia veste velatas* describit. Plutarchus ibidem, ἐτύγχανον δὲ οἱ πολλοὶ διὰ τὴν παννυχίδα καὶ τὸν πότον ἐν ἐσθῆσιν ἀνθιναῖς καὶ γυναικείαις ὄντες. Frustra quoque Neapolis negat *stola* pro *toga* in antiquis libris reperiri. Stola igitur vestis tam virorum, quam mulierum apud quasdam nationes, sed & tibicinum aut citharœdorum. Ælianus. l. III. cap. XLIII. ποικίλης ἱστορίας, de citharœdo à Sybaritis occiso, φοβηθεὶς ὁ κιθαρῳδὸς σὺν αὐτῇ στολῇ κατέφυγεν εἰς τὸν τῆς Ἥρας βωμόν. Halicarnassæus lib. II. Ῥωμαίων δὲ τῶν αὐθιγενῶν οὔτε μητραγυρτῶν τις, οὔτε καταυλούμενος πορεύεται διὰ τῆς πόλεως, ποικίλην ἐνδεδυκὼς στολὴν οὔτε ὀργιάζων τὴν θεὸν τοῖς φρυγίοις ὀργιασμοῖς. Vide Nonium in *Stola.* Heins.

656. Possem

Sic ego : ſic poſitâ Tritonia cuſpide dixit.
Pace velim doctæ verba referre Deæ.
Temporibus veterum tibicinis uſus avorum
Magnus, & in magno ſemper honore fuit.
Cantabat ſanis, cantabat tibia ludis :
Cantabat mœſtis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor : tempuſque ſecutum,
Quod ſubito Grajæ frangeret artis opus.
Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent,
Artifices ſolos juſſerat eſſe decem.
Exſilio mutant Urbem, Tiburque recedunt :
Exſilium quodam tempore Tibur erat :
Quæritur in ſcenâ cava tibia; quæritur aris :
Ducit ſupremos nænia nulla choros.

Ser-

656. *Poſſem utinam doctæ verba referre deæ.*] *Pactæ deæ* plurimi veterum. Probe Vaticanus unus *Pace velim doctæ verba referre Deæ.* Met. VII.

—— liceat mihi vera referre
Pace Deæ.

ſic Triſt. v. Eleg. XII.

Pace novem veſtra liceat dixiſſe ſorores.

ita frequenter præſtantiſſimi ſcriptores. *Idem.*

661. *Tempuſque ſecutum.*] Fuit annus urbis CCCCXLI. M. Valerio & P. Decio Coſſ. Per id tempus collegium tibicinum prohibitum à Cenſoribus Appio Claudio & C. Plautio in æde Jovis veſci. Sed haud hæc prima cauſa urbici diſceſſus; alia præceſſerat, quæ ſequitur. *Neapol.*

662. *Grata frangeret artis opes.*] *Graja* optimus Patav. prim. Farneſ. Mazàt. Arond. aliique nonnulli. & recte. quod ex ſtolæ uſu præter morem Romanum liquet. de quo ſupra *artis opus* etiam Urſini, optimus Patavinus & quatuor alii. ſic lib. I.

Ipſe mea movi callidus artis opus.

ubi male *opem* ſubſtituunt libri quidam. *Heinſius.*

963. *Adde quod Ædilis.*] Huic ſcilicet honori ſublato, eundem Appium Claudium eâ tempeſtate quâ Ædilitatem agebat (exercuit hanc anno CDXI. cum P. Cornelio Arvinâ) tibicines damnoſo quodam edicto irritaſſe, quo ſumptus funebres coarctavit, & in duodecim tabulas præſcriptum reduxit : ſtatuitque, ne quis plures quam decem ex iis in exequiis adhiberet. Pighius inter hoc & ſuperius diſtichum multa deſiderari cenſet : fallitur: quid enim hæc ſignificant, *Dulcis erat mercede labor?* ac ſi diceret, Præmium antiquitus, levaſſe laborem. quod præmium? niſi jus veſcendi in æde Jovis, quod poſtea illis ereptum. *Pompa qui funeris irent.*] *Pompam* vetertimus Urſini & Strozzæ codex. venuſte. ſic *exequias ire.* de quo dixi Amor. lib. II. Eleg. VI.

664. *Artifices ſolos.*] Ii pariter & Græcis τεχνῖται : commune nomen muſicis, thymelicis & hiſtrionibus. *N.*

665. *Exſilio mutant urbem.*] Sed αὐτομάτως. Valerius : *Tibur irati ſe contulerunt.*

668. *Nulla toros.*] *Choros* multi veterum. *Heinſ.*

Servierat quidam quantolibet ordine dignus
　Tibure : ſed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille ſuo; turbamque canoram
　Convocat. ad feſtas convenit illa dapes.
Nox erat; & vinis oculique animique natabant :
　Cum præcompoſito nuntius ore venit.
Atque ita, Quid ceſſas convivia ſolvere? dixit:
　Auctor vindictæ jam venit, ecce, tuæ.
Nec mora; convivæ valido titubantia vino
　Membra movent : dubii ſtantque labantque pedes.
At dominus, Diſcedite, ait. plauſtroque morantes
　Suſtulit. in plauſtro ſirpea lata fuit.
Alliciunt ſomnos tempus motuſque merumque;
Pota-

671. *Et convocat turbam canoram.*] Invitat tibicines ad cœnam.

673. *Vinis oculique animique natabant.*] —— *Senſus deperditus omnis.* Propert. 1. Eleg. 3. πίνειν ἀκηδέστως. Smyr. lib. 2. ἀμφὶ δ' ἄρ' ὀφθαλμοὶ στρεφεδίνεον. βαρύθοντο δὲ οἱ φρένες. Hinc οἶνος πανδαμάτωρ. Odyſſ. 9. vſ. 373.

674. *Ore præcompoſito.*] Verbis fictis.

675. *Quid ceſſas convivas ſolvere.*] *Convivia* cum Urſini, Mazar. Zulich. Læti, opt. Patav. quinque aliis. *Heinſ.*

676. *Auctor vindictæ nam venit ille ſuæ.*] *Jam venit ecce tuæ* meliores. vel *nam venit.* ſic Rem. Amor.

Publicus aſſertor dominis oppreſſa levabo
　Pectora. vindictæ quiſque favete ſuæ.

vidit ita legendum eſſe quoque Pigius, & paulo ante *Servierat.* qua in re aſſentientes habet vetuſtos codices. Cæterum paulo aliter hanc hiſtoriam narrant Livius libro IX. cap. XXX. Val. Maximus lib. II. cap. V. & Plutarchus in Problematis Romanis. *Idem.* *Auctor vindictæ, &c.*] Inſtrumentum hîc pro libertate. Βενδίκτα ἢ ῥάβδος, inquiunt Græci Juriſconſulti; quâ ſupra ſervi caput impoſitâ, à Prætore manumittebatur. *N.*

680. *In plauſtro ſcirpea lata fuit.*] *Sirpea lata* habent tres antiqui. duo *ſirpea nata.* multi *ſcirpea nata.* Thuani *natta.* Gryphianæ editionis margo *ſcirpea larva.* Scaliger & Muretus *matta* conjiciunt. ut Læti codex & unus Vatic. Salmaſius ad Hiſtoriam Auguſtam & illum ſecutus Neapolis *ſirpea lata.* ut *ſirpea* ſit ſubſtantivum. quod neſcio an alibi occurrat. Certe vox *mattæ* non eſt in uſu Latinis niſi ſcriptoribus poſteriorum temporum. Plutarchus ἁμάξας δέῤῥεσι κύκλῳ περικαταλυπτλυμένας vocat, qui in omnibus fere hujus hiſtoriæ cum Naſone conſentit. quare fuit cum *Scortea* legendum putarem. *Heinſ.* *Sirpea lata fuit.*] Sirpare veteribus, pro colligare, Græcis πλέκειν. Ergo, *ſirpea* colligatum τὸ πλέγμα. Tegiticula igitur quædam è vimine contexta circa plauſtrum erat (hoc ſupra Plutarchus facit pellibus circumquaque contectum) ſudibus munita, ut expanderetur, ne aliquid decideret. *Capſum* Latinis. Iſidorus : *Capſum, carruca undique contexta.* Neap.

581. *Et motus.*] Plauſtri illa agitatio. *Et merum.*] Quod efficacius eſt ad incutiendum ſoporem.

682. *Tur-*

Potaque se Tibur turba redire putat.
Jamque per Esquilias Romanam intraverat urbem;
Et mane in medio plaustra fuêre Foro.
Plautius, ut possent specie numeroque Senatum
Fallere, personis imperat ora tegi.
Admisceetque alios: &, ut hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis vestibus ire jubet.
Sic reduces bene posse tegi: ne forte notentur
Contra collegæ jussa redîsse sui.

682. *Turba redire putat.*] *Putant* unus liber. *Heins.*

683. *Per Esquilias.*] Per portam Exquilinam, quam Tyburtinam quoque vocant: Hoc tempore vocatur porta sancti Laurentii.

684. *Et mane.*] Cum illucesceret. *Plaustra fuere in medio foro Romano.*] Et Livius, *Nec prius sensere, quam plaustris in foro relictis, plenos crapula eos lux oppressit.*

685. *Callidus ut posset specie numeroque Senatum Fallere.*] Ita libri scripti, quos videre mihi contigit, constanter. Editiones nonnullæ *Claudius.* quomodo manu recentiori erat scriptum in Ursini libro, & in codice Pomponii Læti pro diversa lectione. Mazarin. *Calidus.* libri veteres Neapolis *Cautius.* quare is Pigio assentitur lib. 1. Annal. corrigenti *Plautius.* A. V. C. CDXIII. de lectione *Cautius*, Neapolis non sua sed Pigii fide usus est. cujus emendationem amplector. Idem *possent* pro *posset* reponit, & pro *Senatum*, *Sanatum.* feliciter. vide Festum in *Sanates.* Ursini tamen codex, ptim. Med. & quatuor alii *Senatus.* Mazar. Zulich. opt. Patav. prim. Farnes. Arondel. *Paratus.* Pigii emendationem rejicit Vossius Grammatici operis. l. II. c. XVII. quod *Sanates* tanquam *sanatæ mentis* Festo dicantur. atque ita prima repugnet syllaba. sed quid si nugatus sit Festus? certo τὸ *Senatum* ferri non potest. quanquam enim Livius, Val. Maximus ac Plutarchus in nonnullis à se invicem hic dissentiant, in eo tamen conveniunt, quod tibicines repetitos à Tiburtibus per Senatum Romanum asseverent. ut opus non fuerit Senatum falli. *Heinsius.* *Claudius ut posset.*] Variant & scripti, & cusi: Pighio adsentior, qui scribit, *Plautius ut posset.* Hic collega fuit Appii Claudii, ut diximus: quem verisimile operam dedisse, ut tibicines levatis gravaminibus in integrum restituerentur; non Appium Claudium, qui tibicines non semel offenderat, quidpiam illis indulsisse. *Neapol.*

688. *Esse jubet.*] *Ire* Gryphius & duo veteres. recte. & mox *redisse* pro *redire* meliores. nisi quod codex Ursini *venire.* Heins.

690. *Contra jussa sui collega.*] Suorum collegarum: si qui erant, qui Tybure remansissent. Quoniam ita constituerant, non redire, nisi restituto priore honore, & jure epulandi: sed ita personati non videbantur fefellisse collegas. Senatus tamen omnia restituit. *Paul.* *Contra collegæ.*] Appii Claudii. *Jussa redisse sui.*] Hoc placuit Plautio, ne populus haud unanimi amborum consensu in urbem restitutos animadverteret: non quod uni eorum psephismata collegæ rescindere potestas ademta. Passim videmus, ut Censorum alter è Senatu aliquem ejiciat, retineat alter: tribu alter moveat, vetet alter. exemplum in Livio lib. 40. sub finem; Hinc quorumdam Censorum concordia pro re singulari

Res placuit : cultuque novo libet Idibus uti;
  Et canere ad veteres verba jocosa modos.
Hæc ubi perdocuit, Supereſt mihi diſcere, dixi,
  Cur ſit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, agit tali mea nomine feſta :
  Eſtque ſub inventis hæc quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
  Ut daret effeci tibia longa ſonos.
Vox placuit : liquidis faciem referentibus undis
  Vidi virgineas intumuiſſe genas.
Ars mihi non tanti eſt; valeas, mea tibia, dixit.
  Excipit abjectam ceſpite ripa ſuo.
Inventam Satyrus primum miratur : at uſum
  Neſcit, & inflatam ſentit habere ſonum.

Et

notata ab Hiſtoricis. *Neap.* *Res placuit.*] Et tibicinibus & ſenatui. *Et idibus.*] Et Juniis ſcilicet. *Licet uti novo cultu.*] Ornatu. Datum enim eſt, ut triduum quotannis ornati, cum cantu, atque ea quæ tunc erat ſolennis licentia, per urbem vagarentur.

691. *Licet Idibus uti.*] Malo *libet* cum Hamburgenſi. vel *juvat* cum Oxon. & uno Vatic. *Heinſ.*

695. *Habet tali mea nomine feſta.*] *Agit* meliores. quidam *ait.* proxime verum. Met. xɪ.

—— *feſtum genialiter egit*
Per bis quinque dies.

Idem.

697. *Buxo terebrato.*] Perforato. *Per rara.*] Pauca enim erant in antiqua tibia. Immo volunt tria tantum fuiſſe, à tribus in cantu & ſono vocibus, gravi, acuta, & flexa; poſtea plura facta ſunt.

700. *Vidi & virgineas.*] Delent meliores Tò *&*. Heinſ.

701. *Ars mihi non tanti eſt valeas mea tibia dixit.*] Voſſ. & duo alii cum Naugeriano *valeas ars optima, dixi.* & tum legam, *Ars mihi non tanti es.* pri. Bonon. *cava tibia.* Idem. *Valeas mea tibia, dixi.*] Nil aliud hic *valeas* quam Græcum ἔῤῥ. *Neapol.*

702. *Excipit abjectam.*] *Ejectam* Putean. & Douſæ excerpta. hoc eſt, aqua ejectam. lib. ɪɪ. de Campo Martio,

Qui tamen ejectâ ſi forte tenebitur undâ.

mox *at uſum* non *&* Læti codex. probe. *Heinſ.*

703. *Satyrus.*] Satyrum appellat Marſyam regem, qui geminam tibiam adinvenit, & fluvius eſt ejuſdem nominis in Mæandrum cadens. *Paul.*

740. *Afflatam ſentit habere ſonum.*] *Inflatam* rectius Mazar. Zulich. Arond. Læti, & ſex alii. nonnulli *efflatum* vel *efflatam* fruſtra. lib. ɪv. *furioſaque tibia flatur.* & *inflexo Berecynthia tibia cornu Flabit.* lib. xɪ. Met. *inflato Berecynthia tibia cornu.* Emenda Propertium lib. ɪɪɪ. Eleg. ɪɪɪ.

Nec tibi ſit rauco prætoria claſſica cornu
Flare, nec Aonium cingere Marte nemus.

ubi perperam *Flere* nunc circumfertur. quod & Janum Douzam video deprehendiſſe. *Heinſ.* *Afflatam ſenſit habere ſonum.*]

Et modo dimittit digitis, modo concipit auras:
  Jamque inter Nymphas arte superbus erat.
Provocat & Phœbum. Phœbo superante pependit:
  Cæsa recesserunt à cute membra suâ.
Sum tamen inventrix auctorque ego carminis hujus.
  Hoc est cur nostros ars colat ista dies.
TErtia lux veniat, quâ tu Dodoni Thyene,
  Stabis Agenorei fronte videnda bovis.
Hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ,
  Tybri, per Etruscas in mare mittis aquas.
SI qua fides ventis; Zephyro date carbasa, nautæ:
  Cras veniet vestris ille secundus aquis.
AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
  Et cinget geminos stella serena polos;
Tollet humo validos proles Hyriêa lacertos:
  Continua Delphin nocte videndus erit.

Sci-

sonum.] Inde doctior, geminas tibias inflavit. Primus fistulam πολυκάλαμον, sive σύριγγα, invenisse dicitur; capistrum etiam, quo tibicines os sibi substringebant. de quo Scholiastes Aristophanis, & alii. *Neapol.*

705. *Et modo dimittit digitos.*] *Digitis* Naugerii Mazar. Zulich. Ursini, Arond. opt. Patav. & sex alii. vere. *Heins. Modo concipit auras.*] Totam hanc artem mire expressit elegans Cyprianus in libello de Spectaculis. *Neap.*

707. *Provocat & Phœbum.*] Provocavit Marsya Apollinem in certamen cantus, cum in Nisam urbem ad Dionysium venisset cum Cybele.

708. *Cæsa recesserunt à cute.*] Pependit illa Celænis. Herodotus de hac l. 7. *Paul.*

710. *Ars colit.*] *Colat* meliores. sequenti versu pro *nox* legit *lux* Bersmannus, atque ita Mazar. à manu prima, & plurimi alii. pro *veniet* Naugerii codex *venit.* Lege, *Tertia lux veniat.* sic passim noster in his libris loquitur. *Heins.*

711. *Tertia nox veniet.*] Erit tertia, si includas Idulim. nec alia mens Nasonis: nam Hyadum ortum conjicit in diem, quâ stercus ex æde Vestæ defertur in Tiberim. id solemniter actum à veteribus XVII. Kalendas Julias. *Thyene* una Hyadum: cujus mentione indicat earum ἐπιτολήν. *N. Dodona Thyene.*] *Dodoni* meliores. & mox *Agenorei bovis* pro *Agenorea.* Respicit enim taurum, à quo Europa rapta est. *Heins.*

712. *Fronte bovis Agenorei.*] In fronte Tauri, qui cœlo figuratus est, de quo diximus superius. Et de Hyadibus superiore libro: quæ cum sint in fronte Tauri, secunda die Maji matutinæ surgebant. Nunc vero tempestivius surgunt, & media nocte apparent. Fuere ipsæ numero septem, & *nympha Dodonides* appellatæ. Ultima earum Thyene est.

717. *At pater Heliadum.*] Eâdem luce cum Sole Orion simul emergit: nec est cur ambigas, an agat de ortu cosmico. *N. Pater Heliadum.*] Phœbus: hoc est ipse Sol. Nam *Heliades* dictæ Solis filiæ.

719. *Tollet humo.*] Elevabit à tellure. *Proles Hyrea.*] Orion Hyrei filius. *Vali-*

des

Scilicet hic olim Volſcos Æquoſque fugatos
Viderat in campis, Algida terra, tuis.
Unde ſuburbano clarus, Tuberte, triumpho,
Vectus es in niveis, Poſtume, victor equis.
JAm ſex, & totidem luces de menſe ſuperſunt :
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri ſigna rubeſcunt :
Cœpit Aventinâ Pallas in arce coli.
JAm tua, Laomedon, oritur nurus : ortaque noctem
Pellit, & è pratis uda pruina fugit.
Reddita, quiſquis is eſt, Summano templa feruntur,
Tum, cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.
HAnc quoque cum patris Galatea receperit undis,
Plenaque ſecuræ terra quietis erit;
Surgit humo juvenis telis afflatus avitis;

Et

dos lacertos.] Καρ]ερὸν dixit virum Aratus. *N. Proles Hyrea.*] *Hyriſea* Urſini & opt. Petav. *Hyrtea* Zulich. *Hyrſea* Mazar. Lege *Hyriea.* dixi lib. v. vſ. 499. *Heinſ.*

721. *Volſcos Æquoſque fugatos.*] Eodem xv. anno Urbis CCCXXII. A. Poſtumus Tubertus inſignem victoriam adeptus in Algido ex expugnatis uno tempore Æquorum Volſcorumque caſtris. Adi Livium. *Neap.*

723. *Tiburte triumpho.*] *Tuburte* Læti codex. tertius Mediceus & Polit. *Tuberte.* quod verum eſt. pro *Poſtume* veteres plerique *poſtmodo.* Heinſ.

724. *Vectus es in niveis.*] Meminit & triumphi Diodorus Siculus libro 12.

725. *Jam ſex & totidem luces de menſe ſuperſunt, &c.*] Decima octava etiam die Junii ſol relictis Geminis, ingreditur Cancrum, & in Aventino dedicata eſt ædes Palladi à ſenatu. *Jam ſex & totidem.*] 13. Kalendas Sol tranſit in Cancrum. *Neap. Superſunt.*] Malim *ſuperſint.* Heinſ.

729. *Jam, ô Laomedon, oritur tua nurus.*] Aurora conjux tui filii Tithoni. *P. Jam tua Laomedon.*] 12. Kalendas erat Summani ſacrum : eodem die in fragmento veteris Kalendarii, in quo tantum pars Maji & Junii his literis, CC. SUMMANO AD CIRC. MAX. Nigra pecus inferis immolabatur. *Neap.*

730. *Cana pruina fugit.*] Arond. multique alii ex antiquis *ima* vel *una.* Sed recte Urſini, Voſſii, & ſex alii, *uda.* quamquam vulgatam lectionem non damno. duo *orta.* totidem *vana.* Heinſ.

731. *Summano quiſquis is eſt.*] Quicunque deus ſit Summanus. Huic deo Romani nocturna fulmina aſſignant, cum diurna Jovi attribuant. Ea ratione volunt aliqui Summanum eſſe Plutonem dictum, quaſi ſummum manium. *Paul.*

732. *Pyrrhe timendus eras.*] Anno ſecundo belli Tarentini. Sed cultus antiquior, & à Tatio Rege, ut volunt priſci Annales apud M. Varronem. *N.*

733. *Hunc quoque.*] Imo *Hanc*, id eſt, Auroram cum Voſſ. Sarrav. & quatuor aliis. *Heinſ. Cum Galatea.*] Nympha maris, filia Nerei & Doridis. Sed pro ipſo mari in hoc loco. *Hanc quoque cum patriis.*] Eodem 12. nocte ineunte oritur Ο'φιοῦχος. *Neap.*

737. *Ne-*

Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phædræ, nota eſt injuria Theſei:
Devovit natum credulus ille ſuum.
[Non impune pius juvenis Trœcena petebat.
Dividit obſtantes pectore taurus aquas.]
Solliciti terrentur equi; fruſtraque retenti
Per ſcopulos dominum duraque ſaxa trahunt.
Exciderat curru, loriſque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
Reddideratque animam, multum indignante Dianâ.
Nulla, Coronides, cauſa doloris, ait.
Namque pio juveni vitam ſine vulnere reddam;
Et cedent arti triſtia fata meæ.
Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius:
[Tunc, cum obſervatas augur deſcendit in herbas;
Uſus & auxilio eſt anguis ab angue dato.]
Pectora ter tetigit, ter verba ſalubria dixit:
Depoſitum terrâ ſuſtulit ille caput.
Lucus eum, nemoriſque tui, Dictynna, receſſus

Ce-

737. *Notus amor Phædræ.*] Hoc μυθολόγημα nihil moror. Vide Hyginum lib. 11. Poët. Aſtron. *Neapol.*

738. *Ille credulus.*] Theſeus, qui dictis uxoris fidem adhibuit.

739. *Non impune pius.*] Hoc diſtichon agnoſcit Urſini codex cum duobus melioris notæ Patavinis. Idque Naugerius ex ſuo in poſtremam editionem admittere non dubitavit. Cave tamen credas Naſonis eſſe. *Heinſ.*

745. *Multum indignante Diana.*]

Ἐγὼ γὰρ αὐτῆς ἄλλον ἐξ ἐμῆς χερὸς,
Ὃς ἂν μάλιστα φίλτατος κυρῇ βροτῶν,
Τόξοις ἀφύκτοις τοῖς δὲ τιμωρήσομαι.

Ipſa loquitur in Hippol. Eurip. ℣ſ. 1420.

746. *Coronides.*] Æſculapius Apollinis & Coronidis nymphæ filius.

750. *Glauci manibus illa prius.*] Hunc etiam vult vitæ redditum ab Æſculapio: quod factum à Polydio ſcribit Apollodorus. quem omnino vide lib. 3. Bibliotheces ſub initium. *Neapol.*

751. *Tunc cum obſervatas.*] Nullum commodum ſenſum elicueris ex hoc diſticho. Quare certus ſum, id quoque ſpuriæ eſſe notæ. *Heinſ.*

752. *Uſus & auxilio.*] Cum Æſculapius de Glauco ad vitam revocando mente agitans, in ſeceſſu quodam ſerpentem baculo percuſſum interfeciſſet, alter herbam ore ferens accurrit, & mortui caput ea contigit: quo facto, ambo inde incolumes receſſerunt. *Ant.*

755. *Nemoriſque ſui Dictynna receſſu.*] Vel *tui* Sarrav. Scribe,

Lucus eum nemoriſque tui, Dictynna, receſſus
Celat.

Celat: Aricino Virbius ille lacu.
At Pluto Clothoque dolent, hæc fila reneri,
Hic fieri regni jura minora sui.
Jupiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, qui nimiæ moverat artis opem.
Phœbe, querebaris. Deus est. placare parenti.
Propter te, fieri quod vetat, ipse facit.

NOn ego te, quamvis properabis vincere, Cæsar,
Si vetet auspicium, signa movere velim.

Sint

nam in Zulichemiano *recessus*. Heins.

Dictynna recessu.] De hoc cognomento Dianæ adi Diodorum Siculum Βιβλιοθήκης lib. 5. quæ Βριτόμαρτις dicta. *N.*

756. *Ille est Virbius.*] Misso enim priore nomine, *Virbius* est appellatus.

757. *At Lachesis Clothoque dolent sua fila teneri,*
Et fieri regni jura minora sui.

pro *Lachesi* in uno Farnes. Regio, meo, est *Limenus*. Putean. *Limens*. aliis *Limenens*, Erfurtanus *Climenes*. in Mazar. Zulich. pri. Farnes. aliisque nonnullis crassa vetus lectio. etiam in Vossiano, ubi relicta ad marginem priscæ lectionis interpretatio ridicula, *Limines sive Liminus Deus dicitur esse liminis*. deinde meliores omnes, *hæc fila teneri*, *Hic fieri regni*. Latet haud dubie mendum. Scribe,

At Clymenus Clothoque dolent; hæc fila reneri.
Hic fieri regni jura minora sui

Posset & *Clymenos* legi. singula videamus. Cur Pluto Clymenus dicatur, caussam dat Auctor Etymologici, Κλύμενος ὄνομα κύριον ἥρωος. παρὰ τὸ κλύω τὸ δοξάζω, ἐστὶ καὶ ἐπίθετον ᾅδου. τουτέστιν ὁ πάντα καλῶν πρὸς ἑαυτὸν, ἢ ὁ ὑπὲρ πάντων ἀκουόμενος. in Anthologia Græcorum Epigrammatum libro tertio; capite εἰς ὄρνις, Epigrammate Anytes,

Οὐκ ἔτι λιγυρά σε καθ' ἁφνειὸν ἀκιδος οἶκον
Ἄκρα μελιζομέναν ὄψεται ἥλιος.
Ἤδη γὰρ λειμῶνας ἐπὶ Κλυμένου πεπότηται,
Καὶ δροσερὰ χρυσέας ἄνθεα περσεφόνας.

& eodem libro, capite εἰς ποιήτας Antipatri epigrammate εἰς Ὀρφέα.

Ὃς καὶ ἀμειλίκτοιο βαρὺ Κλυμένοιο νόημα
Καὶ τὸν ἀκήλητον θυμὸν ἔθελξε λύρῃ.

Clymenus igitur Pluto. quod paucis hactenus fuisse notum opinor. quapropter & recte additur, dolere illum, *regni sui jura fieri minora*. cum Clotho doleat *reneri sua fila*. nam *reneri* legendum esse vidit ad Herodis Attici inscriptionem Salmasius. Adi Notas nostras Epicedio in mortem Drusi. vs. 444. *Heins.*

760. *Noverat artis opem.*] *Moverat* Zulich. opt. Patav. Læti, & tres alii. bene. nisi *foverat ope* mavis. nam tres scripti *voverat*. superiori versu *exemplo verius* Ursin. pri. Patav. & Mazar. *ex templo* Zulich. *Idem.*

762. *Propter te fieri, quod vetat, ille facit.*] *Flecti* Mazar. *fleri* Sartav. & multi alii. quidam *quod facit ipse vetat*. duo *facis*, Idem.

763. *Non ergo te, quamvis.*] IX. Calendas occubuit ad lacum Thrasimenum C. Flaminius Consul clade insigni: ob spreta auspicia putarunt illi cæci; ideo hæc Cæsari modo commendat, *Neapol*,

764. *Si vetat,*] *Vetet* meliores, & *sint testes* pro *sunt*. Heins.

769. Po-

Sint tibi Flaminius Thrasymenaque litora testes;
Per volucres æquos multa monere Deos.
Tempora si veteris quæris temeraria damni;
Quartus ab extremo mense bis ille dies.
POstera lux melior. superat Masinissa Syphacem;
Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.
TEmpora labuntur, tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt fræno non remorante dies.
Quam cito venerunt Fortunæ Fortis honores!
Post septem luces Junius actus erit.
Ite, Deam læti Fortem celebrate, Quirites:
In Tiberis ripâ munera Regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymbâ.
Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatæ juvenum convivia lintres;
Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia, qui posuit, de plebe fuisse
Fertur, & ex humili sceptra tulisse loco.
Convenit & servis: servâ quia Tullius ortus
Constituit dubiæ templa propinqua Deæ.
ECce suburbanâ rediens male sobrius æde
Ad stellas aliquis talia verba jacit.
Zona latet tua nunc, & cras fortasse latebit:

De-

769. *Postera lux melior.*] VIII. Kalendas Syphax ille â Scipione Africano secundo prælio dirutus; tertio victus & captus à C. Lælio & Massinissâ Rege: nec multo post, Cyrta regni caput, Sophonisba uxor, & regia familia anno Urbis DL. *Neap.*

770. *Hasdrubal ipse suis.*] Id fuit antea, anno Urbis DXLVI. C. Claudio Nerone & M. Livio Salinatore Coss. *Neap.*

773. *Fortunæ Fortis honores.*] Nam sunt eodem VIII. Kalendas Julias. De hac celebritate M. Varro lib. V. de L. L. *Neapol.*

776. *In Tiberis ripa.*] *Secundum Tiberim*, ait Varro; nimirum ultra flumen; nam Fortis Fortunæ templum situm in Transtiberinâ regione; vel ex eo patet, quod Naso subdit vel ponte vel naviculâ illud adeundum. *Neap.*

779. *Vos lintres.*] Naviculæ coronatæ. *Ferte convivia juvenum.*] Juvenes simul epulantes.

783. *Serva quia Tullius ortus.*] Ex captiva Ocrisiâ Ocriculanâ. *Neapol.*

787. *Zona tua latet.*] Non videtur eo tempore zona Orionis. *Zona latet tua nunc.*] Eodem VIII. Kalendas, subdit

& VII.

Dehinc erit, Orion, adſpicienda mihi.
At ſi non eſſet potus; dixiſſet eâdem
Venturum tempus ſolſtitiale die.
LUcifero ſubeunte Lares delubra tulerunt,
Hîc ubi fit doctâ multa corona manu.
Tempus idem Stator ædis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.
TOt reſtant de menſe dies, quot nomina Parcis,
Cum data ſunt trabeæ templa, Quirine, tuæ.
TEmpus Iüleis cras eſt natale Kalendis:
Pierides, cœptis addite ſumma meis.
Dicite Pïerides, quis vos adjunxerit iſti,

Cui

& VII. etiam latete: VI. ergo heliace oritur. *Neapol.*

790. *Tempus ſolſtitiale.*] Solſtitium æſtivum: quod Poëta oſtendit ſexto cal. Quintiles, Columella octavo calend. *P. Tempus ſolſtitiale die.*] Non VIII. Kalendas, & eodem die feſto Fortis Fortunæ. nam manifeſto ſolſtitium eodem die Naſo facit, quo exortum Orionis, ut Aëtius, & alii.

791. *Lucifero ſubeunte.*] V. Kalendas dicata Larum, & Jovis cognomento Statoris ædes. *Neap. Lares tulerunt delubra.*] Fuêre illis templa conſecrata. De his diximus in ſecundo libro, & in quinto. Sed quinto calend. Quintil. dedicata ſunt illis templa in ea parte urbis, ubi erant Corolariæ.

792. *Ubi fit multa corona.*] Ubi ſunt coronarum artifices, præſertim Philyra, & Glycera.

793. *Tempus idem Statoris erit, quod Romulus olim.*] *Statoris habet* Zulich. at quatuor alii *Stator ædis habet.* Lege ex Urſini libro, & uno Patav.

Tempus idem Stator ædis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.

& ſic in ora Sarraviani pro diverſa lectione. ut jam monuit in Obſervationibus doctiſſimus Gronovius. qui videndus lib. IV. cap. XV. *Heinſ. Erit Statoris.*] Nam erit feſtum Jovis Statoris. Cujus templum Romulus voto dedicavit, bello Sabino, cum Romana acies inclinaſſet.

794. *Ante ora jugi Palatini.*] Nam inter Palatium & Capitolium conſtitutum eſt templum.

795. *Natale Kalendis.*] *Camœnis* Scaliger. *Heinſius.*

796. *Templa, Quirine, tua.*] Loquitur de antiquo illo templo, quod ſtatim Romulo poſuerunt in colle Quirinali, poſt relata Julii Proculi: illud poſtea ſex ſupra ſeptuaginta columnis ornavit Cæſar Octavianus, iterumque dedicavit. Vide Dionem lib. 54. *Neapol.*

797. *Tempus natale Juleis.*] Die craſtini erunt calendæ Juliæ. Sed *natale tempus, Iuleis* dixit, quod hoc menſe natus eſt Julius Cæſar, ex ſacra Julæa domo. Et cum prius *Quintilis* diceretur, in honorem Julii Cæſaris, *Julius* appellatus eſt, quod hoc menſe, quarto die iduum Julius ipſe procreatus fuerit. *P. Cras eſt natale Kalendis.*] Relinquit vacuum diem unum: & ſumus, inquit, in ultimâ menſis luce; quâ refecta ædes Herculis Muſarum: cras erunt Kalendæ Juliæ. *Neap.*

799. *Addixerit iſti.*] *Adjunxerit* Sarravii codex & quinque aut ſex alii. Plurimi,

Cui dedit invitas victa noverca manus.
Sic ego: sic Clio, Clari monumenta Philippi
Adspicis: unde trahit Marcia casta genus.
Marcia sacrifico deductum nomen ab Anco;
In qua par facies nobilitate suâ.
Par animo quoque forma suo respondet in illâ:
Et genus, & facies, ingeniumque simul.
Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris.
Laudamus magnas hac quoque parte Deas.
Nupta fuit quondam matertera Cæsaris illi.
O decus, ô sacrâ fœmina digna domo!
Sic cecinit Clio: doctæ assensêre sorores.
Annuit Alcides, increpuitque lyram.

rimi, etiam ex melioribus, *adduxerit* Heins.

800. *Noverca victa.*] Juno, quæ victa tandem est virtute illius. *Noverca victa.*] Fessâ jubendo.

801. *Clari monumenta Philippi.*] Tacet antiquum templi auctorem, & nominat juniorem. Antiquus fuit Fulvius Nobilior. Habeas secundum: is fuit Philippus Augusti vitricus, qui jam vetustate collapsum restituit: tale nihil apud antiquos. *Neapol.*

802. *Martia.*] Lege *Marcia* & hic & alibi. idque cum Ursini libro & duobus aliis. *Heins. Marcia casta.*] Hæc filia fuit Martii Philippi, quam Cato Uticensis post divortium Attiliæ, puellam admodum uxorem duxit. *Paul. Marcia casta genus.*] Hæc illa eadem, quæ summe dilexit nostri conjugem. *Neapol.*

803. *Ab Anco sacrifico.*] *Sacrifico* dixit, quoniam natus est ex filia Numæ Pompilii, qui tot sacrificia & cerimonias instituit.

804. *Nobilitate fuit.*] *Sua* meliores magno numero. & mox *respondet* pro *respondit.* recte. Nam erat etiamnum in vivis Marcia. *Heins.*

807. *Laudamus magnas deas.*] Laudare solemus Junonem, Pallada, Dianam, Venerem, & cæteras. *Tu turpe putaris.*] *Tam turpe* iidem, *forma* pro *formam* etiam concinne unus Mediceus. *Heins.*

809. *Nupta illi.*] Philippo. Ipse Martius Philippus antequam habuisset Acciam matrem Augusti uxorem, habuit sororem matris Cæsaris.

812. *Increpuitque lyra.*] *Lyram* Ursini, Sarravii, & tres alii. Ep. Briseidis,

Threiciam digitis increpuisse lyram.

quem versum repetit Amor. l. II. El. XI. In Ibide,

Terque cruentatas increpuere manus.

Trist. I. Eleg. III.

Increpuit quantis viribus unda latus.

increpat sonitum tuba apud Virgil. Æn. IX. Propertius libro III.

Increpat absumtum nec sua mater Ityn.

Calpurnius Ecloga V.

At simul arguta nemus increpuere cicadæ.

sic & *concrepare* supra lib. V.

Rursus aquam tangit, Temesaaque concrepat æra.

Atque hactenus, quæ ad Fastos Nasonianos observavi. Cæterum in Ursini veterrimo codice & literis Longobardicis sive Saxonicis, quas vocant, exarato, tum etiam in duobus Patavinis melioribus, uno præterea Vaticano, ac Sfortianæ bibliothecæ codice, quem obiter Romæ inspexi, subjungebantur versus hi quatuor,

Si novus à Jani sacris numerabitur annus
Quin-

Quintilis falso nomine dictus erit.
Si facis; ut fuerant, primas à Marte Kalendas,
Tempora constabunt ordine ducta suo.

Vaticanus hoc initium libri septimi constituebat. at amicissimus Gronovius noster monuit me inspectam sibi fuisse in Norico vetustam Nasonis editionem, cui Celtes Protacius, qui primus post renatas literas poësin in Germania instauravit, manu sua adscripsisset, reliquos sex Fastorum libros servari apud Presbyterum in pago prope Ulmam, principiumque septimi libri in illo codice tale exaratum fuisse,

Tu quoque mutati causas & nomina mensis
A te qui sequitur, maxime Cæsar, habes.

Sed ut dicam ingenue, quod res est, opinor Celtem Protacium non tam decepisse, quam fuisse ab aliis, qui visum sibi atque inspectum hunc codicem affirmarent, deceptum. Nam Lactantius in Divinis Institutionibus aliique veterum cum locos complures ex Fastis Nasonianis proferant in medium, ex libris tamen deperditis nihil prorsus producunt: ut certum sit, reliquam Fastorum partem jam ante multa sæcula intereidisse. *Heinsius.*

FINIS FASTORUM.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER I.

ARGUMENTUM.

Per Prosopopœiam exul & infælix Poëta librum suum admonet, ut è Scythia ad urbem profecturus, eo habitu accedat, quo exules utuntur. Mandatque, quid velit responderi sciscitantibus, quid ipse agat. Simulque docet; quomodo se excuset, si forte carmina hæc minora videbuntur ejus ingenio. Postremo jubet, ut Palatium evitet, unde fulmen emissum in se fuisse commemorat.

ELEGIA I.

Arve, (nec invideo) sine me, Liber, ibis in Urbem:
(Hei mihi!) quo domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus; qualem decet exsulis esse.
Infelix, habitum temporis hujus habe.
Nec te purpureo velent vaccinia fuco:

HOrum librorum exemplaria etsi præsto fuere non pauca, nullum tamen inter illa, quod multum senii aut vetustatis præ se ferret, præter Vaticanum unum & Hamburgense. cum Vaticano Politiani schedæ ut plurimum conspirant. quanquam ne illi quidem codices ad ætatem sexcentorum annorum adsurgant. reliqui recentioris sunt notæ, qui suo loco designabuntur. eos inter Combii codex Venetus & unus Palatinus palmam facile ferunt. *Heins.*

1. *Parve liber.*] Vel solam hanc elegiam, vel certe totum opus de Tristibus, aut (quod magis placet Ciofano, Pontano & aliis) primum librum intellige.

3. *Quam decet exulis esse.*] Exules enim in squalore erant.

5. *Nec te purpureo.*] Nec purpureo amictu induatis. *Vaccinia.*] Vaccinia violas esse purpurei coloris, Servius scribit. Plinius vero scribit fruticem esse in Gallia purpureum, idoneum ad tingendum. *Purpureo succo.*] *Fuco* Polit. Hamburg. Vatic. & alii octo aut novem ex castigatioribus. recte. ut ad Claudianum jam monui lib. *1.* in Rufinum ℣s. 208. absonum enim prorsus istum *velare succo*. Sequenti hexametro *charta notentur* pro *notetur* venuste Rottendorphianus liber. in uno Mediceo pro diversa lectione *ligetur.* Forte pro *linatur*. quale mendum quoque sustulimus è lib. III. Artis Amator. ℣s. 232. ubi plura de *linendi* verbo notamus. Horatius Arte poëtica,

> —— *speramus carmina fingi*
> *Posse linenda cedro, & levi servanda cupresso.*

illini quoque *minio* habes apud Plinium lib. XXXIII. cap. VII. *Enumerat auctores Verrius, quibus credere sit necesse, Jovis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini*

Non est conveniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
Candida nec nigrâ cornua fronte geras.
Felices ornent hæc instrumenta libellos.
Fortunæ memorem te decet esse meæ.
Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes:
Hirsutus passis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat. qui viderit illas,
De lacrymis factas sentiet esse meis.
Vade, Liber, verbisque meis loca grata saluta.
Contingam certe quo licet illa pede.

Si

illini solitam, triumphantiaque corpora. perunctum cedro libellum dixit Martialis. *Heins.*

7. *Nec titulus minio.*] Inscriptiones & tituli elegantiæ causa fiebant rubrica, hoc est, minio, aut cinnabari. Belg. *Vermillioen.* P. *Nec cedro charta notetur.*] Cedrus arbor est, quæ cariem vetustatemque non sentit. *Mer.* Succo aut oleo cedrino linebantur chartæ & diuturnitatis à carie, & odoris ergo. Plin. lib. 16. cap. 29.

8. *Candida cornua.*] *Cornua* appellat superiorem & inferiorem chartæ partem: *frontem* vero, ipsam paginam. *Mer. Candida nec nigra cornua fronte geras.*] Scribebant antiqui in altera tantum paginarum facie, perpetuo ductu, ad extremum usque folium: in quo firmitudinis gratia cylindrum seu bacillum teretem cedrinum, eburneum agglutinabant, pro modo latitudinis membranæ præcisæ, eundemque nominabant umbilicum; quod sicut umbilicus in medio ventre, sic ille libro jam circumvoluto medium esset. Hujus bacilli capita, superne & inferne eminentia, argento, auro, aut ebore ornatus causa præmuniebant; & hæc *cornua* dicebant. Postea paginas instar spiræ convolutas complicabant, indeque *volumen* nominabant, à volvendo. *Pont.* Vide & Paul. Manut. in Epist. Fam. 7. lib. 3. qui dicit, extremas partes, extra volumen eminentes, ob cornuum similitudinem, *cornua* vocari: quibus & ornamentum aliquod addi solitum. Dicit ergo Ovidius libro suo: Ne geras candida cornua, quæ indicia sunt fortunæ lætioris; sed atrata. *C.*

9. *Hæc instrumenta.*] Hæc ornamenta prædicta.

11. *Geminæ.*] Utramque chartæ planitiem intelligit, puta exteriorem, & interiorem: quæ ambæ prius pumice radebantur; tum ob elegantiam, tum ne asperitas calamum offenderet ac retardaret. Sic & Martial. lib. 2. librum suum alloquens loquitur: *Cedro nunc licet ambules perunctus, Et frontis gemino decens honore, Pictis luxurieris umbilicis, Et te purpura delicata velet, Et cocco rubeat superbus index. Fragili pumice.*] Erant autem pumices in usu poliendorum librorum gratia. laudatissimi sunt in Melo, Scyro, & Æoliis insulis. Probatio in candore, & in minimo pondere, & ut quam maxime spongiosi atque aridi sint, ac teri faciles. Unde Ovidius non immerito, *fragilem* appellavit.

12. *Sparsis comis.*] *Passis* editiones antiquæ & inter scriptos codices multi. probe. nihil frequentius occurrit apud Nasonem. Hafniensis *comas* pro diversa lectione. ut usitato Græcismo videatur reponendum,

Hirsutus passas ut videare comas.

mox etiam *sentiet* meliores. *Heins.*

13. *Liturarum.*] Macularum. Ovid. *Quascunque aspicies, lacryma fecere lituras.*

17. *Si*

Si quis, ut in populo, nostri non immemor illic,
Si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit;
Vivere me dices: salvum tamen esse negabis.
Id quoque, quod vivam, munus habere Dei.
Atque ita te cautus quærenti plura legendum,
Ne, quæ non opus est, forte loquare, dabis.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
Et peragar populi publicus ore reus.
Neu cave defendas, quamvis mordebere dictis.
Caussa patrocinio non bona pejor erit.

Inve

17. *Si quis, ut in populo nostri non immemor, illo,*
Si quis, qui, quid agam forte requiret, erit.
multi *immemor extat.* duo cum primâ editione *illi.* Scribe *illic. requirat* etiam castigatiores. pro *Si quis* posteriori versu, quæ repetitio inconcinna est, si quid video, *Civis* rectius reponatur, utcunque membranis omnibus invitis,
Si quis, ut in populo, nostri non immemor illic
Civis, qui, quid agam, forte requirat, erit.
ut *in populo.* Pont. lib. IV. Eleg. V.
Si quis, ut in populo, qui sitis & unde requiret.
& lib. Trist. II.
Per patriam qua te tuta & secura parente est,
Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram.
Pont. lib. I. Eleg. VII.
Cætera sit sospes cultorum turba tuorum,
In quibus, ut populo, pars ego parva fui.
Horatius lib. I. Sat. VI.
—— vestem famulosque sequentes,
Ut magno in populo, si quis vidisset.
Virgilius,
Ac veluti magno in populo, cum sæpe coorta est
Seditio. Heins.

20. *Dei.*] Augusti Cæsaris.

21. *Teque ita tu tacitus.*] Scripti *Atque ita tu* vel *te.* codex Barberinus præterea, qui inter meliores est, *cautus* agnoscit. de quo mox videbimus. *tacitus* enim dici vix potest, quem loquentem inducit. & eadem vox paulo post iteratur minus concinne. *Heins.* *Atque ita tu tacitus.*] Ut ordo: Atque ita tacitus quærenti plura; te legendum dabis: ne forte loquare ea, quæ non est opus loqui. Innuit autem tres de Arte amandi libros.

22. *Ne quæ non opus est forte loquare dabis.*] *Cave* veteres nostri. & plerique *quod* pro *quæ.* primæ editiones *Ne quod opus non est.* Puto,
Atque ita te cautus quærenti plura legendum,
Ne, quod non sit opus, forte loquare, dato.
Heinsius.

23. *Mea carmina.*] Meos libros amatorios. Legitur etiam: *Mea crimina:* Scripsisse amatoria, & nescio quid vidisse, duo sunt Nasonis peccata.

24. *Et peragar pluribus reus.*] Et non tantum à Cæsare, sed etiam ab omnibus condemnabor. *Agere* enim *reum*, est reum accusare; reum facere, inter reos referre. *Publicus.*] Ut qui in Rempub. commiserim.

26. *Causa patrocinio non bona major erit.*] *Pejor* sex scripti argute. & paulo ante *Neu cave defendas* scribendum pro *Tu.* quidam enim veterum *Me.* alii *Te.* Heinsius.

30. *Pane*

Invenies aliquem, qui me ſuſpiret ademtum,
  Carmina nec ſiccis perlegat iſta genis:
Et tacitus ſecum, nequis malus audiat, optet,
  Sit mea lenito Cæſare pœna minor.
Nos quoque, quiſquis erit, ne ſit miſer ille, precamur,
  Placatos miſero qui volet eſſe Deos.
Quæque volet, rata ſint; ablataque Principis ira
  Sedibus in patriis det mihi poſſe mori.
Ut perages mandata, Liber, culpabere forſan;
  Ingeniique minor laude ferêre mei.
Judicis officium eſt, ut res, ita tempora rerum
  Quærere. quæſito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta ſereno:
  Nubila ſunt ſubitis tempora noſtra malis.
Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt:
  Me mare, me venti, me fera jactat hyems.

Carmi-

30. *Pœna levis.*] *Minor* quinque veteres. ut lib. III. Eleg. VI.
Mutatoque minor ſit mea pœna loco.
Idem.

31. *Ne ſit miſer ipſe.*] *Ille* ſcripti. & *miſero* pro *miſeris* in verſu proximo. *Id.*

33. *Quæque volet; rata ſint.*] Malim *Quæ vovet, ô rata ſint.* vel *ah rata ſint.* *ablatâ ira* immerito offendit Ciofanum, ut parum Latine dictum. nam *auferre iram* elegans non minus eſt, quam *auferre jurgium* apud Plautum, & apud Virgilium *metum auferre.* Poſſet tamen & *ſublata ira* legi, vel *ſedata.* vel denique *pacata* cum *placata* ſit in nonnullis, quod ſuperiori verſu præceſſerat. mox ſcribendum *Ut perages mandata liber.* dum perages. Vulgati & ſcripti *peragas.* Heinſ. *Ablataque principis ira.*] Verecunde Poëta reditum precatur. Ciofan. legend. cenſet, *placataque.* Mer. *Quæque volet rata ſint.*] Quæque optabit ex animi ſui ſententia contingant. Alibi: *Quæ precor ut fiant.* Ciofan.

37. *Ut res.*] Rem hîc appellat negocium in cujus quæſtione quæritur locus, tempus, modus, occaſio. *Ita tempora.*] Tempus hic eſt, opportunitas. *Mer. Judicis officium.*] Digreſſio, qua ſua carmina, quæ nulla animi tranquillitate nulloque ſatis commodo loco ſcripta eſſe ait, excuſant. *Ciof.*

39. *Deducta.*] Translatio à lana, quæ in tenuitatem deducitur.

40. *Nubila ſunt ſubitis tempora noſtra malis.*] Imo *pectora.* quicquid libri veteres diſſentiunt. *nubem animi* dicet infra Eleg. III. familiaris eſt ſupinis librariis hic error. ſic infra Eleg. VIII. ỷſ. 39. hoc libro *pectora ſerena.* ubi *tempora* hactenus legebatur. *animum ſerenum* dixerat ſuperiori verſu. *Heinſ. Tempora noſtra.*] Triſtia. Sic Cicero multum ſæpe iſtoc vocabulo utitur. Dicit etiam, *Valere temporibus.* Cum nempe ex alterius incommodo ſua quis capit commoda. *In turbido enim minus perſpicuè apparet quid rerum agatur.*

42. *Me fera jactat hyems.*] Erat enim in Scythica regione Poëta, quæ magnis frigoribus vexatur. vel ut Ciofan. vult, per *hyemem*, aſperam tempeſtatem intelligit; quia credit hunc librum in itinere ſcriptum.

45. *Hæc*

Carminibus metus omnis abeſt: ego perditus enſem
  Hæſurum jugulo jam puto jamque meo.
Hæc quoque, quod facio, judex mirabitur æquus;
  Scriptaque cum veniâ qualiacunque leget.
Da mihi Mæoniden, & tot circumſpice caſus;
  Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique ſecurus famæ, Liber, ire memento;
  Nec tibi ſit lecto diſplicuiſſe pudor.
Non ita ſe nobis præbet Fortuna ſecundam,
  Ut tibi ſit ratio laudis habenda tuæ.
Donec eram ſoſpes, tituli tangebar amore;
  Quærendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc ſi non ſtudiumque, quod obfuit, odi,
  Sit ſatis. ingenio ſic fuga parta meo.
I tamen, i, pro me tu, cui licet, adſpice Romam.
  Dî facerent, poſſem nunc meus eſſe liber.
Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
  Ignotum populo poſſe venire puta.
Ut titulo careas, ipſo noſcêre colore:
  Diſſimulare velis te licet eſſe meum.
Clam tamen intrato; ne te mea carmina lædant.
  Non ſunt, ut quondam plena favoris erant.

Si

45. *Hæc quoque quæ facio.*] *Hoc quoque quod facio* vetuſtiores. Lege, *Hæc quoque quod facio.* Heinſ. *Judex mirabitur.*] Æquus rerum æſtimator meliores verſus à me non requireret; imo mirabitur, tali tempore, tam bonos, à me ſcriptos. *Pont.*

47. *Da mihi Mæonidem.*] Fac me Homero parem. *Berſman. Et tot circumſpice caſus.*] Nil mutant libri veteres. Cenſeo nihilominus ſcribendum *circumjice.* quo verbo Tullius ac Livius non ſemel utuntur. *Heinſ.*

53. *Tituli tangebar amore.*] *Honore* malim cum tribus ſcriptis. *Idem.*

54. *Quærendi nominis.*] Comparandæ famæ, ſic lib. 5. Eleg. 12. *Nominis & famæ quondam fulgore trahebar, Dum tulit antennas aura ſecunda meas.*

57. *I tamen & pro me.*] *Tu tamen i pro me* Polit. Vat. & tres alii. alter Politiani, *I nunc & pro me.* Scribe, *I tamen, i pro me.* de venuſto hoc loquendi modo vide quæ ad Remedia Amoris noto vſ. 213. ſequenti verſu probe meliores libri magno numero *poſſem nunc meus eſſe liber.* eleganter. quod & in ſuis invenerat Naugerius. Vulgati perperam *poſſes non meus eſſe.* Heinſ.

59. *Quod venias.*] *Venies* præſtiterit. *Idem.*

61. *Ipſo colore.*] Nigro & lugubri habitu, & verſibus quibus conſcriptus es. *M.*

Si quis erit, qui te, quia sis meus, esse legendum
Non putet, è gremio rejiciatque suo;
Inspice, dic, titulum. non sum præceptor Amoris.
Quas meruit, pœnas jam dedit illud opus.
Forsitan exspectes, an in alta palatia missum
Scandere te jubeam, Cæsareamque domum.
Ignoscant augusta mihi loca, Dîque locorum.
Venit in hoc illâ fulmen ab arce caput.
Esse quidem memini mitissima sedibus illis
Numina: sed timeo, qui nocuêre, Deos.
Terretur minimo pennæ stridore columba,
Unguibus, accipiter, saucia facta tuis.
Nec procul à stabulis audet secedere, si qua
Excussa est avidi dentibus agna lupi.
Vitaret cœlum Phaëthon, si viveret; & quos
Optarat stultè, tangere nollet equos.
Me quoque, quæ sensi, fateor Jovis arma timere:
Me reor infesto, cum tonat, igne peti.
Quicunque Argolicâ de classe Capharea fugit;

Sem-

65. *Quod sis meus.*] *Quia sis* meliores & recte. de quo alibi est dictum. Trist. lib. II. ex antiquis libris,

Utque tuus gaudet miles, quia vicerit hostem. Heins.

67. *Non sum præceptor amoris.*] Non tracto artem amandi, ut fratres mei tres. Et 2. de Pont. Eleg. 10. *Naso parum prudens artem dum tractat amandi, Doctrinæ pretium triste magister habet.*

69. *An in alta palatia.*] *Ut in alta* Junianus. placet. sic lib. III. Artis Amatoriæ:

Scilicet expectas, ut te in convivia ducam. Heins.

71. *Augusta.*] *Augustum* sanctum & religiosum significat. Ov. in Fast. *Sancta vocant augusta patres, augusta vocantur Templa sacerdotum rite dicata manu.* Et loca quoque religiosa, & in quibus augurato quid consecratur, *augusta* dicuntur ab auctu, vel ab avium gestu gustuve. *Dique locorum.*] Apollinem Palatinum, Dianam, Jovem opt. max. Junonem, Minervam, alios deos deasque. vel potius intellige Augustum, qui vivens divinos meruit honores.

73. *Esse quidem.*] Sic lib. 5. Eleg. 2. ad uxorem: *Quid dubitas & adire times? accede, rogaque. Cæsare nil ingens mitius orbu habet.* Tum & aliis locis ejus clementiam laudat. *Pont.*

77. *Si quæ.*] *Si qua* veteres. *secedere* etiam Thuaneus liber. duo alii *decedere.* Heins.

80. *Tangere nollet.*] *Jungere* fragmentum Boxhornianum. ut Met. II.

Jungere equos Titan velocibus imperat Horis. Idem.

81. *Arma Jovis.*] Augusti iram.

83. *Quicunque Argolica de classe Capharea fuit, &c.*] Græci quoque, qui semel tempestatem evaserunt, apud montem Capharea, semper loca illa devitant. Quibus exemplis colligit, se quoque loca, unde fulmine prostratus est, fugere

Semper ab Euboïcis vela retorquet aquis.
Et mea cymba, semel vastâ percussa procellâ,
Illum, quo læsa est, horret adire locum.
Ergo, care Liber, timidâ circumspice mente;
Et satis à media sit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile est tamen, hîc remis utaris an aurâ,
Dicere. consilium resque locusque dabunt.
Si poteris vacuo tradi; si cuncta videbis
Mitia; si vires fregerit ira suas;
Si quis erit, qui te dubitantem & adire timentem
Tradat, & ante tamen pauca loquatur; adi.

Luce

fugere statuisse. Sane Nauplius Palamedis pater, ut filii necem ulcisceretur, elevata facula signum dedit ex Caphareo Eubojæ promontorio, Græcis naufragio laborantibus: qui credentes ignes indicare portum tutissimum, inter asperrimos scopulos naufragium fecere. *Mer.*

87. *Ergo cave Liber & timida.*] Redde suos numeros Nasoni & scribe vel invitis membranis,

Ergo age, care Liber, timidâ circumspice mente.

Nusquam enim quod sciam, posteriorem τȢ *ergo* syllabam corripuit. *Ergo age*, usitata passim Nasoni formula. infinita sunt in promtu exempla. Combianus codex proxime ad verum *Ergo, care liber.* Posset & *caute liber* reponi. pro *Ut satis* idem Combianus & Boxhornii fragmentum *Non.* Forte pro *Num.* alii octo *An.* videtur *Et satis* scribendum. *Heins.*

88. *A media plebe.*] A mediocri turba.

90. *Icarias nomine fecit aquas.*] *Icariis nomina fecit aquis* scribendum cum Moreti libro. quod & Gryphianam editionem occupavit. *æquoreas aquas* septem vetustiores. unde Politianus *æquoreis nomina fecit aquis.* & sic Vossianus pro diversa lectione. sed cum in uno Vaticano *signat aquas* offenderim, id pro verâ amplecti lectione non dubito. Trist. lib. III. Eleg. IV.

Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas,
Icarus immensas nomine signet aquas.

quo loco etiam *fecit* in multis veterum. & pro *immensas* in tribus *æquoreas.* in quatuor *Icarias.* Ep. Paridis,

Nec qui Myrtoas crimine signet aquas.

Heins.

91. *Difficile est tamen hic remis utaris an aura.*] *Hinc remis* octo meliores. quidam etiam *in aurâ*, ut Pont. lib. II. Eleg. VI. ex antiquis exemplaribus *remo tamen utor in aurâ.* sed hic aliud vult noster. *an ala* codex Petri Servii, quo me donavit. Scribe,

Difficile est remis tamen hic utaris an ala
Dicere.

ala pro *velo.* sic apud Virgil. *velorum pandimus alas.* & apud Claudianum *scissis velorum debilis alis*, de navi. *Idem.*

94. *Si vires fregerit suas.*] Sic lib. 3. Eleg. 8. *Forsitan hoc olim, quam se satiaverit ira, Tunc quoque sollicita mente rogandus erit.*

96. *Et ante tamen pauca loquatur.*] *Locutus* Bersmanni liber & tres ex nostris. Scribe, ut parenti meo videbatur, *as*

Luce bonâ, dominoque tuo felicior ipſe
Pervenias illuc; & mala noſtra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achillêo tollere more poteſt.
Tantum ne noceas, dum vis prodeſſe, videto.
Nam ſpes eſt animi noſtra timore minor.
Quæque quieſcebat, ne mota reſæviat ira,
Et pœnæ tu ſis altera cauſſà, cave.
Cum tamen in noſtrum fueris penetrale receptus,
Contigeriſque tuam ſcrinia curva domum;
Adſpicies illic poſitos ex ordine fratres,
Quos ſtudium cunctos evigilavit idem.
Cætera turba palam titulos oſtendet apertos;
Et ſua detectâ nomina fronte geret.
Tres procul obſcurâ latitantes parte videbis.
Hi quoque, quod nemo neſcit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel, ſi ſatis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonoſque voces.

De-

ante tamen pauca locutus, adi. vel *loquatur* per parentheſin, mox *felicior ipſe* cum melioribus. *Heinſ.*

97. *Luce bona.*] Fœlici die, & fœlicior ipſo tuo domino. nam ſupra dixit: *Hei mihi, quo domino non licet ire tuo.*

100. *More Achilleo.*] Ut fecit Achilles, qui Telephum à ſe haſta percuſſum, eadem ſanavit, & Ovid. in primo de Remedio Amoris: *Vulnus Achilleo quæ quondam fecerat hoſti, Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.*

102. *Nam ſpes eſt animi noſtra timore minor.*] *Animo* multi veteres. an *magno timore?* Heinſ. *Spes eſt timore minor.*] *Liceat ſperare timenti.* Lucan.

105. *In noſtrum penetrale.*] In noſtrum cubiculum. *Mer.*

106. *Scrinia parva.*] *Curva* libri meliores magna ex parte. Placebat olim reponi *curta.* de qua voce copioſe egimus ad Faſtos. nunc nil muto. *Heinſ.* *Scrinia curva.*] Arculas. Horat. *Ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes.* Berſman.

107. *Fratres.*] Libros.

108. *Quos ſtudium.*] Quos eodem omnes ſtudio, vigilia & cura genui. *Pont.*

109. *Titulos oſtendit apertos.*] *Oſtendet* Vatic. & ſex alii meliores. Idem cum opt. Palat. aliiſque quatuor, *geret.* pro *gerit* ſequenti verſu. duo *gerunt.* unus *gerent.* Heinſ.

113. *Hos tu.*] Malo *Quos.* Sequenti verſu pro *Telegonas*, quod nihili eſt, cum melioribus repone *Telegonos.* Idem. *Vel ſi ſatis oris, &c.*] Os Latinis non raro ſignificat audaciam, impudentiam.

114. *Oedipodas Telegonaſque.*] Similes Oedipo ac Telegoni, ac per hoc parricidas: uterque enim patrem ſuum quamquam neſcientes interfecerunt: ita illi me auctorem ac parentem ſuum in exilium, quod mihi mortis inſtar, & morte etiam acerbius eſt, pepulerunt. *Pont. Gof.*

115. *De-*

Deque tribus; moneo, ſi quæ tibi cura parentis,
Ne quemquam, quamvis ipſe docebit, ames.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Nuper ab exequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunæ vultum corpora poſſe meæ.
Namque ea diſſimilis ſubito eſt effecta priori:
Flendaque nunc, aliquo tempore læta fuit.
Plura quidem mandare tibi, ſi quæris, habebam;
Sed vereor tardæ cauſſa fuiſſe moræ.
Quod ſi, quæ ſubeunt, tecum, Liber, omnia ferres;
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via eſt: propera. nobis habitabitur orbis
Ultimus; à terrâ terra remota meâ.

115. *Deque tribus.*] De tribus libris de Arte amandi. *Parentis.*] Patris Ovid. ſi tibi curæ & cordi eſt, & illum offendere vereris. *Si qua eſt tibi cura.*] *Si quæ sibi cura* cum tribus ſcriptis. quod mollius. *Heinſ.*

117. *Sunt quoque mutatæ.*] Metamorphoſeon opus intelligit.

118. *Ab exequiis meis.*] A meo exilio, quo conſternatus Poëta non potuit tanto operi poſtremam manum imponere. Nam illo diſceſſu è patria, quaſi ad rogum viſus eſt efferri.

124. *Tardæ cauſa moræ.*] *Tarda via* Polit. Vat. & Rottendorph. paulo ante malim *alio tempore* quam *aliquo*. Heinſ.

125. *Et ſi quæ ſubeunt.*] *Quod ſi* cum uno Medic. & Hafnienſi. mox pro *laturo* opt. Vatic. Polit. Palat. & quatuor alii *latori*. neſcio an ſatis Latine pro Auguſti ſæculo. Sueton. tamen in Caligula *latorem* pro tabellario dixit. *Idem.*

128. *A terrâ terra remota meâ.*] *Tua eſt* liber Servii. Lege *à terrâ tuâ*. quo tu properas. niſi Τὸ *patria* excidit. *à patriâ terra remota meâ*. quod verum puto. nam ſuam terram Pontum vocat alibi non ſemel. *Idem.*

ELEGIA II.

ARGUMENTUM.

Di maris & cœli.] *In exilium proficiſcens Poëta, jubente Auguſto, deprehenſuſque in medio mari, fluctibuſque pene obrutus, deos precatur, ut ipſi ſaltem cognoſcant, nec cum Cæſare ipſum funditus perdant. Probatque multis exemplis poſſe eos id facere. Deſcribit deinde tempeſtatem: tum deos precatur, ut ſe incolumem ad Tomitas perducant.*

DI maris & cœli, (quid enim niſi vota ſuperſunt?)
Solvere quaſſatæ parcite membra ratis:

Neve,

1. D*I maris.*] Deos maris intelligit, Neptunum, Glaucum, Tritones, Palæmona, Phorcum. quos in quinto Æneid. libro eleganter Virg. deſcribit.

2. *Quaſſata rates.*] Ex Virgil. 4. Æneid.

Neve precor, magni ſubſcribite Cæſaris iræ.
Sæpe premente Deo fert Deus alter opem.
Mulciber in Trojam, pro Trojâ ſtabat Apollo :
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
Oderat Ænean propior Saturnia Turno.
Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Sæpe ferox cautum petiit Neptunus Ulyſſem :
Eripuit patruo ſæpe Minerva ſuo.
Et nobis aliquod, quamvis diſtamus ab illis,
Quid vetat irato numen adeſſe Deo ?
Verba miſer fruſtra non proficientia perdo :
Ipſa graves ſpargunt ora loquentis aquæ.
Terribiliſque Notus jactat mea dicta; preceſque,
Ad quos mittuntur, non ſinit ire Deos.
Ergo idem venti, ne cauſſa lædar in unâ,
Velaque neſcio quo, votaque noſtra ferunt ?
Me miſerum, quanti montes volvuntur aquarum !
Jam jam tacturos ſidera ſumma putes.
Quantæ diducto ſubſidunt æquore valles !
Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
Quocunque adſpicias, nihil eſt niſi pontus & aër,
Flu-

Quaſſataque rates, & non tractabile cœlum.

5. *Pro Troja ſtabat Apollo.*] Homerus quinto Iliad. oſtendit Apollinem faviſſe Trojanis. Hinc etiam Paridis ſagittam in Achillis etiam corporis partem, quæ vulnerabilis eſſet, direxit. *Pont.*

8. *Veneris numine.*] Alii *munere.* Heinſ.

9. *Sæpe ferox cautum.*] Neptunus iratus quod Ulyſſes prius Palamedem nepotem inſontem perdidiſſet, deinde Polyphemum filium occæcaſſet; decem annos per mare illum inſecutus eſt : cui ſemper affuit Pallas. Quod ideo finxit Homerus, quoniam ille comitem habuit prudentiam, quam poëtico ritu Minervam nuncupavit : qua comite, omnia horrenda ſubiit, omnia adverſa ſuperavit. *Paul.*

10. *Patruo ſuo.*] Neptuno Jovis fratre : cujus erat filia Pallas.

12. *Quis vetat.*] *Quid vetat* cum Thuano & Berſmanni codice. Vide Notas ad Epiſt. Ariadnes. *Heinſ.*

15. *Jactat mea verba.*] *Dicta* cum Polit. & octo aliis. nam Tò *verba* præceſſerat. *Idem.*

19. *Montes volvuntur aquarum.*] Hyperbole. Sic & Maro : *Sequitur cumulo præruptus aqua mons*, & *Fluctuſque ad ſidera tollit.*

21. *Quantæ diducto.*] Virgil. *Hi ſummo in fluctu pendent, his unda dehiſcens, Terram inter fluctus aperit. Subſidunt æquore.*] Magis magiſque profundæ apparent aquarum valles. *Pont.*

23. *Quocunque aſpicio.*] Buſlidianus & Combii, *aſpicies.* Scribe, *Quocunque aſpicias.* Pont. lib. I. Eleg. IV.

Quo-

Fluctibus hic tumidis, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt immani turbine venti.
Nescit, cui domino pareat, unda maris.
Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:
Nunc Zephyrus sero vespere missus adest:
Nunc gelidus siccâ Boreas bacchatur ab Arcto:
Nunc Notus adversa prælia fronte gerit.
Rector in incerto est: nec quid fugiatve petatve,
Invenit. ambiguis ars stupet ipsa malis.
Scilicet occidimus, nec spes nisi vana salutis:
Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: frustraque precanti
Ore

Quocunque aspicias, campi cultore carentes,
Vastaque, quæ nemo vindicet, arva jacent.

infra Eleg. III.

Quocunque aspiceres, luctus gemitusque sonabant.

aër etiam pro *æther* plerique. & *tumidis* pro *tumidus* sequenti versu Polit. Palat. Hamburg. & quatuor alii. *Heinsius.*

25. *Fremunt immani murmure venti.*] *Turbine* duodecim veteres. ut apud Virgilium Æneïd. VI.

—— præcipitemque immani turbine adegit. Idem.

Immani turbine.] Magna ventorum volubilitate, nec sine fragore, proxima quæque prosternente. Apulejus de Mundo: *Turbo enim dicitur, qui repentinis flabris prosilit, atque universa perturbat.*

26. *Nescit cui domino.*] Causa subjicitur. Quia cum sint quatuor venti: Eurus ab ortu luctatur cum Zephyro ab occasu; & Boreas à septentrione spirat adversus Austrum à meridie. Quare in medio relictum pelagus necessario extumescit, & cui pareat nescit, id est, cujus flatibus obtemperet. *Pont.*

29. *Sicca Arcto.*] Id est, *æquoris experte*, ut alibi loquitur. vel revera sicco. ut *siccos Aquilones* dixit lib. III. Eleg. X. Manilius lib. I.

Alter ab excelso decurrens limes Olympo
Serpentis caudam, siccas & dividit Arctos.

tres tamen antiqui *Scythica Arcto*. H.

30. *Nunc Notus adversa prælia fronte gerit.*] —— *Venturi prælia venti.* Virgil. Quod Æschyl. pulcre in Prometh. —— *σκερβᾷ δ' ἀνέμων* —— Πνεύματα πάντων εἰς ἄλληλα —— Στάσιν ἀντίπνουν ἀποδεικνύμενα. *Alpini Borea, nunc hinc nunc flatibus illinc —— inter se certant.* Virgil. 4. Æneid. Id quod ex perenni fonte.

Ὡς δ' ἄνεμοι δύο Πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα,
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώτε
Θρήκηθεν ἄητον
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, &c.

Homer. Iliad. I. à vs. 4. *Adversa fronte.*] Est enim Notus Boreæ oppositus, siquidem à meridie flat.

32. *Ambiguis ars stupet ipsa malis.*] Sic Palinur. Æneid. 5. *Heu! quidnam tanti cinxerunt æthera nymbi? Quidve pater, Neptune, paras?*

33. *Nec spes est ulla salutis.*] *Nec spes, nisi vana, salutis* Combianus liber, multo numerosius. Legebam aliquando, *nec spes super ulla saluti est.* Heins.

Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exſule conjux:
Hoc unum noſtri ſcitque gemitque mali.
Neſcit in immenſo jactari corpora ponto:
Neſcit agi ventis: neſcit adeſſe necem.
Dî bene, quod non ſum mecum conſcendere paſſus:
Ne mihi mors miſero bis patienda foret!
At nunc, ut peream, quoniam caret illa perîclo,
Dimidiâ certe parte ſuperſtes ero.
Hei mihi, quam celeri micuerunt nubila flammâ!
Quantus ab ætherio perſonat axe fragor!
Nec levius laterum tabulæ feriuntur ab undis,
Quam grave baliſtæ mœnia pulſat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus ſupereminet omnes:
Poſterior nono eſt, undecimoque prior.
Nec letum timeo: genus eſt miſerabile leti.
Demite naufragium; mors mihi munus erit.
Eſt aliquid, fatove ſuo ferrove cadentem

In

36. *Ore necaturas accipiemus aquas.*] Bona locutio. Sic Virgil. 6. Æneid. ——*gemuit ſub pondere cymba*——*Sutilis, & multam accepit rimoſa paludem.* Et 3. Æneid. *Sed neque vim plumis ullam, nec vulnera tergo*——*Accipiunt.*

38. *Scitque gemitque.*] *Pletque* Regius liber. *Heinſ.*

41. *O bene.*] *Dî bene* octo aut novem ex melioribus. ita Statius, Claudianus, Auſonius, alii. quomodo & *Di melius* & *Dî meliora.* Idem.

43. *At nunc ut peream.*] Quamvis naufragio mihi vita adimatur, incolumi mea uxore, vivere quidem mihi videbor. *Ciofan.*

45. *Quam celeri micuerunt.*] Quam celeriter coruſcavit, quod fit, quum flatus aut vapor longiore nititur tractu. Quum vero in nube luctatur, tonitrua eduntur: quum erumpit ardens, fulmina: Plin.

48. *Grave onus baliſta.*] Gravia pondera & ſaxa, quæ vibrantur baliſtis. Eſt autem *baliſta* tormentum, quo ſaxa majora & graviora mittuntur. Vide Vitruv. lib. 10. cap. 16. Veget. lib. 4. c. 22.

50. *Poſterior nono eſt, undecimoque prior.*] Fluctum intelligit, quem Poëtæ *decimum* ſive *decumanum* appellant, qui maximus eſſe ſolet. Unde *Decumanam* etiam *portam* in caſtris maximam, & ab hoſte averſam, appellat Livius. Vide & Politian. in Miſcellan. 6.

51. *Non letum timeo.*] *Nec* ſcripti. *Heinſ.* *Genus eſt miſerabile leti.*] Grave enim (ut docet Homerus) perire naufragio: quia anima ignea eſt, & extingui videtur in aqua, elemento contrario. Tum quia ſic morientes piſcibus eſca fiunt, nec tumulo mandantur.

53. *Eſt aliquid fatoque ſuo ferroque cadentem.*] *Cadenti* duo veteres. Forte *cadentis.* Reliqui fere *cadendum*, pro *cadentum.* Mortui enim non ponunt ſe in terra, ſed ponuntur. Lege etiam *fatove ſuo ferrove* quæ eo ſpectant, ut mortem ſpontaneam à violentâ diſtinguat. Sequenti verſu in plurimis *ſolita*

buma

In ſolitâ moriens ponere corpus humo:
Eſt mandata ſuis aliquid ſperare ſepulcra,
Et non æquoreis piſcibus eſſe cibum.
Fingite me dignum tali nece: non ego ſolus
Hic vehor. immeritos cur mea pœna trahit?
Prô Superi, virideſque Dei, quibus æquora curæ!
Utraque jam veſtras ſiſtite turba minas.
Quamque dedit vitam mitiſſima Cæſaris ira,
Hanc ſinite infelix in loca juſſa feram.
Si quam commerui pœnam me pendere vultis;
Culpa mea eſt ipſo judice morte minor.
Mittere me Stygias ſi jam voluiſſet ad undas
Cæſar; in hoc veſtrâ non eguiſſet ope.
Eſt illi noſtri non invidioſa cruoris
Copia: quodque dedit, cum volet, ipſe feret.
Vos modo, quos certe nullo puto crimine læſos,

Con-

humo pro *ſolida.* hoc eſt, quod Triſtium lib. III. Eleg. IV. dicit *tactam naſcenti humum.*

Et cinis in tumulo poſitus jacuiſſet avito,
Tactaque naſcenti corpus haberet humus.

Virgil. Æn. IX.

Sit qui me raptum pugna pretiove redemtum
Mandet humo ſolitâ; aut, ſi qua id fortuna vetabit,
Abſenti ferat inferias, decoretque ſepulchro. Heinſ.

55. *Et mandare ſuis aliqua & ſperare ſepulchrum.*] Scripti fere omnes *aliquid ſperare.* vel, *aliquid & ſperare.* tres *aliquod.* Combianus *aliquo.* Unus Vaticanus *aliqua ſperare ſepulcra.* Scribe,

Eſt mandata ſuis aliquid ſperare ſepulchra.

ita & numeri, qui duriores erant, conſtabunt verſui, & ſenſus. *mandata ſepulchra* ut Faſtor. lib. V.

Diſplicet heredi mandati cura ſepulchri. Idem.

60. *Utraque turba.*] Et cœli & maris dii. *Mr.*

62. *In loca juſſa, &c.*] In Ponticam oram.

63. *Si quoniam merui pœnam, me perdere vultis.*] *Pendere* unus Mediceus pro diverſa lectione. Rottendorphianus *prendere.* præterea prim. editio & duo ſcripti, *ſi quam promerui.* ſex *ſi quoque quam merui.* totidem *quamquam merui.* opt. Vatican. *ſi merui pœnam quanquam.* duo *quia quam merui.* alia veterrima editio *quia commerui.* Scribe,

Si, quam commerui, pœnam me pendere vultis.

Triſt. lib. II.

An ſemel eſt pœnam commeruiſſe parum?

pendere pœnam familiaris locutio Naſoni Faſt. III.

——capitis qua pendere pœnas
Ex illo jubeat furta reperta loco.

atque ita paſſim. *Heinſ.*

67. *Cruoris copia.*] Mortis meæ poteſtas, quæ penes Cæſarem eſt, &c. *Ciofan.*

68. *Quodque dedit.*] Vitam quam mihi conceſſit Auguſtus. *Feret.*] Adimet.

69. *Puto crimine læſi.*] *Læſos* concin-

nius

Contenti noſtris, Dî, precor, eſte malis.
Nec tamen, ut cuncti miſerum ſervare velitis,
Quod periit, ſalvum jam caput eſſe poteſt.
Ut mare conſidat, ventiſque ferentibus utar;
Ut mihi parcatis; num minus exſul ero?
Non ego divitias avidus ſine fine parandi
Latum mutandis mercibus æquor aro:
Nec peto, quas quondam petii ſtudioſus, Athenas:
Oppida non Aſiæ, non loca viſa prius.
Non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
Delicias videam, Nile jocoſe, tuas.
Quod faciles opto ventos, (quis credere poſſit?)
Sarmatis eſt tellus, quam mea vota petunt.
Obligor, ut tangam lævi fera littora Ponti;
Quodque ſit à patriâ tam fuga tarda, queror.

Neſcio

nius ſeptem veteres. & ſequenti verſu pro *jam precor* Combianus & Medonii codex *vos precor*. Servii liber *Dî precor*, etiam bene. *Heinſius.*

73. *Ut mare ſubſidat.*] *Conſidat* meliores omnes. & mox *num minus* pro *non* repone. de quo ad Epiſtolam Canaces. *Idem. Ventis ferentibus.*] Ventis ſecundis & portantibus me in Ponticam regionem.

76. *Aro.*] Navigo. Virgil. *Et vaſtum maris æquor arandum.*

78. *Oppida non Aſiæ, non mihi viſa prius.*] *Non loca viſa prius* cum caſtigatioribus. Aſiam enim viderat cum Maximo Pont. lib. II. Eleg. X.

Te duce magnificas Aſiæ perſpeximus urbes.

Notavit hanc quoque lectionem ex ſuo codice in Obſervationibus doctiſſimus Gronovius. *Heinſ. Oppida non Aſiæ.*] Meruit enim ſub M. Varrone, & cum eo in Aſiam profectus eſt.

79. *In urbem Alexandri.*] Alexandriam intelligit, quam in Ægypto conditam de ſuo nomine appellavit. *Mer.* Eam luxui, ludis & jocis, ac vitæ molli & voluptariæ deditam fuiſſe, indicat Quintil. lib. I. ubi nimiam parentum erga liberos indulgentiam accuſat. *N.*

80. *Tuas delicias.*] Tuos jocos. *Nile jocoſe.*] Nilum ideo *jocoſum* appellat, quoniam Canopi erat Serapidis templum, quod ab Alexandria 20. ſtadiis diſtabat. eo ingens ex Alexandria turba per foſſam ad ſolennia deſcendebat. Nam die ac nocte naviculis plena erat virorum ac mulierum impudenter canentium ac ſaltantium cum omni diſſolutione, à quorum jocis poëta *Nilum jocoſum* appellavit, quin totam Ægyptum fuiſſe his moribus, indicat Martial. lib. 4. *Nequitias tellus ſcit dare nulla magis.*

81. *Quod facile eſt opto ventos.*] Lege *faciles ventos* vel ſine aſſenſu veterum librorum. *poſſit* pro *poſſet* ſcripti. Præterea forte ſcribendum, *Quo faciles.* Amor. lib. III. Eleg. II.

Vis tamen interea faciles arceſſere ventos?

Heinſ.

82. *Tellus Sarmatis.*] Sarmatia, regio eſt, cujus pars ſita eſt in Europa, pars vero in Aſia. Illud notandum *Sarmatas* à Romanis, à Græcis *Sauromatas* appellari. Eos nunc Polonos appellamus.

84. *Jam fuga tarda.*] *Tam tarda* cum quin-

Nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas,
Exilem facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compescite fluctus;
Pronaque sint nostræ numina vestra rati:
Seu magis odistis, jussæ me advertite terræ.
Supplicii pars est in regione mei.
Ferte (quid hic facio?) rapidi mea carbasa venti.
Ausonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Cæsar: quid, quem fugat ille, tenetis?
Aspiciat vultus Pontica terra meos.
Et jubet, & merui. nec, quæ damnaverit ille,
Crimina defendi fasve piumve puto.
Si tamen acta Deos nunquam mortalia fallunt;
A culpâ facinus scitis abesse meâ.
Immo ita; vos scitis. si me meus abstulit error,
Stultaque mens nobis, non scelerata fuit:

Quam-

quinque scriptis. & mox cum plerisque *Exilem viam*, non *Exilii*. *Exilem viam* pro brevi & compendiosâ dixit. *Heins.*

85. *Tomitas.*] Tomos urbs fuit in Getico litore: sic dicta, quoniam illic Medea fratrem trucidavit. *Mer.*

89. *Jussa me advertite terra.*] Sic Virgil. 5. *Et tandem læti nota advertuntur arena.*

90. *Supplicii pars est in regione mori.*] *Hac regione* quinque veteres. Scripserat puto Ovidius,

Supplicii pars est in regione mei.

hoc est quod libro III. Eleg. x. dicet,

Ergo tam longe pateat cum maximus orbis,
Hac est in pœnam terra reperta meam?

pro *mei*, *meri* à librario aberrante erat factum. hinc natum *mori*. *pœna sua tellurem* vocat Trist. l. III. Eleg. II.

Et pœna tellus est mihi tacta mea.

non dissimili modo dixit Trist. III. Eleg. VIII.

Sive mei causa est in regione mali.

& Pont. III. Eleg. I. ad Ponticam regionem,

——tu pessima duro
Pars es in exilio: tu mala nostra gravas.

Auget exilii pœnam locus, in quem sum relegatus. *Heinsius.*

91. *Ferte rapidi mea corpora venti.*] Diu est quod *carbasa* conjeci legendum, cum eam mihi postea lectionem confirmavit Gottorphianus. Hamburgensis *cornua*. etiam non male. ut mali cornua intelligat, de quibus Met. XI.

Cernuaque in summa locat arbore.

Idem.

92. *Ausonies fines.*] Italiæ fines. Vi enim tempestatis referebantur in Italiam relicto priori cursu.

99. *Imo ita si scitis, si me meus abstulit error.*] Plurimi *vos scitis*. Posset & legi *Di scitis*. Medonianus, *malus error*. similis diversitas lib. II.

Illa namque die, qua me malus abstulit error.

alii enim *meus*. sed Virgil.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

Met. x. ex antiquis libris,

——retinet malus error amantem.

Arondel. *meus impulit error*. Heins.

101. *Quod*

Quamlibet è minimis, domui si favimus illi;
  Si satis Augusti publica jussa mihi;
Hoc Duce si dixi felicia sæcula; proque
  Cæsare thura pius Cæsaribusque dedi;
Si fuit hic animus nobis; ita parcite, Divi.
  Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
Fallor? an incipiunt gravidæ vanescere nubes,
  Victaque mutati frangitur ira maris?
Non casus, sed vos sub conditione vocati,
  Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

101. *Quod licet è minimis.*] Lege *Quamlibet* cum tribus scriptis. & vide quæ notamus ad Epistolam VI. ℣s. 140. tres alii *Quamlicet*. quinque *Qualicet*. alii aliter. *Idem.*

102. *Si satis Augusti publica jussa mihi.*] Locus haud dubie corruptus. *jussa tuli* quatuor veteres. Gottorph. *jussa mei.* an *Augusti Dei?* quomodo *Augustos Deos* dixit Pont. III. El. VI. Politiani prior, *visa mihi.* fragmentum Boxhornii, *cura fuit.* Non me expedio ex hac Charybdi. *Idem.*

103. *Si dixi felicia sæcula.*] *Duxi* major veterum pars. nil mutandum. Met. XII.

—— *felicem diximus illâ*
Conjuge Pirithoum. idem.

104. *Cæsare tura piis.*] *Pius* meliores. quidam *prius* vel *Deis* vel *pia.* Idem: *Cæsaribusque.*] Tiberium, ejusque filios Germanicum Drusumque intelligit.

106. *Alta cadens obruat unda caput.*] Duo *alta maris.* totidem, *alta ruens.* unus *alta meum.* Putabam aliquando *alta nocens obruat unda caput.* nisi quod id paulo longius abit à vulgata lectione. *Heins.*

107. *Evanescere.*] *Vanescere* meliores. *Idem.*

109. *Non casu vos, sed sub conditione vocati.*] Nihil turbatius hisce numeris. Primo *casus* scribendum cum vetustis quinque. ut Met. XIV.

—— *quis te casusve Deusve*
Servat, Achæmenide?

deinde plurimi, *sed vos sub conditione.* longe rectius. fragmentum meum, *sed ô vos sub conditione.* Scribe,

Non casus, sed ea vos conditione vocati. Idem.

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Quum subit illius.] *Miserabiliter exponit Poëta consternationem illam, qua affectus est, posteaquam jussit eum Cæsar in exilium abire: quidque ea nocte etiam egerit, quæ fuit illi in urbe novissima, declarat. Miserabilibus deinde uxoris, & domesticorum lacrymas describit. Demum dicit, se cœpisse navigare: & in Ionio mari sævissimam tempestatem coortam, qua territi etiam nautæ salutem desperaverint.*

CUm subit illius tristissima noctis imago,
  Quæ mihi supremum tempus in Urbe fuit;
Cum

Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui;
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Jam prope lux aderat, qua me discedere Cæsar
Finibus extremæ jusserat Ausoniæ.
Nec mens, nec spatium fuerant satis apta paranti:
Torpuerant longâ Pectora nostra morâ.
Non mihi servorum, comitis non cura legendi:
Non aptæ profugo vestis opisve fuit.
Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus
Vivit; & est vitæ nescius ipse suæ.
Ut tamen hanc animo nubem dolor ipse removit,
Et tandem sensus convaluêre mei;
Alloquor extremum mœstos abiturus amicos,
Qui modo de multis unus & alter erant.
Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat;
Imbre per indignas usque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diversa sub oris:
Nec poterat fati certior esse mei.
Quocunque adspiceres, luctus gemitusque sonabant:
Formaque non taciti funeris intus erat.
Fœmina, virque, meo pueri quoque funere mœrent:
Inque domo Lacrymas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvo grandibus uti;

Hæc

3. *Tot mihi chara.*] Patriam, uxorem, domum, amicos, urbem, &c. *Ciofan.*

4. *Tunc quoque.*] *Nunc quoque* Rottendorph. rectius. *Heinsius.*

7. *Fuerat satis apta parandi.*] *Fuerant* eleganter Barberin. *paranti* liber Petri Servii. *piandi* pro diversâ lectione Combianus. Richelianus *paratu* pro paratui. quod verum puto. *Heins.*

9. *Comites non cura legendi.*] *Comitis* Barbarin. & pro diversa lectione Gottorphianus. optime. *comes* pro comites. Dixi Fast. III. ℣s. 565. *Idem.*

13. *Animi nubem dolor ipse removit.*] Malim *animo* ut Puteaneus. lib. VIII. Met. ex antiquis membranis,

Destinat hunc Minos thalamo removere pudorem. Idem.

14. *Et tandem sensus convaluere mei.*] Sic Cæs. 8. B. G. *Animos consolatione sanat.* Et eleganter Sueton. in August. *Annona convaluit.* *Convaluêre.*] Cœperunt resipiscere. *Mer.* *Et tandem sensus convaluêre.*] Ubi me collegi, animusque rediit. Seu animum recepi, qui à nebula illa & offusa caligine emersit. *Pont.*

16. *Qui modo de multis.*] Inter eos qui in amicitiæ officio manserant, Carum, Celsum & Maximum enumerat, El. 5. lib. 3.

19. *Nata.*] Filia Perilla, quæ virum in Africam secuta fuerat.

29. E

Hæc facies Trojæ, cum caperetur, erat.
Jamque quiescebant voces hominumque canumque:
Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego suspiciens, & ab hac Capitolia cernens,
Quæ nostro frustra juncta fuêre Lari;
Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
Jamque oculis nunquam templa videnda meis,
Dîque relinquendi, quos Urbs habet alta Quirini;
Este salutati tempus in omne mihi.
Et quamquam serò clypeum post vulnera sumo;
Attamen hanc odiis exonerate fugam;
Cælestique viro, quis me deceperit error,
Dicite; pro culpâ ne scelus esse putet.
Ut, quod vos scitis, pœnæ quoque sentiat auctor.
Placato possum non miser esse Deo.
Hac prece adoravi Superos ego: pluribus uxor;
Singultu medios præpediente sonos.

Illa

29. *Et adhuc Capitolia cernens.*] *Et ab hac* repone cum plerisque antiquis. hoc est, postquam hanc aspexi. sic frequenter loqui amat noster. *Heins.*

30. *Quæ nostro frustra.*] Frustra, inquit, quia nobis non profuerunt, quum præsentia numinum ea inhabitantium vicinos quoque tueri debuisset. Lares credebantur custodire domos, quibus focus erat sacer: ideo & Larium nomine & focus & universa domus vocari cœpta est. *P.* Vide & Gyrald. Syntag. 15.

31. *Numina vicinis.*] Jovem Capitolinum, & cæteros designat, qui in Capitolio colebantur. Unde Manlius apud Liv. ita inquit; *Jupiter optime maxime, Junoque regina, ac Minerva, cæterique dii, deæque, qui Capitolium, arcemque incolitis.* Valedicit ergo & Diis & loco.

33. *Urbs alta.*] Roma, quæ in septem collibus sive montibus posita erat. *Ciof.*

35. *Clypeum.*] Deorum præsidium, clypeum appellat. Ad tutelam vestram citius & ante vulnera, seu ante damnationem meam confugere me oportebat, ut ab exilio me conservaretis. *Pont.*

37. *Cælesti viro.*] Augusto: qui & vivus & mortuus divinos meruit honores.

39. *Ut quæ sentitis pœnæ quoque sentiat auctor.*] *Ut quod vos scitis* plerique veteres. & *possum* pro *possim.* Legendum fortasse,

Ut, quod vos scitis, pœnæ quoque si sciat auctor,
Placato possim non miser esse Deo.

superiori Elegia, ubi Deos alloquitur.
——*Imo ita vos scitis.* Idem.

42. *Singultu medios præpediente sonos.*] Lacrymis verba implentibus. Sic noster Tom. 1. p. 724. vs. 598.

Ruptaque singultu verba dolentis erant.

Ubi reperies à nobis adnotata. *Medios sonos.*] Media & imperfecta verba. *Singultu medios.*] 2. Remed. *Ruptaque singultu verba loquentis erant. Impediente sonos.*] Barbarin. *præpediente.* ut Epist. Hypermnestræ,

Et subitus dextra præpedit ossa tremor. Heins.

43. *Illa*

Illa etiam ante Lares paſſis proſtrata capillis
Contigit exſtinctos ore tremente focos:
Multaque in averſos effudit verba Penates,
Pro deplorato non valitura viro.
Jamque moræ ſpatium nox præcipitata negabat,
Verſaque ab axe ſuo Parrhaſis Arctos erat.
Quid facerem? blando patriæ retinebar amore:
Ultima ſed juſſæ nox erat illa fugæ.
Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urges?
Vel quo feſtines ire, vel unde, vide.
Ah quoties certam me ſum mentitus habere
Horam, propoſitæ quæ foret apta viæ.
Ter limen tetigi; ter ſum revocatus: & ipſe
Indulgens animo pes mihi tardus erat.

Sæpe,

43. *Illa etiam ante Lares paſſis proſtrata capillis.*] Pri. Polit. *intracta.* alter cum duobus aliis *abſtracta.* unde Politianus ipſe *atrata.* Certe Hamburg. *attrata.* at pri. Vatic. *attacta.* Barber. *projecta.* duo *aſtrata* pro *adſtrata.* ut Met. IX. *adſternuntque ſepulcro.* alii, *abjecta*, *abſtructa*, *attracta*, vel *adſtracta*, vel *aſtracta*, & ſimilia. Idem.

44. *Exſtinctos focos.*] Quidam ſcripti cum editis nonnullis *exſtructos*: *æternos* pri. Vatic. & ſex alii. unus Vatican. *externos.* lege *heſternos.* & vide Notas Faſt. vſ. 507. Virgilius lib. VIII.

Et primum Herculeis ſopitas ignibus aras
Excitat, heſternumque larem: parvoſque Penates
Lætus adit.

quanquam in nonnullis vetuſtiſſimis libris *externumque larem* illic legitur. quam ſcripturam damnat Servius & *heſternum Larem* interpretatur, *cui pridie ſacrificaverat.* ſed & *extincti foci* recte ſe habent. nam *ignis extinguebatur* in exilium ituris. Voſſianus *antiquos.* ut l. IV. Faſtorum,

Detis & in veteres thurea grana focos.

Idem.

45. *In adverſos effudit verba Penates.*] Scribe *in averſos.* Horatius libro III. Odyſſ. XXXIII.

Mollibit averſos Penates
Farre pio & ſaliente micâ. Idem.

Effudit.] Quia nihil profecit, adverſis & averſis penatibus. *Pont.*

47. *Nox præcipitata.*] Auroræ vicina. Et eſt notatio imminentis diluculi. *Nox præcipitata.*] Virgil. de more Græc. *Et nox præcipitat.*

48. *Verſaque ab, &c.*] Auroram deſignat, qua Plauſtrum cæleſte in orientem vertitur. *Parrhaſis.*] Arcadica, ab oppido appellata, fuit enim Calliſto filia Lycaonis regis Arcadiæ.

50. *Ultima ſed juſſa.*] Diebus ſcilicet elapſis, intra quos urbe & Italia juſſus eram excedere. Qui enim relegabantur, iis dies excedendi à præſidibus dari ſolebat. *Berſm.*

52. *Vel quo feſtinas.*] *Feſtines* meliores. *Heinſ.* *Quo, vel unde.*] Quo, in extremum orbem: *unde*, à patria. In locum teterrimum à jucundiſſimo: & neutra de cauſſa feſtinandum. *Pont.*

55. *Ter limen tetigi.*] Adeo ſiniſtrum omen putabant veteres limen offendere cum domum ingrederentur, domove egrederentur, ut id, quod tum facturi erant, proſpere ſibi contingere non poſſe crederent. *Ciof.*

64. *Quis*

Sæpe, Vale dicto, rurſus ſum multa locutus;
Et quaſi diſcedens oſcula ſumma dedi.
Sæpe eadem mandata dedi: meque ipſe fefelli,
Reſpiciens oculis pignora cara meis.
Denique, quid propero? Scythia eſt, quo mittimur, inquam:
Roma relinquenda eſt. utraque juſta mora eſt.
Uxor in æternum vivo mihi viva negatur:
Et domus, & fidæ dulcia membra domûs.
Quoſque ego fraterno dilexi more ſodales.
O mihi Theſeâ pectora juncta fide!
Dum licet, amplectar: nunquam fortaſſe licebit
Amplius. in lucro, quæ datur hora, mihi eſt.
Nec mora; ſermonis verba imperfecta relinquo,
Complectens animo proxima quæque meo.
Dum loquor, & flemus; cælo nitidiſſimus alto
Stella gravis nobis Lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter, quam ſi mea membra relinquam:
Et pars abrumpi corpore viſa ſuo eſt.
[Sic Priamus doluit, tunc cum in contraria verſus
Ultores habuit proditionis equus.]
Tum vero exoritur clamor gemituſque meorum;
Et feriunt mœſtæ pectora nuda manus.
Tum verò conjux humeris abeuntis inhærens
Miſcuit hæc lacrymis triſtia dicta ſuis.

Non

64. *Dulcia membra.*] Amicos, domeſticos, ſervos, aut etiam divitias: hæc enim omnia ſunt membra domus.

66. *Theſea fide.*] Amore fido, qualis fuit Theſei in Pirithoum.

70. *Amplectens.*] Meliores *Complectens.* Heinſ

75. *Sic doluit Priamus, tunc cum in contraria verſus*
Ultores habuit proditionis equus.] *ſic doluit Metius*, Combianus & unus Bononienſis, quod Naugerius quoque videtur probaſſe in prioti editione, ſecutus illos qui legunt præterea, *in contraria verſos equos.* Si de Priamo intelligamus, malim *in contraria verſa proditionis* legi, ut ad raptum Helenæ alludat. nam *rapto* eſt in uno codice. Sed comparatio parum ad rem facit, quocunque modo legas. Metii autem injecta mentio plane præter rem eſt. Quare certus ſum hoc diſtichon ab illa manu eſſe, quæ ſæpius apparet per hos libros, parum tempeſtiva. habebat autem in mente ſuperiora iſta,
Hæc facies Trojæ, cum caperetur, erat,
quiſquis hos verſus confixit. *Idem.*

80. *Miſcuit hac lacrymis triſtia dicta meis.*]

Non potes avelli. ſimul ah, ſimul ibimus, inquit!
Te ſequar; & conjux exſulis exſul ero.
Et mihi facta via eſt: & me capit ultima tellus.
Accedam profugæ ſarcina parva rati.
Te jubet è patriâ diſcedere Cæſaris ira;
Me pietas. pietas hæc mihi Cæſar erit.
Talia tentabat: ſic & tentaverat ante:
Vixque dedit victas utilitate manus.
Egredior (ſive illud erat ſine funere ferri)
Squallidus immiſſis hirta per ora comis.
Illa dolore mei tenebris narratur obortis
Semianimis mediâ procubuiſſe domo.
Utque reſurrexit, fœdatis pulvere turpi
Crinibus, & gelida membra levavit humo;
Se modo, deſertos modo comploraſſe Penates;
Nomen & erepti ſæpe vocaſſe viri:
Nec gemuiſſe minus, quam ſi natæve meumve
Vidiſſet ſtructos corpus habere rogos:
Et voluiſſe mori; moriendo ponere ſenſus:
Reſpectuque tamen non poſuiſſe mei.
Vivat: & abſentem, quoniam ſic fata tulerunt,
Vi-

meis.] *Suis* quinque ſcripti. rectius. Vide notas Epiſt. XVII. v. 251. nonnulli etiam *verba*. Idem.

81. *Simul hinc ſimul ibimus ambo.*] *Ibimus inquit* plerique veteres. & *ſimul ah* nonnulli. Scribo præterea, *Num potes avelli?* de quo ad Epiſt. XVI. ℣ſ. 364. Val. Flaccus lib. V.

—— *Minyæ clamore morantur*
Avellique negant. Idem.

83. *Ultima tellus.*] Scythica & Septentrionalis regio. Vel potius, quia eo in loco Ovidius navem conſcendit. *Ciof.*

85. *Te jubet à patriâ.*]. *E patria* multi. *Heinſius.*

86. *Me pietas. pietas.*] Summam atque incredibilem movet commiſerationem. quaſi dicat, ego volens abibo, non imperio Cæſaris. *Ciof. Pont.*

90. *Per ora hirta.*] Per faciem barbatam: in luctu enim capillum & barbam non tondebant. *Mer.* *Tenebris obortis.*] Animi defectio ſignificatur. *Ciof.*

91. *Illa dolore amens.*] Multi *gemens.* in uno *gravis.* in Combiano & tribus aliis *dolore mei.* quod ſequor. proximo verſu pro *mediâ domo* duo *viâ.* Scripſerat puto Ovidius, *Viduâ domo.* nam τὸ *mediâ* prorſus otioſum ac ſuperfluum eſt. narrat quæ poſt digreſſum ſuum facta ſunt. *Heinſius.*

95. *Deploraſſe Penates.*] *Comploraſſe* plurimi veterum. quomodo etiam ad Sylvas Statii Gronovius. *Idem.*

100. *Non periiſſe mei.*] Quatuor *voluiſſe.* unus Gallicus *poſuiſſe:* bene. niſi *valuiſſe* malis. *Idem.*

101. *Vivat, & abſentem, quoniam ſic fata tulerunt, Vivat.*] Non placet repetitio τῦ *Vivat.* Nec juvant tamen libri veteres.

Vivat, & auxilio ſublevet uſque ſuo.
Tingitur Oceano cuſtos Erymanthidos Urſæ,
Æquoreaſque ſuo ſidere turbat aquas :
Nos tamen Iönium non noſtrâ findimus æquor
Sponte : ſed audaces cogimur eſſe metu.
Me miſerum, quantis increſcunt æquora ventis ;
Erutaque ex imis fervet arena vadis !
Monte nec inferior proræ puppique recurvæ
Inſilit, & pictos verberat unda Deos.
Pinea texta ſonant ; pulſi ſtridore rudentes :
Aggemit & noſtris ipſa carina malis.
Navita confeſſus gelido pallore timorem
Jam ſequitur victam, non regit arte, ratem.
Utque parum validus non proficientia vector
Cer-

teres. an *Jutet* pro adjutet ſcripſerat noſter ? an

Di dent auxilio ſublevet uſque ſuo,

vel, *Di facite auxilio.* vel *date ut auxilio.* Scaliger *Tutet.* Sed non perſuadet. *Idem.*

103. *Tingitur.*] Hinc exordium faciendum novæ Elegiæ, idque ex fide caſtigatiorum codicum, quod neſcio quomodo typographicæ operæ neglexerunt. monuit quoque in Epiſtolis Tanaquillus Faber. *Idem.*

104. *Turbat aquas.*] Arcturi enim ortus & occaſus graviſſimas ciet tempeſtates. *Berſm.*

105. *Findimus æquor.*]

Infindunt pariter ſulcos, totumque dehiſcit
Convolſum remis, roſtriſque tridentibus æquor.

Quod & Hiſtoricis familiare. Livius 3. 8. *Plurimis remorum ordinibus ſcindentibus vortices.* Etiam de aëre. *Liquidum talaribus aëra findit.* Quod ex Homer. Odyſſ. γ. vſ. 174. —— Πέλαγος μέσον τέμνειν. Et Odyſſ. ε. vſ. 409. —— Καὶ δὴ τόδε λαῖτμα διαλμήξας ἐπέρησα. Et Odyſſ. ν. vſ. 88. Ὣς ἡ ῥίμφα θέουσα θαλάσσης κύματ᾽ ἔταμεν.

107. *Quantis nigreſcunt æquora ventis.*] *Increſcunt* rectius multi veterum. *Heinſ.*

108. *Erutaque ex imis.*] Talia ſunt, 1. Æneid. *Evertitque æquora ventis. furit æſtus arenis, &c.*

110. *Pictos deos, &c.*] In puppi velut quoddam ſacrarium erat, & in eo imagines aut ſtatuæ deorum navis tutelarium. Ab eo, ceu inſigni, naves appellabantur, & ipſum παράσημον πλοίου. Vide Turneb. l. 19. c. 2. *P. Pictos deos.*] Deos pictos intelligit in ipſa puppi.

111. *Pinea texta.*] Paris Helenæ. *Texitur & coſtis panda carina ſuis.* Veteres enim dicebant, *texere naves*, & locum in quo naves fabricabantur, textrinum, Græci ναυπήγιον. *Pont.*

114. *Jam ſequitur victus, non regit arte, ratem.*] *Victam* rectius legas, niſi *ſequitur votis* præferendum putas. ut Faſt. III.

—— nec jam moderator habenis
Utitur, at votis. ——

& infra El. x.

Ipſe gubernator tollens ad ſidera palmas
Expoſcit votis, immemor artis, opem.

duo antiqui *fluctus.* tres *ventos.* totidem *gelido pallore* non *gelidum* ſuperiori verſu. *Heinſ.*

115. *Proficientia vector.*] *Vector* multi vete-

Cervicis rigidæ fræna remittit equo:
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus undæ,
Aurigam video vela dedisse rati.
Quod nisi mutatas emiserit Æolus auras;
In loca jam nobis non adeunda ferar.
Nam procul Illyricis lævâ de parte relictis,
Interdicta mihi cernitur Italia.
Desinat in vetitas quæso contendere terras,
Et mecum magno pareat aura Deo.
Dum loquor, & cupio pariter timeoque revelli,
Increpuit quantis viribus unda latus!
Parcite, cærulei vos parcite numina ponti;
Infestumque mihi sit satis esse Jovem.
Vos animam sævæ fessam subducite morti.
Si modo, qui periit, non periisse potest.

veteres. Vide Notas Artis lib. III. & vs. 555. *Idem.*

121. *Nam procul Illyricis.*] Hinc potest intelligi, non de mari Thusco, quod etiam Ionium appellatum diximus, intelligendum esse, ut quidam falso existimarunt: sed de magno, prope Illyriam, quam Ovidius in Pontum navigans, à læva habuit: sed mutaris, ea à dextra, à fronte Italia sita erat, ad quam vi tempestatis ferri videbatur. *Illyricis læva de parte relictis.*] Scribendum, *Illyrici relicti. Illyricum* regio. de quo ad Claudianum. Tanaquillus Faber Ep. XXIII. *Illyriis relictis* legit. sic apud Propertium,

Dic alias iterum naviget Illyrias.

Heins.

124. *Pareat illa deo.*] Quæ *illa?* plurimi veterum *unda.* Sed probo & sequor τὸ *aura.* quod in decem castigatioribus offendi. *Idem.*

125. *Timeoque repelli.*] Barberin. & unus Patav. *revelli*, ab Italiâ scilicet. *Idem.*

127. *Parcite cærulei vôs saltem numina ponti.*] Prim. Polit. prim. Vatic. & unus Bononiensis cum Rottendorphiano,

—— *Vos parcite numina ponti.*

Idem.

128. *Jovem.*] Augustum.

130. *Si modo qui periit.*] Si modo ego tanquam mortuus, relegatus ad Sarmatas. *Potest non periisse.*] Si perditus servari potest:

ELEGIA. IV.

ARGUMENTUM.

O mihi post ullos.] *Amici fidem laudat Poëta, quod etiam in adversis eum nunquam deseruerit: quam rem raros admodum ex tam multis fatetur sibi præstitisse. Simul eum hortatur, ut in pristino amore persistat, nec Augustum timeat.*

O Mihi post ullos nunquam memorande sodales,
O cui præcipuè sors mea visa sua est;

Atto-

NUmerande sodales.] *Memorande* veteres plerique. Scribe præter ea, *nusquam memorande.* Pont. IV. *O mihi non dubios inter memorande sodales.*

Ma-

Attonitum qui me, (memini) cariſſime, primus
Auſus es alloquio ſuſtinuiſſe tuo;
Qui mihi conſilium vivendi mite dediſti,
Cum foret in miſero pectore mortis amor;
Scis bene, cui dicam, poſitis pro nomine ſignis;
Officium nec te fallit, amice, tuum.
Hæc mihi ſemper erunt imis infixa medullis;
Perpetuuſque animæ debitor hujus ero.
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
Ibit, & in tepido deſeret oſſa rogo;
Quam ſubeant animo meritorum oblivia noſtro:
Et longâ pietas excidat iſta die.
Dî tibi ſunt faciles, & opis nullius egentem
Fortunam præſtent, diſſimilemque meæ.
Si tamen hæc navis vento ferretur amico;
Ignoraretur forſitan iſta fides.
Theſea Pirithoüs non tam ſenſiſſet amicum,
Si non infernas vivus adîſſet aquas.
Ut foret exemplum veri Phocæus amoris,
Fecerunt Furiæ, triſtis Oreſta, tuæ.
Si non Euryalus Rutulos cecidiſſet in hoſtes;
Hyrtacidæ Niſo gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.
Dum juvat, & vultu ridet Fortuna ſereno;

In-

Martialis, *O mihi poſt nullos, Juli, memorande ſodales.* Heinſ.

5. *Conſilium vivendi mite dediſti.*] *Fuiſti* unus Mediceus. eleganter. Triſt. IV. El. II.

Hortator pugnæ conſiliumque fuit.
Ep. Helen.

Quæ mihi ſunt comites conſiliumque duæ.
Idem.

7. *Poſitis pro nomine ſignis.*] Veretur Poëta amici nomen exprimere, propter Auguſtum.

10. *Animi debitor.*] *Animæ* plerique meliores. *Heinſius.*

11. *Spiritus hic vacuas prius extenuandus.*] Prius me vita deficiet: prius moriar. *Berſm.*

20. *Aquas infernas.*] Fingunt enim poëtæ, ad rapiendam Proſerpinam, inferos adiiſſe Theſeum ac Pirithoum.

22. *Tuæ furiæ.*] Furor tuus: quo agitabaris, ob matrem interfectam.

24. *Hyrtacidæ Niſi.*] *Niſo* tres libri. *Heinſ.* *Hyrtacidæ.*] Hyrtaci filio.

27. *Dum juvat.*] Opt. Vatic. *juvet.* Puto *favet.* Heinſ.

28. In-

Indelibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit; fugiunt: nec noscitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.
Atque hæc exemplis quondam collecta priorum,
Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo tresve mihi de tot supereстis amici.
Cætera Fortunæ, non mea, turba fuit.
Quo magis, ô pauci, rebus succurrite lapsis,
Et date naufragio littora tuta meo:
Neve metu falso nimium trepidate timentes,
Hac offendatur ne pietate Deus.
Sæpe fidem adversis etiam laudavit in armis;
Inque suis amat hanc Cæsar, in hoste probat.
Caussa mea est melior, qui non contraria fovi
Arma; sed hanc merui simplicitate fugam.
Invigiles igitur nostris pro casibus oro;
Diminui si quà numinis ira potest.
Scire meos si quis casus desideret omnes;
Plus, quam quod fieri res finit, ille petat.
Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent:
Parvaque quot siccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus majora: ratamque,

Quam-

28. *Indelibatas.*] Illæsas. *Mer.* *Indelibatas.*] Opes integras, nullo adhuc casu & detrimento imminutas. *Cuncta sequuntur.*] Quia felicibus ad voluntatem fluunt omnia. *Pont.*

30. *Agminibus comitum.* Turba clientium seu potius assentatorum. *Pont.*

35. *Rebus succurrite læsis.*] Alii *lassis.* meliores *lapsis.* quod sequor. quanquam & alterum potest admitti. sic Trist. v. El. 11.

Quo ferar, unde petam lapsis solatia rebus?

ubi similis diversitas in scriptis exemplaribus. & Pont. 11. El. 11.

Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapsis.

ubi veterrimus Sarravianus *lassis.* ut & Eleg. 111.

Respicis antiquum lapsis in rebus amicum.

Gratius Cynegetico,

Te primum Vulcane loci pacemque precamur
Incola sancte tuam, des lapsis ultima rebus
Auxilia.

perperam *ipsis rebus* nunc legitur. Neque aliter Virgilius aliique ex optimis scriptoribus passim. *Heinsius.*

41. *Causa mea est melior.*] Conjurationem & conspirationem contra Augustum intelligit. de qua lib. 2. & 3. El. 5. *Mer.*

45. *Desiderat omnes.*] *Desideret* tres meliores. & *petat* pro *petit* proximo versu. *Heins.*

51. *Para*

Quamvis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam mecum quædam moriatur oportet:
Meque velim possit dissimulante tegi.
Si vox in fragili mihi pectore firmior ære,
Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis:
Materiâ vires exsuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala nostra Poëtæ
Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille brevi spatio multis erravit in annis
Inter Dulichias Iliacasque domos.
Nos freta sideribus notis distantia mensos
Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
Ille habuit fidamque manum, sociosque fideles;
Me profugum comites deseruêre mei.
Ille suam lætus patriam victorque petebat.
A patriâ fugio victus & exsul ego.

Nec

51. *Pars etiam quædam.*] Ingenium intelligit, quod præ nimio dolore nequit dignum aliquid componere. Vel certe famam designat, quam perituram dicit hac exilii nota, vel inter Scythas nihil componendo.

52. *Possit tegi.*] Possit celari pars hæc, quæ mecum morietur. *Mer.* Vel velim posse ignorari me tacente. Quæ illa fuerint, liberum est cuivis nostrum divinare. *Pont.*

53. *Si vox infragilis, pectus mihi firmius esset.*] *In fragili mihi pectore firmior* Junian. prim. Polit. prim. Vatic. & alii quinque. duo præterea ex nostris & Bersm. *pectus mihi firmius are.* Scribe,

Si vox in fragili mihi pectore firmior ære.

Homeri illa respexit Iliad. β.

Φώνη δ' ἄῤῥηκτος, χάλκιον δὲ μοὶ ἦτορ ἐνείη.

quod jam alii viderunt. *Heins.*

56. *Materia.*] Malorum copiam, materiam appellat.

57. *Pro duce Neritio.*] Pro duce Ulysse. Est autem *Neritus* mons frondosus in Insula Ithaca, quam tenuit Ulysses.

61. *Nos freta sideribus totis distantia.*] *Notis* Combianus & unus Bononiensis. *Heins.*

62. *Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.*] *Detulit in Geticos Cæsaris ira sinus.* An *Depulit?* prim. Polit. & prim. Vatic. *Detulit Sarmatis ora.* ut infra,

Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.

Trist. IV. El. X.

Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.

lib. V. Eleg. III.

Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.

sic & *Sarmatis umbra* Pont. lib. I. El. II. Pont. II. Eleg. VII.

Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.

unus Vatic. *Fors tulit.* Idem.

63. *Sociosque fideles.*] Tres, *fidosque sodales* tantundem est. Ne bis idem dicat, videtur scribendum, *certosque sodales.* ut apud Martialem,

——*fidis homo certus amicis.*

Idem.

67. Nec

Nec mihi Dulichium domus eſt, Ithaceve, Sameve:
  Pœna quibus non eſt grandis abeſſe locis.
Sed quæ de ſeptem totum circumſpicit orbem
  Montibus, imperii Româ Deûmque locus.
Illi corpus erat durum patienſque laborum:
  Invalidæ vires ingenuæque mihi.
Ille erat aſſiduè ſævis agitatus in armis:
  Aſſuetus ſtudiis mollibus ipſe fui.
Me Deus opreſſit, nullo mala noſtra levante:
  Bellatrix illi Diva ferebat opem.
Cumque minor Jove ſit tumidis qui regnat in undis;
  Illum Neptuni, me Jovis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum eſt;
  Ponitur in noſtris fabula nulla malis.
Denique quæſitos tetigit tamen ille Penates;
  Quæque diu petiit, contigit arva tamen.
At mihi perpetuò patriâ tellure carendum eſt,
  Nî fuerit læſi mollior ira Dei.

67. *Non mibi Dulichium.*] Dulichium inſula eſt ex Echinadibus una, quæ poſtea *Dolicha* appellata fuit. Fuitque hæc inſula Ulyſſi ſubdita, ut docet Strab. *Ithaceve.*] Ithaca inſula eſt, quæ ad ſtadia 80. in circuitu patet. Corcyræ inſulæ maximæ adjacet Neritia Ithacæ tellus optatiſſima, & ipſa Ulyſſis patria. *Sameve.*] Samos ſive Same, inſula eſt, quæ olim quatuor continebat urbes, ex quibus una Samus. eadem. *Cephalenia* appellatur. *Ithaceve Sameve.*] *Samove* pri. Vatic. reliqui *Samoſve.* utrumque probum. de quo Remed. Amor. ℣ſ. 264. *Heinſ.*

68. *Pœna non eſt grandis.*] Non magna moleſtia eſt. Etenim non urbes ſunt quæ comparari poſſint cum urbe Roma: à qua abeſſe ſummam capio moleſtiam, & vitam ipſam inſtar mortis mihi eſſe duco. Et vide quam venuſte contraria contrariis in univerſa hac ſui & Ulyſſis collatione, referat: quæ plurimum artis & eloquentiæ habent. *Ciofan.*

72. *Invalidæ vires ingeniumque mihi.*] Lege cum pleriſque ſcriptis, *ingenuæque.* ut apud Martialem,

Vires ingenuæ, ſalubre corpus.

Idem lib. III. Epiſt. XLVI. hæc duo quoque conjunxit.

Invalidum eſt nobis ingenuumque latus.

Idem lib. XII. Epiſt. IV. *ingenuam pigritiam* quoque dixit. *Heinſ.*

78. *Jovis ira.*] Auguſti odium: qui his temporibus eſt illi ſummus Jupiter. *Mer.*

80. *In noſtris, &c.*] Homerus ſapienter finxit, & fabulis rerum veritatem texit: ego cauſam fingendi nullam habeo. *Pont.*

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

Nec tantum Clario.] *Uxoris fidem & industriam laudat Poëta: quod, quum nonnulli avidissime inhærent ejus opibus, ipsa ingenio, & amicorum præsidio integra omnia servaverit. Unde Poëta verecunde tantum pollicetur, eam fore suis carminibus immortalem.*

Nec tantum Clario Lyde dilecta poëtæ,
  Nec tantum Coo Battis amata suo est:
Pectoribus quantum tu nostris, Uxor, inhæres;
  Digna minus misero, non meliore viro.
Te mea suppositâ veluti trabe fulta ruina est:
  Siquid adhuc ego sum, muneris omne tui est:
Tu facis, ut spolium ne sim, neu nuder ab illis
  Naufragii tabulas qui petiêre mei.
Utque rapax stimulante fame cupidusque cruoris
  Incustoditum captat ovile lupus:
Aut ut edax vultur corpus circumspicit ecquod
  Sub nullâ positum cernere possit humo:

Sic

LYde.] Lyde amica fuit Callimachi, quam ardentissime amavit. *Clario poëta.*] Callimacho Apollinis vati. *Clarius* enim Apollo appellatus est, a Clario luco. Strabo lib. 14. Ovidius in Met. *Mihi Delphica tellus, & Claros, & Tenedos, Patareaque regia servit.*

2. *Suo Coo.*] Suo Phileni.

4. *Minus misero.*] Feliciori marito.

5. *Te mea supposita est.*] Accipiendum est de possessionibus, in quas involabant homines alienorum cupidi, quarum fructibus in exilio ipse vivebat. *P. Suppositâ veluti trabe fulta ruinâ est.*] Non damno quidem hanc lectionem, quam libri veteres agnoscunt, veriorem tamen auguror fore si *carina* reponas. Intelligit trabes illas quæ subductis in littus navibus subjiciebantur. Hæ Græcis φάλαγγες vel φαλάγγια. de quibus Pollux & Hesychius: Nonius quoque in *Palanga*. Varro de vita pop. Rom. *Cum Pœnus in fretum obviam venisset nostris, & quosdam cepisset, crudelissime pro Palangis carinis subjecerat, quo metu debilitaret nostros.* Isidorus lib. XIX. cap. II. Etym. *Pulvinos* videtur appellare. Minucius Octavio. *Et cum ad id loci ventum est, ubi subducta navicula substratis roboribus à terrenâ labe suspensa quiescebant.* Heins.

7. *Ut spolium non sim.*] *Ut ne sim* tres veteres. *Idem.*

8. *Naufragii tabulas.*] Reliquias naufragii mei; reliquum fortunarum mearum. Quas cum Cæsar non ademerit, ipsi tamen adimere nefarie conantur.

9. *Cupidusque cruoris.*] *Sitiensque* unus Mediceus. venuste. vide Notas nostras ad Claudianum lib. III. de Raptu Proserpinæ. vs. 282. *Heins.*

11. *Aut ut edax vultur.*] Vultur ex cadaveribus sibi escam quærit. Interficit autem nihil, nec destruit animantium. Vide Arist. libro 6. *Aut ut edax vultur.*] Nam & vulturii nominantur, qui captant bona aliena, & ea per fas & nefas occupare nituntur.

12. *Sub nullâ positum cernere possit humo.*]

Sic mea nescio quis, rebus male fidus acerbis,
  In bona venturus, si paterêre, fuit.
Hunc tua per fortes virtus submovit amicos,
  Nulla quibus reddi gratia digna potest.
Ergo quam misero, tam vero, teste probaris:
  Hic aliquod pondus si modo testis habet.
Nec probitate tuâ prior est aut Hectoris uxor,
  Aut comes extincto Laodamia viro.
Tu si Mæonium vatem sortita fuisses;
  Penelopes esset fama secunda tuæ.
Sive tibi hoc debes, nullâ pia facta magistrâ;
  Cumque novâ mores sunt tibi luce dati:
Fœmina seu princeps, omnes tibi culta per annos,
  Te docet exemplum conjugis esse bonæ:
Assimilemque sui longâ assuetudine fecit:
  Grandia si parvis assimilare licet.
Hei mihi, non magnas quod habent mea carmina vires,
  Nostraque sunt meritis ora minora tuis!
Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris,
  Exstinctum longis occidit omne malis:
Prima locum sanctas heroïdas inter haberes:
  Prima bonis animi conspicerêre tui.

Quan-

mo.] *Sub nuda* Scaliger & editiones nonnullæ. perperam. corpus sub nulla tellure positum, est inhumatum corpus. *Sub nulla humo.*] Nondum humatum.

14. *In mea bona.*] In meas fortunas. *Mer.*

23. *Sive tibi hoc debes.*] Seu natura te hoc docuit; seu Liviæ exemplo didicisti *Bers. Nullo pia facta magistro.*] *Nulla magistrâ* multi ex melioribus. *Heins.*

24. *Mores.*] Sanctissima instituta. *Cum nova luce.*] Cum die natali; cum nascereris.

25. *Fœmina seu princeps.*] Seu Liviam, quam præcipua fide coluisti, imitata es. Amerbachius ad Martiam, Martii Philippi vitrici Augusti filiam, contendit referendum.

30. *Nostra ora.*] Nostra verba. Aliquem pleno ore laudare verbis multis & grandibus. *Pont. Nostra ora.*] Pro sermone & fabulis. Phædr. in prol. lib. I. *Duplex fabellu os est.* Qua de re in Tom. I. Etiam pro fiducia. *Si satu oris habes.*

32. *Extinctum longis excidit omne malis.*] Κακοφωνία est *extinctum, excidit.* etsi minime ignoro *excidere* hac significatione usitatum esse Ovidio. de quo Remed. Amor. vs. 348. est dictum. primus tamen Politiani, pri. Varic. & sex alii *occidit.* quod sequor. *Heins.*

33. *Inter.*] Inter claras mulieres.

34. *Bonis tui animi.*] Tua virtute *Mer.* Esses præ omnibus conspicua, ob bona animi tui, quæ maximam & solidam laudem merentur. *Pont.*

Quantumcunque tamen præconia noſtra valebunt;
Carminibus vives tempus in omne meis.

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Si quis habes noſtri.] *Amicum admonet Poëta, ut gemmæ faciem ſuam inſculptam intuens, ejus exilis recordetur, dematque illi coronam ex hedera: ſiquidem hujuſmodi inſignia conveniunt fælicibus poëtis. Mandat tamen inſculptæ imaginis loco legatur opus Metamorphoſeon in quindecim libellos digeſtum: quos quamvis ipſe in exilium proficiſcens, in ignem conjecerit, tamen eoſdem pluribus exemplis conſcriptos extare intelligit. Poſtremo ſex verſus mandat conſcribi in prima libelli fronte: quo lector admoneatur, illud opus inemendatum ſubita ejus conſternatione circumferri.*

SIquis habes noſtris ſimiles in imagine vultus;
Deme meis hederas Bacchica ſerta comis.
Iſta decent lætos felicia ſigna poëtas.
Temporibus non eſt apta corona meis.
Hæc tibi diſſimulas, ſentis tamen, optime, dici,
In digito qui me ferſque referſque tuo.
Effigiemque meam fulvo complexus in auro
Cara relegati, qua potes, ora vides,
Quæ quoties ſpectas, ſubeat tibi dicere forſan,
Quam procul à nobis Naſo ſodalis abeſt!
Grata tua eſt pietas: ſed carmina major imago
Sunt mea; quæ mando qualiacunqne legas.

Car-

NOſtris ſimiles.] *Noſtri* ſex meliores. & mox *Bacchia ſerta* pro *Bacchica*. Adi Notas Met. III. 517. *Heinſ. In imagine.*] In effigie gemmæ inſculpta. Vide Plin. l. 37. Ex hedera enim poëtæ Elegi coronabantur, ſicut ex quercu Heroïci. Propert. *Ennius hirſuta cingat ſua dicta corona, Mi folia ex hedera porrige Bacche tua.* De hedera legito Plin. lib. 16. & Theophraſtum lib. 3.

5. *Hæc tibi diſſimula, ſentis tamen omnia dici.*] Scripti plerique cum primis editionibus *ſenti tamen optime dici.* & *hoc* pro *hæc*. Lege,

Hoc tibi diſſimulas, ſentis tamen; optime, dici. Heinſ.

Diſſimula.] Finge hæc non dici tibi, ne Auguſtum lædas. *Sentis tamen optime.*] Intelligis tamen optime amice, me tibi hæc dicere.

6. *Qui me ferſque referſque.*] Qui fers & repræſentas. aut qui fers & extrahis annulum, in quo eſt gemma habens vultus meos inſculptos. Vide Macrob. Saturn. lib. 7. cap. 13. *Ferſque referſque.*] *Feraſque* ſcribendum videtur. ſic Triſt. III. El. VIII. pro *fertque feretque*, ſcripti fere omnes *fertque refertque*. Pont. IV. Eleg. I. *Auxilium vitæ fertque refertque meæ.* ubi cenſeo reponendum *feretque* quod ſequentia ibi requirunt. *Heinſius.*

8. *Qua potes.*] Tres itidem ſcripti *qua potes*. Idem.

13. *Ho-*

Carmina mutatas hominum dicentia formas:
  Infelix domini quod fuga rupit opus.
Hæc ego discedens, sicut bene multa meorum,
  Ipse meâ posui mœstus in igne manu.
Utque cremasse suum fertur sub stipite natum
  Thestias, & melior matre fuisse soror;
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
  Imposui rapidis visera nostra rogis.
Vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus:
  Vel quod adhuc crescens & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed exstant;
  Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor ut vivant, & non ignava legentem
  Otia delectent, admoneantque mei.
Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo;
  Nesciet his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud:
  Defuit & scriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abunde,
  Non fastiditus si tibi, Lector, ero.
Hos quoque sex versus, in primi fronte libelli

Si

13. *Hominum dicentia formas.*] *Narrantia* tres scripti. *Idem.*

15. *Sicut bona multa meorum.*] Diu est quod vidi scribendum *bene multa.* quod pri. Vatic. Hamburg. & tres alii confirmant. In Catalectis,

Triga mihi paucos inter dilecta sodales,
Triga sodalitii pars bene magna mei.

atque ita passim veteres. *bene* enim pro *valde* ponitur. ut *bona pars* pro magna pats. Trebonian. Institut. l. IV. Tit. VI. §. 12. *actiones bene multas* dixit. Similis error apud Propertium commissus lib. III. El. XXII. ubi legendum,

An tibi nescio quæ visa est formosior? an tu
Non bene de nobis crimina ficta jacis?

Idem.

17. *Sub stipite.*] Sub torre, in quo Meleagri fata erant.

18. *Thestias.*] Althea Thestii filia. Thestius enim Pleuroniam tenuit: qui Curetum ductor, socer quidem fuit Oenei, Althenæ vero pater. *Et melior matre fuisse soror.*] Althea meliorem se, & fratrum à Meleagro interemptorum amantiorem ostendit, quam filii. Sic & in 8. Metam. *Pugnat materque sororque, Et diversa trahunt unum duo nomina pectus. Incipit esse tamen melior germana parente.*

20. *Viscera nostra.*] Nostros libros: quasi meos partus. *Rogis.*] Flammæ omnia rapienti.

27. *Non tamen.*] *Nec* veteres & *Nesciet.* Heins.

29. *Mediis incudibus.*] Nondum absoluto opere. *Mer.* Sic & opus aliquod *elimare* dicimur.

33. *In prima fronte libelli.*] Scribe *primi libelli.* Inepte enim Metamorphoses libel-

Si præponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicunque volumina tangis;
His saltem vestrâ detur in Urbe locus.
Quoque magis faveas, non sunt hæc edita ab ipso,
Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset, eram.

libellus vocentur, quas ipse l. II. *Majus opus* sit appellaturus. sic alibi,

Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos.

&,

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus. ——

de Amorum libris. atque ita passim alibi. *Heinsius.*

35. *Orba parente suo.*] Privata patre, & autore operis, qui in exilium ejectus est.

37. *Edita ab illo.*] *Ipso* meliores. pro *faveas* etiam *foveas* agnoscunt quatuor.

40. *Emendaturus erat.*] *Eram* scripti potiores. *Heinsius.*

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

In caput alta suum.] *Queritur Poëta, eum, quo cum diu familiariter vixerat, subita poëta consternatione, & exilii ruina fidem mutasse. Mox tamen illum admonet, ut in fide permaneat, quo ejus officium laudare queat.*

IN caput alta suum labentur ab æquore retro
Flumina: conversis Solquè recurret equis.
Terra feret stellas: cælum findetur aratro:
Unda dabit flammas: & dabit ignis aquas.
Omnia naturæ præpostera legibus ibunt:
Parsque suum mundi nulla tenebit iter.
Omnia jam fient, fieri quæ posse negabam:
Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
Hæc ego vaticinor; quia sum deceptus ab illo,
Laturum misero quem mihi rebar opem.
Tantane te, fallax, cepêre oblivia nostri?
Afflictumne fuit tantus adire timor?
Ut neque respiceres, nec solarêre jacentem;

Du-

IN *suum caput.*] Caput dicitur fluminis origo. *Heic mihi magna domus celsis caput urbibus exit.* Virgil. 8. de cæruleo Tibri. Et noster Metam. 2. vs. 254.

Nilus in extremum fugit perterritus orbem
Occuluitque caput, quod adhuc latet.

In suum caput.] Inductio est, ex iis constans quæ fieri nequeunt. *Pont.*

12. *Afflictumque.*] Malo *Adflictumne.* Heins.

15. *Ani-*

Dure? nec exsequias prosequerêre meas?
Illud amicitiæ sanctum ac venerabile nomen
Re tibi pro vili sub pedibusque jacet?
Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
Visere, & alloquii parte levare tui?
Inque meos si non lacrymam dimittere casus,
Pauca tamen ficto verba dolore queri?
Idque, quod ignoti faciunt, valedicere saltem;
Et vocem populi publicaque ora sequi?
Denique lugubres vultus, numquamque videndos
Cernere supremo, dum licuitque, die?
Dicendumque semel toto non amplius ævo
Accipere, & parili reddere voce, Vale?
At fecêre alii nullo mihi fœdere juncti;
Et lacrymas animi signa dedêre sui.
Quid, nisi convictu caussisque valentibus essem,
Temporis & longi vinctus amore tibi?
Quid; nisi tot lusus & tot mea seria nosses,
Tot nossem lusus seriaque ipse tua?
Quid, si duntaxat Romæ mihi cognitus esses,
Adscitus toties in genus omne loci?
Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos?
Cunctane Lethæis mersa feruntur aquis?
Non ego te placidâ genitum reor urbe Quirini;

Urbe,

15. *Amicitiæ sanctum & venerabile nomen.*] *Quondam venerabile* quidam veteres. & *numen* liber Petri Servii. ut Pont. lib. II. El. III.

Illud amicitiæ quondam venerabile numen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

sic & ibi veterrimus Codex Sarravianus. *Idem.*

17. *Ingenti mole prostratum.*] Ærumnis oppressum. Calamitatis suæ magnitudinem vocat ingentem molem, à qua velut ruina magna oppressus sit.

19. *Lacrymas dimittere.*] *Lacrymam* meliores. ut passim alibi noster. & mox *queri* pro *loqui* Gottorphianus. *Heins.*

22. *Et vocem populi.*] Supremum salve & vale conclamare. *Bersm.*

30. *Junctus amore.*] Bene opt. Palat. & unus Mediceus *vinctus amore.* nam *fœdere juncti* paulo ante præcesserat. Vide Notas Fast. IV. vs. 224. *Heins.*

34. *Adscitus toties in genus omne joci.*] Lege *loci.* cum multis veterum. de jocis & seriis jam ante egerat. *Idem.*

35. *In æquoreos ventos.*] *In Æolios* Rottendorphianus pro diversa lectione. *Idem.*

37. *Placidâ urbe Quirini.*] Romam designat, in qua homines non sævos, sed mites nasci solitos innuit.

41. *Si-*

Urbe, meô quæ jam non adeunda pede eſt.
Sed ſcopulis, Ponti quos hæc habet ora ſiniſtri:
Inque feris Scythiæ Sarmaticiſque jugis.
Et tua ſunt ſilicis circum præcordia venæ;
Et rigidum ferri ſemina pectus habent.
Quæque tibi quondam tenero ducenda palato
Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
At mala noſtra minus, quam nunc, aliena putaſſes;
Duritiæque mihi non agerêre reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
Ut careant numeris tempora prima ſuis;
Effice, peccati ne ſim memor hujus; & illo
Officium laudem, quo queror, ore tuum.

41. *Silicis venæ.*] *Et ſtant marmoreo membra peruſta gelu.* Et noſter in Met. 9. *Nec rigidos ſilices, ſolidumve in pectore ferrum.* vſ. 615. Σαρκὶ σιδηρείῃ οἷα κολοσσός. Theocr. Idyll. 22. De Amyco.

42. *Semina pectus habet.*] *Habent* unus Gallicanus. ſic *pectora ſomnus, terror, mæror habet*, & ſimilia paſſim apud noſtrum. Adi Notas ad Epiſt. XII. vſ. 170. *Heinſius.*

45. *Aut mala noſtra minus quam non aliena putares.*] *At mala* & *putaſſes* meliores. Deinde *quam nunc* unus Vaticanus. vere. quomodo etiam doctiſſimus Tanaquillus Faber vidit ſcribendum Epiſtola XXIII. Combianus pro diverſâ lectione, *quia nunc*. Senſus eſt. At ſaltem mala noſtra minus à te aliena putaſſes, quam nunc putas. *Idem.*

48. *Ut tempora prima.*] Ut ſuperiora tempora, quibus amicitia noſtra erat arctiſſima. *Careant ſuis numeris.*] Careant ſuo ordine: ut mihi in amore non reſpondeas, ut antea.

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Detur inoffenſæ.] *Queritur poëta vulgum ſequi fortunam, & ſecundis tantum rebus adeſſe amico, at in adverſis eum deſtituere: quod quidem re ſibi cognitum fuiſſe docet. Siquidem antequam relegaretur ab Auguſto, multos habuit amicos: ac poſtquam ſubita ruina corruit, neminem invenit, in cujus præſidio acquieſceret, quum multis per Cæſaris modeſtiam id præſtare licuiſſet: quandoquidem ab eo hoſtilis erga amicum amor etiam probetur.*

DEtur inoffenſæ metam tibi tangere vitæ,
Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque utinam pro te poſſint mea vota valere,
Quæ pro me duros non tetigêre Deos!

Do-

DEtur *inoffenſæ vita tibi tangere metam.*] Concinnius quatuor antiqui *metam tibi tangere vitæ.* & mox *poſſint* pro *poſſent* meliores. *Heinſ.*

4. *Duros deos.*] Deos mihi difficiles, Cæſarem inclementem.

10. *Nul-*

Donec eris felix, multos numerabis amicos:
  Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Aspicis, ut veniant ad candida tecta columbæ;
  Accipiat nullas sordida turris aves.
Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam:
  Nullus ad amissas ibit amicus opes.
Utque comes radios per Solis euntibus umbra,
  Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit;
Mobile sic sequitur Fortunæ lumina vulgus:
  Quæ simul inductâ nube teguntur, abit.
Hæc precor ut semper possint tibi falsa videri:
  Sunt tamen eventu vera fatenda meo.
Dum stetimus, turbæ quantum satis esset, habebat
  Nota quidem, sed non ambitiosa, domus.
At simul impulsa est; omnes timuêre ruinam:
  Cautaque communi terga dedêre fugæ.
Sæva nec admiror metuunt si fulmina, quorum
  Ignibus afflari proxima quæque solent.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
  Quamlibet inviso Cæsar in hoste probat.
Nec solet irasci (neque enim moderatior alter)
  Cum quis in adversis, si quid amavit, amat.
De comite Argolici postquam cognovit Orestæ,

Nar-

10. *Nullus ad amissas ibit amicus opes.*] *Currit* exemplar vetus Bersmanni. Ego *visit* reponendum censeo. Adi Notas Amor. lib. II. El. II. vs. 21. *Heins.*

13. *Fortunæ lumina.*] Auram & fœlicitatem fortunæ.

16. *Eventu vera fatenda meo.*] Malim *mihi.* Heins.

20. *Cauta terga.*] Ipsi cauti & sibi consulentes: vel certe cauta turba, hoc est, turba sibi cavens, ne quid Augustus in eos mea causa gravius moliretur. *Mer.*

24. *Quolibet inviso.*] *Quamlibet* sex veteres. probe. Dixi Notis ad Epist. VI. vs. 140. *Heins.*

27. *De comite Argolico postquam cognovit Orestem.*] *Oreste* plurimi veteres. Scribe *Argolici Orestæ.* Nam Pylades Phocêus non Argolicus. Amor. lib. II. Eleg. VI.

Quod fuit Argolico juvenis Phocêus Orestæ.

vide Notas ad Epist. VIII. vs. 9. *Idem.*

De comite Argolico.] Pacuvius tragœdiam scripsit, in qua continebatur quomodo Orestes cupiens à se furias removere ex morte matris conceptas, oraculum consuluit, cui respondit, ut ad templum Dianæ in Tauricam regionem proficisceretur. quo quum pervenisset, comite & duce itineris Pylade, Thoas rex de more eum mactare volebat. Cæterum ignorabat uter esset Orestes. Pylades Orestem se esse respondit, ut pro

illo

Narratur Pyladen ipſe probaſſe Thoas.
Quæ fuit Actoridæ cum magno ſemper Achille,
 Laudari ſolita eſt Hectoris ore fides.
Quod piùs ad manes Theſeus comes iſſet amico,
 Tartareum dicunt indoluiſſe Deum.
Euryali Niſique fide tibi, Turne, relatâ,
 Credibile eſt lacrymis immaduiſſe genas.
Eſt etiam miſeris pietas, & in hoſte probatur.
 Hei mihi, quam paucos hæc mea dicta movent!
Hic ſtatus, hæc rerum nunc eſt fortuna mearum,
 Debeat ut lacrymis nullus adeſſe modus.

At

illo necaretur. Oreſtes autem ita ut erat, Oreſtem ſe eſſe perſeverabat. quorum fidem ita Thoas probavit, ut Oreſti ignoſceret. Rem aliter & plenius refert Ovid. lib. 3. de Ponto ea elegia quam ad Cottam ſcribit. *De comite Argolico.*] Pylade. De eo qui ſimulabat ſe eſſe Pyladem, ut Oreſtes potius quam ipſe ſervaretur.

29. *Quæ fuit Actoridæ.*] Patroclo, Actoris filio. Amor Patrocli & Achillis notus eſt Homeri carmine.

30. *Hectoris ore.*] Ore inimici. Summam ac ſolidam eſſe laudem, cum quis ab hoſte laudatur, docet Ariſtot. lib. I. Rhetor. *Ciof.*

31. *Theſeus comes iret amico.*] *Iſſet* multi veteres. unus Mediceus & Barberinus pro diverſâ lectione *comitavit amicum.* Puto *comitaret.* Pont. libro II. Eleg. III.

Pirithoum Theſeus Stygias comitavit ad undas.

Met. XIII. ex optimis exemplaribus,

Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulyſſen.

Pont. I. El. X.

Funera non potui comitare.

lib. II. Eleg. II.

Quem pia vobiſcum proles comitavit euntem.

Triſt. V. Eleg. IV. ex veteri libro,

Teque Menœtiaden, te qui comitavit Oreſten,

Te vocat Ægiden Euryalumque ſuum.

atque ita paſſim noſter. Propertius l. II. Eleg. VII.

Quod mea ſi teneræ comitarent caſtra puellæ,

Non mihi ſat magnus Caſtoris iret equus.

Ita ſcribo verſus mendoſiſſimos, à Scaligero aliiſque fruſtra tentatos. Nam codices vetuſti magna ex parte,

Quod ſi vera mea comitarent caſtra puellæ.

turbato ordine litterarum. *teneræ puellæ* perpetuum epitheton noſtro plurimis locis. Paſſeratius aliique conjecturam Scaligeri de *Romanis puellis* approbarunt. male. *Heinſ.*

34. *Cyaneas inſtabiles.*] Redibis ad Tom. I. p. 160. vſ. 121. Symplegad.

35. *Eſt etiam miſeris pietas.*] *In miſeris* veteres nonnulli. Puto ſcribendum,

Iſta etiam in miſeris pietas vel ab hoſte probatur.

aut —— *miſero pietas vel in hoſte probatur.* Hoc videtur velle noſter. *Eſt etiam miſeriſque fides*, Arondel. *Heinſ.*

37. *Nunc eſt fortuna mearum.*] Duo veteres *non eſt.* & tum ſequenti verſu legendum *ullus* pro *nullus.* quomodo Patavinus unus. Met. XIII.

Non hæc eſt Fortuna domus. ——

Idem.

39. At

At mea sunt, proprio quamvis mœstissima casu,
 Pectora pro sensu facta serena tuo.
Hoc eventurum jam tum, carissime, vidi,
 Ferret adhuc istam cum minor aura ratem.
Sive aliquod morum, seu vitæ labe carentis
 Est pretium; nemo pluris habendus erit.
Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes;
 Quælibet eloquio fit bona caussa tuo.
His ego commotus, dixi tibi protinus ipsi;
 Scena manet dotes grandis, amice, tuas.

Hæc

39. *At mea sint proprio quamvis mœstissima casu*
Tempora, profectu facta serena tuo.] Nihil hic sani est. pri. Vatic. & quinque alii, *At mea sunt.* deinde veteres plerique cum primis editionibus, *Pectora pro sensu.* Lege,

At mea sunt, proprio quamvis mœstissima casu,
Pectora pro sensu facta serena tuo.

aliquid diximus de hoc loco supra El. I. ℣s. 40. Excerpta Vossii tamen, *pro sensu. pro ventu* Combianus pro diversa lectione. Sed puto *post sensus tuos*, ea significatione, qua lib. IV. El. VI.

Mensque mali sensum nostra recentis habet.

Et Ponticis, ut quidem scribendum,

Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta mali.

Epistola Paridis, *sentis mea vulnera, sentis.* Idem. *Ut mea sint proprio.*] Sunt qui hanc elegiam cum superiore conjungant, sunt qui etiam separent: mihi omnino videtur disjungenda. Amico enim gratulatur, quod studio & doctrina magnam sit laudem consecutus: quod ita fore olim se nulla divinandi peritia, sed ratione & conjecturis cognovisse dicit. Simul ostendit eum sibi rectius consuluisse. quod gravioribus disciplinis operam dederit. At contra dolet sibi studia poëtica & lasciviorem Musam nocuisse. *At* habet. ut sit sensus horum versuum, cum superioribus collatione quadam junctis, hoc modo: Hic quidem mearum rerum status est, ut eas lacrymis prosequi satis non possim: sed tamen ut illæ se habent, & quamvis mœstissimus ipse sim, tamen posteaquam de tuis successibus, tuoque profectu (hoc enim verbum magis probo, quam quod quidam legunt, *pro sensu*) aliquantum exhilaratus fui, &c. *Micyl.*

41. *Hoc tibi venturum.*] *Hoc eventurum* prim. Polit. pri. Vatic. unus Mediceus. & Rottendorph. bene. alii *ego venturum* vel *mihi venturum.* Pont. III. Eleg. IV.

Di quorum monitu sumus eventura locuti.

Epicedio Drusi, *Eventura precor.* mox *minor aura* pro *minus* meliores. *Heins.* *Hoc tibi venturum.*] Pro, eventurum. Id intelligit quod sensum nominavit.

42. *Istam ratem.*] Te ipsum & ingenium.

44. *Nemo pluris emendus erat.*] *Habendus erat* prim. Vatic. & pri Palat. *habendus erit* alter Polit. Rottendorph. & duo alii. probe Sic Cicero Philippica VI. *Pluris hic habetur, quam alibi.* pro æstimatur. Juvenalis Satyra X. ex antiquis codicibus,

Visne salutari sicut Sejanus, haberi
Tantundem.

ubi in vulgatis est *habere.* Heins.

48. *Scena manet dotes.*] Dotes istæ aliquando magno theatro spectabuntur. *Bersm.*

Hæc mihi non ovium fibræ tonitrufve finiftri,
  Linguave fervatæ pennave dixit avis.
Augurium ratio eft, & conjectura futuri :
  Hac divinavi, notitiamque tuli.
Quæ quoniam rata funt; totâ mihi mente tibique
  Gratulor, ingenium non latuiffe tuum.
At noftrum tenebris utinam latuiffet inimis!
  Expediit ftudio lumen abeffe meo.
Utque tibi profunt artes, facunde, feveræ;
  Diffimiles illis fic nocuêre mihi.
Vita tamen tibi nota mea eft : fcis artibus illis
  Auctoris mores abftinuiffe fui.
Scis vetus hoc juveni lufum mihi carmen : & iftos,
  Ut non laudandos, fic tamen effe jocos.
Ergo ut defendi nullo mea poffe colore,
  Sic excufari crimina poffe puto.
Qua potes, excufa : nec amici defere cauffam.

Quo.

49. *Hoc mihi.*] *Hac* meliores. *Heinf.* *Hoc mihi non ovium fibræ.*] Non divinavi hæc tanquam haturpex ex animalium extis: inde extifpices, extifpicium. *Tonitrufve finiftri.*] Divinabant etiam per fulgura, quæ obfervabant. Læva (auctore Plinio) profpera exiftimabantur: quoniam læva parte mundi ortus eft: tum quæ nobis finiftra funt, ea fuperis dextra demitti creduntur. Vide Plutarch. Quæft. Rom. 78. *Pont.*

50. *Linguave.*] Per linguam avis, intellige ofcines, id eft, aves quæ voce augurium faciunt. Per *pennam* autem defignat *præpetes*, quæ volatu dabant auguria. *M.*

53. *Quæ quoniam vera eft.*] Pri. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & Rottendorph. *rata eft.* in Vatic. pro *eft* erat emendatum *funt.* verè. alter Palatinus *rata fint.* fupra Elegia prima, *Quæque vovet, rata fint.* Epift. Paridis,

Quæ rata fint, nec te fruftra promiferit opto.

Met. IX. *rata fint fua vifa precatur.* fic & paffim alibi. *Heinf.*

56. *Studiis meis.*] *Studio meo* fcripti. *Idem.* *Lumen.*] Famam & gloriam.

57. *Artes feveræ.*] Vel philofophiam dicit, vel ingenuas difciplinas & ftudia eloquentiæ.

58. *Diffimiles illis.*] Quia noftræ artes non funt feveræ.

59. *Scis artibus illis.*] Libris de Arte amandi. Eodem modo excufat fe lib. 2. ad Auguftum: *Crede mihi distant mores à carmine noftro. Vita verecunda eft, Mufa jocofa mea eft.* Sic & Catullus: *Nam caftum effe decet pium poëtam Ipfum, verficulos nihil neceffe eft.*

65. *Qua potes excufa.*] Multi veteres *Quam potes.* de quo Remed. Amor. vf. 325. dixi; malim etiam *amicam caufam* quam *amici.* fic *amicum nomen* Art. Am. I. vf. 585. ubi plura. & *amica lima* Pont. II. El. IV. fic *ungues amici* Juvenali Sat. V. ex antiquis codicibus,

——*cuftos affixus ibidem,*
Qui numeret gemmas unguefque obfervet amicos.

ubi *acutos* nunc legitur. *feffos opibus folatur amicis* apud Maronem Aceftes, Æneid.

Quo bene cœpiſti, ſic pede ſemper eas.

neid. v. & ibidem ex vetuſtiſſimo codice Mediceo,

Emicat Euryalus, & munere victor amico

Prima tenet

& *dictis ſolatur amicis* eodem libro. *Heinſius.*

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

Eſt mihi, ſitque precor.] *Laudat navem Ovidius quam in ſinu Corinthiaco accepit: & quum altera navis diu eundem curſum tenuiſſet, quem navis poeta: quumque poſtea ex Samothracia ſolverent, utriuſque navigationem & loca deſcribit. Optat deinde, & incolumis Tomum navis eum perferat. quod ſi contigerit, Minervæ ſe agnam immolaturum pollicetur. Poſtremo Caſtorem & Pollucem precatur, ut utrique navi adſint.*

EST mihi, ſitque, precor, flavæ tutela Minervæ
  Navis; & à pictâ caſſide nomen habet.
Sive opus eſt velis; minimam bene currit ad auram:
  Sive opus eſt remo; remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta eſt vincere curſu:
  Occupat egreſſas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus, fertque aſſilientia longe
  Æquora, nec ſævis icta fatiſcit aquis.

M*inervæ.*] Minervæ ſimulacrum navis inſigne & tutela. Solebant enim in navibus dii pingi, ut Minerva, Apollo, & alii, in quorum tutela eſſe navem volebant. Non eſſe idem παράσημον & tutelam navis, & in hac Ovidiana navi, tutelare numen fuiſſe Minervam, ex conſuetudine puppi impoſitam? galeam autem Minervæ, inſigne ſeu παράσημον navis. *Tutela Minervæ.*] Continet hæc Elegia breve quoddam Hodoiporicum, ſive Itinerarium poëtæ, non quidem totius profectionis ejus à Roma in Pontum, ſed quantum ejus ab Helleſponto ad locum exilii reliquum fuit. Orditur autem à laude navis ejus. Ac Merula in ea opinione eſt, ut putet de duabus intelligendum eſſe, ego de una, eaque ſola navi, qua Poëta è portu Corinthi in Thraciam uſque delatus fuerit, quæ deinde per anguſtias Helleſponti in Propontidem, indeque rurſus per Boſphorum Thracium in Pontum, atque ita ſiniſtro mari Tomon abierit. Verſus autem de duabus navibus ſupra citatos, metaphorice accipio, ut puppis altera, pro curſu, ſerie, itinere terreſtri ponatur, eo ſcilicet de quo ipſe infra dicit,

Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos, &c.

Nam & alibi de diverſis profectionis ſuæ viis meminit.

1. *Et à picta caſſide nomen habet.*] A galea quam illa armata gerit, *galeata* appellatur Minerva. Verbum *Habet*, non ad Minervam, ſed ad nomen navis, referendum videtur: ut intelligamus ipſam navem à picta galea, κορυθαιόλον, aut ſimili aliquo cognomine appellatam fuiſſe.

8. *Nec ſævis victa madeſcit aquis.*] *Icta fatiſcit* duo veteres. quod & in Erfurtano Zinzerlingus invenerat. multi alii *icta madeſcit.* minus bene. Valerius Flaccus de Halcyonum nido lib. 1.

Illa Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris
Fida manet trepidæ duxque comesque fugæ.
Perque tot eventus, & iniquis concita ventis
Æquora, palladio numine tuta fugit.
Nunc quoque tuta precor vasti secet ostia Ponti;
Quasque petit, Getici littoris intret aquas.
Quæ simul Æoliæ mare me deduxit in Helles,
Et longum tenui limite fecit iter;
Fleximus in lævum cursus: & ab Hectoris urbe
Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.

Inde

Illa fatiscit aquis donec domus, haustaque fluctu est.

dubito tamen an non & illic *Victa* sit legendum. Certe apud Matonem lib. I.

Jam validam Ilionei navem, jam fortis Aletha
Vicit hyems.

Tibullus libro I. El. VI.

Heu canimus frustra: nec verbis victa fatiscit
Janua.

sic codices duo vetusti, non *patescit*. Virgil. Æn. I.

—— laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.

Idem Æn. X.

—— saxis solida æra fatiscunt.

Heins.

9. *Primum mihi cognita terris Cenchris.*] Nam Peloponnesus (autore Plin. l. 4. c. 4.) jacet inter duo maria, Ægeum & Ionium, platani folio similis propter angulosos recessus. Angustia, unde procedit, Isthmos appellatur. In eo loco erumpunt è diverso quæ dicta sunt maria: Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur sinus. Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc, angustiarum termini longo & ancipiti navium ambitu. Sed tamen & *Terris*, non usque adeo incommode legetur pro *Oris* scilicet acceptum. In *Cenchris* autem etiam figura Synizesis admittenda est: ut *Cenchreis* tryssyllabum, pro dissyllabo in scansione veniat. *Mer.*

12. *Palladio numine tuta fuit.*] Imo *fugit* cum melioribus. *Heins.*

13. *Ostia ponti secet.*] *Ostia*, sunt aditus fluminum in mare. *P.*

15. *In mare.*] In Hellespontum. Nam mare alia aliis cognomina accepit. Ubi enim primum se coarctat, *Hellespontum* vocamus. Ubi se expandit, *Propontis* dicitur. Ubi iterum se pressit, *Thracius Bosporus*. Ubi iterum se effundit, *pontus Euxinus* Qua paludi committitur, *Cimmerius Bosporus*.

17. *Fleximus in lævum cursus.*] Ex Hellesponto in Propontidis sinistram partem navigationem fleximus. *Ab Hectoris urbe.*] Id est, Ilio, quæ ex Ægeo Hellespontum ingredientis erat à dextra, ut sit sensus: Quum primum in Ægeo adhuc navigans habui Ilium à fronte, flexi iter in lævam partem, ubi erant loca illa, quæ statim subjungit. Cæterum illud ausim affirmare, aut carmina aliqua deesse, aut hanc navigationis descriptionem falsam esse. *Mer.* Micyllus dubitat num idem locus de Lemno potius accipiendus sit, cujus regem aliquando fuisse Actorem Hyginus dicit. Ut sit sensus: Postquam ad Hellespontum venimus, in lævam fleximus cursum: & ab Actoris urbe, id est, insula Lemno, in Imbrum (hanc enim per imbriam terram accipio) proxime navigavimus, inde in Samothraciam, &c. *Mic.*

18. *Imbria terra.*] Terram Imbriam eam dicit, quam Selimbriam Plinius, Ptolemæus, cæterique appellant: illa enim, & Pirinthus in Propontidis lito-

re

Inde levi vento Zerynthia littora nactis
Threïciam tetigit fessa carina Samon.
Saltus ab hac terrâ brevis est Tempyra petenti.
Hac dominum tenus est illa secuta suum.
Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos :
Hellespontiacas illa reliquit aquas.
Dardaniamque petit auctoris nomen habentem,
Et

re fuere. Nisi malis intelligere, illum non ingressum fuisse Hellespontum, sed Ægeum ei vicinum appellasse Hellespontum, ut diximus.

19. *Zerinthia litora nacta.*] *Nacti* pri. Vatic. *nactis* Junianus. hoc est, postquam nacti sumus. Unus *vecta.* Combianus pro diversa lectione *natat.* Heinſ. *Zerinthia.*] Id est, ipsius Thraciæ: Nam in Thracia Zerinthum fuisse, scribit Lycophron, sacram Hecatæ. Fuit & Zerinthus in Samothrace insula, unde forrasse regioni nomen dedit Ovidius.

20. *Threiciam Samon.*] Samothraciam insulam in mari Ægeo circa Thraciam.

21. *Saltus ab hac contra.*] *Ab hac terra* plerique veterum. quod amplector. nisi quod *ab hac ora* rectius scribetur. pro T[illegible] veteres plerique *Epira* vel *Empyr*[illegible] Combianus pro diversa lectione *Tempyra.* quomodo & duo alii. recte. Livius lib. XXXVIII. cap. XLI. *Inde Æniorum fines, præter Apollinis, Zerinthium quem vocant incolæ, templum superant. Aliæ angustiæ circa Tempyra excipiunt. (hoc loco nomen est) non minus confragosæ.* Facessat ergo Ortelius, qui cum Merula *Stentora* emendandum censet. Arondel. *Temeira.* Heinſ. *Saltus brevis.*] Trajectus non longus. *Mer.*

23. *Nam mihi Bistonios.*] E Samothracia digressuræ erant duæ naves. quarum altera quæ Ovidium vehebat sinistrum Propontidis cursum, altera vero dextrum tenuit. *Bistonios campos.*] Threicium littus. *Pede.*] Velo: pars pro toto. *Mer. Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos.*] Hunc locum Merula, cum sententiæ suæ de duabus navibus de qua à principio meminimus, repugnare videret: *pedem* pro fune; quo vela navium reguntur: *campos* autem pro æquore sive mari exposuit. At si alteram expositionem recipias, de una navi, eaque sola quæ Poëtæ fuit, qua in hoc loco relicta, in terram egressus ille, reliquum iter, aut partem saltem, per Thraciam itinere terrestri fecerit: sua ac propria significatio verbis manet, neque versus ipse quicquam difficultatis habet.

24. *Hellespontiacas illa reliquit aquas.*] Non parum difficultatis etiam hic versus habet, præsertim in verbo *Reliquit.* Nam quo modo dicamus navem, quæ Dardaniam petebat, in ipsis faucibus Hellesponti sitam, Hellespontum reliquisse? Aut igitur dicamus, deesse loco huic aliquid, vel pro verbo *Reliquit*, relegit, aut simile aliquid reponendum esse, ut sit sententia: Ego quidem per campos Bistonios proficisci deinceps constitui: illa autem (navis scilicet) Hellesponti relegit sive repetivit aquas, transeundo scilicet dextrum latus, & petendo Dardaniam in ipsis faucibus sitam, &c. Aut certe Hellesponti nomen ita accipiendum, ut eam tantum maris partem significet, quæ citra fauces est. Et sic recte intelligitur reliquisse Hellespontum navis, quæ eo jam superato, ipsas fauces ingressa fuit. *Micyll. Illa reliquit aquas.*] Medonianus *relegit.* Puto *peregit*, aut quid simile. nam quomodo reliquit Hellespontum, quæ Dardanium & Lampsacum & Abydum in ipsis Hellesponti faucibus sitas aditura sit? *Heinſ.*

25. *Dardaniamque petit.*] Dardania urbs fuit in litore Hellesponti sita. Nam post Abydum promontorium est Dardanium,

Et te ruricolâ Lampſace tuta Deo.
Quaque per anguſtas vectæ male virginis undas
Seſton Abydenâ ſeparat urbe fretum.
Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris;
Cyzicon Hæmoniæ nobile gentis opus:
Quaque tenent Ponti Byzantia littora fauces.
Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.

Hæc

danium, & civitas Dardanus, 70. ſtad. ab Abydo diſtans. *Petit* autem pro petivit ultimam producit, ut verba omnia ſyncopam habentia. *Nomen auctoris.*] Nomen Dardani Jovis filii qui eam condidit.

26. *Et te ruricolâ Lampſace.*] Lampſacum etiam pervenit ab urbe Dardania. Fuit autem Lampſacus urbs inſignis ad mare ſita, quæ portum optimum habuit: prius *Pitiuſa* vocabatur. Per deum autem *ruricolam* Priapum intellige: qui vir fuit ex Lampſaco urbe Helleſponti: de qua pulſus, propter obſcænitatem. Vocat autem *deum ruricolam*, quoniam in hortis colitur.

28. *Per anguſtas undas.*] Vaſtum enim mare præjacens Aſiæ & ab Europa porrecto Cherſoneſi littore expulſum anguſto meatu irrumpit in terras ſeptem ſtadiorum intervallo Europam diſcludens Aſiæ. haſque anguſtias Helleſpontum vocant. *Virginis male vectæ.*] Helles, quæ hauſta fluctibus periit.

28. *Seſton Abydena.*] In Europa enim Seſton urbem, in Aſia Abydon fuiſſe, ſcribit Plinius. In medio vero utriuſque urbis Helleſpontus fuit.

29. *Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris.*] Puto ſcribendum *Propontiacis ſurgentem Cyzicon.* nam in edito colle ſita erat. Val. Flaccus lib. II.

Nec procul ad tenuis ſurgit confinia ponti
Urbs placidis demiſſa jugis. rex divitis agri
Cyzicus.

Sed & Apollonius Rhodius in ejus deſcriptione,

Ἔϛι δέ τις αἰπεῖα Προποντίδος ἔνδοθε νῆσος
Τυτθὸν ἀπὸ Φρυγίης πολυληΐου ἠπείροιο
Εἰς ἅλα κεκλιμένη, ὅσσον τ' ἐπιμύρεται ἰσθμὸς
Χέρσῳ ἐπιπρηνὴς καταείμενος· ἐν δέ οἱ ἀκταὶ
Ἀμφίδυμοι. κεῖνται δ' ὑπὲρ ὕδατος Αἰσήποιο.

Recte autem addit *Hæmoniæ gentis opus.* nam ab Æneo Theſſalo Cyzici patre exſtructam fuiſſe nos docet Scholiaſtes Apollonii. Poſſet & *vergentem* legi in Naſone. Nam declivem Valerius deſcribit. *Heinſ.*

30. *Cyzicon Æmoniæ nobile.*] Cyzicon oppidum fuit ad Propontidem: quod (ut Florus ſcribit) fuit nobile arce, mœnibus, portu, turribuſque marmoreis: Aſiaticæ plagæ littora l[illegible]. *Mer.* In hac urbe fuir religioſum [illegible] matris delubrum. *Ciof. Gentis.*] [illegible]tis Theſſalæ, propter Cyzicum Theſſalum, & Minyarum unum, ut diximus. Minyæ enim familia fuit, quæ olim Orchomenon in Bœotia tenuit. Poſtea in Theſſaliam migravit ad Iolcum. Unde Argonautæ oriundi ſunt. *Mer. Cyzicon Æmoniæ.*] Cyzicum, Æmoniæ gentis, hoc eſt, Theſſalorum opus, vocat, non quod Cyzicus ipſe ex Minyis ſive Theſſalis unus fuerit, ſed quod pater Cyzici Æneus Theſſalus natione fuit.

31. *Quaque tenent Ponti Byzantia littora fauces.*] A Cyzico ſe deinde veniſſe dicit ad Thracium Boſphorum, in cujus littore ſiniſtro in Pontum Euxinum navigantibus erat Byzantium, urbs cum natura loci munitiſſima, tum ad fertilitatem omnium rerum opportuniſſima.

32. *Gemini maris.*] Propontidis & maris

Hæc precor evincat, propulſaque flantibus Auſtris
  Tranſeat inſtabiles ſtrenua Cyaneas:
Thyniacoſque ſinus, & ab his per Apollinis urbem
  Alta ſub Anchiali mœnia tendat iter
Inde Meſembriacos portus, & Odeſſon, & arces
  Prætereat dictas nomine, Bacche, tuo:
Et quos Alcathoi memorant à mœnibus ortos
  Sedibus his profugum conſtituiſſe Larem.
A quibus adveniat Miletida ſoſpes ad urbem,

Offenſi

maris Euxini: inter quæ maria ſunt fauces, quæ Thracius Boſphorus appellantur.

33. *Propulſaque fortibus Auſtris.*] *Flatibus Auſtri* veteres magna ex parte. Medonianus *flatibus Auſtris.* Scribe *flantibus Auſtris.* ut apud Statium Theb. XI.

—— ceu circumflantibus Auſtris
Alternus procumbit ager.

ſi quis *flatibus Auſtri* malit, ecce paria Met. VII.

Lethiferis calidi ſpirarunt flatibus Auſtri.

Ita enim codices nonnulli antiqui. l. XI.

Auſter & ingenti jactatam flamine ſolvit.

Cicero Cornificio lib. XII. Epiſt. *Auſter adverſus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit.* Heinſius.

34. *Inſtabiles Cyaneas.*] In Ponto duæ ſunt, mille & quingentis paſſibus ab Europa, quatuordecim millibus ab oſtio, Cyaneæ, ab aliis *Symplegades*, id eſt concurrentes appellatæ: traditæque fabulis inter ſe concurriſſe, quoniam parvo diſcretæ intervallo, ex adverſo intrantibus geminæ cernebantur. *Cyaneas inſtabiles.*] Redibis ad Tom. I. p. 160. vſ. 121. Symplegad.

36. *Alta ſub Anchiali mœnia findat iter.*] *Tendat iter* ſex meliores. pro *Alta* primæ editiones. prim. Polit. pri. Vatic. pri. Pal. & tres alii, *Vecta.* ſeptem *Apta.* quinque *A ta.* unus *antra.* alius *arcta.* Latet mendum. Forte *Lecta.* ut *legere littus.* Heinſ. *Sub Anchiali mœnia.*] Anchiala, ſeu Achialia, ſeu Anchialos, caſtellum fuit ab Apolloniatis conditum, quæ & *Pollonia* dicebatur. Fuit autem in ora Getici littoris.

37. *Inde Meſembriacos portus.*] Ab Anchialo, inquit, navis mea in portum Meſembriacum perveniat. Meſembria enim, Megarenſium fuit colonia: quam antea *Menebram* vocabant. *Et Odeſſon.*] Ita appellant eam urbem Mileſiorum coloniam.

38. *Dictas nomine Bacche tuo.*] Dionyſiopolim dicit, quæ urbs fuit in eadem ora.

39. *Et quos Alcathoi.*] Calatim urbem videretur deſignare Poëta, quæ in littore Getico ſita, antea vocabatur *Acervetis.* *Alcathoi mœnibus.*] Septem *Alcathoës.* de qua dictum Art. Amat. alii *Alcathois.* Heinſius.

40. *Profugos conſtituiſſe larem.*] *Lares* plurimi veterum. Sed lego *profugum larem.* Met. IV.

Hac Tyron, hac profugos poſuiſtis ſede penates. Idem.

41. *Ad urbem Miletida.*] Ad urbem Iſtropolim à Mileſiis conditam. Ea autem à ſacro Iſtri oſtio occurrebat ad ſtadia quingenta. Inde dextrorſum habenti littus fuit Tomos oppidulum alterum, ad 250. ſtadia: de quo hic magis placet intelligas, quam de Iſtropoli. Nam ejus exilii locus fuit Tomos, non Iſtropolis. *Mer. Miletida.*] Tomi enim Mileſiorum colonia. Ex hoc carmine conjicio, Ovidium hanc ſuam & à ſe tam laudatam navem rurſus conſcendiſſe. Quorſum enim optaret, ut ſoſpes Tomos con-

 tinge-

Offensi quo me compulit ira Dei.
Hanc si contigerit, meritæ cadet agna Minervæ.
Non facit ad nostras hostia major opes.
Vos quoque Tyndaridæ, quos hæc colit insula, fratres,
Mite precor duplici numen adeste viæ.
Altera namque parat Symplegades ire per arctas,
Scindere Bistonias altera puppis aquas.
Vos facite, ut ventos, loca cum diversa petamus,
Illa suos habeat, nec minus ista suos.

tingeret. *Pont. Miletida urbem.*] Malo *Milesida.* nam à Mileto Milesius deducitur. *Heins.*

42. *Contulit ira.*] *Compulit* ex quinque scriptis. & sequenti versu *contigerit* pro *contigerint.* probe complures. quidam *Hæc* vel *Hic.* Lege, *Hanc si contigerit.* Idem.

43. *Cadet agna Minervæ.*] In 4. Metamorph. Vaccam Minervæ solitam mactari ait. Sed jam cum in exilium proficisceretur, eam pecuniæ vim, qua vaccam emere posset non habebat: ideo agnam offert, utpote cujus beneficio salvus eo pervenerit. *Crofan.*

45. *Vos quoque Tyndaridæ.*] Castor & Pollux numina nautica. *Mer.*

47. *Symplegadas ire per altas.*] Uterque Politiani, prim. Vatican. multique alii *per arctas*, optime. Priscianus Periegesi, *hic sunt Symplegades arctæ.* & postea,

E regione jacet locus hic Symplegados arctæ.

Seneca Hercule Furente,

—— qua pontum Scythen
Symplegas arctat.

Statius Theb. v. *ora sunt Cyaneis arctata vadis.* Sequenti versu *Bistonidas aquas* pro *Bistonias* primus Vaticanus. sic l. 11. El. ix.

Bistonis ingenio terra superba tuo est.

Adi Notas Art. Amat. lib. 1. vs. 172. mox malim *loca cum diversa petantur*, quam *petamus.* Heins. *Symplegadas ire per arctas.*] Redibis ad Tom. 1. p. 160. vs. 121.

ELEGIA. X.

ARGUMENTUM.

Littera quæcunque est.] *Excusat se Ovidius, si quid forte in ejus carmine incultum fuerit & minus elegans: culpamque hujus rei omnem rejicit in tempestatem & fluctus, quibus obstrepentibus se hac scripsisse narrat.*

Littera quæcunque est toto tibi lecta libello,
Est mihi sollicitæ tempore facta viæ.
Aut hanc me, gelidi tremerem cum mense Decembris,
Scri-

3. *Aut hac me, gelido tremerem cum mense Decembri.*] *Hanc* meliores. *Decembris* etiam pri. Vatic. Barberin. & Rottendorph. Lege *gelidi Decembris.* sic lib. 11. bene codex vetus,

Talia luduntur fumosi mense Decembris.

ubi *fumoso Decembri* nunc circumfertur. *Heins.*

4. *Adria.*]

Scribentem mediis Hadria vidit aquis :
Aut, poſtquam bimarem curſu ſuperavimus Iſthmon ;
Alteraque eſt noſtræ ſumta carina fugæ.
Quod facerem verſus inter fera murmura ponti,
Cycladas Ægeas obſtupuiſſe puto.
Ipſe ego nunc miror, tantis animique mariſque
Fluctibus ingenium non cecidiſſe meum.
Seu ſtupor huic ſtudio, ſive huic inſania nomen ;
Omnis ab hac curâ mens relevata mea eſt.
Sæpe ego nimboſis dubius jactabar ab Hædis :
Sæpe minax Steropes ſidere pontus erat.
Fuſcabatque diem cuſtos Erymanthidos Urſæ ;
Aut Hyadas ſævis auxerat Auſter aquis :

Sæpe

4. *Adria.*] Mare Adriaticum, ita appellatum ab Adria urbe Illyrico mari proxima. Vide Plinium cap. 16. lib. 3.

5. *Iſthmum bimarem.*] Peloponneſi Iſthmum, qui alluitur mari Ægæo & Ionio. *Iſthmus* autem dicitur ea terræ anguſtia, quæ inter duo maria iter porrigit ad Cherroneſum, ut diximus.

6. *Noſtra fugæ.*] Mihi in exſilium proficiſcenti. *Ciofan.*

8. *Cycladas Ægeas obſtupuiſſe puto.*] Cyclades inſulæ ſunt in mari Ægæo, quas duodecim tantum fuiſſe ſcribit Strabo. Dictæ autem ſunt, quod circa Delum *in cyclon*, id eſt, in orbem ſitæ ſunt: ut Plinius ſcribit. *Mer.*

10. *Ingenium non cecidiſſe.*] Ingenio nihil pernitioſius mœroribus & angoribus, quibus illius vis omnis exeditur. *Pont.*

13. *Ab hædis nimboſis.*] Ab hœdis nimbum & tempeſtatem inducentibus. hi autem in ortu & occaſu tempeſtatem, pluviamque faciunt.

14. *Sæpe minax Steropes.*] Pleiades intelligit. Fuit autem Sterope una ex ſeptem Pleiadibus, quæ fuere filiæ Pleiones & Atlantis. Hæ *Vergiliæ* à noſtris appellantur, quod in vere oriuntur.

15. *Cuſtos Erymanthidos urſa.*] Arctophylaca intelligit, in cujus Zona eſt ſtella Arcturus, cujus ortus & occaſus tempeſtates graviſſimas facit.

16. *Aut Hyadas feris hauſerat Auſter aquis.*] *Auxerat* libri nonnulli. ſed fruſtra. Videtur enim ad nomen Auſtri alludere. Statius de tempeſtate Theb. 1x.

—— cum Pliadas haurit,
Aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis.

In Catalectis Pithœi,

At Notus è medio ſolis dat flamina curſu,
Auſtrum rite vocant, quia nubila flatibus haurit

pro *feris aquis* plerique veteres, meliores certe, *ſævis.* Scribi aliquando placebat,

Aut hyadas pluviis hauſerat Auſter aquis.

ſive *auxerat.* Sic Arte Amat.

Et tepidus pluvias concitat Auſter aquas.

hinc *pluviæ Hyades* Senecæ Medea,

—— nondum pluvias
Hyadas poterat vitare ratis.

Ita optimus Mediceus. quomodo viri docti conjecerant. nam Hyades ἀπὸ τοῦ ὕειν dictæ. noſter in Faſtis,

Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.

Sed & *ſævæ aquæ* pro procelloſis. hinc *nimboſa Hyas* Claudiano, *Hyas inſerena* dicta

Sæpe maris pars intus erat; tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacunque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes;
Inque modum tumuli concava surgit aqua.
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
Exposcit votis immemor artis opem.
Quocunque adspicio, nihil est, nisi mortis imago:
Quam dubiâ timeo mente, timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipso.
Plus habet infesta terra timoris aquâ.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro;
Et faciunt geminos ensis & unda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine prædam:
Hæc titulum nostræ mortis habere velit.
Barbara pars læva est, avidæ substrata rapinæ,
Quam cruor & cædes bellaque semper habent.

Cum-

dicta Statio. sic præcedenti elegia de nave, *nec sævis victa fatiscit aquis.* sic & *sævi venti*, *turbines*, *procella sæva* ac *tempestates* apud Poëtas passim. Putabam aliquando *paverat auster*. Rutilius sub finem lib. 1. de Oceano, ubi & Hyadum mentio,

Sive alio refluus nostro colliditur orbe,
Sive corusca suis sidera pascit aquis.

Heins. *Aut Hyadas sævis hauserat auster aquis.*] Tauri caput conspersum est stellis frequentibus, quas stellas Græci Hyadas vocitare consueverunt *à pluendo*. Vide Gellium lib. 13. cap. 9. *Mer.* *Hauserat aquis.*] Pro exhauserat, & quasi evacuaverat aquis, ὑπερβολικῶς. Aut certe καθ' ὑπαλλαγὴν, ut sit dictum, pro, Hyades hauserant, hoc est, attraxerant, & concitarant austrum & pluvias. *Micyl.*

19. *Contenti strident Aquilone rudentes.*] *Strident* meliores ἀρχαϊκῶς. Fast. VI.

Causa quod horrenda stridere voce solent:

distenti etiam *rudentes* est in Barberinino. & mox tres codices *cumuli* pro *tumuli*. Heins.

23. *Quocunque aspexi.*] *Aspicio* nonnulli. Forte *aspicias*. ut supra Notis ad Eleg. 11. vs. 23. *Idem.*

31. *Barbara pars læva est.*] Designat Thraciæ littus, quod Ponto alluitur: quod scribit Strabo desertum esse, petrosum, importuosum. *Mer.* *Avida substracta rapinæ.*] Alii leg. *Avida submissa*, *&c.* Dedita & quasi mancipata. *Bersman.* *Barbara pars læva est.*] Intelligamus, hanc Elegiam statim post superiorem scriptam, cum ex Samothracia ipsam Thraciam veheretur Poëta: Barbarosque dici eos, qui in ora Thraciæ ad lævam habitarint. Aut certe, ut ponamus, per Thraciam parte saltem aliqua fecisse pedibus iter Poëtam, postea que ad navem reversum: atque ita tamen Elegiam hanc scripsisse. *Micyl.* *Avida substructa rapina.*] Uterque Palatinus multique alii, *substrata*. pri. Vatic. atque septem præterea *subtracta*. totidem *subjecta*, ut forte sit scribendum *avidaque objecta rapina* vel *instructa*. Heins.

36. *Si*

Cumque ſit hibernis agitatum fluctibus æquor;
  Pectora ſunt ipſo turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoſcere, candide lector,
  Si ſpe ſunt, ut ſunt, inferiora tuâ.
Non hæc in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis:
  Nec conſuete meum lectule corpus habes.
Jactor in indomito brumali luce profundo:
  Ipſaque cæruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hyems, indignaturque, quod auſim
  Scribere, ſe rigidas incutiente minas.
Vincat hyems hominem. ſed eodem tempore quæſo
  Ipſe modum ſtatuam carminis; illa ſui.

36. *Si ſpe ſint, ut ſint.*] *Si ſpe ſunt, ut ſunt*, meliores. & mox *ſcripſimus* pro *ſcribimus*. Puto,
Si ſpe ſunt, ut erunt, inferiora tua.
infra,
Si qua meis fuerint, ut erunt, vitioſa libellis. Idem.

38. *Nec conſuete meum lectule corpus habes.*] Antiqui meditationi, aut ſcriptioni operam daturi, in lectulis ſuis lucubratoriis ſe componebant. *Pont.*

44. *Modum carminis.*] Finem ſcribendi. *Illa ſui.*] Illa hyems ſtatuat modum ſui, id eſt, deſignat ſævire.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER II.

ARGUMENTUM.

Quid mihi vobiſcum eſt.] *Precatur Auguſtum Ovidius, ut ſi non reditum velit, mitius tamen, ac tutius exilium concedat. Dicitque ſe tentare, ſi forte carmina quæ illi antea nocuere, nunc poſſint ſalutem reddere: quemadmodum Achillis haſta, quæ Telephum & vulneravit & ſanavit. Longo igitur & artificioſo carmine conatur Cæſarem placare, oſtendens ſe multa de eo ſcripſiſſe. Enumeratque poëtas alios quamplurimos, qui nunquam ulla clade affecti ſunt, quamvis mordacia aut turpia poëmata ediderint.*

ELEGIA I.

QUid mihi vobiſcum eſt, infelix cura, libelli,
  Ingenio perii qui miſer ipſe meo?
Cur modo damnatas repeto mea crimina Muſas?

An

An ſemel eſt pœnam commeruiſſe parum?
Carmina fecerunt, ut me cognoſcere vellent
Omine non fauſto fœmina virque, mea.
Carmina fecerunt, ut me moreſque notaret
Jam demum viſâ Cæſar ab Arte meos.
Deme mihi ſtudium; vitæ quoque crimina demes.
Acceptum refero verſibus, eſſe nocens.
Hoc pretium curæ vigilatorumque laborum
Cepimus. ingenio pœna reperta meo.
Si ſaperem, doctas odiſſem jure ſorores,
Numina cultori pernicioſa ſuo.
At nunc (tanta meo comes eſt inſania morbo)
Saxa malum refero rurſus ad iſta pedem.
Scilicet & victus repetit gladiator arenam;
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forſitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
Sic mihi res eadem vulnus opemque feret:

Muſa-

5. *Cognoſcere vellet.*] *Vellent* meliores. niſi quod in Hamburgenſi *Velles.* quinque alii *poſſent.* Proximo verſu pro *meo* reponendum *mea.* Videlicet carmina. atque ita Puteaneus codex. Patavinus *mea.* Diſtichon hoc, ne quid diſſimulem, genuinæ notæ non eſſe habeo perſuaſum. *Heinſ.*

8. *Jampridem invisa.*] *Jampridem viſa* multi veteres. quatuor meliores *Jam demum viſa.* quod ſequor. *Idem.*

11. *Hoc pretium vitæ.*] *Curæ* rectius unus Bononienſis, Arondelianus, & tres alii pro diverſa lectione; nam *vitæ* præceſſerat paulo ante. neque aliter Berſmanni liber. Infra,

Hoc pretium curæ dulce recentis erat.

Atque ita jam in notis ſuis meus parens. *Idem. Hoc precium vitæ.*] Hoc præmium vitæ anteactæ: quod ſcilicet pœnam ingenio reperi. *Mer.*

14. *Cultori ſuo.*] Mihi Ovidio, qui eas colui ac ſectatus ſum. *Ciofan.*

16. *Saxa memor refero rurſus ad icta pedem.*] *Malum pedem* meliores magno numero. alii non pauci *meum. pes malus* pro læſo pede. Art. Am. 111. quamquam diverſo ſenſu,

Pes malus in nivea ſemper celetur aluta.

Pro *icta* duo veteres *acta.* Lege *Saxa iſta.* deſignat ſtudium poëticum. pro *refero* malim etiam *referor.* ut ſit Græciſmus, præterea unus Vaticanus pro diverſa lectione,

Læſum ſaxa pedem rurſus ad icta fero.

ut fortaſſis ſit ſcribendum,

Saxa malum referor læſus ad iſta pedem.

Heinſ.

17. *Scilicet ut victus.*] Rectius & cum uno Bononienſi. & tum diſtinctio mutanda. *Idem.*

19. *Teuthrantia regna.*] Myſiæ regna, quæ tenuit rex Teuthrantus: qui virili ſtirpe carens, Argiopen filiam Telepho deſpondit, eumque reliquit regni ſucceſſorem.

20. *Feret.*] *Ferat* duo veteres & *leniat.* Heinſ.

21. *Muſa-*

Musaque, quam movit, motam quoque leniet iram :
  Exorant magnos carmina sæpe Deos.
Ipse quoque Ausonias Cæsar matresque nurusque
  Carmina turrigeræ dicere jussit Opi.
Jusserat & Phœbo dici; quo tempore ludos
  Fecit, quos ætas adspicit una semel.
His precor exemplis tua nunc, mitissime Cæsar,
  Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem justa est, nec me meruisse negabo.
  Non adeo nostro fugit ab ore pudor.
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
  Materiam veniæ sors tibi nostra dedit.
Si, quoties homines peccant, sua fulmina mittat
  Jupiter; exiguo tempore inermis erit.
Hic ubi detonuit strepituque exterruit orbem,
  Purum discussis aëra reddit aquis.

21. *Musaque qua movit.*] *Quam* meliores. *Idem.*

24. *Carmina turrigera.*] De Ope Saturni conjuge intelligas, de qua ita scribit Macrob. Opem Saturni conjugem crediderunt, & ideo eodem mense Saturnalia & Opalia celebrari consueverunt, quod Saturnus, ejusque uxor tam frugum, quam fructuum repertores esse credantur. Itaque omni jam fœtu agrorum coacto, ab hominibus hos deos coli, quasi vitæ cultioris auctores, & Terram *Opem*, cujus ope humanæ vitæ alimenta quæruntur. Huic deæ sedentes vota concipiunt, terramque de industria tangunt, demonstrantes ipsam matrem terram esse mortalibus appetendam. *Opi turrigera.*] Opi coronam turritam gerenti. Ea enim est terra, ut diximus: cui superpositæ sunt civitates, quas insignitas turribus constat, ut etiam Servius scribit. *Mer.*

25. *Jusserat & Phœbo dici.*] Seculares ludos designat, qui fiebant post centum annos: Horat. in carmine, quod de Secularibus ludis cantatum est, id tempus, hoc modo designavit: *Certus undenos decies per annos Orbis & cantus, referatque ludos Ter die clara, totidemque grata Nocte frequentes.* Quibus versibus patet, Seculares ludos centesimo decimo anno *fieri* solitos. Ludi autem celebrabantur omnibus theatris omnium generum, & sacrificia templis omnibus fiebant noctu pariter, atque interdiu. Primus autem Valerius Publicola consul post reges exactos, Seculares ludos instituit. *Mer.* *Jusserat & Phœbo dici.*] Canebatur carmen sæculare Apollini & Dianæ tanquam diis ἀλεξικάκοις & ἀποτροπαίοις, malorum depulsoribus, *Pont.* *Quo tempore ludos Fecit.*] Ludos sæculares intelligit, qui Dione teste l. 54. anno V. C. DCCXXXVI. quinto celebrati sunt. Alludit autem hoc loco Poëta ad præconis consuetudinem, qui convocato ad horum ludorum spectacula populo, ita dicebat: Hos ludos qui facturi sunt, nemo vestrum vidit, nec visurus est.

28. *Ab ingenio meo.*] Erga me virum ingeniosum. *Ciofan.*

35. *Nunc ubi.*] *Hic ubi* plerique. *Heins.*

Jure igitur genitorque Deûm rectorque vocatur :
Jure capax mundus nil Jove majus habet.
Tu quoque, cum Patriæ rector dicare Paterque ;
Utere more Dei nomen habentis idem.
Idque facis : nec te quisquam moderatius unquam
Imperii potuit fræna tenere sui.
Tu veniam parti superatæ sæpe dedisti,
Non concessurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quæque dies bellum, belli tibi sustulit iram :
Parsque simul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem ;
Sic, victum cur se gaudeat, hostis habet.
Caussa mea est melior : qui nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
Per te præsentem conspicuumque Deum ;
Hunc animum favisse tibi, Vir maxime : meque,
Qua solâ potui, mente fuisse tuum.
Optavi peteres cœlestia sidera tarde ;
Parsque fuit turbæ parva precantis idem.
Et pia thura dedi pro te : cumque omnibus unus
Ipse quoque adjuvi publica vota meis.
Quid referam libros, illos quoque, crimina nostra,
Mille locis plenos nominis esse tui ?

Inspice

40. *Utere more dei.*] More Jovis post tonitrua serenitatem inducentis ; ex quo latenter reditum precatur. *Nomen habentis idem.*] Perperam in multis, *numen.* Fast. 1. ad Augustum,

Quod tu per terras, hoc in æthere Jupiter alto,
Nomen habes : hominum tu Pater, ille deum. Heins.

43. *Tu veniam patri superatæ sæpe dedisti.*] Nam Tranquillus ita scribit in Augusto : *Clementiæ civilitatisque ejus multa & magna documenta sunt, ne enumerem quot, & quos diversarum partium venia & incolumitate donatos, principem etiam in civitate locum tenere passus sit.*

46. *Vidi qui tulerant in caput arma tuum.*] Consule Sueton. in vita Aug.

49. *Quod vicerit hostem.*] Rectius alii *quia.* Vide Notas Trist. lib. 1. El. 1. vs. 65. *Heins.*

50. *Sic cur se victum.*] Sic hostis tuus cognoscit se victum justa de causa. *Mer.*

53. *Per tertia numina.*] Per aquas. Potius cælum intellige. *Ciof.*

62. *Plenos nominis esse tui.*] Duo veteres

Inſpice majus opus, quod adhuc ſine fine reliqui,
In non credendos corpora verſa modos;
Invenies veſtri præconia nominis illic:
Invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus major ſit gloria, nec quo,
Ut major fiat, creſcere poſſit, habet.
Fama Jovis ſupereſt. tamen hunc ſua facta referri,
Et ſe materiam carminis eſſe, juvat:
Cumque Gigantêi memorantur prælia belli;
Credibile eſt lætum laudibus eſſe ſuis.
Te celebrant alii quanto decet ore, tuaſque
Ingenio laudes uberiore canunt.
Sed tamen, ut fuſo taurorum ſanguine centum,
Sic capitur minimo thuris honore Deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hoſtis,
Delicias legit qui tibi cunque meas!
[Carmina ne noſtris ſic te venerantia libris
Judicio poſſint candidiore legi.]
Eſſe ſed irato quis te mihi poſſet amicus?

Vix

teres *numinis*. Cum *veſtri præconia nominis* paulo poſt iterum ſequatur. vel *tanti nominis*, ut Gottorphianus. *Heinſius*.

63. *Inſpice majus opus.*] Aſpice Metamorphoſin.

65. *Invenies veſtri, &c.*] Laudat in Metamorphoſi, & in calce potiſſimum, Julium Cæſarem, & Auguſtum.

69. *Fama Jovis ſupereſt.*] Nihili hæc ſunt. Puto ſcribendum eſſe *Fama Jovi par eſt*. Cum Jove enim Cæſarem confert non raro: ut paulo ante jam partim vidimus. Simile mendum Gratii codices inſedit, ubi legendum *Vix oneri par illa ſuo* pro *ſuper*. apud Statium de Melampo,

Seque oneri negat eſſe parem.

Val. Flaccus lib. I. de Hyla,

—— *Velit ille quidem. ſed dextera nondum*
Par oneri, clavaque capax,

Heinſius.

72. *Credibile eſt lætum.*] *Alacrem* Combianus. *Idem.*

73. *Te celebrant alii.*] Maronem inprimis deſignat. *Mer.*

78. *Delicias meas.*] Vel libros Amorum, vel certe amatoria præcepta intellige.

79. *Carmina ne noſtris ſic te venerantia libris.*] Plurimi veterum *quo te venerantia*, vel *qua*, vel *quoque*. Sed meliores *qua*. Nonnulli etiam pro *ne*, *nunc* agnoſcunt, & ſequenti verſu *Indicio* pro *Judicio*. & *poſſunt* pro *poſſint*. Sed quo te vertas, omnia ſubobſcura ſunt. Quare & hoc diſtichon inter ſpuria numeretur. *Heinſ.*

81. *Eſſe ſed irato.*] Oſtendit latenter multos, & eum potiſſimum, qui legit ejus delicias Cæſari, fuiſſe ſibi iratum, propterea quod ſciebat eum eſſe Auguſto infeſtum. Vel certe dicit ſe omnibus fuiſſe inviſum, poſteaquam ejus carmen damnavit Auguſtus.

86. *Ipſa*

Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Cum cœpit quassata domus subsidere; partes
In proclinatas omne recumbit onus:
Cunctaque Fortunâ rimam faciente dehiscunt.
Ipsa suo quondam pondere tecta ruunt.
Ergo hominum quæsitum odium mihi carmine: quaque
Debuit, est vultus turba secuta tuos.
At (memini) vitamque meam moresque probabas
Illo, quem dederas, prætereuntis equo.
[Quod si non prodest, & honesti gratia nulla
Redditur, at nullum crimen adeptus eram.]
Nec male commissa est nobis fortuna reorum,

Lisque

86. *Ipsa suo quedam pondere tracta ruunt.*] *Quondam* meliores. de quo vide notas ad Epist. XVII. ℣ſ. 71. deinde *tecta* sex libri. quod sequor. Et si hoc distichon etiam sit ex suspectis, quod versibus duobus superioribus jam sit complexus ea, quæ hoc continentur. *Heins.*

89. *At memini vitamque meam.*] *Mei* in plerisque scriptis. Vulgata lectio defendi potest ex illis quæ notamus ad Epist. V. ℣ſ. 45. *Idem.*

90. *Prætereuntis equo.*] Probasse mores ipsius argumento esse ait, quod ab eo, ut Censore, equo donatus sit. Loquitur autem de equo transvectionis. Dionysius lib. 6. scribit, in honorem apparitionis Castorum, ejusque victoriæ, quæ ad lacum Regillum parta est, equis sedentes transvehi, incipientes à templo Martis extramurano perrexisse per forum, juxta ædem Castoris. Fiebat autem hæc transvectio idib. Quintilibus, quo die apud lacum Regillum prospere pugnatum est, Castore & Polluce auxiliantibus. In transvectione autem equites vehebantur coronati olivarum ramis indutique trabeis punicei coloris, secum gestantes ornamenta, præmiaque omnia fortitudinis, quæcumque in præliis ob rem bene gestam, à ductoribus suis accepêre.

91. *Quod si non prodest.*] Hic denuo grassatus est interpolator nescio quis. Certe versus hic cum sequenti semibarbarus est. Pro *gloria* quatuor scripti *grata.* quod præstat. Pro *crimen adeptus*, quod Latinum vix est, forte *adortus* est scribendum, ut apud Virgilium,

—— Simulato numine Bacchi
Majus adorta nefas.

ubi tamen *adorsa* in nonnullis scriptis. Sed meliores pro vulgata stant. Pont. lib. II. El. II.

Est mea culpa gravis, sed quæ me perdere solum
Ausa sit, & nullum majus adorta nefas.

Ita libri veteres. sic *maris æquor adorti* Val. Flacco lib. I. & *tantum æquor adorti* lib. IV. Sed ne sic quidem hoc distichon genuinum esse ausim asseverare. *Heins.*

93. *Nec male commissa est.*] His duobus versibus designat se Poëta centumvirum fuisse. In eo enim judicio causæ testamentariæ, & hæreditariæ, criminalesque etiam audiebantur. Centumviri autem à numero virorum dicebantur. Nam quum Romæ essent quinque & triginta tribus, terni ex singulis tribubus eligebantur ad judicandum: & licet quinque supra centum fuerint, tamen

ut

Lisque decem decies inspicienda viris.
Res quoque privatas statui sine crimine judex:
Deque mea fassa est pars quoque victa fide.
Me miserum! potui, si non extrema nocerent,
Judicio tutus non semel esse tuo.
Ultima me perdunt: imoque sub æquore mergit
Incolumem toties una procella ratem.
Nec mihi pars nocuit de gurgite parva: sed omnes
Pressere hoc fluctus, Oceanusque caput.
Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi?
Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:
Præda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in Superis etiam fortuna luenda est;
Nec veniam læso nomine casus habet.
Illâ namque die, quâ me malus abstulit error,
Parva quidem periit, sed sine labe, domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut ævo
Clara, nec ullius nobilitate minor:

Et

ut facilius nominarentur, centumviri sunt dicti. Eorum vero judicium *centumviralis hasta* nominabatur: quod posita in foro hasta, centumviri judicabant. *Fortuna reorum.*] Sors eorum, qui centumvirali judicio subjiciebantur.

94. *Usque decem decies.*] Tò *Usque* frivolum & otiosum hoc loco. duo Veteres *Utque.* unus *Vixque.* Scribe omnino,

Lisque decem decies inspicienda viris.

Centum viros litibus judicandis designat. ne dubita de hac restitutione. *Heins.*

95. *Res quoque privatas statui.*] Hîc Ovidius videtur ostendere, se ex quarta decuria judicem, hoc est, triumvirum electum, judicasse de levioribus summis. per centumvirale judicium docet, se judicia publica: per privatas vero causas, privata etiam judicia triumvirum exercuisse.

99. *Ultima me perdunt.*] *Produnt* unus Gallicus. sic infra hoc ipso libro Combianus,

Prodiderint cum me duo crimina.

Heins.

103. *Cur aliquid vidi.*] De causa relegationis Ovidii multi multa scripsere; in quibus non deest, qui credat eum vidisse ejus incestum cum filia Julia. Et crebrius & gravius hanc noxam deplorat, quam illam alteram, cui stultitiæ nomen imponit. *Pont.*

104. *Cur imprudenti cognita culpa mihi est.*] *Cognita causa* veteres octo. ut cognitor in causa aliqua fuisse videatur, & hoc etiam nomine offenderit Augustum. Fast. v.

Non satis est liquido cognita causa mihi.

Heins.

106. *Non minus.*] Puto *num minus.* de quo vide Notas ad Epist. XI. ℣l. 19. & *ipse* pro *ille* multi veteres. *Idem.*

109. *Illo nostra die.*] *Namque die* multi. & rectius. nonnulli etiam *meus error.* Idem.

113. *Notan-*

Et neque divitiis, nec paupertate notanda :
  Unde fit in neutrum conſpiciendus eques.
Sit quoque noſtra domus vel cenſu parva, vel ortu;
  Ingenio certè non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium juveniliter uſus;
  Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaque doctorum Naſonem novit, & audet
  Non faſtiditis annumerare viris.
Corruit hæc igitur Muſis accepta, ſub uno,
  Sed non exiguo, crimine lapſa domus.
Atque ea ſic lapſa eſt, ut ſurgere, ſi modo læſi
  Ematuruerit Cæſaris ira, queat.
Cujus in eventu pœnæ clementia tanta eſt,
  Ut fuerit noſtro lenior illa metu.
Vita data eſt, citraque necem tua conſtitit ira,
  O Princeps parce viribus uſe tuis.
Inſuper accedunt, te non adimente, paternæ
  (Tanquam vita parum muneris eſſet) opes.
Nec mea decreto damnaſti facta Senatûs :
  Nec mea ſelecto judice juſſa fuga eſt.
Triſtibus invectus verbis (ita Principe dignum)
  Ultus es offenſas, ut decet, ipſe tuas.

Adde,

113. *Notanda eſt.*] Tò *eſt* puto delendum cum multis veterum. deinde pro *ſit* quidam *fit*. Idem.

114. *Unde ſit in neutrum conſpiciendus eques.*] Auctor vitæ Pomponii Attici: *Supellex modica non multa, ut in neutram partem conſpici poſſet.* Idem.

115. *Vel cenſu.*] Vel fortunis. Equeſtris cenſus erat, quadringenta ſeſtertia, hoc eſt, decem millia Philippeorum.

122. *Sed non exiguo.*] *Sed tamen* pri. Pal. & duo alii. Lege, *Nec tamen.* Heinſ.

124. *Ematuruerit.*] Matura facta fuerit, & lenita. Et Columella lib. 7. *Et quum maturuit ſuppuratio, reſcinditur ferro.* Vide Gell. lib. 10. cap. 11.

126. *Ut fuerit noſtro lenior ira metu.*] *Lenior illa* meliores. recte. nam Tò *ira* præceſſerat, & proximo verſu denuo iteratur. Leidenſis etiam *Venerit ut noſtro.* venuſte. Vide Notas ad lib. v. Faſt. vſ. 648. *Heinſius.*

127. *Citraque necem.*] Citra animadverſionem in vitam & fortunas. *Berſm.*

130. *Tanquam vita parum muneris eſſet.*] Laudat Cæſaris clementiam, cui vita Ovidio conceſſa parvum beneficium videbatur, niſi etiam illi fortunas ſuas conceſſiſſet.

132. *Selecto.*] Fuerunt enim quatuor decuriæ judicum primo, pluribus diſcretæ nominibus. Namque aliæ tribunorum æris, aliæ judicum. Quidam nongenti, quidam ſelecti vocabantur. Plin. lib. 33.

133. *Ita principe dignum.*] *Dignum eſt* plerique, Buſlidianus *à principe dignus.* Puro *ac principe dignu.* Heinſ.

135. *Quam-*

Adde, quod edictum, quamvis immane minaxque,
Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exul dicor in illo :
Parcaque fortunæ ſunt data verba meæ.
Nulla quidem ſano gravior mentiſque potenti
Pœna eſt, quam tanto diſplicuiſſe viro.
Sed ſolet interdum fieri placabile numen :
Nube ſolet pulſa candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum,
Quæ fuerat ſævi fulmine tacta Jovis.
Ipſe licet ſperare vetes; ſperabimus æquè.
Hoc unum fieri te prohibente poteſt.
Spes mihi magna ſubit, cum te, mitiſſime Princeps;
Spes mihi, reſpicio cum mea fata, cadit.

Ac

135. *Quamvis immite minaxque.*] *Immane* prim. Polit. & opt. Palat. bene. *Idem.*

137. *Quippe relegatus.*] Relegare eſt, in inſulam aliquem, vel in alium locum mittere. Differtque exilium (ut Juriſconſultis placet) à relegatione, quod *exilium* eſt perpetuum, *relegatio* fit ad tempus.

138. *Parcaque fortunæ ſunt ibi verba mea.*] *Paucaque* quinque veteres. *Parvaque* pri. Vatic. & duo alii. pro *ibi* plerique *tibi.* quinque *ſunt data.* ut Pont. II. Eleg. VII.

Verbaque fortunæ vix puto poſſe dari.

Pont. II. El. I.

Tandem aliquid pulſa curarum nube ſerenum
Vidi, fortunæ verba dedique meæ.

lib. V. Eleg. VII.

Experior curis & dare verba meis.

Sex *ſunt tua verba.* Heinſ.

139. *Mentiſque potenti.*] Compoti mentis. Cujus mens de poteſtate ſua non exiit. Uti contra impotens dicitur qui temperare affectibus non poteſt. Quique animi commotiones in poteſtate non habet ſua. Cic. ad Famil. 4. ep. 9. *Ferociores impotentioreſque.* Cato, de præda militibus dividenda : non longè à principio : *Domi victa libertas noſtra impotentia mulıebri.* ſic, *Juno impotens. Aquilo impotens* qui ſine more furit. Horat. 3. od. ultim. *Impotentia quadam animi à temperantia & moderatione plurimum diſſidens.* Cic. Tuſculanar. Epiſt. lib. 4. Et lib. 5. *Diſtrahuntur in contrarias partes impotentium cupiditates.* πολλὰ δ' ἀτάσθαλ' ἔρεξα, βίῃ καὶ κάρτεϊ εἴκων. Homer. Odyſſ. Σ. vſ. 138. *Sana gravior mentique potenti.*] *Sano* liber Strozzæ. Scribe *Sano mentiſque potenti.* Seneca Thyeſte,

——*ferus ille & acer*
Nec potens mentis truculentus Atreus.

Heinſ.

145. *Sperabimus: atque Hoc unum fieri.*] Lege, *Sperabimus æque.* nihilominus ſperabimus. præter morem Ovidii in ultimo verſu nova periodus incipit, Poſſet etiam legi *ſperabimus uſque.* Paulo ante *ſævi Jovis* caſtigatiores, non *ſævo fulmine.* Idem.

147. *Mitiſſime Cæſar.*] *Princeps* meliores. & ſequenti verſu *fata* pro *facta* cum Juniano ac Voſſiano. alibi,

Cum video quam ſint mea fata tenacia, frangor. Idem.

 155. Qui

Ac veluti ventis agitantibus æquora non eſt
  Æqualis rabies, continuuſque furor;
Sed modo ſubſidunt, intermiſſique ſileſcunt,
  Vimque putes illos depoſuiſſe ſuam;
Sic abeunt redeuntque mei variantque timores:
  Et ſpem placandi dantque negantque tui.
Per Superos igitur,qui dent tibi longa,dabuntque,
  Tempora, Romanum ſi modo nomen amant;
Per Patriam, quæ te tuta & ſecura Parente eſt;
  Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram;
Sic tibi, quem ſemper factis animoque mereris,
  Reddatur gratæ debitus Urbis amor.
Livia ſic tecum ſociales compleat annos,
  Quæ, niſi te, nullo conjuge digna fuit.
Quæ ſi non eſſet, cælebs te vita deceret:
  Nullaque, cui poſſes eſſe maritus, erat.
Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes; & olim
  Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex:
Utque tui faciunt ſidus juvenile nepotes,
  Per tua perque ſui facta parentis eant.

Sic

155. *Qui dant tibi longa dabuntque Tempora.*] Scribe, *qui dent tibi.* quod augurantis & voventis eſt. Confirmat unus Vaticanus, Statius Sylvar. IV.

At tu, ſi longi curſum dabit Atropos ævi,
Detque precor.

noſter Ponticis,

Di tibi dent annos: à te nam cætera ſumes.

Idem.

158. *Cujus & in populo.*] *Ut in populo* multi veterum. vere. quod & in ſuis Zinzerlingus invenerat. Adi Notas l. I. El. I. vſ. 17. *Idem.*

161. *Livia ſic tecum.*] Liviam Druſillam dicit, quam Auguſtus repudiata Scribonia duxit uxorem. Eam à matrimonio Tiberii Neronis, & quidem prægnantem abduxit, dilexitque & probavit unice, ac perſeveranter, ut ſcribit Tranquillus. *Impleat annos.*] Meliores *compleat,* Triſt. IV.

Et jam complerat genitor ſua fata.

Heinſ.

165. *Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes.*] Alii aliter. Voſſianus *Soſpite ſic tecum ſit natus ſoſpes.* quod arridet. *Idem.*

166. *Imperium regat hoc.*] Malim *Hoc regat imperium.* & mox cum Juniano *Utque tui faciunt.* non *Ut faciuntque tui.* Voſſianus etiam bene,

Utque tui ſidus faciunt juvenile nepotes.

Idem.

167. *Efficiantque tui.*] Ordo eſt: Et tui nepotes, *Cajus* ſcilicet, qui in Lycia periit: & *Lucius*, qui Maſſiliæ, ut alibi diximus. Appoſitive, ſidus juvenile, efficiant, ut natus Tiberius eat in tua & parentis tui nomina: hoc eſt, te & patrem Julium imitetur. *Mer.*

168. *Per tua perque tui facta parentis eant.*] Imo *ſui parentis* cum tribus ſcriptis,

Sic assueta tuis semper Victoria castris
Nunc quoque se præstet, notaque signa petat:
Ausoniumque Ducem solitis circumvolet alis:
Ponat & in nitidâ laurea serta comâ.
Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas;
Auspicium cui das grande, Deosque tuos.
Dimidioque tui præsens es, & aspicis Urbem:
Dimidio procul es, sævaque bella geris.
Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste;
Inque coronatis fulgeat altus equis;
Parce, precor: fulmenque tuum fera tela reconde,
Heu nimium misero cognita tela mihi!
Parce, Pater Patriæ: nec nominis immemor hujus
Olim placandi spem mihi tolle tui.
Nec precor, ut redeam: quamvis majora petitis
Credibile est magnos sæpe dedisse Deos.
Mitius exsilium si das, propiusque roganti;

Pars

ptis. Germanicum & Drusium filios Tiberii intelligit, qui de Cajo & Lucio interpretantur jamdudum mortuis, toto cœlo aberrant. *Heins. Per tua facta, &c.*] Insistant avi & parentis tui vestigiis, imitando illorum facta. *Bersm.*

169. *Sic assueta tuis semper victoria castris.*] Victoria dea fuit, quam Apulejus lib. 2. Metamorph. *Palmarem deam* appellat.

170. *Nunc quoque se præstet.*] Scribe *Huic quoque.* Tiberio nimirum blanditur, ut ex sequentibus satis apparet. *Heins.*

171. *Ausoniumque ducem.*] Tiberium designat, qui nunciata Illyrici defectione, transiit ad curam novi belli, quod gravissimum omnium bellorum post Punica, per quindecim legiones, paremque auxiliorum copiam triennio gessit: quo temporis spatio domuit totum Illyricum: quas ob res triumphus ei decretus est, quem distulit, mœsta civitate clade Variana. Nihilominus urbem prætextatus, & laurea coronatus intravit. Potes etiam intelligere (quod magis placet) Germanicam expeditionem, quam Drusus Tiberii frater, & Augusti privignus suscepit Augusti auspiciis, ut Florus scribit. *Mer.*

174. *Deosque tuos.*] Apollinem, Julium Cæsarem, & cæteros deos, Augusti familiares. Vel ἐκπαραλλήλȣ dictum, ut idem significet, auspicium & deos tuos. *Mer.*

175. *Dimidioque tui.*] Propter egregium amorem, quo ducem suum hunc Augustus diligebat, vocat ejus dimidium: ut Horat. *Virgilium, dimidium animæ suæ. Præsens & respicis urbem*] *Et respicis* quinque. *præsens & aspicis* sex. duo *præsentem respicis orbem.* unus *præsens hanc respicis.* Heins.

182. *Olim placandi spem, &c.*] Sensus est; nec immemor hujus nominis, nec tolle spem mihi olim tui placandi. ut particula negandi bis repetatur. *olim.* aliquando. *Crosan.*

183. *Non precor ut redeam.*] *Nec* meliores. *Heins.*

Pars erit è pœnâ magna levata meâ.
Ultima perpetior medios projectus in hostes :
Nec quisquam patriâ longius exsul abest.
Solus ad egressus missus septemplicis Istri,
Parrasiæ gelido virginis axe premor.
Jazyges, & Colchi, Metereaque turba, Getæque,
Danubii mediis vix prohibentur aquis.
Cumque alii caussa tibi sint graviore fugati,
Ulterior nulli, quam mihi, terra data est,
Longius hac nihil est, nisi tantum frigus & hostis;
Et maris adstricto quæ coït unda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri :

Pro-

187. *Ultima perpetior.*] Vitam extrema per omnia duco. *Medios ejectus in hostes.*] *Projectus* sex veteres. lib. III. Eleg. IV.

Fidam projecto neve negate manum.

Trist. V. Eleg. I.

Sic ego Sarmaticas longe projectus in oras.

& sæpe alibi. duo *ire actus* pto *exactus*. Heins.

189. *Solus ad ingressus.*] Imo *egressus*, quod plerique veteres agnoscunt. malim tamen *egressum*, ut κακοφωνία vitetur. *Heins.* *Septemplicis Istri.*] Istri ortus est in Germania, qui per innumeras lapsus gentes, Danubii nomine, immenso aquarum auctu, & unde primum Illyricum alluit, *Ister* appellatur, sexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Pontum vastis sex fluminibus evolvitur, quorum nomina Plinius ostendit lib. 4. sed plenius Herodot. *Ad egressus.*] Ad ostia per quæ Danubius in mare se exonerat.

190. *Parrhasiæ virginis.*] Callistûs ex Arcadia : quæ in ursam mutata à Jove, in Septentrione locata fuit : sic dicta à Parrhasia urbe Arcadiæ.

191. *Jazyges.*] Jazyges populi fuere Scytharum, quos Plinius scribit campos & plana tenuisse. *Colchi.*] Colchi (auctore Dionysio) fuere ad extremum Ponti Caucaso monte adhærentes, olim ex Ægypto profecti : *Colchos* accipere etiam eos licet, qui Medeam fugienrem persecuti, cum illam apprehendere non potuissent, circa Tomos, & insulas Brigeidas consederunt. *Metereaque turba.*] Aut urbem Meteream eam intellige, quam Ptolem. supra Thyram fluvium ponit, penes Daciam, & *Metonium* appellat. Aut certe *Neurea*, ut Neuros intelligas apud quos oritur Borysthenes, ut est auctor Plinius. *Getæque.*] Getas Strabo eos appellatos dicit, qui ad Pontum in orientem vergebant : *Dacos* vero, qui in oppositum versus Germaniam & ad Istri fontes, quos olim *Davos* vocatos fuisse arbitratur.

196. *Astricto gelu.*] Cimmerius Bosporus, qui Asiam ab Europa separat, ita glaciatur, ut mare illud pedibus plerumque pervium sit, ut Plinius docet : quam glaciem dicit Poëta esse paulo ultra terras ad quas relegatus est. Vel certe intellige Ponti partem, quam brumali rigore durari diximus supra.

197. *Hactenus, &c.*] Usque ad Danubium : quem dicit esse terminum Romani Imperii. Vicina Basternæ & Sauromatæ hostes occupant. *Euxini sinistri.*] Pontici maris : qui est à sinistra navigantibus ad Cimmerium Bosporum. *Est pars Romana.*] Est ditionis Romanæ.

198. Ba-

Proxima Basternæ Sauromatæque tenent.
Hæc est Ausonio sub jure novissima, vixque
Hæret in imperii margine terra tui.
Unde precor supplex ut nos in tuta releges:
Ne sit cum patriâ pax quoque ademta mihi.
Ne timeam gentes, quas non bene submovet Ister:
Neve tuus possim civis ab hoste capi.
Fas prohibet Latio quenquam de sanguine natum
Cæsaribus salvis barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error;
Alterius facti culpa silenda mihi.
Nam non sum tanti, ut renovem tua vulnera, Cæsar;
Quem nimio plus est indoluisse semel.
Altera pars superest: qua turpi crimine tactus
Arguor obscœni doctor adulterii.
Fas ergo est aliquâ cœlestia pectora falli;
Et sunt notitiâ multa minora tuâ?
Utque Deos, cœlumque simul sublime tuenti
Non vacat exiguis rebus adesse Jovi;
A te pendentem sic dum circumspicis orbem,
Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii, Princeps, statione relictâ

Impa-

198. *Basternæ.*] Basternæ populi fuere ad Oceanum septentrionalem versi. Eos Ptolemæus scribit fuisse in Sarmatia Europæ. Hos Tacitus *Peucinos* nominat, dubitatque Sarmatisne an Germanis adscribat. *Tenent proxima.*] Tenent loca Istro vicina.

200. *Hæsit.*] *Hæret* meliores. *Heinsius.*

202. *Pax quoque ademta.*] *Demta* duo veteres. quod mollius. *Idem.*

203. *Non bene summovet.*] Non bene arcet. *Mer.*

207. *Perdiderint cum me.*] *Prodiderint* Combianus. de quo dixi supra vs. 99. *Heins.*

209. *Nam tanti non sum, renovem ut tua vulnera, Cæsar.*] Duri præter morem Ovidianum numeri. τὸ *ut* à multis abest veterum. quidam etiam *non sum tanti.* & *ut renovem.* Forte scribendum,

Nam tua non tanti est renovari vulnera, Cæsar.

vel *renoventur.* Idem.

211. *Turpi crimine lectus.*] *Carmine factus* meliores magno numero. Malo, *turpi crimine tactus.* hinc taxare & taxatores scenici dicti, quod alter alterum maledictis tangat. vide Festum in *Taxat.* *turpi crimine læsus* in Arondeliano. *Idem.*

217. *Ex te pendentem.*] *A te* sex. totidem *In te.* nonnulli *De te.* Forte *E te* Heins.

218. *Inferiora.*] Ut fuere mea carmina de Arte amatoria.

Imparibus legeres carmina facta modis?
Non ea te moles Romani nominis urget,
Inque tuis humeris tam leve fertur onus;
Lusibus ut possis advertere numen ineptis;
Excutiasque oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
Rhætica nunc præbent Thraciaque arma metum:
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timidâ captaque signa manu.
Nunc te prole tuâ juvenem Germania sentit;
Bellaque pro magno Cæsare Cæsar obit.

Deni-

223. *Advertere numen.*] *Lumen* sex veteres. sed nil necesse. Seneca Thyeste,

Alpheus stadio notus Olympico
Advertat placidum numen.

Heins. *Ineptis lusibus.*] Inepto carmine.

225. *Nunc tibi Pannonia est.*] Natio ingens circa Istrum. Hi *Paones* à Græcis, à Romanis *Pannonii* appellati fuere: & ab illis inter Illyrios numerabantur. Vide Florum: *Nunc Illyris ora domanda.*] Post finem bellorum civilium Aug. (ut Flor. docer) reliqua bella gessit adversum exteras gentes, qua districto circa mala sua imperio diversis orbis oris emicabant. nova quippe pax, necdum assuetæ frenis servitutis tumidæ gentium inflatæque cervices ab imposito nuper jugo resiliebant.

226. *Rhætica nunc præbent.*] Rhæti ad Italiam usque pertinent, quæ supra Veronam & Comum est. *Thraciaque arma.*] Thraces quoque cum cæteris desciverant: qui & signis militaribus, & disciplina, armis etiam Romanis assueti fuerant. Pausanias etiam scribit, nullam nationem, præter Galliam, Thracia majorem esse.

227. *Parthus nunc porrigit arcus.*] Augustus (Auctore Justino) finito Hispano bello, in Syriam ad componendum orientis statum pervenit: metumque Phraarti injunxit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaque tota Parthia captivi ex Crassiano sive Antonii exercitu recollecti, signaque cum his militaria Augusto remissa. Sed & filii nepotesque Phraartis obsides Augusto dati; plusque Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quam armis alius Imperator facere potuisset.

230. *Bellaque pro magno Cæsare Cæsar habet.*] *Obit* pri. Vatic. & optimus Palatinus. Livius lib. IV. *Quia duo Consules obire tot simul bella nequirent.* Virgilius,

Et lituo pugnas insignis obibat & hasta.

Val. Flaccus lib. III. *duras obit horrida pugnas. obire prælia* etiam occurrit apud Lucretium. decem alii *bella agit.* quod Gronovio lib. II. cap. III. Observationum merito probabatur. Art. Am. lib. I.

Bellaque non puero tractat agenda puer.

Gratius,

Quod nisi & accessus & agendi tempora belli
Noveris.

sic Græcis ἄγειν τὸν πόλεμον. *degere bellum* Lucretius, *bellum ducere* Virgilius dixerunt. quomodo *ducere, degere, agere vitam* Latinis scriptoribus in usu. nisi quod *cernere bellum* nonnulli in Lucretio reponendum esse censent, me non renitente. posset & *ducere bellum* legi. ut *dugere* primo scriptum fuerit. *Heins.*

Bellaque

Denique, ut in tanto, quantum non exstitit unquam,
Corpore, pars nulla est quæ labet imperii;
Urbs quoque te & legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis.
Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas;
Bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
Nunquam te nostros evoluisse jocos?
At si (quod mallem) vacuus fortasse fuisses,
Nullum legisses crimen in Arte meâ.
Illa quidem fateor frontis non esse severæ
Scripta, nec à tanto Principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria jussis
Sunt ea; Romanas erudiuntque nurus.
Neve quibus scribam possis dubitare; libellus
Quatuor hos versus è tribus unus habet:
Este procul, vittæ tenues, insigne pudoris;
Quæque tegis medios instita longa pedes:
Nil, nisi legitimum, concessaque furta, canemus;
Inque meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigidè submovimus Arte,
Quas stola contingi vittaque sumta vetat?
At matrona potest alienis artibus uti;

Quo-

Bellaque pro magno Cæsare.] Sensus est: Drusus bella gerit pro Augusto. Appellat autem Drusum, Augusti privignum Cæsarem: ut etiam Germanicum in Fastis. Alii hoc loco non Drusum, sed Drusi filium ex Antonia Cæsaris nepte, quem Augustus octo legionibus apud Rhenum imposuerat, ascribique per adoptionem à Tiberio jusserat: ut Tacitus auctòr est lib. I.

234. *Et morum.*] Augustus impetratis à senatu decem adjutoribus, unumquemque equitum rationem vitæ reddere coëgit. *Mer.*

237. *Miror in hoc igitur.*] *Mirer* septem aut octo meliores, & sequenti versu *Nunquam* pro *Unquam* iidem. recte, si interrogationis notam addas. *Heins.*

239. *At si quod mallem vacuus fortasse fuisses.*] Quatuor *vacuus tibi forte.* alii multi, etiam ex melioribus, *vacuum fortasse fuisset.* nil muta. *Idem.*

247. *Vitta tenues, insigne pudoris.*] Virgines designat & innuptas per *vittas.* Vide Turneb. lib. 23. cap. 5. & lib. 29. cap. 4.

251. *Omnes rigidas submovimus.*] *Rigide* cum Juniano & Vaticano fragmento. alius *rigida.* Pont. III. Eleg. III.

An sit ab his omnis rigide submota libellis,
Quam lex furtivos arcet habere viros?

Heins.

Quoque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior esse potest.
Quodcunque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
Ad vitium mores instruet inde suos.
Sumserit Annales; (nihil est hirsutius illis)
Facta sit unde parens Ilia nempe leget.
Sumserit, Æneadum genitrix ubi prima; requiret,
Æneadum genitrix unde sit alma Venus.
Persequar inferius, (modo si licet ordine ferri)
Posse nocere animis carminis omne genus.
[Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit.
Nil prodest, quod non lædere possit idem.]
Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
Quæque juvans monstrat, quæque sit herba nocens.
Et latro, & cautus præcingitur ense viator:
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas ut agat facundia caussas:

Pro-

254. *Quodque trahat, quamvis non doceatur, habet.*] *Trahatur quoque* pri. Politiani, qui versum mendosum esse opinabatur. pri. Vatic. opt. Palat. aliique nonnulli. *Quoque trahat.* duo *Quaque.* alius *Quique.* Heinsius.

257. *Est studiosa sinistri.*] Studet res in sinistram & contrariam partem accipere, proclivis ad deteriora.

259. *Sumpserit annales.*] Si sumpserit libros gesta pop. Rom. continentes *Nihil est hirsutius illis.*] Nihil est illis severius; nam rerum gestarum memoriam continent; non voluptuosa, & lasciva. *Hirsuti* autem severi videntur. *M.* Et non solum sine ullis ornamentis conscripti sunt Annales Romani ab iis quos recensui, sed etiam horridulo ac prisco illo genere sermonis. *Pont. Nihil est hirsutius illis.*] Alii *istis.* prim. Vaticanus *nihil est irrisimus illis.* Forte legendum,

Sumserit Annales (nihil est hirsutius) Enni.

à pluribus enim annales scripti. recte autem *hirsutius.* hoc est rigidius, severius. *Heins.*

260. *Facta sit unde parens Ilia.*] Quomodo Ilia seu Rhea Sylvia, gravida à Marte geminos peperit.

262. *Æneadum genitrix.*] Romanorum mater. *Unde sit.*] Unde ducat originem: eo scilicet alludens, quod & Æneas ex adulterio Veneris & Anchisæ natus fuerit.

265. *Non tamen idcirco.*] Distichon suspectum. vs. 243. simile carminis initium. *Heins.*

267. *Urere tecta Comparat.*] Alii *Apparat* vel *Cœperit.* Idem.

270. *Quaque juvet monstrat.*] *Juvans* prior Politiani. quod placet, ut *τῷ nocens* opponatur. *Idem.*

277. *Qui-*

Protegit hæc ſontes immeritoſque premit.
Sic igitur carmen, rectâ ſi mente legatur,
Conſtabit nulli poſſe nocere meum.
At quiddam vitii quicunque hinc concipit, errat:
Et nimium ſcriptis abrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear: ludi quoque ſemina præbent
Nequitiæ. tolli tota theatra jube:
Peccandi cauſſam quæ multis ſæpe dederunt,
Martia cum durum ſternit arena ſolum.
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi:
Hic ſedet ignoto juncta puella viro.
Cum quædam ſpatientur in hac, ut amator eadem
Conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus eſt templis auguſtior? hæc quoque vitet,
In culpam ſi qua eſt ingenioſa ſuam.
Cum ſteterit Jovis æde; Jovis ſuccurret in æde,
Quam multas matres fecerit ille Deus.
Proxima adoranti Junonia templa ſubibit,
Pellicibus multis hanc doluiſſe Deam.
Pallade conſpectâ, natum de crimine virgo

Suſtu-

277. *Quicunque concipit hoc vitium.*] Quicumque exiſtimat hoc, quod carmen poſſit etiam nocere. *Et tandem vitium.*] Scripti plurimi, *At quoddam vitium.* pri. Polit. & multi alii, *At quædam vitia.* prim. Vatic. & Palat. *Et quaſdam vitiat.* Putean. *At quondam vitia.* Barberin.

Aut quicquid vitii quique hinc conceperit.

Medonianus, *At quidam vitium.* Lego, *At quiddam vitii.* nam in Arondeliano, *At quoddam vitii.* Heinſius.

278. *Et nimium ſcriptis arrogat ille meis.*] *Abrogat* ſcribe cum multis veterum. quo verbo Livius aliique optimi Latinitatis auctores utuntur. Nonnulli etiam *derogat.* Idem.

281. *Quam multis.*] *Quæ* Richelianus, ut ad theatra referatur. In nonnullis *multi.* Idem.

282. *Sternit durum ſolum.*] Hoc dicit, quia ludi gladiatorii exhibebantur in foro arena conſtrato.

283. *Tollatur Circus.*] Idem apertius in primo de Arte amandi ita oſtendit: *Ne te nobilium fugiat certamen equorum: Multa capax populi commoda Circus habet.*

285. *Amator eodem conveniat.*] *Eadem* plerique. *Heinſius.*

289. *Quum ſteterit Jovis æde.*] Quum venerit in ædem Jovis Capitolini.

291. *Junonis templa.*] *Junonia* lege ex primis editionibus & Gryphiana. Vide Notas lib. 1. Faſt. vſ. 55. proximo verſu pro *indoluiſſe Deam* plerique *hanc doluiſſe.* & mox *quæret* pro *quærit.* Heinſius.

293. *Natum de crimine.*] Natum de lite Erichthonio nomen impoſitum ἀπὸ τῆς ἔριδος καὶ χθονὸς, id eſt, ex certamine atque humo. Auctor Lactantius

Fabu-

Sustulerit quare quæret Erichthonium.
Venerit in magni templum tua munera Martis;
Stat Venus Ultori juncta viro ante fores.
Isidis æde sedens cur hanc Saturnia quæret
Egerit Iönio Bosporioque mari.
In Venere Anchises, in Lunâ Latmius heros,
In Cerere Iäsion, qui referatur, erit.
Omnia perversas possunt corrumpere mentes.
Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
At procul ab scriptâ solis meretricibus Arte
Submovet ingenuas pagina prima nurus.
Quæcunque irrumpit, quo non sinit ire sacerdos;

Proti-

Fabulam refert Servius & Ovidius libro Metamor. secundo.

295. *Venerit in magni templum.*] Martis ultoris designat, quod Augustus bello Philippensi pro ultione paterna susceptum voverat; in quo voluit de bellis triumphisque consuli senatum: sanxitque, ut provincias cum imperio petituri ex eo deducerentur, quique victores rediissent, eo insignia triumphorum inferrent. *Mer.* *Tua numina.*] Quem tu præcipue colis. *Pont.* *Stat Venus ultori.*] Quasi dicat, succurrit adulterium Martis cum Venere. Intelligit autem ædem Veneris genitricis junctam Martis templo. *In templum magni tua numina Martis.*] *In magni templum tua munera Martis*, rectius multi veteres. vide Notas Fast. VI. vs. 92. *Heins.*

298. *Egerit Ionio Bosporioque mari.*]

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Juno pestem meditata Juvencæ. Virg. 3. Georg.

Οἶστρον καλοῦσιν αὐτὸν οἱ Νείλου πέλας. Æschyl. Supplic. φοινήεντι μύωπι βοῶν ἐλατῆρι τυπεῖσα. Coluth. Theban. —— Ἴναχις Ἰὼ —— φοιταλέη δὲ πόδεσσιν ἐφ' ἁλμυρὰ βαῖνε κέλευθα. Mosch. Idyll. 2. v. 44.

299. *In Venerem Anchises.*] Lege *in Venere.* & mox *in Luna* & *in Cerere.* quomodo fere primus Vaticanus. sic loqui amat noster. *Iasion* etiam pro *Iasius* plerique. utrumque rectum est, Met. IX.

—— queritur canescere mitis
Iasiona Ceres. Heins.

In Luna Latmius heros.] Endymionem designat, à Latmio monte Cariæ cognominatum.

300. *In Cerere Iasius, &c.*] Fuit Jasius, de quo hîc Poëta intelligit, filius Jovis & Electræ, fraterque Dardani & Armoniæ Cadmi uxoris, qui sumpta uxore Cybele, Corybantum genuit, à quo Corybantes appellati sunt. Ex Jasio autem & Cerere Plutonem natum fabulæ tradunt. Quin in gratiam Jasii constat frumenti copiam à Cerere dono datam in nuptiis Armoniæ. auctor Diodorus.

303. *Et procul à scripta.*] *At procul ab scripta* meliores. pro *ingenuas manus* quatuor veteres *nurus.* Heins. *A scripta arte solis meretricibus.*] Ab Arte amandi, quam solis meretricibus scripsimus. rejectis virginibus & matronis.

305. *Quæcunque erumpit.*] *Irrumpit* & *quo* pro *qua* recte multi vetustiores. *irrumpere* dicebantur qui adyta non initiati subibant. sic lib. VI. Fast. de Metello Vestam ex incendio auferente,

Dixit & irrupit. factum dea rapta probavit.

Trist.

Protinus hoc vetiti criminis acta rea eſt.
Nec tamen eſt facinus molles evolvere verſus:
Multa licet caſtæ non facienda legant.
Sæpe ſupercilii nudas matrona ſeveri
Et Veneris ſtantes ad genus omne videt.
Corpora Veſtales oculi meretricia cernunt:
Nec domino pœnæ res ea cauſſa fuit.
At cur in noſtrâ nimia eſt laſcivia Muſa?
Curve meus cuiquam ſuadet amare liber?
Nil niſi peccatum manifeſtaque culpa fatendum eſt:
Pœnitet ingenii judiciique mei.
Cur non Argolicis potius quæ concidit armis
Vexata eſt iterum carmine Troja meo?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum?

Et

Triſt. v. Eleg. I.

Quæ tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.

Pont. I. Eleg. VIII.

Nec tamen irrumpo, quo non licet ire.

ſequenti verſu pro *hæc* quatuor *hoc.* id eſt, hoc ipſo. quod Grutero & Berſmanno arridebat. *Heinſius.* *Quacunque erumpit.*] Arguit à ſimili ream eſſe illam, quæ prohibita & rejecta inſpexit ejus præcepta: quemadmodum ea quæ prohibente ſacerdote erupit, quo non licet.

309. *Nudas.*] Scilicet meretrices: quæ nudæ Floralia magna licentia celebrabant. Fuit autem Flora mulier, quæ quum magnas opes quæſtu meretricio quæſiviſſet, populum Romanum ſcripſit hæredem, certamque pecuniam reliquit, cujus ex annuo fœnore natalis ejus dies celebraretur editione ludorum, quæ Floralia dixerunt: quod quia ſenatui flagitioſum videbatur, ut ſcribit Lactantius, ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur: deamque eſſe finxerunt, quæ floribus præeſſet, quam prius Chlorim appellatam fuiſſe ſcribit Ovidius in Faſtis: eamque Zephyro nuptam, quaſi dotis loco id accepiſſe muneris à marito, ut haberet florum omnium poteſtatem.

312. *Nec domino pœnæ res ea cauſa fuit.*] De Lenone interpretantur. ſed cur Lenoni potius ob id pœna decernatur, quam Ædilibus, qui Floraria exhibebant? Quare aut verſum hunc adulteratum eſſe cenſeo, aut ſcribendum,

Nec damno ſcenæ res ea viſa fuit.

In Combiano pro diverſa lectione *Roſcia cauſſa.* Certe Roſcius comœdus librum ediderat, in quo cauſam hiſtrioniæ agebat eamque comparabat cum eloquentiæ ſtudio. Meminit hujus ſcripti Macrobius Saturnal. lib. II. cap. XIV. Sed abruptus nimis ſit tranſitus à Veſtalibus ad Roſcium. *Heinſ.*

315. *Manifeſtaque culpa fatenda eſt.*] *Fatendum eſt* veteres multi. *Idem.*

318. *Vexata eſt iterum.*] Troja iterum dicitur vexari carmine, quum ejus caſus & ruina quaſi vera clades deſcribitur.

319. *Et mutua vulnera fratrum.*] Per mutua vulnera fratrum, Eteoclis & Polynicis mortem intellige, qui mutuo ictu cecidêre, ut Diodorus ſcribit, & Statius cecinit. ex quo Thebanum bellum deſignat.

320. *Sub*

Et septem portas sub duce quamque suo?
Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
Et pius est patriæ facta referre labor.
Denique, cum meritis impleveris omnia, Cæsar,
Pars mihi de multis una canenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina Solis;
Traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor immerito. tenuis mihi campus aratur:
Illud erat magnæ fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forsitan & dubitem, numeris levioribus aptus
Sim satis; in parvos sufficiamque modos.
At si me jubeas domitos Jovis igne Gigantas
Dicere; conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii est immania Cæsaris acta
Condere; materiâ ne superetur opus.
Et tamen ausus eram: sed detrectare videbar,
Quodque nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leve rursus opus juvenilia carmina veni;
Et falso movi pectus amore meum.
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant,
Inque meas pœnas ingeniosus eram.

Hei

320. *Sub duce quamque suo.*] Septem enim reges contra Eteoclem pro Polynice conspirarunt, scilicet Adrastus Argivorum rex, Amphiaraus, Hippomedon, Capaneus, Tydeus, Parthenopæus, & Polynices, pro quo bellum gestum est Adrasti ductu & auspiciis. In oppugnatione autem Thebarum horum ducum unusquisque portam sibi oppugnandam sumpserat.

321. *Non mihi.*] *Nec* meliores. *Heins.*

328. *Illud opus.*] Vel bellum Thebanum & reliqua, vel Augusti gesta. *Mer.* *Magnæ fertilitatis.*] Ingenii fertilis, uberis ingenii. *Bersm.*

331. *Forsan & hoc dubitem.*] Alii *Forsitan hoc.* pri. Vatic. & tres alii *Forsitan hac.* Lege *Forsitan & dubitem.* Heins.

337. *Sed detrectare videbar.*] Septem aut octo veteres *delirare.* pri. Polit. & Hamburg. & Putean. *derecitare.* an pro *depretiare?* quo verbo Paulus usus l. 22. D. ad legem Aquiliam. Glossæ ineditæ, *Depretiati* ἐλαττωθέντες. Sed nescio an id sæculi Ovidiani sit verbum. Usus & eo Tertullianus non semel. duo alii *detrectare verebar.* unus *dedecorare.* alius *decertare.* Idem.

340. *Et falso movi pectus amore meum.*] Puto *fovi.* Idem.

343. *Hei*

Hei mihi, quod didici! quod me docuêre parentes,
  Litteraque eſt oculos ulla morata meos!
Hæc tibi me inviſum laſcivia fecit, ob Artes,
  Quas ratus es vetitos ſollicitaſſe toros.
Sed neque me nuptæ didicerunt furta magiſtro:
  Quodque parum novit, nemo docere poteſt.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci,
  Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quiſquam eſt adeo mediâ de plebe maritus,
  Ut dubius vitio ſit pater ille meo.
Crede mihi; mores diſtant à carmine noſtro.
  Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa mihi.
Magnaque pars operum mendax & ficta meorum
  Plus ſibi permiſit compoſitore ſuo.
Nec liber indicium eſt animi, ſed honeſta voluptas,
  Plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius eſſet atrox; conviva Terentius eſſet;
  Eſſent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique compoſui teneros non ſolus amores:
  Compoſito pœnas ſolus amore dedi.
Quid niſi cum multo Venerem confundere vino
  Præcepit Lyrici Teïa muſa ſenis?
Lesbia quid docuit Sappho, niſi amare puellas?

Tuta

343. *Hei mihi, cur didici? quid me.*] *Quod didici, quod me docuere* meliores. *Idem.*

350. *Strinxerit meum nomen.*] Læſerit meam famam.

354. *Muſa jocoſa mea.*] Alii *mea eſt. mihi* rectius vetus. ſuperiori etiam verſu legatur concinnius, *diſtant mores à carmine noſtri.* Heinſ.

355. *Magnaque pars mendax operum eſt & ficta meorum.*] *Magnaque pars operum mendax & ficta meorum Plus ſibi permiſit.* cum melioribus. *Idem.*

356. *Compoſitore ſuo.*] Me Ovidio qui ea compoſui.

358. *Auribus apta refert.*] Pri. Polit. & tres alii *feret.* prim. Vatican. & duo præterea *feres.* quatuor *ferens.* quod ſequor. ſuperiori etiam verſu pro *voluntas* repoſui *voluptas* cum pri. Vatic. & duobus aliis. *Heinſ.*

359. *Eſſet atrox.*] Eſſet crudelis, propterea, quod tragœdias ſcripſit.

364. *Teïa Muſa.*] Anacreontis Muſa: is enim Teon patriam habuit, ut eſt auctor Strabo.

365. *Lesbia quid docuit Sappho, niſi amare puellas?*] Sappho Lesbia prima plectrum reperit, libros lyricos compoſuit, epigrammata, jambos, & elegias: Hujus autem poëmara laſciva erant. Et Horat. *Vivuntque commiſſi calores fidibus puellæ.*

367. *Nec*

Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quod sæpe legenti
Delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula jucundi nulla est sine amore Menandri:
Et solet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipsa quid est, nisi turpis adultera, de qua
Inter amatorem pugna virumque fuit?
Quid prius est illi flammâ Chryseïdos? utque
Fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyssêa est, nisi fœmina, propter amorem,
Dum vir abest, multis una petita procis?
Quid nisi Mæonides Venerem Martemque ligatos
Narrat in obscœno corpora prensa toro?
Unde nisi indicio magni sciremus Homeri,
Hospitis igne duas incaluisse Deas?
Omne genus scripti gravitate Tragœdia vincit:
Hæc quoque materiam semper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto, nisi cæcæ flamma novercæ?
Nobilis est Canace fratris amore sui.

Quid

367. *Nec tibi Battiade nocuit.*] Battiades Callimachus appellatur, à Batto generis sui auctore, qui Cyrenem condidit, ut Strabo, Herodotus, & Justinus scribunt. Composuit autem Poëmata omni genere carminum: Lyden puellam amavit, de qua etiam elegias scripsit.

370. *Et solet hic.*] Malo *hac.* fabula videlicet. *Heins.*

371. *Ilias ipsa quid est aliud nisi adultera.*] *Nisi turpis adultera* cum primis editionibus, Epist. Laodamiæ,

Quid petitur tanto nisi turpis adultera bello? Idem.

373. *Quid prius est illic flamma Chryseidos, aut qui.*] Lege *utque* cum melioribus. *illi* etiam pro *illic* in iisdem. *Id.* *Quid prius est illi flamma, &c.*] Quid in principio statim Iliados describitur? certe Agamemnonis amor in Chryseida.

374. *Rapta puella.*] Briseis Achilli erepta ab Agamemnone: Cujus rei causa ortæ sunt inter eos inimicitiæ.

376. *Petita viris.*] Imo *procis.* quod priscæ editiones & multi ex scriptis agnoscunt. vide Notas ad 11. Epist. Sabini. *Heins.*

377. *Venerem Martemque ligatos.*] Athenæus lib. 1. c. 12. item lib. 12. in principio, satis honeste hanc fabulam interpretatur; cantorem, inquiens, apud Homer. Odyss. θ. Phæacas dehortari voluisse à malis moribus, quibus laborabant. Quod & ipse auctor fabulæ videtur significare egregio hoc epiphonemate:

Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα.

Adi & Plutarch. de Poëtis audiendis. *Quid nisi Mæonides.*] Aut legendum est, *Quid non Mæonides.* aut *Quis nisi.* quod posterius quinque scripti agnoscunt. *Heins.*

380. *Duas deas.*] Calypso & Circen.

384. *Nobilis est Canace.*] Canace ex fratre

Quid, non Tantalides agitante Cupidine currus
Pisæam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,
Concitus à læso fecit amore dolor.
Fecit amor subitas volucres cum pellice regem,
Quæque suum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Aëropen frater sceleratus amasset;
Aversos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Oresten,
Ægysthi crimen Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimæræ,
Quem leto fallax hospita pæne dedit?

Quid

fratre Macareo filium peperit: quo scelere comperto, seipsam jussu patris interfecit. Macareus vero in templum Apollinis Delphici confugit.

385. *Quid, non Tantalides.*] In Peloponnesi civitate Mars ex Ægina Asopi filia genuit Oenomaum: hic unicam filiam Hippodamiam habuit. finem vitæ ab oraculo sciscitanti, responsum est, tunc fatis illum concessurum, quum filia Hippodamia nupsisset. Vide Fab. apud Ovid. Servium & alios.

386. *Pisæan.*] Hippodamiam ex Pisa civitate Arcadiæ. *Phrygiis equis.*] Psilla & Harpina, quos equos Pelops e Phrygia veniens secum duxit. *Eburnus.*] Eburnus Pelops vocatur à poëtis, quoniam Tantalus ejus pater volens deorum tentare divinitatem eis invitatis filium suum epulandum apposuit; à quo omnes dii abstinuerunt, excepta Cerere, quæ brachium ejus consumpsit. Postea dii petente Tantalo, quum voluissent ejus filium revocare ab inferis, Ceres ei eburneum brachium restituit. Quod ideo fingitur, quia Ceres ipsa est terra, quæ corpora universa consumit, ossa tantum reservans.

388. *A læso amore.*] Ab amore Medeæ ab Jasone violato.

389. *Fecit amor subitas volucres.*] Terei tragœdiam intelligit. Nota est fabula Ovid. Metamorph.

390. *Quæque suum luget.*] Prognen designat, Terei regis Daulidis uxorem, quæ Itym filium occidit, & patri epulandum apposuit propter sororem Philomelam violatam: postea mutata fuit in lusciniam.

391. *Si non Aëropen.*] Atrei tragœdiam intelligit. notum est autem Aëropen, Atrei uxorem, cum Thyeste concubuisse, quod ægre ferens Atreus, liberos ei epulandos apposuit: quæ sol, ne pollueretur, aufugit. Illud notandum. Græcos Atrei uxorem non *Europen*, sed *Aëropen*, nominare.

392. *Aversos solis.*] Quasi refugientes atrocitatem illius spectaculi. *Bersm.*

396. *Tyndaridosque.*] Et Clytæmnestræ filiæ Tyndari ex Leda, uxorisque Agamemnonis, quæ cum Ægistho Thyestis filio, dum bello Trojano maritus interfuit, adulterium commisit.

397. *Nam quid de tetrico.*] Bellerophontes filius fuit Glauci, vir munere deûm eximii tum roboris, tum decoris. Vide Fab. apud Apollodor. lib. II. & Ovid. Metamorph. lib. IX. Vide Homer. Il. 6.

Quid loquar Hermionem? quid te, Schœneia virgo;
 Teque, Mycenæo Phœbas amata duci?
Quid Danaën Danaësque nurum, matremque Lyæi?
 Hæmonaque, & noctes quæ coïere duas?
Quid generum Peliæ? quid Thesea? quidve Pelasgûm
Ilia-

399. *Quid loquar Hermionem?*] Hermionem Menelai, vel (ut alii malunt) Thesei & Helenæ filiam fuisse constat, quæ Oresti Agamemnonis fillo desponsata fuit. *Quid te Schœneia virgo.*] Atalantam intelligit Schœnei regis Scyri insulæ filiam, cujus fabulam habes apud Ovid. Metamorph. lib. 10.

400. *Teque Mycenæo.*] Cassandram designat, Priami regis filiam, quam post Trojæ excidium Agamemnon Mycenas captivam duxit, captus ejus amore.

401. *Quid Danaen Danaique nurus.*] Filiæ Danai in Tragœdiis notæ, nullæ notæ Danai nurus. Quare repone cum primis editionibus & scriptorum multis. *Danaësque nurum.* Andromeda Persei uxor, & proinde *Danaes nurus.* Heins. *Danaesque nurum.*] Andromedem designat. *Matremque Lyæi.*] Scribit Diodor. Junonem zelo & ira motam, sumpta unius ex Semeles ancillis forma, ad ulciscendum injuriam, suasisse illi, à Jove petere, ut ea majestate honoreque concumberet, quibus cum Junone consuesset. Cui cum Jupiter annuisset, cum tonitru ac fulmine ad Semelen descendit: quæ insolita re territa expirans, abortum fecit: quem Jupiter absconditum in fe[illegible]r quum tenuisset, partus tempore editum, in Nysam Arabiæ urbem tulit: ubi à nymhis educatus infans, à patre locoque appellatus Dionysius est. Fabulam etiam refert Ovidius lib. 3. Metamorph.

402. *Hæmonaque & noctes quæ coiere duas.*] Quidam codices *Alcmenam & noctes.* quæ lectio perperam suos approbatores invenit. Politianus ex vestigiis antiqui codicis, in quo *Hermonam*, refingit *Harmoniam.* frustra. Vulgata scriptura bene se habet, cujus argumenti extat etiamnum Sophoclis Antigone. Propertius,

Quid non Antigones tumulo Bœotius Hæmon
Corruit ipse suo saucius ense latus?

Noster in Ibide,

Nec tibi, si quid amas, felicius Hæmone cedat.

Præterea legendum, *noctes cui coiere duæ.* Alcmenæ & Jovis amores innuit, quanquam aliis tres noctes coiisse contendant, unde Hercules Lycophroni τριέσπερος λέων dicitur. *Heins. Hæmona.*] Antigone contempto edicto, ne quis Polynicen mortuum sepeliret, eum, quoniam frater erat, humavit. Deprehensa, jussu Creontis regis jugulatur ex lege ad tumulum Polynicis. Hæmon, qui eam impatienter amabat, perfosso pectore gladio, ibidem sibi mortem conscivit. Eum sequuta est mater Eurydice doloris impatiens. *M.* Ego Poëtam de utraque fabula dicere voluisse puto, Hæmonis scil. & Alcmenes. nisi quod contra vulgarem traditionem, duas noctes pro tribus in unam coïsse dicit. quod tamen & ipsum certo aliquo auctore fecisse videtur. *Micyl. Hæmona.*]

Quid? non Antigones tumulo Bœotius Hæmon
Corruit, ipse suo saucius ense latus.
Et sua cum miseræ commiscuit ossa puellæ,
Qua sine Thebanam noluit ire domum.

Propert. lib. 2. eleg. 8. Fabulam invenies apud Sophocl. 4.

403. *Quid generum Peliæ.*] Per *generum Peliæ*, Admetum accipe, qui Alcesten Peliæ filiam majorem natu, despondente Jasone, post Peliam Medeæ fraude peremptum, duxit uxorem. Designat autem hic Ovidius Alcestidis tragœdiam quam Euripides scripsit. *Quid Thesea.*]

Tra-

Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Iöle, Pyrrhique parens; Huc Herculis uxor,
Huc accedat Hylas, Iliadesque puer.
Tempore deficiar, tragicos si persequar ignes;
Vixque meus capiat nomina nuda liber.
Est & in obscœnos deflexa Tragœdia risus,
Multaque præteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
Infregisse suis fortia facta modis.
Junxit Aristides Milesia crimina secum:
Pulsus Aristides nec tamen urbe suâ.

Nec

Tragœdiam de Theseo intellige, qui natus est ex Æthra Pitthei filia, ac Neptuno, in Trœzene nutritus penes Pittheum maternum avum: ac signa ab Ægeo sub saxo posita recognoscens, Athenas venit. Is ut Herculis virtutes imitaretur, ad ea certamina animum adjecit, quæ laudem & gloriam sibi essent allatura. *Quidve Pelasgum Iliacam.*] Protesilaum. *Pelasgum* autem vocat, quia Thessalus fuit. Pelasgi autem Thessaliam à principio tenuêre.

404. *Qui rate primus humum.*] *Pede* nonnulli. *Heins.*

405. *Pyrrhique parens.*] Deidamia Pyrrhi mater, Lycomedis Scyrorum regis filia, apud quem Thetis Achillem sub muliebri habitu celavit: quoniam à Proteo acceperat, illum periturum esse in bello Trojano. *Huc Herculis uxor.*] Megaram dicit, quam Creon rex Thebarum, cognita Herculis virtute, illi uxorem dedit urbisque ei veluti filio curam permisit.

406. *Huc accedat Hylas.*] Hylas puer fuit, comes Herculis, quem amisit in Ionia juxta Mysiam, & quum compertum, extinctum esse in fonte, instituta sunt sacra, in quibus ejus nomen clamabatur in fontibus. *Iliacusque puer.*] Et Ganymedes Trojanus, filius Trois regis, & frater Ili & Assaraci.

408. *Vixque meus capiet.*] *Capiat* rectius duo veteres. *Heinsius.*

409. *In obscœnos risus.*] Tractantur etiam plerunque in tragœdiis res obscœnæ, quibus rident spectatores. *Mer.*

410. *Multaque præteriti verba pudoris habet.*] Multa habet in quibus pudor est præteritus, à quibus abest verecundia. ut mox infra loco in vulgatis mendoso,

——apud quos

Rebus abest omnis nominibusque pudor.

Simili modo locutus est noster Amor. lib. III. Eleg. I. vs. 22.

Dum tua præterito furta pudore refers.

Quare non possum accedere Tanaquillo Fabro in Epistolis reponenti, *prætexti pudoris.* Nec felicius illi conjectura successit in altero Nasonis loco l. I. Artis Amatoriæ. ubi pro *Præteritum tulerit, reddideritque nihil*, reponi vult, *Nam pretium tulerit, reddideritque nihil.* cum vulgata scriptura nihil sit acutius ac elegantius. *Heins.* *Præteriti pudoris.*] Violati, neglecti pudoris, impudica verba. *Pont.*

413. *Junxit Aristides.*] Aristides libros quosdam edidit, qui *Milesii* appellabantur, de luxuria & deliciis compositi. Fuere autem Milesii deliciis luxuque notabiles. *Junxit secum.*] Ingenio suo accommodavit. *Milesia.*] Delicias & lasciviam Milesiorum. Fuêre enim perquam impudici.

414. *Aristides.*] Milesius poëta fuit, qui Milesiaca poëmata, & de rebus im-

pu-

Nec quid descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius impuræ conditor historiæ.
Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit:
Nec quæ concubitus non tacuêre suos.
Suntque ea doctorum monumentis mista virorum,
Muneribusque Ducum publica facta patent.
Neve peregrinis tantum defendar ab armis;
Et Romanus habet multa jocosa liber.
Utque suo Martem cecinit gravis Ennius ore;
Ennius ingenio maximus, arte rudis;
Explicat ut caussas rapidi Lucretius ignis,

Ca-

pudicis scripsit, cujus Plutarch. in Crasso, Lucianus in Amoribus meminerunt. & annotavit de eodem Ang. Politianus Miscellan. 16. *Micyll.*

417. *Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit.*] Puto legendum *turpem Sybaritida.* Hemitheon cynædus Sybarita turpissimum librum scripsit de re Veneria apud Lucianum *πρὸς ἀπαίδευτον.* Idem in Pseudologista Misthonis Sybaritæ meminit turpissimi scriptoris. hinc *Sybaritici libelli* apud Martialem lib. XII. Ep. XCVI. *Heins.* *Nec qui composuit.*] De Sybaritidis Politianus annotavit Miscell. 15. *Sybaritida.*] Opus Hemitheonis plenum Sybaritanæ lasciviæ. Fuit autem *Sybaris* oppidum Calabriæ, inter Crathim & Sybarim fluvios.

418. *Et qui concubitus non tacuere suos.*] Malim *quæ.* ut Philœnis & Elephantis intelligantur, quarum fœdissima scripta passim circumferebantur. sic certe codex Hamburgensis, & tres alii. hinc in Priapeis,

Quo tot figuras, quot Philænis invenit,
Non admovente, pruriosa discedit.

Ita versus mendosissimi ex vestigiis librorum veterum sunt restituendi. nam codex vetustus Frederici Ubaldini, *quo tot figuras non admovetis.* Philœnis Leucadia, cujus versus spurcissimi *περὶ ποικίλων σχημάτων ἀφροδισίων* à Polycrate Sophistha Atheniensi dicebantur esse conscripti. Teste Æschrione in Philœnidis Epicedio apud Athenæum lib. VIII. Huic adjungitur à Xenophonte lib. II. Ἀ'πομνημονευμάτων Nico Samia & Callistrate Lesbia versibus itidem obscœnis infames. citat locum Xenophontis Athenæus lib. V. Quibus omnibus antiquiorem Astyanassam laudat Hesychius & Suidas Helenæ ancillam. mentio etiam est Cyrenes apud antiquos, quam *δωδεκαμήχανον* dicebant. *Heins.*

421. *Ab armis peregrinis.*] Ab externorum scriptorum voluminibus.

423. *Utque suo Martem.*] Quemadmodum, inquit, sunt poëtæ, qui gravia scripsere, ut Ennius & Lucretius: sic quidam lasciva opera edidere, ut Catullus, & alii. *Martem.*] Prælium & Annales, versu heroico.

424. *Ennius ingenio maximus.*] Quoniam poëta ille usus est inventione, & sententiis egregiis, sed verbis non multum ornatis.

425. *Explicat ut causas rapidi.*] Hic locus bifariam accipi videtur posse. Vel ut simpliciter ignem accipiamus materialem, & quo quotidie utimur; vel ut ad fulmen, & ejus causas referamus, propter epitheton *Rapidi.* Ac de fulminis causis, & unde idem generetur, libro sexto Lucretius agit. *Micyl.*

426. *Can-*

Casurumque triplex vaticinatur opus;
Sic sua lascivo cantata est sæpe Catullo
Fœmina, cui falsum Lesbia nomen erat.
Nec contentus eâ, multos vulgavit amores,
In quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
Detexit variis qui sua furta modis.
Quid referam Ticidæ, quid Memmî carmen, apud quos
Rebus abest omnis nominibusque pudor?
Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior Anser:
Et leve Cornifici, parque Catonis opus.
Et quorum libris modo dissimulata Perillæ

No-

426. *Causarumque triplex.*] *Casurumque* recte unus Bononiensis. neque aliter Bersmannus. Egimus de hoc loco in Elegia de morte Drusi, vs. 362. *Heins.* *Casurumque triplex vaticinatur opus.*] Ut carmen hoc intelligatur, Senecam vide in epistola postrema octavi libri Epistolar. ad Lucilium. Disputat autem eo loco Lucretius, mundum esse interiturum: contra eos, qui æternum fore senserunt. Hoc Ovidius vaticinari vocat, veluti prædictionem quandam ejus quod futurum esset, facere. *Micyl.*

431. *Par fuit exigui Calvi.*] Calvus orator diu cum Cicerone iniquissimam litem de principatu eloquentiæ habuit, violentus accusator fuit. Carmina quoque ejus, quamvis jocosa fuerint, plena tamen fuere ingentis animi. Eum exiguum appellat Ovidius, propterea quod fuit parvæ staturæ.

432. *Sua facta.*] *Furta* ex tribus scriptis. lib. II. Artis,

Flecte igitur, & monitu detege furta meo.
Heins.

433. *Quid referam Ticida.*] Ticida poëta scripsit elegias de Perilla quam amavit. *Quid Memmi carmen?*] C. Memmii poëtæ pariter & oratoris meminit Plinius in Epistolis, & Tranquillus scribens illum objecisse C. Cæsari, stetisse ad cyathum & vinum Nicomedi regi. *Mer.*

434. *Rebus adest nomen nominibusque pudor.*] Nihili hæc sunt. quare assentior Bernardo Rottendorphio viro doctissimo, ac de studiis meis egregie merito. qui emendat,

Rebus abest omnis nominibusque pudor.
Nihil certius eâ conjecturâ. *Heins.*

435. *Cinna quoque his comes est.*] Q. Helvius Cinna poëta fuit, qui scripsit Smyrnam, quam decem annis elimavit, ut Servius docet. *Cinnaque procacior Anser.*] Anser poëta fuit Antonii, qui ejus laudes scripsit.

436. *Et leve Cornifici.*] Cornificius poëta à militibus destitutus interiit, quos sæpe fugientes galeatos lepores appellarat: hujus soror Cornificia insignia condidit epigrammata. Leve autem opus appellat propter amatoria, quæ in eis continebantur. *Parque Catonis opus.*] Valerius Cato fuit Birsenni cujusdam libertus ex Gallia, qui grammaticen docuit: visusque est peridoneus præceptor maxime ad poëticam tendentibus. Is scripsit præter grammatices libellos etiam poëmata: ex quibus præcipue probata fuit Lydia & Diana: quæ hic Ovidius intelligit.

437. *Et quorum libris nomine nunc legitur dicta.*] Neque enim de Ticida Ovidius hic nunc intelligit, sed de illis, qui suo ac vero nomine Metellam quæ hactenus sub Perillæ nomine sive è Ticida,

 sive

Nomine, nunc legitur dicta, Metelle, tuo.
Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,
Non potuit Veneris furta tacere suæ.
Nec minus Hortensî, nec sunt minus improba Servî
Carmina. quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristiden Sisenna: nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse jocos.
Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
Sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere juranti durum putat esse Tibullus;

Sic

sive ab alio celata fuerat, celebrarunt, quorum tamen nomina ipse hîc reticet, sive metri necessitate coactùs, sive etiam honoris gratia. *Micyl.*

438. *Nomine nunc legitur dicta, Metelle, tuo.*] Scribe, *dicta Metella suo.* Ticida enim Metellam appellarat Perillam. quod ex Apulējo discimus. nunc alios nescio quos memorat, qui eam suo & vero nomine decantarint. Forte hoc distichon superiori præponendum. *Heins.*

439. *Is quoque Phasiacas Argon qui duxit in undas, Non potuit.*] Varronem Attacinum intelligit, qui Leucadiam amavit. Varro etiam scripsit Argonautica, Apollonium imitatus: vel potius in Latinum vertit.

441. *Nec minus Hortensi.*] Hortensius & Servius Sulpitius, quamvis fuerint optimi oratores, mansuetioribus tamen Musis operam dedere: Sulpitii etiam meminit Ausonius, cujus poëma prurire dixit propter carminis lasciviam. *Junxit Aristides Milesia crimina secum.*] Milesiacorum Aristidæ scripti spurcissimi præter Plutarchum in Crasso meminit in Parthicis Appianus; etiam Arrianus in Epictetum lib. IV. cap. IX. (etsi dissimulato operis nomine) & Harpocration in Δερμιστής. hæc Milesiaca una cum seria historia, quæ passim ab antiquis laudatur, Aristides videtur edidisse. viri docti legunt *Finxit* vel *Panxit Milesia crimina chartis.* quibus conjecturis non possim subscribere. sunt enim audacissimæ. *Heins.*

443. *Vertit Aristidem Sisenna.*] *Aristiden* meliores. Scribe etiam *Sisena.* ita enim in antiquis numis id nomen exaratum occurrit. *Idem.* *Vertit Aristiden Sisenna.*] L. Sisennam inter oratores enumerat Cicero. Doctus vir erat & studiis optimis deditus, gnarus reipublicæ, non sine facetiis: Transtulit è Græco in Latinum Aristidæ libros Milesios: de quibus antea diximus.

445. *Nec fuit opprobrio.*] Cornelius Gallus res tenens Romanas, Ægypti procurator, exhausit civitatem Thebarum, plurimis interceptis: reversusque quum furti accusaretur, metu nobilitatis acriter indignatæ, cui negotium cognoscendum dederat imperator, stricto incubuit ferro, ut docet Ammianus Marcellinus. Servius scribit illum Forojuliensem fuisse, transtulisseque in Latinum Euphorionem: & de Citheride Volumnii liberta, & à se amata, quam Lycorida appellavit, scripsisse libros quatuor.

447. *Credere juranti.*] Quod hic dicit Ovidius, facit Tibullus in elegia sexta. Dicit enim amicam Deliam sibi negare cum nullo alio se rem habere: quod ille fatetur esse incredibile. ita enim inquit: *Illa quidem tam multa negat. sed credere durum est: Sic etiam de me pernegat usque viro.*

448. *Hoc*

Sic etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur;
Seque suâ miserum nunc ait arte premi.
Sæpe velut gemmam dominæ signumve probaret;
Per caussam meminit se tetigisse manum.
Utque refert, digitis sæpe est nutuque locutus,
Et tacitam mensæ duxit in orbe notam.
Et quibus è succis abeat de corpore livor,
Impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
Se quoque uti servet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum solus obambulat ipse:
Cur toties clausas excreet ante fores.
Multaque dat talis furti præcepta: docetque
Qua nuptæ possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus,

Et

448. *Hoc etiam de se.*] *Hinc* duo veteres. Combianus & tres alii *Hic*. unus *Hac*. Scribe *Sic*. Tibulli illa respexit Eleg. VI. lib. I.

Illa quidem iam multa negat, sed credere durum est:
Sic etiam de me pernegat usque viro.

Heins.

449. *Fallere custodem.*] Malim *custodes*. Idem Tibull.

Ipse miser docui, quo posset ludere pacto
Custodes. eheu nunc premor arte mea.

Idem. *Fallere custodem.*] Id etiam de se ita profitetur Tibullus: *Ipse miser docui, quo posset ludere pacto Custodes: heu heu nunc premor arte mea.*

451. *Sæpe velut gemmam.*] Id ita esse Tibullus cecinit: *Sæpe velut gemmas ejus signumque probarem, Per causam memini me tetigisse manum.*

453. *Digitis sæpe est nutuque locutus.*] Tibullus: *Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem Ne trahat, & mensa ducat in orbe notas.*

455. *Et quibus è succis.*] *Fucis* unus Mediceus. Scribo, *Et quibus is succis.* Tibull.

Tunc succos herbasque dedi, queis livor abiret,
Quem facit impresso mutua dente Venus. Heins.

Et quibus è succis.] Tibullus: *Tunc succos herbasque dedi, queis livor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus.*

457. *Denique ab incauto.*] Tibullus: *At tu fallacis conjunx incaute puellæ, Me quoque servato, peccet ut ipsa nihil. Petit illa marito.*] Imo *ille* cum uno Vaticano. idem eodem loco Tibullus,

At tu fallacis conjux incaute puella,
Me quoque servato, peccet ut illa nihil.

Heins.

459. *Scis cui latretur.*] Tibullus: *Ille ego sum, nec me jam dicere vera pudebit. Instabat tota cui tua nocte canis.* & alibi: *Et simulat transire domum, mox deinde recurrit Solus, & ante ipsas excreat usque fores. Ipse.*] Ipse Tibullus, ut ex versibus supra citatis. *Cum solus obambulet.*] *obambulat* rectius multi. & *cur excreet* non *cui*. quomodo Scaliger etiam ad Tibullum. *Heins.*

464. Et

Et placet, & jam te Principe notus erat.
Invenies eadem blandi præcepta Propertî:
Districtus minimâ nec tamen ille notâ est.
His ego successi, quoniam præstantia candor
Nomina vivorum dissimulare jubet.
Non timui, fateor, ne, qua tot iêre carinæ,
Naufraga servatis omnibus una foret.
Sunt aliis scriptæ, quibus alea luditur, artes.
Hæc est ad nostros non leve crimen avos.
Quid valeant tali; quo possis plurima jactu
Fingere; damnosos effugiasve canes.
Tessera quot numeros habeat: distante vocato
Mittere quo deceat, quo dare missa modo.
Discolor ut recto grassetur limite miles,

Cum

464. *Et jam te principe notus erat.*] Arondelianus pro diversa lectione *motus.* Puto *natus erat.* quod verum. Natus enim Tibullus eodem anno, quo noster; cæsis Mutinensi bello Hirtio & Pansa consulibus. qui annus ab urbe condita septingentesimus decimus; Triumviratu luctuosus ac funestus. Innuit igitur natum Tibullum post cæsos jam consules, quorum in locum se ac Pedium cognatum Cæsar fecit subrogari, idque Senatu invito, jam tum ad imperium non occulte aspirans, ut ex Suetonio satis apparet. Auctor Dialogi de Oratoribus, *Nam ut de Cicerone ipso loquar, Hirtio nempe & Pansa Coss. ut Tiro libertus ejus scripsit,* VII. *eid. Decembr. occisus est, quo anno Divus Augustus in locum Pansa & Hirtii se & Q. Pedium Coss. suffecit* quo & noster respexit, cum Augustum jam tum civitatis Principem innuit fuisse. *Idem.*

472. *Ad vestros avos.*] *Nostros* repone cum præstantioribus scriptis. *Idem.*

473. *Quid valeant tali.*] Descripsere alii poëtæ talorum ludum. Vide Turneb. lib. 27. cap. 3. *Quo jactu.*] Quo puncto. *Venus* enim in talis victoriam afferebat, ut *Canis* jacturam. *Senio* vero interdum lucrosus, unde à Persio dexter appellatur: interdum damnosus, ut designat Tranquillus in Augusto.

474. *Figere.*] *Fingere* plerique veteres. *Heins.* *Figere.*] Talos Græci ἀστραγάλους vocant, ipsumque ludum ἀστραγαλίζειν, & ἀστρίζειν. Sunt autem unius tali superficies, sive facies quatuor: quarum prima, quæ & unitatem significat. κύων, hoc est, *Canis*, & χῖος item, dicebatur. Illa autem quæ huic opposita atque adversa erat, ἑξίτης, hoc est, Senio, & κῶος item. reliquæ duæ numeris notabantur, ternario puta, & quaternario. nam binarius & quinarius numerus in talis non erant: auctor Pollux lib. 9. *Micyll.*

475. *Tessera quot habeat numeros, &c.*] Locus hic obscurior est, & ubi facilius sit aliorum expositiones refellere, quam certam aliquam afferre: propterea quod multo alia ratio ludendi veterum fuit, atque nunc est. Primum enim quem *numerum distantem* dicemus? nisi eum forte accipiamus, qui ex tribus reliquis dissimilis ac differens sit. *Micyll.* *Quot habeat numeros.*] *Quot numeros habeat* cum scriptis, ne peccetur in leges metri. *Heins.*

477. *Discolor miles.*] Calculus tuus diversi coloris. Nam calculi seu latrones

nes

Cum medius gemino calculus hoste perit.
Ut mage velle sequi sciat, & revocare priorem;
Ne tutò fugiens incomitatus eat.
Parva sed & ternis instructa tabella lapillis;
In qua vicisse est, continuisse suos.
Quique alii lusus (neque enim nunc persequar omnes)
Perdere rem caram tempora nostra solent.
Ecce canit formas alius jactusque pilarum.
Hic artem nandi præcipit, ille trochi.
Composita est aliis fucandi cura coloris:
Hic epulis leges hospitioque dedit.
Alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat:
Quæ-

nes olim fiebant ex vitro, & in duas partes diversi coloris divisi, alii appellantur milites, alii hostes, *Grassetur.*] Insidietur hosti, dum miles deprehensus obsidetur. *Recto limite.*] Recta & aperta via, ne videatur grassari.

478. *Quum medius gemino calculus hoste perit.*] Falluntur qui eundem ludum esse putant eum de quo hic dicitur, & qui nostra ætate Scachiæ, & veteris imitatione, latrunculorum vocatur. id quod ex ipsis verbis poëtæ intelligitur, cum inquit, *Cum medius gemino calculus hoste perit.* & rursum, *Nec tuto fugiens incomitatus eat.* Micyll.

479. *Ut mage velle sequi.*] Locus mendosus. Libri meliores, *Ut mage velle sequens*, vel *male*. Combianus *maga*. Heins. *Velle sequi.*] Velle hostem insequi. *Et revocare priorem.*] Et revocare præcedentem calculum, ne forte per imprudentiam longius elapsus, ab hostibus capiatur.

480. *Nec tuto.*] *Ne* rectius quidam. *Heinsius.*

481. *Parva sedet ternis.*] *Sed internis* prim. Pal. & pri. Vatican. nil muta. sic apud Juvenalem Sat. prima,

—— sportula primo
Limine parva sedet.

& Satyra 11.

—— ingens Cana sedet.

sic & alii scriptores ex melioribus amant loqui. *Idem.*

485. *Ecce canit formas.*] Docuere alii etiam formas & genera pilarum, quæ quatuor fuere. Erat pila trigonalis omnium minima, dura, pilo plena. Dicta à Trigone, qui locus erat in thermis, triquetra, id est, triangulari figura, quam Græci τρίγωνον vocant, hæc reddebatur tam dextra, quam sinistra manu. Erat præterea pila *Paganica*, à pagis, id est, villis dicta, quod pagani ea uterentur; ea laxior erat, & pluma plena. Erat & tertium pilæ genus, quod ex pelle fiebat, & spiritu inflabatur, pugno reddi solitum, non palma, ut reliquæ pilæ. Erat præterea quartum pilæ genus, quod *Harpastum* appellabatur, sive *Phænnida*. Fiebat è panno, aliquando ex pelle, lana, tomentove implebatur. laboriosum erat hoc ludi genus. Vide Mercurial. in arte Gymnast. lib. 2. cap. 5. *Mer. Formas, jactusque pilarum, &c.*] De pilis, & earum vario lusu, Pollucem vide l. 9. *Micyll.*

487. *Fuscandi cura coloris.*] *Fucandi* ex tribus. *Heins.*

488. *Hic epulis leges.*] Inter quos etiam Apicius.

489. *De qua fingantur pocula.*] Apud Romanos olim eo pervenir luxuria, ut fictilia vasa essent in maximo pretio. Samia maxime laudabantur in esculentis. Imo eo pervenit luxuria, ut etiam

Quæque docet liquido testa sit apta mero.
Talia fumosi luduntur mense Decembris;
Quæ damno nulli composuisse fuit.
His ego deceptus non tristia carmina feci;
Sed tristis nostros pœna secuta jocos.
Denique nec video de tot scribentibus unum,
Quem sua perdiderit Musa: repertus ego.
Quid si scripsissem mimos obscœna jocantes,
Qui semper vetiti crimen amoris habent?
In quibus assidue cultus Procedit adulter;
Verbaque dat stulto callida nupta viro.
Nubilis hos virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat: & è magnâ parte Senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures:
Assuescunt oculi multa pudenda pati.
Cumque fefellit amans aliquâ novitate maritum,
Plauditur; & magno palma favore datur.
Quoque minus prodest, pœna est lucrosa poëtæ:

Tanta-

fictilia pluris constarent quam Murrhina.

491. *Talia luduntur.*] Talia vasa celebrantur à poëtis Saturnalibus Decembri mense. *Fumoso Decembri.*] Id est, Saturnalibus, quæ celebrabantur Decembri mense. *Fumosum* propter ignem, qui eo mense maxime fieri solet ad frigus dissolvendum. *Mer. Talia luduntur.*] Talia intellige carmina, sive poëmata, ut sit dictum: Talia per lusum componuntur eo mense, quando Saturnalia aguntur, quibus diebus summa rerum licentia est. *Micyll. Fumoso mense Decembri.*] Duo *Decembris.* Lege *fumosi Decembris* cum Barberiniano. ut monui lib. II. Eleg. x. vs. 3. *Heins.*

492. *Quæ jam non ulli composuisse nocet.*] *Damno fuit* ex melioribus. *Idem.*

495. *Denique non video tot de.*] *Nec video de tot* meliores. unus etiam Bononiensis *prodiderit* proximo versu. *Idem.*

497. *Quid si scripsissem mimos.*] Mimi erant poëmata sine reverentia lasciviam imitantia, quæ à mimographis, id est, scriptoribus mimorum ludis ad comœdiæ formam composita in scenis agebantur.

498. *Juncti crimen amoris habent.*] *Vetiti amoris* multi veterum. hoc est adulterii. sic *vetiti Hymenæi*, & similia. potest tamen & alterum ferri. ut Trist. IV. Eleg. I.

Cum mecum juncti criminis acta rea est.
doctissimus Tanaquillus Faber Epist. III. *ficti amoris* conjiciebat. *Heins.*

499. *Cultus procedit adulter.*] Lege *cantus*; vel *multus adulter.* sequenti etiam versu pro *stulto viro* malim *luso.* quod tamen timide affirmo. *Idem.*

501. *Nubilis hac virgo.*] *Hos* ex tribus scriptis. hoc est mimos. & mox *è magna parte* pro *ex* totidem. *Idem.*

507. *Quodque minus prodest pœna est lucrosa poetæ.*] *Quoque* quatuor, duo *Quaque.* *plena* etiam pro *pœna* Junianus, & pro *mimus* unus Mediceus *mimis.* Scribo,

Qua

Tantaque non parvo crimina Prætor emit.
Inſpice ludorum ſumtus, Auguſte, tuorum:
Emta tibi magno talia multa leges.
Hæc tu ſpectaſti, ſpectandaque ſæpe dediſti.
Majeſtas adeò comis ubique tua eſt.
Luminibuſque tuis, totus quibus utimur orbis,
Scenica vidiſti lentus adulteria.
Scribere ſi fas eſt imitantes turpia mimos;
Materiæ minor eſt debita pœna meæ.
An genus hoc ſcripti faciunt ſua pulpita tutum;
Quodque libet, mimis ſcena licere dedit?
Et mea ſunt populo ſaltata poëmata ſæpe:
Sæpe oculos etiam detinuêre tuos.
Scilicet in domibus veſtris ut priſca virorum
Artifici fulgent corpora picta manu;

Sic

Quæ mimis prodeſt, ſcena eſt lucroſa poëtæ.

vel,

Nec minus & prodeſt, ſcena, & lucroſa poëta eſt.

Nec minus ſubintellige, quam ipſis mimis. Tanaquillus Faber Epiſtola XXXVIII.

Quæque mihi pœna eſt, fraus eſt lucroſa poëtæ.

quæ longius abeunt à veteri ſcriptura. *Idem.*

508. *Prætor emit.*] Prætores enim, ſeu Ædiles ludos faciebant, & à poëtis fabulas emebant, quas ludorum die recitari jubebant. unde legimus Andriam Terentii actam ludis Megalenſibus. Aliam ludis funebribus.

513. *Totus quibus utitur orbis.*] *Utimur* Gottorphianus. vide Notas Met. V. vſ. 342. *Heinſ.*

514. *Scenica ſpectaſti lætus adulteria.*] Rectius omnino *lentus* ſex meliores. vide Notas Epiſt. XIX. vſ. 81. apud Horatium lib. I. Epiſt. I. *lentus ſpectator*, *Spectatori ſedulo* opponitur,

Exanimat lentus Spectator, ſedulus inflat.

Silius lib. XII. de Hannibale Romam obſidente,

Nunc aditus luſtrat, clauſas nunc cuſpide pulſat
Infeſta portas, fruiturque timore paventum.
Nunc lentus celſis aſtans in collibus intrat
Urbem oculis.

ita vetuſti codices. Tibullus libro IV. Eleg. XI.

Nam mihi quid proſit morbos evincere, ſi tu
Noſtra potes lento pectore ferre mala.

ubi *læto* ante Scaligerum male legebatur. initio ejuſdem epigrammatis ſcribendum in Tibullo,

Eſtne tibi, Cerinthe, tua pia cura puellæ,
Dum mea nunc vexat corpora feſſa calor.

ubi *placituræ puellæ*, *Qui mea nunc vexat*. perperam legitur. Eſtne tibi de me cura, Inquit, dum febricito? *Idem.*

517. *Sua pulpita.*] Quæ erant ante ſcenam, ubi ludicra exercebantur. Vide Philandrum in Vitruvium libro 5. cap. 6.

518. *Quodque licet mimis.*] *Libet* recte multi veteres. *Heinſius.*

523. Sic

Sic quæ concubitus varios Venerisque figuras
Exprimat, est aliquo parva tabella loco.
Utque sedet vultu fassus Telamonius iram,
Inque oculis facinus barbara mater habet:
Sic madidos siccat digitis Venus uda capillos:
Et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alii telis instructa cruentis:
Parsque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me spatio Natura coërcuit arcto,
Ingenio vires exiguasque dedit.
Et tamen ille tuæ felix Æneïdos auctor,
Contulit in Tyrios arma virumque toros:
Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
Quam non legitimo fœdere junctus amor.
Phyllidis hic idem tenerosque amaryllidis ignes
Bucolicis juvenis luserat ante modis.
Nos quoque jam pridem scripto peccavimus uno.
Supplicium patitur non nova culpa novum.
Carminaque edideram, cum te delicta notantem

Præ-

523. *Sic quæ concubitus, &c.*] Obscure hic designat Ovidius, quod Tranquillus apertius denotat in Tiberio his verbis: *Cubicula plurifariam disposita tabellis ac sigillis lascivissimarum picturarum ac figurarum adornavit, &c.*

525. *Utque sedet vultu.*] Ajacem & Medeam Timomachi innuit, maximo pretio ab Augusto redemtos. de quibus Plinius lib. xxxv. Medea Timomachi laudatur Ausonio, & Plutarcho, etiam in Anthologia Græca. *Heins. Utque sedet vultu.*] Tabulas Ajacis & Medeæ intelligit, à Cæsare ante ædem Veneris Genitricis dicatas, ut est auctor Plinius.

527. *Sic madidos digitis.*] Venerem designat ab Apelle pictam, de qua ita Plinius scribit: Venerem exeuntem è mari Divus Augustus dicavit in delubro patris Cæsaris, quæ *Anadyomene*, vocatur. Consenuit hæc tabula carie, aliamque pro ea Nero in principatu suo substituit Dorothei manu. Apelles inchoaverat aliam Venerem Cois, superaturus etiam illam priorem. Invidit mors peracta parte: nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta, inventus est.

530. *Pars tua facta canit.*] *Canunt* rectius quidam. *Heins. Tui generis.*] Lucii, Caji, Tiberii, Drusi, Germanici, & aliorum.

535. *Nec legitur pars ulla magis.*] Quartum Æneidos dicit: qui propter carminis lasciviam & affectus plurimum delectat, & magis, quam cæteri, legitur. *De corpore toto.*] De toto opere.

537. *Teneræque Amaryllidis ignes.*] *Tenerosque* libri meliores. & *Amaryllidos.* Heins.

539. *Scripto peccavimus isto.*] *Uno* tres veteres. Bucolica enim Ovidius non scripsit. *Idem.*

542. Irre-

Præterii toties jure quietus eques.
Ergo, quæ juveni mihi non nocitura putavi
Scripta parum prudens, nunc nocuêre seni?
Sera redundavit veteris vindicta libelli;
Distat & à meriti tempore pœna sui.
Ne tamen omne meum credas opus esse remissum;
Sæpe dedi nostræ grandia vela rati.
Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos;
Cumque suo finem mense volumen habet.
Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Cæsar,
Et tibi sacratum sors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis:
Quæque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima cœpto
Defuit, in facies corpora versa novas.
Atque utinam revoces animum paulisper ab irâ,
Et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi!
Pauca, quibus primâ surgens ab origine mundi,
In tua deduxi tempora, Cæsar, opus:
Aspicias, quantum dederis mihi pectoris ipse;
Quoque favore animi teque tuosque canam.
Non ego mordaci destrinxi carmine quemquam;
Nec meus ullius crimina versus habet.
Candidus à salibus suffusis felle refugi:

Nulla

542. *Irrequietus eques.*] *Ille quietus* emendatum Lipsio de Militiâ Romanâ lib. I. cap. V. sed repone *jure quietus* ex tribus antiquis. Multi alii *inrequietus.* proxime verum. *Idem.*

546. *Distat & à meriti tempore pœna sui.*] In multis *admissi sui.* Idem.

547. *Esse remissum.*] Esse abjectum, humile, & lascivum, vel *remissum*, idem quod solutum.

551. *Idque tuo nuper.*] Ovidius relegatus in Pontum, Fastorum libros, plerisque additis ac mutatis, Germanico Drusi privigni Augusti filio inscripsit, ut ejus precibus ab Augusto reditum impetraret: quum eos antea Augusto dicasset, ut ex hoc carmine percipi potest.

553. *Et dedimus tragicis, &c.*] Tragœdiam Medeam dicit, ostendere videtur, quantum vir ille præstare potuerit, si ingenio suo temperare, quam indulgere maluisset.

561. *Aspiceres quantum dederis.*] *Aspicies* multi. Unus *Aspicias.* recte. *Heins.*

565. *Candidus à salibus suffusis felle refugi.*] Locus hic non videtur sanus. *suffusos* multi. *à nimio suffusos felle* tres veteres. Hamburgensis *à nimio suffusos felle.*

sed

Nulla venenato littera miſta joco eſt.
Inter tot populi, tot ſcripti millia noſtri,
Quem mea Calliope læſerit, unus ego.
Non igitur noſtris ullum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluiſſe, malis.
Nec mihi credibile eſt quenquam inſultaſſe jacenti;
Gratia candori ſi qua relata meo eſt.
His precor, atque aliis poſſint tua numina flecti,
O Pater, ô Patriæ cura ſaluſque tuæ.
Non ut in Auſoniam redeam, niſi forſitan olim,
Cum longo pœnæ tempore victus eris.
Tutius exſilium pauloque quietius oro:
Ut par delicto ſit mea pœna ſuo.

ſed apud Auſonium Carm. IV. in Rhetoras habet *Salibus modeſtus felle nullo perlitus.* ita enim ex veteri libro ſcribendum. ſequenti verſu pro *littera miſta*, quidam vetuſti *vincta*, vel *juncta*. Forte *tincta*. Idem.

566. *Venenato joco.*] Mordaci joco.

567. *Tot ſcripti millia noſtri.*] Tanaquillus Faber epiſtola XXXVIII. volebat corrigi,

—— *tot ſcriptis, millia, noſtris.*

Heinſ.

568. *Unus ero.*] *Unus ego* quinque veteres. ſic ante,

Quem ſua perdiderit Muſa, repertus ego.

Totus locus non inconcinne ſic conſtituetur,

Inter enim populi tot ſcriptis millia noſtris
Quem mea Calliope læſerit, unus ego.

inter populi enim tot millia, quem læſerit ſcriptis noſtris mea Calliope, unus ego ſum. *Idem.*

571. *Quenquam inſultare jacenti.*] *Inſultaſſe* meliores. *Idem. Inſultare jacenti.*] Οὐχ' ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. Homer. Odyſſ. χ. vſ. 412.

576. *Eris victus.* Eris placatus.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER III.

ARGUMENTUM.

Missus in hanc venio.] *Librum Romam mittit Poëta incultum quidem, & sordidum; inducitque illum errare per varia urbis loca, precarique Augustum, ut patri exuli & poëtæ det veniam. Sed cum nusquam recipi se videat, rogat manus plebejas, ut eum illa saltem accipiant, ut habeat ubi possit divertere.*

ELEGIA I.

Issus in hanc venio timidi liber exsulis urbem.
Da placidam fesso, lector amice, manum:
Neve reformida, ne sim tibi forte pudori.
Nullus in hac chartâ versus amare docet.
Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam
Infelix ullis dissimulare jocis.
Id quoque, quod viridi quondam male lusit in ævo,
Heu nimium serò damnat & odit opus.
Inspice quid portem : nihil hic nisi triste videbis;
Carmine temporibus conveniente suis.
Clauda quod alterno subsidunt carmina versu,
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque sum cedro flavus, nec pumice lævis;
Erubui domino cultior esse meo.
Littera suffusas quod habet maculosa lituras;
Læsit opus lacrymis ipse poëta suum.
Si qua videbuntur casu non dicta Latinè;
In qua scribebat, barbara terra fuit.

Di-

VEnio *timide liber exulis.*] Alii *timidus.* malim *timidi exulis.* sic infra, *res timida est omnis miser.* Heinsius.

11. *Clauda quod, &c.*] Festive elegiacum, quo utitur, *claudicare* ait; & culpam vel in pedem, qui desit: vel in longitudinem perambulati itineris confert. *Pont.*

18. *In qua scribebat.*] *Scribebam* Strozzæ. Lege *scribebar.* atque ita Zulichemianus. *Heinsius.*

23. *Quod*

Dicite, lectores, si non grave qua sit eundum;
Quasque petam sedes hospes in Urbe liber.
Hæc ubi sum linguâ furtim titubante locutus;
Qui mihi monstraret vix fuit unus iter.
Dî tibi dent, nostro quod non tribuêre parenti,
Molliter in patriâ vivere posse tuâ.
Duc age: namque sequor. quamvis terraque marique
Longinquo referam lassus ab orbe pedem.
Paruit; & ducens, Hæc sunt Fora Cæsaris, inquit:
Hæc est à Sacris quæ via nomen habet.
Hîc locus est Vestæ; qui Pallada servat & ignem:
Hîc fuit antiqui regia parva Numæ.
Inde petens dextram, Porta est, ait, ista Palatî:
Hic Stator: hoc primum condita Roma loco est.

Sin-

23. *Quod non tribuere poëta.*] *Parenti* tres pro diversa lectione. sic infra hac ipsa Elegia,

—— nostro placata parenti
Isdem sub dominis aspiciare domus.

& mox,

Quærebam fratres: exceptis scilicet illis,
Quos suus optaret non genuisse parens.

Ita scripti. hinc & libros suos passim *natorum* nomine donat. supra l. 1. El. 1. ad librum,

—— si qua est tibi cura parentis.

Pont. IV. Eleg. V.

Quidque parens ego vester agam.

sic & Amatoriæ Artis libros OEdipodas & Telegonos, hoc est parricidas, appellat supra lib. 1. El. 1. *Idem.*

25. *Duc age: namque sequar.*] Unus *sequor.* Puto *jamque sequor.* ut apud Comicos, *I præ: sequor.*

26. *Ab orbe longinquo.*] E Scythia.

28. *Hæc est à sacris.*] Vitam sacram designat, foro Augusti, qui in Capitolio habitabat, vicinam: dictam, quod per eam ab arce, id est, à Capitolio, ad augures sacra ferebantur. vel quod in ea foedus ictum sit inter Romulum & Tacitum.

29. *Hic locus est Vestæ.*] Vestæ templum rotundum, in quo servabatur Palladium, cum igne perpetuo, qui à Virginibus Vestalibus servabatur. Et hoc multi putant à Romulo prius erectum. Dionysius tamen lib. 2. scribit, id à Numa ædificatum in foro existente in medio Capitolii & Palatii loco, idque anno urbis quadragesimo, ut in Fastis docet Ovidius. Atrium autem Vestæ fuit Numæ regia, vel potius pars regiæ.

30. *Hac fuit.*] *Hic* scripti. *Heins.*

31. *Porta est, ait, ista Palatî.*] Ea porta prius *Saturnia*, dein *Pandania* appellata fuit, affirmant Varro & Solinus.

32. *Hic Sator.*] Scribe *Stator.* Jovis Statoris ædem intelligit. ita Combii codex. neque aliter Politianus in ora sui exemplaris, & Gronovius Observat. lib. IV. cap. XV. *Heins. Hoc primum condita Roma loco est.*] Nam Pelasgi Arcades ex urbe Pallantio exeuntes, duce profectionis Evandro, in uno ex septem collibus sedes posuere, qui in medio ferme est Romæ, *Pallanteum* vocantes eum locum, à patria sua in Arcadia. *Hoc primum condita Roma loco.*]

Arcades his oris, genus à Pallante profectum,
Qui regem Evandrum comites, qui signa secuti,

Delo-

Singula dum miror; video fulgentibus armis
Conſpicuos poſtes, tectaque digna Deo.
Et, Jovis hæc, dixi domus eſt. quod ut eſſe putarem,
Augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum, Non fallimur, inquam:
Et magni verum eſt hanc Jovis eſſe domum.
Cur tamen appoſitâ velatur janua lauro;
Cingit & auguſtas arbor opaca fores?
Num quia perpetuos meruit domus iſta triumphos?
An quia Leucadio ſemper amata Deo?
Ipſane quod feſta eſt, an quod facit omnia feſta?
Quam tribuit terris, Pacis an iſta nota eſt?
Utque viret ſemper laurus, nec fronde caducâ
Carpitur; æternum ſic habet illa decus?

Cau-

Delegere locum, & poſuere in montibus urbem,
Pallantis proavi de nomine Pallanteum. Virg. 8.

non longe à principio. ubi veram Pallantei originem & cauſam vides.

33. *Video fulgentibus armis, &c.*] Hîc ædes Auguſti in Palatio factas laudat Ovidius, quas etiam in ſeptimo Maro deſcribit, eaſque in Laurolavinio vult fuiſſe; ut Servius docet. *Mer. Fulgentibus armis.*] Solebant enim poſtes, portas, & veſtibula ædium, atria quoque ſpoliis & armis, quæ hoſtibus ademiſſent, exornare, clypeis, galeis, &c. Nec aut conſumpta refici, aut fracta redintegrari mos erat. Præterea ædibus abalienatis non licebat ea emptori refigere. *Pont.*

35. *Jovis eſt.*] Eſt Auguſti.

37. *Cujus ut accepi dominum.*] *Numen* opt. Pal. *Heinſius.*

39. *Oppoſitâ lauro.*] *Appoſitâ lauro* plerique veteres. recte. ut monui ad Epiſt. VII. vſ. 100. Sequenti verſu *Anguſtas fores* agnoſcunt etiam multi ex antiquis non *comas.* & hoc probe. neque aliter ex ſuis Naugerius & Ciofanus. pro *arbor opaca* tres *querna corona.* ut Faſt. lib. 1. ad Germanicum,

Protegat & veſtras querna corona fores.

Idem. *Velatur janua lauro.*] Laurus ante Cæſaris januam erat: de qua ita Plinius lib. 15. cap. ult. *Laurus triumphis proprie dicatur, vel gratiſſima domibus janitrix Cæſarum, Pontificumque, quæ ſola & domos exornat, & ante limina excubat.*

41. *An quia.*] *Num* meliores. *Heinſ.*

42. *Leucadio deo.*] Deo Apollini. Amat Apollo laurum propter Daphnen in eam commutatam. Auguſtus enim in ore ſinus Ambracii, Actium cum nobili templo Apollinis condidit, haud longe à Leucate promontorio, à quo deus *Leucadius* dictus eſt: ſeu à Leucadia peninſula, quæ olim *Neritos* appellata, haud longe dicitur ſita, auctore Plinio.

43. *Ipſane quod feſta eſt.*] Feſtam laurum appellat, quoniam Romanis ea lætitiæ victoriarumque nuncia fuit: facitque omnia feſta & læta, omniumque mentes laurus exhilarat. deponebaturque etiam in gremio Jovis optimi maximi, quoties lætitiam victoria novam attuliſſet. *Pacis an iſta nota eſt.*] Paciferam laurum fuiſſe, docet Plinius his verbis: *Ipſa pacifera, ut quam prætendi etiam inter armatos hoſtes, quietis ſit indicium.*

47. *Cau-*

Causa superpositæ scripto testata coronæ
  Servatos cives indicat hujus ope.
Adjice servatis unum, Pater optime, civem;
  Qui procul extremo pulsus in orbe jacet.
In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur,
  Non facinus causam, sed suus error habet.
Me miserum, vereorque locum, venerorque potentem,
  Et quatitur trepido littera nostra metu.
Aspicis exsangui chartam pallere colore?
  Aspicis alternos intremuisse pedes?
Quandocunque, precor, nostro placata parenti
  Isdem sub dominis aspiciare domus.
Inde tenore pari gradibus sublimia celsis
  Ducor ad intonsi candida templa Dei.

Signa

47. *Causaque supposita.*] Superior pars januæ, frondibus lauri ornabatur, cui subjecta erat corona querna, quæ ei dabatur, qui civem servasset, & *civica* dicebatur. Hinc civicæ coronæ militum, virtutis insigne clarissimum. Illud notandum, civicam coronam ilignam primo fuisse. postea magis placuit ex esculo Jovi sacra. Leges autem ejus, qui civica corona donabatur, legito apud Plin. libro decimosexto, cap. 4. *Scripto testata.*] Perperam *testante* plurimi ex scriptis. Pont. IV. Eleg. VI.

Vincitur Ægypsos, testataque tempus in omne
Sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

sic & *comitata* passive passim apud nostrum. *Heins.*

50. *Pulsus in orbe latet.*] *Jacet* cum primo Politiani & sex aliis. infra El. III.

Quid mihi nunc animi dira regione jacenti? &,
Lassus in extremis jaceo populisque locisque.

Pont. lib. I. Eleg. III.

Orbis in extremi jaceo desertus arenis.

Eleg. VII.

Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum?

lib. I. Eleg. VIII.

Deque tot expulsis sum miles in exsule solus:
Tuta (nec invideo) cætera turba jacet.

ita vere codices antiqui. & lib. II. Pont. Eleg. IX. initio, & lib. III. Eleg. I.

Ut minus infecta jaceam tellure labora.

atque ita passim noster. *Idem.*

53. *Vereorque locum, vereorque potentem.*] *Parentem* unus Vatic. alius *potentes.* an *penates?* unus etiam *venerorque potentem.* Idem.

54. *Trepido metu.*] *Rapido* plerique. unus *pavido.* Idem.

59. *Inde timore pari.*] *Tenore* maxima scriptorum pars. Pont. libro I. Eleg. XI.

Et peragit soliti vena tenoris iter.

Epistola Didus,

——vitaque novissima nostra
Prosequitur fati, qui fuit ante, tenor.

tenor vita epistola Helenæ,

Dumque tenor vitæ sit sine labe mea.

Idem. *Pari tenore.*] Pari ordine, quo per Urbem hactenus incessi.

60. *Intonsi dei.*] Apollinis Capitolini. *Mer. Candida.*] Propter marmor, quo tecta & ornata erant: vel propter elegantiorem structuram. *Pont.*

61. *Ubi*

Signa peregrinis ubi ſunt alterna columnis
  Belides, & ſtricto barbarus enſe pater:
Quæque viri docto veteres cepêre novique
  Pectore, lecturis inſpicienda patent.
Quærebam fratres, exceptis ſcilicet illis,
  Quos ſuus optaret non genuiſſe parens.
Quærentem fruſtra cuſtos me ſedibus illis
  Præpoſitus ſancto juſſit abire loco.
Altera templa peto vicino juncta theatro:
  Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis,
  Atria Libertas tangere paſſa ſua eſt.
In genus auctoris miſeri fortuna redundat;

Et

61. *Ubi ſunt.*] Malim *ubi ſtant.* niſi ſequenti verſu cum priſcis editionibus & ſcriptis nonnullis reponis pro *barbarus, ſtat ferus.* ut lib. 1. Art. Am.

Quaque parare necem miſeris patruelibus auſæ
Belides, & ſtricto ſtat ferus enſe pater.

Heinſ.

62. *Stricto barbarus enſe pater.*]

potuitne ultricia Grajis
Virginibus dare tela pater lætuſque dolorum
Sanguine ſecuras juvenum perfundere ſomnos.

Statius lib. 5. Thebaid. Hinc Æſchyl. in Prometh.

Τοιάδ᾽ ἐπ᾽ ἐχθρὲς τὲς ἐμὲς ἔλθοι κύπρις.
—— *Pater* —— *Collaudat ipſe, foribus excubans, nefas,*
Et luſtrat enſes.

63. *Quæque viri docto.*] Bibliothecam intelligit, quam Auguſtus ædificavit in parte domus Palatinæ. *Veteres fecere novique Pectore.*] *Cepere* antiqui fere omnes. Avienus Prognoſticis, *cape ſollers ſingula mente.* hinc *capax animus.* & *concipere mente.* quod paſſim apud ſcriptores occurrit. Veram lectionem jam vidit ſagaciſſimus Gronovius Obſervat. l. II. cap. III. qui illic conſulatur. *Heinſ.*

65. *Quærebam fratres.*] Quærebam in eadem bibliotheca cæteros libros ab Ovidio compoſitos; tanquam fratres meos ab ipſo genitos.

66. *Non genuiſſe pater.*] *Parens* in melioribus ſcriptis & priſcis editionibus. malim etiam *optarit.* nam *optarat* eſt in quibuſdam. *Heinſ.*

67. *Cuſtos è ſedibus illis.*] *De ſedibus* nonnullis. Scribe *me ſedibus.* Idem.

68. *Sancto loco.*] Quia quaſi quoddam templum ſapientiæ, quia nihil ſanctius ac venerabilius. *Pont.*

69. *Altera templa peto.*] Sunt qui hîc de templo Magnæ matris intelligant. Plerique de templo Veſtæ: Magis placet, propter ſequens carmen, Libertatis atrium intelligas, quod ab Aſinio Pollione erectum eſt. *Vicino theatro.*] Theatro Marcelli, aut Cornelii Balbi, propinquo. *Mer.* *Altera templa peto.*] Quid ſi de templo, ſive æde Herculis Muſarum intelligamus, quem *Muſagetem* Græco nomine vocarunt? cujus auctor extitit Martius Philippus, ut Sueton. tradit. Berſman. vult eſſe Veneris Victricis templum vicinum Pompeji theatro. Vel, ut alii, Marcelli. *Micyl.*

73. *In genus auctoris miſeri.*] In libros filios infœlicis Ovidii.

Et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
Forsitan & nobis olim minus asper, & illi
Evictus longo tempore Cæsar erit.
Dî, precor, atque adeo, (neque enim mihi turba roganda est)
Cæsar, ades voto, maxime Dive, meo.
Interea, statio quoniam mihi publica clausa est;
Privato liceat delituisse loco.
Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulsæ
Sumite plebeiæ carmina nostra manus.

74. *Et patimur fugam.*] Et nos libri Ovidii fugamur.
75. *Et illi.*] Et Ovidio.
77. *Neque enim mihi turba roganda est.*] Malim *roganda es.* Deos enim alloquitur. *Heins.*

ELEGIA II.

ARGUMENTUM.

Ergo erat in fatis.] *In hac elegia, quam plerique perperam jungunt cum superiore, queritur Poëta quod fata eum in Scythiam compulerint: nec sacerdoti suo opem tulerint aut Apollo, aut Pierides. Deinde dicit, se in Scythia in assiduo fletu & mœrore degere. Postremo deos precatur, ut tandem ei mori liceat.*

ERgo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris,
Quæque Lycaonio terra sub axe jacet?
Nec vos, pierides, nec stirps Latoïa, vestro
Do-

2. *Sub axe Lycaonio.*] Sub Septentrionali plaga, sic appellata à Callisto Lycaonis filia, quæ in majorem ursam mutata, *Lycaonia* à poëtis nominatur.

3. *Nec stirps Latonia.*] *Latoïa* quatuor veteres. Junianus *Latoïca.* Met. VIII.

In quibus auratam proles Latoïca fertur
Deposuisse lyram.

Ita meliores scripti. & postea,

Ipsa suis licet hunc Latoïa protegat armis.

lib. XI.

Laomedonteis Latoïus adstitit arvis.

lib. VII.

Inde Calaureæ Latoïdos aspicit arva.

Trist. V. Eleg. I.

Cum faceret Nioben orbam Latoïa proles.

ut scribendum esse censeo. hinc & *Latous* pro *Latonius* passim apud poëtas Apollo. codices tamen vetustissimi libro VII. & VIII. *Letoïdos* & *proles Letoïa.* sic apud Græcos λητοῖος, λατοῖος, Æolice. in versibus Varronis λατὼ pro λητώ. apud Ausonium Epitaph. heroum XXVII. in veterrimo codice Vossiano *Lasi numina Laëtoidum.* apud Horatium libro I. Od. XXXI.

Frui paratis & valido mihi,
Letoë, dones.

ita antiquissimæ membranæ in bibliotheca Academiæ Leidensis. *Heins.* *Stirps Latonia.*] Apollo Latonæ & Jovis filius; Musarum dux & præses, μουσηγέτης. Poëtarum deus.

4. Sa-

Docta sacerdoti turba tulistis opem?
Nec mihi, quod lusi vero sine crimine, prodest;
Quodque magis vitâ Musa jocosa mea est;
Plurima sed pelago terrâque pericula passum
Ustus ab assiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, securaque in otia natus,
Mollis & impatiens ante laboris eram;
Ultima nunc patior. nec me mare portubus orbum
Perdere, diversæ nec potuêre viæ.
Suffecitque malis animus. nam corpus ab illo
Accepit vires; vixque ferenda tulit.
Dum tamen & terris dubius jactabar & undis;
Fallebat curas ægraque corda labor.
Ut via finita est, & opus requievit eundi;
Et pœnæ tellus est mihi tacta meæ;
Nil nisi flere libet. nec nostro parcior imber
Lumine, de vernâ quam nive manat aqua.
Roma domusque subit, desideriumque locorum,
Quidquid & amissâ restat in Urbe mei.
Hei mihi, quod nostri toties pulsata sepulcri
Janua, sed nullo tempore aperta fuit!
Cur ego tot gladios fugi, totiesque minata
Obruit infelix nulla procella caput?
Dî, quos experior nimium constanter iniquos,

Par-

4. *Sacerdoti.*] Ovidio. Sunt enim poëtæ Apollinis & Musarum sacerdotes.

8. *Pontus.*] Pontus Euxinus, cui adjacet Tomitana ora. *Mer.*

9. *Quique fugax rerum.*] Qui forum & lites vitabam. *Pont.*

12. *Diversæ viæ.*] Maris & terræ, in quibus utrisque dura passus est citra mortem. *Idem.*

13. *Suffecitque malis.*] Hoc est, induruit. *Mer.*

15. *Ventis dubius jactabar & undis.*] *Terris dubius* veteres plerique. sic lib. IV. Eleg. VIII.

Non ita Dis visum, qui me terraque marique
Actum Sarmaticis exposuere locis.

Heins.

18. *Et tellus mea pœna.*] Et terra mei exilii. Designat autem Tomon.

19. *Nil nisi flere libet.*] *Vacat* Hafniensis. Met. X.

——tum denique flere vacavit.

Heins.

20. *De verna aqua.*] De nive, quæ liquescit vere, & fit aqua.

23. *Janua nostri sepulchri.*] Sæpius se mortem evasisse dicit.

26. *Quam deus unus habet.*] *Quos* plerique veteres. & recte. *Heins.*

Participes iræ quos Deus unus habet;
Exſtimulate, precor, ceſſantia fata; meique
Interitûs clauſas eſſe vetate fores.

21. *Deus unus.*] Auguſtus. *Mer.* *Participes iræ.*] Eleg. 2. lib. 1. oravit Deos, ne magni Cæſaris iræ ſubſcriberent, quos hic dicit participes iræ unius Dei Auguſti ſcil. cum quo in caput Naſonis conſpiraſſe cenſendi ſunt. *Pont.*

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Hæc mea ſi conjux miraris epiſtola.] *Ad uxorem ſcribens ex Scythia Poëta, ſe excuſat, quod aliena manu ſcriptam miſerit epiſtolam: quod aliter non potuiſſe fieri oſtendit, ob adverſam valetudinem, qua conflictabatur: ſimulque incommoda commemorat. Sed præter cætera illud fatetur eſſe maximum, quod careat ipſius uxoris aſpectu. Mandat, ut ejus oſſa Romam deferantur in parva urna, & ſignentur epitaphio à ſe compoſito.*

HÆc mea, ſi caſu miraris, epiſtola quare
Alterius digitis ſcripta ſit: æger eram.
Æger in extremis ignoti partibus orbis;
[Incertuſque meæ pæne ſalutis eram.]
Quid mihi nunc animi dirâ regione jacenti
Inter Sauromatas eſſe Getaſque putes?
Nec cælum patior, nec aquis aſſuevimus iſtis:
Terraque neſcio quo non placet ipſa modo.
Non domus apta ſatis: non hîc cibus utilis ægro:
Nullus, Apollineâ qui levet arte malum.
Non qui ſoletur, non qui labentia tardè
Tempora narrando fallat, amicus adeſt.
Laſſus in extremis jaceo populiſque locisque:
Et ſubit affecto nunc mihi, quicquid abeſt.

Omnia

HÆc mea ſi caſu.] *Si conjux* ſcripti quidam & priſcæ editiones. *Heinſ.*

3. *Ignoti orbis.*] Scythiæ, ad quam perquam pauci accedunt: & ideo *ignotum orbem appellat.* Mer.

4. *Incertuſque mea pene ſalutis eram.*] Verſus ſuſpectus. *Heinſius.*

5. *Quem mihi nunc animum.*] Scribe cum Leidenſi codice, *Quid mihi nunc animi*, & vide quæ notamus ad l. 1. Metam. vſ. 359. *putes* etiam pro *putas* multi veteres. *Idem.*

8. *Terraque neſcio quo.*] Quia inculta, ſterilis, inamœna. *Pont.*

14. *Et ſubit affectu nunc mihi quicquid abeſt.*] *Affecto* ſcribendum cum uno codice. idque jam vidit politiſſimus Naugerius. *adfectus* graviter ægrotans. Suetonius Tiberio, *Affectum reperit, ſed tamen adhuc ſpirantem.* Feſtus, *Adfecta fa-*

Omnia cum ſubeant; vincis tamen omnia, conjux:
  Et plus in noſtro pectore parte tenes.
Te loquor abſentem: te vox mea nominat unam:
  Nulla venit ſine te nox mihi, nulla dies.
Quin etiam ſic me dicunt aliena locutum,
  Ut foret amenti nomen in ore tuum.
Si jam deficiat ſuppreſſo lingua palato,
  Vix inſtillato reſtituenda mero;
Nuntiet huc aliquis dominam veniſſe; reſurgam:
  Speſque tui nobis cauſſa vigoris erit.
Ergo ego ſum vitæ dubius: tu forſitan illic
  Jucundum noſtri neſcia tempus agis?
Non agis, adfirmo: liquet, ô cariſſima, nobis,
  Tempus agi ſine me non niſi triſte tibi.
Si tamen implevit mea ſors, quos debuit, annos;
  Et mihi vivendi tam cito finis adeſt;
Quantum erat, ô magni, perituro parcere, Divi;
  Ut ſaltem patriâ comtumularer humo!
Vel pœna in mortis tempus dilata fuiſſet,
  Vel præcepiſſet mors properata fugam.

In-

fœmina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quaſi in extremum periculum adducta. ſic recte caſtigavit Paſſeratius. nam libri nonnulli veteres *adfectata.* vulgati *adſectata.* Heinſ.

16. *Et plus in noſtro pectore parte tenes.*] Berſmannus ex ſuo codice reponit *pectore cara tenes.* quomodo & ſex noſtri. Plures alii *partis habes.* Nil muta. Triſt. v. Eleg. xi.

Barbarus & tecti plus quoque parte tenet.

Cydippe,

Omnia cum faciam, cum dem pia tura Dianæ,
Illa tamen juſtâ plus tibi parte favet.

Lucretius lib. II.

Plus ut parte feras emergant exſiliantque.

Virgilius initio Georgic.

Scorpius & cœli juſta plus parte relinquit.

Idem. *Et plus in noſtro.*] Plus quam partem tenes, ſeu potiſſimam partem in pectore meo tenes. *Pont.*

21. *Si jam deficiam ſuppreſſaque lingua palato.*] Locus corruptus. nec juvant libri veteres. Scribe,

Si jam deficiat ſuppreſſo lingua palato.

vel *Si me deficiat.* regit enim id verbum Ovidio ſemper quartum caſum. Locus huic geminus Pont I. Eleg. III.

Et jam deficiens, ſic ad tua verba revixi,
Ut ſolet infuſo vena redire mero.

Superiori verſu pro *amentis ore* primus Vatic. *amanti.* Lege *amenti ore.* Heinſ.

22. *Inſtillato mero.*] Vino leviter infuſo: vinum enim reficit vires.

23. *Dominam.*] Te uxorem. *Reſurgam.*] Convaleſcam.

25. *Tu forſitan iſtic.*] *Illic* meliores. *Heinſ.*

27. *Liquet hoc cariſſima nobis.*] *O cariſſima* cum tribus libris. Vide Notas ad Epiſt. primam ℣ſ. 101. *Idem.*

34. *Vel præcepiſſet mors properata fugam.*] Primæ editiones plurimique ſcripti,

pti,

Integer hanc potui nuper bene reddere lucem:
Exſul ut occiderem, nunc mihi vita data eſt.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris;
Et fient ipſo triſtia fata loco?
Nec mea conſueto langueſcent corpora lecto?
Depoſitum nec me qui fleat, ullus erit?
Nec dominæ lacrymis in noſtra cadentibus ora
Accedent animæ tempora parva meæ?
Nec mandata dabo? nec cum clamore ſupremo
Labentes oculos condet amica manus?
Sed ſine funeribus caput hoc, ſine honore ſepulcri
Indeploratum barbara terra teget?
Ecquid, ut audieris, totâ turbabere mente;
Et feries pavidâ pectora fida manu?
Ecquid, in has fruſtra tendens tua brachia partes,
Clamabis miſeri nomen inane viri?

Parce

pti, *præceſſiſſet*. Si quid mutem, refingam *prævenißet* aut *prævertiſſet*. *dilata fuiſſes* Hamburgenſis etiam. magis poëtice. Triſt. v. Eleg. iv.

Sæpe etiam mærens tempus reminiſcitur illud,
Quod non præventum morte fuiſſe dolet.

Idem.

35. *Integer.*] Incolumis, nondum mulctatus exilio. *Berſm. Reddere vitam.*] *Lucem* recte primus Vaticanus & Leidenſis. *Heinſ.*

43. *Nec cum clamore ſupremo.*] Solebant cadavera ablui calida aqua, & per intervalla conclamari: Servabantur enim ſeptem diebus, & calida abluebantur aqua, & poſt ultimam conclamationem comburebantur.

44. *Languentes oculos claudet amica manus.*] Primæ editiones & plurimi ex ſcriptis *Labentes oculos condet*. recte *Labentes oculi*, quos *fugientes* vocat Epicedio Tibulli. vide quæ noto ad Eleg. v. lib. iii. Amotum. Propertius,

Quamvis labentes premeret mihi ſomnus ocellos.

idem libro i. Eleg. iii.

Dum me jucundis lapſam ſopor impulit alis.

ubi male *laſſam* Lipſius Ant. Lect. l. iv. cap. xi. reponit. & l. ii. Eleg. xv.

Illa meos ſomno lapſos patefecit ocellos.

male illic *laßos* nunc extat. nam niſi jam lapſos non poterat Cynthia patefacere. *oculi morte cadentes* Statio lib. iii. Sylvarum ad Claudiam uxorem. *Condere oculos* pro *Claudere* etiam familiare noſtro eſt. idem Propertius l. iv. El. ult.

Te Lepide, & te Paule meum poſt fata levamen,
Condita ſunt veſtra lumina noſtra manu.

ita enim malo, quam *veſtro ſinu* quod nunc legitur. *Heinſ.*

46. *Indeploratum.*] Non defletum, ἄκλαυστον. *Indeploratum barbara terra teget.*] Ἄκλαυστος, ἄταφος. Sic Plaut. inſepultum defodere. Hinc defleti dicebantur, quibus plenus mortis honos redditus. Lucan. 8. τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων. *Membra toro defleta reponunt.* Virgil. 6. Ubi hunc ritum plenè deſcribit.

47. *Ecquid ubi audieris.*] *Ut audieris* rectius multi. *Heinſ.*

52. *Lux*

Parce tamen lacerare genas; nec fcinde capillos.
  Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
Cum patriam amifi, tum me periiffe putato:
  Et prior & gravior mors fuit illa mihi.
Nunc, fi forte potes, fed non potes, optima conjux,
  Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quam potes, extenua forti mala corde ferendo;
  Ad quæ jampridem non rude pectus habes.
Atque utinam pereant animæ cum corpore noftræ,
  Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos!
Nam fi morte carens vacuam volat altus in auram
  Spiritus, & Samii funt rata dicta fenis;
Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras!
  Perque feros manes hofpita femper erit.
Offa tamen facito parvâ referantur in urnâ.
  Sic ego non etiam mortuus exful ero.
Nec vetat hoc quifquam. fratrem Thebana peremtum
  Suppofuit tumulo Rege vetante foror.

At-

52. *Lux mea.*] Ne quis putet, in meretriciis tantum blandimentis frequentari illa, lux, vita, defiderium, anima, &c. etiam in conjugalibus, &c. ufurpantur: & juftius utique in his quam in illis. *P. Raptus ero.*] Malim *ego.* Heinf.

53. *Tunc me periiffe putato.*] Ejecto è patria mors eft civilis.

57. *Quod potes.*] *Quam potes* multi. Nonnulli etiam *Qua.* Vide Notas Remed. Amor. vf. 325. *Heinf.*

58. *Ad mala jam pridem.*] *Ad qua* multi vereres recte. nec pauciores *Ut qua.* Quid fi reponatur?

Quorum jampridem non rude pectus habes. fic *juvenci rudes operum* Faft. I. & *draco fomni rudis* Met. VII. ex antiquis libris. *Idem.*

59. *Atque utinam pereant anima.*] Utinam, inquit, ex Epicureorum fententia, cum corporibus animæ interirent. Nam ita averfabatur Barbaros illos, ut ne poft mortem quidem, fola anima inter illorum animas effe velit; & potius in nihilum recidere cupiat.

60. *Pars mea nulla.*] *Pars mihi* quinque fcripti. rectius. & *vacuam auram* mox pro *vacuas auras* plerique. *Heinf.*

61. *Nam fi morte carens.*] Hoc Pythagoras apud Ovidium in Metamorphof. apertius docet: *O genus attonitum gelida formidine mortis, Quid Styga, quid tenebras, & numina vana timetis? Materiam vatum, falfique pericula mundi? Corpora five rogus flamma, feu tabe vetuftas Abftulerit, mala poffe pati non ulla putetis. Morte carent anima.*

67. *Non vetat hoc quifquam.*] *Nec* fex antiqui. Puto *Nec vetet hoc.* Heinf. *Non vetat hoc quifquam.*] Nemo fepulturæ officium negat. *Fratrem Thebana peremptum Suppofuit, &c.*] Antigonem defignat, Oedipodis Thebarum re:is filiam, quæ fratrem Eteoclem fepelivit: quamvis Creontes rex Thebarum eos qui in bello Thebano perierant infepultos jacere voluiffet, ut elegantiffime cecinit Papinius in ultimo Thebaidos.

Atque ea cum foliis & amomi pulvere miſce :
Inque ſuburbano condita pone ſolo.
Quoſque legat verſus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore cæde notis.
Hîc ego qui jaceo tenerorum luſor amorum,
Ingenio perii Naſo poëta meo.
At tibi qui tranſis, ne ſit grave, quiſquis amaſti,
Dicere, Naſonis molliter oſſa cubent.
Hoc ſatis in titulo eſt. etenim majora libelli,
Et diuturna magis ſunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamvis nocuêre, daturos
Nomen, & auctori tempora longa ſuo.
Tu tamen exſtincto feralia munera ferto;
Deque tuis lacrymis humida ſerta dato.
Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
Sentiet officium mœſta favilla pium.
Scribere plura libet : ſed vox mihi feſſa loquendo
Dictandi vires ſiccaque lingua negat.
Accipe ſupremo dictum mihi forſitan ore,
Quod, tibi qui mittit, non habet ipſe, Vale.

69. *Et amomi pulvere, &c.*] Amomum eſt genus herbæ odoratiſſimæ : Armenicum, cæteris præſtat, fulvi coloris, habenſque lignum ſubrufum, abunde odoratum. In conſervandis enim cadaveribus amomum adhiberi ſolet, ut docet in Ponto, Eleg. 10. *Ciof.*

70. *Condita pone loco.*] *Solo* primæ editiones & ſcripti plerique. *Heinſ.*

75. *Quiſquis amaſti.*] *Quicquis* opt. Vatic. alii tres *quicquid.* Medonianus *quiſquid.* Puto *ſi quid amaſti.* pro *ſi amaſti.* ſic Faſt. III. ✠ſ. 87. *ſi quid vacas*, pro *ſi vacas.* Epiſt. VI. *ſi quid adeſt.* pro *ſi adeſt* ex membranis. *Idem.*

76. *Molliter oſſa cubent.*] In cippis inſcribebantur hæ litteræ S. T. T. L. ſit tibi terra levis.

77. *Hoc ſatis in tumulo eſt.*] *In titulo eſt* prim. Polit. & decem alii. recte, niſi quod malim *in titulos.* titulum ſepulchralem innuit. *Heinſ.*

81. *Feralia munera.*] Inferias dicit. Quomodo autem inferiæ mortuis fierent, & quomodo in his uterentur coronis, docet Ovidius l. 2. Faſtorum. *M.*

82. *Deque tuis lacrymis.*] Magis Ovidianum erit, ſi legas *Deque ſuis lacrymis.* Vide Notas ad Epiſt. XX. vſ. 76. *Deque tuis lacrymis ſerta.*] De floribus quibus tumuli conſpergerentur, & coronis ſive ſertis quibus ornarentur. Plin. l. 21. c. 3.

ELE-

ELEGIA IV.

ARGUMENTUM.

O mihi chare quidem.] *Amicum charissimum, quem propter Augustum non audet nominare, poëta admonet, ut magna atria & potentes fugiat: qui quamvis possint plurimum prodesse, non prosunt: sed potius nocent. Laudat deinde amici fidem, quam sibi in adversis rebus nunquam defuisse cognovit: simulque enumerat exilii sui incommoda, rogat postremo, ut quam possit illi opem ferat.*

O Mihi care quidem semper, sed tempore duro
  Cognite, res postquam procubuêre meæ;
Usibus edocto si quidquam credis amico;
  Vive tibi, & longè nomina magna fuge.
Vive tibi, quantumque potes prælustria vita.
  Sævum prælustri fulmen ab arce venit.
[Nam quamquam soli possunt prodesse potentes;
  Non prosit potius si quis obesse potest.]
Effugit hibernas demissa antenna procellas,
  Lataque plus parvis vela timoris habent.
Aspicis, ut summâ cortex levis innatet undâ,
  Cum grave nexa simul retia mergat onus.
Hæc ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
  In qua debueram forsitan Urbe forem
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
  Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano (vix hoc tamen evenit ipsum)
  Sic cadit, ut tactâ surgere possit humo:

At

5. V*Ive tibi.*] Tecum habita. *Mer.* *Vive tibi.*] Platoni est τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. Vide Stephan. Schediasm. lib. 1. c. 11. Jubetur autem sua mediocritate esse contentus. *Bersm. Pralustria.*] Præclara atria. *Plus timoris.*] Majorem formidinem.

7. *Nam quanquam soli.*] Distichon hoc nugatoris alicujus est, non Nasonis. Superiori versu pro *pralustri arce* veteres majori ex parte *igne.* nil muta. lib. 1. Eleg. 1.

Venit in hoc illa fulmen ab arce caput. Heins.

11. *Aspicis, ut summa.*] Levis cortex solet in summa aqua natare, nec mergi: at retia magno plumbi pondere mergi solent. Per *corticem* autem levem, & homines tenues: per *plumbum* vero, potentes designat: qui ut plumbum graviore casu clientes præcipites trahunt quo volunt.

14. *In qua debebam.*] *Debueram* rectius tres veteres. *Heins.*

15. *Dum tecum vixi.*] Scribe, *Dum mecum vixi*, sic supra *Vive tibi.* Pari modo *secum habitare* & similia occurrunt apud antiquos. *Idem.*

19. *At*

At miser Elpenor tecto delapsus ab alto
Occurrit Regi debilis umbra suo.
Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas;
Icarus immensas nomine signet aquas?
Nempe quod hic altè, demissius ille volabat.
Nam pennas ambo nonne habuêre suas?
Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: & infra
Fortunam debet quisque manere suam.
Non foret Eumedes orbus, si filius ejus
Stultus Achilleos non adamasset equos.
Nec natum in flammâ vidisset, in arbore natas,

Ce-

19. *At miser Elpenor.*] Elpenor apud Circen ebrius, dum sociorum strepitus abeuntium audit, & abire properat, pronus è longis lapsus scalis, collum fregit. *Miser Elpenor.*] Homer. Odyss. λ.

Hic, nimius quondam vini, jam pocula damnat:
Quique sit ostendit sobrietatis honos.

Et Odyss. κ.

Mentis inops, victusque mero, non utilis armis
Elpenor pretium triste bibentis habet.

20. *Flebilis umbra.*] *Debilis* meliores magno numero. quod & ad Statium deprehendit acutissimus Gronovius. Alluditur ad lapsum Elpenoris. *Heinsius.*

22. *Icarus immensas nomine signet aquas.*] Diximus de hoc loco supra lib. I. Eleg. I. vs. 90. Superiori versu lege *agitarit* pro *agitaret.* ut τῷ *signet* melius id respondeat. *Idem.*

24. *Non habuere.*] Puto *nonne habuere.* quicquid membranæ obnituntur. *Idem.*

25. *Bene qui latuit, bene vixit.*] Quicunque humili fortuna contentus latuit, tutus vixit. *Mer.* λάθε βιώσας. Horat. *Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.* Bersm. *Intra fortunam.*] Præfero *Infra Fortunam* ex quatuor scriptis. nec aliter lego apud Propertium libro III. Eleg. VIII.

Mæcenas eques Hetrusco de sanguine regum
Infra Fortunam qui cupis esse tuam.

Seneca Medea Act. III.

Fortuna semper omnis infra me stetit.

ita optimus Mediceus. Noster infra l. v. El. VIII.

Non adeo cecidi, quamvis dejectus, ut infra
Te quoque sim, inferius quo nihil esse potest. Heinsius.

27. *Non foret Eumedes.*] Male *Eumenides* & *Emetrides* & similia scripti. Δόλων Εὐμήδεος υἱὸς Homero Il. K. *Idem.* *Non foret Eumedes orbus.*] Dolonem designat, Eumedis filium. Virgil. in 12. Æneid. Hic (ut lib. 10. Iliad. scribit Hom.) missus speculator ad Græcorum castra, pactus pro remuneratione Achillis equos, in Diomedem & Ulyssem incidit, qui speculatum quoque ibant ad Trojanos, illi promissa impunitate, Trojanorum consilia ab eo didicere. inter cætera facti certiores dé adventu Rhesi, Dolonem interficiunt: Thracum castra aggrediuntur; equi inde abducti sunt.

29. *Nec natum flamma.*] Phaëthonta intelligit, de quo diximus supra. Dictus est autem *Phaëthon* à luce ardoris sui, ut scribit Serv. φαεινὸς enim lucidum significat. Ab irato enim Jove fulmine ictus, in Padum cecidit, qui ab eo *Eridanus* Græce dicitur. *In arbore natas.*] Heliades accipe, quæ in populos mutatæ sunt, ut notum est ex secundo Ovidii Metam.

30. *Ce-*

Cepiſſet genitor ſi Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimium ſublimia ſemper;
Propoſitique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenſo ſpatium decurrere vitæ
Dignus es: & fato candidiore frui.
Quæ pro te ut voveam miti pietate mereris;
Hæſurâque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
Qualem credibile eſt ore fuiſſe meo.
Noſtra tuas vidi lacrymas ſuper ora cadentes;
Tempore quas uno, fidaque verba, bibi.
Nunc quoque ſubmotum ſtudio defendis amicum;
Et mala vix ullâ parte levanda levas.
Vive ſine invidiâ; molleſque inglorius annos
Exige: amicitias & tibi junge pares.
Naſoniſque tui, quod adhuc non exſulat unum,
Nomen ama. Scythicus cætera Pontus habet.
Proxima ſideribus tellus Erymanthidos Urſæ

Me

30. *Cepiſſet genitor ſi Phaëthonta Merops.*] Eleganter dictum: Merops Phaëthontem non cepit, quia Phaëthon ad majora aſpirabat, non contentus hoc patre, ſeque Solis filium volebat credi. Cave igitur quicquam in hoc loco mutes cum iis, qui *Flexiſſet* reponunt. *Heinſius.* *Genitor Merops.*] Clymenes maritus, & Phaëthontis pater putativus. *M.*

32. *Propoſitique precor.*] *Memor* rectius editiones nonnullæ & ſcripti quatuor apud me. *Heinſ.* *Propoſitique memor, &c.*] Non ſignificat mutationem conſilii, ut Merula exponit, ſed moderationem. ut ſit ſenſus: Moderata propone tibi, ac tempera cupiditatibus tuis, ne, dum altiora conaris, in periculum incidas. *Micyll.*

37. *Vidi ego te tali vultu.*] Aut *luctu* eſt legendum, aut ſcribendum verſu proximo,

Qualia credibile eſt ora fuiſſe mihi.

ſed priori conjecturæ accedo. *Heinſ.*

41. *Semotum amicum.*] Plurimi veteres & editiones priſcæ *ſubmotum.* quod efficacius. Pont. III. Eleg. IV.

Nec mea verba legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum.

Triſt. IV. Eleg. II.

Hac ego ſubmotus, quâ poſſum, mente videbo.

Eleg. IX.

Ut Scythicis habitem longe ſubmotus in oris. Idem.

44. *Amicitias & tibi junge pares.*] Sic & Curtius: *Nam & firmiſſima inter pares eſt amicitia.*

45. *Quod adhuc non exulat.*] Cujus fama adhuc non potuit exulare; propter claritatem & memoriam.

46. *Scythicus pontus.*] Mare Euxinum, quod Scythiam alluit.

47. *Proxima.*] Quidam codices novam hinc elegiam ordiuntur. non male. *Heinſ.* *Urſa Erymanthidos.*] Urſæ Arcadicæ, ab Erymantho monte in finibus Arcadiæ; per quem, urſam majorem ſignificat.

49. *Ba.*

Me tenet; adſtricto terra peruſta gelu.
Boſporos & Tanaïs ſuperant, Scythicæque paludes;
Vixque ſatis noti nomina pauca loci.
Ulterius nihil eſt, niſi non habitabile frigus.
Heu quam vicina eſt ultima terra mihi!
At longe patria eſt, longe cariſſima conjux;
Quidquid & hæc nobis poſt duo dulce fuit.
Sic tamen hæc abſunt; ut quæ contingere non eſt
Corpore, ſint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos Urbiſque domus & forma locorum eſt;
Succeduntque ſuis ſingula facta locis.
Conjugis ante oculos, ſicut præſentis, imago eſt.
Illa meos caſus ingravat, illa levat.
Ingravat hoc, quod abeſt; levat hoc, quod præſtat amorem:
Impoſitumque ſibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus noſtris hæretis, amici;
Dicere quos cupio nomine quemque ſuo.

Sed

49. *Boſporus.*] *Boſporos* prim. Vatic. Combii, & tres alii. *Scythiaque paludes* etiam plurimi ſcripti cum priſcis editionibus. Vide Notas ad Ep. Hypſip. *Heinſ.* *Boſporus.*] Cimmerium Boſporum accipe, non Thracium. Committitur autem paludi, quam *Mæotidem* appellamus. *Cimmerius* autem appellatur, à Cimmerio oppido Scythiæ. *Et Tanaïs.*] Tanais à ſeptentrione, ad meridiem vergens, in mediam fere Mæotida defluit, & Europam ab Aſia dividit, ut Curt. docet. *Mer.*

50. *Vixque ſatis noti nomina pauca loci.*] Scribo *ſoli.* & *nomina rauca.* hoc eſt nomina ingrati & barbari ſoni. ſic infra Pont.

Et raucum Getico murmur in ore fuit.

hoc eſt diſſonum. poteſt tamen & ferri *τὸ loci*, ut locos patum notos rauca nomina per appoſitionem appellet. infta Eleg. x.

Sauromatæ cingunt fera gens Beſſique Getaque,
Quam non ingenio nomina digna meo!

Heinſius.

57. *Ante oculos errat domus, urbs & forma locorum.*] Numeri duriores ſatis arguunt verſum eſſe mendoſum. *errant* in multis veterum. unus *aderat.* alius *hæret.* Medonianus, *Ante oculos urbs ac hæret fortuna locorum.* Hamburgenſis inter vetuſtiores,

Ante oculos domus urbis erat & forma locorum.

Puto ſcribendum,

Ante oculos urbiſque domus & forma locorum eſt.

ſequentia confirmant,

Conjugis ante oculos, tanquam præſentis, imago eſt.

ait domos urbis & locorum formam oculis ſuis obverſari. vide Notas Pont. II. Eleg. IV. ℣ſ. 7. *Stare & eſſe ante oculos* uſitatum noſtro. Pont. II. Eleg. x.

Ante tuos oculos, ut modo viſus, ero.

Idem.

61. *Lævat hæc.*] *Hoc* cum ſcriptis potioribus. *Idem.*

64. *Dicere quos cupio.*] Malo *cupiam* Idem.

67. Gra-

Sed timor officium cautus compescit; & ipsos
  In nostro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis; gratique erat instar honoris,
  Versibus in nostris nomina vestra legi.
Quod quoniam est anceps, intra mea pectora quemque
  Alloquar: & nulli caussa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes versus amicos
  Protrahet. occultè si quis amavit, amet.
[Scite tamen, quamvis longâ regione remotus
  Absim, vos animo semper adesse meo.]
Et, quam quisque potest, aliquâ mala nostra levate:
  Fidam projecto neve negate manum.
Prospera sic vobis maneat Fortuna: nec unquam
  Contacti simili sorte rogetis opem.

67. *Gratique erat instar amoris.*] *Honoris* bene unus Vaticanus, ut jam monui Fast. II. vs. 633. *Idem.*

73. *Scite tamen.*] Etiam hoc distichon importune hic videtur inculcatum. *Idem.*

75. *Et qua quisque potest.*] *Quam potest.* pro quantum plerique veteres. dixi Remed. Amor. vs. 325. Deinde pro *oro*, optimus Vaticanus cum alio & Rottendorph. *aliqua.* neque aliter optimus Palatinus. sic Virgilius, *Et si non aliqua nocuisses.* Pont. II. Eleg. VII.

Adjuvat in duris aliqua præsentia rebus.
sic ex vestigiis veterrimi libri lego. & Pont. II. Eleg. VIII.

Præsentes aliqua prosit habere deos.
ubi similiter in vulgatis peccatur. l. III. Eleg. IV. ubi perperam *aliqua ope.* nonnulli scripti,

Et regum vultus certissima pignora mentis,
Juvissent aliqua forsitan illud opus.
& eadem Elegia, ut scribendum puto,
Et gaudere aliqua res mihi visa nova est.
Idem.

76. *Manum.*] Auxilium. *Mer. Fidam projecto.*] Projectus hic est neglectus, contemptus: quo numero sunt exules. *Pont.*

78. *Rogetis idem.*] *Opem* rectius Combii, Hamburgensis, & alii nonnulli. sic Pont. de Pompejo,

Submissâ fugiens voce rogavit opem.
Heinsius.

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

Usus amicitiæ tecum.] *Amici fidem perspectam & cognitam, in adversis præcipue rebus, laudat Ovidius, quam dicit nunquam abituram ex ejus animo. Demum fatetur se ali exigua spe, ut aliquando Augustus mitior fiat, & magis placidum tribuat exilium.*

USus amicitiæ tecum mihi parvus, ut illam
  Non ægrè posses dissimulare, fuit:

Ni

USus amicitiæ.] Consuetudo, ipsa amicitia.

2. *Non ægre possis.*] *Posses* scripti. *Heins.*

4. *Nava*

Ni me complexus vinclis propioribus esses;
  Nave meâ vento forsan eunte suo.
Ut cecidi, cunctique metu fugêre ruinæ,
  Versaque amicitiæ terga dedêre meæ;
Ausus es igne Jovis percussum tangere corpus,
  Et deploratæ limen adire domûs.
Idque recens præstas, nec longo cognitus usu,
  Quod veterum misero vix duo tresve mihi.
Vidi ego confusos vultus, visosque notavi;
  Osque madens fletu, pallidiusque meo:
Et lacrymas cernens in singula verba cadentes,
  Ore meo lacrymas, auribus illa bibi:
Brachiaque accepi mœsto pendentia collo,
  Et singultatis oscula mista sonis.
Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens:
  Scis Carum veri nominis esse loco.
Multaque præterea manifesti signa favoris
  Pectoribus teneo non abitura meis.
Dî tibi posse tuos tribuant defendere semper,
  Quos in materiâ prosperiore juves.
Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
  (Quod te credibile est quærere) quæris, agam?
Spe trahor exiguâ (quam tu mihi demere noli)
  Tristia leniri numina posse Dei.

Seu

4. *Nave mea vento forsan eunte suo.*] Hoc est, quia tum fortassis navis mea suo, id est, secundo vento ferebatur, eaque fortuna mea esset, ut à te impensius amarer. *Micyll.*

5. *Cunctique meam fugere ruinam.*] *Metu fugere* primæ editiones, pri. Vatic. aliique multi. quod Ciofano arridebat. Scribe *metu fugere ruinæ.* ut optimus Palatinus & Naugeriani codices agnoscunt. *Heins.*

11. *Visosque notavi.*] An *videre* & *notare* non est unum idemque hoc loco? veteres fere omnes, *visusque* cum primo Politian. *visuque notavi.* Idem.

15. *Brachiaque excepi.*] *Accepi* veteres. *Idem.*

18. *Scis Charum veri nominis.*] Quia *Charum* illum appellaverat, ostendit in ejus vi verbi verum amoris nomen designari: *χάρις* enim *gratiam* significat & *amorem.* M. *Scis charum veri nominis.*] Hoc est, Intelligis te interea chari nomine, loco proprii nominis appellari, quando proprium tuum quod est, periculi causa ponere aperte non licet. Quod propterea à poëta additum videtur, ne quid ipse in nomine errasse videretur. *M.*

26. *Posse Dei.*] Malim *Deo.* nam alter Polit. *Duci.* Heins.

27. *Sive*

Seu temere exſpecto, ſive id contingere fas eſt;
Tu mihi, quod cupio, fas (precor) eſſe proba.
Quæque tibi linguæ eſt facundia, confer in illud,
Ut doceas votum poſſe valere meum.
Quo quis enim major, magis eſt placabilis iræ;
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni:
Pugna ſuum finem, cum jacet hoſtis, habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus urſi;
Et quæcunque minor nobilitate fera eſt.
Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
Dardanii lacrymas non tulit ille ſenis.
Quæ ducis Emathii fuerit clementia, Poros
Præclarique docent funeris exſequiæ.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras;

Ju-

27. *Sive hoc contingere fas eſt.*] *Sive id* veteres. *Idem.*

29. *Quæque tibi eſt linguæ facundia.*] Quidam τὸ *eſt* non agnoſcunt. Scribe *tibi linguæ eſt.* atque ita Medonianus. *Idem.*

31. *Quo quiſque eſt major, magis eſt placabilis iræ.*] *Quo quis enim major* venuſte optimus Vaticanus & tres alii ex melioribus. pro *iræ* Gottorph. *ira.* lego, *magis hoc placabilis ira eſt.* vel *magis huic.* Vide Notas Metam. VIII. vſ. 399. iræ magis placabilis, pro placabilioris. *Idem.*

38. *Dardanii ſenis.*] Priami petentis ab Achille Hectoris cadaver. *Dardanii lacrymas non tulit ille ſenis.*] Sed pretio redemtus Hector. Quod Virg. ſalſe tangit.

Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.

Ad quod alludit Plaut. Mercat. 2. 4. *Achillem orabo, aurum mihi det, Hector qui expenſus fuit.*

39. *Quæ ducis Emathii.*] Alexandrum Macedonem dicit. *Macedonia* enim ante *Emathia* cognominata eſt. Nam Porum, cum & ipſum gravi prælio ſuperatum, captivum abduxiſſet, poſtea non ſolum dimiſit, ſed & ampliore regno donavit. *Micyll.* *Pharos.*] Leidenſis *Porus.* quod Naugerio probatum & Fabricio & Berſmanno. Unus Gallicus *foros.* hoc eſt, *Poros.* recte. pro *Præclaſique* duo *Pompeique.* unus *Dardaniique.* codex Petri Servii *Phariique.* Locus manifeſte corruptus. Quænam enim hæ ſint exequiæ non exprimit; nec Pori ſunt, qui Alexandro ſupervixit. Scribe,

Dariique docent funeris exequiæ.

Primam enim & ſecundam in hoc nomine ſyllabam produxit etiam in Ibide noſter,

Utque necatorum Darii fraude ſecundi.

& Claudianus epiſtola ad Hadrianum,

Darium famulis manibus doluiſſe peremptum
Fertur & ingenti ſolatus fata ſepulchro.
Tradita captivo ſpatioſior India Poro.

vides Porum & Darium etiam hic conjungi. Darius Græcis Δαρεῖος. *Dareus* in veterrimis Curtii libris. *Heinſ.*

40. *Præclarique docent funeris exequiæ.*] Darii regis, cui funus fecit magnificentiſſ.

41. *Flexas ad mitius iras.*] *Ad amicitias* quidam. *Heinſ.*

42. *Ju-*

Junonis gener eſt, qui prius hoſtis erat.
Denique non poſſum nullam ſperare ſalutem,
Cum pœnæ non ſit cauſa cruenta meæ.
Non mihi quærenti peſſundare cuncta, petitum
Cæſareum caput eſt, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta eſt;
Lapſaque ſunt nimio verba profana mero.
Inſcia quod crimen viderunt lumina, plector:
Peccatumque oculos eſt habuiſſe meum.
Non equidem totam poſſim defendere culpam:
Sed partem noſtri criminis error habet.
Spes igitur ſupereſt, facturum ut molliat ipſe,
Mutati pœnam conditione loci.
Hunc utinam nitidi Solis prænuntius ortum
Afferat admiſſo Lucifer albus equo.

42. *Junonis gener eſt.*] Herculem dicit, qui Heben Junonis filiam uxorem duxit, ut Seneca in Octav. *Deus Alcides poſſidet Heben, Nec Junonis jam timet iras, Cujus gener eſt, qui fuit hoſtis.*

50. *Eſt habuiſſe meos.*] *Meum* alii. quod Naugerius & Ciofanus ſequuntur. quatuor *mihi*. Heinſ.

52. *Spes igitur ſupereſt facturum ut molliat ipſe.*] Pro *facturum ut molliat*, Hafnienſis, *ut noſtram molliat*. Combianus pro diverſa lectione, *futurum*. ut & quidam alii. prim. Palat. *fatorum*. Scribe,

Spes igitur ſupereſt, ut molliat ipſe, futurum
Mutati pœnam conditione loci.

Vulgata ſcriptura parum Latina eſt, niſi reponas *facturum ut molliat ipſum*. Idem.

55. *Hoc utinam nitidi ſolis prænuncius ortus.*] Carmen mendoſum. *Hac utinam* quatuor ſcripti. unus *Nos*. Barberin. & Hafnienſis. *Hunc*. Scribe,

Hunc utinam nitidi Solis prænuncius ortum
Afferat admiſſo Lucifer albus equo.

ortum pro die oriente poſuit, aut Solis exortu. Appoſite Seneca Oedipo,

Jam matutinos prædicit Lucifer ortus.

Vide infra notas lib. IV. Eleg. 11. vſ. 73. *Idem.* *Hoc.*] Ut pœna mutetur.

56. *Admiſſo equo.*] Celeri equo. Elegantiſſime enim equi *admitti* dicuntur. cum impelluntur: ita currus & alia. *Ciof.*

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Fœdus amicitiæ.] *Hac etiam elegia amici fidem laudat Ovidius, quam etiam ſi velit, minime diſſimulare poſſe oſtendit: cujus conſilio ſi uſus fuiſſet, fatetur ſe incolumem ſemper eſſe potuiſſe. Demum illum precatur, ut ei Auguſtum mitiorem reddat, quo is ſibi exilii locum mutet: quandoquidem nulli ſceleri ſe obnoxium eſſe ſciat.*

FOedus amicitiæ nec vis, cariſſime, noſtræ,
Nec, ſi forte velis, diſſimulare potes.

Do-

1. *Non vis.*] *Nec vis* meliores. *Heinſ.*

5. *Toſt.*

Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
  Nec tibi me totâ junctior Urbe fuit.
Isque erat usque adeò populo testatus, ut esset
  Pæne magis quam tu, quamque ego, notus amor.
Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
  Cognitus est illi, quem colis ipse, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conscius essem;
  Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam secreti quidquid habebam,
  Excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque si scîsses, salvo fruerêre sodali;
  Consilioque forem sospes, amice, tuo.
[Sed mea me in pœnam nimirum fata trahebant:
  Omne bonæ claudunt utilitatis iter.]
Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
  Seu ratio fatum vincere nulla valet;
Tu tamen, ô nobis usu junctissime longo,
  Pars desiderii maxima pæne mei,
Sis memor: &, si quas fecit tibi gratia vires,
  Illas pro nobis experiare rogo.
Numinis ut læsi fiat mansuetior ira;

Mu-

5. *Testatus populo.*] Probatus populo.

7. *Quique est in caris animi tibi candor amicis.*] *Quique erat* tres veteres. unus *Qui fuit.* Sed lege *raris amicis.* Sequenti versu pro *isti* meliores *ipsi.* & pro *ipse* tres optimi *iste.* Puto *ipsi Deo.* hoc est Augusto. Sed subest etiamnum aliquid mendi his versibus. *Idem.*

8. *Quem colis ipse.*] Quem suspicis & veneraris. Fortasse Augustum designat. Vel certe, amas. & amicum aliquem denotat suppresso nomine.

9. *Nil ita celabas.*] Notatio intimæ familiaritatis ab effectis. *Bersm. Ut non ego conscius essem.*] Scribe, *cui non ego conscius.* Cum tertio enim casu frequenter jungit hanc vocem noster. Metam. VI. 588. *Heins.*

10. *Pectoribusque dabas multa tegenda meis.*] Tanaquillus Faber in epistolis reponit ex conjectura, *cuncta tegenda.* jam enim superiori versu dixerat noster, nihil sibi celatum fuisse ab hoc amico. *Idem.*

11. *Cuique ego narrabam.*] Lege *narrarem.* Idem.

16. *Omne bona & claudunt.*] Τὸ *&* abest à plerisque scriptis. Hoc etiam distichon male feriali nescio cujus interpolatoris est. Sequentibus etiam versibus otiosa illa repetitio *τῦ tamen* suspecta est. *Idem.*

18. *Seu ratio fatum.*] Ex Stoicorum sententia, Fatum esse inevitabile dicit. De vi autem, & fati necessitate, vide Gell. lib. 6.

21. *Et si quas fecit tibi gratia vires.*] Si quid vales gratia apud Cæsarem. *Mer. Vires.*] Auctoritatem cum potestate juvandi amicos. *Bersm.*

26. *Prin-*

Mutatoque minor ſit mea pœna loco.
Idque ita, ſi nullum ſcelus eſt in pectore noſtro;
Principiumque mei criminis error habet.
Nec leve, nec tutum eſt, quo ſint mea, dicere, caſu
Lumina funeſti conſcia facta mali.
Menſque reformidat, veluti ſua vulnera, tempus
Illud: & admonitu fit novus ipſe dolor.
[Et quæcunque adeo poſſunt afferre pudorem,
Illa tegi cæcâ condita nocte decet.]
Nil igitur referam, niſi me peccaſſe; ſed illo
Præmia peccato nulla petita mihi:
Stultitiamque meum crimen debere vocari;
Nomina ſi facto reddere vera velis.
Quæ ſi non ita ſunt; alium, quo longius abſim,
Quære, ſuburbana hic ſit mihi terra, locum.

26. *Principiumque mei.*] Puto *Præcipuumque.* Heinſ.

27. *Nec breve, nec tutum eſt.*] *Leve* Gottorphianus. bene. Tò *eſt* etiam omittunt plerique. At Pont. libro I. Eleg. VI.

Nec leve, nec tutum peccati quæ ſit origo
Scribere ——

ſic & ibi veteres nonnulli. *Idem.*

29. *Tempus illud.*] Quo Auguſtum læſi.

30. *Fit novus ipſe dolor.*] *Pudor* prim. Vatic. pri. Pal. & tres alii ex melioribus. Quod ſi admittamus, ſequens diſtichon erit delendum, quod non uno nomine eſt ſuſpectum. In quo *poſſunt* pro *poſſint* veteres plerique. & *cæcâ nube* pro *nocte* octo antiqui aut novem. *Heinſ.*

36. *Nomina ſi factis.*] *Facto* plerique. *fatis* Arondelianus. *Idem.* *Nomina ſi facto.*] Si velis nomina rebus reſpondere.

37. *Quæ ſi non ita ſunt.*] Pont. I. El. III. pari modo.

Ut tamen hæc ita ſint, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit.

proximo verſu cum melioribus *ſuburbana hæc* pro *hic.* Heinſ.

38. *Suburbana hæc ſit mihi terra.*] Sit mihi quaſi ſuburbium. Vel non modo, inquit, ad longius proficiſcar exilium, ſed etiam volo ut ſuburbana alicujus urbis Scythiæ magis periculoſa & hoſtibus expoſita, quam Tomos, ad majus ſupplicium, ſi non loquor vera, ſint mihi exilium. *Alium locum.*] Quin tu me alio deportandum cures, cauſſam non dico. *Pont.*

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Vade ſalutatum.] *Ad filiam Perillam ſcribens Ovidius primo fatetur ſe Muſis vacare, quamvis illæ ſibi nocuerint: eamque hortatur, ut idem faciat, quo ſibi immortalitatem comparet. nam ea forma elegantia, inquit, quæ in ipſa erat, ſenectute & tempore vitiabitur. At ingeni dotes ſemper permanebunt.*

VAde ſalutatum ſubitò perarata Perillam
Littera, ſermonis fida miniſtra mei.

Aut

Aut illam invenies dulci cum matre ſedentem,
Aut inter libros Pieridaſque ſuas.
Quidquid aget, cum te ſcierit veniſſe, relinquet:
Nec mora; quid venias, quidve, requiret, agam.
Vivere me dices; ſed ſic, ut vivere nolim:
Nec mala tam longâ noſtra levata morâ.
Et tamen ad Muſas, quamvis nocuêre, reverti;
Aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque, dic, ſtudiis communibus ecquid inhæres,
Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum fatis mores Natura pudicos,
Et raras dotes ingeniumque dedit.
Hoc ego Pegaſidas deduxi primus ad undas,
Ne male fœcundæ vena periret aquæ.
Primus id aſpexi teneris in virginis annis:
Utque patet, venæ duxque comeſque fui.
Ergo, ſi remanent ignes tibi pectoris îdem,
Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne te mea nunc Fortuna retardet;

Poſt-

9. AD *Muſas reverti.*] Cicero libros ſuos vocat veteres amiculos.

11. *Studiis communibus.*] Studiis poëticis: quæ mihi tecum communia ſunt. *Ecquid inhæres.*] Num quid das operam? *Ecquid inhæres.*] *Ut quid* duo veteres. & *num* pro *non* ſequenti verſu unus Vaticanus. quod & Ciofanus notarat. Sed recte *more non patrio.* quia res inſolens apud Romanos poëtria. *Heinſ.*

12. *Non patrio.*] Pro, externo ac Græco more, propter illud quod infra ſequitur, *Sola tuum vates Lesbia vincet opus.* Ut intelligamus, lyrica illam ſcripſiſſe, Sapphus exemplo, quod genus carminis Latinis hactenus inuſitatum & ſeu peregrinum fuerat. Id quod & Horatius teſtatur, quum dicit, *carmina non prius audita.* Micyll.

14. *Et raras dotes.*] *Caras* prim. Vat. Rottendorph. & Gottorph. *claras* Richelianus. puto, *Clarias dotes.* Superiori verſu *cum fatis* ſcripti omnes & primæ editiones, non *cum facie.* utrumque rectum. *Natura cum fatis dedit.* pro Natura & fata dederunt. de facie ejus & formâ poſt aget. *Heinſ.*

15. *Hoc.*] Scilicet tuum ingenium. *Ad undas Pegaſidas.*] Ad fontem Muſarum, quem equus alatus Pegaſus, pede fodiens effecit. Fabulam refert Hyginus. Ovid. l. 4. Metam. Deſignat autem Ovidius ſe primum filiam docuiſſe artem poëticam.

18. *Utque pater natæ.*] *Pater nemo* pri. Politian. *pater Veneris* alter ejuſdem, & Hamburgenſis, & unus Mediceus. duo *venis.* Junianus *juveni.* alius *veni.* duo *nati.* quatuor *venæ.* totidem, *Utque patet venæ.* latet ulcus. *Heinſ.*

19. *Iidem ignes.*] Iidem calores Apollinei: ardores ingenii.

20. *Sola vates Lesbia.*] Sola vates Sappho ex Lesbo inſula. *Vincet opus.*] *Vincat* bene Leidenſis. *Heinſ.*

23. *Dum*

Postque meos casus sit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua sæpe mihi, tibi nostra legebam:
Sæpe tui judex; sæpe magister eram.
Aut ego præbebam factis modo versibus aures,
Aut ubi cessaras, caussa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me læsêre libelli,
Tu quoque sis pœnæ fata secuta meæ.
Pone, Perilla, metum. tantummodo fœmina non sit
Devia, nec scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiæ remove, doctissima, caussas:
Inque bonas artes & tua sacra redi.
Ista decens facies longis vitiabitur annis:
Rugaque in antiquâ fronte senilis erit.
Injicietque manum formæ damnosa senectus.
Quæ strepitum passu non faciente venit.
Cumque aliquis dicet, Fuit hæc formosa; dolebis:
Et speculum mendax esse querêre tuum.
Sunt tibi opes modicæ, cum sis dignissima magnis.
Finge sed immensis censibus esse pares.
Nempe dat id cuicunque libet Fortuna, rapitque:
Irus & est subitò, qui modo Crœsus erat.

Sin-

23. *Dum licuit, tua sæpe mihi.*] Puto *tua sæpe tibi.* nam de recitante Perilla proximo hexametro habes. mox etiam *Sæpe tuis judex*, hoc est versibus, opinor scribendum, *Idem.*

27. *Quia me læsere libelli.*] Malim *quo:* vel *extemplo.* Idem.

28. *Facta ruina mea.*] *Facta secuta* sex septemve ex melioribus. duo *fata secuta.* codex Servii *pars bona facta.* Muretus conjiciebat *facta remissa.* nam sequitur,

Ergo desidiæ remove doctissima caussas.

quod probo. atque ita in Epistolis Tanaquillus Faber. *Idem.*

30. *Fœmina nulla Neve vir à scriptis.*] Quidam *fœmina non sit Devia nec.* quod secutus est eruditissimus Gronovius Observat. lib. II. cap. III. alii scripti *fœmina nulla Devia ne* vel *de scriptis.* duo *Nec juvenis scriptis.* Idem.

32. *Et tua sacra redi.*] An *castra?* ut Ep. Herus,

In tua castra redi, socii desertor amoris.

Idem.

34. *In antiqua fronte.*] In fronte jam senio confecta.

35. *Injiciet manus formæ.*] Formam sibi vindicabit, & turpem redder.

36. *Damnosa senectus.*] Senectus quæ juvenes damno afficit. *Passu non faciente strepitum.*] Id est, gradu qui non sentitur. Obrepit enim non intellecta senectus.

30. *Sunt & opes modicæ.*] *Sunt tibi opes* plerique. *Heins.*

42. *Irus & est subito, qui modo Crœsus erat.*] *Cossus* pri. Polit. multi alii *Crassus.* alii aliter. nil muta. Propertius,

Lydus Dulichio quid distat Crœsus ab Iro?

Su-

Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, cum patriâ caream, vobisque, domoque;
Raptaque sint, adimi quæ potuêre, mihi;
Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque:
Cæsar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc sævo vitam mihi finiat ense;
Me tamen exstincto fama superstes erit.
Dumque suis victrix omnem de montibus orbem
Prospiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam studii maneat felicior usus,
Effuge venturos, qua potes, usque rogos.

Superiori versu pro *Nempe dat & quodcunque* unus Mediceus, *cuicunque*. Scribe, *Nempe dat has cuicunque libet*. opes nimirum. pro *&* nonnulli *id*. Posset & legi,

Nempe dat ut quodcunque libet Fortuna, rapitque.

ita & rapit, etiam rapit. sed hoc durius. *Idem.*

43. *Singula ne referam.*] *Quid referam* nonnulli. ut lib. 1. Amor. El. v.

Singula quid narrem? nil non laudabile vidi.

Idem.

45. *En ego.*] Tollit interdum spiritus poëta, & se ita sperata æternitate sua in medio miseriarum suarum consolatur. *Pont.*

49. *Qui licet.*] Invidiosum hoc Cæsari. Repone igitur *Quilibet* cum membranis plerisque & antiquis editionibus. *Heins.*

51. *Dumque suis victrix septem de montibus orbem.*] *Omnem de montibus orbem* Vatic. Polit. & Palat. meliores, cum quinque aliis. bene. duo *totum*. Idem.

53. *Quam studii maneat felicior usus.*] Quæ habeas fœliciorem fortunam ex studiis poëticis, quam ego habui.

54. *Qua potes.*] *Quam* octo veteres. Vide Notas ad Remed. Amor. vs. 325. *Heins.*

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Nunc ego Triptolemi.] *Desiderio cum patriæ, tum suorum ita teneri Poëta scribit, ut cupiat celeri aliquo cursu eo se conferre: quam rem sibi Augustum solum præstare posse ostendit. Narratque exilii sui incommoda. Optatque ut tandem Cæsar iræ modum statuat, & mitius præbeat exilium.*

NUnc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,

Misit

TRiptolemi currus.] Currum intelligit, quem à Cerere accepit Triptolemus, fabulam refert Lactantius. Ovid. in Met. & in quarto Fastorum. *Mer. Conscendere currus.*] *Consistere curru* pri. Pal. pri. Vatic. & unus Mediceus. etiam probe. Sequenti versu pro *ignotam humum* Richelianus *ignaram*. Heins.

Misit in ignotam qui rude semen humum :
Nunc ego Medeæ vellem frænare dracones,
Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tuâ :
Nunc ego jactandas optarem sumere pennas,
Sive tuas, Perseu; Dædale, sive tuas :
Ut tenerâ nostris cedente volatibus aurâ
Aspicerem patriæ dulce repente solum :
Desertæque domûs vultum, memoresque sodales,
Caraque præcipue conjugis ora mihi.
Stulte, quid ô frustra votis puerilibus optas,
Quæ non ulla tulit, fertque, feretque, dies?
Si semel optandum est; Augustum numen adora :
Et quem læsisti, rite precare, Deum.
Ille tibi pennasque potest currusque volucres
Tradere. det reditum; protinus ales eris.
Si precer hæc, (neque enim possim majora precari)
Ne mea sint timeo vota modesta parum.

Forsi-

2. *In ignotam humum.*] Ignotam semini, quia nunquam expertum erat terram. *Pont.*

3. *Dracones Medeæ.*] Medea post Peliæ necem, fraude interempti, junctis currui draconibus aufugit, dicente Ovidio in Metamorph. *Quæ nisi pennatis serpentibus isset in auras, Non exempta foret pœnæ.*

8. *Patriæ dulce repente solum.*] *Patria tecta relicta mea* Vossianus pro diversâ lectione. *Heins.*

9. *Desertæque domûs vultus.*] Lege *vultum* ut κακοφωνία vitetur. *Idem.*

10. *Conjugis ora mea.*] *Mihi* Buslidianus. recte. *Idem.*

11. *Stulte, quid hæc frustra.*] *Quid hoc* multi veteres. Lege, *quid ô.* & vide Notas ad Epistolam primam. sequenti versu opt. Vatic. & Rottendorph. *tulit*, pro *mihi.*

Quæ non ulla tulit fertque feretque dies, Idem.

13. *Augusti numen adora.*] *Augustum numen* cum Hafniensi & Medoniano, sic Pont. IV. El. VI.

Certus eras pro me Fabiæ laus, Maxime gentis
Numen ad Augustum supplice voce loqui.

& lib. III. El. I.

E quibus ante omnes Augustum numen adora.

eadem Elegia *Augusta domus.* ubi perperam *Augusti* in vulgatis. Fast. I.

Et tuus Augusto nomine dictus avus.

& lib. V.

Spectat & Augusto prætextum nomine templum.

Caput Augustum sub finem Metamorphoseon. *Augustæ aures* Pont. I. El. III. *Pax Augusta* Pont. II. Eleg. V. *Augustus Deus* Pont. III. El. VI. *Augustum forum* Fast. V. Pont. IV. El. V. & XV. *Idem.*

14. *Et quem sensisti.*] *Læsisti* ex quinque scriptis. hinc *læsi principis ira* Trist. IV. Eleg. X. & lib. I. Eleg. IV.

Ni fuerit læsi mollior ira Dei.

de Augusto. *Idem.*

17. *Possum.*] *Possim* unus Italicus. Mox pro *timeo* malim *timeat.* Idem.

19. *Cum*

Forſitan hoc olim, cum ſe ſatiaverit ira,
Tum quoque ſollicitâ mente rogandus erit.
Quod minus interea eſt, inſtar mihi muneris ampli,
Ex his me jubeat quolibet ire locis.
Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ;
Et mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus ægræ contagia mentis;
Sive mei cauſſa eſt in regione mali:
Ut tetigi Pontum, vexant inſomnia; vixque
Oſſa tegit macies; nec juvat ora cibus.
Quique per autumnum percuſſis frigore primo
Eſt color in foliis, quæ nova læſit hyems;
Is mea membra tenet. nec viribus allevor ullis;
Et nunquam queruli cauſſa doloris abeſt.
Nec melius valeo, quam corpore, mente; ſed ægra eſt
Utraque pars æquè, binaque damna fero.
Hæret, & ante oculos veluti ſpectabile corpus
Adſtat Fortunæ forma legenda meæ:
Cumque locum, moreſque hominum, cultuſque, ſonumque,

Cer-

19. *Cum jam ſatiaverit iram,*] *Cum ſe ſatiaverit ira* Junianus. eleganter. Epiſtola Acontii,

Cum bene ſe quantumque valet ſatiaverit ira. Idem.

21. *Quod minus eſt.*] Quæ res eſt minoris momenti, quam reditum concedere. *Mer.* Vel: interea quod eſt minus, licet mihi magni ſit muneris loco, oro, ut jubeat me ex hoc loco, quovis gentium migrare. *Berſm.*

23. *Nec aquæ faciunt.*] Nec aquæ, aut alia elementa in Scythia mihi proſunt.

24. *Hei mihi perpetuus.*] *Et mihi* pri. Vatic. & prim. Palat. bene. pro *corpora* unus Gallicanus *pectora*. Art. Am. II.

Aëre non certo corpora languor habet.
Vide Notas ad Epiſt. XII. 170. *Heinſ.*

30. *Nova hyems.*] Pro principio & prima parte hyemis. Sic eſt ver novum, adultum & ſeneſcens. *Pont.*

31. *Mea membra tenet.*] Tanquam capta occupat, & in ſua poteſtate habet. *B.*

32. *Cauſa doloris.*] *Laboris* pri. Polit. & tres alii. *Heinſ.*

35. *Veluti ſpectabile corpus.*] Tanquam ſi eſſet corpus conſpicuum, & dignum ſpectatu. *Mer.*

36. *Adſtans Fortunæ forma videnda meæ.*] *Legenda* uterque Polit. pri. Vatic. plurimique alii ex melioribus. Hamburg. *lugenda.* Petri Servii liber *luenda.* an *tuenda?* pro *videnda* tres alii *verenda.* quod arriſit Gronovio in Obſervationibus l. II. cap. III. præterea *Adſtat* meliores. Ego τὸ *legenda* contra optimas membranas non auſim damnare. Videtur enim ad edictum Cæſaris alludere, quo proſcriptus erat, quod chartæ conſignatum ſecum avexiſſe noſtrum eſt veroſimile. *Heinſ.* *Forma mea fortuna.*] Qualitas & deformitas illa meæ conditionis.

37. *Cumque locos.*] *Locum* ſcripti. *Heinſ.*

40. *Quod*

Cernimus; & quid sim, quid fuerimque subit;
Tantus amor necis est, querar ut de Cæsaris irâ.
Quod non offensas vindicet ense suas.
At quoniam semel est odio civiliter usus,
Mutato levior sit fuga nostra loco.

40. *Quod non offensas, &c.*] Quod non ferro me interficiendo, ulciscatur injurias.

41. *Civiliter.*] Me legibus puniendo, non vi & armis: sed ut civem tractari decuit.

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

Hic quoque sunt urbes Grajæ.] *Urbes Græcas Geticam oram incoluisse docet, ab iisque etiam Tomitana urbi nomen fuisse impositum ostendit.*

HIc quoque sunt igitur Grajæ (quis crederet?) urbes,
Inter inhumanæ nomina barbariæ.
Huc quoque Mileto missi venêre coloni,
Inque Getis Grajas constituêre domos.
Sed vetus huic nomen, positâque antiquius urbe,
Constat ab Absyrti cæde fuisse, loco.
Nam rate, quæ curâ pugnacis facta Minervæ,
Per non tentatas prima cucurrit aquas;
Impia desertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos applicuisse vadis.
Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto;
Ho-

HIc quoque.] Hic etiam in Getica ora, sunt urbes Grajæ, non lingua & moribus, sed origine.

3. *Huc quoque Mileto.*] Milesii Tomon quoque tenuêre, quemadmodum etiam Istropolim, aut quemadmodum aliæ quoque Græciæ coloniæ litus Geticum tenuêre. Fuit autem Miletus urbs quondam Ioniæ totius, belli pacisque artibus princeps, à Mileto appellata.

5. *Sed vetus huic nomen, &c.*] Hic aperte significat, *Tomon* locum à cæde Absyrti nominatum: ubi postea urbem condidêre Milesii, servato prioris nomine loci.

7. *Quæ cura pugnacis.*] Quæ Argo navis facta cura & tutela Palladis armatæ, quam pictam habuit. Aut ingeniose, curiose, & perite factam intellige. Hyginus etiam docet, eam Argo à celeritate Græce appellatam; vel ab Argo ejus inventore.

8. *Per non tentatas.*] Primam navem eam fuisse ait, in quam Argonautæ conscenderunt. *Cnef.*

11. *Quem.*] Patrem Medeæ. *Mer.* Æëtes rex fuga filiæ cognita, classe celeriter instructa, eam ut fugientem retraheret, velis remisque insecutus est. *P.* *Ab alto tumulo.*] Ab alto colle Getici littoris. *Speculator.*] Aliquis ex Argonau-

Hoſpes, ait, noſco Colchide vela, venit.
Dum trepidant Minyæ, dum ſolvitur aggere funis,
Dum ſequitur celeres anchora tracta manus;
Conſcia percuſſit meritorum pectora Colchis,
Auſâ atque auſurâ multa nefanda manu.
Et, quamquam ſupereſt ingens audacia menti,
Pallor in attonito virginis ore ſedet.
Ergo ubi proſpexit venientia vela; Tenemur,
Et pater eſt aliquâ fraude morandus, ait.
Dum quid agat quærit, dum verſat in omnia vultus;
Ad fratrem caſu lumina flexa tulit.
Cujus ut oblata eſt præſentia; Vincimus, inquit.
Hic mihi morte ſuâ cauſſa ſalutis erit.
Protinus ignari nec quidquam tale timentis
Innocuum rigido perforat enſe latus.
Atque ita divellit, divulſaque membra per agros
Diſſipat in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret, ſcopulo proponit in alto
Pallenteſque manus, ſanguineumque caput.
Ut genitor luctuque novo tardetur, & artus

Dum

nautis, vel ex indigenis Scythis, qui collem aſcenderat, proſpecturus an eos, qui rapto aureo vellere aufugerant, ex Colchide aliqui inſequerentur.

12. *Hoſpes ait noſco Colchide vela venit.*] *Vela dari* plerique veteres cum priſcis editionibus. *Colchida* etiam plurimi. opt. Vatic. *Cholchidus.* duo *vela dedit.* pri. Polit. *vela velit.* Zulichemianus *vela ſequi.* Sed fruſtra. Scribo,

Hoſtis, ait, noſco, Colchidi, vela, venit.

Ait Colchidi, hoſtis venit, noſco vela. Hæc eſt conſtructio. Appoſite autem perplexa utitur oratione ſpeculator, quod proprium eſt conſternatorum & trepidantium. Vide Notas lib. 11. Faſt. vſ. 370. *Heinſius.*

13. *Dum trepidant.*] Minyæ Argonautæ ſic appellati fuere, à regiuncula Theſſaliæ.

18. *Pallor in attonita Virginis ore fuit.*] *Ore ſedet* tres ſcripti. quod amplector. Met. 11.

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto.

neque aliter ex Pirckeimeriano ſive Arondeliano Gronovius Obſervat. l. 11. cap. 111. qui adeatur. Vide & quæ noto Remed. Amor. vſ. 268. ſcribe præterea *attonito virginis ore* cum Gottorphiano. vulgati *attonitæ.* Heinſ.

20. *Et pater eſt aliqua fraude morandus.*] *Tenendus* pri. Polit. & pro diverſa lectione Gottorphianus. Scribe,

——*Tenemur,*

Aut pater eſt aliquâ fraude tenendus, ait.

Si quis τὸ *morandus* malit, nil repugno. *Idem.*

23. *Vicimus, inquit.*] Meliores magnâ copiâ, *Vincimus.* de quo alibi. *Idem.*

23. *Triſte*

Dum legit exstinctos, triste moretur iter.
Inde Tomis dictus locus hic; quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

32. *Triste retardet iter.*] *Moretur*, Vatic. Pal. Polit. meliores; & duo alii. Putabam aliquando *justa morentur iter.* Ep. Heröis,

Quaque tuum miror causa moretur iter. *retardandi* verbo tamen usus est supra El. VII. *Idem.*

33. *Inde Tomos dictus locus hic.*] *Tomus* pri. Vatic. & quinque alii. pri. Polit. & sex alii ex melioribus *Tomis.* recte. Nam & Straboni l. VII. Τόμις est. etsi legisse in eo videatur Stephanus Τομεύς, qui eandem de Absyrto historiam recenset. Τόμις etiam Constantino Porphyriogenetæ lib. II. Themat. II. atque ita apud nostrum quidam veteres Pont. lib. IV. Eleg. XIV.

Tam mihi grata Tomis.

Hinc *Tomita* & *Tomitanus* derivantur. Scaliger *Tomi* emendabat: quomodo Apollinaris Sidonius,

Et te carmina per libidinosa
Notum Naso tener Tomosque missum.

Ptolemæo quoque Τομοί. *Tomos* Plinio. *Idem. Inde Tomos dictus.*] A dissectione, seu dilaceratione, à τέμνω *seco.*

34. *Consecuisse sui.*] *Subsecuisse* quinque. unus *desecuisse.* Leidensis *præsecuisse.* nil muta. *Heins.*

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Si quis adhuc istic.] *Exilii sui incommoda describit Poëta, sed inter cætera tantam vim frigoris esse asserit, ut flumina, & maria, atque in his etiam pisces congelentur: & eo tempore Scythæ hostes, qui equitatu & sagittis plurimum pollent, Istrum transeant atque ea loca depopulentur, ac homines captivos ducant.*

SI quis adhuc istic meminit Nasonis ademti,
Et superest sine me nomen in Urbe meum;
Suppositum stellis nunquam tangentibus æquor
Me sciat in media vivere barbarie.
Sauromatæ cingunt fera gens, Bessique, Getæque:
Quam non ingenio nomina digna meo!
Dum tamen aura tepet; medio defendimur Istro.

Ille

3. *Nunquam tangentibus æquor.*] Septentrionem designat. Ideo autem revera non cadit, quia quum super nos sit polus Arcticus, semper à nobis videtur. Sic Maro: *Arctos Oceani metuentes æquore tingi.*

4. *Barbaria.*] *Barbaris* Hamburgensis. sic infra lib. IV. El. I. vs. 22. veteres codices. *Heins.*

5. *Sauromatæ cingunt fera gens.*] Plinius scribit Pontico littori varias gentes appositas, alias Getas, Dacos à Romanis dictos: alias Sarmatas, à Græcis Sauromatas. *Bessique.*] Bessi populi fuere Thraciæ finitimi.

7. *Medio Istro.*] Medio inter Tomitanam urbem, & Sauromata, carent enim navigiis quibus trajiciant.

8. *Li-*

Ille suis liquidus bella repellit aquis.
At cum tristis hyems squallentia protulit ora,
Terraque marmoreo candida facta gelu est :
[Dum patet & Boreas & nix injecta sub Arcto;
Tum liquet has gentes axe tremente premi.]
Nix jacet : & jactam nec Sol pluviæve resolvunt :
Indurat Boreas, perpetuamque facit.
Ergo, ubi delicuit nondum prior, altera venit:
Et solet in multis bima manere locis.
Tantaque commoti vis est Aquilonis, ut altas
Æquet humo turres, tectaque rapta ferat.
Pellibus, & sutis arcent male frigora braccis;
Oraque de toto corpore sola patent.
Sæpe sonant moti glacie pendente capilli,
Et nitet inducto candida barba gelu :
Udaque consistunt formam servantia testæ
Vina : nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
Quid loquar, ut vincti concrescant frigore rivi,

De-

8. *Liquidus.*] Non gelu astrictus. *Bella.*] Quia hostes non possunt aquam tranare.

11. *Dum patet & Boreas & nix injecta sub Arcto.*] *Nix habitare* multi veteres. & *nox* duo. nam de nive mox sequitur. etiam de Borea, seu Aquilone. Piget diversas lectiones corradere. mihi enim totum distichon pro adulterino est. Proximo tamen versu pro *patet* repono *liquet* ex quinque scriptis. est enim odiosa repetitio. *Heins.*

12. *Axe tremente.*] Axe nutante nimio vento.

16. *Bima.*] Nix duorum annorum.

19. *Pellibus & sutis arcent mala frigora braccis.*] Scribe *arcent male.* quicquid libri veteres dissentiunt. neque hic tantum, sed & lib. v. Eleg. VII.

Pellibus & laxis arcent male frigora braccis.

Vide Notas Fastor. lib. II. vs. 170. *Heins.*

20. *Oraque de toto.*] Facies tantum non occultatur. *Bersm.*

22. *Candida barba.*] Cana seu candida facta gelu, & quasi argenteis ramentis aspersa. *Pont.*

23. *Nudaque consistunt Vina.*] Lege *Udaque.* quod Combianus liber confirmat. Virgil. Georg. III.

——*caeduntque securibus humida vina.*

Heins. *Udaque consistunt formam servantia testæ Vina.*] Vina quoque nimio frigore gelata, vase fracto, formam ejus retinent.

25. *Ut cuncti concrescant frigore rivi.*] *Juncti* quinque veteres. repone *vincti.* quomodo in Rottendorphiano postea inveni. Pont. lib. II. El. II.

Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.

ubi perperam Ciofanus *junctaque* ex suis codicibus. Pont. III. El. I.

Tu glacie freta vincta tenes.

quæ & illic vera est scriptura. in Priapeis Epigr. LXIII.

Rigetque cruda barba vincta crystallo.

Sic scribe. vulgati *dura juncta crystallo.*

No-

Deque lacu fragiles effodiantur aquæ?
Ipſe, papyrifero qui non anguſtior amne
Miſcetur vaſto multa per ora freto,
Cæruleos ventis latices durantibus Iſter
Congelat, & tectis in mare ſerpit aquis.
Quaque rates ierant, pedibus nunc itur: & undas
Frigore concretas ungula pulſat equi.
Perque novos pontes ſubter labentibus undis
Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boves.
Vix equidem credar: ſed cum ſint præmia falſi
Nulla, ratam teſtis debet habere fidem.
Vidimus ingentem glacie conſiſtere pontum,
Lubricaque immotas teſta premebat aquas.
Nec vidiſſe ſat eſt. durum calcavimus æquor:
Undaque non udo ſub pede ſumma fuit.
Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuiſſet;
Non foret anguſtæ mors tua crimen aquæ.
Tum neque ſe pandi poſſunt delphines in auras
Tollere: conantes dura coërcet hyems.
Et quamvis Boreas jactatis inſonet alis,
Fluctus in obſeſſo gurgite nullus erit.
Incluſæque gelu ſtabunt, ut marmore puppes:

Nec

Noſter ſupra Eleg. 11.

Vinctus ab aſſiduo frigore Pontus habet. ubi *Uſtus* nunc legitur non male. *Heinſ.*

27. *Papyrifero amne.*] Nilo papyrum ferente.

28. *Multa per ora.*] Septem enim oſtiis Pontum influit.

29. *Cæruleos latices.*] Aquas fluentes & cæruleas. *Ventis durantibus.*] Ventis aſtringentibus & congelantibus.

30. *Tectis in mare ſerpit aquis.*] *Strictis* unus. Richelianus pro diverſâ lectione *tacitis.* quod & Bononienſis unus adſtruit. monui Met. xv. vſ. 275. *repit aquis* præterea Arondelianus. *Heinſius. Tectis aquis.*] Coopertis ipſa glacie. *In mare.*] In Pontum Euxinum.

33. *Per novos pontes.*] Novos appellat glaciem, ſub qua currit Iſter in Pontum. *Subter labentibus.*] *Subtus* Zulich. *Heinſ.*

40. *Summa fuit.*] *Fluit* Buſlidianus & Voſſii alter. *Idem.*

42. *Anguſtæ aquæ.*] Helleſpontum deſignat, cujus anguſtiæ in latitudinem ſunt ſtadiorum ſeptem.

42. *In auras.*] Nam delphini (autore Plinio) tanta vi exiliunt, ut plerumque vela navium tranſvolent vento.

45. *Jactatis alis.*] Venti enim à poëtis finguntur eſſe alati. *Jactatis alis.*] Hinc auſter ales. Virgil. 8. *Treis imbris torti radios, treis nubis aquoſæ Addiderant, rutili treis ignis, & alitis auſtri.*

47. *Ut marmore.*] Plerique veteres *in.* Puto *ſeu marmore.* Verſu proximo pro *findere remus*, *ſtringere* duo veteres non male. totidem *fingere.* quatuor *pendere.* forte pro *tundere. fodere* Combianus. *H.*

50. *Sed*

Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces hærere ligatos:
Et pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreæ vis sæva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas;
Protinus, æquato siccis Aquilonibus Istro,
Invehitur celeri barbarus hostis equo:
Hostis equo pollens longéque volante sagittâ
Vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii; nullisque tuentibus agros,
Incustoditæ diripiuntur opes.
Ruris opes parvæ pecus, & stridentia plaustra;
Et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis;
Respiciens frustra rura Laremque suum.
Pars cadit hamatis miserè confixa sagittis:
Nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt:
Et cremat insontes hostica flamma casas.
Tum quoque, cum pax est, trepidant formidine belli:
Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hostem.
Cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hic pampineâ dulcis latet uva sub umbrâ;
Nec cumulant altos fervida musta lacus.
Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
Scriberet hîc dominæ verba legenda suæ.

Aspi-

50. *Sed pars ex illis.*] Lege, *Et pars. Id.*

55. *Hostis equo pollens.*] Sauromatas arbitror designare Ovidium. Plinius enim lib. 8. scribit, Scythas equitatus & equorum gloria strepere.

61. *Pars agitur vinctis.*] Pars capta vincitur & in servitutem abripitur. *P.*

71. *Non hic.*] Thraciæ regio, quæ Istro pelagoque contingitur, nec cœlo læta est, nec solo: eorumque quæ feruntur, maligne admodum patiens. *Pampinea umbra.*] *Ulmo* unus Mediceus. venuste. Calpurnius,

Inter pampineas ponetur vitibus ulmos. Heins.

73. *Nec haberet Acontius.*] Cydippes & Acontii fabula nota est Ovidii epistolâ.

75. *Albi-*

Aspicere est nudos sine fronde sine arbore campos.
 Heu loca felici non adeunda viro!
Ergo, tam latè pateat cum maximus orbis,
 Hæc est in pœnam terra reperta meam?

75. *Aspiceres nudos.*] Duo *Aspicio.* unus *Aspicies.* pro *Aspicias.* Vide Notas lib. I. Eleg. I. prim. Vatican. cum alio, *Aspiceret.* ut ad Acontium referatur. Sed verius puto refingendum, *Aspicere est.* Heins.

78. *In pœnas meas.*] *In pœnam meam* plerique. *Idem.*

ELEGIA XI.

ARGUMENTUM.

Si quis es, insultes.] *Crudelissimum quendam suppresso nomine accusat Ovidius, quod quum in Scythica regione, orbatus omni re chara, in maximis degat incommodis, ille non his contentus, ei tamen insultet: additque, magnum illi esse dedecus, oppugnare hominem prostratum & jacentem. Monet postremo, ut memor humanæ sortis, nolit amplius commemorare poëta crimina, sed ea sinat cicatricem obducere, cum præsertim nulla ejus fortuna possit fieri miserior.*

SI quis es, insultes qui casibus improbe nostris,
 Meque reum demto fine cruentus agas;
Natus es è scopulis, nutritus lacte ferino;
 Et dicam silices pectus habere tuum.
Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira,
 Restat? quidve meis cernis abesse malis?
Barbara me tellus, & inhospita littora Ponti,
 Cumque suo Boreâ Mænalis ursa videt.
Nulla mihi cum gente ferâ commercia linguæ:
 Omnia solliciti sunt loca plena metûs.
Utque fugax avidis cervus deprensus ab ursis,
 Cinctave montanis ut pavet agna lupis;
Sic ego belligeris à gentibus undique septus
 Terreor, hoste meum pæne premente latus.

Utque

SI *quis es.*] *Quisquis es* puto scripserat noster. *Heinsius.*

3. *Nutritus lacte ferino.*] *Eductus* quinque. prim. Vatic. pri. Polit. & sex alii & *pastus.* Scribe, *es pastus.* Idem.

5. *Quis gradus ulterior restat.*] Quod aliud malum superest, quod iratus mihi cupias accidere?

6. *Cernis abesse malis.*] Malim *credis.* Heins.

8. *Mænalis Ursa.*] *Parrhasis* duo veteres. sic Fast. IV. *Parrhasides stellæ.* & Met. II. *Parrhasis erubuit* de hac ipsa. *Idem.* *Ursa Mænalis.*] Ursa Arcadia. Callisto enim, quæ postea in ursam mutata dicitur, fuit ex Arcadia.

19. *Vul-*

Utque ſit exiguum pœnæ, quod conjuge carâ,
Quod patriâ careo, pignoribuſque meis;
Ut mala nulla feram, niſi nudam Cæſaris iram;
Nuda parum nobis Cæſaris ira mali eſt?
Et tamen eſt aliquis, qui vulnera cruda retractet;
Solvat & in mores ora diſerta meos.
In cauſsâ facili cuivis licet eſſe diſerto:
Et minimæ vires frangere quaſſa valent.
Subruere eſt arces & ſtantia mœnia virtus:
Quamlibet ignavi præcipitata premunt.
Non ſum ego quod fueram. quid inanem proteris umbram?
Quid cinerem ſaxis buſtaque noſtra petis?
Hector erat tunc cum bello certabat; at idem
Vinctus ad Hæmonios non erat Hector equos.
Me quoque, quem noras olim, non eſſe memento.
Ex illo ſuperant hæc ſimulacra viro.

Quid

19. *Vulnera cruda retractat.*] Vulnus quod nondum coïvit renovat.

21. *In cauſa facili.*] In cauſa non difficili ad probandum.

25. *Proteris.*] Conculcas, pedibus teris. *Inanem umbram.*] Umbram ſine corpore, id eſt, me ſine ullis viribus.

26. *Non ſum qui fueram.*] *Non ſum ego quod fueram* cum pri. Vatic. & uno Mediceo. Uterque Politiani & quidam alii *Non ſum quod fueram.* nonnulli etiam, *Non ſum ego qui fueram.* bene. Propert. lib. I. Eleg. XII.

Non ſum ego qui fueram. mutat via longa puellas. Heinſ.

27. *Hector erat tunc cum bello certabat.*] Quo pacto cæſo Hectori inſultarint Græci invenies Iliad. χ.

Ὧδε δέ τις εἴπεσκεν ἰδὼν ἐς πλησίον ἄλλον,
Ὢ πόποι, ἦ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφαφάασθαι
Ἕκτωρ, ἢ ὅτε νῆας ἐνέπρησεν πυρὶ κηλέῳ.

Ne ſtrato illudas ignobile vulgus Achivûm:
Egregiè functum ſit violare pudor.
Non ita ſpirantem quiſquam tetigiſſet in armis.
Nunc impunè licet corpus inane premas.
Οὐ γὰρ ἐσθλὰ κατὰ ταῦτα κερτομεῖν ἐπὶ ἀνδράσιν.

Servius tradit, moris fuiſſe antiquitus ut interemtos hoſtium duces omnis percuteret exercitus.

28. *Et idem Tractus ab Hæmonio non erat Hector equo.*] *At idem* cum pri. Vatic. deinde *vinctus ad Hæmonios equos* cum prim. Polit. eodem Vaticano, & Rottendorphii codice, optimoque Mediceo. quo alludunt multi alii, in quibus *Vectus ab Hæmonio equo.* Heinſ.

30. *Hæc ſimulacra.*] Hoc corpus ſine viribus, & hanc fictam imaginem. Simulacra enim proprie ſunt mortuorum imagines, quæ ex deſiderio mortuorum ortæ ſunt: ut qui jam defecerant, vivere viderentur. His autem verbis Poëta ſe

quaſi

Quid ſimulacra, ferox, dictis inceſſis amaris?
  Parce, precor, manes ſollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina. nil ſit in illis,
  Quod magis errorem, quam ſcelus, eſſe putes.
Pendimus en profugi (ſatia tua pectora) pœnas,
  Exſilioque graves, exſiliique loco.
Carnifici Fortuna poteſt mea flenda videri:
  Te tamen eſt uno judice mœſta parum.
Sævior es triſti Buſiride: ſævior illo,
  Qui falſum lento torruit igne bovem.
Quique bovem Siculo fertur donaſſe tyranno,
  Et dictis artes conciliaſſe ſuas.
Munere in hoc, Rex, eſt uſus, ſed imagine major:
  Nec ſola eſt operis forma probanda mei.
Aſpicis à dextrâ latus hoc adapertile tauri?
  Huc tibi, quem perdes, conjiciendus erit.
Protinus incluſum lentis carbonibus ure.
  Mugiet, & veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penſes,
  Da, precor, ingenio præmia digna meo.
Dixerat. at Phalaris, Pœnæ mirande repertor,
  Ipſe tuum præſens imbue, dixit, opus.

Nec

quaſi mortuum eſſe deſignat, nec quicquam præter ſimulacrum reſtare ſignificat.

32. *Sollicitare.*] Inquietare. *Meos manes.*] Animam quæ à meo corpore diſceſſit.

37. *Carnifici.*] Crudeliſſimo homini.

38. *Merſa parum.*] *Mæſta* malo cum Barberiniano & Gottorpienſi. tres *menſa.* unus *verſa.* Zulichemianus *preſſa.* Heinſ.

40. *Qui falſum lento torruit igne bovem.*] Phalarim deſignat, Agrigentinorum tyrannum. de quo Paulus Oroſius.

41. *Quique bovem Siculo fertur.*] Perillum dicit. Eum crudelem fuiſſe Plin. aſſerit: & Propert. *Nonne fuit ſatius triſti ſervire tyranno, Et gemere in tauro ſæve Perille tuo?* Met.

42. *Et dictis artes conciliaſſe.*] Et verbis ornaſſe munus atque artificium ſuum, illudque feciſſe acceptius. *Pont. Et dictis artes conciliaſſe ſuas.*]

Ἡ χάρις ἐ μακρῶν λόγων δεῖται.

Neſtor apud Eurip. Troad. Formula conciliandi in Plaut. Truc. 2. 7. ỳſ. 27.

Juſſit orare, ut hæc grata haberes tibi.

43. *Munere in hoc uſus rerum eſt, ſed imagine.*] Hæc ſunt Perilli verba ad Phalaridem regem:

52. *Ipſe tuum præſens imbue, dixit, opus.*] Unus Mediceus melioris notæ, *indue.* ſed nihil temere mutandum eſt. Pro *præſens*, quæ vox eſt nihili, Gottorpianus *primus* pro diverſa lectione. Scribe *princeps imbue opus.* cujus τὸ *primus* interpretamentum eſt. De voce *princeps* vide

quæ

Nec mora; monstratis crudeliter ignibus ustus
Exhibuit querulos ore tremente sonos.
Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.
Utque sitim nostro possis explere cruore;
Quantaque vis, avido gaudia corde feras;
Tot mala sum fugiens tellure, tot æquore passus,
Te quoque ut auditis posse dolere putem.
Crede mihi, si sit nobis collatus Ulysses,
Neptuni minor est, quam Jovis ira fuit.
Ergo quicunque es, rescindere vulnera noli;

De-

quæ noto Fast. II. vs. 714. *Heins.* *Imbue.*] Incipe. Imbuere enim (autore Servio) est proprie inchoare & initiare. *Mer.* Vel tu primus experire. Nolo hinc discedas impunitus. *Pont.*

54. *Exhibuit geminos ore gemente sonos.*] Nugæ sunt de geminis sonis. diu est quod *querulos sonos* reponendos hic vidi. idque quinque veteres confirmant. Trist. v. El. I.

Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære
Edere mugitus, & bovis ore queri.

pro *Exhibuit* tres scripti cum Hamburgensi *Emisit*. Præterea pri. Polit. *ore fremente.* multi alii *tremente.* sed Propert. *Et gemere in tauro, sæve Perille, tuo.* Silius libro XIV. de Perillo,

Ille ubi torreret subjectis corpora flammis
Mutabat gemitus mugitibus, actaque veras
Credere erat stabulis armenta effundere voces. Heins.

55. *Quid mihi cum.*] Quid crudelitatem Phalaridis & Perilli Siculi refero. *Inter Scythiasque Getasque.*] *Scythicosque* plerique. alii *Scythicasque* vel *Scythasque.* Sed verum est, quod melioris notæ Vatic. Polit. Combian. & Mediceus agnoscunt, *Scythiamque.* Passeratius ad lib. II. Propertii Eleg. XVI. *Scythiasque* legit ex veteri libro: sed non persuadet. Naso lib. II. Amor. El. XVI.

Sed Scythiam, Cilicasque feros, viridesque Britannos. pro *Scythas.* Heins.

57. *Utque sitim nostro possis explere cruore.*] Hierocles cum Bizantii esset judicio damnatus, & virgis concisus, manante ex corpore lacerato sanguine judicem adspersit, subjiciens illud Ulyssis apud Homerum,

Κύκλωψ τῆ πίε οἶνον, ἐπεὶ φάγες ἀνδρόμεα κρέα

62. *Neptuni minor est ira.*] Homer. Odyss. α. & Odyss. ν. *Perpetuo rebus pater Ennosigæus Ulyssis Additus.* *Quam Jovis.*] Quam Augusti. *Rescindere.*] Noli iterum crimina mea lacerando commemorare, & retractare.

63. *Rescindere crimina noli, Deque gravi duras vulnere tolle manus.*] *Rescindere vulnera* repone cum melioribus duodecim. nam alterum vix Latinum est. Sed offendi bonos censores quod τὸ *vulnere* sequenti versu denuo occurrebat. ubi vel invitis libris *ulcere* refingendum. Rem. Am.

—— *Vulnusque novatum*
Scinditur. ——

Met. XII.

—— *quid me meminisse malorum*
Cogis, & obductum leviter rescindere vulnus

quæ vera est scriptura. libro I.

Immedicabile vulnus Ense recidendum est.

Ita & locus iste scribendus, ut illic monebimus. *Heins.*

66. *Facta*

Deque gravi duras ulcere tolle manus :
Utque meæ famam tenuent oblivia culpæ,
Fata cicatricem ducere nostra sine.
Humanæque memor sortis, quæ tollit eosdem,
Et premit; incertas ipse verêre vices.
Et quoniam, fieri quod nunquam posse putavi,
Est tibi de rebus maxima cura meis;
Non est quod timeas. Fortuna miserrima nostra est.
Omne trahit secum Cæsaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere credar;
Ipse velim pœnas experiare meas.

66. *Facta cicatricem ducere.*] Imo *Fata* cum prim. Vatic. Combiano & tribus aliis. *Idem.*

71. *Non est quid timeas. fortuna miserrima nostra est.*] *Tuta est* sex septemve veteres. Forte,

Non es, quem timeam. fortuna miserrima tuta est.

Pont. lib. II. El. II.

Tuta petant alii. fortuna miserrima tuta est.
Nam timor eventûs deterioris abest.

Idem.

73. *Neve hoc ego fingere credar.*] *Tibi credar* rectius duo veteres. *me credas* Leidensis. *Idem.*

ELEGIA XII.

ARGUMENTUM.

Frigora jam.] *Frigoribus pulsis, adesse vernum tempus, cujus jucunditatem ex loco adjunctorum latius describit: incipiuntque etiam nautæ tunc navigare: qui, si in Scythiam pervenerint, se illis dicit occurrere, ut ab his intelligat de Cæsaris triumphis. Quod si quis aliquid referre potuit, protinus à Poëta domum ducitur, fitque ejus hospes: precatur demum, ut domus, quam habebat in Scythia, non sit perpetua Poëtæ sedes, sed hospitium, ut aliquando in patriam redeat.*

FRigora jam Zephyri minuunt: annoque peracto
[Longior antiquis visa Mæotis hyems:]

Im-

2. L*Ongior antiquis visa Mæotis hyems.*] Latet mendum. *Tardior antiqua* priscæ editiones. Arondelianus *Largior.* Bersmannus, *meavit Hyems.* Forte *Boötis* vel *Boreïs hyems*, ut infra l. IV. El. VIII. *axem Boreum* dixit. Sed ne sic quidem satis intelligas, quid velit. Sunt qui reponendum contendant,

Longior à vobis versa Mæotis hyems.

hoc est, Hyems Mæotica jampridem à vobis, qui in Italia degitis, versa est. cui conjecturæ assensum præbere non possum. Cogitabam aliquando,

—— annisque peracta
Tardior antiquis visa Mæotis hyems.

τὸ *Mæotis* etsi non ignoro quomodo defendi hic possit, tamen valde suspectum est. *Heins. Hyems Mæotis.*] Hyems Scythica. *Mer. Longior antiquis.*] Micyllum torquet diphthongus in voce *Mæotis* correpta; & ille Eleg. I. lib. I. de Ponto affert hanc lectionem. *Tardior antiquis visa recedit hyems.* Quibus verbis significat, se jam annum in Ponto fuisse,

istam-

Impositam sibi qui non bene pertulit Hellen
  Tempora nocturnis æqua diurna facit.
Jam violam puerique legunt hilaresque puellæ;
  Rustica quam nullo terra serente gerit.
Prataque pubescunt variorum flore colorum,
  Indocilique loquax gutture vernat avis.
Utque malæ crimen matris deponat hirundo,
  Sub trabibus cunas parvaque tecta facit.
Herbaque, quæ latuit Cerealibus obruta sulcis,
  Exserit è tepidâ molle cacumen humo.
Quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur:
  Nam procul à Getico littore vitis abest.
Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus:

Nam

istamque tamen exactam hyemem multo sibi longiorem visam, quam præteritas ac veteres, quibus Romæ vixit. Hæc ille. Ego vocem *antiquis* non alio, quam ad antegressas hyemes referri posse arbitror. Nisi dicamus eam hyemem, de qua hic loquitur, visam senibus Tomitanis tam longam, ut ejus similem non meminerint. De syllaba in *Maotis* secunda correpta, certandum non puto. *Pont.*

3. *Impositamque sibi.*] Æquinoctium vernum describit. *Qui non bene pertulit Hellen.*] Aries qui postea inter sidera collocatus fuit, Phrixum & Hellen per Hellespontum transtulit. Sed Hellen decidisse in Hellespontum, quam ob caussam hîc Ovidius Arietem dicit non bene pertulisse Hellen.

4. *Tempora nocturnis.*] Arietis signum ingreditur Sol mense Martio, & vernum æquinoctium efficit. *Pont.*

6. *Ruraque qua nullo nata serente ferunt.*] Valde turbant hic libri veteres. pri. Polit.

Rustica quæ nullo terra serente venit.

sic etiam alter. nisi quod is *gerit*. quomodo & alii nonnulli. At pri. Vatic. prim. Pal. & quatuor præterea ex melioribus.

Rustica qua nullo nata serente venit.

quidam,

Rustica quas nullo terra serente vehit.

vel *gerit*. quidam etiam, *Pomaque qua nullo terra serente vehit*, vel, *rura vehunt*. Sed de pomis nugæ. cum agatur de verno tempore, non autumnali. alii aliter. Puto scribendum,

Rustica quam nullo terra serente dedit.

nam *violam* pto *violas* scripti quatuor vetustiores agnoscunt. potest & *gerit* legi. quod in quibusdam exstat. *Heins.*

8. *Indocili gutture.*] Non docto gutture: hoc est, quod à nullo doctum fuit nisi à natura. *Vernat.*] Vere lætatur, lascivit.

9. *Ut deponat crimen mala matris.*] Ut deponendo in eis cunis & nidis pullos, videatur pia, & velle crimen filii quem occidit, ea educatione celare, nec mala mater dici. Nota est fabula Prognes, quæ Itym filium interfecit, & patri Tereo epulandum apposuit, ut ulcisceretur vim sorori turpiter illatam. Vide Ovid. 6. Metam.

10. *Sub trabibus cunas.*] *Cunas*, hirundinis nidos appellat.

11. *Herbaque qua latuit.*] Frumentum quoque apparere ostendit.

15. *Turgescit.*] Tumet, ὀργᾷ. & Virgilius: *Zephyrisque tepentibus auras Laxant arva sinus.*

17. *Jun-*

Nam procul à Geticis finibus arbor abeſt.
Otia nunc iſtic: junctiſque ex ordine ludis
Cedunt verboſi garrula bella fori.
Uſus equi nunc eſt, levibus nunc luditur armis:
Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus.
Nunc, ubi perfuſa eſt oleo labente juventus,
Defeſſos artus Virgine tingit aquâ.
Scena viget, ſtudiiſque favor diſtantibus ardet:
Proque tribus reſonant terna Theatra Foris.
O quater, & quoties non eſt numerare, beatum,
Non interdictâ cui licet Urbe frui!
At mihi ſentitur nix verno ſole ſoluta,
Quæque lacu duro vix fodiantur aquæ.
Nec mare concreſcit glacie: nec, ut ante, per Iſtrum
Stridula Sauromates plauſtra bubulcus agit.
Incipient aliquæ tamen huc adnare carinæ,

Ho-

17. *Junctiſque ex ordine ludis.*] Ludos Megalenſes intelligit, qui fiebant 6. Id. Aprilis, vel ut eſt apud Liv. l. 29. pridie Idus: quod eo die Cæſar Jubam Mauritaniæ regem deviciſſet. *Ciofan.*

18. *Cedunt verboſi.*] Non dicitur jus Romæ eo tempore, quo in ſcena ludi celebrantur.

19. *Luſus equo nunc eſt.*] *Equis* vel *equi* in multis veterum. Scribe *Uſus equi nunc eſt* cum Combiano, Rottendorphiano & duobus aliis. Faſt. II.

Nullus adhuc erat uſus equi.

Metam. IV.

Quem nec bella juvant, nec tela, nec uſus equorum.

Virgil. lib. III. Georg.

Sive boum, ſive eſt cui gratior uſus equorum. Heinſ.

20. *Celeri orbe.*] Celeri agitatione. *M. Vertitur orbe trochus.*] Horat. ad Piſones:

Ludere qui neſcit, campeſtribus, &c.
Indoctuſque pilæ diſcive trochive quieſcit, &c.

Vertitur trochus.] *Volvitur* prim. Polit. & ſex aut ſeptem alii. *Heinſ.*

22. *Tingere gaudet aqua.*] Romani veteres campum Martium vicinum Tiberi delegerunt, in quo juventus poſt exercitium armorum ſudorem, pulveremque dilueret.

23. *Studiis diſtantibus.*] Favoribus diverſis. *Studiiſque favor diſtantibus ardet.*]

Tum vero ingeminat clamor, cunctique ſequentem
Inſtigant ſtudiis. Virgil. 5.

in certamine navali. ἐπευφήμησαν δὲ πάντες. Argon. Apoll. 4. vſ. 295.

Μετ' εὐφημίας ἐβόησαν. Homer.

Ξύναυλος βοᾷ χαρᾷ. Eurip. Electr.

Fremituque ſecundo. Virgil.

24. *Cumque tribus reſonant terna Theatra Foris.*] *Proque tribus* ſcribendum cum plurimis veterum. hoc eſt, quod ante dixerat,

—— junctis ex ordine ludis
Cedere verboſi garrula bella fori.

Heinſ.

28. *Nec fodiantur.*] *Vix fodiantur* ex tribus ſcriptis. *Idem.*

31. *Si tamen incipiunt aliquæ huc adnare carinæ.*] Scripti plerique, *Incipiunt aliquæ tamen huc* vel *Incipient.* Medonianus, *Incipiant.* Idem.

32. *Ho-*

Hoſpitaque in Ponti littore puppis erit;
Sedulus occurram nautæ: dictâque ſalute,
  Quid veniat, quæram, quiſve, quibuſve locis.
Ille quidem mirum, nî de regione propinquâ
  Non niſi vicinas cautus ararit aquas.
Rarus ab Italiâ tantum mare navita tranſit:
  Littora rarus in hæc portubus orba venit.
Sive tamen Grajâ ſcierit, ſive ille Latinâ
  Voce loqui; certè gratior hujus erit.
Fas quoque ab ore freti longæque Propontidos undis
  Huc aliquem certo vela dediſſe Noto.
Quiſquis is eſt, memori rumorem voce referre,
  Et fieri famæ parſque graduſque poteſt.
Is precor auditos poſſit narrare triumphos
  Cæſaris, & Latio reddita vota Jovi:
Teque rebellatrix tandem Germania magni
  Triſte caput pedibus ſuppoſuiſſe Ducis.
Hæc mihi qui referet, quæ non vidiſſe dolebo,
  Ille meæ domui protinus hoſpes erit.
Hei mihi! jamne domus Scythico Naſonis in orbe?
  [Jamque ſuum mihi dat pro Lare pœna locum?]

Dî

32. *Hoſpitaque in Ponti littore puppis adeſt.*] *Erit* plerique veteres. Scribe,

Incipiant aliqua tamen huc adnare carinæ,
Hoſpitaque in Ponti littora puppis eat.

vel, *Incipient ſi qua*, & *littore puppis erit.* Idem.

36. *Non niſi vicinas tutus araret aquas.*] *Ararit* ſcribe ſic ſenſu exigente. nam *arabit* duo. totidem *ararat.* pro *tutus* etiam bene *cautus* in Voſſiano. Rem. Am.

Prateritâ cautus Niſeide navita gaudet.

Claudian. in Eutrop.

Cautior ante tamen venturum navita Corum
Conſulit.

Idem.

40. *Certe gratior hujus erit.*] *Uſus erit* priſcæ editiones & quidam ſcripti. Superiori verſu pro *Græca* unus Italicus *grata.* Lege *Graja voce.* Idem.

44. *Et fieri famæ parſque graduſque poteſt.*] Quaſi dicat: Rumor ille poterit ad partem aliquam, ſeu gradum veritatis pervenire.

47. *Teque rebellatrix tandem.*] De Tiberio intellige hoc loco, non de Druſo. Nam Druſus jam multo ante, lapſu equi, perierat. Tiberius autem, occiſo paulo ante Quintilio Varo, in Germaniam miſſus hoc tempore fuit, ut cladem acceptam ulciſceretur, & Germanos in ordinem redigeret. Hunc ergo optat poëta, devicta, ut ipſe ait, rebellatrice Germania, cum triumpho redire, idque ſe ex aliquo audire poſſe. *Mer.*

52. *Jamque ſuum mihi dat pro lare pœna locum.*] *Jamne* ſcribendum. pro *pœna* multi *terra.* Verſus ſuſpectus. *Heinſ.*

Dî faciant, Cæſar non hîc penetrale domumque,
  Hoſpitium pœnæ ſed velit eſſe meæ.

53. *Di facite ut Caſar.*] *Hoc Cæſar* Zulichemianus. Lege *Di facite ô.* vide Notas Epiſt. 1. vſ. 101. niſi malis *Di faciant* cum tribus ſcriptis. *hic penetrale* pro *hoc* etiam quidam. *Idem.* *Non velit hoc eſſe penetrale.*] Non velit hanc eſſe domum.

ELEGIA XIII.

ARGUMENTUM.

Ecce ſupervacuus.] *Quum natalis Poëtæ adeſſet, ſuperfluum fuiſſe dicit, in ea loca illum veniſſe, ubi non licet illi ex more ſolemnia ſacra exhibere: monetque, ne amplius redeat, dum erit in Scythia.*

ECce ſupervacuus (quid enim fuit utile gigni?)
  Ad ſua natalis tempora noſter adeſt.
Dure, quid ad miſeros veniebas exſulis annos?
  Debueras illis impoſuiſſe modum.
Si tibi cura mei, vel ſi pudor ullus ineſſet;
  Non ultra patriam me ſequerere meam.
Quoque loco primum tibi ſum male cognitus infans,
  Illo tentaſſes ultimus eſſe mihi.
Jamque relinquendâ (quod idem fecêre ſodales)
  Tu quoque dixiſſes triſtis in Urbe, Vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Cæſaris ira
  Extremam gelidi miſit in orbis humum?
Scilicet exſpectas ſoliti tibi moris honorem,
  Pendeat ex humeris veſtis ut alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis?

Mica-

QUid enim fuit utile naſci.] *Gigni* meliores. niſi quod pri. Polit. pri. Vatic. & Medic. *nobis.* Heinſ.

3. *Miſeros exulis annos.*] *Miſeri* Rottendorph. *Idem.*

5. *Pudor ullus adeſſet.*] *Ineſſet* plerique. *Idem.*

7. *Quoque loco primum.*] Sulmone, quum primum natus fui. *Sum male cognitus.*] Sum infœliciter cognitus, malis & infortuniis exilii.

9. *Inque relinquendo.*] *Relinquendum* pri. Polit. & duo alii. Scribe,

Jamque relinquenda (quod idem fecere ſodales)
Tu quoque dixiſſes triſtis in Urbe, Vale.
Heinſ.

12. *Extremum gelidi miſit in orbis humum.*] Malim *Getici orbis.* Idem.

13. *Scilicet exſpectas ſolitum tibi moris honorem.*] *Soliti* in nonnullis ſcriptis. Puto *ſoliti mihi moris honorem.* Idem.

14. *Veſtis ut alba.*] Quam induebant qui natalem celebrabant.

15. *Fumida cingatur.*] Solebant enim die natali honorem diis exhibere, & Ge-

niq

Micaque sollemni thuris in igne sonet?
Libaque dem pro me genitale notantia tempus?
  Concipiamque bonas ore favente preces?
[Non ita sum positus: nec sunt ea tempora nobis,]
  Adventu possim lætus ut esse tuo.
Funeris ara mihi ferali cincta cupresso
  Convenit, & structis flamma parata rogis.
Nec dare thura libet nihil exorantia Divos:
  In tantis subeunt nec bona verba malis.
Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum;
  In loca ne redeas amplius ista, precor:
Dum me terrarum pars pæne novissima Pontus,
  Euxini falso nomine dictus, habet.

nio potissimum, cujus aram sertis coronatam thure vaporabant. Tibullus: *Urantur pia thura focis, urantur odores.* Mer.

16. *In igne sonet.*] *Crepet* Vossianus ut in Fastis,

Et crepet in mediis laurus adusta focis.

sed lib. IV. El. II.

Thuraque in igne sonant. Idem.

Sonet.] Nam à sonitu & crepitu tam thuris, quam lauri ardentium, felix omen captabat. *Pont.*

17. *Libaque dem pro te.*] *Dem proprie* plerique. Sed prim. Polit. *dem pro me.* quod sequor. *Heins.* *Libaque dem pro te genale notantia.*] Servius scribit, libum placentam fuisse, quæ farre, melle, & oleo constabat, & apta erat sacrificiis. Eaque die natali discumbentibus apponebant. nemo autem prius gustabat, quam is qui suum natalem celebrabat: omnes autem, qui libum gustassent, bene precari oportebat. *Genius* deus est, cujus in tutela ut quisque natus est vivit: sive quod nos genitos suscipiat ac tueatur.

18. *Ore favente.*] Εὐφημοῦντι. Favere autem est bona fari.

19. *Non ita sum positus, non sunt ea tempora nobis.*] *Non ita suppositus* pri. Vaticanus. Versus est aut mendosus aut adulteratus. Hafniensis,

——nec sunt tam prospera nobis.

Heinsius.

21. *Funeris ara mihi ferali cincta cupresso.*] *Cupresso* meliores. Malo etiam *Funebris ara.* sic *funebres cupressos* & *funebre bellum* media syllaba correpta dixit Horatius. sic *funebria sacra* Trist. IV. El. IV. In Ibide tamen,

Jam stat, ut ipse vides, funeris ara tui.

Idem.

22. *Flamma parata regis.*] *Reperta* quinque veteres. pri. Vatic. & quatuor alii *peracta.* Idem.

24. *Nec bona verba.*] Tibullus: *Dicamus bona verba, venit natalis ad aras.* Mer.

25. *Si tamen est aliquid nobis, &c.*] Hoc dicit, quia natalem celebrantes, à diis aliquid petebant.

27. *Pars pene novissima Ponti Euxinus.*] *Pontus* multi veteres. Scribe,

Dum me terrarum pars pene novissima Pontus,
Euxini falso nomine dictus, habet.

Heinsius.

28. *Euxinus falso, &c.*] Nam circa Euxinum loca sunt asperrima, & fera, gentesque etiam immites, quum ab inhospitali feritate, rectius *Axenus* appellaretur.

ELEGIA XIV.

ARGUMENTUM.

Cultor &c.] *Amici colligentis ejus scripta, fidem & amorem laudat Poëta : hortaturque ut quoad potest, ejus nomen in urbe retineat. Simulque exponit Metamorphosis opus inemendatum è manibus exisse. Postremo dicit, quicquid exilii tempore compositum à se fuit in Scythia, excusandum esse.*

CUltor & antistes doctorum sancte virorum,
 Qui facis ingenio semper amice meo;
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebas,
 Nunc quoque, ne videar totus abesse, caves?
Colligis exceptis ecquid mea carmina solis
 Artibus, artifici quæ nocuêre suo?
Immo ita fac, vatum, quæso, studiose novorum:
 Quaque potes, retine corpus in Urbe meum.
Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
 Qui domini pœnam non meruêre sui.
Sæpe per extremas profugus pater exsulat oras;
 Urbe tamen natis exsulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
 Carmina sunt. stirps hæc progeniesque mea est.
Hanc tibi commendo: quæ quo magis orba parente,
 Hoc tibi tutori sarcina major erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:

Cæ-

ANtistes.] Qui alios omnes antecedis, q. προςάτης: ducta appellatione vel à re militari, vel à sacrorum consuetudine. *Bersm.*

2. *Quid facis.*] *Qui facis* scripti. *Heins.*

5. *Suscipis.*] *Conficis* octo vetustiores. plures *Conspicis.* nec pauci *Colligis.* quod sequor. unus *Excipis.* alius *Exigis.* Idem.

8. *Retine nomen in urbe meum.*] *Corpus* major pars veterum. argute & vere. sic lib. 11. de scriptis Virgilianis,

Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
Quam non legitimo fœdere junctus amor. Idem.

11. *Sæpe per externas.*] *Extremas* multi. & placet. *Idem.*

13. *Palladis exemplo.*] Tertio Fastorum Ovid. *Aut quia de capitis fertur sine matre paterni Vertice cum clypeo prosiluisse suo.* unde & ἀμάτωρ Græcis dicta; quia Sapientia solius Dei munus sit, & cum voluptate corporis non consistat. Quam ob caussam Musas quoque virgines finxit antiquitas. *Pont.*

15. *Hanc tibi commendo.*] Opinor legendum *Hæc.* & sequenti versu *sarcina major erunt.* Heins.

17. *Tres mihi sunt nati.*] Tres illos de Arte amandi libros significat. *Contagia nostra.*] Nostra mala: nam & ipsi ex urbe ejecti sunt.

18. *Sit*

Cætera fac curæ sit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perîssem,
Certius à summâ nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora:
In populi quicquam si tamen ore meum est.
Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis,
Diverso missum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicunque leget, (si quis leget) æstimet ante
Compositum quo sit tempore, quoque loco.
Æquus erit scriptis; quorum cognoverit esse
Exsilium tempus, barbariemque locum.
Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
Ducere me tristi sustinuisse manu.
Ingenium fregêre meum mala: cujus & ante
Fons infœcundus parvaque vena fuit.
Sed quæcunque fuit, nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta situ.
Non hic librorum, per quos inviter alarque,
Copia. pro libris arcus & arma sonant.
Nullus in hac terrâ, recitem si carmina, cujus
Intellecturis auribus utar, adest.
Nec quo secedam locus est. custodia muri
Submovet infestos clausaque porta Getas.
[Sæpe aliquod verbum quæro, nomenque, locumque:
Nec quisquam est, à quo certior esse queam.]
Dicere sæpe aliquid conanti (turpe fateri)
Verba mihi desunt; dedidicique loqui.

Threï-

18. *Sit tibi turba.*] *Sint* Richelianus. *Heins.*

19. *Sunt quoque.*] Lege *sint*, nempe curæ tibi. *Idem.*

20. *De domini funere.*] Subita enim relegatione opus illud inemendatum emissum est.

34. *Parvaque vena.*] Malim *parcaque.* sic *pauperem venam* & *divitem* alibi dixit. *Heins.*

37. *Per quos inviter.*] *Sustenter* multi veteres. *Idem.*

43. *Sæpe aliquod verbum.*] Hic denuo sciolus aliquis importune grassatus est. Sequitur enim mox, *Verba mihi desunt.* Idem.

51. Qua-

Threïcio Scythicoque ferè circumsonor ore :
  Et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi; timeo ne sint immista Latinis,
  Inque meis scriptis Pontica verba legas.
Qualemcunque igitur veniâ dignare libellum :
  Sortis & excusa conditione meæ.

51. *Qualemcunque legas.*] *Igitur* pri. Polit. pri. Vatic. prim. Palat. opt. Medic. & Rottendorphianus. quidam *legis.* liber Petri Servii *tamen.* Idem.

P. OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER IV.

ELEGIA I.

ARGUMENTUM.

Si qua meis fuerint.] *Excusandos esse dicit Poëta suos libellos, si quid fuerit in his reprehendendum: siquidem exul hæc scribebat, non gloria cupiditate, sed ut requiem peteret, & dolorem exilii carminibus consolaretur. Enumerat postremo mala, quæ patitur in Scythia.*

SI qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis;
  Excusata suo tempore, lector, habe.
Exsul eram; requiesque mihi, non fama petita est :
  Mens intenta suis ne foret usque malis.
Hoc est cur cantet vinctus quoque compede fossor,
  Indocili numero cum grave mollit opus :
Cantet & innitens limosæ pronus arenæ
  Adverso tardam qui trahit amne ratem.
Quique refert pariter lentos ad pectora remos,
  In numerum pulsâ brachia versat aquâ.
Fessus ut incubuit baculo, saxove resedit
  Pastor; arundineo carmine mulcet oves.

Can-

7. *Cantat.*] *Cantet* cum scriptis. præcedentia id exigunt. *Heins.*

12. *Arundineo carmine.*] Fistulæ cantu.

15. *Ab-*

Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancillæ decipiturque labor.
Fertur & abductâ Lyrneside tristis Achilles
Hæmoniâ curas attenuasse lyrâ.
Cum traheret silvas Orpheus & dura canendo
Saxa; bis amissa conjuge mœstus erat,
Me quoque Musa levat Ponti loca jussa petentem.
Sola comes nostræ perstitit illa fugæ.
Sola nec insidias, Threci nec militis ensem,
Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error:

Et

15. *Abducta Lyrneside.*] Abducta Hippodamia Brisei filia. Lyrnesum autem oppidum fuit in ora Trojana, contra Lesbon, Hippodamiæ patria: unde ipsa *Lyrnesia* appellata est. Excusi quidam habent, *Briseïde. Briseïde tristis Achilles.*] *Lerneside* plurimi ex antiquis. priscæ editiones *Lyrneside.* Arondelianus *Lerneide.* Scribe *Lyrnesside.* λύρνησσος enim Græcis hoc oppidum, uni Hesychio λύρνησος est. *Heins.*

16. *Æmonia lyra.*] Lyra Achillis Æmonii, hoc est, Thessali. Æmon enim rex fuit Thessaliæ, à quo Æmonia Thessalia cognominata fuit, quæ postea ab ejus filio Thessalo appellari cœpta fuit.

21. *Sola nec insidias inter, nec militis ensem.*] Versus haud dubie corruptus. *Inter nec Thracia tela* octo veteres. *interque Threicia tela* decem. unus *intra nec Threicia tela.* Barberinius, *inter crudelia tela.* alius *inter Tirintia tela.* alius item, *interque irentia tela.* Combii, *hominum nec Thracia tela.* alii aliter. Scribo,

Sola nec insidias, Threci nec militis ensem. vel,
Sola nec insidias, nec iter, nec Threcia tela.

Videtur enim expositus gladiis latronum Thracum fuisse. Pont. lib. IV. El. V. de se:

Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
Effectum cura pectoris esse tui.

Threcus miles pro *Thracus.* sic apud Horatium lib. I. Epist. XVI. in vetustissimo Leidensis Bibliothecæ codice scribitur,

——— *ut nec*
Frigidior Threcam nec purior ambiat Hebrus.

non *Thracam.* Plura notavimus ad Epist. XIX. vs. 26. apud Ciceronem lib. I. Officiorum de Alexandro Pheræo, *in cubiculum veniens, barbarum, & eum quidem notis Threïciis compunctum, destricto gladio jubebat anteire.* quæ fere totidem verbis apud Valerium Maximum habes lib. IX. cap. XIII. In Ciceronis codicibus nonnullis Langius & Lambinus *Thraciis* monent legi. atque ita in antiquissimis Curtii libris Franciscus Fabricius se testatur invenisse. Quomodo in Fastis Capitolinis M. LICINIUS M. F. M. N. CRASSUS PROCOS. A. DCCXX[illegible]. EX THRÆCIA ET GETEIS IV. NON. JUL. Cæterum in Valerio Maximo quidam Codices *Thracis* habent. ex duobus meis unus vulgatam scripturam agnoscit. alter *Thraiciis.* Legendum ex iisdem isthic loci *Hoc rege inferior Alexander.* non *infelicior*, quod est in vulgatis. *Thraces* apud Festum. Vide quæ notamus ad Epist. XIX. vs. 26. unus Vatic. etiam non male, *nec diri militis ensem.* Sequenti versu *barbariemque* pro *barbariamque* multi veteres. monui supra lib. III. El. X. *Heinsius.*

26. *Cum*

Et culpam in facto, non scelus, esse meo.
Scilicet hoc ipso nunc æqua, quod obfuit ante,
Cum mecum juncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa sororum:
Et carmen demens carmine læsus amo.
Sic nova Dulichio lotos gustata palato,
Illo, quo nocuit, grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna ferè; tamen hæret in illis:
Materiam culpæ persequiturque suæ.
Nos quoque delectant, quamvis nocuêre, libelli:
Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forsitan hoc studium possit furor esse videri:
Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat esse malorum;
Præsentis casûs immemoremque facit.
Utque suum Bacchis non sentit saucia vulnus,
Dum stupet Edonis exululata jugis;

Sic,

26. *Cum mecum juncti.*] *Adjuncti* multi ex præstantioribus. Forte, *ab juncti.* Idem.

29. *Vis me tenet ipsa sacrorum.*] *Sororum* sex Veteres. quod placet. hoc est, Musarum. Vide Notas Met. IV. 470. ubi *sorores* pro Furiis ponuntur. nam ex contextu orationis satis agnosci potest ac deprehendi, de quibus sororibus agatur. duo codices *vis me tenet ipsa locorum.* Infra lib. IV. Eleg. X. *Aonias sorores.* & lib. V. El. XII. *novem sorores* dixit. *Idem.* *Vis me tenet ipsa.*] Nequeo hæc studia deponere. *Pont.*

31. *Sic nova Dulichio.*] Homerus l. 9. Odyss. scribit, Ulyssem tempestate actum, in Africam ad Lothophagos accessisse, ejusque socios gustata loto, reditum in patriam oblitos fuisse: quos invitos & flentes coëgit Ulysses navem conscendere. Fuere autem *Lothophagi* populi in Africa, à loto arbore appellati, cujus fructus sunt magnitudine fabæ, colore croci, tam dulcis, ut advenis incutiant patriæ oblivionem. ut docet Plinius libro decimotertio.

34. *Materiam culpæ suæ.*] Malim *curæ suæ.* hoc est flammæ vel amoris. Vide Notas Rem. Am. vs. 49. *Heins.*

41. *Bacchis.*] Phœbas vates Apollinis, quæ Baccho orgia celebrat, furore correpta, qualis mater Penthei, & similes describuntur 3. Metam. *Saucia.*] Deo plena. *Non sentit suum vulnus.*] Non sentit suum furorem.

42. *Dum stupet Idæis exululata jugis.*] Prim. Politiani *Idonis.* Lege *Edonis*, & vide Notas Remed. Amor. vs. 593. Superiori versu pro *Bacche*, pri. Vatic. & codex Petri Servii *Bacchu.* Certe Βακχίδες Aristoteli in Problematis, & Plutarcho eædem, quæ aliis Βάκχαι. Hesychius Θυιὰς βακχίς. οἱ δὲ Μαινάς. pro *Idæis jugis* pri. Polit. pri. Vatic. multique alii cum primis editionibus, *modis.* quomodo Statius Theb. v.

vel-

Sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrso,
  Altior humano spiritus ille malo est.
[Ille nec exsilium, Scythici nec littora ponti,
  Ille nec iratos sentit habere Deos.]
Utque soporiferæ biberem si pocula Lethes,
  Temporis adversi sic mihi sensus hebet.
Jure Deas igitur veneror mala nostra levantes;
  Sollicitæ comites ex Helicone fugæ:
Et partim pelago, partim vestigia terrâ,
  Vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
Sint precor hæ saltem faciles mihi: namque Deorum
  Cætera cum magno Cæsare turba facit.
Meque tot adversis cumulant, quot littus arenas,
  Quotque fretum pisces, ovaque piscis habet.
Vere prius flores, æstu numerabis aristas,

Poma

—— veluti Tenmesia Thyas
Rapta Deo, cum sacra vocant, Idææque suadet
Buxus,

Cæterum *Edonis jugis* amplector præ vulgata lectione *jugis Idæis.* sic *Edonus Boreas* Maroni lib. XII. Æneid. *Edonæ hyemes* apud Statium & Claudianum. & *Edoni venti* apud Valerium Flaccum. produxit quoque secundam syllabam Horatius, *non ego levius Bacchabor Edonis.* quare frustra sunt, qui *Edonius* pro *Edono* reponunt. In *Edonis* tamen ambigua est syllaba, quomodo & in *Sidonis.* sic *matres Edonides omnes* apud nostrum lib. XI. Met. & apud Propertium,

Nec minus assiduis Edonis lassa choreis.

cum Lucanus corripuerit,

Edonis Ogygio decurrens plena Lyæo.

Quo loco Salmasius Solinianis exercitationibus *Odonis* reponi jubet, cum Odones sint populus Thraciæ. sed non meminerat Silium quoque Italicum secundam syllabam corripuisse. Virgilius in Ciri secundam in *Bistonis* producit,

Sæva velut gelidis Ciconum Bistonis in oris
Ittave barbarico Cybeles antistita buxo.

Sed fortassis illic reponendum,

Sæva velut Ciconum gelidis Edonis in oris. Heins.

Dum stupet.] Dum est attonita. *Modis Idæis.*] Vocibus, vel modis, quibus Bacchi sacerdotes utuntur in Ida monte Cretæ; matrem deûm clamitantes.

43. *Sacro mea pectora thyrso.*] *Viridi thyrso* prim. Vatic. Rottendorph. alter Polit. & octo alii. *Heins.* *Thyrso.*] In sacris Bacchi sacerdotes ejus gestabant thyrsos, hastas pampinis circumvolutas; pampineas hastas vocat Virgil. ipsi *thyrsigeri* dicti. *Pont.*

46. *Sentit habere deos.*] *Adesse* septem veteres. Forte *sentit habetve. habere Deos iratos* ut apud Petronium, *Junonem meam iratam habeam.* Sed distichon est suspectum. *Heins.*

48. *Temporis adversi sic mihi sensus abest.*] *Adest* Gottorph. Medonianus *abit.* pri. Vatican. *tempus hebet.* Scribe, *Sensus hebet.* sic alibi,

Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen.

hebes sensus apud Ciceronem occurrit. *Id.*

95. *Meque tot adversis cumulat.*] *Cumulant* nonnulli. *Idem.*

60. *Dum*

Poma per autumnum, frigoribusque nives;
Quam mala, quæ toto patior jactatus in orbe,
Dum miser Euxini littora læva peto.
Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est:
Huc quoque sunt nostras fata secuta vias.
Hîc quoque cognosco natalis stamina nostri;
Stamina de nigro vellere facta mihi.
Utque nec insidias, capitisque pericula narrem,
Vera quidem, verâ sed graviora fide;
Vivere quam miserum est inter Bessosque Getasque
Illi, qui populi semper in ore fuit!
Quam miserum, portâ vitam muroque tueri,
Vixque sui tutum viribus esse loci!
Aspera militiæ juvenis certamina fugi,
Nec nisi lusurâ movimus arma manu.
Nunc senior gladioque latus scutoque sinistram,
Canitiem galeæ subjicioque meam.
Nam dedit è speculâ custos ubi signa tumultûs;
Induimur trepidâ protinus arma manu.

Ho-

60. *Dum miser Euxini littora sæva peto.*] *Jussa* bene Medonianus. nisi quod *littora læva* rectius scribetur cum Buslidiano. Trist. I. El. II.

Obligor ut tangam lævi fera littora Ponti.

Pont. lib. IV. El. IX.

Is quoque, quo lævus fuerat sub præside Pontus.

quæ & ibi vera lectio. *sinistrum Pontum* alibi non uno loco appellat, & passim ad id nomen alludit. *Idem.*

61. *Ut veni.*] Posteaquam in Scythiam perveni. *Nec tamen levior.*] Nec tamen in præsentia, minori, quam antea me afficit poena. quasi dicat: Credideram me tantum doliturum, quod patria carerem: sed alia etiam mala non leviora, quæ statim Poëta subjungit, me angunt.

66. *Vera quidem vidi, sed graviora fide.*] Combianus & unus Vaticanus optime,

Vera quidem, verâ sed graviora fide.

Vide Notas ad Epist. XVI. ỳs. 39. *Heins.*

68. *Illum.*] *Illi* rectius Gottorph. Junianus, & Moretanus codices. *Id.*

70. *Tutum viribus esse loci.*] Aut scribe *turribus*, aut, quod pro diversa lectione in Combiano erat notatum, *mœnibus.* Sic Trist. V. El. II.

Vixque brevis tutum murus ab hoste facit. Idem.

17. *Fugi aspera certamina militiæ.*] Juvenis enim Ovidius in Asia militavit.

75. *Tumultus.*] Timoris: quod Getæ armati contra nos adventare nunciabantur.

76. *Induimus trepida protinus arma manu.*] Combianus longe venustius, *Induimur.* qui Græcismus nostro valde familiaris. Ausonius Idyll. XXXII.

Ut trabeam pictamque togam mea præmia Consul.
Induerer.

Met. XIV. ex veteri libro,

In-

Hostis, habens arcus imbutaque tela veneno,
Sævus anhelanti mœnia lustrat equo.
Utque rapax pecudem, quæ se non texit ovili,
Per sata, per silvas, fertque trahitque lupus,
Sic, si quem nondum portarum sepe receptum
Barbarus in campis repperit hostis, agit.
Aut sequitur captus, conjectaque vincula collo
Accipit; aut telo virus habente cadit.
Hîc ego sollicitæ jaceo novus incola sedis.
Heu nimium fati tempora longa mei!

Et

Induitur scalas, lecturum poma putares.
ibidem,
——dum Martius arma
Induitur miles.
Sic & ibi scribendum puto. *Heins.* *Trepida manu.*] Nos trepidi, festinabundi in timore tanto.

78. *Mœnia lustrat equo.*] *Cingit* tres scripti apud me, sed non ex melioribus; quomodo & ex Pircheimeriano, quem ego Arondelianum voco; Gronovius Observat. lib. II. cap. III. Sed vulgata lectio non est sollicitanda. Pont. I. Eleg. II. qui locus huic geminus.
His eques instructus perterrita mœnia lustrat,
More lupi pavidas circuemtis oves.
Virgil. Æn. IX.
Lustrat eques muros, aditumque per avia quærit.
Silius libro I.
Ipse caput quassans circumlustravit anhelo
Mœnia sævus equo.
Heinsius.

79. *Utque rapax pecudem.*] *Prædam* pro diversa lectione Gottorphianus. eleganter. hinc *Prædones lupos* vocat Met. X. vox est venatoria. Vide Notas ad Claudiani Fescenina in Nuptias Honorii. Actæon *præda suis canibus* dicitur Trist. II. *Idem.*

80. *Fertque refertque lupus.*] *Fertque trahitque* primæ editiones & præstantiores scripti magno numero, quod mutari non debuit. *Idem.*

81. *Portarum sede receptum.*] *Portarum sepe* pro diversa lectione Rottendorph. Moret. Barberin. & Medon. optime. *septem* pro *septo* dixit. Varro certe lib. I. de Re Rustica *septem*, *septum* & *sepimentum* parum inter se differre ostendit: *cui sepimentum est, quod virgultis solet obseri, sepes ex agresti ligno.* Vide Notas Met. IV. ℣. 89. *Idem.*

82. *Hostis habet.*] *Agit* longe elegantius multi ex antiquis. hoc est quod supra dixerat, *fertque trahitque. agere* & *ferre* frequenter conjungunt historici. apud quos etiam obvium *agere prædam*, *agere captivos* & similia Trist. V. El. X.
Cum minime credas, ut avis, densissimus hostis
Advolat, & prædam vix bene visus agit:
Seneca Medea Act. III. ex optimo codice Mediceo,
Ex opibus illis, quas procul raptas Scytha
Usque à perustis India populis agunt.
Vulgati *petunt.* Idem.

84. *Telo virus habente perit.*] *Cadit* Junian. & pro diversa lectione Gottorph. & Rottendorph. supra lib. III.
Pars cadit hamatis misere confixa sagittis.
Fastor. V.
Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.
Idem.

86. *Fati tempore lenta mei.*] *Longa* scripti plerique. *Idem.*

91. *Ipse*

Et tamen ad numeros antiquaque ſacra reverti
Suſtinet in tantis hoſpita Muſa malis.
Sed neque cui recitem quiſquam eſt mea carmina; nec qui
Auribus accipiat verba Latina ſuis.
Ipſe mihi (quid enim faciam?) ſcriboque legoque:
Tutaque judicio littera noſtra ſuo eſt.
Sæpe tamen dixi, Cui nunc hæc cura laborat?
An mea Sauromatæ ſcripta Getæque legent?
Sæpe etiam lacrymæ me ſunt ſcribente profuſæ,
Humidaque eſt fletu littera facta meo.
Corque vetuſta meum tanquam nova vulnera ſentit;
Inque ſinum mœſtæ labitur imber aquæ.
Cum vice mutatâ quid ſim fuerimque recordor,
Et tulerit quo me caſus, & unde, ſubit;
Sæpe manus demens ſtudiis irata malignis
Miſit in arſuros carmina noſtra focos.
Atque ita de multis, quoniam non multa ſuperſunt,
Cum veniâ facito, quiſquis es, iſta legas.
Tu quoque non melius, quam ſunt mea tempora, carmen
Interdicta mihi conſule Roma boni.

91. *Ipſe mihi quid enim, &c.*] Quod lego ac compono, meo judicio examinandum permitto. Careo enim amicis, quorum cum Romæ eſſem, in meis carminibus corrigendis judicio uti ſolitus ſum. *Ciof.*

93. *Cui nunc hæc cura laborat?*] *Mea cura* quinque. Puto *ea cura*, vel, quod malim,

—— Cui nunc, mea Muſa, laboras?
Anne ea Sauromatæ ſcripta Getæque legent?

Heinſ.

98. *Inque ſinum mœſta labitur imber aquæ.*] Δεύοντο δὲ δάκρυσι κόλποι. An hoc etiam de oculorum ſinu? Imber enim vehementer depluit.

99. *Qui ſim fuerimque recordor.*] Alii *quis.* ſed Hafnienſis & Voſſianus *quid ſim.* ut Met. II. *Quid fuerim quid ſimque vide.* Supra Triſt. lib. III. ex antiquis codicibus. *Non ſum ego quod fueram.* atque ita paſſim. Vide Notas ad Epiſt. Medeæ vſ. 13. *Heinſ.*

101. *Studiis irata ſibique.*] *Irata malignis* rectius Hamburg. & quinque alii ſcripti. Sequenti verſu *rogos* pro *focos* multi veteres. nil muto. *Idem.*

103. *Atque ea de multis.*] *Atque ita* Barberin. Putean. & Buſlid. recte. *ea* enim ferri non poteſt, cum *iſta* ſequatur. ſupra lib. III. *Atque ita devellit.* Epiſt. Leandri, *Atque ita contactus.* Neque aliter paſſim noſter. *Idem.*

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Jam fera Cæsaribus.] *Drusum Germanicam expeditionem suscepisse, in Scythiam ad Poëtam fama pertulerat. Dicit ergo, victoriam fortasse ab eo partam fuisse, cum hac scriberet. Ejus autem triumpho dicit se mente interesse, quandoquidem corpore non possit. Quod si quis ei triumphi formam retulerit, quamvis sero, tamen ostendit se auditurum tanta lætitia, ut proprium incommodum sit posthabiturus publica lætitia.*

JAM fera Cæsaribus Germania, totus ut orbis,
Victa potes flexo succubuisse genu:
Altaque velentur fortasse Palatia sertis;
Thuraque in igne sonent, inficiantque diem;
Candidaque adductâ collum percussa securi
Victima purpureo sanguine tingat humum:
Donaque amicorum templis promissa Deorum
Reddere victores Cæsar uterque parent:
Et qui Cæsareo juvenes sub nomine crescunt,
Perpetuo terras ut domus ista regat:
Cumque bonis nuribus pro sospite Livia nato

Mu-

2. J*Am fera Cæsaribus Germania.*] De Tiberii expeditione intelligendum, non Drusi. Nam hic aliquot annis ante in Germania perierat, quam Poëta relegatus fuit. *Micyll.*

2. *Victa potest.*] *Potes* Hamburg. & tres alii. *Heins.*

3. *Altaque velantur.*] *Velentur*, & mox *sonent* & *inficiantque* meliores scripti. *Idem.*

4. *Thuraque in igne sonant.*] Thura etiam cremantur in templis deorum immortalium. *Inficiantque diem.*] Diem fumo obscurum reddunt, & offuscant.

5. *Adducta securi.*] Reducta, ut graviore incidat pondere. Virg. 5. —— *durosque reducta* —— *Libravit dextra media inter cornua cestus.*

5. *Sanguine tingit humum.*] *Tingat* cum prim. Vatic. multi alii *pulset*. quod Gronovio placebat Obs. l. I. cap. XIII. mox *parent* pro *parant* cum Hamburg. & uno Italico, *Heins.*

7. *Donaque amicorum.*] Dona, quæ Imperatores templis deorum sibi faventium: vel dona amicorum, quæ pro Imperatoribus amici ipsorum, diis promiserant. *Pont. Dona amicorum.*]

Ipse sedens niveo candentis limine Phœbi,
Dona recognoscit populorum, aptatque superbis
Postibus: incedunt victæ longo ordine gentes.

8. *Uterque Cæsar.*] Augustus & Tiberius.

11. *Cum bonis nuribus.*] Ego non Tiberii aut Drusi uxores accipio, cum Tiberii quæ erat Julia videlicet, Augusti filia, jam relegata esset: sed Germanici & Drusi junioris, quorum alteri Agrippina, Juliæ & Agrippæ filia: alteri Germanici soror Livia, nupta erat, ut ex Taciti libro primo & secundo manifestum est. Dicuntur autem nurus non tantum à parentibus maritorum, sed & ab avis.

12. *Mu-*

Munera det meritis, ſæpe datura, Deis:
Et pariter matres, & quæ ſine crimine caſtos
Perpetuâ ſervant virginitate focos.
Plebs pia, cumque piâ lætentur Plebe Senatus;
Parvaque cujus eram pars ego nuper, Eques.
Nos procul expulſos communia gaudia fallunt:
Famaque tam longè non niſi parva venit.
Ergo omnis poterit populus ſpectare triumphos;
Cumque ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaque captivâ Reges cervice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus aliis pro tempore verſos,
Terribiles aliis immemoreſque ſui.
Quorum pars cauſſas, & res, & nomina quæret:
Pars referet, quamvis noverit ipſa parum:
Is, qui Sidonio fulget ſublimis in oſtro,
Dux fuerat belli: Proximus ille duci.

Hic,

12. *Munera dat.*] *Det* meliores. recte. & mox *latetur* pro *latatur* iidem. duo tamen *latantur*. Scribe *latentur*. Heinſ.

13. *Et pariter matres.*] Malo, *Dent pariter.* quæ repetitio ſenſum erigit. *Idem. Et pariter matres.*] Ob filios ſoſpites. *Et qua ſine.*] Veſtales.

16. *Cujus ego nuper eram parva pars.*] Fuit enim Ovidius eques, & equeſtri ortus familia.

18. *Non niſi parva venit.*] Scribe *tarda venit.* nam *parva* paulo ante præceſſerat. Poſſit & *ſera* legi, vel, *rara*. ſed prima conjectura magis arridet. *Heinſ.*

19. *Ergo omnis populus.*] *En* duo veteres. unus, *Sic.* metuo ne mendum lateat. *Idem.*

20. *Cumque ducum titulis.*] Captivi & loca imaginibus ſcriptiſque in triumphum deferebantur. Propert. *& titulis oppida capta legam.* Mer.

22. *Ante coronatos.*] Triumphantis currum trahebant equi candidi quatuor: qui & ipſi lauro coronabantur. *Pont.*

23. *Vultus verſos.*] Vultus mutatos, nam qui primo fuerant feroces, tunc erant humiles & abjecti. *Pro tempore.*] Habita temporis ratione, quod poſcit, ut victi ferociam ponant. *Aliis pro tempore verſos.*] Hoc eſt mutatos, & dejectos. Malim tamen *mæſtos.* Heinſ.

24. *Terribiles aliis.*] Cernet, inquit, populus alios captivos truci vultu, tanquam ſi eſſent victores, quod his ſolet evenire, qui ſui ſunt immemores.

25. *Et res & nomina quæret.*] *Et regum nomina* Hamburgenſis. Forte *& regna & nomina*, vel *& geſta & nomina.* pro *cauſas* etiam *auſus*, vel quid tale videtur reponendum. *Heinſ.*

26. *Noverit illa.*] *Ipſa* rectius unus Mediceus, & *Is* pro *Hic* Medonianus verſu proximo. *Idem.*

27. *Hic qui Sidonio.*] Μιμητὶς eſt narrantium, & digito commonſtrantium: Hic fuerat hoſtium ſummus Imperator. *Pont.*

29. *Lu-*

Hic, qui nunc in humo lumen miserabile figit,
  Non isto vultu, cum tulit arma, fuit.
Ille ferox, oculis & adhuc hostilibus ardens,
  Hortator pugnæ consiliumque fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
  Squallida promissis qui tegit ora comis.
Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
  Sæpe recusanti corpora capta Deo.
Hic lacus, hi montes, hæc tot castella, tot amnes,
  Plena feræ cædis, plena cruoris erant.
Drusus in his quondam meruit cognomina terris,
  Quæ bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulvâ,
  Decolor ipse suo sanguine Rhenus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania passis,

Et

29. *Lumen miserabile fixit.*] *Figit* multi, *Heins.*

33. *Fraude locorum.*] Germanum transfugam denotat, qui in hostium insidias præcipitavit Romanos, aut in loca duxit iniqua.

34. *Squallida prolixis qui tegit ora comis.*] Veterum plurimi *demissis* vel *dimissis.* prim. Vatic. & sex alii *promissis.* quod verum est. sic de Gallis Livius lib. VIII. bello Maced. *Procera corpora, promissa & rutilata coma, vasta scuta, prælongi gladii.* Vide Festum in *promissum capillum.* Superiori versu pro *inclusit fraude* primæ editiones & scripti quidam *illusit.* Heins.

35. *Illo ministro.*] Ministrum sacrorum intelligit, ex Druidibus aliquem. Scribit enim Cæsar lib. Commentar. 6. nationem omnium Gallorum esse admodum deditam religionibus : atque ob eam causam qui sunt affecti gravioribus morbis, quique in præliis periculisque versantur, pro victimis homines immolare, aut se immolaturos vovere, administrisque ad ea sacrificia Druidibus uti: qui pro vita hominis, nisi vita hominis reddatur, non posse numen deorum immortalium placari arbitrabantur, publiceque ejusdem generis instituta habent sacrificia. *Mer. Illo qui sequitur.*] Videtur hoc loco Poëta ad ea alludere, quæ apud Tacitum referuntur libro primo de ingressu Germanici in saltum Teutoburgensem, & de facie locorum, circa quæ Varus cum legionibus suis occisus fuerat. *Micyl.*

40. *Quæ bona progenies digna parente fuit.*] Tres *Qui,* quatuor *Quo.* versus corruptus. τὸ *bona*, ut supra, *Cumque bonis nuribus.* Scribe, *Quæ tulit.* ut ad nomen Germanici respiciat, qui Drusi filius. idque jam occupasse & præmonuisse video Tanaquillum Fabrum in Epistolis nuper editis, cui loci hujus restituti gloriam cedo. potest & *Quæ bene tulit*, hoc est, jure tulit. qui loquendi modus Nasoni perquam familiaris. *Heins.*

41. *Cornibus hic fractis.*] *Infractis* duo veteres. Claudianus de Rheno,

Cornibus infractis adeo mitescere cogit.

infracti adverso Marte Latini apud Virgil. & *erit* pro *erat* prim. Polit. ac duo alii. *Idem.*

48. Pur-

Et Ducis invicti sub pede mœsta sedet.
Collaque Romanæ præbens animosa securi
Vincula fert illâ, qua tulit arma, manu.
Hos super in curru, Cæsar, victore vehêris
Purpureus populi rite per ora tui:
Quaque ibis manibus circumplaudêre tuorum;
Undique jactato flore tegente vias.
Tempora Phœbeâ lauro cingetur; Iöque,
Miles, io, magnâ voce, Triumphe, canet.
Ipse sono plausuque simul fremituque canentum
Quadrijugos cernes sæpe resistere equos.
Inde petes arcem delubra faventia votis.
Et dabitur merito laurea vota Jovi.

Hæc

48. *Purpureus.*] In veste purpurea, quam aureis intextam sideribus triumphantes gestabant. *Mer.*

50. *Undique jactato flore.*] Item populus Rom. floribus aspergere, coronas & lemniscos projicere solebat in eos, quos cohonestare volebat. *Pont.*

51. *Tempora Phœbeâ lauro cingentur.*] Lege *cingetur*, & refer ad militem laureatum. Poterat alioquin *cingeris* dixisse. hanc conjecturam confirmat Arondelianus liber, quem, dum hæc eduntur, serus nunc consulo. *Heins.*

52. *Ioque Miles Io magna voce triumphe canet.*] Io vox est clamantis, qua triumphantem imperatorem exercitus sequens utebatur. Vide Horat. Od. 2. lib. 4. *Tuque dum procedis Io triumphe, non semel dicemus Io triumphe Civitas omnis, dabimusque divis thura benignis.*

53. *Ipso sono plausuque.*] Nam citharœdorum, ac tibiarum turba ad Hetruscæ similitudinem pompæ Imperatorem præcedebant. Hi succincti, coronisque aureis redimiti, suo quisque ordine psallentes canentesque prodibant. *Fremituque calentes.*] *Canentum* pri. Polit. pri. Vatic. prim. Pal. & sex alii. recte. duo *canentes.* Combianus non male *paventes.* Heins.

55. *Inde petes arcem & delubra.*] Tolle τὸ *&* cum septem scriptis, familiaris nostro appositio. sic infra Eleg. IV. ex antiquis libris,

Hac regio magni penetralia mundi.

Idem. *Arcem.*] Capitolium. *Et delubra faventia votis.*] Templum Jovis Capitolini: qui favit votis Imperatoris ad bellum exeuntis & pop. Romani. *Mer.*

56. *Laurea vota Jovi.*] *Vitta* uterque Polit. pri. Pal. multique alii. Vide Notas ad lib. II. Fast. vs. 30. pri. Vatic. *laurea juncta.* Junianus & Putean. *laurea serta.* Trist. II.

Ponet & in nitida laurea serta comâ.

Pont. III. Eleg. IV.

Quid mirum, sertis exhausto floribus horto,
Si duce non facta est digna corona suo?

Ita vetus codex. Lucanus lib. X.

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Propertius lib. II. Eleg. XXXIII.

Cum tua prapendent demissa in pocula serta.

coronas subintellige. ita enim Charisius legit. & vetustus codex, quo Neapoli sum usus. non *tua serta.* Cornelius Severus,

Huc ades Aonia crinem circumdata serta?

Hic

Hæc ego ſubmotus, qua poſſum, mente videbo :
  Erepti nobis jus habet illa loci.
Illa per immenſas ſpatiatur libera terras :
  In cœlum celeri pervenit illa viâ.
Illa meos oculos mediam deducit in Urbem;
  Immunes tanti nec ſinit eſſe boni.
Invenietque viam, qua currus ſpectet eburnos.
  Sic certè in patriâ per breve tempus ero.
Vera tamen populus capiet ſpectacula felix :
  Lætaque erit præſens cum Duce turba ſuo.
At mihi fingenti tantum longéque remoto
  Auribus hic fructus percipiendus erit.
Atque procul Latio diverſum miſſus in orbem
  Qui narrat cupido, vix erit, iſta mihi.
Is quoque jam ſerum referet veteremque triumphum.
  Quo tamen audiero tempore, lætus ero.
Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam;
  Cauſſaque privatâ publica major erit.

Hic tamen Tò *laurea vota* non temere in aliam lectionem mutandum. *Heinſ.* *Laurea vota.*] In Capitolium quum eſſet ventum, Imperator victor diis gratias conceptis verbis agebat. Tum victimæ cædebantur & corona aurea cum pretioſis manubiis & ſpoliis opimis Jovi dicabatur, & in gremio ejus deponebatur, vel templis dicabatur. *Pont.*

63. *Invenietque animus quâ currus ſpectet eburnos.*] *Invenitque* Hamburg. & tres alii cum Arondeliano, *Inveniatque* Richelian. *Inveniesque* alius. *Inveniesque arcem* Rottendorph. Tres *Invenietque viam.* ut apud Virgil. *Inveni, Germana, viam.* ſed quia τò *via* paulo ante præceſſit, ſcribe *Invenietque aditum.* ſupra etiam *deducet* & *finet.* Heinſ.

69. *Atque procul Latio.*] *Utque* quatuor ſcripti. Lege *Atque.* Idem. *In orbem diverſum.*] In Scythiam procul poſitam ab Italia, quaſi ea ſit alter orbis.

73. *Illa dies veniet.*] Scribe *veniat.* eſt enim optantis. ſic Triſt. III. Eleg. V.

Hunc utinam nitidi ſolis prænuncius ortum
Adferat admiſſo Lucifer albus equo.

&,

Hunc Aurora diem, ſpectacula tanta ferentem,
Quamprimum croceis roſcida portet equis.

& Pont. lib. I. Eleg. IV.

Memnonis hanc utinam lenito Principe mater
Quamprimum roſeo provocet ore diem.

Heinſ.

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Magna minorque.] *Utramque Ursam precatur Poëta, ut Romanam urbem ac uxorem aspiciant: sibique referant sitne ea mariti memor, an non. Postmodum seipsum arguit, quod dubitet de uxoris fide, à qua se amari intelligat. Tum eam laudat, doletque quod sua causa in assiduo luctu versetur. Demum hortatur, ut in fide permaneat.*

MAgna minorque feræ; quarum regis altera Grajas,
Altera Sidonias, utraque sicca, rates:
Omnia cum summo positæ videatis in axe,
Et maris occiduas non subeatis aquas,
Ætheriamque suis cinges amplexibus arcem
Vester ab intactâ circulus exstet humo;
Aspicite illa, precor, quæ non bene mœnia quondam
Dicitur Iliades transiluisse Remus.
Inque meam nitidos dominam convertite vultus:
Sitque memor nostri necne, referte mihi.
Hei mihi! cur, nimium quæ sunt manifesta, requiro?
Cur labat ambiguo spes mihi mista metu?
Crede quod est, quod vis; ac desine tuta vereri:
Deque fide certâ sit tibi certa fides.
Quodque polo fixæ nequeunt tibi dicere flammæ,

Non

1. MAgna minorque.] Ursa minor *Cynosura* dicitur; major, *Helice*. A Phœnicibus potissimum Cynosura inter navigandum observatur: Sidon quippe in Phœnicia: Major autem à Græcis. *P.* *Utraque sicca.*] Neutra occumbit, nec in Oceanum descendit. *Mer.*

5. *Ætheriamque arcem.*] Polum arcticum: qui circulus est brevissimus, ab Ursis nominatus, quæ sunt astra vicina polo Septentrionali, atque ideo nequeunt occidendo terram contingere. *P.*

8. *Iliades.*] Iliæ filius. *Transiluisse.*] *Transilivisse* scripti meliores. ita noster passim. *Heins.*

9. *In meam dominam.*] In meam uxorem. *Nitidos vultus.*] Propter stellarum nitorem, quo nihil nitidius.

11. *Hei mihi cur timui?*] *Cur nimium quæ sunt manifesta requiro* primæ editiones & quatuor scripti. bene. nisi mavis *timide.* nam prim. Vatic. & prim. Pal. *timeam.* duo alii *timeo.* *Heins.*

12. *Cur labat ambiguo spes mea mixta metu?*] *Mihi mixta* quatuor. quod præstat. at Arondelianus *spes bona mixta metu.* ut epistola Canaces, *spes bona det vires.* malim etiam *victa metu* quam *mixta.* certe in uno Italico *mixa.* Idem.

13. *Crede quod est, & vis.*] *Quod vis* quinque veteres. Arondelianus, *quamvis.* Idem.

15. *Quodque polo fixa.*] *Posita* Vossian. ut Met. 11.

Quaque polo posita est glaciali proxima serpens. Idem.

19. *Tan-*

Non mentiturâ tu tibi voce refer:
Esse tui memorem, de quâ tibi maxima cura est;
Quodque potest, secum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis tanquam præsentis inhæret,
Teque remota procul, si modo vivit, amat.
Ecquid, ut incubuit justo mens ægra dolori,
Lenis ab admonito pectore somnus abit?
Tunc subeunt curæ, dum te lectusque locusque
Tangit, & oblitam non finit esse mei.
Et veniunt æstus, & nox immensa videtur;
Fessaque jactati corporis ossa dolent.
Non equidem dubito, quin hæc & cætera fiant;
Detque tuus casti signa doloris amor:
Nec cruciere minus, quam cum Thebana cruentum
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer dubito: nec dicere possum,
Affectum quem te mentis habere velim.
Tristis es? indignor, quod sum tibi caussa doloris:
Non es? ut amisso conjuge digna fores.
Tu vero tua damna dole, mitissima conjux;
Tempus & à nostris exige triste malis:
Fleque meos casus. est quædam flere voluptas.
Expletur lacrymis egeriturque dolor.

Atque

19. *Tanquam præsentibus hæret.*] *Præsentis inhæret* septem veteres. recte. vide quæ noto Epist. v. ℣s 45. *Idem.*

21. *Ecquid ubi incubuit.*] *Ut incubuit* multi veteres cum priscis editionibus. quomodo noster sæpissime. *Idem.*

22. *Somnus abit.*] *Abest.* pri. Polit. pri. Vatic. & duo alii. *Idem.*

25. *Et veniunt æstus.*] *Tunc veniunt* unus Italic. Combii liber *Conveniunt* & Barberin. *quæstus.* nam de æstu animi jam egit. Scribe, *Num veniunt questus.* & superiori hexametro, *Num subeunt curæ.* nam multi veteres *Tum.* pri. Pol. *Nec.* Idem. *Æstus.*] Sollicitudines. Virgil. Æneid. lib. 8. ℣s. 19. *magno curarum fluctuat æstu.*

28. *Mæsti signa doloris amor.*] Eleganter pro diversa lectione Barberin. *casti doloris.* Leidensis, *tacti.* Heins.

29. *Thebana peremtum.*] *Cruentum* plerique veteres. multi etiam *trahi* pro *rapi* versu proximo. *Idem.* *Thebana.*] Andromache, filia Eëtionis Thebarum in Sicilia regis.

30. *Ab axe Thessalico.*] A curru Achillis Thessali. *Mer.*

43. *Non es, ut amisso conjuge digna fores.*] *Fleas* priscæ editiones & quidam scripti. unus *feres.* Carmen mendosum. illa autem *Tristis es* & *Non es* per interrogationem lege. si quid video, & hoc & superius distichon hic denuo inculcata sunt ab aliena manu. *Heins.*

41. *Spi-*

Atque utinam lugenda tibi non vita, ſed eſſet
  Mors mea; morte fores ſola relicta meâ!
Spiritus hic per te patrias exîſſet in auras!
  Sparſiſſent lacrymæ pectora noſtra piæ!
Supremoque die notum ſpectantia cœlum
  Texiſſent digiti lumina noſtra tui!
Et cinis in tumulo poſitus jacuiſſet avito!
  Tactaque naſcenti corpus haberet humus!
Denique &, ut vixi, ſine crimine mortuus eſſem!
  Nunc mea ſupplicio vita pudenda ſuo eſt.
Me miſerum, ſi tu, cum diceris exſulis uxor,
  Avertis vultus, & ſubit ora rubor!
Me miſerum, ſi turpe putas mihi nupta videri!
  Me miſerum, ſi te jam pudet eſſe meam!
Tempus ubi eſt illud, quo me jactare ſolebas
  Conjuge, nec nomen diſſimulare viri?
Tempus ubi eſt, quo te (niſi ſi fugis illa referre)
  Et dici memini, juvit & eſſe meam?

Ut-

41. *Spiritus hic per te.*] *Pro te* codex Petri Servii. Lege *prope te.* ut Art. Am.

Vel prope te nato lucide Cydne croco.

infra Eleg. IV. lib. IV.

Atque meam terram prope ſunt funebria ſacra. Idem.

42. *Corpora noſtra.*] *Pectora* Combii. & tres alii. *Idem.*

46. *Tactâque naſcenti.*] Solebant infantes, ſimul ac editi eſſent, humi deponere, & Opem deam invocare, quæ naſcentibus opem ferret. Quos autem alere decreverant, eos humo tollebant, cui rei Deam Levanam præficiebant. quæ ſcil. pueris de terra levandis præeſſet. *Pont.*

47. *Denique dum vixi.*] *Ut & vixi* primæ editiones & ſcripti novem. quinque *& ut.* quod placet, ſi recte locum diſtinguis. *Heinſ.*

53. *Tempus ubi eſt illud quo te jactare ſolebas Conjuge.*] Scribe, *me jactare ſolebas conjuge.* & ſic pro diverſa lectione Voſſianus. Nonnulli alii,

Tempus ubi eſt, quo te de me jactare ſolebas.

Idem.

55. *Tempus ubi eſt, quo te (niſi non vis illa referri.*) Primus Vaticanus,

Tempus ubi eſt illud, quo non fugis illa referre.

primus Politiani & primus Palatinus,

Tempus ubi eſt illud, quo, ni fugis illa referre.

optimus Mediceus,

Tempus ubi eſt, quo te niſi non fugis illa referre?

Alii aliter, ſed longius à veſtigiis veræ ſcripturæ, quam ecce,

Tempus ubi eſt, quo te (niſi ſi fugis illa referre)

Et dici memini, juvit & eſſe meam?

ſingula videamus. τὸ *niſi ſi* paſſim corruptum eſt apud noſtrum. Vide Notas Epiſt. IV. vſ. III. *referre* pro meminiſſe, recordari. monitum à me ad Epiſt. V. vſ. 113. *fugis referre*, pro metuis. Adi Notas Epiſt. IX. vſ. 75. *Idem.*

57. *Ut-*

Utque probæ dignum est, omni tibi dote placebam.
Addebat veris multa faventis amor.
Nec quem præferres, (ita res tibi magna videbar)
Quemve tuum malles esse, vir alter erat.
Nunc quoque ne pudeat, quod sis mihi nupta: tuusque
Non dolor hinc debet, debet abesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu;
Num legis Euadnen erubuisse viro?
Nec, quia Rex mundi compescuit ignibus ignes,
Ipse tuis, Phaëthon, inficiandus eras.
Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
Quod precibus periit ambitiosa suis.
Nec tibi, quod sævis ego sum Jovis ignibus ictus,
Purpureus molli fiat in ore rubor:
Sed

57. *Utque probæ dignum est.*] *Proba* plurimi ex castigatioribus. optime. regit enim ea vox non secundum minus, quam sextum casum. Adeatur exactissimus Vossius opere Grammatico lib. I. de Constructione cap. XI. vide & Nonium in ea voce. Virgil. *magnorum haud unquam indignus avorum.* idem lib. XI.

Huc periture veni, capias ut digna Camilla
Præmia.

sic veterrimus Mediceus, aliique multi ex præstantioribus codices. non *Camillæ.* Silius lib. VIII.

Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum
Scævola.

Noster lib. III. Art.

Curia consilii quæ nunc dignissima tanti est.

ita priscæ editiones & scripti nonnulli. Pont. IV. Eleg. VIII.

At nihil hic dignum poteris reperire pudoris.

sic & ibi vetus codex. & plurimi. lib. V. Met.

—— utinam modo dicere possim
Carmina digna deæ

& lib. VI.

—— accedit eodem
Digna deæ facies.

Idem.

58. *Addebat veris.*] Et vera de me prædicabas; & falsa etiam non pauca veris adjungebas, quo te beatiorem faceres. *Pont.*

62. *Non debet dolor hinc.*] Concinnius duo veteres, *Non dolor hinc debet.* malim etiam *rubor* quam *pudor.* quia *pudeat* præcessit. *Heins.*

63. *Cum cecidit Capaneus.*] Capaneus fuit unus ex septem regibus qui Thebas obsederunt, superbus & deorum contemptor: qui provocans scilicet Jovem ipsum, eoque invito capturum Thebas se minitans, in oppugnatione Thebani muri à Jove ictus cecidit.

64. *Non legis.*] *Num* pri. Vatic. Rottendorph. & duo alii. bene. *Heinsius.* *Euadnen.*] Capanei uxorem. *Erubuisse viro.*] Pro propter virum, aut viri casum. quasi dicat, maritum etiam in adversis amavit Euadne, quod in ejus rogum ardentem se nimio amore præcipitavit.

66. *Ipse suis Phaëthon inficiandus erat.*] *Tuis eras* Junianus. magis poëtice. *Heinsius.*

74. *Ar-*

Sed magis in nostri curam consurge tuendi,
  Exemplumque mihi conjugis esto bonæ:
Materiamque tuis tristem virtutibus imple.
  Ardua per præceps gloria vadat iter.
Hectora quis nosset, si felix Troja fuisset?
  Publica Virtuti per mala facta via est.
Ars tua, Tiphy, vacet, si non sit in æquore fluctus:
  Si valeant homines, ars tua, Phœbe, vacet.
Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
  Apparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi nostra locum tituli Fortuna; caputque
  Conspicuum pietas qua tua tollat habet.
Utere temporibus, quorum nunc munere freta es.
  En patet in laudes area lata tuas.

74. *Ardua per præceps gloria vadit iter.*] Scribo *vadat* cum Juniano & alio. nisi *tendat* mavis. nam *tendit* est in tribus. *Idem.*

76. *Publica virtutis per mala facta via est.*] *Virtuti* rectius legas cum uno Vaticano. lib. I. Eleg. III.

Et mihi facta via est.

Idem.

77. *Ars tua, Tiphy, jacet.*] *Latet* Patavinus. Scribe *vacet.* & sequenti versu, *ars tua, Phœbe, vacet* cum Gottorphiano. plurimi alii *vocat.* vulgo *jacet.* *vacet*, iners ac otiosa sit, nullum usum habeat, nihil habeat quod agat aut in quo occupetur. sic Met. VIII. initio *vacare victoria* dicitur, quæ non est occupata, & in dubio hæret,

Inter utrumque vacat dubiis Victoria pennis.

ita enim ex vestigiis veterum codicum scribendum videtur. sic *ager vacare* dicitur, qui non excolitur. sic *vacuum novale* Pont. lib. I. Eleg. IV. quare præter rem illud Trist. IV. Eleg. VIII.

Tempus erat nec me peregrinum ducere cælum,
Nec siccam Getico fonte levare sitim.
Et modo, quos habui, vacuos secedere in hortos.

alibi enim laudat *hortos suos.* quare scribo *vacuum.* hoc est otiosum. *horti* enim *vacui* minus bene dicuntur, *arva vacua* bene. de quibus Met. IV. vs. 341. sic *aures vacuæ.* & similia. lib. II. ad Augustum,

At si quod mallem, vacuus fortasse fuisses.

Pont. lib. IV. Eleg. V.

Tempus ab his vacuo Cæsar Germanicus omne
Auferet.

ubi nunc legitur *vacuum.* Idem.

81. *Dat tibi nostra locum tituli fortuna.*] Malim *titulis.* Idem. *Tituli.*] Laudis. *Caputque conspicuum.*] Et tua pietas habet quo tollat caput conspicuum.

84. *Et patet in laudes area magna.*] *Area lata* primæ editiones. & sex scripti. ut Epist. Penelop.

Et patet in curas area lata meas.

Malo præterea *En latet.* quomodo unus Vaticanus. *Heins.*

ELE-

ELEGIA IV.

ARGUMENTUM.

O qui nominibus.] *Amicum laudat Poëta, exponitque Tomitani exilii incommoda: precaturque eum latenter, ut ab Augusto mitius & paulo propinquius exilium petat; quod facile impetrari posse docet, quum magna sit ipsius clementia. Postremo narrat quemadmodum è locis non nimium longinquis fugerit Orestes cum Iphigenia sorore: ablata etiam inde Diana ad meliora loca.*

O Qui, nominibus cum sis generosus avitis,
Exsuperas morum nobilitate genus:
Cujus inest animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iste suis:
Cujus in ingenio patriæ facundia linguæ est,
Qua prior in Latio non fuit ulla Foro:
Quod minime volui, positis pro nomine signis
Dictus es. ignoscas laudibus ista tuis.
Nil ego peccavi. tua te bona cognita produnt.
Si, quod es, appares; culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum,
Principe tam justo, posse nocere puta.
Ipse Pater Patriæ, (quid enim civilius illo?)
Sustinet in nostro carmine sæpe legi.
Nec prohibere potest, quia res est publica, Cæsar;
Et

6. IN *Latio foro.*] In Romano foro. Messalinum autem hic poëtam arbitror designari.

7. *Quod minime volui.*] Maluissem te vero nomine appellare: nunc ab adjunctis & signis te significare cogor. *Pont.*

8. *Ignoscas laudibus ipse tuis.*] *Ista tuis* alter Polit. apud Paterculum, *Familiare est hominibus omnia sibi ignoscere.* Heins. *Ignoscas tuis laudibus.*] Quasi dicat, laudibus tuis ascribas, si cognosceris signis supradictis.

12. *Posse nocere puto.*] *Puta* quatuor veteres concinnius. *Heins.*

13. *Quid enim civilius illo?*] Ita meliores. tres tamen *communius.* quod ex Pirckheimeriano, sive Arondeliano, doctissimus probat Gronovius Observat. lib. II. cap. XII. qui videndus. sic apud Ciceronem Catone Majore, in veterrimo codice meo, *Cæteris in rebus communem erga Lysandrum & familiarem fuisse.* non *comem*, quod est in vulgatis, sed quia *de communi bono* mox sequitur, minus placet. lib. III. Eleg. VIII.

At quoniam semel est odio civiliter usus. Idem. *Ipse pater patriæ.*] Scribit L. Florus, Augustum ob ingentia facta *Dictatorem perpetuum* appellatum fuisse, & *patrem patriæ*: tractatumque etiam in senatu, an quia condidisset imperium, Romulus vocaretur: sed sanctius & reverentius visum fuisse nomen Augusti, ut scilicet jam tum, dum terras coleret, ipso nomine & titulo consecraretur.

21. Ta-

Et de communi pars quoque nostra bono est.
Jupiter ingeniis præbet sua numina vatum;
Seque celebrari quolibet ore sinit.
Caussa tua exemplo Superorum tuta duorum est:
Quorum hic aspicitur, creditur ille Deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
Non fuit arbitrii littera nostra tui.
[Nec nova, quod tecum loquor, est injuria nostra.]
Incolumis cum quo sæpe locutus eram.
Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus;
Invidiam, si qua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(Hoc noli certè dissimulare) pater:
Ingeniumque meum (potes hæc meminisse) probabat:
Plus etiam, quam me judice dignus eram.
Deque meis illo referebat versibus ore,
In quo pars altæ nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit,
Sed prius auctori sunt data verba tuo.

Nec

21. *Tamen hoc ego crimen habebo.*] *Amabo* bene. prim. Varic. & Leidensis. *Heins.* *Tamen hoc ego crimen habebo.*] Quasi dicat: Augustus hoc crimen meum esse dicet, non tuum: ideo non est verendum, ut hanc ob causam ille prosequatur te odio.

23. *Est injuria nostra.*] *Nostri* duo veteres. Forte *nostro.* tecum, qui noster es. Sed numeri in hoc versu duriores. Nec multum hæc ad rem faciunt: quare tollantur, licet. *Heins.*

25. *Ne sim tibi crimen amicus.*] *Amice* plerique veteres. Lege *tibi crimen amico.* Idem.

26. *Auctor potest habère invidiam.*] Ego Ovid. possum dici fuisse criminis causa.

29. *Potes hæc meminisse.*] *Hoc* primæ edit. & libri scripti. *Heinsius.*

30. *Me judice.*] Me etiam judicante ingenium meum non esse tantum, quantum illi apparebat. *Mer.*

31. *Illo ore.*] Illa gravitate orationis suæ, qua nobilitabatur, de versibus meis pronuntiabat judicium suum. *Pont.*

32. *Pars magna nobilitatis.*] Partem magnæ nobilitatis intelligit eloquentiam, quæ inter cæteras Messalini nobilitates erat magna pars.

34. *Sunt data verba.*] Dedit verba, non rem, quemadmodum pater tuus existimabat. credebat enim me ingenio ad summum dignitatis gradum perventurum, quum in præsentia ejectus sim in exilium præter ejus opinionem. Est autem *dare verba*, ut Donatus scribit, decipere eum, qui quum rem expectet, nihil invenit præter verba. *Auctori tuo.*] Patri tuo, qui tibi auctor fuit hujus amicitiæ, probando ingenium meum, & loquendo honorifice de meis studiis. *B.*

35. *Nec*

Nec data sunt, mihi crede, tamen : sed in omnibus actis,
  Ultima si demas, vita tuenda mea est.
Hanc quoque, qua perii, culpam scelus esse negabis,
  Si tanti series sit tibi nota mali.
Aut timor, aut error nobis, prius obfuit error.
  Ah sine me fati non meminisse mei!
Neve retractando nondum coëuntia rumpam
  Vulnera; vix illis proderit ipsa quies.
Ergo ut jure damus pœnas; sic absuit omne
  Peccato facinus consiliumque meo.
Idque Deus sentit: pro quo nec lumen ademtum est,
  Nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipsam (vivat modo) finiet olim,
  Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc aliò jubeat discedere; si non
  Nostra verecundo vota pudore carent.
Mitius exsilium paulloque propinquius opto;
  Quique sit à sævo longius hoste, locum.
Quantaque in Augusto clementia; si quis ab illo
  Hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini littora Ponti :

Di-

35. *Nec tamen sunt data.*] Quamvis dixerim me patri tuo verba dedisse, ne credas tamen me dixisse quod eum deceperim, quod exilii nota affectus fui: quod videtur esse alienum ab eo quod ille de me senserat. *Sed in omnibus actis, Ultima si demas.*] Sed vitam meam probabis, & intelliges me non dedisse verba, si totius vitæ meæ cursum potius quam finem inspexeris.

37. *Scelus esse negabis.*] Malim *negaris.* Heins.

39. *Prius obfuit error.*] *Plus* nonnulli. male. dixi Pont. lib. II. Eleg. III. vs. 9. *Idem.*

41. *Coëuntia rumpe vulnera.*] *Rumpam* Vaticanus optimus, optimus Mediceus, & tres alii. sequor. ipse enim rumpit vulnera retractando, quorum mentionem injicit. *Idem.*

45. *Idque deus sentit.*] Me scilicet culpa carere. Deum autem, Augustum intelligit. *Lumen.*] Vita. *Opes detractas mihi.*] Opes mihi ademptas: ut exulibus fieri solet.

51. *Mitius exilium pauloque quietius oro.*] *Opto* meliores. & *propinquius.* sequor. sub finem libri II.

Tutius exilium, pauloque quietius oro.

ubi *Mitius* & *opto* pari modo in nonnullis veterum. *Heins.*

52. *Tantaque in Augusto clementia.*] *Quantaque* alter Politiani, & duo alii. bene. & *Hoc* sequenti versu pro *Hunc* cum melioribus. *Idem. Tantaque in Augusto est clementia.*] De Augusti clementia legito Tranquillum,

58. *Nec*

Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque jactantur moderatis æquora ventis :
Nec placidos portus hospita navis adit.
Sunt circa gentes, quæ prædam sanguine quærant :
Nec minus infidâ terra timetur aquâ.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pæne sub ejusdem sideris axe jacent.
Nec procul à nobis locus est, ubi Taurica dirâ
Cæde pharetratæ pascitur ara Deæ.
Hæc prius, ut memorant, non invidiosa nefandis,
Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.
Hîc pro suppositâ virgo Pelopeïa cervâ
Sacra Deæ coluit qualiacunque suæ.
Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
Exactus furiis venerat ipse suis,

Et

58. *Nec placidos portus hospita navis habet.*] *Adit* pri. Vatic. & quinque alii castigatiores. bene. tres alii *puppis habet.* Heins.

59. *Quæ prædam sanguine quærunt.*] *Quærant* quatuor veteres: *Idem.*

62. *Pene sub ejusdem frigoris axe jacent.*] Primæ editiones & scripti quinque *sideris igne.* Combianus & duo alii, *sideris axe.* quod verum est. *Idem.*

63. *Ubi Taurica.*] Ubi regio illa crudelis, do qua Herodotus libro quarto, & lib. 3. de Ponto Eleg. 2.

64. *Cæde pharetratæ spargitur ara Deæ.*] *Pascitur* pri. Vatic. pri. Polit. opt. Medic. & Moreti codex pro diversa lectione. nihil verius. sic & in Virgiliana Æneïdos dedicatione, ubi nunc circumfertur,

Corniger hos aries humiles & maxima taurus
Victima sacratos tinget honore focos.

cum in veteri codice Neapolitano Sannasarii legatur *sparget honore.* vix dubito quin reponendum sit *pascet honore.* Val. Flaccus,

Turi quocunque loco meritas tibi plurimus aras
Pascet honos.

Plura ad Claudianum Notis in III. Cons. Honorii ✠s. 101. & Amor. l. III. Eleg. VIII. *Heins.* *Cæde.*] Morte hospitum. *Deæ pharetratæ pascitur.*] Deæ Dianæ, quæ tanquam venationis dea sagittis utitur. Hæc retia ad venandum invenit, ex quo & Dictynna est cognominata. Colebatur autem circa Ephesum, Pontum, Persidem, & Cretam: unde Ephesia, Ctesia, Tauropolia, ac Persea.

67. *Hic.*] In Taurica regione: *Virgo Pelopeia.*] Iphigenia, filia Agamemnonis, ex Pelopis genere. *Pro supposita cerva.*] Pro cerva, quam loco Iphigeniæ subjecit Diana, ut docet Servius in enarratione ejus versus, *Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa.*

69. *Pius an sceleratus.*] Unde quum Areopagitarum judicium subiisset, variatis hominum sententiis, non solum divina, sed etiam deæ sapientissimæ sententia absolutus fuit, ut docet Cicero in oratione pro Milone.

71. Pho-

Et comes exemplum veri Phocæus amoris;
  Qui duo corporibus, mentibus unus erant;
Protinus evincti Triviæ ducuntur ad aram,
  Quæ ſtabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc ſua mors, nec mors ſua terruit illum:
  Alter ob alterius funera mœſtus erat.
Et jam conſtiterat ſtricto mucrone ſacerdos;
  Cinxerat & Grajas barbara vitta comas:
Cum vice ſermonis fratrem cognovit, & illi
  Pro nece complexus Iphigenia dedit.
Læta Deæ ſignum crudelia ſacra peroſæ
  Tranſtulit ex illis in meliora locis.
Hæc igitur regio, magni penetralia mundi,
  Quam fugêre homines Dîque, propinqua mihi eſt.
Atque meam terram prope ſunt funebria ſacra,
  Si modo Naſoni barbara terra ſua eſt.
O utinam venti, quibus eſt ablatus Oreſtes,

Pla-

71. *Phocæus.*] Pylades, ex Phocide regione, filius Strophii: fidiſſimus ejus & individuus comes.

73. *Triſtem ducuntur ad aram.*] Barberin. & fragmentum Vatic. pro diverſa lectione *Triviæ ad aram.* quod & Voſſianus confirmat. recte. Pont. III. Eleg. II. locus huic geminus,

Protinus immitem Triviæ ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad ſua terga manus.

Heinſ. *Ad aram.*] Ad Dianæ Tauricæ, ut de more deæ ſacrificarentur.

76. *Alter ab alterius funere mæſtus erat.*] Lege *ob alterius funera.* quod Hamburgenſis & Strozzæ codex adſtruunt cum Regio & Moreti libro. nonnulli *ob funere.* Heinſ.

78. *Barbara vitta.*] Vitta qua vinciebantur eorum capita, qui deo alicui immolabantur. Virgilius, *Et circum tempora vitta.*

79. *Cum vice ſermonum fratrem cognoſcit.*] Virgil. Æneid. 6. *Hac vice ſermonum roſeis aurora quadrigis Jam medium ætherio curſu trajecerat axem.*

81. *Signum deæ.*] Dianæ ſimulacrum. *Mer.* *Crudelia ſacra peroſæ.*] Non poſtulabat Diana ſibi hujuſcemodi hoſtiis ſacrificari; ſed erat Thoantis immanitas, ut ei hoſpites mactandos cenſeret. *Pont.* *Læta Dea ſignum tranſtulit.*] Eurip. fab. 10. Quem locum, ut potuimus, ita tamen ut intelligi poſſit, ſic reddimus:

Thoanta captum callida prendunt via.
Sacris refixum poſtibus læti efferunt
Penetrale ſignum.

82. *In meliora.*] Vide Fab. Eurip. quæ inſcribitur Iphigenia. *Mer.* Aufugiens cum fratre Iphigenia, tranſtulit ſecum deæ ſignum in loca meliora, qua moribus, qua humanitate. *Pont.*

83. *Regio magni pene ultima mundi.*] *Magni penetralia mundi* Barberin. & Gottorphianus eleganti appoſitione. Pontum abſtruſam & interiorem orbis partem appellat. monui ſupra hoc libro Eleg. II. ℣ſ. 55. *Heinſius.*

85. *Atque meam terram.*] Diſtichon etiam hoc Ovidianæ venæ vix eſt ut cenſeatur. *Idem.* *Prope meam terram.*] Prope Tomitanam urbem.

Placato referant & mea vela Deo!

18. *Placato deo.*] Placato Augusto, & reconciliato.

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

O mihi dilectos.] *Amicum laudat Poëta, eumque monet, ut constanter munus amicitiæ exequatur, eique apud Augustum opem ferat. Ostendit deinde multis exemplis, tempore omnia molliri præter ejus curas, & ostendit se ita deficere, ut non diu credat se supervicturum tantis malis, quam rem dicit sibi solatio relictam esse.*

O Mihi dilectos inter sors prima sodales,
Unica fortunis ara reperta meis:
Cujus ab alloquiis anima hæc moribunda revixit,
Ut vigil infusa Pallade flamma solet:
Qui veritus non es portus aperire fideles,
Fulmine percussæ confugiumque rati:
Cujus eram censu non me sensurus egentem,
Si Cæsar patrias eripuisset opes:
Temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
Excidit heu nomen quam mihi pæne tuum!
Te tamen agnoscis: tactusque cupidine laudis,
Ille ego sum, cuperes dicere posse palam.
Certè ego, si sineres, titulum tibi reddere vellem,
Et raram Famæ conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine; neve
Intempestivi nominis obstet honos.
Quod licet & tutum est, intra tua pectora gaude,
Me-

1. INter sors prima sodales.] *Pars meliores.* ramen in Fastis, *matris sors ego prima fui.* & Met. XIII. *Fœmineæ sortis* pro prole fœminea. sic Epist. VIII. legebam, *Sors hac una mihi conjux bene cessit Orestes.* non *pars.* Heins. *Pars prima.*] Princeps, inter amicos meos ὁ πρωτεύων.

4. *Infusa Pallade.*] Oleo infuso.

5. *Portus fideles.*] Amicitiæ munera & confugium. *Mer.* Vel non dubitasti me tueri tuo patrocinio. *Bersm.*

7. *Cujus eram censu non me sensurus egentem.*] Unus Vatic. & Bussidianus *censurus.* Vide quæ noto ad Epist. VII. vs. 47. Superiori hexametro lege cum scriptis *Qui veritus non es*, pro *est.* Heins.

9. *Hujus temporis.*] Hujus mei infortunii; vel vis adversæ fortunæ. *Mer.*

11. *Tu tamen agnoscis.*] Scribe *Te agnoscis.* sic lib. I. Eleg. VI.

Hac tibi dissimulas, sentis tamen optime dici. Heins.

14. *Conciliare fama.*] Immortalitati consecrare.

16. *Intempestivus nominis obstet honor.*] *Honos* duo veteres. Scribe *obsit honos.* Heins.

18. *Te-*

Meque tui memorem, teque fuisse mei.
Utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
  Dum veniat placido mollior ira Deo:
Et tutare caput nulli servabile; si non
  Qui mersit Stygiâ, sublevet illud, aquâ.
Teque, quod est rarum, præsta constanter ad omne
  Indeclinatæ munus amicitiæ.
Sic tua processus habeat Fortuna perennes:
  Sic ope non egeas ipse, juvesque tuos,
Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni;
  Incidat & vestro rara querela toro.
Diligat & semper socius te sanguinis illo,
  Quo pius affectu Castora frater amat.

Sic

18. *Teque fuisse pium.*] *Teque fuisse mei* rectius Combianus, & octo alii. *Idem.*

19. *Remis luctare.*] Omnem adhibe conatum. Parœmiæ nos admonet, *remis velisque contendere.* Pont. *Remis luctare.*] Quod fit adverso flumine. Virg. 8.

Adversum remis superes subvectus ut amnem,

cui contrarium:

Mitis ut in morem stagni, placidæque paludis
Sterneret æquor aquis remo ut luctamen abesset.
——acuto in murice remi——
Obnixi crepuere. Æneid. 5.

Quod luctamen est, ad Ovidii fortunas accedens.

20. *Dum veniet placido mollior aura Deo.*] *Veniat* meliores magno numero. nisi quod pri. Vatic. pri. Polit. opt. Medic. & tres alii *venit à placido.* pro *aura* quatuor *hora.* octo *ira.* quare aut legendum *placido mollior ira Deo* aut *mollior aura mari*, vel *salo.* ut persistat in figurâ inceptæ orationis. Vide Notas lib. v. Fast. vs. 648. *Heins.*

24. *Amicitiæ indeclinatæ.*] Amicitiæ non imminutæ, sed firmæ.

27. *Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni.*] Tò *perenni.* parum huc quadrat. & *perennes* jam præcesserat. Forte,

Sic æquet tua nupta suum probitate parentem. Heins.

Sic æquet tua nupta virum.] Sic Virgil. 6. Æneid. ——*conjux ubi pristinus illi——*
Respondet curis, æquatque Sichæus amorem. Quod arripuit Stat. Thebaid. 2.

Tydea jam socium cœptis, jam pectore fido
Æquantem curas.

Virum.] Te maritum. *Mer.* *Sic æquet tua nupta.*] Sic uxor tua moribus tuis respondeat: Te probitate & religione æquet. *Pont.*

28. *Rara querela.*] Prim. Vatic. *rata.* plurimi *nulla.* etiam bene. apud Martialem *Lis rara.* Heins.

29. *Socius sanguinis.*] Frater tuus.

30. *Frater.*] Pollux. Et quum Jupiter cœlum Polluci daturus esset, ejus precibus factum est, ut sex mensibus Castor in cœlo esset, totidem Pollux: dicente Ovidio: *Jamque tibi Pollux cœlum sublime patebat, Quum mea, dixisti, percipe verba pater: Quod mihi das uni, cœlum partire duobus, &c.* Quod ideo fingitur, quia eorum stellæ ita se habent, ut occidente una, oriatur altera. vel quia alternis diebus lucent: Hyginus scribit Castorem & Pollucem omnium fratrum

Sic juvenis, similisque tibi sit natus, & illum
  Moribus agnoscat quilibet esse tuum.
Sic socerum faciat tædâ de nata jugali;
  Nec tardum juveni det tibi nomen avi.

inter se amantissimos fuisse: quod neque de principatu contenderunt, neque ullam rem sine communi consilio gesserunt: pro quibus officiis eos Jupiter inter notissima sidera constituisse existimatur.

31. *Sic juvenis similisque tibi sit natus.*] Forte *sic superet, similisque tibi sit.* Ep. Didus,

Sic superent, quoscumque tuâ de gente reportes.

hoc est superstites sint. *Heinsius.*

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Tempore.] *Hæc inconsideratius cum superioribus conjunguntur, cum unius separatæ Elegiæ argumentum videantur exsequi. Tractatur locus communis, de vi temporis seu consuetudinis, qua, cum mitigentur & tolerabilia evadant omnia, non tamen mitigari curas & angores suos. Mala sua ipsa mora ingravescere, & exasperari.*

TEmpore ruricolæ patiens fit taurus aratri,
  Præbet & incurvo colla premenda jugo.
Tempore paret equus lentis animosus habenis,
  Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pœnorum compescitur ira leonum;
  Nec feritas animo, quæ fuit ante, manet.
Quæque sui monitis obtemperat Inda magistri
  Bellua, servitium tempore victa subit.
Tempus, ut extentis tumeat facit uva racemis,
  Vixque merum capiant grana, quod intus habent.

Tem-

1. T*Empore ruricolæ.*] Hæc quæ sequuntur, apud alios, à superioribus separata leguntur: ut ab hoc loco nova, & quæ ordine sexta sit, elegia incipiat. Nec male omnino, ut mea fert sententia. Nam & sententia alia à superiore est: & cum hæc querelam miseriæ suæ continuat, illa autem impetitionem; hæc promiscue ad omnes amicos sive lectores, illa ad solum eum cujus nomen ex circumstantiis describit, pertinere videtur. *Micyll.*

3. *Lentis.*] Flexibilibus.

4. *Duros lupos.*] Dura frena. *Lupata* autem intelligit. Est enim *lupatum*, frenum asperum, quo equi ferociores coercentur: sic dictum (auctore Servio) à lupinis dentibus, qui inæquales sunt.

7. *Inda bellua.*] Elephantes, quia paulatim magistris parere consueverunt. nam regem adorabant, genua submittebant, coronas porrigebant, funibus subibant. *Mer.*

9. *Racemis.*] Racemi proprie sunt uvæ minores, granis exilioribus; qui plerumque à vindemiatoribus sub pampino latentes fallentesque relicti, post colliguntur.

11. *Tem-*

Tempus & in canas ſemen producit ariſtas;
  Et ne ſint triſti poma ſapore facit.
Hoc tenuat dentem terras renovantis aratri,
  Hoc rigidas ſilices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam ſævas paullatim mitigat iras:
  Hoc minuit luctus, mœſtaque corda levat.
Cuncta poteſt igitur tacito pede lapſa vetuſtas
  Præterquam curas attenuare meas.
Ut patriâ careo; bis frugibus area trita eſt:
  Diſſiluit nudo preſſa bis uva pede.
Nec quæſita tamen ſpatio patientia longo eſt;
  Menſque mali ſenſum noſtra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt juga curva juvenci:
  Et domitus fræno ſæpe repugnat equus.
Triſtior eſt etiam præſens ærumna priore:
  Ut ſit enim ſibi par, crevit, & aucta morâ eſt.
Nec tam nota mihi, quam ſunt, mala noſtra fuerunt:
Sed

11. *Tempus & in canas.*] Tempore etiam frumenta naſcuntur, & ad maturitatem perveniunt. *In canas ſemen perducit ariſtas.*] Pro *ſemen* unus Vatic. *ſemper.* Buſlid. *ſpeciem.* Lege *ſpicam*, vel *ſegetem* aut *meſſem.* pro *perducit* pri. Vatic. & alii plurimi *producet.* Heinſ.

12. *Ne ſint triſti poma ſapore jacit.*] *Cavet* eleganter Leidenſis. *Idem.*

13. *Dentem terram findentis aratri.*] Multi *terras findentis* vel *ſcindentis.* Barberin. & opt. Medic. cum duobus aliis & priſcis editionibus, *terras renovantis.* & placet. *renovare terram* pro *arare* paſſim veteres & noſter ſæpe. ut Met. I.

Nec renovatus ager gravidis canebat ariſtis.

infra Eleg. XII.

Fertilis aſſiduo ſi non renovetur aratro,
Nil niſi cum ſpinis gramen habebit ager

terras patientis pri. Vatic. an forte ſcribendum,

Attenuat dentem tempus patientis aratri.

ut Amor. lib. I. Eleg. ult.

Ergo cum ſilices cum dens patientis aratri
Depereant ævo.

Idem.

14. *Rigidos ſilices.*] *Rigidas* meliores magno numero. ſic & alibi. *Idem.*

16. *Mæſtaque corda levat.*] *Domat* Barberin. & fragmentum Vatican. placet. Ep. Phædræ, *duraque corda doma.* Idem.

21. *Nec quæſita tamen ſpatio patientia longo eſt.*] *Non quaſſata* unus Vatic. & Arondelianus. ſed nil mutandum. *Idem.*

23. *Scilicet & veteres.*] Dicit malum vetus ſibi ita recens videri, quemadmodum jugum plerumque & frenum juvencis & equis, qui quamvis diu illis aſſueti fuerint, tamen tanquam novam moleſtiam plerumque rejiciunt. *Juga ſæpe juvenci.*] *Juga curva* alter Palat. placet. ita ſæpe noſter. quandoque & *panda juga.* ſupra hâc Elegiâ,

Præbet & incurvo colla premenda jugo.

Heinſ.

 29. Eſt

Sed magis hoc, quo sunt cognitiora, gravant.
Est quoque non minimum, vires afferre recentes;
Nec præconsumtum temporis esse malis.
Fortior in fulvâ novus est luctator arenâ,
Quam cui sunt tardâ brachia fessa morâ.
Integer est nitidis melior gladiator in armis,
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites navis modo facta procellas:
Quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
Nos quoque, quæ ferimus, tulimus patientius ante;
Et mala sunt longo multiplicata die.
[Credite, deficio, nostroque à corpore, quantum
Auguror, accedunt tempora parva malis.]
Nam neque sunt vires, neque qui color esse solebat:
Vixque habeo tenuem, quæ tegat ossa, cutem.
Corpore sed mens est ægro magis ægra, malique
In circumspectu stat sine fine sui.
Urbis abest facies, absunt mea cura sodales:
Et, qua nulla mihi carior, uxor abest.
Vulgus adest Scythicum, braccataque turba Getarum.
Sic male quæ video, non videoque, nocent.
Una tamen spes est, quæ me soletur in istis;
Hæc fore morte meâ non diuturna mala.

29. *Est quoque non minimum.*] *Non nihilum* Rottendorphianus cum Leidensi, & Combianus pro diversa lectione. *non nimium* quatuor alii. *Idem.*

31. *Fortior in fulva.*] Exemplis arguit, multo magis gravare mala vetera, quam recentia. *Luctator.*] Qui lucta ludit, & palæstra. Fuere autem tria athletica certamina, in quibus certabant, corporibus suis cursores, pugiles, & luctatores. *Alii quinque statuunt*, Saltus, cursus, discus, jaculum, lucta.

33. *Nitidis arenis.*] In campo recenter arena strato.

38. *Qua mala sunt longa multiplicata die.*] *Et mala* recte veteres. unus cum Bersmanni libro *quam*, quomodo & Gronovius conjiciebat. *longo* etiam *die* nonnulli *Heins.*

39. *Credite deficio.*] Hoc distichon est nugatoris, non Nasonianæ manus. *Idem.*

46. *Et qua nulla mihi carior.*] Scribo, *qua nemo mihi carior.* nisi malis, *Et mihi qua nil est carius.* Idem.

48. *Sic mala qua video non videoque nocent.*] An urbis facies & sodales absentes pro malo numerat? non puto. Scribe *male nocent.* & adeantur quæ notavi Fast. II. vs. 170. quidam scripti cum primis editionibus *sic me movent.* Idem.

49. *Qua me solatur.*] *Soletur* meliores. *Idem.*

E LE-

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Bis me sol adiit.] *Miratur Poëta, quod biennio jam exacto, nullas ab amico acceperit literas: quum hi præsertim ad eum scripserint, quibuscum amicitiæ usus non fuerat tam probatus. Subjungit tamen malle se omnia credere, quam illum nullas ad eum dedisse literas, quas interceptas fuisse existimat. Admonet postremo, ut ad eum scribat, ne semper excusandus sit.*

BIs me sol adiit gelidæ post frigora brumæ,
Bisque suum tacto Pisce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera versus
Quamlibet in paucos officiosa fuit?
Cur tua cessavit pietas, scribentibus illis,
Exiguus nobis cum quibus usus erat?
Cur, quoties alicui chartæ sua vincula demsi,
Illam speravi nomen habere tuum?
Dî faciant, ut sæpe tuâ sit epistola dextrâ
Scripta, sed è multis reddita nulla mihi!
Quod precor, esse liquet. credam prius ora Medusæ
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:
Esse canes utero sub virginis: esse Chimæram,
A truce quæ flammis separet angue leam:

Qua-

1. B*IS me Sol adiit gelidam post frigore brumam.*] Alii *gelida post frigora bruma.* sed minime placet illud *me Sol adiit.* Forte,

Bis ver Sol adiit, gelida post frigora bruma.

Nam Aries Pisci succedit. *Heinsius.*

2. *Bisque suum tacto Pisce.*] Hoc dicit, quia sol à Capricorno, Aquario, & Piscibus hyemem transigit. *Mer.*

7. *Cur quoties alicui dum chartæ vincula demsi.*] *Chartæ sua vincula* plurimi veteres. duo *demsi sua vincula charta.* Vide Notas ad lib. III. Fast. ℣s. 293. sequenti versu *è multis* meliores, non *ex.* Heins. *Cur quoties alicui.*] Ex his duobus versibus facile refelli potest eorum opinio qui volebant nomen scribentis, & ejus ad quem scribimus, literis jam signatis inscribi: quum aperte hic possimus videre, intus tantum appositum fuisse nomen scribentis.

11. *Ora Medusæ Gorgonis.*] Medusæ crines in serpentes mutavit Minerva, quod cum Neptuno in ejus templo concubuit, ejusque caput ad terrendos hostes ægidi imposuit.

13. *Esse Chimæram.*] De chimæræ forma Homerus lib. sexto Iliados ita scribit: anterius leonem, posterius vero draconem, medio autem capram, atque terribiles ex ore flammarum globos cum spiritu effundentem. Vide Natal. lib. 9. c. 4.

Quadrupedesque hominum cum pectore pectora junctos :
Tergeminumque virum, tergeminumque canem :
Sphingaque, & Harpyïas, serpentipedesque Gigantas :
Centimanumque Gygen, semibovemque virum.
Hæc ego cuncta prius, quam te, carissime, credam
Mutatum curam deposuisse mei.
Innumeri montes inter me teque, viæque,
Fluminaque, & campi, nec freta pauca, jacent.
Mille potest caussis, à te quæ littera sæpe
Missa sit, in nostras nulla venire manus.
Mille tamen caussas scribendo vince frequenter :
Excusem ne te semper, amice, mihi.

15. *Quadrupedesque homines.*] Lege, *hominum* cum pri. Polit. pri. Vatican. & quatuor aliis. duo *hominu.* Heins. *Quadrupedesque homines.*] Centauros. *Cum pectore pectora junctos.*] Centaurorum enim pectora humanis pectoribus juncta fuere: habuere enim partem pectoris humanam, partem equinam.

16. *Tergeminumque virum.*] Herylum aut Geryonem intelligit, quos tergeminos fuisse docet Virgilius. Justinus scribit, Geryonem non triplicis naturæ fuisse, sed tres fratres tantæ concordiæ extitisse, ut uno animo omnes regi viderentur. Horatius : *Qui ter amplum Geryonem, Tityonque tristi compescit unda.*

17. *Sphingaque.*] Sphinx bellua est pilo fusco, geminis mammis in pectore, muliebri facie, pedibus ac cauda leonis, pennis autem volucris. Ferunt sphingem juxta Thebas ænigma hospitibus proposuisse : quod satis notum. *Et Harpyas.*] Hesiodus duas tantum dicit Harpyas fuisse ex Thaumante & Electra natas, scilicet Ællo & Ocypeten: Tertiam addidit Mato, Celæno. Earumque formam ita describit : *Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris Proluvies, uncæque manus, & pallida semper Ora fame. Serpentigerosque gigantes.*] Legitur etiam, *Serpentipedesque gigantes* : hoc est, gigantes, quorum pedes in serpentum volumina desinebant. De quibus Macrob. lib. Saturn. I. *Serpentipedesque gigantes.*] *Gigantas* cum Rottendorphiano. Vide Notas Fast. III. vers. 439. *Heins.*

18. *Centimanumque Gygen.*] *Gyan* Rottendorph. alii multi *Gygam*, prim. Pal. *Giam.* consule Notas Amor. l. II. Eleg. IV. vs. 10. *Idem.* *Centimanumque Gygen.*] Gyges (auctore Hesiodo) Cœli & Terræ filius fuit, fraterque Briarei & Cotti, quorum singulos centum manus habuisse dixit, & capita quinquaginta. Hi *Titanes* dicti sunt, ac decennale bellum cum Saturni filiis gesserunt. *Semibovemque virum.*] Minotaurum denotat, natura duplici : nam usque ad humeros taurus, cætera homo fuit.

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Jam mea cygneas imitantur, &c.] *Quinquagenarius poëta queritur, se jam canescere in infœlicissima regione, eo tempore, quo frui debuisset patria, charissima conjuge, amicis, &c. Quæ si olim à Delphico oraculo, aut Dodonæa columba futura accepisset, vana dicit se ea responsa existimaturum fuisse. Clarissimaque sententia docet, nihil tam validum esse, quod non subjaceat divinæ voluntati ac potentiæ. Postremo cæteros admonet, ut ejus casibus moniti, Augustum, cujus potentia par est diis immortalibus, demereantur.*

JAM mea cygnêas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas:
Jam subeunt anni fragiles, & inertior ætas:
Jamque parum firmo me mihi ferre grave est.
Nunc erat, ut posito deberem fine laborum
Vivere, me nullo sollicitante metu:
Quæque meæ semper placuerunt otia menti,
Carpere; & in studiis molliter esse meis:
Et parvam celebrare domum, veteresque Penates;
Et quæ nunc domino rura paterna carent:
[Inque sinu dominæ, carisque nepotibus, inque
Securus patriâ consenuisse meâ.]
Hæc mea sic quondam peragi speraverat ætas:
Hos ego sic annos ponere dignus eram.
Non ita Dîs visum: qui me terrâque marique
Actum Sarmaticis exposuere locis.
In cava ducuntur quassæ navalia puppes,
Ne temerè in mediis dissolüantur aquis.

[Ne

5. UT *posito deberem fine laborum.*] Forte, *posita deberem fine labori. posita* ut vitetur ambiguitas. *Heins.*

10. *Rura paterna.*] Me qui sum dominus eorum. Erant autem in Pelignis.

13. *Inque sinus dominæ, charisque nepotibus.*] *Sodalibus* primæ editiones & plurimi scripti. Sed distichon etiam hoc vix genuinum est. *Heins.*

14. *Hos ego sic annos ponere dignus eram.*] *Canos ponere* pri. & quinque alii. Sed neque anni neque cani hoc sensu satis Latine ponuntur. Quare refingo *annos condere.* sic *condere ætatem* apud veteres, ut & *condere soles.* Idem.

16. *Sarmaticis locis.*] *Jugis* quatuor libri veteres. *Idem.*

17. *In cava ducuntur.*] Navium exemplo, quæ longa navigatione procellis agitatæ, in navalibus reponuntur, se senem dicit placida quiete uti debuisse.

19. *Ne*

[Ne cadat, & multas palmas inhoneſtet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.]
Miles, ut emeritis non eſt ſatis utilis annis,
Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, Lares.
Sic igitur: tardâ vires minuente ſenectâ,
Me quoque donari jam rude, tempus erat.
Tempus erat, nec me peregrinum ducere cœlum,
Nec ſiccam Getico fonte levare ſitim:
Sed modo, quos habui, vacuum ſecedere in hortos:
Nunc hominum viſu rurſus & Urbe frui.
Sic animo quondam non divinante futura
Optabam placidè vivere poſſe ſenex.
Fata repugnarunt: quæ, cum mihi tempora prima
Mollia præbuerint, poſteriora gravant.
Jamque, decem luſtris omni ſine labe peractis,
Parte premor vitæ deteriore meæ.
Nec procul à metis, quas pæne tenere videbar.
Curriculo gravis eſt facta ruina meo.
Ergo illum demens in me ſævire coëgi,
Mitius immenſus quo nihil orbis habet?
Ipſaque delictis victa eſt clementia noſtris:
Nec tamen errori vita negata meo?

Vita

19. *Ne cadat & multas palmas inhoneſtet adeptas.*] Locus corruptus. *ademtos* pri. Polit. & Rottendorph. *ademptus* alter Politiani. *adeptis* prim. Vatican. alius, *adeptus*. Scribe *multis adeptis*, nimirum palmis. Sed cum *inhoneſtandi* verbum vix alibi occurrat apud noſtrum; puto etiam hoc diſtichon eſſe ex iis, quæ inculcarunt homines male feriati. *Heinſ.*

21. *Miles ubi emeritis non eſt ſatis utilis armis.*] *Miles ut* plerique veteres. & *annis* pro *armis*. recte. nam τὸ *arma* ſequitur. Martial.

Emeritos Muſis & Phœbo tradidit annos.
Idem.

22. *Ponit ad antiquos.*] Milites ſinguli perfuncti militia, donabantur ſeptenis, pluribuſve aliquando, jugeribus terræ, quo poſſent reliquum vitæ agere. Solebant autem, quum à militia diſcederent, arma alicui deo ſuſpendere. quam rem non modo milites faciebant, ſed etiam gladiatores. Quem morem deſignat Horatius in Epiſtol. 1. lib. 1.
Veianius armis Herculis ad poſtem fixis latet abditus agro.

27. *Vacuos ſecedere in hortos.*] Lege *vacuum*, hoc eſt otioſum. Vide ſupra Eleg. III. vſ. 77. *Heinſ.*

33. *Decem luſtris.*] Quinquaginta annis. *Luſtrum* autem tempus quinquennale.

34. *Parte premor vita deteriore mea.*] Ætas enim poſt annum quinquageſimum ſolet eſſe deterior.

41. *Per-*

Vita procul patriâ peragenda sub axe Borêo,
  Qua maris Euxini terra finistra jacet.
Hoc mihi si Delphi, Dodonaque diceret ipsa;
  Esse viderentur vanus uterque locus.
[Nil adeo validum est, adamas licet alliget illud,
  Ut maneat rapido firmius igne Jovis.]
Nil ita sublime est, supraque pericula tendit,
  Non sit ut inferius suppositumque Deo.
Nam quamquam vitio pars est contractâ malorum,
  Plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este,
  Æquantem Superos emeruisse virum.

41. *Peragenda sub axe Boreo est.*] Tolle cum melioribus scriptis τὸ *est*. Heinsius.

43. *Hac mihi si Delphos.*] Lege *Delphi* cum pri. Polit. quomodo & Scaliger in ora codicis sui. quinque alii *Delphis*. *Hoc* etiam meliores. *Idem.*

44. *Esse videretur.*] *Viderentur* Gott. venuste. *Idem.*

45. *Nil adeo validum est.*] Suspectum distichon. *Idem.*

50. *Plus tamen exitii.*] Ostendit numen in eo suam vim & potestatem, quod me supra meritum punivit, & quantum collibuit; non quantum mea noxa commeruit. *Pont.* *Plus tamen exitii.*] Malim *exitio*. plus ad exitium contulit. *Heins.*

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

Si licet & pateris.] *Inimico minatur poëta, se in eum scripturum, nisi pœnituerit inimicitiarum.*

SI licet, & pateris, nomen facinusque tacebo,
  Et tua Letæis acta dabuntur aquis:
Nostraque vincetur lacrymis clementia seris.
  Fac modo te pateat pœnituisse tui.
Fac modo te damnes, cupiasque eradere vitæ
  Tempora, si possis, Tisiphonæa tuæ.

Sin

4. POEnituisse tui.] Pœnituisse ejus, quod in me fecisti. *Mer.* Pœnitet aliquem sui, cum consilia & facta sua damnat, sibique displicet. *Pont.*

6. *Tempora Tisiphonæa.*] Tempora flagitiosa, furialia & nocentia. id est, cupias non dici meo versu, semper flagitiis operam dedisse, & nocuisse, ut Tisiphone furia. *Mer.* *Cupiasque eradere vitæ Tempora Tisiphonæa.*] Hoc est, fac te damnes, & cupias ex vita tua eradicare, sive penitus, si modo possis, tollere, id quod est Tisiphones proprium, hoc est, invidiam & studium nocendi. Vel: Cupias

Sin minus, & flagrant odio tua pectora nostro;
  Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, ficut fum, miffus in orbem;
  Noftra fuas iftuc porriget ira manus.
Omnia, fi nefcis, Cæfar mihi jura reliquit:
  Et fola eft patriâ pœna carere meâ.
Et patriam, modo fit fofpes, fperamus ab illo.
  Sæpe Jovis telo quercus adufta viret.
Denique vindictæ fi fit mihi nulla facultas;
  Pïerides vires & fua tela dabunt.
Ut Scythicis habitem longe fubmotus in oris,
  Siccaque fint oculis proxima figna meis:
Noftra per immenfas ibunt præconia gentes;
  Quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
Ibit ad occafum; quidquid dicemus, ab ortu:
  Teftis & Hefperiæ vocis Eöus erit.
Trans ego tellurem, trans latas audiar undas:
  Et gemitûs vox eft magna futura mei.
Nec tua te fontem tantummodo fæcula norint:
  Perpetuæ crimen pofteritatis eris.

Jam

pias eradere tempora Tifiphonæa vitæ tuæ, pro ftudeas abolere, & ex vitæ tuæ rebus actis tollere, ea quæ fcelerate aliquando fecifti. *Micyl.*

11. *Omnia jura mihi reliquit.*] Quod jus eft civi in maledicum & obtrectatorem, hoc mihi Cæfar non ademit. In jus per amicos vocaturum fubindicat. *Pont.*

13. *Et patriam modo fit fofpes.*] *Modo fofpes erit* Vaticanus optimus. Scribe *fofpes eat.* Faft. IV. *fofpes eas femper parens.* Vide Notas in Epicedium Drufi. ỷf. 472. *Heinf.*

16. *Et fua tela.*] Malim *in fua tela.* hoc eft in arma poëtica. *Idem.*

18. *Siccaque fint oculis proxima figna.*] Per figna intelligit Urfam majorem & minorem, quibus Septentrionem defignat. *Sicca* autem appellantur, quia nunquam occidunt.

21. *Ibit in occafum.*] Quicquid à me de te dicitur, id cum aliis fcriptis meis celebrabitur per totum terrarum orbem. *Pont.*

22. *Vocis Hefperiæ.*] Carminis Latini. *Mer. Teftis & Hefperiæ.*] Hefperiam vocem intellige, non Latinam tantum, fed eam quæ in Hefperia, hoc eft, occidente edetur. Ut fit dictum: Ejus vocis, five querelæ, quæ in occidente edetur, teftis erit Eous, five is qui in oriente degit. ut fit ἀντίθεσις ejus quod præcedit. *M.*

23. *Trans altas audiar undas.*] *Trans latas* antiqui quatuor. quod præftat. *Heinf.*

25. *Nec tua te fontem.*] *Ne tua* fcribe. *Idem.*

26. *Perpetuæ crimen pofteritatis eris.*] Καὶ τοῖς ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Homer. quod & in bonam & in malam partem accipitur.

27. Et

Jam feror in pugnas, & nondum cornua sumsi.
Nec mihi sumendi caussa sit ulla velim.
Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
Taurus, & infesto jam pede pulsat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus est. cane, Musa, receptus;
Dum licet huic nomen dissimulare suum.

27. *Et nondum cornua sumsi.*] *Nec dum mihi cornua* pri. Vatic. & tres alii. pri. Polit. & duo *nondum mibi*. pri. Palat. *& non mihi*. Heinf. *Nondum cornua sumpsi.*] Nondum sumpsi calamum & chartam, quibus te petam, ut cornibus taurus feras in arena secum depugnantes. *Pont.*

29. *Circus adhuc cessat.*] Nondum taurus in Circo irritatur. Effigies enim hominum ex fœno veste rubra cooperto, fieri solebant, quibus objectis ad spectaculum præbendum tauri irritarentur. Postea ita luxus inolevit, ut Phœniciis vestibus usi fuerint. *Spargit tamen acer arenam Taurus.*] Tamen sese taurus paulatim ad pugnam accendit: quibus verbis inimico idem minatur se facere. *Spargit tamen acer arenam.*] *Spargit jam torvus* prim. Vatic. pri. Palat. & tres alii. *Heinf.*

31. *Cane Musa recessus.*] Prim. Vatic. prim. Pal. & septem alii cum primis editionibus *receptus*. bene. ut jam monui Metam. libro primo vs. 340. *Idem. Cane, Musa, receptus.*] Receptus, seu receptui canere dicimus, cum tubæ signo exercitus è prælio revocatur.

32. *Dum licet huic.*] Non lædendo me ulterius.

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Ille ego qui fueram.] *Lectorem docet, qua patria, quibus consulibus natus sit. Denique totam suam vitam paucis perscribit. Postremo exilii mala commemorat: quorum magnitudinem dicit se Musis consolari, & illis acquiescere.*

ILle ego, qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
Quem legis, ut noris, accipe, Posteritas.
Sulmo mihi patria est gelidis uberrimus undis,
Millia qui novies distat ab Urbe decem.
Editus hîc ego sum: necnon, ut tempora noris;
Cum cecidit fato Consul uterque pari.

Si

1. *Ile ego qui fueram.*] *Fuerim* pri. Vatic. & tres alii. probe. *Heinf.*

3. *Sulmo mihi patria est.*] Sulmo oppidum fuit Pelignæ regionis, distans ab urbe millibus passuum 90.

5. *Editus hinc ego sum.*] *Hic* meliores. pro *ut tempora noris*, Richelianus, *si tempora quaris*. nam *noris* præcesserat. sic in Fastis,

Tempora si veteris quaris temeraria damni. Heinf.

6. *Quum cecidit fato consul uterque pari.*] Hircium & Pansam consules designat, qui apud Mutinam pugnantes contra Antonium, pop. Rom. hostem judicatum, ceciderunt.

7. Si

Si quid & à proavis uſque eſt vetus ordinis heres;
  Non modo Fortunæ munere factus eques.
Nec ſtirps prima fui; genito jam fratre creatus;
  Qui tribus ante quater menſibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
  Una celebrata eſt per duo liba dies.
Hæc eſt armiferæ feſtis de quinque Minervæ,
  Quæ fieri pugnâ prima cruenta ſolet.
Protinus excolimur teneri, curâque parentis
  Imus ad inſignes Urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab ævo,
  Fortia verboſi natus ad arma Fori.
At mihi jam puero cœleſtia ſacra placebant;
  Inque ſuum furtim Muſa trahebat opus.
Sæpe pater dixit, Studium quid inutile tentas?

Mæo-

7. *Si quid id eſt, uſque à proavis vetus ordinis hæres.*] *Si quis & à proavis uſque eſt*, vel *ſi quid*, vetuſtiores magno numero. alii aliter. Lego,

Si quid id à proavis uſque eſt vetus ordinis hæres.

Amor. lib. III. Eleg. ult.

Si quid id eſt, uſque à proavis vetus ordinis hæres.

in Ponticis,

Si genus excutias, equites ab origine prima
Uſque per innumeros inveniemur avos.

Heinſ. *Si quid id, à proavis.*] Ordo eſt: Et ſum factus eques non nunc & recens modo munere fortunæ, ſed longa ſucceſſione, & unde à majoribus hæres ſum dignitatis equeſtris. *Munere fortunæ.*] Non modo divitiis, quæ ſunt bona fortunæ: qui enim quadringenta ſeſtertia poſſidebant, equeſtri dignitate donabantur, & 14. ordinibus in theatro ſpectandi gratia ſedebant.

9. *Genito ſum fratre creatus.*] *Genito jam* rectius in Medoniano, duo alii *genito ſine*. Heinſius.

12. *Una celebrata eſt.*] Idem dies natalis, mihi illique celebratus.

13. *Armigeræ feſtis de quinque Minervæ.*] Secundum diem ex quinque Minervæ conſecratis deſignat. Prima enim die ludi gladiatorii, ut ſequentibus diebus, non exhibebantur. Fuere autem *quinquatria* Minervæ feſta 13. Cal. April. hoc eſt, 20. die Martii, dicta à quinquatro die, quod poſt diem quintum celebrentur: Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 22. & ibid. Tiraquell. Natus ergo Ovid. 12. Calend. April. ſ. 21. Martii.

14. *Qua fieri pugna.*] *Qua* veteres. *Heinſius.*

16. *Ab arte viros.*] Inſignes ab arte, accipio eos qui artibus quibuſcunque docendis inſignes ac celebres tum fuere. *Micyll.*

18. *Fortia verboſi.*] Fortia verba vocat, oratorum orationes, propter ſummam eloquentiæ vim, quæ animos quo vult adducit, & unde vult deducit.

19. *Cæleſtia ſacra.*] An *Permeſſia ſacra?* tale quid latet. *Heinſius.* *Cæleſtia ſacra.*] Poëſin intelligit. *Mer.*

20. *Inque ſuum furtim.*] Quia pater fieri me poëtam nolebat: itaque eo inſcio factitabam verſiculos. *Pont.*

22. *Mæo-*

Mæonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
Scribere conabar verba soluta modis.
Sponte suâ carmen numeros veniebat ad aptos:
Et, quod tentabam dicere, versus erat.
Interea, tacito passu labentibus annis,
Liberior fratri sumta mihique toga est:
Induiturque humeris cum lato purpura clavo:
Et studium nobis, quod fuit ante, manet.
Jamque decem vitæ frater geminaverat annos,
Cum perit; & cœpi parte carere mei.
Cœpimus & teneræ primos ætatis honores;
Eque viris quondam pars tribus una fui.
Curia restabat: clavi mensura coacta est.
Majus erat nostris viribus illud onus.

Nec

22. *Mæonides.*] Homerus.

26. *Et quod tentabam scribere.*] Rectius plurimi ex antiquis *dicere.* nam *scribere* præcessit. *Heins.*

28. *Liberior toga.*] Togam virilem designat, quam nobiles adolescentes apud Romanos sumebant in festo Liberi patris, 16. Kalend. April. deposita prætexta:

29. *Induiturque humeris.*] Pri. Vatic. Junian. & duo alii cum priscis editionibus, *humeros.* quod mihi religioni fuit non monere. sic & Met. IX. in nonnullis scriptis,

Induiturque humeros Lernææ virus Echidnæ. Heins.

Cum lato purpura clavo.] Lato clavo utebantur & nobiliores & senatores, qui ab ea *Laticlavi* appellabantur. Martialis: *Dum te posse negas, nisi lato, Gellia, clavo Nubere, nupsisti Gellia cistifero.*

31. *Jamque decem, &c.*] Jam annum vigesimum compleverat. *Pont.*

33. *Primos honores.*] Magistratus qui primo adolescentibus dabantur: ut ædilitas, quæstura, triumviratus, cæterique qui minores dicebantur. Triumvirum hic se fuisse innuit. Cæterum varii fuere hujus nominis magistratus.

34. *Deque viris.*] *Eque* scripti potiores. & *opus* pro *onus* proximo pentametro. *Heins.*

35. *Mensura clavi.*] Mensura vestis senatoriæ, per quam senatoriam designat dignitatem. *Mer. Clavi mensura coacta est.*] Latus clavus, senatorum gestamen proprie erat, quo illi à reliquis ordinibus distinguebantur. Intelligit ergo Poëta, solam dignitatem senatoriam reliquam fuisse, quam adhuc consequeretur. sed ab ea consequenda abstinuisse se, quia id onus humeris suis majus fuisset; eoque mensuram clavi, hoc est, latitudinem, coactam apud se, id est, coarctatam, & quasi accisam fuisse. Quod autem supra dixit, *Induiturque humeros cum lato purpura clavo:* id eo modo accipiendum fortassis, ut dicamus statim post sumptam virilem togam, etiam clavi dignitatem consequutum, veluti spem quandam senatorii ordinis. Sed postea, cum videret se ei honori, vel ut ipse ait, oneri esse imparem, eandem deposuisse. *Micyl.*

37. *Nec*

Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
Sollicitæque fugax ambitionis eram:
Et petere Aoniæ suadebant tuta sorores
Otia judicio semper amata meo.
Temporis illius colui fovique poëtas;
Quotque aderant vates, rebar adesse Deos.
Sæpe suas volucres legit mihi grandior ævo,
Quæque necet serpens, quæ juvet herba, Macer.
Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes;
Jure sodalitii qui mihi junctus erat.
Ponticus Heroo, Bassus quoque clarus Iämbo
Dulcia convictûs membra fuêre mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures;
Dum ferit Ausoniâ carmina culta lyrâ.
Virgilium vidi tantum: nec avara Tibullo

Tem-

37. *Nec mens fuit apta labori.*] Nonnulli *erat apta*. Si quid video scripserat Ovidius, *nec mens satis apta labori.* & *erat* pro *eram* versu proximo. quomodo supra,

Non domus apta satis, non hic cibus utilis agro. Heins.

40. *Semper amata.*] *Amanda* pri. Vatic. *Idem.*

44. *Quæque nocet serpens, quæ juvat herba, Macer.*] Multi veterum *juvet.* Lege cum primo Polit. *necet* & *juvet.* noster Remed. Am.

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum. Idem.

Quæque nocet serpens.] Æmylius Macer, poëta Veronensis, herbas, serpentes, & volucres carmine complexus est: qui (ut scribit Eusebius) 30. Olympiade in Asia periit. Vide Scalig. poët. lib. 6. cap. 5.

47. *Ponticus Heroo.*] Ponticus poëta heroico carmine Thebanum bellum scripsit. *Battus quoque clarus Iambo.*] Alii *Bacchus.* Lege *Bassus pede clarus Iambo.* noster alibi,

Jungetur herons cum breviore pede.

& in Fastis,

——*heroi res erat ista pedis.*

Meminit tam Bassi quam Pontici poëtarum Propertius. *Heins.*

48. *Dulcia convictus.*] Convictores mei fuerunt ὁμόσιτοι.

49. *Horatius numerosus.*] Horatius optimus poëta, vel à copia, vel ab elegantia numerosus dictus. Vel etiam à varietate numerorum ac pedum, quos lyrica metra recipiunt. Natus est ante Ovidium annis 22.

50. *Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.*] *Aonia lyra* quatuor veteres. an *Æolia lyra?* Horatius de se ipso,

Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos.

Æolica enim dialecto lyrici Græci potissimum usi. hinc *Æolia lyra.* diximus jam nonnihil ad l. II. Amor. El. XVIII. *Heins.* *Dum ferit.*] Dum plectro chordas feriendo cantat: hoc est, dum pariter sonat lyra, & cantat carmina.

51. *Nec avara fata.*] Nec deorum voluntates; quas ideo *avaras* appellat, quoniam celerius Tibullum rapuerunt, quas fas erat: admodum enim juvenis periit.

52. *Tem-*

Tempus amicitiæ fata dedêre meæ.
Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi.
Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Utque ego majores, sic me coluêre minores:
Notaque non tardè facta Thalia mea est.
Carmina cum primum populo juvenilia legi;
Barba resecta mihi bisve semelve fuit.
Moverat ingenium totam cantata per Urbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi: sed quæ vitiosa putavi,
Emendaturis ignibus ipse dedi.
Tum quoque, cum fugerem, quædam placitura cremavi
Iratus studio carminibusque meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
Cor mihi, quodque levis caussa moveret, erat.
Cum tamen hoc essem, minimoque accenderer igni;
Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Pæne mihi puero nec digna, nec utilis uxor
Est data: quæ tempus perbreve nupta fuit.
Illi successit, quamvis sine crimine, conjux;
Non tamen in nostro firma futura toro.
Ultima, quæ mecum seros permansit in annos,
Sustinuit conjux exsulis esse viri.

Filia

52. *Tempus amicitiæ.*] Quia periit me puero, aut antequam possem eum videre. Alii tamen volunt, eodem anno, & etiam eadem die cum Ovidio natum. Unde extat Ovidii de ejus morte elegia.

53. *Successor fuit hic tibi Galle, Propertius illi.*] Lege *fuit is*, ut melius conveniat τῷ *illi.* Heinf.

65. *Molle Cupidineis.*] Fatetur aperte, se animo nimis molli & effœminato fuisse, cum se nugis illis scribendis dederit. *Pont.*

67. *Minimoque accenderer igne.* ❡ *Igni* Rottendorph. *Heinf.*

68. *Nomine sub nostro fabula nulla fuit.*] Hoc dicit: Nulla unquam de me fuit fabula, vel rumor ullus sinister, quod notatus fuerim infamia. *Mer.*

69. *Pæne mihi puero.*] Vix pueritiam egresso, scil. anno circiter 16. cum primam uxorem duceret. *Nec digna nec utilis uxor.*] Tres uxores subinde duxit. Cum duabus prioribus fecit divortium: cum tertia diu vixit, quæ exulem non erubuit. *Pont.*

73. *Seros permansit in annos.*] *Socios annos* tres libri. ut epistola Phyllidis,

Promissus socios ubi nunc Hymenæus in annos?

Heinf.

75. Filia

Filia bis primâ mea me fœcunda juventâ,
  Sed non ex uno conjuge, fecit avum.
Et jam complêrat genitor ſua fata; novemque
  Addiderat luſtris altera luſtra novem.
Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
  Ille fuit. matri proxima juſta tuli.
Felices ambo, tempeſtiveque ſepulti,
  Ante diem pœnæ quod periêre meæ!
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
  Sum miſer; & de me quod doluêre nihil!
Si tamen exſtinctis aliquid, niſi nomina, reſtat,
  Et gracilis ſtructos effugit umbra rogos;
Fama, parentales, ſi vos mea contigit, umbræ;
  Et ſunt in Stygio crimina noſtra foro;
Scite, precor, cauſſam (nec vos mihi fallere fas eſt)
  Erro-

75. *Filia me mea bis prima.*] Turbati numeri, quos ita concinna,

Filia me prima mea bis faecunda juventa.

Idem. *Filia mea.*] Perilla.

78. *Novemque Addiderat luſtris altera luſtra novem.*] Hoc eſt, ad nonageſimum annum pervenerat.

80. *Matri proxima buſta tuli.*] Lege *juſta tuli.* alterum Latinum vix eſt. Val. Flaccus lib. v.

Tum comiti pia juſta tulit.

Statius Theb. VI.

—— quid inania fertis
Juſta rogis?

Theb. XII.

Certamen, qui juſta ferant, qui funera ducant.

ſic *dare juſta.* Faſt. III.

Germana juſta dat ante ſua.

lib. VI.

Et dederat miſeris omnia juſta rogis.

quod male mutant. Statius Theb. IX.

—— certe tumulos ſupremaque victis
Juſta dabas;

ubi male *Buſta* nunc legitur. familiaris iſta vox Statio. Lucanus lib. IX.

—— nunquam dare juſta licebit
Conjugibus.

quomodo illic vetertimus codex Voſſianus. ſic & *peragere juſta* noſter Met. II. *injuſtaque juſta peregit.* quæ ibi vera eſt ſcriptura. *Heinſius.* *Matri proxima buſta tuli.*] In eodem matris ſepulcro patrem condidi.

81. *Felices ambo.*] *Ambos* unus Vatic & tum *ſepultos* quoque ſit ſcribendum. Vide Notas Faſt. I. ℣ſ. 298. ſed Tò *ambo* etiam quarti caſus eſt. Monui Notis Metam. VII. ℣ſ. 794. *Heinſ.*

85. *Si tamen extinctis aliquid niſi nomina reſtat.*] Senſus eſt: Si tamen aliquid reſtat defunctis hominibus, præter nomen. Hoc eſt: Si quis ſenſus eſt poſt hanc vitam, animæque hominum, ut traditur, immortales ſunt. *Micyl.* *Niſi nomina reſtant.*] *Reſtat* ex ſcriptis nonnullis. & mox *parentales* pro *parentalis.* Heinſ.

87. *Umbra parentales.*] O animæ parentum meorum.

88. *Sunt in Stygio foro.*] Cognoſcuntur hominum ſcelera à judicibus inferni. *M.* Qui ſunt Minos, Æacus, Rhadamanthus; hi enim de criminibus eo venientium cognoſcunt. *Pont.*

92. *Qua*

Errorem jussæ, non scelus, esse fugæ.
Manibus id satis est. ad vos studiosa revertor
Pectora, qui vitæ quæritis acta meæ.
Jam mihi canities, pulsis melioribus annis,
Venerat; antiquas miscueratque comas:
Postque meos ortus Pisæâ vinctus olivâ
Abstulerat decies præmia victor eques;
Cum maris Euxini positos ad læva Tomitas
Quærere me læsi Principis ira jubet.
Caussa meæ cunctis nimium quoque nota ruinæ
Indicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumque nefas, famulosque nocentes?
Ipsâ multa tuli non leviora fugâ.
Indignata malis mens est succumbere; seque
Præstitit invictam viribus usa suis;
Oblitusque mei, ductæque per otia vitæ,
Insolitâ cepi temporis arma manu.

Tot-

92. *Quæ vitæ quæritis acta meæ.*] *Qui* tres scripti. quod præstat. *Heins.*

93. *Pulsis melioribus annis.*]

——sed enim gelidus tardante senecta
Sanguis hebet, frigentque effœta in corpore vires.

Virg. 5.

——subeunt morbi, tristisque senectus.

94. *Antiquas miscueratque comas.*] Nigris albas insperserat. *Pulsis melioribus annis.*] Deteriores anni sunt senectutis, quia multa senem circumvallant incommoda. *Pont.*

95. *Pisæa oliva.*] Oliva qua apud Pisas coronabantur victores in Olympico certamine.

96. *Abstulerat decies.*] Decem Olympiadas. quinquaginta annos.

102. *Ipseque multa tuli non leviora fuga.*] Tò *Ipseque* mendosum est. *Ipse* optimus Mediceus. alii duo *Ipsaque.* unus *Ipse ego.* pri. Polit. *Ipsa.* recte. nisi quod scribi malo,

A quis multa tuli non leviora fuga.

de famulis enim & comitibus queritur etiam Pont. II. Eleg. VII.

Recta fides comitum poterat mala nostra levare
Ditata est spoliis perfida turba meis.

Muretus teste Ciofano, *Et quæ multa tuli.* Scaliger asterisco locum notarat. Richelianus.

Ipsa morte tuli non leviora mala.

Heins.

105. *Oblitusque mei.*] *Toga* idem Richelianus. *Idem. Oblitusque mei,*] Et oblitus pristinæ meæ tranquillitatis naturæque meæ tenerioris, & vitæ molliter actæ.

106. *Insolita cepi temporis arma manu.*] *Tum prius* Scaliger. perperam. sic *temporis vultus* nostro Met. XIII.

Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus injusto petit Agamemnona ferro.

& *temporis solatia* apud Auson. Parentalib.

Totque tuli terrâ casus pelagoque; quot inter
  Occultum stellæ conspicuumque polum.
Tacta mihi tandem longis erroribus acto
  Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hic ego, finitimis quamvis circumsoner armis,
  Tristia, quo possum, carmine fata levo.
Quod, quamvis nemo est, cujus referatur ad aures;
  Sic tamen absumo decipioque diem.
Ergo, quod vivo, durisque laboribus obsto,
  Nec me sollicitæ tædia lucis habent,
Gratia, Musa, tibi. nam tu solatia præbes;
  Tu curæ requies, tu medicina mali:
Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Istro;
  In medioque mihi das Helicone locum.
Tu mihi (quod rarum) vivo sublime dedisti
  Nomen; ab exsequiis quod dare Fama solet.
Nec, qui detrectat præsentia, Livor iniquo
  Ullum de nostris dente momordit opus.
Nam tulerint magnos cum sæcula nostra poëtas;
  Non fuit ingenio Fama maligna meo.
Cumque ego præponam multos mihi; non minor illis
  Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum præsagia veri;

Pro-

Admittunt alii solatia temporis ægre. ita scribe. nam *ægri* perperam legitur. potest & τὸ *temporis* cum *insolita* construi. *Heinsius.* *Cepi arma temporis.*] Cœpi tempori cedere; & necessitati parere, ut virum fortem decet.

107. *Occultum polum.*] Per occultum polum, Australem: per conspicuum vero, Septentrionalem intelligit. Virgilius: *Hic vertex nobis semper sublimis, at illum Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.* Mer.

111. *Circumsonor armis.*] *Circumsoner* meliores. *Heins.*

116. *Lucis sollicitæ.*] Vitæ quæ me sollicitum & anxium reddit. *Mer.*

118. *Tu medicina venis.*] *Malis* Hafniensis. Hamburgensis *mali* pro diversa lectione. utrumque præstat lectioni vulgatæ. *Heins.*

119. *Tu dux & comes es.*] *Tu comes es* aliquanto nervosius quinque veteres. pro *tu nos abducis* tres *me subducis*, totidem *deducis*. Lege, *tu me seducis ab Istro:* Idem. *Ab Istro.*] A Tomitana urbe, Istro flumini finitima.

122. *Ab exequiis.*] Post mortem.

123. *Detrectat præsentia.*] Lacerat viventium opera. *Mer.*

127. *Cumque ego præponam.*] *Utque* Junianus. *Heins.* *Utque ego præponam multos mihi.*] Gallum, Tibullum, Propertium.

130. *Non*

Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam
Jure; tibi grates, candide lector, ago.

130. *Non ero tuus.*] Non sepeliar totus, aut oblivioni tradar: Sed mea fama supra terras sese attollet, fiamque immortalis. *Mer.*

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER V.

ARGUMENTUM.

Hunc quoque de Getico.] *Mittens Romam è Scythia hunc ultimum librum Ovidius, sui studiosos monet, ut quatuor prioribus libellis illinc quoque ab eo missis, hunc etiam addant. Excusatque se non potuisse materiam aliam, quam tristem, ejusque rebus miseris & perditis convenientem sumere. Quod si in patriam revocetur, scripturum se jocosa & læta profitetur: Simulque veniam petit, si quid sit, quod lectorem offendat.*

HUnc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
Littore, præmissis quattuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis Fortuna poëtæ.
Invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen;
Materiæ scripto conveniente suæ.
Integer & lætus læta & juvenilia lusi:
Illa tamen nunc me composuisse piget.
Ut cecidi, subiti perago præconia casus;

Sum-

1. DE *littore Getico.*] De littore Tomitanæ urbis, quæ littori Getico adjacebat. *Nostri studiose.*] Duo veteres *missum, studiose.* Heinsius.

2. *Quatuor meis præmissis.*] Libellis Tristium, antea Romam missis.

6. *Sua materia.*] Materiæ poëtæ, quæ est tristis.

7. *Integer & lætus.*] *Donec eram lætus* pri. Polit. pri. Vatic. pri. Pal. & duo alii. male. supra,

Integer hanc potui nuper bene reddere lucem. Heins.

Integer.] Non relegatus. *Læta & juvenilia.*] Libros de Arte amandi significat.

9. *Perago præconia.*] Sum præco, & scribo.

Sumque argumenti conditor ipse mei.
Utque jacens ripâ deflere Caystrius ales
Dicitur ore suam deficiente necem:
Sic ego Sarmaticas longe projectus in oras
Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias si quis lascivaque carmina quærit;
[Præmoneo nunquam scripta quod ista legat.]
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
Aptior ingenium come Tibullus erit.
Atque utinam numero ne nos essemus in isto!

Hei

scribo. *Subiti casus.*] Subitæ relegationis. *Mer.*

10. *Sumque argumenti conditor.*] Ipsemet mihi materiam ad scribendum suppeditavi, alii aliunde sumunt; quoniam calamitatis meæ quam deploro, habeo præter me, auctorem neminem. *Pont.*

11. *Caystrius ales.*] Cygnus ad Caystrum fluvium pervolans.

12. *Ore deficiente.*] Deficiente spiritu, vel corpore. *Dicitur deflere suam necem.*] Dicitur plorare mortem suam. quod docet etiam Aristoteles de Natura animalium libro nono. At mihi neque hæ aves præ dolore videntur canere, neque cygni: sed quia Phœbo sacri sunt (ut arbitror) divinatione prædīti, præsagiunt alterius vitæ bona: ideoque cantant, alacriusque gestiunt ea die, quam superiori tempore. *Mer.*

14. *Ne funus.*] Ne relegatio mea. *Eat mihi tacitum.*] A me silentio prætereatur. Vel, ne quasi summo cum silentio diem meum obeam. *Mer.*

16. *Præmoneo nunquam scripta quod ista legat.*] Non satis Latinum. pro *nunquam* pri. Vatic. pri. Pal. & Richel. *nostra.* Castigabam aliquando,

Præmoneo nunquam scripta quid ista legat.

vel *nusquam.* ut τὸ *ut* subintelligatur τὸ *quid* redundet. vide Notas Epist. VI. vs. 151. Capoferreus me monebat videri sibi legendum,

Præmoneo nunquam Tristia nostra legat. Non male. Nisi quod versus hic mihi pro Ovidiano non est, ut nec ille, qui mox sequitur. *Heins. Præmoneo, nunquam scripta quod ista legat.*] Versu hoc, *Quod*, aut perperam huc irrepsisse credo: aut novo atque inusitato modo, pro *ut*, positum esse, dicendum est. *Micyll.*

18. *Atque alii quorum nomina magna vigent.*] Pro quo pri. Polit. pri. Pal. pri. Vatic. & quatuor alii ex melioribus optime,

Aptior ingenium come Tibullus erit.

qui, quin genuinus sit ipsius Nasonis, dubitari non potest. Æmilius Probus in Dione. *Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas.* Tacitus Annalium lib. VI. *Artabanum Scythas inter eductum ob sævitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant.* sic *comis anus* in Fastis. *comis amica* & similia passim apud nostrum. Cicero in Limone,

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
Quiddam come loquens. Heins.

Quorum nomina magna vigent.] Qui sermone omnium celebrantur, & manibus teruntur. *Pont.*

19. *Nos non essemus in isto.*] *Non nos* quidam ex melioribus. *ne nos* pri. Pal. quod placet. nisi mavis *nec nos.* Heins.

20. *Musa*

Hei mihi! cur unquam Musa jocata mea est?
Sed dedimus pœnas: Scythicique in finibus Istri
Ille pharetrati lusor Amoris abest.
Quod superest, animos ad publica carmina flexi;
Et memores jussi nominis esse sui.
Si tamen è vobis aliquis tam multa requiret,
Unde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non hæc ingenio, non hæc componimus arte.
Materia est propriis ingeniosa malis.
Et quota Fortunæ pars est in carmine nostræ?
Felix, qui patitur, quæ numerare valet!
Quot frutices silvæ, quot flavas Tybris arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet;
Tot mala pertulimus: quorum medicina quiesque
Nulla, nisi in studio, Pïeridumque mora est.
Quis tibi, Naso, modus lacrymosi carminis? inquis.
Idem, Fortunæ qui modus hujus erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat:
Nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
At mihi si carâ patriam cum conjuge reddas;
Sint vultus hilares, simque quod ante fui.
Lenior invicti si sit mihi Cæsaris ira;

Carmi-

20. *Musa locuta mea est.*] *Jocata* Combii & fragmentum Vaticanum. quomodo & Vossianus pro diversa lectione. vere. sic *jocosam Musam suam* vocat. Trist. II.

Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.

lib. III. Eleg. III.

Quodque magis vita Musa jocosa mea est.

simile mendum apud Phædrum non semel deprehendimus. ut lib. IV. initio, *hoc sunt jocati modo.* ut *locuti* perperam nunc legitur. *Idem.*

22. *Lusor amoris adest.*] Imo *abest* cum melioribus. *Idem.*

23. *Quod superest, socios.*] Bene pri. Polit. & Rottendorph. *animos*; ac sequenti versu *nominis sui* non *mei.* pri. Vatic. *animum.* & mox *è volis* fragmentum Vaticanum. *Idem.*

30. *Numerare potest.*] *Valet* Combianus. mox *quot flavus Tybris arenas* puto. non *flavas.* Idem.

34. *Pieridumque mora.*] Opinor præstare *Pieridumque choro.* sic infra Eleg. III.

Quique prius mollem vacuamque laboribus egi
In studiis vitam Pieridumque choro.

sic & Pont. I. Eleg. VI.

—— Pieriis invigilate choris.

Idem.

36. *Idem fortunæ qui modus.*] Desinam lacrymosa scribere, cum desinet causa lachrymarum mearum. *Pont.*

44. *Sit*

Carmina lætitiæ jam tibi plena dabo.
Nec tamen ut lusit, rursus mea littera ludet:
Sit semel illa joco luxuriata suo.
Quod probet ipse, canam: pœnæ modo parte levatâ
Barbariem, rigidos effugiamque Getas.
Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?
Tibia funeribus convenit ista meis.
At poteras, inquis, melius mala ferre silendo;
Et tacitus casus dissimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta sequantur;
Acceptoque gravi vulnere flere vetas.
Ipse Perillêo Phalaris permisit in ære
Edere mugitus, & bovis ore queri.
Cum Priami lacrymis offensus non sit Achilles;
Tu fletus inhibes, durior hoste, meos.
Cum faceret Nioben orbam Latonia proles,
Non tamen & siccas jussit habere genas.
Est aliquid, fatale malum per verba levari:
Hoc querulam Prognen Halcyonenque facit.

Hoc

44. *Sit semel illa joco luxuriata meo.*] *Joco suo* Hafniensis. placet. nisi quod scribendum puto,

Sat semel illa joco luxuriata suo est.

Tanaquillus Faber in Epistolis,

Sit satis illa malo luxuriata meo.

quod Zulichemianæ membranæ confirmant, in quibus,

Sit semel illa meo luxuriata malo.

semel quoque non *satis* reliqui castigatiores. mox *Barbariem* pro *Barbariam* meliores. *Idem.*

47. *Interea nostri quid agant nisi triste libelli.*] Puto, *qui dent nisi triste.* nam Combianus *agent.* sic Pont. lib. 1. Eleg. 1.

Non minus hoc illo triste, quod ante dedi.

Idem.

48. *Ista tibia.*] Iste sonus funestus: id est, hoc triste scribendi genus. Solebant autem majores funera ad tibiam efferre. Vide Hier. Magium Miscell. l. 1. c. 13. Brod. lib. 4. cap. 30.

56. *Tun' fletus inhibes.*] Scripti *Tu* sine interrogationis nota. *Heins.*

57. *Quum faceret Nioben orbam.*] Niobe Tantali filia fuit soror Pelopis, & Amphionis uxor, quæ septem filios totidem filias peperit, summo decore præstantes. Tali prole superbiens admodum gloriabatur, se Latonæ præferens numero filiorum. Itaque ira motam fabulæ Latonam ferunt, Apollinique ut Niobes filios, Dianæ, ut filias arcu interficerent mandasse. Vide Ovid. lib. Metamor. 6.

59. *Per verba Levare.*] *Levari* malo cum uno Patavino. paulo ante etiam legendum *Num tamen* pro *Non.* Heins.

60. *Hoc querulam.*] Malim *Hoc querulas.* Idem. *Hoc facit, &c.*] Hæc causa facit, ut Progne querulo cantu dolorem levet: quæ fuit filia Pandionis regis Atheniens: Vide Fab. apud Ovid. 6. & 11. Metamorph. & Apollodor. lib. 3. *Halcyonasque.*] Ceyx filius Luciferi habuit

conju-

Hoc erat, in gelido quare Pæantius antro
 Voce fatigaret Lemnia ſaxa ſuâ.
Strangulat incluſus dolor, atque exæſtuat intus:
 Cogitur & vires multiplicare ſuas.
Da veniam potius; vel totos tolle libellos;
 Si mihi quod prodeſt, hoc tibi, lector, obeſt.
Sed neque obeſſe poteſt: ulli nec ſcripta fuerunt
 Noſtra, niſi auctori perniciosa ſuo.
At mala ſunt fateor. quis te mala ſumere cogit?
 Aut quis deceptum ponere ſumta vetat?
Ipſe nec emendo: ſed ut hîc deducta legantur.
 Non ſunt illa ſuo barbariora loco.
Nec me Roma ſuis debet conferre poëtis.
 Inter Sauromatas ingenioſus ero.
Denique nulla mihi captatur gloria, quæque
 Ingenio ſtimulos ſubdere Fama ſolet.
Nolumus aſſiduis animum tabeſcere curis:
 Quæ tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.

Cur

conjugem Halcyonem, à qua quum prohibitus iviſſet ad conſulendum Apollinem de ſtatu regni ſui, naufragio periit. Cujus corpus quum ad uxorem Halcyonem delatum fuiſſet, illa ſe præcipitavit in pelagus. Et converſi ſunt ambo in aves marinas, quæ Halcyones vocantur. Fabulam narrat Ovidius libro undecimo Metamor.

61. *In gelido Pæantius antro.*] *Saxum illud Lemnium clamores Philoctteteo funeſtare.* Cic. de finib. lib. 2. Ubi hanc fabulam præclare in ſuos uſus transfert. *Contempla hanc ſedem, in qua ego novem hyemes ſaxo ſtratus pertuli.* Attius. Μηδὲ σύντροφον ὄμμ᾽ ἔχων. Sophocl. fab. 7. *Pæantius.*] Philoctetes Pæantis filius: Vide Ovidium lib. 13. Metam. *Non te Pæantia proles Expoſitum Lemnos noſtro cum crimine haberet. Qui nunc (ut memorant) ſylveſtribus abditus antris, Saxa moves gemitu, Laërtiadaque precaris, &c.*

63. *Strangulat incluſus dolor.*] Oſtendit dolorem compreſſum graviter hominem conficere.

66. *Si mihi quod prodeſt, hoc tibi.*] Pri. Pol. pri. Vatic. prim. Pal. & tres alii, *Sic mihi quod prodeſt ſi.* Forte,

Id, mihi quod prodeſt, ſi tibi, Lector obeſt. Heinſ.

70. *Aut quis.*] *Quid* unus Vaticanus. Adi Notas ad Epiſtolam Ariadnes. v. 86. *Idem.*

71. *Ipſe nec hoc mando*] *Ipſa* pri. Polit. & duo alii. quidam *Ipſe nec emendo.* pri. Vatican. *Ipſa nec emendo.* Idem.

74. *Ingenioſus eram.*] *Ero* multi veteres. Putem *eo.* ut in Amoribus,

Turpiter huc illuc ingenioſus eo.

Idem.

75. *Captatur gloria.*] *Captantur ſecula* Leidenſis. *Idem.*

76. *Ingenio ſtimulos.*] *Ingenii* meliores. Puto *Ingeniis.* Idem.

78. *Quæ tamen irrumpunt, &c.*] Tamen uſque recurrunt; quamvis coner ſcribendo curas levare, non tamen poſſum.

Cur ſcribam docui: cur mittam, quæritis, iſtos?
  Vobiſcum cupiam quolibet eſſe modo.

79. *Cur mittam quæritis iſtos.*] *Iſto* repone. Tanaquillus Faber in Epiſtolis, *iſthoc* pari ſenſu. ut Romam ſubintelligas. *Heinſ.*

80. *Vobiſcum cupio.*] *Cupiam* Junianus. *Idem.* *Quolibet modo.*] Verſibus: quandoquidem non licet corpore. *Mer.*

ELEGIA II.

ARGUMENTUM.

Ecquid ut è Ponto.] *Ad uxorem ſcribens, dicit ſe corpore bene valere, quamvis mente langueat. Oſtenditque dolorem eundem eſſe, qui primo fuit, quum relegatus ſit ab Auguſto. Poſtea commemorat incommoda, quibus ſine fine conficitur. Et quandoquidem levis ſit exilii cauſa, & magna Cæſaris clementia, pro marito roget, hortatur. nec ullam ſibi ſpem relictam, quam Auguſti clementiam.*

ECquid, ut è Ponto nova venit epiſtola, palles;
  Et tibi ſollicitâ ſolvitur illa manu?
Pone metum; valeo. corpuſque, quod ante laborum
  Impatiens nobis invalidumque fuit,
Sufficit; atque ipſo vexatum induruit uſu.
  An magis infirmo non vacat eſſe mihi?
Mens tamen ægra jacet, nec tempore robora ſumſit:
  Affectuſque animi, qui fuit ante, manet.
Quæque morâ ſpatioque ſuo coïtura putavi
  Vulnera; non aliter, quam modo facta, dolent.
Scilicet exiguis prodeſt annoſa vetuſtas,
  Grandibus accedunt tempore damna malis.
Pæne decem totis aluit Pæantius annis
  Peſtiferum tumido vulnus ab angue datum.

Tele-

1. SUfficit.] Durat, ſuſtinet. *Mer.*

6. *Et magis infirmo.*] Non, inquit, tempus eſt, ut magis ſim infirmus & invalidus: nam corpus multis malis vexatum occalluit, & aſſuevit omnia perpeti. Sunt qui legant per interrogationem, *An magis infirmo, &c.* An ideo firmum mihi corpus, quia unde infirmum ſit, amplius nihil eſt?

12. *Tempore.*] Diuturnitate temporis. *Mer.* *Grandibus accedunt.*] Magna incommoda ab annis incrementum accipiunt, & gravius animum diſcruciant. Sic Cic. 5. Philipp. *Omne malum naſcens facile opprimitur: inveteratum fit plerumque robuſtius.*] Pont.

13. *Paantius.*] Philoctetes.

14. *Vulnus ab angue datum.*] *Virus* primæ editiones & unus Vaticanus cum Arondeliano. *Heinſ.* *Vulnus peſtiferum.*]

Sagit-

Telephus æternâ consumtus tabe perisset,
Si non, quæ nocuit, dextra tulisset opem.
Et mea, si facinus nullum commisimus, opto
Vulnera qui fecit, facta levare velit.
Contentusque mei jam tandem parte laboris,
Exiguum pleno de mare demat aquæ.
Detrahat ut multum, multum restabit acerbi:
Parsque meæ pœnæ totius instar erit.
Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
Quotve soporiferum grana papaver habet;
Silva feras quot alit, quot piscibus unda natatur;
Quot tenerum pennis aëra pulsat avis;
Tot premor adversis. quæ si comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ.
Utque viæ casus, ut amara pericula ponti,
Ut taceam strictas in mea fata manus;
Barbara me tellus, orbisque novissima magni
Sustinet; & sævo cinctus ab hoste locus.

Hinc

Sagittam Herculis intellige, hydræ veneno infectam. Nota est fabula. *Pestiferum vulnus ab angue.*]

Cui viperino morsu vena viscerum
Veneno imbuta tetros cruciatus cient.

Attius. Deinde tamen restitutus est arte Machaonis.

Tarda Philoctetæ sanavit crura Machaon.

Propert. lib. 2. Eleg. 1. Alii sagittis Herculis, veneno armatis, vulnus accepisse tradunt.

15. *Telephus æterna consumptus, &c.*] *Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.* Mer.

19. *Parte doloris.*] *Laboris* sex libri. quod magis arridet. *Heins.*

20. *Exiguum pleno.*] Alibi dixit se non fluctibus, sed toto Oceano fuisse obrutum, miseriarum suarum multitudinem & magnitudinem volens exprimere. *Mare* dixit ἀρχαϊκῶς pro mari. *Pont.*

21. *Multum restabit acerbi.*] *Acervi* pri. Pal. pri. Vatican. & tres alii. malim *acervo.* pœnæ videlicet. *Heins.*

22. *Totius instar erit.*] Ostendit tantam esse malorum magnitudinem, ut etiam si quid detrahatur, nihil sibi imminutum videatur.

25. *Quod amœna rosaria flores.*] *Quot enos pena.* pri. Polit. *quot enos hostia* Rottendorph. *quod amenos hostia* pri. Vatic. & prim. Palatinus. Puto scribendum, *Pæstana rosaria flores.* sic *Pæstanæ rosæ* Pont. II. Eleg. IV. & *biferi rosaria Pæsti* apud Maronem. *Heinsius.*

24. *Quodve soporiferum.*] Papaveris sativi tria sunt genera. Candidum, cujus semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur. Alterum nigrum. Tertium genus *Tyram* vocant.

26. *Quod tenerum pennis aëra pulsat avis.*] *Quot* cum scriptis. malim etiam *sulcat.* Heins.

30. *Strictas in mea, &c.*] De nece sibi à comitibus in itinere intentata, hæc accipe.

33. *Tra-*

Hinc ego trajicerer (neque enim mea culpa cruenta eſt)
  Eſſet, quæ debet, ſi tibi cura mei.
Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa eſt,
  Sæpe ſuo victor lenis in hoſte fuit.
Quid dubitas? quid tuta times? accede, rogaque.
  Cæſare nil ingens mitius orbis habet.
Me miſerum! quid agam, ſi proxima quæque relinquunt?
  Subtrahis effracto tu quoque colla jugo?
Quo ferar; unde petam lapſis ſolatia rebus?
  Anchora jam noſtram non tenet ulla ratem.
Viderit: ipſe ſacram quamvis inviſus ad aram
  Confugiam: nullas ſubmovet ara manus.
Alloquor en abſens præſentia numina ſupplex:
  Si fas eſt homini cum Jove poſſe loqui.
Arbiter imperii, quo certum eſt ſoſpite cunctos

Auſo-

33. *Trajicerer.*] In locum clementiorem mitterer ab Auguſto. *Eſt cruenta.*] Eſt capitalis, quod quenquam occiderim.

37. *Quid dubitas, & tuta times?*] *Quid tuta* tres antiqui nervoſius. *Heinſ.*

40. *Subtrahis & fracto.*] *Effracto jugo* prim. Polit. & quatuor alii. *efracto* pri. Vatican. ſic *Effractum ebur* reſtitui apud Claudianum de bello Gildonico. ℣. 136. *Idem.*

43. *Viderit.*] Ipſe Cæſar providerit, poſteaquam à cæteris deſtituor.

45. *Alloquar en abſens abſentia numina ſupplex.*] *Alloquor* potiores. prætereá ſcribendum puto, *præſentia numina.* quod acumen non intellexere inſciti librarii. Triſt. II. Auguſtum vocat *præſentem conſpicuumque Deum.* & Pont. lib. I. Eleg. III. de eodem,

Quamque dedere mihi præſentia numina vitam,
Non adimat ſtricto ſquallidus enſe Getes.

Metam. XV.

Pandite nunc Muſæ præſentia numina vatum.

de Baccho Met. IV.

—— neque enim præſentior illo
Eſt Deus.

Cicero Tuſcul. Quæſt. lib. I. *Hercules tantus & tam præſens deus habetur.* Voſſii excerpta *cæleſtia numina.* Heinſ. *Alloquor en abſens.*] Mirum eſt, quam ob cauſam hæc quæ ſequuntur à ſuperioribus divellant quidam: cum per ſe poſita, neque exordium aut caput habeant: & ſuperiores proximi verſus, omnino cum ſequentibus hic cohæreant. Eſt enim hæc ſententia. Quando igitur cæteri vos omnes deſeritis me, neque quiſquam pro me deprecari ſuſtinet, ego ipſe ad aram, hoc eſt, ad Cæſarem accedam, eumque licet abſentem, abſens ſupplicibus verbis, quatenus fas eſt hominem cum Deo loqui, alloquar, & orabo, in hunc modum videlicet: *O arbiter imperii, &c.* Micyl.

46. *Cum Jove.*] Cum Auguſto.

47. *Arbiter, &c.*] *Arbiter*, inquit Feſtus,

Ausoniæ curam gentis habere Deos:
O decus, ô patriæ per te florentis imago;
O vir non ipso, quem regis, orbe minor;
Sic habites terras, & te desideret æther!
Sic ad pacta tibi sidera tardus eas!
Parce, precor: minimamque tuo de fulmine partem
Deme. satis pœnæ, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est; vitamque dedisti:
Nec mihi jus civis, nec mihi nomen abest.
Nec mea concessa est aliis Fortuna: nec exsul
Edicti virbis nominor ipse tui.
Omniaque hæc timui, quia me meruisse videbam:
Sed tua peccato lenior ira meo est.
Arva relegatum jussisti visere Ponti,
Et Scythicum profugâ findere puppe fretum.
Jussus ad Euxini deformia littora veni
Æquoris. hæc gelido terra sub axe jacet.
Nec me tam cruciat nunquam sine frigore cœlum
Glebaque canenti semper obusta gelu;
Nesciaque est vocis quod barbara lingua Latinæ;
Grajaque quod Getico victa loquela sono;
Quam quod finitimo cinctus premor undique Marte;

Vix-

stus, dicitur judex, quod totius rei habeat arbitrium ac facultatem.

50. *Non ipso, quem regis.*] Tanti faciende, quanti totus simul orbis: par orbi.

52. *Ad sidera pacta tibi.*] Ad cælum tibi promissum.

54. *Quod superabit.*] *Superare*, superesse, restare.

57. *Nec mea concessa est aliis fortuna.*] Nec mihi fortunas meas ademit Augustus; quod exulibus fieri solebat.

59. *Quoniam meruisse videbar.*] *Quia me meruisse videbam* pri. Polit. pri. Vatic. pri. Pal. & tres alii ex melioribus. *Heins.*

62. *Scindere puppe.*] *Findere* sex. quod mollius. *Idem.*

63. *Deformia.*] Littus proprie maris est, ripa fluminis. Interdum generaliter appellatur littus, quicquid juxta aquam est.

64. *Gelido sub axe.*] Septentrionali. *Mer.*

66. *Canenti gelu.*] Canentia frigora alibi appellavit, quod quasi canitiem terræ inducant. *Obusta*, quia & frigus urere dicitur.

68. *Grajaque quod Getico.*] Propter colonos è Græcia eo deductos. *Victa loquela sono est.*] Meliores plerique *juncta.* alii nonnulli cum priscis editionibus *mista.* Nos veram lectionem exhibuimus. sic infra Eleg. VII.

In paucis extant Graiæ vestigia linguæ,
Hæc quoque jam Getico barbara facta sono. Heins.

70. Vix-

Vixque brevis tutum murus ab hoste facit.
Pax tamen interdum, pacis fiducia nunquam est.
Sic hic nunc patitur, nunc timet arma, locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclæa Charybdis
Devoret, aque suis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidæ flammis urar patienter in Ætnæ:
Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.
Quod petitur, pœna est: neque enim miser esse recuso;
Sed precor, ut possim tutius esse miser.

70. *Vixque brevis tutos.*] *Tutum* rectius Patavin. & Zulichem. l. IV. Eleg. I.
Vixque sui tutum mœnibus esse loci.
Idem. *Brevis murus.*] Id est, humilis, non altus, ἀκυρώτερον. *Pont.*

71. *Pacis fiducia nunquam.*] Nunquam certa est pax.

73. *Panthea Charybdis.*] *Zanclæa Charybdis:* sic enim poëtæ eam appellant, ab urbe Siciliæ Zancle, sic appellara à specie falcis. Siquidem (auctore Thucydide) falcem Siculi *Zanclam* appellant. nam loca ea curva fuisse docet etiam Strabo.

74. *Atque suis ad Styga mittat aquis.*] Scribe *aque suis.* Heins.

76. *Leucadii Dei.*] *Leucadio Deo* uterque Polit. pri. Vatican. opt. Medic. & Regius. alter etiam Politiani *apta* pro *alta.* an *Leucadio modo?* ut Fast. V.
Tristia Leucadio sacra peracta modo.
ita enim ibi veteres nonnulli. At Trist. III. Eleg. I.
An quia Leucadio semper amata Deo est? Idem.

77. *Quod petimus.*] *Petitur* bene duo veteres. unus *patitur.* multi *patimur.* Idem.

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Illa dies hæc est, &c.] *Queritur Ovidius, quod quum Bacchi festum celebretur, sibi una cum cæteris poetis Romæ esse non liceat, ut antea solebat: miraturque illum sibi uni ex ejus cultoribus non opem tulisse. Demum illum, studiique consortes poëtas precatur, ut à Cæsare reditum impetrent.*

ILla dies hæc est, qua te celebrare poëtæ,
(Si modo non fallunt tempora) Bacche, solent:
Festaque odoratis innectunt tempora sertis,
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.

Inter

1. Q*Va te celebrare poëta.*] Bacchi festum celebrabatur 15. Calend. Apriles à poëtis; concitantur enim & ipsi ut sacerdotes Bacchi: atque ideo & hedera coronantur. Ejus sacra Julius Cæsar primus Romam transtulit. De hujus dei sacris legito Ovid. l. 3. Fastorum. *Mer.*

3. *Innectunt tempora.*] Magnus olim sertorum usus in diebus festis, sacrificiis, symposiis, quia signum lætitiæ. *Pont.*

4. *Et dicunt laudes ad tua vina tuas.*] Scribe *ad sua vina.* sic frequentissime noster. pro *vina* unus *festa*, alius *jussa.* Forte *musta.* Heins.

5. *Dum*

Inter quos memini, dum me mea fata ſinebant,
Non inviſa tibi pars ego ſæpe fui.
Quem nunc ſuppoſitum ſtellis Cynoſuridos Urſæ
Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem vacuamque laboribus egi
In ſtudiis vitam, Piëridumque choro;
Nunc procul à patriâ Geticis circumſonor armis
Multa prius pelago, multaque paſſus humo.
Sive mihi caſus, ſive hoc dedit ira Deorum;
Nubila naſcenti ſeu mihi Parca fuit:
Tu tamen è ſacris hederæ cultoribus unum
Numine debueras ſuſtinuiſſe tuo.
An dominæ fati quidquid cecinêre ſorores,
Omne ſub arbitrio deſinit eſſe Deûm?
Ipſe quoque æthereas meritis invictus es arces;
Qua non exiguo facta labore via eſt.
Nec patria eſt habitata tibi: ſed ad uſque nivoſum
Strymona veniſti, Marticolamque Geten:
Perſidaque, & lato ſpatiantem flumine Gangen,
Et quaſcunque bibit diſcolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ
Stamina bis genito bis cecinêre tibi.

Me

5. *Dum me mea fata ſinebant.*] Quum nondum eram relegatus ab Auguſto. Virgil. *Dum fata Deuſque ſinebant.*

7. *Stellis Erymanthidos urſæ.*] *Cynoſuridos* præcipui ex antiquis. & recte. *H. Erymanthidos urſa.*] Urſæ Arcadicæ, ab Erymantho monte Arcadiæ appellatæ.

18. *Deſinit eſſe Dei.*] *Deûm* rectius pro gentili Theologia liber Leidenſis. *Heinſ.*

20. *Quo non exiguo.*] *Qua* meliores. *Idem.*

21. *Nec patria.*] Thebæ.

22. *Strymona.*] Strymon fluvius eſt, qui in confinio Thraciæ & Macedoniæ ex Æmo decurrit. ibi per æſtum maxime grues morantur. Unde Maro eas *Strymonias* appellavit. *Marticolamque Geten.*] Belli cupidos Thracas.

23. *Perſidaque & lato ſpatiantem.*] Perſis tota altiſſimis vallatur montibus, initium capiens à portis Caſpiis, qua iter in auſtrum, atque uſque ad mare protenditur: quod ab ea Perſicum eſt appellatum. *Ganges.*] Ganges Indiæ fluvius eſt maximus omnium fluminum, quæ in tribus continentibus memorantur. Vide Plin. lib. 6. cap. 18.

24. *Decolor Indus.*] Quidam *diſcolor.* utrumque probum dixi ad Metamorph. *Heinſ. Decolor Indus.*] Indiæ populus niger, & mali coloris; ob nimium Solis ardorem. Plin. lib. 6. cap. 17. *Mer.*

26. *Stamina.*] *Carmina* Strozzæ liber. de qua voce ad Claudianum lib. 11. in

Eu-

Me quoque, si fas est exemplis ire Deorum,
Ferrea sors vitæ difficilisque premit.
Illo nec levius cecidi; quem magna locutum
Reppulit à Thebis Jupiter igne suo.
Ut tamen audiſtis percuſſum fulmine vatem,
Admonitu matris condoluisse potes.
Et potes, aſpiciens circum tua sacra poëtas,
Neſcio quis noſtri, dicere, cultor abeſt.
Fer, bone Liber, opem: sic altam degravet ulmum
Vitis, & incluso plena ſit uva mero.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
Adſit, & attonito non taceare ſono.
Oſſa bipenniſeri ſic ſint male preſſa Lycurgi:

Im-

Eutrop. vſ. 458. *Heinſius.* *Bis genito bis, &c.*] Bis genitum appellat Bacchum, quoniam primum ex Semele, deinde ex femore Jovis in lucem venit: hinc *bimater* & διθύραμβος dictus.

29. *Quem magna locutum.*] Capaneum.

32. *Admonitu matris.*] Ad Semelem Bacchi matrem referas, quæ Jovis fulmine conflagravit: quemadmodum Poëta Augusti ictu proſtratus eſt. Vide Natal. l. 5. c. 13.

33. *Circum tua sacra poëtas.*] *Sua sacra* duo Vaticani. ut ſæpe apud noſtrum. & *ſua vina* paulo ante. *Heinſius.*

35. *Sic altera degravet ulmum.*] *Sic altam* meliores. quod verum eſt. *Idem.*

36. *Mero incluſo.*] Vino intus latenti. Hoc ideo dicit, quoniam Bacchus vini uſum mortalibus tradidit. *Laticemque Lyæum.* Virg.

37. *Sic tibi cum Bacchis.*] Tradunt Bacchum in exercitu mulierum copiam circumduxiſſe, armatam haſtis pampinis involutis: Silenum quoque pædagogum ac nutritorem, qui ei plurimum ad virtutem & gloriam reſque bellicas profuit: Satyroſque etiam, quorum opera in ſaltationibus ac tragœdiis oblectabatur. eorum enim riſu ac joco vitam omnem felicem traducebat. Vide Natal. lib. 5. cap. 7. *Satyrorum gnara juventus.*] Ita uterque Politiani. multi *grata* cum priſcis editionibus, vel *læta.* alii *graja*, vel *prona*, vel *lecta*, vel *gnara*, vel *ignava*, vel *ſacra.* ſed perperam. Codex Petri Servii *nava.* ut Pont. lib. 1. Eleg. x. *nava juventa* pro *gnava* in antiquiſſimis libris legitur. ubi pari modo variant ſcripti codices. Calpurnius Eclog. v.

Jam dudum gnavam potes exercere juventam

venit enim ἀπὸ τοῦ *navare.* Silius lib. v.

Laurigeris decus illud avis, navaque juventa
Florebat.

ita illo loco vetuſtiſſimus codex Colonienſis. vulgati *vana.* pari modo & alibi non ſemel in Silio peccatum. *Heinſius.*

38. *Attonito non taceare ſono.*] Et ſacrificiis celebreris, in quibus hominum clamore & ſtrepitu cymbalorum ac tympanorum omnia reſonabant. *Attonito ſono.*] Sono bacchantum & furentum in tuis ſacris. Sic in primo de Arte amandi: *Sonuerunt cymbala toto Littore, & attonita tympana pulſa manu.*

39. *Oſſa bipenniferi.*] Sic male cubent. Inſignes inter eos in quos animadvertit Bacchus, ferunt Græcum Penthea: cujus fabulam habes apud Ovid. in Metamorph. & Lycurgum Thracem. Ovidius enim ſcribit Lycurgum Thracum regem

fuiſſe

Impia nec pœnâ Pentheos umbra vacet.
Sic micet æternùm vicinaque ſidera vincat
Conjugis in cælo Creſſa Corona tuæ.
Huc ades, & caſus releves pulcherrime noſtros,
Unum de numero me memor eſſe tuo.
Sunt Dìs inter ſe commercia. flectere tenta
Cæſareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque, conſortes ſtudii pia turba poëtæ,
Hæc eadem ſumto quiſque rogate mero.
Atque aliquis veſtrûm, Naſonis nomine dicto,
Deponat lacrymis pocula miſta ſuis:
Admonituſque mei, cum circumſpexerit omnes,
Dicat, Ubi eſt noſtri pars modo Naſo chori?
Idque ita; ſi veſtrum merui candore favorem:
Nullaque judicio littera læſa meo eſt.
Si, veterum dignè veneror cum ſcripta virorum,
Proxima non illis eſſe minora reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
Quod licet, inter vos nomen habete meum.

fuiſſe, qui Bacchum deum eſſe negabat. ob quod cum donaretur ſecuri vites incidere, crura ſibi amputavit. Unde *bipennifer* appellatur. Ovid. in Metamorph. *Penthea tu venerande, bipenniferumque Lycurgum Sacrilegos mactas.*

40. *Umbra Pentheos.*] Penthei anima. Vide Ovid. 3. Metamorph.

42. *Clara corona tua.*] Zulichemianus *Creſſa corona.* optime. Vide omnino Notas l. 1. Artis. vſ. 557. *Heinſ.* *Clara corona.*] Ariadnen à Theſeo in Naxo inſula deſtitutam Bacchus uxorem duxit. Fabulam refert Ovid. in 1. de Arte amandi. De Corona vero Ariadnæ legito Hyginum, qui rem multis verbis proſequitur. *Mer.* *Pulcherrime.*] Quia ipſe Bacchus & Apollo ſemper juvenes, imberbes, & virginea facie. *Pont.*

43. *Huc ades & caſus releves.*] Lege *ut releves*, vel *& releva.* Heinſ.

50. *Deponat lacrymis.*] Scripti plerique *Opponat* vel *Apponat*. Idem.

54. *Nullaque judicio.*] Si nullius veſtrum carmen notavi unquam: aut, ſi in quenquam veſtrum mordacem verſum nunquam diſtrinxi.

56. *Proxima non illis.*] Si arbitror proxima veſtra carmina antiquis non eſſe inferiora. *Proxima* autem, aut vicina, aut nuper à vobis edita.

58. *Nomen habere meum.*] *Habete* cum melioribus. *Heinſ.* *Nomen habete meum.*] Solo nomine ſim vobiſcum, quandoquidem corpore non poſſum propter Auguſtum: Vel mei memores eſtote.

ELEGIA IV.

ARGUMENTUM.

Littore ab Euxino.] *Epistolam ab Euxino littore Romam venisse, coramque laudare amici fidem, inducit Ovidius. Eum postremo precatur, ut se constanter tueatur.*

LIttore ab Euxino Nosonis epistola veni,
 Lassaque facta mari, lassaque facta viâ.
Qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, aspice Romam.
 Heu quanto melior sors tua sorte meâ!
Flens quoque me scripsit: nec qua signabar, ad os est
 Ante, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiæ caussam si quis cognoscere quærit;
 Ostendi solem postulat ille sibi.
Nec frondem in silvis, nec aperto mollia prato
 Gramina, nec pleno flumine cernit aquas.
Quid Priamus doleat, mirabitur Hectore rapto;
 Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
[Dî facerent utinam, talis status esset in illo,
 Ut non tristitiæ caussa dolenda foret.]
Fert tamen, ut debet, casus patienter amaros:
 More nec indomiti fræna recusat equi.
Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
 Conscius in culpâ non scelus esse suâ.
Sæpe refert, sit quanta Dei clementia: cujus
 Se quoque in exemplis annumerare solet.

Nam

2. *Postulat ille sibi.*] *Postulet* malo cum Hamburgensi, & Arondeliano. versu proxime sequenti malim quoque *aprico prato* quàm aperto. etsi vulgatam minime damnem. Horatius lib. I. Epist. XIV.

Multa mole docendus aprico parcere prato.

& Arte poëtica,

Gaudet equis canibusque & aprici gramine campi.

lib. I. Od. VIII. *cur apricum oderit campum.* libro III. Od. XVIII. apud eundem habes *aprica rura.* & *apricos flores* lib. I. Od. XXVI. *Heins.*

12. *Ictus ab angue.*] Vel sagitta, veneno hydræ illita, percussus: vel revera à serpente ictus.

13. *Di facerent utinam.*] Hoc distichon vix Latinum est, & multo minus Ovidianum. *Heins.*

15. *Fert tamen, &c.*] Virtutis est, ut secundam fortunam moderate, ita adversam ferre patienter. *Pont.*

17. *Numinis.*] Augusti. *Mer.*

20. *Annumerare solet.*] *Connumerare* Arondel. *Heins.*

21. *Nam*

Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis;
Denique quod vivat, munus habere Dei.
Te tamen, ô, si quid credis mihi carior, ille,
Omnibus, in toto pectore semper habet.
Teque Menœtiaden, te qui comitavit Oresten,
Te vocat Ægiden, Euryalumque suum.
Nec patriam magis ille suam desiderat, & quæ
Plurima cum patriâ sentit abesse suâ;
Quam vultus, oculosque tuos, ô dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis!
Sæpe etiam mœrens tempus reminiscitur illud,
Quod non præventum morte fuisse dolet.
Cumque alii fugerent subitæ contagia cladis,
Nec vellent ictæ limen adire domûs;
Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem:
Si paucos aliquis tresve duosque vocat.
Quamvis attonitus, sensit tamen omnia: nec te
Se minus adversis indoluisse suis.
Verba solet, vultumque tuum, gemitusque referre:
Et te flente suos emaduisse sinus.
Quam sibi præstiteris, qua consolatus amicum
Sis ope; solandus cum simul ipse fores.
Pro quibus affirmat fore se memoremque piumque;
Sive diem videat, sive tegatur humo.

Per

21. *Nam quod opes.*] *Jam* nonnulli ex præstantioribus. *Idem.*

23. *Carius ille.*] *Carior* multi ex melioribus, ut & priscæ editiones. recte. si distinctione locum erigas. *Idem.*

25. *Te qui comitatus Oresten.*] *Comitatur* nonnulli. *comitavit* fragmentum Vaticanum. Vide Notas Trist. lib. I. Eleg. VIII. ℣s. 31. *Idem. Menœtiaden.*] Amicissimum: ut Patroclus Menœtii filius, Achilli fuit.

26. *Ægiden.*] Theseum, Pirithoi amicum, Ægei filium. *Euryalumque suum.*] Nisi & Euryali amor notus est carmine Virgiliano.

28. *Sentit abesse sibi.*] *Sua* multi veteres. *Heinsius.*

33. *Contagia.*] Consternationem. *Subitæ cladis.*] Subiti exilii.

37. *Sensit tamen omnia.*] *Sentit* meliores. *Heins.*

40. *Demaduisse sinus.*] Nonnulli *immaduisse.* at septem aut octo meliores *emaduisse.* quod verbum elegans, sed rari usûs est. *Idem. Demaduisse.*] Valde maduisse, quum scil. in meo complexu hæreres, & ubertim flens, lacrymis tuis eos perfunderes. *Pont.*

43. *Memoremque piumque.*] Medonianus *tuumque.* & mox meliores *tuum solitus jurare suumque.* Heins.

44. *Sive diem videat.*] Sive vivat.

48. *Nia*

Per caput ipſe ſuum ſolitus jurare tuumque,
  Quod ſcio non illi vilius eſſe ſuo.
Plena tot ac tantis referatur gratia factis:
  Nec ſinet ille tuos littus arare boves.
Fac modo conſtanter profugum tueare. quod ille,
  Qui bene te novit, non rogat; ipſa rogo.

48. *Nec ſinet ille tuos.*] Nec permittet te fruſtra apud illum collocaſſe beneficium. Ille enim *littus arat*, qui operam perdit, & fruſtra laborat. *Mer.*

50. *Qui bene te novit.*] *Norat tres* ſcripti. Forte, *Cum bene te norit.* Heinſ.

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

Annuus aſſuetum dominæ, &c.] *Seipſum hortatur ad celebrandum uxoris natalem, pro qua bene precatur, diemque laudat, qui eam elegantiſſimis moribus in lucem protulit. Et quamvis digna eſſet feliciori fortuna, eam tamen hortatur, ut omnia æquo animo ferat: ſi quidem ejus virtus, non niſi in adverſis perſpici poſſit. Demum deos precatur, ut ſi nolint ſibi parcere, ſaltem uxori innocenti ignoſcant.*

ANnuus aſſuetum Dominæ natalis honorem
  Exigit. ite manus ad pia ſacra meæ.
Sic quondam feſtum Laërtius egerit heros
  Forſan in extremo conjugis orbe diem.
Lingua favens adſit longorum oblita malorum:
  Quæ (puto) dedidicit jam bona verba loqui.
Quæque ſemel toto veſtis mihi ſumitur anno,
  Sumatur fatis diſcolor alba meis.
Araque gramineo viridis de ceſpite fiat;
  Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi thura, puer, pingues facientia flammas,
  Quodque pio fuſum ſtridat in igne merum.
Optime natalis, quamvis procul abſumus, opto
  Candidus huc venias, diſſimiliſque meo.

Sique

3. L*Aërtius egerat heros.*] Malim *egerit.* Heinſ.

4. *Diem.*] Natalem uxoris Penelopes.

5. *Noſtrorum oblita malorum.*] *Longorum* Buſlidianus. *Heinſ.*

9. *Araque gramineo viridis de ceſpite fiat.*] Genio natalem celebrantes, aram erigebant, quam floreis ſertis ornabant. Fœminæ vero Junoni ſacrificabant.

11. *Da mihi thura puer.*] Thura, aliique etiam odores, eodem die urebantur. Tibull. *Urantur pia thura focis, urantur odores, Quos tener e terra divite mittit Arabs.*

14. *Candidus.*] Felix. *Mer.*

15. *Si*

Sique quod instabat dominæ miserabile vulnus,
Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quæque gravi nuper plus quàm quassata procella est,
Quod superest, tutum per mare navis eat.
Illa domo, natâque suâ, patriâque fruatur:
Erepta hæc uni sit satis esse mihi.
Quatenus & non est in caro conjuge felix,
Pars vitæ tristi cætera nube vacet.
Vivat, ametque virum, quoniam sic cogitur, absens:
Consumatque annos; sed diuturna, suos.
Adjicerem & nostros: sed ne contagia fati
Corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
Nil homini certum est, fieri quis posse putaret,
Ut facerem in mediis hæc ego sacra Getis?
Aspice ut aura tamen fumos è thure coortos
In partes Italas & loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
Consilium fugiunt cætera pæne meum.
Consilio, commune sacrum cum fiat in arâ
Fratribus alternâ qui periêre manu,
Ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,

Scin-

15. *Si quod & instabat.*] *Sitque quod instabat* major scriptorum pars. Lege *Sique quod instabat. quod* pro aliquod. mox *puppis eat* duo veteres. *Heins.*

24. *Consumatque annos.*] *Consumetque* Petri Servii codex. Lege *Consummetque.* quanquam & vulgata lectio bene se habet. Vide Notas Fast. III. vs. 166. *Idem.*

25. *Sed me contagia fati.*] Sed vereor ne fata mea infelicia annorum uxoris felicitatem corrumpant.

32. *Consilium fugiunt cætera pene meum.*] Octo veteres *tuum.* Puto *consilium suum.* & sequenti versu,

Consilio, commune sacrum cum fiat in arâ.

consilium Rottendorph. & priscæ editiones. quod Ciofano arridebat. frustra. *Consilio*, datâ operâ. Virgilius libro VII.

Consilio hanc omnes animisque volentibus urbem
Afferimur.

Livius belli Maced. l. IV. *Secutus tamen sua sponte est, velut consilio petitus esset, ne vilior ob ea Regi Hannibal esset.* ubi *sua sponte* & *Consilio* opponuntur. sic *consulto* aliquid facere. Propert. l. II. El. XXXIV.

Nec si consulto fulmina missa tonent.

Existimabam aliquando τὸ *Consilio* irrepsisse huc ex superiori versu, & scribendum esse *Ogygiâ arâ.* hoc est Thebanâ. *Consiliis* unus Mediceus. Forte pro *consili*. Heins.

34. *Fratribus.*] Eteocli & Polynici: bella nota sunt Diodori & Papinii monumentis: mutuis enim ictibus cecidêre.

35. *Ipsa sibi discors.*] Quum Polynicis cadaver impositum fuisset Eteoclis rogo, subito flamma discessit: canente Papinio libro Thebaidos duodecimo:

Et

Scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc (memini) quondam fieri non posse loquebar:
Et me Battiades judice falsus erat.
Omnia nunc credo: cum tu consultus ab Arcto
Terga vapor dederis, Ausoniamque petas.
Hæc igitur lux est: quæ si non orta fuisset,
Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit hæc mores illis heroïsin æquos,
Queis erat Eëtion Icariusque pater.
Nata pudicitia est, mores, probitasque, fidesque:
At non sunt istâ gaudia nata die.
Sed labor, & curæ, fortunaque moribus impar:
Justaque de viduo pæne querela toro.

Sci-

Et Lucanus: *Scinditur in partes, geminoque cacumine surgit Thebanos imitata rogos.*

38. *Battiades.*] Callimachus poëta. [Qui hoc scripserat. s. de fumo in duas partes eunte, in sacris Eteoclis & Polynicis.]

39. *Cum tu non stultus ab Arcto Terga vapor dederis.*] Nihili est hæc lectio. Vossianus *non cultus.* Scribe *consultus.* verbum in sacrificiis usitatum. καπνομάντεσιν respicit. hinc *Consulere Deos, exta, vates* passim in scriptoribus antiquis. *Heins.*

40. *Terga dederis.*] Fugeris Italiam versus, ubi erat poëtæ uxor.

41. *Hac lux.*] Hic dies natalitius.

43. *Edidit hac mores illis heroibus aquos.*

Quis erat Eurytion Icariusque pater.] De fœminis agit. quomodo ergo *heroides* in heroas mutatæ? veteres multi *heroïdibus*, vel *herodibus*, vel *erroribus.* Bononiensis *hebroïdis.* Scribe *heroïsin* cum Scaligero. ἡρωΐσιν. qui sic in ora codicis sui emendarat: & cum Salmasio. tum vide quæ noto Epist. XIII. ℣s. 137. Statius Sylv. lib. III. ad Uxorem,

Heu ubi nota fides totque explorata per usus,
Qua veteres Latias, Grajasque heroïdas aquas?

Sed nondum sanatus est locus. Quænam enim Eurytionis illa filia? Scaliger Antigenen Pelei uxorem intelligebat. Sed quorsum tam obscurum nomen? Scripti veteres, *Eutychion*, *Euchion*, & similia *Erition* Rottendorphianus, primus Politiani *Eucation*, alter *Eetion* optime & verissime. Andromachen intellige, notissimæ pudicitiæ fœminam. apud Homerum, Iliad. ξ.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος.

Eetionis nomen quoque varie mendosum apparet in scriptis exemplaribus Fast. lib. IV. *Et Theben, veteres Eetionis opes.* & Met. XII. ubi *Eetioneas Thebas* appellat. vide Notas Fast. IV. vs. 288. Trist. I. Eleg. V.

Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor
Aut comes extincto Laodamia viro.

lib. V. Eleg. ult.

Carnis ut Admeti cantetur & Hectoris uxor. Idem.

45. *Nata pudicitia est, mores.*] *Moris*, vel *morum*, vel *secum* libri veteres. hoc est *tecum.* atque ita quoque Tanaquillus Faber in Epistolis. sed *moris* meliores. Latet aliquid. Putem *& mos.* nisi quod *moribus* mox sequitur. Forte *& honor* vel *honos.* Idem.

49. *Ad-*

Scilicet adversis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Ulysses;
Penelope felix, sed sine laude, foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
Forsitan Evadnen vix sua nosset humus.
Cum Peliâ tot sint genitæ; cur nobilis una est?
Nupta fuit misero nempe quod una viro.
Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas;
Laodamia nihil cur referatur erit.
Et tua, quod mallem, pietas ignota maneret,
Implessent venti si mea vela sui.
Dî tamen, & Cæsar Dîs accessure, sed olim,
Æquarint Pylios cum tua fata dies;
Non mihi, qui pœnam fateor meruisse, sed illi
Parcite, quæ nullo digna dolore dolet.

49. *Adversis probitas exercita rebus.*] Sic Virgil. —— *Iliacis exercite fatis.*

51. *Durus vidisset Ulysses.*] Non vidit tantum, sed tulit etiam & perpessus est. Quare scribo, *subiisset.* pro vulgata lectione tamen stant scripti omnes. Pont. I. Eleg. v.

Durius est igitur nostrum, fidissima conjux,
Illo, quod subiit Æsone natus, onus.

sic *periculum subire, pœnam, laborem,* & similia passim apud Ciceronem aliosque occurrunt. *Heins.*

52. *Sine laude foret.*] Sine laude pudicitiæ, quam ipso absente, totis 20. annis conservavit, & reditum ejus patienter exspectavit. *Pont.*

53. *Victor Echionias.*] Capaneum designat, de quo diximus. *In arces Echionias.*] In arces Thebanas. Echion enim fuit unus ex sociis Cadmi, qui cum eo Thebas condidit.

54. *Evadnen.*] Uxorem Capanei: cujus mors nota est.

55. *Cum Pelia genitæ tot sint, cur.*] Pelias filius fuit Neptuni ex Tyro nympha filia Salmonei regis, ut scribit Homerus. Refert enim hanc consuevisse circa ripas Enipei fluminis delectari. Eam Neptunus, sumpta Enipei forma, virginem cepit, & cum ea concubuit, genuitque Pesiam & Neleum. Peliæ Thessaliæ regis filiæ fuerunt Asteropæa, Autonoë, Alcestis. *Cur nobilis una est.*] *Cur cognita nobis* plerique veteres. nihil muto. *Heins.* *Cur nobilis una est.*] Alcestis Eurip. fab. 6. Quod sic Latine reddimus:

Ast sola conjunx pro suo spondet viro:
Alcestis illa, mulier insigni fide
Migrare sponte voluit annos in suos
Charum maritum.

Hinc Propert. lib. 2. Eleg. 6.

Felix Admeti conjunx, & lectus Ulyssis,
Et quæcunque viri fœmina limen amat.

56. *Misero viro.*] Infœlici marito Admeto.

57. *Alter.*] Quam Protesilaus: qui cum primus è navi in littus Trojanum descendisset, primus de Græcis est interfectus, quicum nupta erat Laodamia.

59. *Et tua quod malles.*] *Mallem* prior Politiani & optimus Mediceus, cum excerptis Vossii. *Implessent* etiam duo. *Heins.*

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Tu quoque nostrarum, &c.] *Queritur se ab amico destitui: hortaturque illum, ut constanter in amicitia persistat, quam primo coluerat.*

TU quoque nostrarum quondam fiducia rerum,
Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
Tu quoque suscepti curam dimittis amici,
Officiique pium tam cito ponis onus?
Sarcina sum, fateor; quam si tu tempore duro
Depositurus eras, non subeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?
Ne fuge; neve tuâ sit minor arte fides.
Nunquid Achillêos inter fera prælia fidi
Deseruit levitas Automedontis equos?
Quem semel excepit, nunquid Podalirius ægro
Promissam medicæ non tulit artis opem?
Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes,
Quæ patuit, dextræ firma sit ara meæ.
Nil, nisi me solum, primò tutatus es: at nunc
Me pariter serva, judiciumque tuum.
Si modo non aliqua est in me nova culpa: tuamque
Mutarunt subitò crimina nostra fidem.
Spiritus hic, Scythicâ quem non bene ducimus aurâ,
Quod cupio, membris exeat ante meis;
Quam tua delicto stringantur pectora nostro;
Et

5. QVam * si tu tempore nostro.] Non tempore nostro pri. Polit. & tres alii. tres *nunc*. sed plerique *tempore duro.* quod & Ciofano probatum. Trist. I. Eleg. IV.

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Pont. lib. II. Eleg. VI.

Tu quoque per durum servato tempus amico.

malim tamen *quam tu si.* Heins.

10. *Deseruit levitas.*] Ipse Automedon levis fuisset, si in medio prælio currum Achillis, quem regebat, deseruisset. *Pont.*

11. *Nunquam Podalirius.*] *Nunquid* cum Combiano. *Heinsius. Podalirius.*] Æsculapius filios reliquit Machaonem, & Podalirium, qui arti paternæ dediti, quum ad Trojam cum Agamemnone navigassent, plurimum Græcis in eo bello curandis summo studio vulneribus opitulati sunt, magnam ob id gloriam adepti.

15. *Mo-*

Et videar meritò vilior esse tibi.
Non adeo toti fatis urgemur iniquis,
Ut mea sit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam quoties Agamemnone natum
Dixisse in Pyladen verba proterva putas?
Nec procul à vero est, quod vel pulsarit amicum.
Mansit in officiis non minus ille suis.
[Hoc est cum miseris solum commune beatis,
Ambobus tribui quod solet obsequium.]
Ceditur & cæcis, & quos prætexta verendos
Virgaque cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes.
Non habet in nobis ullius ira locum.
Elige nostrorum minimum de parte laborum:
Isto, quo reris, grandius illud erit.
Quam multâ madidæ celebrantur arundine fossæ,

Flo-

25. *Motam.*] Mentem esse commotam. *Agamemnone natum.*] Oresten. *Mer.*

26. *Dixisse in Pyladen verba proterva putas.*] *Improba verba.* duo *tristia verba.* unus *impia.* alius *aspera.* ut Pont. II. Eleg. VI.

Aspera confesso verba remitte reo.

Heins. *Verba proterva.*] Convitia & contumelias iu illum evomuisse, ur insani solent. *Pont.*

27. *Quod vel pulsavit amicum.*] *Quod non* plerique. an *ne non pulsarit?* Combianus *quia non pulsarit.* mox malim *num minus*, pro *non.* Vide Notas ad Epist. Canaces. *Heins.*

29. *Hoc est cum miseris.*] Distichon hoc suspectum est. *Idem.*

31. *Ceditur & cæcis.*] Solemus etiam obsequi & eedere de via, cæcis transeuntibus. *Et quos prætexta.*] Tertium genus hominum designat, quibus etiam obsequimur, magistratibus & consulibus: quos designat per *virgarum fasces*, qui à lictoribus præferebantur.

32. *Imperiosa.*] Plena imperii; vel ostentatrix imperii. *Virgaque.*] Vide num virga lictoris potius intelligenda sit hoc loco, qua ille obvios è via submovebat, cum fasces nihil jubere aut imperare soleant, sed insigne tantum magistratus sint.

34. *Non habet in nobis ullius ira locum.*] Soler enim usu venire, ut quos injuriæ invisos faciunr, gratiosos miseriæ reddanr, ur est apud Valerium.

36. *Illo, quo quereris.*] *Quod* multi veteres. *quod queris* Hamburgensis & Leidensis. *quo reris* pri. Politiani. recte. pro *minimum minimumque laborum* Gottorphianus pro diversa lectione *minimum de parte.* quod ex suis codicibus probat & in ulrimâ editione exprimendum curavit Naugerius. frustra. elegans est loquendi modus. sic Penelopes Epistola,

——*nimium nimiumque oblite tuorum.*

pro *laborum* eriam *malorum* nonnulli codices vetusti. quod versus proximus videtur requirere. ut jam monuit in Epistolis Tanaquillus Faber. *Heins.*

37. *Celantur arundine fossæ.*] Zinzerlingus ex Erfortano codice *celebrantur* norat. quod verum est. de eo verbo ad Metamorph. l. IV. fabula Thisbes. *Idem.*

38. *Hy-*

Florida quam multas Hybla tuetur apes;
Quam multæ gracili terrena ſub horrea ferre
Limite formicæ grana reperta ſolent;
Tam me circumſtant denſorum turba malorum.
Crede mihi; vero eſt noſtra querela minor.
His qui contentus non eſt; in littus arenas,
In ſegetem ſpicas, in mare fundat aquas.
Intempeſtivos igitur compeſce timores;
Vela nec in medio deſere noſtra mari.

38. *Hybla florida.*] Hybla urbs ſeu mons fuit Siciliæ, ejus ager floribus abundabat ubi optimi mellis copia.

40. *Gracili limite formica grana reperta.*] Virgil. 4.

It nigrum campis agmen, prædamque per herbas
Convectant calle anguſto, pars grandia trudunt
Obnixa frumenta humeris, &c.

41. *Tam me circumſtat.*] *Circumſtant* primæ editiones. & multi ex ſcriptis, quod mutari non debuit. prim. Pal. & Arondel. *circumdant.* *circumdat* prim. Polit. prim. Vatic. & tres alii. *Heinſius.*

45. *Compeſce tumores.*] *Timores* ex ſcriptis. *Idem.*

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Quam legis, ex illa, &c.] *Amico quærenti quid ageret in Scythia, reſpondet breviter Ovidius, ſe miſerum eſſe. Poſtmodum Tomitanæ regionis incolarum mores deſcribit. Deinde dicit ſtudiis poëticis animum detineri, ac paſci, & ſe carminibus mala ſua oblivisci.*

QUam legis, ex illâ tibi venit epiſtola terrâ,
Latus ubi æquoreis additur Iſter aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita ſalute;
Candida Fortunæ pars manet una meæ.
Scilicet, ut ſemper, quid agam, cariſſime, quæris:
Quamvis hoc vel me ſcire tacente potes.
Sum miſer. hæc brevis eſt noſtrorum ſumma malorum:
[Quiſquis & offenſo Cæſare vivet, erit.]

Tur-

2. *Æquoreis jungitur Iſter aquis.*] *Additur* pri. Pol. pri. Vatic. pri. Pal. & multi alii ex melioribus. nonnulli cum primis editionibus, *Iſter aditur.* Sed cum Iſter ibi ſe exoneret in Oceanum, τὸ *additur* admittendum duxi. Pont. III. Eleg. v.

His ubi cæruleis jungitur Iſter aquis. Heinſ.

8. *Quiſquis & offenſo Cæſare.*] Verſus parum appoſitus. *Idem.*

11. *In-*

Turba Tomitanæ quæ ſit regionis, & inter
Quos habitem mores; diſcere cura tibi eſt?
Miſta ſit hæc quamvis inter Grajoſque Getaſque;
A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticæ major Geticæque frequentia gentis
Per medias in equis itque reditque vias.
In quibus eſt nemo, qui non coryton, & arcum,
Telaque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera, trux vultus, veriſſima Martis imago:
Non coma, non ullâ barba reſecta manu.
Dextera non ſegnis fixo dare vulnera cultro,
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Vivit in his eheu tenerorum oblitus amorum;
Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
Atque utinam vivas, & non moriaris in illis!
Abſit ab inviſis & tamen umbra locis!
Carmina quod pleno ſaltari noſtra Theatro,
Verſibus & plaudi ſcribis, amice, meis:
Nil equidem feci (tu ſcis hoc ipſe) theatris:
Muſa nec in plauſus ambitioſa mea eſt.

Nec

11. *Inter Gracoſque Getaſque.*] Malo *Grajoſque* cum codice Combii. *Idem. Inter Gracoſque.*] Græcorum enim colonia fuit Tomus.

15. *Coryton & arcum.*] Cuſtodia ſagittarum. Virg. 10. *Corytique leves humeris, & letifer arcus.*

17. *Veriſſima mortis imago.*] Lege *Martis* vel contra auctoritatem membranarum. ſic *Marticolam Geten* vocat alibi. *Heinſ.*

19. *Stricto cultro.*] *Fixo* plerique veteres. ut Faſtor. 11.

Nec mora celato figit ſua pectora cultro.

Heinſius.

21. *Vivit in his heu non veſtrorum oblitus amorum.*] Verſus haud dubie mendoſus. pri. Polit. & pri. Pal.

Vivit in his heu nullus oblitus amorum.

alter,

Vivit in his nullus horum heu oblitus amorum.

pri. Vatic. & Combii,

Vivit in his nullus eorum oblitus amorum.

Multi,

Vivit in his igitur tenerorum oblitus amorum.

alii aliter. Lego,

Vivit in his eheu tenerorum oblitus Amorum. Idem.

23. *Atque utinam vivas, & non moriatur in illis.*] Scribe *vivus*, & *moriaris* cum Richeliano. converſa ad ſe oratione, ut metro conſulatur. vide quæ notavi ad Epiſt. x. ℣ſ. 75. niſi malis *vivat, non & moriatur*. pro *vivas* in prim. Vatic. *Viduus*. Idem.

25. *Pleno theatro.*] Magna hominum frequentia, qui recitationi meorum carminum interſunt in theatro,

29. Non

Nec tamen ingratum est, quodcunque oblivia nostri
 Impedit, & profugi nomen in ora refert.
Quamvis interdum, quæ me læsisse recordor,
 Carmina devoveo, Pieridasque meas:
Cum bene devovi; nequeo tamen esse sine illis:
 Vulneribusque meis tela cruenta sequor.
Quæque modo Eboïcis lacerata est fluctibus; audet
 Graja Caphareâm currere puppis aquam.
Nec tamen ut lauder vigilo, curamque futuri
 Nominis, utilius quod latuisset, ago.
Detineo studiis animum, falloque dolores:
 Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris,
 Quamve malis aliam quærere coner opem?
Sive locum specto; locus est inamabilis; & quo
 Esse nihil toto tristius orbe potest.
Sive homines; vix sunt homines hoc nomine digni:
 Quamque lupi, sævæ plus feritatis habent.
Non metuunt leges, sed cedit viribus æquum;

Victa-

29. *Non tamen ingratum.*] Homini ingenuo displicere non debet, memoriam sui vigere apud alios.

32. *Pieridesque meas.*] *Pieridasque* cum scriptis. *Heins.*

34. *Vulneribusque meis.*] Ego acceptis vulneribus, nihilominus telis sanguine meo ante cruentatis me objicio & offero, dum versus scribere non desisto. *P.*

35. *Fluctibus Euboicis.*] Undis maris Ægei, quod Euboicam insulam alluit.

36. *Graja Capharea currere puppis aqua.*] *Caphaream aquam.* prim. Vatic. Combii, Rortendorph. & multi alii ex antiquis, ut & priscæ editiones. bene. Pont. lib. I. El. IV. ex veteri codice,

Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit aquas.

& Pont. II. El. VI. ex membranis,

Nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
Quam mea debuerit currere cymba viam?

præterea unus Bononiensis *Nostra puppis* pro *Graja*: quomodo & Arondelianus. *Heins.* *Caphaream aquam.*] Aqua ejusdem maris Ægæi. Quasi dicat, Audet iterum navigare per illud mare, in quo semel naufragium fecit. Est autem *Caphareus* mons Euboicæ insulæ, Hellesponrum versus. Alludit autem Poëta ad naufragium illud, quod Græci Troja redeuntes, circa Caphareum fecerunt, insultante illis Nauplio, propter cædem Palamedis. *Mer.*

39. *Falloque labores.*] *Dolores* plerique meliores. *Heins.*

45. *Sive homines, vix sunt homines hoc nomine digni.*] *Sive homines specto* Leidensis & Arondelianus. Puro,

Sive homines, hominum vix hi sunt nomine digni. Idem.

47. *Non metuunt leges.*] *Nec* nonnulli. Lege,

Nec metuunt leges, & cedit viribus aquum.

quod

Victaque pugnaci jura sub ense jacent.
Pellibus & laxis arcent male frigora braccis;
Oraque sunt longis horrida tecta comis.
In paucis remanent Grajæ vestigia linguæ:
Hæc quoque jam Getico barbara facta sono.
Ullus in hoc vix est populo, qui forte Latinè
Quælibet è medio reddere verba queat.
Ille ego Romanus vates (ignoscite Musæ)
Sarmatico cogor plurima more loqui.
En pudet, & fateor; jam desuetudine longâ
Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin sint & in hoc non pauca libello
Barbara. non hominis culpa, sed ista loci.
Ne tamen Ausoniæ perdam commercia linguæ,
Et fiat patrio vox mea muta sono;
Ipse loquor mecum, desuetaque verba retracto;
Et studii repeto signa sinistra mei.
Sic animum tempusque traho: meque ipse reduco,

A con-

quod magis elegantiæ Ovidianæ respondet. *Idem. Sed cedit viribus æquum.*] Nullum jus armis est potentius: & quisquis viribus præstat, is æquiora semper & facere & dicere existimatur. *Pont.*

49. *Pellibus.*] Rhenonibus & braccis: Cæterum ex loco notabis obiter, non solum subligacula, quas *ἀναξυρίδας* Græce vocant, braccas dici, sed & laxiores vestes, longioresque: talibus enim frigora arceri solent, non iis, quas proprie braccas dici volunt. *Arcent mala frigora braccis.*] Ita & scripti. Reponendum tamen, *arcent male.* Vide Notas Fast. II. vs. 170. *Heins.*

51. *Græca vestigia linguæ.*] *Graja* rectius quinque veteres. *Idem.*

53. *Unus in hoc non est populo.*] Malim *Ullus* cum uno Bononiensi. tum *vix est* cum optimo Mediceo & prim. Polit. & sequenti versu pro *Qualibet*, *Quamlibet.* nam Palat. *Quolibet.* Vide Notas ad Epist. VI. *Idem. Qui forte Latine.*] Qui possit esse interpres inter Latinum & Tomitanum. *Mer.*

55. *Ipse ego Romanus vates.*] *Ille ego* plurimi veteres. & recte. supra libro IV. Eleg. X.

Ille ego qui fuerim tenerorum lusor amorum.

Amorib.

Ille ego Musarum purus Phœbique sacerdos.

Pont. lib. I. El. II.

Ille ego sum, lignum qui non admittar in ullum,
Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.

Eleg. XII.

Ille ego sum, qui te colui.

& mox,

Ille ego, qui dixi vestros Hymenæon ad ignes. Heins.

57. *Et pudet, & fateor.*] Plerique ex antiquis *En pudet.* quomodo & priscæ editiones. *Idem.*

64. *Studii signa sinistra mei.*] Forte *sacra sinistra.* Idem.

65. *Sic animum tempusque traho.*] Eo modo

A contemplatu ſubmoveoque mali.
Carminibus quæro miſerarum oblivia rerum.
  Præmia ſi ſtudio conſequor iſta, ſat eſt.

modo animus quieſcit, & fallitur, & tempus ita producitur. *Reduco.*] Removeo tantiſper à moleſtiis. *Mer.*

66. *Semoveoque mali.*] *Submoveoque* meliores. multi etiam *dimoveoque*. Heinſius.

68. *Præmia ſi ſtudio.*] Satis magnum præmium me arbitror conſecutum, ſi tranquillitatem animi ſubinde carminibus faciendis adipiſcar. *Pont.* *Si conſequar.*] *Conſequor* pri. Vatic. & unus Medic. *Heinſ.*

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Non adeo cecidi.] *Inimicum ſibi inſultantem monet, ut memor fortunæ variæ, minime lætetur, ejus exilio & ruinæ: quandoquidem poſſit accidere, ut in patriam redeat, illumque videat graviore aliqua cauſa fugatum.*

NOn adeo cecidi, quamvis abjectus, ut infra
  Te quoque ſim: inferius quo nihil eſſe poteſt.
Quæ tibi res animos in me facit, improbe? curve
  Caſibus inſultas, quos potes ipſe pati?
Nec mala te reddunt mitem placidumve jacenti
  Noſtra, quibus poſſint illacrymare feræ?
Nec metuis dubio Fortunæ ſtantis in orbe
  Numen, & exoſæ verba ſuperba Deæ?
Exiget ah dignas ultrix Rhamnuſia pœnas!
  Impoſito calcas quid mea fata pede?
Vidi ego, navifragum qui riſerat, æquore mergi:
  Et, Nunquam, dixi, juſtior unda fuit.

Vilia

6. NOſtra quibus poſſint.] Malo *poſſint* cum Gottorphiano. duo alii *poſſent*. Heinſ.

8. *Ultrix Rhamnuſia.*] Rhamnuſia, quam Græci *Nemeſin* vocant, dea indignationis credebatur. Indignabatur enim ſuperbos & elatos. *Mer.*

9. *Exiget at dignas.*] *A dignis* prim. Pal. pri. Vatic. opt. Medic. aliique nonnulli. duo *ad dignas. ac dignas* Arondel. In nonnullis etiam *Exigit*. Lege *Exiget ah dignas.* ſequenti verſu pro *quod* prim. Politian. *qui.* reliqui majori ex parte *quid.* Idem.

11. *Vidi ego naufragiumque viros & in æquore mergi.*] Numeri turbati ſatis evincunt verſum eſſe mendoſum. Optimus Mediceus *naufragioque.* Rottendorphianus pro diverſa lectione *navifragoque.* Scribe,

Vidi ego navifrago piratas æquore mergi.

niſi mavis *navifragum qui riſerat*, vel, *navifragum ridentes.* Sed prima lectio verior. duo libri,

——*Naufragium nautas & in æquore mergi.* Idem.

14. *Illis*

Vilia qui quondam miseris alimenta negarat,
  Nunc mendicato pascitur ipse cibo.
Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
  Et manet in nullo certa tenaxque loco.
Sed modo læta manet, vultus modo sumit acerbos;
  Et tantum constans in levitate suâ est.
Nos quoque floruimus, sed flos erat ille caducus;
  Flammaque de stipula nostra brevisque fuit.
Neve tamen totâ capias fera gaudia mente;
  Non est placandi spes mihi nulla Dei.
Vel quia peccavi citra scelus; utque pudore
  Non caret, invidiâ sic mea culpa caret:
Vel quia nil ingens ad finem Solis ab ortu,
  Illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut non est per vim superabilis ulli,
  Molle cor ad timidas sic habet ille preces.
Exemploque Deûm, quibus accessurus & ipse est,
  [Cum pœnæ veniâ plura roganda petam.]
Si numeres anno Soles & nubila toto,
  Invenies nitidum sæpius isse diem.
Ergo, ne nostrâ nimium lætêre ruinâ,
  Restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri, lenito Principe, vultus
  Ut videas mediâ tristis in Urbe meos:
Utque ego te videam causâ graviore fugatum.
  Hæc sunt à primis proxima vota mihi.

14. *Ille cibo.*] *Ipse* meliores. *Idem.*

17. *Sed modo læta manet.*] Si manet læta, non est inconstans. irrepsit hoc verbum ex præcedenti versu. nec tamen satis video quid pro eo debeat reponi. nisi forte, *læta venit.* Idem.

19. *Flos fuit ille caducus.*] *Erat* plerique, & recte. nam *fuit* sequitur. *Idem.*

29. *Exemplo deum.*] Deorum exemplo, qui solent veniam mortalibus concedere. Aut, qui magis prosint, quam obsint. *Et ipse.*] Etiam ipse Augustus. *Est accessurus.*] Est perventurus in numerum Deorum.

30. *Cum pœnæ venia plura roganda petam.*] *Neganda* Combianus. duo *cum venia pœnæ.* Aut desunt hic nonnulla, aut versus est mendosus. Putabam aliquando,

Cum pœnæ venia plura ferenda putat,

Tanaquillus Faber in Epistolis,

Cum pœnæ venia plura petenda dabit.

Commodo sensu, nisi quod causam haud video, cur petenda pro roganda velit reponi. *Heins.*

38. *Hæc sunt à primis proxima vota meis.*] *Mea est* prim. Polit. quinque alii *mea.* Puto *mihi.* Idem.

ELE-

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

O tua si sineres.] *Laudat amici fidem, fateturque ejus beneficio se vitam ducere, simulque gratias agit. Postremo dicit se libenter ejus beneficia nota omnibus facturum fuisse, si ille suis se scriptu nominari pateretur.*

O Tua si sineres in nostris nomina poni
Carminibus; positus quam mihi sæpe fores!
Te solum meriti canerem memor; inque libellis
Crevisset sine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem totâ sciretur in Urbe:
Exsul in amissâ si tamen Urbe legor.
Te præsens mitem, te nosset serior ætas:
Scripta vetustatem si modo nostra ferent.
Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector:
Hic tibi servato vate maneret honor.
Cæsaris est primum munus, quod ducimus auras:
Gratia post magnos est tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris:
Et facis accepto munere posse frui.
Cumque perhorruerit casus pars maxima nostros;
Pars etiam credi pertimuisse velit,
Naufragiumque meum tumulo spectarit ab alto,
Nec dederit nanti per freta sæva manum;
Seminecem Stygiâ revocasti solus ab undâ.
Hoc quoque quod memores possumus esse, tuum est.
Dî tibi se tribuant cum Cæsare semper amicos:

Non

4. CRevisset sine te.] Omnibus paginis te celebrassem.

8. *Si modo nostra ferunt.*] *Ferent* quinque veteres & *legar* pro *legor* multi superiori versu. *Heins.* *Ferunt vetustatem nostra scripta.*] Sunt ad posteros perventura.

10. *Hic te maneret honor.*] *Hic tibi* plurimi ex antiquis. utrumque probum est. *Heins.*

12. *Post magnos deos.*] Post Jovem & Augustum. Vel deos appellat Augustum & ejus liberos. *Mer.*

15. *Cumque perhorreret.*] *Perhorruerit* septem meliores. quare & mox *spectarit* pro *spectaret* repono. nam *spectavit* Patavinus. *Heins.*

19. *Seminecem.*] Solus post Augustum servasti me. *Pont.* *Stygia revocasti solus ab unda.*] Sic ille apud Comicum: *Solus ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris.*

22. Pl[illegible]

Non potuit votum plenius esse meum.
Hæc meus argutis, si tu paterêre, libellis
Poneret in multâ luce videnda labor.
Se quoque nunc, quamvis est jussa quiescere, quin te
Nominet invitum, vix mea Musa tenet.
Utque canam pavidæ nactum vestigia cervæ
Luctantem frustra copula dura tenet.
Utque fores nondum reserati carceris acer
Nunc pede, nunc ipsâ fronte lacessit equus;
Sic mea lege datâ vincta atque inclusa Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris lædaris amici,
Parebo jussis (parce timere) tuis.
At non parerem, nisi si meminisse putares.
Hoc quod non prohibet vox tua; gratus ero.
Dumque (quod ô breve sit!) lumen solare videbo;
Serviet officio spiritus iste tuo.

22. *Plenius esse.*] Quàm precari, ut dii cum Cæsare tibi sint amici & propitii.

23. *Hæc.*] Beneficia. *Mer.* *Argutis.*] Eruditis. *Pont.*

25. *Nunc quoque quamvis est jam jussa quiescere.*] Turbati numeri. unus Vaticanus, & Palat.

Quæ quoque nunc quamvis est jussa quiescere. Scribe,

Se quoque nunc, (quamvis est jussa quiescere) quin te
Nominet invitum, vix mea Musa tenet.

primæ editiones,

Nunc quoque jam quamvis est jussa.

vix se tenet mea Musa, quin te nominet vel invitum. pro *quiescere* etiam *silescere* videtur reponendum. sic de ventis supra lib. II.

Sed modo considunt, intermissique silescunt. Heins.

28. *Luctantem frustra.*] *Latrantem* plurimi. *Idem.* *Dura copula tenet.*] Copula hîc pro eo fune accipitur, quo canes à venatoribus alligati ducuntur, vulgo *lassum* appellant. Cingulum vero circum collum, *melium* appellat Varro de Re rustica lib. 2.

29. *Nondum reserati carceris.*] Nondum aperti termini, unde equi incipiunt currere.

30. *Nunc ipsa fronte.*] *Pressa fronte* Leidensis. *Heins.*

31. *Sic mea lege data.*] An *rata?* Vide Fast. III. vs. 279. *Idem.* *Vincta.*] Ligata: imperato scil. sibi silentio. *Mer.*

32. *Vetiti.*] Abs te vetiti, qui non pateris nomen tuum in carminibus meis poni.

33. *Nec tamen officio.*] Grave est lædi ab amico, & per officium accipere detrimentum. *Pont.*

35. *Si non meminisse putares.*] *Nisi non* vel *nisi me* multi ex scriptis. duo *nisi.* & *meruisse* unus. Lege,

— nisi si meminisse putares.

nisi putares me tui esse memorem. *nisi si* Nasoni usitatum. Adi Notas Epist. IV. vs. III. *Heins.*

36. *Non prohibet vox.*] Gratam animi recordationem non vetas.

37. *Lumen vitale videbo.*] *Natale videbo* tres libri. octo *vitale tenebo.* *Solare videbo* Richel. primæ editiones *Solare tenebo.* Puto *lumen solare tuebor.* Heins.

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Ut sumus in Ponto.] *Tres annos se egisse scribit Poëta, eos tamen sibi decem videri, idque loci asperitate, & difficultatibus, quas deinde subjungit.*

UT sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister:
  Facta est Euxini dura ter unda maris.
At mihi jam videor patriâ procul esse tot annis,
  Dardana quot Grajo Troja sub hoste fuit.
Stare putes; adeo procedunt tempora tardè:
  Et peragit lentis passibus annus iter.
Nec mihi solstitium quidquam de noctibus aufert:
  Efficit angustos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura novata est;
  Cumque meis curis omnia longa facit.
Num peragunt solitos communia tempora motus,
  Suntque magis vitæ tempora dura meæ?
Quem tenet Euxini mendax cognomine littus,
  Et Scythici verè terra sinistra freti.
Innumeræ circa gentes fera bella minantur;
  Quæ sibi non rapto vivere turpe putant.
Nil extra tutum est. tumulus defenditur ægrè
  Mœnibus exiguis, ingenioque loci.
Cum minimè credas; ut aves, densissimus hostis
  Advolat, & prædam vix bene visus agit.
Sæpe intra muros clausis venientia portis
  Per medias legimus noxia tela vias.

Est

13. M*Endax cognomine.*] Qui potius est inhospitalis.

14. *Vere terra sinistra.*] Vere terra, ut in sinistra parte sita, sic etiam infœlix.

16. *Quæ nisi de rapto.*] *Sibi non rapto* omnes meliores. *Heins. Quæ sibi non rapto vivere turpe putant.*] Herodotus in recensendis Thracum moribus, docet eos è bello atque rapto vivere, idque pulcherrimum ducere.

17. *Tumulus defenditur ipse.*] *Defenditur ægre*, multi ex antiquis. recte. *Heins.*

18. *Ingenioque loci.*] Situ & natura loci.

19. *Cum minime credas, ut avis:*] *Ut aves* rectius scripti nonnulli cum priscis editionibus. Deinde Richel. *Cum bene vix credas.* Heins.

22. *Noxia tela.*] *Martia* Vossianus. *tela nociva* Gottorph. pro diversa lectione. Vide Notas Remed. Amor. ℣s. 45. *Idem.*

23. Est

Est igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galeâ pastor junctis pice cantat avenis;
Proque lupo pavidæ bella verentur oves.
Vix ope castelli defendimur: & tamen intus
Mista facit Grajis barbara turba metum.
Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos ut non timeas, possis odisse videndo
Pellibus & longâ tempora tecta comâ.
Hos quoque, qui geniti Graja creduntur ab urbe,
Pro patrio cultu Persica bracca tegit.
Exercent illi sociæ commercia linguæ.
Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hîc ego sum; quia non intelligor ulli:
Et rident stolidi verba Latina Getæ.
Meque palam de me tuto male sæpe loquuntur:
Forsitan objiciunt exsiliumque mihi.
[Utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
Abnuerim quoties annuerimque, putant.]
Adde, quod injustum rigido jus dicitur ense:
Dantur & in medio vulnera sæpe foro.
O duram Lachesin, quæ tam grave sidus habenti
Fila dedit vitæ non breviora meæ!
[Quod patriæ vultu, vestroque caremus amici;

Quod-

23. *Est igitur rarus, qui jam colere audeat.*] Quid audeat colere? Scribe *rus qui colere audeat.* quæ vox exciderat ob cognationem posterioris syllabæ in *rarus.* hanc conjecturam postea in Codice Medoniano confirmatam deptehendi. in quo *rus qui colore audeat.* Idem.

28. *Barbara turba.*] Getæ, qui una cum Græcis Tomon habitant.

31. *Quos ut non timeas.*] *Quorum* pri. Pal. pri. Vatic. & quinque alii. *Heins.*

32. *Pellibus & longa corpora tecta coma.*] *Pectora* quidam veteres. at unus Bononiensis cum priscis editionibus *tempora.* quod temere Ciofanus damnarat. nam *comatos* passim Getas describit, & pellibus operire capita etiamnum solent per septentrionem. *Idem.*

34. *Pro patrio cultu.*] Pro habitu Græco, qui est cultior & civilior. *Pont.*

37. *Quia non intelligor.*] *Qui* quinque veteres. Puto, *qui non intelligar.* Heins.

39. *Mala sæpe loquuntur.*] *Male* cum primis editionibus, primo Vatic. & sex aliis. *Idem.*

41. *Utque fit in me aliquid.*] *Utque* veteres plerique. Sed distichon etiam hoc commentitium est & fictum. *Idem.*

48. *Quod*

Quodque hic in Scythicis finibus esse queror;]
Utraque pœna gravis. merui tamen Urbe carere;
Non merui tali forsitan esse loco.
Quid loquor ah demens? ipsam quoque perdere vitam
Cæsaris offenso numine dignus eram.

48. *Quod sic in Scythicis gentibus esse queror.*] Rectius *Quodque hic* reponas. *finibus* etiam bene nonnulli scripti. Sed & hoc distichon spurium est. Omnia enim quæ hic dicuntur proxime præcedenti disticho jam erat complexus, argute tamen & breviter, quod obtusi captûs librarios offendit. *Idem.*

49. *Utraque pœna gravis.*] Et carere scilicet amicorum consuetudine, & in Scythia vivere.

50. *Forsitan.*] Ne absolute affirmando Cæsarem offendat, & injustitiæ coarguat. *Pont.*

ELEGIA XI.

ARGUMENTUM.

Quod te nescio quis.] *Dolet Poëta, uxorem ab inimico jurgiis lacessitam, exulisque uxorem appellatam. Eamque hortatur, ut omnia patiatur: quandoquidem Augustus se non exulem, sed relegatum nominavit.*

Quod te nescio quis per jurgia dixerit esse
Exsulis uxorem, littera questa tua est.
Indolui; non tam mea quod fortuna male audit,
Qui jam consuevi fortiter esse miser:
Quam quia, cui minime vellem, sim caussa pudoris;
Teque rear nostris erubuisse malis.
Perfer, & obdura. multo graviora tulisti,
Cum me surripuit Principis ira tibi.
Fallitur iste tamen, quo judice nominor exsul.
Mollior est culpam pœna secuta meam.
Maxima pœna mihi est, ipsum offendisse: priusque
Venisset mallem funeris hora mihi.
Quassa tamen nostra est, non fracta nec obruta puppis:

Ut-

1. NEscio quis.] Sic per contemptum quandoque loqui solemus, quum indignum quem æstimamus nominemus.

5. *Quam quod cui minime vellem sum causa pudoris.*] *Quam quia* nonnulli ex melioribus, & *sim.* quare *rear* etiam proximo versu est legendum. *Heins.*

8. *Principis ira.*] Prim. Polit. & opt. Medic. *judicis.* Lege *vindicis.* nam *judice* sequitur. Vide Notas Fast. VI. vs. 648. *Heins.*

11. *Ipsum.*] Me offendisse Cæsarem.

13. *Quassa tamen nostra est, nec mersa, nec obruta navis.*] *Non mersa* scripti. sex etiam *puppis.* bene etiam prim. Pal. *non fracta.* ne bis idem dicat. sed & τὸ *tamen* suspectum est. cum id mox versu sequenti

Utque caret portu; ſic tamen exſtat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit;
Quæ merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adſuit illi,
Nil niſi me patriis juſſit abeſſe focis.
Utque aliis, numerum quorum comprendere non eſt,
Cæſareum numen, ſic mihi, mite fuit.
Ipſe relegati non exſulis utitur in me
Nomine: tuta ſuo judice cauſſa mea eſt.
Jure igitur laudes, Cæſar, pro parte virili
Carmina noſtra tuas qualiacunque canunt.
Jure Deos, ut adhuc cæli tibi limina claudant,
Teque velint ſine ſe comprecor eſſe Deum.
Optat idem populus. ſed ut in mare flumina vaſtum,
Sic ſolet exiguæ currere rivus aquæ.
At tu fortunam, cujus vocor exſul ab ore,
Nomine mendaci parce gravare meam.

quenti repetatur. Scribe,

Quaſſa mari noſtra eſt, non fracta nec obruta puppis. Heinſ.

Quaſſa tamen, &c.] Hoc exilium eſt mihi inſtar procellæ, quo agitor, non ſubmergor. Summerſus fuiſſem, ſi me interemiſſet. *Pont.*

16. *Qui merui.*] Rectius *Quæ* libri quatuor. *Quam* pri. Palat. *Heinſ.* *Vitio meo.*] Meo errore.

17. *Facinus non adfuit ullum.*] *Illi* octo ex melioribus. *Heinſ.*

20. *Mite fuit.*] *Venit* Hamburgenſis. vide Notas Faſt. v. 648. *Idem.*

22. *Tuta eſt.*] Non poteſt perire. *Suo judice.*] Auguſto judice. Is enim judicavit me non exulem, ſed relegatum: quæ pœna mollior erat. *Mer.*

26. *Teque velint.*] Id eſt, velint eſſe te deum nobiſcum.

27. *Sed ut in mare flumina.*] Hoc dicit: Ita meæ, ut populi preces ad deos perveniunt, quemadmodum & parva flumina mare ita ingrediuntur, ut magna. *Mer.*

30. *Nomine mendaci.*] Falſo: non enim ſum exul. *Pont.*

ELEGIA XII.

ARGUMENTUM.

Scribis ut oblectem.] *Amico hortanti ut aliquid ſcriberet, reſpondet Poëta: cauſaſque aſſignat, cur id ſibi facere non liceat. Demum oſtendit ſe non poſſe teneri, quin ſemper aliquid componat, compoſita vero igni comburat.*

SCribis, ut oblectem ſtudio lacrymabile tempus,
Ne pereant turpi pectora noſtra ſitu.

Difficile eſt, quod, amice, mones. quia carmina lætum
  Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.
Noſtra per adverſas agitur Fortuna procellas:
  Sorte nec ulla meâ triſtior eſſe poteſt.
Exigis, ut Priamus natorum funere plaudat,
  Et Niobe feſtos ducat ut orba choros.
Luctibus, an ſtudio videor debere teneri,
  Solus in extremos juſſus abire Getas?
Des licet hîc valido pectus mihi robore fultum,
  Fama refert Anyti quale fuiſſe reo;
Fracta cadet tantæ ſapientia mole ruinæ.
  [Plus valet humanis viribus ira Dei.]
Ille ſenex dictus ſapiens ab Apolline, nullum
  Scribere in hoc caſu ſuſtinuiſſet opus.
[Ut patriæ veniant, veniant oblivia noſtri;

Omnis

5. PEr *adverſas agitur fortuna.*] Nihil frequentius Ovidio, quam conditionem ſuam comparare cum procellis, tempeſtatibus, &c. *Pont.*

7. *Priamus natorum funere laudat.*] *Plaudat* recte vetuſtæ editiones cum pri. Pal. pri. Vatic. & quatuor aliis melioris notæ. *Heinſ.*

8. *Feſtos choros.*] Chorus multorum vocibus conſtat, ut docet Seneca & Macrobius.

9. *Luctibus an ſtudio videor debere teneri.*] *Studiis* unus Vatic. Lege *Luſibus an ſtudii. ſtudium* & alibi pro ſtudio poëtico dixit. ut ſupra Eleg. 1.

Tot mala pertulimus, quorum medicina quieſque
Nulla, ni in ſtudio eſt, Pieridumque mora. Heinſ.

11. *Des licet invalido pectus mihi.*] Mihi invalido. Sed rectius legas *hic valido*, hic apud Getas. deinde verſu proximo pro *Anyti rei.* repone *reo* cum prim. Vatic. Combiano, Rottendorph. *Idem.*

12. *Anyti.*] Socratis, quem Anytus accuſavit. Tres enim fuere Socratis accuſatores, Melytus, Anytus, & Lycon. Melytus quidem ob poëtas ei infeſtus: Anytus ob artifices, atque reipublicæ gubernatores; Lycon denique gratia rhetorum. Accuſatio autem habuit ſe ferme in hunc modum: Socrates injuſte agit, juventutem depravans, ac deos quos civitas putat, ipſe non putans, ſed alia quædam nova dæmonia: Plato docet eum tanta fuiſſe ſapientia & fortitudine, ut noluerit pro ſe aut cauſam dicere, aut quenquam precari. *Mer. Fama refert Anyti quale fuiſſe rei.*] Pro genitivo *Rei*, malim *Reo* legere, dativo caſu. ut ſit ſententia: Quale pectus reo Anyti, hoc eſt, Socrati fuiſſe fama refert. Nam & *ἀμφιβολίαν* lectio hæc tollet, & verſui quoque gratiæ aliquantum conciliabit, vitata ſimilitudine caſus in utraque cæſura. *Micyl. Anyti reo.*] Ἀλλ' ὦ Κρίτων, καὶ τὸ τρίτον, εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω. ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ. Epictet. de Socrate, cap. ultim.

14. *Plus valet humanis.*] Verſus parum appoſitus, ac proinde ſuſpectus. *Heinſ.*

18. *Omnis*

Omnis ut admiſſi ſenſus abeſſe queat;]
At timor officio fungi vetat ipſe quieto.
Cinctus ab innumero me tenet hoſte locus.
Adde, quod ingenium longâ rubigine læſum
Torpet: & eſt multo, quam fuit ante, minus.
Fertilis, aſſiduo ſi non renovetur aratro,
Nil, niſi cum ſpinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo ſteterit, male curret, & inter
Carceribus miſſos ultimus ibit equos.
Vertitur in teneram cariem, rimiſque dehiſcit,
Si qua diu ſolitis cymba vacavit aquis.
Me quoque deſpero, fuerim cum parvus & ante,
Illi, qui fueram, poſſe redire parem.
Contudit ingenium patientia longa laborum:
Et pars antiqui magna vigoris abeſt.
Sæpe tamen nobis, ut nunc quoque, ſumta tabella eſt;
Inque ſuos volui cogere verba pedes:
Carmina ſcripta mihi ſunt nulla, aut qualia cernis;
Digna ſui domini tempore, digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires;
Et fœcunda facit pectora laudis amor.
Nominis & famæ quondam fulgore trahebar,
Dum tulit antennas aura ſecunda meas.
Non adeo eſt bene nunc, ut ſit mihi gloria curæ:
Si liceat, nulli cognitus eſſe velim.
An, quia ceſſerunt primò bene carmina, ſuades
Scri-

18. *Omnis & amiſſi ſenſus abeſſe queat.*] Lege, *Omnis ut admiſſi ſenſus* cum nonnullis, & ſuperiori verſu *oblivia veſtri* pro *noſtri*. Ne quid tamen diſſimulem, diſtichon hoc vix genuinum mihi videtur. Niſi tollis, ſcribe *vetet* pro *vetat* verſu proximo. *Idem.*

21. *Ingenium longa rubigine læſum.*] Vel *plenum* Arondelianus. Forte *roſum*. Idem. *Longa rubigine.*] Longa componendi deſuetudine. *Mer.*

26. *Ultimus ibit equus.*] *Equos* rectius nonnulli. *Heinſ.*

28. *Cymba vacavit aquis.*] *Vacabit* meliores. Hamburg. *vocarit*. recter. Puteaneus *negatur aquis*. Idem. *Vacabit aquis.*] Si in ripam ſubducta, diu hæſit in arenis.

29. *Me quoque deſpera.*] *Deſpero* cum pri. Pal. & quatuor aliis. & mox *laborum* pro *dolorum* nonnulli. *Heinſ.*

33. *Ut nunc quoque ſumpta.*] Nihilominus imperare mihi non potui quin ſcriberem. *Pont.*

 44. *Suc-*

Scribere, successus ut sequar ipse meos?
Pace novem vestrâ liceat dixisse Sorores;
Vos estis nostræ maxima caussa fugæ.
Utque dedit justas tauri fabricator aheni,
Sic ego do pœnas artibus ipse meis.
Nil mihi debuerat cum versibus amplius esse;
Sed fugerem meritò naufragus omne fretum.
At puto, si demens studium fatale retentem,
Hic mihi præbebit carminis arma locus.
Non liber hîc ullus, non qui mihi commodet aurem,
Verbaque significent quid mea norit, adest.
[Omnia barbariæ loca sunt, vocisque ferinæ,
Omnia sunt Getici plena timore soni.]
Ipse mihi videor jam dedidicisse Latine:
Jam didici Getice Sarmaticeque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
A componendo carmine Musa potest.
Scribimus, & scriptos absumimus igne libellos.
Exitus est studii parva favilla mei.
[Nec possum, & cupio non ullos ducere versus.
Ponitur idcirco noster in igne labor.]
Nec nisi pars casu flammis erepta dolove
Ad vos ingenii pervenit ulla mei.

Sic

44. *Successus.*] Quia mihi male successit.

47. *Tauri fabricator aheni.*] Perillus: de quo jam dictum est. *Mer.*

49. *Nil mihi debebat.*] *Debuerat* meliores. & mox pro *Sed fugerem.* veteres plerique *Si fugerem*, vel *Cum fugerem.* Heins. *Nil mihi debebat.*] Prudentis enim non est, ad id redire, unde detrimentum acceperit.

51. *Studium fatale.*] Si regrediar ad studium meum, quod mihi fato quodam nocuit, inveniam arma carmini idonea. *Pont.* *Retentem.*] Repetam.

55. *Omnia barbariæ loca sunt.*] *Barbarica* prim. Polit. Lege *barbarica.* nempe vocis, sequenti versu pro *omnia sunt Getici*, plerique veteres *omnia quæ possunt*, vel *possint.* nam *Getice* sequitur. alii, *barbarici* vel *Sarmatici soni.* Hoc quoque distichon in suspectis est. *Heins.*

58. *Nam didici.*] *Jam* priscæ editiones & scripti non pauci. rectius. *Idem.*

59. *Nostra teneri.*] *Levari* alter Polit. & multi alii. tres *vacare.* quatuor *revelli.* Nil temere mutem. *Idem.*

62. *Exitus est studii parva favilla mei.*] Tò *parva* non placet. an *studiis atra favilla meis.* sic Met. XIII. *Atra favilla volat.* Idem. *Parva favilla.*] Parvus ignis, & cinis est fructus studii mei.

63. *Nec possum & cupio.*] Distichon inficetum, nec Nasonianæ, si quid video, venæ. *Heins.*

67. Ma-

Sic utinam, quæ nil metuentem tale magiſtrum
  Perdidit, in cineres Ars mea verſa foret.

67. *Magiſtrum.*] Me Ovidium.

ELEGIA XIII.

ARGUMENTUM.

Hanc tuus è Getico.] *Amicum hortatur, ut quandoquidem amoris multa olim pignora ſibi dederit, nunc verbis & literis ne parcat. Quod ſi emendarit, dicit nihil ab ejus amicitia amplius deſiderandum eſſe.*

HAnc tuus è Getico mittit tibi Naſo ſalutem:
  Mittere rem ſi quis, qua caret ipſe, poteſt.
Æger enim traxi contagia corpore mentis,
  Libera tormento pars mihi nequa vacet.
Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
  Sed quod non modico frigore læſit hyems.
Si tamen ipſe vales, aliquâ nos parte valemus:
  Quippe mea eſt humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
  Per numeros omnes hoc tueare caput;
Quod tua me raro ſolatur epiſtola, peccas:
  Remque piam præſtas, ni mihi verba neges.
Hoc precor emenda: quod ſi correxeris unum,
  Nullus in egregio corpore nævus erit.
Pluribus accuſem; fieri niſi poſſit, ut ad me
Lit-

1. MIttere ſi quiſquam quo caret.] *Mittere rem ſi quis qua caret.* Heinſ.

3. *Traxi contagia mentis corpore.*] Id eſt, ipſum corpus præ nimio mentis dolore cœpit male valere.

6. *Sed quod non modico.*] *Ut quid* Hamburgenſis. *Et quod* Buslidianus, Lege, *Id quod.* Putabam aliquando, *Quod fera non modico.* Heinſ.

9. *Ingentia pignora.*] Magnas ſignificationes amoris.

10. *Per numeros omnes.*] Per omnes modos.

12. *Remque piam præſtas, & mihi verba negas.*] *Si mihi* multi veteres, & *ni mihi*, vel, *ſed neges* etiam nonnulli. Forte,

Remque piam haud præſtas, qui mihi verba neges.

vel *Remque tuam.* nam *tuam* eſt in Buslidiano. *Heinſ. Remque piam præſtas.*] Officio ſatisfacis, dum me tueris, meamque cauſam agis; & interim dum raro ſcribis, verba mihi negas, abſentem non alloqueris crebrius, quod non magni laboris foret. *Pont.*

14. *Nullus nævus.*] Quaſi dicat, nihil abs te requiram amplius, ſi hanc veluti ex formoſo corpore labem aut maculam unicam ſuſtuleris.

15. *Pluribus accuſem.*] Pluribus verbis officium tuum accuſarem. *Fieri niſi poſſet.*] *Poſſit* meliores. *Heinſ.*

Littera non veniat; missa sit illa tamen.
Dî faciant, ut sit temeraria nostra querela;
Teque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet. neque enim mutabile robur
Credere me fas est pectoris esse tui.
Cana prius gelido desint absinthia Pontho,
Et careat dulci Trinacris Hybla thymo;
Immemorem quam te quisquam convincat amici.
Non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, ut falsæ possis quoque pellere culpæ
Crimina; quod non es, ne videare, cave:
Utque solebamus consumere longa loquendo
Tempora, sermonem deficiente die;
Sic ferat ac referat tacitas nunc littera voces:
Et peragant linguæ charta manusque vices:
Quod fore ne nimium videar diffidere, sitque
Versibus hîc paucis admonuisse satis;
Accipe, quo semper finitur epistola verbo,
Aque meis distent ut tua fata; Vale.

19. *Quod precor.*] Ut falso de te queras. *Robur tui pectoris.*] Mentis tuæ constantiam in me amando, credere nequeo esse labefactatam.

22. *Hybla Trinacris.*] Hybla civitas Siciliæ.

27. *Consumere longa loquendi.*] *Loquendo* scripti. & pro *sermoni deficiente die* repone *sermonem* cum Rottendorphiano & Puteaneo. prim. Vatic. *sermone.* Vide Notas Amor. I. El. VIII. ℣s. 93. *Heins.*

30. *Peragant.*] Munus linguæ obeant, quod epistola solet efficere.

32. *Versibus hoc paucis.*] Lege *hic* cum uno Gallico. *Heins.*

34. *Atque tuis distent.*] *Aque* scribendum. ut Caroli Strozzæ viri nobilissimi & humanissimi codex. *Idem.*

ELE-

ELEGIA XIV.

ARGUMENTUM.

Quanta tibi dederint, &c.] *In hac ultima elegia uxori immortalitatem pollicetur Poëta: dicitque multas fore, quæ quamvis eam miseram esse existiment, illi tamen invideant, & fœlicem appellent. Simulque ostendit, nihil à se majus præstari potuisse. Quod quum ita sit, eam hortatur, ut in fide permaneat, ne à quoquam jure accusari queat. Exemplisque etiam probat, ejusmodi fidem erga maritos nullo unquam ævo taceri solitam.*

QUanta tibi dederint nostri monumenta libelli,
  O mihi me conjux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum Fortuna licebit;
  Tu tamen ingenio clara ferêre meo.
Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur:
  Nec potes in mœstos omnis abire rogos.
Cumque viri casu possis miseranda videri;
  Invenies aliquas, quæ quod es, esse velint:
Quæ te, nostrorum cum sis in parte malorum,
  Felicem dicant, invideantque tibi.
[Non ego divitias dando tibi plura dedissem.
  Nil feret ad manes divitis umbra suos.]
Perpetui fructum donavi nominis: idque
  Quo dare nil potui munere majus, habes.
Adde, quod, ut rerum sola es tutela mearum,
  Ad te non parvi venit honoris onus.

Quod

1. QVanta tibi dederim nostris monumenta libellis.] *Dederint nostri monumenta libelli* Hamburg. & unus Vaticanus. recte. *Heins.*

2. *O mihi me charior.*] Exprimit hunc amorem Eleg. 3. lib. 3. *Omnia cum subeant, vincis tamen omnia conjux.*

4. *Tu tamen ingenio.*] Versus ex ingenio meo profecti te illustrabunt. *Pont.*

6. *Non potes abire in mæstos rogos.*] Non potest fama tua penitus deleri, quemadmodum corpus absumitur rogo.

9. *Nostrorum malorum.*] Meæ calamitatis. *In parte.*] Cum mecum dolenter feras exilium meum.

11. *Non ego divitias dando.*] Distichon notæ minime probæ. *Heinsius.* *Plura.*] Quam dedi. Intelligit autem famæ immortalitatem.

13. *Perpetui fructum, &c.*] Non intermorietur nomen tuum, propter æternitatem scriptorum meorum. P.

15. *Adde quod & rerum sola es tutela mearum.*] *Solam tutela* pri. Polit. & duo alii. *es rerum sola &* Junian. Scribe,

Adde quod, (ut rerum sola es tutela mearum) Heins.

16. *Onus non parvi honoris.*] Quasi dicat: Quamvis sit onus & labor, res meas tueri, tamen erit magno honori.

19. Pe-

Quod nunquam vox eſt de te mea muta, tuique
  Judiciis debes eſſe ſuperba viri.
Quæ ne quis poſſit temeraria dicere, perſta:
  Et pariter ſerva meque piamque fidem.
Nam tua, dum ſtetimus, turpi ſine crimine manſit,
  Et Famæ probitas irreprehenſa fuit.
Par eadem noſtrâ nunc eſt ſibi facta ruinâ.
  Conſpicuum virtus hîc tua ponat opus.
Eſſe bonam facile eſt, ubi, quod vetet eſſe, remotum eſt;
  Et nihil officio nupta quod obſtet habet.
Cum Deus intonuit, non ſe ſubducere nimbo,
  Id demum pietas, id ſocialis amor.
Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet;
  Quæ maneat ſtabili, cum fugit illa, pede:
Si qua tamen pretii ſibi merces ipſa petiti,

Inque

19. *Perſta.*] Perſevera in amore conjugali.

22. *Et tantum probitas irreprehenſa fuit.*] *Et tandem* primæ editiones. *Et tanta* prim. Pol. pri. Pal. & multi alii. duo *tua nunc.* alius *tanti.* Rich. & Bonon. *tanta.* Scribe,

Et Fama probitas irreprehenſa fuit.

Heinſius.

23. *Par ea de noſtra non eſt tibi facta ruina.*] *Par eadem* & *nunc eſt* multi veteres. præterea *ſibi* unus Medic. & Moreti codex. Lege,

Par eadem noſtra nunc eſt ſibi facta ruina.

vel,

Par eadem noſtrâ nunc eſt ſibi facta ruinâ.

vel *Par ea poſt noſtram ruinam.* vel *poſt noſtra fata ruina.* nam *noſtra* erat in Gottorphiaño. *Idem.* *Par eadem noſtra.*] In noſtra ruina parem te oſtendiſti. Vel parem ejus demonſtrandæ occaſionem habes.

24. *Conſpicuum virtus hic tua ponat opus.*] Malo, *Tollat onus.* vel quod præſtat, *prodat opus.* Heinſ. *Conſpicuum.*] Quaſi quandam ſtatuam nunc tibi virtute tua erige, conſpicuam omnibus. *P. Virtus.*] Tua fides conjugalis.

25. *Eſſe bonam facile eſt.*] *Caſta eſt quam nemo rogavit.* *Ubi quod vetat.*] *Vetet* meliores. *Heinſius.* *Bonam.*] Fœminam & uxorem: ſed virtus in arduis cernitur.

29. *Gubernat.*] *Gubernet* cum melioribus. *Heinſ.* *Quam, &c.*] Quaſi dicat: Rari ſunt, qui non ſequantur fortunam potius quam virtutem. Ex quo deſignat eſſe difficile uxori, in fide permanere, & fortunam mariti adverſam non deſerere, Solet enim uſu venire, ut quo ſe fortuna, eo & favor hominum inclinet.

31. *Si tamen eſt pretium cui virtus ipſa petitum.*] *Si qua tamen pretii ſibi merces ipſa petiti eſt*, primæ editiones. prim. Polit. & veteres plerique. quidam *petita eſt.* Buslidianus *petenti.* pri. Vatican. *Si qua tamen pretium ſibi merces ipſa petitum.* atque ita Rottendorph. Lege,

Sic tamen & pretii ſibi merces ipſa petiti eſt,

Si qua parum lætis ardua rebus adeſt.

Tale aliquid requirit ſenſus. Nihil frequentius hac ſententia apud Philoſophos. Claudianus,

Ipſa quidem virtus pretium ſibi.

Silius,

Inque parum lætis ardua rebus adeſt;
[Ut tempus numeres, per ſæcula nulla tacetur,
Et loca mirantur, qua patet orbis iter.]
Aſpicis, ut longo maneat laudabilis ævo
Nomen inexſtinctum Penelopæa fides?
Cernis, ut Admeti cantetur, ut Hectoris uxor,
Auſaque in accenſos Iphias ire rogos?
Ut vivat famâ conjux Phylaceïa, cujus
Iliacam celeri vir pede preſſit humum?
Nil opus eſt letho pro me, ſed amore fideque.

Non

Silius,

Ipſa quidem virtus ſibimet pulcherrima merces.

piget plura attexere. *Heinſ. Si qua tamen.*] Subaudi, eſt virtus: hoc eſt, ſi quis bonus invenitur, quem non gubernet fortuna, ſed virtus ipſa. Quia vix reperitur aliquis qui gratis velit eſſe probus. *Precium ſibi merces ipſa petiti eſt.*] Ipſa virtus eſt precium ſui meriti: quia vir bonus non ducitur fortuna, nec aliud præmium quærit, quam virtutem. Virtus enim per ſe appetitur. Quibus verbis denotat, optimam uxorem non debere mariti fortunam ſequi, ſed ſemper conſtanter in fide perſiſtere; etiam in rebus adverſis. *Si qua tamen.*] Ὅπȣ τὸ συμφέρον ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεϐές. Epictet.

33. *Ut tempus numeres.*] Hic denuo nugator aliquis Ovidianam induit perſonam. in pentametro tamen pro *& loca mirantur* puto ſcribendum *loca rimatur.* Heinſius.

35. *Teneat laudabilis ævo.*] *Maneat* unus Vaticanus. ut ſit appoſitio. qualis apud Virgilium libro VII.

——— locus Ardea quondam
Dictus avis, & nunc magnum maneat Ardea nomen.

mox Voſſianus *ut Hectoris.* Idem.

36. *Penelopeja fides.*] Sic alibi noſter *Theſea fides. O mihi Theſea pectora juncta fide.* De fide autem Penelopes Homerus & alii multa tradiderunt: Inter quæ & nos hæc ita Latinè reddidimus:

Abſentem mulier laudat cordata maritum.
Illo Penelope nomine clara fuit.

Odyſſ. 18. vſ. 253.

Εἰ κεῖνός γ' ἐλθὼν τὸν ἐμὸν βίον ἀμφιπολεύοι,
Μεῖζόν κε κλέος εἴη ἐμὸν καὶ κάλλιον οὕτω.

37. *Admeti uxor.*] Hujus fabulæ meminit Apollod. lib. 1. qua nempe ratione Apollo totum annum Admeto ſervierit. Item lib. 3. Tzetz. Chiliad. 1. hiſtor. 53. Ovid. Metam. lib. 2. fab. XI. Lucian. Dialog. 10. Papinius Stat. l. 6. *Felix Admeti conjunx, &c.* Propert. l. 2. Eleg 6. Hinc ludit Juvenal. Satyr. 6. in fine. Claudian. Laude Serenæ Reginæ. vſ. 12. *Hectoris uxor.*] Sic ipſa apud Eurip. in Troad.

Σὲ δ', ὦ φίλ' Ἕκτορ, εἶχον ἄνδρ' ἀρκοῦντά μοι.

38. *Iphias.*] Evadne, Iphiæ filia.

39. *Phylaceia.*] Laodamia ſic dicta à Phylace Phthioticæ regionis Theſſaliæ urbe, quæ ſub ejus mariti Proteſilai imperio fuit, ut docet Strabo lib. 9. Vel à Proteſilai avo Phylace, Iphicli patre. *Micyl.*

40. *Iliacam celeri vir pede preſſit humum.*] *Primo pede* unus Vatic. & alter Palat. ex fide hiſtoriæ. In ſuperiori verſu non placet illud *Ut vivat fama.* malim *vivat fama.* ſic *vivere ſibi, vivere alteri.* Art. Am. *ſed fama vigilare juvet.* Heinſ.

41. *At nece nil opus eſt.*] *Morte nihil*

opus

Non ex difficili fama petenda tibi eſt.
Nec te credideris, quia non facis, iſta moneri.
Vela damus, quamvis remige puppis eat.
Qui monet, ut facias, quod jam facis, ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta ſuo.

opus eſt plerique veteres. tres *Morteque nil.* Excerpta Voſſii, *Nil opus eſt letho.* bene. Gottorph. *Letho nil opus eſt.* ſic Pont. lib. III. El. I. ubi vulgo legebatur *Morte nihil opus eſt.* veteres nonnulli præferunt *Nil opus eſt letho.* Vetuſtiores tamen *Morte nihil opus eſt.* quare minimum abeſt, quin cenſeam reponi debere, *Morte tibi haud opus eſt.* mox *puppis eat* pro *navis* multi veteres. Si in promptu fuiſſent codices hujus operis aliquanto vetuſtiores caſtigatioreſque iis, qui in manus hactenus noſtras inciderunt, poteramus Triſtibus recenſendis curam magis operoſam adhibuiſſe. Sed cum in nullo Naſonis poëmate pejus nobis proſpectum fuerit à membranis antiquis ac fidis, inter ſordes exemplarium mendoſiſſimorum diu hærendum eſſe non duximus. Secundis curis elegantiſſimum poëma curatius illuſtraturi, ſi ſubſidiis aliquanto præſtantioribus inſtruemur. *Idem.* *Nil opus eſt letho.*] Quod ad exempla referendum: Alceſtidis ſcilicet, quæ pro marito Admeto mori ſuſtinuit, ut eſt apud Euripidem: Evadnes, quæ & ipſa rogum mariti conſcendit, eademque ſe cremari paſſa eſt: & Laodamiæ, de cujus obitu & morte ſupra annotavimus, &c. *Micyl.*

44. *Vela damus.*] Quaſi dicat: Hæc amore magis impulſus ad te ſcribenda putavi, quam quod arbitrarer te præceptis & monitis meis egere. *Pont.*

TRISTIUM FINIS.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER I.

EPISTOLA. I.

*BRUTO.

ARGUMENTUM.

Naso Tomitanæ.] *Ad Brutum Romanum scribens Ovidius è Tomitana urbe, & Pontica regione, ubi exulabat, à qua opus de Ponto appellavit, primo rogat, ut librum suum excipiat: deinde quid in eis contineatur, exponit.*

NAso Tomitanæ jam non novus incola terræ
Hoc tibi de Getico littore mittit opus.

Si

IN castigandis hisce libris codices fuere mihi præsto aliquanto vetustiores iis, quos Tristia suppeditarunt, neque illi tamen ejus notæ aut auctoritatis, ut exactam locis male adfectis, qui plurimi passim hic illic occurrunt, medicinam fecerint. Primus omnium commendandum se offert V. Amp. Claudii Sarravii codex Gallicus ante annos octingentos exaratus; sed mendose admodum, nec ille integer, ut qui in Elegia secunda tertii libri deficeret. Proximum vetustate Argentoratæ bibliothecæ exemplar, quod annorum circiter septingentorum senium præ se ferret: in eo liber quartus cum parte tertii desiderabantur. Nec ætate multo inferioris ex Mediceis unus, nobilissimi Rogerii Twisdenii equitis Baroneti itidem unus Anglicus. & Remigii Feschii V. Cl. codex. Post hos primus Vaticanæ, Basileensis secundus, tertius Farnesianæ, quartus Barberinæ, Gottorphianæ quintus, sextus & septimus Hafniensis, Regiæ in Galliis octavus bibliothecæ. Præterea unus Pureanorum fratrum, alter Balthasaris Moreti, tertius V. Cl. Patricii Junii. Hi ante quadringentos, aut quingentos annos exarati. Reliqui notæ recentioris, Thuanei duo, totidem Medicei, Combianus unus, sex Vaticani, duo, quos munificentiâ V. A. Bernardi Medonii Senatoris Tolosani possideo, tres Vossiani, unus Batavinus, & Leidensis bibliothecæ, & Rottendorphianus, & Boxhornianus, & Arondelius, & à Petro Servio Medico Romano mihi donatus. Denique, quæ negligi nequaquam debent, lectiones diversæ ex optimo veterrimoque libro ad oram Gryphianæ editionis à magno Scaligero notatæ, & aliæ ex Mediceo exemplari, quo Politianus usus fuerat.

P. OVIDII NASONIS DE PONTO LIBER PRIMUS.] Nihil magis inscitum aut barbarum hac inscriptione, quam cave credas ab tersissima nostri Nasonis manu esse. Libri veteres plerique nullam omnino inscriptionem agnoscunt, nisi quod Sarravianus omnium veterrimus & Combianus inter meliores numerandus, sub finem libri secundi, Ex

PONTO

Si vacat, hoſpitio peregrinos, Brute, libellos
  Excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
  Ne ſuus hoc illis clauſerit auctor iter.
Ah quoties dixi, Certè nil turpe docetis!
  Ite: patet caſtis verſibus ille locus.
Non tamen accedunt: ſed, ut aſpicis ipſe, latere
  Sub Lare privato tutius eſſe putant.
Quæris, ubi hos poſſis nullo componere læſo?
  Qua ſteterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortaſſe ſub ipsâ.
  Accipe, quodcunque eſt, dummodo non ſit amor.
Invenies, quamvis non eſt miſerabilis index,
  Non minus hoc illo triſte, quod ante dedi.

Re-

PONTO LIBER II. EXPLICIT. Barberinianus, EXPLICIT LIBER OVIDII IN PONTO. Opinor PONTICORUM, aut EPISTOLARUM PONTICARUM titulo libros hoſce quatuor à Naſone inſignitos fuiſſe. Triſt. V. Eleg. II.

Ecquid, ut è Ponto nova venit epiſtola, palles. Heinſ.

* AD BRUTUM.] BRUTO optimi codices. atque ita ſemper deinceps per caſum tertium. recte. quod ſemel loco hoc à me moneri ſuffecerit. *Idem.*

1. *Jam non novus incola.*] Incolam non novum ſe vocat, pro veteri, κατὰ λιτότητα. Nam jam quartum prope annum in Ponto agebat. id quod infra mox apparet eleg. 8. Cæterum ut hoc addamus, ſeptem omnino annos in Ponto vixiſſe poëta videtur. atque intra tres priores, ea, quorum titulus eſt *Triſtium*, ſcripſiſſe: reliquis autem, hæc quæ *de Ponto* inſcribuntur, ut ex ipſis libris apparet. *Micyl.*

2. *De Getico littore.*] De littore maris Euxini, quod Getæ accolunt.

6. *Clauſerit hoc iter.*] Fecerit ſcribendo præcepta amatoria, ne hi quoque de Ponto libelli poſſint in publicum prodire.

9. *Nec tamen accedunt.*] Non ſcripti. & mox pro *Quid veniat*, iidem *Quid veniant.* niſi quod in nonnullis *Qui veniant.* quod Georgio Fabricio arridebat. nequicquam. ego vetuſtiores ſequor. Triſt. III. Eleg. VII. ad epiſtolam de Perillâ.

Quicquid aget, cum te ſcierit veniſſe, relinquet!
Nec mora; quid venias, quidve requiret agam.

Eleg. XII. ejuſdem libri,

Sedulus occurram nautæ; dictâque ſalute.
Quid veniat, quæram, quiſve, quibuſve locu.

Metam. XI.

Quid veniat (cognovit enim) ſcitatur.

Virgil. Æn. I.

Quæ fortuna viris, claſſem quo littore linquant,
Quid veniant cuncti.

& lib. VI.

Fare age, quid venias.

ſic & alii ſcriptores. *Heinſ.*

15. *Quamvis non ſit miſerabilis index.*] *Quamvis non eſt* plerique veteres. verſu proximo pro *hoc* malim *hic*, ſi per antiquos liceat codices. Invenies his in libris non minus triſte illo, quod jam ante dedi. *Idem.*

17. Rebus

Rebus idem, titulo differt: & epiſtola cui ſit
Non occultato nomine miſſa docet.
Nec vos hoc vultis, ſed nec prohibere poteſtis:
Muſaque ad invitos officioſa venit.
Quicquid id eſt, adjunge meis. nihil impedit ortos
Exule, ſervatis legibus, Urbe frui.
Quod metuas non eſt. Antonî ſcripta leguntur:
Doctus & in promtu ſcrinia Brutus habet.
Nec me nominibus furioſus confero tantis.
Sæva Deos contra non tamen arma tuli.
Denique Cæſareo, quod non deſiderat ipſe,
Non caret è noſtris ullus honore liber.
Si dubitas de me; laudes admitte Deorum:
Et carmen demto nomine ſume meum.
Adjuvat in bello pacatæ ramus olivæ:
Proderit Auctorem Pacis habere nihil?
Cum foret Æneæ cervix ſubjecta parenti,
Dicitur ipſa viro flamma dediſſe viam.

Fert

17. *Rebus idem.*] Eadem eſt materia hujus operis, quæ eſt de Triſtibus. *Titulo differt.*] Differt indice. *Et epiſtola cui ſit.*] Differt etiam hoc opus ab eo de Triſtibus, quoniam in hoc ad quem ſcripta ſit epiſtola, titulus docet: id vero in opere de Triſtibus ſupprimitur.

19. *Nec vos hoc vultis.*] Nec vos vultis veſtra nomina in hoc opere poni, propter Auguſti metum. *Sed non prohibere poteſtis.*] *Sed nec* è ſcriptis multi. *Heinſius.*

22. *Servatis legibus.*] Non ſcribendo laſciva: id ne facerem, legibus cautum fuit.

24. *Doctus & in promptu.*] Brutus enim qui Julium Cæſarem occidit, vir fuit excellens omni genere laudis, & philoſophiam Latinis literis proſecutus fuit. *Carmina Brutus habet.*] *Scrinia* omnino rectius in Twiſdeniano, Combiano, Boxhorniano, & Puteaneo à manu primâ. quod in Pirckeimeriano ſive Arondeliano Gronovius noſter teſtatus jam eſt ſe inveniſſe Obſervationibus ad Silvas Statianas. Omnino recte. Bruti enim, præter librum de Virtute Ciceroni, Senecæ, Plutarcho, aliis laudatum, etiam verſus extabant, & quidem ſatis laſcivi, ut ex Plinio lib. III. Epiſt. v. diſcimus. Auctor dialogi de claris Oratoribus, *Fecerunt Brutus & Cæſar carmina non melius quam Cicero, ſed felicius, quia illos feciſſe pauci ſciunt.* Heinſ.

26. *Non tamen arma tuli.*] Non tamen bella geſſi, ut M. Antonius, & Brutus.

29. *Si dubitas de me.*] Si dubitas mea cauſa hos meos libellos excipere. *Laudes admitte Deorum.*] Excipe illos Auguſti cauſa, cujus laudes in illis continentur.

31. *Adjuvat in bello.*] Eſt argumentum à minori: Ramus oleæ, quod ſignum pacis eſt, adjuvat in bello prætendentem: multo igitur magis debet juvare, non ſignum, ſed ipſe autor pacis, id quod faciunt libri mei. *Micyl.* *Pacatæ ramus olivæ.*] *Paciferaque manu ramum prætendit olivæ.* Virg. 8.

 35. *Ænea-*

Fert liber Æneaden: & non iter omne patebit?
At patriæ pater hic; ipſius ille fuit.
Ecquis ita eſt audax, ut limine cogat abire
Jactantem Phariâ tinnula ſiſtra manu?
Ante Deûm Matrem cornu tibicen adunco
Cum canit; exiguæ quis ſtipis æra neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ:
Unde tamen vivat vaticinator habet.
Ipſa movent animos Superorum numina noſtros;
Turpe nec eſt tali credulitate capi.
En ego, pro ſiſtro Phrygiique foramine buxi,
Gentis Iülêæ nomina ſancta fero.

Vati-

35. *Æneaden.*] Auguſtum, ab Ænea oriundum, propter patrem Julium Cæſarem, qui genus ſuum ad Julium Aſcanium Æneæ filium referebat.

36. *Et pater patriæ hic.*] Auguſtus eſt pater patriæ. *Ipſius Ille.*] Ille Anchiſes, non niſi Æneæ fuit pater.

37. *Ut limine cogat abire.*] Ut Iſidis ſacerdotes, ſiſtra Ægyptia ferentes pellat è limine.

39. *Ante deum matrem.*] Quum matri deum canit tibicen inter ſacrificandum. *Adunco cornu.*] Tibiam obliquam intellige, dextra parte unum, ſiniſtra duo foramina habentem, quam Mida in Phrygia invenit, ut Plinius docet. *Cornu tibicen adunco.*] *Abunco* Argentinus. Puto *obunco*. Met. lib. III. tamen *adunco tibia cornu* Penthei fabulâ. *Heinſ.*

41. *Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ.*] Vir doctus in nuperis epiſtolis pro *Dianæ* reponit *Cybeles.* audacter mehercules. cum nihil ſit mutandum. In codicis Twiſdenii margine hæc gloſſa erat adſcripta, *In Aricino nemore juxta Romam habuit Diana templum. ibi erant vaticinatores.* nihil verius. quomodo & intelligendum eſſe locum jam vidit ſagaciſſimus Gronovius Obſervat. libro IV. cap. VII. *Idem. Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ, &c.*] Simpliciter expone: Vaticinator, Dianæ nomine exigit ſtipem ſive pecuniam à conſulentibus, ſive iis quibus vaticinia reddit. Et tamen ſcimus ipſam Dianam nihil tale imperare, hoc eſt, haud quaquam jubere ut ille pecuniam ab hominibus auferat. Tamen unde ſe alat, non ei deeſt, ex benignitate videlicet oraculum conſulentium. *Micyl.*

42. *Unde tamen vivat vaticinator.*] Tamen ſacerdos Dianæ, cauſa deæ prædicendo futura, donatur victu & donis. Quibus verbis colligit ut ſacerdotes coluntur, deorum cauſa, ſic libros continentes Auguſti laudes, minime eſſe ex urbe pellendos: ſed potius excipiendos ſumma veneratione.

43. *Ipſa movent animos.*] Hoc dicit: Movemur deorum cauſa ad venerandum ſacerdotes prædictos, nec debemus putare, eſſe turpe, credulitate noſtra ſacerdotes venerari deorum cauſa. *Superorum numina.*] *Nomina* veteres nonnulli. *Heinſ.*

45. *Pro ſiſtro, Phrygiique.*] Pro ſacerdotibus Iſidis & Cybeles. quos per ſiſtrum & tibiam è buxo deſignat.

46. *Gentis Iülea.*] Auguſti ex gente Iulia oriundi, à Iulo Æneæ filio. *Nomina ſacra fero.*] Complector in meis libellis ſacrum Auguſti nomen.

47. *Vati-*

Vaticinor moneoque; locum date ſacra ferenti :
  Non mihi, ſed magno poſcitur ille Deo.
Nec, quia vel merui, vel ſenſi Principis iram,
  A nobis ipſum nolle putate coli.
Vidi ego linigeræ numen violaſſe fatentem
  Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos.
Alter, ob huic ſimilem privatus lumine culpam,
  Clamabat mediâ ſe meruiſſe viâ.
Talia cæleſtes fieri præconia gaudent;
  Ut, ſua quid valeant numina, teſte probent.
Sæpe levant pœnas, ereptaque lumina reddunt;
  Cum bene peccati pœnituiſſe vident.
Pœnitet ô, (ſi quid miſerorum creditur ulli)
  Pœnitet, & facto torqueor ipſe meo!
Cumque ſit exilium, magis eſt mihi culpa dolori:
  Eſtque pati pœnas, quam meruiſſe, minus.
Ut mihi Dî faveant, quibus eſt manifeſtior ipſe;

Pœna

47. *Vaticinor.*] Sum vates Apollinis & ſacerdos. *Locum date.*] Sinite me per urbem incedere. *Ferenti ſacra.*] Mihi portanti nomina gentis Iuleæ.

49. *Nec quia vel merui.*] Quamvis, inquit, in me Auguſtus ſit iratus, non recuſat tamen à nobis coli noſtro carmine.

51. *Linigera Iſidis.*] Hæc vera lectio, quicquid membranæ inter ſe pugnant. Vide Notas ad Artem Amator. libro I. vſ. 79. *Heinſ.* *Linigera Iſidis.*] Iſidis cujus ſacerdotes lino tecti ſacra deæ celebrabant.

52. *Sedere ante focos Iſiacos.*] Sedere ante altaria Iſidis ei ſacrificaturi, poſteaquam poſt pœnitentiam dea placata illi veniam dedit.

53. *Alter.*] Scilicet Iſiacus ſacerdos. *Ob huic ſimilem culpam*] Ob tale crimen. *Privatus lumine.*] Privatus oculis tanquam perjurus. Quoties enim per Iſidem jurantes fidem non ſervabant, putabantur à dea viſu privari.

55. *Talia præconia.*] Talem vocem faтentium ſua crimina, & ſe ita meritos.

56. *Quid valeant ſua numina.*] Quid poſſint deorum vires. *Teſte.*] Aliquo nocente, in quem animadverterint.

61. *Cumque ſit exſilium magis eſt.*] Ita veteres conſtanter. Cenſeo nihilominus ſcribendum eſſe,

Quamque ſit exilium, magis es mihi culpa dolori.

Nam τὸ *eſt* verſu proximo rurſus ſequitur. ubi *pœnas* cum Argentoratenſi malo, quam *pœnam*. Similis loquendi modus infra Eleg. IV.

Junctior Hæmonia eſt Ponto, quam Roma ſit Iſtro. Heinſ.

62. *Eſtque pati pœnas.*] Rationem aſſignat, cur magis doleat crimine, quam exilio. Quia magis me angit peccatum meum, quam pœna & exilium. *Quam meruiſſe.*] Quam peccatum commiſiſſe, quo videar dignus tali pœna.

63. *Quibus eſt manifeſtior ipſe.*] In quibus diis ipſe Auguſtus magis apparet, quia à nobis videtur. Vivens enim divinos meruit honores.

Pœna poteſt demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certè, ne ſim, cum venerit, exul:
[Ne non peccarim, mors quoque non faciet.]
Nil igitur mirum, ſi mens mihi tabida facta
De nive manantis more liqueſcit aquæ.
Eſtur ut occultâ vitiata teredine navis:
Æquorei ſcopulos ut cavat unda ſalis:
Roditur ut ſcabrâ poſitum rubigine ferrum:
Conditus ut tineæ carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem ſtimuli, quam vita, relinquent:
Quique dolet citius, quam dolor, ipſe cadet.
Hoc mihi ſi Superi: quorum ſumus omnia, credent;
Forſitan exiguâ dignus habebor ope.
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
Plus iſto, duri; ſi precer, oris ero.

65. *Mors faciet certè.*] *Ultima pœnarum mors eſt.* Lucan.

66. *Ne non peccarim mors quoque non faciet.*] Verſus hic præter rem eſt, & præter Naſonianam elegantiam. Præcedens etiam nonnihil ſuſpectus. *Heinſ.*

67. *Non igitur mirum eſt, ſi mens mea tabida facta.* *Si mens mihi* Junianus. tres alii *Nil igitur mirum.* utrumque bene. *Idem.*

68. *De nive manantis.*] Contabeſcit animus meus, & dolore colliqueſcit, ut nix ad ardorem ſolis. *Pont.* *De nive manantis aquæ.*] Εὖτε χιὼν ὥς τις κατετάκετο μακρὸν ὑφ' Αἷμον. Theocr. Idyll. 7. ✠ſ. 76. Et Idyll. 23. ✠ſ. 31. Α' δὲ χιὼν λευκά, καὶ τάκεται ἀνίκα παχθῇ.

69. *Vitiata teredine navis.*] Hæc vera ſcriptura eſt, quam meliores membranæ adſtruunt. perperam alii *putredine.* Robertus Conſtantinus in Lexico voce Ὀζύνα corrigit *vitiata teredine naris.* inſulſe. Inter teredinem & tineam hoc intereſt, quod altera ſit marina, altera terreſtris. Vide Plinium lib. XVI. c. XII. *Teredo* eadem quæ *Termes.* Græcis τερηδών. Iſidorus Etymol. lib. XII. cap. V. verſu proximo lege cum caſtigatioribus ſcriptis *Æquorei ſali* non *Æquoreos ſcopulos.* Heinſ.

71. *Ferrum rubigine roditur.*] Cato de R. R. *Ferrum rubigo interficit.*

73. *Carpitur.*] Conſumitur. *Curarum morſus.*] Curas edaces appellat Horat. Gr. θυμοδακεῖς, θυμοβόρους.

77. *Hoc mihi ſi ſuperi, quorum ſumus omnia, credent.*] Cave reponas, *quorum ſunt omnia.* cum pro recepta ſcriptura & codices vetuſti, & ipſa ratio pugnent. Adeantur quæ notamus ad librum V. Metam. vſ. 343. *Heinſius.* *Si Superi, quorum ſumus.*] Si dii, in quorum ſum poteſtate. Auguſtum autem latenter intelligit.

79. *In locum vacuum.*] In locum carentem arcu Scythico: hoc eſt, in locum magis quietum. & remotum ab hac Scytharum aſperitate. *Ab arcu Scythico.*] Ab armis Getarum, qui peculiariter arcu utuntur.

80. *Si precor.*] *Si precer* meliores. *Heinſ.* *Duri oris.*] Inverecundi oris.

Epi-

EPISTOLA II.

MAXIMO.

ARGUMENTUM.

Maxime, qui tanti.] *In hac epiſtola primo captat benevolentiam à Fabii perſona, eum laudando. Deinde illum attentum reddit, cum docet ea de quibus dicturus ſit: hoc eſt, velle propria mala ingemiſcere & exponere, quæ multa eſſe narrat, hoſtium ſcilicet periculum, faciem loci, dolorem ex his rebus maximum, adeo ut cupiat mutari in aliquam aliam formam. Colligit poſtremo, ſe clementia Cæſaris confidere, ut exilii locum mutare liceat. Petitque à Maximo, ut id ſolum, nec aliud tentet.*

MAxime, qui tanti menſuram nominis imples,
 Et geminas animi nobilitate genus;
Qui naſci ut poſſes, quamvis cecidêre trecenti,
 Non omnes Fabios abſtulit una dies;
Forſitan hæc à quo mittatur epiſtola quæras;
 Quique loquar tecum, certior eſſe velis.
Hei mihi! quid faciam? vereor, ne nomine lecto
 Durus & aversâ cætera mente legas.
Viderit hæc ſi quis; tibi me ſcripſiſſe fateri

Aude-

QUi tanti menſuram nominis imples.] Qui nominis magnitudinem æquas, ac ſuperas animi nobilitate. Per menſuram autem tanti nominis, *Maximi* appellationem intellige.

2. *Genus.*] Maximorum familiam.

3. *Quamvis cecidere.*] Bello Hetruſco, quod geſtum eſt contra Veientes, cum in acie cecidiſſet Q. Fabius. Vide Florum l.1.c.12. Hiſtoriam refert Ov. in 2.l.Faſt.

4. *Non abſtulit omnes Fabios.*] Non prorſus omnes Fabios delevit. Unus enim ex ea gente ob impuberem ætatem domi relictus, propagavit genus ad Q. Fabium, qui mora Hannibalem fregit. Quod factum à diis fuiſſe dicit Ovidius, ut Fabius, ad quem ſcribit, naſceretur. Quidam Herculem apud fluvium Tiberim cum muliere indigena congreſſum habuiſſe aſſerunt, & Fabium virum optimum genuiſſe. Unde non immerito gens Fabia habuit hæreditaria Herculis ſacra.

6. *Quiſque loquar tecum.*] *Quique* nonnulli veteres. & mox *Hei mihi* pro *Heu bene.* *Heinſ.*

9. *Viderit hac ſi quis, tibi me ſcripſiſſe fateri*
 Audebo, & propriis ingemuiſſe malis.
 Viderit. audebo tibi me ſcripſiſſe fateri,
 Atque modum culpæ notificare meæ.]

Prius diſtichon Sartavianus, unus Mediceus & Boxhornianus non agnoſcunt, poſterius totidem alii. quatuor duos medios verſus omittunt. Ex duobus diſtichis unum faciendum hoc modo,

Videris: audebo tibi me ſcripſiſſe fateri.
 Audebo propriis ingemuiſſe malis.

ita enim poſterior verſus in quibuſdam ſcriptus occurrit, cum vulgati exhibeant *Audebo & propriis.* Poſſit & legi,

Videris hoc: ſiquidem tibi me ſcripſiſſe fateri
 Audebo, & propriis ingemuiſſe malis.

Nam membranæ nonnullæ *Viderit hoc ſi*

quid

Audebo, & propriis ingemuisse malis.
Viderit; audebo tibi me scripsisse fateri,
[Atque modum culpæ notificare meæ.]
Qui, cum me pœnâ dignum graviore fuisse
Confitear; possum vix graviora pati.
Hostibus in mediis interque pericula versor:
Tanquam cum patriâ pax sit ademta mihi.
Qui, mortis sævo geminent ut vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.
His eques instructus perterrita mœnia lustrat,
More lupi clausas circueüntis oves.
At semel intentus nervo levis arcus equino

Vin-

quid. alter Medonianus *viderit ô si quid.* Qua lectionum diversitate opinor factum, ut sciolus aliquis ansam arripuerit ex duobus versibus versus quatuor procudendi. Certe versus ultimus satis arguit indoctam manum. Quis enim credat Nasonem *notificandi*, aut, quod in aliis extat, *certificandi* verbo usum? præterea plerique pro *modum culpæ* agnoscunt *modum pœnæ*. quæ vox sequenti versu iteratur minus concinne. τὸ *Videris* elegantissimum est. Propertius, lib. II. El. XV.

Viderit hoc, si quam jam peperisse pudet.

Noster epistola Medeæ,

Viderit ista Deus, qui nunc mea pectora versat.

Artis Amator. lib. III.

Viderit utilitas: ego cœpta fideliter edam.

lib. II.

Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo.

Remed. Amor.

Viderit, Hæmoniæ si quis mala pabula terræ
Et magicas artes posse nocere putat.

& ibidem,

Nona terebatur misera via. Viderit, inquit:
Et spectat zonam pallida facta suam.

Fastorum II.

Viderit, audentes Forsne Deusne juvet.

Trist. V. Eleg. II.

Viderit. ipse sacram quamvis invisus ad aram
Confugiam.

Lucanus l. IX. —— *conditor artis*
Viderit ista Tages.

Statius Theb. III.

Viderit hoc bello viridis manus.

Petronius, *Videris tamen, inquit: non ero tui similis.* Neque aliter Cicero & optimus quisque ex ævi aurei scriptoribus. Loca plura adscripsi, ut suas Nasoni elegantias assererem. *Idem.*

11. *Viderit hæc aliquis, tibi me scripsisse, &c.*] Interrogative lego prius distichon, ut sit oratio dubitantis, utrum fateri velit, sive audeat, se ad Maximum de suis rebus ex professo, & nomine non celato scribere, an minus. ut posterius distichon quasi per subjunctionem huic respondeat: videlicet, velle atque audere sese. Dubitare autem se fingit, propter Augustum potissime. Deinde etiam, ut attentionem paret, magnitudinem suæ miseriæ tantam esse innuit, ut taceri ac dissimulari nullo modo possit. *Micyl.*

15. *Hostibus in mediis.*] In mediis Getis, qui urbem infestant.

17. *Ut geminent causas, &c.*] Ut duplici causa & via lethum afferant, ferro scilicet & veneno.

20. *More lupi clausas.*] Ovilibus enim clausis obambulans lupus insidiari solet.

23. *Veluti*

Vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaque vix firmâ submovet arma serâ.
Adde loci faciem nec fronde nec arbore tecti;
Et quod iners hyemi continuatur hyems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumque sagittis,
Cumque meo fato, quarta fatigat hyems.
Fine carent lacrymæ, nisi cum stupor obstitit illis:
Et similis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta mali!
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velavit populus ora novo.
Ille ego sum, lignum qui non admittar in ullum:
Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obvia nostris,
Amittat vires ipsa Medusa suas.
Vivimus, ut sensu nunquam careamus amaro:
Et gravior longâ fit mea pœna morâ.

Sic

23. *Veluti vallata.*] Veluti circumdata. *Veluti vallata sagitta.*] Respicies ad Tom. I. p. 56. vs. 159.

25. *Nec fronde nec arbore tecti.*] *Læti* non invenuste unus Vaticanus. *Heins.*

29. *Nisi cum stupor.*] Nisi cum mentis torpor, & quasi quædam alienatio à sensu.

31. *Felicem Nioben.*] Niobe filia fuit Tantali & Taygetæ, uxorque Amphionis. Quæ & orbata viro & filiis, apud urnas eorum in lapidem versa diriguit. Legito Ovid. in Metamorph. *Quamvis tot funera vidit.*] Quamvis viderit tot filios mortuos.

32. *Quæ posuit sensum saxea facta mali.*] *Male* Puteaneorum & Moreti exemplar. vere. Trist. IV. Eleg. VI.

Mensque mali sensum nostra recentis habet.

Pont. IV. Eleg. ult.

——tantummodo vita relicta est,
Præbeat ut sensum materiamque mali.

ita libri veteres. *Heinsius.*

33. *Vos quoque felices.*] Heliades, id est, Solis filias, sorores Phaëthontis dicit: quæ fraterna funera juxta Eridanum deplorantes, conversæ dicuntur in alnos, ut voluit Maro.

35. *Qui non admittor.*] *Admittar* sequentia requirunt. atque ita Sarravianus. *Heins. In ullum lignum.*] In ullam arborem.

36. *Ille ego, &c.*] Nequicquam etiam cupio in lapidem mutari, ut Niobe.

37. *Ipsa Medusa oculis.*] Phorcus ex Cetho conjuge tres habuit filias eximiæ pulchritudinis, Euryalem, Sthenionem, & Medusam. Fabulam refert Ovidius lib. 4. Metamorph.

38. *Amittet suas vires.*] Quia non mutabit me in saxa.

40. *Sit mea pœna.*] *Fit* idem Sarravianus aliique nonnulli. & mox *Amittat* pro *Amittet* Politiani excerpta & unus Vaticanus. *Heins.*

Sic inconſumtum Tityi ſemperque renaſcens
  Non perit, ut poſſit ſæpe perire, jecur.
At puto, cum requies medicinaque publica curæ
  Somnus adeſt, ſolitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent veros imitantia caſus :
  Et vigilant ſenſus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare ſagittas :
  Aut dare captivas ad fera vincla manus.
Aut ubi decipior melioris imagine ſomni,
  Aſpicio patriæ tecta relicta meæ.
Et modo vobiſcum, quos ſum veneratus amici,
  Et modo cum carâ conjuge, multa loquor.
Sic, ubi percepta eſt brevis & non vera voluptas,
  Pejor ab admonitu fit ſtatus iſte boni.
Sive dies igitur caput hoc miſerabile cernit,
  Sive pruinoſi Noctis aguntur equi;

Sic

41. *Sic inconſumptum Tityi.*] Tityi exemplo docet ſuum dolorem ſemper renaſci. Hic amavit Latonam ; propter quod Apollinis telis confixus , & hac pœna damnatus apud inferos afficitur, ejus jecur vultur exedit. *Tityi jecur.*] De quo Virgil. 6.

Nec non & Tityon, terræ omniparentis alumnum,
Cernere erat : per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur , roſtroque immanis vultur adunco
Immortale jecur tundens , fœcundaque pœnis
Viſcera, rimaturque epulas , habitatque ſub alto
Pectore : nec fibris requies datur ulla renatis.

43. *Medicinæ publica curæ.*] Somnus enim ſolet eſſe curarum medicina. Unde Iris apud Ovid. lib. 11. Metamorph. ita loquitur : *Somne quies rerum , placidiſſime Somne deorum; Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris Feſſa miniſteriis mulces, reparaſque labori.*

45. *Imitantia veros caſus.*] Cum ſint falſa, videntur tamen vera eſſe.

46. *Et vigilant ſenſus.*] Et mei ſenſus, inquit, vigilant, ſomniando ea quæ mihi damnum afferunt.

48. *Captivas in fera vincla manus.*] *Ad fera vincla* ſcripti maxima ex parte. *Heinſ.*

49. *Imagine ſomni.*] Jucundioribus ſomniis , quibus interdum deludor. *Somni* dixit per Synæreſin pro ſomnii. Ut Virgil. *Nec cura peculi.* Ludunt nos ſomnia in utramque partem. *Pont.*

53. *Sic ubi percepta eſt brevis & non vera voluptas.*] Numeros Naſonianos hic non agnoſco. à Patavino verbum ſubſtantivum aberat. Forte,

Sic ubi jam percepta brevis nec vera voluptas.

Mox *ſtatus iſte* non *ille* ſcripti meliores. & poſtea *pruinoſi equi* non *pruinoſæ noctis.* etſi in Amoribus dixerit, noſter,

Longa pruinoſa frigora nocte pati.

Heinſ.

54. *Ab admonitu.*] Poſt recordationem patriæ, amicorum , & conjugis, quæ tanquam bona mihi erepta eſſe doleo.

55. *Caput hoc.*] Seipſum deſignat.

57. *Li-*

Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
  Ignibus admotis ut nova cera solet.
Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem;
  Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
Cum subit, Augusti quæ sit clementia; credo
  Mollia naufragiis littora posse dari.
Cum video quam sint mea fata tenacia, frangor;
  Spesque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quidquam sperove precorve,
  Quam male mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modestè
  Gratia quod salvo vestra pudore queat.
Suscipe, Romanæ facundia Maxime linguæ,
  Difficilis caussæ mite patrocinium.
Est mala; confiteor: sed te bona fiet agente.
  Lenia pro miserâ fac modo verba fugâ.
Nescit enim Cæsar, quamvis Deus omnia norit,
  Ultimus hîc qua sit conditione locus.
Magna tenent illud rerum molimina numen:
  Hæc est cælesti pectore cura minor.

Nec

57. *Liquefiunt pectora curis.*] Sic Fabricius restituit, cum in plerisque scriptis editisque *liquescunt* legeretur. tres nostri *liquuntur* non male. & tum pro *liquet* versu proximo, cum plurimis membranis *solet* reponatur. *liquantur* Twisdenianus. in Fastis *mella liquata* habes. *Heins.*

66. *Quam male mutato posse carere loco.*] Videtur scribendum *male mutando.* hoc est qui mutetur cum alio loco quantumvis malo. hoc est, quod postea est dicturus,

Nec petito ut bene sit, sed uti male tutius.
sic lib. II. Eleg. II.

Sit tua mutando gratia blanda loco.
Pont. IV. Eleg. XIV. ex antiquis libris,

Nulla mihi cura est, terrâ nisi muter ut istâ.
Vide Gronovium Observat. l. III. c. I. sic Elegia de Nuce, *solem mutare* non vitare, quod est in multis veterum. Quare frustra sunt, qui hoc loco scribendum contendunt,

Quam male me tuto posse carere loco.
Idem. *Loco male mutato.*] Loco exilii ubi sum, mutato cum alio loco malo, sed tamen minus turbulento.

61. *Salvo pudore.*] Habita pudoris ratione. Quasi dicat, de reditu nullum verbum facies, ni forte velis haberi inverecundus.

69. *Suscipe Romanæ.*] In vulgatis codicibus novæ hoc elegiæ exordium est. Nos vetustissimorum exemplarium auctoritatem sumus secuti. *Heinsius.*

75. *Magna molimina.*] Magna pondera reip. hoc est, detinetur Augustus majoribus oneribus, adeo ut præ illorum magnitudine non possit his locis, & meis malis cognoscendis vacare. *Illud numen.*] Augustum Cæsarem dicit.

 77. *Non*

Nec vacat, in qua ſint poſiti regione Tomitæ,
Quærere, finitimo vix loca nota Getæ.
Aut quid Sauromatæ faciant, quid Iäzyges acres,
Cultaque Oreſteæ Taurica terra Deæ.
Quæque aliæ gentes, ubi frigore conſtitit Iſter,
Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curant,
Roma; nec Auſonii militis arma timent.
Dant animos arcus illis plenæque Pharêtræ;
Quamque libet longis curſibus aptus equus:
Quodque ſitim didicêre diu tolerare famemque;
Quodque ſequens nullas hoſtis habebit aquas.
Ira Dei mitis non me miſiſſet in iſtam,
Si ſatis hæc illi nota fuiſſet, humum.

77. *Non vacat.*] *Nec* ſcripti. *Heinſ.*

79. *Iazyges.*] Qui hodie Tranſylvani.

80. *Taurica.*] Tauricam Cherroneſum intelligit, ubi Iphigenia Agamemnonis filia, Oreſtis ſoror colebatur: cui & naufragos immolabant, & quoſcunque Græcos illuc delatos.

81. *Quaque alia gentes.*] Ut ſunt Iazyges, Getæ, Baſternæ, Daci, & Alani Tautis contermini: Eſt autem ordo: Et non vacat Auguſto quærere quid aliæ gentes faciant, quæ meant, id eſt, vadunt celeri equo per dura terga amnis, hoc eſt, Iſtri, ubi Iſter conſtitit frigore.

83. *Maxima pars hominum.*] Scribe *horum* vel *harum* videlicet gentium. l. II. Eleg. I.

Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt.

Ubi *hominum* in nonnullis etiam libris. proximo verſu Polit. Argent. & duo alii *timent.* recte, ſi *curant* pro *curat* teponas, *Heinſ. Maxima pars hominum.*] Quæ gentes ſuptadictæ ſunt ita multæ & bellicoſæ, ut Romanam potentiam non curent. Ex quo periculum ſuum oſtendit eſſe maximum.

86. *Quamlibet & longis curſibus aptus equus.*] *Quamque libet* priſca exemplaria. quod mutari non debuit. *Heinſius.*

88. *Quodque ſequens.*] Alia cauſa etiam dat Scythis animos, quod propter aquarum penuriam non timent, ut eos hoſtes inſequantur.

89. *Ira viri mitis non me miſiſſet in iſtam. Si ſatis hac illi nota fuiſſet humus.*] Alterutrum tedundat aut τὸ *iſtam* aut τὸ *hac.* quæ duo niſi barbare non poſſunt conjungi. pro *humus* aliquando reponebam *humum.* in iſtam humum. Nunc parum abeſt quin refingendum cenſeam, *non me miſiſſet in Iſtrum.* infra lib. III. Eleg. IV.

Nec mea verba legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum.

Triſt. lib. II.

Solus ad egreſſum miſſus ſeptemplicis Iſtri. atque ita paſſim. Præter flumen Iſtrum in hoc tractu etiam Ἴϛρος oppidum. quod *Iſtrus* Latinis. Plinio *Iſtropolis.* Arriani Periplus ἴϛριαν vocat. quo ſpectat nummus argenteus apud me cum inſcriptione ΙΣΤΡΙΗΩΝ. fuit autem Mileſiorum colonia, ut & Tomi. pro *viri mitis* cum ſex ſeptemve noſtris *Dei mitis* reponendum. quod Naugerius in ſuis quoque invenerat. Deum paſſim Auguſtum appellat. *Heinſ.*

Nec me, nec quenquam Romanum gaudet ab hoste,
Meque minus, vitam cui dedit ipse, premi.
Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu.
Nil opus est ullis in mea fata Getis.
Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit actum:
Nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
Tum quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coëgi,
Pæne etiam merito parcior ira meo.
Dî faciant igitur, quorum mitissimus ipse est,
Alma nihil majus Cæsare terra ferat.
Utque diu sub eo sit publica sarcina rerum;
Perque manus hujus tradita gentis eat.
At tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum,
Judice pro lacrymis ora resolve meis.
Non petito ut bene sit, sed uti male tutius; utque
Exsilium sævo distet ab hoste meum.

Quam-

92. *Vitam cui dedit ipse, capi.*] *Premi* Polit. Thuan. & duo alii. ut Trist. lib. v.
Terreor hoste meum pene premente latus.
Idem.

94. *Ullis Getis.*] Quasi dicat, Non misit me Augustus Tomon, ut à Scythis interficerer.

97. *Nisi facere quod ipse coëgi.*] Nisi quod ego illum compuli, scribendo carmina & præcepta amatoria.

99. *Quorum.*] Subaudi, deorum. Augustus enim vivens divinos meruit honores.

101. *Utque diu sub eo, sic sit sub Cæsare terra.*] Alii *Roma.* sed neutrum bene. certe *terra* præcedenti versu jam occurrebat. Quatuor,
Utque diu sub eo sit publica sarcina mundi.
quinque, *sit publica sarcina terræ.* quod in Erfurtano etiam invenerat Zinzerlingus. unus, *sit publica sarcina curæ.* Moreti liber pro diversa lectione *sit publica sarcina rerum.* Sarravianus admodum mendose *Utque diu sub eo, sic sit publica saro terra.* Combianus, *Utque diu sub eis.* alius *sub eo est.* Locus mirifice turbatus. nam versu proximo pro *eat* plurimi etiam veteres *eant.* Timide dico, dico tamen, videri reponendum,
Utque diu subsint huic publica pondera rerum.
videtur enim vox una aut altera excidisse. paulo ante pro *justissimus ipse est.* priscæ editiones & scripti satis multi cum Argentoratensi *mitissimus.* quomodo *Deum mitem* paulo ante appellarat. *Heins.* *Utque diu, &c.*] Et ut olim, inquit, terra fuit sub imperio Cæsaris, sic etiam in posterum semper subjecta sit.

104. *Ora resolve.*] Ora aperi, pro me Augustum orando.

105. *Non petit ut bene sit, sed uti male tutius.*] *Non pete quod* Puteanus. Unus Vaticanus *Non petit.* Lege *Non petito ut bene sit*, vel *Non petito bene sit.* Scaliger. *Neve pete ut bene sit.* etiam non male. *Heins.* *Sed uti male tutius*] Sed petis ut exulem in loco magis tuto. quod apertius & sequenti carmine indicat.

108. *Squa-*

Quamque dedêre mihi præſentia numina vitam,
  Non adimat ſtricto ſquallidus enſe Getes.
Denique, ſi moriar, ſubeant pacatius arvum,
  Oſſa nec à Scythicâ noſtra premantur humo.
Nec male compoſitos (ut ſcilicet exſule dignum)
  Biſtonii cineres ungula pulſet equi.
Et ne, ſi ſupereſt aliquid poſt funera ſenſûs,
  Terreat hîc manes Sarmatis umbra meos.
Cæſaris hæc animum poterant audita movere,
  Maxime; moviſſent ſi tamen ante tuum.
Vox precor Auguſtas pro me tua molliat aures,
  Auxilio trepidis quæ ſolet eſſe reis:
Aſſuetâque tibi doctæ dulcedine linguæ
  Æquandi Superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur Atreus;
  Quique ſuis homines pabula fecit equis:
Sed piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox:
  Quique dolet, quoties cogitur eſſe ferox.
Qui vicit ſemper, victis ut parcere poſſet;

Clau-

108. *Squallidus Getes.*] Getes immundus, horridus, & impexus.

109. *Subeam pacatius arvum.*] Malim *ſubeant* cum uno Hafnienſi, ut ad *oſſa* referatur. *Heinſ.* *Subeam arvum.*] Ubi tumuler.

111. *Male compoſitos.*] Male ſepultos.

112. *Biſtonii equi.*] Equi Getarum Thraciam incolentium. Eſt autem *Biſtonium* ſtagnum in Thracia.

113. *Si ſupereſt aliquis ſenſus.*] Si ſupereſt anima poſt mortem: Animam autem ſempiternam eſſe, primum omnium dixit Pherecydes Syrus, ut eſt auctor Cic. in lib. 1. Tuſc. quæſt. *Aliquis poſt funera ſenſus.*] *Aliquid ſenſus* cum Argentoratenſi & uno Vaticano. ſic l. 11. El. 11. *Si quid habet ſenſus umbra diſerta.* Heinſ.

114. *Terreat ut manes.*] *Et manes* plerique veteres. duo *Terruerit.* totidem *Terreat hic.* quod ſequor. *Idem.*

116. *Moviſſent ſi tamen ante tuum.*] Si tamen, ô Maxime, ea flexiſſent antea mentem tuam. Horat. *Si vis me flere, dolendum Primum ipſe tibi.*

21. *Non tibi Theromedon.*] Intellige de Theromedonte illo crudeliſſimo, de quo alibi Ovid. ita inquit: *Theromedonteos ut qui ſenſere leones.* Ille enim ſtabula habuit leonum, quos corporibus humanis alebat. *Cruduſque rogabitur Atreus.*] Et non rogabis pro me crudelem quendam, ut fuit Atreus. Horat. ad Piſon. *Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus.*

122. *Quique ſuis homines.*] Diomedem intelligit, qui habuit equorum præſepia, ob equorum feritatem, ærea: ferreis catenis equi viribus prævalidis vinciebantur: cibis alebantur non his quos terra fert, ſed hoſpitum divertentium carnibus.

125. *Qui vincit ſemper, victis ut parcere poſſit.*] *Vicit* & *poſſet* Sarrav. & tres alii. *Heinſ.*

127. *Multa*

Clausit & æternâ civica bella serâ.
Multa metu pœnæ, pœnâ qui pauca coërcet;
Et jacit invitâ fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Ut propior patriæ sit fuga nostra, roga.
Ille ego sum, qui te colui; quem festa solebat
Inter convivas mensa videre tuos.
Ille ego, qui duxi vestros Hymenæon ad ignes;
Et cecini fausto carmina digna toro.
Cujus te solitum memini laudare libellos,
Exceptis, domino qui nocuêre suo.
Cui tua nonnunquam miranti scripta legebas.
Ille ego, de vestrâ cui data nupta domo.
Hanc probat, & primo dilectam semper ab ævo
Est inter comites Marcia censa suas.
Inque suis habuit matertera Cæsaris ante:

Qua-

127. *Multa metu pœna.*] Sic Tacit. *Pœna ad paucos, metus ad plures perveniat.*

133. *Duxi vestros Hymenaon ad ignes.*] *Dixi* priscæ editiones cum multis manu exaratis. quod explodit Fabricius. non ego. sic *canere Hymenaon.* Met. XII.

Ecce canunt Hymenaon, & ignibus atria fumant.

Statius Genethliaco Lucani,

Et vestros Hymenaon ante postes
Festis cantibus ipsa personabo.

Claudianus libro II. Rapt. Proserp. de Jove,

—— nimbis Hymenaon bisulcis
Intonat.

ita scribendum esse illic jam monui. cave enim credas ab Hymenæo tonuisse. Terent. Adelph. *Tibicina & Hymenaum qui cantent.* ubi Donatus, *sic accipe hymenaum in nuptiis, quemadmodum θρῆνον in funere, vel in sacris hymnum.* Heins. *Hymenaon.*] Carmen nuptiale. Deum autem nuptiarum posuit pro ipso epithalamio. De Hymenæo alibi plura diximus. *Ad ignes vestros.*] Ad vestras tædas, quæ nubentibus præferebantur.

140. *Est inter comites Martia.*] Martia hæc, non Catonis, ut hîc Merula tradit, sed Maximi uxor fuit, id quod ex primo Taciti apparet, ubi ita legitur: *Quippe rumor incesserat, paucos ante menses Augustum electis consciis, & comite uno Fabio Maximo, Planasiam vectum, ad visendum Agrippam, &c.* Quod Maximum uxori Martiæ aperuisse, illam Liviæ, C. Nanum id Cæsari, &c. Quod autem eadem filia fuerit Martii Philippi, vitrici Augusti, ex sexto Fastorum patet. *Micyl.*

141. *Matertera Cæsaris.*] Ex Julia C. Cæsaris sorore, & M. Accio Balbo nata est Accia Augusti mater, quæ post mariti Octavii mortem Martio Philippo nupsit, qui ab Anco Martio genus traxit. Et ex eodem Philippo, & Acciæ sorore, ac matertera Augusti defuncta, antequam Acciam duceret Philippus, Martiam natam volunt, dicente Ovidio in Fast. Credendum est ergo Ovidium hic significare suam uxorem tertiam de domo Fabiorum, puellam admodum, primo sororem Actiæ, & Augusti materteram, & Martiæ matrem coluisse, deinde ejus filiam Martiam.

143. *Ipsa*

Quarum judicio ſiqua probata, proba eſt.
Ipſa ſuâ melior famâ, laudantibus iſtis,
Claudia divinâ non eguiſſet ope.
Nos quoque præteritos ſine labe peregimus annos.
Proxima pars vitæ tranſilienda meæ.
Sed de me ut ſileam, conjux mea ſarcina veſtra eſt.
Non potes hanc ſalvâ diſſimulare fide.
Confugit hæc ad vos: veſtras amplectitur aras.
[Jure venit cultos ad ſibi quiſque Deos.]
Flenſque rogat, precibus lenito Cæſare veſtris,
Buſta ſui fiant ut propiora viri.

143. *Ipſe ſua melior fama.*] Ipſa, inquit, Claudia melior quam erat ejus fama (parum enim caſta ferebatur) non eguiſſe divino auxilio, ſi eam Martia & Cæſaris matertera laudaſſent. quaſi dicat, uxor mea pudiciſſima eſt, quandoquidem utitur conſuetudine talium matronarum. Hiſtoriam refert Livius de bello Punico libro nono, Valerius Maximus lib. 5. Lactant. lib. 2. cap. 8.

144. *Divina ope.*] Auxilio Cybeles, ut ſuſpicionem violatæ caſtitatis poneret.

146. *Eſt tranſilienda.*] Eſt ſilentio prætereunda: quia paulo ante notatus fui infamia, & relegatus propter præcepta amatoria.

147. *Eſt veſtra ſarcina.*] Erat enim ex Maximorum familia.

149. *Veſtras aras.*] Veſtra auxilia, vos precando tanquam ſuos deos.

150. *Jure venit cultos.*] Verſus, niſi fallor, ſpurius, & quem pro Ovidiano vix admiſerim. *Heinſ.*

ELEGIA III.

RUFINO.

ARGUMENTUM.

Hanc tibi Naſo tuus.] *Ex Rufini literis magnam ſe cepiſſe voluptatem & ſpem fatetur Poëta: nec tamen eas quamvis eloquentes, tantam vim habuiſſe docet, ut dolorem potuerint amovere. Cauſam deinde aſſignat. Tum refellit eorum exempla, quos ipſe dixerat forti animo tuliſſe exilium, ea ratione quod illi tam longe à patria non exulaſſent. Fatetur tamen poſtremo, ſi poſſet ejus animus leniri, ipſius præcepta & literas elegantiſſimas id facturas fuiſſe: quas loco magni muneris ſe accepiſſe dicit.*

HAnc tibi Naſo tuus mittit, Rufine, ſalutem;
Qui miſer eſt, ulli ſi ſuus eſſe poteſt.
Reddita confuſæ nuper ſolatia menti
Auxilium noſtris ſpemque tulêre malis.

Ut-

Abeſt tota hæc epiſtola à Sarraviano codice. Argentoratenſis poſt proximam epiſtolam collocabat. *Heinſ.*

10. *Ut*

Utque Machäoniis Pæantius artibus heros
  Lenito medicam vulnere ſenſit opem :
Sic ego mente jacens, & acerbo ſaucius ictu,
  Admonitu cœpi fortior eſſe tuo.
Et jam deficiens ſic ad tua verba revixi,
  Ut ſolet infuſo vena redire mero.
Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
  Ut mea ſint dictis pectora ſana tuis.
Ut multum noſtræ demas de gurgite curæ;
  Non minus exhauſto, quod ſuperabit, erit.
Tempore ducetur longo fortaſſe cicatrix.
  Horrent admotas vulnera cruda manus.
Non eſt in medico ſemper, relevetur ut æger.
  Interdum docta plus valet arte malum.
Cernis, ut è molli ſanguis pulmone remiſſus
  Ad Stygias certo limite ducat aquas.
Afferat ipſe licet ſacras Epidaurius herbas;
  Sanabit nullâ vulnera cordis ope.
Tollere nodoſam neſcit medicina podagram,
  Nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nullâ medicabilis arte;
  Aut, ut ſit, longâ eſt extenuanda morâ.
Cum bene firmarunt animum præcepta jacentem,

Sum-

10. *Ut ſolet infuſo vena redire mero.*] *Affuſo* Twiſdenius. quod præſtat. vide quæ notamus ad Artis librum 1. vſ. 650. in Epicedio Druſi,

Aridaque affuſa guttura tinxit aqua:

alludunt huc & duo alii codices, in quibus *effuſo mero.* pro *vena* nonnulli *flamma*, vel *vita.* Forte *Veſta.* pro igni. Silius libro VI.

Procedit renovata focis & paupere Veſta
Lumina prætendens. Idem.

12. *Sint ſana.*] Sint ſine dolore.

13. *Ut multum demas noſtro de pectore curæ.*] Argent. & quinque alii *noſtra de gurgite curæ.* eleganter & vere, & ſi quid video. ſic *gurges vitiorum* Ciceroni. *Heinſius.*

16. *Vulnera cruda.*] Vulnera recentia. Hoc dicit, recens dolor nullas admittit conſolationes.

19. *E molli pulmone.*] *Mollem* probe vocat. Vulnerato enim pulmone homo perimitur. nam ſpongioſus eſt, ideoque ſpiritus capax. *Sanguis.*] Sanguis ejectus illato vulnere. *Certo limite.*] Vita non ambigua, quia moritur. Ex quo docet cauſam ſuam eſſe perditam, & deploratam.

21. *Epidaurius.*] Æſculapius qui in Epidauro civitate colebatur.

26. *Aut ſi ſit.*] *Aut ut ſit* plerique veteres & *extenuanda* pro *attenuanda.*

27. *Præcepta.*] Rationes quibus uſus es in literis tuis.

28. Pe-

Sumtaque ſunt nobis pectoris arma tui;
Rurſus amor patriæ ratione valentior omni,
Quo tua texuerunt ſcripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, ſive hoc muliebre vocari;
Confiteor miſero molle cor eſſe mihi.
Non dubia eſt Ithaci prudentia: ſed tamen optat
Fumum de patriis poſſe videre focis.
Neſcio qua natale ſolum dulcedine captos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.
Quid melius Româ? Scytico quid littore pejus?
Huc tamen ex illâ barbarus urbe fugit.
Cum bene ſit clauſæ caveâ Pandione natæ;
Nititur in ſilvas illa redire ſuas.

Aſſue-

28. *Pectoris arma.*] Conſilia è pectore tuo profecta, quibus me obarmo, contra mœrorum morſus. *Pont.*

30. *Quod tua fecerunt ſcripta retexit opus.*] *Texerunt* Patav. & unus Hafnienſis. Scribe *texuerunt*. & vide quæ noto initio Remedii Amoris. *Heinſius.* *Quod tua, &c.*] Quod tu ad me ſcripſiſti. *Retexit.*] Deſtruit. Vel revocat me ad mœrorem, unde me epiſtola tua avocarat: vel, obliterat monita tua. *Pont. Mer.*

31. *Sive pium vis hoc, ſeu vis muliebre vocari.*] *Sive hoc muliebre* plerique. nonnulli etiam, *Sive pium jus hoc.* Heinſ.

33. *Fumum de patriis focis.*] Homer. Odyſſ. α. vſ. 57. —— αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς —— Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι —— Ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται.

Ille ſolum patria mavult, regna aſpera ſaxis,
Quàm promittentis munera ſumma deæ.

36. *Dulcedine cunctos Ducit.*] Rectius duo Vaticani *dulcedine captos.* Met. lib. I.

Arte nova vociſque Deum dulcedine captum.

Met. XI.

—— quarum dulcedine captus
Pana jubet Tmolus cithara ſubmittere cannas.

Juvenalis de Statio,

—— tanta dulcedine captos
Allicit ille animos.

Heinſ.

37. *Quid melius Roma.*] Exemplis probat, omnes patriam cæteris locis anteferre ſolitos eſſe. *Huc.*] In Scythiam. *Mer.* *Scythico quid frigore pejus.*] Nomine frigoris, omnia illius barbaræ regionis incommoda complectitur. *Pont.* *Scythico quid frigore pejus.*] *Littore pejus* codex Scaligeri. & duo alii. rectius etiam hoc. *Heinſ.*

39. *Cum bene ſunt clauſæ caveâ Pandione natæ.*] *Sint* plerique veteres. *ſit* Argentinus, Farneſianus: & unus Vaticanus. optime nec hanc Micylli conjecturam Fabricius improbare debuit. duo ex noſtris cum Aldina editione, *cum bene ſit clauſa Pandione nata.* verum proxime. *Idem.* *Pandione natæ.*] In Aldina editione legitur, *Cum bene ſit clauſa cavea Pandione nata, &c.* Videlicet ut de ſola Philomela intelligatur. hæc enim in ſylvis nidificare ſolet. Sed quid ſi legas, *Cum bene ſit clauſæ cavea Pandione natæ*: ut ſit ſenſus: Quantumvis bene eſt luſciniæ cavea incluſæ, nititur tamen exire in ſylvas ſuas: *Bene eſſe*, pro bene ac commode vivere, poſito. *Micyl.*

40. *Nititur in ſilvas quæque redire ſuas.*] *Illa redire* Argent. & decem alii.

probe,

Aſſuetos tauri ſaltus, aſſueta leones
  (Nec feritas illos impedit) antra petunt.
Tu tamen exſilii morſus è pectore noſtro
  Fomentis ſperas cedere poſſe tuis.
Effice, vos ipſi ne tam mihi ſitis amandi,
  Talibus ut levius ſit caruiſſe malum.
At, puto, qua fueram genitus, tellure carenti,
  In tamen humano contigit eſſe loco.
Orbis in extremi jaceo deſertus arenis:
  Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hîc pomum, non dulces educat uvas:
  Non ſalices ripâ, robora monte virent.
Neve fretum terrâ laudes magis; æquora ſemper
  Ventorum rabie, ſolibus orba, tument.
Quocunque aſpicias, campi cultore carentes,
  Vaſtaque, quæ nemo vindicet, arva jacent.
Hoſtis adeſt dextrâ lævaque à parte timendus;
  Vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Biſtonias pars eſt ſenſura ſariſſas,
  Altera Sarmaticâ ſpicula miſſa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
  Qui forti caſum mente tulêre, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutilî,
  Non uſi reditûs conditione dati.

Smyr-

probe. niſi pro *quaque* mavis reponi *uſque*. Heinſius.

43. *Exilii morſus.*] *Quoniam hæc te cura remordet. A pectore noſtro.*] *E pectore* cum melioribus. pro *cedere* verſu proximo unus Vaticanus *vellere*, pro *pellere*. & tum *Te* pro *Tu* ſit ſcribendum. *Heinſ.*

44. *Cedere.*] Amoveri. *Fomentis tuis.*] Remediis tuis & conſolationibus.

49. *Extremi orbis.*] Extremi ſeptentrionis & terrarum. *In arenis.*] In Getico littore.

51. *Non dulces educat uvas.*] *Herbas* Argent. & multi alii. *Heinſ.*

61. *Veterum nobis exempla virorum.*] Scribe *veterum reorum*, vel invitis membranis, & Notas adi ad Faſt. l. v. ℣ſ. 621. *Heinſ.*

63. *Et grave magnanimi.*] *I grave* malim appoſita repetitione, ſi quid video. *Idem. Magnanimi Rutili.*] P. Rutilius doctus & philoſophiæ deditus vir fuit, ſummæ innocentiæ: Is quæſtor Aſiam injuriis publicanorum liberavit: ſed invidia equeſtris ordinis, qui tunc judicia exercebat, repetundarum damnatus, in exilium miſſus eſt. quum poſtea ei ob Syllanam victoriam in patriam redire liceret, maluit in exilio eſſe, quam aliquid contra leges feciſſe videri.

65. *Vi-*

Smyrna virum tenuit, non Pontus & hostica tellus;
Pæne minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patriâ Cynicus procul esse Sinopeus:
Legit enim sedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
Argolicâ primam sensit in urbe fugam.
Pulsus Aristides patriâ Lacedæmona fugit:
Inter quas dubium, quæ prior esset, erat.
Cæde puer factâ Patroclus Opunta reliquit,
Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
Exul ab Hæmonia Pirenidâ cessit ad undam,
Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit aquas.
Liquit Agenorides Sidonia mœnia Cadmus,

Pone-

65. *Virum.*] Rutilium.

69. *Smyrna.*] Smyrna urbs fuit Ioniæ ab Amazone Smyrna appellata, quæ Ephesum tenuit. ea urbs est una ex iis, quæ sibi Homeri natales vendicarunt. *Nullo loco.*] Nulla alia urbe. Smyrna, inquit, cum sit urbs præclarissima, minorem afferret dolorem in ea exulanti, quam aliæ urbes. quasi dicat, si quis exul locum gratum quærit, eam urbem præ cæteris eligat.

67. *Non doluit, &c.*] Diogenem intelligit, qui Sinopeus fuit Icesii mensarii filius: quem fuisse ajunt, cum ejus pater publice mensam haberet, ac falso pecuniam signaret. Inde Athenas veniens, Antisthenem secutus est.

69. *Arma Neoclides.*] Themistocles Atheniensis Neoclis filius fuit, qui universæ Græciæ magnæ saluti fuit bello Persico. De Themistocle plura legito apud Herodotum, Thucydidem, Justinum, ac Æmilium Probum.

70. *Primam fugam.*] Hoc dicit, quia sæpius fugit: sed primo Argos pervenit, ut dictum est.

71. *Pulsus Aristides patria.*] Aristides Lysimachi filius Atheniensis, æqualis fere Themistocli, itaque cum eo de principatu contendit.

72. *Qua prior esset.*] Quæ esset clarior, patriane, an sedes ubi exulabant.

73. *Cæde puer, &c.*] Patroclus Menœtii filius, & Actoris nepos, cum in Opunte oppido Locridis luderet astragalis, cum Aphidamantis filio Clisonymo, (vel ut alii volunt Eane) iratus ob surreptos astragalos eum interemit, & in Thessaliam confugit ad Peleum. *Opunta reliquit.*] Ex Opuntia urbe Locridis natum esse Patroclum, testatur etiam Homerus.

74. *Thessalicam humum.*] Urbem Thessaliæ Phthiam, patriam Achillis.

75. *Exul ab Æmonia.*] Mos fuit apud antiquos, ut reus homicidii exularet. In regum tamen legibus lectum est noxios homicidii arietis damno pœnam luere. *Ad undam Pirenida.*] Ad Corinthiam urbem. De Corintho legito Strab. l. 8.

76. *Quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.*] Opinor Nasonem scripsisse *Colchas aquas.* ut jam monui Trist. lib. v. Eleg. VII. nam unus Medic. & prima editio,

Quo duce Colchiacas Argo cucurrit aquas. Heins.

Quo duce.] Jasone. *Trabs sacra.*] Argo navis Palladi sacrata. *Colcha aqua.*] Per aquam Colchidis regionis. Intelligit autem mare Ponticum, quod Colchos alluit.

77. *Liquit Agenorides.*] Agenor rex Phœniciæ jussit Cadmum quærere sororem

Poneret ut muros in meliore loco.
Venit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus;
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanæ gentis, apud quos
Exsulibus tellus ultima Tybur erat?
Persequar ut cunctos; nulli datus omnibus ævis
Tam procul à patriâ est, horridiorve locus.
Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
Qui facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, si possint nostra coïre
Vulnera; præceptis posse coïre tuis.
Sed vereor, ne me frustra servare labores;
Neu juver admotâ perditus æger ope.
Nec loquor hæc, quia sit major prudentia nobis;
Sed sim quam medico notior ipse mihi.

Ut

rorem Europam, lege impia, ut non reverteretur, nisi ea inventa: qua diu frustra quæsita, exul Cadmus in Bœotiam venit, ubi Thebas ædificasse dicitur; ut in Met. docet Ovidius. *Sidonia mœnia.*] Urbem Phœniciæ Sidona, à piscium ubertate sic dictam: nam piscem Phœnices *Sidon* vocant.

78. *Ut poneret muros.*] Ut urbem Thebanam conderet. *In meliore loco.*] In ipsa Bœotia.

79. *Venit ad Adrastum Tydeus.*] Tydeus Oenei, cum in Calydone Alcathoum Lycotheumque nepotes occidisset, ex Ætolia Argos aufugit: cui Adrastus benigne suscepto, quodam responso motus filiam Deiphylen uxorem dedit. *Calydone.*] Ex Calydone urbe Ætoliæ. *Venit ad Adrastum.*] Eurip. fab. 8.

80. *Et Teucrum.*] Post finem belli Trojani Teucer morte Ajacis fratris invisus patri Telamoni cum non reciperetur in regnum, Cyprum concessit, atque ibi urbem nomine antiquo patriæ Salamina condidit. *Humus grata Veneri.*] Cyprus insula in qua Venus colebatur. *Teucrum.*] Eurip. Fab. 16. Quod nos conati sumus Latine reddere.

Telamone cretus Teucer à Troja redit,
Troja cremata. Patrio pulsus solo,
A cæde fratris Pharia visit littora.

82. *Tybur erat.*] Nondum enim Romani propagaverant imperii fines.

83. *Nulli datus omnibus ævis.*] Rottendorphianus, *omnibus ex his.* quod placet. *omnibus illis* Arondelianus. *Heins.*

86. *Quæ facit ex dictis non ita multa tuis.*] *Quæ facis* unus Vatic. at Argentinus *Qui facit.* quomodo Tanaquillus Faber in Epistolis conjicit. Ego olim legebam, *Si facio.* Idem. *Qua non facit ita multa.*] Quæ tua sapientia consequitur ita multa, ut velles: non enim ea potest dolorem tollere. *Ex tuis dictis.*] Ex rationibus adductis.

87. *Si possent.*] *Possint* meliores. *Heins.*

89. *Ne me frustra sanare labores.*] *Servare* scripti. & paulo ante pro *præceptis posse coire tuis*, unus Hafniensis *fomentis.* quomodo paulo ante vs. 44. *Idem.*

90. *Nec juvet admota.*] Alias *Juver* legitur, ut sit sensus: Nec æger ipse perditus sive desperatus, juvet ope & cura tua admota. quæ lectio melior ac planior est. *Micyl.*

92. *Sed sum.*] *Sim* priscæ editiones. *H.*

93. *Tua*

Ut tamen hoc ita ſit, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, conſuliturque boni.

93. *Tua voluntas.*] Tuus erga me animus & amor. *Grande munus.*] Loco magni muneris.

94. *Ad me pervenit, conſuluique boni.*] *Conſuluitque boni* plerique veteres. Argent. & alii nonnulli *conſiliumque dedit.* duo *conſiliumque boni.* præterea verſu præcedenti quidam, *Ut tamen hæc ita ſint:* non *hoc ita ſit.* Scribe,

Ut tamen hæc ita ſint, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, conſuliturque boni.

Heinſ.

EPISTOLA IV.

UXORI.

ARGUMENTUM.

Jam mihi deterior.] *Ad uxorem ſcribens Poëta, canum ſe & languidum factum eſſe deſignat. hujuſque rei cauſas duas eſſe colligit: ſenectutem ſcilicet, & dolorem, quo aſſidue conficitur. Deinde facta collatione Jaſ. expeditionis qui in ea loca pervenit, & ſui exilii: docet ſuum malum majus fuiſſe illius opere & peregrinatione. Poſtremo optat ut poſſit in patriam redire, fruique dulciſſima conjugis amplexu & colloquio, Cæſaribuſque ſacrificare.*

JAM mihi deterior canis aſpergitur ætas;
Jamque meos vultus ruga ſenilis arat:
Jam vigor, & quaſſo languent in corpore vires;
Nec, juveni luſus qui placuêre, placent.
Nec ſi me ſubito videas, agnoſcere poſſis:
Ætatis facta eſt tanta ruina meæ.
Confiteor facere hæc annos: ſed & altera cauſſa eſt,
Anxietas animi, continuuſque labor.
Nam mea per longos ſi quis mala digerat annos,
(Crede mihi,) Pylio Neſtore major ero.
Cernis ut in duris (& quid bove firmius?) arvis

For-

4. NEc *juveni luſus qui placuere, juvant.*] *Qui placuere placent* concinnius Thuaneus unus. *Heinſ.* *Nec luſus.*] Ε'πιλυλήσμεθ' ἡδίων. Eurip. in Bacch. *Nihil pol jam iſtac res mihi voluptatis ferunt: Satietas tenet ſtudiorum iſtorum.* Ter. Hecyr.

6. *Ætatis facta eſt.*] Malim *Ætati.* Heinſ.

8. *Continuuſque labor.*] Et aſſiduus ac quotidianus corporis cruciatus, ſollicitudines, angores.

10. *Pylio Neſtore.*] Neſtor ex Pylo urbe Laconiæ. Neſtor autem à poëtis tertiam hominum ætatem vixiſſe fertur, id eſt, tercentum annos. Plinius tamen in 7. ſcribit eum perveniſſe ad 99. annum. Triginta videlicet annis, pro una ætate computatis.

13. *Vacue*

Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quæ nunquam vacuo ſolita eſt ceſſare novali,
Fructibus aſſiduis laſſa ſeneſcit humus.
Occidet, ad Circi ſi quis certamina ſemper,
Non intermiſſis curſibus ibit equus.
Firma ſit illa licet, ſolvetur in æquore navis,
Quæ nunquam liquidis ſicca carebit aquis.
Me quoque debilitat ſeries immenſa malorum,
Ante meum tempus cogit & eſſe ſenem.
Otia corpus alunt; animus quoque paſcitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Aſpice, in has partes quod venerit Æſone natus,
Quam laudem à ſera poſteritate ferat.
At labor illius noſtro leviorque minorque:
Si modo non verum nomina magna premunt.
Ille eſt in Pontum Peliâ mittente profectus,
Qui vix Theſſaliæ fine timendus erat.
Cæſaris ira mihi nocuit; quem Solis ab ortu
Solis ad occaſus utraque terra tremit.
[Junctior Hæmonia eſt Ponto, quam Roma ſit Iſtro:
Et brevius, quam nos, ille peregit iter.]

Ille

13. *Vacuo novali.*] Agro ſine ſemine.

14. *Fructibus aſſiduis.*] Et hic *Frugibus* cum Twiſdenio & altero Thuaneo. Vide Notas Faſt. lib. 1. ѵſ. 677. *Heinſ.*

15. *Ad certamina Circi.*] Ad pugnam ludorum Circenſium, in quibus aliquando & pueri nobiles equis ludicrum Trojæ inire ſolebant, auctore Cor. Tacito. *Mer. Certamina.*] In genere de omnibus equeſtribus certaminibus, quæ in Circo fieri ſolebant, intelligendum. *Micyl.*

18. *Quæ nunquam liquidis.*] Eſt autem ordo verborum: navis illa, quantumvis firma, ſolvetur in æquore, quæ nunquam carebit aquis, ſicca ipſa, ſive in ſicca exiſtens. *Micyl.*

19. *Series immenſa laborum.*] Malorum Sarrav. Argent. Scaligeri, & duo alii. in Triſtibus,

Si tanti ſeries ſit tibi nota mali. Heinſ.

21. *Otia.*] Quietem & tranquillitatem mentis intellige: Vel quies conſervat corporis valetudinem.

23. *Quia venerit.*] *Quod venerit* meliores. proximo verſu τὸ à Sarrav. Polit. aliique omittunt. *Heinſ.*

26. *Si modo non.*] Si modo, inquit, geſta alicujus clari viri non præponantur factis hominis vilis & abjecti. quaſi dicat, ſi modo non voluerit aliquis labores Jaſonis meis præponere: propterea quod majoris eſt auctoritatis, quam ego.

30. *Utraque terra.*] Terra & orienti & occaſui ſubjacens.

31. *Junctior.*] Diſtichon neſcio an genuinæ notæ. *Heinſ. Æmonia.*] Theſſalia, unde ſolvit Jaſon. *Ponto.*] Colchidi, quæ Pontô adjacet. *Quam Roma.*] Quam urbs, unde ad Tomitanam civitatem Iſtro propinquam perveni.

33. Pri-

Ille habuit comites primos telluris Achivæ :
  At nostram cuncti destituêre fugam.
Nos fragili vastum ligno sulcavimus æquor :
  Quæ tulit Æsoniden, firma carina fuit.
Nec Tiphys mihi rector erat : nec Agenore natus
  Quas sequerer docuit quas fugeremque vias.
Illum tutata est cum Pallade regia Juno :
  Defendêre meum numina nulla caput.
Illum furtivæ juvêre Cupidinis artes ;
  Quas à me vellem non didicisset Amor.
Ille domum rediit : nos his moriemur in arvis,
  Perstiterit læsi si gravis ira Dei.
Durius est igitur nostrum, fidissima conjux,
  Illo, quod subiit Æsone natus, onus.
Te quoque, quam juvenem discedens Urbe reliqui,
  Credibile est nostris insenuisse malis.
O ego Dî faciant, talem te cernere possim,
  Charaque mutatis oscula ferre genis ;
Amplectique meis corpus non pingue lacertis ;
  Et, Gracile hoc fecit, dicere, cura mei :
Et narrare meos flenti flens ipse labores ;
  Sperato nunquam colloquioque frui :

Thu-

33. *Primos.*] Primarios homines: Castorem scilicet, & Pollucem, Herculem, alios, quos Valer. Flac. enumerat in 1. l.

34. *Deseruere fugam.*] *Destituere* vetustiores. *Heins.*

37. *Nec Amyntore natus Quas fugerem docuit.*] *Agenore* Sarrav. Argent. Scaliger. & multi alii. ut de Phineo intelligatur. recte. quod Naugerius Micyllus jam viderunt. hinc apud Val. Flaccum libro IV.

—— *magno prognatus Agenore Phineus.* Heins. *Nec Agenore.*] Intelligit Phineum Poëta, qui Jasoni viam, quam sequeretur, indicavit, & quo pacto petras Cyaneas transiret, ostendit. Vocat autem Phineum Agenoridem etiam Apollonius, ut cum ait.

Ἔνθα δ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς. Micyl.

41. *Illum furtivæ.*] Ias. inquit, habuit Medeam, quæ ejus amore capta, illi ad rapiendum aureum vellus opera, arte, & consilio profuit.

42. *Non didicisset amans.*] *Amor* Sarrav. Argent. & tres alii. *Amoris præceptorem* se passim noster appellat. *Heins.*

50. *Oscula ferre comis.*] *Genis* præstat cum uno Hafniensi & tribus Vaticanis. superiori versu pro *talem te* quidam *te talem.* Censeo scribendum,

O ego, Di faciant, vel talem cernere possim. Idem.

54. *Sperato nunquam.*] Malim *sperando.* vel *sperato nusquam.* Idem.

55. *Ca-*

Thuraque Cæſaribus cum conjuge Cæſare dignâ,
  Dîs veris, memori debita ferre manu!
Memnonis hanc utinam lenito Principe mater
  Quam primum roſeo provocet ore diem!

55. *Cæſaribus cum conjuge.*] Per Cæſares, Auguſtum & ejus filios: per conjugem vero, Liviam Auguſti uxorem intellige.

57. *Mater Memnonis.*] Aurora Tithoni uxor, materque Memnonis. *Lenito Cæſare.*] *Principe* ſcripti. proximo verſu pro *provocet* duo veteres *provehat.* Forte. *provehat axe.* ut in Amoribus.

Flava pruinoſum qua vehit axe diem. Heinſ.

EPISTOLA V.

MAXIMO.

ARGUMENTUM.

Ille tuos quondam.] *Ad Maximum ſcribens Poëta, illum admonet, ne miretur, ſi carmen minus elegans & incultum offenderit: ſiquidem tot malis & ſitu ingenium oppreſſum, non poſſit eo calore inſurgere, quo prius. Deinde docet, cur, quamvis ſibi carmina nocuerint, tamen adhuc ſcribat. Poſtremo conſilium exponit, cur non conetur facere optimum carmen, & illud polire.*

ILle tuos quondam non ultimus inter amicos,
  Ut ſua verba legas, Maxime, Naſo rogat.
In quibus ingenium deſiſte requirere noſtrum,
  Neſcius exſilii ne videare mei.
Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus:
  Ut capiant vitium, nî moveantur, aquæ.
Et mihi, ſi quis erat, ducendi carminis uſus
  Deficit; eſtque minor factus inerte ſitu.
Hæc quoque, quæ legitis, (ſi quid mihi, Maxime, credis,)
  Scribimus invitâ vixque coacta manu.
Non libet in tales animum contendere curas;

Nec

2. UT *ſua verba.*] Quamvis exulis & habentis Cæſarem iratum. *P.*

7. *Sic mihi.*] Veteres *Et mihi.* Heinſ.

10. *Scribimus invita vixque movente manu.*] *Vixque coacta* meliores omnes cum primis editionibus. Gottorphianus *rogata.* unus Voſſianus *notata.* Puto,

Scribimus invitâ vix properata manu.

I, *perarata.* Idem.

11. *Animum contendere.*] *Divertere* Petri Servii codex. Forte *animo devertere.* de quo Met. VIII. nil tamen temere mutandum. *Idem.* *Animum contendere.*] Libet quidem applicare animum ad tales curas: ſed non eundem contendere, id eſt, in talibus curis accurate & cum diligentia verſari. Cic. dixit *animo contendere.* Pont.

Nec venit ad duros Muſa vocata Getas.
Ut tamen ipſe vides, luctor deducere verſum.
Sed non fit fato mollior ille meo.
Cum relego, ſcripſiſſe pudet: quia plurima cerno,
Me quoque, qui feci, judice digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic quam ſcribere major,
Menſque pati durum ſuſtinet ægra nihil.
Scilicet incipiam limâ mordacius uti,
Et ſub judicium ſingula verba vocem?
Torquet enim Fortuna parum, niſi Nilus in Hebrum
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum eſt animo miſerabile vulnus habenti.
Subducant oneri colla peruſta boves.
At, puto, fructus adeſt juſtiſſima cauſſa laborum:
Et ſata cum multo fœnore reddit ager.
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
Pro-

12. *Nec venit in duros.*] *Ad duros* in vetuſtioribus. *Heinſ.*

14. *Mollior ipſe.*] *Ille* meliores. *Idem.* *Meo fato.*] Mea infelicitate: quaſi dicat, verſum facio fortunæ meæ haud diſſimilem. [hoc eſt, durum; nam res meæ duræ ſunt.]

16. *Digna lini.*] Digna deleti.

19. *Scilicet incipiam.*] Debeo, inquit, mordacius uti lima in corrigendo carmine, & laborare circa unumquodque verbum.

20. *Ut ſub judicium.*] *Et* vetuſt. *Heinſ.*

21. *Niſi Lycus in Hebrum Confluat.*] Prior in *Lycus* ſyllaba paſſim corripitur. etiam apud noſtrum Pont. IV. Eleg. X. Combianus pro diverſa lectione *Lixus.* In Patavino *Nilus.* quod amplector. ſimilia habes Amor. lib. II. Eleg. XVII.

Sed neque diverſi ripa labuntur eadem
Frigidus Eurotas populiferve Padus.

quæ adagii vicem obtinent. Propert. l. I. El. XII.

Tam multa illa meo diviſa eſt millia lecta,
Quanta Hypanis Veneto diſſidet Eridano.

ſic ſcribe. non *Quantum.* Idem. *Niſi Lycus in Hebrum Confluat.*] Niſi aquam aquæ, hoc eſt, curam curæ addas. Eſt autem Lycus flumen ingens, quod in Mæandrum influit, à quo Laodicea Lyco proxima nominatur. Mons urbi imminet nomine Cadmus, ex quo Lycus fluit.

22. *Et frondes Alpibus addat Athos.*] Et frondes etiam addant nemora nemoribus.

23. *Parcendum eſt animo.*] Ignoſcendum eſt menti meæ afflictæ, ſi non facio optima carmina.

24. *Subducunt oneri.*] Scribe *ſubducant* vel contra libros. *Heinſ.* *Colla peruſta.*] Colla labore conſumpta; & ita attrita, ut peruſta videantur.

25. *Juſtiſſima cauſa laborum.*] *Laboris* quidam. Lege,

At puto fructus adeſt juſtiſſima cauſa labori. Heinſ.

26. *Et ſata cum multo fœnore.*] Sicut ager fertilis, ſi eum colas, ſemen creditum multiplicatum reddit: ita ingenium bonum, ſi cura, meditatio, ſtudium acceſſerint, longe evadet fœcundius. *Pont.*

27. *Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum.*] Scribendum, quicquid libri

Profuit (atque utinam non nocuiſſet!) opus.
Cur igitur ſcribam miraris? miror & ipſe:
Et mecum quæro ſæpe, quid inde feram.
An populus verè ſanos negat eſſe poëtas;
Sumque fides hujus maxima vocis ego?
Qui, ſterili toties cum ſim deceptus ab arvo,
Damnoſâ perſto condere ſemen humo.
Scilicet eſt cupidus ſtudiorum quiſque ſuorum;
Tempus & aſſuetâ ponere in arte juvat.
Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil ſibi cum pelagi dicit fore naufragus undis;
Et ducit remos, qua modo navit aquâ.
Sic ego conſtanter ſtudium non utile carpo;
Et repeto, nollem quas coluiſſe, Deas.
Quid potius faciam? non ſum qui ſegnia ducam
Otia. mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marceſcere vino;
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus ſomno, quas corpus poſtulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrii contendere diſcam
Sarmaticos arcus; & trahar arte loci?
Hoc quoque me ſtudium prohibent aſſumere vires;
Menſ-

libri veteres diſſentiunt,

Tempore ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullo
Profuit (atque utinam non nocuiſſet!) opus. Heinſ.

Opus.] Libros de Arte am. deſignat.

30. *Et tecum quæro ſæpe quid inde petam.*] *Et mecum quæro* nonnulli veteres, & *feram.* ut infra,

—— ſi te diſtantia longe
Pleiadum laudent ſigna, quid inde feres? Heinſ.

31. *Sum maxima fides.*] Sum maximum, quod poëtæ ſint inſani, exemplum: quod quum carminis cauſa relegatus ſim, adhuc carmen ſcribo.

33. *Ab arvo ſterili.*] A ſtudiis poëticis, quæ nullum mihi fructum attulere.

41. *Studium non utile ſervo.*] *Carpo* ſex libri. id eſt reprehendo. *Heinſius.*

44. *Tempus iners.*] Tempus ſine ulla exercitatione.

46. *Manus incertas.*] Manus ignaras victoriæ aut jacturæ.

49. *Moris patrii.*] Diſciplinæ Romanæ.

50. *Et trahar arte loci.*] Et vivam his artibus, quibus vivitur Tomi.

51. *Hoc ſtudium.*] Hanc jaculandi artem.

Menſque magis gracili corpore noſtra valet.
Cum bene quæſieris, quid agam; magis utile nil eſt
Artibus his, quæ nil utilitatis habent.
Conſequor ex illis casûs oblivia noſtri.
Hanc ſatis eſt meſſem ſi mea reddit humus.
Gloria vos acuat: vos ut recitata probentur
Carmina, Pïeriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, ſatis eſt componere nobis:
Et nimis intenti cauſſa laboris abeſt.
Cur ego ſollicitâ poliam mea carmina curâ?
An verear, ne non approbet illa Getes?
Forſitan audacter faciam, ſed glorior Iſtrum
Ingenio nullum majus habere meo.
Hoc (ubi vivendum) ſatis eſt ſi conſequor arvo,
Inter inhumanos eſſe poëta Getas.
Quo mihi diverſum famâ contendere in orbem?
Quem Fortuna dedit, Roma ſit ille locus.

Hoc

52. *Magis valet gracili corpore.*] Magis viget, quam tenue & macilentum corpus meum.

53. *Cum bene quæſieris quid agam.*] Puto, *Cum bene queſierim, quod agam.* Heinſ.

56. *Hac meſſem ſatis eſt ſi modo reddat ager.*] *Hanc ſatis eſt meſſem* Baſileenſis & Petri Servii codex. Deinde ſcripti plerique cum priſcis editionibus, *Si mea reddit humus*, vel *reddat*. Idem. *Hanc meſſem.*] Hanc utilitatem, ut mala obliviſcar, dum ſtudiis poëticis operam do. *Si mea humus.*] Si meum ingenium.

60. *Abeſt.*] Remota eſt: quia nec gloria, nec ſpes reditus, aut alia cauſa mihi offertur, qua debeam facere optima carmina.

61. *Sollicitâ poliam mea carmina curâ.*] *Limâ* unus Voſſianus & Hafnienſis. ut ſupra,

Scilicet incipiam limâ mordacius uti.

Heinſ.

63. *Sed glorior Iſtrum.*] *Si glorior* Putean, alius, *quia.* Lege *ſi glorier.* mox *Ingenio* pro *Ingenium* veteres plerique. *Id.*

65. *Hoc ubi vivendum eſt, ſatis eſt ſi conſequar arvo.*] Tolle priori loco verbum ſubſtantivum cum ſex ſcriptis, & repone *conſequor* cum melioribus plerisque. *Idem.* *Ubi vivendum eſt.*] Quaſi dicat, Satis erit mihi, haberi poëta apud Scythas: nec eſt curandum, an parum docte ſcribam.

67. *Quid mihi diverſum.*] *Quo mihi* Sarrav. Scaliger. Argent. & quatuor alii. optime. Vide Notas Art. Amat. lib. 1. vſ. 303. Sequenti verſu malim,

Quem Fortuna dedit, Roma ſit ille, locum. Heinſius.

Quid mihi.] Subaudi, prodeſt. *Contendere.*] Ire. *In diverſum.*] In Romanam civitatem. *Fama.*] Famæ cauſa. Quid prodeſt mihi, inquit, laborare, ut fama mea Romam perveniat.

68. *Roma ſit ille locus.*] Ille locus Scythiæ, quem fortuna mihi aſſignavit, habeatur mihi pro Roma. quaſi dicat, Sufficit mihi, ſi in Scythia tantum fama mea ſit non vulgaris. *Mer.*

69. *Hoc*

Hoc mea contenta eſt infelix Muſa theatro.
Sic merui; magni ſic voluêre Dei.
Nec reor hinc iſtuc noſtris iter eſſe libellis,
Quo Boreas pennâ deficiente venit.
Dividimur cælo; quæque eſt procul urbe Quirini,
Aſpicit hirſutos cominus Urſa Getas.
Per tantum terræ, tot aquas vix credere poſſim
Indicium ſtudii tranſiluiſſe mei.
Finge legi, quodque eſt mirabile, finge placere:
Auctorem certè res juvet iſta nihil.
Quo tibi, ſi calidâ poſitus laudêre Syene;

Aut

69. *Hoc theatro.*] Si mihi ab his plauditur, ſufficit. *Pont.*

72. *Penna deficiente.*] Tot millibus diſtat. Venti enim à poëtis alati finguntur.

73. *Procul urbe Quirini.*] Longe à Romana civitate, quam Quirinus, hoc eſt Romulus, condidit.

74. *Aſpicit hirſutos Getas.*] Videt Getas hiſpidos & barbatos. nam ſunt ſub Urſa majori in ſeptentrionali plaga.

75. *Vix credere poſſum.*] *Poſſim* Polit. & duo alii. & mox *trànſiluiſſe* meliores pro *tranſiliiſſe.* Heinſ.

78. *Res juvat iſta nihil.*] *Juvet* legendum. *Idem.*

79. *Quid tibi ſi calidâ proſit laudere Syene?*] In Sarraviano *calida eſproſit rmidere ſine* mendoſiſſime. codex Scaligeri *poſitus laudere.* Scribe,

Quo tibi, ſi calida poſitus laudere Syene?

vel, quod malim, *poſitis. Quo tibi.* vide Notas Art. Am. lib. I. vſ. 303. quibus adde locum Propertii lib. IV. Eleg. III.

Nam mihi quo, Pœnis ſi purpura fulgeat oſtris?

ubi perperam *tibi purpura* tunc legitur. *poſitus* etiam eleganter. Pont. libro I. Eleg. II.

Non vacat in qua ſint poſiti regione Tomita
Quærere.

infra Eleg. VII.

Ecquis in extremo poſitus jacet orbe tuorum?

lib. IV. Eleg. VI.

Quale tamen potui de cœlite, Brute, recenti
Veſtra procul poſitus carmen in orà dedi.

Eleg. VIII.

Clauſaque ſi miſero patria eſt, ut ponar in illo,
Qui minus Auſonia diſtet ab urbe, loco.

infra lib. II. Eleg. X.

Ipſe quidem poſitus cum ſim ſub cardine mundi,
Qui ſemper liquidis altior exſtat aquis.

ſic & ibi codices veteres. ut & lib. III. Eleg. III.

Effice ſit nobis non implacabilis ira,
Meque loco poni commodiore velit.

lib. IV. Eleg. II.

Si quis in hoc ipſum terra poſuiſſet Homerum.

Silius initio lib. III.

Extemplo poſitos finiti cardine mundi.
Victor adit populos.

ſub occaſu poſiti Iberi apud auctorem Herculis OEtæi. *Idem. Calida Syene.*] Syene oppidum fuit ſupra Alexandriam quinque millibus ſtadiorum. *Calidam* autem appellat *Syenen*, quoniam directe locata fuit ſub tropico æſtivo, id eſt, ſub Cancro, in extremo torridæ zonæ.

80. *Aut*

Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua?
Altius ire libet? si te distantia longe
Pleïadum laudent signa, quid inde feras?
Sed neque pervenio scriptis mediocribus istuc;
Famaque cum domino fugit ab Urbe suo.
Vosque, quibus perii, tunc cum mea fama sepulta est,
Nunc quoque de nostra morte tacere reor.

80. *Aut ubi Taprobanen Indica tingit aqua.*] Plerique veteres *pingit*. Scribe *cingit*. quod Moreti codex confirmat. Ep. Acontii,

Insula Coryciis quondam celeberrima nymphis
Cingitur Ægao nomine Cea mari.

Metam. IV.

Decolor extremo qua cingitur India Gange.

Epist. Ariadn.

Omne latus terra cingit mare. Heins. *Aut ubi Taprobanen.*] Taprobane insula est, quæ distare dicitur ab australissimis partibus, quæ sunt apud Conjacos meridiem versus, septem dierum navigatione. Auctor Strabo lib. 15.

81. *Altius ire libet.*] Placet etiam per altiora & cælestia idem probare. *Longe distantia.*] Longe remota, tanquam in cælo existentia.

82. *Quid inde feres.*] *Feras* meliores, *Heins.*

83. *Scriptis melioribus.*] Imo *mediocribus* cum vetustioribus maxima ex parte. *Idem.*

85. *Tunc quum mea fama, &c.*] Tunc quum damnatus fui: eo enim tempore fama mea periit. *Vosque, quibus peris.*] Alloquitur Poëta, amicos. Neque illos tacere de se jubet: sed vereri se ait, ne id faciant. quandoquidem hoc vulgare ac tritum est scilicet, ut adversis rebus laborantem etiam amici deserant. Fama enim, inquit, mea cum domino suo ab urbe fugit, sive abiit, eoque etiam vos amicos arbitror jam mei exilii ac fugæ, quæ mortis instar mihi est, non amplius meminisse.

EPISTOLA VI.

GRÆCINO.

ARGUMENTUM.

Ecquid ut audisti.] *Ad Gracinum scribens, dolet Poëta eum non affuisse eo tempore quo ab Augusto relegatus est: quem arbitratur magnum cepisse dolorem, cum primum rem omnem acceperit. Secundo eum rogat, ut alloquio suo & literis saltem consoletur: nec scire cupiat quam ob causam exularit. ne recrudescant vulnera jam occlusa. Postmodum docet non prorsus sibi ademptam esse spem reditus: Fateturque simul, in Cæsaris clementia plurimum sperare: quem ut sibi reconcilietur, precatur. Demum dicit omnia impossibilia potius fieri posse, quam credere se à Gracino fido & veteri amico posse destitui.*

ECquid ut audisti (nam te diversa tenebat
Terra) meos casus, cor tibi triste fuit?
Dissimules, metuasque licet, Græcine, fateri;

Si

Si bene te novi, triste fuisse liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis istos;
  Nec minus à studiis dissidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
  Pectora mollescunt, asperitasque fugit.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
  Qua sinit officium, militiæque labor.
Certe ego, cum primum potui sentire quid essem,
  (Nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
Hoc quoque Fortunæ sensi, quod amicus abesses:
  Qui mihi præsidium grande futurus eras.
Tecum tunc aberant ægræ solatia mentis,
  Magnaque pars animæ consiliique mei.
At nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus unam:
  Alloquioque juva pectora nostra tuo.

Quæ

6. *Nec minus à studiis dissidet illa tuis.*] Ita & scripti constanter. censeo nihilominus reponendum,

Nec mens à studiis dissidet illa suis.

sequentia confirmant hanc conjecturam, quam & postea in codice Twisdenio probæ notæ pro diversa lectione inveni notatam. *Heins.*

7. *Artibus ingenuis.*] Liberalibus disciplinis.

9. *Meliore fide.*] Meliore animo, quam tu; aut non vacando magis ulli rei, quam ingenuis artibus. aut quia eas bene intelligis, & fideliter interpretaris.

10. *Militiæque labor.*] Ex quo designat eum rei militaris studiosum, & cum per illam licet liberalibus disciplinis operam dare. *Mer.* *Quam finit officium.*] Scribe *Qua*, ut sit dictum pro quatenus, hoc sensu: Neque quisquam meliore fide sequitur studia humaniora, quam tu, quatenus id quidem per officium & labores militares abs te fieri potest. Nisi quis & *Quam*, eodem modo pro *quantum*, positum malit. *Micyl.*

13. *Hanc quoque fortunam sensi.*] *Hoc quoque* Sarrav. Argent. Twisd. & octo alii. Barberin. *Hoc quoque fortuna.* proxime verum. Scribe *Hoc quoque fortunæ sensi.* idque in primo Mediceo & uno Thuaneo postea inveni. *Heins.*

15. *Tecum tunc aberat.*] Hoc est, tu cum tuis solatiis procul eras. *Mentis ægræ.*] Quas meæ menti tristi allaturus fueras, si affuisses.

17. *Fer opem precor eminus unam.*] Malim *unum.* quod unum superest. Superiori versu rectius unus Vaticanus *Magnaque pars animæ*, quam *animi.* quod est in vulgatis. infra Eleg. IX.

Accipe pars animæ magna, Severe, meæ.

Pont. III. Eleg. IV. ut scribendum & illic,

Magnaque pars animæ mecum vixistis amici.

Metam. VIII.

—— ô me mihi carior, inquit,
Pars animæ consiste meæ.

lib. III. Eleg. I.

Ultima pars animæ dum mihi restat ades. Heins.

Eminus.] Procul à mea regione.

18. *Tuo alloquio.*] Tuis verbis & literis.

21. *Nec*

Quæ (non mendaci si quidquam credis amico)
Stulta magis dici, quàm scelerata, decet.
Nec leve, nec tutum, peccati quæ sit origo,
Scribere. tractari vulnera nostra timent.
Qualicunque modo mihi sint ea facta, rogare
Desine. non agites, si qua coïre velis.
Quicquid id est, ut non facinus, sic culpa vocandum.
Omnis an in magnos culpa Deos, scelus est?
Spes igitur menti pœnæ, Græcine, levandæ
Non est ex toto nulla relicta meæ.
Hæc Dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
In Dîs invisa sola remansit humo.
Hæc facit, ut vivat vinctus quoque compede fossor;
Liberaque à ferro crura futura putet.
Hæc facit, ut, videat cum terras undique nullas,
Naufragus in mediis brachia jactet aquis.
Sæpe aliquem sollers medicorum cura reliquit;
Nec spes huic venâ deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem;

At-

21. *Nec breve, nec tutum est.*] *Neve leve nec tutum* veteres nonnulli. Adi Notas Trist. lib. I. El. VI. *Hens.*

25. *Si culpa vocanda est.*] *Vocandum est* præstat cum altero Thuaneo. *Idem.*

26. *Omnis an in magnos culpa deos scelus est?*] Quis dubitet? sed scripserat Naso, *ad magnos Deos.* vel, quod magis arridet;

Omnis an ad magnos turba scelesta Deos?

ad Deos. vide Notas Fast. IV. ℣. 310. Trist. lib. II.

Scilicet in Superis etiam Fortuna luenda est;
Nec veniam læso numine casus habet.

Idem. *Omnis at in magnos culpa.*] At, inquit, solent dii magni culpam omnem, hoc est, minimum quodque crimen, scelus maximum ducere. Vel blandiendo Augusto dicit, ne quidem leviter errandum esse dominis: una enim quæque culpa in eos vel levicula, habetur pro magna.

28. *Ex toto.*] Prorsus.

30. *Remansit sola.*] Quod ideo fingunt poëtæ, quia neminem unquam destituit spes.

31. *Hæc facit.*] Οὗτος δ' ἀνὴρ ἄριστος, ὅστις ἐλπίσιν πέποιθεν αἰεὶ. Eurip. Her. Fur. Cic. ad Famil. *Optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunque erunt.* Et Senec.

Nemo confidat nimium secundis,
Nemo desperet meliora lapsis.
Jam lentas remos, post tibi ventus erit.

Κάλλιμος οὖρος. Homer.

33. *Hoc facit ut videat.*] Spes etiam facit, ut naufragus in medio mari destitutus, quamvis nullas videat terras, speret se evasurum.

36. *Vena deficiente.*] Viribus collapsis. Id enim inter signa mortis enumerat Plin. in 7.

42. *Ar-*

Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Hæc Dea quam multos laqueo sua colla ligantes
Non est propositâ passa perire nece!
Me quoque conantem gladio finire dolorem
Arcuit, injectâ continuitque manu.
Quidque facis? lacrymis opus est, non sanguine, dixit:
Sæpe per has flecti Principis ira solet.
Quamvis est igitur meritis indebita nostris,
Magna tamen spes est in bonitate Dei.
Qui ne difficilis mihi sit, Græcine, precare:
Confer & in votum tu quoque verba meum.
Inque Tomitanâ jaceam tumulatus arenâ,
Si te non nobis ista vovêre liquet.
Nam prius incipiant turres vitare columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas;
Quam male se præstet veteri Græcinus amico.
Non ita sunt fatis omnia versa meis.

42. *Arguit.*] *Arcuit* rectius tres scripti. quod Fabricius damnare non debuit. *arcere* pro prohibere. infra l. III. Eleg. III.

Quam lex furtivos arcet habere viros.
Heins.

46. *In bonitate dei.*] In Augusti clementia. *Mer.*

47. *Qui ne difficilis mihi sit, Græcine, precare.*] *Labora* Feschianus. quod placet. deinde *Qua ne* alter Thuani, ut ad bonitatem referatur. *Heins.* *Qui ne difficilis mihi sit.*] Ita est humanus & misericors Cæsar, ut tamen rogari velit. Ergo roga eum pro me, &c. *Pont.*

48. *Confer & in votum tu quoque verba meum.*] *Tu quoque vota* Moreti liber. Puto *tu tua verba* vel *vota.* mox *incipiant* pro *incipient* duo veteres. *Heins.*

49. *Inque Tomitana.*] Sensus est: Et nunquam reditum in patriam impetrem, sed moriar in exilio Tomitano, si non est mihi exploratum, te desiderare reditum meum. *Inque Tomitana jaceam tumulatus.*] Locus hic suspicione mendæ non caret. Neque enim hæc cum præcedentibus satis cohærent. Quare aut deesse aliquid putamus, aut verbis ipsis vitium inesse aliquod, aut eosdem hos versus ad finem referendos esse.

50. *Si non liquet.*] Si non est manifestum. *Vovere.*] Vovendo optare.

EPI-

EPISTOLA VII.

MESSALLINO.

ARGUMENTUM.

Littera pro verbis] *E Ponto ad Messalinum hanc scripsit Epistolam Ovidius; docetque simul ejus patris fratrisque amorem. Loquitur deinde de pœna, qua eum affecit Augustus: cujus causa se ab eo minime rejiciendum esse colligit. Ostendit postremo, se officiosum semper fuisse in ejus domum.*

LIttera pro verbis tibi, Messalline, salutem,
Quam legis, à sævis attulit usque Getis.
Indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
Hæc me Nasonem scribere verba latet?
Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum,
Me tamen excepto, qui precor esse tuus?
Dî procul à cunctis, qui te venerantur amantque,
Hujus notitiam gentis abesse velint.
Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
Vivere: si vita est mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore cælum:
Truxque Getes armis, grandine pulset hyems:
Nos habeat regio nec pomo fœta nec uvis;
Et cujus nullum cesset ab hoste latus.
Cætera sit sospes cultorum turba tuorum;
In quibus, ut populo, pars ego parva fui.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis:

Nos-

4. HÆc me Nasonem.] Malim *Hac tibi Nasonem.* Heins.

5. *Ecquis tuorum.*] Nunquis tuorum amicorum aut clientum. *In extremo orbe.*] In ultima septentrionis plaga. *Jacet.*] Aut habitat; aut revera tanquam mortuus & prostratus jacet. Hoc autem dicit non sine magno dolore.

6. *Qui precor esse tuus.*] Qui Ovidius cupio ut sim tuus, nec à te destituar. *Mer.*

7. *Dii procul à cunctis.*] Faxint dii, ne quisquam cultorum tuorum has gentes præsens noverit. *Pont.*

8. *Gentis abesse velint.*] *Habere* Sarravianus, Argent. Combii, & Moreti. hoc est procul habeant. *Heinsius.*

10. *Si genus mortis est habenda vita.*] Si exilium meum debet appellari vita.

12. *Grandine pugnet hyems.*]. *Pulset* rectius decem scripti. sic *verberata grandine vineæ* apud Horatium. *Heinsius.*

13. *Nec pomis fœta nec uvis.*] Sarrav. Argent. pri. Med. Fesch. multique alii *pomo.* & versu proximo *cesset* pro *cessat* meliores. *Idem.*

17. *Verbis istis.*] Quibus dixi me olim fuisse in turba tuorum cultorum.

19. *Vi-*

Nosque negas ulla parte fuisse tuos!
Idque sit ut verum, mentito ignoscere debes.
Nil demit laudi gloria nostra tuæ.
[Quis se Cæsaribus notus non fingit amicum?
Da veniam fasso; tu mihi Cæsar eris.]
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: satisque est,
Atria si nobis non patuisse negas.
Utque tibi fuerit mecum nihil amplius; uno
Nempe salutaris, quam prius, ore minus.
Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
Hortator studii caussaque faxque mei.
Cui nos & lacrymas, supremum in funere munus,
Et dedimus medio scripta canenda foro.
Adde quod est frater tanto tibi junctus amore,
Quantus in Atridis Tyndaridisque fuit.
Is me nec comitem nec dedignatus amicum est:
Si tamen hæc illi non nocitura putas.

Si

19. *Utque sit hoc verum.*] *Idque sit ut verum* plerique. quidam *Utque sit id verum.* Malim, *Sed sit ut id verum.* Heins. *Mentito.*] Quod me tuum esse scripsi. Hoc autem dicit, ne amicum offendat; timentem Augustum lædere.

20. *Gloria nostra.*] Si glorior me fuisse tibi amicum.

21. *Notum non fingit amicum.*] *Notus* scripti. Distichon etiam hoc est ex dubiæ fidei pluribus unum. *Heins.* *Notus Cæsaribus.*] Cognitus Cæsari Augusto, & ejus liberis: Potentium enim amicitiam consectantur omnes.

23. *Nec tamen irrumpo.*] Nec tamen illuc accedo, quo non licet: hoc est, non te adeo, nisi verecunde: te enim venerari soleo. Itaque nil faciam te invito.

25. *Utque tibi fuerit.*] Quamvis nihil amplius habueris, quam quod atria tua frequentaverim salutandi gratia. *Utque mihi fuerit tecum nihil amplius.*] Honesta locutio. Ter. Andr. *Num quidquam amplius tibi cum illa fuit, Charine?*

26. *Minus uno ore.*] Minus uno homine. *Quam prius.*] Quam antea. *Mer.*

28. *Studii causaque faxque mei.*] Malim *duxque.* nam in Combiano *fixa.* lib. II. Eleg. III.

Primus ut auderem committere carmina famæ
Impulit. ingenii dux fuit ille mei.

Heins. *Faxque.*] Et lumen, splendor. aut certe ardor & incitator.

29. *Et lacrymas.*] Et subaudi, *dedimus*, hoc est, deflevimus carmine, seu oratione.

30. *Et dedimus medio.*] Mos in funeribus laudandi defunctos, Romanis vetustissimus.

31. *Tanto mihi junctus amore.*] Scribe *tibi* cum Sarraviano, Combiano, Twisdeniano, & Vaticano primæ notæ. Versus subsequens confirmat. Præcedenti forsan legendum *medio scripta canenda rogo*, vel, *toro.* hoc est feretro. non *foro.* de epicedio enim agit. *Heinsius.*

32. *In Atridis.*] In Agamemnone & Menelao. *Tyndaridisque.*] Et in Castore & Polluce.

Si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor.
  Clausa mihi potius tota sit ista domus.
Sed neque claudenda est; & nulla potentia vires
  Præstandi, ne quid peccet amicus, habet.
Et tamen ut cuperem, culpam quoque posse negari;
  Sic facinus nemo nescit abesse mihi.
Quod nisi delicti pars excusabilis esset;
  Parva relegari pœna futura fuit.
Ipse sed hoc vidit, qui pervidet omnia, Cæsar;
  Stultitiam dici crimina posse mea.
Quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit:
  Usus est & modicè fulminis igne sui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reverti:
  Si sua per vestras victa sit ira preces.
At graviter cecidi. quid enim mirabile, si quis
  A Jove percussus non leve vulnus habet?
Ipse suas ut jam vires inhiberet Achilles,

Missa

35. *Si minus.*] Si putas hæc nocitura: hoc est, si arbitraris, hoc quod dico, fratri obesse posse. *Hac quoque me, &c.*] Profitebor, inquit, hac in re mentitum me fuisse: quemadmodum etiam de te dixi, quod fueris mihi amicus.

36. *Potius.*] Quam, subaudi, velim quicquam scribere, & affirmare quod obsit fratri.

37. *Et nulla potentia vires.*] Nam cum nulla potentia tanta sit, quæ possit prohibere, sive facere, quo minus alicujus alterius amicus aliquando peccet: neque Augustus ita inhumanus, aut sævus erit, ut propterea fratrem tuum persequi aut odisse velit, quia ego, amicus illius, aliquando peccavi.

41. *Excusabilis.*] Quia imprudenter peccavi. *Quod nisi delicti.*] Sensus est: Si delicti mei magnitudo tanta esset, ut non posset excusari, Augustus me occidisset, & non relegasset.

42. *Parva relegati.*] *Relegari* cum scriptis. & *ista domus* paulo ante pro *illa* Heins.

43. *Qui prævidet omnia Cæsar.*] *Pervidet* lege vel contra libros. Puteaneus *providet.* sequenti Elegia,

Cunctaque mens oculis pervidet ista suis.

quomodo & illic scribendum. Met. XIV. ubi similiter erat peccatum,

——socerum, qui pervidet omnia, Solem
Accipe.

Horatius,

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis.

quanquam *prævideas* illic sunt qui legant. non male. mox *Stultitiam meam* Sarrav. Argent. & tres alii. *Idem.*

45. *Quaque ego permisi, &c.*] Hoc est, Pepercit mihi eatenus, sive quantum cum ipse merito atque delicto meo permisi illum, tum etiam causæ qualitas passa est. *Micyl.*

50. *A Jove.*] *Ab Jove* puto. ut semper alibi. Vide lib. I. Fast. vs. 236. *Heins.* *Ab Jove.*] Ab Augusto.

51. *Ipse suas quamvis vires inhiberet Achilles.*] *Ipse suas etiam* Sarrav. & alii multi ex vetustioribus. Lege *ut jam* infra

Missa graves ictus Pelias hasta tulit.
Judicium nobis igitur cum vindicis adsit,
Non est cur tua me janua nosse neget.
Culta quidem (fateor) citra, quam debuit, illa:
Sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
Nec tamen officium sensi magis altera nostrum.
Hic illic vestro sub Lare semper eram.
Quæque tua est pietas; ut te non excolat ipsum,
Jus aliquod tecum fratris amicus habet.
Quid, quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
Sic est fortunæ promeruisse tuæ?

Quod

fra lib. IV. Eleg. VIII.

Ut jam nil præstes, animi sum factus amici
Debitor.

Epistola Cydippes,

Durius ut ferro jam sit tibi pectus, Aconti,
Tu veniam nostris vocibus ipse petas.

qui locus etiam pessime erat habitus. In Amoribus,

Ut jam servaris bene corpus, adultera mens est.

& initio,

Ut jam nulla tibi nos sit legisse voluptas.

Artis lib. I.

Ut jam fallaris, tuta repulsa tua est.

lib. III.

Ut jam decipiant, quid perditis?

sequenti versu pro *dabat* Feschianus & quatuor alii *tulit*. Heins. *Quamvis inhiberet suas.*] Quamvis non magno impetu eam emitteret.

52. *Pelias.*] Hasta Achillis fraxinea.

53. *Judicium vindicis.*] Judicium ultoris Augusti intellige, quod ultus fuit crimen meum admissum, me relegando.

56. *Hoc quoque.*] Hoc etiam, ut domum tuam minus colerem, quam deberem: quemadmodum etiam fuit in meis fatis, ut relegarer.

57. *Nec tamen officium sensit domus altera nostrum:*
Hic illic vestro sub Lare semper eram.] Hæc mendosissima sunt. Priori versu bene Puteaneus & Thuaneus alter, *sensit magis altera.* nisi mavis,

Nec tantum officii sensit domus altera nostri.

Quatuor veteres *nostro sub Lare.* unus Mediceus & pri. editio *Illic hic.* alii non pauci *Huc illuc*, vel *Hinc illinc.* Scribebam aliquando,

Illic, ceu nostro sub Lare, semper eram.

vel *multus eram.* nam libri quinque ex scriptis *tutus eram.* Nihil opus tamen mutatione. *Hic illic* sive in tua sive in fratris tui domo. Nam de fratre Græcini ante egerat. *Heins.*

59. *Quæ tua est pietas.*] Et cujusmodi tuus est amor erga fratrem. Ostendit autem, Messalino se amicum esse debere causa fratris, quo cum magnam sibi fuisse amicitiam docet.

61. *Emeritis.*] Amicis jam functis officio erga amicum, & postea quiescentibus; vel valde meritis. Virg. *Eduræ coryli nascuntur.* ut sit sensus: Quod si de nobis bene meritis debemus semper gratiam referre; ad fortunam tuam fœlicem pertinet novos amicos parare, etiam si nihil de te meriti sunt. quasi innuat debere Messalinum poëtam sibi novum amicum conciliare, & ipsi favere.

62. *Sic est tuæ fortunæ.*] Sic ad te, qui es potens, & uteris fœliciori fortuna

quam

Quod si permittis nobis suadere, quid optes :
Ut des, quam reddas, plura, precare Deos.
Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
[Officii caussa pluribus esse dati.]
Quo libet in numero me, Messalline, repone:
Sim modo pars vestræ non aliena domûs.
Et mala Nasonem (quoniam meruisse videtur)
Si non ferre doles, at meruisse dole.

quam ego, hoc pertinet. *Promeruisse.*] Beneficiis conciliasse & juvisse.

63. *Quod optas.*] *Optes* multi veterum. Lege *quid optes* cum Sarrav. Argent. pri. Medic. & tribus aliis. *Heins.*

64. *Ut des.*] Dandis magis quam accipiendis beneficiis amicos paret.

66. *Officii causa.*] *Causam* Argent. & alii quinque. pro *dati* Combianus *data*. Sarravianus *dari*. Latet ulcus. aut versus est spurius. *Heins. Esse causam officii dati pluribus.*] Te esse causam, quod plures beneficia consecuti fuerint. *Mer. Officii causam.*] Alii legunt, *Officii causa, &c.* ut sit sensus & ordo verborum: Idque facis (scilicet, ut plura des beneficia, quam accipias) & quantum meminisse licet, solebas pluribus esse causa officii dati: hoc est, de pluribus bene mereri. *Micyl.*

67. *Quolibet.*] Vel in numero amicorum tuorum, vel amicorum fratris tui.

69. *Si non doles Nasonem ferre mala.*] Si non tristaris me Ovidium in exilio inquietissimo versari.

70. *At meruisse dole.*] Saltem dole quod meritus sum relegari ab Aug. quasi dicat, saltem dole quod fuerim infelix.

EPISTOLA VIII.

SEVERO.

ARGUMENTUM.

A tibi dilecto.] *Severo amico exponit se cinctum hostibus, in assiduis semper præliis versari, miroque amicorum, conjugis, filiæ, & patriæ desiderio teneri. Simul dolet, quod cum careat prædiolo & hortis, arando, seminando, curas imminuat. Colligit tamen præ hostium multitudine, quæ Tomitanam civitatem semper infestant, non posse id sibi præstari. Postremo lætatur quod contra in Severo sint omnia secunda: monetque, ut impetret locum aliquem magis propinquum dari sibi ab Augusto.*

A tibi dilecto missam Nasone salutem
Accipe, pars animæ magna, Severe, meæ.
Neve roga, quid agam : si persequar omnia, flebis.
Summa satis nostri si tibi nota mali.

Vivi-

3. N*Eve roges.*] *Roga* cum plurimis scriptis. *Heinsius.*

4. *Summa satis nostri sit tibi nota mali.*] Scribe *si tibi.* atque ita Sarravianus. *satis*, pro satis est. Superiori Elegia,

* *Nec tamen irrumpo, quo non licet ire, satisque,*
Atria si nobis non patuisse negat.

ita plurimi ex scriptis. *Idem.*

6. Dura

Vivimus assiduis expertes pacis in armis,
Dira pharetrato bella movente Getâ.
Deque tot expulsis sum miles in exsule solus:
Tuta (nec invideo) cætera turba jacet.
Quoque magis nostros veniâ dignere libellos,
Hæc in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs, ripæ vicina binominis Istri,
Mœnibus & positu vix adeunda loci.
Caspius Ægypsos (de se si credimus ipsis)
Condidit; & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus Odrysiis inopino Marte peremtis
Cepit, & in Regem sustulit arma Getes.

Ille

6. *Dura bella.*] *Dira* Feschianus. *Idem. Geta pharetrato.*] Geta populo sagittifero, Sagittis enim veneno illitis in bello Getæ utebantur.

7. *Deque tot expulsis.*] Et de tot civibus exulantibus. *Solus sum miles in exule.*] Solus sum miles pariter & exul; bello scilicet & exilio damnatus.

8. *Cætera turba latet.*] *Jacet* Politiani codex & septem ex nostris. recte. Adi Notas Trist. lib. III. Eleg. I. vs. 50. mox *facta scias* pro *leges* Gottorph. & Rottendorph. *Heins. Cætera turba.*] Reliqui Romani exules præter me. *Jacet turba.*] Non armis vexatur.

11. *Istri binominis.*] Istri habentis duo nomina. *Danubius* enim usque ad Axium oppidum appellatur: Inde vero usque ad mare *Ister* dicitur.

12. *Et positu loci.*] Et ipsius loci situ. *Mer.* In arduo scil. & saxoso loco & prope inaccesso. *Pont.*

13. *Caspius Ægypsus, de se si creditur ipsis, Condidit.*] Multi veteres *Ægypsus.* Argent. & quidam alii *Ægistus. Ægisos* Combianus. *Ægiros* unus Vaticanus. alius *Egitos.* alius *Ægirus. Caspios Ægisos* Sarravianus. sic & lib. IV. Pont. El. VI. ubi bis meminit ejusdem civitatis, *Non negat Ægypsos.* ubi *Ægiros* vetustiores. vel, *Ægyros.* quinque alii *Ægissos.* vel *Ægisos.* Constantino Porphyriogenetæ Themat. l. II. c. I. αἴγισσος est. Procopio lib. IV. de ædificiis Justiniani ἄγισος. In Itinerario Antonini & Imperii notitia *Ægyssos* est. quanquam apud Antoninum codices quidam *Ægisos*, & *Ægysos.* & *credimus* plerique veteres. *Heins. Ægypsus.*] Ægypsus è gente Caspia, quæ nomen portis & mari dedit: ut est auctor Plin. lib. 6.

14. *Proprio nomine dixit.*] Hoc est, Ægypsum. *Opus.*] Urbem à se conditam.

15. *Hanc trux Odrysiis.*] *Hanc ferus* scripti omnes, utrumque rectum. superiori Elegia,

Truxque Getes armis, grandine pulset hyems. Heins.

Ferus Getes.] Crudelis & immitis ille populus. *Peremptis Odrysiis.*] A Getis interfectis incolis ejus oppidi, qui erant ab Odrysia Thraciæ urbe oriundi. *Inopino Marte peremtis.*] Incautis ferro superatis.

16. *Et sustulit arma in reum.*] Et intulit ac cepit arma in regem civitatis. Vel certe ademit submovitque arma, illum enim noluit interficere, cum reliquas ejus copias in bello occidisset. Vel *sustulit*, hoc est, distulit arma. nam capta urbe, regem fugientem insequi noluit.

17. *Ille*

Ille memor magni generis, virtute quod auget,
 Protinus innumerò milite cinctus adeſt.
Nec prius abſceſſit, meritâ quam cæde nocentum
 Se nimis ulciſcens extitit ipſe nocens.
At tibi, Rex ævo, detur, fortiſſime noſtro,
 Semper honoratâ ſceptra tenere manu.
Teque, quod & præſtat, (quid enim tibi plenius optem?)
 Martia cum magno Cæſare Roma probet.
Sed memor unde abii, queror, ô jucunde ſodalis,
 Accedant noſtris ſæva quod arma malis.
Ut careo vobis Stygias detruſus in oras,
 Quattuor autumnos Pleïas orta facit.
Nec tu credideris urbanæ commoda vitæ
 Quærere Naſonem. quærit & illa tamen.
Nam modo vos animo dulces reminiſcor amici;
 Nunc mihi cum carâ conjuge nata ſubit:
Eque domo rurſus pulcræ loca vertor ad Urbis,
 Cunctaque mens oculis pervidet illa ſuis.
Nunc fora, nunc ædes, nunc marmore tecta theatra,

Nunc

17. *Ille memor magni genèris.*] *Generis magni* in nonnullis. Twiſdenianus non male.

Ille memor generis, magnâ virtute quod auget. Heinſ.

Ille.] Rex ſcilicet. *Quod auget virtute.*] Quod genus propria virtute ille magis clarum facit.

18. *Adeſt.*] Cum magno exercitu ad oppidum captum revertit,

19. *Merita cæde nocentum.*] Morte quam meriti fuerant nocentes Getæ, à quibus oppidum improviſo captum dixerat: nam ad unum omnes interemit.

21. *At tibi rex.*] Nunc vertit ſermonem ad regem qui virtute oppidum Tomo finitimum recepit.

23. *Teque quod & præſtat.*] Optat etiam Ovidius ut rex ille ſit charus Romanæ civitati & Cæſari.

25. *Sed memor unde abii.*] Quia aliquantulum digreſſus fuerat ab eo quod ſuperius ſcripſerat, à diverticulo ad rem redit.

27. *Scythicas detruſus in oras.*] *Stygias oras* Sarravianus, Polit. Argent. Combii, & tres alii. ſic infra,

A Stygiis quantum ſors mea diſtat aquis? Heinſ.

33. *Atque domo rurſus.*] *Eque domo* bene Argent. & tres alii. Multi *Deque.* ſequenti verſu pro *prævidet* reponendum eſſe *pervidet*, cum *providet* ſit in nonnullis ſcriptis, ſuperiori Elegia monuimus. Arondelianus *mens oculis prævidet uſa ſuis*, non *illa.* Idem.

35. *Nunc marmore tecta.*] Vitruvius lib. 5. Poſt ſcenam porticus ſunt conſtituendæ, uti cum imbres repentini interpellaverint, habeat populus quo ſe recipiat ex theatro. Potes etiam per theatra tecta marmore, intelligere theatrum

Nunc subit æquatâ porticus omnis humo.
Gramina nunc Campi pulcros spectantis in hortos,
Stagnaque & Euripi, Virgineusque liquor.
At, puto, sic Urbis misero est erepta voluptas,
Quolibet ut saltem rure frui liceat.
Non meus amissos animus desiderat agros,
Ruraque Peligno conspicienda solo:
Nec quos piniferis positos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Clodia juncta viæ.
Quas ego nescio cui colui, quibus ipse solebam
Ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas.
Sunt ibi, si vivunt, nostrâ quoque consita quondam,
Sed

trum M. Scauri, quod maximum omnium, quæ unquam fuere humana manu facta.

37. *Gramina nunc campi.*] Herbas campi proximi campo Martio.

38. *Stagnaque & Euripi.*] Et aquæ stantes in Euripis. Hoc dicit: Et canales ac ductus aquarum, qui *Euripi* appellantur, mihi subeunt: quas res Romani maximo impendio parabant. *Stagnaque & Euripi, &c.*] Aquam virginem intellige, quam Agrippa ædilis in agro Lucculliano collectam, Romam perduxit, Coss. C. Sentio & Sp. Lucretio. *Virgo* autem appellata fuit, quod quærentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstravit, quas secuti qui foderant, ingentem aquæ modum invenerunt. *Micyl.*

41. *Amissos agros.*] Agros relictos, non autem ereptos ab Augusto: quod exulibus fieri solebat, non relegatis.

42. *Solo Peligno.*] In terra Pelignæ regionis. in agro Sulmonensi.

43. *Nec quos pomiferis positos in montibus hortos Spectat Flaminia Claudia juncta via.*]
Piniferis in collibus scripti præstantiores magno numero. Columellæ lib. x. *dumosis positi sub collibus horti.* Idem alibi collibus insitos monet debere esse hortos. pro *Claudia* recte *Clodia* Sarravianus. prima editio *Cludia*. *Clodia* enim appellabatur hæc via, per quam iter Româ, Lucam, Pistorium & Florentiam fiebat, ut ex Itinerario Antonini discimus. hoc est, per Apenninum. ut jam constet, quinam piniferi colles sint Nasoni, cum Apenninus pinum etiamnum frequentissimam ferat. In Tabula Peutingeriana, *Ad sextum via Clodia.* In Gruteri Inscriptionibus pag. CCCXCIX. & pag. CCCCXLVI. mentio fit CURATORIS. VIÆ. CLODIAE. ANNIAE. CASSIAE. CIMINIAE. seu CIMINAE. *Heins.*

44. *Spectat Flaminia Claudia.*] Alia hoc loco Claudia accipienda videtur, quam quæ Appia via alias dicta fuit. Et videndum, num potius de ea via hoc loco intelligendum sit, quæ proprie Claudia dicta fuit, in parte Hetruriæ, non procul à lacu Cimino, ubi & præfecturæ Claudii, & forum Claudii aliquando fuere. De quibus locis & Plinius meminit l. 3. p. 5. Ut sit sententia Poëtæ: Se jam neque hortos, sive agros, quos in Pelignis habuit, desiderare: neque eos quos juxta Flaminiam coluit, eo loco, ubi Flaminia & Claudia via junguntur. Vide *Micyl.*

47. *Consita quadam.*] Malim *quondam*. atque ita unus Vaticanus. mox *contingere possit* meliores. *Heinsius.*

Sed non & noſtrâ poma legenda manu.
Pro quibus amiſſis utinam contingere poſſit
Hic ſaltem profugo gleba colenda mihi!
Ipſe ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
Ipſe velim baculo paſcere nixus oves.
Ipſe ego, ne ſolitis inſiſtant pectora curis,
Ducam ruricolas ſub juga panda boves.
Et diſcam Getici quæ norint verba juvenci:
Aſſuetas illis adjiciamque minas.
Ipſe manu capulum prenſi moderatus aratri
Experiar motâ ſpargere ſemen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arva:
Et dare jam, ſitiens quas bibat hortus, aquas.
Unde ſed hoc nobis, minimum quos inter & hoſtem
Diſcrimen murus clauſaque porta facit?
At tibi naſcenti (quod toto pectore lætor)
Nerunt fatales fortia fila Deæ.
Te modo campus habet, denſâ modo porticus umbrâ:
Nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.

Um-

52. *Nixus baculo.*] Hærens baculo de more paſtorum.

54. *Sub juga panda.*] Sub curva juga.

55. *Quæ norunt verba.*] Malim *norint* cum uno Vaticano. & verſu præcedenti *Ducere* pro *Ducam*, ſi per ſcriptos codices liceat, ut referatur ad Tò *velim*, quod præceſſerat. *Heinſ.*

56. *Minas aſſuetas illis.*] Minas quibus aſſueverunt uti Getæ.

57. *Capulum preſſi moderatus aratri.*] *Prenſi aratri* Sarrav. Polit. & multi alii. ſed & vulgata ſcriptura ferri poteſt. Triſt. III. Eleg. x.

Nec quiſquam preſſo vomere ſulcat humum. Heinſ.

Capulum.] Stivam. *Aratri preſſi.*] Aratri depreſſi.

58. *Mota humo.*] Proſciſſa terra.

59. *Purgare arva.*] Malas herbas evellere. *Longis ligonibus.*] Ligonibus habentibus longum capulum.

60. *Et dare aquas.*] Et irrigare. *Jam bibat hortus aquas.*] Meliores omnes.

Et dare jam, ſitiens quas bibat hortus, aquas.

unus tamen Vatic. *quas ſitiens combibat.* Heinſ.

61. *Unde ſed hoc nobis.*] Subaudi, opto. *Inter quos.*] Inter nos Tomitanos. *Et hoſtem.*] Et Getas qui Tomon infeſtant.

62. *Facit diſcrimen minimum murus.*] Sic Virg. *Leti diſcrimine parvo.*

64. *Fortia fila.*] Proſperam vitam, cujus fila non facile rumpuntur.

65. *Campus.*] Campi Martii certamina & exercitationes. *Denſa modo porticus.*] Aliquando tenet te, inquit, porticus aliqua cum hortis nemoroſis.

66. *In quo ponis rara tempora.*] In quo raro cauſas defendis: quam rem fœlicitati aſcribit. Mart. *Lis nunquam, toga rara, mens quieta.*

67. Um-

Umbria nunc revocat: nec non Albana petentem
  Appia ferventi ducit in arva rotâ.
Forsitan hîc optes, ut justam supprimat iram
  Cæsar; & hospitium sit tua villa meum.
Ah nimium est, quod, amice, petis! moderatius opta:
  Et voti, quæso, contrahe vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello
  Detur: erit nostris pars bona demta malis.

67. *Umbria te revocat, nec non Albana petentem,*
Appia ferventi ducit ab urbe rota.] *Ducit in arva rota* meliores. & *Umbria nunc revocat.* pro *nec non* duo *nunc non.* Forte,
Umbria nunc revocat, te nunc Albana petentem. Heinsius.
Umbria te revocat.] In Umbriam revertis, quæ in medio Sabiniæ ac Thusciæ olim jacebat. *Petentem Albana.*] Te euntem in Albanum prædium: Alba autem Marsis finitima fuit in excelso saxo locata.

68. *Ferventi rota.*] Veloci curru.

69. *Forsitan hoc optes.*] Scribe *hic optes* cum Sarraviano, Politian. & tribus aliis, ac primâ editione. *Heins.*

71. *Ah nimium est quod, amice, petis.*] *Tò est* multi non agnoscunt. Puto,
Ah nimium quid amice, petis?
Idem. *Ah nimium est.*] Quia nunquam tibi præstabit Augustus, ut relegatus in agrum tuum perveniam.

72. *Et contrahe vela tui voti.*] Et voti tui desiderium restringe.

74. *Pars bona.*] Magna pars. Terentius utrumque jungit. Eunuch. 1. 2. *Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.*

EPISTOLA IX.

MAXIMO.

ARGUMENTUM.

Quæ mihi de rapto.] *Factus certior Poëta literis Maximi, de obitu Celsi amici, à quo unice amabatur: sperabatque ejus precibus Maximum daturum operam, ut reduceretur in patriam: dicit se eam epistolam lacrymis madefecisse: nec acerbius sibi quicquam ea re contigisse eo toto tempore quo fuit in Ponto. simul ejus erga se, ac etiam Maximum fidem & amorem exponit; Quam ob causam fatetur velle se quoquo potest modo ejus funus decorare, sibi quoque haud secus ac mortuo ut opem ferat precatur.*

QUÆ mihi de rapto tua venit epistola Celso,
  Protinus est lacrymis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec posse putavi,
  Invitis oculis littera lecta tua est.
Nec quidquam ad nostras pervênit acerbius aures
  Ut sumus in Ponto; perveniatque precor.
Ante meos oculos tanquam præsentis imago

Hæret: & exſtinctum vivere fingit amor.
Sæpe refert animus luſus gravitate carentes:
Seria cum liquidâ ſæpe peracta fide.
Nulla tamen ſubeunt mihi tempora denſius illis,
Quæ vellem vitæ ſumma fuiſſe meæ.
Cum domus ingenti ſubito mea lapſa ruinâ
Concidit, in domini procubuitque caput.
Adfuit ille mihi, cum pars me magna reliquit,
Maxime; Fortunæ nec fuit ipſe comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quam ſi frater in igne foret.
Hæſit in amplexu, conſolatuſque jacentem eſt:
Cumque meis lacrymis miſcuit uſque ſuas.
O quoties vitæ cuſtos inviſus amaræ
Continuit promtas in mea fata manus!
O quoties dixit, Placabilis ira Deorum eſt.
Vive, nec ignoſci tu tibi poſſe nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, Reſpice quantum
Debeat auxilii Maximus eſſe tibi.
Maximus incumbet; quaque eſt pietate, rogabit,
Ne ſit ad extremum Cæſaris ira tenax.
Cumque ſuis fratris vires adhibebit, & omnem,

Quo

9. S*Æpe refert.*] Sæpe repræſentat. *Luſus gravitate carentes.*] Jocos ejus minime ſeveros.

10. *Cum liquida fide.*] Cum pura & certa fide.

11. *Denſius iſtis.*] *Illis* ſcripti meliores. & poſtea, *nec fuit ipſe comes* pro *ille.* Heinſ. *Denſius.*] Crebrius. *Iſtis.*] Id eſt, temporibus Celſi, quando una eramus Romæ.

12. *Fuiſſe ſumma.*] Fuiſſe poſtrema.

14. *Concidit.*] Corruit. Deſignat autem tempus quo juſſit eum Auguſtus in exilium ire. *In caput domini.*] In caput & perniciem meam.

16. *Fortunæ nec fuit ille comes.*] Ille à me diſcedentem fortunam ſecutus eſt. Illi enim ſunt fortunæ comites, qui quo ſe illa, eo & ipſi, & eorum favor inclinat.

17. *Mea funera.*] Meam calamitatem exiliumque.

21. *Cuſtos inviſus.*] Celſus mihi infeſtus, quod cuſtodiebat ne me interficerem.

22. *Continuit.*] Remoratus eſt. *Promptas in mea fata.*] Expeditas & paratas ad me interficiendum.

23. *Irà deorum.*] Ira Auguſti & ejus liberorum.

25. *Quantum debeat auxilium.*] *Quantum auxilii* in uno Vaticano. rectius, *Heinſ.*

29. *Cum ſuis,*] Subaudi *viribus.* *Fratris vires.*] Vires fratris Maximi, qui Auguſto quoque erat charus.

34. *Niſi*

Quo levius deleas, experietur opem.
Hæc mihi verba malæ minuerunt tædia vitæ.
  Quæ tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
Huc quoque venturum mihi se jurare solebat;
  Non nisi te longæ jus sibi dante viæ.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
  Terrarum dominos quam colis ipse Deos.
Crede mihi: multos habeas cum dignus amicos,
  Non fuit è multis quolibet ille minor.
Si modo nec census, nec clarum nomen avorum,
  Sed probitas magnos ingeniumque facit.
Jure igitur lacrymas Celso libamus ademto;
  Cum fugerem, vivo quas dedit ille mihi.
Carmina jure damus raros testantia mores;
  Ut tua venturi nomina, Celse, legant.
Hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab arvis:
  Hoc solum est istic, quod liquet esse meum.
Funera nec potui comitare, nec ungere corpus:
  Aque tuis toto dividor orbe rogis.
Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,

Præ-

34. *Nisi te dante jus.*] Nisi te ei concedente, ut longa navigatione me adiret. [Vel etiam: Non alio, seu nemine nisi te dante jus longæ viæ, ut sit in gratiam Maximi dictum.]

36. *Deos dominos terrarum.*] Augustum ac ejus liberos.

39. *Si modo non census.*] *Nec* nonnulli. *Heins. Si modo non census.*] Quia dixerat, Celsum non fuisse minorem aliquo ex amicis Maximi, ostendit id verum esse si hominum ingenia & mores consideramus, non fortunas, aut majores. *Si modo non census.*] —— ἐν ὀλβίῃ ὄλβια πάντα. Theocrit. Idyll. 15. πολλοὶ γὰρ πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται, —— ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα —— τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδόν ἐστι, χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. Solonis ψς. apud Plutarchum, in ejusdem vita.

40. *Sed probitas.*] Sed virtus. Sic Juven. *Nobilitas sola est atque unica virtus.*

42. *Cum fugerem.*] Cum in exilium proficiscerer. *Quas dedit ipse mihi.*] *Ille* meliores. *Heins.*

43. *Raros mores.*] Mores nobiles, qui in raris esse solent.

44. *Venturi.*] Τοῖς ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Hom.

46. *Hoc solum est isthic, quod licet esse meum.*] Ita & scripti. Sed *liquet esse* reponendum. sic Trist. lib. 1. Eleg. 1. simili modo peccatur in libris vetustis,

Dissimulare velis, te liquet esse meam. Heins.

47. *Ungere corpus.*] *Tarquinii corpus bona fœmina lavit & unxit.* Ennius.

49. *Quod potuit.*] *Qui potuit* castigatiores. *Heins.*

51. Mo

Præstitit officium Maximus omne tibi.
Ille tibi exsequias, & magni funus honoris
Fecit; & in gelidos versit amoma sinus.
Diluit & lacrymis mœrens unguenta profusis;
Ossaque vicinâ condita texit humo.
Qui quoniam exstinctis, quæ debet, præstat amicis,
Et nos exstinctis annumerare potest.

51. *Magni funus honoris.*] Τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων.

52. *In gelidos fudit amoma sinus.*] *Vertit* meliores magno numero. Lege *versit* aut *verxit.* quod est apud Diomedem. Gronovius *vergit* Observat. l. II. c. VII. qui videatur. sic Met. IV. ℣. 506. scribendam monuimus ex sententia doctissimi Grævii,

——vergit furiale venenum
Pectus in amborum.

ita utuntur plerumque in sacris inferis hoc verbo scriptores. Male etiam multi ex scriptis *aroma.* Juvenal.

Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum non redolent duo funera.

Persius Sat. III.

——tandemque beatulus alto
Compositus lecto crassisque lutatus amomis.

Noster Trist. III. Eleg. III.

Ossaque cum foliis & amomi pulvere misce.

Idem.

54. *Humo vicina.*] Terra sepulchro suo contigua, vel Romæ proxima.

EPISTOLA X.
FLACCO.

ARGUMENTUM.

Naso tuus profugus.] *Ad Flaccum scribens Poëta, corporis languorem, ejusque rei causam exponit, eumque rogat cum fratre, ut sibi opem ferat, Augustumque ei mitiorem reddat.*

NAso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem:
Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris
Non patitur vires languor habere suas.
Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis;
Et peragit soliti vena tenoris iter.
Os hebes est, positæque movent fastidia mensæ:
Et queror, invisi cum venit hora cibi.

Quod

6. SEd peragit.] *Et* cum melioribus. pro *febribus anhelis* Twisdenus *acutis.* quod placet. vox medicis familiaris. *Heins.*

7. *Os hebes.*] Os est tardum & impotens ad conficiendum cibum.

11. *La-*

Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aër;
Nil ibi, quod nobis eſuriatur, erit.
Nectar & ambroſiam, latices epulaſque Deorum,
Det mihi formoſa nava Juventa manu;
Non tamen exacuet torpens ſapor ille palatum:
Stabit & in ſtomacho pondus inerte diu.
Hæc ego non auſim, cum ſint veriſſima, cuivis
Scribere; delicias ne mala noſtra vocent.
Scilicet is ſtatus eſt, ea rerum forma mearum,
Deliciis etiam poſſit ut eſſe locus.
Delicias illi precor has contingere, ſi quis,
Ne mihi ſit levior Cæſaris ira, timet.
Is quoque, qui gracili cibus eſt in corpore, ſomnus,
Non alit officio corpus inane ſuo.
Sed vigilo, vigilantque mei ſine fine dolores;
Quorum materiam dat locus ipſe mihi.
Vix igitur poſſis viſos agnoſcere vultus:
Quoque ierit, quæras, qui fuit ante, color.
Parvus in exiles ſuccus mihi pervenit artus:
Membraque ſunt cerâ pallidiora novâ.
Non hæc immodico contraxi damna Lyæo:
Scis mihi quam ſolæ pæne bibantur aquæ

Non

11. *Latices epulaſque deorum.*] Hic exprimit quid ſit nectar & ambroſia.

12. *Gnava juventa.*] Scripti plerique *grata*, vel *Graja.* quod poſterius amplexus eſt doctiſſimus Gronovius. unus ex noſtris *flava*, alius *gnara.* Sarrav. Scaligeri & Argent. *nava Juventa.* recte. ita enim ſcribebant ut paſſim in veterrimo codice Silii Italici. Seneca Hercule OEtæo,

In tempore ipſo gnavus occurrit Lichas. ubi veterrimus Mediceus *novus.* hoc eſt *navus.* Vide Notas Triſt. lib. v. Eleg. III. vſ. 37. *Heinſ. Juventa.*] Grati miniſtri. Imo Hebe, quæ Latinis *Juventa* dicitur. fingunt autem Poëtæ Heben diis miniſtrare pocula. *Formoſa manu.*] Candida & pulchra manu. *Mer.*

16. *Delicias ne mala noſtra vocet.*] Lege *vocent.* cum duobus antiquis. *Heinſius.*

17. *Scilicet is ſtatus eſt.*] Ironice hoc dictum eſt, ex quo deſignat ſe præ nimio dolore non poſſe deliciis vacare.

21. *Qui eſt cibus.*] Somnus enim corpori multum conducit. unde Ovid. Metam. ita cecinit, *Somne, quies rerum, placidiſſime Somne deorum, Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris Feſſa miniſteriis mulces, reparaſque labori.*

24. *Quorum materiam dat.*] Locus ubi exulo, eſt aſper, & ideo mihi præbet materiam dolorum.

27. *Parvus in exiles ſuccus mihi pervenit artus.*] Malim *Parcus* vel *Rarus.* deinde *permanet* multi veteres. Forte *permeat* Heinſ. *Parvus ſuccus.*] Modicus humor & ſanguis.

35. *Vn-*

Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
  Est tamen in Geticis copia nulla locis.
Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas.
  Non solet in mœstos illa venire toros.
Unda locusque nocent: & caussa valentior istis;
  Anxietas animi, quæ mihi semper adest.
Hanc nisi tu pariter simili cum fratre levares,
  Vix mens tristitiæ mœsta tulisset onus.
Vos estis fragili tellus non dura phaselo:
  Quamque negant multi, vos mihi fertis opem.
Ferte, precor, semper, quia semper egebimus illa;
  Cæsaris offensum dum mihi numen erit.
Qui meritam nobis minuat, non finiat iram,
  Suppliciter vestros quisque rogate Deos.

35. *Unda locusque nocent.*] Nocet, inquit, aqua & aër, vel loci asperitas.

38. *Vix mens tristitiæ nostra tulisset onus.*] Malim *mens mœsta* cum quinque scriptis, & priscis editionibus. *Heins.*

39. *Fractæ phaselo.*] *Fragili* Barberin. bene. apud Horat. lib. III. Od. II.

——fragilemque mecum
Solvat Phaselum.

Prudentius lib. II. contra Symmach.

Instar erant tenuis cymbæ fragilisque phaseli.

supra Eleg. v.

Nos fragili ligno vastum sulcavimus æquor.

Horatius Od. III. lib. I.

Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem.

& illum imitatus Seneca Medea,

Audax nimium, qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit.

Idem. *Tellus non.*] Terra mollis, cujus illisu non potest navis frangi: hoc est, locus tutus.

43. *Non finiat.*] Non finat me semper esse exulem.] Non finiat iram: id est, det saltem mitius exilium.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER II.

EPISTOLA I.

GERMANICO CÆSARI.

ARGUMENTUM.

Huc quoque Cæsarei.] *Tiberii Neronis ovationem, quam hic digniori nomine triumphum appellat poëta, ad se in Scythiam fama pertulerat, quam dicit sibi magnam lætitiam attulisse: ejusque formam describens, Cæsaris clementiam laudat, qui cum hostibus in bello captis vitam concesserit, sperat quoque majorem in modum illum usurum in se eadem clementia. Deinde deos precatur, ut Tiberio longiorem vitam concedant.*

HUc quoque Cæsarei pervênit fama triumphi,
Languida quo fessi vix venit aura Noti.
Nil fore dulce mihi Scythicâ regione putavi.
Jam minus hic odio est, quam fuit ante, locus.
Tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
Vidi; Fortunæ verba dedique meæ.
Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Cæsar,

Velle

1. *HUc quoque, &c.*] Disputat hoc loco Merula de Tiberiine ovatione, an de Germanici triumpho, eleg. hæc intelligenda sit. Scripsit enim hæc Ovid. prox. antè obitum Augusti anno, cum jam quadriennium in Ponto fuisset. Tiberius autem ovavit prox. post cladem Varianam anno, tertio antequam hæc ab Ovidio scriberentur; id quod ex Suetonio apparet. Et de triumpho Illyrico, elegiam hanc intelligimus, qui eodem anno, quo hæc à poëta scripta sunt, gestus fuit, proximo scilicet ante mortem Augusti: id quod ex Suetonio colligitur. Et vide Micyllum hac de re latius disserentem. *M.*

2. *Vix venit.*] Vix accedit. quasi dicat, in Scythiam, quo vix ventus Notus potest pervenire, accessit fama Cæsaris triumphi.

6. *Fortunæ verba dedique meæ.*] Et decepi fortunam meam.

7. *Nolit ut illa.*] *Ulla* cum tribus scriptis legendum. *Heins.*

11. *Quod*

Velle poteſt cuivis hæc tamen una dari.
Dî quoque, ut à cunctis hilari pietate colantur,
Triſtitiam poni per ſua feſta jubent.
Denique, quod certus furor eſt audere fateri,
Hæc ego lætitiâ, ſi vetet ipſe, fruar.
Jupiter utilibus quoties juvat imbribus agros,
Mixta tenax ſegeti creſcere lappa ſolet.
Nos quoque frugiferum ſentimus inutilis herba
Numen; & invitâ ſæpe juvamur ope.
Gaudia Cæſareæ mentis pro parte virili
Sunt mea: privati nil habet illa domus.
Gratia, Fama, tibi: per quam ſpectata triumphi
Incluſo mediis eſt mihi pompa Getis.
Indice te didici, nuper viſenda coîſſe
Innumeras gentes ad Ducis ora ſui.
Quæque capit vaſtis immenſum mœnibus orbem,
Hoſpitiis Romam vix habuiſſe locum.
Tu mihi narraſti, cum multis lucibus ante
Fuderit aſſiduas nubilus Auſter aquas,
Lumine cæleſti Solem fulſiſſe ſerenum,
Cum populi vultu conveniente die.

Atque

11. *Quod certus furor eſt audere fateri.*] Quam rem, ut fruatur hac lætitia Poëta invito Cæſare, cum audeam profiteri, inſania quædam videtur.

12. *Si vetat.*] *Vetet* meliores & *juvat* pro *rigat* verſu proximo. de quo dictum Art. Amor. lib. 1. ✠ſ. 647. *Heinſius.*

14. *Tenax lappa.*] Herba illa adhærens. Quod autem inter ſegetes naſcatur lappa, docet etiam Maro, cum inquit, *Subit aſpera ſylva, Lappæque, tribulique, interque nitentia culta.*

15. *Numen frugiferum.*] Numen Cæſaris, quale eſt Jovis irrigantis & bonas & malas herbas. Per quod victoriam Cæſaris intelligit.

16. *Invita ope.*] Gaudio quo nollet me Cæſar affici.

17. *Gaudia Cæſareæ mentis.*] *Gentis* videtur ſcribendum, cum ſubjungatur, *privati nil habet illa domus. Cæſarea gens,* quomodo *gens Flavia, gens Claudia, gens Æmilia.* Heinſ.

18. *Privati nil habet illa domus.*] Cæſarum domus nil habet proprium, ſed cum omnibus commune. quaſi dicat, Victoriam Cæſar patriæ, & civibus ſuis, non ſibi, comparare ſolet.

19. *Gratia, Fama, tibi.*] Famæ gratias agit, quod per eam factus eſt certior de pompa Cæſarei triumphi.

21. *Indice te.*] Te fama indicante *Ad viſenda ora ducis.*] Ad videndum Cæſaris conſpectum.

27. *Numine caleſti.*] *Lumine* ex tribus ſcriptis. *Heinſ. Numine cæleſti.*] Voluntate divina.

28. *Cum populi vultu, &c.*] Sic ut aſpectus cæli ſereniſſimus & jucundiſſimus,

Atque ita victorem, cum magno vocis honore,
Bellica laudatis dona dedisse viris:
Claraque sumturum pictas insignia vestes,
Thura prius sanctis imposuisse focis:
Justitiamque sui castè placasse Parentis;
Illo quæ templum pectore semper habet.
Quaque ïerit, felix adjectum plausibus omen;
Saxaque roratis erubuisse rosis.
Protinus argento versos imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, & montes, & in altis pascua silvis;

Arma-

mus, cum hilarissimis populi vultibus congrueret & quasi conspiraret. *Pont.*

29. *Cum magna vocis honore.*] *Magno* unus Vaticanus. *Heins.* *Cum magna vocis honore.*] Cum laude eorum militum, quorum virtutes magna voce laudavit imperator, deinde etiam donis militaribus de more donavit.

30. *Bellica dona.*] Dona militaria: ut armillas, hastas puras, torques, phaleras, & alia id genus.

31. *Pictas vestes.*] Vestes triumphales, quibus triumphantes imperatores utebantur.

33. *Justitiaque sui castos placasse parentes.*] Nemo intelligit, ut opinor, quid hæc sibi velint. Sarravianus, Combianus, & unus Mediceus, cum prima editione & Scaligeri excerptis.

Justitiamque sui caste placasse parentis.

optime. nisi quod priores duo *casta* mendosè. *caste placare Deos*, ut *caste colere Deos* Ciceroni Epist. ad Terentiam, *caste Deos adire* in leg. XII. Tabb. *caste sacra facere*, & similia passim in sacris. vide Notas Fast. IV. vs. 726. Cæterum unice hanc emendationem illustrat noster ipse infra l. III. Eleg. VI. de Augusto,

Principe nec nostro Deus est mansuetior ullus:
Justitiâ vires temperat ille suas.
Nuper eram Cæsar facto de marmore templo,
Jam pridem posuit Mentis in æde suæ.

unde liquet versu proximo scribendum, *Illo quæ templum pectore semper habet.* nempe Justitia. Vulgati & scripti *quo templum.* nisi quod Arondelianus pro diversa lectione *Illa quæ.* Hæc prælo commissurus eram, cum incidi in magni Scaligeri ad Propertium animadversiones, ubi pari modo Nasonianum locum castigatum offendi, idque sub finem libri tertii. *Heins.* *Parentis.*] Augustum vitricum: quem patrem appellat, per adoptionem, & Liviam matrem designat.

36. *Rosis roratis.*] Rosis rore aspersis, & recentibus, aut mane cum rore collectis.

37. *Protinus argento.*] Portata sunt, inquit, de more in ea ovatione triumpho simili, oppida ex argento, ad similitudinem captarum civitatum, una cum viris superatis ab ipso Tiberio. *Veros imitantia muros.*] *Versos* Sarravianus & plerique alii. recte. Sequenti versu idem Sarrav. & tres alii *pictis viris.* Excerpta Vossii *vinctis.* Puto *fictis* ex argento videlicet. *Heins.*

39. *Fluminaque & montes, & in altas profluа silvas.*] *In altis silvis* plerique veteres. Excerpta Scaligeri, Combianus, & tres alii, *in altis pascua silvis.* quod placet. nisi mavis,

Flu-

Armaque cum telis in ſtrue miſta ſuis.
Deque triumphato, quod Sol incenderit, auro
Aurea Romani tecta fuiſſe fori.
Totque tuliſſe duces captivis addita collis
Vincula, pæne hoſtes quot ſatis eſſe fuit.
Maxima pars horum vitam veniamque tulêrunt :
In quibus & belli ſumma caputque Bato.
Cur ego poſſe negem minui mihi Numinis iram,
Cum videam mites hoſtibus eſſe Deos?
Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,

Op-

Fluminaque in montes & in altas profluа ſilvas.
nam Junianus *in montes*. Arondelianus,
Fluminaque & fontes & latis proflua ſilvis. Idem.

40. *Cum ſtrue juncta ſuis.*] *Mixta ſua* plerique veteres, niſi quod nonnulli *miſta ſuis.* recte. *Heinſ.*

41. *Deque tropæorum, quod Sol incenderat, auro.*] *Incenderet* Sarrav. Argent. aliique nonnulli. Baſileenſis recte *incenderit.* Præterea unus Vaticanus. *Deque triumphato auro.* quomodo in Faſtis,
Deque triumphato viſcera toſta bove.
Idem.

42. *Tecta Romani fori.*] Domus finitimæ foro Romano. vel re vera trabes & tecta atrii, quod Cæſar Romanum forum eſſe voluit, ut eo ad jura ſimul convenirent, ut docet Appianus. Sane laquearia, quæ poſtea & in privatis domibus auro tegebantur, poſt Carthaginem everſam.

43. *Tuliſſe vincula addita collis.*] Tuliſſe catenas, quibus eorum colla alligata erant. *Mer.*

44. *Pene hoſtes quot ſatis eſſe fuit.*] Hoc eſt, tot numero, quot in toto aliquo exercitu hoſtium ſatis eſſet, fuiſſe: ſive qui juſtum exercitum complere ac facere potuiſſent. *Micyl.*

46. *In quibus & belli ſumma caputque fuit.*] *Summa caputque Bato*, Sarrav. & Scaligeri codex. optime. intellige Batonem Pannoniorum, vel ut alii, Dalmatarum ducem, cujus Dio, Paterculus, Suetonius, alii meminerunt. Veram lectionem jam vidit Scaliger. qui adeatur ad annum MMXXIII. Chronici Euſebiani. *tulerunt* pro *tulere* verſu ſuperiori ſcripti. *Heinſ.*

47. *Cur ego poſſe negem minui.*] Capta occaſione, hoſtium exemplo docet ſibi etiam ſperandum eſſe. Auguſtum iratum poſſe placari, & leniorem fieri. *Cæſaris iram.*] *Numinis* Sarrav. Scaliger. Argent. & multi alii. Polit. cum quibuſdam, *principis.* Idem.

48. *Deos.*] Auguſtum & Tiberium. *M.*

49. *Pertulit hoc.*] *Huc* Polit. & ſex alii. reliqui magna ex parte *hic.* Heinſ. *Pertulit hoc idem nobis Germanice rumor.*] Tiberio aſcribuntur à Merula falſo, quæ de Germanico ejus filio adoptivo, & ex fratre Druſo, nepote, à Poëta dicuntur. Eſt enim hæc apoſtrophe ad ipſum Germanicum, qua Poëta velut alloquens illum, oſtendit ſe eadem fama, qua de Tiberii triumpho audierit, etiam de Germanici expeditione in Germaniam, & de oppidis ab eo aliquot jam captis, audiviſſe. Vaticinatur igitur & illi ſimilem triumphum de Germanis, ei quem Tiberius de Illyricis modo geſſit, &c. Quare quæcunque deinceps ad finem uſque dicuntur, omnia ad Germanicum referenda erunt. Cui Poëta & longos annos optat, victoremque in

Capi-

Oppida ſub titulo nominis iſſe tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
Nec ſatis ingenio tuta fuiſſe loci.
Dî tibi dent annos! à te nam cætera ſumes;
Sint modo virtuti tempora longa tuæ.
Quod precor eveniet. ſunt quiddam oracula vatum.
Nam Deus optanti proſpera ſigna dedit.
Te quoque victorem Tarpeias ſcandere in arces
Læta coronatis Roma videbit equis.
Maturoſque Pater nati ſpectabit honores,
Gaudia percipiens, quæ dedit ipſe ſuis.
Jam nunc hæc à me; juvenum belloque togâque
Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
Hunc quoque carminibus referam fortaſſe triumphum:
Sufficiet noſtris ſi modo vita malis.

Im-

Capitolium ſcanſurum dicit, eademque gaudia exhibiturum patri (adoptivo ſcilicet Tiberio, nam verus pater Druſus jam multo ante in Germania perierat) quæ ille antea ſuis parentibus, Auguſto ſcilicet & Liviæ exhibuiſſet. Atque eum ſe triumphum carmine tum celebraturum ait, itidem ut hunc Tiberii, de quo in præſentia agitur, ſi modo vitam eo uſque perduxerit. Ex quo loco etiam illud non obſcure colligi poteſt, Ovidium ante mortuum eſſe, quam Germanicus de Cheruſcis & Chattis triumphavit. Triumphavit autem Germanicus Coſſ. C. Celio & L. Pomponio Flacco, qui annus poſt obitum Auguſti quartus fuit. *M.*

50. *Oppida ſub titulo nominis eſſe tui.*] *Sub titulos* caſtigabat Muretus. male. nam illa Tibulli,

Ite ſub imperium ſub titulumque lares,

& noſtri Remed. Amoris,

Sub titulum noſtros miſit avara lares,

longe alia ſignificatione dicuntur. *Heinſ.* *Iſſe ſub titulo.*] Eſſe ſubjectos titulo, in quo erat tuum nomen.

52. *Ingenio loci.*] Natura loci, ut puta in montibus ſita.

53. *Cætera.*] Omnes virtutes intellige, & bellicas artes.

55. *Sunt quædam oracula vatum.*] Repone vel ſine auctoritate veterum librorum, *ſunt quiddam.* hoc eſt, ſunt aliquid. Vide Notas Art. Amator. lib. III. vſ. 755. proximo verſu pro *Nam* malim *Jam.* Heinſ.

57. *Tarpeias ſcandere in arces.*] *Scandere turres* quinque veteres. Forte *rupes.* Propert.

Tarpeium nemus & Tarpeia in rupe ſepulchrum.

Ita legebat parens meus, non *Tarpeia turpe.* Idem.

58. *Equis.*] Equis triumphalibus. Quatuor enim equi albi currum triumphalem trahentes, etiam lauro coronabantur.

61. *Jam nunc hæc à me.*] Ordo eſt: O maxime juvenum & bello & toga, jam nunc nota quæ à me vaticinante dicta ſunt. Vel manda memoriæ hoc meum vaticinium.

64. *Sufficiat.*] *Sufficiet* meliores. *Heinſ.*

65. *Im-*

Imbuero Scythicas ſi non prius ipſe ſagittas :
Abſtuleritque ferox hoc caput enſe Getes.
Quod ſi, me ſalvo, dabitur tibi laurea templis;
Omina bis dices vera fuiſſe mea.

65. *Imbuero Scythicas ſagittas.*] *Induero* Leidenſis, *Induere pectora telis* habes Amor. lib. II. Eleg. X. *Idem. Imbuero Scythicas ſagittas.*] Madefecero Scytharum jacula meo ſanguine.

67. *Me ſalvo.*] Me in patriam reducto per te: vel me incolumi, & non interempto à Scythis. *Dabitur templis.*] Templis dicabitur. Coronæ enim triumphaturis in templis deponebatur. *Dabitur tua laurea templis.*] *Dabitur tibi* concinnius multi ex ſcriptis, à te vel per te dabitur. *Heinſ.*

68. *Omina mea.*] Mea vaticinia: *Bis dices, &c.*] Narrabis me bis vera tibi vaticinatum fuiſſe, & quod triumphum adeptus fueris, & quod me ſervaveris. de triumpho Tiberii, de quo eleg. 2. lib. 4. & de tuo, Germanice, qui eventurus eſt.

EPISTOLA II.

MESSALLINO.

ARGUMENTUM.

Ille domus veſtræ.] *Meſſalinum rogat, ut eo quo ſolebat vultu, ſalutem accipiat miſſam vel ab ipſo mari Euxino, ubi Poëta exulabat. Eumque monet, ut lecto ejus nomine, non dubitet etiam legere totam epiſtolam: quandoquidem non perpetravit tot ac tanta mala; ut ejus carmina non poſſint ab eo legi. Deinde illum artificioſe precatur, ut quum tempus ad id idoneum extet, ſibi Auguſtum reconciliet. Poſtremo monet, ut hoc tentet ea lege, ſi viderit ſibi id minime nociturum.*

ILle domûs veſtræ primis venerator ab annis
Pulſus ad Euxini Naſo ſiniſtra freti;
Mittit ab indomitis hanc, Meſſalline, ſalutem,
Quam ſolitus præſens eſt tibi ferre, Getis.
Hei mihi, ſi lecto vultus tibi nomine non eſt
Qui fuit, & dubitas cætera perlegere!
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega:
Urbe licet veſtrâ verſibus eſſe meis.
Non ego concepi, ſi Pelion Oſſa tuliſſet,

Clara

2. PUlſus ad ſiniſtra Euxini.] Relegatus in Pontica regione, quæ ingredientibus in parte ſiniſtra apparet.

8. *Licet.*] Quia ſi Poëta eſt exul, ejus carmina non ſunt relegata cum Poëta.

9. *Non ego concepi.*] Non cogitavi, non in animum induxi: Rationem autem aſſignat Poëta, qua oſtendit non tanta eſſe ejus crimina, ut mereantur cum eo carmina ſua relegari: ſiquidem non bella geſſit contra Jovem, quemadmodum gigantes. Eſt autem ordo: Non ego concepi clara ſidera poſſe tangi mea manu, ſi Oſſa tuliſſet Pelion. hoc eſt, ſi

Oſſa

Clara meâ tangi ſidera poſſe manu.
Nec nos, Enceladi dementia caſtra ſecuti,
In rerum dominos movimus arma Deos.
Nec, quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
Numina ſunt telis ulla petita meis.
Eſt mea culpa gravis, ſed quæ me perdere ſolum
Auſa ſit, & nullum majus adorta nefas.
Nil niſi non ſapiens poſſum timiduſque vocari:
Hæc duo ſunt animi nomina vera mei.
Eſſe quidem fateor, meritam poſt Cæſaris iram,
Difficilem precibus te quoque jure meis.
Quæque tua eſt pietas in totum nomen Iüli,
Te lædi, cum quis læditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera ſæva mineris;
Non tamen efficies, ut timeare mihi.
Puppis Achæmeniden Grajum Trojana recepit:
Profuit & Myſo Pelias haſta duci.

Con-

Oſſa mons habuiſſet Pelion montem ſuperimpoſitum.

10. *Poſſe tangi.*] Poſſe violari, quemadmodum voluere gigantes.

11. *Nec nos Enceladi.*] Enceladus Terræ filius fuit: quem fulmine ictum, Ætnæque ſuppoſitum ſcribit Virgil. in 3. Æneid.

13. *Nec quod Tydidæ.*] Nec etiam Venerem violavi, quemadmodum Diomedes.

15. *Sed quæ me perdere ſolum Auſa ſit.*] Sed quod crimen mihi tantum nocuerit, non aliis. Nam quæ aliis nocent, majora ſunt crimina, quam ea quæ ſibi tantum. Ex quo deſignat, ut ſæpius dixit, peccatum ſuum errorem potius dicendum, & ideo dignum venia.

16. *Nullum majus adorſa nefas.*] Recte. *adorta* Sarrav. Argent. Combii, Twiſd. aliique nonnulli. ut apud Virgil.

—— ſimulato numine Bacchi
Majus adorta nefas. Heinſ.

18. *Hæc duo nomina.*] Imprudentis ſcilicet & timidi.

21. *In totum nomen Iuli.*] In omnes ex gente Julia.

23. *Sed licet arma feras.*] Malim *ferox*, ut ad τὸ *mineris* referatur. pro *efficies* verſu proximo Polit. & Arondel. *efficias.* Heinſ.

25. *Puppis Achæmeniden.*] Notum eſt quemadmodum Achæmenides comes infœlicis Ulyſſis in Sicilia Æneæ navem aſcendit, ſeque ac Trojanos omnes liberavit à Cyclopum ſævitia, ut elegantiſſime deſcribit Virgil.

26. *Myſo duci.*] Telepho regi Myſiæ, provinciæ Phrygiæ, quæ adjacet Helleſponto: cujus hiſtoriam abunde diximus in primo de Remedio amoris. *Pelias haſta.*] Haſta Achillis. Hoc igitur & ſequenti exemplo Auguſtum ſibi inimicum minime timendum eſſe colligit Poëta: ſiquidem hoſtes ſæpenumero etiam benigni extitere in eos quos oderant.

27. *Tem-*

Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offensi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non esse; fatemur.
Sed non per placidas it mea puppis aquas.
Tuta petant alii. Fortuna miserrima tuta est:
Nam timor eventûs deterioris abest.
[Qui rapitur fatis, quid præter fata requirat?
Sæpe creat molles aspera spina rosas.
Qui rapitur spumante salo, sua brachia cauti
Porrigit, & spinas duraque saxa capit.]

Acci-

27. *Templi violator.*] *Temerator* Feschianus. rectius. Festus, *Temerare, violare sacra & contaminare, dictum videlicet à temeritate.* apud Virgil.

Ultus avos Trojæ, templa & temerata Minervæ.

Propert. lib. IV. Eleg. X. de ara Herculis,

Hac nullis unquam pateat temeranda puellis.

Ita scribe. *veneranda* male illic extat. Tibullus lib. III. Eleg. V.

Non ego tentavi nulli temeranda virorum
Audax laudandæ sacra docere Deæ.

noster Fast. I. ex vestigiis vetustissimi libri,

Ne temerent pueros exanimata focos.

In Ibide tamen,

Usque Jovis Libyci templum violare parentes.

apud Vellejum quoque l. II. *Omnia pretio temerata vendente rempublicam consule.* ubi *temperata* nunc legitur. *temerare*, corrumpere. sic *fluvios temerare venenis* nostro Met. VII. & *corpora nefandis dapibus temerare* Met. XV. Tacitus Histor. IV. cap. LIII. *injectæ fundamentis argenti aurique stipes, & metallorum primitiæ nullis fornacibus victa. Prædixere haruspices, ne tameraretur opus saxo aurove in aliud destinato.* Adi Notas Amor. l. I. Eleg. VIII. vs. 19. *Heins.*

29. *Dixerit hoc aliquis.*] Respondet huic quæstioni. Posset enim aliquis dicere: Exemplis probas poëta: minime timendum esse offensum Augusti numen: ego vero consilium tuum censeo non esse tutum, ab inimico salutem & bona petere. Quod & fatetur Ovidius: sed addit, se cogi quasi in tempestate in quemvis portum confugere. *Pont.*

30. *Mea navis.*] *Puppis* Polit. & sex alii. *Heins.*

31. *Fortuna miserrima tuta est.*] Quia nihil miseriæ accedere ad summam potest: nec enim summa foret. *Pont.*

33. *Qui rapitur fatis.*] Nonnulli ex antiquis omittunt hoc distichon, quidam proximum. Alii ex ambobus unum faciunt utroque mediorum versuum omisso. Ego utrumque distichon superfluum & tollendum esse censeo. Certe in Sarraviano ita legebatur,

Qui rapitur ....
Porrigit spinas duraque saxa ....

hiatu in priore ac posteriore versu relicto. *Heins.*

34. *Porrigit ad spinas duraque saxa manus.*] Qui, inquit, fatis rapitur, solet cuicunque loco etiam aspero manus admovere, ut majus periculum evitet. In vetustissimo exemplari hoc carmen ita legitur, *Sæpe creat molles aspera spina rosas.* ut sit sensus: Ex spinis sæpe nascitur rosa, hoc est, ex tristi fato plerunque nascitur lætum. Quibus verbis designat, posse accidere, ut adversa poëtæ fortuna, si confugerit ad hostes offensos, mutetur in melius.

37. *Acci-*

Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales
  Audet ad humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto,
  Quæ fugit infestos territa cerva canes.
Da, precor, accessum lacrymis, mitissime, nostris:
  Nec rigidam timidis vocibus obde forem.
Verbaque nostra favens Romana ad Numina perfer,
  Non tibi Tarpejo culta tonante minus.
Mandatique mei legatus suscipe caussam:
  Nulla meo quamvis nomine caussa bona est.
Jam prope depositus, certè jam frigidus æger,
  Servatus per te, si modo server, ero.
Nunc tua pro lapsis nitatur gratia rebus;
  Principis æterni quam tibi præstat amor.
Nunc tibi & eloquii nitor ille domesticus adsit,
  Quo poteras trepidis utilis esse reis.
Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
  Et res hæredem repperit illa suum.
Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro.
  Non est confessi caussa tuenda rei.
Num tamen excuses erroris imagine factum,

An

37. *Accipitrem metuens.*] *Accipitremque timens* vetustiores. sed si superiores versus tollantur, vulgaræ lectioni non est movenda controversia. *Heins.*

38. *Audet in humanos.*] *Ad humanos* scripti. *Idem.*

40. *Infestos canes.*] *Infestas* Combii & Feschii. ut sæpe alibi noster. Vide Notas Met. III. vs. 140. *Idem.*

42. *Vocibus obde forem.*] *Obde seram* veteres quinque. Vide Notas Art. Am. II. vs. 636. *Idem.*

44. *Tarpejo tonante.*] Jove Capitolino.

45. *Legatus.*] Vel nuncius, vel orator.

47. *Jam prope depositus.*] Confectus. exanimatus. sepultus. sic Plaut. *Vino depositus.* id est, Vino sopitus.

48. *Si modo servor.*] *Server* nonnulli. *Heins.*

49. *Pro rebus.*] Pro rebus meis afflictis.

50. *Principis æterni quam tibi præstet amo.*] Aut *præstat* legendum cum Argent. aliisque plurimis; aut *æternum præstet*, vel *æternam.* nisi mavis *Principis alterni quam tibi præstat amor.* ut de Tiberio etiam intelligatur. sed verius alterum. *Heins.* *Principis æterni.*] Augusti immortalis.

51. *Nunc tibi.*] Malim *mihi.* Nunc mihi adsit eloquium tuum. *Heins.*

56. *Non est confessi.*] Causam assignat, cur non tentet se à Messalino defendi, ut ex eo probet se non ob eam causam venerari hominis linguam. *Causa rei confessi.*] Causa mea, quam confessus sum esse infirmam.

57. *Erroris origine factum.*] *Imagine* rectius multi. sic lib. III. Eleg. III.

Tu

An nihil expediat tale movere, vide.
Vulneris id genus eſt, quod cum ſanabile non ſit,
Non contrectari tutius eſſe putem.
Lingua, ſile: non eſt ultra narrabile quidquam.
Poſſe velim cineres obruere ipſe meos.
Sic igitur, quaſi me nullus deceperit error,
Verba face, ut vitâ, quam dedit ipſe, fruar.
Cumque ſerenus erit, vultuſque remiſerit illos,
Qui ſecum terras imperiumque movent;
Exiguam ne me prædam ſinat eſſe Getarum,
Detque ſolum miſeræ mite, precare, fugæ.
Tempus adeſt aptum precibus. valet ipſe, videtque
Quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis conjux ſua pulvinaria ſervat:
Promovet Auſonium filius imperium.
Præterit ipſe ſuos animo Germanicus annos,
Nec vigor eſt Druſi nobilitate minor.

Ad-

Tu licet erroris ſub imagine crimen obumbres, Heinſ.

58. *Tale monere.*] *Movere* cum melioribus pleriſque. *Idem.*

59. *Vulneris id genus eſt.*] Cauſam aſſignat, cur inter excuſandum erroris mentionem fieri non utile eſſe innuat. Appellat autem *crimen*, quo Auguſtum læſit. *vulnus*, idque inſanabile eſſe dicit.

60. *Tutus eſſe puta*] *Putem* cum Hafnienſi. ſequens diſtichon nonnihil eſt ſuſpectum. *Heinſ.*

62. *Meos cineres.*] Quaſi dicat, velle poſſe celari cineres ſuos, ut ejus crimen etiam cum eo lateat.

64. *Quaſi me nullus deceperit error.*] Fatendum eſt me peccaſſe. *Ut fruar vita.*] Fortaſſe Auguſtus iratus, mihi vitam, quam conceſſit, adimeret.

65. *Vultuſque remiſerit illos.*] Hoc eſt, vultus illos ſeveros & graves, quorum nutu ſive intuitu totum imperium commovetur, depoſuerit atque exhilararit. *Micyl.*

71. *Pulvinaria.*] Accipe pro thalamo, ſive conjugio, quod pulvinariorum nomine appellat, adulandi gratia, tanquam de diis loquens, quibus in templis pulvinaria ſterni ſolebant. *Micyl.*

72. *Filius.*] Tiberius Liviæ filius & Auguſti per adoptionem. Hic autem (ut diximus) domuit totum Illyricum, quod intra Italiam, regnumque Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen, & ſinum maris Hadriatici patet. Quas ob res triumphus ei decretus eſt, quem diſtulit, mœſta civitate clade Variana.

73. *Præterit ipſe ſuos.*] Aliam cauſam aſſignat, ob quam Auguſtum lætum eſſe docet. Animum, inquit, majorem annis gerit Germanicus nepos Tiberii ex fratre Druſo, ſed filius per adoptionem. Is poſtea annum agens quartum atque trigeſimum, diuturno morbo Antiochiæ obiit, non ſine veneni ſuſpicione, fraude Tiberii, miniſterio vero & opera Cn. Piſonis, qui ſub idem tempus Syriæ præerat. auctor Tranquil.

74. *Nec vigor eſt Druſi.*] *Druſo* malim. *Heinſ.* *Nec vigor eſt Druſi nobilitate.*] Fortior atque animoſior eſt quam pro

ætate

Adde nurus neptesque pias, natosque nepotum,
Cæteraque Augustæ membra valere domûs:
Adde triumphatos modo Pæonas, adde quieti
Subdita montanæ brachia Dalmatiæ.
Nec dedignata est abjectis Illyris armis

Cæsa-

ætate sua. Nec Drusus nobilior est quam fortior, sed pariter excellit animo ac nobilitate. Drusum autem intellige, non patrem Germanici, fratrem Tiberii, is enim multis ante annis perierat in Germania: sed Drusum Tiberii ex Agrippina filium, cujus uxor Livia fuit, Germanici soror. Vide Tacitum lib. 4. Mox per *Nurus*, intellige Agrippinam Germanici, & Liviam Drusi, uxores: per neptes & nepotes, Germanici ac Drusi Junioris liberos. ut fuere, ex Germanico quidem Caligula, qui Tiberio successit: Agrippina, quæ primum Domitio nupsit, unde Nero natus fuit, mox Claudio imperatori cohabitavit. item Nero & Drusus, qui post à Tiberio interempti: Julia & Drusilla, de quibus Tacitus lib. 2.

75. *Adde nurus, neptesque pias, charosque nepotes.*] *Adde nurum neptemque pias natosque nepotum* Sarravianus. Polit. & tres quatuorve alii. Argent. Scaliger. multique præterea recte,

Adde nurus, neptesque pias, natosque nepotum.

quidam etiam *natosque nepotis*, vel *nepotes*. Juliæ in Pandataria exulantis non meminit, nec Juliæ neptis: neptes intellige Agrippinam Germanici uxorem, & Livillam Drusi filiam. nurus intellige Antoniam Drusi uxorem, Livillam, quam dixi, filiam Drusi. utpote Caji Cæsaris uxorem, & Æmiliam Lepidam Lucio Cæsari destinatam, quæ & *nurus Cæsaris* propterea in veteri inscriptione Bergomensi appellatur. *nati nepotum* sunt, quos Augustus videre potuit, Germanici liberi & Drusi, quorum ante meminit. Plinius lib. v. cap. XIII: auctor est Augustum eo, quo supremum obiit diem, anno M. Junium Syllanum neptis suæ nepotem jam vidisse genitum. *Heins. Charosque nepotes.*] Cajum, Lucium, & Agrippam, Juliæ & Agrippæ filios intellige Vel Germanici junioris liberos accipe, sub nepotum nomine, ut crebro reperies apud auctores.

76. *Cateraque Augusta membra.*] Per membra domus Augustæ, cæteros propinquos & familiares intelligit. *Membra domus.*] Plinius etiam eleganter membra domus appellat *partes domus.*

77. *Adde quieti subdita montanæ brachia Dalmatiæ.*] Parum Latine dicitur *Dalmatia quieti subdita.* quare aut *Quiriti subdita* scribendum aut *Pineti*, quicquid pro vulgata lectione stant membranæ veteres. Codex Regius *quieto.* Sarrav. *quietis.* Pines dux Dalmatarum à Batone proditus. Sed cum *Pinnetem* vocet Vellejus, πίννην Dio, priorem conjecturam duco veriorem. *Heinsius. Pæonas.*] Hi *Pæones* à Græcis, à Romanis *Pannonii* dicebantur, & ab illis inter Illyrios numerabantur. *Adde triumphatos.*] Non de Dalmatico Augusti triumpho accipi debet. qui statim post devictum Antonium & Cleopatram actus fuit, annis prope quadraginta antequam hæc ab Ovidio scripta sunt: sed de Illyrico Tiberii, qui proximo ante obitum Augusti anno gestus est. id quod & particula *Modo* innuit, quod Pæonas modo triumphatos inquit: quasi dicas, nuper, aut etiam eodem hoc anno.

79. *Nec dedignata est.*] Illyrii quoque sub Alpibus agebant, imasque valles earum, & quædam quasi claustra custodiebant, abruptis torrentibus implicati. In hos expeditionem suscepit ipse Augustus, fierique pontem imperavit. Vide Florum.

Cæsareum famulo vertice ferre pedem.
Ipse super currum placido spectabilis ore
Tempora Phœbeâ virgine nexa tulit.
Quem pia vobiscum proles comitavit euntem,
Digna parente suo, nominibusque datis.
Fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes
Divus

80. *Vertice famulo.*] Capite subdito: ad pedes Tiberii se prosternere & victum fateri.

82. *Tempora Phœbêa virgine nexa tulit.*] Scribendum est, utcunque membranis dissentientibus, *Penêa virgine.* Nam Daphne Penei fluminis filia. noster Met. I.

Nympha precor Penêa mane. non insequor hostis.

Doctissimus Gronovius ad Statium ex Pirckheimeriano codice, *Phœbeâ conjuge.* at Phœbus ipse Met. I. ad Daphneh,

—— quoniam conjux mea non potes esse,
Arbor eris certe dixit mea.

Martialis ad Apollinem,

Fer rata vota patri. sic te tua diligat arbor.

sic legendum ex optimis membranis, non *uxor.* Heins. *Tempora nexa.*] Caput circumdatum. *Phœbea virgine.*] Laurigera corona. Alludit autem ad Daphnem virginem amatam à Phœbo, quæ postea mutata fuit in laurum.

83. *Quem euntem.*] Quem Augustum triumphantem, & proficiscentem ad Capitolium. *Vobiscum.*] Cum sua prole, & te Messallino. quem tanquam unum ex ducibus Augusti, hic Poëta innuit tunc prosequutum fuisse triumphantem imperatorem. *Mer. Quem pia vobiscum.*] Per prolem, Tiberii filium accipio, Drusum, qui currum patris comitatus fuerit, cum cæteris ducibus, quos hic sub voce *Vobiscum* intelligit. Nam ut de Tiberio & Actiaco triumpho accipiamus, repugnat temporum ratio, id quod supra quoque monui: & item quod sequitur, *Digna parente suo, nominibusque datis.* Neque enim adhuc nomina Cæsaris aut Augusti acceperat Actiaco triumpho Tiberius. At si de Druso intelligamus, tam de Cæsaris appellatione, quam de proprio nomine intelligere licet, quasi qui se dignum Druso patruo, & item Cæsarum gente gereret. Quare & superius *Cæsareum pedem*, non Augusti pedem, sed Tiberii expono, qui tum Cæsaris nomen, ab Augusto jam pridem adoptatus, gerebat. *Comitavit euntem.*] Malim *ovantem*, Suetonius in Tiberio: *Rhætico atque Vindelico bello gentes Alpinas, Pannonico Breucos & Dalmatas subegit. Germanico quadraginta millia dedititiorum trajecit in Galliam. quas ob res & ovans & curru urbem ingressus est.* Paria habes apud Dionem lib. LV. *Heins.*

84. *Nominibusque datis.*] Malim *ratis.* Germanicus nomen suum non una de Germanis victoriâ ratum fecit. hunc atque Drusum una cum Tiberio triumphasse post bellum Pannonicum confectum ex Dione discimus, etsi Drusus ipsi bello non interfuisset. *Idem. Nominibusque datis.*] Et digna nominibus ab Augusto ipsis impositis. Omnes siquidem Cæsares dicebantur, tam filii, quam nepotes.

85. *Fratribus assimilis.*] Proles similis Cupidinibus, qui inter se sunt fratres. Intelligit enim Cupidinum simulacra, qui fuere in æde Veneris Genitricis: Sunt tamen qui per fratres, naturalium filiorum Augusti, Caji & Lucii simulacra intelligant: qui tanquam nepotes & successores Julii Cæsaris, in æde Veneris Genitricis, sub ipsius Cæsaris simulacro locati fuere, & per piam prolem accipiant Tiberium ac Drusum privignum, adhuc infantes. Vel ut alii volunt, similis Castori ac Polluci fratribus.

86. Di-

Divus ab excelſa Julius æde videt.
His Meſſallinus, quibus omnia cedere debent,
Primum lætitiæ non negat eſſe locum.
Quicquid ab his ſupereſt, venit in certamen amoris :
Hac hominum nulli parte ſecundus eris.
Hunc colis, ante diem per quem decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.
Felices, quibus hos licuit ſpectare triumphos,
Et Ducis ore Deos æquiparante frui.
At mihi Sauromatæ pro Cæſaris ore videndi,

Ter-

86. *Divus Julius.*] Appianus lib.2.de Bellis civilibus auctor eſt, Julum Cæſarem erexiſſe Veneri Genitrici templum. Hic per *Julium* intelligimus ejus ſimulacrum fuiſſe in aliquo loco eminentiori ipſius templi Veneris: aut certe ſtatuam ejus equeſtrem, quæ erat ſupra limen ædis Veneris Genitricis.

87. *His.*] Subaudi, Auguſti conjugi, liberis, & cæteris. *Quibus omnia cedere debent.*] Quaſi dicat, quibus neminem magis lætari victoria parta & triumpho credendum eſt.

89. *Venit in certamen amoris.*] Certat in amando Cæſare, hoc eſt, cum reliquis de amore contendit erga Auguſtum, & nemini concedit in amore Meſſallinus.

90. *Hac parte.*] In hoc certamine. *Parte ſecundus erit.*] *Eris* mulri veteres. *Heinſ.*

91. *Hanc colit ante diem per quam decreta merenti.*] *Colet* Sarrav. & *quamque decreta.* plurimi *quamquam.* Argent. *quamquam decretaparenti.* nonnulli etiam *Hanc colis* vel *Hunc.* Forte,

Hunc colis, ante diem per quem decreta merenti.

ut de Tiberio intelligatur, qui Meſſalino lauream ante diem decreverit. Certe Valerium Meſſalinum Pannoniæ præfectum huic bello interfuiſſe Dio teſtatur. nec dubium quin inter legatos Tiberii fuerit, quibus hoc bello confecto ornamenta triumphalia impetrarit ab Auguſto, teſte Suetonio & Dione, hoc eſt quod *vobiſcum comitavit ovantem* paulo ante dixerat, tecum nempe & cum cæteris legatis. nam & Meſſalam Corvinum Meſſalini patrem jam ſenem à Tiberio adoleſcente obſervatum fuiſſe teſtis eſt Suetonius. ut veriſimile ſit, ipſi quoque Meſſalino eum faviſſe. *Idem.* *Hanc colit.*] Hanc Auguſti prolem veneratur Meſſalinus. Vel hanc, lauream & victoriam Auguſti, ſeu lætitiam. ut dicat: Ipſe Meſſalinus colit hanc lætitiam, per quam & ipſe poſtea etiam lauream meruit. quaſi dicat, ipſum quoque lætum debere ſibi etiam opem ferre in hujuſmodi lætitia apud Auguſtum, cujus & ipſe particeps fuit. *Ante diem, per quem decreta.*] Ante tempus & annos Meſſalini: juvenis enim admodum triumphavit. Ordo eſt: Per quam laurea decreta merenti ante diem venit comis honoratis.

93. *Felices quibus hos.*] *Quibus O* Sarrav. & unus Vatic. *Heinſ.*

94. *Ore ducis.*] Ore Auguſti *Æquiparante deos.*] Diis ſimili. Triumphantes enim Jovis optimi maximi ornatu decorati, ſellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta, & corona triumphali, laureaque, curru aurato per urbem vecti, in Capitolium aſcendebant. *Mer.*

95. *Si tamen hoc audis.*] *Hac* meliores. *Heinſ.*

96. *Pe-*

Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
Si tamen hæc audis, & vox mea pervenit istuc;
Sit tua mutando gratia blanda loco.
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab ævo,
Si quid habet sensus umbra diserta, petit.
Hoc petit & frater: quamvis fortasse veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus petit hoc. nec tu potes ipse negare,
Et nos in turbæ parte fuisse tuæ.
Ingenii certè, quo nos male sensimus usos,
Artibus exceptis, sæpe probator eras.
Nec mea, si tantum peccata novissima demas,
Esse potest domui vita pudenda tuæ.
Sic igitur vestræ vigeant penetralia gentis;
Curaque sit Superis Cæsaribusque tui:
Mite, sed iratum meritò mihi Numen, adora;
Eximat ut Scythici me feritate loci.
Difficile est, fateor, sed tendit in ardua virtus:
Et talis meriti gratia major erit.
Nec tamen Ætnæus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphatesve tuas:

Sed

96. *Pacis inops.*] Hostilibus incursionibus obnoxia. *Juncta gelu.*] Perpetua glacie concreta.

101. *Hoc petit & frater, quamvis.*] Hoc est, Idem hoc etiam, videlicet ut pro me Augustum depreceris, frater tuus abs te petit. nisi quod aperte hoc non facit, illud metuens, ne ea deprecatio tibi fraudi sit apud Augustum. *Micyl.*

104. *In parte tuæ turbæ.*] In parte tuorum clientum.

105. *Male usos.*] Quia ingenii & carminum causa relegatus sum.

106. *Artibus exceptis.*] Exceptis libris de Arte amandi, quasi innuat, Messallinum in reliquis ejus ingenium probasse, in artibus vero amatoriis componendis damnasse semper.

109. *Sic igitur vestræ vigeant.*] *Vivant* Barberin. malo *vireant*. Vide Notas ad lib. 1. Raptus Proserpinæ Claudiani. *Heinsius.* *Penetralia.*] Sacra & dii.

110. *Cæsaribusque.*] Ex Augusto, Tiberio, Druso, Germanico, & reliquis.

112. *Eximar ut Scythici de feritate loci.*] *Eximat* Sarrav. aliique nonnulli. *Eximat me* Argent. Lege, *Eximat ut Scythici me feritate loci.* Heins.

113. *Sed tendit in ardua virtus.*] Malim *tendat*. Idem.

115. *Nec tamen, &c.*] Facultatem impetrandi demonstrat ex humanitate & facilitate Cæsaris, quam è contrariis exaggerat. Non ages cum homine fero & inhumano, quales Polyphemus & Antiphates. *Pont.*

116. *Antiphatesve.*] Antiphates fuit Læstrygonum rector.

123. *Qui*

Sed placidus facilisque Parens, veniæque paratus;
Et qui fulmineo sæpe sine igne tonat.
Qui, cum triste aliquid statuit, fit tristis & ipse:
Cuique ferè pœnam sumere pœna sua est.
Victa tamen vitio est hujus clementia nostro:
Venit & ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patriâ toto sumus orbe remoti;
Nec licet ante ipsos procubuisse Deos;
Quos colis, ad Superos hæc fer mandata sacerdos:
Adde sed & proprias in mea verba preces.
Sic tamen hæc tenta, si non nocitura putabis.
Ignoscas: timeo naufragus omne fretum.

123. *Qui quoniam patria.*] Malim *à patria.* & superiori versu *Venit & ad partes*, pro *vires*. Heinf.
124. *Ante ipsos deos.*] Ante Augustum & liberos.
125. *Quos colis ad superos.*] Singulis familiis dii peculiares & peculiaria sacra erant. Sacerdotum autem partes orare pro aliis. *Pont. Perfer mandata.*] *Hac fer* rectius plerique veteres. & mox *in mea verba* pro *ad* Polit. & Morer. *Heinf. Sacerdos.*] Amicus & charus Augusto, uti sacerdotes diis. *Mer.*

EPISTOLA III.

MAXIMO.

ARGUMENTUM.

Maxime qui claris. &c.] *Maximi fidem & constantiam in rebus suis miseris & perditis laudat Poëta, qui non utilitate, ut vulgus ignobile, sed honestate & virtute eos probat, quos semel amandos suscepit, hortaturque illum ut in fide perstet, & sibi quantum potest opem ferat.*

MAxime, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec finis ingenium nobilitate premi;
Culte mihi (quid enim status hic à funere differt?)
Supremum vitæ tempus adusque meæ:

Rem

1. *Nomen virtutibus æquas.*] *Imples* Scaligeri codex, & alii nonnulli. ut lib. 1. Eleg. 11.
Maxime, qui tanti mensuram nominis imples. Heinf.
3. *Quid enim status hic à funere differt.*] Quid enim hæc conditio exulis aliud est, quam mors quædam? Est autem hoc per parenthesim dictum. quia statim subjungit se Maximum coluisse usque ad extremum vitæ, hoc est, usque ad tempus illud quo relegatus fuit.

5. Non

Rem facis, afflictum non aversatus amicum,
Qua non est ævo rarior ulla tuo.
Turpe quidem dictu, sed (si modo vera fatemur)
Vulgus amicitias utilitate probat.
Cura quid expediat prius est, quam quid sit honestum :
Et cum Fortunâ statque caditque fides.
Nec facile invenias multis è millibus unum,
Virtutem pretium qui putet esse sui.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet, & gratis pœnitet esse probum.
Nil, nisi quod prodest, carum est. i, detrahe menti
Spem fructus avidæ, nemo petendus erit.
At reditus jam quisque suos amat, & sibi quid sit
Utile, sollicitis supputat articulis.
Illud Amicitiæ quondam venerabile numen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.
Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,

Com-

5. *Non aversatus.*] *Non inficiatus* alter Medonii. mox pro *si modo vera fatemur* forte rectius reponatur *fatendum*. in qua locutione multus est Lucretius, aliique optimæ notæ auctores. *Heins.* *Non aversatus.*] Non rejiciens, *M.* Dum me quamvis relegatum & calamitosum pro amico agnoscis. *Pont.*

9. *Cura quid expediat prior est.*] *Prius* scripti. *Heins.*

11. *Nec facile invenies.*] *Invenias* Argent. & sex alii. *Idem.*

12. *Virtutem precium, &c.*] Qui existimet virtutem esse per se expetendam, non autem præmii gratia. Quam rem Juvenal. ita reprehendit : *Quis enim virtutem amplectitur ipsam, Præmia si tollas.*

13. *Ipse decor recti.*] Ipsa virtutis pulchritudo. *Facti si præmia desint.*] Lege *factis* vel *facto* ut κακοφωνία vitetur. *Heins.*

15. *En detrahe menti.*] *Et* Argent. & duo alii. quinque cum Twisdenio *nil.* Scribe, *i*, *detrahe.* ut monui lib. III. Eleg. III. Amor. pro *quod prodest* si refinxeris *quo prosit*, reddideris versum molliorem. Amoribus,

Me miserum monui, quo paucas prosit in horas.

Idem.

16. *Nemo petendus erit.*] Nemo invenietur qui velit virtutem colere.

18. *Computat articulis.*] *Supputat* scripti meliores. *Heins.* *Solicitis articulis.*] Digitis hominis soliciti & curiosi in ratiocinando. In digitis enim computatio fieri solebat.

19. *Illud amicitiæ quondam venerabile numen.*] Sic Cicero, *Fructum*, inquit, *amicitiæ, ipsam intelligo amicitiam.* *Venerabile nomen.*] *Numen* Satrav. *Heins.*

20. *Prostat.*] Venale est tanquam meretrix. non enim homines amicitia ducti, amicos eligunt, sed utilitate: & eo pacto videntur amicitiam prostituere, hoc est, ad meretricandum præbere.

21. *Non ut torrentibus undis.*] *Non cum* Barberin. Lege *non, ceu torrentibus undis.* Heins.

26. *Dum*

Communis vitii te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, nisi cui Fortuna secunda est.
Quæ simul intonuit, proxima quæque fugat.
En ego, non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura secunda meis;
Ut fera nimboso tumuerunt æquora vento,
In mediis lacerâ puppe relinquor aquis.
Cumque alii nolint etiam me nosse videri,
Vix duo projecto tresve tulistis opem.
Quorum tu princeps. nec enim comes esse, sed auctor,
Nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
Te, nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem *
Sponte suâ probitas officiumque juvant.
Judice te mercede caret, per seque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abigi, quia sit miserandus, amicum;
Quod-

26. *Dum flavit velis.*] *Favit* legi præstiterit. hinc *venti faventes* passim apud poëtas. *Heins.* *Aura secunda.*] Sic Horat. 1. lib. carm. od. 5.

——*nescius auræ fallacis*.

27. *Tumuerunt æquora vento.*] Unus Voss. *notho.* unus Hafniens. *morbo.* Forte *Coro.* Heinsius.

29. *Nosse fateri.*] *Videri* meliores. *Idem.*

33. *Te nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem.*] Locus mendosissimus. nec juvant libri veteres. nisi quod *me* pro *nos* in nonnullis. Tanaquillo Fabro in Epistolis nuper editis, videbatur scribendum esse,

Te nihil ex acto nisi te fecisse petentem.

quam ille castigationem suam pluribus astruxit in iisdem Epistolis. Sed inconcinna est repetitio τοῦ *Te.* Quid si reponas?

Et nihil è facto, nisi te fecisse, petentem.

Longius quidem à vulgata scriptura hæc abeunt. sed nil occurrit melius, versu proximo *juvans* pro *juvat* meliores. *Id.*

Te nihil exacto.] Ordo est, Probitas & officium sua sponte juvant te fatentem, exacto nihil nisi nos peccasse. *Exacto.*] Alicui exigenti an ego peccaverim. Vel certe adverb. ut *exacto*, pro Exacte accipias: & est magna laus Maximi, quod poëtæ amici crimen quantum potest nititur celare: nec nisi instanter requisitus etiam eum peccasse asserit. *Exigere* enim est per vim aliquid petere. Vel, *peccasse exacto*, hoc est, per vim errasse: quasi aliqua vi me ad peccandum impulsum. Vel peccasse, *exacto*, scilicet tempore, hoc est, præterito. Alii legunt *Ex acto* hoc est, ex facto tantum peccasse, non voluntate.

34. *Officiumque.*] Et officium tuum erga amicos. Sensus est: Verum est quod dixi te esse dignum non petere ab aliis exemplum permanendo in fide erga me, sed dare aliis: quia te juvant & probitas & officium erga amicos: quod sponte sua præstatur, non precibus, aut præmio aliquo.

37. *Turpe putas abici.*] *Abigi* scribendum vel contra fidem membranarum. *Heinsius.*

41. *Cerne*

Quodque ſit infelix, deſinere eſſe tuum.
Mitius eſt laſſo digitum ſupponere mento;
Mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerne, quid Æacides poſt mortem præſtet amico:
Inſtar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theſeus Stygias comitavit ad undas:
A Stygiis quantum ſors mea diſtat aquis!
Adfuit inſano juvenis Phocæus Oreſtæ:
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum;
Utque facis, lapſo, quam potes, affer opem.
Si bene te novi; ſi, quod prius eſſe ſolebas,
Nunc quoque es, atque animi non cecidêre tui.
Quo Fortuna magis ſævit, magis ipſe reſiſtis:
Utque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hoſtis.
Sic eadem prodeſt cauſſa, nocetque mihi.

Sci-

41. *Cerne quid Æacides.*]
Ingemit Æacides, pleneque affuſus amore,
Omnia, ait, ſolvam, dulcis amice tibi.
Teque colam inferiis, non mortis honore carebis.
Attollam factis digna tropæa tuis.
Adi Homer. Iliad. ψ.

42. *Inſtar & hanc vitam.*] Puta igitur, & meam hanc vitam inſtar mortis eſſe: hoc eſt, me quoque pro mortuo habe: & ut Achilles Patroclo, ita tu mihi officium amicitiæ præſta. *Micyl.*

43. *Pirithoum.*] Hujus meminit Virg. 6.
Nec vero Alciden me ſum lætatus euntem
Accepiſſe lacu, nec Theſea Pirithoumque,
Hi dominam ditis thalamo Deducere adorti.

44. *A Stygiâ quantum mors mea diſtat aquâ.*] *Stygiis aquis* plerique veteres. Scribe,
A Stygiis quantum ſors mea diſtat aquis.
nil certius. In Triſtibus,
Sorte nec ulla mea durior eſſe poteſt.
atque ita alibi paſſim. Val. Flaccus l. 11.
Ductor, ait, quod, virgo, tibi nomenque genuſque
Quæ ſors iſta, doce.
ſimili errore *mors* & illic nunc legitur. *Heinſius.*

45. *Juvenis Phocæus.*] Pylades Strophii Phocenſis filius.

47. *Phocæus Oreſti.*] *Oreſtæ* Sarrav. & unus Vatican. bene. Vide Notas Epiſt. Hermiones. *Heinſ.*

49. *Qui prius eſſe ſolebas.*] *Quid* Sarrav. Argent. & tres alii. duo *quod.* recte. Adi Notas ad Epiſt. Medeæ. *Idem.*

54. *Sic eadem prodeſt cauſa.*] Sic eadem cauſa prodeſt mihi, quia mihi ſuccurris defendendo, nec tanquam victus me deſeris; ſed magis reluctaris & illi repugnas. *Nocet vero.*] Quia illa mihi adverſatur & ſuperat, tenetque in exilio.

55. *Ju-*

Scilicet indignum, juvenis rariſſime, ducis
Te fieri comitem ſtantis in orbe Deæ.
Firmus es; &, quoniam non ſunt ea qualia velles,
Vela regis quaſſæ qualiacunque ratis.
Quæque ita concuſſa eſt, ut jam caſura putetur,
Reſtat adhuc humeris fulta ruina tuis.
Ira quidem primò fuerat tua juſta, nec ipſo
Lenior, offenſus qui mihi jure fuit.
Quique dolor pectus tetigiſſet Cæſaris alti,
Illum jurabas protinus eſſe tuum:
Ut tamen audita eſt noſtræ tibi cladis origo;
Diceris erratis ingemuiſſe meis.
Tum tua me primùm ſolari littera cœpit;
Et læſum flecti ſpem dare poſſe Deum.
Movit amicitiæ tum te conſtantia longæ;
Ante tuos ortus quæ mihi cœpta fuit.
Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus:
Quodque tibi in cunis oſcula prima dedi.
Quod, cum veſtra domus teneris mihi ſemper ab annis
Culta ſit, eſſe vetus nunc tibi cogor onus.

Me

55. *Juvenis rariſſime.*] *Cariſſime* plerique veteres, ſeptem *juvenum cariſſime*. Lege *juvenum rariſſime*, vel cum Politiani codice, *juvenum clariſſime*. Heinſ.

56. *Deæ ſtantis in orbe.*] Fortunæ ſuperpoſitæ rotundo lapidi. quoniam inſtabilia ſunt ejus munera.

57. *Non ſunt hæc.*] *Non ſunt ea* meliores. *Heinſ.*

60. *Humeris fulta carina tuis.*] *Ruina* bene Sarrav. Argent. & ſex alii. ut in illo apud noſtrum,

Te mea ſuppoſita veluti trabe fulta ruina eſt.

atque ea lectio priorem editionem meam jam occuparat. tamen alius eam ſibi poſtea vindicavit. Lucanus l. VIII.

Tu Ptolemae potes Magni fulcire ruinam.

ſic *carina* pro *rapina* nunc legitur perperam in Elegia de obitu Mæcenatis inter Catalecta Scaligeri,

Irreligata ratis nunquam defeſſa rapina
It redit in vaſtos ſemper onuſta lacus.

Val. Flaccus libro VII.

—— ratis infandis quos ſola rapinis
Sævaque paſcit hyems. Idem.

63. *Cæſaris alti.*] Ad altitudinem ſeu faſtigium imperii referendum eſt. *Pont.*

67. *Tua littera.*] Tua epiſtola. *Mer.* *Tunc tua me primum.*] Non antea. Quid enim ſolaretur, quem nondum ſontem comperiſſet. *Mer.*

68. *Deum læſum.*] Auguſtum offenſum.

70. *Ante tuos ortus.*] Antequam naſcereris. tunc enim patre tuo utebar familiariter.

74. *Nunc tibi cogor onus.*] *Me tibi cogit* veteres plerique. ſed non probo. *Heinſ.* *Vetus onus.*] Vetus amicus tibi moleſtus & oneroſus: qui tuis in pueritia mea fui oblectationi.

Me tuus ille pater Latiæ facundia linguæ,
  Quæ non inferior nobilitate fuit,
Primus ut auderem committere carmina Famæ
  Impulit. ingenii dux fuit ille mei.
Nec, quo sit primùm nobis à tempore cultus,
  Contendo fratrem posse referre tuum.
Te tamen ante omnes ita sum complexus, ut unus
  Quolibet in casu gratia nostra fores.
Ultima me tecum vidit, mœstisque cadentes
  Excepit lacrymas Æthalis Ilva genis.
Cum tibi quærenti, num verus nuncius esset,
  Attulerat culpæ quem mala fama meæ;
Inter confessum dubiè dubiéque negantem
  Hærebam pavidas dante timore notas:

Exem-

76. *Qui non inferior.*] *Qua* meliores. *Heins.*

77. *Ut auderem committere carmina famæ.*] Ut auderem carmina mea in publicum edere.

79. *Nec quod sit primo nobis à tempore cultus*

Contendo fratrem posse referre tuum.] *Posse negare* scribendum olim censebam. At Sarravianus, Twisdenius, & Argent. *Nec quo sit primum.* ut sensus sit, Contendo fratrem tuum meminisse non posse, quo primum tempore à nobis cultus sit. quasi velit jam à longo tempore & à prima infantia fuisse cultum, aut ante cunas, ut supra dixerat. Neque aliter codex Bersmanni. eamque veram esse scripturam in epistolis jam vidit Tanaquillus Faber. codex Arondelianus,

Nec quo sit nobis à primo tempore cultus. *quo* etiam in multis aliis. tres *quia* Heins.

81. *Ut una.*] *Ut unus* meliores. & recte. *Idem.*

83. *Ultima te mecum vidit, mœstisque cadentes*

Excepit lacrymas Italis ora genis.] Quid hoc est monstri? Italia te ultima mecum vidit? atqui locum certum debebat designare, sive Romam, sive alium quemcunque. Scaligeri codex *Itali silva.* unde Avunculus meus Rutgersius conjectura indubitata reponebat, *Æthalis Ilva.* nam *Ilva Æthalia* teste Plinio dicta. Argent. & Barberin. *Itala silva:* Combii *Æthala silva.* unus Vatic. *Ætalis ora.* at omnium veterrimus Sarravianus *Æthali silva.* ut nihil verius ac certius sit hac restitutione. Ilva Tyrrheni maris insula ob copiam ferri celebratissima. quare Virgilio dicitur, *inexhaustis Chalybum generosa metallis.* ubi videndus Servius. apud quem mendose *Quidam Ilvam Ithacem dictam volunt* pro *Æthalen.* hanc Græci Αἰθάλην & Αἰθαλίαν vocant. Vide Stephanum in Αἰθάλη. *Idem.* *Ultima ora Italis.*] Ubi navem conscendi. Significat autem Brundusium, vel aliud oppidum.

87. *Inter confessum medius dubieque negantem Hærebam.*] τὸ *medius* abest à Sarraviano & duobus aliis. Voss. *dubius.* alius *medie.* Lege cum Argent. & Barber. *Inter confessum dubie dubieque negantem.* Heins. *Inter confessum.*] Non affirmabam, nec negabam verum esse quod ad te de casu meo rumor pertulerat.

89. *Exem-*

Exemploque nivis, quam ſolvit aquaticus Auſter,
Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Hæc igitur referens; & quod mea crimina primi
Erroris veniâ poſſe latere vides;
Reſpicis antiquum lapſis in rebus amicum;
Fomentiſque juvas vulnera noſtra tuis.
Pro quibus optandi ſi nobis copia fiat,
Tam bene promerito commoda mille precer.
Sed ſi ſola mihi dentur tua vota; precabor,
Ut tibi ſit ſalvo Cæſare ſalva parens.
Hæc ego, cum faceres altaria pinguia thure,
Te ſolitum memini prima rogare Deos.

89. *Exemploque nivis, quam mollit aquaticus Auſter.*] Diu eſt quod *ſolvit* ſcribendum vidi. idque fragmentum Vaticanum confirmat. Metam. III.

Quippe color nivis eſt, quam nec veſtigia duri
Calcavere pedis, nec ſolvit aquaticus Auſter.

hinc & *nives ſolutæ* paſſim apud noſtrum. Lucanus libro IX.

—— *calido non ocyus Auſtro*
Nix reſoluta cadit.

libro IV.

Riphaas huc ſolve nives.

ſic & alibi idem. *Heinſ.*

91. *Hac igitur referens.*] *Repetens* velit reponi vir doctus. hoc eſt recordatus, ut ille interpretatur. atqui vulgata ſcriptura eundem ſenſum habet. Vide quæ notamus ad Epiſtolam OEnones. idem vir doctus in epiſtolis paulo poſt caſtigandum cenſebat,

Reſpicias veterem lapſis in rebus amicum.

nihilo felicius. nam *Reſpicis antiquum amicum*, quod in vulgatis eſt, minime ſollicitari debet. *Antiquus amicus* enim idem, qui & *vetus*, optimis ſcriptoribus dicitur. ſic proxima elegia,

Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis. Idem.

Hac referens.] Hæc igitur animo tuo ſubjiciens tecumque reputans. *Pont.*

93. *Lapſis in rebus.*] *Laſſis* meliores omnes hoc loco. vide Notas Triſt. lib. I. Eleg. VIII. ℣ſ. 35. *Heinſ.*

95. *Optandi.*] Eligendi pro tuis commodis.

96. *Commoda mille precor.*] Scribe *precer.* Heinſ.

97. *Sed ſi ſola mihi dentur tua vota.*] Sed ſi ſolum mihi daretur optandi copia ejus rei quam cupis.

100. *Hac prima.*] Scilicet, ut eſſet parens ſalva cum Cæſare.

EPISTOLA IV.

ATTICO.

ARGUMENTUM.

Accipe colloquium.] *Attico veterem amicitiam, ejusque fructus ultro citroque jucundiores commemorat: quibus fretus dicit sibi persuadere, illum quamvis absentem, adhuc in fide permanere: quod ut faciat, hortatur.*

ACcipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
  Attice, judicio non dubitande meo.
Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici?
  Deserit an partes languida cura suas?
Non ita Dî tristes mihi sunt, ut credere possim,
  Fasque putem jam te non meminisse mei.
Ante meos oculos tua stat, tua semper imago est:
  Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor:
  Nec data jucundis tempora pauca jocis.
Sæpe citæ longis visæ sermonibus horæ:
  Sæpe fuit brevior, quam mea verba, dies.
Sæpe tuas factum venit modo carmen ad aures;
  Et nova judicio subdita Musa tuo est.
Quod tu laudaras, populo placuisse putabam:
  Hoc pretium curæ dulce recentis erat.
Utque meus limâ rasus liber esset amici,

Non

2. JUdicio non dubitate meo.] *Dubitante* plerique. sed *dubitande* scribendum cum primo Mediceo & sex aliis. *Heins.*

4. *An cura languida.*] An amor debilitatus longo tempore? *Deserit suas partes.*] Suum officium. *Mer.*

7. *Ante meos oculos præsto tua semper imago.*] *Præsens tua* quatuor libri. tres *visa est.* alius *vera est.* Sarrav. mendose,

Ante oculos nostros tuá est tua semper imago.

Argentin.

Ante oculos nostros tua stat tua semper imago.

Lege *tua stat, tua semper imago est. nostros oculos* præterea plerique. *Esse & stare ante oculos* eleganter dictum. Vide Notas Trist. III. Eleg. IV. vs. 57. Met. XI.

Ante oculos stat & ille meos. Heins.

16. *Erat cura.*] Nam in eo laborabas, ut putarem mea carmina à te emendata populo placere, & tuum judicium tanti facere, quanti judicium totius populi. *Mer.* *Hoc pretium curæ.*] Recentes labores meos in carminibus, hoc dulci pretio, approbatione videlicet tua, compensabam & solabar. *Pont.*

17. *Lima rasus liber esset amici.*] *Amici* quinque aut sex veteres. in duobus ultimæ

Non ſemel admonitu facta litura tuo eſt.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
Nos via, nos junctis curva theatra locis.
Denique tantus amor nobis, cariſſime, ſemper,
Quantus in Æacide Neſtorideque fuit.
Non ego, ſi biberes ſecuræ pocula Lethes,
Excidere hæc credam pectore poſſe tuo.
Longa dies citius brumali ſidere, noxque
Tardior hibernâ ſolſtitialis erit.
Nec Babylon æſtum, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Pæſtanas vincet odore roſas:

Quam

ultimæ duæ literæ *τῦ amici* eraſæ. Scribe *limâ amicâ*, & adi Notas Triſt. lib. I. Eleg. VIII. vſ. 65. *Heinſ. Lima amici.*] Tua & amici hominis caſtigatione ac judicio.

18. *Litura non ſemel eſt facta.*] Non ſemel, ſed ſæpius expunxi quæ tu non probabas.

19. *Nos fora viderunt pariter.*] Nos eodem tempore in forum deſcendimus, auſpicaturi cauſas forenſes. Solebant enim adoleſcentuli Romani togam ſumere, & barbam ponere, eloquentiamque in foro auſpicari. Dicebantur ipſi *tyrones*, & illa actio *tyrocinium. Nos porticus omnis.*] Una etiam deambulabamus ſub porticibus Romanis.

20. *Nos cunctis curva theatra locis.*] *Junctis locis* reponendum: ut plerique ſcripti. Proximi ſedebamus in theatris. prior Thuanus *terna theatra.* ſic ſupra Triſt. IV. Eleg.

Proque tribus reſonant terna theatra locis.

Heinſ. *Nos via.*] Sacram viam intellige. *Curva theatra.*] Theatra ſinuoſa. *Junctis locis.*] Locis finitimis.

22. *Quantus in Æacide Actorideque fuit.*] Hic hiatus inſolens eſt Naſoni. Nec conſtant ſibi ſcripta exemplaria. Regius *Æacida Neſtorideque.* Polit. Argent. & ſeptem alii *Æacide Neſtorideque.* Antilochus certe Achilli familiaris & amicus fuit. quatuor alii cum Twiſdeniano *Æacide Teſtorideque.* ſed Calchas inter amicos Achillis nuſquam recenſetur. quanquam propter illum rixæ inter hunc & Agamemnonem exortæ. tres, *Atride Tyndarideque.* duo *Atridis Tyndaridiſque.* ſed de fratrum pari noſter hic non agit. ſeptem *Æaciden Actoridenque.* Sarrav. *Æacidem Neſtorideque.* ſi quid mutandum, legam,

Quantus in Æacidis Actoridiſque fuit.

nam Achillis & Patrocli amicitia nobiliſſima. ſic *Hectoras* dixit epiſtola Laodamiæ. *Heinſius.*

25. *Longa dies citior.*] *Citius* Sarrav. Argent. & ſex alii. & pro *tempore*, iidem *ſidere.* Idem.

26. *Erit.*] Nonnulli *erat.* Puto, *eat.* ſic Met. I. —— *euntem*

Detinuit ſermone diem. Idem.

27. *Nec Babylon æſtus.*] *Æſtum* ſcripti potiores. *Idem. Nec Babylon æſtum.*] Nec in Babylonia civitate calor ingens erit, quam Semiramis condidiſſe dicitur, fuitque caput Chaldæarum gentium: ibi eſt maximus calor propter auſtralem & orientalem plagam finitimam.

28. *Calthaque.*] Caltha, violæ genus eſt gravis odoris, & Maro Caltham luteolam appellant; quam & eandem eſſe cum calendula crediderim. *Pæſtanas roſas.*] Roſas naſcentes apud Pæſtum oppidum, quæ ſunt gravioris odoris quam caltha. *Pæſtum* enim oppidum fuit Lucaniæ, à Græcis Poſſidonia appellatum, à Dorienſibus conditum, ut docet Plinius.

Quam tibi nostrarum veniant oblivia rerum.
  Non ita pars fati candida nulla mei.
Ne tamen hæc dici possit fiducia mendax,
  Stultaque credulitas nostra fuisse, cave:
Constantique fide veterem tutare sodalem,
  Qua licet, & quantum non onerosus ero.

nius. Virgilius: *Biferique rosaria Pæsti.* Mer.

30. *Non ita pars fati.*] Hoc est, pars aliqua meæ fortunæ prospera, non ita periit, ut credam te mei oblivionem cepisse.

33. *Tutare sodalem.*] *Tutare* meliores omnes. *Heins.*

EPISTOLA V.

SALANO.

ARGUMENTUM.

Condita disparibus numeris.] *Ad Salanum scribit, agitque illi gratias, quandoquidem tam moleste tulerit relegationem suam, quamvis modico amicitiæ usu illi junctus fuerit: dicitque sibi gratum fuisse, carmina sua à se laudata fuisse. Eum deinde rogat, ut si ad ejus aures liber de triumpho Germanici pervenerit, ejus tutelam suscipiat. Postremo docet quandam esse conjunctionem ingeniorum.*

Condita disparibus numeris ego Naso Salano
  Præpositâ misi verba salute meo.
Quæ rata sit cupio, rebusque ut comprobet omen,
  Te precor à salvo possit, amice, legi.
Candor, in hoc ævo res intermortua pæne,
  Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus usu,
  Diceris exsiliis ingemuisse meis.
Missaque ab extremo legeres cum carmina Ponto;
  Illa tuus juvit qualiacunque favor.
Optastique brevem salvi mihi Cæsaris iram;

Quod

SALANO.] Ita scripti potiores. cum SOLANO perperam legatur hactenus. quatuor veteres SALINO. *Heins.*

1. *Condita verba.*] Verba composita. *Disparibus numeris.*] Versibus elegis.

7. *Ab modico usu.*] A parva consuetudine.

9. *Euxino Ponto.*] *Extremo* Polit. Combii, & multi alii. tum paulo ante pro *junctus ab usu* duo veteres *cognitus usu.* Heins.

11. *Brevem fieri mihi Cæsaris iram.*] *Salvi Cæsaris* Sarrav. Argent. prim. Med. aliique complures. sic supra Eleg. III. sub finem;

Ut tibi sit salvo Cæsare salva parens.

tres alii *salvo mihi* cum Twisdeniano. *Idem.*

13. Tuis

Quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti :
Nec minus idcirco sunt ea grata mihi.
Quoque magis moveare malis, doctissime, nostris,
Credibile est fieri conditione loci.
Vix hac invenias totum (mihi crede) per orbem
Quæ minus Augustâ Pace fruatur, humum.
Tu tamen hîc structos inter fera prælia versus
Et legis, & lectos ore favente probas.
Ingenioque meo, venâ quod paupere manat,
Plaudis; & è rivo flumina magna facis.
Grata quidem sunt hæc animo suffragia nostro;
Vix sibi cum miseros posse placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis,
Materiæ gracili sufficit ingenium.
Nuper ut huc magni pervênit Fama triumphi;
Ausus sum tantæ sumere molis opus.

Obruit

13. *Tuis moribus.*] Tuæ benignitati. hujusmodi enim vota manant à benignis moribus.

15. *Doctissime.*] Malim *mitissime* cum fragmento Vaticano. *justissime* Arondel. *Heins.*

17. *Vix hac invenias totum (mihi crede.*] Augustam pacem non tantum, quæ ab Augusto parta sit, accipio, ut Merula, sed & sacram venerabilemque: perinde ut augusta templa, augusta loca, dicimus, hoc est, sacra & veneratione digna. *Mic.*

18. *Pace fruatur humus.*] Concinnius *humum* veteres decem & Gryphii editio. *Heins.*

19. *Tu tamen hic scriptos.*] *Hunc structos* Sarrav. duo *instructos.* tres *hos structos.* Reliqui omnes fere, *hic structos.* Scribe *hic ductos. Ducere & deducere versum* nostro familiare. Trist. v. Eleg. 1.

Ipsa nec emendo. sed ut hic deducta leguntur.
Non sunt illa suo barbariora loco.

supra,

Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
Ducere languenti me potuisse manu.

& lib. 1. Trist. Eleg. x.

Sæpe maris pars intus erat. tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacunque manu.

Pont. IV. Eleg. 11.

Ducitur & digitis littera rara meis.

deductum carmen nostro Pont. IV. El. 1. & Virgilio in Bucolicis. *Idem.*

22. *Plaudis.*] Gratularis. *E rivo.*] Ex parva poëticæ facultate. *Magna facis.*] *Trahis* eleganter unus Vatican. *Heinsius.*

24. *Vix sibi cum miseros.*] Sensus est: Grata sunt & læta quæ pro me facis: quamvis vix credibile sit, miserum quemque posse ulla re gaudere, & illi eam placere. Vel hoc dicit: Gratum est à te probari carmen meum, quod tuo judicio aliquid esse existimo. nam meo judicio nihil est quod credam. Vix enim in hac miseria mihi ipsi placeo, nedum carmina mea.

28. *Tanta sumere molis onus.*] *Opus* meliores plerique. *Heins.*

29. Gra-

Obruit audentem rerum gravitasque nitorque:
  Nec potui cœpti pondera ferre mei.
Illic quam laudes, erit officiosa voluntas.
  Cætera materiâ debilitata jacent.
Quod si forte liber vestras pervênit ad aures;
  Tutelam mando sentiat ille tuam.
Hoc tibi facturo, vel si non ipse rogarem,
  Accedat cumulus gratia nostra levis.
Non ego laudandus, sed sunt tua pectora, lacte
  Et non calcatâ candidiora nive.
Mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse;
  Nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te juvenum Princeps, cui dat Germania nomen,
  Participem studii Cæsar habere solet.
Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis,
  Ingenio mores æquiparante, places.
Te dicente prius fit protinus impetus illi:
  Teque habet, elicias qui sua verba tuis.
Cum tu desîsti, mortaliaque ora quierunt,
  Clausaque non longâ conticuêre morâ;

Sur-

29. *Gravitasque nitorque.*] Gravitas ad rerum magnitudinem, *nitor* vero ad pulchritudinem & nobilitatem illarum refertur.

30. *Nec potui ferre pondera mei cœpti.*] Nec potui æquare versu meo rerum magnitudinem: quia non respondebat carmen meum rebus gestis, quæ erant majores meo versu.

31. *Illic quam laudes.*] In describendo tamen hujusmodi triumpho, quamvis non ita eleganter rei magnitudinem assecutus sit, laudandam tamen esse dicit voluntatem officiosam.

32. *Materiâ debilitante jacent.*] *Debilitata* meliores. & *Quod si forte liber* non *Qui.* & *Hoc tibi facturo* pro *Hæc.* Heins.

33. *Liber.*] Carmen meum de triumpho Germanici.

37. *Non ego laudandus.*] Docet, ne videatur arrogans, libellum suum non esse laude dignum: sed si qua laus accesserit hujusmodi operi, id adscribendum esse candori & ingenio ipsius Salani.

42. *Participem studii.*] *Studii* meliores. neque aliter scriptores Latini. & versu proximo iidem codices *comes antiquus* pro *antiquis*. Heins.

45. *Te dicente prius.*] Te prius declamante. *Fit protinus impetus illi.*] Vis eloquentiæ subito in Germanico exoritur: & excitatur cupiditas dicendi & te æquandi. *Teque habet.*] Et habet in te studiis prævium & ducem quasi alterum præceptorem.

47. *Cum tu desîstis.*] *Desîsti* cum melioribus pro *desiisti*. Heins. *Mortaliaque ora quierunt.*] *Mortalia* appellat, ut ostendat Salanum mortalem, Germanicum vero Cæsarem divum fuisse.

48. *Tectaque ora.*] *Clausaque* veteres multi, cum nonnullis editionibus. *Heins.*

49. *In-*

Surgit Iülêo juvenis cognomine dignus,
  Qualis ab Eöis Lucifer ortus aquis.
Dumque silens adstat, status est vultusque diserti,
  Spemque decens doctæ vocis amictus habet.
Mox, ubi pulsa mora est, atque os cæleste solutum,
  Hoc Superos jures more solere loqui.
Atque, Hæc est, dicas, facundia Principe digna:
  Eloquio tantum nobilitatis inest.
Huic tu cum placeas, & vertice sidera tangas,
  Scripta tamen profugi vatis habenda putas.
Scilicet ingeniis aliqua est concordia junctis,
  Et servat studii fœdera quisque sui.
Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
  Rectorem dubiæ navita puppis amat.
Tu quoque Pïeridum studio, studiose, teneris;
  Ingenioque faves, ingeniose, meo.
Distat opus nostrum; sed fontibus exit ab ïsdem:
  Artis & ingenuæ cultor uterque sumus.
[Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis;

Sed

49. *Juvenis.*] Germanicus.

52. *Spemque docens doctæ vocis amicus habet.*] Hæc nihili sunt. quinque veteres *decens.* Scribe *Spemque decens doctæ vocis amictus habet.* In ipso amictu ac toga decenter complicata jam spes est eruditæ vocis. Quintilianus aliique artis oratoriæ magistri non minimum referre nos docent ad commendationem oratoris, ut togam decenter componat. Superiori etiam versu recte libri veteres *silens adstat*, non *silent.* Hæc jam ante multos annos in codice meo castigaram, quem postea peregrinatione à me suscepta, dum domo absum, sororis meæ maritus Gulielmus Gœsius vir ordinis apud Batavos nostros Senatorii Typographis edendum tradidit. Ut mirer extitisse nuper, qui sibi vindicaret hanc castigationem. *Idem.*

53. *Ubi pulsa mora est.*] Quando silentium quod aliquandiu tenuit, rupit. *Atque os Celeste solutum.*] Et Germanici divinum os loqui cœpit.

59. *Ingeniis junctis.*] Ingeniis conjunctis & colligatis in aliqua disciplina. Ingeniorum enim similitudo amicitias conglutinat.

60. *Servat fœdera sui studii.*] Et retinet conjunctionem illam quæ est in ipsis studiis & disciplinis.

65. *Distat opus nostrum.*] Quia tu vacas eloquentiæ, ego vero poëticæ facultati. *Ab iisdem fontibus.*] Ab iisdem Musis.

67. *Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis.*] Mihi totum distichon hoc dubiæ fidei est suspectum. Κακοφωνία enim ista, *vobis, nobis, ambobus* mire offendit aures. deinde vix est assequi quid velit. Nam in scriptis codicibus monstra lectionum comparent. Sarravianus,

Thyrsus sublestiute gestata est laurea nobis.

Combianus *Thyrsus ubi est à te.* Polit. & fragmentum Vaticanum cum Rottendorphiano,

Delphica non æque gestata est laurea nobis.

tuæ

Sed tamen ambobus debet inesse calor.]
Utque meis numeris tua dat facundia nervos;
Sic venit à nobis in tua verba nitor.
Jure igitur studio confinia carmina vestro,
Et commilitii sacra tuenda putas.
Pro quibus ut maneat, de quo censeris, amicus
Comprecor ad vitæ tempora summa tuæ:
Succedatque tuis orbis moderator habenis.
Quod mecum populi vota precantur idem.

tres *Thyrsus inest vobis.* duo, *adest*, pro *sed tamen* unus Medic. *sed favor.* Puto *sed par.* Heins. *Thyrsus enim vobis.*] Per *thyrsum*, oratoriam facultatem intelligit: per *lauream*, poëticam. Quasi dicat, Vos Bacchi stimulis agitamini, nos Apollinis: quibus tamen utrisque suus calor est, suusque impetus. *Micyl.*

70. *Sic venit à nobis in tua verba nitor.*] Ab arte poëtica: à qua non alienus est orator. Ita enim Cic. 1. de Oratore. *Est enim finitimus oratori poëta, numeris astrictior paulò, verborum autem licentia liberior, multis verò ornandi generibus socius, ac pene par.* &c.

72. *Sacra commilitii.*] Carmina confinia vestro studio. ut sit sensus: Jure igitur defendis carmina confinia & quasi cognata vestro, id est, oratorio studio: & sacra & comilitii, hoc est, in quibus iidem quasi commilitones sumus. *Micyl.*

73. *Pro quibus ut maneas.*] Sit sensus: Pro quibus comprecor, ut ille de quo censeris, hoc est, in cujus amicitia ac familiaritate tanquam certa aliqua classe censeris ac numeraris. sive de cujus fama ac dignitate, tua quoque dignitas augetur ac crescit, tibi amicus maneat ad finem vitæ usque tuæ: idemque succedat in imperio suis habenis, hoc est, sibi debitis ac destinatis non Augusto, cui jam tum successor destinatus erat Tiberius: sed vel Tiberio ipsi, vel ipsius filio Druso. Vel rursum: *De quo censeris*, pro, quem modo possides, qui nunc tuus est, & velut pars quædam census tui, sive earum rerum de quibus censeris. Vel, de cujus gratia & favore tua dignitas & æstimatio pendet. *Mic. Pont.*

75. *Succedatque suis orbis moderator habenis.*] *Tuis habenis* magna ex parte veteres. pro *moderator* unus Hafniensis *moderamen.* argute. ut imperium Germanico voveat ac apprecetur. succedat tuis habenis ac regimini orbis moderamen. Putean. & unus Thuan. *moderandus.* veterrimus Sarravianus *moderatus.* Heins.

EPISTOLA VI.

GRÆCINO.

ARGUMENTUM.

Carmine Græcinum.] *Ad Græcinum scribens Poëta, eum monet ne crimen admissum culpet, quandoquidem præterita mutari non possunt. Illum postremo monet, ut malit sibi lapso opem aliquam ferre, ut facit, quam ea damnare quæ potius excusanda sunt.*

CArmine Græcinum, qui præsens voce solebat,
Tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.

Ex-

1. *Quem præsens.*] *Qui* Sarrav. & Patav. *Heinsius.*

3. Præ-

Exsulis hæc vox est. præbet mihi littera linguam :
  Et, si non liceat scribere, mutus ero.
Corripis, ut debes, stulti peccata sodalis :
  Et mala me meritis ferre minora doces.
Vera facis, sed sera, meæ convicia culpæ.
  Aspera confesso verba remitte reo.
Cum poteram recto transire Ceraunia velo,
  Ut fera vitarem saxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
  Quam mea debuerit currere cymba viam?
Brachia da lasso potius prendenda natanti :
  Nec pigeat mento supposuisse manum.
Idque facis, faciasque precor. sic mater & uxor,
  Sic tibi sint fratres, totaque salva domus.
Quodque soles animo, quod semper voce precari,
  Omnia Cæsaribus sic tua facta probes.
Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico
  Auxilium nullâ parte tulisse tuum.
Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci :
  Turpe laborantem deseruisse ratem.
[Turpe sequi casum, & fortunæ cedere, amicum
  Et, nisi sit felix, esse negare suum.]

Non

3. *Præbet mihi litera linguam.*] Carmen meum est mihi loco linguæ, ad salutandum amicos.

6. *Et mala me meritis ferre minora doles.*] Ita scripti constanter. neque tamen conveniens homini amico est, ista tam immanis asperitas mentis, ut doleat pœnam Nasoni ab Augusto irrogatam esse infra ejus meritum. Quare assentior Tanaquillo Fabro reponenti *doces* pro *doles*. Heins.

7. *Vera facis, sed sera mea.*] Ordo verborum sic habet : Facis tu quidem convicia vera culpæ meæ, sed sera tamen. Quare remitte aspera verba, hoc est, desine crimen objicere mihi confesso, &c. *Micyl.*

9. *Ceraunia.*] Ceraunia montes sunt altissimi Epiri. Dicuntur quoque *Acroceraunia.* Lucanus libro quarto : *Scopulosa Ceraunia nautæ Summa timent.*

11. *Quid prodest dicere.*] Imo *discere* cum Sarrav. & aliis quinque. *Heinsius.*

12. *Qua mea debuerit currere cymba via.*] *Quam viam* unus Hafniensis & unus Vossianus recte. Vide Notas Trist. v. Eleg. VII. vs. 36. *Idem.*

17. *Quod soles semper precari animo.*] Quam rem semper mente & corde oras: ut scilicet probes omnia tua facta Cæsaribus.

18. *Cæsaribus.*] Augusto, Tiberio, Druso, ac cæteris.

23. *Turpe sequi casum.*] Distichon Ovidianæ venæ nil habet. pro *fortuna cedere* Argent. Sarrav. & tres alii *fortunæ accedere.* Heins.

25. Non

Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati:
Non hæc Ægidæ Pirithoïque fides.
Quos prior est mirata, sequens mirabitur ætas:
In quorum plausus tota theatra sonant.
Tu quoque, per durum servato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es: & quoniam laudem pietate mereris,
Non erit officii gratia surda tui.
Crede mihi, (nostrum si non mortale futurum
Carmen) in ore frequens posteritatis eris.
Fac modo permaneas lapso, Græcine, fidelis;
Duret & in longas impetus iste moras.
Quæ tu cum præstes, remo tamen utor in aurâ.
Nil nocet admisso subdere calcar equo.

25. *Non ita vixerunt.*] Non ita sequuti sunt casum, deserendo se in adversis. *Nati Strophio atque Agamemnone.*] Pyladem & Orestem optimos & charos amicos designat: Fuit enim Pylades Strophii Phocensis filius.

26. *Ægidæ.*] Thesei filii Ægei, Pirithoi amicissimi.

28. *In quorum plausus.*] In quorum lætitiam & favores. *Tota theatra sonant.*] Tota theatra resonant, quum de illis tragœdiæ compositæ recitantur.

32. *Non erit surda.*] Intelliget gratitudinem meam, aut intelliget se laudari à me; Vel non frustra officiosus in me eris.

35. *Lapso Græcine fidelis.*] Meliores *lasso*. Heins.

36. *Iste impetus.*] Iste ardor mihi favendi. *In longas moras.*] In longum tempus.

37. *Quæ tu cum præstes, remo tamen utar & aura.*] *Quem* in Combii, & quinque alii. tres *Quod.* duo *Quam.* Scribe, *Quem te cum præstes.* hoc est fidelem, quod præcesserat. deinde multi veteres *utor in auras* vel *utar.* Sarrav. Polit. & duo alii, *utor in aura.* quod verum est. Heins. *Remo tamen utar & aura.*] Tamen tuo auxilio & favori addam etiam preces & exhortationes meas.

38. *Admisso subdere calcar equo.*] *Alterno equo* Argent. ut de equis desultoriis agat. Propertii Vertumnus lib. IV.

Est etiam aurigæ species Vertumnus, & ejus
Trajicit alterno qui leve pondus equo.

Manilius,

Nec non alterno desultor ludere dorso
Quadrupedum, & stabiles poteris deffigere plantas,
Per quos vadit equos.

Lucifero alternus equus dabatur. Cassiodorus: *Equi desultatorii per quos Circensium ministri missus denunciant exituros, Luciferi præcursorias velocitates imitantur.* Heinsius.

Epi-

EPISTOLA VII.

ATTICO.

ARGUMENTUM.

Esse salutatum.] *Ad Atticum scribens, primo eum salutat. Deinde percunctatur quid agat, & an eum amet: queriturque de fortuna, ac mala sua breviter commemorat, & innumerabilia esse dicit. Postremo in tot tantisque malis solam sibi spem relictam solatio esse asserit: precaturque, in fide pristina permaneat, nec se amicum deserat.*

ESse salutatum vult te mea littera primùm
  A male pacatis, Attice, missa Getis.
Proxima subsequitur, quid agas, audire voluptas.
  Et si, quicquid agas, sit tibi cura mei.
Nec dubito quin sit: sed me timor ipse malorum
  Sæpe supervacuos cogit habere metus.
Da veniam, quæso, nimioque ignosce timori.
  Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
  Omnibus unca cibis æra subesse putat.
Sæpe canem longè visum fugit agna, lupumque
  Credit; & ipsa suam nescia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque saucia tactum:
  Vanaque sollicitis incutit umbra metum.
Sic ego Fortunæ telis confixus iniquis,
  Pectore concipio nil nisi triste meo.
Jam mihi fata liquet cœptos servantia cursus
  Per sibi consuetas semper itura vias.

Ob-

3. QUid agas audire voluntas.] *Voluptas* ex melioribus. *Heins.*

4. *Et modo quicquid agas sit tibi cura mei.*] Sarrav. & duo alii, *Et si quid agis sit.* omisso τῷ *modo.* pro quo alii *bene* cum Argentinensi. alii, *jam*, vel *tu*, vel *nunc*, & similia. Scribe. *Et si, quicquid ages, sit tibi cura mei.* Atque ita tres scripti. nisi quod in iis *agas.* posset etiam reponi,

Est bene, quicquid agas, si tibi cura mei est. Idem.

5. *Sed me timor ipse malorum, &c.*] Non de præsentibus malis exilii tantum intelligendum, sed de quibuscunque. ut sit sensus: Sed timor, quo subinde alia atque alia mala, eaque ex omni parte timeo, facit ut multos supervacaneos metus habeam. *Micyl.*

14. *Incitat umbra metum.*] Scribo *incutit.* neque aliter pro diversa lectione Barberinianus. Sarravii codex *immutat.* mendose. *terrorem, timorem, pavorem, metum incutere* passim apud Ciceronem & Livium. *Heins.*

19. *Ob-*

Observare Deos, ne quid mihi cedat amicè;
Verbaque Fortunæ vix puto posse dari.
Est illi curæ me perdere, quæque solebat
Esse levis, constans & bene certa nocet.
Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
Nec fraus in nostris casibus esse potest;
Cinyphiæ segetis citius numerabis aristas,
Altaque quam multis floreat Hybla thymis:
Et quot aves motis nitantur in aëra pennis;
Quotque natent pisces æquore, certus eris:
Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
Quos ego sum terrâ, quos ego passus aquâ.
Nulla Getis toto gens est truculentior orbe:
Sed tamen hi nostris ingemuêre malis.
Quæ tibi si memori coner perscribere versu,
Ilias est fatis longa futura meis.
Non igitur vereor, quod te rear esse verendum,
Cujus amor nobis pignora mille dedit:
Sed quia res timida est omnis miser; & quia longo
Tempore lætitiæ janua clausa meæ est.
Jam dolor in morem venit meus: utque caducis
Percussu crebro saxa cavantur aquis;
Sic ego continuo Fortunæ vulneror ictu:

Vixque

19. *Observare deos, ne quid.*] Puto deos observare, ne quid mihi amice, hoc est, prospere atque fœliciter, cedat: *fortunæque vix posse verba dari*, hoc est, imponi. ut verbum *Puto*, ad utrumque colon adhibeatur. *Micyl.*

22. *Constans & bene certa nocet.*] Nunc non est amplius mutabilis aut levis, sed constans & firma in nocendo mihi.

23. *Cognitus oris.*] *Creditus* in Arondeliano. *Heins.*

24. *Nec numerus nostris casibus esse potest.*] *Nec fraus in nostris casibus* Argent. & decem alii. quæ lectio magis arridet. Sarrav. mendose,

Nec planus nostris casibus esse potes. Id.

25. *Cinyphiæ segetis.*] Cinyps fluvius est Garamantum, Mela scribit fluvium esse in Libya, per uberrima arva cadentem, à quo Cinyphiæ segetes appellantur à poëtis, hoc est, Libycæ, Libya enim ob maximam frumenti copiam, horreum fuit Romanorum.

33. *Perscribere versu.*] *Destringere* Twisdenianus. pro strictim recensere. eleganter. Glossa ejus, *i. e. exprimere & narrare.* Heins.

34. *Longa Ilias.*] Longum opus, ut est Homeri Ilias de bello Trojano.

35. *Non igitur vereor, quod te rear esse verendum.*] *Quo te* nonnulli veteres. *Vereor qua terrear* Sarrav. & Scaliger. tres *qua.* Heins.

41. *Vulneror ictu.*] *Verberor* Argent. & Fe-

Vixque habet in nobis jam nova plaga locum.
Nec magis assiduo vomer tenuatur ab usu,
Nec magis est curvis Appia trita rotis;
Pectora quam mea sunt serie cæcata laborum:
Et nihil inveni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quæsita est gloria multis:
Infelix perii dotibus ipse meis.
Vita prior vitio caret, & sine labe peracta:
Auxilii misero nil tulit illa mihi.
Culpa gravis precibus donatur sæpe suorum:
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adjuvat in duris alios præsentia rebus:
Obruit hoc absens vasta procella caput.
Quæ non horruerint tacitam quoque Cæsaris iram?
Addita sunt pœnis aspera verba meis.
Fit fuga temporibus levior: projectus in æquor
Arcturum subii Pleïadumque minas.

Sæpe

& Feschii. *Idem.*

44. *Appia.*] Via illa ab Appio censore strata & cognominata.

45. *Serie calcata malorum.*] *Cæcata* meliores omnes magno numero. *laborum* etiam Argent. & duo alii. *Heins.*

49. *Et sine labe peracta est.*] Τὸ *est* abest à Sarrav. Argent. Twisden. & quatuor aliis. *Idem.*

52. *Fuit muta pro nobis.*] Quia nemo amicus pro me imperatorem oravit, ut ignosceret. *Mer.* Vel deprecatio & supplicatio meorum nihil effecit, ac veluti muta ac nulla fuit. *Pont.*

53. *Adjuvat aliquos.*] *Aliquem* meliores. *aliquid* pri. Medic. Thuan. *alios.* etiam bene. Sarrav. *aliquo.* Scribe, *aliqua.* Vide Notas Trist. III. Eleg. IV. ℣. 75. versu proximo pro *hoc absens* quatuor *absentis caput.* Heins.

55. *Quem non obrueret taciti quoque Cæsaris ira.*] *Obruerit* multi. *Quæ non obruerit* Combii. *Quod non obruerit iram* Vossian. alius *orruerit iram.* veterrimus Sarravianus,

Quæ non horruerit tacitam quoque Cæsaris iram.

recte, si *horruerint* reponas. nisi malis, *Quis non horruerit.* nam *Obruit* cum præcesserit versu superiori, hic ferri non potest. *Idem.*

57. *Fit fuga temporibus levior.*] Levius solet esse supplicium, quando exules abeunt expectato tempore navigationi apto. Aliis vero incommodis meis hoc etiam accessit, quod fugatus sum tristi sidere.

58. *Arcturum subii.*] Tempore quo Arcturus magnos imbres parabat, cœpi navigare. *Arcturus* autem stella est, in cauda majoris Ursæ locata. Exoritur undecim diebus ante autumni æquinoctium, octavo calendas Octobris, id est, die vigesimoquarto Septembris. *Pleïadumque minas.*] Dictas autem putant ab eo quod est πλέειν, id est, navigare: Hæ numero septem dicuntur. *Vergilias* autem nostri dixere, quod post ver exoriuntur. Oriuntur autem quarto nonas Apriles.

59. Pla-

Sæpe solent hyemem placidam sentire carinæ:
Non Ithacæ puppi sævior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala nostra levare:
Ditata est spoliis perfida turba meis.
Mitius exsilium faciunt loca: tristior istâ
Terra sub ambobus non jacet ulla polis.
Est aliquid patriis vicinum finibus esse:
Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Præstat & exsulibus pacem tua laurea, Cæsar:
Pontica finitimo terra sub hoste jacet.
Tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
Non patitur verti barbarus hostis humum.
Temperie cæli corpusque animusque juvantur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aquâ dulci non invidiosa voluptas:
Æquoreo bibitur cum sale mista palus.
Omnia deficiunt: animus tamen omnia vincit.
Ille etiam vires corpus habere facit.
Sustineas ut onus, nitendum vertice pleno est;
At flecti nervos si patiare, cadet.
Spes quoque, posse morâ mitescere Principis iram,
Vi-

59. *Placidam hyemem.*] Placidam tempestatem.

62. *Spoliis meis, &c.*] De comitibus itineris sive profectionis intelligo hunc locum, quorum perfidia bonis aut rebus quibusdam suis spoliatus fuerit Poëta: Nam alibi satis clare significat, nihil sibi à Cæsare præter patriam, ademptum fuisse. *Micyl.*

64. *Sub ambobus polis.*] Sub polo arctico & antarctico.

66. *Ultima tellus.*] Tellus Pontica. *Mer.*

68. *Jacet sub hoste finitimo.*] Manet sub hoste vicino. Quasi innuat, ubique terrarum esse pacem à Cæsare partam, præterquam in terra, ubi exulabat.

71. *Temperie cæli corpusque animusque.*] Oportet locum eligere temperatum, ad salubritatem corporis conservandam, & per consequens etiam mentis.

74. *Palus.*] Aqua palustris: vel quæ defluit ex Mæotide palude, eaque salsa.

75. *Animus tamen omnia vincit.*] Tamen omnia hæc incommoda supero animi fortitudine.

77. *Sustineas ut onus.*] Generaliter & *γνωμικῶς* dictum puto, ut sit quasi quædam illatio ad superiora, perinde ac si dicat: Quare cum tanta mala mea sint, necesse est ut sim erecto animo ac forti, propterea quod pondera sive onera gravia sustineri aliter non possint, quam si quis erecto vertice connixus, ea in se suscipiat. *Micyl.* *Nitendum vertice recto est.*] *Vertice pleno est*, Sarrav. Scalig. Argent. & octo alii. recte. vide Notas Amor. II. El. XI. vs. 41. *cadet* etiam pro *cades* versu proximo ex scriptis plurimi. & recte. de onere loquitur. *Heins.*

80. *Vi-*

Vivere ne nolim deficiamque, cavet.
Nec vos parva datis pauci ſolatia nobis,
Quorum ſpectata eſt per mala noſtra fides.
Cœpta tene, quæſo; nec in æquore deſere navem:
Meque ſimul ſerva, judiciumque tuum.

80. *Vivere ne nolim deficiamque facit.*] *Cavet* repone ex melioribus. *Idem.*

81. *Nec vos parva datis.*] Acquieſcimus etiam, inquit, veſtris ſolatiis ô amici, quorum præſidia & fidem in malis meis & rebus dubiis cognovi.

83. *Nec in æquore deſere navem.*] *Deſine* veteres quatuor. adi Notas Art. Am. II. *vſ.* 725. *Heinſ.*

84. *Judiciumque.*] Quia judicaſti me dignum venia, aut defenſione tua, & tua amicitia: vel quod Cæſar mihi ignoſceret.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO COTTÆ.

ARGUMENTUM.

Redditus eſt nobis.] *Hanc epiſtolam ſcribit ad Cottam, eique gratias agit, quod ad ſe miſerit Auguſti Cæſaris, Liviæ, ac etiam Tiberii imagines: quos quoniam præſentes, & aliter videre non poterat, pro diis venerabatur. Rogat deinde eos, ut ſibi mitius exilium concedant: nec patiantur eorum imagines, quas habet ſemper ſecum, eſſe in hoſtili & inviſo loco.*

REdditus eſt nobis Cæſar cum Cæſare nuper,
Quos mihi miſiſti, Maxime Cotta, Deos.
Utque tuum munus numerum, quem debet, haberet,
Eſt ibi Cæſaribus Livia juncta ſuis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
Quod fuerit pretium cum rude, numen habet.
Non mihi divitias dando majora dediſſes,
Cælitibus miſſis noſtra ſub ora tribus.
Eſt aliquid ſpectare Deos, & adeſſe putare;
Et quaſi cum vero numine poſſe loqui.
Præmia quanta, Dei! nec me tenet ultima tellus:
Ut-

EST redditus.] Eſt datus. *Cæſar cum Cæſare.*] Auguſtus cum Tiberio. Sunt qui non Tiberii, ſed Druſi majoris imaginem cum Auguſti imagine miſſam intelligant.

5. *Argentum felix, omnique beatius auro, Quod, fuerit pretium.*] Senſus eſt. O fœlix argentum; & ipſi auro præferendum, quia cum per ſe, ac rude, precium ſit, hoc eſt, precioſum & charum, nunc etiam habet numen, hoc eſt, Cæſarum imagines impreſſas, ſive cælatas. *Micyl.*

8. *Cælitibus tribus.*] Duobus Cæſaribus & Livia. *Noſtra ſub ora.*] Sub noſtrum conſpectum.

11. *Quantum ad me redii.*] Decem vete-

Utque prius mediâ ſoſpes in Urbe moror.
Cæſareos video vultus, velut ante videbam:
Vix hujus voti ſpes fuit ulla mihi.
Utque ſalutabam, numen cæleſte ſaluto.
Quod reduci tribuas, nil (puto) majus habes.
Quid noſtris oculis niſi ſola Palatia deſunt?
Qui locus, ablato Cæſare, vilis erit.
Hunc ego cum ſpectem, videor mihi cernere Romam.
Nam patriæ faciem ſuſtinet ille ſuæ.
Fallor? an irati mihi ſunt in imagine vultus;
Torvaque neſcio quid forma minantis habet?
Parce, vir immenſo major virtutibus orbe,
Juſtaque vindictæ ſupprime lora tuæ.
Parce, precor, ſæcli decus indelebile noſtri;

Terra-

veteres *Quos poſtquam vidi.* quinque *Eſſe liber videor.* duo *Quando ad me redii.* Politiani codex *Præmia quanta, Dei!* eleganter. Sarravianus, *Quanta meridi.* mendoſe. alii aliter. *Heinſ.*

15. *Ut ſalutabam.*] Ut antequam relegarer, ſolitus eram de more mane ſalutare: quod fieri ſolebat prima & ſecunda hora. *Numen cæleſte.*] Auguſtum deum.

17. *Quid noſtris oculis niſi ſola palatia deſunt.*] Duo *deſint.* unus Medon. *deſit.* Scribe *deſit.* Virgil.

Lac mihi non æſtate novum nec frigore deſit. Heinſ.

18. *Ablato Cæſare.*] Amoto Auguſto. cujus præſentia nobilitat Romana Palatia, & totam urbem.

22. *Minantis habet.*] *Minacis* unus Medic. *Heinſ.*

24. *Supprime frena tua.*] *Lora* Polit. & quiuque alii. *Idem.* *Supprime frena.*] Coërce iracundiam tuam qua videris exardeſcere ad me acerbius puniendum. *Pont.*

25. *Parce puer ſæcli decus admirabile noſtri.*] *Parce precor* unus Voſſ. probe. duo noſtri τὸ *puer* non agnoſcunt: alius, *Per.* & ſane ſequentia ſatis evincunt ad Auguſtum hæc eſſe referenda, non ad Tiberium, quem poſtea eſt allocuturus. Scaliger conjiciebat, *Parce pater.* neque aliter in epiſtolis Tanaquillus Faber. Deinde *decus indelebile* reponendum ex melioribus, niſi quod Sarrav. Scaliger, & duo alii *indeflebile* mendoſe. Met. xv. *nomenque erit indelebile noſtrum.* Poſſet etiam legi, *Parce vir, ô ſæcli.* ſic Triſt. v. Eleg. 11. ad eundem Auguſtum,

O vir, non ipſo, quem regis, orbe minor.

Heinſ. *Parce puer, ſæcli decus.*] *Puerum* accipiamus non ætatis ratione dictum, ut qui jam prope quinquagenarius eſſet, quum Ovidius relegaretur, ſed vel propter picturæ ſpeciem: vel quod probabilius, propterea quod nuper adeo poſt mortem L. & C. Cæſarum ſcilicet, in filii locum ab Auguſto adoptatus fuiſſet. Ut puerum accipiamus, quaſi filium alterius Cæſaris, hoc eſt, Auguſti, appellatum. *Micyl.* *Puer.*] More Græco, qui etiam adultos, παῖδας vocant. Quod Latinis familiare. Virgil. 6. Æneid. *Ne pueri, ne tanta animis aſſueſcite bella.* Et 5. *Niſus amore pio pueri*, nempe Euryali:

——*qui forma inſignis, viridique juventa.*

& alibi. Cicero Octavianum etiam appellat Puerum. proinde & honoris eſt nomen. *Puer regius.* Virg. 5. Æn. Et 9. *Venerande puer.* Aſcanius ad Euryalum.

27. Per

Terrarum dominum quem ſua cura facit.
Per patriæ nomen, quæ te tibi carior ipſo eſt;
Per nunquam ſurdos in tua vota Deos;
Perque tori ſociam, quæ par tibi ſola reperta eſt,
Et cui majeſtas non oneroſa tua eſt;
Perque tibi ſimilem virtutis imagine natum,
Moribus agnoſci qui tuus eſſe poteſt;
Perque tuos vel avo vel dignos patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua vota gradu;
Parte leva minimâ noſtras & contrahe pœnas;
Daque, procul Scythico qui ſit ab hoſte, locum.
Et tua, (ſi fas eſt) à Cæſare proxime Cæſar,
Numina ſint precibus non inimica meis.
Sic fera quamprimum pavido Germania vultu
Ante triumphantes ſerva feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumæos mater in annos
Vivant; & poſſis filius eſſe diu.
Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
Accipe non durâ ſupplicis aure preces.
Sic tibi vir ſoſpes, ſic ſint cum prole nepotes,
Cumque bonis nuribus quas peperêre nurus.
Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Druſus

Pars

27. *Per patriæ numen, quod te tibi carius ipſo eſt.*] Meliores, *quæ te tibi carior ipſo eſt.* tres cum Arondeliano *patrium numen.* malo *patriæ nomen.* ut Rottendorphianus exhibebat. *Heinſ.*

30. *Et cui majeſtas.*] Et quæ, inquit, majeſtatem tuam poteſt ferre. Vel quæ ſe nutibus tuis belle attemperat.

34. *Qui veniunt magno per tua juſſa gradu.*] Puto *per tua geſta.* *jeſta* ſcriptum fuerat, unde *juſſa* factum. Patav. *verſa.* unus Vatican. *per tua vota.* etiam bene. *Heinſ.*

36. *Daque locum Scythico qui ſit ab hoſte procul.*] *Daque, procul Scythico qui ſit ab hoſte, locum* meliores. duo etiam *Scythico orbe.* Idem.

37. *A Cæſare proxima Cæſar.*] Rectius *proxime Cæſar* in Puteaneo. *Idem.*

40. *Ante triumphales equos.* [*Triumphantes* eſt in vetuſtioribus. *Idem.* *Ante equos triumphantes.*] Ante equos Tiberii, de Germania devicta triumphum agentis.

42. *Vivant, & ô poſſis filius eſſe diu.*] *Vivum & ut* Barberin. *Vivat & huic poſſis* unus Vatic. *vivant ut poſſis* unus Medon. Puto ſcribendum,

Vivat, & ò poſſis filius eſſe diu.

Vide Notas ad Epiſt. Penelopes ỽſ. 101. *Heinſius.*

46. *Cumque bonis nuribus quas peperere nurus.*] *Quos peperere* plerique veteres. nepotes innuit. Sarravianus & octo alii, *quod.* pro *quot.* ut Combianus. *Idem.*

Pars fuerit partûs sola caduca tui.
Sic tibi fraterni maturè funeris ultor
Purpureus niveis filius instet equis.
Annuite ô timidis mitissima numina votis.
Præsentes aliquid prosit habere Deos.
Cæsaris adventu totâ gladiator arenâ
Exit; & auxilium non leve vultus habet.
Nos quoque vestra juvet quod,qua licet,ora videmus:
Intrata est Superis quod domus una tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
Quique Deûm coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum;
Quos dedit ars votis, effigiemque colo.
Sic homines novêre Deos, quos arduus æther
Occulit: & colitur pro Jove forma Jovis.
Denique, quæ mecum est, & erit sine fine, cavete,
Ne sit in inviso vestra figura loco.
Nam caput è nostra citius cervice recîdi,
Et patiar fossis lumen abire genis:

Quam

50. *Purpureus filius.*] Tiberius Liviæ filius, paludamento imperatorio & purpureo indutus.

52. *Præsentes aliquid prosit habere Deos.*] *Aliquos* unus Vatic. Scribe *aliqua prosit.* Vide Notas Trist. lib. III. El. IV. Vs. 75. *Idem.* *Deos præsentes.*] Augusti, Tiberii, & Liviæ imagines missas Roma.

53. *Cæsaris adventu.*] Cæsare in arenam veniente. Nam Gladiatores, qui servi erant, victi, confugiebant ad pedes Cæsaris, & incolumes dimittebantur. Et si confugientes ad statuam, liberi erant, multo magis confugientes ad ipsum imperatorem. *Vultus:* id est, Cæsaris præsentia habet non modicum, sed magnum auxilium, quia ille liberatur. *Tuta gladiator arena.*] *Tota* plerique veterum. *Heins.*

55. *Nos quoque vestra juvet.*] Ordo est: Nos quoque juvet, quod videmus vestra ora, &c. Quemadmodum gladiatori profuit vidisse in arena Cæsarem.

56. *Intrata est superis quod domus.*] *Facta quod est superis jam domos* in Regio. Scribe *Tacta.* versu proximo malim *Felices illos.* Heins.

60. *Quos dedit ars vultus.*] *Votus* Sarrav. Argent. *votis* placet. *Idem.*

61. *Sic homines novere deos.*] Hoc pacto, scilicet per imagines & simulacra, deos immortales cognoscimus: nam propriam eorum formam nulli licet videre.

64. *In inviso loco.*] In terra hostili. *Vestra figura.*] Vestrum simulacrum.

65. *Nam caput è nostrâ citius cervice recedet.*] Scribe *recidi*, & refer ad τὸ *patiar*, quod sequitur. Epistola tamen Paridis,

Ante recessisset caput hoc cervice cruenta.
Propert. lib. II. Eleg. VII.

Nam citius paterer caput hoc discedere collo.

quare, si vulgatam scripturam tuemur, *recedat* malo quam *recedet.* Heins.

68. *Per-*

Quam caream raptis, ô publica numina, vobis,
  Vos eritis noſtræ portus & ara fugæ.
Vos ego complectar, Geticis ſi cingar ab armis:
  Voſque meas Aquilas, vos mea ſigna ſequar.
Aut ego me fallo, nimiâque cupidine ludor:
  Aut ſpes exſilii commodioris adeſt.
Nam minus & minus eſt facies in imagine triſtis;
  Viſaque ſunt dictis annuere ora meis.
Vera precor fiant timidæ præſagia mentis:
  Juſtaque quamvis eſt, ſit minor ira Dei.

68. *Portus & aura fugæ.*] Sartav. Argent. prim. Medic. & ſex alii *ara.* recte. quod & Ciofanus in ſuis invenerat. Adeantur Notæ ad Epiſt. Penelopes v. 110. *Idem. Portus & aura.*] Salus & favor.

70. *Utque meas aquilas veſtra ego ſigna ſequar.*] *Vos mea ſigna* Argent. & ſeptem alii. codex Moreti *Voſque meas aquilas veſtra ego.* Scribe,

Voſque meas aquilas, vos mea ſigna ſequar. Heinſ.

Ut meas aquilas.] Tanquam mea vexilla Romana, quæ aquilas pictas habebant, Lege Alexandr. ab Alex. lib. 2. cap. 2. *Veſtra ſigna.*] Veſtras imagines.

73. *In imagine.*] In ſignô Auguſti. *Viſaque ſunt dictis.*] Imagines iſtæ viſæ ſunt mihi aſſentire, ut velint concedere locum exilii magis commodum.

76. *Juſtaque quamvis eſt.*] *Juſtaque quantumvis* malim. Heinſ.

EPISTOLA IX.

COTYI REGI.

ARGUMENTUM.

Regia progenies.] *Ad Cotium filium Coti regis Thraciæ hanc epiſtolam ſcribit, laudatque illum à generis origine: monetque, regium ac divinum eſſe, miſeris ſuccurrere, & ſibi potiſſimum, ob ſtudia poëtica facultatis: ſi quidem illa quaſi quoddam amicitiæ vinculum habent. Poſtremo eum rogat, ut oranti terra ſua bellicoſa, in qua exulabat, ſit ei fida & amica.*

REgia progenies, cui nobilitatis origo
  Nomen in Eumolpi pervenit uſque, Coty;
Fama loquax veſtras ſi jam pervenit ad aures,

Me

COti regia progenies.] Hunc Cotium filium regis Thráciæ & Getarum fuiſſe libet ſuſpicari, quem Tranquillus *Cotiſonem* appellat. *Mer.* *Pervenit uſque Coti.*] Varie inſcribitur hæc elegia. Alii ad *Cotium* habent. Infra eadem elegia ponitur. *O Coty, progenies digna parente tuo,* ubi vocativus *Coty*, non à recto Cotius, ſed à *Cotys* tertii ordinis flectitur.

2. *Pervenit uſque, &c.*] Deſcendit uſque ab Eumolpo. Eumolpus enim Neptuni & Chiones Boreæ & Orithyæ filiæ filius fuit, & ex Thracia in Atticam venit.* Eum ſane Homerus carmine ſuo fortem appellat. *Mer.*

7. *Ma*

Me tibi finitimi parte jacere soli;
Supplicis exaudi, juvenum mitissime, vocem:
  Quamque potes profugo (nam potes) affer opem.
Me Fortuna tibi (de qua ne conquerar, hoc est)
  Tradidit; hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro littore nostrum,
  Ne fuerit terrâ tutior unda tuâ.
Regia (crede mihi) res est, succurrere lapsis:
  Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Fortunam decet hoc istam: quæ maxima cum sit,
  Esse potest animo vix tamen æqua tuo.
Conspicitur nunquam meliore potentia caussâ,
  Quam quoties vanas non finit esse preces.
Hoc nitor ille tui generis desiderat: hoc est
  A Superis ortæ nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus generis clarissimus auctor,
  Et prior Eumolpo suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune Deo: quod uterque rogati
  Supplicibus vestris ferre soletis opem.
Numquid erit, quare solito dignemur honore
  Numina, si demas velle juvare Deos?

Ju-

7. *Me fortuna tibi, de qua quod non queror, hoc est, Tradidit.*] Tres *quod conqueror.* sex *non conqueror.* unus Vatican. *non conquerar.* Lege *ne conquerar.* deinde *Prodidit* Argentinus. eleganter. hoc est exposuit, objecit. *Heins.*

8. *Non duro littore.*] Non aspero, sed benigno, placido, & propitio solo, quasi dicat, Ego relegatus tanquam naufragus, supplex ad littus tuum confugio, precorque ut me benigne excipias.

10. *Nec fuerit terra.*] Ex quo Poëta innuit, illic tutiorem sedem sperandam, quam in mari. Quod si sibi tam longa navigatione pepercit, multo magis ejus terram intelligit debere ei parcere.

11. *Succurrere lapsis.*] Cic. pro Ligario confirmat, nulla re homines propius ad deos accedere, quam salutem hominibus dando. *Pont.*

18. *A superis ortæ nobilitatis.*] Nobilitatis à diis originem ducentis. Hoc autem dicit propter Eumolpum filium Neptuni & Chiones filiæ Boreæ, generis sui auctorem, ut diximus.

20. *Erichthonius.*] Erichthonius seu Erechtheus rex fuit Athenarum, quem Minerva è rure ubi natus erat, suscepit, educavitque, & Atheniensi populo pro rege tradidit. ideoque illi annua solennia Athenienses agunt taurorum agnorumque sacrificiis. Vide Natal. l. 4. c. 5.

21. *Hoc tecum commune Deis.*] *Deos* Sarrav. Argent. *decus.* Lege *Deo* cum Puteaneo, vel *Deo est.* Heins. *Hoc tecum commune deis.*] Hoc est, tibi cum diis commune, quod preces exaudias, quemadmodum & illi.

27. *Nul-*

Jupiter oranti surdas si præbeat aures;
  Victima pro templo cur cadat icta Jovis?
Si pacem nullam Pontus mihi præstet eunti,
  Irrita Neptuno cur ego thura feram?
Vana laborantis si fallat vota coloni,
  Accipiat gravidæ cur suis exta Ceres?
Nec dabit intonso jugulum caper hostia Baccho,
  Musta sub adducto si pede nulla fluant.

Cæ-

27. *Nulla pacem.*] Nullam tranquillitatem. *Mihi eunti.*] Mihi naviganti.

28. *Cur ego dona feram.*] *Thura* scripti plerique. *Heins.*

29. *Si fallant vota coloni.*] *Fallat* meliores. Ceres nimirum. in Fastis,

Sæpe seges primis dominum fallebat in herbis.

Prudentius l. II. contra Symmachum,

Nec vernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge nova, & viridis si messis adulta priusquam
Conceptas tenero solidaret lacte medullas,
Afflatum calido succum contraxit ab Euro,
Jejunosque tulit calamos, atque irrita vota
Agricolæ sterilis stipularum silva fefellit.

sic & *decipere* & *mentiri* & *eludere messis* dicebatur. Symmachus pro ara Victoriæ, *Spem provinciarum omnium messis ægra decepit.* Noster Amor. libro III. Eleg. x.

Cum bene jactati pulsarant arva ligones,
Irrita decepti vota colentis erant.

apud Horatium *fundus mendax* lib. III. Od. I. & *spem mentita seges.* lib. I. Epist. VII. apud Tibullum libro II. El. I.

Neu seges eludat messem fallacibus herbis.

Propertius libro II. Eleg. XV.

Terra prius falso partu deludet arantes.

Valerius Flaccus libro VII. vs. 229.

—— patriam inde vocato,
Qua redit itque dies, nec nos dis nata malignis
Luserit hoc uno semper sub frigore messis,
Fas mihi non stabiles, fas & tibi linquere Colchos.

ita locum mendosissimum restituo. *Non stabiles Colchi*, in quibus sedes certa non figitur. pari modo Plautus Mercatore *stabilem patriam & domum* dixit,

Quis modus tibi exilio tandem? eveniet qui sinis fuga?
Quæ patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.

Perperam *non habiles Colchos* & *Cluserit messis* in Valerio hactenus legebatur. *Accipiat* mox meliores versu proximo pro *Accipiet.* Idem.

30. *Accipiet gravidæ.*] Cur, inquit, sacrificabitur Cereri porca, si preces agricolarum incassum fundentur. *Suis gravidæ.*] Initium immolandi à suillo genere sumptum existimat Ovidius. Cujus rei causa in Fastis, & in Metamorph. *Prima putatur Hostia sus meruisse mori, quia semina pando Eruerit rostro spemque interceperit anni.* Mactabatur autem porcus Cereri, quia hoc animal frugibus nocet. Solebant enim victimæ pro qualitate numinum immolari: & vel cædebantur, quæ obsunt eorum muneribus: ut caper Libero, quia vitibus nocet, & in omnibus sacris fœminini generis victimæ potiores sunt.

31. *Intonso Baccho.*] *Immerito* multi veterum. utrumque rectum. sic contra in Trist. *merita cadet agna Minervæ.* & sæpe alibi. *Heins.*

32. *Inducto sub pede.*] *Adducto* scripti fere omnes. recte. sic *adducta clava* Fast. I. *adducto nervo arcus.* & *adductus ramus* Pont. III. Eleg. v. & similia passim apud nostrum. id est, contracto. sic Epist. Canaces *macies adduxerat artus.* & Met. III. *Adducitque cutem macies* Val. Flac-

 cus

Cæſar ut imperii moderetur fræna precamur,
Tam bene quo patriæ conſulit ille ſuæ.
Utilitas igitur magnos hominesque Deoſque
Efficit; Auxiliis quoque favente ſuis.
Tu quoque fac proſis intra tua caſtra jacenti,
O Coty, progenies digna parente tuo.
Conveniens homini eſt, hominem ſervare, voluptas:
Et melius nullâ quæritur arte favor.
Quis non Antiphaten Læſtrygona devovet? aut quis
Munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Caſſandreus pater eſt, gentiſve Pheræ;

Quive

cus lib. v.

Vincula prenſa manu ſaxis adduxerat imis.

id eſt, attraxerat. *abduxerat* minus bene vulgati, cum *abducta flumina* mox ſequantur. idem libro vi.

—— *extremas laqueis adducere turmas.*

& apud noſtrum Met. viii.

—— *adductaque funibus arbor.*

Statius Theb. ix. ubi pari modo peccatur,

Ter Cadmea Phalanx torvum adduxere cadaver,

Ter retrahunt Danai. Idem.

34. *Tam bene quam patria conſulit ipſe ſua.*] *Quod* Argent. & primæ editiones. Lege *quo.* nempe imperio. deinde *ille* meliores. *Idem.*

35. *Utilitas igitur magnos hominesque deoſque, &c.*] Senſus eſt: Ex eo igitur quod proſunt ac juvant, tam homines quam dii magni ſunt, & coluntur, videlicet dum unuſquiſque illorum ea parte, iiſque auxiliis favet, ac prodeſt nobis, quibus ſolet ac poteſt. ut Ceres & Bacchus proventu ac fertilitate frugum ac vini, Cæſar imperando & conſulendo patriæ, &c. *Micyl.*

36. *Auxiliis quoque favente ſuis.*] Unoquoque utilitatem ſuam amante. Ex quo colligit, utilitatis propriæ gratia hæc fieri. *Mer.*

37. *Intra tua caſtra jacenti.*] Mihi in terra Tomitana tuo imperio ſubjecta relegato. *Micyl.*

38. *O Coti progenies.*] Ordo eſt: O Coti, progenies digna, & reliqua. Cæterum ſive *Coti* ſcribas, ut Aldina editio habet: ſive *Coty*, ut Strabo & Tacitus, brevis eadem ſyllaba erit. Sic enim & *Tiphy*, & ſimilia corripiuntur.

41. *Quis non Antiphaten Laſtrygona.*] Læſtrygones populi fuere in extremo Italiæ Siciliam verſus, efferis moribus, habitantes prius urbem Formiarum inter Terracinam & Sinueſſam. Eorum rex fuit Antiphates. Homerus docet Antiphatem unum ex Ulyſſis ſociis devoraſſe.

42. *Munifici Alcinoi.*] Liberalis Alcinoi. Fuit enim Alcinous rex Phæacum juſtiſſimus, Nauſithoi filius, apud quem Ulyſſes naufragus divertit: ubi regio convivio honorifice ſuſceptus, errores ſuos exponebat. *Munifici Alcinoi.*] Videntur autem Phæaces ex Homer. Odyſſ. nimium indulſiſſe genio: id quod & Horatius Epiſtol. 15. lib. 1. notat. *Pinguis ut inde domum poſſim Phæaxque reverti.* Horum etiam mentionem facit Athenæus lib. 12. c. 21. Apollon. in Argonautis ita illos prædicat.

Αἵματος οὐρανίοιο γένος γένος Φαίηκες ἔασι. lib. 4. vſ. 992.

43. *Non tibi Caſſandrus pater eſt, duruſve Caphareus.*] Inepte Caphareus ſcopulus cum Caſſandro componitur. multi ex ſcriptis *genitorve Caphareus.* Argentinus. qui eſt inter optimos, *duruſve Phareus.*

Quive repertorem torruit arte suâ :
Sed quàm Marte ferox, & vinci nescius armis,
Tam

reus. Sarravianus omnium veterrimus *gentisve Pheraa.* eleganter & vere. Alexandrum enim Pheræorum in Thessalia crudelissimum tyrannum innuit, quem ab uxore Thebe ejusque fratribus obtruncatum in cubiculo fuisse ex Xenophonte partim lib. VI. de rebus Græcorum, Diodoro Siculo, lib. XVI. bibliothecæ, Plutarcho ac Cornelio Nepote in Pelopida, Conone apud Photium, partim ex Cicerone, Valerio Maximo, aliis, discimus. ac ejus rei noster quoque meminit in Ibide,

Inque tuo thalamo ritu jugulere Pherai,
Qui datus est letho conjugis ense sua.

De insigni ejus crudelitate apud Polyænum libro VI. Stratagem. & Ælianum varia Historia nonnihil occurrit. quod vero præmittit noster, *Non tibi Cassandrus pater est*, perperam de Cassandro Rege Macedoniæ interpretantur. *Cassandreus* enim legendum. quomodo Sarravianus diserte, aliique nonnulli codices ex castigatioribus, ut de Apollodoro Cassandriæ Tyranno longe immanissimo intelligatur, qui Cassandreus proinde dictus. Nam Cassandriæ tyrannum fuisse ex Pausania Messeniacorum l. IV. Polyæno, & Prologo l. XXV. Trogi Pompeji docemur. Testantur id ipsum quoque excerpta Diodori Siculi Valesiana pag. 356. Epitome Stephani Byzantii, Κασάνδρεια πόλις Μακεδονίας, πρὸς τῇ Θρᾴκῃ, ἡ πρὶν Ποτίδαια λεγομένη, ἀπὸ Κασάνδρου, τοῦ Ἀντιπάτρου. ὁ πολίτης, Κασανδρεύς. Meminit sævitiæ ejus inter alios complures Ælianus Variæ Historiæ libro XIV. cap. XII. meminerunt & excerpta Diodori Siculi, quæ diximus jam, Valesiana lib. XXII. p. 264. De eo copiose Polyænus libro VI. Stratagem. ubi inter cætera, καὶ τύραννος ἐγένετο φονικώτατος πάντων ὅσοι παρ' Ἕλλησιν ἢ παρὰ βαρβάροις ἐτυράννησαν. initio autem narrationis pro Ἀπολλόδωρος ὁ Κασσάνδρου scribendum. ὁ Κασσανδρεύς. Hunc ab Antigono Rege Macedoniæ oppressum expugnata Cassandria idem Polyænus libro IV. copiose narrat. De violenta ejus morte ex Plutarchi libello de tarda Dei vindicta potest colligi : nec dubito nostrum in Ibide eo respexisse, etsi loco insigniter depravato,

Aut ut Cassandri dominus non mitior illo,
Saucius ingesta contumuleris humo.

Herculem Alexandri Magni filium intelligunt interpretes à Cassandro interfectum. Sed quis veterum crudelitatem Herculi unquam objecit ? Priori versu multum variant codices vetusti, quorum major pars *Cassandra. Cassandrus* nonnulli. *Cassandris* unus. tres *Cassandrei.* quos inter & Moreti liber satis antiquus, qui pro diversa lectione *Cassandreus. Cassandrei* quoque liber Jureti vetustissimus. præterea quinque aut sex nostri *domino* non *dominus.* Scribe,

Aut Cassandrea domino non mitior urbis
Saucius ingesta contumuleris humo.

Quanquam enim ex ipsius Apollodori apud Plutarchum somnio deprehendi quodammodo potest, post detractam vivo pellem in lebete elixum fuisse; nihil impedit tamen post has pœnas adhuc spirantem terra quoque ingesta fuisse obrutum. Idque τὸ *Saucius* utcunque designat. Illud præterea in transcursu monendum, scriptores antiquos hunc Apollodorum cum Phalaride frequenter conjungere, quod & à nostro hic factum videmus. ita certe Plutarchus & Suidas in Γνώνυμ@, Polybius lib. VI. in excerptis Valesianis, Diodorus Siculus in iisdem, Dio Chrysostomus Oratione secunda, Themistius oratione nona, Cicero lib. III. de Natura Deorum, Seneca de Beneficiis lib. VII. cap. XIX. & lib. II. de Ira, cap. IV. Atque hæc de Appollodoro dicenda videbantur : quæ obscuro hactenus nec intellecto Nasonis loco lucem allatura confido. *Heinsius.*

Tam nunquam factâ pace cruoris amans.
Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.
Nec Regum quisquam magis est instructus ab illis,
Mitibus aut studiis tempora plura dedit.
Carmina testantur; quæ, si tua nomina demas,
Threïcium juvenem composuisse negem.
Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus;
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
Utque tibi est animus, cum res ita postulat, arma
Sumere, & hostili tingere cæde manum;
Atque ut es excusso jaculum torquere lacerto,
Collaque velocis flectere doctus equi;
Tempora sic data sunt studiis ubi justa paternis,
Utque suis humeris forte quievit opus;
Ne tua marcescant per inertes otia somnos,
Lucida Pïeriâ tendis in astra viâ.
Hæc quoque res aliquid tecum mihi fœderis adfert:
Ejusdem sacri cultor uterque sumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
Terra sit exsiliis ut tua fida meis.

Non

53. *Foret unicus vates.*] Foret solus poëta. Orpheus enim Thrax fuit, poëtaque & theologus excellentissimus.

54. *Bistonis terra.*] Terra Thraciæ, sic dicta à Thraciæ stagno Bistonio Abderæ urbi vicino. *Est superba.*] Est nobilis. *Mer.*

59. *Tempora sic studiis.*] Quando, inquit, patris tui studiis & bellicæ exercitationi operam dedisti, & humeris tuis sustentasti molem & negotia regni paterni; ne per somnum, aut ignaviam corpus marcescat, poëtica facultate tibi immortalitatem comparas. *Ubi justa.*] *Ut justa* duo veteres. *Heins.*

60. *Atque tuis humeris forte quievit opus.*] *Utque* rectius veteres quatuor. & *suis humeris*, Sarrav. Argent. & Combii. *unus* præterea in antiquis octo aut decem. sed frustra. Trist. III.

Ut via finita est, & opus requievit eundi.

Scribe,

Utque suis numeris forte quievit opus.

vel, *Atque suis numeris. numeri operis* hic dicuntur, ut Met. VII. *numeri laborum.*

Lexque datur numeris magnorum horrenda laborum. quæ ibi vera est scriptura *per numeros.* Met. I.

Perque suos intus numeros componitur infans.

ita enim scribendum. in Trist.

——— *cumque*
Per numeros omnes hoc tueare caput.

numeros sceleris dixit in Ibide vs. 186.

Ut careant numeris tempora prima suis.

Trist. I. Eleg. VII. vs. 48. *Idem.*

66. *Ut tua terra.*] Ut Tomitana urbs relegationis meæ sedes.

67. *In*

Non ego cæde nocens in Pontica littora veni;
Miſtave ſunt noſtrâ dira venena manu:
Nec mea ſubjectâ convicta eſt gemma tabellâ
Mendacem linis impoſuiſſe notam.
Nec quidquam, quod lege veter committere, feci.
Et tamen his gravior noxa fatenda mihi eſt.
Neve roges quid ſit; ſtultam conſcripſimus Artem.
Innocuas nobis hæc vetat eſſe manus.
Ecquid præterea peccarim, quærere noli:
Ut pateat ſolâ culpa ſub Arte mea.
Quidquid id eſt, habui moderatam vindicis iram:
Qui niſi natalem nil mihi demſit humum.
Hac quoniam careo; tua nunc vicinia præſtet,
Inviſo poſſim tutus ut eſſe loco.

67. *In Ponti littora veni.*] *In Pontica* Polit. unus Voſſ. & unus Vatic. bene, ſic *Pontica tellus*, lib. III. Eleg. I. *Pontica terra* lib. II. Eleg. VII. & lib. IV. Eleg. IX. *Ponticus Iſter* l. III. Eleg. II. vſ. 44. ut illic opinor caſtigandum. vide Notas. *Heinſ.*

69. *Non mea ſubjecta convicta eſt gemma tabella*
Mendacem ceris impoſuiſſe notam.] *Liuis impoſuiſſe* ſcribendum cum Sarrav. Scaligeri codice, Argent. & uno Vaticano. vincula linea intelligit quæ tabellis obſignandis adhiberi ſolita. lini enim uſus in obſignandis tabellis notus. multi veterum *lignis*. quod Cujacio Obſervat. lib. XI. cap. XIV. placebat, alii, *ſignis*: Barbetin. *tabulis*, alius *chartis*. præterea priori verſu *fallaci convicta eſt gemma ſigillo* Scaligeri codex. quod & Cujacius in ſuis videbatur inveniſſe. *Idem.* *Gemma mea.*] Meus annulus & ſigillum, tanquam falſo ſignaverim teſtamenta. *Subjecta tabella.*] Suppoſita teſtamentaria tabella.

70. *Mendacem notam.*] Falſum ſigillum. Hi autem à Romanis deprehenſi, & convicti, mittebantur in exilium.

71. *Quod lege vetor.*] *Veter* ex melioribus. *Heinſ.*

72. *Eſt tamen his gravior noxa fatenda mihi.*] *Et tamen noxa fatenda mihi eſt*, rectius tres veteres. *Idem.*

73. *Neve roges quæ ſit ſtultam quam ſcripſimus artem.*] Malo cum quatuor antiquis,
Neve roges quid ſit; ſtultam conſcripſimus Artem.
Idem.

75. *Et quid.*] *Ecquid* Sarrav. Medonii unus cum primâ editione. *Idem.*

77. *Quicquid id eſt.*] Qualecunque eſt id, cujus cauſa relegatus ſum. *Habuit moderatam vindicis iram.*] *Habui* præſtat cum nonnullis. *Heinſ.*

78. *Nil.*] Nihil aliud, Intelligit autem fortunas, quæ exulibus adimebantur, ſibi relictas. *Niſi natalem humum.*] Niſi ſolum Romanum, ubi educatus ſum, mittendo me in exilium.

79. *Tu vicinia.*] Tui populi vicini Tomitanæ urbi. *Mer.* *Tua nunc vicinia.*] Propter vicinitatem hoc mihi præſta beneficium. *Pont.*

EPI-

EPISTOLA X.

MACRO.

ARGUMENTUM.

Ecquid ab impressæ.] *Ad Macrum poëtam scribens, multis indiciis ostendit, debere eum esse memorem sui, & pristina amicitiæ: cujus fructus & amoris signa, si illi in mentem venerint, dicit se absentem futurum illi tanquam præsentem semper ante oculos: quod ut ipse quoque efficiat impense precatur Poëta.*

ECquid ab impressæ cognoscis imagine ceræ
Hæc tibi Nasonem scribere verba, macer?
Auctorisque sui si non est anulus index,
Cognitane est nostrâ littera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi signa vetusta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmæque manûsque,
Exciderit tantum ne tibi cura mei.
Quam tu vel longi debes convictibus ævi,
Vel mea quod conjux non aliena tibi;
Vel studiis, quibus es, quam nos, sapientius usus;
Utque decet, nullâ factus es Arte nocens.
Tu canis æterno quicquid restabat Homero,
Ne careant summâ Troïca bella manu.
Naso parum prudens, Artem dum tradit amandi,
Doctrinæ pretium triste magister habet.
Sunt tamen inter se communia sacra poëtis;
Diversum quamvis quisque sequamur iter.
Quorum te memorem (quamquam procul absumus) esse

Su-

6. NEc repetunt.] Nec memoriam reducunt. *Signa vetusta.*] Antiquam imaginem annuli mei.

11. *Vel studiis.*] Subaudi, vel quam curam mei debes communibus studiis: (ut diximus) homines invicem conciliare solent ac debent.

13. *Quidquid restabat.*] Quicquid post ea quæ ipse composuit, permanebat. Homerus enim bellum Trojanum descripsit usque ad mortem Hectoris.

14. *Troïca bella.*] *Facta* duo veteres. Forte *Troïa fata.* ut, *Illi victa suis Troïa fata canunt.* Heins.

18. *Diversum iter.*] Quia Macer heroïco carmine, Ovidius elego florebat.

19. *Esse memorem.*] Quia Macer viderat Ovidii poëmata, & illum ejusdem studii, & sacrorum cultorem amabat, antequam in exilium proficisceretur. M. *Quorum te memorem.*] Sive quarum rerum, videlicet, quod sacra poëtis inter

se

Suſpicor; & caſus velle levare meos.
Te duce magnificas Aſiæ perſpeximus urbes:
Trinacris eſt oculis te duce nota meis.
Vidimus Ætnæâ cælum ſplendeſcere flammâ;
Suppoſitus monti quam vomit ore gigas:
Hennæoſque lacus, & olentia ſtagna Palici,
Quaque ſuis Cyanen miſcet Anapus aquis.
Nec procul hinc Nymphen, quæ, dum fugit Elidis amnem,
Tecta ſub æquoreâ nunc quoque currit aquâ.
Hîc mihi labentis pars anni magna peracta eſt.
Eheu, quam diſpar eſt locus ille Getis!

Et

ſe communia ſunt, etiam ſi ipſi inter ſe diverſa ſcribendi genera ſequuntur, te memorem eſſe puto, eoque velle caſus meos levare. *Micyl.*

21. *Te duce.*] Cum Macro enim in Aſiam navigavit Poëta, & in Siciliam.

22. *Te duce viſa meis.*] *Nota* meliores conſtanter. *Heinſ.*

24. *Suppoſitus monti.*] Fingunt poëtæ à Jove fulminatum Typhœum; & ut cecinit in lib. 5. Metamorph. *Vaſta gigantæis injecta eſt inſula membris Trinacris, & magnis ſubjectum molibus urget Æthereas auſum ſpectare Typhoëa ſedes: Nititur ille quidem, pugnatque reſurgere ſæpe, &c. ſed Degravat Ætna caput: ſub qua reſupinus arenas Ejectat, flammaſque fero vomit ore Typhœus.*

25. *Ætnæoſque lacus & olentia ſtagna Palici.*] *Hennæoſque* Sarrav. Argent. & unus Vatic. duo alii *Ennæoſque.* dictum de hac voce multis ad Raptum Proſerpinæ Claudiani. præterea ſcribendum *Palicos.* ut ſit appoſitio. vidimus Palicos ſtagna olentia. *Stagna Palicorum* dixit Met. v. ſic apud Græcos ſemper Λίμνη Παλίκων, & κρατῆρες Παλίκων, etiam Παλικίνη κρηνὴ. nam duos fratres Deos Palicos fuiſſe conſtat. Virgilio tamen Æn. IX. *placabilis ara Palici.* ſed & illic quoque per appoſitionem ſumi poteſt. Poſſet & legi *olentia ſtagna Palicen.* ut ad oppidum Παλίκην ſtagno vicinum innuat. Adi Siciliam accuratiſſimi Cluverii. *Heinſ.*

26. *Quaque ſuis Cyanen.*] Per omnia ſubauditur, *Vidimus.* Cyane autem nympha fuit Sicula, ſocia Proſerpinæ, quæ ob raptam à Plutone Proſerpinam adeo flevit, ut in fontem ſui nominis mutata fuerit: Fabulam plenius refert Ovid. l. 5. Metam.

27. *Nec procul hinc Nymphe.*] *Nymphen* ſcribe. præcedenti verſu *Anapis* quidam veteres. ſic & libro v. Met. & alibi variant. Græcis tamen Ἄναπος conſtanter dicitur. *Heinſ.* *Nec procul hinc nympha.*] Arethuſam dicit. Arethuſa autem virgo fuit venatrix, comes Dianæ, quæ cum æſtu fatigata, ſe in Alpheo flumine lavaret, dum deus illa amata potiri cupit, aufugit. Ille vero dum pertinacius inſequitur, Arethuſa implorato Dianæ ſubſidio, in fontem ſui nominis converſa eſt. Cujus undis quum Alpheus commiſcere ſe vellet, illa vero per ſubterraneos meatus diffugeret, uſque in Siciliam proſecutus eſt.

28. *Currit aqua.*] *Manat* prior Thuaneus. *Heinſ.*

30. *Heu quantum diſpar.*] Multi veteres. *Heu heu quam diſpar. Eheu quam diſpar* Sarrav. Arg. & decem alii. totidem, *Hei mihi quam diſpar.* ut Epicedio Druſi,

Hei

Et quota pars hæc ſunt rerum, quas vidimus ambo,
  Te mihi jucundas efficiente vias!
Seu rate cæruleas pictâ ſulcavimus undas:
  Eſſeda nos agili ſive tulêre rotâ.
Sæpe brevis nobis vicibus via viſa loquendi;
  Pluraque, ſi numeres, verba fuêre gradu.
Sæpe dies ſermone minor fuit; inque loquendum
  Tarda per æſtivos defuit hora dies.
Eſt aliquid, caſus pariter timuiſſe marinos;
  Junctaque ad æquoreos vota tuliſſe Deos:
Et modo res egiſſe ſimul; modo rurſus ab illis,
  Quorum non pudeat, poſſe referre jocos.
Hæc tibi ſi ſubeant, (abſim licet) omnibus horis
  Ante tuos oculos, ut modo viſus, ero.
Ipſe quidem extremi cum ſim ſub cardine mundi,
  Qui ſemper liquidis altior extat aquis;
Te tamen intueor, quo ſolo pectore poſſum:
  Et tecum gelido ſæpe ſub axe loquor.

Hîc

Hei mihi, quam diſpar huic fuit illud iter! Idem.

35. *Vicibus loquendi.*] Alternatim ſermonem habendo; fecit ut iter nobis breve videretur.

36. *Fuere plura gradu.*] Fuere numeroſiora ipſis greſſibus & gradibus noſtris. *Mer.*

37. *Sæpe dies ſermone minor fuit.*] Dies ſæpe viſus fuit brevior ſermone. *Inque loquendo.*] *Loquendum* Sarrav. Argent. & quinque alii. *Heinſ.*

38. *Dies tarda.*] Dies ipſa, quæ æſtate eſt tardior & longior.

39. *Caſus pariter timuiſſe marinos.*] Simul fuiſſe in aliquo mortis periculo, ut nos, qui inter navigandum in Aſiam pene naufragium fecimus.

40. *Juncta vota.*] Vota ſimul facta in ea tempeſtate.

43. *Hæc tibi ſi ſubeant.*] Hæc ſupradicta ſimul acta ſi tibi in mentem veniant. *Hic ſim licet omnibus annis.*] *Abſens* nonnulli veteres. *abſim* Junianus. recte. Sarrav. *ipſam* mendoſe. Argent. *licet hic ſim.* malo præterea cum Rottendorph. & duobus aliis, *omnibus horis.* ſic lib. III. Eleg. V.

Te niſi momentis video pene omnibus abſens. Heinſius.

44. *Ut modo viſus.*] Ita memineris mei, quaſi paulo ante abs te diſceſſerim. *Pont.*

45. *Ipſe quidem certè cum ſim ſub cardine mundi.*] Sic Sarrav. cum vulgatis & ex ſcriptis multi. mendoſe haud dubie. Twiſdenius *toto.* quinque *certo.* excerpta Scaligeri & duo ex noſtris *extremi.* etiam bene. unus cum Arondeliano, *extremo* quatuor *poſitus.* de quo vide Notas noſtras ſupra lib. I. Eleg. V. vſ. 79. *Heinſ.*

46. *Altior extat aquis.*] Hoc eſt, qui nunquam mergitur Oceano, aut occidit. quemadmodum & de ſtellis, quæ circa eundem ſunt, diximus ſupra lib. Hinc & Vergilius dixit, *Hic vertex nobis ſemper ſublimis, at illum Sub pedibus Styx atra videt*, Georg. I. *Mic.*

50. *Miſ-*

Hîc es, & ignoras: & ades celeberrimus absens:
Inque Getas mediâ visus ab Urbe venis.
Redde vicem: &, quoniam regio felicior ista est,
Illic me memori pectore semper habe.

50. *Missus ab urbe venis.*] *Jussus* Sarrav. Argent. & octo alii. plurimi *visus.* quod sequor. superiori versu pro *sed ades*, meliores *&* *ades.* Heins.

EPISTOLA XI.

RUFO.

ARGUMENTUM.

Hoc tibi Rufe brevi.] *Ad Rufum Fundanum uxoris suæ avunculum hanc epistolam scribit Poëta: cujus merita dicit se habere in memoria, quamvis sit longissimo intervallo remotus. Demum deos precatur, ut illi meritas gratias referant.*

HOc tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
Naso parum faustæ conditor Artis opus:
Ut, quanquam longè toto sumus orbe remoti,
Scire tamen possis nos meminisse tui.
Nominis ante mei veniant oblivia nobis,
Pectore quàm pietas sit tua pulsa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quàm fiat meriti gratia vana tui.
Grande voco lacrymas meritum, quibus ora rigabas,
Cum mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum, mœstæ solatia mentis;
Cum pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem, per seque mea est laudabilis uxor;
Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermiones Castor fuit, Hector Iüli,

Hoc

5. V*Enient oblivia nobis.*] *Veniant* octo veteres. *Heins.*

11. *Mæsta solatia mentis.*] Consolationes tuas adhibitas conturbatæ & consternatæ menti meæ propter relegationem.

14. *Admonitu tuo.*] Tuo consilio. *Fit melior.*] Redditur magis pudica hoc tempore quo ab urbe absumus.

15. *Namque quod Hermione Castor fuit.*] Hermione filia fuit Helenæ sororis Castoris. Castor ergo avunculus fuit Hermiones. *Hector Iulo.*] Hector frater fuit Creusæ, uxoris Æneæ, avunculus Ascanii: qui etiam Iulus appellatus fuit. *Hermiona Castor fuit, Hector Iulo.*] *Hector illi* Sarrav. Lege *Iüli.* quomodo Argent. & Combii, cum Twisdenio & Barberino. *Hermiones* præterea scribendum cum Barberin. & Juniano. *Heins.*

17. *Qua*

Hoc ego te lætor conjugis eſſe meæ.
Quæ, ne diſſimilis tibi ſit probitate, laborat;
Seque tui vitâ ſanguinis eſſe probat.
Ergo, quod fuerat ſtimulis factura ſine ullis,
Plenius auctorem te quoque nacta facit.
Acer, & ad palmæ per ſe curſurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde, quod abſentis cura mandata fideli
Perficis, & nullum ferre gravaris onus.
O referant grates, quoniam non poſſumus ipſi,
Dî tibi: qui referent, ſi pia facta vident.
Sufficiatque diu corpus quoque moribus iſtis,
Maxima Fundani gloria, Rufe, ſoli.

17. *Quæ ne diſſimilis tibi ſit.*] Quæ mea uxor, ut mores tuos imitetur.

18. *Eſſe tui ſanguinis.*] Eſſe tui generis. *Vita.*] Vitæ honeſtate, & recte vivendo, ut tu facis.

16. *Sine ullis ſtimulis.*] Sine tuo aut cujuſquam ſuaſu & hortamine.

21. *Ad honores palmæ.*] Ad victoriam cumulem.

23. *Mandata abſentis.*] Quæ à me abſente tibi mandantur.

25. *Ore ferant grates.*] *O referant* cum ſcriptis. Argent. *Et referant.* Forte *At referant.* Heinſ.

26. *Si pia fata vident.*] Si vident quæ à te pie pro me geruntur.

27. *Sufficiat diu.*] Diu durêt & ſubminiſtret.

28. *Soli Fundani.*] Fundi oppidum fuit Campaniæ, patria hujus Rufi, ad quem ſcribit Ovidius.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER III.

EPISTOLA I.

UXORI.

ARGUMENTUM.

Æquot Jaſonio pulſatum remige.] *Hanc hujus libri primam epiſtolam ad uxorem mittit, cui Ponticæ regionis, ubi exulabat, incommoda narrat. quibus dicit debere illi minime mirum videri, ſi mitioris ſoli exilium petit: qua in re ipſa pro marito debet præ cæteris laborare. ſi vult bonæ uxoris officio fungi. Docet deinde id ſibi præſtari poſſe, ſi ad Liviæ Auguſti uxoris præſidium confugerit: cujus clementiam ac benignitatem exponit. ad quam rem peragendam eligendum eſſe tempus idoneum admonet. quo pacto autem id agendum, quidve petendum ſit, elegantiſſime colligit Poëta.*

ÆQuor Iäſonio pulſatum remige primùm,
Quæque nec hoſte fero, nec nive terra cares;
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naſo relinquam,
In minus hoſtilem juſſus abire locum?
An mihi Barbariâ vivendum ſemper in iſtâ?
Inque Tomitanâ condar oportet humo?
Pace tua; ſi pax ulla eſt tibi, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hoſtis equo;
Pace tuâ dixiſſe velim; tu peſſima duro
Pars es in exſilio; tu mala noſtra gravas.
Tu neque ver ſentis cinctum florente coronâ:
Tu neque meſſorum corpora nuda vides.

Nec

ÆQuor pulſatum.] O mare Ponticum remis erutum & agitatum. *Iaſonio remige.*] Nautis Jaſonis, qui per mare Ponticum primum navigavit, cum Argo navi profectus eſt ad rapiendum aureum vellus. *Iaſonio remige primum æquor pulſatum.*] Amor. l. 2. Eleg. XI. vſ. 1. *Prima pinus.* Et Epiſt. 12. Heroid. vſ. 13. *Nova pinus.* Quod, quomodo ſit accipiendum, invenies in annotatis noſtris.

7. *Si pax ulla eſt tua.*] *Eſt tibi* rectius nonnulli. *Heinſius.*

Nec tibi pampineas autumnus porrigit uvas :
  Cuncta ſed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta vincta tenes : & in æquore piſcis
  Incluſus tectâ ſæpe natavit aquâ.
Nec tibi ſunt fontes. laticis niſi pæne marini :
  Qui potus dubium ſiſtat alatne ſitim.
Rara, neque hæc felix, in apertis eminet arvis
  Arbor; & in terrâ eſt altera forma maris.
Non avis obloquitur : ſilvis niſi ſi qua remotis
  Æquoreas rauco gutture potat aquas.
Triſtia per vacuos horrent abſinthia campos,
  Convenienſque ſuo meſſis amara loco.
Adde metus, & quod murus pulſatur ab hoſte;
  Tinctaque mortiferâ tabe ſagitta madet.
Quod procul hæc regio eſt, & ab omni devia curſu :
  Nec pede quo quiſquam, nec rate tutus eat.

Non

14. *Tempora frigus habent.*] *Habet* cum quibuſdam. *Idem.*

15. *In æquore piſcis incluſus.*] In ore paludis Mæoticæ (ut eſt auctor Strabo) tanta eſt glaciei vis, ut deſtituti in glacie piſces ligonibus effodiantur.

19. *Fœlix.*] Fœcunda, & ferens fructus. *Mer.*

20. *Et in terrâ eſt altera forma maris.*] Non ſatis hoc adſequor. niſi reponendum eſt forſan *æmula forma mari.* ſic apud Martialem,

Pæſtanis æmula labra roſis. Heinſ.

Et in terra eſt altera forma maris.] Hoc eſt, Ita ſterilis & vacua ipſa terra eſt, ut formam ac ſpeciem maris intuentibus præbeat, in quo neque arbores, neque fruges ullæ naſcuntur. Non enim ad planiciem tantum reſpexiſſe Poëtam, ſed ad ſterilitatem & vacuitatem magis exiſtimo. *Micyl.*

21. *Non avis obloquitur ſylvis.*] Expono, Nec avis ulla obloquitur ſylvis, hoc eſt, cantat, niſi ſi qua forte in extremis, & ab uſu hominum remotis ſylvis, hoc eſt, in ſolitudinibus potando aquam marinam, edit ſonitum aliquem gutture. Ex quo illud intelligi Poëta videtur velle, Nullas omnino aves illic eſſe, præter maritimas eaſque circa extrema littora & ſolitudines verſari. *Micyl.*

22. *Potat aquas.*] *Potet* multi. Vide Notas Epiſt. IV. vſ. III. *Heinſ.*

23. *Triſtia abſynthia.*] Amaræ illæ herbæ, quarum copia maxima eſt in Ponto. Et Ovid. etiam ſcribit, herbas veneficiis aptas in Ponto lectas fuiſſe. *Horrent.*] Horrida videntur, ſqualida & inculta. *Per campos vacuos.*] Per campos ſine ullis arboribus.

24. *Conveniens ſuo loco.*] Conveniens regioni Ponticæ infructuoſæ.

25. *Murus.*] Lapideus ambitus Tomitanæ civitatis.

27. *Quam procul hæc regio eſt.*] *Quo* Sarrav. Scribe *Quod* cum Twiſdenio, quatuor aliis, & primâ editione. *Heinſ.* *Et ab omni devia curſu.*] Et remota ab omni navigatione: nemo enim fere navigat in plagam illam ſeptentrionalem incultam, & deſertam.

28. *Nec pede quo quiſquam nec rate tutus eat.*] Propter latrocinia. Peregrini enim, ſive mari, ſive terra in Pontum per-

Non igitur mirum, finem quærentibus horum
  Altera si nobis usque rogatur humus.
Te magis est mirum non hoc evincere, conjux;
  Inque meis lacrymas posse tenere malis.
Quid facias, quæris? quæras hoc scilicet ipsum;
  Invenies, verè si reperire voles.
Velle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet;
  Et faciat somnos hæc tibi cura breves.
Velle reor multos. quis enim mihi tam sit iniquus,
  Optet ut exsilium pace carere meum?
Pectore te toto cunctisque incumbere nervis,
  Et niti pro me nocte dieque decet.
Utque juvent alii, tu debes vincere amicos,
  Uxor; & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi imposita est nostris persona libellis:
  Conjugis exemplum diceris esse bonæ.
Hanc cave degeneres. ut sint præconia nostra
                                                  Vera

perveniunt, ab incolis feris & immanibus trucidantur.

30. *Altera humus.*] Altera terra & mitius exilium.

31. *Hac non evincere te.*] Hæc mala, quæ patior, non flectere animum tuum ad misericordiam: & ideo mitiorem ab imperatore pro me exilii locum petere deberes.

33. *Quid facias quaeris.*] Quid pro me agendum sit, interrogas.

35. *Cupias, ut re potiaris, oportet.*] Scribe, *ut spe potiaris*, vel contra libros veteres. sic & *potiri votis* passim apud nostrum. Adi Notas Fastor. VI. vs. 126. *Heins. Cupias, ut re potiaris, oportet.*] Non satis, inquit, fuerit velle pro me aliquid, nisi etiam optaveris. Est autem ordo: Oportet cupias, ut potiaris re, hoc est, ut rem assequaris, ut scilicet transferar in mitius exilium.

36. *Et faciat somnos hac.*] Et oportet, ut noctu invigiles quid die pro me faciundum sit.

37. *Velle reor multos qui.*] Arbitror multos quidem esse, qui si voluntate possent, aut ea sola sufficeret, me juvare vellent. sed non satis est velle: verum oportet toto pectore in hanc rem te incumbere, omnemque operam ac diligentiam advertere, &c. *Micyl.*

38. *Carere pace.*] Carere animi tranquillitate & his curis, in quibus assidue versor.

43. *Magna persona.*] Quasi dicat, magnum nomen.

45. *Nec cave degeneres.*] Scripti meliores constanter *Hanc cave degeneres.* quod verum est. Metam. VII.

Acer equus quondam, magnaque in pulvere fama:
Degenerat palmas.

sic & ibi veterrimi codices. ut & apud Propertium l. IV. membranæ, quas magno numero inspexi, constanter,

Di mihi sunt testes, non degenerasse propinquos.

nam perperam *propinquis* nunc legitur. Statius lib. III. Sylv. de Hercule Surrentino,

Nam capit, & tantum degenerabit honorem.

Vera fide; Famæ quo tuearis opus.
Ut nihil ipſe querar; tacito me Fama queretur,
Quæ debet, fuerit ni tibi cura mei.
Expoſuit mea me populo Fortuna videndum;
Et plus notitiæ, quam fuit ante, dedit.
Notior eſt factus Capaneus de fulminis ictu:
Notus humo merſis Amphiaraus equis.
Si minus erraſſet, notus minus eſſet Ulyſſes;
Magna Philoctetæ vulnere fama ſuo eſt.
Si locus eſt aliquis tanta inter nomina parvis;
Nos quoque conſpicuos noſtra ruina facit.
Nec te neſciri patitur mea pagina; qua non
Inferius Coâ Battide nomen habes.
Quicquid ages igitur, ſcenâ ſpectabere magnâ:
Et pia non parvis teſtibus uxor eris.

Crede

Virgil. Georg. II. quanquam dubie,

Pomaque degenerant ſuccos oblita priores.

Columella libro VII. cap. XII. *Venus ſi teneris conceditur, carpit & corpus & vires, animoſque degenerat. Degenerare nomen* Capitolinus in Opilio Macrino. ubi perperam Salmaſius *Degeniare* Animadverſionum p. 170. Statius Theb. IV.

——famamque immanis alumni
Degenerat.

ita cenſeo ſcribendum. *famaque* nunc circumfertur. Monuit jam de ſcriptura codicum Ovidianorum Zinzerlingus Promulſ. Critic. cap. XIII. *Heinſ.*

46. *Fama opus.*] Malim *onus.* præcedenti verſu *ut ſint* rectius vetuſti codices, quam *& ſint.* Idem.

47. *Tacito me fama queretur, Quæ debet.*] Juſte enim incuſamus uxorem, quum ab ea conſpicimus maritum deſeri.

48. *Fuerit ni tibi cura mei.*] Ni mihi opitulari curaveris. *Mer. Quæ debet, fuerit ni tibi cura mei.*] Tu ſic conſtrue: Ut ego taceam, tamen fama queretur & loquetur & de te niſi tibi cura ea, quæ debet, de me fuerit. ut comma, Quæ debet, ad ſequentia referatur. Eſt enim ὑπέρβατον, quod commentatori impoſuiſſe videtur. *Micyl.*

49. *Expoſuit memet populis fortuna videndum.*] *populo* ſcripti. *Expoſuit mala populo.* Argent. quidam *meme.* Scribe,

Expoſuit mea me populo fortuna videndum. Heinſ.

50. *Et dedit plus notitia.*] Et tribuit mihi plus famæ: me enim hæc mea calamitas magis notum fecit, quam prius fuerim.

51. *Notior eſt factus Capaneus.*] *Es factus Capaneu* alter Medonii. *Heinſ.*

52. *Notus humo merſis Amphiaraus equis.*] Amphiarai fabulam refert Diodorus: & nos in Ovidium de Arte amandi. *Merſis humo.*] Terræ enim hiatu Amphiaraus cum equis & curru abſorptus eſt.

57. *Qua non.*] *Qua non* cum ſcriptis. *Heinſ.*

58. *Coa Battide.*] Philetas ex Coo inſula oriundus, quem Strabo aliorum ſcriptorum judicem ſeveriſſimum fuiſſe tradit, Battida amavit, & eam carmine laudavit.

59. *Scena magna.*] Magno theatro, & hominum frequentia.

60. *Non paucis teſtibus.*] Quia multos habebis teſtes tuæ erga me fidei. *Parvis teſti-*

Crede mihi; quoties laudaris carmine nostro,
  Qui legit has laudes, an mereare rogat.
Utque favere reor plures virtutibus istis,
  Sic tua non paucæ carpere facta volent.
Quare, tu præsta, ne livor dicere possit;
  Hæc est pro miseri lenta salute viri.
Cumque ego deficiam, nec possim ducere currum;
  Fac tu sustineas debile sola jugum.
Ad medicum specto venis fugientibus æger:
  Ultima pars animæ dum mihi restat, ades.
Quodque ego præstarem, si te magis ipse valerem,
  Id mihi, cum valeas fortius, ipsa refer.
Exigit hoc, socialis amor, fœdusque maritum:
  Moribus hoc, conjux, exigis ipsa tuis.
Hoc domui debes, de qua censeris, ut illam
  Non magis officiis, quam probitate, colas.
Cuncta licet facias; nisi sis laudabilis, uxor,
  Non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec sumus indigni; nec (si vis vera fateri)
  Debetur meritis gratia nulla meis.

Reddi-

testibus.] Alii *paucis.* nil muta. sic Fastor. IV.

——*pro magnâ teste vetustas*
Creditur.

Heins.

65. *Quarum tu præsta.*] Scribe cum uno Vaticano,

Quare tu præsta, ne livor dicere possit.

Heins.

67. *Quumque ego deficiam.*] Et quum mihi vires desint. *Nec possim ducere currum.*] Tanquam auriga; hoc est, nec possim rebus meis præesse, quia ab urbe absum.

68. *Debile jugum.*] Res meas debiles & afflictas.

69. *Ad medicum specto.*] Ad te confugio, tanquam ægroti ad medicum. *Venis fugientibus.*] Deficiente spiritu & sanguine. Qua similitudine dicit parum vitæ sibi superesse. *Mer.*

75. *Hoc domui debes.*] Familiæ tuæ, quæ erga suos officiosa est, fidem debes imitari. *De qua censeris.*] De qua numeraris in censu. Unaquæque enim familia, & totus populus censebatur. *Mer.*

76. *Non minus officiis.*] *Non magis* plerique veteres. quod verum est. *Heins.* *Non minus officiis.*] Pro eo quod est, Non solum proba, sed & officiosa erga me esse debes. *Micyl.*

77. *Nisi eris laudabilis uxor.*] Paulo durius hoc. Scribe *nisi sis laudabilis* & *Marcia* mox pro *Martia.* atque ita Arondelianus. *Heins.*

78. *Non poterit credi Martia culta tibi.*] Martia filia fuit Philippi, quam Cato posterior uxorem duxit post divortium Attillæ. Eam deinde ille Q. Hortensio concessit: de qua multa Lucanus. Hanc igitur ut castissimam matronam coluit uxor Ovidii. *Mer.*

82. Re-

Redditur illa quidem grandi cum fœnore nobis,
 Nec te, ſi cupiat lædere, livor habet.
Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum;
 Pro noſtris ut ſis ambitioſa malis.
Ut minus infeſtâ jaceam regione, labora:
 Clauda nec officii pars erit ulla tui.
Magna peto, ſed non tamen invidioſa roganti.
 Utque ea non teneas, tuta repulſa tua eſt.
Nec mihi ſuccenſe, toties ſi carmine noſtro,
 Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
Fortibus aſſuevit tubicen prodeſſe; ſuoque
 Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua eſt probitas, teſtataque tempus in omne:
 [Sit virtus etiam non probitate minor.]
Non tibi Amazonia pro me ſumenda ſecuris,
 Aut excifa levi pelta gerenda manu.
Numen adorandum eſt; non ut mihi fiat amicum,
 Sed ſit ut iratum, quam fuit ante, minus.
Gratia ſi nulla eſt, lacrymæ tibi gratia fient.

Hac

82. *Rumor habet.*] *Livor* rectiùs multi veteres. *Heinſ.*

84. *Ut ſis ambitioſa.*] Ut ſis captatrix favoris & miſericordiæ. *Mer.* Vel ut in obtinenda mihi exilii mutatione omnibus laudem præripias, & videare ejus rei affectare principatum. *Pont.*

86. *Clauda nec officii pars erit ulla tui.*] Si hoc mihi, inquit, præſtiteris, nullam officii tui partem deſiderabo. & omni ex parte perfectum erit officium tuum.

87. *Sed non tamen invidioſa roganti.*] Sed tamen nullam tibi invidiam & detrectationem, ſeu odium conciliatura.

88. *Utque ea non teneas.*] Et quamvis non obtineas quæ pro me petes. *Tuta repulſa tua eſt.*] Si rejicieris re infecta, nihil ob id tibi mali continget.

90. *Ut facias quod facis.*] Ut mihi opituleris, quemadmodum facis. *Teque imitere.*] Et rogo etiam, ut velis mores & naturam tuam imitari, qua ſoles ſponte ſemper de omnibus bene mereri.

91. *Fortibus aſſuevit tubicen prodeſſe.*] Quemadmodum in bello tubicen cantu fortes milites accendit, & bonus etiam imperator oratione alacriores reddit: ſic ſe dicit eo modo uxorem ſponte incitatam etiam hortari.

94. *Sit virtus etiam non probitate minor.*] Verſus merito ſuſpectus mihi. *Heinſ.*

95. *Nec tibi Amazonia eſt.*] Tò *eſt* multi codices non agnoſcunt. Forte *Amazonias ſecuris.* Græca enuntiatione. *Idem.*

96. *Aut pelta exciſa.*] Aut ſcutum ad ſimilitudinem lunæ jam mediæ, quo Amazones utebantur.

97. *Numen adorandum eſt.*] Per numen, Auguſtum intellige. Docet autem, quid ab uxore fieri debeat.

99. *Gratia fiant.*] *Fient* ſcripti meliores. & mox *Meque viro* pro *Deque.* Heinſ.

Lacry-

Hac potes, aut nullâ, parte movere Deos.
Quæ tibi ne desint, bene per mala nostra cavetur:
Meque viro flendi copia dives adest.
Utque meæ res sunt; omni (puto) tempore flebis.
Has Fortuna tibi nostra ministrat opes.
Si mea mors redimenda tuâ (quod abominor) esset:
Admeti conjux, quam sequereris, erat.
Æmula Penelopes fieres, si fraude pudicâ
Instantes velles fallere nupta procos.
Si comes exstincti manes sequerere mariti,
Esset dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
Corpus in accensos mittere forte rogos.
Nil opus est letho, nil Icariotide telâ.
Cæsaris at conjux ore precanda tuo.
Quæ præstat virtute suâ, ne prisca vetustas
Laude pudicitiæ sæcula nostra premat.

Quæ

Lacrymæ tibi gratia fient.] Incipias lacrymis apud Imperatorem agere, quæ erunt loco gratiæ: tunc enim flectetur ad misericordiam, & eo pacto omnia quæ voles, obtinebis.

101. *Quæ tibi ne desint.*] Ne illæ lacrymæ deficiant. *Bene per mala nostra cavetur.*] Quæ si in memoria habueris, & ante oculos, supperent tibi lacrymarum flumina.

106. *Admeti conjux, &c.*] Alcestis Peliæ filia, uxorque Admeti regis, ita maritum amavit, ut pro eo mori non dubitarit.

107. *Æmula Penelopes fieres.*] Fieres ejusdem rei studiosa, cujus fuit Penelope. *Fraude pudica.*] Penelope coacta multis procis eam uxorem petentibus, absente marito alicui nubere, se id quidem facturam recepit, ni Ulysses veniret toto eo tempore, quo telam cœptam absolvisset. Hac autem arte eos elusit: quicquid enim die toto laboraverat, id nocte retexebat. Interim Ulysses rediit, & Penelope eo astu fidem marito servavit, & habita fuit pudicissima.

108 *Instantes.*] Procos te uxorem petentes, quemadmodum Penelopen.

109. *Manes extincti mariti.*] Manes mortui Protesilai.

111. *Iphias ante oculos.*] Evadne; Iphiæ filia se in ardentem Capanei mariti rogum ob nimium amorem præcipitavit. *Tibi erit ponenda.*] *Erat* rectius nonnulli. *Heinsius.*

113. *Morte nihil opus est.*] Ne peccetur in leges metri, scribe cum tribus codicibus, *Nil opus est letho.* Vide Notas Trist. lib. v. Eleg. ult. ℣. 41. ubi monui posse etiam non inconcinne legi, *Morte tibi haud opus est.* Duo alii codices *Nil opus est morte.* Idem. *Icariotide tela.*] Tela & fraude Penelopes Icarii filiæ.

114. *Cæsaris conjux.*] Livia Augusti uxor.

116. *Premat nostra secula.*] Vincant nostrum ævum.

Quæ Veneris formam, mores Junonis habendo,
Sola est cœlesti digna reperta toro.
Quid trepidas, & adire times? non impia Progne,
Filiave Æëtæ voce movenda tuâ est:
Nec nurus Ægypti, nec sæva Agamemnonis uxor;
Scyllaque, quæ Siculas inguine terret aquas:
Telegonive parens vertendis nata figuris;
Nexaque nodosas angue Medusa comas.
Fœmina sed Princeps; in qua Fortuna videre
Se probat, & cæcæ crimina falsa tulit.
Qua nihil in terris, ad finem Solis ab ortu
Clarius, excepto Cæsare, mundus habet.
Eligito tempus captatum sæpe rogandi,
Hæreat adversâ ne tua navis aquâ.

[Non

117. *Qua Veneris formam.*] Subaudi *habendo.* Est autem magna Liviæ laus, quum eam dicat pulchritudine Veneri, moribus vero Junoni comparandam.

118. *Toro cælesti.*] Lecto Divi Augusti.

119. *Impia Progne.*] Crudelis Progne Terei uxor, quæ filium Itym patri epulandum apposuit, in ultionem sororis Philomelæ, quam ille violaverat.

120. *Filia Aeëtæ.*] Medea filia Æetæ regis Colchorum. *Non est movenda tua voce.*] Quasi dicat, Alloquêris tu quidem fœminam prorsus ab omni crudelitate alienam.

121. *Nec nurus Ægysthi.*] *Ægypti* scribendum cum Sarraviano, qui Danai frater fuit. noster alibi,

Exulis Ægypti turba cruenta nurus.

Heins. *Nec nurus Ægypti.*] Nec aliqua Danaidum, quæ maritos omnes una nocte occiderunt, præter Hypermnestram, quæ maritum servavit. *Nec sæva Agamemnonis uxor.*] Nec crudelis Clytæmnestra, quæ Agamemnonem maritum occidit.

122. *Scyllaque.*] Subaudi, non est roganda. *Terret inguine.*] Virgil. *Candida succinctam latrantibus inguina monstris Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis.*

123. *Telegonive parens.*] Circen designat. *Vertendis figuris.*] Mutandis hominibus in monstra. *Vertendis nota figuris.*] Præstantiores omnes *nata.* probe. Vide Notas Remed. Amor. vs. 220. *Heins.*

125. *In qua fortuna videre Se probat.*] In qua Fœmina, Fortuna ostendit se non cæcam esse. Quam quidem fœminam dignam probitate; & non temere ad principatum evexit: & in quam videns & sciens Fortuna tot & tam ampla bona congesserit.

126. *Et tulit falsa crimina cæca.*] Falso cæca appellata fuit.

128. *Clarius.*] Nobilius ipsa Livia. *Excepto Cæsare.*] Excepto Augusto.

129. *Captatam sæpe roganti.*] *Rogandi* meliores. *Heins.* *Captatum sæpe*] Hac in re sæpius à te captatum, & quasi tentatum.

130. *Exeat adversa ne tua navis aqua.*] Imo, ut exeat. quomodo lib. IV. Eleg. IX.

——jactate rudentes,
Exeat e Stygiis ut mea navis aquis.

Extet in adversa Thuan. forte *Perstet.* Arondel. *Extat in adversa ne tibi.* unus Vatic.

[Non ſemper ſacras reddunt oracula ſortes;
 Ipſaque non omni tempore fana patent.]
Cum ſtatus Urbis erit, qualem nunc auguror eſſe;
 Et nullus populi contrahet ora dolor;
Cum domus Auguſti, Capitolî more colenda,
 Læta, quod eſt, & ſit, plenaque pacis erit;
[Tum tibi Dî faciant adeundi copia fiat,
 Profectura aliquid tum tua verba puta.]
Si quid aget majus, differ tua cœpta; caveque
 Spem feſtinando præcipitare meam.
[Nec rurſus jubeo, dum ſit vacuiſſima quæras.]
 Corporis ad curam vix vacat illa ſui.
[Curia cum patribus fuerit ſtipata verendis;
 Per rerum turbam tu quoque oportet eas.]
Cum tibi contigerit vultum Junonis adire,
 Fac ſis perſonæ, quam tueare, memor.

Nec

Vatic. *Ereat*, hoc eſt, *Hæreat*, quod ſenſus requirit. *Heinſius.*

131. *Non ſemper ſacras.*] Diſtichon dubiæ fidei. niſi *Clarias ſortes* fortaſſis reponi placet. *Idem.* *Sacras ſortes.*] Sacra reſponſa.

135. *Cum domus Auguſti Capitoli more colenda.*] Ut κακοφωνία vitetur, malim,

Cumque Auguſta domus Capitolî more colendi.

nam *colendi* Argentinus. Vide Notas Triſt. III. Eleg. VIII. poſſet & *Capitoli in mole colendi.* Heinſ. *Capitoli more.*] Eo modo quo Capitolium: quod non colebatur, niſi quum triumphabant, aut in publica aliqua lætitia. ex quo deſignat, tunc tempus fore verba de ſe faciendi apud Liviam, quum viderit in ædibus Auguſti eſſe lætitiam aliquam, qualis eſſe ſolet in Capitolio.

137. *Tum tibi Dî faciant adeundi copia fiat.*] Etiam hic verſus mendoſus eſt. Sarrav. *Tum tibi deficiant.* quinque alii *di faveant*, *di facerit* Argentin. alius τὸ *di* non agnoſcit. *Heinſius.*

138. *Profectura aliquid cum tua verba putes.*] *Tum* meliores. Sarravianus quoque *putas.* ut & alii nonnulli. tres *puta* bene. niſi *putem* mavis cum Rottendorphiano. *Idem.*

139. *Si quid aget.*] *Ages* Argent. *Idem.*

141. *Nec rurſus jubeo.*] Duo *rurſum.* Latet ulcus. *Idem.*

142. *Corporis ad cultum.*] *Ad curam* Sarrav. Scaliger. Argent. Feſchii. Arondel. & duo alii. Medicamine faciei,

Diſcite quæ faciem commendet cura puellæ.

Idem.

144. *Per patrum turbam.*] *Per rerum turbam* eleganter. Sarrav. quo populi confluxum deſignat. *Per patriam turbam* Arondel. *Idem.* *Per turbam patrum.*] Per ſenatorum multitudinem, dum ad Liviam vadis.

146. *Perſonæ quam tueare.*] Memento te eſſe uxorem meam, cui præ omnibus pro me laborandum, & cauſa mea fideliſſime agenda ſit. *Pont.*

Nec factum defende meum: mala caussa silenda est.
  Nil nisi sollicitæ sint tua verba preces.
Tum lacrymis demenda mora est: submissaque terræ
  Ad non mortales brachia tende pedes.
Tum pete nil aliud, sævo nisi ab hoste recedam:
  Hostem Fortunam sit satis esse mihi.
Plura quidem subeunt: sed jam turbata timore
  Hæc quoque vix poteris ore tremente loqui.
Suspicor hoc damno tibi non fore: sentiat illa
  Te majestatem pertimuisse suam.
[Nec tua si fletu scindentur verba, nocebit.
  Interdum lacrymæ pondera vocis habent.]
Lux etiam cœptis facito bona talibus adsit:
  Horaque conveniens, auspiciumque favens.
Sed prius imposito sanctis altaribus igni,
  Thura fer ad magnos vinaque pura Deos.
E quibus ante omnes Augustum numen adora;
  Progeniemque piam, participemque tori.
Sint utinam mites solito tibi more; tuasque
  Non duris lacrymas vultibus aspiciant.

148. *Nec nisi sollicitæ.*) *Nil nisi* meliores. *Heins.*

151. *Tu pete nil aliud, nisi sævo ut ab hoste recedam.*] *Sævo nisi ab hoste* iidem, & *Tum pete.* Idem.

152. *Fortunam esse mihi hostem.*] Habere fortunam solam inimicam, & non Scythas etiam: Vel calamitas mea satis hostiliter me habet.

153. *Sed tu turbata timore.*] Multi *sed sunt turbata. conturbata* in fragmento Boxhorniano. *Heins.*

154. *Voce tremente.*] *Ore* prima editio & quinque scripti. *Idem.*

155. *Suspicor hac.*] *Hoc* meliores, & *sentiat.* Idem.

157. *Nec tua si fletu.*] Etiam hoc distichon vix pro genuino habendum, ne bis idem dicat. jam enim præcesserat, *Nec lacrymis demenda mora est. scindantur* pro *scindentur* sex scripti. posterior versus ex epistola Briseidis conflatus, *Sed tamen & lacrymæ pondera vocis habent.* Idem.

162. *Ad magnos deos.*] Ad Augustum & Liviam.

163. *Augusti numen adora.*] *Augustum numen* meliores, recte. vide Notas Trist. III. Eleg. VIII. vers. 13. *Heins.*

165. *Sint utinam mites solito tibi more.*] Duo *solito mihi.* Puto *solito sibi more.* ut in Epist. Cydippes. *More bonus solito.* Adi Notas Epist. xx. vs. 144. *Idem.*

EPISTOLA II.

COTTÆ.

ARGUMENTUM.

Quam legis à nobis.] *Ad Cottam Romanum ſcribens, ejus fidem laudat Poëta: quod cum alii amicum in rebus adverſis deſeruerint, ipſe ſemper in amicitiæ firma opinione permanſerit, cujus merita dicit futura ſibi ſemper in memoria, quoad vixerit, ac etiam poſt ejus mortem, ſi modo ejus ſcripta ad poſteros pervenerint.*

QUam legis à nobis miſſam tibi, Cotta, ſalutem,
Miſſa ſit ut verè, perveniatque, precor.
Namque meis ſoſpes multum cruciatibus auſers;
Utque ſit è nobis pars bona ſalva, facis.
Cumque labent alii, jactataque vela relinquant;
Tu laceræ remanes anchora ſola rati.
Grata tua eſt igitur pietas. ignoſcimus illis,
Qui cum Fortunâ terga dedêre fugæ.
Cum feriant unum, non unum fulmina terrent:
Junctaque percuſſo turba pavere ſolet.
Cumque dedit paries venturæ ſigna ruinæ,
Sollicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non è timidis ægri contagia vitat,
Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
Non odio, quidam deſtituêre mei.
Non illis pietas, non officioſa voluntas
Defuit: adverſos extimuêre Deos.
Utque magis cauti poſſunt timidique videri,

Sic

2. *Miſſa ſit ut vere.*] Salus vere dicitur mitti, quum ille ad quem ſcribimus, recte valet, quemadmodum optamus.

4. *Atque ſit ut nobis.*] Tò *ut* Sarrav. non agnoſcit. Argent. & ſex alii ex melioribus, *Utque ſit in nobis.* Lege,
Utque ſit è nobis pars bona ſalva facis.
Heinſ.

5. *Jactataque vela relinquant.*] Et deſerant vela à ventis agitata. Per *vela* autem, amicitiæ fidem & officium intellige.

8. *Qui cum Fortuna terga dedere fuga.*] Scribe vel invitis ſcriptis codicibus, *cum Fortuna terga dedere mea.* *terga dare* pro fugere, uſitatum noſtro, & melioris ævi ſcriptoribus. *Heinſ.* *Qui cum fortuna.*] Qui ubi me à fortuna proſtratum & relegatum videre, cœperunt fugere.

19. *Utque magis cauti poſſunt timidique*

Sic appellari non meruêre mali.
At meus excusat caros ita candor amicos;
Utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hac contenti veniâ, signentque licebit
Purgari factum me quoque teste suum.
Pars estis pauci potior, qui rebus in arctis
Ferre mihi nullam turpe putastis opem.
Tunc igitur meriti moretur gratia vestri,
Cum cinis absumto corpore factus ero.
Fallar, & illa meæ superabit tempora vitæ,
Si tamen à memori posteritate legar.
Corpora debentur mœstis exsanguia bustis:
Effugiunt structos nomen honorque rogos.
Occidit & Theseus, & qui comitavit Oresten:
Sed tamen in laudes vivit uterque suas.
Vos etiam seri laudabunt sæpe nepotes;
Claraque erit scriptis gloria vestra meis.

Hîc

que vocari.] *Timidique videri* Sarrav. Argent. Polit. & quinque alii. Præterea videtur scribendum, *Utque nimis.* vel *sapis cauti.* Heins.

22. *At meus excusat caros ita candor amicos,*
Utque habeant de me crimina nulla facit.]

Puto,
At meus excusat caros mihi candor amicos.

ut alibi,
Excusemne te semper, amice, mihi.

deinde pro *facit* Sarrav. & tres alii ex melioribus *favet.* *habeat favor* Argent. *ex me* etiam unus. Twisdenius codex *cavet.* Scribe,
Utque habeant per me crimina nulla, cavet. Idem.

23. *Sint hi contenti venia signentque licebit.*] Scribe, *Sint hac contenti veniâ,* cum Moreti codice. pro *signentque* Sarrav. *sientque.* Argent. *fugiaque.* reliqui, *fugiantque.* nisi quod Arondelianus, *veniaque fugaque.* Nil muto. *fugiantque* perperam occupavit multas editiones, etiam nostram. *signare* verbum juris. Pont. IV. Eleg. XV.
Confiteor: testere licet. signate, Quirites. Idem.

26. *Turpe putatis.*] *Putastis* meliores. & præcedenti versu pro *pars melior* unus Vatic. & Patav. *pars potior.* Idem.

27. *Moriatur gratia vestri meriti.*] Similiter Virg. 7. Æneid.
——*nec vestra feretur*——
Fama levis, tantique abolescet gratia facti.

29. *Fallor & illa mea superabit tempora vita.*] *Fallar* fragmentum Boxhornii rectius. *Heins.*

30. *Legar.*] Legentur monumenta & carmina mea, vestra in me merita testatura.

33. *Et qui comitavit Orestem.*] Et Pyladem, qui Orestem in Tauricam regionem prosequutus est.

34. *In suas laudes.*] In gloriam tantæ amicitiæ, quæ fuit inter eos. Vel in laudes utriusque, scilicet Thesei & Pyladis.

37. *San-*

Hîc quoque Sauromatæ jam vos novêre Getæque :
  Et tales animos barbara turba probat.
Cumque ego de vestrâ nuper probitate referrem,
  (Nam didici Getice Sarmaticeque loqui)
Forte senex quidam, cœtu cum staret in illo,
  Reddidit ad nostros talia verba sonos :
Nos quoque amicitiæ nomen bene novimus, hospes,
  Quos procul à vobis frigidus Ister habet.
Est locus in Scythiâ, (Tauros dixêre priores)
  Qui Geticâ longe non ita distat humo.
Hac ego sum terrâ (patriæ nec pœnitet) ortus.
  Consortem Phœbi gens colit illa Deam.
Templa manent hodie vastis innixa columnis :
  Perque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert illic signum cæleste fuisse.
  Quoque minus dubites, stat basis orba Dea.

Ara-

37. *Sauromatæ.*] Populi illi Scythici, qui ita à Græcis, alias *Sarmatæ* appellantur.

38. *Tales animos.*] Animos tam fidos & constantes.

41. *In illo cœtu.*] In ea virorum corona, ubi amicitiæ vestræ constantiam prædicabam. *Mer:*

42: *Reddidit ad sonos.*] Excepit verba mea tali narratione. Vel, laudes à me vobis tributas, ut amicis optimis, jucunda duorum amicorum historia confirmavit. *Pont.*

43. *Hospes.*] O peregrine Ovidi.

44. *Quos procul à vobis alter & orbis habet.*] Tò *alter & orbis habet* erat omissum in Sarraviano. Argent. Twisd. Arondel. & quatuor alii *ultimus orbis habet.* Scaligeri codex *Geticus orbis.* mendose. Polit. & octo alii *frigidus Ister habet.* tres *frigidus orbis.* totidem *frigidus axis.* multi *dividit Ister aquis.* quinque *barbara terra tenet.* pri. Mediceus *Ponticus & Ister habet.* Forte *Ponticus Ister.* Sic *Ponticus Castor* elegia de Nuce. Vide Notas supra lib. II. Eleg. IX. ✠. 67. *Heins.*

45. *Est locus in Scythia.*] Hæc est narratio senis cujusdam, quem Poëta inducit referentem amicitiam Pyladis & Orestis, quos in Tauricam regionem venisse dicit, ubi regnabat Thoas. *Tauros dixere priores.*] Taurica regio (auctore Plinio) in Scythia est, & à Carcinite incipit, quondam mari circumfusa & ipsa, quaque nunc jacent campi; deinde vastis attollitur jugis.

48. *Consortem Phœbi.*] Sororem Phœbi, Dianam.

50. *Per quaterdenos gradus.* Per gradus quadraginta. Ex quo templi altitudinem & magnificentiam demonstrat.

51. *Signum cæleste.*] Statua Dianæ.

52. *Stat basis orba Dea.*] *Orba Dea* malim reponi. sic *luminis orbus* & similia apud nostrum passim. *Heins.* *Stat basis orba dea.*] Basis restat sola, orbata simulacro Dianæ, quod abstulit Orestes fugiens cum Iphigenia, & Ariciam portavit, ut Servius docet.

53. Na-

Araque, quæ fuerat naturâ candida ſaxi,
Decolor affuſo tincta cruore rubet.
Fœmina ſacra facit tædæ non nota jugali:
Quæ ſuperat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrificî genus eſt, (ſic inſtituêre priores)
Advena virgineo cæſus ut enſe cadat.
Regna Thoas habuit Mæotide clarus in orâ:
Nec fuit Euxinis notior alter aquis.
Sceptra tenente illo, liquidas feciſſe per auras
Neſcio quam dicunt Iphigenian iter.
Quam levibus ventis ſub nube per æquora vectam
Creditur his Phœbe depoſuiſſe locis.
Præfuerat templo multos ea rite per annos,
Invitâ peragens triſtia ſacra manu.
Cum duo veliferâ juvenes venere carinâ;
Preſſeruntque ſuo littora noſtra pede.
Par fuit his ætas, & amor: quorum alter Oreſtes,
Alter erat Pylades. nomina fama tenet.
Protinus immitem Triviæ ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad ſua terga manus.

Spar-

53. *Natura ſaxi.*] E marmore.

54. *Decolor.*] *Diſcolor* Putean. ſuperiori verſu pro *natura candida ſaxi* malim *nativi candida ſaxi.* Heinſius.

55. *Tæda non nota jugali.*] *Nupta* decem veteres. *tædæ non nota* Sarrav. Argent. multique alii. Lege *tædæ non nata*, & adi Notas noſtras Rem. Amor. vſ. 220. niſi malis reponi, *tædæ non vota jugali.* recurre ad Notas Met. XIII. vſ. 634. *Heinſ.*

56. *Quæ ſuperat nobilitate.*] Quæ eſt nobilior genere. Hujuſmodi enim eligebatur Dianæ ſacerdos in Taurica regione.

57. *Sic inſtituere parentes.*] *Priores* Polit. & multi alii. quod etiam in ſuis Naugerius invenit & Pierius Valerianus ad lib. I. Æneid. Virgilii. Vide Notas ad lib. XV. Metam. vſ. 104. *Heinſ.*

58. *Enſe virgineo.*] Cultro virginis ſacerdotis.

59. *Thoas.*] Adi Eurip. Fab. 10. *Curſus Thoanti fecit hoc nomen pedum.*

61. *Per liquidas auras.*] Per purum aëra. Nota eſt fabula, ereptam Iphigeniam Dianæ ſacrificandam, & à dea delatam per aëra in Tauricam regionem, cervamque pro ea ſuppoſitam, ut Servius docet.

63. *Per aëra vectam.*] *Per æquora* ſcripti fere omnes. nam de aëre jam dixerat. *Heinſ.*

64. *Phœbe.*] Diana.

65. *Præfuerat.*] Præpoſita fuerat Iphigenia templo illi Tauricæ Dianæ.

66. *Invita manu.*] —— *nec placent —— Foci, cruore diffluentes hoſpitum.* Ex Eurip. fab. 10.

72. *Evincti geminas.*] Erat enim conſuetudo, ut ita victimæ, & homines præſertim ligarentur.

73. *Spar-*

Spargit aquâ captos lustrali Graja sacerdos,
  Ambiat ut fulvas infula longa comes.
Dumque parat sacrum, dum velat tempora vittis;
  Dum tardæ caussas invenit usque moræ;
Non ego crudelis, juvenes ignoscite, dixit;
  Sacra suo facio barbariora loco.
Ritus is est gentis. qua vos tamen urbe venitis?
  Quove parum faustâ puppe petistis iter?
Dixit: &, audito patriæ pia nomine virgo,
  Consortes urbis comperit esse suæ.
Alteruter votis, inquit, cadat hostia sacris;
  Ad patrias sedes nuntius alter eat.
Ire jubet Pylades carum periturus Oresten.
  Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.
Exstitit hoc unum, quo non convenerit illis.

Cæ-

73. *Sparsit aqua.*] *Spargit* meliores. Heins. *Sparsit captos lustrali, &c.*] Lustralem aquam intelligit, quæ lustrandis ac purgandis hostiis adhibebatur: non molam. neque enim mola aqua constabat, sed hordeo & sale: quæ antequam hostiæ jugularentur, aspergi illis atque offerri solebant. *Micyl.*

74. *Ut infula longa ambiat.*] Ut infula circundet. Erat enim *infula* fascia in modum diadematis, & a qua vittæ ab utraque parte dependebant.

76. *Invenit ipsa mora.*] Rectius Leidensis *usque*. Heins.

78. *Sacra suo facio barbariora loco.*] Forte,

Sacra meo facio barbariora solo.

nam in uno Vossiano *solo* pro *loco*. Idem. *Suo loco.*] Hac terra Taurica, quæ est crudelis: & ideo sacra etiam crudelia celebraatur à me tamen non crudeli.

79. *Ritus is est gentis.*] Malim *genti*, Heins. *Ritus is est gentis.*] Talis mos est Tauricis populis, Dianæ hospites immolare.

80. *Quodque parum.*] *Quoque* vel *Quaque* plerique. *Heinsius.*

81. *Nomine patria.*] Nomine Mycenarum.

83. *Alter ut è vobis inquit cadat hostia sacris.*] Versus mendosus. nec juvant libri veteres. Scribe,

Alteruter votis, inquit, cadat hostia sacris.

vota sacra, ut *templa & delubra vota*, *vota laurea*, *votus sanguis*, *vota victima* & similia passim apud nostrum. Met. IX. quoque *vota sacra* habes,

Victor ab Oechalia Canao sacra parabat
Vota Jovi. Heins.

84. *Ad sedes patrias.*] In Græciam, Mycenas.

86. *Inque vicem pugnat uterque mori.*]
Hic veri amoris dulce certamen vides;
Servare Oresten serio Pylades studet,
Pyladenque Orestes; mutuus sensus monet:
Neuter superstes esse suffert alteri.
Ex Eurip. fab. 10.

87. *Exstitit hoc unum, quod non convenerat illis:*
Cætera pars concors & sine lite fuit.] *Quod non convenerit* Argent. aliique complures. Lege, *quo non convenerit illis.* ut jam monui Remed. Amor. vs. 471. Deinde *par concors* scribendum, ut Naugerius jam vidit: *Cætera concors* eleganti Græcismo, ut *cætera Graius* Virgilio, & nostra *cætera sospes*, Metam. VIII. *Heins.*

Quod

Cætera par concors & sine lite fuit.
Dum peragunt pulchri juvenes certamen amoris;
Ad fratrem scriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
(Humanos casus aspice) frater erat.
Nec mora; de templo rapiunt simulacra Dianæ:
Clamque per immensas puppe feruntur aquas.
Mirus amor juvenum, quamvis abiêre tot anni,
In Scythiâ magnum nunc quoque nomen habet.
Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo;
Laudarunt omnes facta piamque fidem.
Scilicet hac etiam (qua nulla ferocior) orâ
Nomen amicitiæ barbara corda movet.
Quid facere Ausoniâ geniti debetis in Urbe,
Cum tangant diros talia facta Getas?
Adde, quod est animus semper tibi mitis; & altæ
Indicium mores nobilitatis habet;
Quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor;
Quos Numa maternus non neget esse suos:
Adjectique probent genitiva ad nomina Cottæ,

Si

Quod non convenerat illis.] In quo non fuerant concordes. *Mer.*

90. *Ad fratrem scriptas.*] Quem putabat jam è Phocide quo puer delatus erat rediisse & Argis manere. Ad eum conscribit epistolam, & fratri, (quod nesciebat) portandam committit. *Pont.*

96. *Nomen habent.*] *Habet* ex scriptis. *Heins.*

99. *Scilicet hic etiam.*] *Hac etiam* meliores. deinde τὸ *est* cum Feschiano & tribus aliis delendum. *Idem.*

104. *Indicium mores nobilitatis habent.*] *Habet* Polit. recte: animus nimirum. *Idem.*

105. *Quos Volesus.*] *Valesus* multi veteres cum Argentino, duo *Valerus.* apud Rutilium *Volusus* vulgo legitur,

Qui Volusi antiquo derivat stemmate nomen.

ut & apud Silium,

Poplicola ingentis Volusi Spartana propago.

atque ita in Fastis Capitolinis, sed fragmentum termini vetustissimi Romæ apud Maffeios.

P. VALESIUS VOLESI. F. POPLICOLA. quam scripturam Dionysius Halicarnasseus quoque & Plutarchus agnoscunt. postea Volusi & Valerii dicti; qui Volesii & Valesii primo. *Heins.* *Volesus auctor patrii nominis.*] A Voleso enim paternum genus traxit Cotta. Fuit autem Volesus Sabinus, qui cum Tatio Romam venit.

106. *Quos Numa maternus.*] *Materni* Naugerii postrema editio. *Heins.* *Numa maternus.*] Secundus rex Romanorum Numa Pompilius: à quo per matrem ducebat originem Cotta. *Esse suos.*] Quia Cotta erat religiosus, & vir bonus, quemadmodum fuit Numa rex.

107. *Genitiva agnomina Cottæ.*] *Ad nomi-*

Si tu non esses, interitura domus.
Digne vir hac serie, lapso succurrere amico
  Conveniens istis moribus esse puta.

homina veteres plerique. & recte. Innuit etiam adoptione in Aureliam Cottarum familiam transisse. *Heins.*

109. *Hac serie.*] Hoc virtutum tuarum ordine: vel (quod magis placet hac majorum origine.

EPISTOLA. III.

FABIO MAXIMO.

ARGUMENTUM.

Si vacat exiguum.] *Ad Fabium Maximum scribens, fingit sibi in lecto cubanti sese obtulisse Cupidinem, poëtamque de illo questum, quod quum ejus causa in exilium ejectus sit, velit etiam efficere, ut Augustus placatus, mitius exilium concedat. Postremo inducit etiam Cupidinem ad ea respondentem.*

SI vacat exiguum profugo dare tempus amico,
  O fidus Fabiæ Maxime gentis, ades:
Dum tibi quæ vidi referam; seu corporis umbra,
  Seu veri species, seu fuit ille sopor.
Nox erat: & bifores intrabat Luna fenestras,
  Mense ferè medio quanta nitere solet.
Publica me requies curarum somnus habebat,
  Fusaque erant toto languida membra toro:
Cum subito pennis agitatus inhorruit aër;
  Et gemuit parvo mota fenestra sono.
Territus in cubitum relevo mea membra sinistrum:
  Pulsus & è trepido pectore somnus abit.
Stabat Amor vultu, non quo prius esse solebat,
  Fulcra tenens læva tristis acerna manu.
Nec torquem collo, nec habens crinale capillis;
  Nec bene dispositas comtus, ut ante, comas.

7. PUblica requies curarum.] Requies quæ communis est omnibus. *Curarum somnus habebat.*] *Alebat* Medonianus alter. vide Notas ad Epist. Medeæ, vs. 170. *Heinsius.*

14. *Sceptra tenens læva tristis acerna manu.*] *Fulva* Argent. & codex Scaliger. unde *Fulcra* is conjiciebat. quód Vaticanus primæ notæ confirmat. *Fulcrum* pro baculo posuit. ῥάβδον ὑακινθίνην dat Amori Anacreon Od. VII. *Heins.*

Acerna.] De acere facta. Est enim genus ligni. Virgil. *Trabibus contextus acernis.* Mer.

Horrida pendebant molles ſuper ora capilli;
Et viſa eſt oculis humida penna meis.
Qualis in aëriæ tergo ſolet eſſe columbæ,
Tractantum multæ quam tetigêre manus.
Hunc, ſimul agnovi, (neque enim mihi notior alter)
Talibus affata eſt libera lingua ſonis:
O puer, exſilii decepto cauſſa magiſtro,
Quem fuit utilius non docuiſſe mihi;
Huc quoque veniſti, pax eſt ubi tempore nullo,
Et coït adſtrictis barbarus Iſter aquis?
Quæ tibi cauſſa viæ? niſi uti mala noſtra videres?
Quæ ſunt, ſi neſcis, invidioſa tibi.
Tu mihi dictaſti juvenilia carmina primus:
Appoſui ſenis te duce quinque pedes.
Nec me Mæonio conſurgere carmine, nec me
Dicere magnorum paſſus es acta ducum.
Forſitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignis
Ingenii vires comminuêre mei.
Namque ego dum canto tua regna, tuæque parentis,
In nullum mea mens grande vacavit opus.
Nec ſatis id fuerat; ſtultus quoque carmina feci,
Artibus ut poſſes non rudis eſſe meis.
Pro quibus exſilium miſero mihi reddita merces:
Id quoque in extremis, & ſine pace, locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis;

17. *Horrida pendebant.*] Repetitur ea vox verſu proximo, quare malim *Squallida ora* hic legi. Vide Notas in Epicedion Druſi vſ. 86. niſi verſu proximo *ſordida pluma* reponas. *Heinſ.*

18. *Penna.*] Alæ. *Horrida.*] Aſperæ & impexæ propter aquilonem: qui ad ea loca volantem Cupidinem afflaverat, & impexum reddiderat. [Vel etiam mœrore & luctu, propter poëtæ calamitatem.]

20. *Tractatam.*] *Tractantum* Polit. & tres alii. *Heinſ.*

22. *Talibus effata eſt.*] *Affata eſt* ex ſcriptis. *Idem.*

37. *Stultus quoque carmina feci.*] *Stulto quoque carmine* Argentinus & Rottendorph. ſic ſupra lib. II. Eleg. IX. *ſtultam conſcripſimus artem.* Idem.

41. *At non Chionides Eumolpus.*] Libri multi *non Echionides* vel *nec Echionides.* Sed vulgata lectio bene ſe habet. Εὔμολπος Ποσειδῶνος καὶ Χιόνης Pauſaniæ. at Theocrito Idyll. xxv. Φιλαμμονίδης Eumolpus dicitur. Mater autem Philammonis Chione. ut noſter ipſe Met. lib. XI. memorat. Docuit hic Eumolpus cithara Herculem canere,

In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Præmia nec Chiron ab Achilli talia cepit,
Pythagoræque ferunt non nocuisse Numam.
Nomina neu referam longum collecta per ævum,
Discipulo perii solus ab ipse meo.
Dum damus arma tibi, dum te, lascive, docemus;
Hæc te discipulo dona magister habet.
Scis tamen; ut liquido juratus dicere possis,
Non me legitimos sollicitasse toros.
Scripsimus hæc istis, quarum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec stola longa pedes.
Dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas;
Et facere incertum per mea jussa genus?
An sit ab his omnis rigidè submota libellis,

Quam

canere, teste ibidem Theocrito. Argent. *At non crudes Eumolpus.* mendose. mox *Achilli* pro *Achille* veteres. *Idem.* *Eumolpus Chionides.*] Eumolpus, Neptuni & Chiones filius. *In Orphea.*] Erga præceptorem Orpheum. *Mor. Eumolpus.*] Plerique non Thracium Eumolpum, sed Eleusinium, ex Deiope Triptolemi natum, mysteria Cereris Eleusine docuisse volunt, ejusque rei auctorem Istrum citant. Hinc & Eumolpi, qui tradita ab Eumolpo sacra, Eleusine procurarunt. *Micyl.*

42. *In Phryga, nec Satyrum.*] Nec etiam Olympus talis fuit in Satyrum Marsyam, ut tu in me fuisti.

43. *Præmia nec Chiron:*] Notum est Statii & aliorum monumentis, Achillem sub Chironis disciplina maxima benevolentia nutritum.

44. *Pythagoræque ferunt.*] Hic loquitur ex eorum opinione qui credidere Numam Pompilium regem Pythagoræ philosophi discipulum fuisse.

47. *Cum damus.*] Dum tibi significamus quomodo expugnandæ sunt puellæ.

41. *Et gaudere aliquid.*] Malim *aliqua.* vide Notas Trist. III. Eleg. IV. vs. 75. *Heins.*

49. *Et liquido juratus dicere possis.*] *Ut possis* Argentinus. *Idem.*

51. *Quarum nec vitta.*] Quæ non sunt virgines, aut Vestales quæ vitta peculiariter utebantur. *Quarum nec vitta pudicos contingit crines.*] *Matronæ magis conducibile est unum amare —— Et cum eo ætatem exigere, cui nupta est semel.* Plaut. Cistellar. I. I. vs. 80. Et in Milite, 4. I. vs. 196. *Matronæ crines & vittas habent.*

52. *Contingit crines.*] Multi *contigerit.* duo *Contingunt.* totidem *Attigerit.* tres *Attingit.* quomodo & minor Gryphii. Unde Scaliger *Astringit.* probe. alibi,

Vitta nec astrictas impedit alba comas.

Lucanus libro v.

—— tum torta priores
Stringit vitta comas.

Arondelianus *Constringit*, etiam bene. *Heins.* *Nec stola longa.*] Nec sunt matronæ, quæ stola utebantur. Ea enim vestis erat, quæ ad imos pedes defluebat.

54. *Incertum genus.*] Nempe conventitiis fati: Plaut. Cistellar. I. I. ἰφάπτωρ vocatur ejusmodi contrectator. Æschil. Supplic. vs. 314.

55. *An sit ab his omnis.*] *Absit ab his* Argent. & duo alii. *An sat ab his*

 omnis

Quam lex furtivos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege severâ
Credor adulterii composuisse notas?
At tu sic habeas ferientes cuncta sagittas;
Sic nunquam rapido lampades igne vacent;
Sic regat imperium, terrasque coërceat omnes
Cæsar, ab Æneâ qui tibi fratre nepos;
Effice, sit nobis non implacabilis ira;
Meque loco plecti commodiore velit.
Hæc ego visus eram puero dixisse volucri.
Hos visus nobis ille dedisse sonos.
Per mea tela faces, & per mea tela sagittas,
Per matrem juro, Cæsareumque caput;
Nil, nisi concessum, nos te didicisse magistro;
Artibus & nullum crimen inesse tuis.
Utque hoc, sic utinam defendere cætera posses!
Scis aliud, quod te læserit, esse magis.
Quicquid id est (neque enim debet dolor ille referri)
Non potes à culpâ dicere abesse tuâ.
Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres;
Non gravior merito vindicis ira fuit.
Ut tamen aspicerem, consolarerque jacentem,
Lapsa per immensas est mihi penna vias.
Hæc loca tum primùm vidi, cum matre rogante
Pha-

omnis Bersmanni codex. Forte,

Nam sat ab his omnis rigide submota libellis.
sublata interrogationis notà. vel *At satis his.* Heins.

56. *Quam lex arcet.*] Lex Julia.

60. *Lampades.*] Faces. Ovid. *Altera tela arcus, altera tela faces.* His enim amantum quoque pectora feriebat Cupido, & injiciebat ardorem & ignem.

62. *Ab Ænea fratre.*] Æneas enim & Cupido ambo matrem Venerem habuere.

64. *Meque loco plecti.*] *Poni* Thuan. Vide Notas lib. 1. Eleg. v. vs. 79. *Heins.*

70. *Tuis actibus.*] Tuis carminibus & præceptis de Arte amandi.

71. *Defendere cætera posses.*] *Possem* nonnulli. Forte *defendi cætera possent.* Heins. *Cætera.*] Quæ læserunt Augustum.

72. *Aliud magis esse.*] Aliud magis nocere, quam carmina amatoria. Quibus verbis liquido apparet, exilii Poëtæ causam aliam fuisse, quam carmina amatoria.

74. *Non potes à culpa dicere abesse tua.*] *Liber abesse* quatuor. unus *liber adesse.* alius *libera esse.* Latet aliquid mendi. *Heins.*

78. *Est mea penna.*] *Mihi penna* duo libri. *Idem.*

80. *Puella*

Phasias est telis fixa puella meis.
Quæ nunc cur iterum post sæcula longa revisam,
Tu facis, ô castris miles amice meis.
Pone metus igitur; mitescet Cæsaris ira:
Et veniet votis mollior hora tuis.
Neve moram timeas, tempus, quod quærimus, instat:
Cunctaque lætitiæ plena triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Livia gaudet:
Dum gaudes Patriæ magne Ducisque Pater:
Dum tibi gratatur populus, totamque per Urbem
Omnis odoratis ignibus ara calet:
Dum faciles aditus præbet venerabile templum;
Sperandum nostras posse valere preces.
Dixit; & aut ille est tenues dilapsus in auras,
Cœperunt sensus aut vigilare mei.
Si dubitem, quin his faveas, ô Maxime, dictis,
Memnonio cygnos esse colore putem.
Sed neque mutatur nigrâ pice lacteus humor:
Nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conveniens animo genus est tibi; nobile namque
Pectus & Herculeæ simplicitatis habes.

Livor

80. *Puella Phasias.*] Medea sic dicta, à Phasi Colchorum fluvio. *Mer.*

84. *Et veniet votis mollior hora tuis.*] *Aura* nonnulli. vide Notas Epist. III. vs, 42. codex Moreti *velis mollior aura tuis.* Heins.

86. *Triumphus habet.*] Triumphum Tiberii de Dalmatis & Illyriis actum intellige. *Micyl.*

87. *Et nati.*] Et filii Augusti. Tiberius scilicet & reliqui.

88. *Magne pater patriæ.*] Augustum denotat, qui pater patriæ dictus est. *Ducisque.*] Et imperatoris qui triumphabit. Tiberium autem designat.

89. *Dum sibi gratatur populus.*] *Tibi* rectius quidam. est enim sermo ad Augustum. *Heins.*

90. *Odoratis ignibus.*] Ignibus thuricremis.

96. *Memnonio colore.*] Colore nigro, quali fuit Memnon, quem Tithonus Laomedontis filius in Asia orientem versus usque in Æthiopiam militans, dicitur genuisse ex Ida: qui cum Trojanis præsidium tulisset, postea ab Achille est interfectus.

98. *Candens ebur.*] Candidum ebur. *Terebinthus.*] Arbor est, quæ in Syria nascitur, ejus materies admodum lenta est, ac fidelis ad vetustatem, eximii ac nigri splendoris, ut docet Plinius libro decimo tertio.

99. *Conveniens animo genus est tibi. nobile namque Pectus.*] Ita hæc distinguenda. *Heins.*

100. *Pectus & Herculeæ.*] Nam, inquit, obtines animum nobilem ac candorem, & simplicitatem illam, quæ in Hercule progenitore dicitur fuisse.

 101. *Li-*

Livor iners vitium mores non exit in istos;
Utque latens imâ vipera serpit humo.
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum:
Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergo alii noceant miseris, optentque timeri:
Tinctaque mordaci spicula felle gerant.
At tua supplicibus domus est assueta juvandis:
In quorum numero me precor esse velis.

101. *Livor iners vitium.*] Ὁ φθόνος ἐστὶ κάκιστον, ἔχει δέ τι καλὸν ἐν αὐτῷ. Τήκει γὰρ φθονερῶν ὄμματα καὶ κραδίην. *Mores non exit in istos.*] Plerique veteres *altos.* sed frustra. supra Eleg. 11.

——lapso succurrere amico
Conveniens istis moribus esse puta.

lib. 1. Eleg. 6.

Non cadit in mores feritas inamabilis istos. Heins.

EPISTOLA IV.

RUFINO.

ARGUMENTUM.

Hæc tibi non vanam.] *Tiberii ovationem seu triumphum de Germania, vel potius de Illyrico, Romam mittens Poëta Rufino amico & doctissimo viro commendat. Excusatque se multis rationibus, quod non ita eleganter materiam istam absolvat, ut aequum fuerat. Postremo vertit sermonem ad Liviam Cæsaris matrem, vaticinaturque fore, ut brevi alterum etiam triumphum de Germania ipsa consequatur, ut inferius dicemus.*

HÆc tibi non vanam portantia verba salutem,
Naso Tomitanâ mittit ab urbe tuus;
Utque suo faveas mandat, Rufine, Triumpho;
In vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vastisque paratibus impar

Quale

1. N*On vanam salutem.*] Ex animo tibi optatam; quia precor ut sis salvus, ut es.

3. *Triumpho.*] De Illyrico triumpho & hæc & superiora illa accipienda. Nusquam enim alibi reperio, de Germanis triumphasse Tiberium: sed devictis Illyriis, decretoque illi eam ob rem triumpho, in præsens quidem tum ob moestam Variana clade civitatem, ovantem, sed laureatum tamen, urbem esse ingressum: Triumphavit enim Tiberius prox. anno ante mortem Augusti, quo tempore & hæc à poëta scripta videntur, quum jam quartum in Ponto annum degisset. *Micyl.*

5. *Vestrisque paratibus impar.*] *Vastisque* Combianus. ut infra,

Ferre etiam molles elegi tam vasta triumphi
Pondera disparibus non potuere rotis.

Heins.

7. *Firma*

Quale tamen cunque est, ut tueare rogo.
Firma valent per se, nullumque Machaona quærunt:
Ad medicam dubius confugit æger opem.
Non opus est magnis placido lectore poëtis:
Quamlibet invitum difficilemque tenent.
Nos, quibus ingenium longi minuêre labores,
* Aut etiam nullum forsitan ante fuit,
Viribus infirmi, vestro candore valemus.
Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
Cunctaque cum mea sint propenso nixa favore,
Præcipuum veniæ jus habet ille liber.
Spectatum vates alii scripsêre triumphum.
Est aliquid memori visa notare manu.
Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem
Scripsimus: atque oculi fama fuêre mei.
Scilicet affectus similes, aut impetus idem,
Rebus ab auditis conspicuisque venit?
Nec nitor argenti, quem vos vidistis, & auri,
Quod mihi defuerit, purpuraque illa, queror.
Sed loca, sed gentes formatæ mille figuris
Nutrîssent carmen, præliaque ipsa, meum.

Et

7. *Firma valent per se, &c.*] Sensus est: Corpora firma ac valida per se consistunt, neque opus medico habent, qui ea conservat: sic & boni ac præstantes Poëtæ, non indigent favore lectoris, quando ipsorum carmina per se commendabilia sunt. *Micyl.* •

9. *Non opus est magnu placido.*] Poëtis excellentibus non est opus, ut lectores concilient: quia eorum opera per se favorem contrahunt.

10. *Quemlibet invitum difficilemque tenent.*] *Quamlibet* quatuor libri. Vide Notas Epist. VI. vs. 140. *Heins.*

15. *Cunctaque cum mea sunt.*] *Sint ex scriptis. Idem.*

16. *Iste liber.*] Libellus ille quem mitto, ubi describitur Cæsaris triumphus materia ampla & magna, quæ aliud exposceret ingenium, quam meum.

19. *Vulgi captata per aurem.*] *Vulgo* scripti. & versu proximo pro *vidimus*, multi *scripsimus*. Heins.

24. *Quod mihi defuerit.*] *Defuerint* fragmentum Vaticanum, paulo elegantius. *Idem.*

25. *Sed loca, vel gentes.*] *Sed gentes* sex septemve veteres. nervose. *Idem.* *Sed loca.*] Sed locorum descriptiones & picturæ, quæ triumphantes imperatores præcedebant. Per loca autem, aut urbes, aut campos ubi partæ fuerant victoriæ pugnando. & quia hujusmodi prælia picta præibant, & in pugnantum corporibus variæ erant vulnerum & cadentium formæ: ideo subjungit, vel gentes formatæ mille figuris.

26. *Nutrissent carmen, &c.*] Carmini

meo

Et Regum vultus, certiſſima pignora mentis,
  Juviſſent aliquâ forſitan illud opus.
Plauſibus ex ipſis populi lætoque favore
  Ingenium quodvis incaluiſſe poteſt.
Tamque ego ſumſiſſem tali clangore vigorem,
  Quam rudis auditâ miles ad arma tubâ.
Pectora ſint nobis nivibus glacieque licebit,
  Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illâ Ducis facies in curru ſtantis eburno
  Excuteret frigus ſenſibus omne meis.
His ego defectus, dubiiſque auctoribus uſus,
  Ad veſtri venio jure favoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec ſunt mihi nota locorum
  Nomina: materiam vix habuêre manus.
Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
  Aut aliquis nobis ſcribere poſſet, erat?
Quo magis, ô lector, debes ignoſcere, ſi quid
  Erratum eſt illic, præteritumve mihi.
Adde, quod aſſiduam domini meditata querelam
  Ad lætum carmen vix mea verſa lyra eſt.
Vix bona poſt tanto quærenti verba ſubibant:

Et

meo gratiam attuliſſent. *Præliaque ipſa meum.*] Et ipſæ præliorum deſcriptiones.

27. *Et regum vultus certiſſima pignora gentis.*] Ita quidem vulgo: ſed alii, *Pignora mentis* legunt, quæ lectio eſt verior. ut ſit, *Pignora mentis*, indicia & ſignificationes. Eſt enim vultus, quaſi quidam tacitus animi index, qui pro eo atque illa affecta eſt, ipſe quoque lætus, triſtis, placidus aut torvus eſt. *Micyl.*

29. *Lætoque favore.*] *Fragore* malim, vel *canore*. nam *favoris* paulo poſt ſequitur. *Heinſ.*

31. *Tali clamore vigorem.*] *Clangore* fragmentum Lovanienſe. *Idem.*

32. *Rudis miles.*] Tyro & belli inexpertus, ἀπόλεμος. Homer.

35. *In curru eburno.*] Triumphalia ornamenta fuere, toga prætexta, tunica palmata, toga picta, corona laurea, ſcipio eburneus, & ſella curulis eburnea, de qua hic Ovid. intelligit.

40. *Materiam non habuere.*] *Vix habuere* Thuan. *Heinſ.*

44. *Præteritumve mihi.*] Aut à me prætermiſſum.

45. *Aſſiduas querelas domini.*] Continuos fletus meos, propter hanc relegationem. *Aſſiduo domini meditata querelam.*] *Aſſiduam querelam* duo. Argent. & octo alii: *aſſiduas querelas.* quomodo & Arondelianus. *Heinſ.*

46. *Ad latum carmen vix mea Muſa venit.*] *Vix mea verſa lyra eſt*, pleriquc veteres. quod à Fabricio mutari non debuit. *Idem.*

51. No-

Et gaudere aliquid, res mihi visa nova est.
Utque reformidant insuetum lumina Solem,
  Sic ad lætitiam mens mea segnis erat.
Est quoque cunctarum novitas carissima rerum:
  Gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
Cætera certatim de magno scripta triumpho
  Jam pridem populi suspicor ore legi.
Illa bibit sitiens, lector mea pocula plenus:
  Illa recens pota est, nostra tepescit aqua.
Non ego cessavi, nec fecit inertia serum:
  Ultima me vasti sustinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
  Factaque eunt ad vos, annus abisse potest.
Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
  An serâ carpas pæne relicta manu.
Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
  Si Duce non facta est digna corona suo?
Deprecor, hæc vatum contra sua carmina ne quis
Dicta

51. *Novitas gratissima rerum.*] Rectius cum Argent. aliisque nonnullis *carissima.* quia *Gratia* sequitur. *Idem.*

52. *Officio.*] Rei illi quam facimus, ut puta scribendo triumphum, aut aliud aliquid simile.

55. *Illa.*] Scilicet carmina aliorum. *Lector sitiens.*] Lector desiderans. *Plenus.*] Jam satur: & ideo fastidiens. *Mea pocula.*] Subaudi, *bibit.* hoc est, legit meum carmen. *Nostra tepescit.*] Carmen meum serum nullam habebit gratiam post aliorum carmina prius composita.

56. *Nostra tepebit aqua.*] *Tepescit* Polit. & Barberin. *Heinsius.*

58. *Sustinet ora freti.*] *Submovet* Putean. & Vatic. Vide Notas Trist. III. Eleg. IV. ℣s. 41. *Idem.*

62. *Sera manu.*] Manu tarda ad decerpendos hujusmodi flores. Quasi dicat, ego scripsi postremus, tanquam qui relictas rosas colligit. Rosæ enim quæ primo leguntur, quia pulchriores deliguntur, magis delectant, quam aliæ: sic ergo qui primo materiam triumphi Cæsaris descripsere, magis placent, quam ego.

63. *Lectis exhausto floribus horto.*] *Sertis floribus* Hafniensis. eleganter. Recurre ad Notas Trist. IV. Eleg. II. ℣s. 56. *Heinsius.*

65. *Deprecor hac, vatum contra sua carmina ne quis*
Dicta putet.]

Deprecor hoc Argent. aliique nonnulli. Forte,

Ne, precor, hac vatum contra sua carmina ne quis
Dicta putet.

de qua venustâ repetitione τῦ *ne* dixi Notis ad Claudianum. *Heinsius. Deprecor hac vatum.*] Ne poëta videatur questus de poëtis, qui hujusmodi quoque triumphum scripserant, hic se excusat.

 66. *Pre*

Dicta putet. pro se Musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra, poëtæ;
In vestro miseris si licet esse choro.
Magnaque pars animæ mecum vixistis, amici:
Hac ego vos absens nunc quoque parte colo.
Sint igitur vestro mea commendanda favori
Carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
Scripta placent à morte ferè: quia lædere vivos
Livor, & injusto carpere dente solet.
Si genus est mortis male vivere; terra moratur:
Et desunt fatis sola sepulcra meis.
Denique opus nostræ culpetur ut undique curæ,
Officium nemo qui reprehendat erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas:
Hac ego contentos auguror esse Deos.
Hæc facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras;
Et placeat cæso non minus agna bove.
Res quoque tanta fuit, quantæ subsistere summo
Æneïdos vati grande fuisset onus.

Ferre

66. *Pro se.*] Pro utilitate sua, non ut aliquem culparem.

67. *Communia sacra.*] Quia poëtæ omnes sunt Phœbi sacerdotes, ideo ejus sacra sunt illis cum Ovidio etiam poëta communia.

69. *Magnaque pars animi.*] *Animæ* scribendum cum sex scriptis. *animo* Argent. & quinque alii. Adeantur Notæ Pont. lib. I. Eleg. VI. *Heins.* *Magna pars amici.*] Amici enim eleganter nunc pars, nunc dimidium animæ amicorum esse dicuntur.

71. *Vestro mea commendata favore.*] Malim *favori*, & sic à manu secunda Arondelianus. *Heins.*

73. *Quia lædere vivos livor.*] Sic alibi, *Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.*

75. *Terra moratur.*] Sepulcrum me expectat.

77. *Opus nostra curæ.*] Opus hoc de triumpho in quo magnam curam adhibui.

84. *Æneïdos vati.*] *Æneados* unus Vossianus. Puto *Iliados vati.* Quippe ut summum vatem Virgilium appellarit, atque adeo ipsi Homero prætulerit, vix sit verisimile. Nam Propertianum illud, *Nescio quid majus nascitur Iliade*, viventis adhuc Virgilii auribus datum est. Deinde τὸ *Æneïdos* secunda syllaba correpta vix legi apud alios. nisi quod in veteri epigrammate Maronis laudibus dato codex antiquissimus exhibet scriptum,

Æneïdemque suam fac major nuncius ornet.
Fac laudes Italum, fac tua facta legi.

cum *Æneamque suum* in vulgatis exemplaribus legatur, & quidem rectius. Sed quod monere propemodum neglexeram, iisdem versibus nævus fœdissimus inhæret, cum pro *major nuncius ornet*

Ferre etiam molles elegi tam vaſta triumphi
  Pondera diſparibus non potuêre rotis.
Quo pede nunc utar, dubia eſt ſententia nobis,
  Alter enim de te, Rhene, triumphus adeſt.
Irrita verorum non ſunt præſagia vatum.
  Danda Jovi laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum,
  Non bene pacatis flumina pota Getis :
Iſta Dei vox eſt : Deus eſt in pectore noſtro.
  Hæc duce prædico vaticinorque Deo.
Quid ceſſas currum pompamque parare triumphis,
  Livia ? jam nullas dant tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania projicit haſtas.
  Jam pondus dices omen habere meum.
Crede, brevique fides aderit ; geminabit honorem
  Filius, & junctis, ut prius, ibit equis.
Prome, quod injicias humeris victoribus, oſtrum.
  Ipſa poteſt ſolitum noſſe corona caput.

Scu-

net reponendum ſit *major Mincius.* ut fluvium agri Mantuani poſuerit pro ipſa Mantua. *Heinſius.*

86. *Rotis diſparibus.*] Imparibus verſibus.

89. *Irrita verorum non ſunt præſagia vatum.*] Argent. prim. Medic. plurimique alii *veterum vatum.* nonnulli *notorum.* an *motorum?* hoc eſt, afflatorum? ſic Pythagoras Met. xv.

Et quoniam Deus ora movet, ſequar ora movens
Rite Deum.

ſic & ſæpe alibi. quatuor *magnorum.* Heinſius.

90. *Danda Jovi laurus.*] Triumphus dandus eſt Iovi Capitolino, cui imperatores lauro coronati ibant ſacrificatum. Vel dicit ponendam eſſe lauream de more poſt triumphum in æde Jovis Capitolini. *Dum prior illa viret.*] Dum corona illa Tiberii, qua paulo ante ovans ob debellatum Illyricum, coronatus urbem intravit, adhuc eſt recens & viridis. Ex quo innuit poſt illum triumphum alterum etiam propediem deberi Tiberio.

91. *Qui ſum ſubmotus ad Iſtri.*] *Iſtrum* meliores. *Heinſ. Qui ſum ſummotus ad Iſtrum.*] Qui ſum a patria in Pontum miſſus, in quem defluit Iſter.

94. *Hoc duce prædico.*] *Hac* meliores. *Heinſ. Hoc.*] Hunc alterum triumphum.

97. *Perfida Germania.*] Germania quæ fidem rupit Romanis, cæſo Varo, & tribus legionibus. *Damnatas haſtas.*] Bella & arma, quæ deteſtatur & damnat. *Projicit.*] Abjicit tanquam pene victa.

99. *Geminabit honorem filius.*] Tiberius alium conſequetur triumphum : & ita duplici triumpho erit glorioſus, altero parto de Illyria, altero vero de Germanis. Tiberius enim vaſtata Germania, Imperator appellatus fuit.

104. *Stent-*

Scuta, ſed & galeæ gemmis radientur & auro,
Stentque ſuper vinctos trunca tropæa viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris:
Fictaque res vero more putetur agi.
Squallidus immiſſos fracta ſub arundine crines
Rhenus, & infectas ſanguine portet aquas.
Barbara jam capti poſcunt inſignia Reges,
Textaque fortunâ divitiora ſuâ.
Et quæ præterea virtus invicta tuorum
Sæpe parata tibi, ſæpe paranda facit.
Dî quorum monitu ſumus eventura locuti,
Verba (precor) celeri noſtra probate fide.

104. *Stentque ſuper victos trunca tropaa viros.*] Malim *ſuper vinctos viros* cum prim. Mediceo & quinque aliis. In Numiſmatis enim marmoribuſque antiquis apparent paſſim captivi tropæis alligati. *Heinſ.* *Trunca tropaa.*] Quæ amputatis arboribus figebantur. Amputabant enim ramos arborum, ac deinde armis ſpoliiſque hoſti detractis ornabant. *Trunca tropaa.*] *Ingentem quercum decisis undique ramis* —— *Conſtituit tumulo, &c.* ——— *tibi magne tropaum* —— *Bellipotens.* Virg. XI. Æn. in princip.

105. *Oppida eburnea.*] Civitatum ſimulacra ex ebore compacta.

106. *Ficta res.*] Rem fictam appellat urbium pictarum ſimulacra & geſta, quæ præferebantur in eo triumpho.

107. *Squallidus immittat crines.*] *Immiſſos crines* in melioribus, mox pro *potet* Polit. & ſex ſeptemve alii *portet*, Heinſ.

109. *Ponent inſignia reges.*] *Poſcunt* Polit. aliique multi. quidam *poſcant*. utrumque rectum. Nam regalibus ornamentis Reges in triumphum ducendi velabantur. *Idem.*

110. *Textaque.*] Veſtes regias. *Divitiora ſua fortuna.*] Quia reges illi omnia jure belli amiſerant: & eo pacto preciosiores erant veſtes ipſis regibus.

111. *Virtus tuorum.*] Virtus Auguſti & liberorum.

112. *Sape parata tibi.*] Quia ſæpenumero paraſti tuis triumphalia ornamenta. *Sape paranda.*] Quoniam alios etiam triumphos comparabunt, & tu quoque triumphalia ornamenta parabis.

113. *Quorum monitu.*] Apollinem ſignificat, cujus monitu & furore poëtæ vaticinantur.

EPI-

Epistola V.

MAXIMO COTTÆ.

ARGUMENTUM.

Quam legis.] *Ad maximum Cottam hanc epiſtolam mittit, ad quem etiam ſuperius ſcripſerat: laudatque ejus orationem, quam Romæ in foro judiciali habitam, legendam miſerat: precaturque, ut crebro ſtudii ſui hujuſmodi pignora mittat. Deinde dicit ſe abſentem illum tanquam præſentem intueri: viderique cum eo Romæ eſſe, tanquam in cœlo. Cum vero meminit ſe eſſe in Scythia, dicit videri ſe ad inferos reverti.*

QUam legis, unde tibi mittatur epiſtola, quæris?
Hinc, ubi cæruleis jungitur Iſter aquis.
Ut regio dicta eſt, ſuccurrere debet & auctor,
Læſus ab ingenio Naſo poëta ſuo.
Qui tibi, quam mallet præſens adferre ſalutem,
Mittit ab hirſutis, Maxime Cotta, Getis.
Legimus, ô juvenis, patrii non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diſerta foro.
Quæ, quanquam linguâ mihi ſunt properante per horas
Lecta ſatis multas, pauca fuiſſe queror.
Plura ſed hæc feci relegendo ſæpe; nec unquam
Non

2. A *Quis cæruleis.*] Aquis maris Pontici, quibus regionem Ponticam deſignat.

6. *Ab Getis hirſutis.*] A Getis ſqualidis, barbaris, & impexis. *Mer.* Vel potius *hirſutos* nominat propter pelles hirſutas, quibus ſe adverſus frigora illo ſub cælo pæne perpetua communiant. *Pont.* *maxime Cotta.*] *Maxime.* & ſic initio epiſtolæ *Maximo Cottæ.* Hic Meſſalæ Corvini illius diſertiſſimi filius Meſſalini frater Cottæ nomen mutuatus eſt ab Aureliis avis maternis, ut diſcimus ex Elegia ultima lib. IV. Pont. in quam gentem adoptione tranſiverat. quod ſupra vidimus ſub finem Elegiæ ſecundæ hujus libri. Maximos autem dictos ex Valerio familia quoſdam, quemadmodum Meſſalas, Flaccos, Poplicolas, Voluſos, Catullos, & Aciſculos, certum eſt. Nam bello primo Punico ſub annum V. C. CDXC. M. Valerius Maximus cum M. Otacilio Craſſo conſul perhibetur, qui devicta Meſſana cognomen Meſſalæ primus adſcivit. huc & refer Valerium Maximum ſcriptorem, cujus nonnulla etiamnum extant. *Heinſ.*

7. *O juvenis non degener.*] O Cotta Maxime, qui non degeneras à tuis. *Oris patrii.*] Eloquentiæ patris tui, qui fuit ſummus orator. Vel facie patrem tuum referens. *Mer.* & *Pont.*

8. *Dicta pleno foro.*] Habita frequenti turba, quæ erat in foro judiciali.

10. *Fuiſſe pauca.*] Viſam fuiſſe eam orationem brevem, propter ejus elegantiam, & ſuave dicendi genus.

11. *Plura ſed hæc feci.*] *Hæc* paulo poſt ſequitur. quare ſcribendum *ſed effeci.* Heinſ.

12. *Hæc*

Non mihi, quam primò, grata fuêre magis.
Cumque nihil toties lecta è dulcedine perdant,
Viribus illa suis, non novitate, placent.
Felices, quibus hæc ipso cognoscere in actu,
Et tam facundo contigit ore frui!
Nam quanquam sapor est allatâ dulcis in undâ,
Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quam de cælatâ sumere lance juvat.
At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
Quod legi, tua vox exhibuisset opus.
Utque fui solitus, sedissem forsitan unus
De centum judex in tua verba viris.
Major & implesset præcordia nostra voluptas,
Cum traherer dictis annueremque tuis.
Quem quoniam fatum, vobis pratriâque relictis,
Inter inhumanos maluit esse Getas:
Quod licet, ut videar tecum magis esse, legendo,
Sæpe, precor, studii pignora mitte tui:
Exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
Utere: quod nobis rectius ipse dares.
Namque ego, qui perii jam pridem, maxime, vobis,
Ingenio nitor non periisse meo.

Redde

12. *Hac mihi quam primo grata fuere minus.*] *Non mihi quam primo gr. fu. magis* Argent. & decem alii, probe. *Non minus* Scaligeri codex, Polit. & quatuor præterea. *Idem.*

13. *Cumque sua toties nihil ex dulcedine perdant.*] Nihil est ad quod referatur τὸ *toties.* Argent. & quinque alii, *Cumque nihil toties lecta è dulcedine perdant.* nisi quod à tribus abest τὸ *è.* Idem.

17. *Ablata dulcis in unda.*] *Allata* Argentinus aliique plurimi. recte. nisi *oblatâ* malis. *Idem.*

20. *Quam de lance calata.*] Quam de aliqua patina, & vase sculpto.

22. *Tua vox.*] Tua recitatio. Multo magis enim viva vox afficit. *Exhibuisset.*] Hoc est, audivissem, non legissem orationem tuam.

26. *Dum traherer tuis dictis.*] Dum dicentem te audirem, & in tua verba & sententiam adducerer tuis rationibus.

29. *Ut videar tecum magis esse legendo.*] Codex Scaligeri, *loquendo.* ut & alii nonnulli. sed frustra. mox *exemploque mei* pro *meo* decem veteres. *Heinsius.*

32. *Quod nobis rectius.*] Minores enim à majoribus petere exempla debent. *Pont.*

34. *Ingenio, &c.*] Scribo ad vos sæpius, & eo pacto conor vobis absentibus, tanquam præsentibus frui, & videri esse vobiscum, & non in exilio.

19. *Ec-*

Redde vicem; nec rara tui monumenta laboris
Accipiant nostræ grata futura manus.
Dic tamen, ô juvenis studiorum plene meorum;
Ecquid ab his ipsis admoneare mei?
Ecquibus ut recitas factum modo carmen amicis,
Aut, quod sæpe soles, exigis ut recitent?
Interdum queritur tua mens, oblita quid absit?
(Nescio quid certe sentit abesse sui.)
Utque loqui de me multùm præsente solebas,
Nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est.
Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,
(Et sit perjuri quam prope pœna vides)
Te nisi momentis video pæne omnibus absens.
Gratia Dîs, menti quolibet ire licet.
Hac ubi perveni, nulli cernendus, in Urbem,
Sæpe loquor tecum; sæpe loquente fruor.
Tam, mihi difficile est, quàm sit bene, dicere; quámque
Candida judiciis illa sit hora meis.
Tum me (si qua fides) cælesti sede receptum,
Cum fortunatis suspicor esse Deis.
Rursus, ut huc redii, cælum Superosque relinquo.
A Styge nec longè Pontica distat humus.
Unde ego si fato nitor, prohibente reverti;
Spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

39. *Ecquibus aut recitas.*] *Ecquid ubi recitas* nonnulli. Scribe *Ecquibus ut recitas.* & pone interrogationis notam post illa, *queritur tua mens oblita quid absit?* metuo tamen ne vel sic hæc satis sint integra. *Heins.*

42. *Nescio quid certe sensit abesse mei.*] *Sentit abesse sui* ex veteribus plerisque. *Idem.*

46. *Et sit perjuri quam prope pœna vides.*] *Per murum* Regius. Scribe *perjurum quam prope pœna.* Adi Notas Trist. IV. Eleg. III. vs. 41. *Idem.*

49. *Hanc ubi perveni.*] *Hac* ex scriptis nonnullis. mente nimirum. *Idem.*

50. *Teque loquente fruor.*] *Sæpe fruor* cum Politiani libro aliisque multis. *Id.*

55. *Rursus ubi huc redii.*] *Ut huc redii* ex Combiano. *Idem. Ubi huc redii.*] Ubi mente & cogitatione videor Roma in Scythiam rediisse. *Relinquo.*] Videor relinquere.

56. *A Styge.*] Ab inferis. *Non longè distat.*] Non est multum dissimilis. Quasi dicat, Videor ad inferos pervenisse.

57. *Unde.*] A qua terra Pontica. *Si nitor reverti.*] Si conor Romam redire. *Fato prohibente.*] Diis nolentibus.

58. *Tolle spem mihi.*] Adime hanc mihi spem redeundi, ostendendo per literas non posse fieri, ut redeam, *Sine profectu.*] Quæ spes nihil profectura est: frustra enim reditum spero, si non possum illum consequi.

EPI-

EPISTOLA VI.

AMICORUM CUIDAM.

ARGUMENTUM.

Naſo ſuo poſuit.] *Ad amicum quendam, qui nolebat à Poëta in ſcriptis ſuis propter Auguſtum nominari, hanc epiſtolam ſcribit colligitque nihil timendum eſſe, quandoquidem Cæſare nihil ſit clementius, tamen pollicetur ſe non ulterius ejus nomen monumentis ſuis inſerturum. Poſtremo rogat, ut quandoquidem tutò non poſſit ſe aperte amare, latenter ſaltem amicitiæ velit meminiſſe.*

NAſo ſuo, nomen poſuit cui pæne, ſodali
Mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.
At, ſi cauta parum ſcripſiſſet dextra, quis eſſes,
Forſitan officio parta querela foret.
Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
Appellent ne te carmina noſtra, rogas?
Quanta ſit in mediâ clementia Cæſaris irâ,
Ex me, ſi neſcis, certior eſſe potes.
Huic ego, quam patior, nil poſſem demere pœnæ,
Si judex meriti cogerer eſſe mei.
Non vetat ille ſui quenquam meminiſſe ſodalis:
Nec prohibet tibi me ſcribere, teque mihi.
Nec ſcelus admittas, ſi conſoleris amicum:
Mollibus & verbis aſpera fata leves.
Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis
Fiat in Auguſtos invidioſa Deos?
Fulminis afflatos interdum vivere telis
Vidimus, & refici non prohibente Jove.
Nec, quia Neptunus navem lacerarat Ulyſſis,
Leucothëæ nanti ferre negavit opem.

Crede

5. A*Liis credentibus eſſe tutum.*] Aliis exiſtimantibus non eſſe timendum. *Hoc.*] Scilicet nomen ponere meis ſcriptis

9. *Nil poſſem demere.*] Quia Cæſar non potuiſſet me mitius punire.

16. *Fiat invidioſa.*] Invidiam illis & detractionem conciliet. *In deos Auguſtos.*] Auguſtum & ejus filios intellige.

20. *Leucothea.*] *Navigat infelix: & erat jam puppis in alto: En! decima obliquum verberat unda latus. Ennoſigæus adeſt, trifidâque repente profundum Cuſpide ſubvertit. Læſa carina gemit. Conſcius offenſæ, morti prætendit Ulyſſes —— Leucotheæ vittam, &c.* Ex Hom. Od. ɛ. v. 373.

21. *Nu*

Crede mihi, miseris cælestia numina parcunt:
  Nec semper læsos & sine fine premunt.
Principe nec nostro Deus est moderatior ullus.
  Justitiâ vires temperat ille suas.
Nuper eam Cæsar facto de marmore templo,
  Jampridem posuit mentis in æde suæ.
Jupiter in multos temeraria fulmina torquet,
  Qui pœnam culpâ non meruêre pari.
Obruerit sævis cum tot Deus æquoris undis,
  Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cum pereant acie fortissima quæque, vel ipso
  Judice, dilectus Martis iniquus erit.
At, si forte velis in nos inquirere, nemo est
  Qui se, quod patitur, commeruisse neget.
Adde, quod extinctos vel aquâ, vel Marte, vel igni,
  Nulla potest iterum restituisse dies.
Restituit multos, aut pœnæ parte levavit,
  Cæsar; & in multis me velit esse precor.
An tu, cum tali populus sub Principe simus,
  Alloquio profugi credis inesse metum?
Forsitan hæc domino Busiride jure timeres,
  Aut solito clausos urere in ære viros.
Define mitem animum vano infamare timore.
  Sæva quid in placidis saxa vereris aquis?

Ipse

21. *Numina parcunt.*] *Parent* Polit. & duo alii hoc est obsequuntur. *Heins.*

25. *Cæsar facto de marmore templo.*] De hoc templo nihil legi. Proinde videndum, an ad templum Martis Ultoris alluserit Poëta, quod ab ultione Cassii & Bruti appellatum fuit. Est enim & ultio sive vindicta justitiæ pars quædam. *Micyl.*

26. *In æde suæ mentis.*] In thesauro sui pectoris: hoc est, multo antequam ædificaret ædem Romæ, colebat ipsam deam.

28. *Qui pœnam culpâ non meruere pati.*] *Pari* scribendum cum Feschii codice & Thuaneo. *Heinsius.*

31. *Cum pereant bello fortissima pectora.*] Quod & Priamus deplorat Iliad. ω. *Primi natorum, fortissima pectora, casi. —— Hei mihi! qui superant? semivir iste Paris.*

32. *Delectus Martis.*] Nonnulli *dilectus.* Heins.

39. *An tu.*] Multi *At tu* cum priscis editionibus. *Idem.*

42. *Aut solito urere clausos, &c.*] Aut domino Phalaride, qui in æreo tauro igni subdito homines necabat.

43. *Define mitem animum.*] *Animam* unus Medonii. *Heins.*

49. Non

Ipse ego, quod primò scripsi sine nomine vobis,
Vix excusari posse mihi videor.
Sed pavor attonito rationis ademerat usum:
Cesserat omne novis consiliumque malis.
Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
Terrebar titulo nominis ipse mei.
Hactenus admonitus memori concede poëtæ,
Ponat ut in chartis nomina cara suis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
Si nullâ libri parte legare mei.
Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit;
Non ultra, quam vis, officiosus ero.
Teque tegam, qui sis: nisi cum permiseris ipse.
Cogetur nemo munus habere meum.
Tu modo, quem poteras vel apertè tutus amare,
Si res est anceps ista, latenter ama.

49. *Non iram vindicis.*] Non iram Augusti vindicantis injuriam à me acceptam.

50. *Terrebar titulo.*] Quia non audebam facere mentionem mei nominis in meis libellis.

53. *Ambobus.*] Et tibi & mihi. *Proximus mihi longo usu.*] Si tu mihi conjunctus longa consuetudine & amore. *Longo mihi proximus usu.*] In multis veterum *cognitus.* utrumque rectum. *Heins.*

57. *Nisi cum permiseris ipse.*] *Permiserit* unus Vatican. Forte,

——nisi quâ permiserit ipse,
Cogetur nemo munus habere meum.

supra de Augusto,

Quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit.

Codex Servii *nisi si.* vide Notas ad Epist. IV. *Idem.*

58. *Cogetur nemo.*] In neminem invitum ac repugnantem conferam munus. *Pont.* *Munus habere meum.*] Poni in meis versibus.

59. *Tu quoque.*] *Tu modo* ex melioribus. *Heins.*

EPI-

EPISTOLA VII.

AMICIS.

ARGUMENTUM.

Verba mihi, &c.] *Ad amicos è Ponto ſcribens Poëta, de eis queritur, quod ſuis precibus nullus jam finis imponatur: ſibique, cum antea variis epiſtolis ab eiſdem petierit, ut ſcilicet eorum opera aut reditus, aut mitius exilium ab Auguſto impetretur, dicit jam verba deeſſe: variandamque nunc eſſe materiam, ne illis moleſtus ſit, ac etiam uxori, quæ præ timore non audebat ſibi opem ferre. Ea autem omnia ſibi ferenda æquo animo proponit, quandoquidem majora etiam tulerit. Poſtremo in exilio ſibi moriendum eſſe colligit.*

VErba mihi deſunt eadem tam ſæpe roganti,
Jamque pudet vanas fine carere preces.
Tædia conſimili fieri de carmine vobis,
Quidque petam, cunctos edidiciſſe reor.
Noſtraque quid portet jam noſtis epiſtola, quamvis
Charta ſit à vinclis non labefacta ſuis.
Ergo mutetur noſtri ſententia ſcripti,
Ne toties contra, quam rapit annus, eam.
Quod bene de vobis ſperavi, ignoſcite, amici:
Talia peccandi jam mihi finis erit.
Nec gravis uxori dicar: quæ ſcilicet in me
Quam proba, tam timida eſt, experienſque parum.
Hæc quoque, Naſo, feres: etenim pejora tuliſti.

Jam

2. F*Ine carere.*] Nunquam ad exitum & finem perduci, ſed ſemper idem precari.

3. *De conſimili carmine.*] Ejuſdem ſemper materiæ. nam eadem res ſæpius iterata, & toties inculcata tædium affert. *Pont.*

5. *Noſtra quid apportet.*] *Noſtraque quid portet* ex ſcriptis compluribus. & mox pro *Charta* codex Polit. *Cera.* quomodo Arondelianus quoque pro diverſa lectione. idem pro *vinclis non labefacta ſuis*, exhibet *vinclis irreſoluta ſuis.* ut ſupra,

At ſemel intentus nervo celer arcus equino,
Vincula ſemper habens irreſoluta, manet.

Heinſ.

6. *Quamvis charta ſit à vinclis non labefacta ſuis.*] Quamvis, inquit, charta, ubi hæc ſcripta ſunt, nondum ſit à vobis recluſa, & ſuis ſolitis vinculis ſoluta.

7. *Scripti ſententia noſtri.*] Inſtitutum ſcribendi genus, quo hactenus uſus ſum.

8. *Ne toties contra.*] Πρὸς κῦμα λακτίζειν. Eurip.

11. *Nec gravis uxori dicar.*] Nec ero ulterius moleſtus uxori meæ, idem etiam ſcribendo.

12. *Experienſque parum.*] Et parum ſolers.

14. *Nulla*

Jam tibi sentiri sarcina nulla potest.
Ductus ab armento taurus detrectat aratrum :
Subtrahit & duro colla novella jugo.
Nos, quibus assuevit fatum crudeliter uti,
Ad mala jam pridem non sumus ulla rudes.
Venimus in Geticos fines; moriamur in illis :
Parcaque ad extremum, qua mea cœpit, eat.
Spem juvet amplecti; quæ non juvat irrita semper;
Et fieri cupias si qua, futura putes.
Proximus huic gradus est; bene desperare salutem,
Seque semel verâ scire perîsse fide.
Curando fieri quædam majora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit.
Mitius ille perit, subitâ qui mergitur undâ;
Quam sua qui tumidis brachia lasset aquis.
Cur ego concepi Scythicis me posse carere
Finibus, & terrâ prosperiore frui?
Cur aliquid de me speravi lenius unquam?
An Fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en gravius; repetitaque forma locorum
Exsilium renovat triste, recensque facit.

Est

14. *Nulla sarcina.*] Nullum onus.

15. *Ductus ab armento taurus.*] Taurus indomitus aratro admotus. *Detrectat aratrum.*] *Detractat* & *subtrahit* plerique veteres. *Heins.*

21. *Spem juvat amplecti.*] *Juvet* malim. & versu proximo distinguendum: *Et fieri cupias si qua, futura putes.* Heins.

22. *Qua futura putes.*] Sensus est: Spem illam amplectendam censeo, quæ non est irrita, & qua speramus id assequi, quod optamus fieri.

23. *Proximus huic gradus est.*] Primus enim gradus est sperare, quæ assequi optamus : secundus vero, ea desperare quæ minime assequi confidimus. *Bene desperare salutem.*] Bene deponere spem salutis irritam.

24. *Scisse perisse fides.*] *Scire* ex melioribus. *Heins.*

28. *Liquidis brachia lasset aquis.*] *Tumidis aquis* melioris notæ libri, *& lassat.* Idem.

29. *Cur ego concepi.*] Cur cogitavi, *Scythicis me posse carere Finibus.*] Posse me è Scythia removeri.

30. *Terra prosperiore frui.*] *Proximiore* Thuaneus alter. qua voce usus etiam Seneca Ep. CIX. *Heins.*

32. *Sic fuit nota mihi.*] Sic mihi cognita fuit, ut deberem sperare nunc eam benignius mecum acturam.

33. *Torqueor en gravius.*] *Heu gravius* tres veteres. Forte *Torqueor hoc gravius.* vel *Torquet enim gravius.* Heins.

35. Stu-

Eſt tamen utilius, ſtudium ceſſaſſe meorum:
  Quam, quas admôrint, non valuiſſe preces.
Magna quidem res eſt, quam non audetis, amici:
  Sed ſi quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dummodo non vobis hoc Cæſaris ira negarit;
  Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

35. *Studium meorum.*] Conſenſum & favorem amicorum. *Ceſſaſſe.*] Nihil tentaſſe de reditu meo apud Auguſtum. *Ceſſare meorum.*] *Ceſſaſſe* Polit. aliique nonnulli. *Heinſ.*

37. *Magna quidem res eſt quam non audetis amici.*] Difficile, inquit, & arduum eſt, quod non audetis pro me petere, quamvis ſit magnum, tamen Auguſtus concederet.

39. *Dummodo non nobis.*] *Vobis* rectius primus Med. & decem alii. *Heinſ.*

EPISTOLA VIII.

MAXIMO.

ARGUMENTUM.

Quæ tibi quærebam.] *Ad Maximum Poëta pharetram cum ſagittis è Scythia mittens, oſtendit ſe nullum aliud munus habere, rogans eum ut id accipiat, & qualecumque boni conſulat. Eſt autem ordo*: Quærebam quæ dona, &c.

QUÆ tibi quærebam memorem teſtantia curam
  Dona Tomitanus mittere poſſet ager.
Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro:
  Sed te, cum donas, iſta juvare ſolent.
Nec tamen hæc loca ſunt ullo pretioſa metallo.
  Hoſtis ab agricolâ vix ſinit illa fodi.
Purpura ſæpe tuos fulgens prætexit amictus:
  Sed non Sarmatico tangitur illa mari.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis uti
  Arte Tomitanæ non didicêre nurus.
Fœmina pro lanâ Cerealia munera frangit;

Sup-

1. *CUram memorem.*] Quæ teſtarentur curam hominis tui memoris.

4. *Sed te cum donas, iſta juvare ſolent.*] Sed aurum & argentum magis ſoles donare aliis, quam accipere.

6. *Vix ſinit.*] Vix permittit loca illa arari. Quaſi dicat: Si in hac regione non poſſunt homines agrum colere ob hoſtilem timorem, & incurſiones, multo minus eam ob cauſam poſſunt æra fodere.

7. *Protexit amictus.*] *Prætexit* ex libro Politiani aliiſque multis. *Heinſ.*

Suppoſitoque gravem vertice portat aquam.
Non hîc pampineis amicitur vitibus ulmus:
Nulla premunt ramos pondere poma ſuo.
Triſtia deformes pariunt abſinthia campi,
Terraque de fructu quam ſit amara docet.
Nil igitur totâ Ponti regione ſiniſtri,
Quod mea ſedulitas mittere poſſet, erat.
Clauſa tamen miſi Scythicâ tibi tela pharetrâ:
Hoſte precor fiant illa cruenta tuo.
Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora libellos.
Hæc viget in noſtris, Maxime, Muſa locis.
Quæ quanquam miſiſſe pudet, quia parva videntur;
Tu tamen hæc, quæſo, conſule miſſa boni.

17. *Ponti ſiniſtri.*] Ponticæ regionis infœlicis: ad lævam Euxini maris ſitæ.

11. *Mea ſedulitas.*] Meum ſtudium & diligentia in perquirendo aliquo munere te digno.

20. *Fiant cruenta.*] Cruore hoſtili madeant, cum in prælium ibis.

21. *Hos calamos.*] Hæc ſcribendi inſtrumenta. nam Romani calamis ſcribunt; Scythæ vero ſagittas faciunt, quas quotidie tractant, ut nos Romani libros & calamos.

EPISTOLA IX.

BRUTO.

ARGUMENTUM.

Quod ſit in his eadem ſententia.] *Ad Ovidium ſcripſerat Brutus, quendam carpere ejus carmina, quod in his nil aliud contineretur, quam querela locorum, in quibus exulabat rogaretque ut frueretur propiore terra: cui Poëta reſpondet, dicens in ſuis carminibus plura eſſe vitia: foreque bene, ſi unum tantum vitium in eis deprehenderetur. Cur autem ea non emendet, cauſas aſſignat. Poſtremo reſpondens ad ea, quæ Brutus ſcripſerat, rationem refert quare idem ſæpius ſcripſerit.*

QUod ſit in his eadem ſententia, Brute, libellis,
Carmina neſcio quem carpere noſtra refers:
Nil niſi me terrâ fruar ut propiore rogare;
Et, quàm ſim denſo cinctus ab hoſte, queri.
O quàm de multis vitium reprehenditur unum!

Hoc

1. E*Adem ſententia.*] Eadem materia qua uſus ſum etiam in reliquis hujus operis libellis.

4. *Cinctus ab hoſte loqui.*] *Queri* rectius nonnulli. *Heinſ.*

5. *Vitium reprehenditur.*] *Reprehenderis* Polit. *Idem.*

7. *Videe*

Hoc peccat ſolum ſi mea Muſa, bene eſt.
Ipſe ego librorum video delicta meorum;
Cum ſua plus juſto carmina quiſque probet.
Auctor opus laudat. ſic forſitan Agrius olim
Therſiten facie dixerit eſſe bonâ.
Judicium tamen hîc noſtrum non decipit error;
Nec quicquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, ſi me videam delinquere, peccem,
Et patiar ſcripto crimen ineſſe, rogas?
Non eadem ratio eſt, ſentire & demere morbos.
Senſus ineſt cunctis; tollitur arte malum.
Sæpe aliquod cupiens verbum mutare, relinquo;
Judicium vires deſtituuntque meum.
Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, & longi ferre laboris onus.
Scribentem juvat ipſe favor, minuitque laborem;
Cumque ſuo creſcens pectore fervet opus.
Corrigere at res eſt tanto magis ardua, quanto
Magnus Ariſtarcho major Homerus erat.

Sic

7. *Video delicta.*] Video plures errores, quam unum illud.

9. *Sic forſitan Accius olim.*] *Agrius* legendum jam monuit in Novis Lectionibus Guilielmus Canterus lib. II. cap. xxx. is enim Therſitæ pater. quam lectionem Vaticanus unus confirmat. Moreti codex *Acrius*. alius *Alcius*. mox *dixerit* pro *dixerat* meliores. *Heinſ.*

11. *Non decipit noſtrum judicium.*] Non fallit meum judicium, quod eſt de carminibus meis. Error enim judicium noſtrum fallit, cum mala noſtra carmina bona eſſe credimus, & ſic erramus.

13. *Cur igitur, ſi me video delinquere.*] *Videam* priſcæ editiones cum ſcriptis nonnullis. *Heinſ.*

15. *Sentire & demere morbos.*] Cognoſcere & curare infirmitates. Hoc eſt, non poſſum errorem corrigere : *Quia carmina lætum Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.*

16. *Tollitur arte malum.*] Vitium carminis non indiget ſolum ut deprehendatur, ſed arte opus eſt, quæ non poteſt niſi à læto animo proficiſci.

17. *Relinquo.*] Omitto ſcilicet verbum mutandum in carmine meo. & ſubjungit cauſam.

20. *Onus longi laboris.*] Difficilius eſt enim carmen corrigere, quam componere.

21. *Scribentem juvat ipſe favor.*] Alii *labor*. Forte *calor*. hoc eſt, ut lib. IV. Eleg. II. loquitur,

Impetus ille ſacer, qui vatum pectora nutrit.

ſed nil mutandum. Eadem elegia *Excitat auditor ſtudium.* & quæ ſequuntur. *Heinſ.*

24. *Ariſtarcho.*] Homeri interprete. Fuit Ariſtarchus optimus grammaticus Alexandrinus. Ælianus tradit hunc tam caſtigato fuiſſe judicio, ut Homeri verſus non putaretur, quem ipſe non probaret. Hinc ſcriptorum alienorum cenſores

Sic animum lento curarum frigore lædit,
 Ut cupidi curſor fræna retentat equi.
Atque ita Dî mites minuant mihi Cæſaris iram,
 Oſſaque pacatâ noſtra tegantur humo;
Ut mihi conanti nonnunquam intendere curas,
 Fortunæ ſpecies obſtat acerba meæ.
Vixque mihi videor, faciam quod carmina, ſanus;
 Inque feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen è ſcriptis magis excuſabile noſtris,
 Quam ſenſus cunctis pæne quod unus ineſt.
Læta fere lætus cecini, cano triſtia triſtis.
 Conveniens operi tempus utrumque ſuo eſt.
Quid, niſi de vitio ſcribam regionis amaræ?
 Utque ſolo moriar commodiore, precer?
Cum toties eadem dicam, vix audior ulli:
 Verbaque profectu diſſimulata carent.
Et tamen hæc eadem cum ſint, non ſcribimus îſdem:
 Unaque per plures vox mea tentat opem.
An, ne bis ſenſum lector reperiret eundem,
 Unus amicorum, Brute, rogandus erat?
Non fuit hoc tanti; confeſſo ignoſcite, docti.
 Vilior eſt operis famâ ſalute meâ.
Denique materiæ, quam quis ſibi finxerit ipſe,
 Arbi-

ſores & judices proverbio Ariſtarchi appellantur.

33. *Nil tamen eſt ſcriptis.*] *E ſcriptis* cum frag. Lovan. & uno Vaticano, vel *in ſcriptis* cum Gottorphiano. *Heinſ.*

34. *Quam quod unus ſenſus.*] Quam quod una & eadem ſententia triſtis & lugubris. *Penè ineſt cunctis.*] Quaſi ineſt omnibus meis ſcriptis: in his enim tractatur penè eadem materia triſtis & mœſta.

40. *Verba diſſimulata.*] Verba mea, quæ amici diſſimulant: & oſtendunt aut non accepiſſe literas meas, aut verba mea non intellexiſſe. *Carent profectu.*] Quia nihil mihi proficitur.

42. *Unaque per plures vox mea tentat opem.*] Malim *Unam per plures opem.* H.

43. *Anne bis ut ſenſum.*] *An ne bis ſenſum* veteres majori ex parte. & recte. *Idem.* *An ne ut ſenſum.*] Senſus eſt, ô Brute debuine tantum unum amicum rogare, ut mihi opitularetur, nec ad cæterorum etiam præſidium confugere? idque hanc ob cauſam, ne mihi objiceretur, quod idem ſenſus reperitur in meis carminibus. *Micyl.* *An ne bis.*] Aldina editio habet, *An, ne bis ut ſenſum, &c.* ut *Ne* ſeorſim, & pro cauſali particula: Bis eundem ſenſum, &c. pro iterato ac ſæpius repetito accipias. Quæ lectio melior eſt & ſenſum planiorem, minuſque ambiguum reddit. *Micyl.*

47. *Denique materia.*] *Materiam* ple-
tique

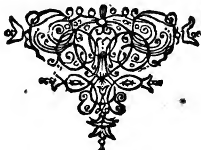
Arbitrio variat multa poëta suo.
Musa mea est index nimium quoque vera malorum;
Atque incorruptæ pondera testis habet.
Nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
Littera, propositum curaque nostra fuit.
Postmodo collectas, utcunque sine ordine, junxi:
Hoc opus electum ne mihi forte putes.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Caussa, sed utilitas officiumque, fuit.

rique veteres. Forte *materia sua.* & *finxerit ipsi* Vossian. *Heins.*

49. *Est nimium vera index malorum.*] Nimis vere mala mea indicat & exponit.

50. *Incorrupti testis.*] *Incorruptæ* cum duobus. *Heins.*

56. *Sed utilitas.*] Quia scripsi eam ob causam, ut scribendo reditum procurarem. *Officium.*] Et ut in re mea facerem quod debeo.

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER IV.

EPISTOLA I.

SEXTO POMPEIO.

ARGUMENTUM.

Accipe Pompei.] *Ad Sextum Pompejum ſcribens Poëta, impium eſſe dicit, quod nuſquam illum in ſuis ſcriptis nominaverit: quandoquidem ejus erga ſe beneficia tanta ſint, ut nulli oblivioni tradi debeant. Poſtremo fatetur ſe ſervatum eſſe ejus opera, ejuſque munere ſe vivere.*

ACcipe, Pompeji, deductum carmen ab illo,
Debitor eſt vitæ qui tibi, Sexte, ſuæ.
Qui ſeu non prohibes à me tua nomina poni,
Accedet meritis hæc quoque ſumma tuis.
Sive trahis vultus; equidem peccaſſe fatebor.
Delicti tamen eſt cauſſa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin eſſet grata, teneri.
Sit precor officio non gravis ira pio.
O quoties ego ſum libris mihi viſus in iſtis
Impius, in nullo quod legerere loco!
O quoties, alii vellem cum ſcribere, nomen
Rettulit in ceras inſcia dextra tuum!
Ipſe mihi placuit mendis in talibus error;

Et

3. QVi ſi.] *Qui ſeu* veteres plerique. *Heinſ.* *A me tua nomina poni.*] A me carminibus meis referri nomen tuum.

4. *Accedet tuis meritis.*] Addetur reliquis tuis beneficiis.

5. *Sive trahis vultus.*] Sive frontem contrahis, & iraſceris, quod ponam in meis ſcriptis tua nomina.

9. *O quoties.*] *Di quoties* pri. Medic. *Heinſ.* *In iſtis libris.*] In hoc de Ponto opere.

10. *In nullo loco.*] In nulla pagina.

12. *Rettulit.*] Poſuit. *In ceras.*] In tabulas ceratas.

13. *Ipſe mihi placuit.*] *Ipſe quidem* pri. edi-

Et vix invitâ facta litura manu est.
Viderit ad summum, dixi. licet ipse queratur;
Ah pudet offensam non meruisse prius!
Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen;
Oblitus potero non tamen esse tui.
Idque sinas oro; nec fastidita repellas
Verba: nec officio crimen inesse putes.
Et levis hæc meritis referatur gratia tantis.
Sin minus; invito te quoque gratus ero.
Nunquam pigra fuit nostris tua gratia rebus:
Nec mihi munificas arca negavit opes.
Nunc quoque nil subitis clementia territa fatis
Auxilium vitæ fertque feretque meæ.
Unde, roges forsan, fiducia tanta futuri
Sit mihi. quod fecit quisque tuetur opus.
Ut Venus artificis labor est & gloria Coi,
Æquoreo madidas quæ premit imbre comas:
Arcis ut Actææ vel eburna vel ænea custos
Bellica Phidiacâ stat Dea facta manu;
Vendicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;

Ut

editio, & duo scripti. Forte, *Ipse sibi placuit.* Heins.

16. *Ah pudet offensam.*] *Hanc pudet* pri. Med. & quatuor alii. *Idem.*

23. *Nunquam pigra fuit.*] Nunquam defuit. *Nostris rebus.*] In nostris necessitatibus.

26. *Fertque refertque.*] Ad lib. I. Trist. eleg. VI. monui videri scribendum *fertque feretque.* quod sequentia requirunt. *Heins.* *Refertque.*] Et iterum dat, hoc est, cumulate reddit.

27. *Unde rogas forsan.*] *Roges* Basil. *Heins.* *Futuri.*] Futuræ opis tuæ. *Quod finxit quisque tuetur.*] Respondet poëta se in eo ideo spem habere, quia est opus ipsius: & unusquisque opus quod fecit, tueri solet.

29. *Artificis Coi.*] Apellis Coi pictoris.

30. *Quæ premit comas.*] Quæ capillos premere videbatur, & aquam exprimere. *Madidas imbre.*] Madefactos capillos aqua æquoris, unde videbatur emergere. E mari enim natam Venerem fabulantur poëtæ, & ideo eam Plinius *Anadyomenem* vocatam fuisse scribit.

31. *Arcis ut Actææ.*] Phidias præter Jovem, fecit & ex ebore Minervam Athenis, & ex ære tam eximiæ pulchritudinis, ut à forma cognomen acceperit. De quibus hic Poëta intelligit. Fuit & in arce Athenarum Minervæ simulacrum, de quo fama increbuit, quod de cælo ceciderit. *Arcis Actææ.*] Arcis Athenarum. *Custos bellica.*] Dea belli Minerva, arcium custos, & præses. *Vel ærea custos.*] *Ænea* scripti potiores. *Heinsius.*

32. *Stat.*] Non sedet, sed erecta & stans posita fuit. *Manu Phidiaca.*] Manu Phidiæ Atheniensis, qui floruit olympiade octuagesima tertia circiter tercentesimo Romanæ urbis anno.

33. *Vendicat ut Calamis.*] Calamis sui tempo-

Ut similis veræ vacca Myronis opus;
Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum;
Tutelæque feror munus opusque tuæ.

temporis egregius artifex: fecit enim quadrigas maxime celebres. de quo Plinius libro trigesimo quarto, capite octavo.

34. *Ut similis vera.*] De Myrone ac ejus vacca etiam Plinius scribit. *Similis vera.*] Similis vaccæ vivæ.

35. *Sic ego sum rerum.*] Scribe cum Politiani codice & fragmento Vatican. *Sic ego pars rerum.* Met. VIII.

Et quota pars illi rerum periere mearum.

nisi mavis cum Atondeliano,

Sic ego sum rerum pars non extrema tuarum. Heinsius.

EPISTOLA II.

SEVERO.

ARGUMENTUM.

Quod legis ô vates magnorum maxime vatum.] *Ad Severum poëtam hanc epistolam scribit Ovidius, se multis rationibus excusans, quod nondum ejus nomen suis scriptis celebrarit, quamvis tamen nunquam cessaverit ad eum epistolas soluta oratione scriptas mittere.*

Quod legis, ô Vates magnorum maxime Regum,
Venit ab intonsis usque, Severe, Getis.
Cujus adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
Si modo permittis dicere vera, pudet.
Orba tamen numeris cessavit epistola nunquam
Ire per alternas officiosa vices.
Carmina sola tibi memorem testantia curam
Non data sunt. quid enim, quæ facis ipse, darem?
Quis mel Aristæo, quis Baccho vina Falerno,

Tri-

1. *Vates magnorum maxime vatum.*] Multi ex antiquis *maxime regum.* probe. infra Eleg. ult.

Quique dedit Latio carmen regale Severus.

Tragœdiarum scriptorem fuisse designat. sic Trist. lib. II.

Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis. Heins.

2. *Ab intonsis Getis.*] Ab incultis & impexis illis populis qui capillum & barbam promittebant erantque aspectu horridi & formidabiles.

5. *Orba numeris.*] Quibus verbis se soluta oratione ad eum scripsisse exprimit.

7. *Curam memorem.*] Amorem hominis tui memoris. *Mer.* Vel argumentum memoris animi, quem testantur inter absentes, dona & litteræ. *Pont.*

8. *Quæ facis ipse darem.*] Cur debeo tibi ea afferre, quorum tu es optimus artifex.

9. *Quis mel Aristæo, quis Baccho vina Falerna.*] *Baccho Falerno* multi veteres & recte. sic *Falernus ager* & similia. Cæterum corripuit τὸ *mel*, raro exemplo, quod ea vox ἀπὸ τῦ μέλι deducatur.

Posset

Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
  Uberius nulli provenit iſta ſeges.
Mittere carmen ad hunc, frondes erat addere ſilvis.
  Hæc mihi cunctandi cauſſa, Severe, fuit.
Nec tamen ingenium nobis reſpondet, ut ante:
  Sed ſiccum ſterili vomere littus aro.
Scilicet ut limus venas excæcat in undis,
  Læſaque ſuppreſſo fonte reſiſtit aqua;
Pectora ſic mea ſunt limo vitiata malorum:
  Et carmen venâ pauperiore fluit.
Si quis in hac ipſum terrâ poſuiſſet Homerum;
  Eſſet, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam faſſo; ſtudiis quoque fræna remiſi:
  Ducitur & digitis littera rara meis.
Impetus ille ſacer, qui vatum pectora nutrit,
  Qui prius in nobis eſſe ſolebat, abeſt.

Vix

Poſſet alioquin legi, *Mel quis Ariſtæo.* Heinſ. *Quis mel Ariſtæo.*] De Ariſtæo Juſtinus libro decimo tertio. Virgilius quarto Georgicorum.

10. *Triptolemo fruges.*] Ceres frumenti, quod forte inter alias herbas naſcebatur ignotum cæteris, prima uſum adinvenit: docuitque homines ſervandi & ſerendi modum. Triptolemo frumenti dediſſe ſemen: mandaſſeque, ut cum omnibus id donum participans, modum ſeminandi monſtraret. *Poma det Alcinoo.*] Alcinous rex Phæacum, filius fuit Nauſithoi: hortos habuit cultiſſimos. Unde Maro ita cecinit: *Pomaque & Alcinoi ſylvæ. Poma det Alcinoo.*] Homer. Od. *η.* de Alcinoi hortis. verſ. 117.

Τάων ἔποτε καρπὸς ἀπόλλυται, οὐδ' ἐπιλείπει.

& deinde verſ. 12.

Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ,

11. *Fertile pectus habes.*] Eſt tibi, inquit, abunde doctrinæ. *Inter colentes Helicona.*] Inter poëtas colentes muſarum loca, ut eſt Helicon, mons Bœotiæ.

12. *Uberius nulli.*] Nulli quam tibi copioſius. *Iſta ſeges.*] Iſta ſcientia artis poëticæ.

16. *Siccum littus.*] Materiam & campum ſine humore. Intelligit autem per ſimilitudinem ſcribendi materiam mœſtam ſe ſumpſiſſe, unde nullus poſſit fructus & honor emanare, neque gloria aliqua provenire.

17. *Scilicet ut limus.*] Quemadmodum limus non permittit aquas ex venis procurrere: ſic mala occludunt & remorantur copiam carminis, & venam poëticæ majeſtatis. *Excæcat venas.*] Venas obturat.

21. *In hac terra.*] In Tomitana civitate.

22. *Eſſet factus Getes.*] Redditus fuiſſet poëtices quaſi expers, ut ſunt Getæ, quorum terras ego incolo.

23. *Studiis quoque frena remiſi.*] Intermiſi etiam ſtudium literarum.

27. *Vix*

Vix venit ad partes, vix ſumtæ Muſa tabellæ
Imponit pigras pæne coacta manus.
Parvaque, ne dicam ſcribendi nulla voluptas
Eſt mihi: nec numeris nectere verba juvat.
Sive quod hinc fructus adeò non cepimus ullos,
Principium noſtri res ſit ut iſta mali:
Sive quod in tenebris numeroſos ponere greſſus,
Quodque legas nulli, ſcribere carmen, idem eſt.
Excitat auditor ſtudium; laudataque virtus
Creſcit; & immenſum gloria calcar habet.
Hîc mea cui recitem, niſi flavis ſcripta Corallis,
Quaſque alias gentes barbarus Iſter habet?
Sed quid ſolus agam? quaque infelicia perdam
Otia materiâ, ſurripiamque diem?
Nam quia nec vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quæ clam tacitum tempus abire ſolet;
Nec me, quod cuperem, ſi per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra novata ſuo:
Quid, niſi Pïerides ſolatia frigida, reſtat,
Non bene de nobis quæ meruêre Deæ?
At tu, cui bibitur felicius Aönius fons,

Utili-

27. *Vix venit ad partes.*] Hoc eſt, vix ad officium ſuum redit. officium autem Muſæ eſt, Poëtæ invocanti adeſſe. Vel vix venit in partem laboris, tergiverſatur. *Ad partes.*] Sic Juven. Satyr. 4. —— *Eſt mihi ſæpe vocandus* —— *Ad partes.*

32. *Res iſta.*] Poëtica facultas.

33. *Numeroſos ponere geſtus.*] *Greſſus* nonnulli ex antiquis. quod Berſmanno arridebat. fruſtra. Intelligit geſticulationem manuum quæ inter ſaltandum fiebat. Vide Notas noſtras Remed. Amor. vſ. 334. verſu proximo pro *legas* Scaliger *legant.* & ſic Arondelianus. ſed nulla opus mutatione. *legere* pro recitare dixit. *H. Numeroſos greſſus.*] Pedes ſuis numeris & greſſibus aſtrictos. *Ponere.*] Scribendo collocare.

37. *Niſi flavis Corallis.*] Coralli populi fuêre in ora Pontici maris. *flavis* vel ad comam, ut ξανθὰς intelligat eſſe, & per hoc, feroces: vel ad reliqui corporis colorem alludere putandum. De Corallis autem & Strabo meminit libro ſeptimo.

40. *Surripiamque diem.*] Clam rapiam totum diem. Surripimus enim diem quando vacamus alicui rei jocoſæ, ita ut dies elabatur.

41. *Nam neque me vinum.*] *Nam quia nec vinum* meliores. *Heinſius.*

45. *Quid niſi Pierides ſolatia frigida reſtant.*] *Reſtas* cum quatuor ſcriptis. *Idem.* *ſolatia frigida.*] Ita & Græci, ψυχρὰ τέρψις. Eurip.

46. *Quæ non bene meruere de nobis.*] Quæ mihi nocuerunt.

48. *Stu-*

Utiliter studium quod tibi cedit, ama.
Sacraque Musarum meritò cole: quodque legamus,
  Huc aliquod curæ mitte recentis opus.

48. *Studium.*] Studium poëticæ artis. *Quod tibi cedit.*] Quod tibi favet. [Vel, quod tibi succedit utiliter: sive utilius, hoc est, melius, quam mihi.]

EPISTOLA III.

AMICO INSTABILI.

ARGUMENTUM.

Conquerar, an taceam?] *Amicum suppresso nomine taxat, ejusque perfidiam ac levitatem ostendit; quod cum antea à teneris annis secum conjunctissime semper vixerit, tandem in adversa ejus fortuna non modo eum deserat, sed etiam simulet se non cognoscere. Postremo illum monet, ut fortunæ variantis vicissitudines, & levitatem, ante oculos ponat.*

COnquerar, an taceam? ponam sine nomine crimen?
  An notum, qui sis, omnibus esse velim?
Nomine non utar, ne commendere querelâ;
  Quæraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat validâ fundata carinâ,
  Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis;
  Auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri:
  Quique sit, audito nomine, Naso, rogas.
Ille ego sum, quanquam non vis audire, vetustâ
  Pæne puer puero junctus amicitiâ.
Ille ego, qui primus tua seria nosse solebam,
  Qui tibi jucundis primus adesse jocis.
Ille ego convictor, densoque domesticus usu:
  Ille ego judiciis unica Musa tuis.
Idem ego sum, qui nunc an vivam, perfide, nescis:

Cura

1. P*onam sine nomine crimen.*] An debeo tantum crimen tuum suppresso nomine ostendere?
10. *Quisque sit.*] *Quique* frag. Lovan. & Regius. *Heins.*
15. *Denso usu.*] Frequenti consuetudine.
16. *Tuis judiciis.*] Quia ita de me judicabas. *Unica musa.*] Solus poëticæ artis peritus.
17. *Ille ego sum.*] *Idem ego* concinnius legas ex quatuor libris. pro *qui nunc an vivam*, Leidensis *quem nunc.* Forte, *quem nunc an vivat.* versu proximo pro *cura fuit*,

Cura tibi de quo quærere nulla fuit.
Sive fui nunquam carus, fimulaffe fateris:
Seu non fingebas, inveniêre levis.
Eia age dic aliquam, quæ te mutaverit, iram:
Nam nifi jufta tua eft, jufta querela mea eft.
Quæ te confimilem res nunc vetat effe priori?
An crimen, cœpi quod mifer effe, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factifque ferebas;
Veniffet verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo, fed & infultare jacenti
Te mihi, nec verbis parcere, Fama refert.
Quid facis, ah demens? cur fi Fortuna recedat,
Naufragio lacrymas eripis ipfe tuo?
Hæc Dea non ftabili quam fit levis orbe fatetur,
Quem fummum dubio fub pede femper habet.
Quolibet eft folio, quamvis incertior aurâ.
Par illi levitas, improbe, fola tua eft.

Omnia

fuit, cum τὸ *fui* mox fequatur, à Nafone relictum nobis *cura fubit* opinor. *Heinf.* *Ille ego fum qui nunc an vivam.*] Ordo eft: O perfide, qui nunc nefcis an vivam, ego fum ille, de quo nulla cura fuit tibi quærere.

19. *Simulaffe fateris.*] Melius cum fequentibus hæc cohærebunt, fi legas, *fimulaffe fereris.* nam unus ex noftris *videris.* Heinfius.

21. *Aut age dic aliquam.*] *Dic age nunc* Polit. alius, *Nunc age dic.* unus Vatic. *Dic age dic.* at uterque Medonii pro diverfa lectione, *Eia age dic.* quod verum eft. fic apud Virgil. *Eia age rumpe moras.* Nemefianus Cunegetico,

Latonæ magnum, Phœbe, decus, eia age fuetos
Sume habitus.

Valerius Flaccus lib. VIII.

——eia, per ipfum
Scande age, & adverfo greffus, ait, imprime dorfo

atque ita paffim poëtæ. *Idem.*

22. *Nifi jufta tua eft.*] Nifi querela tua habueris juftam mecum fuccenfendi caufam. *Querela mea.*] Mea lamentatio de te, quod me deferueris.

23. *Quod te nunc crimen fimilem.*] Polit. plurimique alii ex caftigatioribus,

Qua te confimilem res nunc vetat effe priori.

recte. utuntur ea voce paffim Lucretius, Terentius, ac Cicero. nofter lib. III. Eleg. VII.

Tædia confimili fieri de carmine vobis.

Heinf.

26. *Veniffet verbis charta notata.*] Saltem verba & literas ad me miffes.

29. *Si fortuna recedat.*] Si fortuna tua fecunda te quoque deferat, ut me fecit. *Naufragio tuo.*] Tuo aliquo infortunio, quod tibi poteft contingere.

30. *Eripis lacrymas.*] Amici enim fi viderint quid contra me feceris, & quam fueris in me crudelis in hac mea calamitate, idem quoque mecum in te efficient.

32. *Qua fummum.*] *Quem* repone. neque aliter fragmentum Boxhornianum. *Heinf.*

35. *Omnia*

Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo :
  Et ſubito caſu, quæ valuêre, ruunt.
Divitis audita eſt cui non opulentia Crœſi?
  Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.
Ille Syracoſiâ modo formidatus in urbe,
  Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno majus? tamen ille rogavit
  Submiſsâ fugiens voce clientis opem.
[Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
  Indigus effectus omnibus ipſe magis.]
Ille Jugurthino clarus Cimbroque triumpho,
  Quo victrix toties Conſule Roma fuit;
In cœno latuit Marius cannâque paluſtri :
  Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus :
  Et certam præſens vix habet hora fidem.

Lit-

35. *Omnia ſunt hominum.*] *Omina* plurimi ex ſcriptis. nil muta. *Idem. Tenui filo.*] Tenui retinaculo & firmamento. Videtur autem Poëta hæc de Dionyſii hiſtoria traxiſſe , & ad eam alludere; quam elegantiſſime Cicero refert in quinto Tuſculanarum quæſtionum libro. *Tenui filo.*] Ἠρτῆσθαι ἐν λεπτῶν. νημάτων. Lucian. Dial. Contemplantes, ſive Charon.

38. *Tulit vitam.*] Vitæ beneficium accepit. *Ab hoſte.*] A Cyro Perſarum rege.

39. *Ille Syracuſia modo formidatus in urbe.*] Dionyſium Siciliæ tyrannum dicit, virum omni turpitudine repletum: qui Syracuſis pulſus , Corinthi ludum aperuit, ac pueros docuit, ſicque imperio carere non potuit. De eo lege Juſtinum in libro 19. *Syracuſia urbe.*] *Syracoſia*, dixi lib. VI. Faſt. duo veteres *Syracuſa*, etiam bene. *Heinſ.*

41. *Quid fuerat Magno majus.*] Pompeji etiam exemplo oſtendit, fortunam in rebus omnibus dominari , nec quicquam certi eſſe in hominum vita. *Tamen ille rogavit.*] Tamen ipſe Pompejus poſt cladem acceptam in campis Pharſalicis à Cæſare in Ægyptum fugit , ad opem Ptolemæi regis, cujus patrem in clientelam ſuſceptum eo tempore, quo Romam venerat, multis beneficiis conciliaverat.

43. *Cuique viro.*] Diſtichon hoc nullius pretii & nugatorium meo periculo ejiciatur. *Heinſ.*

45. *Ille Jugurthino clarus.*] Marium intelligit , qui obſcuro genere ortus in vico Arpinati, præclarus fuit imperator, & Jugurtham Numidiæ regem devicit. Sex conſulatus, quod nemo alius, geſſit. Poſtea à Sylla pulſus ex urbe, in Minturnenſi palude delituit. *Cimbroque triumpho.*] Cimbri populi fuere Germanorum: Hi quum Romanorum fines invaderent, ac magna clade primum Romanos affeciſſent, à Mario in Italia in campo Caudio deleti ſunt: ut Florus ac Plinius docent.

47. *In cœno Marius jacuit.*] *Latuit Marius* quatuor veteres. paulo rectius. *Heinſ.* *In cœno Marius jacuit.*] Marius in Campania delituit in limo , & in paludibus Minturnarum , quum Syllæ tabiem effugeret.

Littus ad Euxinum, ſi quis mihi diceret, ibis,
  Et metues arcu ne feriare Getæ;
I, bibe, dixiſſem, purgantes pectora ſuccos:
  Quicquid & in totâ naſcitur Anticyrâ.
Sum tamen hæc paſſus: nec ſi mortalia poſſem,
  Et ſummi poteram tela cavere Dei.
Tu quoque fac timeas; &, quæ tibi læta videntur
  Dum loqueris, fieri triſtia poſſe puta.

52. *Arcu Getæ.*] Lege *Gete.* ſic *Partha ſagitta* apud noſtrum & *Partha manus* in Faſtis. *Scytha exercitus* apud Claudianum, *equus Aſtur* apud Martialem, & ſimilia paſſim. de quibus hic illic jam egimus. *Heinſ.*

53. *I bibe, dixiſſem.*] Illum rejeciſſem tanquam inſanum, & dignum purgari elleboro nigro. quæ herba naſcebatur plurima in Anticyra, quæ eſt inſula pertinens ad regionem Phocaicam: lege Gellium libro decimo ſeptimo.

55. *Sum tamen hæc paſſus.*] Tamen ſum relegatus ad oram Ponticam, quod non credideram.

EPISTOLA IV.

SEXTO POMPEIO.

ARGUMENTUM.

Nulla dies adeo eſt.] *Ad Sextum Pompejum ſcribens Poëta, nullam rem tam triſtem eſſe dicit, quæ non habeat aliquando aliquid lætitiæ. quod ſibi contigiſſe oſtendit. Quum enim triſtis in littore Pontico ſpaciaretur, fama ei nunciavit, Sextum Pompejum conſulem deſignatum eſſe. Quam rem dicit maximam ſibi lætitiam attuliſſe. Poſtmodo dolet non poſſe, cum magiſtratum inibit Pompejus, illi intereſſe. Poſtremo illum precatur, ut aliquando ſui recordetur.*

NUlla dies adeo eſt auſtralibus humida nimbis,
  Non intermiſſis ut fluat imber aquis.
Nec ſterilis locus ullus ita eſt, ut non ſit in illo
  Miſta ferè duris utilis herba rubis.
Nil adeo Fortuna gravis miſerabile fecit,
  Ut minuant nullâ gaudia parte malum.
Ecce domo, patriâque carens, oculiſque meorum,
  Naufragus in Getici littoris actus aquas;

Qua

4. U*Tilis herba.*] Herba ferens aliquam utilitatem. *Duris rubis.*] Duris ſpinis: ut ſunt cardui, &c. De generibus carduorum Plinium legito, & Palladium in libro quarto.

7. *Oculiſque meorum.*] Et præſentia amicorum. *Oculiſque meorum.*] Sic Cic. ad Famil. *Oculos ſaltem effugiamus illorum, ſi aures non poſſumus.*

9. *Vul-*

Qua tamen inveni vultum diffundere caufsâ
  Poffem, Fortunæ nec meminiffe meæ.
Nam mihi cum fulvâ triftis fpatiarer arenâ,
  Vifa eft à tergo penna dediffe fonum.
Refpicio : nec corpus erat, quod cernere poffem :
  Verba tamen funt hæc aure recepta meâ :
En ego lætarum venio tibi nuntia rerum,
  Fama per immenfas aëre lapfa vias.
Confule Pompeio, quo non tibi carior alter,
  Candidus & felix proximus annus erit.
Dixit : &, ut læto Pontum rumore replevit,
  Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi, dilapfis inter nova gaudia curis,
  Excidit afperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi, Jane biceps, longum referaveris annum,
  Pulfus & à facro menfe December erit;
Purpura Pompeium fummi velabit honoris :
  Ne titulis quicquam debeat ille fuis.
Cernere jam videor rumpi penetralia turbâ;
  Et populum lædi deficiente loco.
Templaque Tarpeiæ primùm tibi fedis adiri;

Et

9. *Vultum diffundere.*] Gaudium diffundit fpiritus, & hinc etiam vultum. Triftitia contra, fpiritus contrahit cum vultu. *Pont.*

11. *Fulva arena.*] In littore Tomitano.

23. *Longum annum.*] *Longum* appellat, ex affectu Poëtæ, cui præ nimio defiderio tardus & longior videtur incipere. Anni, communi Latinorum fententia, tres tantummodo numero reperiuntur. *Lunaris* quidem primus, omnium breviffimus, qui triginta dierum fpatio curfum perfecte peragit. *Solaris*, de quo fæpiffime poëtæ loquuntur, qui per menfes duodecim. Et *magnus*, qui duodecim millia annorum, quingentos & quinquaginta continet.

24. *A facro menfe.*] A Januario, facro Jano deo. *Erit pulfus.*] Erit exactus, & quafi finitus & expulfus.

25. *Purpura fummi.*] Veftis purpurea, infigne fummorum honorum & magiftratuum, qualis erat confulatus.

26. *Ne titulis quicquam debeat ille fuis.*] Senfus eft : Purpuram veftem fumet Pompejus, ne quid defit, quod ab eo præftari debeat fuis titulis, & virtutibus, & infcriptionibus, feu titulis fummi honoris & confulatus fui.

27. *Cernere jam videor rumpi pene atria turba.*] Verfus mendofus. *videor* plerique veteres. recte. nonnulli etiam *penetralia.* fed ne fic quidem locus mihi videtur plane in integrum reftitutus. *Heinf.*

29. *Templa Tarpeia fedis.*] Templum Capitolinum, ad quod novi Confules accedebant facrificaturi Calendis Januar. ut in Faftis.

31. *Colla*

Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boves niveos certæ præbere securi,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumque Deos omnes, tum quos impensius æquos
Esse tibi cupias, cum Jove Cæsar erit.
Curia te excipiet, Patresque è more vocati
Intendent aures ad tua verba suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore:
Utque solet, tulerit prospera verba dies;
Egeris & meritas Superis cum Cæsare grates:
Qui caussam, facias cur ita sæpe, dabit:
Inde domum repetes toto comitante Senatu;
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turbâ quod non ego cernor in illâ:
Nec poterunt istis lumina nostra frui!
Quamlibet absentem, qua possum, mente videbo:
Aspiciet vultus Consulis illa sui.
Dî faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
Nomen; &, Heu, dicas, quid miser ille facit?
Hæc tua pertulerit quis mihi verba, fatebor
Protinus exsilium mollius esse meum.

31. *Colla boves niveos.*] Describit sacrificium, quod Cal. Januar. fiebat in Capitolio. Cædebantur autem Jovi Capitolino juvenci albi, atque injuges electi ex agro Falisco. Ibi enim, aqua Clitumni amnis epota boves candidos facit. Falisci autem populi fuere in Thuscia haud procul ab urbe.

34. *Cum Jove Cæsar erit.*] Malim *erunt.* & mox *Curiaque excipiet:* pro *Curia te excipiet.* Heins.

36. *Ad tua verba.*] Ad tuam orationem. quam habebis in curia post sacrificium Capitolinum. Solebant enim novi consules gratias pro sibi delato magistratu populo agere, benigneque illum alloqui.

38. *Utque solet tulerit.*] Et postquam eo die de more prospera tibi omnia à salutantibus nunciata fuerint. Ovidius de Tristibus: *Prospera lux oritur, linguis animisque favete: Nunc dicenda bono sunt bona verba die.*

40. *Qui dabit causam.*] Qui Cæsar præbebit materiam. *Cur ita sæpe facias.*] Cur ita sæpe gratias agas. *Causam dabit.*] *Dabunt* tres scripti. sed rectius causam gratias Dîs agendi uni Cæsari imputaverit. *Heinsius.*

45. *Quod licet absentem.*] *Qua licet* multi. fragmentum Boxhorn. *qualibet.* Scribe *Quamlibet absentem.* Vide Notas Epist. VI. *Idem.*

49. *Hæc tua protulerit.*] *Pertulerit* ex scriptis. *Idem.*

50. *Exilium mitius.*] *Mollius* iidem ex parte majori. & *esse mihi* pro *meum* Arondel. & Rottendorph. *Idem.*

EPI-

EPISTOLA V.

EIDEM JAM CONSULI.

ARGUMENTUM.

Ite leves elegi.] *Alloquitur per proſopopœïam carmen ſuum Poëta: illudque Romam mittit ad Pompejum, ad quem etiam ſcripſit ſuperiorem epiſtolam: mandataque exponit, & perbelle fatetur primo ſe illi ſummopere devinctum, declarans ſe propter ejus beneficia fore ſemper illius mancipium. Poſtremo precatur, ut ſe donatum vita, ejus opera, etiam ſervet in præſentia.*

ITe, leves elegi, doctas ad Conſulis aures;
  Verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via eſt; nec vos pedibus proceditis æquis:
  Tectaque brumali ſub nive terra latet.
Cum gelidam Thracen, & opertum nubibus Hæmon,
  Et maris Iönii tranſieritis aquas;
Luce minus decimâ dominam venietis in Urbem,
  Ut feſtinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeja petatur.
  Non eſt Auguſto junctior ulla Foro.
Siquis, ut in populo, qui ſitis, & unde, requiret:
  Nomina deceptâ quælibet aure ferat.
Ut ſit enim tutum, ſicut reor eſſe, fateri;
  Verba minus certè ficta timoris habent.

4. TErra.] Per quam oſtendit itineris magnam difficultatem. & ideo dixit Poëta, *Ite leves elegi:* hoc eſt, celeres.

5. *Qua gelidam Thracem.*] Thracia, regio, eſt ſecundum Indiam omnium maxima. Et quia ſeptentrioni proxima eſt, ideo Poëta *gelidam* appellat. *Et opertum nubibus Æmum.*] Æmus mons eſt, qui in Pontum vergit: cæteros ejus ſpacii magnitudine ac ſublimitate ſuperans, mediamque Thraciam dividens. *Et opertum nubibus Hæmum.*] *Hæmon* fragmentum Vatic. & Gryphii editio. ſic & in Metamorph. ſuperiori verſu *terra riget* non male Leidenſis. *Heinſ.*

6. *Et maris Ionii.*] Et maris illius, quod ab Ionia regione in extremitate minoris Aſiæ media, inter Catiam & Æoliam uſque ad Siciliam protenditur.

8. *Ut non faciatis iter feſtinatum.*] Quamvis non properetis.

10. *Foro Auguſto.*] Foro Auguſti addito duobus aliis foris.

11. *Ut in populo.*] Quemadmodum vulgus ſive populus ſolet requirere. *Qui ſitis.*] Quo nomine appellemini. *Et unde.*] Et ex qua gente veniatis.

12. *Nomina qualibet.*] Quæcunque alia nomina, quam veſtra. *Aure decepta.*] Aurem enim decipimus, cum id dicimus audienti, quod non eſt. *Ferat.*] Audiat.

13. *Ut ſit tutum fateri.*] Quamvis ſit ſecurum nomen veſtrum, & unde veniatis, profiteri.

Copia nec vobis ullo prohibente videndi
  Consulis, ut limen contigeritis, erit.
Aut reget ille suos dicendo jura Quirites,
  Conspicuum signis cum premet altus ebur:
Aut, populi reditus positam componet ad hastam,
  Et minui magnæ non sinet Urbis opes.
Aut, ut erunt Patres in Julia templa vocati,
  De tanto dignis Consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam natoque salutem;
  Deque parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Cæsar Germanicus omne
  Auferet. à magnis hunc colit ille Deis.
Cum tamen à turbâ rerum requieverit harum;
  Ad vos mansuetas porriget ille manus:
Quidque parens ego vester agam, fortasse requiret.
  Talia vos illi reddere verba velim.
Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,

Quam

15. *Copia nec vobis.*] Hic versus monet, non ita eis facilem fore Consulis videndi copiam, quandoquidem ille maximis in rebus occupatus erit. *Ullo prohibente.*] Aliquo qui vobis id prohibeat; sed occupationes publicæ id non sinunt. *Nullo prohibente.*] *Ullo* Junii codex & postrema Aldi cum Gryphiana. quod malo. *Heins.*

18. *Ebur conspicuum.*] Sellam eburneam & curulem.

19. *Aut populi reditus positam.*] Aut, inquit, Consul posita in foro hasta præconis, ut, inquit Cicero, publica vectigalia in auctione emenda conducendave propouet.

20. *Minui.*] Minoris vendi quam superioribus annis.

21. *In Julia templa.*] In Ædem Veneris genitricis, quam Julius Cæsar erexit.

24. *De officio parum noto.*] De rebus pertinentibus ad Consulatum minus notis Pompejo, tanquam novo Consuli. *Consulet.*] Capiet consilium.

25. *Tempus ab his vacuum.*] Malim *vacuo.* vide Notas Trist. IV. Eleg. III. vs. 77. *Heins. Germanicus.*] Germanicus junior: filius Drusi privigni Augusti. *Mer.* *Tempus ab his vacuum Cæsar.*] Hic locus ita intelligendus videtur, ut Germanicum accipiamus, ea hyeme, quæ obitum Augusti proxime antecessit, Romæ fuisse, & sequenti æstate in Germaniam abiisse. Mortuus enim Augustus est, Coss. Sex. Pompejo, ad quem hic scribit Poëta, & Sex. Apulejo, XIIII. Calend. Septembris, ut Suetonius tradit. Quo tempore Germanicus apud Rhenum exercitui præpositus fuit. *Mic.*

27. *Cum tamen à turba rerum requieverit harum.*] Rectius *cura* refingas. Infra Eleg. IX.

Cum tamen à cura rerum propriore vacabis.

proximo versu *assuetas manus* Twisdenianus non *mansuetas.* Heins.

28. *Ad vos.*] Scilicet versus excipiendos.

32. *Quod*

Quam prius à miti Cæſare munus habet.
Te ſibi, cum fugeret, memori ſolet ore referre,
Barbariæ tutas exhibuiſſe vias.
Sanguine Biſtonium quod non tepefecerit enſem,
Effectum curâ pectoris eſſe tui.
Addita præterea vitæ quoque multa tuendæ
Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, jurat,
Se fore mancipii tempus in omne tui.
Nam prius umbroſâ carituros arbore montes,
Et freta velivolas non habitura rates,
Fluminaque in fontes curſu reditura ſupino;
Gratia quam meriti poſſit abire tui.
Hæc ubi dixeritis, ſervet ſua dona rogate.
Sic fuerit veſtræ cauſſa peracta viæ.

32. *Quod prius.*] *Quam* recte veteres plerique. *Heinſ.*

34. *Vias tutas barbariæ.*] Vias ſecuras à barbarie, per quas Tomon proficiſcebatur.

35. *Enſem Biſtonium.*] Enſem Thracum.

36. *Cura pectoris eſſe sui.*] *Tui* ex ſcriptis. *Heinſ.*

45. *Servet ſua dona.*] Ut ſervet & reducat in patriam me Ovidium mancipium ſuum, vel quam ei vitam acceptam refero, conſervare ac tueri pergat, ac ſuis me officiis complecti deſiſtat.

Epistola VI.

Bruto.

Argumentum.

Quam legis ex illis.] *Ad Brutum Romanum ſcribens, narrat ſe quinquennium egiſſe in Ponto: & cum maxime reditum ſperaret precibus Fabii Maximi, in quo ſpem habebat, eum periiſſe docet. Fatetur tamen Brutum nihilo inferiorem amore erga ſe eſſe. Poſtremo ejus amorem & virtutes peculiares exponit: profitetúrque nunquam ſe fore ingratum meritorum, quæ apud ſe ab amicis collocata ſunt.*

Quam legis, ex illis tibi venit epiſtola, Brute,
Naſonem nolles in quibus eſſe locis.
Sed, tu quod nolles, voluit miſerabile fatum.
Hei mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
In Scythiâ nobis quinquennis Olympias acta eſt:
Jam

5. *Olympias quinquennis.*] Tempus illud, quod à Græcis olympias appellatur, quinquennale.

Jam tempus lustri transit in alterius.
Perstat enim Fortuna tenax, votisque malignum
Opponit nostris insidiosa pedem.
Certus eras pro me, Fabiæ laus, Maxime, gentis,
Numen ad Augustum supplice voce loqui.
Occidis ante preces; caussamque ego, Maxime, mortis
(Nec fueram tanti) me reor esse tuæ.
Jam timeo nostram cuiquam mandare salutem:
Ipsum morte tuâ concidit auxilium.
Cœperat Augustus deceptæ ignoscere culpæ;
Spem nostram terras deseruitque simul.
Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.
Quæ prosit pietas utinam mihi; sitque malorum
Jam modus, & sacræ mitior ira domûs!
Te quoque idem, liquido possum jurare, precari,

O mihi

6. *Jam transit.*] Jam olympias altera Incipit. *In tempus alterius lustri.*] In tempus alterius quinquennii.

9. *Laus maxima gentis.*] *Maxime* veteres plerique. *Heinsius.*

11. *Occidis ante preces.*] Moreris antequam pro me precareris Augustum. *Causam tuæ mortis.*] Nasonem enim unice amabat Maximus: & cum non posset ferre ejus absentiam & exilium, præ dolore eum periisse putat Poëta.

12. *Non fueram tanti.*] Ut mea causa morereris.

13. *Jam timeo.*] Jam metuo, ne amici dolore mearum calamitatum afficiantur & pereant, ut Fabius Maximus. *Salutem.*] Hoc est, vitam & incolumitatem. ut sit sensus: Quia igitur Maximus, is in quo summam spem positam habebam, decessit, vereor deinceps ulli amplius curam salutis & incolumitatis meæ commendare. *Micyl.*

15. *Culpa decepta.*] Errori meo, qui me aut fortasse Augustum decepit, credentem me consulto peccasse, cum potius per imprudentiam erraverim. [Vel etiam, *Decepta culpa*, per deceptionem & errorem perpetratæ atque commissæ.]

16. *Simul deseruit.*] Simul destituit ipse Fabius Maximus. Vel certe (quod magis placet) Augustum etiam mortuum esse dicit. Periit enim quinto exilii Poëtæ anno, ut diximus. *Spem nostram.*] Spem reditus.

17. *De recenti cælite.*] Composito de ipso Augusto qui ad superos evolavit. *Mer.* *Brute recenti, &c.* Augustum intelligit, cui defuncto statim divini honores decreti fuere. *Micyl.*

18. *In ora.*] In conspectum vestrum. *Positus procul.*] Longe à vobis remotus. *Dedi.*] Misi.

19. *Quæ prosit pietas utinam mihi.*] Qui amor meus erga Augustum mihi utinam prosit. *Sitque malorum jam modus.*] Quomodo velit sibi pietatem suam & carmina in laudem Augusti defuncti composita prodesse, ostendit: hoc est, ut jam sit finis malorum, quæ per quinquennium passus est in Pontica regione.

21. *Te quoque precari idem.*] Te Brutum à Tiberio & Germanico etiam

idem

O mihi non dubiâ cognite Brute notâ.
Nam cum præſtiteris verum mihi ſemper amorem;
Hic tamen adverſo tempore crevit amor.
Quique tuas pariter lacrymas noſtraſque videret;
Paſſuros pœnam crederet eſſe duos.
Lenem te miſeris genuit Natura, nec ulli
Mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit.
Ut qui, quid valeas, ignoret, Marte forenſi,
Poſſe tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet ejuſdem eſt, quamvis pugnare videtur,
Supplicibus facilem, ſontibus eſſe trucem.
Cum tibi ſuſcepta eſt legis vindicta ſeveræ;
Verba velut tinctum ſingula virus habent.
Hoſtibus eveniat, quàm ſis violentus in armis
Sentire, & linguæ tela ſubire tuæ.
Quæ tibi tam tenui curâ limantur, ut omnes
Iſtius ingenium corporis eſſe negent.
At ſi quem lædi Fortunâ cernis iniquâ,
Mollior eſt animo fœmina nulla tuo.
Hoc ego præcipue ſenſi, cum magna meorum
Notitiam pars eſt inficiata mei.
Immemor illorum, veſtri non immemor unquam,
Qui mala ſolliciti noſtra levaſtis, ero.

Et

idem petere, quod Fabius petebat. Vel precari idem quod ego, ſcilicet ut mea pietas mihi proſit, ut ſit modus malorum, & ut ſit mihi jam benigna Cæſarum domus.

22. *Non dubia cognite Brute fide.*] *Nota* Scaligeri codex atque alii complures. bene. *Heinſ.*

29. *At qui quid valeas ignorat.*] *Ut qui quid valeas ignoret* ex caſtigatioribus. *Idem.*

30. *Poſſe peragi.*] Poſſe damnari. *Reus* enim dicitur *peragi*, cum alicujus eloquentia damnatur. *Vix putet.*] Vix exiſtimet: quia vident te natura mitem & pium miſeris. *Tuo ore.*] Tua eloquentia.

31. *Pugnare videtur.*] *Videntur* ſex ſcripti. & tum dele τὸ *eſt* cum tribus libris. *Heinſ.*

34. *Habent velut virus tinctum.*] Ex quo magna eſt laus Bruti, quod tanta eſt ejus eloquentia, ut in accuſandis reis ſingula verba ſint ita efficacia, ut videantur veneno illita.

37. *Quæ limantur.*] Quæ tela acuuntur & parantur. *Tam tenui cura.*] Tam ſubtili diligentia. *Ut omnes iſtius ingenium.*] Ut omnes, inquit, arbitrentur non id fieri tuo corpore, & humano ingenio, ſed viribus & ingenio divino.

44. *Qui mala ſollicite noſtra levatis.*] *Solliciti* cum Polit. & quinque aliis. *levaſtis* Barberin. præterea *veſtrum* pro *veſtri* ſcribendum præcedenti verſu. *Heinſ.*

Zz 5 45. *Et*

Et prius (heu nobis nimium conterminus!) Ister
In caput Euxino de mare vertet iter :
Utque Thyestêæ redeant si tempora mensæ,
Solis ad Eöas currus agetur aquas :
Quam quisquam vestrûm, qui me doluistis ademto,
Arguat ingratum non meminisse sui.

45. *Et prius hic nobis.*] *Hinc* nonnulli. Scribe, *heu nobis nimium conterminus Ister* cum Barberin. & Rottendorph. *Idem.*

47. *Utque Thyestea redeant si tempora mensa.*] *Ante* Feschii & Hafniensis. multi alii *Atque.* Opinor castigandum,

Ante, Thyestea redeant ceu tempora mensa,
Solis ad Eoas currus agetur aquas.

pro *tempora* etiam *fercula* malim reponi. sed obstant libri veteres. Nam Nonius docet *Ferculum* proprie esse *missum carnium.* Hinc apud Juvenalem Sat. XI.

Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
Heins.

50. *Arguat ingratum.*] Ostendat, sic Virgil. 9. —— *me nulla dies tam fortibus ausis* —— *Dissimilem arguerit.*

EPISTOLA VII.

VESTALI.

ARGUMENTUM.

Missus es Euxinas.] *Ad Vestalem scribens Poëta, cui ora Pontica regenda, delata fuerat; eum testem facit incommodorum, quæ sunt in ea regione. post ejus virtutem laudat, quam pollicetur suo carmine testatam fore in omne tempus.*

MIssus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
Ut positis reddas jura sub axe locis;
Aspicis en, præses, quali jaceamus in arvo :
Nec me testis eris falsa solere queri.
Accedet voci per te non irrita nostræ,
Alpinis juvenis regibus orte, fides.
Ipse vides certè glacie concrescere Pontum.
Ipse vides rigido stantia vina gelu.
Ipse vides, onerata ferox ut ducat Iäzyx

Per

3. A*Spicis en præsens.*] *Præses* codex Scaligeri, Feschii, optim. Vatic. & Regius. bene. idem Vatican. Epistolam hanc inscribit *Vestali prop.* hoc est *pro Præside.* Heins.

5. *Accedet voci nostræ.*] Veniet nostris verbis, quibus questi sumus de locis Ponticis. *Non irrita fides.*] Fides non vana, sed vera. *Per te.*] Tuo testimonio.

6. *Alpinis regibus.*] A regibus Cottiis. *Juvenis.*] O Vestalis.

8. *Gelido stantia vina.*] Vina congelata, & in unam massam redacta nimio gelu.

9. *Ferox Iazyx.*] Fuere Iazyges populi Scythiæ, qui campos & plana tenuere. *Iazis.*] Scribe *Iazyx.* ἰάζυξ, ἰάζυγος, ut ἰάπυξ, ἰάπυγος, *Iazygas* alibi vocat

Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Aspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Et telum caussas mortis habere duas.
Atque utinam pars hæc tantum spectata fuisset,
Non etiam proprio cognita Marte tibi!
Tenditis ad primum per densa pericula pilum:
Contigit ex merito qui tibi nuper honos.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
Ipsa tamen virtus ordine major erit.
Non negat hoc Ister: cujus tua dextera quondam
Puniceam Getico sanguine fecit aquam.
Non negat Ægypsos, quæ te subeunte recepta
Sensit in ingenio nil opis esse loci.
Nam dubium, positu melius defensa manuve,
Urbs erat in summo nubibus æqua jugo.
Sithonio Regi ferus interceperat illam
Hostis, & ereptas victor habebat opes.
Donec fluminea devecta Vitellius unda
Intulit exposito milite signa Getis.

At

cat non uno loco noster. certe Rottendorph. *Iaz.ix.* præcedenti versu pro *vina* Petri Servii codex *musta*. Heins.

12. *Duas causas mortis.*] Ferrum scilicet sagittæ, & venenum.

15. *Tenditis.*] Vos milites Romani pervenitis, & tu præsertim Vestalis. *Ad primum pilum.*] Ad primipilatem dignitatem. *Per densa pericula.*] Per multa & crebra discrimina.

16. *Contigit.*] Ordo est: Qui honor, hoc est, quæ dignitas, primipilaris, nuper contigit tibi ex merito.

17. *Sit plenis fructibus.*] Sit honorifica & fructuosa.

19. *Non negat hoc Ister.*] Testis est Ister virtutis tuæ, qui te in ejus ripis hostem vidit insequentem, & trucidantem.

20. *Puniceam sanguine Getico.*] Rubram hostili & Getico cruore.

21. *Non negat Ægypsos.*] Vide Notas lib. I. Eleg. VIII. vs. 13. *Heins. Non negat Ægypsos.*] Ægypsos oppidum munitissimum fuit in Scythia in summo colle arduo. *Non negat Ægypsos.*] Sensus planus est ex iis quæ sequuntur. Nam à Getis interceptam, ac regi Thraciæ ademptam, recuperatam mox Vitellii opera & auxilio dicit. in qua recuperatione ac pugna Vestalem quoque præclaram operam navasse innuit. *Micyl.*

23. *Manuve.*] An propugnatoribus; quasi dicat, & natura loci, & validissimo præsidio pariter urbs ea devicta. *Micyl.*

25. *Sithonio regi.*] Regi Thraciæ: est enim Sithonia pars Thraciæ.

26. *Ereptas opes.*] Divitias Ægypsi oppidi ademtas oppidanis ejectis. *Et victor.*] Et hostis Geta, qui oppidum illud expugnaverat. *Micyl.*

27. *Fluminea unda.*] Unda Istri fluminis. *Intulit.*] Bella intulit, & cum vexillis Romanis eo venerat pugnaturus. nam vexilla & armatos secundo flumine ex finitimis locis deportavit.

29. *Pro-*

At tibi, progenies alti fortiſſima Dauni,
 Venit in adverſos impetus ire viros.
Nec mora; conſpicuus longè fulgentibus armis,
 Fortia ne poſſint facta latere, caves:
Ingentique gradu contra ferrumque locumque,
 Saxaque brumali grandine plura, ſubis.
Nec te miſſa ſuper jaculorum turba moratur,
 Nec quæ vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis hærent in caſſide pennis:
 Parſque ferè ſcuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus;
 Sed minor eſt acri laudis amore dolor.
Talis apud Trojam Danaïs pro navibus Ajax
 Dicitur Hectoreas ſuſtinuiſſe faces.
Ut propius ventum eſt, admotaque dextera dextræ,
 Reſque fero potuit cominus enſe geri;
Dicere difficile eſt, quid Mars tuus egerit illic,
 Quotque neci dederis, quoſque, quibuſque modis.
Enſe tuo factos calcabas victor acervos;
 Impoſitoque Getes ſub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili:

Mul-

29. *Progenies alti fortiſſima Donni.*] Ignotum hoc nomen. *Donni* Polit. & octo alii. ſex *Doni.* tres *Dampni.* totidem *Danni.* Scribe *Dauni* cum uno Voſſiano. ut ad Turni patrem Rutulorum regem reſpiciat. *Heinſ.*

34. *Saxaque.*] Et contra ſaxa, quæ hoſtes è ſuperiori loco devolvebant. *Plura.*] Numeroſiora. *Subis.*] Aſcendis.

37. *Spicula.*] Tela, & ſagittæ. *Cum pennis pictis.*] Cum pennis ſagittarum puniceis. Solent enim pennæ, quæ ſagittis annectuntur, aliquo colore infici, ut videantur pulchriores.

38. *Vacat vulnere.*] Quemadmodum de Scæva illo Cæſariano legimus.

41. *Talis apud Trojam.*] Notum eſt naves Græcorum defenſas fuiſſe ab Ajace contra Trojanos, qui duce Hectore ignem attulerant, ut eas cremarent. Qualis ergo fuerat in ea pugna Ajax, talem etiam fuiſſe Veſtalem contra Getas profitetur. *Talis apud Trojam Danaïs pro navibus Ajax.*] Iliad. ο. *In Danaos Hector fert tela, faceſque Deoſque. Protegit aſt Ajax pectore mille rates.* Et in Tragicis apud Scriv. *Nam facinus fecit maximum, cum Danais inclinantibus ſummam rem perfecit manus: prælium reſtituit, naves ſervavit.*

47. *Acervos factos.*] Stragem cadaverum factam.

49. *Minor.*] Centurio qui erat ſub primipilo: id eſt, ſub Veſtale minoris dignitatis. *Pugnat ad exemplum primipili.*] Videndo primipilum acriter in prima acie pugnare, & ipſe eum imitabatur, pugnando etiam fortiter.

53. *Vin-*

Multaque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantùm virtus alios tua præterit omnes,
 Ante citos quantum Pegasus ibat equos.
Vincitur Ægypsos: testataque tempus in omne
 Sunt tua, vestalis, carmine facta meo.

53. *Vincitur Ægypsos.*] Urbs illa tandem tua virtute, ô Vestalis, capitur. *Testata.*] Testimonio comprobata.

EPISTOLA VIII.

SUILLIO.

ARGUMENTUM.

Littera sera quidem.] *Mortuo Augusto, ut diximus, hanc epistolam mittit Ovidius ad Suillium uxoris suæ generum, agitque ei gratias pro ejus epistola ad se scripta: quam, etsi sero perlatam, gratissimam tamen fuisse dicit. Postmodum eum rogat, ut Germanicum juniorem sibi reconciliet. Pollicetur que se in hujus rei gratiam non erecturum ei templa de marmore, sed carmine complexurum ejus laudes. Ostenditque nihil esse posse principibus aptius, quam carmine officiosum se præstare. Tum nactus occasionem Poëta, carminis excellentiam extollit: precaturque ut sibi carmina prosint. & si non possit reditum in patriam obtinere, saltem urbi propinquius exilium, quo possit Cæsaris gesta intelligere, & carmine celebrare.*

LIttera sera quidem, studiis exculte Süilli,
 Huc tua pervenit, sed mihi grata tamen:
Qua, pia si possit Superos lenire rogando
 Gratia, laturum te mihi dicis opem.
Ut jam nil præstes, animi sum factus amici
 Debitor; & meritum, velle juvare, voco.
Impetus iste tuus longum modo duret in ævum;
 Neve malis pietas sit tua lassa meis.
Jus aliquod faciunt affinia vincula nobis,
 Quæ semper maneant illabefacta precor.
Nam tibi quæ conjux, eadem mihi filia pæne est:
 Et quæ te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi, si lectis vultum tu versibus istis

Du-

3. *SI pia gratia.*] Si amor tuus erga me pius. *Possit lenire superos.*] Possit mulcere & placare Cæsares. Tiberium scilicet, Germanicum, ac reliquos Cæsares.

7. *Impetus iste tuus.*] Iste tuus animi ardor benemerendi de me.

11. *Eadem mihi filia pene est.*] Eadem uxor tua est mihi quasi filia: est enim privigna, hoc est, filia uxoris meæ.

14. *Du-*

Ducis, & affinem te pudet esse meum!
At nihil hîc dignum poteris reperire pudore,
Præter Fortunam, quæ mihi cæca fuit.
Seu genus excutias; Equites, ab origine primâ,
Usque per innumeros inveniemur avos:
Sive velis, qui sint, mores inquirere nostros;
Errorem misero detrahe, labe carent.
Tu modo, si quid agi sperabis posse precando,
Quos colis, ex ora supplice voce Deos.
Dî tibi sunt Cæsar juvenis. tua numina placa.
Hac certè nulla est notior ara tibi.
Non sinit illa sui vanas antistitis unquam
Esse preces. nostris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exiguâ si nos ea juverit aurâ,
Obruta de mediis cymba resurget aquis.
Tunc ego thura feram rapidis sollemnia flammis;
Et, valeant quantum numina, testis ero.
Nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
Marmore. carpsit opes illa ruina meas.
Templa domus vobis faciant urbesque beatæ:
Naso suis opibus carmine gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi,
Cum pro concessa verba salute damus.
Sed qui, quàm potuit, dat maxima, gratus abunde est;
Et finem pietas contigit illa suum.

Nec,

14. *Ducis vultum.*] Faciem contrahis, tanquam iratus.

15. *Nihil hic dignum poteris reperire pudore.*] *Pudoris* Patavinus. Vide Notas Trist. IV. Eleg. III. ✠. 57. *Heins.*

16. *Quæ mihi cæca fuit.*] Quæ non bene vidit, justene, an inique me afficeret tanta ruina.

17. *Seu genus excutias.*] Seu generis mei originem consideres.

18. *Usque per innumeros avos.*] Usque per avorum innumerabilium seriem.

19. *Inquirere nostri.*] *Nostros* Combii & optimus Vaticanus. *Heins.*

21. *Quid agi posse.*] Aliquid posse obtineri. *Precando.*] Orando Cæsares pro me.

23. *Dii tibi sunt Cæsar juvenis.*] Hîc Poëta exprimit, quinam sint dii, quos à Suillo dixerat exorandos esse, & Germanicum solum innuit. *Tua numina placa.*] Venerare Germanicum, quo ut numine uteris.

25. *Illa.*] Scilicet ara Germanici. *Sui antistitis.*] Sui sacerdotis, & ejus qui ad illam confugit.

41. *Quam*

Nec, quæ de parvâ Dîs pauper libat acerrâ,
  Thura minus, grandi quam data lance, valent.
Agnaque tam lactens, quam gramine pasta Falisco,
  Victima Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen, officio vatum per carmina facto,
  Principibus res est gratior ulla viris.
Carmina vestrarum peragunt præconia laudum:
  Neve sit actorum fama caduca cavent.
Carmine fit vivax virtus; expersque sepulcri,
  Notitiam seræ posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas;
  Nullaque res majus tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti;
  Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
  Et quicquid post hæc, quicquid & ante fuit?
Dî quoque carminibus (si fas est dicere) fiunt:
  Tantaque majestas ore canentis eget.
Sic Chaos, ex illâ naturæ mole prioris,
  Digestum partes scimus habere suas:
Sic affectantes cælestia regna Gigantas,
  Ad Styga nimbifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,

Alci-

41. *Quam gramine pasta Falisco victima.*] Quantum juvencus nutritus herba, quæ in Falisco agro nascebatur.

42. *Tarpeios focos.*] Focos Capitolinos. *Inficit.*] Tingit cruore.

49. *Tabida vetustas.*] Longinquitas temporis, qua omnia putrescunt.

52. *Et quisquis contra.*] Et cognoscimus etiam scriptis eos omnes qui opem tulerunt Trojanis contra Agamemnonem. *Vel simul.*] Vel etiam eos omnes, qui simul cum Agamemnone venere ad eam expeditionem.

53. *Quis Thebas septemque duces sine.*] Quis etiam sciret bellum Thebanum, & septem illos duces, Adrastum, Polynicem, Hippomedonta, Tydeum, Amphiaraum, Parthenopæum, & Capaneum.

59. *Gigantes.*] Scribe *Gigantas.* ut passim optimi codices apud nostrum. neque aliter apud Silium, Lucanum, & Statium vetustissima exemplaria. Vide Fast. III. vs. 439. *Heins.*

60. *Nubifero igne.*] *Nimbifero* Scalig. prim. Medic. & quinque alii. rectius. Met. III. *nimbos* fulmini quoque conjungit de Jove Semelen adituro,

—— vultumque sequentia traxit
Nubila quis nimbos, immistaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.

Silius l. I. —— *permixtaque nimbis*
Fulmina. Idem.

62. *Ab*

Alcides captâ traxit ab Oechaliâ.
Et modo, Cæsar, Avum, quem virtus addidit astris,
Sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, nostro
Restat in ingenio, serviet omne tibi.
Non potes officium vatis comtemnere vates:
Judicio pretium res habet ista tuo.
Quod nisi te nomen tantum ad majora vocasset,
Gloria Pïeridum summa futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quam carmina, mavis:
Nec tamen ex toto deserere illa potes.
Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces,
Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.
Utque nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo est;
Sed venit ad sacras nervus uterque manus;
Sic tibi nec docti, nec desunt principis artes:

Mista

62. *Ab OEchalia capta.*] Ab expugnata OEchalia. Fuit autem OEchalia in Thessalia, Arcadia, & Eubœa. *Mer.* *Alcides capta.*] Hercules, ob Jolen Euryti filiam sibi pactam, nec datam, universam Oechaliam, ipso rege in Eubœam fugiente debellavit & evertit. *Pont.*

63. *Et ô Cæsar.*] Et ô Germanice. Quia Poëta superius cœperat Germanicum alloqui, & digressione aliquantisper usus fuerat; nunc ad eundem sermonem dirigit, ostendens se quoque Augusti laudes carmine complexum fuisse, & aliqua parte eo modo illum donasse immortalitate.

67. *Vates.*] Tu qui es optimus poëta, qua docet Tranquillus, scribens eum reliquisse comœdias Græcas.

68. *Judicio tuo.*] Te ita judicante. *Habet precium.*] Censetur & habetur in precio, tuo judicio. *Res ista.*] Facultas poëtica.

69. *Nomen tantum.*] Tanta fama virtutum tuarum: vel nomen Cæsaris. *Vocasset te ad.*] Elegisset te ad imperium.

70. *Gloria Pieridum summa.*] Eras futurus maximus poëta.

71. *Sed dare materiam nobis.*] Sed præbere poëtis facultatem scribendi de rebus à se gestis. *Quam carmina.*] Est enim majoris honoris, quam scribere carmina.

72. *Ex toto.*] Ex omni parte. *Deserere illa potes.*] Potes illa carmina & poëtices studium relinquere, quamvis sit major imperatoria dignitas poëta ipso. *Deserere illa potes.*] *Desinere* Hafniensis. Adi Notas Art. Amor. lib. II. sub finem. *Heins.*

73. *Numeris modo bella coërces.*] *Verba coërces* plerique veteres. & recte. *Idem.* *Numeris modo bella coërces.*] Aliquando bella intermittis, & carmina componis, & Numeris illa includis; hoc est describis illa versibus.

76. *Sed uterque nervus.*] Sed utraque chorda & citharæ & arcus. *Venit ad sacras.*] Tractatur sacris digitis Apollinis.

77. *Artes docti.*] Artes liberales, & poëticæ studia, in quibus versantur docti. *Artes principis.*] Artes imperatoriæ: hoc est, rei militaris scientia.

78. *Mista*

Mista sed est animo cum Jove Musa tuo.
Quæ quoniam nec nos undâ submovit ab illâ,
Ungula Gorgonei quam cava fecit equi;
Prosit, opemque ferat communia sacra tueri:
Atque îsdem studiis imposuisse manum.
Littora pellitis nimium subjecta Corallis
Ut tandem sævos effugiamque Getas,
Clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo,
Qui minus Ausoniâ distet ab Urbe, loco.
Unde tuas possim laudes celebrare recentes,
Magnaque quàm minimâ facta referre morâ.
Tangat ut hoc votum cælestia, care Süilli,
Numina, pro socero pæne precare tuo.

78. *Mista sed est animo tuo.*] Sed hæret animo tuo. *Cum Jove Musa.*] Doctrina cum optimo principe, qualis est Jupiter deorum. *Per Jovem* enim intelligit imperatoriam & principis scientiam: per Musam vero poëticæ facultatem.

80. *Ungula Gorgonei equi.*] Hippocrene.

87. *Recentes.*] Malim *recenter.* Heins.

EPISTOLA IX.

GRÆCINO.

ARGUMENTUM.

Unde licet, non unde juvat.] *Factus certior Poëta quod Græcinus consul designatus sit, dolet quod absit, nec possit lætitiam conceptam coram exponere, fruique spectaculis. quare cum aliter nequeat, jubet hanc epistolam partes suas obire. Deinde eum rogat, ut pro se precetur, ac reditum impetret. postremò dicit se non minus gaudere, quod illi in consulatu successurus sit ejus frater, quos ambos precatur ut sibi opem ferant: exponens exilii sui incommoda.*

UNde licet, non unde juvat, Græcine, salutem
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis.
Missaque Dî faciant Auroram occurrat ad illam,
Bis senos fasces quæ tibi prima dabit.
Ut, quoniam sine me tanges Capitolia Consul,

Et

4. B*issenos fasces.*] Designat autem Ovidius Calendas Januarii, quibus novi consules magistratum inibant, & in Capitolium ascendebant cum senatu sacrificatum diis immortalibus. Unde subjungit Poëta: *Et quoniam sine me tanges Capitolia.*] Scribit Livius consules die magistratus initi, solitos fuisse adire templum Jovis, & proficisci in Capitolium ad vota nuncupanda.

5. *Et quoniam.*] *Ut* decem scripti. recte. *Heins.*

Et fiam turbæ pars ego nulla tuæ,
In domini ſubeat partes, & præſtet amici
Officium juſſo littera noſtra die.
Atque ego ſi fatis genitus melioribus eſſem,
Et mea ſincero curreret axe rota;
Quo nunc noſtra manus per ſcriptum fungitur, eſſet
Lingua ſalutandi munere functa tui.
Gratatuſque darem cum dulcibus oſcula verbis:
Nec minus ille meus, quam tuus, eſſet honor.
Illâ (confiteor) ſic eſſem luce ſuperbus,
Ut caperet faſtus vix domus ulla meos.
Dumque latus ſancti cingit tibi turba Senatûs,
Conſulis ante pedes ire viderer Eques.
Et quanquam cuperem ſemper tibi proximus eſſe,
Gauderem lateri non habuiſſe locum.
Nec querulus, turbâ quamvis eliderer, eſſem:
Sed foret à populo tum mihi dulce premi.
Proſpicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Denſaque quam longum turba teneret iter.
[Quoque magis noris quam me vulgaria tangant,
Spectarem, qualis purpura te tegeret.]
Signa quoque in ſellâ noſſem formata curuli;
Et totum Numidæ ſculptile dentis opus.
At cum Tarpejas eſſes deductus in arces,
Dum caderet juſſu victima ſacra tuo;
Me quoque ſecreto grates ſibi magnus agentem
Audîſſet, mediâ qui ſedet æde, Deus.

Thura-

15. *Illa luce.*] Illo die calendarum Januarii.

18. *Ire juberer eques.*] Rectius *viderer*, cum uno Vaticano. & *cingit* pro *cinget* potiores præcedenti verſu. *Heinſ. Eques.*] Ego ex equeſtri ordine. *Ante pedes conſulis ire.*] Præcedere te conſulem in ea pompa de more. Solebant enim equites præcedere, Senatus vero ſubſequi.

20. *Gauderem lateris.*] *Lateri* majori ex parte libri. *Heinſius.*

25. *Quoque magis noris.*] Diſtichon ſuſpectum. *Idem. Quam me vulgaria tangant.*] Quantum me delectent ea, quibus vulgus etiam movetur.

26. *Qualis purpura.*] Quam pulchra veſtis ex purpura dibapha, hoc eſt, bis tincta, quæ cunctis aliis erat pretioſior.

28. *Et totum opus ſculptile.*] Id eſt, totum opus ſculptum in ea ſella. *Numidæ dentis.*] Dentis elephantis Numidici, & Africani.

36. Jus

Thuraque mente magis, plenâ, quam lance, dedissem
Ter quater, imperii lætus honore tui.
Hîc ego præsentes inter numerarer amicos;
Mitia jus Urbis si modo fata darent.
Quæque mihi solâ capitur nunc mente voluptas,
Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita Cælitibus visum est, & forsitan æquis:
Nam quid me pœnæ caussa negata juvet?
Mente tamen, quæ sola loco non exsulat, utar:
Prætextam, fasces aspiciamque tuos.
Hæc modo te populo reddentem jura videbit;
Et se secretis finget adesse locis.
Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Cernet, & exactâ cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quærentem quid petat utilitas.
Nunc, pro Cæsaribus, Superis decernere grates;
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
Ut mihi placetur numinis ira, roges!
Surgat ad hanc vocem plenâ pius ignis ab arâ;
Detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea, qua parte licet, ne cuncta queramur,
Hîc quoque te festum Consule tempus agam.

Altera

36. *Jus urbis.*] Est autem sensus: Si fata mihi darent jus urbis: hoc est, ut possem in urbe, sive Romæ esse, præsens inter præsentes amicos tuos numerares. Nunc quando hoc non licet, absens animo ea contemplabor, quæ coram oculis non possum. *Pont.*

41. *Mente utar.*] Malim *mente usus.* H.

42. *Prætextam.*] Vestem consularem.

45. *Reditus lustri.*] Proventus quinquennales: nam vectigalia locabantur ad quinquennium. *Supponere hasta.*] Locare in publica auctione.

46. *Exacta fide.*] Bona fide. *Credet.*] *Cernet* cum sex scriptis. *Heins.*

49. *Superis decernere grates.*] Decernere supplicationes, in quibus gratiæ diis agebantur ob victoriam aliquam.

52. *Principis ira.*] *Numinis* Combii & Moreti liber. *Heins.*

54. *Lucidus apex.*] Ipse ignis clarus & purus in apice & cacumine: id enim maxime observabant.

55. *Qua parte licet.*] Quo modo possum, hoc est, mente, quia corpore non licet adesse tuæ pompæ. *Ne cuncta queramur.*] Ne singula pompæ hujus spectacula cum querela commemorem. [Vel etiam, Ne ad omnia mœsti ac queruli simus.]

 57. *Al-*

Altera lætitiæ, nec cedens cauſſa priori,
  Succeſſor tanti frater honoris, erit.
Nam tibi finitum ſummo, Græcine, Decembri
  Imperium, Jani ſuſcipit ille die.
Quæque eſt in vobis pietas, alterna feretis
  Gaudia, tu fratris faſcibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Conſul, bis Conſul & ille;
  Inque domo bimus conſpicietur honor.
Qui quanquam eſt ingens, & nullum Martia ſummo
  Altius imperium Conſule Roma videt;
Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem:
  Et majeſtatem res data dantis habet.
Judiciis igitur liceat Flaccoque tibique
  Talibus Auguſti tempus in omne frui.
Ut tamen à rerum curâ propiore vacabit;
  Vota precor votis addite veſtra meis.
Et, ſi quem dabit aura ſinum, laxate rudentes;

Exeat

57. *Altera lætitia eſt.*] *Lætitia eſt*, multi veteres. *lætitia* recte tres alii. *Heinſ.*

59. *Summo Decembri.*] Summa & extrema parte Decembris.

60. *Imperium.*] Conſulatum. *Jani die.*] Calendis Januarii. *Ille.*] Scilicet frater tuus.

64. *Binus conſpicietur honor.*] Imo *bimus*, ſi quid video. quod confirmat Rottendorphianus. *ſententiam bimam* vocat Cicero lib. III. Epiſt. VIII. ad Appium de regendis per eoſdem præfectos per biennium provinciis. *nix bima* noſtro Triſt. lib. III. Eleg. X. *bimum merum* Horatio lib. I. Od. XIX. & *bima fronte vitulus* Virgilio lib. IV. Georg. *Heinſ.*

68. *Majeſtatem dantis.*] Venerationem illam & dignitatem Auguſti, qui tibi detulit hunc magiſtratum.

69. *Flaccoque.*] Et fratri tuo Flacco, quem Auguſtus dignum cenſuit eo magiſtratu.

71. *Cum tamen.*] *Ut tamen* ſex ſcripti. *Heinſius.*

73. *Et, ſi qua dabit aura ſinum, jactate rudentes.*] *Laxate rudentes* prima editio, quod impenſe arridet. Virgil. lib. III.

—— tum littore funem
Deripere, excuſſoſque jubet laxare rudentes.

hoc eſt, quod Æneid. IX. dixerat,

Vela dare, & laxos jam jamque immittere funes.

& lib. X.

—— velis immite rudentes,

ita *explicationem rudentis* pro laxatione dixit Cicero lib. I. Divinat. Lucanus libro V.

Cum pariter ſolvere rates, totoſque rudentes
Laxavere ſinus.

libro IX.

Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes,
Oſtendit Phariis Ægyptia littora flammis.

Præterea ſcribe ex tribus, *Et ſi quem dabit aura ſinum.* Idem. *Dabit ſinum.*] Inflabit vela: vel ſi oſtenderit ſe opportunitas & ſpes aliquid impetrandi. Hoc eſt, ſi videris Imperatorem Tiberium te placide audire loquentem pro me. *Laxate rudent.*

Exeat è Stygiis ut mea navis aquis.
Præfuit his, Græcine, locis modo Flaccus; & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic captam Trosmin celeri virtute recepit,
Infecitque fero sanguine Danubium.
Quære loci faciem, Scythicique incommoda cæli;
Et quàm vicino terrear hoste, roga.
Sintne litæ tenues serpentis felle sagittæ:
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coëat duratus frigore pontus;
Et teneat glacies jugera multa freti.
Hæc ubi narrarit, quæ sit mea fama, require;
Quoque modo peragam tempora dura, roga.
Nec sumus hîc odio, nec scilicet esse meremur:
Nec cum Fortunâ mens quoque versa meâ est.
Illa quies animo, quam tu laudare solebas,
Ille vetus solito perstat in ore pudor.
[Sic ego sum longè, sic hîc, ubi barbarus hostis,]
Ut fera plus valeant legibus arma, facit;
Re, queat ut nullâ tot jam, Græcine, per annos
Fœ-

rudentes.] Eo flectite pedem & vela. Solent enim nautæ quandoque in dextram, quandoque in sinistram vela flectere, in eam partem, unde venti flant.

74. *Ut mea navis aquis.*] *Cymba vadis* Puteaneus. *Heins.*

75. *Flaccus.*] Frater tuus.

77. *Mysas gentes.*] Populos Mysiæ. Mysia autem provincia Pannoniæ contermina ad Pontum usque decurrit.

79. *Hic raptam Træzen celeri virtute recepit.*] Lege *captam* ex scriptis, deinde pro *Træzen* Editio Aldi ultima *Ræsen.* Regius, *Trosanem.* Moreti *Trezenam.* Servii *Troisen.* prim. editio *Træson* Polit. *Træcen.* opt. Vatican. *Tresmen.* Scribe *Trosmin.* Τρισμὶς, Ptolemæo est Mysiæ inferioris oppidum. sed legendum, Τρωισμὶς vel Τρωσμὶς. nam Τρῶσμις Constantino Porphyriogenetæ lib. II. Them. I. Antonini etiam Itinerario *Trosmu* est & Notitiæ Imperii. neque variant illic libri veteres. *Heins.*

84. *Fiat an humanum victima dira caput.*] Quære etiam an homines sacrificentur a Scythis: quorum consuetudo erat hospites immolare, ut dictum est.

91. *Illa quies animi est.*] Multi delent τὸ *est.* optimus Vaticanus *animo.* recte. *Heins.* *Illa quies animo.*] Modestia.

93. *Sic ego sum longe.*] Versus suspectus. *Heins.* *Ubi barbarus hostis.*] Hostem intellige, non Tomitanos, sed Getas, à quibus Tomitani subinde infestabantur. *Micyl.*

95. *Rem queat ut nulla.*] *Re nulla* meliores. *Heins.*

 99. *Illi*

Fœmina de nobis virve puerve queri.
Hoc facit, ut misero faveant adsintque Tomitæ;
Hæc quoniam tellus testificanda mihi est.
Illi me, quia velle vident, discedere malunt:
Respectu cupiunt hîc tamen esse sui.
Nec mihi credideris: exstant decreta, quibus nos
Laudat, & immunes publica cera facit.
Conveniens miseris hæc quanquam gloria non est,
Proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea est: videt hospita tellus
In nostrâ sacrum Cæsaris esse domo.
Stant pariter natusque pius, conjuxque sacerdos,
Numina jam facto non leviora Deo.
Neu desit pars ulla domûs; stat uterque nepotum:
Hic aviæ lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum Thure precantia verba,
Eöo quoties surgit ab orbe dies.
Tota, licet quæras, hoc me non fingere dicet,
Officii testis Pontica terra mei.

Pon-

99. *Illi me, qui velle vident, discedere malunt.*] *Quia velle vident* ex scriptis. Præstet etiam *malint* & mox *cupiant* pro *cupiunt*. Idem. *Illi qui me velle vident.*] Illi Tomitæ, qui vident desiderium meum discedendi ab eis in patriam, vellent ut discederem. Sed tamen, &c.

100. *Respectu sui.*] Habita ratione ipsorum Tomitarum, & eorum causa.

101. *Nec mihi credideris.*] Scribo, *Neu.* Heins. *Extant decreta.*] Apparent sanctiones Tomitarum de me. *Laudat nos.*] Laudat mores & virtutes meas.

102. *Et immunes facit.*] Facit exemptos omni onere civitatis, & tributorum. *Publica cera.*] Decreta publica scripta in tabulis ceratis, vel sigillata sigillo reipublicæ Tomitanæ.

103. *Conveniens miseris & quanquam gloria non est.*] Lege *hac quanquam gloria* cum uno Vaticano & Twisdeniano, vel *ea gloria.* Posset & *gratia* refingi. *hac gratia*, hic favor. *Heins.*

104. *Dant nobis idem munus.*] Præstant & offerunt mihi eandem immunitatem, & me liberant omni tributorum onere.

105. *Pietas mea.*] Meus erga Cæsares amor. *Hospita terra.*] Terra Tomitana, quæ me hospitem habet. *Hospita terra.*] *Tellus* Polit. & tres alii. omnino rectius. *Heins.*

107. *Conjunxque sacerdos.*] Et Livia casta, quæ deum suum Augustum colit, tanquam sacerdotes sua numina.

109. *Pars ulla domus.*] Aliqua pars familiæ Augusti. *Uterque nepotum.*] Uterque Augusti nepos, vel Cajus scilicet & Lucius ex Agrippa & Julia: vel (quod magis placet) filius Drusi privigni & Tiberii, Germanicus scilicet & Drusus.

111. *His.*] Augusto Liviæ nato ac nepotibus.

112. *Eöo surgit ab orbe.*] *Ab axe* liber Servii. *Heins.*

116. *Nata-*

Pontica me tellus, quantis hac poſſumus orâ,
Natalem ludis ſcit celebrare Dei.
Nec minus hoſpitibus pietas eſt cognita talis,
Miſit in has ſi quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo lævus fuerat ſub Præſide Pontus,
Audierit frater forſitan iſta tuus.
Fortuna eſt impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec veſtris damus hæc oculis, procul Urbe remoti:
Contenti tacitâ ſed pietate ſumus.
Et tamen hæc tangent aliquando Cæſaris aures.
Nil illum, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certè ſcis hoc Superis adſcite, videſque,
Cæſar; ut eſt oculis ſubdita terra tuis.
Tu noſtras audis inter convexa locatus
Sidera, ſollicito quas damus ore, preces.
Perveniant iſtuc & carmina forſitan illa,
Quæ de te miſi cælite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina; nec tu
Immerito nomen mite Parentis habes.

116. *Natalem ludis.*] Ludos hîc Merula exponit aleam, & ſimiles luſus. Ego vero de athleticis, aut gymnicis, aut ſcenicis etiam intelligo Poëtam dixiſſe. *Micyl.*

119. *Is quoque quo lævus fuerat, &c.*] Ut intelligamus eum, qui Mæſiam tenuerit: Neque enim ptovinciam Pontum Flaccus, ſed lævum littus Pontici maris, hoc eſt, confinia Dacorum & Getarum, quæ Mœſia erat, ad ripam Iſtri ſita ſcilicet, rexerat. Jam & ſciendum, Græcinum hunc, cujus conſulatum hac elegia celebrat Poëta, in catalogo Coſſ. vulgo non haberi, ſive fama deceptus poëta fuit; ſive illi humanitus aliquid accidit, antequam magiſtratum iniret, ut quidam opinati ſunt. *Micyl. Levius fuerat ſub Præſide Pontus.*] *Lævus Pontus* ex quinque ſcriptis. dixi Triſt. IV. Eleg. I. ℣. 60. *Heinſius.*

121. *Fortuna eſt impar animo.*] Non poſſum tantum aſſequi vel impendere propter impotentiam, quantum cupio, oſtendendo pietatem erga Auguſtum. *Tali.*] Tali pietatis officio.

122. *Carpo.*] Conſumo, & expendo.

123. *Nec veſtris damus hæc oculis.*] Nec hæc celebramus in conſpectu veſtro, ut videamur à vobis, & eo pacto gratiam veſtram ineamus.

127. *Tu certe ſcis hoc.*] Vertit ſermonem ad Auguſtum, quem teſtem citat hujuſmodi erga ſe pietatis.

128. *Et eſt oculis.*] *Ut eſt oculis* editiones priſcæ. quod ſequor. *Heinſ. Et eſt oculis ſubdita terra tuis.*] Et tu è cœlo deſpicis quæ fiunt in terra.

131. *Pervenient iſtuc.*] *Perveniant* meliores. *Heinſ.*

EPISTOLA X.

ALBINOVANO.

ARGUMENTUM.

Hic mihi Cimmerio.] *Ad Pedonem Albinovanum amicum & poëtam scribens Ovidius, tempus exprimit, quo ipse in Pontica ora vitam egerit inter Getas pellitos: malaque sua, quæ commemorat, malis Ulyssis majora esse colligit. Postremo illum rogat, ut fidem sibi servet in adversis: imiteturque Theseum, cujus gesta ipse carmine complectebatur.*

HIc Mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas
  Littore pellitos inter agenda Getas.
Ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
  Duritiæ confers, Albinovane, meæ?
Gutta cavat lapidem; consumitur anulus usu;
  Et teritur pressâ vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, præter nos, omnia perdet?
  Cessat duritiâ mors quoque victa meâ.
Exemplum est animi nimium patientis Ulysses,
  Jactatus dubio per duo lustra mari.
Tempora solliciti sed non tamen omnia fati
  Pertulit; & placidæ sæpe fuêre moræ.
An grave sex annis pulcram fovisse Calypso,
  Æquoreæque fuit concubuisse Deæ?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
Cur-

4. D*uritiæ meæ.*] Meo robori, & animi magnitudini in ferendis malis. *Duritia meæ.*] Sic Virgil. *Æneadæ duri.* id est, malis indurati, fatis exerciti.

6. *Et teritur.*] Malim *Atteritur* vel *Deteritur.* Rottendorph. *Conteritur.* quo verbo usus est Medicamine Faciei. mox *perdet* pro *perdit* meliores. *Heins.*

12. *Moræ.*] Intervalla morandi. *Mer.* *Et placidæ sæpe fuere moræ.*] Hoc est, tametsi multis ac variis periculis toto decennio jactatus fuit, habuit tamen interdum, quibus mala atque mœstitiam suam levaret, ut cum apud Calypsonem moratus est: item cum ab Æolo hospitio acceptus, & munere ventorum donatus est. Præterea audiendo Sirenes; vescendo loto; & id genus alia. *Micyl.*

15. *Excipit Hippotades.*] Suscipit Ulyssem Æolus Hippotæ filius. *Hippotades dat pro munere ventos.*] Δῶκε δέ μοι δείρας ἀσκὸν βοὸς ἐννεώροιο. Ἔνθα δὲ βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα. Ulysses ipse apud Hom. Odyss. κ. v. 19. Illum vero utrem, dum Ulysses dormit, socii solverunt: causam reddit Ovid. Metam. 14.

Invidiâ socios, prædæque cupidine victos,
Esse ratos aurum, demsisse ligamina ventis.

16. *Uli-*

Curvet ut impulsos utilis aura sinus.
Nec bene cantantes labor est audîsse puellas;
Nec degustanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriæ faciant oblivia, succos
Parte meæ vitæ, si modo dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Læstrygonis unquam
Gentibus, obliquâ quas obit Ister aquâ.
Nec vincet sævum Cyclops feritate Phyacen:
Qui quota terroris pars solet esse mei!
Scylla feris trunco quod latrat ab inguine monstris;

He-

16. *Utilis aura.*] Sic in Metam. 13. *Utilibus ventis, æstuque secundo.* ἐπαύρεσθαι ἀνέμοιο ἐσθλὸς ἑταῖρος. πλησίστιος. Eurip. & Homer.

17. *Bene cantantes puellas.*] Sirenes bene canentes, quas tres fuisse legimus, Parthenopen, Leucosiam, & Lygiam, habitasseque Siciliam circa Pelorum. Fuere autem Sirenes filiæ Acheloi & Calliopes, sive Terpsichores. Hæ quidem cantu mortales allectos in mare deturbabant. Ulysses vero, Circes usus consilio, cera aures sociorum obturavit. Ipse vero alligatus malo, ne cogeretur in mare desilire, illarum cantus audivit impune.

18. *Nec degustanti.*] Ulysses tempestate delatus ad Lotophagos, in Africam agitur, socios exploratum mittit: qui gustata loto, nec quicquam renunciare, nec redire cupiebant. cibi enim suavitate allecti, suorum vivebant obliti. quos Ulysses invitos ad naves reduxit.

21. *Nec tu contuleris urbem Læstrygonis unquam.*] Postquam Poëta commemoravit breviter Ulyssis incommoda: nunc illa cum suis comparat, ut ex hujusmodi comparatione majora sua esse probet, quam Ulyssis. Fuêre autem *Læstrygones* populi in extremo Italiæ, Siciliam versus, efferis moribus; ad hos igitur pervenit Ulysses: misitque Macareum cum duobus sociis ad Antiphaten: qui vix cum altera fuga vitam servavit. *Urbes Læstrygonis.*] *Læstrygonos* Combianus. & *urbem* meliores plerique. ut Met. XIV.

Inde Lami veterem Læstrygonis, inquit, in urbem
Venimus.

Homero quoque non nisi unicum oppidum est Odyss. K. quod vocat λάμου αἰπὺ πτολίεθρον Τηλέπυλον λαιστρυγονίην. Heins.

22. *Gentibus.*] Populis Scythiam & oram Ponticam tenentibus, quos per Istrum designat. *Obit.*] Circuit, transit. *Obliqua transit.*] Aqua Danubii non recto, sed flexuoso cursu labenti per populos Scythiæ.

23. *Sævum Phyacen.*] Immanem illum regem Scytharum.

24. *Quota pars.*] Rara vel nulla pars. ut sit sensus: Qui Cyclops solet esse rara vel nulla pars timoris præ illo, quem infert rex Scythiæ Phyax. *Mer. Qui quota terroris pars.*] Non ad Cyclopem, ut Merula exponit. sed ad eum, de quo modo dictum est, Phyacem referendum, quasi dicat Poëta, Etiam ab hoc multum terroris sibi objici, propter incursiones videlicet. *Micyl.*

25. *Cum latret.*] *Qua latrat* multi codices. nonnulli *quod latret.* recte, nisi *quod latrat* præfers cum uno Vatic. & Arond. vide Notas Epist. XVII. vs. 51. versu proximo *nautis* pro *nobis* plerique veteres. *Heinsius.*

26. *Heniocha nautis.*] Fuêre autem *Heniochi*, populi in ora maris Euxini in Colchica regione montosa & importuosa, latrociniis maritimis vixêre. Per *rates* ergo *Heniochas* designat Poëta pi-

 ratas

Heniochæ nautis plus nocuêre rates.
Nec potes infestis conferre Charybdin Achæis;
Ter licet epotum ter vomat illa fretum.
Qui quanquam dextrâ regione licentius errant;
Securum latus hoc non tamen esse sinunt.
Hîc agri infrondes, hîc spicula tincta venenis:
Hîc freta vel pediti pervia reddit hyems.
Ut, qua remus iter pulsis modo fecerat undis,
Siccus contemtâ nave viator eat.
Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt.
Quam miser est, qui fert asperiora fide!
Crede tamen: nec te caussas nescire sinemus,
Horrida Sarmaticum cur mare duret hyems.
Proxima sunt nobis plaustri præbentia formam,
Et quæ præcipuum sidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oræque domesticus huic est;
Et sumit vires à propiore loco.
At Notus, adverso tepidum qui spirat ab axe,
Est procul; & rarus languidiorque venit.
Adde quod hîc clauso miscentur flumina Ponto,
Vim-

ratas Henichorum populorum, à quibus se fortunis exutum innuit. aut captum fortasse, sed pecunia redemptum, ut statim dicemus.

28. *Ter licet epotet.*] *Epotum* idem Vaticanus. & placet. *ore* pro *illa* Moreti codex. *Heinsius.*

29. *Qui quanquam dextra regione.*] Qui Achæi quamvis magis infestent dextrum littus Pontici maris, non tamen relinquunt intactam oram Tomitanam.

31. *Spicula tecta veneris.*] *Tincta* cum plerisque scriptis. *Heinsius.*

39. *Sidera præbentia formam plaustri.*] Septentriones dicit.

41. *Hic oritur Boreas.*] In hac regione septentrionali Boreas nascitur, & flare incipit vehementius. *Oraque domesticus huic est.*] Et est propinquus huic regioni, quam ego incolo.

43. *At Notus adverso tepidus qui spirat ab axe.*] *Tepidum qui spirat* rectius complures ex scriptis. Avienus descriptione orbis,

Vel qua lene Notus spirat, qua perstrepit
Eurus.

Nihil magis obvium hoc loquendi modo apud scriptores. Multi potissimum in eo Ausonius & Claudianus. Paulinus carmine Sapphico ad Nicetam Episcopum,

Ast ubi paulum via proferetur,
Det precor mites tibi Christus æstus,
Et leve spiret sine nube siccis
Aura Calabris.

Ita veterrimus codex Vossianus. mox idem Paulinus,

Lene sic sude tenuatus aër. Heins.

45. *Adde quod hic clauso.*] Scribit Macrobius, aquam marinam nunquam gelu contrahi. Sed in illis regionibus plurimum est fluviorum & paludum in ipsa maria influentium. Superficies maris, cui dulces aquæ innatant, congelascit.

Vimque fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque, Cratesque
Influit, & crebro vortice tortus Halys:
Partheniusque rapax, & volvens saxa Cynapes
Labitur; & nullo tardior amne Tyras.
Et tu, fœmineæ Thermodon cognite turmæ;
Et quondam Grajis Phasi petite viris.
Cumque Borysthenio liquidissimus amne Dyraspes,
Et

fcit, *Ponto clauso.*] Mari Euxino circumquaque littoribus septo, nec ullum alium meatum habenti, nisi Propontidem.

45. *Perdit vim suam.*] Non est amarum, immo dulce, & congelatur contra maris naturam, Vid. Gellium libro decimo sexto, capite octavo.

47. *Huc Lycus influit.*] Lycus fluvius labitur in hoc mare Ponticum, & ideo congelatur. Est autem *Lycus*, fluvius Armeniæ. Strabo: Multi, inquit, amnes sunt in Armenia, sed clarissimi Phasis & Lycus, in mare Ponticum exeuntes. *Huc Sagaris.*] In ora Pontica post Bosphori fauces & Rhesum amnem, portumque Calpas, est Sagaris fluvius, ortus in Phrygia. *Hypanisque.*] Hypanis, fluvius est Scythiæ ex magna palude profluens, ut docet Herodotus. *Cratesque.*] Cratem fluvium ad oram Ponticam fluere, hic innuit Ovidius. Ego nihil compertum habeo, *Peniusque Hypanusque Oratesque.*] *Peniosque* codex Petri Servii. *Hypanisque* etiam scribendum ex libris antiquis. qui notissimus est fluvius. pro *Oratesque* veteres plerique *Cratesque*, nonnulli *Caresque* vel *Catesque.* unde recte vir summus Isaacus Vossius reponendum esse me monuit, *Calesque.* Κάλης enim fluvius est hujus tractus Eustathio Scholiis in Periegeten. Κάληξ est Thucydidi libro IV. Λάμαχος ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὁρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμόν. ubi describit Lamachi classem impetu fluvii amissam. Valer. Flaccus libro IV.

Quas Tanaïs, flavusque Cales, Hypanisque, Melasque
Addat opes.

sic puto castigandum. nam *Lyces* nullus est fluvius. nisi malis *Tyras*, cujus & noster hic meminit. Nam Maserius Valerii interpres notat Tyres esse in nonnullis codicibus. *Heinsius.*

48. *Halys.*] Halys fluvius est decurrens à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamque, ut scribit Plinius.

49. *Parthenius.*] Parthenius fluvius est Paphlagonum, Carambi promontorio proximus, ut scribit Plinius: eaditque in Pontum. *Rapacem* autem appellat, propter ejus cursum, qui omnia rapit & aufert.

50. *Et nullo tardior amne Tyras.*] Tyras Scythiæ amnis est, in oram Ponti sinistram defluens, qui oppido nomen imposuit. meminit Plinius lib. 4.

51. *Et tu fœminea Thermodon.*] Thermodon fluvius est qui à monte Armenio dilabitur, atque inde usque ad Amazones celeri cursu proripitur. Unde hic poëta Thermodonta dicit à turba fœminea, hoc est, ab Amazonibus, cognitum fuisse: qua illæ juxta eum fluvium habitabant.

52. *Et quondam Grajis Phasi petite viris.*] Phasis ingens fluvius est, qui Colchidem illabitur, ortumque ex Armenia ducit. *Grajis viris.*] Argonautas intelligit: Lege Apollonium.

53. *Cumque Borysthenio.*] Borysthenes, fluvius, secundum Istrum omnium maximus, pascua præbens amœnissima, idem

Et tacitè peragens lene Melanthus iter.
Quique duas terras, Aſiam Cadmique ſororem
Separat, & curſus inter utramque facit.
Innumerique alii, quos inter maximus omnes
Cedere Danubius ſe tibi, Nile, negat.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas;
Nec patitur vires æquor habere ſuas.
Quin etiam ſtagno ſimilis pigræque paludi
Cæruleus vix eſt, diluiturque color.
Innatat unda freto dulcis, leviorque marinâ eſt;
Quæ proprium miſto de ſale pondus habet.
Si roget hæc aliquis, cur ſint narrata Pedoni,
Quidve loqui certis juverit iſta modis;
Detinui, dicam tempus, curaſque fefelli.
Hunc fructum præſens attulit hora mihi.
Abſuimus ſolito, dum ſcribimus iſta, dolori:
In mediis nec nos ſenſimus eſſe Getis.
At tu, non dubito, cum carmine Theſea laudes,

Ma-

idem ad potandum ſuaviſſimus. *Liquidiſſimus Dyraſpes.*] Clariſſimus ſeu limpidiſſimus ille fluvius, cujus tamen nullam apud autores mentionem invenio, præterquam hic apud Ovidium.

54. *Melanthus.*] Melanthus fluvius eſt in Pontum labens.

55. *Quique duas terras.*] Tanaim deſignat: qui vaſta palude profluens, in aliam vaſtiorem diffunditur, nomine Mæotim. *Aſiam Cadmique ſororem.*] Exponit quæ ſint hæ duæ terræ, quas Tanais ſeparat.

56. *Inter utramque.*] Inter Europam & Aſiam, quas ipſe Tanais dividit, ut diximus.

59. *Adulterat undas.*] Corrumpit & mutat maris naturam.

63. *Unda dulcis.*] Aqua fluvialis. *Leviorque marina eſt.*] Cauſam aſſignat quare aqua dulcis innatet aquæ marinæ, quia illa levior eſt.

64. *Quæ proprium mixto de ſale pondus habent.*] Quæ aqua marina habet gravedinem illam propriam ab ipſo mari, mixto tamen aquis illis dulcibus.

65. *Cur hæc ſint narrata Pedoni.*] Cur hæc Albinovano Pedoni.

67. *Detinui, dicam, curas tempuſque fefelli.*] *Detinui, dicam, tempus, curaſque fefelli* ex libro Feſchii & quinque aliis. ſic Met. 11.

Detinuit ſermone diem.

Auctor Pervigilii Veneris,

Detinenda tota nox & pervigilanda canticis.

quæ ibi vera eſt ſcriptura. Manilius l. v.

Ille dabit cantus inter convivia dulces,
Mulcebitque ſono Bacchum, noctéſque tenebit.

pro detinebit. Fruſtra magnus Scaliger *tenebris* reponit. ſic *diem extrahere* apud Cæſarem lib. 1. de bello civili, & Valer. Maximum lib. 11. c. 11. *eximere dicendo diem* A. Gellio. *Heinſius.*

69. *Dum ſcripſimus.*] *Scribimus* meliores. *Heinſ.*

71. *At tu non dubito.*] Nunc ad Pedonem

Materiæ titulos quin tueare tuæ;
Quemque refers, imitere virum. vetat ille profectò
Tranquilli comitem temporis esse fidem.
Qui quanquam est factis ingens, & conditur à te
Vir tanto, quanto debuit ore cani;
Est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
Inque fide Theseus quilibet esse potest.
Non tibi sunt hostes ferro clavâque domandi,
Per quos vix ulli pervius Isthmos erat:
Sed præstandus amor, res non operosa volenti.
Quis labor est puram non temerasse fidem?
Hæc tibi, qui perstas indeclinatus amico,
Non est quod linguâ dicta querente putes.

nem vertit sermonem, qui Thesei gesta carmine complectebatur.

72. *Titulos tuæ materiæ.*] Virtutes & fidem erga amicos tui Thesei, de quo tractat. Is enim Pirithoum dicitur mira benevolentia complexus fuisse. *Quin tueare tuæ.*] Cur non defendis illum imitando, exhibendo te mihi amico fidum.

74. *Et conditus à te Vix tantus quanto debuit ore cani.*] *Conditur* bene Polit. aliique nonnulli, cum primis editionibus. deinde *vir tantus quantus* multi. nonnulli *vir tantus quanto* vel *vir tanto quantus.* Scribe cum Gottorph. & uno Vaticano,

—— & conditur à te
Vir tanto, quanto debuit ore cani.

quomodo jam Scaliger ex parte conjecerat. recte *conditur.* non enim videtur absolvisse. *Heinsius.*

77. *Est tamen quiddam imitabile.*] Est tamen aliquid in quo Theseum imitari possumus.

78. *Inque fide Theseus quilibet esse potest.*] Et unusquisque in amore, & fide amicis præstanda, potest Theseum imitari, & esse idem quod ipse fuit Pirithoo, pro quo Theseus pugnavit contra Centauros.

79. *Non tibi sunt hostes.*] Nolo, inquit, pro me pugnes quemadmodum Theseus pro Pirithoo.

80. *Vix illi pervius.*] Rectius *ulli* in nonnullis. *Heins. Vix ulli pervius Isthmos erat.*] Vix Isthmon Corinthiacum quisquam adire poterat. Designat autem Scynim (vel Scyronem) latronem sævissimum. Duo autem Isthmi celebres memorantur: unus *Achaicus*, in quo fuit Corinthus, quem hîc Ovidius prius minime pervium fuisse dicit: Alter vero Isthmus est *Thracius.*

EPI-

EPISTOLA XI.

GALLIONI.

ARGUMENTUM.

Gallio crimen erit.] *Factus Poëta certior Gallionis amici literis de obitu uxoris, primo dicit nefas ducere non celebrare illum suis carminibus, quandoquidem ille casum suum lacrymis & dolore semper prosecutus sit, quod itidem dicit se fecisse audita uxoris ejus morte. Deinde exponit minime audere eum consolari, propterea quod ipse prudentior optime norit ea quæ sunt in eam rem ab autoribus scripta: additque fore, ut toto intervallo illo temporis, quo ejus literas accepit, quoque ipse suas ad eum mitteret propter locorum distantiam, dolor ejus jam imminutus sit. Tertiam etiam rationem subjungit, cur nolit ullo consolationis genere ut quod fortasse alia ducta uxore nova hujusmodi litera intempestive accederent.*

GAllio, crimen erit vix excusabile nobis,
  Carmine te nomen non habuisse meo.
Tu quoque enim (memini) cælesti cuspide facta
  Fovisti lacrymis vulnera nostra tuis.
Atque utinam, rapti jacturâ læsus amici,
  Sensisses ultra, quod quererere, nihil!
Non ita Dîs placuit, qui te spoliare pudicâ
  Conjuge crudeles non habuêre nefas.
Nuntia nam luctûs mihi nuper epistola venit:
  Lectaque cum lacrymis sunt tua damna meis.
Sed neque prudentem solari stultior ausim,
  Verbaque doctorum nota referre tibi:
Finitumque tuum, si non ratione, dolorem
  Ipsa jam pridem suspicor esse mora.
Dum tua pervênit, dum littora nostra recurrens
  Tot maria ac terras permeat, annus abit.
Temporis officium solatia dicere certi est:
  Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.

At

3. *Cælesti cuspide.*] Divino ictu. *Mer. Cuspidem.*] Ergo vocat Cæsaris adversus se iram. *Pont.*

10. *Tua damna.*] Uxoris tuæ obitus, qui tibi damnum attulit.

12. *Verba doctorum.*] Dicto scriptorum & philosophorum, rationes ostendentium, homines non debere prosequi mortuos lacrymis.

15. *Dum tua.*] Epistola. *Dum littora nostra recurrens.*] I. e. ad littora nostra. Sic Virg. 5. *Dii, quibus imperium pelagi, quorum æquora curro.*

16. *Annus abit.*] Sic dicimus, *it vel abit dies, Sol abit*, Plaut. Mercat. 5.2.

18. *Dum petit æger opem.*] *Et petit* pleríque veteres. *Heins.*

20. *In-*

At cum longa dies ſedavit vulnera mentis;
Intempeſtivè qui vovet illa, novat.
Adde quod (atque utinam verum tibi venerit omen!)
Conjugio felix jam potes eſſe novo.

20. *Intempeſtive qui monet illa movet.*] *Qui movet illa novat* libri potiores. quidam etiam *movet illa novat*. Scribe,

Intempeſtive qui fovet illa, novat.

fovere vulnera, ut ſupra hac ipſa Elegia,

Tu quoque enim (memini) cœleſti cuſpide facta
Foviſti lacrymis vulnera noſtra tuis.

& ſic paſſim alibi. *Novare* etiam *vulnera* uſitatum noſtro. Remed. Amor.

——vulnuſque novatum
Scinditur.

Metam. XII.

Semicremoque novat repetitum ſtipite vulnus.

Triſt. II.

Nam tanti non ſum, renovem ut tua vulnera, Cæſar. Idem.

Qui movet illa.] Qui vulnera obducta, & dolorem jam pene oblivioni traditum revocat, & ad animum in memoriam redigit intempeſtivè conſolando.

21. *Atque utinam verum tibi venerit omen.*] Atque utinam verum tibi augurium afferam, nunciando hæc quæ ſubjungit Poëta.

22. *Conjugio novo.*] Altera ducta uxore.

EPISTOLA XII.

TUTICANO.

ARGUMENTUM.

Quo minus in noſtris.] *Ad Tuticanum ſcribens Poëta, cauſam aſſignat, cur nullam ejus mentionem fecerit in libris ſuis. Deinde commemorat amicitiam, quæ ſibi cum illo fuit à puero ſemper arctiſſima. Poſtremo illum rogat, ut apud principem tueatur partes ſuas.*

QUo minus in noſtris ponaris, amice, libellis,
Nominis efficitur conditione tui.
Aſt ego non alium prius hoc dignarer honore:
Eſt aliquis noſtrum ſi modo carmen honos.
Lex pedis officio naturaque nominis obſtant:
Quaque meos adeas, eſt via nulla, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen findere verſus,
Deſi-

2. *Conditione tui nominis.*] Forte tui nominis: quod non poteſt in verſu poni ſyllabis repugnantibus, ut ſtatim ſubdit.

5. *Fortunaque nominis obſtat.*] *Naturaque* præſtat cum Scaligeri codice. *obſtant* etiam Regius. & mox *findere* pro *ſcindere* cum uno Vatic. & *incipiatque ſequens* pro *minor* cum Combiano. & *moratur* cum pleriſque pro *moretur*. H.

7. *In geminos verſus.*] In duos verſus: ponendo in calce hexametri partem nominis tui priorem, ſcilicet *Tuti*: & alteram in principio pentametri, ſcilicet *Canus*. *Ita ſcindere nomen.*] Ita nomen tuum diffindere.

9. *Qua*

Desinat ut prior hoc, incipiatque minor:
Et pudeat, si re, qua syllaba parte moratur,
Arctius appellem, Tuticanumque vocem.
Nec potes in versum Tuticani more venire;
Fiat ut è longâ syllaba prima brevis.
Aut producatur, quæ nunc correptius exit;
Et sit porrectâ longa secunda morâ.
His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
Ridear, & merito pectus habere neger.
Hæc mihi caussa fuit dilati muneris hujus,
Quod meus adjecto fœnore reddet ager.
Teque canam quacunque nota: tibi carmina mittam,
Pæne mihi puero cognite pæne puer.
Perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
Non mihi, quam fratri frater, amate minus.
Tu bonus hortator, tu duxque comesque fuisti,
Cum regerem tenera fræna novella manu.
Sæpe ego correxi sub te censore libellos;
Sæpe tibi admonitu facta litura meo est:
Dignam Mæoniis Phæacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuêre tuæ.
Hic tenor, hæc viridi concordia cœpta juventa
Venit ad albentes illabefacta comas.
Quæ nisi te moveant, duro tibi pectora ferro

Esse,

9. *Qua syllaba parte moretur.*] Ea parte, qua syllaba producatur.

10. *Arctius appellem.*] Strictius & brevius nominem, ponendo syllabam brevem, quæ natura produci debet.

13. *Aut ut ducatur.*] *Aut producatur* veteres majori ex parte. *Heins.*

18. *Meus ager.*] Meum ingenium. *Reddet ager.*] *Reddet amor* multi veterum. utrumque bene. *Heins.*

23. *Tu bonus hortator.*] Ad virtutes capessendas.

24. *Tenera manu.*] Juvenili moderamine. *Fræna novella.*] Tyrocinium & lubricum ætatis pullulantis.

26. *Sæpe litura est facta tibi.*] Sæpe etiam tu expunxisti in tuis scriptis aliqua.

27. *Dignum Mæoniis Phæacidâ.*] *Dignam* ex scriptis nonnullis. & *Pierides tuæ* pro *Dea* ex Moreti libro. *Heins.*

28. *Quum dea Pierides perdocuere.*] Delesti, inquit, & tu quædam meo admonitu in Phæacide tua, quæ erat digna propter sublimitatem comparari versibus Homeri, & scribi in iisdem chartis, in quibus scripsit Homerus opus suum. ex quo magna est Tuticani laus, cujus carmina Homericis carminibus paria fuisse dicit. *Micyll.*

32. *In-*

Esse, vel invicto clausa adamante putem.
Sed prius huic desint & bellum & frigora terræ,
  Invisus nobis quæ duo Pontus habet;
Et tepidus Boreas, & sit præfrigidus Auster,
  Et possit fatum mollius esse meum;
Quam tua sint lapso præcordia dura sodali.
  Hic cumulus nostris absit, abestque, malis.
Tu modo per Superos, quorum certissimus ille est,
  Quo tuus assiduè Principe crevit honor;
Effice, constanti profugum pietate tuendo,
  Ne sperata meam deserat aura ratem.
Quid mandem, quæras? peream, nisi dicere vix est.
  Si modo, qui periit, ille perire potest.
Nec quid agam invenio, nec quid nolimve velimve:
  Nec satis utilitas est meá nota mihi.
Crede mihi; miseros prudentia prima relinquit:
  Et sensus cum re consiliumque fugit.
Ipse precor quæras, qua sim tibi parte juvandus:
  Quoque viam facias ad mea vota vado.

32. *Invicto clausa adamante putem.*] Libri nonnulli veteres *invito* & *invecto adamante.* unde fuit cum *inducto adamante* censerem esse reponendum, ea significatione, qua lib. XIV. Met.

——calidusque è corpore sanguis
Inducto pallore fugit.

Inductis nubibus atra dies in Ibide. & *inducta nube dies premitur.* Trist. I. Eleg. VIII. *inductum æquor harenis* Metam. XI. *inductum cornibus aurum* Metam. VII. quæ illic vera lectio. & lib. VIII. *inductâ condi præcordia terrâ.* vide plura notis ad Metam. IV. ℣s. 408. lib. IX.

Contegat inductus morientia lumina cortex.

Ep. VII.

Uror, ut inducto cerata sulfure tæda.

Nunc tamen vulgatam scripturam non esse mutandam opinor. ut luserit noster ad Græcam originem adamantis. *Heinsius.*

38. *Hic cumulus.*] Magnus cumulus ad miserias meas accederet, si te amicum perderem. *Pont.*

43. *Nisi dicere vix est.*] Difficile est exponere.

48. *Et sensus cum re.*] *Cum spe* scribendum. nam unus Vossii *cum te.* Medonii unus *cum se.* Heins.

48. *Cum re consilium fugit.*] *Ut spes nulla reliqua in te fiet tibi: simul consilium cum re amisti.* Οὗτος δ' ἀνὴρ ἄριστος ὅστις ἐλπίσιν πέποιθεν αἰεί, τὸ δ' ἀπορεῖν, ἀνδρὸς κακοῦ. Eurip. Her. fur.

EPISTOLA XIII.

CARO.

ARGUMENTUM.

O Mihi non dubios.] *Ad amicum nomine Carum, poëtam, & Cæsarum præceptorem scribens primo dicit eum posse intelligere ex charta colore, & carminis structura, unde hæc epistola veniat: Postea subdit se carmen etiam composuisse lingua Getica in laudem Augusti, Liviæ, & ejus liberorum: Postremo eum per amicitiam rogat, ut quum jam agatur sextus annus, quo exulat, velit procurare, ut saltem in locum faciliorem traducatur.*

O Mihi non dubios inter memorande sodales,
Quique, quod es, id verè, Care, vocaris; ave.
Unde saluteris, color hic tibi protinus index,
Et structura mei carminis esse potest.
Non quia mirifica est, sed quod nec publica certè:
Qualis enim cunque est, non latet esse meam.
Ipse quoque ut chartæ titulum de fronte revellas,
Quod sit opus, videor dicere posse, tuum.
Quamlibet in multis positus noscêre libellis;
Perque observatas inveniêre notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
Novimus, atque illi, quem canis, esse pares.
Et mea Musa potest proprio deprensa colore
Insignis vitiis forsitan esse suis.
Tam mala Thersiten prohibebat forma latêre,

Quàm

2. QUi quod es id vere.] *Quique quod es vere* nonnulli. *Heins.*

3. *Unde salutaris.*] A quo salus ad te mittitur de more scribentium in principio hujus epistolæ. *Color hic.*] Color, chartæ attritæ, & squalentis attrectantium manibus, & ferentium hanc ipsam epistolam è longinquis regionibus.

5. *Non quia mirifica est.*] Non quia hæc structura est laudabilis & mira. *Sed quod non publica certe.*] Sed quod certe non est talis ut dignam existimem, quæ in publicum prodire debeat.

8. *Quod sit opus videor.*] Malim *Quid sit opus videar.* Heins. *Videor posse dicere.*] Videor posse intelligere, qui stylum tuum & carminis structuram cognosco.

11. *Prodent auctorem vires.*] Carminis tui sublimitas manifestat facile suum scribendi genus. *Quas Hercule dignas novimus.*] Quas cognovimus esse dignas eo viro, cujus laudes & gesta describis.

12. *Ipse pares.*] *Esse pares* rectius alii. *Heinsius.*

13. *Et mea Musa potest.*] Sicut tu cognosceris carminis magnitudine; ita & ego possum cognosci propria qualitate carminis, obnoxii multis vitiis.

16. *Quam*

Quàm pulcrâ Nireus conſpiciendus erat.
Nec te mirari, ſi ſint vitioſa, decebit
Carmina, quæ faciam pæne poëta Getes.
Ah pudet! & Getico ſcripſi ſermone libellum:
Structaque ſunt noſtris barbara verba modis.
Et placui, (gratare mihi) cœpique poëtæ
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quæris? laudes de Cæſare dixi.
Adjuta eſt novitas numine noſtra Dei.
Nam patris Auguſti docui mortale fuiſſe
Corpus, in ætherias numen abîſſe domos:
Eſſe parem virtute patri, qui fræna coactus
Sæpe recuſati ceperit imperii.
Eſſe pudicarum te Veſtam, Livia, matrum,
Ambiguum nato dignior, anne viro.
Eſſe duos juvenes firma adjumenta Parentis,

Qui

16. *Quam pulchra Nireus.*] Nireus Charopis filius fuit, & Aglaies ex Syme inſula ad bellum Trojanum profectus. Quem omnium pulcherrimum fuiſſe ſcribit Homerus libro ſecundo Iliados.

17. *Si ſunt vitioſa.*] *Si ſint* plerique. *Heinſ.*

18. *Quæ faciam pene poëta Getes.*] Quæ ego quaſi poëta barbarus compono. nam lingua Getica nunc cœpi carmina componere.

19. *Getico ſermone.*] Lingua Scythica.

20. *Sunt ſtructa.*] Sunt compoſita. *Noſtris modis.*] Numeris quibus utimur in carminibus Latinis. *Barbara verba.*] Verba Getica.

24. *Noſtra novitas.*] Noſtrum novum ſcribendi genus: hoc genere ſermonis. *Numine Dei.*] Numine Cæſaris Auguſti. *Mer.* *Adjuta eſt, &c.*] In hoc novo labore meo fuit mihi numen Cæſaris pro Apolline & Calliope. *Pont.*

25. *Patris Auguſti.*] Auguſti Cæſaris patris patriæ.

26. *Numen.*] Animam Auguſti Cæſaris defuncti.

27. *Eſſe parem virtute patri.*] Docui etiam, virtute non inferiorem eſſe Tiberium patri Cæſari Auguſto. *Qui fræna rogatus.*] Qui Tiberius diu ſummam imperii recuſavit, ut docet Tranquillus. *Fræna rogatus.*] *Coactus* præſtat cum codice Scaligeri. Suetonius de Tiberio, *Tandem quaſi coactus & querens miſeram & oneroſam imponi ſibi ſervitutem, recepit imperium.* Adeatur etiam Tacitus Annalium primo. *Heinſ.*

29. *Eſſe pudicarum te Veſtam, Livia, matrum.*] Hoc eſt, quam matronæ omnes pudicæ inſtar Veſtæ venerentur. ſic *Junonem* Liviam quoque vocavit lib. III. Eleg. I. Nihil ergo hoc loco eſt mutandum. *Idem.* *Matrum pudicarum.*] Quemadmodum virginum dea eſt Veſta, ſic matronarum dea eſt Livia.

31. *Eſſe duos juvenes.*] Germanicum ſcilicet juniorem, filium Druſi privigni Auguſti naturalem; & per adoptionem Tiberii quoque: & alterum, Druſum Tiberii filium naturalem. *Firma adjumenta parentis.*] Firma præſidia Tiberii patris.

Qui dederint animi pignora certa sui.
Hæc ubi non patriâ perlegi scripta Camœnâ,
Venit & ad digitos ultima charta meos;
Et caput & plenas omnes movere pharêtras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, Scribas hæc cum de Cæsare, dixit,
Cæsaris imperio restituendus eras.
Ille quidem dixit, sed me jam, Care, nivali
Sexta relegatum bruma sub axe videt.
Carmina nil profunt. nocuerunt carmina quondam:
Primaque tam miseræ caussa fuêre fugæ.
At tu per studii communia fœdera sacri,
Per non vile tibi nomen amicitiæ;
Sic capto Latiis Germanicus hoste catenis,
Materiam vestris afferat ingeniis;
Sic valeant pueri, votum commune Deorum;
Quos laus formandos est tibi magna datos;
Quanta potes præbe nostræ momenta saluti:
Quæ nisi mutato nulla futura loco est.

33. *Hac.*] Has laudes supradictas.

34. *Venit ad meos digitos*] Meis manibus tractata est recitando: Vel ubi perveni ad extremam paginam & finem.

35. *Et caput.*] Quasi laudando opus illud, & affirmando id fore causam, ut reduceretur in patriam Poëta, movêre & caput & pharetras: quasi per pharetras & sagittas jurarent & affirmarent ita fore.

36. *Et longum murmur.*] Et longus de hac re sermo.

45. *Germanicus.*] Germanicus Junior filius Tiberii per adoptionem. *Latiis catenis.*] Italicis, quibus captivi ligabantur.

46. *Materiam vestris prabeat ingeniis.*] Alii *nostris. afferat* etiam plerique. Puto *offerat.* certe *prabe* mox sequitur. *adferat* etiam codex Scaligeri. Vide Notas ad Epist. xx. ℣s. 194. *Heins.*

47. *Sic valeant pueri.*] Sic sint incolumes pueri Germanici: Intelligit autem Neronem, Drusum & Cajum Cæsarem. *Votum commune duorum.*] *Deorum* multi veteres. Forte *suorum.* sic apud Virgil. *O decus omne tuis.* Heins.

48. *Quos datos formandos.*] Quibus pueris tuæ disciplinæ commissis, magna laus accessit tibi.

49. *Prabe monumenta saluti.*] *Momenta* repone cum uno Vaticano. & sic ex conjectura Scaliger. Adi Notas Metam. xi. ℣s. 285. *Heinsius. Momenta.*] Hoc est, nostram salutem pro viribus curandam suscipe.

50. *Quæ.*] Scilicet salus. *Nisi mutato loco.*] Nisi transferat in exilium mitius, & magis propinquum Italiæ.

EPISTOLA XIV.

TUTICANO.

ARGUMENTUM.

Hæc tibi mittuntur. *Ad eundem Tuticanum, ad quem superius scripserat, hanc etiam epistolam mittit Poëta: dicitque se quemcunque locum, vel incommodissimum, magis optare ubi exulet, quam Tomitanam urbem. Deinde se excusat, quod non debent Tomitæ id ægre ferre, siquidem locum, non homines vituperat. Postremo fatetur se ab eis affectum fuisse beneficiis.*

HÆc tibi mittuntur, quem sum modo carmine questus
Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quod adhuc utcunque valemus,
Nil, te præterea quod juvet, invenies.
Ipsa quoque est invisa salus: suntque ultima vota,
Quolibet ex istis scilicet ire locis.
Nulla mihi cura est, terrâ quam muter ut istâ:
Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
Mittite, præsenti dum careamus humo.
Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur Istro:
Si quid & inferius, quam Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo;
Proxima Marticolis quam loca Naso Getis.
Talia succensent propter mihi verba Tomitæ,
Iraque carminibus publica mota meis.
Ergo ego cessabo nunquam per carmina lædi,
Plectar & incauto semper ab ingenio?

Ergo

4. *NIl me præterea.*] Repone *Nil te* ex tribus scriptis. *Heins.*

5. *Ultima vota.*] Supremum desiderium meum.

7. *Nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista.*] *Muter* editiones quædam cum quinque scriptis. neque aliter doctissimus Gronovius Observat. lib. III. cap. I. qui videndus. Patav. *nisi mittar.* Scribe *nisi muter ut istâ.* vel, *quam muter ut istâ*, nam Arondelianus *quam mittar ab ista.* *qua mittar* nonnulli. vel *quoque.* Forte,

Nulla prior cura est, terra quam muter, ut ista.

Heins.

9. *In medias Syrtes.*] *Mediam Syrtin* [illegible] antiqui. *Idem.*

13. *Gramina.*] Herbas inutiles.

16. *Publica mota.*] *Parta* unus Vatic. *Heins.* *Ira publica.*] Omnium Tomitarum indignatio.

20. Tela

Ergo ego, ne ſcribam, digitos incidere cunctor;
Telaque adhuc demens, quæ nocuêre, ſequor?
Ad veteres ſcopulos iterum devertor, & illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admiſi: nulla eſt mea culpa, Tomitæ;
Quos ego, cum loca ſim veſtra peroſus, amo.
Quilibet excutiat noſtri monumenta laboris;
Littera de vobis eſt mea queſta nihil.
Frigus, & incurſus omni de parte timendos,
Et quod pulſetur murus ab hoſte, queror.
In loca, non homines, veriſſima crimina dixi,
Culpatis veſtrum vos quoque ſæpe ſolum,
Eſſet perpetuò ſua quam vitabilis Aſcra,
Auſa eſt agricolæ Muſa docere ſenis.
At fuerat terrâ genitus, qui ſcripſit, in illâ.
Intumuit vati nec tamen Aſcra ſuo.
Quis patriam ſollerte magis dilexit Ulyſſe?
Hoc tamen aſperitas indice nota loci eſt.
Non loca, ſed mores ſcriptis vexavit amaris
Scepſius Auſonios, actaque Roma rea eſt.

Falſa

20. *Tela quæ nocuere.*] Carmina & ingenium.

21. *Divertor.*] *Devertor* ex ſcriptis. *Heinſ.*

25. *Excutiat.*] Inquirat. *Noſtri monumenta laboris.*] Verſus noſtros.

26. *De vobis.*] De hominibus Tomitanis.

27. *Et incurſus omni de parte timendos.*] Et hoſtilem impetum, cui obnoxia eſt undique Tomitana civitas, quæ Getarum prædæ obnoxia eſt.

30. *Veſtrum ſolum.*] Veſtram hanc regionem ſterilem, & frigori ac bellis obnoxiam.

31. *Eſſet perpetuo ſua quam vitabilis Aſcra.*] Verſus ſuſpectus. *Heinſ. Eſſet perpetuo ſua quam vitabilis Aſcra.*] Si quidem Heſiodus Aſcram civitatem & patriam culpavit, non tamen eorum cives ſuccenſuere.

32. *Senis agricolæ.*] Senis Heſiodi, qui de Agricultura ſcripſit.

33. *In illa terra.*] In Aſcra civitate.

35. *Quis patriam.*] Qui apud Homerum Ithacam patriam ſæpe aſperam ſterilemque vocat.

36. *Indice dicta loci eſt.*] *Nota* excerpta Scaligeri & ſex alii, rectius. *ſoli* etiam duo: cum *loca* verſu proximo repetatur. *Heinſius.*

37. *Non loca, ſed mores.*] Docet Ovidius, Scepſium Poëtam olim taxaſſe vitia Romanorum, & non loca, quod magis odioſum fuit: non tamen ille ob eam cauſam damno aliquo affectus fuit. Alii non poëtam ſed Philoſophum fuiſſe aſſerunt. Vide Plin. libro trigeſimo quarto, cap. 7. *Scriptis amaris.*] Carminis acerbitate, & Satyrica reprehenſione.

38. *Sextius Auſonios.*] *Septius, Sepſius;* *Sepi*

Falsa tamen passa est æquâ convicia mente,
  Obsuit auctori nec fera lingua suo.
At malus interpres, populi mihi concitat iram,
  Inque novum crimen carmina nostra vocat.
Tam felix utinam, quam pectore candidus, essem!
  Exstat adhuc nemo saucius ore meo.
Adde, quod Illyricâ si jam pice nigrior essem,
  Non mordenda mihi turba fidelis erat.
Molliter à vobis mea sors excepta, Tomitæ,
  Tam mites Grajos indicat esse viros.
Gens mea Peligni, regioque domestica Sulmo,
  Non potuit nostris lenior esse malis.
Quem vix incolumi cuiquam salvoque daretis,
  Is datus à vobis est mihi nuper honor.
Solus adhuc ego sum vestris immunis in oris;
  Exceptis, si qui munera legis habent.
Tempora sacratâ mea sunt velata coronâ,
  Publicus invito quam favor imposuit.

Quàm

Sepicus, *Sepius* & similia libri veteres. Scribendum *Scepsius*. ut Scaliger etiam vidit & Bersmanus. Metrodorum Scepsium intelligit, qui μισορωμαῖος dictus est. *Heins.* *Actaque Roma rea est.*] Et Roma ab eo accusata fuit.

40. *Auctori suo.*] Ipsi Sceptio, qui ea composuit. *Fera lingua.*] Lingua poëtæ feri, tam acriter invehendo in Romanos.

41. *At malus interpres.*] At ille, qui male interpretatur mea carmina damnantia situm & regionem Tomitanam. *Populi mihi concitat iram.*] In odium & indignationem populi Tomitani me adducit.

42. *In novum crimen.*] Non enim solitus fui unquam carmine quenquam offendere.

45. *Pice Illyrica.*] Pice quæ in Illyria nascebatur: eratque nigerrima & laudatissima.

46. *Non erat mordenda mihi.*] Non erat à me reprehendenda. *Turba fidelis.*] Tomitani cives, qui me amant.

47. *Molliter exceptâ.*] Placide & benigne suscepta. *Mea sors.*] Meum infortunium & relegatio.

48. *Grajos.*] Hoc est, non esse barbaros, sed Græcos, & mores Græcorum servare, unde oriundi sunt. Illi enim Tomon condidere.

49. *Gens mea Peligni.*] Non potuisset, inquit, me regio & patria mea lenius accipere, quam fecere Tomitæ.

54. *Exceptis si qui munera legis habent.*] Exceptis illis, qui legibus consecuti sunt immunitatem: quæ dabatur his, qui Olympia vicissent: & qui aliquod egregium facinus pro patria fecissent. Dicit ergo hîc Ovidius nullis legibus, aut meritis se à Tomitanis civibus assecutum fuisse immunitatem: quæ nemini concessa fuerat in ea urbe, nisi his.

55. *Corona sacrata.*] Corona ex hedera Baccho sacra, qua Poëtæ elegi coronabantur.

56. *Quam publicus favor.*] Quam coronam

Quàm grata eſt igitur Latonæ Delia tellus,
Erranti tutum quæ dedit una locum;
Tam mihi cara Tomis: patriâ quæ ſede fugatis
Tempus ad hoc nobis hoſpita fida manet.
Dî modo feciſſent, placidæ ſpem poſſet habere
Pacis, & à gelido longius axe foret.

tonam favor omnium civium Tomitanorum.

57. *Latonæ.*] Matri Apollinis & Dianæ. *Delia tellus.*] Delos inſula, quæ eſt in mari Ægeo, Apollinis ac Dianæ nativitate cantatiſſima, poëtarum teſtimonio: ubi Latona eos peperit Pythone ſerpente liberata, ut fabulantur poëtæ.

58. *Erranti tutum quæ.*] Cum Juno Latonam gravidam cognoſceret, immiſſo contra illam Pythone ſerpente, per omnem terram proſecuta eſt. Quæ tandem cum ad littora maris perveniſſet, à ſorore ſuſcepta fuit, canente Ovidio lib. ſexto Metamorphoſ. *Erranten accepit tunc cum levis inſula nabat*: hoc eſt, Delos. quæ alio nomine *Ortygia* dicitur. *Erranti.*] De Latonæ erroribus Hymnos Homeri & Callimachi vide. *Tutum locum.*] Locum tutum ad pariendum. *Quæ una.*] Quæ inſula ex omnibus terris.

59. *Tam mihi cara Tomus.*] Alii *Tomos.* Combii, Farneſii, Twiſdenii, & unus Mediceus *Tomis.* recte. monitum Notis Triſt. III. Eleg. IX. vſ. 33. *Heinſ.* *Tam mihi chara domus.*] Tam mihi eſt grata ſedes & domicilium quod eſt mihi in urbe Tomitana.

EPISTOLA XV.

SEXTO POMPEIO.

ARGUMENTUM.

Si quis adhuc uſquam.] *Ad Sextum Pompejum ſcribens Poëta, profitetur ſe illi ante omnes debere, Cæſare tamen excepto, cui vitam debet. Deinde eum precatur, ut ab Imperatore, quem ſumma colit pietate, impetret ſibi mitius exilium: excuſatque ſe invitum hæc eadem ſæpius petere, ſed præ nimia & immoderata cupidine ſe excuſandum eſſe.*

SI quis adhuc uſquam noſtri non immemor extat,
Quidve relegatus Naſo, requirit, agam;
Cæſaribus vitam, Sexto debere ſalutem
Me ſciat. à Superis hic mihi primus erit.

Tem-

2. R*Equiras agas.*] *Requiret* alii. Lege *requirit* ex duobus. ſuperiora id exigunt. *Heinſ.*

3. *Cæſaribus.*] Auguſto defuncto, & liberis, qui etiam Cæſares dicebantur. *Sexto debere ſalutem.*] Cæſaribus inquit vitam debeo. At Sexto Pompejo ſalutem debeo, quia opibus & favore ſuo illum ſuſtentavit in Pontica regione: erat enim potentiſſimus.

4. *A ſuperis.*] Poſt deos Cæſares. *His.*] Iſte Sextus Pompejus.

6. *A me*-

Tempora nam miseræ complectar ut omnia vitæ
A meritis ejus pars mihi nulla vacat.
Quæ numero tot sunt, quot in horto fertilis arvi
Punica sub lento cortice grana rubent.
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
Confiteor. testere licet. signate Quirites.
Nil opus est legum viribus: ipse loquor.
Inter opes & me rem parvam pone paternas.
Pars ego sum censûs quantulacunque tui.
Quàm tua Trinacria est, regnataque terra Philippo,
Quàm domus Augusto continuata Foro;
Quam tua rus oculis domini Campania gratum,
Quæque relicta tibi, Sexte, vel emta tenes:
Tam tuus en ego sum. cujus te munere tristi

Non

6. *A meritis ejus.*] A beneficiis ipsius Pompeji.

9. *Tmolia terra racemos.*] *Gnosia* multi veteres. sed frustra. hinc *vinea Tmoli* Metam. VI. & XI. *Heins.* *Tmolia terra racemos.*] Tmolus mons est (ut Strabo docet) Mæoniæ, quæ postea *Lydia* appellata fuit. Virgilius: *Nonne vides croceos ut Tmolus odores.* Ovid. in Metam. *Deseruere sui nymphæ vineta Tmoli.* Quibus auctoritatibus patet etiam montem Tmolum vino ac croco abundasse.

10. *Quod Sicyon baccas.*] Quot olivas. Sicyon civitas fert. Fuit autem Sicyon oppidum Achajæ. Sic Maro: *teritur Sicyonia bacca tapetis.*

11. *Testere licet.*] Licet in testimonium adducas hæc quæ scribo. *Signate Quirites.*] O Cives, Romani subscribite vos tanquam testes ejus, quod dicam: vel sigillum vestrum imprimire quemadmodum si testamentum aliquod signaretis.

12. *Non opus est legum viribus.*] Non, inquit, est opus confugere ad legum præsidia, & litem contestari. *Ipse loquor.*] Ipse sponte confiteor hoc quod sequitur,

13. *Inter opes paternas.*] Inter tuos census tibi à patre relictos. *Et me rem parvam, pone.*] Etiam me annumerabis, licet sim res parva & modica.

16. *Quam domus Augusto continuata foro.*] Quantum etiam domus est tua, quam habes conjunctam foro Augusti Cæsaris.

17. *Quam tua rus oculis.*] Ordo est: quam pro quantum, Campania appositive, rus gratum oculis domini est tua. Per *Campaniam* autem intelligimus rus aliquod quod habebat Pompejus in Campania: fortasse intellexit per *Trinacriam*, rus, aut oppidum aliquod Siciliæ ejusdem Pompeji: Similiter per *terram Philippi*, rus in Macedonia. *Oculis domini.*] Oculis tuis.

18. *Quæque relicta.*] Et quantum ea sunt sibi à majoribus tuis relicta.

19. *Tam tuus, &c.*] Tam Ego Ovidius sum numerandus in tuo ære & censu. *Cujus te.*] Cujus tui Sexti Pompeji mœsto dono. nam tuo munere & precibus vivo: quia te agente Augustus me non interfecit, sed tantum in exilium Ponticum misit. Hoc autem beneficium Poëta triste munus appellat, propterea quod

 in

Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque utinam poſſis, & detur amicius arvum;
Remque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in Dîs eſt, tenta lenire precando
Numina, perpetuâ quæ pietate colis.
Erroris nam tu, vix eſt diſcernere, noſtri
Sis argumentum majus an auxilium.
Nec dubitans oro: ſed flumine ſæpe ſecundo
Augetur remis curſus euntis aquæ.
Et pudet, & metuo, ſemperque eademque precari;
Ne ſubeant animo tædia juſta tuo.
Verùm quid faciam: res immoderata cupido eſt.
Da veniam vitio, mitis amice, meo.
Scribere ſæpe aliud cupiens delabor eodem:
Ipſa locum per ſe littera noſtra rogat.
Seu tamen effectus habitura eſt gratia; ſeu me
Dura jubet gelido Parca ſub axe mori;
Semper inoblitâ repetam tua munera mente:
Et mea me tellus audiet eſſe tuum.
Audiet & cælo poſita eſt quæcunque ſub illo;
Tranſit noſtra feros ſi modo Muſa Getas.
Teque meæ cauſſam ſervatoremque ſalutis:
Meque tuum librâ norit & ære minus.

EPI-

in re triſti & mœſta beneficium eſt aſſecutus.

20. *Non potes.*] Non potes dicere te nihil poſſidere in Pontica regione, cum aliquid habeas habendo me.

21. *Ut detur amicius arvum.*] *Et detur* meliores. *Heinſ.*

25. *Decernere.*] *Diſcernere* multi & recte. *Heinſ.*

26. *Sis argumentum.*] Hoc eſt, Dubium eſt, utrum majus auxilium mihi rebuſque meis ſis, an majus judicium, certiorque probatio ac fides erroris mei: hoc eſt, quod errore, non ſcelere peccarim, &c. *Micyl.*

35. *Habitura eſt gratia effectus.*] Favor tuus eſt apud Cæſarem impetraturus quod volo.

38. *Et mea me tellus.*] Præ me feram, & dicam & teſtabor hic apud barbaros, me tuum eſſe, obligatum ſcilicet tibi meritis maximis & innumerabilibus. *Pont.*

42. *Meque tuum librâ norit & ære magis.*] *Minus* major ſcriptorum pars, & editiones nonnullæ. quod Salmaſio in Epiſtolis ad Gronovium probabatur, & ipſi Gronovio Obſervat. lib. 1. cap. 1. Ut ſenſus ſit, Me tui mancipii eſſe norit, quamvis æs & libra mancipationi non adfuerint. Vide eum omnino de uſu τοῦ *minus.* Twiſdenius codex *& ære datum.*

datum. De mancipatione, quæ per æs & libram fiebat, pleni Jurisconsultorum commentarii. Hinc Horatius,

Si proprium est, quod quis librâ mercatur & ære:
Quædam (si credis consultis) mancipat usus.

Fuit, cum scribendum putarem,

Meque tuum librâ norit, & ære tuum.

ut neglexerit posterius *tuum* geminare librarius. qui error est frequentissimus. *Heins. Et ære magis.*] Micyllus legit, ut sit dictum ἐλλειπτικῶς, Pro, Norit me magis tuum esse, quam si per æs ac libram emptus sim. Cæterum de emptione quæ per æs ac libram fiebat, Boëthius in Topica Ciceronis meminit. *Micyl.*

EPISTOLA XVI.

AD INVIDUM.

ARGUMENTUM.

Invide quid laceras.] *Admonet in hac ultima epistola Poëta invidum, ne carmen suum laceret ostendens, se exulem, esse tanquam mortuum: affirmatque solere livorem pasci tantum in vivis, post cineres vero quiescere. & hac ratione dicit eum debere non ulterius in carmen suum distringere invidiæ stimulos ac dentes. cum sint multi alii celebres poëtæ, quos enumerat: docetque eos posse commodius reprehendi.*

INvide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
Non solet ingeniis summa nocere die.
Famaque post cineres major venit: & mihi nomen
Tunc quoque, cum vivis annumerarer, erat.
Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris,
Iliacusque Macer, sidereusque Pedo:
Et, qui Junonem læsisset in Hercule, Carus;
Junonis si non jam gener ille foret.

Qui-

5. *Cum foret & Marsus.*] Domitius Marsus, poëta clarus extitit Horatii ævo. *Magnique Rabirius oris.*] C. Rabirius nobilis poëta fuit, quem Fabius in eorum poëtarum numero ponit, qui Epici appellantur: & quia in ejus carmine multum animi, ac virium inerat; ideo hic Ovidius illum *magni oris* fuisse scribit.

6. *Iliacusque Macer.*] Æmilius Macer Veronensis Poëta fuit: Scripsit bellum Trojanum, ut hic videtur innuere Poëta, appellando illum *Iliacum* ab Ilii materie, quam tractabat. *Sidereusque Pedo.*] Et divinus ac doctus ille Poëta Pedo, qui scripsit epigrammata. *Mer.* Vel verisimile est, de astris quoque scripsisse, & ideo *sydereum* nominari. Gyrald. sic appellatum credit, quia sublimis & altiloquus fuerit, quod mihi non placet. *Pont.*

7. *Et qui Junonem læsisset, &c.*] Carus poëta fuit doctissimus, Cæsarum præceptor, Ovidii amicus: Hic Herculis gesta carmine complexus est. *Qui læsisset Junonem in Hercule.*] Qui describendo Herculis laudes, Junonem novercam offendisset.

8. *Junonis si jam non, &c.*] Si non tandem Juno posita ira Heben filiam uxorem Herculi dedisset, & sic Juno socrus Herculis facta, nullam haberet causam

Quique dedit Latio carmen regale Severus;
Et cum ſubtili Priſcus uterque Numâ.
Quique vel imparibus numeris, montane, vel æquis
Sufficis; & gemino carmine nomen habes.
Et qui Penelopæ reſcribere juſſit Ulyſſen,
Errantem ſævo per duo luſtra mari:
Quique ſuam Trœzena, imperfectumque dierum
Deſeruit celeri morte Sabinus opus.
Ingeniique ſui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arva ſenem.
Quique canit domitam Camerinus ab Hercule Trojam;
Quique ſuâ nomen Phyllide Tuſcus habet.
Velivolique maris vates, cui credere poſſis

Car-

ſam indignationis, & odii in Carum poëtam, quod Herculis generi geſta decantaſſet.

9. *Quique dedit Latio.*] Caſſius Severus poëta fuit Ovidii amicus, hic ſcripſit Epigrammata, elegias, & Tragœdias, in quibus quoniam de regibus tractatur, ideo poëta dicit dediſſe illum carmen regale Latio.

10. *Et cum ſubtili, &c.*] Duo fuerunt Priſci poëtæ coætanei Ovidii, & ambo Numæ Pompilii, regis Romanorum ſecundi, vitam carmine ſcripſere.

11. *Quique vel imparibus.*] Julius Montanus poëta gratus fuit Tiberio. *Imparibus numeris.*] Verſibus elegis. *Vel æquis.*] Hexametris. *Sufficis.*] Satis es.

12. *Gemino carmine.*] Elego & heroïco.

13. *Qui Penelopæ.*] Sabinum poëtam deſignat, qui ſub Auguſto floruit, & epiſtolis Ovidii reſpondit. *Reſcribere juſſit Ulyſſem.*] Fecit Sabinus, ut Ulyſſes uxori Penelopæ reſcriberet.

15. *Quique ſuam Trœzen.*] *Crozimen* vel *Triſam* Combii. *Trocrem* vel *Troien* Arondel. duo *Troadem.* tres *Trezenem.* alii, *Tromen*, *Troicem*, *Troizem*, *Timeſon*, *Tumeſen* & ſimilia. an *Tymelen?* opinor certe nomen puellæ à Sabino decantatæ hic latere. *Heinſ.*

18. *Ducit in arva.*] *Duxit* nonnulli. *Heinſ.* *In arva Gallica.*] In Galliam Ciſalpinam: & in eum tractum ubi poſtea Antenor Patavium condidit. *Phrygium ſenem.*] Antenorem Trojanum.

19. *Quique canit Camerinus.*] Camerinus Poëta fuit Ovidii tempore, qui apud Latinos Trojanum excidium cecinit. *Domito Camerinus ab Hectore Trojam.*] *Domitam* multi Polit. & tres alii. *domitam ab Hercule.* quod verum puto. *Heinſ.*

20. *Tuſcus habet.*] Puto *Fuſcus.* quod nomen magis Romanum. mox *credere poſſis* pro *poſſes* quatuor veteres. *Idem.*

21. *Velivolique maris vates.*] Hîc de P. Terentio Varrone Attacino Poëta intelligit, qui tranſtulit in Latinum libros quatuor Apollonii Rhodii in ſuum opus de Argonautis. *Cui credere poſſes, &c.*] Magna eſt hujus poëtæ laus; quod tam pulchre Argonautica deſcripſit, ut dii ipſi marini, non poëta ille P. Terentius Varro, videantur ea carmina compoſuiſſe.

23. *Qui-*

Carmina cæruleos compoſuiſſe Deos.
Quique acies Libycas Romanaque prælia dixit;
Et Marius, ſcripti dexter in omne genus.
Trinacriuſque ſuæ Perſeïdos auctor, & auctor
Tantalidæ reducis Tyndaridoſque Lupus.
Et qui Mæoniam Phæacida vertit, & únà
Pindaricæ fidicen tu quoque, Rufe, lyræ.
Muſaque Turranî Tragicis innixa cothurnis;
Et tua cum ſocco Muſa, Meliſſe, levis.

Cum

23. *Quique acies Libycas.*] Merula hunc locum de Ennio, aut Nævio accipiendum putat: cui temporum ratio repugnat. Neque enim Ovidius eos poëtas commemorare voluit, qui ſe multo antiquiores eſſent, ſed qui ſuis temporibus, eademque ſecum ætate vixiſſent.

24. *Dexter in omne genus.*] *Promtus* in multis. *Heinſ.*

25. *Trinacriuſque ſuæ Perſeidos auctor & actor.*] Scripti *Tinacriuſque*, *Tenacriuſque*, *Tanarinſque* & ſimilia. nomen haud dubie corruptum. deinde ſcribendum,

—— Perſeidos auctor, & auctor
Tantalidæ reducis. ——

ut recte nonnulli codices. de actore nugæ ſunt. Lupus ille, quiſquis eſt, poëma conſcripſerat de reditu Menelai & Helenæ poſt captam Trojam. *Idem.*

27. *Et qui Mæonida Phæacida vertit.*] *Mæoniam Phæacida* plerique. Tuticanum autem intelligit, ad quem ſupra Eleg. XII.

Dignam Mæoniis Phæacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuere Deæ.

Idem. *Et qui Mæonida Phæacida vertit.*] Hic Tuticanus fuit.

30. *Cum ſocco Muſa Meliſſe levis.*] Scribe *cum ſocco levi.* ſic *gravem cothurnum* alibi dixit. Cn. Meliſſum Togatas ſcripſiſſe teſtis eſt Scholiaſtes Horatii ad Artem Poëticam; *Togatas ſcripſerunt Ælius Lamia, Antonius Rufus, Cn. Meliſſus, Afranius, Africanus, Pomponius.* qui Rufus forſitan idem cum eo quem noſter ſupra vocat *fidicinem Pindaricæ Lyræ.* Cajum Meliſſum vocat Suetonius, & inter Grammaticos recenſet, qui Togatas eum edidiſſe etiam prodit, quas inſcripſerit *Trabeatas.* Laudat quoque *Ineptiarum* ejus ſeu *jocorum libellos*, *quibus & mimos diverſi operis poſtea addiderit.* ſic enim ſcribendum, cum libri veteres *animos diverſi operis* exhibeant. Videntur autem *jocorum* libelli conſtitiſſe ex Apologis Æſopicis. id enim ſcribendi genus *jocos* vocabant. ſic Phædrus de ſe paſſim. hinc & Martialis *improbi jocos Phædri.* nec dubito quin de Meliſſo intelligenda ſint illa apud Phædrum lib. II. Fab. ultima,

Quoniam occuparat alter ne primus forem
Ne ſolus eſſet ſtudii, quod ſuperfuit:
Nec hac invidia, verum eſt æmulatio.

Commentarium ejus de apibus laudant Plinius & Servius. meminit Meliſſi etiam Virgilii vitæ auctor. Cæterum cum de prænomine Meliſſi ſcriptoribus parum conveniat, & Scholiaſtes Horatii *Cneum*, Suetonius *Caïum* appellet, opinor verum Meliſſi nomen fuiſſe *Caïum Cilnium Meliſſum.* fuit enim Meliſſus Mæcenatis libertus, cui *Caio* prænomen, cum ex *Cilniorum* gente eſſet. Libertos autem prænomen ac nomen familiæ à Patronis mutuatos eſſe notius eſt, quam ut multis hoc loco à me adſtrui debeat. *Heinſius.*

31. *Quum*

Cum Varus Gracchusque darent fera dicta tyranni;
Callimachi Proculus molle teneret iter:
[Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas,]
Aptaque venanti Gratius arma daret.
Naïdas à Satyris caneret Fontanus amatas;
Clauderet imparibus verba Capella modis.
Cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
Nomina longa mora est, carmina vulgus habet;
Essent & juvenes, quorum quod inedita cura est,
Appellandorum nil mihi juris adest;
Te tamen in turbâ non ausim, Cotta, silere;
Pieridum lumen, præsidiumque fori.
Maternos Cottas cui Messallasque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere si fas est, claro mea nomine Musa,

31. *Quum Varius.*] Poëta. *Gracchusque darent fera dicta tyranni.*] Quintilius Varius fuit Cremonensis, eques Romanus, cujus meminit Horatius in Odis, & Maro, quum ait: *Nam neque adhuc Vario videor, nec dicere Cinna Digna.* Gracchus autem fuit poëta ejusdem temporis, qui eam tragœdiam Thyestis scribebat, quam etiam Varius. Ideo subjungit, *Darent fera dicta tyranni:* hoc est, scriberent in eorum tragœdiis verba & jurgia Thyestis in Atreum, & contrà.

32. *Callimachi Proculus.*] Proculum poëtam etiam celebrem commemorat, qui elegias scripsit: quemadmodum Callimachus, qui Fabii testimonio elegiæ princeps habetur. *Molle iter.*] Lascivum scribendi genus, quia de amoribus elegias componebat.

33. *Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas.*] Hæc nec Latina sunt, nec satis intelligo quid sibi velint. Hafniensis,

Tityrus æternos caneret qui procreet herbas.

Moreti codex,

Tityron antiquas recubasse referret ad umbras.

ut & liber Petri Servii. nisi quod in eo *aras.* alii aliter. Moreti librum sequor, dum meliora sese offerunt. *H. Tityrus antiquas.*] Hic per *Tityrum* Maronem designat, alludens ad ejus carmen Bucolicum. *Qui pasceret antiquas herbas.*] Qui permaneret in antiquis suis prædiis cum suis capellis.

39. *Quorum quod inedita causa est.*] *Musa est* tres veteres. at unus Thuan. *inedita cura est.* rectius. nam *Musa* mox sequitur. *Heins.*

41. *Te tamen in turba.*] *E turba* malim. *Idem.* *Te tamen in turba.*] Quamvis multi sint quos non audeo nominare; te tamen ô Cotta in tanta turba non prætereribo, quin nominem tanquam doctissimum & poëtam & oratorem.

42. *Præsidiumque fori.*] Et tutela reorum, qui in foro versantur: quorum patrocinium suscipis & juvas tua eloquentia.

43. *Maternos Cottas.*] Cottas Romanos à quibus per matrem genus ducis. *Messalasque patronos.*] Messalas vero à patre auctores & progenitores habes.

Atque inter tantos, quæ legeretur, erat.
Ergo ſubmotum patriâ proſcindere, livor,
  Deſine, neu cineres ſparge, cruente, meos.
Omnia perdidimus. tantummodo vita relicta eſt,
  Præbeat ut ſenſum materiamque malis.
Quid juvat exſtinctos ferrum dimittere in artus?
  Non habet in nobis jam nova plaga locum.

48. *Nec cineres ſparge cruente meos.*] Se enim mortuum, ut ab initio profitetur.

51. *Ferrum demittere.*] *Dimittere* meliores. & præcedenti verſu *mali* pro *malis*. Heinſ.

P. OVIDII NASONIS
I B I S.

ARGUMENTUM.

Ibis Ovidii nomen ubique maledictis lacerabat, atque ipsum falsis criminationibus in invidiam atque odium vocabat. Tum ejus uxorem perpetuis flagitationibus sollicitabat. Denique tanquam vulturius fortunis ejus inhians, quas naufragii sui tabulas *appellat, ipsum ad extremam inopiam redigere conabatur. Et profitetur se Callimachum imitari, à quo Apollonius Rhodius, Ibidis nomine ornatus, diris & exsecrationibus devotus est. Salvagnius suspicatur Higynum esse, quem Ovidius* Ibin *appellat; illum inquam, de quo Sueton. meminit libro de claris Grammaticis, is autem est, cujus mythologici libri, omnium manibus triti, supersunt.*

TEMPUS ad hoc, lustris jam bis mihi quinque peractis,
Omne fuit Musæ carmen inerme meæ:
Nullaque, quæ possit, scriptis tot millibus exstat
Littera Nasonis, sanguinolenta legi.
Nec quemquam nostri, nisi nos, læsere libelli:
Artificis periit cum caput Arte suâ.

Unus

IBIS.] Ita rectius inscribetur hoc poëma, quam IN IBIN, quod hactenus circumfertur. neque aliter suum poëma Callimachus inscripserat. Vide Suidam in Καλλίμαχος. Eutyches quoque Grammaticus lib. II. *Ovidium in Ibide* citat non *in Ibin*. Codices hujus libelli qui vetustatem & manum castigatam præ se ferant, vix inveniuntur. Exemplaria tamen, quibus Juretus & Politianus erant usi, in optimis habenda sunt. Cætera, quæ ad manum mihi satis multa fuerunt, notæ sunt recentioris. Interim in transcursu nunc poëmatium hoc illustremus, quod curis secundis diligentius sumus facturi. *Heins.*

1. *Lustris.*] Lustrum dixerunt Latini spacium quinque annorum, quod Græci ὀλυμπιάδα appellarunt. Serv. in I. Æn. *Lustrum dictum, quod post quinquennium unaquaeque civitas lustrabatur. Unde Romæ ambilustrum, quod non licebat, nisi ambos Censores post quinquennium lustrare civitatem.* Quamvis Varro à *luendo*, id est, solvendo lustrum ducit, quod quinto quoque anno vectigalia & ultro tributa per censores persolvebantur. *Domit.*

2. *Carmen inerme.*] Hic mores suos candoremque & ingenium minime maledicum indicat Naso. *Zarot.*

4. *Littera sanguinolenta.*] Carmen maledicum.

5. *Nisi me læsere libelli.*] *Nisi nos* Juret. & tres alii. *Heins.*

6. *Arte sua.*]Eadem alibi ac frequens querela est Poëtæ: ut lib. Trist.

Ingenio perii qui miser ipse meo.

Et 2. Pont. Eleg. 7.

Artibus ingenuis quæsita est gloria multis,
Infelix perii dotibus ipse meis.

7. *Unus.*]

Unus (& hoc ipſum eſt injuria magna) perennem
Candoris titulum non ſinit eſſe mei.
Quiſquis is eſt, (nam nomen adhuc utcunque tacebo)
Cogit inaſſuetas ſumere tela manus.
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
Non ſinit exſilio delituiſſe ſuo.
Vulneraque immitis requiem quærentia vexat:
Jactat & in toto verba canina foro:
Perpetuoque mihi ſociatam fœdere lecti
Non patitur miſeri funera flere viri.
Cumque ego quaſſa meæ complectar membra carinæ;
Naufragii tabulas pugnat habere mei.
Et qui debuerat ſubitas exſtinguere flammas;
Is prædam medio raptor ab igne tulit.

Niti-

7. *Unus.*] Ibis: vel quem deinceps Ibidis nomine notabo.

8. *Titulum.*] De quo 3. de Ponto Eleg. 4.

Viribus infirmus veſtro candore valemus,
Quem mihi ſi demas, omnia rapta putem.

10. *Tela.*] Imprecationes. *Inaſſuetas manus.*] Quia neminem præter Ibidem carmine offendit.

12. *Exilio delituiſſe meo.*] *Suo* Jureti codex & alii quinque. neque aliter Eutyches lib. II. qui & præcedenti verſu *gelidas aquilonis ad oras* agnoſcit. *Heinſ.*

15. *Jactat & in toto nomina noſtra foro.*] *Verba canina* plurimi codices. in quibus & Jureti liber. Puto,

Latrat & in toto verba canina foro.

niſi mavis,

Et lacerat toto nomina noſtra foro.

ne idem verſus bis occurrat. Mox enim habebis,

Ebibit inde ſui rabiem nutricis alumnus,
Latrat & in toto verba canina foro.

quanquam mihi diſtichon iſtud dubiæ fidei eſt, & ex hoc verſu videtur fabricatum. Rabulæ forenſes latrare dicebantur, propter rixas continuas. hinc *latratus fori* apud Val. Maximum lib. VIII. cap. III. Prudentius Hamartig.

Inde canina foro latrat facundia toto.

Idem.

15. *Sociatam.*] Uxorem dicit, quam ad extremum uſque diem approbavit.

16. *Non patitur miſeri funera flere viri.*] Arguit Politiani liber & unus Vatican. *vivi viri.* Exules civiliter mortui. Seneca relegatus in Epigrammate ad Corſicam,

Parce relegatis, hoc eſt, jam parce ſepultis.
Vivorum cineri ſit tua terra levis.

Rutilius Itinerario de amico vitæ monaſticæ addicto,

Perditus hic vivo funere civis erat.

Exul ubi nuſquam domi eſt, ſine ſepulcro eſt mortuus, apud P. Syrum. Seneca Thebaid.

——funus extendis meum,
Longaſque vivi ducis exequias patris.

Heinſ. *Funera.*] Vivi viri calamitatem, & me vivum ac exulem perinde ac mortuum funere proſequi.

19. *Subditas extinguere flammas.*] Mihi opitulari, ſicut ſolent incendiis homines extinguendo ignem auxilium præſtare. *Z.*

20. *Hic prædam medio raptor ab igne petit.*]

Nititur ut profugæ deſint alimenta ſenectæ;
  Heu quanto noſtris dignior ipſe malis!
Dî melius! quorum longè mihi maximus ille,
  Qui noſtras inopes noluit eſſe vias.
Huic igitur meritas grates, ubicunque licebit,
  Pro tam manſueto pectore ſemper agam.
Audiet hæc Pontus. faciat quoque forſitan idem,
  Terra ſit ut propior teſtificanda mihi.
At tibi, calcaſti qui me, violente, jacentem,
  Quamlibet & miſero debitus hoſtis ero.
Deſinet eſſe prius contrarius ignibus humor;
  Junctaque cum Lunâ lumina Solis erunt;

Parſ-

petit.] *Tulit* Jureti codex. *ferre prædam* elegans. *Heinſius.*

21. *Alimenta.*] *Alimenta* exponit Gloſſarium vetus θρεπτήρια καὶ τροφεῖα, hoc eſt, præmia educationis, ſive quod parentibus nutricationis cauſa à filiis rependitur. Legimus liberos parentibus ætate confectis alimenta ſive θρεπτήρια ſuppeditare legibus coactos: Græcis νόμοι πελαργικοὶ appellantur. Senſus eſt: ille, quiſquis eſt, hoſtis acerrimus, conatur & uxori & liberis bona adimere, quo mihi ætate fracto & in extremas Ponti oras ejecto, alimenta ſuppeditare nequeant. Recte *profugam ſenectam* vocat, quod procul à finibus Romanis pulſus, apud Tomitas ſeneſcere inglorius cogatur. *Deſſel.*

22. *Heu quanto eſt noſtris dignior ille malis.*] *Quanto noſtris dignior ipſe malis* ſcripti meliores. *Heinſ.*

23. *Dii melius.*] Nota priſcis formula. Virgil. *Dii meliora piis.* Ovid. 7. Metamorph. *Dii meliora velint.* *Quorum longe mihi maximus ille.*] Auguſtum intelligit, quem Triſt. 2. *Præſentem conſpicuumque deum* appellat. Quod vero Auguſtus, Poëtæ noſtro bona minime ademerit, ipſe abunde teſtis eſt:

Idque Deus ſentit, pro quo nec lumen ademptum eſt:
Nec mihi detractas poſſidet alter opes.

Relegationis beneficium ſignificat, ab Auguſto acceptum: alias eorum, qui exilio erant damnati & deportati, bona publicabantur. *Deſſel.*

24. *Inopes vias.*] Viaticum enim dedit. *Zar.*

25. *Huic igitur meritas, &c.*] Auguſti manſuetudinem clementiamque paſſim deprædicat poëta. Hinc illa: *mitiſſime Cæſar.* 2. Triſt. Et *mitiſſima Cæſaris ira, &c.* Deſſel.

27. *Audiet hoc Pontus.*] Quidam *Audiat hæc.* Heinſ. *Audiet hæc Pontus, &c.*] Senſus eſt: Audiet *hoc* ſive *hæc*, id eſt, gratiarum actionem meam. & *idem* ſcil. Cæſar fortaſſis *faciet*, *ut terra propior ſit mihi teſtificanda*, hoc eſt, teſtis citanda, meæ erga illum gratitudinis: per quod innuit, ſe nondum omnem ſpem abjeciſſe propioris ac tolerabilioris exilii. Quaſi dicat: Ac ſpero Cæſarem aliquanto placatiorem, mitius exilium aliquando mihi aſſignaturum. Sed mortuus eſt in exilio Ovidius Olymp. CXCIX. Kal. Januarii, ætatis LX. Tiberii regnantis quarto. *Micyl.*

29. *Calcaſti.*] Inſultaſti injuria affecto. *Dom.*

30. *Quamlicet & miſero.*] Scribe, *Quamlibet*, & adi Notas ad Epiſt. VI. *Heinſ.* *Quamlicet.*] Quacunque parte licuerit. *Zar.*

33. *Parſ-*

Parſque eadem cœli Zephyros emittet & Euros;
Et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
Et nova fraterno veniet concordia fumo;
Quem vetus accensâ ſeparat ira pyrâ;
Et Ver Autumno, Brumæ miſcebitur Æſtas;
Atque eadem regio Veſper & Ortus erunt:
Quam mihi ſit tecum poſitis, quæ ſumſimus, armis
Gratia, commiſſis, improbe, rupta tuis.
Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit,
Cum pecore infirmo quæ ſolet eſſe lupis.
Prima quidem cœpto committam prælia verſu:
Non ſoleant quamvis hoc pede bella geri.
Utque petit primo plenum flaventis arenæ
Nondum calfacti velitis haſta ſolum;
Sig ego te ferro nondum jaculabor acuto:
Protinus inviſum nec petet haſta caput.
Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
Teque brevi, qui ſis, diſſimulare ſinam.
Poſtmodo, ſi perges, in te mihi liber Iämbus
Tincta Lycambeo ſanguine tela dabit.

Nunc,

33. *Parſque eadem cœli Zephyros.*] Ventos hos cardinales, qui quatuor, pulcherrime deſcribit 1. Triſt. Eleg. 2.

Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu,
Nunc Zephyrus ſero veſpere miſſus adeſt.
Nunc gelidus ſicca Boreas bacchatur ab Arcto,
Nunc Notus adverſa prælia fronte gerit.

Deſſel.

35. *Et nova.*] Nota eſt fabuloſa hiſtoria Eteoclis & Polynicis fratrum, rogum in duas partes diviſum eſſe. Ovid. *Scinditur in partes, geminoque cacumine ſurgit: Scinditur in partes atra favilla duas.*

36. *Quam vetus.*] *Quem* ex quatuor ſcriptis. *Heinſ.*

38. *Veſper & ortus erit.*] *Erunt* cum Jureti libro & quinque aut ſex aliis. *Idem.*

41. *Pax erit hæc nobis, &c.*] Non diſſimile illud Flacci Epod. 4.

Lupis & agnis quanta ſortito obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt.

Deſſel.

43. *Cœpto.*] Cœptum verſum ſimpliciter intellige, quo cœpit hæc ſcribere in Ibin, hoc eſt, Elegiaco.

44. *Hoc pede.*] Nam metro jambico maledicta ſcribuntur.

46. *Velitis.*] Velites levis armaturæ & expediti. Vide Turneb. 48. Adverſ. lib. 14. cap. 11. *Dom.*

52. *Tincta Lycambeo ſanguine.*] Nota Jambica mordacitas. Archilochum primum jambis uſum volunt: ut Horat. de Arte poët.

Archilochum proprio rabies armavit Iambo, &c.

Lycamben enim ſocerum ſuum, à quo minus deſponſatæ filiæ nuptiis frui poſ-

ſet

Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin,
  Hoc ego devoveo teque tuosque modo.
Utque ille, historiis involvam carmina cæcis:
  Non soleam quamvis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibide dicar;
  Oblitus moris judiciique mei.
Et quoniam, qui sis, nondum quærentibus edo;
  Ibidis interea tu quoque nomen habe.
Utque mei versus aliquantum noctis habebunt;
  Sic vitæ series tota sit atra tuæ.
Hæc tibi natali faxo Janique Calendis
  Non mentituro quilibet ore legat.
Dî maris & terræ; quique his meliora tenetis
  Inter diversos cum Jove regna polos;
Huc precor, huc vestras omnes advertite mentes,
  Et sinite optatis pondus inesse meis.
Ipsaque tu Tellus, ipsum cum fluctibus Æquor,
  Ipse meas Æther accipe summe preces:

Si-

set, virulentis & maledicentissimis poëmatis ad laqueos adegit. *Dessel.*

53. *Battiades.*] Callimachus quia υἱὸς Βάττου καὶ Μεσάτμας, ut est in Suida. Alii à Batto rege, Cyrenes conditore, ita vocatum volunt, & Cyrenenses omnes *Battiades* dictos. *Ibin.*] Apollonium Rhodium. *Inimicum.*] Nam cum fuisset discipulus Callimachi, multa, quæ à præceptore acceperat, pro suis ostentabat. *Dom.* *Devovet Ibin.*] Non solum propter impuritatem & spurcitiem ipsius significandam, Ibin dici puto: sed & quia Ægyptius esset patria, cujus terræ hæc avis quasi peculiaris: utroque autem modo per contemptum, & contumeliose. *Micyl.*

60. *Tu quoque.*] Quemadmodum Apollonius Rhodius. *Dom.*

63. *Hæc tibi natali facito.*] Unus ex meis *factio.* Bononiensis *facto.* Scribe *faxo.* quod est minantis. nihil frequentius apud optimos auctores. vide Notas Metam. XIII. vs. 875. *Heins.* *Hæc tibi natali.*] Priusquam Naso Deos invocando sibi concilicet, Ibin monet, ut natali suo, calendisque Januariis, has imprecationes à quovis legi, sibique pro faustis imprecationibus recitari curet, quo scil. iis diebus pronunciatæ, certiorem pernitiem portendant. Veteres enim, quicquid ominis mali, temporibus illis auditum fuisset, dirum nescio quod exitium minari credebant. Contra dies illos, si nihil infausti contigisset, faustissimos censebant. *Salvag.*

66. *Inter diversos polos.*] Arcticum & antarcticum. Divi erant duodecim, qui cum Jove dicebantur tenere coelum & majorum gentium dii vocabantur; quos & *consentes* appellabant, qui à consilio Jovis erant; ita dicti, quod consentirent in eo, quod gerendum esset. Jupiter, Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Liber, Neptunus, Apollo, ii tantum nectare utebantur.

74. *Ne-*

Sideraque, & radiis circumdata Solis imago;
  Lunaque, quæ nunquam, quo prius, orbe micas;
Noxque tenebrarum ſpecie reverenda tuarum;
  Quæque ratum triplici pollice netis opus;
Quique per infernas horrendo murmure valles
  Imperjuratæ laberis amnis aquæ;
Quaſque ferunt torto vittatis angue capillis
  Carceris obſcuras ante ſedere fores;
Vos quoque plebs Superûm Fauni, Satyrique, Lareſque,
  Fluminaque, & Nymphæ, Semideumque genus,
Denique ab antiquo Divi vetereſque novique,
  In noſtrum cuncti tempus adeſte, Chao.
Carmina dum capiti malefido dira canuntur,
  Et peragunt partes ira dolorque ſuas:
Annuite optatis omnes ex ordine noſtris;
  Et pars ſit voti nulla caduca mei.
Quæque precor, fiant: ut non mea dicta, ſed illa
  Paſiphaës generi verba fuiſſe putet.

Quaſ-

74. *Netis opus.*] Perpetam ſcripti codices *nectis.* ſic apud Corippum Africanum de veſte mortuali Juſtinianorum cum in veteri codice, ex quo ſcriptor ille prodiit, legeretur,

Juſtinianorum ſeries ubi tota laborum
Necto auro inſignita fuit.

repoſuit Demſterus *Nexo.* perperam. cum *neto auro* debuiſſet. *nere aurum*, ut apud Martialem,

Et totam Phryxi Julia nebit ovem.

Heinſ.

75. *Quique.*] Invocat Stygem paludem. cujus filia Victoria, cum in bello Giganteo opem tulerit Jovi, meruit ut matris nomen jusjurandum eſſet Deorum: quod qui fallebat, novem diebus carebat nectare. Virgil. *Dii cujus jurare timent, & fallere numen.*

77. *Vittatis.*] Ligatis tanquam vittis. nam vittarum loco tribuunt anguibus contortis revinctum caput. *Dom.*

79. *Vos quoque plebs.*] Dii minorum gentium, quos & plebeios appellat: *Fauni.*] Dii ſylveſtres. *Lareſque.*] Dii domeſtici & patrii. Ii compita ſervant. Inde Compitalia feſta, & dies attributi Laribus, quibus in compitis ſacrificabatur.

80. *Semideumque genus.*] Hierocles in Carm. Pythag. vſ. 1. hoc ita illuſtrat: Πρῶτον ἀθανάτυς θεὺς ὁ παρὼν λόγ☉ ἐσήμανε. τὸ δὲ μέσον, Ἥρωας ἀγαυὺς. καὶ τὸ ἔσχατον δαίμονας καταχθονίυς. propter virtutes enim in deos referebantur. Hic autem poëta minorum gentium deos appellat ſemideos.

87. *Sed ille.*) *Illa* ex melioribus. Heinſ.

88. *Paſiphaës generi.*) Theſeum innuit, ob ductam Ariadnam, Minois & Paſiphaës filiam. Senſus eſt; tam rata ac certa mea ſint vota & verba, quam The-

Quasque ego transiero pœnas, patiatur & istas.
  Plenius ingenio sit miser ille meo.
Neve minus valeant fictum execrantia nomen
  Vota, minus magnos commoveantve Deos;
Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin;
  Qui se scit factis has meruisse preces.
Nulla mora est in me: peragam rata vota sacerdos.
  Quisquis ades sacris, ore favete, meis.
Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba;
  Et fletu madidis Ibin adite genis:
Ominibusque malis pedibusque occurrite lævis:
  Et nigræ vestes corpora vestra tegant.
Tu quoque, quid dubitas ferales sumere vittas?
  Jam stat, ut ipse vides, funeris ara tui.
Pompa parata tibi est: votis mora tristibus absit.
  Da jugulum cultris, hostia dira, meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas:
  Deneget afflatus ventus & aura suos.
Nec tibi Sol clarus, nec sit tibi lucida Phœbe:
  Destituant oculos sidera cuncta tuos.
Nec se Vulcanus, nec se tibi præbeat aër.
  Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.

Ex-

Thesei, quibus Hippolyto filio dira vovit. Vide Argum. Epist. 4. Heroid. Ovid. *Dessel.*

89. *Pœnas.*] Octo poenarum genera in legibus Cicero tradit: damnum, ignominiam, servitutem, vincula, verbera, talionem, exilium & mortem. *Zar.*

91. *Neve minus noceant.*] In carmine quo aliquis devovebat, necesse erat proprium nomen exprimere, alioquin preces erant inanes. Hac de causa Romani nomen urbis Latinum extare noluerunt, ne ab hoste devoveri posset. vide Plin. l. 3. c. 5. & l. 28. cap. 2. Macrob. lib. 3. cap. 9.

96. *Ore favete.*] Εὐφημεῖτε, bona verba dicite. Juven. *Linguis animisque favete.* Virg. 5. Æneid. *Ore favete omnes.* Alii pro silete. Vide Lævin. Torrent. in Horat. 3. ode. *Dessel.*

100. *Et nigræ vestes.*] Nam sacra infernalia peragebantur indutis sacerdotibus veste nigra, quæ umbrarum similitudinem repræsentabant.

101. *Ferales vittas.*] Cæruleas, seu atras. Turneb. lib. 14. cap. 4. *Dessel.*

103. *Pompa parata.*] Redi ad Tom. 1. p. 522. vs. 147.

101. *Sidera clara.*] *Cuncta* præstat reponi cum tribus scriptis. nam *clarus sol* præcesserat paulo ante. *Heins.*

117. *Di-*

Exſul inops erres, alienaque limina luſtres :
Exiguumque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra dolore :
Noxque die gravior ſit tibi, nocte dies.
Siſque miſer ſemper; nec ſis miſerabilis ulli.
Gaudeat adverſis fœmina virque tuis.
Accedat lacrymis odium, dignuſque putêre,
Qui mala, cum tuleris plurima, plura feras.
Sitque, quod eſt rarum, ſolito defecta favore
Ærumnæ facies invidioſa tuæ.
Cauſaque non deſit, deſit tibi copia mortis.
Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatuſque diu cruciatos ſpiritus artus
Deſerat; & longâ torqueat ante morâ.
Evenient. dedit ipſe mihi modo ſigna futuri
Phœbus : & à lævâ mœſta volavit avis.
Certè ego, quæ voveo, Superos motura putabo :
Speque tuæ mortis, perfide, ſemper alar.
[Finiet illa dies, quæ te mihi ſubtrahet olim :
Finiet illa dies, quæ mihi tarda venit]
Et prius hanc animam, nimium tibi ſæpe petitam,
Auferet illa dies, quæ mihi ſera venit;
Quam dolor hic unquam ſpatio evaneſcere poſſit :
Le-

117. *Dignuſque putêris.*] *Putere* meliores. *Idem.*

120. *Fortuna facies invidioſa tua.*] *Ærumnæ* ſcripti plurimi cum Jureti libro. *Idem.*

125. *Evenient.*] Omni in re agenda obſervabant majores ſigna, quæ à numinibus darentur : ut aut his confirmati rem inchoatam perficerent, aut perterriti deſiſterent. Inchoato igitur devotionis carmine, fingit Poëta deos ſigna dediſſe, quibus portendebant ejus imprecationem fore ratam.

126. *Et à læva mœſta.*] Cœli parte ſiniſtra : ab ea enim Romanis proſpera auguria. Grajis & Barbaris ea meliora erant, quæ à dextra cœli dabantur. Vide Cic. 2. de Divinat. Quæ eſſent aves mali ominis, Plinius docet in decimo. *Zar.* *Mœſta volavit avis.*] *Sonavit* Jureti liber & ſex alii. *Heinſ.*

129. *Finiet illa dies.*] Supervacuum eſt hoc diſtichon, & à manu indoctâ hic inculcatum. *Idem.*

132. *Auferet illa dies, quæ mihi ſera venit.*] Jureti codex,

Quodlibet amittam vindice morte mei.

ſuperiori verſu pro *ſæpe* malim etiam *ſæve.* & mox *vaneſcere* pro *evaneſcere.* Idem.

 135. *Pu-*

Leniat aut odium tempus & hora meum.
Pugnabunt jaculis dum Thraces, Iazyges arcu,
Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit;
Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
Dum Tiberis flavas Tuscus habebit aquas;
Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras;
Sæva sed in manes manibus arma dabit.
Tum quoque, cum vacuas fuero dilapsus in auras,
Exanimis mores oderit umbra tuos.
Tum quoque factorum veniam memor umbra tuorum:
Insequar & vultus ossea larva tuos.
Sive ego, quod nolim, longis consumtus ab annis:
Sive manu factâ morte solutus ero:
Sive per immensas jactabor naufragus undas;
Nostraque longinquus viscera piscis edet:
Sive peregrinæ carpent mea membra volucres;
Sive meo tingent sanguine rostra lupi:
Sive aliquis dignatus erit supponere terræ,
Et dare plebeio corpus inane rogo.
Quidquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris,
Et tendam gelidas ultor in ora manus.
Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in umbris
Ex-

135. *Pugnabunt jaculis dum Thraces, Iazyges arcu.*] *Arcu dum Thraces, Iazyges hasta* pletique veteres. *Heins.*

138. *Dum Tyberis liquidas Thuscus habebit aquas.*] *Flavas aquas* unus Vaticanus. recte. id enim perpetuum Tyberi est epitheton. neque aliter Maffei liber, quo usus est Ciofanus. Dixi Met. lib. XIV. vs. 447. *Idem.*

140. *Arma dabo.*] Scribe *dabit.* mors nimirum. Bononiensis, *dabunt.* Idem.

144. *Insequar & vultus ossea forma tuos.*] *Ossea larva* codex Dionysii Salvagnii Boessii. quomodo Seneca Epist. XXIV. *Larvarum habitum nudis ossibus cohærentium* dixit. *Idem.*

145. *Quod nollem.*] *Nolim* scripti quatuor. *Idem.*

146. *Morte solutus.*] Definitionem Platonis exprimit, qui scribit mortem esse solutionem animæ à corpore. ὁ θάνατος λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος.

149. *Volucres peregrinæ.*] Vultures habebantur aves peregrinæ, quasi ex alieno orbe venientes. Unde & bellis civilibus venerunt aves nunquam antea visæ, specie paulo infra columbas, quas appellabant *Betrientes.*

159. *Ver-*

Excutiam ſomnos, viſus adeſſe, tuos.
Denique quidquid ages, ante os oculoſque volabo;
Et querar, & nullâ ſede quietus eris.
Verbera torta dabunt ſonitum; nexæque colubris
Conſcia fumabunt ſemper ad ora faces.
His vivus furiis agitabere: mortuus iſdem.
Et brevior pœnâ vita futura tuâ eſt.
Nec tibi contingent funus lacrymæque tuorum.
Indeploratum projiciere caput.
Carnificiſque manu populo plaudente trahêris;
Infixuſque tuis oſſibus uncus erit.
Ipſæ te fugient, quæ carpunt omnia, flammæ:
Reſpuet inviſum juſta cadaver humus.
Unguibus & roſtro tardus trahet ilia vultur;
Et ſcindent avidæ perfida corda canes.
Deque tuo fiet (licet hac ſis laude ſuperbus)
Inſatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elyſiis diverſa fugabere campis;

Quaſ-

159. *Verbera ſæva.*] *Verbera torta* primæ editiones & tres ſcripti. recte. Tibullus lib. I. Eleg. VI.

——nec acrem
Flammam, nec demens verbera torta timet.

Eleg. IX.

——intorto verbere terga ſeca.

Seneca Thyeſte,

Quid ora terres verbere & tortos ferox
Minaris angues?

& Medea,

——anguis excuſſo ſonat
Tortus flagello.

Val. Flaccus lib. VIII.

Inde, velut torto furiarum erecta flagello,
Proſilit.

Heinſ.

160. *Conſcia.*] Cicero pro Sexto Roſcio, dicit: *Nolite putare, eos qui aliquid impie ſcelerateque commiſerunt agitari, & perterreri tædis ardentibus: ſua quemque fraus, ſuus error maxime vexat: ſuum quemque ſcelus agitat, amentiaque afficit: ſuæ malæ cogitationes conſcientiæque animi terrent: eæ ſunt impiis aſſiduæ, domeſticæque furiæ, quæ dies noctesque parentum pœnas à ſceleratiſſimis filiis repetant.*

163. *Nec tibi contingent.*] *Contingent* nonnulli. *Heinſ. Nec tibi continget, &c.*] Acerbiſſimum id veteribus viſum, ſi ſepulturæ honore carerent. Hinc eſt, quod exilium ſuum deprecetur Naſo lib. 3. Triſt. Eleg. 3. *Depoſitum nec me qui fleat, ullus erit?* Optabant enim priſci illi ſepeliri ſe, morientibus oculos claudi, ab amicis lugeri. *Deſſel.*

165. *Infixuſque tuis oſſibus uncus erit.*] Puto *faucibus.* Gutturi enim infigebantur unci. qua de re dictum nonnihil Amor. lib. I. Eleg. VI. vſ. 26. *Heinſ.*

170. *Avidi canes.*] *Avidæ* Moreti & Servii codices. ſic ſæpe noſter. Vide Pont. II. Eleg. II. vſ. 40. *Idem.*

174. *Quaſ-*

Quasque tenet sedes noxia turba, coles.
Sisyphus est illic saxum volvensque petensque;
Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rotæ:
Quæque gerunt humeris perituras Belides undas,
Exulis Ægypti turba cruenta nurus.
Poma pater Pelopis præsentia quærit, & idem
Semper eget, liquidis semper abundat aquis;
Jugeribusque novem qui summus distat ab imo,
Visceraque assiduæ debita præbet avi.
Hîc tibi de Furiis scindet latus una flagello,
Ut sceleris numeros confiteare tui:
Altera Tartareis sectos dabit anguibus artus:
Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur umbra; tuasque
Æacus in pœnas ingeniosus erit.
In te transcribet veterum tormenta reorum:
Manibus antiquis caussa quietis eris.
Sisyphe, cui tradas revolubile pondus, habebis:
Versabunt celeres nunc nova membra rotæ.
Hîc erit, & ramos frustra qui captet & undas:
Hîc inconsumto viscere pascet avem.

Nec

174. *Quasque tenet.*] *Tenent* idem Servii codex & prima editio. *Idem.*

179. *Poma pater Pelopis.*] Tantalus dignatus deorum mensa, Jovis mystica protulit mortalibus. Unde apud inferos esse meruit sitiens in aquis ori allabentibus. *Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.* Zar.

182. *Visceraque assiduæ.*] *Assidua avi* scribe cum libris antiquis. *Heinsius.*

185. *Tartareis unguibus.*] *Anguibus* Jureti codex & multi veteres. *Heinf.*

188. *Æacus in pœnas.*] Hîc, Minos & Rhadamanthus, Jovis & Europæ filii, apud inferos judices sunt. *Zar.*

180. *Veterum tormenta virorum.*] *Reorum* esse scribendum monui Fast. v. vs. 622. Seneca Hercule Furente de Minoë ac Rhadamanto,

Et qui fronte nimis crimina tetricâ
Quærunt, ac veteres excutiunt reos.

Idem Agamemnone,

Repetemus omnes, quos ob infandas manus
Quæsitor urnâ Gnosius versat reos.

Claudianus lib. II. in Rufinum de Rhadamanto,

Tum quoque, dum lites Stygiique negotia versat
Dura fori, veteresque reos ex ordine quærit,
Rufinum procul ecce notat.

Heinf.

190. *Manibus antiquis.*] *Omnibus* Jureti codex & multi alii. Forte *Sontibus antiquis.* Idem.

194. *Pascet aves.*] *Avem* duo veteres. & recte. *Idem.*

197. In

Nec mortis pœnas mors altera finiet hujus :
Horaque erit tantis ultima nulla malis.
Inde ego pauca canam ; frondes ut si quis ab Idâ,
Aut summam Libyco de mare carpat aquam.
Nam neque quot flores Siculâ nascantur in Hyblâ,
Quotve ferat dicam terra Cilissa crocos.
Nec cum tristis hyems Aquilonis inhorruit alis,
Quàm multâ fiat grandine canus Athos.
Nec mala voce meâ possint tua cuncta referri ;
Ora licet tribuas multiplicata mihi.
Tot tibi væ misero venient talesque ruinæ,
Ut cogi in lacrymas me quoque posse putem.
Illæ me lacrymæ facient sine fine beatum :
Dulcior hic risu tum mihi fletus erit.
Natus es infelix ; (ita Dî voluêre) nec ulla
Commoda nascenti stella levisve fuit.
Non Venus affulsit, non illâ Jupiter horâ :
Lunave non apto Solve fuêre loco.
Nec satis utiliter positos tibi præbuit ignes,
Quem peperit magno lucida Maja Jovi.
Te fera, nec quicquam placidum spondentia, martis
Side-

197. *In Ida.*] *Ab Ida* duo veteres. *Idem.*

198. *Ut si quis carpat frondes in Ida.*] Ida sylva in Creta, ut & in Phrygia: in hac proceritas arborum, & copia in admiratione est. *De mare Libyco.*] Mare Libycum idem Africanum dictum est, protenditur in Ægyptium usque pelagus. *Libyco de mare.*] Prisce, pro de mari. Caris. lib. 1. *Dessel.*

200. *Terra Cilissa crocos.*] Circa Corycium Ciliciæ montem crocum optimum habetur, inter cætera electissimum, ibi Corycos opp. est & specus. Crocum autem adolescentem fuisse, poëtarum fabulæ ostendunt in florem sui nominis transmutatum.

202. *Athos.*] Mons altissimus Macedoniæ.

205. *Tot tibi va misero veniant.*] *Venient* scripti. *Heins.*

212. *Lunaque non apta.*] Hoc est, nullo aspectu bono, horoscopum sive signum ascendens respexerunt. Significat autem Sol, vitæ atque anni constitutionem, luna autem corporis : qui si nulla bona radiatione cum ascendente signo comparantur, ipsum quoque natum infœliciorem, minusque durabilem futurum, Astrologorum dogmata tradunt. *Micyl.*

213. *Nec satis utiliter.*] Mercurii sidus dicit admodum humano generi nocivum si in Ariete fuerit, in Geminis, in Cancro, in Sagittario, ac in Capricorno.

215. *Spondentia Martis.*] Planetam pessimum, bella, internecciones, & litigia amat. & quando alicujus præest nativitati, malum significat, nisi aspectum cum

Sidera presserunt, falciferique senis.
Lux quoque natalis (ne quid, nisi triste, videres)
Turpis & inductis nubibus atra fuit.
Hæc est, in Fastis cui dat gravis Allia nomen;
Quæque dies Ibin publica damna tulit.
Qui simul impurâ matris prolapsus ab alvo
Cinyphiam fœdo corpore pressit humum;
Sedit in adverso nocturnus culmine bubo,
Funereoque graves edidit ore sonos.
Protinus Eumenides lavêre palustribus ulvis,
Qua cava de Stygiis fluxerat unda vadis;
Pectoraque unxerunt Erebeæ felle colubræ:
Terque cruentatas increpuêre manus:
Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde suæ rabiem nutricis alumnus;

Latrat

cum Jove, aut Venere habuerit. Vide Joh. Bapt. Pium Annotat. poster. c.42. *Z.*

219. *Hac est.*] Dies erant atri omnes post Idus & Nonas, qui *postriduani* dicebantur: Iidem dies dicuntur *Allienses*. quoniam ob infelicem pugnam ad Alliam sint constituti. *Allia.*] Flumen quindecim millibus passuum ab urbe distans, bustis Romanis nobilis, deleto prope ad internecionem exercitu. vide Flor. lib. 1. cap. 13. *Dom.* Ea enim fuit veterum superstitio, ut eos dies, quibus cladem aliquam accepissent, pro nefastis ac inauspicatis haberent, illosque ἀποφράδας Græci vocabant. *Salvagnius.* *Fasti.*] Libri dies festos continentes, redacti in volumen à Cn. Flavio, scriba Appii Cæci, tanta gratia apud plebem, cum eos edidisset, ut creatus sit ædilis curulis, præteritis duobus filiis consulum, nam ante libros illos ab eo editos, cogebatur plebs rationem dierum quærere à principibus civitatis, auctor Plinius. *Dom.* *Hac est in Fastis.*] *Hac est*, pro, Eadem dies est in Fastis, *Alliensis*, & quæ Ibin in lucem protulit. ut significet, postriduana atque atra die natum. *Micyl.*

221. *Impura matris ab alvo.*] *Impura* scripti. *Heins.*

222. *Humum Cinyphiam.*] Cur ait Poëta Ibin natum esse in Cinyphia terra, quæ est in Libya, an ob hircos Cinyphios, qui fœtidi sunt: ut ostendat eum male olere. nam qui male olent, dicuntur *hircosi*. An quoniam feræ monstruosæ ibi nascebantur, convenientibus diversis animalibus ad eundem fontem ob penuriam aquarum in Libya, & ibi diversissimis mistis. Unde proverbium illud susceptum est, Africam semper novi aliquid afferre.

223. *Bubo.*] Acherontis filius & Orphnes nymphæ, conversus in avem ex Ascalapho ob accusationem Proserpinæ. avis funebris est.

224. *Graves.*] Querulos.

225. *Protinus Eumenides lavere palustribus undis.*] Tò *unda* proximo versu sequitur, ut hic ferri vix possit. Scribe,
—— *Eumenides lavere palustribus ulvis.*
& adi Notas Met. XIV. vs. 103. *Heins.*

231. *Ebibit inde sua rabiem.*] *Perbibit* plerique veteres. Mihi tamen distichon hoc

Latrat & in toto verba canina foro.
Membraque vinxerunt tinctis ferrugine pannis;
A male deserto quos rapuêre rogo.
Et, ne non fultum nudâ tellure jaceret,
Molle super silices imposuêre caput.
Jamque recessuræ viridi de stipite factas
Admorunt oculis usque sub ora faces.
Flebat, ut est infans fumis contactus amaris;
De tribus est cum sic una locuta soror:
Tempus in immensum lacrymas tibi vovimus istas,
Quæ semper causſâ sufficiente cadant.
Dixerat. at Clotho jussit promissa valere:
Nevit & infaustâ stamina pulla manu.
Et ne longa suæ præsagia diceret horæ;
Fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Ille ego sum vates. ex me tua vulnera disces.
Dî modo dent vires in mea verba suas.
Carminibusque meis accedant pondera rerum,
Quæ rata per luctus experiare tuos.
Neve sine exemplis ævi cruciere prioris;
Sint tua Trojanis non leviora malis.
Quantaque clavigeri Pæantius Herculis hæres,
Tanta venenato vulnera crure geras.

Nec

hoc suspectum est. ut supra vs. 24. jam sum testatus. *Idem.*

223. *Ferrugine.*] Colore noctis. Sic Poëta Metam. 15. *Ceruleus & vultum ferrugine Lucifer atra —— Sparsus erat.* sic Virgil. 6. Charontis cymbam vocat ferrugineam.

237. *De viridi stipite.*] Nam faces virides infœlices sunt, propter fumum.

238. *Usque sub ora.*] Forte *usta.* vel *atra.* nam codices Constantii Fanensis *atque.* Heinsius.

241. *Lacrymas tibi movimus istas.*] *Vovimus* unus Vatic. & Medic. bene. quomodo & Constantius in suis invenerat, ut & *cadant* versu proximo. quod ex nostris nonnulli confirmant. *Idem.*

243. *Dixerat & Clotho.*] *At Clotho* ex duobus scriptis. *Idem.*

244. *Infesta stamina pulla manu.*] *Infausta* recte Sarravianus. & Constantii codices. *Idem.*

245. *Sua præsagia diceret hora.*] *Sua ore* scripti, sed perperam. mox *canat* pro *canet* scribe. *Idem.*

247. *Tua vulnera.*] *Funera* duo veteres. & *vota* mox pro *verba* unus Patav. *Id.*

250. *Experiere.*] *Experiare* meliores. malim enim *Quo experiare* pro *Quæ.* Id.

253. *Pæantius Herculis.*] Philoctetes, Pæantis filius ex Melibœa urbe: compulsus ab Hercule jurare corporis sui reliquias non indicaturum, ab ipso pro munere sagittas felle hydræ intinctas accepit, sine quibus Troja capi non poterat. *Zar.*

255. Nec

Nec levius doleas, quam qui bibit ubera cervæ,
Armatusque tulit vulnus, inermis opem.
Quique ab equo præceps in Aleïa decidit arva;
Exitio facies cui sua pæne fuit.
Id, quod Amyntorides, videas; trepidumque ministro
Præ-

255. *Nec levius doleas, quam qui bibit ubera cervæ.*] Telephus ἀπὸ τῆς θηλῆς καὶ τῆς ἐλάφου, filius Herculis, & Auges filiæ Alei inter virgulta inventus est, nutritus à cerva, donatus à pastoribus Corytho Thessaliæ regi. Dum ex oraculo didicisset, matrem fugientem paternam iram, vel potius emissam à patre ob stuprum cum Hercule, pervenisse in Mysiam, eo se contulit: ubi à Teuthrante rege; & Auge ducta est uxor, & Telephus factus filius successor regni, vulneratus est ab Achille. *Dom.*

256. *Armatusque tulit vulnus inerme potens.*] *Vulgus* nonnulli. Versus mendosus. *in arma potens* Constantius. Scribe,

Armatusque tulit vulnus, inermis opem.

vel, *Armatique.* quod jam alii viderunt. *Heins. Armatique tulit vulnus, inermis opem.*] Ut sit sensus: Qui vulnus ab armato, id est, hoste Achille accepit, quod postea ejusdem illius reconciliati auxilio & ope curatum fuit.

257. *Quique ab equo præceps in Alêis decidit arvis.*] Ita viri eruditi restituerunt, cum in scriptis majori ex parte libris legeretur, *aliena in decidit arva.* vel *aliena incidit arva.* Repone *in Aleïa decidit arva.* nam Græcis ἀλήϊα πεδία sunt, & πεδίον ἀλήϊον. Plinio lib. v. cap. XXVII. *campi Aleii.* Homerus Iliad. ζ. de Bellerophonte,

Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

Quæ Cicero sic vertit,

Qui miser in campis mœrens errabat Aleis,
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans,

ubi *alienis* etiam ante Beroaldum legebatur. quomodo & apud Hyginum etiamnum circumfertur, cum scribendum sit, *Chimæram super Pegasum sedens interfecit, & decidisse dicitur in campos Aleios. unde etiam coxas fregisse dicitur.* non *coxas ejecisse.* Tzetzes Chiliad. IV.

Βελλεροφόντης ὤρθη δὲ πρὸς οὐρανὸν Πηγάσῳ,
Ὕστερον τὸ ἀλήϊον τυφλὸν εἶχε τὸν ἄνδρα.

ubi ridicule τὸ ἀλήϊον *inopiam* vertunt. Idem Chiliad. VII. de eodem Bellerophonte,

Τυφλὸς δὲ εἰς τὸ Ἀλήϊον ἀλᾶται κιλικίας.

& mox,

Περὶ γὲ τὸ Ἀλήϊον τόποις τῆς κιλικίας
Διέτριβε μον μένος ἔν γε ταῖς ἐρημίαις.

Periegetes,

Κεῖθι δὲ καὶ πεδίον τὸ Ἀλήϊον.

& Rufus Festus in descriptione orbis,

Hic cespes late producit Aleïus arva.

Quo loco uterque Bellerophontis etiam meminerunt. *Heins. In Aleis decidit arvis.*] *Aleis* legendum est, non ut quidam codices habent, *Alienis.* Alludit autem Poëta ad versus Homeri, qui de Bellerophonte leguntur Iliad. 6. *Micyl. Aleis decidit arvis.*] Ἀλήϊον πεδίον vocant Græci campum, in quo post casum suum corpore fracto ac debilitato erravit Bellerophon. *Zar.*

250. *Id quod.*] Phoenix filius Amyntoris fuit, filii Cercaphi, quem Ormenius genuit. Hic, cum haberet rem cum pellice patris, ut auctor est Hom. delatione novercæ accusatus aufugit, venitque ad Peleum Achillis patrem.

261. Nec

Prætentes baculo luminis orbus iter.
Nec plus aspicias, quam quem sua filia rexit;
 Expertus scelus est cujus uterque parens.
Qualis erat, postquam est judex de lite jocosâ
 Sumtus, Apollineâ clarus in arte senex.
Qualis & ille fuit, quo præcipiente columba
 Est data Palladiæ prævia duxque rati.
Quique oculis caruit, per quos male viderat aurum:
 Inferias nato quos dedit orba parens.
Pastor ut Ætnæus, cui casus ante futuros
 Telemus Eurymedes vaticinatus erat.
Ut duo Phinîdæ, quibus idem lumen ademit,

Qui

261. *Nec plus.*] Oedipus incesta matre, & patris nece infamis, ob sceleris conscientiam cæcatus est, regebaturque cæcus ab Ismena filia.

263. *Qualis.*] Tiresias sumtus judex à Junone, & Jove, virine an mulieris libido major esset, sententiam tulit in Junonem, à qua oculis est privatus: sed Jupiter consolatus est ejus calamitatem honore. nam dedit divinandi artem. hic prædixit Thebarum interitum. Daphne ejus filia, quæ postea dicta est Sibylla, vaticinandi arte edocta, multa scripsit responsa. unde Homer. poëma ornavit. *Dom.* *Qualis erat postquam, &c.*] Traditur & alia causa, cur visu privatus fuerit Tiresias: videlicet quod Palladem lavantem nudam aspexisset. *Micyl.*

265. *Qualis & ipse.*] Phineus *Arcadiæ rex: qui ducta Cleopatra uxore, Orythyum & Crambin ex ea ex filios habuit: superinducta noverca, suasu ejusdem liberos excæcavit: unde & ipsi à diis iratis eruti oculi*, & dapibus non poterat vesci, cum harpyæ admotæ mensis eas fœdarent. Zetus & Calais Boreæ filii insecuti sunt aves ad Plotas usque insulas, quæ postea dictæ sunt *Strophades*: eumque tanto supplicio liberarunt. Quo beneficio devinctus canit apud Apollonium Rhodium, monens Argonautas, ut inter Cyaneas petras columbam sequantur, quam dii mitterent.

266. *Palladiæ.*] Argo navis *Palladia* dicta est, quoniam facta est cura Palladis.

267. *Quique oculis.*] Polymnestor rex Thraciæ, veteri amicitia conjunctus cum Priamo, imminente bello Græcorum, Polydorum Priami filium à parentibus sibi demandatum hospitio suscepit. Sed ruentibus Trojanis, auri, quod Polydorus attulerat, aviditate captus, contempto hospitii jure, Polydorum obtruncat. Quod cum Hecuba mater percepisset, dissimulans se ignorare, Polymnestorem rogavit, ut accepto thesauro, quem indicaret, filium redderet. Is secutus mulieris fidem, adductus in secretum, ab Hecuba & ancillis oculis privatur. *Dom.*

269. *Pastor ut Ætnæus.*] Polyphemus inter Cyclopes Siculos Homeri carmine celeberrimus, oculum amisit, adusto stipite effossum ab Ulysse, cum absumptis quinque sociis Ulyssis, vino obtutus jaceret.

270. *Telemus Eurymedes.*] *Eurymides* dictum Met. XIII. vs. 771. *Heins.* *Telemus.*] Vates, qui prædixit Polyphemo aliquando futurum, ut ei oculus effoderetur ab Ulysse.

271. *Ut duo Phinidæ.*] Crambis & Orythus, duo Phinei filii ex Cleopatra, vim intulerunt Idæ, quam Phineus superinduxerat, filiam Dardani Scytharum

rum

Qui dedit: ut Thamyræ, Demodocique caput.
Sic aliquis tua membra secet; Saturnus ut illas
Subsecuit partes, unde creatus erat.
Nec tibi sit melior tumidis Neptunus in undis,
Quam cui sunt subitæ frater & uxor aves.
Sollertique viro, laceræ quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles est miserata soror.
Vel tua, ne pœnæ genus hoc cognoverit unus,
Viscera diversis scissa ferantur equis.
Vel quæ, qui redimi Romano turpe putavit,
A duce Puniceo pertulit, ipse feras.
Nec tibi subsidio sit præsens numen: ut illi,
Cui nihil Hercêi profuit ara Jovis.

Ut-

rum regis: qua de causa excæcati à patre sunt.

272. *Thamyræ.*] Filius Philammonis & Argiopes Nymphæ, & à Lino Musicam edoctus. Dicitur ab Hom. Thamyris aptus ad lyram & carmen, ut scribit Diod. claruit musica, adeo ut ex Oechalia Peloponnesi veniens. Musas quibus occurrit: in certamen provocaverit, à quibus excæcatus est. *Demodocique.*] Duo cantores sunt apud Hom. Phemius in convivio procorum, Demodocus in convivio Alcinoi: cujus Musicam laudat Hom. Hunc cæcum valde Musa dilexit, dedit bonumque malumque; oculis quidem privavit, sed cantum dedit suavissimum.

275. *Nec tibi sit.*) Cæyx Alcyones conjunx, cum ad oraculum navigasset, facto naufragio submersus est. cujus rei dolore Alcyone in avem conversa est sui nominis. Vide Ovid. Metam. lib. XI. *Dom.*

276. *Frater, &c.*] Dædalion Caycis frater filiam habuit nomine Chionem, formosissimam, quam Apollo & Mercurius compressere, & nati sunt gemelli. Apollini Philamon, qui musica claruit, patrem imitatus. Autolycus autem Mercurio, fur nobilis. Suam præferre Chione formam Dianæ ausa est, à qua est sagittis interempta. Cujus in rogum pater Dædalion præ dolore se voluit immittere: at prohibitus, in Parnassum montem abiit. Unde cum se præcipitem dedisset, in volucrem ab Apolline est mutatus.

278. *Semeles est miserata soror.*] Cadmo Thebarum conditori ex Harmonia Veneris & Martis filia filiæ fuere Agave, Autonoë, Ino, & Semele, & Polydorus. Athamanti Æoli filio Thebarum regi Ino nupsit, quæ Clearchum genuit, & Melicertam, qui Junonis odio haud diu vixêre.

281. *Vel quæ qui redimi.*] Attilius Regulus, qui captus patribus suasit, ne captivorum permutatio fieret: maluitque ad paratum supplicium reverti, quam vivere inutilis civis patriæ. Quo supplicio sit affectus, non satis constituunt Annales. *Dom.*

282. *A duce Puniceo.*] *Cinyphio* Constantii codex. quomodo noster Metam. XV. *Cinyphium Jubam* dixit. *Heins.*

284. *Cui nihil Hercæi.*] Priamus desperata salute sua & suorum, confugit ad aram Jovis Hercæi, quæ in media regia erat, ubi à Pyrrho obtruncatus est: nihil enim profuit numen Jovis. *Dom.*

285. *Ut-*

Utque dedit ſaltus è ſummo Theſſalus Oſſa;
Tu quoque ſaxoſo præcipitere jugo.
Aut velut Euryali, qui ſceptrum cepit ab illo,
Sint artus avidis anguibus eſca tui.
Vel tua maturet, ſicut Minoïa fata,
Per caput infuſæ fervidus humor aquæ:
Utque parum miti, ſed non impune, prometheus,
Aërias volucres ſanguine fixus alas.
Ac, velut Etracides magno ter ab Hercule quintus,
Cæſus in immenſum projiciare fretum.
Aut, ut Amyntiaden, turpi dilectus amore
Oderit, & ſævo vulneret enſe puer.

Nec

285. *Utque dedit ſaltus.*] Plutarchus memorat, divinatricem quandam, Aglaonicem nomine, Egemonis Theſſali filiam, quum in Oſſà monte Lunæ coïtus obſervaret, in judicio convictam, à mulierculis, exiſtimantibus ab ea Lunam cælo deduci, graviſſimis affectam ſuppliciis, & ex Oſſa præcipitatam. *Deſſel.* *E ſumma Theſſalus Oſſa.*] *De ſummo* quatuor ſcripti & primæ editiones. ſic Met. x. *Oetam* bis maſculino genere dixit, ut in optimis eſt codicibus. & tum Tò *mons* ſubintelligitur. ſic Othrys apud Græcos fœminini generis eſt, maſculini apud Romanos. *Heinſ.*

287. *Aut velut Euryali.*] Hæmon filium habuit Theſſalum, Theſſaliæ regem, qui ab Euryalo advena (nam erat Corcyræus) ex Oſſa monte præcipitatus eſt. Ea cæde cum purgari non poſſet Euryalus, deditum Stygiæ paludi caput, furialibus anguibus dicitur abſumptus.

289. *Minoia.*] Minos ob injuriam acceptam à Dædalo, labyrintho fabricato, eum claſſe perſecutus eſt ad Cocalum regem Siciliæ, ad quem confugerat: multiſque præclaris operibus editis, illius gratiam ſibi comparaverat. Cum primum Minos claſſem appulit in Siciliam, hoſtiliterque agrum popularetur, Cocalus ad colloquium eum provocavit, propoſita ſpe dedendi Dædali. Tamdiu autem juſſit eum in thermis clauſum expectare, quoad vaporibus calidarum aquarum eſt extinctus. Exanimum corpus reddidit ſociis, affirmans eum caſu lapſum in aquas calidas mortuum eſſe.

291. *Utque parum mitis.*] Scribe *miti.* & refer ad Tò *ſanguine.* Heinſ. *Impune Prometheus.*] Prometheus à Vulcano religatus in Caucaſo monte, paſcit aquilam: quoniam & olim deos deceperit, & ignem ſurripuerit de cælo.

293. *Aut velut Etracides.*] Etracides cum Clebam puerum Dori filium in deliciis haberet, eique tribueret omnia, ab eo occiſus eſt. Nam puer in militarem ardorem excitatus, necato domino, exercitum contraxit, lateque evagatus condidit Cumam Phryconitidem. *Dom.* *Magno ter ab Hercule quintus.*] Qui quintus Hercules vocatus eſt, poſt ter magnum illum Herculem, cujus ingentia facta Theſeus eſt æmulatus.

295. *Aut ut, &c.*] Philippus Amyntæ filius Macedonum rex, ab oraculo acceperat, ut quadrigas evitaret: nam erat ab eis in fatis ut occideretur. Non tamen fati periculum effugere potuit. Stuprato etenim Pauſania ab Attalo Philippi ſororio, apud quem ſæpiſſime Pauſanias conqueſtus eſt; rex autem hoc protrahendo parvi fecit; Pauſanias inimici Attali injuriam in ipſum judicem vertit, quem gladio, in quo quadrigæ erant, interfecit. *Zar.*

 299. *Achæ-*

Nec tibi fida magis miſceri pocula poſſint,
  Quam qui cornigero de Jove natus erat.
More vel intereas capti ſuſpenſus Achæi,
  Qui miſer auriferâ teſte pependit aquâ.
Aut ut Achillidæ cognato nomine clarum
  Opprimat hoſtili tegula jacta manu.
Nec tua quam Pyrrhi, felicius oſſa quieſcant;
  Sparſa per Ambracias quæ jacuêre vias.
Nataque ut Æacidæ, jaculis moriaris adactis:
  Non licet hoc Cereri diſſimulare nefas.
Utque nepos dicti noſtro modo carmine regis
  Cantharidum ſuccos dante parente bibas.
Aut pia te cæſo dicatur adultera: ſicut,

Qua

299. *Achæi.*] Intellige Andromachi filium, qui cum univerſam cis Taurum Aſiam imperio ſuo regeret, à Bolide & Cambylo proditus, & ad regem Antiochum adductus, crudeliſſimo ſupplicio interiir, ut Polyb. lib. 8. pag. 528. deſcribit. Er vult Naſo Achæum non ipſo in Pactolo ſuſpenſum, ſed juxta eum, atque illo quaſi arbitro & inſpectante. *Salvagnius.*

300. *Qui miſer aurifera triſte pependit aqua.*] *Teſte pependit* ex ſcriptis potioribus. *Heinſ.*

301. *Aut ut Achilliden.*] Alii *Achillidem.* Scribe *Achillidæ*, hoc eſt Pyrrhi Neoptolemi. *Idem. Aut ut Achilliden.*] Pyrrhus materno genere ab Achille oriundus, paterno ab Hercule, cum adverſus Antigonum Argos obſideret, anus è tecto ſpectans filium prodeuntem in aciem, & periculo commota, utraque manu tegulam demiſit, qua exanimatus eſt Pyrrhus, ut Plutar. & Cornelius ſcribunt. *Dom.*

303. *Nec tua quam Pyrrhi.*] De Pyrrho Neoptolemo intelligendum Achillis filio, cujus oſſa per fines Ambraciæ ſparſa eſſe, narrat Hyginus, fab. 123. *Mic.*

304. *Ambracias.*] Ambracia, teſte Livio, urbs in Epiro eſt, aſpero ſubjecta tumulo, dudum Pyrrhi regia fuit.

305. *Nataque ut Æacidæ.*] Ut in veteri legimus commentario, Laodamia, ſive Periboea Pyrrhi filia fuit: quæ cum in templum Cereris Ambraciæ confugiſſet, inimicorum telis eſt interfecta. Intelligunt nonnulli Heracliam, Hieronis filiam ex Achillis genere, quæ in remplo Cereris una cum duabus filiabus à populo Syracuſano telis confoſſa cecidit.

306. *Non licet.*] Vid. Juſtin. lib. 28. *Zar.*

307. *Utque nepos dicti, &c.*]. Mihi Pyrrhus deſignari videtur, qui tertius eſt ab eo, cujus res in Italia geſtæ memorantur. Hic enim magni Pyrrhi nepos fuit. Deinde Olympias mater ejus vel avia. ut nonnulli volunt, Tigridem puellam Leucadiam ejus concubinam, *φαρμάκοις ἀπέκτεινεν*, veneno ſuſtulit, inquit Athenæus lib. 13. p. 579. Edition. Caſaub. ut ſuſpicer, Pyrrhum una cum Tigride amica ſublatum eſſe. *Salvag. Cantharidum ſuccos.*] *Cantharis* vermis viridis, vide Plin. lib. 29. cap. 4. & Dioſcorid. lib. 6. *Val. Andr.*

309. *Aut pia te cæſo.*] Leucon, ut vetuſtiſſimus docet interpres, ex Perſicis regibus Spartacum fratrem occidit, regno inde potiri ſperans, cum & rem haberet cum ipſius fratris uxore. Non tamen

Qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est.
Inque pyram tecum cariſſima pignora mittas;
Quam finem vitæ Sardanapalus habet.
Utque Jovis Libyci templum violare parantes,
Acta Noto vultus condat arena tuos.
Utque necatorum Darêi fraude ſecundi,
Sic tua ſubſidens devoret ora cinis.
Aut, ut oliviferâ quondam Sicyone fugato,
Sit frigus mortis cauſſa fameſque tuæ.
Aut, ut Atarnites, inſutus pelle juvenci
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
Inque tuo thalamo ritu juguĺêre Pheræi:
Qui datus eſt leto conjugis enſe ſuæ.
Quoſque putas fidos, ut Lariſſæus Alebas,

Vul-

men votum valuit conſequi. nam in palude Sabedana Leuconem mulier interfecit, quare pia eſt judicata. Dicunt nonnulli, Oxilochi regis Ponti uxorem hanc fuiſſe, non Spartaci.

311. *Cariſſima corpora.*] *Pignora* Serrav. placet. & *Quam finem* pro *Quem* idem. ut Met. XIII. ex veterrimo codice Florentino,

Hanc ego, me Cyclops nulla cum fine petebat.

Adeantur quæ notamus ad Amores libro II. El. XII. *Heinſ.*

313. *Utque Jovis Libyci.*] Cambyſes, cujus meminerunt Herodotus & Trogus, cum ſtudio evagandi Ægyptum peteret, miſit qui popularentur templum locupletiſſimum Jovis Ammonis: qui omnes ira numinis arenarum cumulis obruti ſunt. *Dom.*

315. *Utque necatorum Darei.*] De Ocho aliqui dictum volunt, qui Dareus eſt dictus. cujus hiſtoriam Valerius Max. lib. 2. vel cap. 2. lib. 9. de crud.

316. *Sic tua ſuccendens devoret ora cinis.*] *Subſidens* plerique veteres. nonnulli etiam *oſſa*. ſic *ſubſidit in ignes Ilium* Virgilio. & noſter Met. XIII.

Ilion ardebat, nec adhuc conſederat ignis.

Heinſ.

317. *Aut ut olivifera.*] Neocles (vel Nicocles) Thuſcus ex Sicyone pulſus, omnibus vitæ præſidiis deſtitutus, fame & frigore mortem obiit. *Zar.*

319. *Aut ut Acharnides.*] *Atarnites* in melioribus. quod Turnebo in Adverſariis probatum eſt. *Heinſ.* *Atarnites.*] Et de Hermia intellige, Atarnæ rege ſive tyranno, ut recte Turneb. lib. 9. Adverſ. cap. 26. Addit è Diodoro lib. 16. Turnebus, Hermiam, quia à Perſarum rege defecerat, circumventum ab Hectore duce regis Perſarum, & in poteſtatem redactum. At quod Ovid. ait, *inſutum pelle juvenci*, id de Hermia qui ſcriberet adhuc non vidi. *Val. Andr.*

321. *Inque tuo thalamo.*] In ſecundo Officiorum docet Cicero, Alex. Pheræum uxorem Theben admodum dilexiſſe: tamen ex epulis ad eam in cubiculum cum ſe conferebat, Barbarum diſtricto gladio jubebat anteire: deque ſtipatoribus ſuis præmittebat, qui muliebres arculas perſcrutarentur. Non tamen eum fefellit opinio: nam ab uxore propter pellicatus ſuſpicionem eſt interfectus.

323. *Quoſque putas fidos.*] Thiodamantis filius fuit Alebas, qui Lariſſæ in Theſſalia dominatum habuit. Satellites,

Vulnere non fidos experiare tuo.
Utque Milon, sub quo cruciata est Pisa tyranno,
Vivus in occultas præcipiteris aquas.
Quæque in Adimantum Phliasia regna tenentem
Ab jove venerunt, te quoque tela petant.
Aut ut Amastriacis quondam Lenæus ab oris
Nudus Achilleâ destituaris humo.
Utque vel Eurydamas ter circum busta Thrasylli
Est Larissæis raptus ab hoste rotis.
Vel qui quæ fuerat tutatus mœnia sæpe
Corpore lustravit non diuturna suo:
Utque novum passâ genus Hippomeneïde pœnæ,
Tractus in Actæa fertur adulter humo:
Sic, ubi vita tuos invisa reliquerit artus,

Ulto-

civium timore, Alebas ad custodiam habebat. quos fidos sibi existimabat. At ab ipsis postea est interfectus. vide Alciatum lib. 6. Parerg. cap. 21.

325. *Utque Milo.*] *Milon.* Juret. Sarrav. & duo alii. *Heins.* *Utque Milo.*] Milones plures fuisse constat: quorum quidam Pisam Elidos tenuit, qui Pisanos cruciatibus afficiebat. Tandem in Alpheum fluvium Pisam profluentem demersus à Pisanis est, si vetustissimo credimus interpreti. Sunt autem Pisæ juxta Alpheum sitæ, ubi ludi Olympii celebrabantur. Forte legend. hic: *utque ille sub quo.* & intelligendum de Pantaleone. Pausan. pag. 240. 242. *Sanct.*

327. *Quæque in Adimantum.*] Adimantus Phyletiæ rex, Ponto conjunctæ, sive (ut alii volunt) Thessaliæ, deorum contemptor, diis sacrificare neglexit, se ipsis majorem prædicans. quare à Jove fulmine ictus interiit. Pausanias Corinthiacis, multa scitu dignissima de Phliasiis prodidit.

329. *Aut ut Amastriacis.*] Amastris urbs est in peninsula, habens portus ex utraque parte, quam condidit Amastris Oxyartis filia, uxor Dionysii tyranni Heracliensis. Hic Dionysius Lenæus dictus est: qui expulsus à Mithridate, aufugit in ἀχιλλέως δρόμον, in locum, quem cursum Achillis appellant, ubi à suis desertus, periit omni destitutus ope. *Dom.*

331. *Utque vel Eurydamas.*] Mos diu apud Thessalos fuit, ut interficientium corpora circa occisorum sepulchra traherentur, ut Eurydamantis exemplo constat, qui circa Thrasylli (quem interfecerat) tumulum à Simo Thrasylli fratre tractus est, auctore in 22. Iliad. Porphyrio.

333. *Et qui.*] Hector. *Dom.*

335. *Utque novum passa est genus Hippomenia lethi.*] *Hippomeneida* nonnulli veteres. Scribe,

Utque novum passâ genus Hippomeneide lethi.

ad Limones adulterum enim hoc distichon est referendum. de Limone acturus est infra ℣. 459. & versu proximo forte scribendum, *Tractus Erechthea humo*, nam veteres *Tractus & Actæa.* Heinsius. *Hippomeneïa.*] Hippomenes Athenarum princeps fuit, cujus filia in adulterio deprehensa est à patre ob scelus juncta equo: qui conclusus cum alimentis careret, dentes in puellam conjecit. Adulter vero per regionem Atticam ab equis tractus est. *Dom.*

339. *Visce-*

Ultores rapiant turpe cadaver equi.
Viſcera ſic aliquis ſcopulus tua figat; ut olim
Fixa ſub Euboïco Graja fuêre ſinu.
Utque ferox periit & fulmine & æquore raptor;
Sic te merſuras adjuvet ignis aquas.
Mens quoque ſic Furiis vecors agitetur, ut illi
Unum cui toto corpore vulnus erat.
Utque Dryantidæ Rhodopeïa regna tenenti,
In gemino diſpar cui pede cultus erat.
Ut fuit Octæo quondam, generoque draconum,
Tiſamenique patri, Callirhoëſque viro.

Nec

339. *Viſcera ſic aliquis, &c.*] Locrenſes intelligit, qui poſt everſam Trojam, in patriam redeuntes, ob unius Ajacis noxam, in Eubœæ promontoriis miſere naufragio perierunt; ut Virg. 1. Æneid. refert. quod & Ajacis ipſius interitus diſticho proximo indicat. *Salvagn. Scopulis tua figat.*] *Scopulus* ſex ſcripti. *Heinſ.*

341. *Utque ferox periit.*] Imprecatur laniationem corporis, qualis Ajaci Oilei contigit naufrago. ſcribunt hoc factum fuiſſe, quoniam Caſſandram in templo Palladis violaverat, quare indignata Pallas, ipſum circa Caphareum promontorium, fulmine interfecit, naveſque diſſipavit.

343. *Mens quoque.*] Imprecatur furorem mentis, qualis contigit Marſyæ, qui tibia inventa modulatione adeo eſt elatus, ut Phœbum in certamen provocaverit: in quo ſuperatus pellem amiſit, pependitque ex platano: Parrhaſius, & Micyllus hoc de Ajace Telamonio intelligi volunt: ſed contra mentem Salvagnii, qui priorem expoſitionem probat.

344. *Unum qui toto corpore vulnus habet.*] *Cui erat* Juret. *qui erat* duo alii. recte. Met. VI. de Marſya, *Nec quicquam niſi vulnus erat.* libro XV. de Hippolyto, *unumque erat omnia vulnus.* Heinſ.

345. *Utque Dryantiadæ Rhodopeïa regna tenente.*] Lycurgum Dryantis filium intellige, qui Liberum de regno fugavit: quem cum negaret deum eſſe, vinumque bibiſſet, & ebrius matrem ſuam violare voluiſſet, tunc vites excidere eſt conatus: qui inſania à Libero objecta, uxorem ſuam & filium interfecit, ipſumque Lycurgum Liber pantheris objecit in Rhodope, qui mons eſt Thraciæ, cujus imperium habuit. Hic traditur unum pedem ſibi pro vitibus excidiſſe. Atque hunc μονοκρήπιδα Græci quoque vocarunt, utpote altero pede cæſo ſive læſo. *Micyl. Dryantiada.*] *Dryantidæ* meliores. *Heinſ.*

347. *Ut fuit.*] Hercules Octæus dictus eſt ab Oeta monte, in quo arſit: vel ob tunicam venenatam, miſſam à Deianira, ut fabulæ ferunt, Ovid. 9. Metam. *Generoque draconum.*] Athamas in furorem verſus eſt, ira Junonis. gener fuit Cadmi, & Harmoniæ: qui in Illyricum profecti, in dracones verſi ſunt: unde gener draconum dictus eſt.

348. *Tiſamenique patri.*] De Oreſte intellige, qui ex Hermione Tiſamenum filium ſuſcepit. *Dom. Callirhoëſque viro.*] Alcmæonem intelligit Ovid. Amphiarai & Eriphyles filium, qui occiſa matre in furorem verſus fingitur. Conſulto oraculo, in terram omnium recentiſſimam ire juſſus eſt. Nactus itaque terram, qua Achelous in mare erumpit, filiam Acheloi Callirhoën uxorem habuit. vide Apollodor. lib. 3. *Val. Andr.*

 349. *Nec*

Nec tibi contingat matrona pudicior illâ,
Qua potuit Tydeus erubuisse nuru.
Quæque sui Venerem junxit cum fratre mariti,
Locris in ancillæ dissimulata necem.
Dî quoque tam faciant possis gaudere fideli
Conjuge, quam Talai Tyndareique gener.
Quæque parare suis letum patruelibus ausæ
Belides assiduâ colla premuntur aquâ.
Byblidos & Canaces, sicut facit, ardeat igne:
Nec, nisi per crimen, sit tibi nota soror.
Filia si fuerit; sit quod Pelopêa Thyestæ;
Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo.

Neu

346. *Nec tibi contingat, &c.*] Ægialeam intelligit, Diomedis uxorem. Cum enim Venus à Diomede vulnus accepisset, ejus uxorem tantæ libidinis impotentem reddidit, ut se passim Hippolyto & Cometi prostitueret; quorum furiosis amoribus adeo exagitabatur, ut ipsi Diomedi, Troja redeunti, necem molita sit, quam ad Junonis aram noctu confugiens, vix evadere potuit. *Salvag.*

352. *Locris.*] Hypermnestra Locrensis, cum fratris viri concubitum appeteret, clam nocturno tempore id assecuta, mane pudore affecta, ut scelus suum dissimularet, ancillam cum famulo necavit, quasi in ejus concubitu eos deprehendisset.

354. *Conjuge quam Talai.*] Eriphyle Amphiarai uxor, Talai filia, latentem maritum ne ad bellum Thebanum iret, in quo per auguria prospexerat se periturum, prodidit corrupta monili, quod olim Venus possederat: deprehensus maritus, & in bellum proficiscens Alcmæoni filio mandavit, ut cum mortuus esset, mactaret tumulo suo Eriphylem matrem. quod factum est, sed postea insanus factus. *Tyndareique gener.*] Agamemnon gener Tyndari (nam Clytæmnestra Tyndari filia fuit, ut scribit Pausan.) interfectus est ab uxore dolis Ægisthi. *Dom.*

357. *Biblis.*] Mileti filia, & Cyanes, Caunum fratrem impudice amavit; cujus concubitum cum assequi non posset, lacrymis liquata est in fontem. Ovid. libro 9. Metam. *Dom. Et Canaces.*] Fuit Canace Æoli & Amphiteæ filia; cujus ardens amore Macareus frater eam violavit. Verum conceptus infans rem vulgavit. Æolus itaque filiæ ensem misit; quæ accepto ense flagitium à fratre illatum nece sua ulta est. *Dessel.*

358. *Sit tibi fida soror.*] *Nota* nonnulli. nam *fida* mox sequitur. superiori versu *sicut facit* pro *facu* scribendum cum Bononiensi codice & libris Constantii Fanensis. *Heins.*

359. *Filia si fuerit.*] Pelopeia, cum patre Thyeste inscio concubuit: ex quo nefario concubitu Ægisthus natus est, quem à matre, ut scelus tegeret, in sylvis expositum, à capris nutritum fabulantur: unde & illi nomen. Hic ætate grandior Atreum & Agamemnonem occidit. *Val. Andr. Pelopea Thyesti.*] *Thyestæ* quattuor libri. recte. ut monui ad Epist. VIII. *Heins.*

360. *Nyctimene.*] Cum patris concubitum esset assecuta, pudore in avem conversa sui nominis, luce non volat, solaque amat tenebras. Fabula est apud Ovidium in quarto Metamorph. *Dom. Myrrha suo patri.*] Fuit Cynaræ Cypriorum regis filia, Myrrha, quæ ut in 10. Metamorphos. inscio cum patre concubuit.

Neu pia, neve magis capiti ſit fida paterno,
Quam tibi vel, Pterela, vel tibi, Niſe, fuit.
Infamemque locum ſceleris quæ nomine fecit,
Preſſit & inductis membra paterna rotis.
Ut juvenes pereas, quorum faſtigia vultus
Olim Piſeæ ſuſtinuêre foris.
Ut qui perfuſam miſerorum ſæpe procorum
Ipſe ſuo melius ſanguine tinxit humum.
Proditor ut ſævi periit auriga tyranni,

Qui

buit, à quo cognita parum abfuit, quin occideretur. nam ſtricto gladio eam petiit, quæ in pedes ſe dedit, in Arabiam uſque: ubi in Myrrham arborem dicitur mutata, & Adonem formoſiſſimum edidiſſe, qui adeo à Venere creditur amatus. *Zar.*

361. *Neve magis pia ſit capitique parentis iniqua.*] Plurimi veterum,

Filia neve magis capiti ſit fida parentis. vel, *paterno*. Puto, *Neu pia, neve magis*, Heinſius.

362. *Quam tua vel Ptelera.*] *Quam ſua vel Ptelera* multi ex antiquis. quatuor *Quam tibi vel Ptelera.* utrumque recte. *Idem. Quam Pterela.*] Thebarum rex à Creonte necatus eſt, prodirione Polydices filiæ. Ovid. 8. Metamorph. *Tua Niſe fuit.*] Pandion Athenarum rex quatuor habuit filios, Niſum, Ægeum, Lycum, Pallantem. Niſus Megarenſium rex obſeſſus à Minoë, proditione Scyllæ filiæ, quæ Minois amore capta eſt, crinem fatalem amiſit, ſicque interemptus eſt. Ovid. 8. Metamorph. *Dom. Quam tua vel Pterela.*] De Taphiorum rege ejuſque filia Comæthone locum intellige, quæ Cephali amore capta, patriam patremque hoſtibus prodidit. *Val. Andr.*

363. *Infamem.*] Tullia Tarquinii filia carpentum per ora patris interfecti agi juſſit, quo ſcelere loco nomen dedit. Nam vicus ille eſt dictus *Sceleratus.* D.

364. *Inductis membra paterna rotis.*] Malim *invectis.* Heinſ.

365. *Ut juvenes pereas.*] His verſibus Hippodamiæ proci tanguntur; quos Oenomaus, Elidis & Piſæ rex, curuli certamine victos interfici juſſit. Cum enim Oenomaus ex Oraculo percepiſſet, aliquando fore, ut à genero conficeretur, omnibus artibus procos ab Hippodamiæ filiæ conjugio deterrere eſt conatus. Equis enim fiſus, quos Aquilone velociores habebat, certamen curule propoſuit, ea lege, ut qui victor exſtitiſſet, Hippodamiæ nuptias obtineret, qui vero victus, temeritatis pœnas capite lueret; eoque pacto non paucos vita privavit; quorum deinde capita Piſæ foribus affigi imperabat, ut aliis faſtidio terrorique forent: unde Naſo eorum juvenum vultus, *faſtidia* nuncupat. *Salvag.* *Projecta cadavera quorum Oraque Piſææ ſuſtinuere fores.*] Multi ex antiquis,

—— quorum faſtigia vultus
Olim Piſææ ſuſtinuere fores.

recte, ſi cum Menteliano & Conſtantii codice *foris* reponas. Poſſit pro *Olim* aut *Oraque* etiam legi *Oſſaque.* Heinſ.

367. *Ut qui perfuſam.*] Oenomaum dicit: qui ut modo docuimus, tredecim procis interemptis, ſeipſum à Pelope victum interfecit. *Miſerorum cæde procorum.*] *Sæpe* Mentel. & quinque alii. miſerorum procorum ſanguine perfuſam. ut OEnomaum intelligat. *Heinſ.*

369. *Proditor at ut ſævi.*] Myrtilus cum ab Hippodamia promiſſum præmium poſceret, à Pelope eſt in mare præcipitatus, cui & nomen dedit. nam *Myrtoum* dicitur pelagus, eſtque inter Ionium & Ægeum. *Zar.*

 371. *Ut*

Qui nova Myrtoæ nomina fecit aquæ.
Ut qui velocem frustra petiêre puellam;
Dum capta est pomis tardior illa tribus.
Ut qui tecta novi formam celantia monstri
Intrarunt cæcæ non redeunda domûs.
Ut quorum Æacides misit violentus in altos
Corpora cum senis altera sena rogos.
Ut quos, obscuri lusos ambagibus oris,
Legimus infandæ Sphinga dedisse neci.
Ut qui Bistoniæ templo cecidêre Minervæ:
Propter quod facies nunc quoque tecta Deæ est.
Ut qui Threïcii quondam præsepia regis

Fece-

371. *Vt qui velocem.*] Atalanta *Schænei filia.*

372. *Dum facta est.*] *Capta est* ex multis veterum. Noster Epistola Cydippes,

Cydippen pomum, pomum Schœneïda cepit.

In Priapeis Epigrammate xv.

Qualibus Hippomenes cepit Schœneïda pomis.

ut *rapuit Schœneida* nunc minus bene legitur. *Heins.*

373. *Vt qui tecta.*] Androgeo Minois filio Athenis interfecto, numinis ira sterilitas agrum Atticum invasit, qua liberari posse Athenienses didicerunt ex oraculo, si Minoën placarent. quôd, ut fieret, jactis sortibus, septem juvenes Athenienses singulis annis Minotauro mittebant, quem labyrinthi ambagibus clausum habebat Minos. Theseus voluit & ipse tanto se periculo exponere: quia inter cives rumor erat, ipsum malorum causa à periculis abesse, qui Ariadnæ auxilio victor domum rediit.

374. *Cæca domus.*] Labyrinthus. *Zar.*

375. *Vt quorum.*] Achilles in rogum Patrocli ardentem, duodecim Trojanos fortissimos jugulatos conjecit, ut Homerus scribit, quatuor equos præterea, & duos canes, uncto prius cadavere pingui ovium, & boum qui mactati sunt. *Dom. In altum rogum.*] *Altos rogos* cum tribus scriptis. *Heins.*

377. *Victos ambagibus oris.*] *Lusos* eleganter Politiani liber & duo alii. nisi *vinctos* mavis. ut ad Sphingos nomen alludat. *Idem.*

379. *Vt qui Bistoniæ.*] Bistones populi sunt Thraciæ. unde Palladis simulachrum ad Lacedæmonios translatum est, apud quos impia lex, quam ξενηλασίαν appellarunt, est promulgata, ne alicui hospiti Spartæ commorari liceret. Spreta autem lege Lemnii Spartam venere, quos in templo Palladis Spartani occidêre: quo facinore pariter & impietate deæ imago torva apparere creditur, ut vetus scribit interpres. *Zar. Bistoniæ.*] Fortasse Naso Minervam *Bistoniam* appellat, quod illa præesset militiæ, cujus peritia Thraces maxime gloriantur: unde & στρατεία est dicta, & ἀρεία sive Martia. *Salvagn.*

380. *Versa dea est.*] Plerique *tecta.* alii *torta* vel *torva.* Heins.

381. *Vt qui.*] Diomedes Tyndam urbem Thraciæ tenuit, ut scribit Plin. ubi equos feros catenis devinctos æneis, corporibus humanis alebat. eos Hercules sustulit, jussu Eurysthei: Eurystheus sacravit Junoni. eorum genus propagatum est usque ad Alex. Mag. si Diodor. credimus. *Dom.*

383. Thera-

Fecerunt dapibus ſanguinolenta ſuis.
Therodamantêos ut qui pavêre leones :
Quique Thoontêæ Taurica ſacra deæ.
Ut quos Scylla vorax, Scyllæque adverſa Charybdis,
Dulichiæ pavidos eripuere rati :
Ut quos dimiſit vaſtam Polyphemus in alvum :
Ut Læſtrygonias qui ſubiere domos.
Ut quos dux Pœnus merſit putealibus undis,
Et jacto canas pulvere fecit aquas.
Sex bis ut Icaridos famulæ periêre procique,
Inque caput domini qui dabat arma procis.
Ut jacet Aönio luctator ab hoſpite fuſus,
Qui (mirum) victor, cum cecidiſſet, erat.
Ut quos Antæi fortes preſſere lacerti;
Quoſque feræ morti Lemnia turba dedit.

Ut

383. *Therodamanteos.*] Therodamas rex Scythiæ, ſicut vetus docet interpres, timens ne per inſidias occideretur, leones hominum ſanguine alebat, quo magis ſævirent : ut ſi caſus poſtularet, ad crudelitatem paratos haberet. Hujus in 1. de Ponto Ovid. meminit : *Non tibi Therodamas cruduſque vocabitur Atreus, Quiſque ſuis, &c.* Zar.

388. *Aut Læſtrygonias qui ſubiere manus.*] *Ut* plerique. malo etiam *Læſtrygonios lares.* niſi quod tres ſcripti *Læſtrygonias domos.* probe. *Heinſ. Ut Læſtrygonias.*] Antiphates Læſtrygonus rex fuit, qui & unum ex Ulyſſis ſociis comedit, ac naves viroſque merſit, præter unam, quæ Ulyſſem vehebat; ut in 14. ab Ovid. docemur.

389. *Ut quos dux Pœnus.*] Appianus Alexandrinus, in eo, qui *Libycus* inſcribitur, libro, oſtendit Carthaginenſes quandoque Acerranorum ſenatum per inducias fidentem puteis immerſiſſe, atque ſaxis obruiſſe. Addit vetus interpres, Amilcarem tunc Pœnorum ducem fuiſſe. de hac puto Poëtam loqui crudelitate, licet alii aliter intelligant.

391. *Et velut Icaridos famulæ periere.*] *Sextus ut Icaridos* Mentel, & unus Vatican. *Sectus ut* Bononienſis. Optime Satrav. & Regius *Sex bis ut Icaridos famulæ.* ſic & Leucothoæ *bis ſex famulas* dat. Met. IV. *Heinſ. Sex bis ut Icaridos famulæ periere.*] Odyſſ. χ. *Tum ſubſtrata procis famularia ſcorta necantur. Informi tremulum fune pependit onus.* Μὴ καθαρῷ θανάτῳ. Homer. d. l. vſ. 462.

392. *Inque caput domini qui dabat arma procis.*] Hæc omnia reperies in Odyſſ. χ.

395. *Ut quos Antæi.*] Nunc illorum imprecatur mortem, quos certamine Antæus interemit. multos enim externos eum occidiſſe, Diodorus eſt auctor.

396. *Lemnia turba dedit.*] Lemnienſes mulieres, cum Veneris ſacra eſſent averſatæ, irata dea eis tetrum immiſit odorem. Cumque Lemnii viri in Thraces bellum agerent, tandem victores magnam pellicum turbam ſecum duxere. quam cum uxores ferre non poſſent injuriam, unanimes decreverunt viros occidere : quos, ut ſtatuerant, ad unum interemêre : pariter & Thraces mulieres, filioſque, metuentes, ne paternam ulciſcerentur injuriam : non tamen tantæ immanitatis fuit Hipſipyle, quæ ſola pa-

 tri

Ut qui post longum sacri monstrator iniqui
Elicuit pluvias victima cæsus aquas.
Frater ut Antæi, quo sanguine debuit, aras
Tinxit; & exemplis occidit ipse suis.
Ut qui terribiles pro gramen habentibus herbis
Impius humano viscere pavit equos.
Ut duo diversis sub eodem vindice cæsi
Temporibus Nessus, Dexamenique gener.
Ut pronepos, Saturne, tuus: quem reddere vitam
Urbe Coronides vidit ab ipse suâ.
Ut Sinis, & Sciron, & cum Polypemone natus,
Quique homo parte sui, parte juvencus erat.

Qui-

tri Thoanti pepercit, eumque servavit. *Zar.*

397. *Ut qui post longum.*] *Post nonum* unus, sex alii *post annum.* tres *post annos.* Forte *post tanto.* Pont. III. El. IV.

Vix bona post tanto quærenti verba subibant.

Virgil. Georg. III.

Nunc quoque post tanto videat desertaque regna
Pastorum, & longe saltus lateque vacantes.

Lucretius lib. V.

Quidve novi potuit tanto post ante quietos
Inlicere? Heinsius.

Ut qui post.] Prasillus, ut alii codices habent, Thrasius vel Thrasyllus, Busiridem docuit immolare hospites, cum affirmasset nece humana pluvias impetrari posse à Jove. Primus occisus est, eandemque servavit crudelitatem Busiris in adventum usque Herculis, à quo domitus fuit. *Sacri iniqui.*] In quo erat necanda victima. *Post longum.*] Longam siccitatem.

401. *Ut qui terribiles.*] Diomedem dicit, qui equos humanis pascebat corporibus. hunc Hercules suis equis tradidit edendum. *Zar.*

403. *Ut duo.*] Nessus centaurus cum ad Evenum fluvium Deianiram violare vellet, uxorem Herculis, sagitta ab Hercule interemptus est. *Dom.*

404. *Dissimanique gener.*] *Dexamenique* corrigendum. ut nonnulli codices. quod jam alii viderunt. Dexameni enim filiam sunt qui Deianiram non OEnei esse contendant. *Heins. Dexamenique gener.*] Per quem Eurytionem centaurum intelligo: Ixionis ex nube filium, Nessi fratrem, qui & ipse occisus fertur vindice Hercule, eo quod Deianiram sibi à Dexameno metu coactus desponsatam, petiisset. Leopard. lib. 3. Emendat. c. 4. Vide & Hyginum. *Val. Andr.*

406. *Urbe Coronides vidit ab ipse suâ.*] Hæc vera lectio, quam scripti codices agnoscunt. Adi Notas Epist. IX. vs. 96. *Heins. Coronides.*] Æsculapius Coronidis ex Apolline filius. *Zar.*

407. *Ut Scinis.*] *Sinis* tam hic, quam Met. VII. & Epistola Phyllidis Σίνις est apud Græcos. *Heins. Sinis.*] Qui (ut scribit Diodorus) alligata corpora curvatis arboribus in altum emittebat, unde curvabantur. *Dom. Et cum Polypemone.*] Procrustes Polypemonis filius in eo loco terræ Atticæ, quæ dicitur *Curdalus*, viatores inusitato supplicio sustollebat. In lectica namque eos ponebat: quod si longiores erant, parte supereminente amputabantur: si vero breviores, pedibus distendebantur. *Zer.*

408. *Quique homo.*] De Minotauro intelligit, quem Theseus interfecit. *D.*

409. *Qui*

Quique trabes preſſas ab humo mittebat in auras,
Æquoris aſpiciens hujus & hujus aquas.
Quæque Ceres vidit læto pereuntia vultu
Corpora Theſeâ Cercyonêa manu.
Hæc tibi, quem meritis precibus mea devovet ira,
Eveniant, aut his non leviora malis.
Qualis Achæmenides Siculâ deſertus in Ætnâ,
Troïca cum vidit vela venire, fuit.
Qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
Quique tenent pontem, quæ tibi pejor erit.
Filius & Cereris fruſtra tibi ſemper ametur;

Deſti-

409. *Quique trabes preſſas, &c.*] Pityocampten intelligit poëta, qui ab eo nomen habuit, quod hoſpites à ſe certamine victos, diverſis pinibus in terram curvatis alligabat, atque ita ligatos, iiſdem arboribus ſurſum iterum ac pariter emiſſis, lacerabat. Hic Iſthmi anguſtias obſidebat, quare hic à poëta dicitur, hujus & illius æquoris aquas, hoc eſt, Ionium & Ægeum mare aſpexiſſe. Cæterum eundem hunc alii faciunt cum eo quem Sinim ſupra vocari diximus. Ovidius autem, diverſos, Sinin & hunc, de quo hîc dicitur, Pityocampten facere videtur: cum ſupra Sinin, ſuo ac proprio nomine: hîc autem, eum qui arbores in terram curvatas, rurſum in auras emiſit, ſuppreſſo nomine poſuerit.

410. *Æquoris aſpiciens.*] Forte *aſpergens*, laceris nempe corporibus. vel *infeſtans.* nam in multis veterum eſt *aſpectans*, *aſpectes* & *expectans.* Heinſ.

411. *Quæque Ceres vidit.*] Cercyonem arcadem in palæſtra Theſeus juxta Eleuſiniam Cererem ſuperavit, ut Plutarchus ſcribit, & ab Ovidio in octavo Metamorph. tangitur: *Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleuſis. Quæque Ceres vidit læto pereuntia vultu.*] Propter ſublata latrocinia ſcilicet, quibus ille viam atque aditum ad Eleuſinem, ubi Ceres præcipue colebatur, infeſtarat. *Micyl.*

413. *Quem precibus juſtis.*] *Meritis precibus* plerique ſcripti. *Heinſius.*

417. *Qualis erat.*] Irus Ithacenſis mendicus, celebris carmine Homeri. Hic in mendicitatis objurgationem ſemper objicitur. *Binominis* dicitur, quoniam Arneus olim eſt appellatus à matre: ſed dictus Irus ab aliis, à loquacitate mendicandi.

418. *Quique tenent pontem, qui tibi major erit.*] *Tenent* ſcripti magna ex parte. & recte. nam mendicos intelligit. iidem codices, *quæ tibi major.* Scribe *quæ tibi pejor erit*, & ad fortunam refer. Fruſtra ſe exercuerunt magnus Turnebus aliique in hoc loco. *Heinſ. Quique tenent pontem.*] Sic Martial. l. 10. Epigr. 5. in maledicum:

Pontes per urbis erret exul, & clivos,
Interque raucos ultimus rogatores,
Oret caninas panis improbi buccas.

Et Juvenalis Sat. 5. egenos in pontibus conſidere ſolitos, aſſerit. *Qui tibi major erit.* Turneb. Adverſ. lib. 9. cap. 25. videbatur dicendum *qui te major erit:* ſed ſignificat, qui in tuis majoribus numerabitur: vel potius, qui judicio tuo, in majoribus numerabitur, & quem præ te magnum dices, quamvis aliis ſit infimus & abjectiſſimus. *Deſtel.*

419. *Filius ut Cereris.*] Hunc omnes locum meo quidem judicio, falſo interpretantur, cum de Triptolemo, aut Aſterio intelligunt. Plutum enim intelligit: cujus in Theogonia Heſiodus hanc fabulam refert. Cum Jaſio, in templo,

quod

Deſtituatque tuas uſque petitus opes.
Utque per alternos undâ labente recurſus
Subtrahitur preſſo mollis arena pedi;
Sic tua neſcio quo ſemper fortuna liqueſcat:
Lapſaque per medias effluat uſque manus.
Utque pater ſolitæ varias mutare figuras
Plenus inexſtinctâ deficiare fame.
Nec dapis humanæ venient faſtidia: quaque
Parte potes, Tydeus temporis hujus eris.
Atque aliquid facias, à veſpere rurſus ad ortus
Cur exſternati Solis agantur equi.
Fœda Lycaoniæ repetes convivia menſæ,
Tentabiſque cibi fallere fraude Jovem.
Teque aliquis poſito tentet vim numinis opto:
Tantalides tu ſis, Tereïdeſque puer.
Et tua ſic latos ſpargantur membra per agros;

Tan-

quod fuit in Tripoli Cretæ civitate, Ceres concubuit: ex quibus Pluto natus eſt, qui *opulentia* interpretatur. Dives, quicunque hunc adibat, efficiebatur. Ideo nunc Poëta imprecatur mendicam in inimicum vitam: & quod ſi forte Plutum adiret, cupit ut ab eo ſpernatur, cui & odio ſit. *Zar.*

422. *Mollis arena pede.*] *Pedi* ex melioribus. *Heinſ.*

423. *Sic tua neſcio qua.*] *Quo* ex iiſdem. *Idem.*

425. *Utque pater.*] Eriſichthon ſucciſa quercu, Dryadum precibus à Cerere irata tanta fame torquebatur, ut coactus ſit vendere filiam, Dryopida: velut alii volunt *Meſtram.* Vendita modo pro virgine, modo pro aliis animantibus, patri alimenta diu ſubminiſtravit: ſed tandem coactus eſt miſer morſu proprios artus lacerare.

416. *Conficiare.*] *Deſtituare* nonnulli. *deficiare* codex Jureti bene. Vide Notas Epiſt. v. vſ. 150. *Heinſ.*

427. *Nec dapis humanæ.*] Tydeus Oenei regis filius, vel, ut alii, Martis & Altheæ, in bello Thebano à Menalippo lethali vulnere percuſſus eſt: moribundus Tydeus, Menalippi caput ad ſe deferri juſſit: quod Capaneus è veſtigio in ipſius Tydei conſpectum portavit: quo viſo lætatus Tydeus, cerebrum dentibus corroſit, ut Statius in octavo Thebaïdos ſcribit. *Zar. Tibi erunt faſtidia.*] *Tibi ſint* Juret. & quinque alii. unus Vaticanus *veniant.* Lege *venient.* Heinſ.

429. *Aut aliquid.*] Alludit ad fabulam Thyeſtæ & Atrei, à quorum menſa Sol dicitur avertiſſe currum. Vide Higyn. Fab. 68. & Tragœd. Senecæ Thyeſt.

432 *Tentabiſque cibi fraude.*] *Aliqua fraude* Juret. & tres alii. forte *dapis fraude.* quamquam hunc & proximum verſum ſuſpectos habeo. *Heinſ.*

434. *Tantalides.*] Pelops filius Tantali, numinibus hoſpitio ſuſceptis, à patre appoſitus eſt, experiente an dii eſſent. Reliqui abſtinuerunt: Una Ceres humerum abſumpſit, quem poſtea reddidit eburneum divinitas. *Tu Tereuſque puer.*] Ityn filium Terei deſignat, patri appoſitum. *Threiciuſque puer.*] *Tereïque* multi veteres. Conſtantius *Tereos atque.* Lege *Tereïdeſque* cum Petaviano. *Heinſ.*

443. *As-*

Tanquam quæ patrias detinuere vias.
Æte Perillêo veros imitere juvencos,
Ad formam tauri conveniente ſono.
Utve ferox Phalaris, linguâ prius enſe reſectâ,
More bovis, Paphio clauſus in ære gemas.
Dumque redire voles ævi melioris in annos,
Ut vetus Admeti decipiare ſocer.
Atque eques in medii mergare voragine cœni,
Dummodo ſint fati nomina nulla tui.
Atque utinam pereas, veluti de dentibus orti
Sidoniâ jactis Graja per arva manu.
Et quæ Penthîdes fecit, fraterque Meduſæ,
Eveniant capiti vota ſiniſtra tuo.
Et quibus exiguo volucris devota libello eſt,
Corpora projectâ quæ ſua purgat aquâ.
Vulnera totque feras, quot dicitur ille tuliſſe,
Cujus ab inferiis culter abeſſe ſolet.
Attonituſque ſeces, ut quos Cybeleïa mater

Inci-

443. *Atque eques.*] Dehiſcente terra in urbe, aruſpices reſponderunt, Poſtulionem manium deum poſcere virum fortiſſimum: qui niſi daretur, interitum urbis imminere. Curtius inventus eſt, qui armatus eum in locum ſe dejicit. Nomen datum eſt, ut *Curtius lacus* appellaretur. vide Val. Max. lib. 5. cap. 5. *Dom.*

444. *Facti tui.*] *Fati* duo veteres. *Heinſ.*

445. *Dentibus jactis.*] *Sparſis* multi Veteres cum libro Jureti. *Idem.*

447. *Pentheides fecit.*] *Penthides* ex ſcriptis. pro *fraterque* meliores *de fratre.* unus *Medullæ.* verſus nemini intellectus. *Idem*

449. *Et quibus exiguo eſt volucris.*] Intellige eas imprecationes, quibus Apollonium Rhodium à Callimacho, ſub Ibidis nomine devotum eſſe diximus initio harum obſervationum. Ovidius enim planius deſcribere non potuit Ibidis naturam, quam ventrem roſtro purgare ſolitam prodiderunt. Plin. lib. 8. cap. 32. Ælian. lib. 6. cap. 7. de hiſt. animal. *Salvagn.*

451. *Vulnera totque feras.*] De Menœtio nonnulli intelligunt: quod falſum eſt. nam loquitur de Oſiride qui in 24. partes diſcerptus fuit à Typhone fratre: huic mortuo, ſacra inſtituta fuerunt ab uxore, in quibus piaculum eſt, gladium eſſe. *Dom.*

453. *Attonituſque ſeces.*] Mos erat, ut Cybeles ſacerdotes virilia amputarent. ejus rei cauſam hanc tradit Lactantius: Deûm, inquit, mater amavit formoſum adoleſcentem, & eundem cum pellice deprehenſum, exectis virilibus, ſemivirum fecit: & nunc à Gallis ſacerdotibus ſacra ejus celebrantur. *Cybeleia mater.*] Cybele à monte Phrygiæ nomen habet, in quo colebatur: alii ἀπὸ κυβιςᾷν τὴν κεφαλὴν, id eſt, à capitis rotatione, quod proprium eſt ſacerdotum. *Ut queis Cybeleia mater.*] *Quos* ſcripti. *Heinſius.* *Cybeleia mater.*]

Ades,

Incitat ad Phrygios vilia membra modos.
Deque viro fias nec fœmina nec vir, ut Attys;
Et quatias molli tympana rauca manu.
Inque pecus fubitò Magnæ vertare Parentis :
Victor ut eft celeri victaque verfa pede.
Solaque Limone pœnam ne fenferit illam,
Et tua dente fero vifcera carpat equus.
Aut, ut Caffandreus, domino non mitior illo,
Saucius ingeftâ contumuleris humo.
Aut, ut Abantiades, aut ut Cygneïus heros,
Claufus in æquoreas præcipiteris aquas.
Victima vel Phœbo facras macteris ad aras,
Quam tulit à fævo Theudotus hofte necem.
Aut te devoveat certis Abdera diebus,

Saxa-

Ades, ô Cybele, fera montium Dea, ades, & fonante tympano quate flexibile caput, latus horreat flagello, comitum chorus ululet. Altius. κύρδακα ὀρχύμενοι, Lucian. Dialog. 26.

455. *Deque viro.*] Atys à Cybele dilectus, in Phrygiam navi delatus eft: quò in loco inftinctu numinis pudenda fibi amputavir, comitefque Cybeleios fumptis facrorum inftrumentis, crotalis, tympanis, tibiis & cymbalis, ad ejus facra celebranda hortatus eft, mentemque furore vexandam. *Zar.*

456. *Molli manu.*] Nam illi peculiari nomine, *molles* ob evirationem dicebantur. *Salvagn.*

457. *Inque pecus.*] Atalanta fuperata ab Hippomene curfu, verfa eft in leænam, marito in leonem converfo, cum in Cybelis templo amotis impatiens Hippomenes cum puella rem habuiffet. *Dom.*

459. *Solaque Limone.*] Limone Hippomenis ex Atalanta, filia, à Patre in adulterio deprehenfa, equis difcerpenda eft tradita. *Zar.*

461 *Aut ut Caßandri dominus non mitior illo.*] Libri multi veteres *Caffandræ.* quidam *Caffandrus domino non mitior illo,* vel, *Caffandreus.* ut Appollodorum Caffandriæ Tyrannum intelligat. de quo Pont. l. 11. Eleg. IX. ubi monuimus fcribendum videri,

Aut Caffandrea domino non mitior urbis. Heinf.

463. *Aut ut Abantiades.*] Perfeum intelligit; nam ex Lynceo & Hypermneftra Abas, ex Abante Prœteus & Acrifius, ex Acrifio Danaë, è Danaë Perfeus oriundus eft: qui arculæ inclufus, ab Acrifio in mare præceps datus eft, poftquam confulenti deum περὶ παίδων γενέσεως ἀῤῥένων, ex oraculo refponfum effet, nafciturum è filia filium, à quo interimeretur. *Val. Andr. Lyrnefius heros.*] *Cygneius* cum Sarraviano. multi *Ligneius* & *Leneius.* pro *Cæfus* etiam *Claufus* reponendum. Perfeus enim & Tenes arcæ inclufi fuerunt, cum in mare præcipitabantur. Nos plura de hoc loco notis uberioribus in medium proferemus. *Heinf. Lyrnefius heros.*] Loquitur de Telepho, qui Lyrnefium & Pedafum urbes tenuit imperio. is cum Auge matre in urnam impofitus, ut Euripides & Strabo fcribunt, ad oftia Cayci fluminis delatus eft, ubi impetii hæres relictus eft à Theutrante. *Dom.*

467. *Abdera.*] Urbs Thraciæ initio

anni

Saxaque devotum grandine plura petant.
Aut Jovis infesti telo feriare trisulco :
Ut satus Hipponöo, Dosithoësque pater.
Ut soror Autonoës, ut cui matertera Maja est :
Ut temere optatos qui male rexit equos.
Ut ferus Æolides, ut sanguine cretus eodem,
Quo genita est, liquidis quæ caret Arctos aquis.
Ut Macedo rapidis icta est cum conjuge flammis;
Sic precor ætherei vindicis igne cadas.
Prædave sis illis, quibus est Latonia Delos
Ante diem rapto non adeunda Thraso.
Quique verecundæ speculantem labra Dianæ,
Quique Crotopiaden diripuêre Linon.

Neve

anni hominem devovet pro salute communi, obruitque lapidibus.

470. *Ut satus Hipponöo.*] Imprecatur hosti κεραυνοπληγίαν. De Capaneo, Hipponoi filio, quem Poëtæ in oppugnatione Thebarum, fulmine percussum esse fingunt. Illud non perinde notum, ab ipso primum scalarum oppugnationem inventam; cujus rei testis est Vegetius cap. 21. lib. 4. *Salvagn. Dosithoës.*] Atrax cum filiam Dosithoën à Jove compressam prodidisset, fulmine extinctus est.

471. *Ut soror.*] Semele soror Autonoës, luce Jovis, quam decepta impetravit, extincta est. Vide Ovid. 3. Metamorph. *Dom. Ut cui matertera Maja.*] Non referendum hoc ad Semelen, cui Maja Atlantis filia matertera magna fuit (tunc enim legendum esset, *& cui mater Maja*) neque ad Oenomaum, Martis & Steropes Atlantidis filium, cujus domus fulmine quoque arsit: sed potius ad Jasium, Jove & Electra Atlantide natum. *Val. Andr.*

472. *Et temere.*] Phaëthon.

473. *Ut ferus Æolides.*] Salmonei Æoli filii temeritatem in 6. Æneid. Virgil. cecinit. *vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas, &c.* hic solium sibi perforatum extruxit, in quo vehebatur, unde crepitus ingens prodibat; & aquam per foramina emittebat, prædicans tonitrus & pluvias ut deus edere, quem Jupiter fulminavit. *Zar. Ut sanguine natus eodem.*] Nescio quid de Ismeneo Lycaonis filio comminiscuntur; qui cum Deos floccifaceret, fulmine percussus interierit: Sanctius de ipso Lycaone interpretatur. Ego, hanc libri San-Victoriani lectionem sequor : ut *eodem sanguine nati*: quia Lycaonis liberos intelligo: eos enim partim in lupos conversos, partim fulmine percussos, auctor est Hecatæus Milesius lib 2. Genealog. Natal. Comes lib. 9. cap. 9. Mytholog. *Salvagn. Sanguine natus.*] *Cretus* tres scripti. *Heinsius.*

477. *Prædaque sis illis.*] Imprecatur laniationem à canibus, qualis contigit Thraso puero in Delo; Thrasus autem puer Dianæ dilectus à canibus discerptus est. Ego Thrasum eundem puto cum Thasio, Anii sacerdotis filio, de quo Hyginus cap. 247.

478. *Thraso.*] Quidam *Thaso. Thasius* Hygino est fab. CCXLVII. mox *Linon* pro *Linum* tres scripti. *Heinsius.*

480. *Quique Crotopiaden diripuêre.*] Duo Lini fuerunt, alter Apollinis & Psamathes filiæ Crotopi filius, à canibus est discerptus. *Crotopiades* dicitur.

quod

Neve venenato levius feriaris ab angue,
 Quam senis Oeagri Calliopesque nurus;
Quam puer Hypsipyles: quam qui cava primus acutâ
 Cuspide suspecti robora fixit equi.
Neve gradus adeas Elpenore cautius altos:
 Vimque feras vini, quo tulit ille modo.
Tamq; cadas domitus, quam quisquis ad arma vocantem
 Juvit inhumanum Thiodamanta Dryops.
Quam ferus ipse suo periit mactatus in antro
 Proditus inclusæ Cacus ab ore bovis.
Quam qui dona tulit Lernæo tincta veneno,
 Euboïcasque suo sanguine tinxit aquas.
Vel de præcipiti venias in Tartara saxo,
 Ut qui Socraticum de nece legit opus.
Ut qui Theseæ fallacia vela carinæ
 Vidit: ut Iliacâ missus ab arce puer.
Ut teneri nutrix, eadem matertera, Bacchi:

Ut

quod nepos sit Crotopi. Pausan. alter Amphimari, ejus qui fuit Neptuni & Uraniæ fil. qui ab Apolline sagittis confixus fuit, eo quod se illi arte Musices comparasset.

481. *Neve.*] Eurydice uxor Orphei filii Oeagri, & Calliopes. Vide Ovid. 10. Metam. serpentis dente icta mortua est.

483. *Quam puer.*] Opheltes filius Lycurgi regis Nemeorum, qui postea Archemorus est dictus, dum parum diligenter ab Hipsipyle nutrice custodiretur: serpentis morsu extinctus est. Qua orbitate Lycurgus iratus, dirum jus in Hipsipylem exercuisset, ni à Græcis fuisset prohibitus. at cum ab oraculo admoniti essent Græci, non prius Thebas posse pervenire, quam Archemori manes placassent, . ludos funebres constituerunt, de quibus victores apii corona insigniebantur, & ludi postea celebres ex 4. agonibus Isthmii. *Micyl. Quam qui.*] Laocoon immisso telo in equum Trojanum ligneum, serpentis morsu cecidit. Notum est carmen Virgilii. *Dom.*

490. *Protinus inclusæ.*] *Proditus* ex scriptis. *Heinsius.*

491. *Quam qui dona.*] Lichas venenatam tunicam Herculi attulit, à quo in mare Euboicum dejectus est. Higyn. c. 36. *Dom.*

493. *Vel de præcipiti venias in tartara.*] Cleombrotus Ambraciotes, Platonis lib. de Anim. immortalitate, qui Phœdon inscribitur, perlecto, è turri in saxa præcipitem se dedit: Cicero autem in mare eum scribit se præcipitasse. *Zar.*

495. *Ut qui Thesea.*] Ægæus Thesei pater, cum revertentis filii vela nigra ex arce prospexisset, mortuum putavit, doloreque sese præcipitavit ex alto. ab hoc mare Ægæum nonnulli dictum putant.

496. *Iliaca missus ab arce puer.*] *Heu! columen illud regiæ extremum decus, Tantum timendus ad necem extrahitur puer.* Ex Eurip. Hecub.

497. *Nutrix.*] Ino Semeles soror cum Athamantis viri furorem fugeret, è scopulo se cum filio Palæmone dimisit in mare: hæc nutrivit Bacchum.

498. Ut

Ut cui cauſa necis ſerra reperta fuit.
Lydia ſe ſcopulis ut virgo miſit ab altis,
  Dixerat invito quæ mala verba deo.
Fœta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
  Sitque Paphagêæ cauſſa leæna necis.
Quique Lyrcurgiden letavit & arbore natum,
  Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper.
Iſque vel exanimis faciat tibi vulnus: ut illi,
  Ora ſuper fixi quem cecidere ſuis.
Sive idem ſimili pinus quem morte peremit:
  Phryx & venator ſis Berecynthiades.

Si

498. *Ut cui cauſa.*] Perdix Dædali nepos ex ſorore, cum ſerram & circinum ingenio ſuo adinveniſſet, Dædali invidia dejectus ex turri, in avem ſui nominis eſt converſus.

499. *Lydia.*] Mars Ilicen Ibyci Lydii filiam amavit, quæ tuta Dianæ auxilio, amores Martis contemnens, diris imprecationibus in furorem acta ſe demiſit è ſcopulo. *Dom.*

501. *Patrio popularis in arvo.*] Hic Ovid. Ibidis patriam ſubindicat: nam initio hujus libelli, eum quaſi Libycum eſſe oſtendimus. Etenim leonibus, quos *Ibidis populares* Naſo vocat, Libya ſcatet. *Salvagn. Fœta.*] Paphagus Ambraciæ rex cum incidiſſet in leænam catulis ſtipatam, in hortis ſuis ab ea eſt dilianiatus.

502. *Sitque Paphagea.*] Lege *Phalecea* ex Antonino Liberali Fab. IV. Parrhaſius ex Æliano *Phayllea* ſcribebat. *Heinſ.*

503. *Quique Lycurgiden laceravit ab arbore natum.*] Scribe *letavit & arbore natum* cum Jureti libro, aliiſque nonnullis, atque ita citat Eutyches Grammaticus. *Letandi* verbo uſus noſter Metam. III. & Virgilius in Culice. Adonin autem intelligit. *Idem. Quique Lycurgiden.*] Ego Ancæum, Lycurgi & Antinoës filium, itemque Adonidem & Idmonem (quos & inter argonautas numerant) intelligo. Vide Hyginum c. 247. de iis qui apri ictu conciderunt. *Et arbore natum.*] Adonim intelligit, Cinyra Cypri rege & Myrrha jam arbore natum, quem juvenem Mars, in porci ſylveſtris ſpeciem formamque mutatus, ut ſibi primas in amore Veneris vindicaret, incaute contra ſe ruentem, percuſſit. Vide noſtrum lib. 10. Metamorph. *Val. Andr.*

504. *Idmonaque.*] Idmon Apollinis & Pheretiæ filius: Vel ut alii volunt Aſteriæ. Et *audacem* poëta illum vocat, quia quum ſciret ſe in illa expeditione (erat enim vates) periturum: tamen una cum Argonautis Argo navim conſcendit. Cumque aliquantum à ſociis ſeceſſiſſet, ab apro occiſus eſt, ut Orpheus & Apollonius teſtantur.

505. *Iſque vel.*] In agro Poſſidiouiatarum in regione Andragathia: quæ, cum venando excelleret, captarumque ferarum capita & pedes Dianæ voviſſet, capto ingenti apro, ſolum caput arbori appendit, dea contempta. mox cum eodem loco dormiret meridiano æſtu, ſolutum apri caput, dormientis os oppreſſit.

507. *Atque idem.*] Atys & Nauclus pinei pomi caſu dormientes in venatione obruti ſunt.

508. *Venator Phrygia ſiſque Berenthiades.*] Non conſtant ſibi codices. plerique,

Frigida venator ſis Berecyntheades,

 vel

Si tua contigerit Minôas puppis arenas;
 Te Corcyræum Cressia turba putet.
Lapsuramque domum subeas; ut sanguis Alevæ:
 Stella Leoprepidæ cum fuit æqua viro.
Utque vel Evenus torrenti flumine mersus
 Nomina des rapidæ, vel Tyberinus, aquæ.
Astacidæque modo decisa cadavere trunco,

Digna

vel *Frigia*, vel *Frixia*. Lege,
Phryx tu venator sis Berecynthiades. Heins.

509. *Minoas.*] Socii Minois regis interfecti in Sicilia injuriam ulciscentes, quicunque ex Sicilia in Cretam navigarunt, interficiebant.

511. *Lapsuram.*] Alcide Alebæ Larissæi filia cum viro Lycoride eadem domus ruina obruta est. *Dom. Vt sanguis Alebæ.*] Videtur poëta historiam Simonidæ significare, cujus meminère Valer. Max. lib. 1. cap. de Miraculis. & Cicero item lib. 2. de Oratore. hujus verba sunt hæc: *Dicunt enim cum cœnaret Cranone in Thessalia Simonides apud Scopam, fortunatum hominem & nobilem, cecinissetque id carmen quod in eum scripsisset, in quo multa in Castorem scripta & Pollucem fuissent, nimis illum sordide Simonidi dixisse, se dimidium ejus, ei quod pactus esset pro illo carmine daturum: reliquum à suis Tyndaridis, quos æque laudasset, peteret, si ei videretur. Paulo post ferunt esse nunciatum Simonidi, ut prodiret: juvenes stare ad januam duos quosdam, qui eum magnopere evocarent. surrexisse illum ipsum. prodisse. vidisse neminem. Hoc interim spacio conclave illud, ubi epularetur Scopas concidisse: ea ruina ipsum oppressum cum suis interiisse, &c.* Fuit enim Scopas Alevæ sanguis, hoc est. ex illius progenie, Creontis, & Echecratiæ filius, ut interpres Theocriti tradit. Per *stellam* ergo Castorem & Pollucem, qui Geminorum sidus constituunt, intelligo: per *Lycoridem* autem virum, Simonidem. *Micyl.*

512. *Stella Lycorida.*] Recte *Leoprepida* Scaliger Ausonianis Lectionibus, insistens vestigiis veterum exemplarium Leoprepis filius Simonides. ita passim auctores. *Heins. Lycorida.*] Sed cur *Lycorides* ab Ovidio Simonides dictus? Hæret Micyllus, ut & Turneb. quem vide lib. 9. Advers. cap. 25. At Jos. Scalig. libro 2. Auson. Lect. cap. 30. legit: *Stella Leoprepida cui, &c.* Fuit enim Σιμωνίδης Λεωπρεπῦς, ut ait Suidas. non tamen ignoro paulo post in eodem Suida legi υἱὸν Θεοπρεπῦς. *Val. Andr.*

513. *Utque.*] Evenus cum Marpissam filiam pulchertimam haberet, eam poscentes in uxorem, in certamen curule provocabat, eorum qui victi essent, capita foribus affigebat, ut reliquos à contentione deterreret. Idas autem qui Apharei filius ferebatur, cum esset Neptuni, acceptis à patre equis velocissimis, Evenum superavit, Marpissam filiam abduxit uxorem. Evenus autem præ dolore se in Lycormam Ætoliæ fluvium demersit. cui dedit nomen. Nam ex illo est appellatus *Evenus*. Dom.

514. *Nomina des rapidæ.*] Aurelius Victor in origine gentis Romanæ sic illum appellat: *Post eum regnavit Tiberius Silvius, Silvii filius, qui cum adversus finitimos bellum inferentes copias eduxisset, inter prœliantes depulsus in Albulam flumen, deperiit, mutandique nominis extitit causa.* De qua nominis varietate non mirandum; quum ipsi quoque fluvio diversa sint nomina. Fuit Tiberinus octavus Albanorum rex ab Ænea, ut Ovid. lib. 4. Fast. scribit. *Salvagn.*

515. *Hyrtacidaque modo defixa cadavera trunco.*] *Decisa* duo veteres. Lege *decisa cadavere trunco.* & *Astacidæque modo* cum Jureti codice. quod & alii viderunt. *Heins.*

516. *Digna*

Digna feris, homini sit caput esca tuum.
Quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
  Des tua succensæ membra cremanda pyræ.
Inclususque necem caveâ patiaris, ut ille
  Non profecturæ conditor historiæ.
Utque repertori nocuit pugnacis Iämbi,
  Sic sit in exitium lingua proterva tuum.
Utque parum stabili qui carmine læsit Athenas,
  Invisus pereas deficiente cibo.
Utve lyræ vates fertur periisse severæ;
  Caussa sit exitii dextera læsa tui.
Utque Agamemnonio vulnus dedit anguis Orestæ;
  Tu quoque de morsu virus habente cadas.
Sit tibi conjugii nox prima novissima vitæ,

Eupo-

516. *Digna feras hominis.*] *Digna feris* scripti meliores. recte. *homini* etiam probe quatuor. & mox *Brotean* meliores. *Idem.*

517. *Quodque.*] Broteus Vulcani & Minervæ filius propter deformitatem oris contemptus, se in pyram ardentem conjecit. Alio nomine *Erichthonius* dicebatur. Vide & Gell. Noct. Att. l. 22. cap. XI. *Dom.*

519. *Inclususque necem cavea.*] Callisthenem designat.

521. *Utque repertori.*] Archilochus cum Lycamben Jambico carmine invento, ad laqueum compulisset, ab illius domesticis necatus est. Alii in exilium missum dicunt. *Dom.*

522. *Si sit in exitium lingua proterva.*] Valerius lib. 6. cap. de Severitate, dicit, libros ejusdem poëtæ Lacedæmonios è civitate sua exportari jussisse: quod eorum parum verecundam ac pudicam lectionem arbitrabantur. De morte Archilochi autem, & de Calonda percussore ejus tradit Suidas.

523. *Utque parum stabili, &c.*] Aleiatus Parerg. lib. 5. c. 18. & Turneb. Advers. lib. 9. cap. 25. *Athenin* legend. asserunt, & de Hipponacte intelligendum: *Videtur enim*, ait, *de Hipponacte intelligi, qui claudicante & parum stabili versu, id est, Scazonte in Bupalum & Athenin invectus est Athenienses: quo in carmine, ne Athenis quidem pepercerat, &c.* Salvagn.

525. *Utque lyræ vates.*] Alcæum, poëtam lyricum intelligo, qui mordacissimis versibus Pittacum præcipue, Myrsilum, Megalagyrum, Cleanactidas, aliosque tyrannidem in patria exercentes, insectatus est, teste Strabone l. 13. p. 424. edit. Casaub. Horat. Od. 9. lib. 4. Per *læsam dextram*, fidem, quam Pittaco verisimiliter Alcæus obstrinxerat, violatam intelligo; nam in fide adstringenda, dexteras jungere solebant. *Salvagn.* *Utque lyræ vates.*] De Stesichoro forte loquitur, de quo Horat. lib. 4. Ode 9. *Stesichorique graves camenæ.* Credibile enim est poëtam junxisse tres jambographos eosdemque maledicos: Archilochum, Hipponactem & Stesichorum. *Sanct.*

527. *Utque Agamemnonio vulnus, &c.*] Orestes, ut jam omnibus constat, interfecta matre furore correptus fuit. inde liberatus, cum per sylvam iret, à serpente occisus est. *Zar. Oresti.*] *Orestæ* cum uno Medic. dixi Epist. VIII. *Heins.*

529. *Sit tibi.*] Eupolis veteris comœdiæ scriptor apud Græcos, ducta uxore

Gly-

Eupolis hoc periit & nova nupta modo.
Utque cothurnatum cecidisse Lycophrona narrant;
Hæreat in fibris fixa sagitta tuis.
Aut lacer in silvis manibus spargare tuorum:
Sparsus ut est Thebis angue creatus avo.
Perque feros montes tauro rapiente traharis:
Ut tracta est conjux imperiosa Lyci.
Quodque suæ passa est pellex invita sorori,
Excidat ante pedes lingua resecta tuos.
Conditor ut tardæ læsus cognomine Myrrhæ,
Orbis in innumeris inveniare locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achæo,
Noxia luminibus spicula condat apis.
Fixis & in duris carparis viscera saxis:
Ut cui Pyrrha sui filia fratris erat.
Ut puer Harpagides referas exempla Thyestæ;
Inque tui cæsus viscera patris eas.
Trunca geras sævo mutilatis partibus ense,

Qua-

Glycerio, prima nocte mortuus inventus est una cum puella.

531. *Periisse.*] *Cecidisse* ex scriptis. nam *periit* præcesserat. *Heins.*

532. *Lycophrona.*] Hic cum de antiquorum poëtarum principatu certaret, sagitta ab adversario ictus occidit, ut hic ait Ovid.

533. *Aut lacer.*] Pentheus à furente matre discerptus, nomen à luctu est sortitus. *Dom.*

534. *Avo angue.*] Cadmum dicit in anguem versum. *Zar.*

535. *Perque feros.*] Dyrce Lyci Thebarum regis uxor, cum Antiopen, quam Lycus ob suspicionem concubitus repudiaverat, in carcerem detrudendam suasisset, mortuo Lyco, Zetus & Amphion nati ex Antiope, eam revinctam taurorum sylvestrium caudis in ultionem maternam dilaniarunt, ad eum locum, qui fontis Dyrcæi à Dyrce nomen accepit. vide Hygin. fab. 7. & 8. *Dom.*

539. *Conditor ut tardæ læsus cognominis Myrrha, Orbis.*] Ita scripti. *Heins.* *Cognitor ut tarda.*] Cinyras Cypriorum rex cum Myrrha filia deceptus rem habuit, quo detecto facinore, eam stricto ense per Arabiam est insectatus, ubi urbem à filiæ nomine appellatam condidit, quæ in sui nominis arborem est deorum miseratione mutata. *Zar.*

541. *Inque tui opifex.*] Achæi plures fuerunt: quorum hic unus, de quo nunc agitur, in cujus per hortum ambulantis capite agmen apum insedit. quod cum expellere vellet, eorum aculeis acie oculorum dicitur privatus, ut tradit vetus interpres. *Zar.*

545. *Harpagida.*] *Harpagides* ex scriptis. *Heins.*

547. *Trunca.*] Mamertes, ut scripserunt quidam Mycernus Sysaphonis Corinthii frater, cum fratris filium imperii cupiditate necasset, à Sysaphone membratim est laceratus. *Dom.*

548. *My-*

Qualia Mimnerni membra fuisse ferunt.
Utve Syracosio præstricta fauce poëtæ,
Sic animæ laqueo sit via clausa tuæ.
Nudave dereptâ pateant tua viscera pelle;
Ut Phrygium cujus nomina flumen habet.
Saxificæ videas infelix ora Medusæ,
Cephenum multos quæ dedit una neci.
Potniadum morsus subeas, ut Glaucus, equarum:
Inque maris salias, Glaucus ut alter, aquas.
Utque duobus idem dictis modo nomen habenti,
Præfocent animæ Gnosia mella viam.
Sollicitoque bibas, Anyti doctissimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.
Nec tibi, siquid amas, felicius Hæmone cedat:
Utque suâ Macareus, sic potiare tuâ.
Vel videas, quod jam, cum flammæ cuncta tenerent,
Hectoreus patriâ vidit ab arce puer.

San-

548. *Mycerni.*] *Mimnerni* veteres plerique. *Heins.*

549. *Utve Syracusio, &c.*] Syracusius poëta Empedocles est, philosophus & poëta. Vide Horat. de Arte poët. *Deus immortalis haberi Dum cupit Empedocles, &c.* Val. Andr. *Syracusio.*] *Syracosio* dixi libro v. Fastorum. *Heins.*

551. *Nudave.*] Marsias victus à Phœbo, pelle exutus, nomen fluvio dedit. de quo supra. *Dom. Direpta pelle.*] *Derepta.* de quo alibi. *Heins.*

553. *Saxifica videas.*] Perseus liberata Andromeda, cum Phineo certavit, cui ante promissa fuerat Andromeda, & eum, ipsi puella à parentibus pollicita in uxorem, in saxum vertit, utpote vim inferre nitentem, Cephenosque populos ei parentes, ut Ovid. in Met.

555. *Potniadum morsus.*] Glaucus è Potnia civitate, cum Veneris sacra sperneret, suis equabus à dea furor immissus est: à quibus cum veheretur, morsibus est dilaceratus, ut Virgil. in 3. Georg. docet.

556. *Inque maris salsas.*] Glaucus is piscator ardenter Scyllam amavit, qui in Euboica Andone herba quadam gustata, incredibili cupiditate se in mare projecit, & à Neptuno cæterisque diis marinis deus effectus est. autor Ovid. in 14. Met.

557. *Utque duobus idem.*] Alius quidam Glaucus, Cretensis (nam plures Glauci fuerunt) ob lasciviam in filiam venenato melle extinctus est, ut vetus docet interpres. Vide Hygin. Fab. 136.

558. *Noxia mella.*] *Gnossia* plerique veteres. *Heins.*

559. *Anyti doctissimus olim.*] Veteres plerique *veluti.* an *Melyti?* tam enim Melyti quam Anyti reus Socrates. *Idem.*

562. *Utque sua Macareus.*] Insigni dedecore notus est ob concubitum Canaces sororis: eandem turpitudinem Ibidi imprecatur. *Dom. Tu potiare.*] *Sic potiare* scripti. *Heins.*

564. *Vidit ab urbe puer.*] *Ab arce* quinque veteres. *Idem.*

Sanguine probra luas, ut avo genitore creatus;
Per facinus soror est cui sua facta parens.
Ossibus inque tuis teli genus hæreat illud,
Traditur Icarii quo cecidisse gener.
Utque loquax in equo est elisus guttur acerno,
Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
Aut ut Anaxarchus pilâ minuaris in altâ,
Jactaque pro solitis frugibus ossa sonent.
Utque patrem Psamathes, condat te phœbus in ima
Tartara; quod natæ fecerat ille suæ.
Inque tuos ea pestis eat, quam dextra Chorœbi
Vicit, opem miseris Argolicisque tulit.

Utque

565. *Sanguine probra luas.*] Myrtha Cynaræ filia, ex patris compressu formosissimum peperit Adonim.

567. *Ossibus inque tuis.*] *Icarii gener.* anteremit Ulyssem patrem Telegonus ccepto à Circe matre jaculo, cui pro cuspide pastinacæ matinæ spina præfixa erat, dum forte Ithacam venisset, patrem ut viseret; patrisque armenta abigeret, ignarus patris ea esse. *Val. Andr.*

569. *Vtque loquax.*] Hunc locum explicat Politian. in Miscellaneis cap. 75. Intelligitur autem Anticlus, qui cum cæteris Græcis equo Durateo inclusus, ad vocem Helenæ simulantis sermonem & verba uxoris illius, respondere voluit. Sed ab Ulysse eo usque illius fauces compressæ, donec cum voce una & vitam amitteret: autore Tryphiodoro.

571. *Aut ut Anaxarchus.*] In vita Anaxarchi, Laërtius tradit, Anaxarchum hunc Abderitam fuisse, & Alexandrum secutum. Habuisse autem inimicum Niocreontem Cypriorum tyrannum. Proinde cum aliquando cum Alexandro cœnaret, isque de convivii apparatu Anaxarchum interrogaret, respondisse, omnia laute atque affatim apparata esse, præterquam quod caput satrapæ (Nicocreontem innuens) non eodem allatum esset. Hanc vocem postea Nicocreontem, mortuo Alexandro, ultum, atque Anaxarchum tempestate quadam Cypro appulsum comprehendisse, mortarioque sive pila (ut hic dicitur) impositum, pistillis ferreis contundi jussisse: execta etiam lingua, ne conviciis, quibus etiam inter supplicia tyrannum incessebat, diutius molestus esset. vide & Val. Max. lib. 3. cap. 3. *Mic.*

573. *Vtque patrem Psamathis.*] Scribe *Psamathes* ex Photio. *Heins.* *Vtque patrem Psamathes.*] Ita in Aldinis legitur. ut de Crotopo Psamathes patre, cujus crudelitate Linus infans expositus, & à canibus laceratus fuit, intelligatur. Et hanc lectionem etiam probabilem facit id quod statim sequitur de Corœbo, de quo Pausanias in Atticis. Vel Crotopus Argivorum rex, ubi rescivit filiam ab Apolline vitiatam, atque matrem jam esse, morti dedit. Indignatus Apollo Crotopum suis confecit telis. *Micyl.*

575. *Inque tuos ea pestis eat.*] A Chorœbo monstrum filios matrum sinu educens, atque devorans interfectum, Statius lib. 5. Thebaidos, ubi hoc monstrum graphice depingit: dicens:

Sero memor thalami, mæsta solatia morti
Phœbe paras, monstrum infandis, Acheronte sub imo, &c.

Ovidius autem illud *monstrum pestem* appellat. *Salvagn.*

577. *Vtque*

Utque nepos Æthræ, Veneris periturus ob iram,
  Exsul ab attonitis excutiaris equis.
Propter opes magnas ut perdidit hospes alumnum;
  Perdat ob exiguas te tuus hospes opes.
Utve ferunt fratres sex cum Damasichthone cæsos;
  Intereat tecum sic genus omne tuum.
Addidit ut fidicen miseris sua funera natis;
  Sic tibi sint vitæ tædia justa tuæ.
Utve soror Pelopis, saxo dureris oborto,
  Et læsus linguâ Battus ab ipse suâ.
Aëra si misso vacuum jaculabere disco;
  Quo puer Oebalides, ictus ab orbe cadas.
Siqua per alternos pulsabitur unda lacertos,
  Omnis Abydenâ sit tibi pejor aqua.
Comicus ut mediis periit, dum nabat, in undis;
  Et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
Aut ubi ventosum superaris naufragus æquor,
  Contactâ pereas, ut Palinurus, humo.

Ut-

577. *Utque nepos Æthræ.*] Revera Hippolytum, ob iram Veneris, quæ ab eo contemnebatur, interemptum comperio apud Ovid. lib. 5. Fastor.

Hippolyte infelix, velles coluisse Dionem:
Cum consternatis diripereris equis.

Salvagn. *Moriturus.*] Meliores *periturus.* Heinf.

579. *Ut perdidit hospes.*] Id est, ut Polydorus à Polymnestore Thraciæ rege, violato hospitii jure necatus est, cupiditate auri quod habebat. *Dom.*

581. *Utque ferunt.*] De numero filiorum Niobes diversæ apud autores repeciuntur sententiæ: nam Homerus pueros, puellasque senos fuisse scribit, bis septenos Euripides, quidam alii scriptores tres tantum volunt. Ovid. etiam in 7. Metamorph. bis septem dicit, & marium ponit nomina: qui omnes sagitta à Phœbo occisi sunt, propter matris nimiam superbiam, Latonæque contemptum, quam sterilem prædicabat. *Zar.*

583. *Addidit.*] Amphion conjunx Niobes, mortuis filiis sibi mortem conscivit, clarus arte musica. *Dom.*

585. *Soror Pelopis.*] Niobe Tantali ex Taygete filia, Amphionis Thebarum regis uxor fuit: quæ nimio mœrore ob natorum interitum in marmor dicitur versa, ut ab Ovid. in Metamorph. accepimus.

586. *Et læsus lingua Battus.*] In 2. Metamorph.

588. *Quo puer.*] Hyacinthus à Phœbo dilectus, in ludo disci ab eo est extinctus per imprudentiam. *Dom.*

591. *Comicus ut mediis.*] Terentii comœdiarum scriptoris significat interitum, qui, cum ex Græcia rediens, navem conscendisset, naufragio periit. & cum eo fabulæ 108. ex Menandro conversæ interierunt. *Zar.* *Comicus ut mediis.*] Egnatius Eupolim Comicum putat intelligi, quem bello Peloponnesiaco in Hellesponto periisse naufragio constat ex Suida. Eupolin vero inter pri-

Utque cothurnatum vatem tutela Dianæ,
Dilanient vigilum te quoque turba canum.
Aut tu Trinacrii ſalias ſuper ora gigantis,
Plurima qua flammas Sicanis Ætna vomit.
Diripiantque tuos inſanis unguibus artus
Strymoniæ matres; Orpheos eſſe ratæ.
Natus ut Althææ flammis abſentibus arſit,
Sic tuus ardeſcat ſtipitis igne rogus.
Ut nova Phaſiacâ compreſſa eſt nupta coronâ,
Utque pater nuptæ, cumque parente domus.
Ut cruor Herculeos abiit diffuſus in artus;
Corpora peſtiferum ſic tua virus edat.
Qua ſua Penthiden proles eſt ulta Lycurgum,
Hæc maneat teli te quoque plaga novi.
Utque Milon, robur diducere fiſſile tentes;
Nec poſſis captas inde referre manus.
Muneribuſque tuis lædaris, ut Icarus; in quem
Intulit armatas ebria turba manus.

Quod-

priſcæ Comœdiæ principes numerat Flaccus lib. 1. Sat. 4. *Val, Andr.*

595. *Vtque cothurnatum vatem tutela Dianæ.*] Quomodo libri. opinor tamen Naſonem ſcripſiſſe,

Vtque cothurnatum tutela Dianea vatem.

ſic & in Faſtis lib. III.

Exagitant & Lar & turba Dianea fures.

ubi multi codices, etiam ex antiquioribus, *& fures turba Dianæ.* apud Gratium *arma Dianea.* Heinſ. *Vtque.*] Euripides, cum apud Archelaum regem cœnaſſet, domumque reverteretur, à canibus à quodam æmulo immiſſis, eſt diſcerptus: Tragici carminis præſtantia nobiliſſimus. Val. Maxim. lib. 9. c. 12.

597. *Aut ubi Trinacris.*] *Tu Trinacrii* ex ſcriptis. *Heinſ. Aut tu Trinacrii gigantis.*] Enceladi.

600. *Strymoniæ.*] Mulieres Thraciæ Orpheum laniarunt. *Dom. Orpheon eſſe rati.*] *Orphea* dicendum erat. Scribe *Orpheos.* Heinſ.

603. *Comprenſa eſt nupta.*] *Compreſſa* ſcripti. *Heinſ. Ut nova Phaſiaca comprenſa eſt nupta corona.*] Eurip. Medea.

Nec potuit unquam gravius ulciſci virum.
Ornata namque Colchicis donis perit
Creuſa. totam flamma comprendit domum.
Ipſum Creontem corripit flagrans lues,
Chara ſupremis gnata inhærentem oſculis.

607. *Pentheiden.*] *Penthiden* veteres. *Heinſ. Qua ſua.*] Butes Lycurgi filius ob patrem ſublatum à Baccho, ejus numinis ſacerdotes omnes necavit variis & acerbiſſimis ſuppliciis.

609. *Deducere.*] *Diducere.* & *Milon* pro *Milo.* Heinſ.

611. *Muneribus.*] Icarus Erigones pater cum Atticæ colonos vini uſum docuiſſet, illi inuſitato liquore ebrii, venenum datum ſibi arbitrantes, eum necarunt uno impetu. cujus morte audita Erigone filia laqueo vitam finivit. Hyginus fab. 130.

614. Gut-

Quodque dolore necis patriæ pia filia fecit,
  Vincula per laquei fac tibi guttur eant.
Obſtructoque famem patiaris limine tecti,
  Ut legem pœnæ cui dedit ipſa parens.
Illius exemplo violes ſimulacra Dianæ,
  Aulidis à portu qui leve vertit iter.
Naupliadæve modo ficto pro crimine pœnas
  Morte luas; nec te non meruiſſe juvet.
Æthalion vita ſpoliavit ut Iſidis hoſpes,
  Quem memor à ſacris nunc quoque pellit Ion.
Utque Melantheâ tenebris à cæde latentem
  Podidit officio luminis orba parens;
Sic tua conjectis fodiantur pectora telis;
  Sic precor auxiliis impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles,

614. *Guttura eat.*] *Eant* cod. Polit. & duo alii. *Heinſ.*

615. *Obſtrictuſque.*] *Obſtructoque* bene Jureti liber. *Idem.* *Obſtructo,*] Tantum erat laudis bellicæ ſtudium apud Lacedæmonios, ut matres filiis in aciem prodeuntibus ſcuta porrigentes, hæc dicerent: cum his, aut victores, aut mortui. Euryſthenes cum male pugnaſſet, domum ſempiterno dedecore affecit. qua de cauſa mater indignata, eum clauſum inedia perire coëgit. *Dom.* *Limine tecti.*] Alii autem, *limine templi* putant legendum, quoniam de Pauſania intelligatur, qui in templo Minervæ χαλκιοίκυ obſeſſus fuit. Scribit autem Æmylius Probus, matrem Pauſaniæ, Alcitheam nomine, cum ille in templum confugiſſet, ephorique fores ædiculæ, ubi ille abditus erat, obſtruerent, ac tectum demolirentur, ut inopia rerum ac fame laborantem hoc pacto conficerent; poſtquam de ſcelere ac proditione filii comperiſſet, primum lapidem ad obſerandum illam aſportaſſe. id quod hic Ovid. innuit, cum dicit legem pœnæ ipſam parentem dediſſe. Verum in ſchedis Sanvictorianis legitur, *ipſe parens:* Et tum Ageſilaum Pauſaniæ patrem ædis fores occuluiſſe putandum eſt.

617. *Illius exemplo.*] Intelligenda illa ſunt de Ajace Oilei, qui, ob violatam Caſſandram in templo Palladis deæ, naufragium fecit, ut ante eſt dictum ex ſententia & Hom. & Strab.

619. *Naupliada.*] Palamedes crimine ficto ab Ulyſſe, quod aurum à Priamo in Græcorum proditionem accepiſſet, lapidibus obrutus eſt. *Micyl.*

621. *Æthalon ut vita ſpoliavit Iſidius hoſpes.*] Locus nemini intellectus. Forte, *Æthalion vita ſpoliavit ut Iſidis hoſpes.* In vulgata lectione numeri non conſtant. *Heinſ.*

622. *Io.*] Scribe *Ion.* Idem.

625. *Sic tua conjectis.*] Ad hujus loci interpretationem tres inferiores verſus pertinent: & Dolona Phrygium taxat. Hic ad Græcorum caſtra exploranda miſſus eſt à Trojanis, quibus Achillis equos abducere pactus eſt: ſed ab Ulyſſe & Diomede per noctem captus occiditur: prius tamen Trojanorum detectis conſiliis. *Dom.*

Acta Phrygi timido; nox tibi talis eat.
Nec tu quam Rhesus somno meliore fruaris;
Quam comites Rheso tum necis, ante viæ:
Ut quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
Impiger Hyrtacides, Hyrtacidæque comes.
Clinadæve modo circumdatus ignibus atris
Membra feras Stygiæ semicremata rati.
Utve Remo muros auso transire recentes,
Noxia sint capiti rustica tela tuo.
Denique, Sarmaticas inter Geticasque sagittas,
His precor ut vivas & moriare locis.
Hæc tibi tantisper subito sint missa libello;
Immemores ne nos esse querare tui.
Pauca quidem, fateor; sed Dî dent plura rogatis,
Multiplicentque suo vota favore mea.
Postmodo plura leges; & nomen habentia verum:
Et pede quo debent acria bella geri.

631. *Quam quos cum Rutulo.*] Nisus Hyrtaci filius, & comes Euryalus in Rutulorum castra venere, ubi Rhamnetem, multosque alios morti dedere. Tandem & ipsi agniti, occisi sunt, ut in 9. Æneid. Virgil. est auctor. *Zar.*

633. *Cliniadæque modo, &c.*] Cliniades Alcibiades intelligitur, cujus pater Clinias dictus fuit. Periit autem in oppido quodam Phrygiæ, circumdata domo, in qua erat, ignibus, cum ii qui à Pharnabazo ad interficiendum illum missi erant, ferro aggredi non auderent, auctores Plut. & Æmylius. *Micyl.*

644. *Stygia neci.*] *Rati* ex Politiani libro. *Heinsius.*

636. *Rustica tela.*] Rutrum vel rastrum intelligo. *Zar.*

643. *Et pede, quo debent, &c.*] Carmine jambico utemur ad maledicentiam proprie, ut in principio docuit Poëta, ubi dicit *Postmodo si perges, in te mihi liber Iambus Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.*

INDEX

I N D E X

Verborum, Sententiarum, & rerum accuratissimus.

Prior num. paginam, posterior versum demonstrat.

funchi

Fortuna,

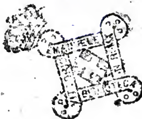
Lacter-

Numina

T.

V.

Ultima

FINIS.

